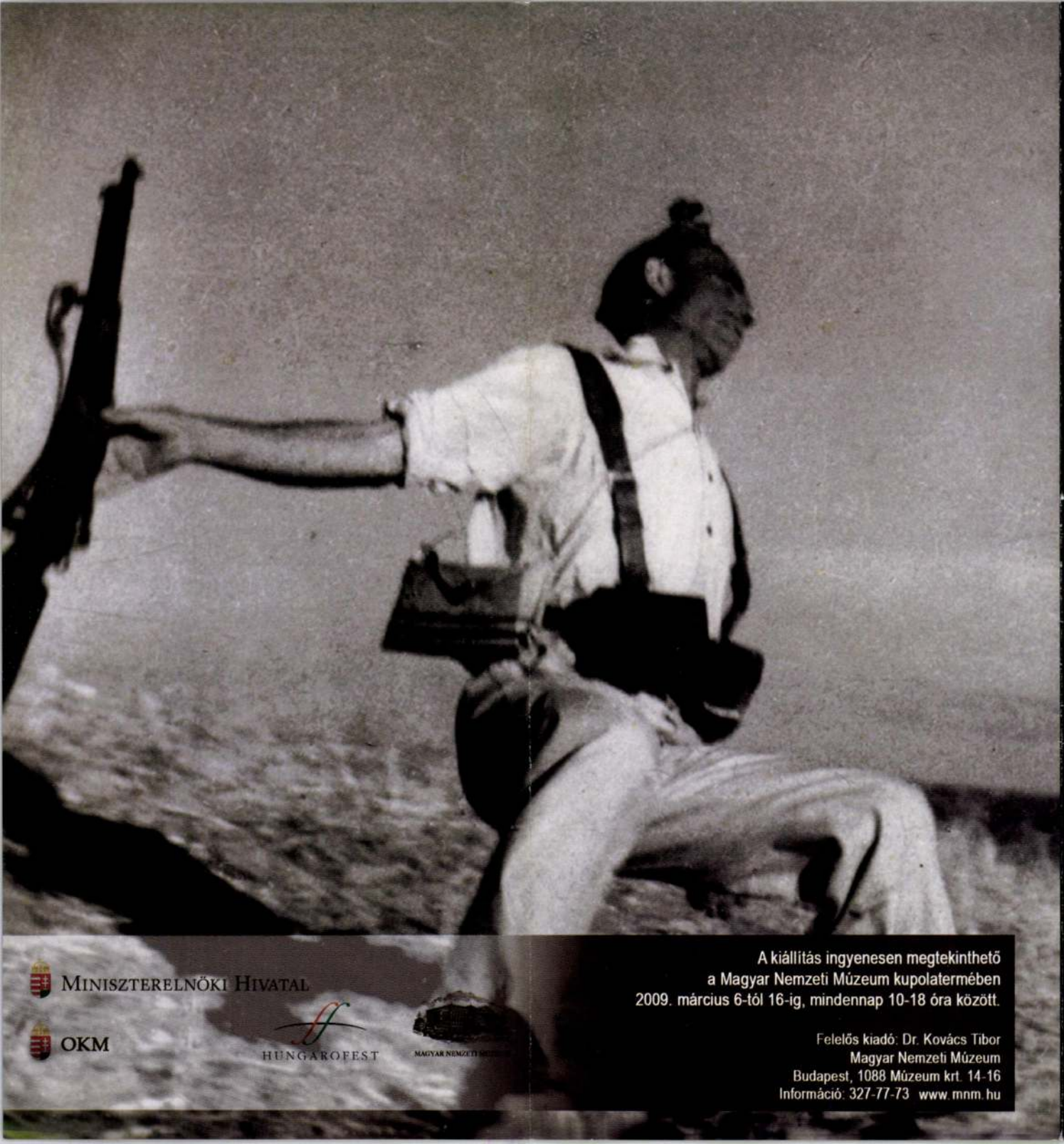

CAPA
ROBERT

A kiállítás ingyenesen megtekinthető
a Magyar Nemzeti Múzeum kupolatermében
2009. március 6-tól 16-ig, mindennap 10-18 óra között.

Felelős kiadó: Dr. Kovács Tibor
Magyar Nemzeti Múzeum
Budapest, 1088 Múzeum krt. 14-16
Információ: 327-77-73 www.mnm.hu

MINISZTERELNÖKI HIVATAL

OKM

HUNGAROFEST

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

ROBERT CAPA elő / kép
Betekintés a magyar Capa-gyűjteménybe

Magyarország nagyhatalom. Nagyhatalom a fotográfia területén. Olyan nevek és életművek teszik azzá, mint Robert Capa, André Kertész, Brassaï, Martin Munkácsi, akiket szerte a világon ismernek és elismernek, s olyanok, akiket nem ismernek még a világban, de működésük a legnagyobbakéhoz mérhető, s a mi feladatunk megismertetni őket, munkásságukat.

A fotográfia egyik „óriása", Robert Capa Budapesten született 1913. október 22-én Friedmann Endre Ernő néven. Az 1930-as évektől foglalkozott fényképezéssel, először a berlini Dephot fotóügynökség munkatársaként. 1933-ban Párizsba költözött, ahol összebarátkozott André Kertésszel, Henri Cartier-Bressonnal, David Seymour-ral (Chim), és megismerkedett élete nagy szerelmével, az ugyancsak fotográfus Gerda Taroval. 1935-ben vette fel a Robert Capa nevet, 1936-1937-ben a spanyolországi polgárháborúban készült felvételei már ezen a néven jelentek meg a képes újságokban. 1939-ben emigrált az Amerikai Egyesült Államokba. 1941 és 1945 között a Life magazin fotóriporteréként tevékenykedett az európai hadszíntereken.

A Magnum fotóügynökség egyik megalapítója. 1954 májusában, Vietnamban taposóaknára lépve vesztette életét.
A magyar kulturális kormányzat 2008-ban lehetővé tette, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum megvásároljon 985 Robert Capa fényképet a New York-i International Center of Photography gyűjteményéből. A 985 darabból 48 egykorú eredeti Robert Capa papír pozitív, 937 pedig az ún. Robert Capa Master Selection (mestersorozat) III. E sorozat válogatásáról Cornell Capa (Robert Capa öccse) így emlékezett meg: „1990 és 1992 között én és Richard Whelan (barát és életrajz író) átnéztük Robert Capa összes negatívját. A körülbelül 70 ezer pillanat közül, amelyeket a bátyám meg tudott örökíteni, 937 képet választottunk ki. Ezekből pontos, bár biztosan hiányos áttekintést nyertünk 1932-től 1954-ig tartó karrierje legjobb képeiről. ... Fő célunk az volt, hogy olyan képeket mutassunk be, melyeknek érzelmi töltete ugyanakkora, vagy legalábbis hasonló Capa klasszikus fotóihoz. Ennek ellenére néhány esetben kevésbé erős képeket is beválogattunk a sorozatunkba, hogy összefüggést adjunk egy csoport fényképnek, melyek együtt hatékony együttesként működnek, de külön-külön talán elveszne ez a hatás." 1995-ben a kiválasztott 937 negatívról három egyforma, kiváló minőségű, 40x50 cm nagyságú pozitívból álló, Robert Capa szárazbélyegzőjével ellátott sorozat készült, egyúttal limitálva, hogy több sorozat nem készülhet. A három sorozatból egy maradt New Yorkban, a második Japánba, a harmadik pedig – ezzel a vásárlással – a szülőföldre került, s vált a magyar kultúrvagyon részévé. Ez a sorozat egyrészt átfogóan reprezentálja az életművet, másrészt kiállításokon lehetővé teszi a magyar közönség számára, hogy kimagasló kvalitású képeken keresztül szerezzen vizuális élményt a 20. század kiemelkedő eseményeiről. A 937 felvétel 4 földrész 23 országában készült. A második világháború előtti 461 felvétel, ezek között a spanyol polgárháború képei a legfontosabbak. 276 fotográfia a világháború frontjain készült – elég csak a normandiai partraszállás, Steven Spielberg filmrendezőt is megihlető, megrázó erejű képeire emlékeztetnünk. A világháború után 154 fotográfia ábrázolja az újabb harcokat, szenvedéseket: Izrael állam megalakulását, az indokínai háborút. 46 képen pedig olyan híresség eket láthatunk, mint Gary Cooper, Ingrid Bergman, Alfred Hitchcock, John Steinbeck vagy Pablo Picasso, akiknek portréi egy másik nézőpontból villantják fel Capa sokrétű tehetségét. A megvásárolt képekhez az ICP ajándékul adott 20, a sorozatban meglévő, de kiemelkedő fontosságúnak ítélt, ezért nagyobb méretben is nagyított fényképet, továbbá 5 Robert Capát ábrázoló portrét. Így összesen 1010 fotográfiával gazdagodott a nemzeti gyűjtemény.
Robert Capa a 20. század, de talán minden idők egyik legnagyobb fotográfusa. Haditudósító riporter, akiben a kiváló újságíró valamennyi fontos tulajdonsága: szívósság, a szükséges erőszakosság a helyszínekre eljutásban, a találékonyság és a kapcsolatteremtő képesség jó arányban párosult egy nagy művész adottságaival: nagyfokú érzékenységgel, témafelismerő és -kiválasztó képességgel, valamint kompozíciós készséggel.
Robert Capa képeinek fő témája az emberiség óriási hazárdjátéka, a háború volt, hiszen egy speciális fotós szakma, a haditudósítóé volt az övé. Ennek a félelmetes, halálos hazárdjátéknak minden szereplőjét, fontos pillanatát igyekezett megörökíteni. A vezetőket, a szónoki emelvények magasában, ahogyan a játékra buzdítanak; az állig felfegyverzett, sokszor ápolatlan férfiakat, a katonákat; s a nőket, gyermekeket, időseket és fiatalokat, akik többnyire e játék szörnyűségeinek ártatlan szenvedői. Lencsevégre kapta és elemi erővel örökítette meg, belevésve közös képi emlékezetünkbe a háborús konfliktusok örök igazságát: azt, hogy szétdúlják, megsemmisítik és tönkre teszik az emberi élet mindennapjait, s elveszik – idő előtt – a résztvevők életét. Ugyanakkor minden rettenetes pokol közepén felmutatta képein az ugyancsak örök emberi vágyat az örömre, a szeretetre, a nyugalomra: a békére.
Félelmet ismerve, de bátran volt jelen a 20. század közepének valamennyi nagy háborújában, s küzdött az újságírók és fotóriporterek örök kínjával: „hiénaként" ott lenni és megmutatni az eseményeket, de nem részt venni, nem segíteni a menekülőnek, az elesettnek. Hivatása, amelyet a legnagyobb intenzitással művelt, örök belső morális küzdelemre késztette, s ugyanakkor kényszerítette arra, hogy megmutassa, amit igazán fontosnak tartott. Azt és úgy, ahogyan azt más nem tette, mert nem volt elég közel.

„Ha nem elég jók a képeid, nem voltál elég közel."- vallotta. Ő közel volt a milicista halálakor, benne volt a normandiai partraszállás első hullámának vérfürdőjében, s természetesen közel volt az indokínai háborúban, amikor rálépett a végzetes taposóaknára. Intenzív, szenvedélyes, mindent bírni akaró, (hazárd)játékos életet élt; olyan életet, amelyben kódoltan a gyermektelenség, a társasági magányosság, az otthontalanság és a sorsszerű halál is benne volt. Valószínűleg csak így lehetett egyszerre megélni és megmutatni mindazt, ami körülvette.
A Magyar Állam tulajdonába került képekkel a közönség először most, a Magyar Nemzeti Múzeumban találkozhat, amikor betekintést nyerhet a rendkívüli anyagba. A gyűjtemény első nagyszabású kiállítása július 2-án nyílik majd a Ludwig Múzeumban, és október 11-ig lesz látogatható. Ezt követően több mint 10 vidéki városban mutatkozik be a képekből összeállított vándorkiállítás.

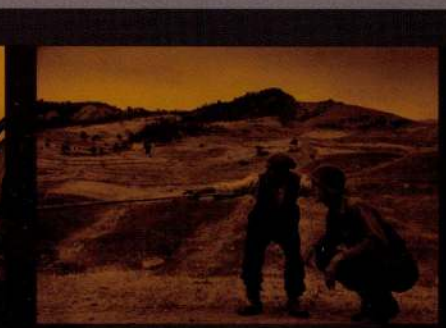

Fényképezte Robert Capa © International Center of Photography, New York. Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteménye.

Lev Trockij előadást tart dán diákoknak az orosz forradalom történetéről. Koppenhága, 1932. november 27.

Pihenő zarándokok a lisieux-i Szent Teréz római katolikus kegyhelyen. Franciaország, 1936 k.

Az óvóhelyen teázó idős pár. London, 1941. június-július

Amerikai „sztárpilóta". Tunézia, 1943.

Egy szicíliai földműves megmutatja egy amerikai tisztnek, merre mentek a németek. Olaszország, Troina mellett, 1943. augusztus 4-5.

Ingrid Bergman A Diadaliv árnyékában című film forgatásakor. Hollywood, 1946. július-október

Robert Capa

magyarországi felvételei

(1948)

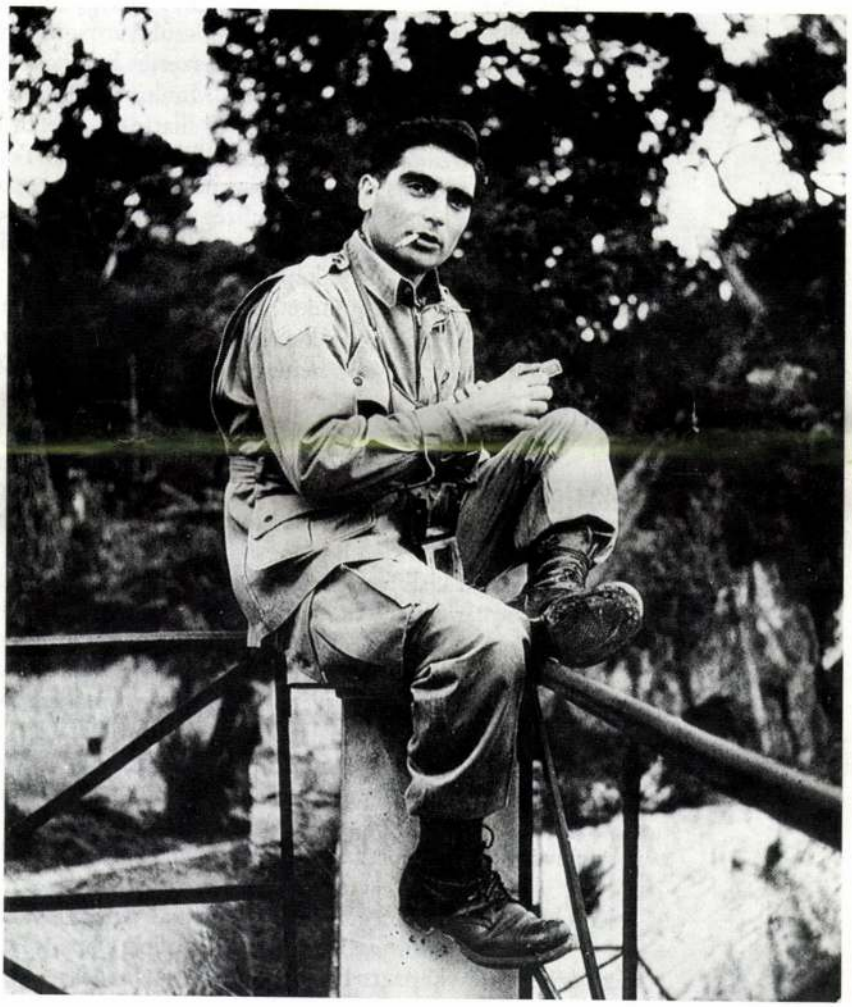

A FOTÓ
1990. november—decemberi számának
melléklete

Robert Capa

Adózzunk kegyelettel egy nagy újságíró emlékének, Budapest szülöttének, aki fotóművészetével életét áldozta az igazságért. Testvérem volt. Családja a családom, s ekképpen Budapest — ahol egyébként most járok először — szülővárosom, mint ahogy szülővárosa oly sok fotósnak világszerte; hogy csak néhányat említsek: André Kertész, Martin Munkácsi, Moholy-Nagy és Brassai, a nők közül Yllo, a neves állatfotós, Stefan Lorant és Alexei Brodovitch képszerkesztők, Charles Rado, Tom Blau, a Márai testvérek, s nem utolsósorban Cornell Capa, aki bátyja szellemében nemrég nemzetközi díjat alapított.

De most Robert Capa előtt tisztelgünk, Budapest világszerte szeretett fia előtt. Munkája — egy kicsiny, de fontos része — körülvesz bennünket. Robert Capa itthon van. Amikor feleségemmel először léptünk a terembe vasárnap délután, mélyen meghatódtunk a látogatók néma során — olyan látogatókén, akik talán először találkoztak Robert Capával.

Tragikus portrék ezek, nem egy közülük iszonyú, mégis magától értetődőek Capa számára, aki arra használta gépét, hogy figyelmeztessen bennünket arra, amit előre látott; a háborúra és a társadalmi ellentétek borzalmas következményeire. Ez hajtotta őt, amikor 1931-ben Budapestről — ahol, amint ez a Nemzeti Múzeumban kiállított korabeli sajtófotókból is megállapítható, ekkor már éleződtek az osztályellentétek — Berlinbe, onnan Párizsba, majd Spanyolországba ment.

Spanyolországban ábrázolta először a háborút, a fasisztáknak a spanyol nép ellen elkövetett borzalmait, amelyek módszereit később egész Európa megismerte. 1938-ban Kínába is eljutott, s fényképezhette a Japán támadás első pillanatait.

Franciaország megszállása után Capa, akinek Párizs volt a második otthona, New Yorkba költözött anyjával, testvérével, rokonaival és barátaival. Közéjük tartoztam én is. Kitörölhetetlenül él emlékemben Júlia Capa kitűnő lecsója.

Kollégák lettünk Bob Capával a LIFE-nál, a nagy amerikai képes hetilapnál, amely azóta sajnos megszűnt. Capa folytatta, amit megkezdett: fényképezte Hitler angliai légitámadásának áldozatait,

Elhangzott Budapesten, 1976-ban,

hazatér

a Szövetségesek észak-afrikai, majd itáliai partraszállását, ugrott ejtőernyős osztagokkal Szicília fölött.

Amikor a Szövetségesek szállták meg Franciaországot, párhuzamosan az 1944. június 6-i nagy szovjet ellentámadással a keleti fronton, Capa az Omaha-Beach-i hullámverésben minden idők legmegdöbbentőbb háborús képeit készítette.

Az egyik ott látható a falon. Elmondhatnám, hogyan semmisült meg majdnem ez a fotó egy londoni sötétkamra-baleset folytán, de arra nincs idő — legalábbis most nem —, hogy a képek történetét idézzem fel.

Amikor végre beköszöntött a béke, Capa — a háborús fényképész — boldog volt, hogy munkanélkülivé vált. Fotóművészetét is a békének szentelte. 1947-ben sok nemzet fotósaival együttműködve nemzetközi fotóügynökséget alapított, amely Magnum Photos néven vált ismertté. A vállalkozás napjainkban is működik párizsi és New York-i irodákkal.

A Magnum tevékenységének eredménye „Az ember a világon mindenütt ember" című riportsorozat, amely a világ megalázott egyszerű embereit mutatta be. Az ötletet Edward Steichen kitűnő fotókiállítása és könyve „Az ember családja" adta; a nézők milliói számára hirdetve a testvériség eszméjét világszerte.

1954 tavaszán Capa Japánba utazott egy Magnum-kiállítás megnyitására, amikor sürgős értesítést kapott a LIFE magazintól: vállalja-e, hogy felváltja indokínai tudósítójukat, aki a francia—vietkong háborúról küldött anyagokat.

Megrémültem, amikor meglepetésemre Capa elfogadta az ajánlatot. New York-i lakásomból telefonáltam neki Tokióba. „Nem kéne elmenned..." — üvöltöttem a telefonba a Csendes-óceánon át — „...ez nem a mi háborúnk!"

Két hét múlva halott volt. Aknára lépett az út mellett, alig száz kilométerre Hanoitól. Itt látható néhány, utolsó képei közül. Kamerával a kezében halt meg.

De Robert Capa mégis él. Újra él Budapesten, itt látható képei által. Hű barátainak emlékében világszerte él.

Robert Capa végül hazatért.

John G. Morris

Robert Capa kiállításának megnyitóján.

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

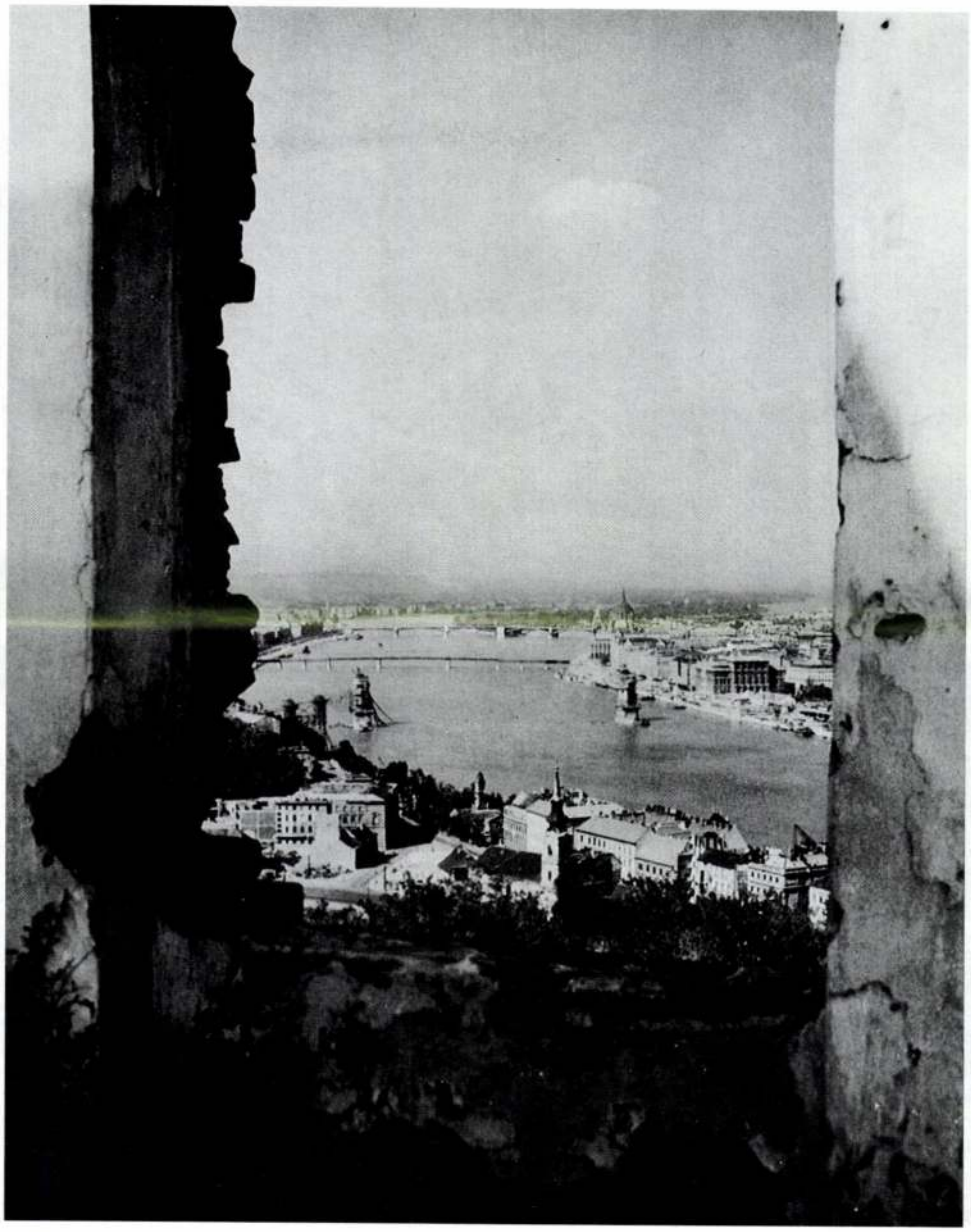

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

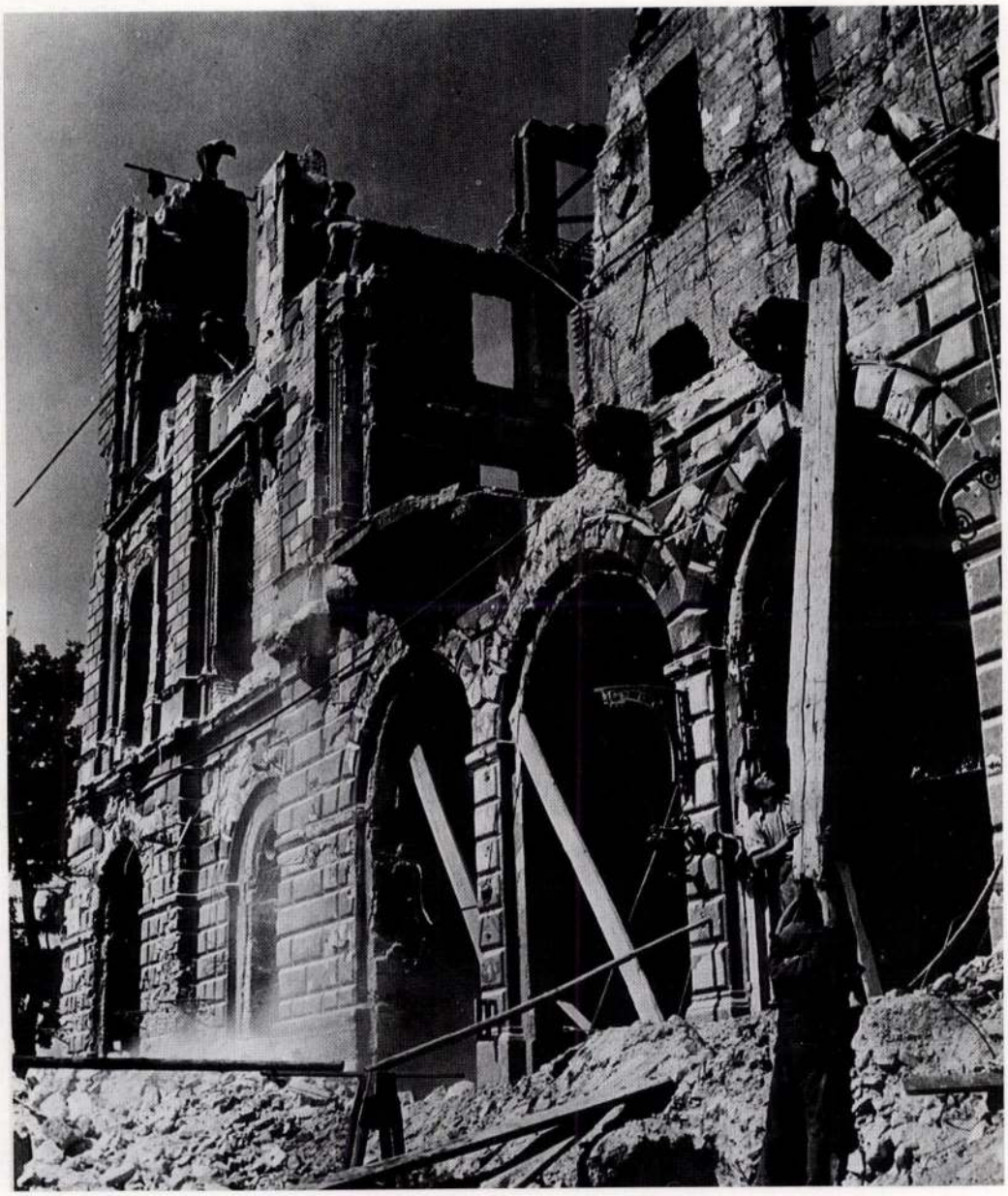

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

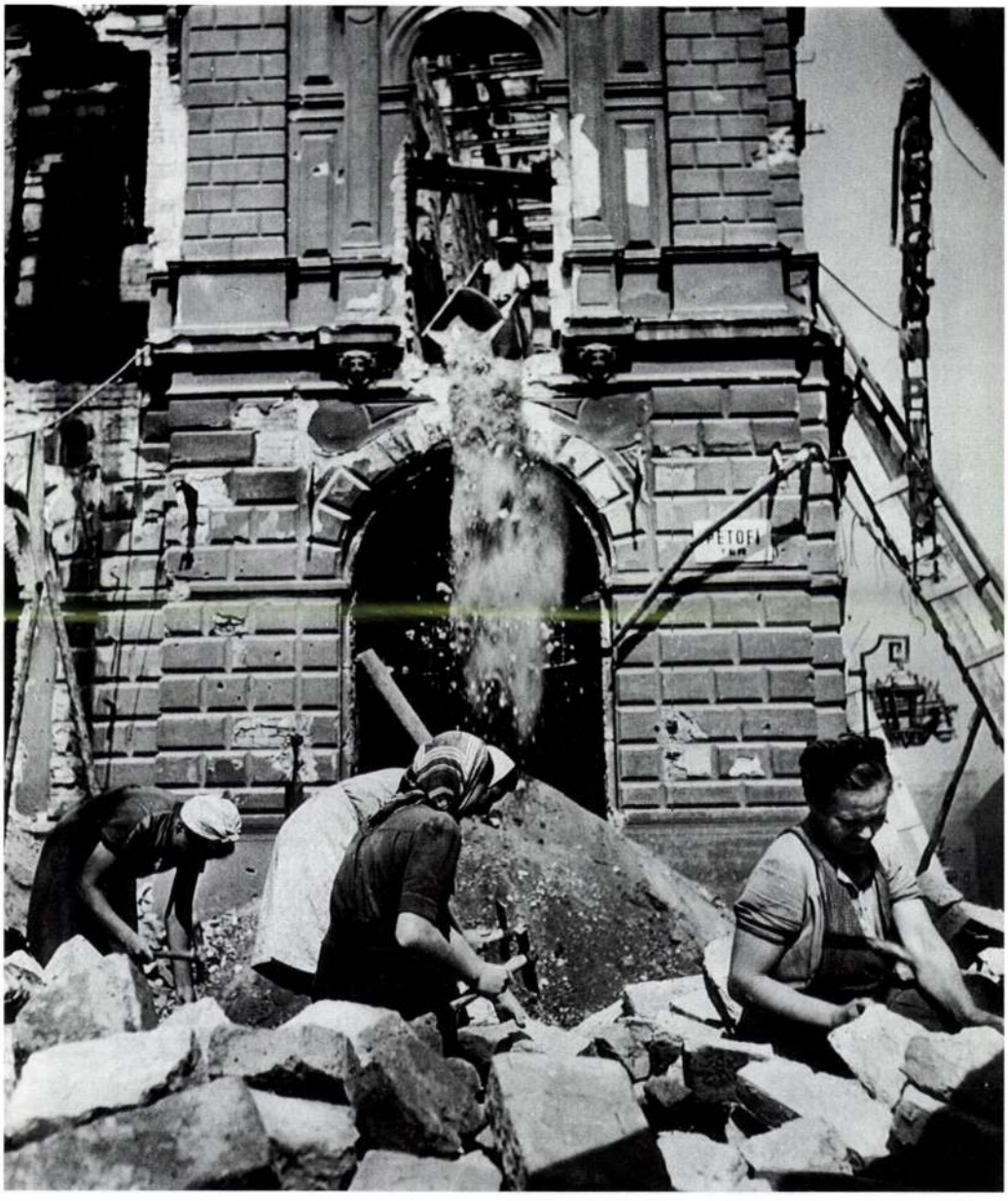

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

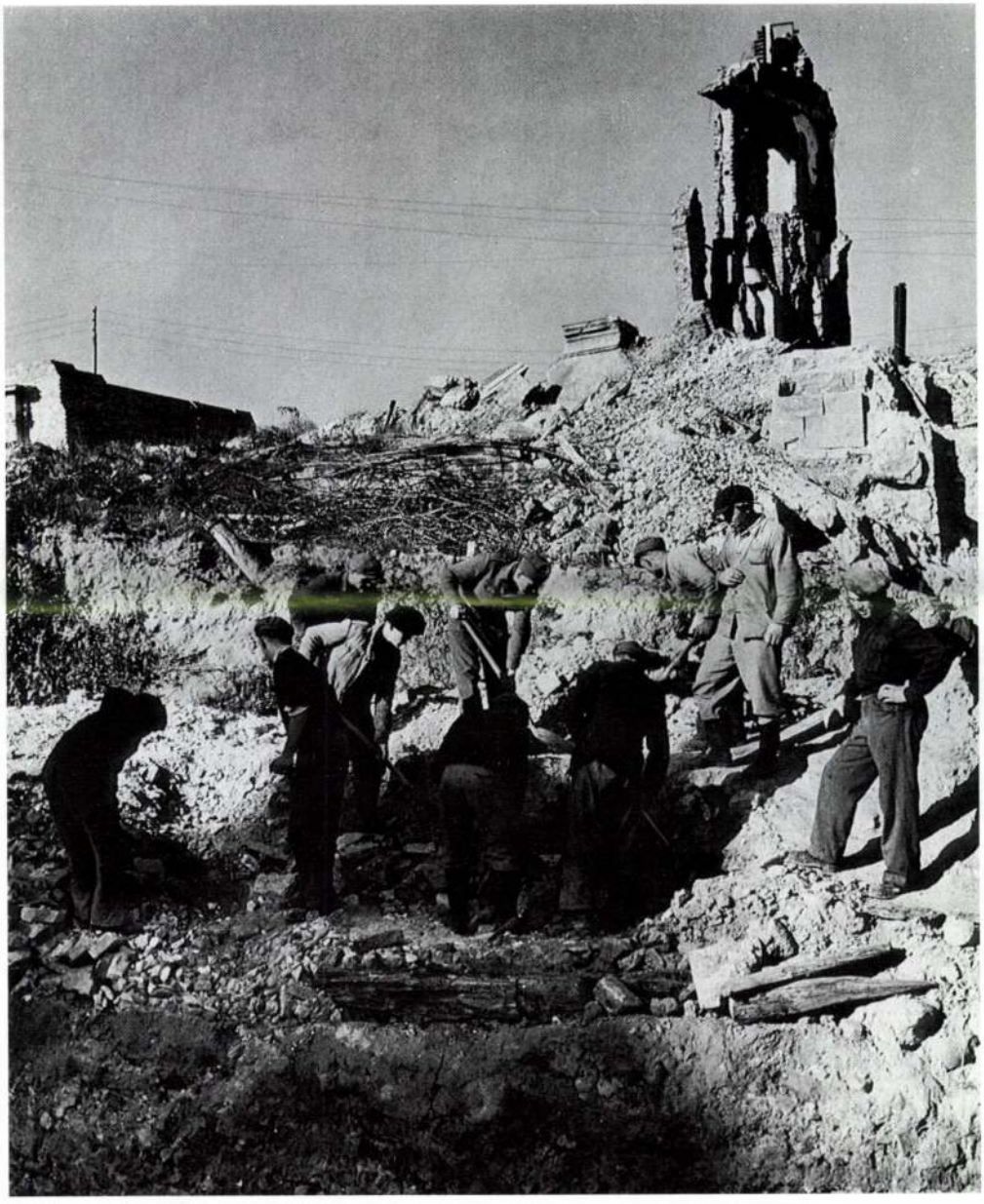

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

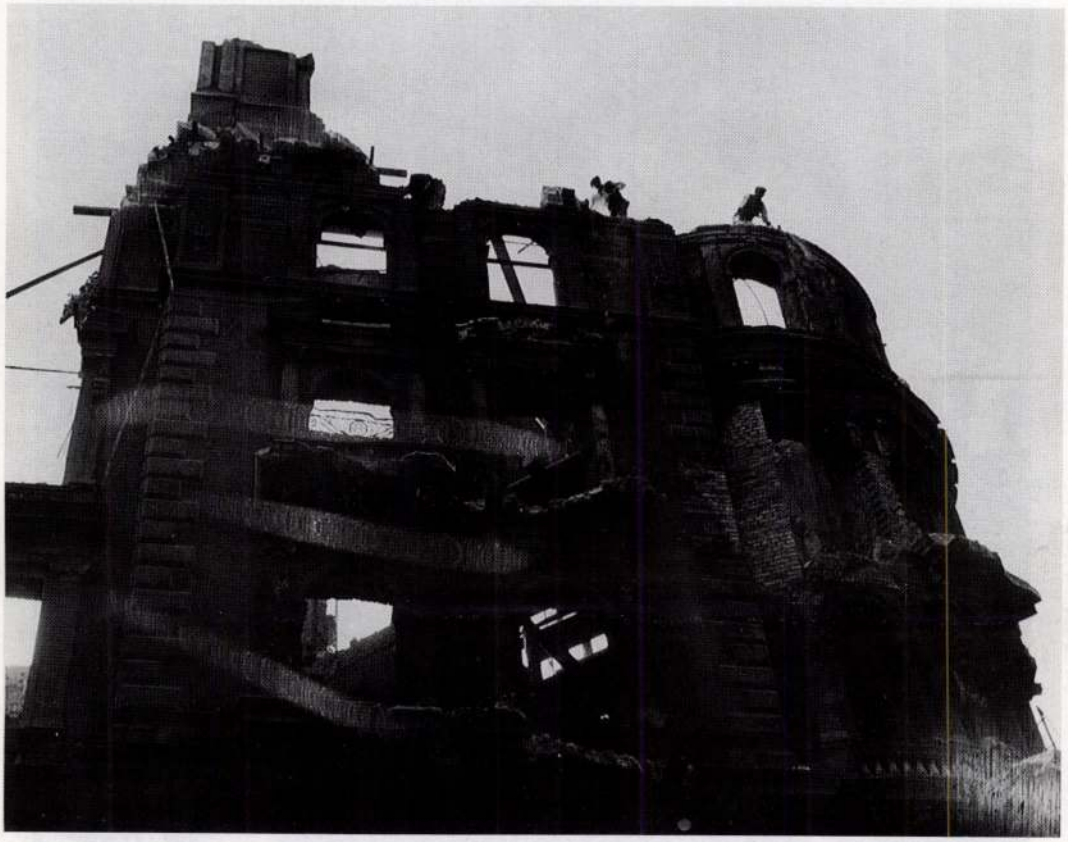

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

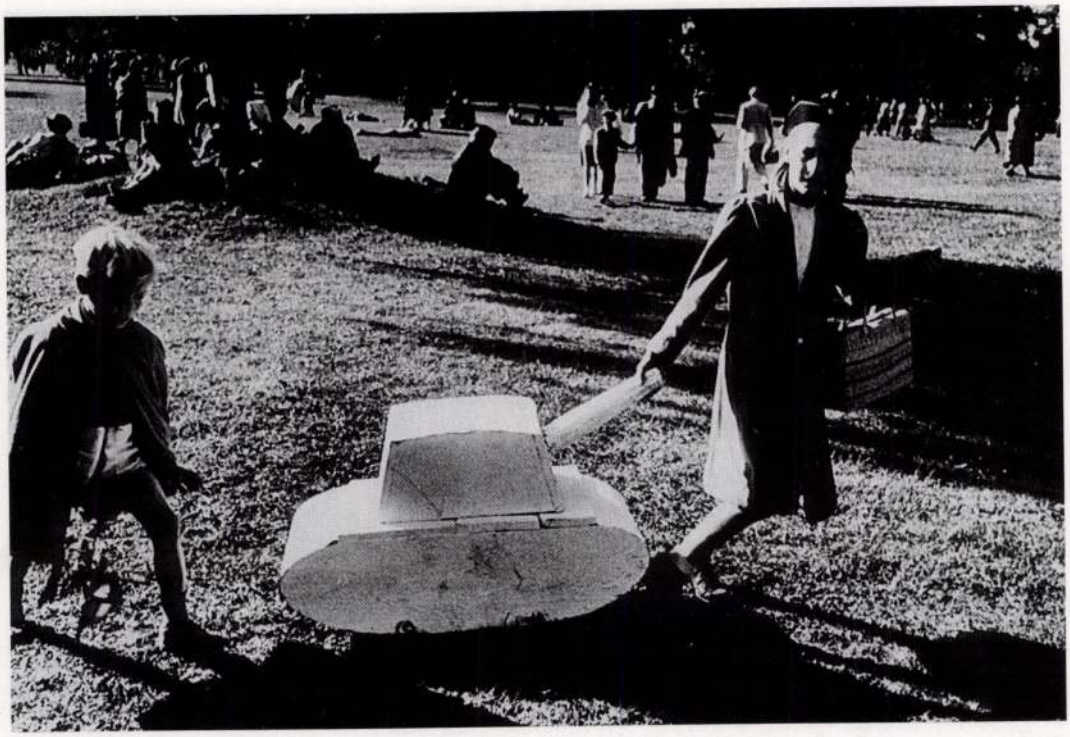

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

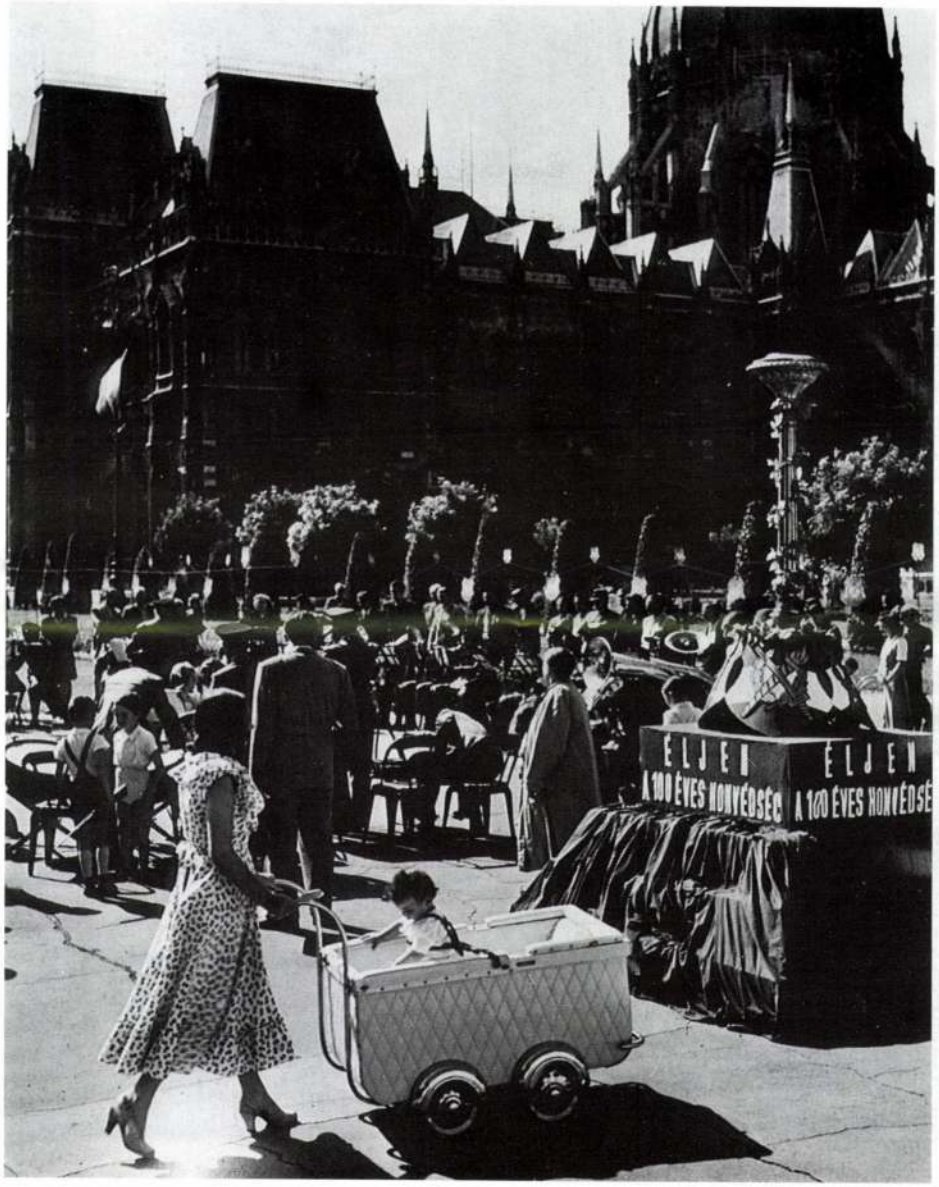

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

arországi felvételei

48)

nber—december

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

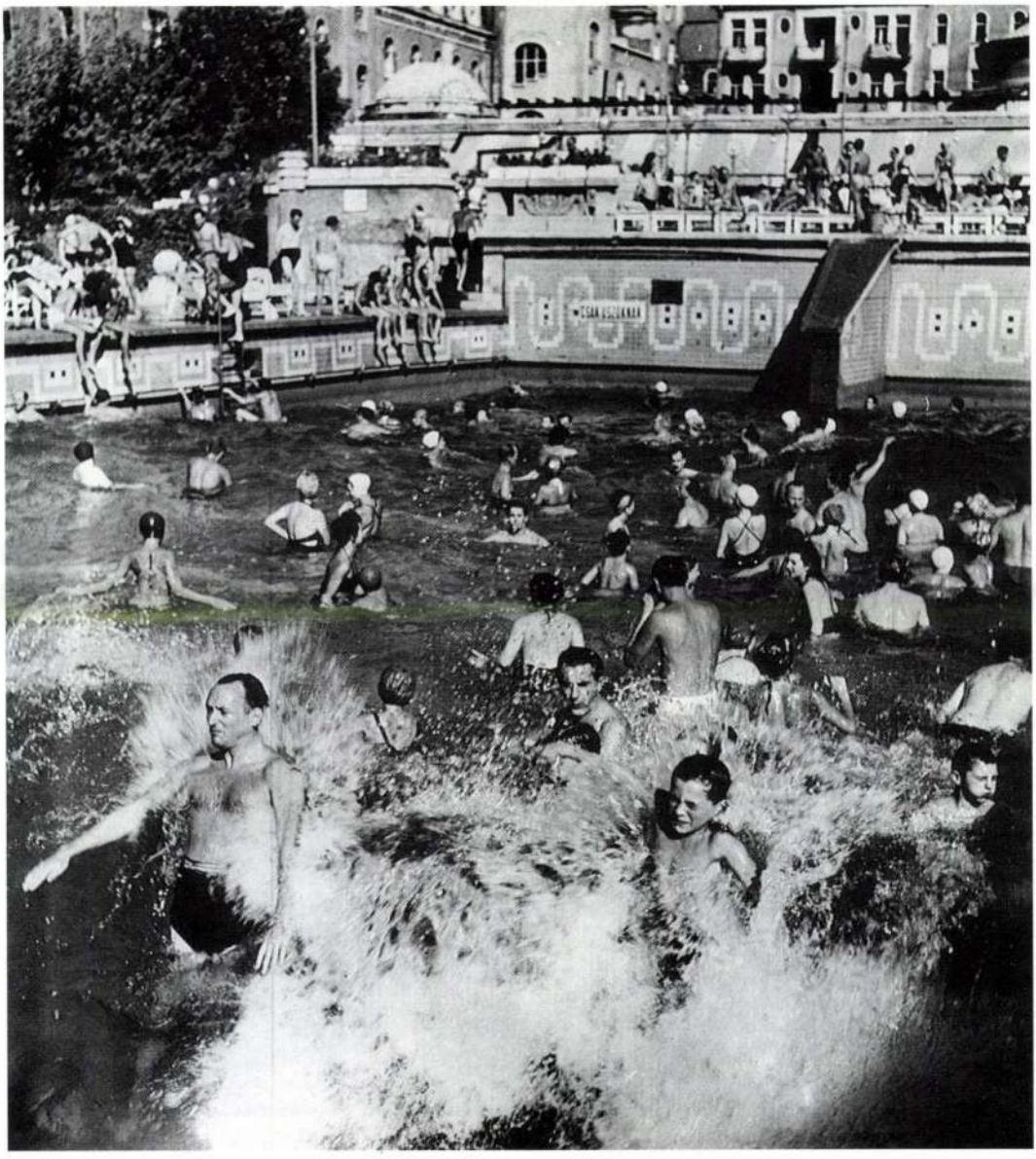

Fotó 1990. november—december

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

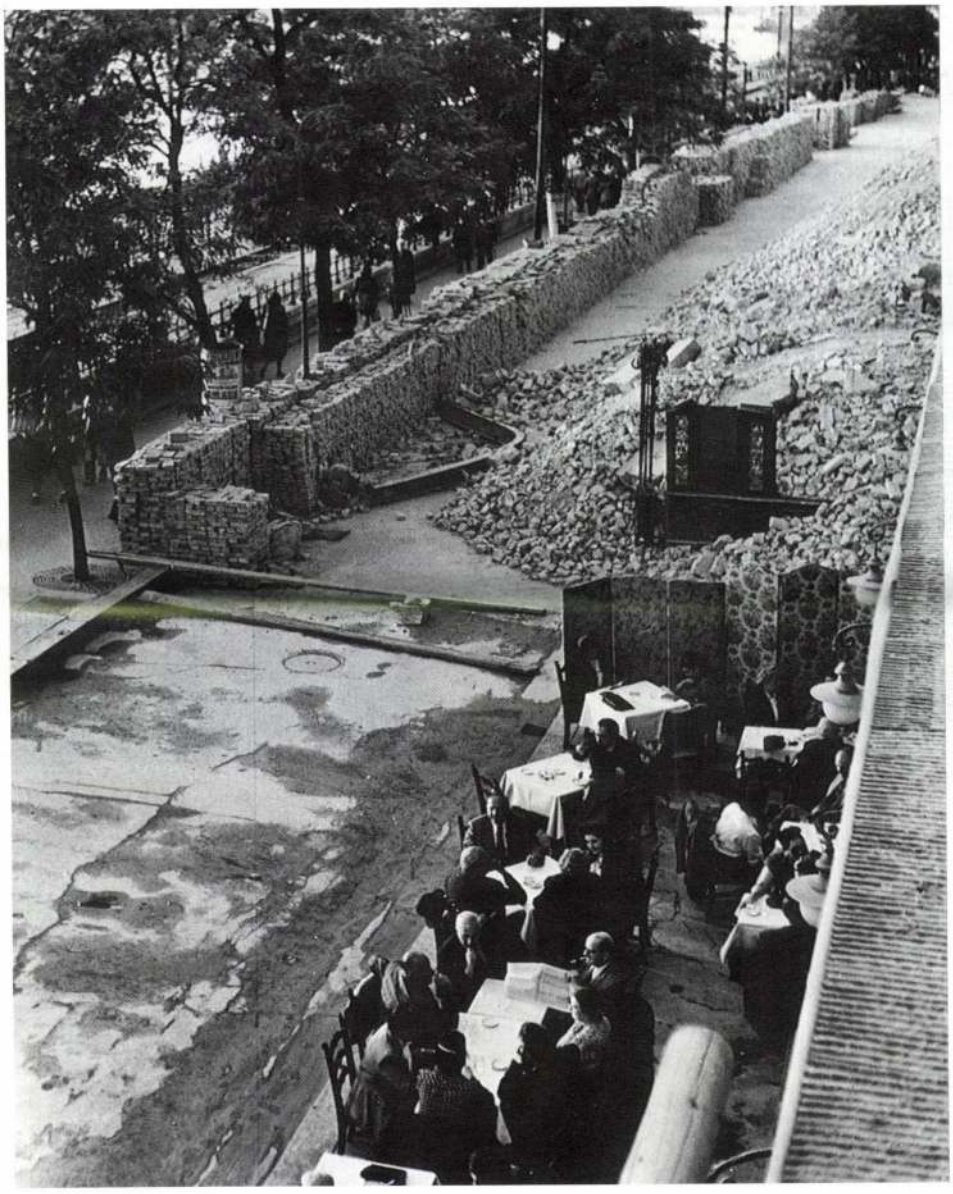

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

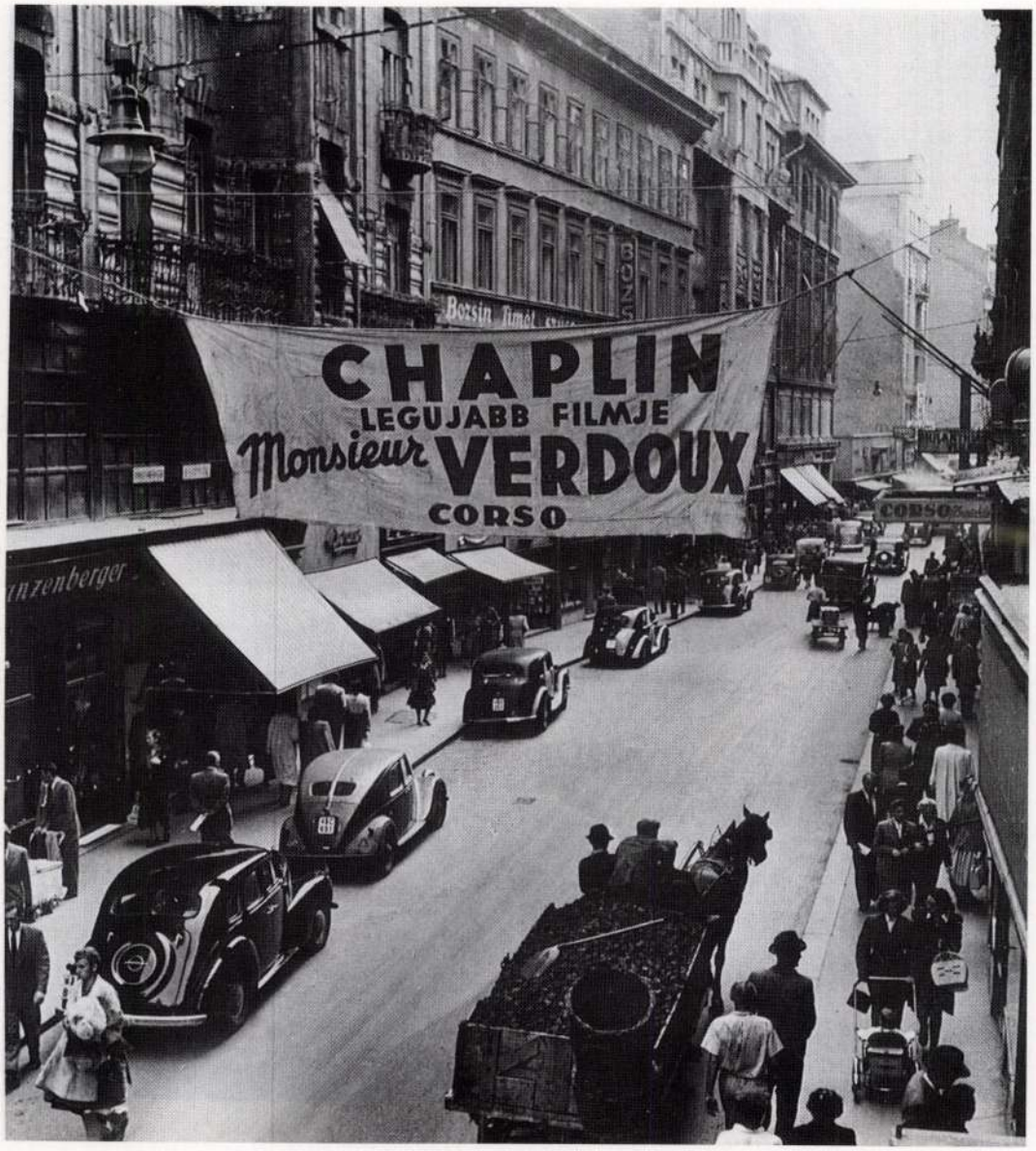
CHAPLIN
LEGUJABB FILMJE
Monsieur VERDOUX
CORSO
CORSO

Fotó 1990. november–december

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

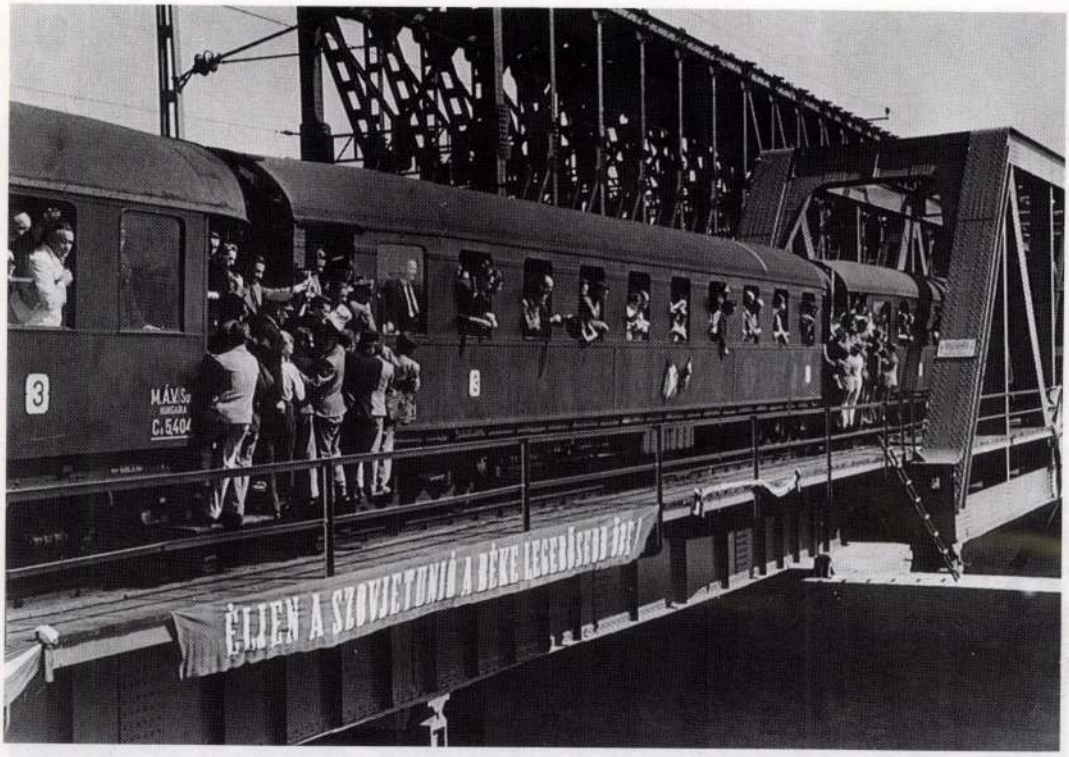

Fotó 1990. november—december

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

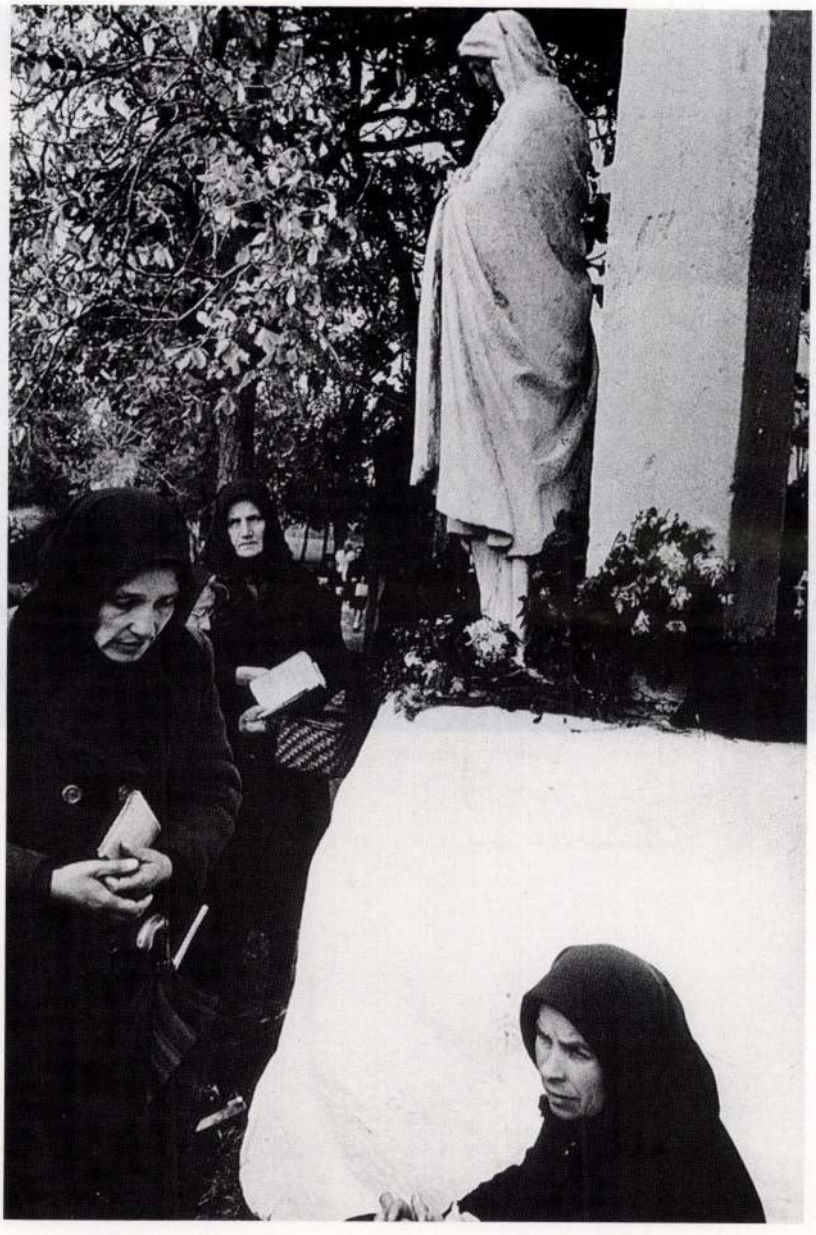

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

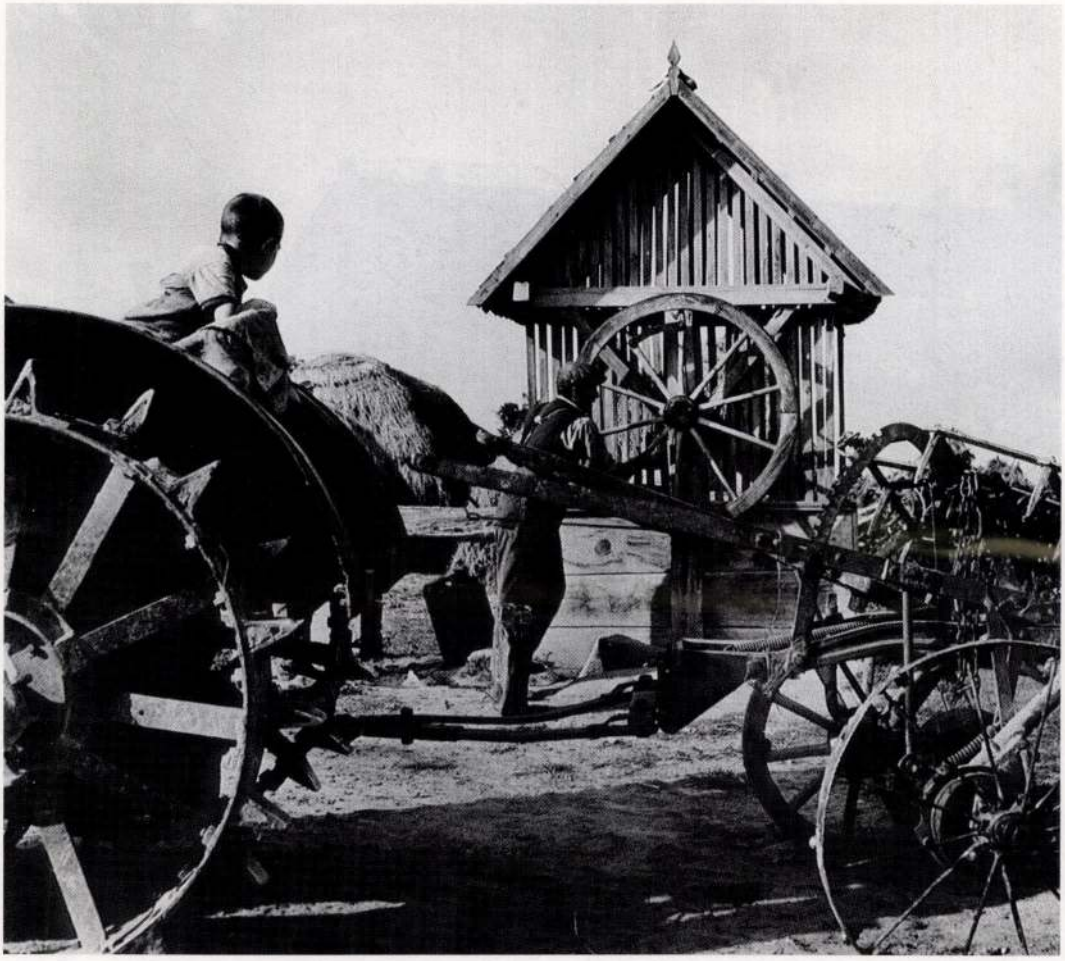

Robert Capa magyarországi felvételei

(1948)

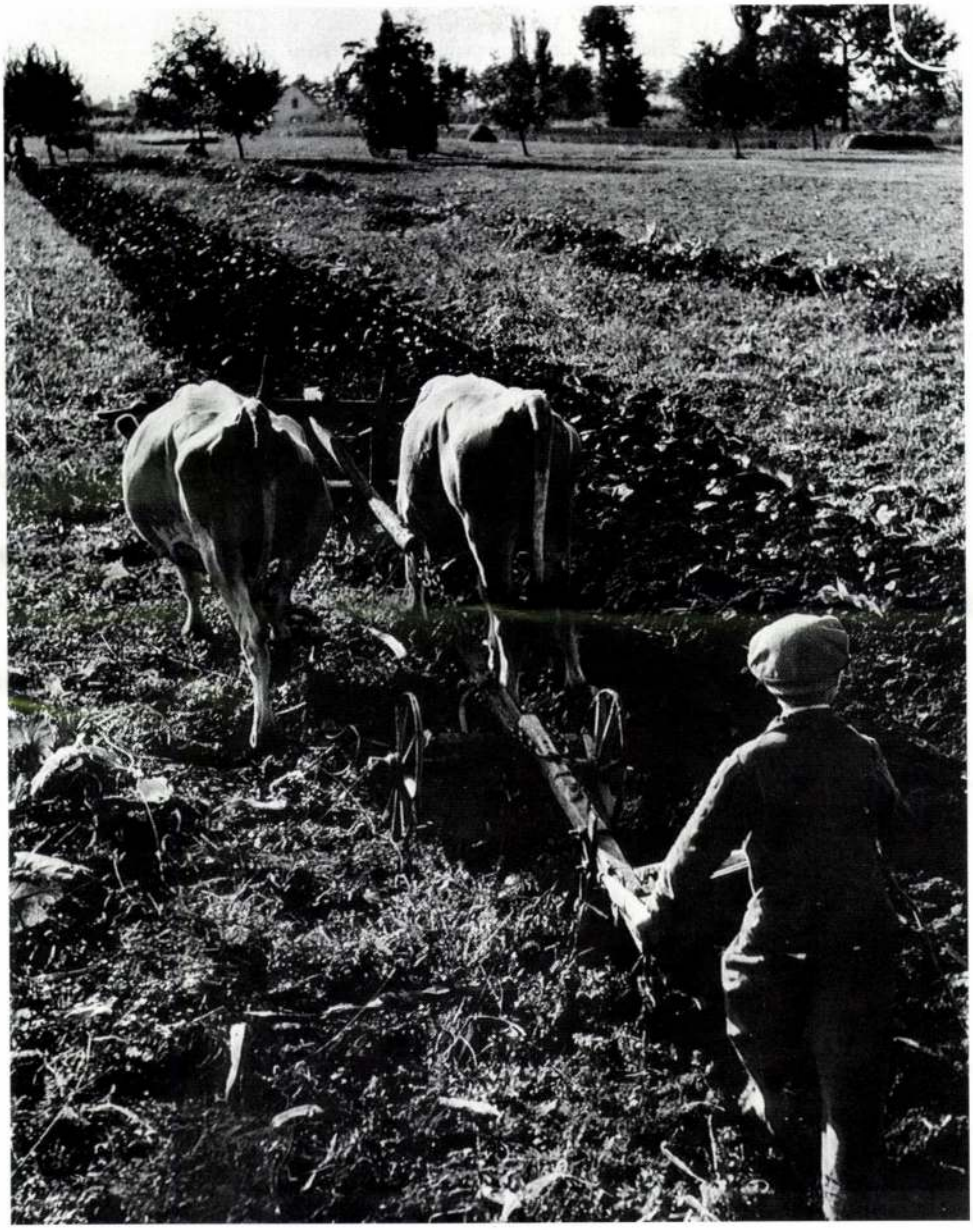

Robert Capa

(1913—1954)

1913. október 22.
Friedmann Endre megszületik Budapesten.

1931
Berlin. Asszisztens, majd fotografálni kezd a Dephot-nál.

1933
Párizs. Találkozik Gerdával, élete nagy szerelmével.
A Vu-ben megjelenik első képriportja a Saar-vidékről.

1936
Robert Capa néven tudósít a spanyol polgárháborúról.
(A milicista halála)

1937
A Ce Soir-hoz szerződik, rendszeresen publikál a Regards-ban,
a Weekly Illustratedben, a Life-ban stb.

1938
Utazás Kínába.

1939
Útra kel Amerikába.

1940
Állandó letelepedési engedélyt kap az USA-ban.
Európai és amerikai lapoknak dolgozik.

1943
Tudósítónak akkreditálják az amerikai hadsereghez. Az afrikai frontra utazik.

1943—1944
A szövetségesek olaszországi partraszállását fényképezi.

1944
A szövetségesek normandiai partraszállását és Párizs felszabadítását fényképezi.

1945
Rajnai ejtőernyős ugrás.

1947
New Yorkban megalapítja a Magnum ügynökséget.
John Steinbeckkel Moszkvába utazik.
Steinbeckkel és Henry S. White-tal megalakítja a World Video tévéshow-vállalatot.

1948
Hat hetet tölt Budapesten.
Izrael állam születéséről tudósít.
Standfotókat kezd készíteni Olaszországban.

1953
Lemond a Magnum elnöki tisztéről.

1954
Japánba utazik.
Indokínából tudósít a francia—vietnami háborúról.

1954. május 25.
Vietnamban aknára lép és meghal.

A szerkesztőség köszönetet mond
CORNELL CAPÁNAK,
az International Center of Photography igazgatójának,
aki hozzájárulását adta ahhoz,
hogy a magyar fotográfusoknak ajándékozott
Robert Capa-felvételeket (eredetijük az ICP tulajdonában)
lapunkban közreadhassuk.
Ugyancsak köszönet illeti
KELETI ÉVÁT,
akinek segítő közreműködését nehezen nélkülözhettük volna.

Kiadó: Arany János Lap- és Könyvkiadó Kft.
Felelős kiadó: Szabó B. István ügyvezető

90-3439 - Révai Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Horváth Józsefné dr.

Luang Prabang (Laosz), 1954.
Az utolsó fénykép Robert Capáról.
Michel Descamps felvétele

CAPA, ROBERT

Londoni levél

Az elemi dráma fotósa

Sárközi Mátyás

Egy egész ország megrendült elszörnyedését tudta egyetlen gyermekarcon ábrázolni" – mondta róla John Steinbeck. Robert Capa felvételeinek java része lenyűgöző minidráma. Különös érzéke volt a megrázó pillanatok megragadásához, és rövid élete során kereste is világszerte a történelmi konfliktusokat, hogy 35 milliméteres Leicájával a helyszínen teremve megörökítse, hogyan állja a sorscsapások viharát az ember.

Ha valaki szeptember 19-e előtt az angol fővárosban jár, ne mulassza el megnézni a Leicester Square metróállomás közelében, a Great Newport Streeten lévő Photographers' Gallery gazdag anyagú és maradandó drámai élményt nyújtó válogatását Robert Capa életművéből. A belépés ingyenes.

Robert Capa 1913-ban Friedmann Endre néven született Budapesten. Érettségi után a berlini újságíró-főiskolára iratkozott be, de valamiből élnie kellett és szabadidejében a Deghot fotóügynökség laborasszisztenseként dolgozott, egy magyar barátja protekciójával. A fényképezés varázsa életre szólóan megbabonázta. Maga is hamarosan fotózni kezdett, tehetségét felfedezte a Deghot igazgatója és 1932-ben azzal az izgalmas feladattal küldte Koppenhágába, hogy készítsen fotóriportot Trockij szónoklatáról egy szocialista gyűlésen. Ezzel a riporttal indult el Friedmann Endre a világhír felé.

A kezdet nem volt könnyű, hiszen Európában hemzsegtek a jó újságfotósok. A fiatalember ezért nevet változtatott, 1936 után már úgy mutatkozott be a lapoknál, mint Robert Capa, „Amerika legbefutottabb riportere". Lehetséges, hogy új nevét a cápa szó ihlette. Mindenesetre később felvette ezt öccse, az idén nyolcvanéves Friedmann (Capa) Kornél fotóművész is, a New York-i fényképészeti múzeum igazgatója. Azt követően, hogy 1936-ban a spanyol polgárháború színtereiről kezdte küldeni megdöbbentő felvételeit – közöttük mindjárt kezdetnek a golyó által eltalált lojalista katona azóta világszerte ezerszer reprodukált képét – a francia VU-nek, az amerikai Life magazinnak és az angol Picture Postnak, Robert Capa huszonhárom évesen valóban befutott. S már ekkor bebizonyosodott, hogy nem csupán a drámai helyzeteket bátran megközelítő, bravúros riporter, hanem igazi művész, érző humanista. Bizonyítja ezt például a sorozat, amelyet Barcelonában az utcai járókelőkről készített, amint ijedt és elszörnyedt arccal a fejük fölött zajló, a képeken nem látható légi csatát figyelik.

Robert Capából ifjan legenda lett. Hozzájárult ehhez, hogy a rendkívül jóképű és kivételes intelligenciájú fiatalember nagy bohém volt, ivócimbora, verhetetlen pókerjátékos, könnyelmű költekező. Spanyolországba elkísérte szerelme, Gerda Taro, aki 1937-ben, a köztársaságiak fejveszett visszavonulása közepette, egy tank lánctalpai alatt vesztette életét. A tragédia megrendítette Capát, többé nem is kötötte egyetlen nőhöz az életét. 1946-ban, amikor Hollywoodban kipróbálta, neki való-e a film világa, Ingrid Bergmannal volt hosszabb viszonya.

1938-ban fél évig fényképezte Kína és Japán konfliktusát. Ekkor kitört a második világháború. A hontalan emigráns éppen Amerikában időzött és a New York-i hatóságok rendelkezése értelmében, mint ellenséges ország szülötte, kénytelen volt külön engedélyért folyamodni, hogy a várost tizenöt kilométernél távolabbi céllal elhagyhassa. Ám, mint barátja, Irwin Shaw írta róla: „Mindig arra sietett, ahonnan a fegyverropogás hallatszott". A Colliers magazin küldte Európába, mit sem tudva arról, hogy Capának nincs útlevele. A megbízással a szerkesztő ezerötszáz dollárra szóló csekket nyújtott át. Mint „Slightly Out of Focus" című memoárjaiban olvashatjuk, a fiatalember a Broadwayn elővett zsebéből egy ötcentest. „Ha fej, lemondom az utat, visszaadom a csekket. Ha írás, megpróbálom magam beverekedni Angliába." Fej volt az eredmény. „Ah, nem kell olyan babonásnak lenni. Ezerötszáz dollár mégiscsak több, mint öt cent" – legyintett Capa, és elindult a brit konzulátus felé vízumot szerezni. Angliában szociofotókat készített, megörökítette London életét a blitz alatt, a walesi bányászok szénporos világát. A szövetségesek 1944-es partraszállásánál Capa volt az egyetlen riporter. Senki sem tudta úgy megörökíteni az elesettek értelmetlen halálát, a sebesülések kínját, mint ő. Ám a vértől megcsömörlött fiatalember ekkor mondta keserűen: „Szeretnék már ilyen névjegyet nyomatni: Robert Capa munka nélküli haditudósító". Fényképezte az elesett Németország nyomorát, Izrael Állam megszületését, 1947 és '49 között Ukrajnában, Lengyelországban és úgy tudni, Magyarországon is járt. A béke éveiben derült ki, milyen nagy tehetségű portréfotós. Kiváló arcképeit láthatjuk a kiállításon barátairól: Hemingwayről, Picassóról, John Hustonról.

Az indokínai háború kirobbanása után Vietnamba, a Vörös-folyó deltavidékére sietett. Tai Binhnél dúlt a csata, menekülők és katonák közeledtek az országúton. Capa jobb szögből akarta fényképezni őket. Az út menti réten lépett aknára. Élt negyven évet. A legendahősök fiatalon halnak.

MAGYAR NEMZET 1994 aug. 8

jaink voltak, az éneklés Dioskurosai akartunk lenni... s úgy maradtam itt, mint a testvérét vesztett iker... Barátom és testvérem volt a dalban, amilyenre többé sosem fogok lelni".

Most elment Prey is, a hanglemeztörténelem élő legendája, és már jó ideje szintén halhatatlan. Harminckét esztendővel élte túl az (alig tizennégy hónappal) ifjabb barátot, mindkettőjükkel szívroham végzett. Tündöklő fiatal férfikoruk nagyra törő művészi álmait sajnálatosan kevés közös dokumentum őrzi: A sevillai borbély ősrégi tévéközvetítése (1959) meg Gluck taurusi Iphigeniája (1965, Myto) Münchenből, egy Don Giovanni-keresztmetszet (Electorla) és néhány népszerű kettős a Deutsche Grammophon számára; valamennyi németül.

Közös adottságuk volt a hang szépsége, amelyet szokás Istentől, sorstól kapott ajándéknak tekinteni, bár Prey eredendően kellemes és szép hangjából csak a folyamatos munka során bontakozott ki az utánozhatatlanul egyéni, gyönyörű bariton.

daloknak, megrendült és szenvedélyes átélője a Bach-passióknak, kitűnő és jó humorú bonviván vagy jellemszínész operában-operettben; szórakoztató és megnyerő figurák alakítója. De emlékezni mégis a hangjára fogunk legtovább, amely erőteljesen és bensőségesen szólt, különleges színnel és – igen, érzékeket csaló módon – ízzel is. Igézetes orgánumából „édes, ikrás napfény" pergett, mint az „égi méz" a külvárosi kisgyerek kenyerére a Kosztolányi-versben.

Prey 1951-ben huszonkét évesen adta első dalestjét. A színházi vezetők, hangversenyrendezők és lemezcégek rohamos tempóban futtatták a pályán. Ami annál figyelemreméltóbb, mert hangfajában mindvégig egy zseni uralta a csúcsot.

Ámde Prey, okosan, sem utánozni, sem legyőzni nem óhajtotta Fischer-Dieskaut. Ennek eredményeként több produkcióból élvezhetjük együttes szereplésüket, összjátékukat; például a Böhm-féle Figaro lakodalmában – mind a DG teljes felvételén, operában), noha máskor Almavivát is alakította. Jelen volt Solti első Varázsfuvola-lemezén (Decca), 1969-re Prey megörökölte Papagenót a négy évvel idősebb Fischer-Dieskautól, aki a Szószóló szólamát vette át. 1971-ben Richard Strauss Capriccziójában énekeltek együtt (Böhm, DG). Német lírai baritonból korunkban nem volt szűkös a választék, Preynek, a csillagnak fényét mégsem homályosította el a vele egyidős híresség, Eberhard Waechter, amint a nyomukban fellépők (Weikltől Olaf Bären, Holzmairon, Andreas Schmidten át a legújabb ígéret Matthias Görnéig) sem fogják feledtetni. Él majd a filmszalagon és hangkorongon, mint a legbehízelgőbb stílusú Mozart-énekes, A denevér fergetegesen bohóckodó Eisensteinje vagy pedáns Beckmesser az 1984-ben videóra rögzített bayreuthi Mesterdalnokokban (Philips). Olcsó megoldásokra semmikor sem hajló, egész lényében elegáns művész volt.

Uhrman György

nek hódolt, s csak annyit mondott: „Bőven van még időnk befejezni a játszmát, a spanyolokat utána is megverhetjük."

Késő délután volt, teljes szélcsend és apály, Drake éppen olyan jól tudta a tekepályán, mint bármelyik matróz a kocsmában, hogy ilyenkor nagy hajó a kikötőből se ki, se be... Drake egyébként már várta az Armada felbukkanását, kiküldött kémei a spanyol hajók minden mozdulatát éber figyelemmel kísérték. Este azután megélénkült a délnyugati szél, s az angol hajók is elindultak a keskeny tengerszoroson át a nyílt tenger felé. Az angol hajók élesen széllel szemben vitorláztak. Húsz fokkal széllel szemben haladni, ilyet a legjobb, bástyákkal megerősített spanyol vitorlás sem tudott.

Az angol flottánál bevezetett forradalmi újítások Drake nevéhez fűződnek. Korábban évszázadokig úgy zajlottak a tengeri csaták, hogy a támadó hajó megcsáklyázta a másikat, a gyalogság átugrált, s elkezdődött a kézitusa. A flották legfőbb parancsnoka ezért nem is egy hajózáshoz értő kapitány, hanem szárazföldi katona volt. Amikor egy ízben Drake fölé is katonai parancsnokot rendeltek, ő rövid úton megszabadult tőle: behajította a tengerbe. Nem is ültettek többé „szárazföldi patkányt" a nyakába. Drake szerint a hajókra nem akadékoskodó katonák, hanem messzehordó ágyúk kellenek. Hawkyns – maga is kiváló tengerész – tervezte meg az új harcmodornak megfelelő angol vízi járművet, a race-built ship-ot, „a versenyre épített hajót". (A race szó nemcsak a gyorsaságra, hanem az ige lerombolni jelentésére is utalt: lerombolták a bástyákat, hogy a hajó fölépítményének minél kisebb légellenállása legyen.) Az angol ha-

Július 30-án az éles hajnali fényben minket jel hagyott meglepődött: a spanyolok az angol hajók fürgeségét csodálták, az angolokat viszont lenyűgözte, milyen tömör, zárt alakzatban vonult fel az Armada. A gyors, „versenyre épített" angol hajók elszántan igyekeztek megtörni a zárt alakzatot: leszakítani, körbehajózni, majd körbelőni egy-egy spanyol gályát – eleinte nem sok sikerrel.

Augusztus 7-én éjszaka azután az angol vezérkar elhatározta, hogy a dagályt és a kedvező széljárást kihasználva gyújtóhajókat küld a szorosan egymás mellett horgonyzó Armadára. A spanyolok számítottak erre: gyorsnaszádok álltak készenlétben a gyújtóhajók elfogására, s tény, hogy egyetlen spanyol hajó sem gyulladt ki. Ám a látványos akció mégis elérte célját, az Armada zárt rendje felbomlott: „nyolc hajóval futamítottak meg bennünket – írta egy spanyol szemtanú –, amikor pedig annak előtte ezt százharminc hajóval sem tudták megtenni."

Másnap a szétzilált Armada hajóit egyre-másra találat érte, sok hajó azonnal elsüllyedt, a többiek az Északi-tenger felé menekültek. Fülöp elhamarkodott, értelmetlen háborújának mintegy 20 ezer ember és hatvan hajó esett áldozatául. Míg az angolok egyetlen hajót sem veszítettek. Ennyire rosszul céloztak volna a spanyol tüzérek?

Aligha. Amikor búvárok később megvizsgálták a tengerfenéken nyugvó spanyol lövedékeket, nagyon sok hibás öntvényt találtak: az ágyúgolyók többsége valószínűleg már a lövés pillanatában szétmállott.

Lipp Tamás

Az Ahogy tetszik magazin kizárólagos támogatója a Pannon GSM

66° Anno N. .....

L'ECO DELLA STAMPA

(L'Argo della Stampa: 1912 - L'Informatore della Stampa: 1947)

UFFICIO DI RITAGLI DA GIORNALI E RIVISTE
FONDATO NEL 1901 - C.C.I.A. MILANO N. 77394

Direttori: Umberto e Ignazio Frugiuele

VIA GIUSEPPE COMPAGNONI, 28

MILANO

Telefono 723.333

Casella Postale 3549 - Telegr.: Ecostampa - Milano
Conto Corrente Postale 3/2674

LEGGASI A TERGO

LEGGASI A TERGO

ULISSE
VIA SARDEGNA 40
00187 - ROMA

Ugo Robert

1021 - NOV 67

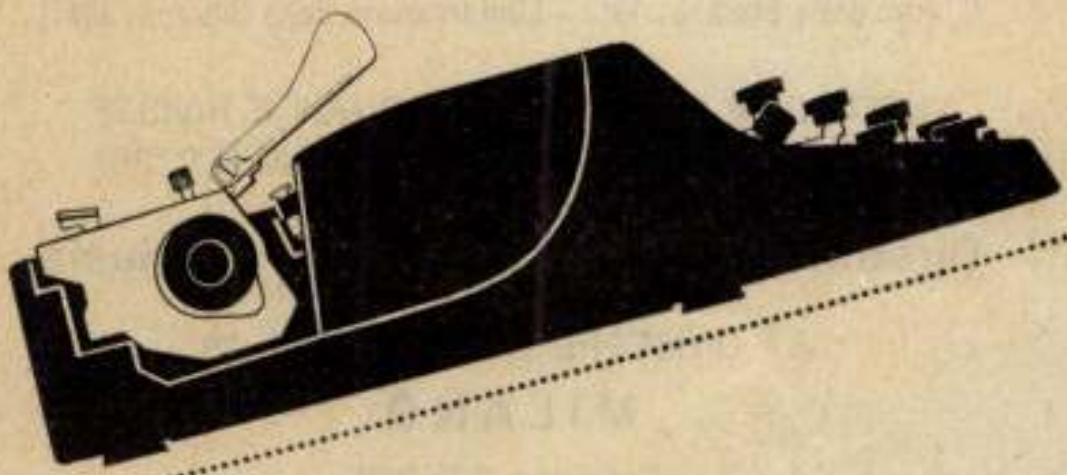

Lettere di famiglia,
lettere di presentazione,
lettere d'affari,
lettere d'auguri,
lettere di vendita,
lettere riservate,
lettere d'amore,
lettere circolari,
lettere di congedo,
lettere di ringraziamento...

in tutte lettere,
in belle lettere,
tutte
con la

Olivetti Lettera 32

carcassa di un gambero; *La Cattedrale* di Jackson Pollock non è altro che la veduta, ingrandita cinquecento volte, d'una sezione neurologica di cortice celebrale colorato col metodo d'impregnazione cromoargentica di Golgi. Queste concordanze straordinarie porterebbero ad ammettere che la pittura astratta è un'immagine della realtà, di un mondo che l'occhio umano non vede, ma che ciònonostante esiste.

La fotografia rimane fedele alla sua vocazione delle remote origini, quando cioè aspirava a copiare la realtà. Fu la sua prima ambizione, poiché a quell'epoca tale era l'ambizione dei pittori. Ingres un giorno davanti a un'immagine fotografica confidò ai suoi alunni: « Questa è l'esattezza che vorrei raggiungere, è ammirevole ». La chiarezza e la precisione dei particolari costituiva l'ideale da raggiungere. Infatti ben presto questo ideale fu raggiunto. Quando gli accorgimenti tecnici si perfezionano, si accantona la ricerca della vera immagine. I fotografi ritoccano le fotografie per rendere più vera la realtà. I pittori scoprono l'impressione, la deformazione. I fotografi si servono di lenti che creano una certa sfumatura *artistica.* L'inglese Emerson che vuole un'immagine non artefatta si oppone a questa moda. « Il ritocco è un procedimento che trasforma una fotografia bella, brutta o qualsiasi in un brutto disegno o pittura ». Emerson esalta la riproduzione naturalista della natura, si batte in nome delle sue teorie, poi le rifiuta. Dopo la guerra del 1914 il tedesco Albert Renger-Patsch si fa promotore d'un ritorno alla realtà. « Il segreto d'una bella fotografia — dice — della fotografia che possiede una qualità estetica, risiede nella sua aderenza al vero », e molti lo seguono.

Nuove tecniche e nuove immagini

Contemporaneamente fanno la loro apparizione i reporters, che vogliono dare del mondo una visione nuova, e più vera. Discepoli inconsapevoli, il più delle volte, del francese Atget, costituiscono una consorteria internazionale che gira il mondo alla ricerca di immagini belle ed emozionanti. Tra questi si distinguono il francese Henry Cartier-Bresson, lo svizzero Werner Bishof, l'ungherese Robert Capa, l'americano W. Eugène Smith.

Così a poco a poco la fotografia esce dall'età infantile, si matura, e riesce a produrre immagini nuove. Negli ultimi anni sono usciti tre libri dal titolo significativo: Helmuth Gernsheim, storico e collezionista, nella sua opera *Creative Photography* (Fotografia creatrice)[12] illustra una sua teoria della creazione attraverso i mezzi fotografici. Egli considera, e non a torto,

[12] Londra 1962.

Quando la fotografia era solamente in bianco e nero, si dipingevano i dagherrotipi, e questa fu la prima combinazione delle due arti. L'inglese Alfred Wall, pittore e fotografo, dedica nel 1861 un libro a questa collaborazione [10]. I pittori dell'epoca classica deponevano tocchi di colore sul disegno originale, non c'è ragione che i fotografi non facciano altrettanto con le fotografie. « Bisogna armonizzare la verità della fotografia con la bellezza della pittura ». Lo stesso anno una fotografia a colori viene esposta, come fosse un quadro, all'Esposizione dell'austera Royal Academy di Londra, ma era stato un errore.

Oggi gli artisti d'avanguardia incollano su tele in parte dipinte pezzi di fotografie; ma non si tratta di una novità: fin dal 1915 Carlo Carrà aveva composto un'opera curiosa, dal titolo *Ufficiale Francese che osserva i movimenti del nemico*: sulla tela è dipinto una specie di nudo sul quale è stata incollata una scena militare. Più tardi il tedesco Franz Roh si dichiara l'apostolo di questa combinazione di fotografia e pittura, che ci viene presentata ai giorni nostri come una novità!

Quando il cubismo appare all'orizzonte, la fotografia tenta di associarsi al movimento. Sotto l'influenza del pittore Max Waber, l'americano Coburn mette un prisma davanti all'obiettivo ed ottiene delle immagini nuove che egli chiama *Vortographes* dalla scuola di pittura Vorticismo. Poi la fotografia vuole essere rappresentata nelle varie scuole, quali il dadaismo, il surrealismo, il futurismo. La fotografia non cerca più di imitare i dipinti, ma tenta di creare immagini che esprimano quello a cui la pittura non può arrivare.

Altri fotografi, però, non dimenticano la pittura. Nelle Esposizioni d'Arte Fotografica numerosi dilettanti e perfino certi professionisti continuano a ripetere da una cinquantina d'anni gli stessi schemi, ed il cinese Chin-san Long compone immagini le quali vorrebbero gareggiare con i quadri dei vecchi maestri dell'arte cinese, che un certo senso dell'esotico e la nostra ignoranza della vera arte orientale ci impediscono di giudicare obbiettivamente.

Talvolta il fotografo arriva alla pittura senza volerlo. Guardiamo le fotografie scientifiche; le microfotografie di nature morte somigliano alle opere della pittura geometrica astratta; le microfotografie di materie viventi somigliano ad opere informali.

Il libro *Arte e Natura* [11] ci presenta accostamenti che ci lasciano perplessi; *La Composition au fond* di Serge Poliakoff sembra il dettaglio della

[10] *A Manual of Artistic Colouring as applied to Photography,* Londra.

[11] Redatto da Georg Schmidt e Robert Shenk con un'introduzione di Adolf Portmann, Basilea 1960.

O. G. Rejlander nelle *Due Strade della Vita,* imitando *I Romani della Decadenza* di Thomas Couture, utilizzerà 30 fotografie. Robinson espone le sue teorie in un libro che ebbe a quell'epoca un enorme successo [7]. Accadde intanto, con gran scandalo di Baudelaire, che i fotografi cominciassero a disporre gruppi di persone vestite di speciali costumi, in atteggiamenti plastici, per poi ritrarli: « Che razza d'effetti grotteschi si poterono raggiungere mettendo insieme un manipolo di buffoni agghindati come macellai e lavandaie durante un veglione di carnevale! Obbligando questi disgraziati ad assumere smorfie di circostanza e a mantenerle per tutto il tempo necessario all'operazione, i fotografi si illudevano di rappresentare nel modo migliore episodi tragici o gentili della storia antica. Qualche scrittore democratico vi avrà forse visto un facile mezzo per diffondere nelle masse il disgusto della storia e della pittura, e così insultando la divina pittura e l'arte sublime dell'attore, compiere un doppio sacrilegio » [8]. Quando rivediamo queste vecchie immagini, non possiamo che essere d'accordo con Baudelaire.

La Prima Esposizione di Fotografie Artistiche a Torino nel 1902, nel quadro della Prima Esposizione Internazionale delle Arti Decorative Moderne, costituì uno degli avvenimenti più importanti nella storia della fotografia. L'italiano Guido Rey, uno degli ispiratori della mostra, aveva ottenuto un gran successo con le sue straordinarie scene greco-romane, come l'*Invocazione,* scene che non ci fanno neanche più sorridere. Il suo *Fumatore di Pipa* è alla maniera di Peter de Hooch, di Terburg, la sua *Colazione Intima* vuole scimmiottare Watteau e Fragonard e i quadretti brettoni fanno pensare a Dagnan Bouveret, il che, secondo l'opinione dell'autore dell'articolo su Enrico Thovez, era un gran complimento [9].

Con lui esposero anche Gatti Casazza che ricercava soprattutto effetti di luce, Cesare Schiaparelli, nomi allora celebri, oggi quasi dimenticati.

È un movimento internazionale. L'austriaco Paul Pichier vuole imitare l'*Isola dei Morti* di Böcklin, il ginevrino F. Strauss compone una serie *Secondo i Vecchi Maestri*; probabilmente la palma spetta alla sconvolgente *Deposizione dalla Croce* dell'americano Lejaren à Hiller!

Nei francesi C. Puyo e Robert Demachy, nel belga Léonard Misonne il gusto è più delicato; ma le loro opere sono l'espressione dell'arte ufficiale dell'epoca, ormai superatissima.

Per quanto paradossale possa sembrare, pittori quali il Doganiere Rousseau e il georgiano Piromanoschwili, che hanno imitato uno stile fotografico privo d'espressione artistica, sono riusciti nel loro genere a raggiungere una certa bellezza.

[7] *Pictorial Effect in Photography*, Londra 1864.
[8] *Il pubblico moderno e la fotografia nel Salone del 1859.*
[9] *Artistic Photography in Italy* in *Photography. The Studio*, Londra, estate 1905.

prima società fotografica del mondo) lo statuto proclamava « che era stata creata con lo scopo di riunire, in una associazione puramente artistica e scientifica, gli uomini che si dedicano allo studio e alla pratica di questo ramo dell'arte e della scienza ».

Alla mostra di Manchester del 1857 O. G. Rejlander espose il suo famoso lavoro fotografico dal titolo: *Le Due Strade della Vita,* in cui si vede un vecchio sapiente che inizia due giovani alla vita; il primo, calmo e tranquillo, si rivolge verso la religione, la carità, il lavoro; il secondo, si dissipa nei piaceri del mondo, il gioco, il vino, la dissolutezza, e finisce per suicidarsi. La Regina Vittoria acquistò quest'opera d'arte. Due anni più tardi Lamartine esclamò: « La fotografia è un'arte, è più che un'arte, è un fenomeno celeste, in cui l'artista collabora con il sole » [4]. Robert de la Sizoranne nel 1900 esclamò: « La fotografia non ci aveva promesso che la Verità, e ci ha dato la Bellezza » [5]. Il teorico della grande scuola tedesca fotografica del dopoguerra dichiara che la *Subjective Photography* (Fotografia soggettiva) è « l'arte che crea liberamente con i mezzi della fotografia » [6]. È inutile continuare questa enumerazione. La vista di una fotografia che ci commuove con la sua bellezza, è l'argomento migliore, ed è inconfutabile.

In qual modo i fotografi, in centoventicinque anni, hanno cercato coscientemente di fare opera d'arte, di servirsi della fotografia come espressione artistica? Credo che in risposta a questa domanda, che non è certo generica ed oziosa, si possano stabilire tre grandi tendenze, che si delineano abbastanza chiaramente, ma che si suddividono in vari paragrafi.

L'imitazione della pittura

Era nell'ordine delle cose che i primi fotografi, spesso pittori falliti nel loro mestiere, cercassero di nobilitare la loro nuova attività, imitando la sola forma d'arte riconosciuta ed onorata, la pittura. Essi tentarono di fare fotografie che sembrassero dei quadri. Le difficoltà tecniche ostacolarono grandemente i loro tentativi. Ma ben presto Henry Peach Robinson riesce a competere con la pittura di genere dell'epoca presentando la sua *Morente* (il titolo inglese *Fading Away* è più bello). Una ragazza muore nel suo letto; la madre e la sorella sono al capezzale ed il padre guarda disperatamente verso la finestra; tutta la composizione è in chiaro-scuro. Non ha alcuna importanza che il fotografo sia ricorso a un fotomontaggio con cinque diversi negativi.

[4] *Cours familier de littérature*, T. VII, Parigi 1859.
[5] *Estetica della Fotografia*, Parigi 1900.
[6] A. Schmell gen Eisenwerth in *Subjective Photography*, Bonn 1957.

È evidente che non tutte le fotografie possono avere diretto accesso all'Olimpo delle opere d'arte, tutt'altro. Ma mediante la parola il medico scrive le ricette, il funzionario redige i rapporti, così come il romanziere e il poeta scrivono opere più o meno valide. D'altronde non ci si è mai chiesti se tutti i dipinti siano opere d'arte.

Un altro fatto che falsa il nostro giudizio è la rarità delle occasioni in cui ci è dato vedere delle fotografie, a meno che non si visitino le mostre, così rare e spesso deludenti. Le immagini fotografiche che vediamo comunemente, sono quelle riprodotte dai libri, riviste e giornali con procedimenti fotomeccanici. Sappiamo che il Museo Immaginario, caro ad André Malraux, ci presenta solo sostituzioni dell'opera originale, ottenute fotografando il dipinto e riproducendolo sulla pagina stampata. Troppo spesso dimentichiamo che la fotografia stessa, così presentata, non è che una parafrasi dell'immagine originale, quale essa può apparire nella stampa, nella forma voluta dall'autore.

La nozione di arte è così vaga, e muta talmente attraverso i tempi, che il definirla risulta assai difficile. Essa è talmente ampia per comprendere le opere più dissimili e soddisfare i gusti più diversi. Ma quando il fotografo Edward Steichen espone i suoi lavori a Parigi nel 1902, Robert Demachy, che fu l'animatore d'un movimento fotografico artistico, riferisce che i visitatori dichiaravano: « se fosse un disegno a carboncino, il risultato sarebbe interessante; ma poiché è una fotografia, è abominevole » [2].

Le prime discussioni

Fin dalle prime origini della fotografia, si cominciò a discutere dei suoi rapporti con l'arte. Quando lo scienziato Arago rivelò al mondo intero, che lo attendeva con impazienza, il procedimento di Daguerre, acquistato dal governo francese, « che lo donava liberalmente al mondo », durante la seduta storica dell'Accademia delle Scienze e delle Belle Arti riunite in assemblea il 19 agosto 1839, riferì il testo d'una lettera del pittore Delaroche: « (nel dagherrotipo) la natura è riprodotta non solo fedelmente, ma con arte » [3]. La parola magica era stata pronunciata.

Da quel giorno memorabile la discussione procede con accanimento: la fotografia è capace o no d'espressione artistica? Si è risposto affermativamente o negativamente, con argomenti diversi, secondo le epoche e i vari cànoni artistici. Quando nel 1851 fu costituita a Parigi la Società Eliografica (la

[2] « *Bulletin du Photo Club de Paris* », maggio 1906.
[3] *Resoconti dell'Accademia delle Scienze*, Parigi, seduta di lunedì 19 agosto 1839.

Jean Keim
Scrittore, Diplomatico

FOTOGRAFIA E ARTE

La fotografia è un mezzo d'espressione. Come nella pittura, nel disegno, nell'incisione, nella litografia ed in altri processi analoghi, l'immagine finale si presenta a una sola dimensione; essa è ottenuta impiegando materiali che emettono, assorbono o riflettono raggi i quali impressionano una superficie sensibile, e sottoponendo poi quella superficie impressionata ad un procedimento di stampa.

È inutile elencare le ragioni che negano alla fotografia ogni possibilità d'espressione artistica: l'intervento di mezzi meccanici, di trattamenti chimici. Senza l'uso di tecniche, non resterebbero all'uomo, come mezzo d'espressione, che la parola e il gesto. La pittura richiede, prima d'essere esercitata, la conoscenza perfetta dell'uso del pennello, dell'impiego dei colori, dei supporti, della carta, della seta e della tela. Tutti ricordano la boutade paradossale di Georges Bernard Shaw: « L'apparecchio fotografico possiede un occhio, ma non due mani; proprio per questo si può dire che sia superiore ai pittori, anche i più dotati. La mano del pittore è irrimediabilmente meccanica, la sua tecnica rimane irrimediabilmente artificiale... per il fatto che l'apparecchio fotografico si sottrae alle schiavitù della mano che disegna, la fotografia è molto meno legata ad esigenze meccaniche e quindi può esprimere con maggior esattezza di un disegno i sentimenti dell'artista » [1].

Un'altra obiezione, spesso ripetuta, è la possibilità della riproduzione. Basti ricordare l'esistenza dell'incisione, il cui valore artistico è indiscutibile. Esistono casi di stampe uniche: il dagherrotipo, in cui la negativa, subìto un certo trattamento, diventa positiva; così lavorava Bayard agli inizi, con l'impressione diretta su carta sensibile. Oggi il sistema Polaroid dà risultati simili. L'opera di fotografi contemporanei quali Jean-Pierre Sudre e Denis Brihat acquista forse valore artistico differenziato a seconda che essi distruggano la negativa dopo averne stampato una sola copia o che invece riproducano il loro cliché in molteplici esemplari?

Queste osservazioni non sono nuove. Ma era tuttavia indispensabile ripeterle, poiché quelle che più spesso si dimenticano sono le verità più lampanti.

[1] « Amateur Photography », Londra 1901.

imponente. In questi centoventicinque anni di vita la fotografia ha dunque prodotti capolavori paragonabili a quelli della pittura? C'è chi lo afferma e chi lo nega. Ma tutti hanno dovuto riconoscere che alcune immagini fotografiche sono piene di bellezza e possono suscitare emozioni nello spettatore. Lasciamo concludere un grande artista, critico sensibile, di cui nessuno può contestare la genialità. Più di cento anni fa Eugène Delacroix annotava nel suo *Journal* [17], parlando della fotografia ai suoi primi passi : « Basterà che un uomo geniale se ne serva come bisogna servirsene, e questo creatore si innalzerà a delle vette che non conosciamo ancora ».

[17] 25 maggio 1853.

L'olografia è la tecnica fotografica più avanzata: consente di ottener nello spazio (senza schermi o stampa su carta) una replica dell'oggetto fotografato, che è assolutamente fedele alla realtà perché a tre dimensioni: altezza, larghezza e profondità. Il procedimento è piuttosto complicato, ma può essere schemetizzato così: un raggio di luce Laser è diretto contro lo oggetto da fotografare; ma il fascio luminoso deve essere tanto ampio che una parte di esso colpisca anche uno specchio posto vicino all'oggetto, in modo da riflettere la luce che lo colpisce su una speciale lastra fotografica; e su questa cadono nello stesso tempo i raggi luminosi emessi dall'oggetto illuminato dal Laser. Le due « informazioni » luminose (quella proveniente dallo specchio e quella riflessa dall'oggetto) interferiscono tra di loro secondo leggi complesse: sulla lastra rimangono, come « congelate », tutte le caratteristiche dell'oggetto o della scena illuminate dal Laser. Non una immagine — questo è il punto importante — ma tutte le « informazioni » luminose che l'oggetto ha emesso facendole partire da ognuno dei suoi punti, registrate in un « codice » ermetico al profano.

Se guardiamo infatti la lastra « sviluppata » in questa fase del processo, essa ci appare come un vetro striato in grigio, pieno di fluide linee zebrate. Il paragone più approssimato è quello delle curve di livello su una carta geografica, nella quale l'orografia è simboleggiata da linee concentriche, che non somigliano a montagne, ma che possono tuttavia rappresentarle in modo preciso. Eccoci ora alla seconda fase, ancora più stupefacente. Se illuminiamo la lastra con una luce Laser (questo tipo di luce monocromatica è indispensabile per ottenere ologrammi), il « codice » impresso sul film si decifra e le « informazioni » luminose ridiventano immagini visibili ai nostri occhi. Guardando attraverso l'ologramma (cioè la lastra) noi vediamo l'oggetto nello spazio come se lo vedessimo attraverso i vetri di una finestra, esattamente com'è, col suo rilievo, con tutta la sua profondità, con una veridicità allucinante. E c'è di più: variando l'angolo di visuale possiamo scorgere anche cose che sono poste « dietro » l'oggetto, esattamente come accadrebbe se, guardando attraverso la finestra del nostro paragone, ci alzassimo in piedi oppure ci spostassimo verso i lati.

Da un articolo di FRANCO BERTARELLI su *Epoca*, 1967

L'opposizione fra l'oggetto in serie e uno di questi oggetti in serie usato come elemento di una combine-painting, è un'opposizione chiaramente strutturale, intrinseca e non casuale al combine-painting, che sia di Rauschenberg o di Spoerri, ed è un'opposizione che però dice chiaramente come l'opera d'arte si ribelli ad essere inquadrata negli oggetti in serie, riproducibili all'infinito, e ardisca di farlo proprio utilizzando uno di questi oggetti in serie, sfidando la sua anonima riproducibilità, facendo tracmare l'artisticità dall'oggetto al fatto di proporlo. In questa nuova identificazione sta tutto il valore carismatico dell'atto dell'artista. Ma allora l'opera d'arte, in questa epoca della riproducibilità tecnica, si ribella in realtà alla riproducibilità tecnica nel momento stesso che sembra subirla impiegando l'oggetto di serie.

Da un articolo di CESARE BRANDI sul *Corriere della Sera*, 4 luglio 1967.

che ogni fotografia è una creazione, che può essere artistica. Con lo stesso titolo Aaron Scharf [13] dedica una breve e appassionante opera alle *manipolazioni* della fotografia, mentre in *Weegee's Creative Photography* [14], il fotografo racconta come sia possibile utilizzare le innumerevoli possibilità di questa tecnica.

Se si accetta di ricorrere a *manipolazioni,* durante la messa a fuoco e nel corso delle diverse fasi, fino alla stampa, un immenso territorio creativo si schiude alla ispirazione del fotografo. Per quanto riguarda l'apparecchio, le manipolazioni sono le seguenti: mettere il soggetto in una determinata posizione, regolare l'illuminazione e l'esposizione (si noti che la pellicola può essere impressionata da raggi che l'occhio non percepisce, quali gli infra-rossi e gli ultravioletti, e che qualcuno è già arrivato ad aperture d'obbiettivo dell'ordine del miliardesimo di secondo). In un secondo tempo si procede ai ritocchi, ai montaggi, a tutti quegli accorgimenti ed effetti, quali la solarizzazione e la reticolazione, si stampa in vario modo e si fanno ingrandimenti.

Coburn con i suoi prismi ci fornì immagini caratteristiche ed insolite. In altra direzione si muoveva Anton Giulio Bragaglia, riproducendo il movimento sullo stesso piano del pittore Giacomo Balla [15].

Altri presero altre strade, quali i fotomontaggi dei russi Rodchenko e Lissitsky [16], seguiti dai tedeschi Georges Grosz e John Heartfield, per non citare che qualche nome, in un campo tanto vasto.

Ma i fotografi vanno oltre; essi ormai operano senza apparecchio, direttamente sulla superficie sensibile. Già nel 1839 l'inglese Fox-Talbot, uno degli inventori della fotografia, aveva poggiato dei fogli direttamente sulla lastra, ed esponendoli poi alla luce, aveva ottenuto delicatissimi profili. Nel 1918 il tedesco Schad mette sulla pellicola degli elementi piatti, opachi o più o meno translucidi, li illumina e ottiene delle immagini straordinarie. Due anni più tardi l'americano Man Ray opera nella stessa maniera, utilizzando però gli oggetti più strani a tre dimensioni. Nel 1922 Moholy-Nagy fece la stessa cosa. Dall'imitazione della natura alla creazione senza apparecchio la strada era stata lunga. Ma in questo modo, la fotografia, non più influenzata dalla pittura, ritrovava sulla sua strada forme simili a quelle dei pittori d'avanguardia.

Così in tutte le epoche, nelle forme più diverse, la fotografia è stata riconosciuta come un mezzo d'espressione artistica. Il florilegio è davvero

[13] Londra-New York 1965.
[14] Londra-Melbourne 1964.
[15] Piero Racanicchi, *Fotodinamismo futurista,* in *Critica e Storia della fotografia,* Milano 1963.
[16] Mario Verdone, *Rodchenko nell'avanguardia* in « Bianco e Nero », Roma, aprile-maggio 1964.

Capa Róbert (Friedmann Ernő)

Említve

Major Máté: Külföldi magyar művészet
kiállítása

Nagyvilág, Pp. nov. 1715-1720. l.

Capa

„Magyar származásu müvészek"cimmel Perneczky Géza ir a Mücsarnokban rendezett, -a "XX. századi magyar müvészek külföldön" c. -kiállitásról, amelyen szerepel müveivel a müvész, akit a kritika "az egyetemes fotómüvészet nagy alakjai" közé sorol.

Élet és Irodalom, Bp. 197o. szept. 5.
XIV. évf. 36. sz. 13. lap

Robert Capa, fotóművész

– munkái a Magyar származású XX. sz.-i művészek kiállításán Bp.-en

D. I.: Képzőművészet
Vigília, 1970. nov. 782. l.

Robert Capa fotonutvész

Szerepel az alábbi tárlaton

D. M.: hagyaj szásmazásu, XX. századi nutvészek kiállítása
Bp-en

Vigilia 1970 XI. n. 781 old.

~~Robert-Capa László~~

A „Ma" kiállítóhelyiség a progresszív alkotók sorát vonultatta fel, s így került sor annak a csoportnak kiállítására is, amiben 1929-30-ban Vajda is tartozott. Közéjük tartozott Kornis Dezső..., Tranner Sándor..., Kepes György... És ugyanesak innen indult Robert Capa világhírűvé lett fotóriporter is.

Bálint Endre: Vajda Lajos.
Új Irás VII. évf. 10. sz. 1967. okt., 99. l.

Lapa

Riport felvétekkel (pl: Milicista halála) szerepel az alábbi:
Háslaton

H. fy: Kiállítás a műszaknak ban:
Magyar származásu művészek
külföldön

Magyar Nemzet 1970 IX. 8 Szold.

Robert Capa

A fölszabadulás után a fotóművészetnek majd egyértiredig nem volt sajtóvisszhangja, ujságja sem..... A fotó... kezdte elveszíteni az önálló művészet szerepját, halvány illusztrációvá szilkedt.

Volt néhány tényező fotókultúránk haladó múltjából, amelyről ekkoriban nem volt illő beszélni... Agyonhallgatták Picasso és Aragon barátját - Brassait, Robert Capát...

Lelkes István: A magyar fotóművészet útja.

Új Irás VI. évf. 1966. jún., 6. sz. 97. l.

I.

Robert Capa

Pestről emigrált a nácizmus előtti Berlinbe, utóbb Párizsba s végül a spanyol polgárháborúba a huszadik század elismerten legegyénibb, legmerészebb, legnagyobb hatású fotóriportere: Friedmann Endre, akit Louis Aragon „Robert Capa" művésznéven indított el a világhír felé.

Lelkes István: A magyar fotóművészet útja.

Új Irás VI. évf. 1966. jún., 6. sz. 95. l.

II.

Capa

A polgárháború volt Capa nagy iskolája. Itt szilárdult meg éles antimilitarista, kritikai realista szemlélete; itt ismerkedett meg néhány nagynevű íróval, akivel később közös könyveket publikált. „Spanyol háború cimű kötetével már 23-24 éves korában megalkotta a világ legnagyszerűbb fotósorozatát és mintán állampolgárság nélkül országról országra menekült a fasizmus elől, végül ez a mű határozta meg sorsát.

Új Irás VI. évf. 1966. jún., 6. sz., 95. l.

Capa III.

Sanghaiban amerikai ismerősei e műve nyomán szerezték számára USA útlevelet, s egy megbírólevelet a „Life" világlaptól. Sorsának... ellentmondása, tragikuma, hogy a pacifista Capa ezentúl mindig és mindenütt ott látható, ahol vízott-rengett a föld.

Lelkes István: A magyar fotóművészet útja

Új Irás VI. évf. 1966. jún., 6. sz. 95. l.

Capa IV.

1936-tól 1954-ig öt háború hét frontjának pokoli kürdelmeit fotóna, és végül Vietnamban, a franciák elleni fölszabadító háborúban-nyugati lapok tudósítójaként-egy akna oltjaki... életét.
... Hemingway, Irwin Shaw, John Steinbeck, barátai és könyveinek korábbi szerzőtársai még megrendüléssel és szeretettel emlékeznek meg róla.

Lélkes István: A magy. fotóművészet. Új Írás VI. évf. 1966. jún., 6. sz. 95. l.

Capa

IV.

– a „riporterek kirága" – életművét arzal tette teljessé, hogy megalapította a „Magnum"-csoportot, a világszerte legmagasabb rangúnak és igénynek elismert fotóegyesülést. A „Magnum" igyekezett tagjait függetlenné tenni a nagy kiadók, laptrösztök gazdasági diktatúrájától és nem kis szerepe volt abban, hogy a képes világmagazinok hasábjain elterjedt a modern, expressív, realista fotóstílus.

Lelkes István: A magy. fotóművészet útja. Új Írás VI. évf. 1966. jún., 6. sz. 95. l.

Robert Capa

... az O.M.I.K.E. főiskolai menzán... mutatott be Ámos Imre Vajdának. Ekkor közöltem vele, hogy láttam fotómontázsait Párizsban és egy kis tintarajzát, egy közös barátunkról (Veiss Imréről, aki azóta Csiki néven Mexico-Cityben fotográfus és valamikor Robert Capa barátunk asszisztense volt.

Bálint Endre: Vajda Lajos.

Új Irás VII. évf. 10. sz. 1967. okt., 101. l.

Robert Capa
fotós

Fotóival vett részt a
tárlaton.

Herrlich György: Magyar származású művészek külföldon
Nők Lapja, 1970. szeptember - 39 száma

Robert Capa

A Studió Galériában Bohus Zoltán szobrászművész julius 28.-án,
a Műcsarnokban Kontraszty László festőművész julius 30.-án,
a Kecskeméti Művelődési Központban Robert Capa julius 24.-én /fotóművek/ és
Szabó Zoltán ugyanitt szintén julius 24.-én nyitja meg kiállitását.
Haraszthegyen Szabady Veronika szobrászművész kiállitása augusztus 17.-ig tart nyitva -közli a lap kulturális eseményeket tudósitó rovata.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. juni. 24.
XX. évf. 30. sz. 8. lap.

Robert Capa

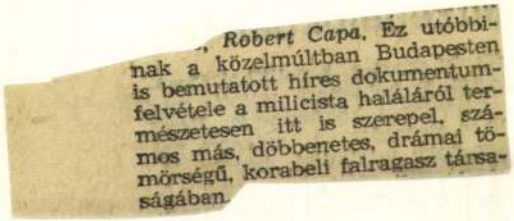
Robert Capa. Ez utóbbinak a közelmúltban Budapesten is bemutatott híres dokumentumfelvétele a milicista haláláról természetesen itt is szerepel, számos más, döbbenetes, drámai tömörségű, korabeli falragasz társaságában.

Magyar Hirlap 1976/254/4

Wagner:Magyar müvészek Spanyolországért

CAPA, Robert

Whelan, Richard

Robert Capa. Bp.

Interpress, 1990 408 p. ill

Hungaroton-dilemma

Igazán jó döntést nem hozhatott a privatizációs szervezet a Hungaroton-ügyben. Ha a valaha jobb napokat látott cég új tulajdonosául a külföldi pályázót választják, a nemzeti vagyon kiárusítása lesz a vád, ha pedig a kevesebbet fizető magyart, ugyanezen vagyon elkótyavetyélése. A magyar művészek negyedmilliárdot, a Polygram ennek háromszorosát kínálta a jórészt már romokban heverő vállalatért. Pontosabban nem is érte, hanem értékes archívumáért.

A versengésben a hírek szerint elsősorban a biztosítékok játszották a fő szerepet. Alighanem az billentette a mérleg nyelvét a hazai pályázó felé, hogy a magyar tulajdonosnál biztosabb a magyar művészek lemezeinek kiadása. A föltételezésnél persze fontosabb, hogy mit érnek a valóságban a garanciák. Képes-e biztosítani a legnemesebb szándék mellett is egy tucat hazai művész azt, hogy a közelmúlt legnagyszerűbb felvételei megmeneküljenek a pusztulástól?

A döntésben alighanem szerepet játszott a félelem is. Mi van – kérdezhették a döntéshozók –, ha a Polygram azért veszi meg az archívumot, hogy megszabaduljon a vetélytársaktól, a közelmúlt piacképes magyar felvételeitől, s így saját lemezeivel töltse meg a polcokat?

Az ÁPV döntése értelmében tehát a Hungaroton és páratlan értékű hangarchívuma magyar kézben maradt. A hoppon maradt vesztes pedig – meglehet – perel majd a hiányos és pontatlan kiírás, no meg az értékelés fogyatékosságai miatt. Ez a veszteseknek régi szokásuk, de – lévén szó a világ egyik legtekintélyesebb lemezkiadójáról – az ÁPV Rt.-nek újabb presztízsveszteség lehet, ha nem is HungarHotels méretű. Ha az erkölcsi veszteségéhez hozzávesszük a dollármilliókban mérhető mínusz bevételt, elég rosszul jövünk ki az üzletből. Legfeljebb abban bízhatunk, hogy a magyar művészek csoportja képes lesz vállalt feladatának teljesítésére. Akkor – de csak akkor – mégiscsak jól jártunk.

SZAKONYI PÉTER

A tönk szélén

A művelődési tárca kifizeti a csődbe került nemzeti könyvtár adósságait. Manapság ennek akár örülni is lehetne. Főleg belegondolva abba, hogy enélkül becsukhatta volna kapuit a százkilencvenhárom évvel ezelőtt Széchényi Ferenc magánvagyonából alapított gyűjtemény. Csakhogy ez az öröm nem tart sokáig. Pontosan csak a jövő évi költségvetés keretszámainak véglegesítéséig.

A könyvtárvezetőség és a reprezentatív szakszervezet a nyilvánosság előtt, a művelődési tárca vezetője pedig a kormányülésen fogja világosan elmondani, hogy nemzeti könyvtár ennyi pénzből sehol sem tartható fenn. Erre a pénzügyminiszternek az lesz a rutinválasza, hogy a pazarlást meg kell szüntetni. A süketek párbeszéde talán néhány fordulóval tovább tart.

Fejtő Ferenc

Krajina: hogyan tovább?

Vegyes érzelmeket ébresztett a Nyugat politikai köreiben a horvátok háromnapos háborúja a Krajina visszaszerzéséért. Egyszerre keltett félelmet, rossz közérzetet és reménységet.

A legrosszabb félelmek nyomban szertefoszlottak. A horvát akció nem hozta magával az ellenségeskedések kiterjedését. A tűzvész, ahogyan azt el is várták Tudjmantól, nem öltötte magára a mértéktelen kockázat méreteit. Ez a kockázatvállalás inkább Milosevicsre volt jellemző, aki ezúttal kitért az elől, hogy támogassa azokat a milíciákat, amelyeket pedig 1991-ben maga bátorított és fegyverzett föl Horvátország e részének bekebelezéséért. A krajinai hadjárat most sokkal kevesebb emberáldozatba és pusztításba került, mint az 1991-es szerb–horvát háború. A bosnyák hadsereggel együttműködve, föloldva Bihacs blokádját, a horvátok azt a feladatot vállalták magukra, amely egyébként az ENSZ-re hárult volna. És rosszindulatúnak kell lenni ahhoz, hogy „etnikai tisztogatásnak” minősítsük a krajinai szerbek drámai, revánsfélelemtől vezérelt menekülését, miközben a horvát nyilatkozatok védelmet ígértek. Ez a népvándorlás összehasonlíthatatlan azzal a brutális, módszeres száműzetéssel, amellyel a kéksisakosok szeme láttára a szerb hatóságok 200 000 horvátot kergettek el a térségből, arra kényszerítve őket, hogy odahagyják valamennyi jószágukat. A romba döntött házak, polgármesteri hivatalok, templomok, amelyekkel most a visszatérők találkoznak, tanúsítják az 1991-es hódítók kártevéseit.

Az egyes diplomáciai körök rossz közérzetét az illusztrálja, hogy milyen különös haragra gerjedt a svéd Bildt, a frissen megbízott európai közvetítő. Érthető ez az indulat. Horvátország gyors győzelme új helyzetet teremtett, és ez frusztrálja Bildtet, aki sikert remélt Miloseviccsel elkezdett tárgyalásaitól: Bosznia elismeréséért cserébe föloldották volna a Szerbia ellen elrendelt embargót. Csakhogy ezt az alkudozást, amely változatlanul hagyta volna Bihacs, a Krajina és Szarajevó helyzetét, már eleve elfogadhatatlannak minősítette Bosznia és Horvátország. Nem létezhet politikai megoldás ex-Jugoszláviában az erőviszonyok újabb kiegyensúlyozása nélkül. Következésképpen nem meglepő, hogy a nemzetközi közösség tehetetlensége nyomán nehezen emésztik meg, hogy Tudjman szertefoszlatta Szerbia legyőzhetetlenségének mítoszát. Az a tény, hogy az amerikai és a német diplomácia által is ösztönzött bosnyák–horvát szövetség, minden jóslás és intrika ellenére kiállta az erőpróbát, elegendő okot szolgáltat a szerbbarát lobby csalódottságára.

Mindezt tekintetbe véve úgy látszik, hogy a Krajina visszavétele és Bihacs blokádjának a föloldása a nyugati fővárosokban fölülkerekedni segített azt a nézetet, hogy ezáltal jobb feltételek alakultak ki a válság globális rendezésére hivatott tárgyalások újrakezdésére. Érezhető a megkönnyebbülés is, a légkör reménytelibb lett. De azért nem szabad illúziókat táplálni afelől sem, hogy most már könnyebb lesz elérni a mindenki által elfogadható kompromisszumot. Már az is békesikernek tekinthető, hogy az amerikai és német tanácsokra hallgatva a horvátok ellenállnak a kísértésnek, és nem óhajtják megtetézni győzelmüket Kelet-Szlavónia visszahódításával, beleértve Vukovárt is. Nyilvánvaló, hogy egy ilyen akció konfrontációt provokálna ki Szerbiával. Jelenleg erről nincs szó. Világos azonban az is, hogy Horvátország semmi áron (?) nem hajlandó lemondani erről a területről, amely része történelmi örökségének.

„Nem létezhet politikai megoldás ex-Jugoszláviában az erőviszonyok újabb kiegyensúlyozása nélkül. Következésképpen nem meglepő, hogy a nemzetközi közösség tehetetlensége nyomán nehezen emésztik meg, hogy Tudjman szertefoszlatta Szerbia legyőzhetetlenségének mítoszát. Az a tény, hogy az amerikai és a német diplomácia által is ösztönzött bosnyák–horvát szövetség, minden jóslás és intrika ellenére kiállta az erőpróbát, elegendő okot szolgáltat a szerbbarát lobby csalódottságára.”

Távolodik egy olyan békének a kilátása is, amely arra épülne, hogy Boszniát fölosztanák Horvátország és Szerbia között. Ezt a tervet Tudjmannak tulajdonítják, de áldásukat adták rá bizonyos nyugati és orosz körök is. Az ilyen béke reménye azonban azon foszlik szét, hogy erősödik Zágráb és Szarajevó szolidaritása. Ha a tárgyalófeleknek netán sikerülne is meggyőzniük Izetbegovicot arról, hogy mondjon le Gorazsde és a többi enklávé visszaszerzéséről, és fogadja el a palei szerbeknek kedvező 1994. júniusi béketerv módosítását (51–49 százalékos fölosztás a szerbek javára), akkor is számolniuk kell Szarajevó kemény ellenállásával. Vajon fokozzák-e majd a diplomáciai nyomást azzal a fenyegetéssel, hogy bevetik a gyorsreagálású erőket a bosnyákok ellen, vagy netán csakugyan igénybe veszik ezeket az erőket a Szarajevó mentesítésére hozott határozatok végrehajtására? Másfelől Milosevics milyen mértékben hajlandó belenyugodni abba, hogy mérsékelje „Nagy-Szerbia” tervét, amely valójában az egész konfliktus kirobbantója volt? Vajon a nemzetközi közösség tudomásul veszi-e, amint egyesek azt sugallják neki, hogy bármilyen formában is föladja a multinacionalitás helyreállítását, legalábbis a bosznia városokban és a Krajinában, avégett hogy ismét talpra állítsa a hajdani Jugoszláviát a Belgrád kezdeményezte etnikai-vallási tisztogatás alapján?

Szemmel látható, hogy az új feltételekkel kibontakozónak látszó diplomáciai játszma szívósnak és hosszúnak ígérkezik. És joggal tehető föl a kérdés, ha az amerikai és német békecélok összehangolása sikerül is, a francia, brit és orosz elképzelések, amelyek önmagukban is nagyon eltérnek egymástól, nem teszik-e még nehezebbé kompromisszumokra kényszeríteni a konfliktusban álló feleket.

A szerző Franciaországban élő író, történész

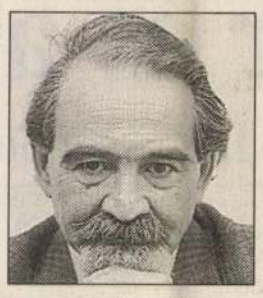

BODOR PÁL

A megzsarolt Európa

Gyűlölöm a fontoskodó szavakat. Olvasom: az ENSZ-nek „nincs periferikus látása”. Holott nem az a fő baj, hogy csak a szalagcímben lángoló eseményre figyel, és nem törődik a még csak készülő tragédiákkal. De a pusztító tűzvészt is képtelen kioltani! Rózsavízzel locsolja. Örökölte a parlamenti demokráciák minden hátrányát, az összes előny nélkül. Jó, tudjuk: a maffia tán erősebb az ENSZ-nél. Az ENSZ-től nem fél senki. Békefenntartóit küldi a háborúba. (Úgy tetszik, a humanizmusnak nincsenek kommandói, s ha igen, azok már nem humánusak.) Mindannyian félünk a haláltól, csak a halál nem fél senkitől, semmitől.

A feketepiacon is beszerezhető a halál teljes választéka. Vásárolható mindenféle félelem. A bármilyen adagban beszerezhető-beadható rettegés éppúgy öl, mint a moszkvai bankvezért és titkárnőjét leterítő méreg. (Tehát az orosz maffia is tud kávét főzni.)

A félelem árucikk lett. Talán nem közszükségleti, de biztosan közfogyasztási. Rendelésre házhoz viszik. A félelem ugyanis – mint a szomjúság, a hőség, a hideg, az éhség – kereskedelmi állapot is. Egy korty vízért a szomjanhaló mindenét odaadja. Van, aki az éhségével zsarolható, van, akit a fagy tesz kuncsafttá. Milliókat pedig a félelem hoz mások számára hasznos állapotba. A rettegő tömeg: más halmazállapotú tömeg.

Itt van, kődobásnyira – rossz fordulat most ez nálunk! –, gránátdobásnyira, ágyúlövésnyire a déli pokol. Ahogy délebbre utazunk, jó ideig változatlan a hangulat, elvégre Magyarhonban béke van, ha nem is édes, hanem csak bosszankodó, mogorva, üzletszerű béke. Aztán utaztunkban, beáll a pillanat, amikor szinte megfogható a hangulatban a halál. Talán a menekültek és menekülttáborok fogalmazzák a szemembe mindazt, amit látni sem szeretnék. Aminek már a gondolatáért is veszélyességi pótlék járna: Európát zsarolja a balkáni háború. Erre utal a földrész e jobb alsó sarkában az iszonyú lábjegyzet: háromszázezer halott, menekülni kényszerített újabb százezrek, tankok terelte ki- és betelepülők. Az etnikai tisztogatás, mely gyűlölettel és vérrel mérgezi további sok évszázadra ezt a teret. Ki emlékszik már arra, hogy a szerbek első királya, Nemonja István (jövőre halálának 800. évfordulója), aki egyesítette a katolikus Montenegrót az ortodox Rácországgal, bizony római katolikus volt. Pápai áldással foglalta el trónját. Öccse, Száva, közben a maga görögkeleti vallására térítette alattvalóit. (Ő Szent Száva, a szerb ortodox egyház alapítója.) Ha bátyja nem oly toleráns, ma tán kevesebb az ürügy a háborúra.

Ürügy?

Igen. Kezdetben volt az ürügy.

A legfontosabb mindig az ürügy a gyűlöletre és háborúra. Ha az ürügy elegendő gyutacsnak, a többi megy magától, a halál hizlalja magát, a kölcsönösség gyönyörűen, üzemszerűen növeli a tragédiát. Amíg van kit gyilkolni és van ki gyilkoljon, működik a dolog. Mint a préritűz, amíg van mi égjen.

Ahhoz tehát, hogy végre béke legyen, le kellene szoknunk a félelemről. Aki fél, az zsarolható, fenyegethető, terrorizálható. S mindannyian félünk: ha nem egyébtől, a félelemtől. Megpróbáltam leszokni róla, mint a dohányzásról – nem megy. Sokkal régebben félünk, mint dohányzunk. Egy lengyel filozófus szerint a történelem fő mozgatója: rettegésünk a szenvedéstől. Ha így van, akkor már százezer évek óta szüntelen fejlődésben élünk.

Igenis, attól tartok: e századforduló táján billenhet ide vagy oda évszázadokra Magyarország sorsa. De Európáé is. Tán mostanság akasztják át a világtörténelem egyik tengelyvégét innen – Ázsiába. Az enyhén lecsúszó, a saját (például keleti-délkeleti) nyomoraival, a morális, gazdasági, gondolkodási betegségeivel fertőzött Európában lennebb bukni: katasztrófa. Nem tudom, periferikus látás jellemzi-e az ENSZ-t, de nem szeretném, ha még inkább a perifériára szorulna. Nem feledhetem (nemcsak szakmámból) nádfedeles házban

Határeset

Rodger és a Magnum

Afrika szerelmese volt

Legendás hírű fotográfus halálhírét közölték nemrég a hírügynökségek, azét a George Rodgerét, aki a ma már szintén legendássá lett Magnum képügynökség négy alapítója közé tartozott. 1943-ban Nápolyban készült egy fotó George Rodgerről és Robert Capáról, a két haditudósítóról.

George Rodger

FOTÓ: MH-ARCHÍV-REUTER

A két jóképű, katonaruhás fiatalember láthatólag egy harc szünetében diskurál cigaretta mellett. A legfurcsább az, hogy nem fegyver, hanem több Leica fényképezőgép lóg a nyakukban. Talán éppen arról beszélgetnek, hogy ha vége lesz annak az átkozott háborúnak, megalakíthatják végre azt a képügynökséget, amit Capa már évekkel azelőtt kigondolt. Rodger volt a csöndesebb, a szervezőmunkát, a nyilvánosságot is a többiekre bízta, ám – ahogyan egy amerikai fotótörténész írta – tekintélyét, charme-ját, egész brit mivoltát adta ennek a máig létező, afféle elit fotóriporteri társaságnak.

1908. március 19-én született az angliai Hale-ben, iskolái után elszegődött a brit kereskedelmi flottához, s míg kétszer is körbehajózta a földet, csinált jó pár fényképet. Aztán az Újvilágban próbált szerencsét, sokféle munkát elvállalt, nem sok sikerrel, s újra visszatért hazájába. A BBC standfotósa, majd a jó nevű Black Star ügynökség riportere lett. A háborúról már a Life-nak tudósított, így találkozott össze a másik Life-tudósítóval, a Capa néven akkor már szintén világhírű, magyar Friedmann Endrével. Rodger a háború végeztével az addigi szerződés helyett végleges állást kap a Life-nál. Akkoriban ez a szakma csúcsát jelentette.

S ezt az állást hagyja ott a Magnumért, hogy Capával, a lengyel Szyminnel, a francia Cartier-Bressonnal megalakítsa azt a humanista elkötelezettségű, ám művészileg teljesen nyitott képügynökséget, amely meg kívánja védeni a fotósokat a szerkesztői önkénytől, s amely semmilyen politikát nem szolgál ki, de a mai napig mindig azok mellé áll, akik nem szoktak jól járni. Rodger a háború végén az elsők között jut be a bergen-belseni haláltáborba, képei sokkolják az egész világot, s neki magának is elege lesz a háborúkból egy életre. Ettől fogva, ha csak teheti, Afrikába utazik, évtizedeken át kutatja s örökíti meg a civilizációtól még ideig-óráig érintetlen emberek mindennapjait és ünnepeit. Olyasmiket lát a kamerájával, amiket addig fehér ember soha nem nézhetett meg. A nabu törzset egyenesen ő fedezte fel az európaiak számára. Számtalan könyve jelent meg, még életében reprezentatív életmű-kiállítással tisztelegtek előtte Nagy-Britanniában, most is látható egy tárlata a londoni Barbicanben.

Csöndesen, elegánsan, ahogy élt, úgy halt meg nyolcvanhét éves korában az otthonában.

• Szarka Klára

Nikolényi István igazgató a Szegedi Szabadtéri Játékokról

Elisabeth és Tannhäuser

Az ország legnagyobb szabadtéri színpada a szegedi. Nikolényi István igazgatót eddigi tapasztalatairól kérdeztük. A beszélgetés azért is aktuális, mert Nikolényi megpályázta a Szegedi Nemzeti Színház igazgatói állását. Érdekes elképzelése van a szabadtéri színpad, a szimfonikus zenekar és a színház közös üzemeltetéséről.

• Többen beszéltek már arról, hogy Szeged igazán fesztiválváros lehetne. Elképzelhető-e Magyarországon egy Salzburghoz hasonló, nemzetközi vonzású fesztivál megszervezése?

Ahhoz, hogy nálunk egy fesztiválnak nemzetközi vonzása legyen, az szükséges, hogy Magyarországnak is az legyen. Hozzánk mostanában kevés turista jön, mert sokan háborús övezetnek gondolják a térséget.

• Akkor sem jönnének, ha például a három tenor koncertjét láthatnák-hallhatnák itt?

Arra lehet, hogy eljönnének, de ezt nálunk nem lehetne megcsinálni. Egy ilyen rendezvényhez annyi tőke, olyan infrastrukturális háttér kell, ami nekünk nincs. A jegyforgalmunkon látszik, hogy a nézőink kétharmada nem szegedi. Például Kistelekről, Zalaegerszegről, de Salzburgból is érkeznek hozzánk nézők. De ezért igencsak meg kell dolgoznunk, hiszen nagyobb a nézőterünk, mint a margitszigeti színpadé, ugyanakkor Szeged lakossága tízszer kevesebb, mint Budapesté. Nem véletlen, hogy Magyarországon mi hirdetjük meg először a műsorunkat. November végén már tudható, mi megy a következő nyáron, persze sokszor „vabank" alapon. Tavaly nyáron például meghiúsult a Valahol Európában című musical bemutatója, mert hosszú ideig nem volt hozzá komoly partnerünk. Később találtuk a Fővárosi Operett Színházat. De Szinetár Miklós igazgató kérte, hogy május 9-én, a háború befejezésének ötvenéves évfordulóján náluk legyen a bemutató. Kiderült, nekünk kifejezetten jó, ha egy új darab néhány előadás erejéig Pesten „megmutatkozik". Így legalább tudják az emberek, milyen darabról, milyen produkcióról van szó.

• Ha a fővárosban is látható az előadás, az nem csökkenti a Budapestről érkező nézők számát?

Gyönyörű elképzelés lenne, ha telne arra, hogy a Szegedi Szabadtéri Színpadon bemutatott produkciókat csak itt játsszuk. Ezt egykor beleírtam abba a dolgozatomba, amivel az igazgatói pályázatot megnyertem. A közönség azonban már nem vesz zsákbamacskát.

• És megfelelő reklámra nincs pénze?

A nézőket a reklám sem érdekli, belefásultak. Rá kell érezni arra, mi az, ami eladható. Azt például tudtam, hogy a Miss Saigont el lehet fogadtatni a közönséggel. A nagy szabadtéri színpadokon főleg zenés darabokat lehet játszani. Éreztem, ha valódi helikopter száll fel a Dóm térről, az érdekelni fogja a közönséget. Az Elisabeth című musical jogát – ami most nagy sikerrel fut Bécsben – egyelőre nem sikerült megszerezni, de jövőre úgy néz ki, hogy sikerül. Ehhez a produkcióhoz is szükségünk lesz majd egy partnerszínházra, hiszen hat-nyolc előadásra nem érdemes egy musical jogát megszerezni.

• Nem lenne logikus, ha a Szegedi Nemzeti Színház lenne ez a partner?

Erre gondoltam már én is, ezért pályáztam meg az idén a Szegedi Nemzeti Színház igazgatói állását.

• Ha közös bemutatókat tartanak majd, a szabadtéri előadások nem vonják el a közönséget a zárt színházi produkcióktól?

Minden előadást nem lehet szabad téren és zárt színházban is játszani, de például operákat igen. Hiszen a színház szinte majdnem ugyanazokat az operákat játssza, mint mi. Ugyanis nagy, népszerű operákból nincs olyan sok, luxus ezekből két díszletet, két széria jelmezt csinálni. Az Operaházzal, a Rockszínházzal, a Fővárosi Operett Színházzal meg tudunk egyezni. A tervezőknek az a feladatuk, hogy Pesten is és Szegeden is használható díszleteket, jelmezeket készítsenek. Persze nyilvánvalóan vannak olyan produkciók, amelyek tervei máshol nem használhatók. Ilyennek gondoljuk a Tannhäusert, mert jövőre a millecentenárium alkalmából valószínűleg sikerül pénzt szerezni.

• Ön már 1990-ben írt egy koncepciót arról, hogy a Szegedi Nemzeti Színházat, a szabadtéri igazgatóságot és a szimfonikus zenekart érdemes lenne együtt üzemeltetni. Akkoriban miért nem valósult meg ez az elképzelés?

Mert pártpolitikai csatározások terepévé vált ez a terület. De elsősorban arról volt szó, hogy az emberek attól féltek, hogy nyáron, a szabad téren ingyen kell majd dolgozniuk. Szerintem nem kell ingyen, de nem is annyiért, amennyiért ők akarják.

• Szeged régóta arról híres, hogy a színház körül botrányok vannak. Miből gondolja, hogy most három intézményt sikerül összevonni, és egy vezető személyében megállapodni?

Abból, hogy nincs más út. Ha az összevonást nem hajtják végre, mindegyik intézmény szép lassan tönkremegy. Úgy tudom például, szó van arról, hogy a szabadtéri színházak jövőre nem kapnak költségvetési támogatást. Az önkormányzat támogatja őket, ha akarja. Csaknem félmilliárd forint a Szegedi Nemzeti Színház, a szabadtéri színpad, a zenekar költségvetése, ebből jobban lehet gazdálkodni, mint ha az összeg elaprózódik.

• Hogyan képzeli az együttműködést?

Közös lenne a gazdasági vezetés, a közönségszervezés, a műszaki bázis. Ugyanakkor minden tagozat előre tudná, mennyi pénz áll a rendelkezésére és ebből önállóan gazdálkodna.

• Mi várható jövőre a Szegedi Szabadtéri Színpadon?

Be szeretnék mutatni a Turandotot, a Tannhäusert, a Elisabethet, fel akarjuk újítani a Jézus Krisztus Szupersztárt, és rendezünk néhány gálaestet.

• Bóta Gábor

A szabadtéri játékok

A Szegedi Szabadtéri Játékok kezdeményezője 1927-ben Hont Ferenc volt. Ötletét a művelődési kormányzat átvette, így mutatta be 1931. június 13-án a Nemzeti Színház Voinovich Géza Magyar Passió című játékát a frissen elkészült Dóm téren. A játékok 1933-tól, Az ember tragédiája első, Hont Ferenc rendezte szabadtéri bemutatójától váltak rendszeressé. A második világháború után 1959-től indult ismét útjára. Egy-egy nyári programja általában egy drámai és több zenés, valamint balett-, illetve oratorikus produkcióból állt. A '60-as években énekessztárok, tánccsillagok vendégszerepeltek a játékokon, számos ősbemutatót tartottak. A West Side Story című musicallel egy angol társulat előadásában itt ismerkedhetett meg először „élőben" a magyar közönség.

Robert Capa

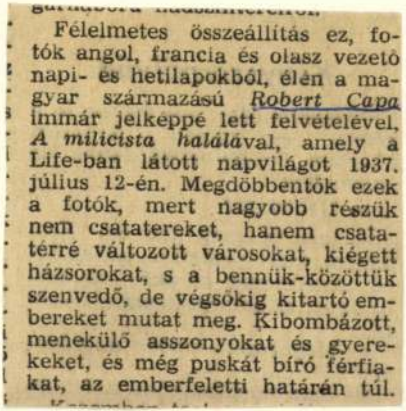

Félelmetes összeállítás ez, fotók angol, francia és olasz vezető napi- és hetilapokból, élén a magyar származású *Robert Capa* immár jelképpé lett felvételével, *A milicista halálával*, amely a Life-ban látott napvilágot 1937. július 12-én. Megdöbbentők ezek a fotók, mert nagyobb részük nem csatatereket, hanem csatatérré változott városokat, kiégett házsorokat, s a bennük-közöttük szenvedő, de végsőkig kitartó embereket mutat meg. Kibombázott, menekülő asszonyokat és gyerekeket, és még puskát bíró férfiakat, az emberfeletti határán túl.

Magyar Hirlap 1976/190/6

Mészáros:Hispánia emlékezete

XXXVII velencei biennale

Milton az állhatatosság, az eszméhez való hűség lenyűgöző példája. Ellenfele, volt harcostársa, Monk, olyasvalaki, akit mai szóhasználattal reálpolitikusnak lehet nevezni. Az én szememben ennek ellenére elég kétséges figura — mondja valamelyik versenyző. Valójában kalandor, háromszor forgatott köpönyeget. Így a postások. A geológusok szerint Milton embernek és költőnek volt nagy, ellenfele politikusnak kiváló.

A fiatalok a különböző korok szellemi és politikai áramlatairól fejtik ki nézeteiket, bizonyos magatartásformákról mondják el véleményüket. A postások például határozottan pozitív figurának tekintik az Elveszett paradicsom sátánját. A szakértők elfogadják ezt az értékelést, azzal a megjegyzéssel, hogy a sátán alakja már vitatéma volt a tizenhetedik századi Angliában is.

A törökszentmiklósiak, akik roszszul startoltak, a verseny vége felé óriási formába lendülnek. A gépgyár diszpécsere még azt is részletesen elmondja, milyen orgonát kapott Schweitzer a Bach-társaságtól. Különleges hangszer volt ez, olyan, amelyik bírta a nedvességet, így a zenész-orvos az afrikai őserdőben is gyakorolhatott rajta.

•

Amikor véget ér a vetélkedő, kiderül, hogy a zsűrinek nem is volt elnöke. Észre se vettük. Dr. Marót

MARKOS GYÖRGY: RÓBERT CAPA /Friedmann /

BARÁTOM, CAPA

A műcsarnoki fotókiállítás ürügyén

Friedmann Bandi, akit a barátai kissé nagy szája miatt neveztek el cápának, a híres 1930. szeptember 1-i tüntetésen bukott le. Szabadulása után nem volt mit tenni, kikérte útlevelét és emigrációba ment. Először Németországban próbálkozott, majd Dániában (itt készült később híressé vált felvétele Trockijról) és végül szinte természetszerűen Párizsba került. Itt ismerkedtem meg vele.

De ez már külön sztori.

•

Én Berlinből kerültem Párizsba — miután már egy évet töltöttem a hitleri Németországban — és itt a német emigráció keretében dolgoztam. Valami szörnyű konspiratív módon kellett egy német elvtársat megkeresni egy bizonyos megadott címen. Beállítottam a házba. Ott a portásfülkében két fiatalember beszélgetett. Én budapestivel kevert berlini franciasággommal eldadogtam, mit akarok.

— Moá zsö habitaszion iszi sersé möszijő Zélanzsé.

A két fiatalember egymásra nézett, s az egyik megszólalt:

— Mondd, te érted, mit akar ez a pacák?

— Hát magyarok?! Akkor meg vagyok mentve.

A kérdező fiatalember cápa volt — akkor már Capa — (nevéről lehullt az ékezet, ahogy Márai mondja). Nem volt még, mai kifejezéssel élve, nagymenő, de tehetséges fiatal fotóriporterként tartották számon. A másik fiatalember Czigány László volt, Czigány Dezső festőművész fia, becenevén Taci. Ettől kezdve barátok, sőt elválaszthatatlan barátok lettünk. A kibontakozó Népfront, a viharos munkásgyűlések, utcai verekedések és teremcsaták elég témát nyújtottak a mindenütt ottlevő Capának, s egyre gyakrabban közölték mindig frappáns képeit. De Capa ideje 1936-ban érkezett el igazán, amikor kitört a spanyol háború. A Regards című francia hetilap szerkesztője, a Falus néven élő Aranyossy Pali, mindannyiunk barátja és pártfogója, megadta a szükséges megbízatást. Néhány hét múlva megjelentek Spanyolországból küldött felvételei. Ezek már igazi Capa-felvételek voltak, mindig a legközelebbről, a veszélyekre fütyülve vette föl képeit. Emlékszem egy képére. Rombadőlő ház, melybe éppen bomba vagy gránát csapott bele. Később Capa kicsit sunyin mosolyogva elmondta, hogy nem is akarta lefotografálni azt a házat, csak véletlenül, ijedtében sütötte el fényképezőgépét.

A világhírt azonban egy másik döbbenetes kép hozta meg számára.

Franco csapatai délről nyomultak észak felé Madrid ellen. Talaveránál szállt szembe velük a köztársasági hadsereg. De micsoda hadsereg volt ez! Teljesen kiképzetlen, vagy alig képzett, éppen csak a puskát elsütni tudó emberek voltak. És még hozzá a spanyol individualizmussal és partikularizmussal súlyosbítva. Minden harcos csak a saját szervezetének volt hajlandó engedelmeskedni. A FAI (azaz Federación Anarchista Iberica), vagy a CNT (Confederación Nacional des Trabajadores, munkások nemzeti szövetsége), avagy a szocialisták vagy kommunisták a pártjaiknak engedelmeskedtek és nem a parancsnokaiknak. Nehéz dolga lehetett annak a néhány hivatásos tisztnek, aki meggyőződésből a köztársaságiak oldalán állt.

Talaveránál a tisztek kiadták a parancsot, mindenki hasaljon a földre, egy lövést sem szabad leadni parancs nélkül, meg kell várni, amíg az ellenség lőtávolon belülre kerül.

Idegesítő, őrjítő helyzet volt, mert a miliciánok nem értették, mért kell nekik lövés nélkül a földön hasalva bevárni az ellenséget. Az egyik miliciáno idegességében és dühében felkiáltott:

— A tisztek elárulnak minket!

Idegfeszültségében, a spanyol hidalgó vérével munkásereiben, elkiáltotta magát a másik:

— Egy hős nem csúszik-mászik a hasán, hanem kitárt mellel, állva lép az ellenség elé. És ezzel felugrott, hogy szemberohanjon Franco idegenlégionistáival. Ő kapta az első golyót és Capa, aki természetesen itt is a legelső vonalban volt, éppen azt a pillanatot örökítette meg.

„A miliciano halála" bejárta a világsajtót és világhírűvé tette Capát. Ilyen háborús felvételt még nem látott a világ. Capa ezután már nem volt ráutalva csak a Regards-ra, a legnagyobb képeslapok közölték felvételeit.

Egy rövid párizsi kiruccanás után magával vitte Spanyolországba a szép, filigrán, szőke Gerda Tarót, szerelmét és élettársát, aki szintén fotográfus volt, és Németországból emigrált. Gerda termé-

Élet és Irodalom, Bp. 1976. ápr. 3.
XX. évf. 14. sz. 12-13. lap.

Aki még nem olvasta verseit, csupán legendás emberi jóhírét ismer-

Alföldy Jenő

előtt is. Nagyon is ideje volt az összefogásnak, a nézeteltéresek kölcsönös félretételének, mert az ellenség a kapuk előtt állt, a német veszedelem egyaránt fenyegetett marxistát és liberálist. De ott volt a közvetlen veszély is, az a hatás, amelyet az egyre inkább jobbratolódó magyarországi közvélemény gyakorolt a romániai magyar irodalomra és szellemi életre. A magyarországi közönség egyre fokozódó és egyre kevésbé önzetlen érdeklődése az erdélyi művek iránt arra ösztönözte az opportunista kiadókat, hogy az Erdélyi Szépműves Céh kiadványait egyre nagyobb példányszámban dobják piacra, persze csak azokat, amelyeknek szemlélete megfelelt az egyre inkább követelődző nacionalizmusnak, az egyre inkább jobbrahúzó konzervativizmusnak. Mindez természetesen visszahatott a romániai magyar irodalomra is, mert hovatovább ott is csak azok juthattak szóhoz, akiknek a nevére Pesten bólintottak. Fontos szerepet játszott Szemlér Ferenc a második írói nemzedék talán legsikeresebb vállalkozásában, az Erdélyi Enciklopédia kiadó megalapításában is. Ez a haladó szellemű, olvasók és írók áldozatkészségére támaszkodó kiadó a romániai magyar irodalom második hullámának több művét jelentette meg, s bizonyára nagy jövő vár reá, ha az 1940. év eseményei nem szólnak közbe. Egyébként Szemlér irodalompolitikai szerepét jó ideig a felszabadulás után is betöltötte, most már hivatalos formában, a Romániai Írók Szövetségében, s akkor költözött Brassóból Bukarestbe, ahol azóta is él.

Szemlér Ferenc a magyar—román kulturális kapcsolatok egyik legtevékenyebb és legeredményesebb munkása. Sok klasszikus és mai román költő: Vasile Alexandri, Gheorghe Coşbuc, Macedonski, Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuş, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Marin Sorescu és mások válogatott vagy szemelvényes verseit az ő avatott fordításában olvashattuk, önálló kötetekben vagy a „Mai román költők" című antológiában. De ő fordította le Zaharia Stancu világhírű „Mezítláb" című regényét és a „Föld virága" című regényét is. Szerepe a magyar—román irodalmi kapcsolatok ápolásában nem szorítkozik a fordításra. Sok az olyan magyarra fordított román és románra fordított magyar mű, amelyhez ő írt útbaigazítót bevezető, elő- vagy utószó formájában. Mondanunk sem kell, hogy világirodalmi érdeklődése túlnő a magyar—román koordinátán. Más nyelvekből: oroszból, németből, angolból is szívesen fordít. Így lefordította Fagyejev, Pavlenko, Mihail Romm, Robert Graves, Bertolt Brecht egy-egy művét, Edith Sitwell és mások verseit vagy önálló kötetekben, vagy a „Változott egekben" és az „Ötsarkú égi csillag" című műfordítási antológiákban. Fordítói munkásságának hasznát látja mind a romániai Kriterion kiadó, mind a mi Európánk és Nagyvilágunk.

Nagyon hisszük, hogy Szemlér Ferenc, a költő, az író, a drámaíró, az esszéista, a műfordító túl hetvenedik évén is megőrzi alkotó erejét, munkabírását és még sok évig gazdagítja a romániai magyar irodalmat költői, prózai, drámai és kritikai alkotásaival, az egyetemes magyar irodalmat pedig műfordításaival. Valóban, hányszor előfordul mind a magyar, mind a világirodalomban, hogy az alkotó nyolcadik évtizede is bő termést hoz! Szívből kívánja ezt Szemlér Ferencnek is minden magyarországi olvasója, köztük e sorok írója, a régi barát és bajtárs.

Szenczei László

Szabó M. László

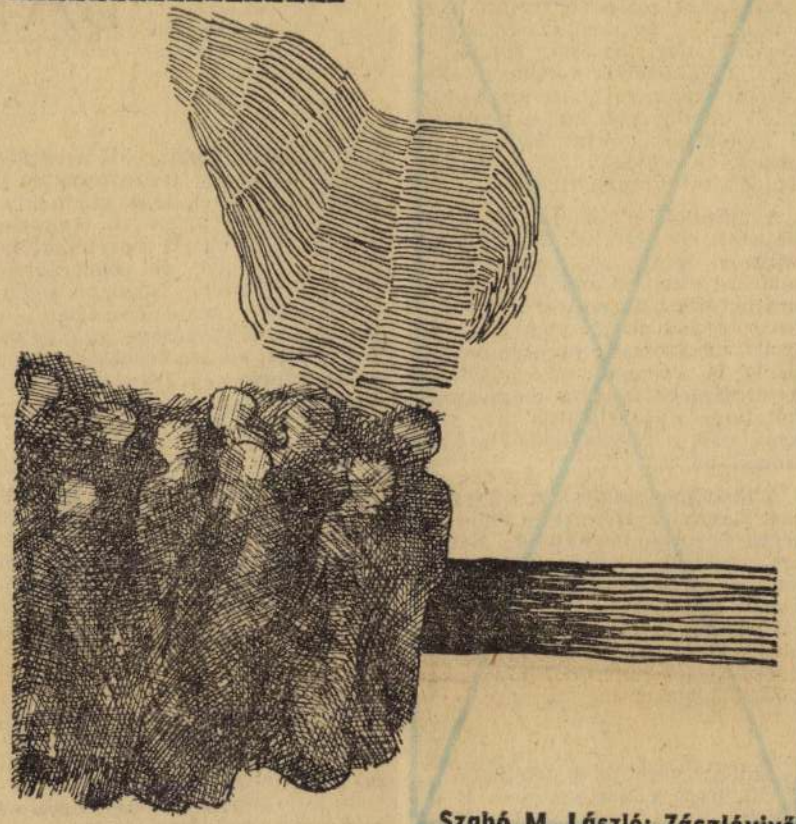

Szabó M. László: Zászlóvivők

Bp. 1976. ápr. 3.
XX. évf. 14. sz. 11. lap.

rakoztunk néhány percig a Dísz-téri palota egy szerény várószobácskájában, vázolta a hadi és politikai helyzetet (amit amúgy is tudtam nagyrészt): a németek lerohanják Jugoszláviát s nekünk is szerepet szántak az akcióban.

Nagyon sokat, vagy sokkal többet Jungerth Mihály sem tudhatott, hiszen a tengely-barát Cvetkovic kormányt Pál régens herceggel együtt az események csak aznap hajnalban söpörték el.

Telekitől más előszobán át más vendégek (tárgyaló felek) távoztak nemsokára, s titkára mifelénk nyílott ajtót.

A miniszterelnök gondterhelten ült íróasztala mellett, érkezésünkre nem pillantott

— Hogy rátok mért tartozik ez? Ha London mégsem akarná megérteni.

Nem mertük elhinni, ami fejünkben derengett.

— Egyedül Bárdossy értette meg, miről van szó, de talán holnap — órájára nézett —, ma, sikerül megértetnem *mással* is. Az események zajlásán ez nem fog sokat változtatni, de az ország nem veszítheti el az utolsó lehetőséget. Értitek!

Bólintottunk. Nem tudtuk, értjük-e.

De nem hagyott mégsem kétségek között.

— Valakinek el kell hagynia az országot — mondta nagyon tagoltan — a kritikus napon. Legkésőbb az utolsó napon. S helyes volna, ha nem én mennék.

Jungerth megbillentette fejét.

légyen, biztos lelépésű, biztos hallgatású. Táviratoztam Tömössy Aladárnak. Vele nem tárgyalhatott volna Teleki Pál az ő elhatározásáról, szándékáról, nélkülem. Viszont pillanatok alatt kiderült, ezt a feladatot, legalábbis az én ismeretem szerint, egyedül Tömössy végezhette el.

Gondosságban, óvatosság tekintetében túl is ment a kapott utasításon, mindössze egyszer kért segítséget tőlem — diplomata útlevelek —, Arnóthy órák alatt elintéztette minden kérésünket.

Bolond napon, április elsején izent Teleki: ma este 10-re gyertek. Kik? Telefonáltam Arnóthy J-nak. Azt felelte, a mai találkozó óreá nem vonatkozik. Gyanakodhattam, hogy meghátrált? Bizonyára tévedtem. Két pilótánk volt, három gép várt készen

várjuk.

Az ajtóig kísért bennünket.

Másodikán éjfélig vártuk az értesítést.

Tömössy megnyugtatott, a repülőtisztek természetesen mélyen alusznak. S még napközben is, hogy ne kottyanjon meg nekik egy rongyos álmatlan éccaka!

Várunk. Kapcsolatot teremtettem Arnóthy Jungerth Mihállyal. S virágnyelven: Vajon megérkezett-e a mai legfontosabb számjelű virat. Meg — felelt rövid gondolkodás után. S tartalmaz valami meglepőt? Nem, csakis azt, amit vártunk. — Tehát ne derüljön fel a mi lelkünk — faggatództam tovább, de ő csak rövideket mondott: Ne bizony, édes öregem ...

Arnóthy megadta a miniszterelnök titkos telefonszámát. Amikor a felesége ágya mellett tölt néhány órát, a szanatóriumban. Feltárcsáztuk. Odahívták. Másodpercekig úgy beszélt, mintha teljesen új volna számára, amit mondok: — Tehát készen vagytok? Mire? — Mindkét lehetőségre. — Délfelé megállapodtatok: Csak a start után.

Hallgatott. Kénytelen voltam egész nyíltan beszélni: — Belgráddal most nem lehet ilyesmiről tárgyalni! — Tehát csak egyetlen út marad. — Nem — mondtam —, kettő. És készen állunk, s várunk nagyméltóságod értesítésére.

— Igen — szólt halkan —, nemsokára kaptok értesítést. — Készenlétben várakozunk. — Várakozzatok készenlétben!

Hajnalig vártuk Teleki értesítését. Aztán lefeküdtünk mi is.

Másnap az újságokból tudtuk meg, hogy a harmadik utat választotta.

Néhány nap múlva híre terjedt. Churchill, amikor meghallotta Teleki cselekedetét, azt mondta volna: a béketárgyaláson ennek a hősnek fenntartunk az asztal mellett egy széket.

Igen, körülbelül erre gondolt („spekulált") Teleki Pál is.

GYÖRE IMRE:

Kiáltás

Mielőtt még
mindenki elfelejtené,
hogy honnan jövünk,
és hová megyünk,
mielőtt még
mindenki elsikálná
lába nyomát
a tegnapi úton,
mielőtt még
mindenki tejbedarát
csurgatna, félrecsúszott
szája sarkából
a szavak helyett,
mielőtt még mindenki
kifújná orrából
a gondolat maradékát,
igen, még az előtt,
mielőtt én is
végképp elfelejteném,
hogy jövünk-e valahonnan
és megyünk-e valahová,
vagy csak vagyunk,
mint köpés a porban,
disznószar között
az utak szegélyén,
az előtt még elmondok
valakiről valamit,
azt, hogy jön valahonnan,
és megy valamerre,
két oldalról rászögezett
karók között,
kebelén kenyere,
hátán háza:
ez az ország.

Hegyi György

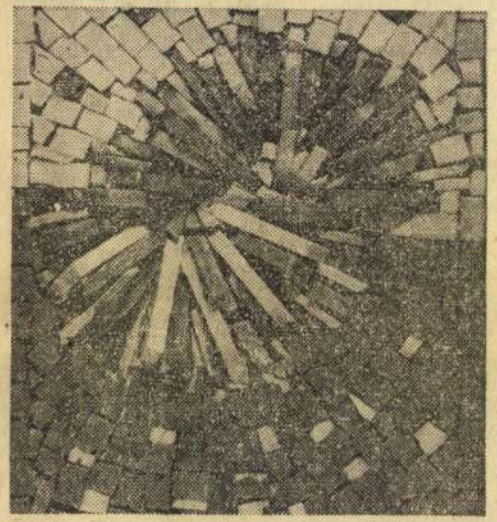

Hegyi György mozaikja

Élet és Irodalom, Bp. 1976.

szetesen mindig ott volt Capával az első vonalban. Bár ne lett volna. Egy előnyomulásnál elvesztette egyensúlyát, leesett a teherkocsi hágcsójáról (féktávolságon belül) és a mögöttük haladó páncélautó véres péppé gyurta filigrán testét.

Capa visszajött Párizsba, teljesen megsemmisülve. Őrjöngött és ivott. Taci, akit az előbbiekben már említettem, Czigány Laci, feleségem, Ágnes, és más barátaink szinte inspekciót tartottunk, hogy Capa kárt ne tegyen magában. De ő csak ivott. A tébolyba, az őrületbe itta magát, literszámra fogyasztva a whiskyt. Egyik nap újra próbáltunk vele beszélni.

— Capa, ez nem megy így tovább, beleőrülsz, tönkreteszed magad, nincs jogod hozzá, szükség van rád. Neked még nagy dolgokat kell csinálni.

— Igen, igen — motyogta —, igazatok van, csinálni kell valamit.

És csinált is, a maga módján.

Fölvette a telefonkagylót és már nem tudom melyik lapnál vagy talán többnél is bejelentette, hogy utazik Kínába, a japán—kínai háborút megörökíteni. Meghatalmazást és előleget kért, majd helyet foglalt magának a repülőgépen. Hirtelen céltudatos és aktív lett. Másnap eltűnt. Néhány hét múlva már láttuk a lapokban borzalmasnál borzalmasabb képeit: felpuffadt hasú gyerekek; másállapotos anyák vérben, piszokban; kínaiak japán katonák felügyelete alatt ásák sírjukat; japán katonák szuronyrohamot gyakorolnak eleven kínaiakon.

Tehát Capa elment keresni a halált, de a halál nem jött. Még nem.

●

Egy szép napon, amikor Párizsba éppen beszökött az ősz, Szent Mihály útján, a Boul Michen szaladtunk össze.

— Hát mi van, öreg fiú! Hát te itt vagy Párizsban, és még csak felénk se nézel?

Capa naptól lebarnulva, szokott széles mozdulataival közölte, hogy előző nap érkezett meg. Akkor láttam egy ideig utoljára, mert engem végleg kiutasítottak Franciaországból és ő isten tudja merre csavargott. A drôle de guerre nem sok újat nyújthatott Capának, de azután jött más is, és Capa elemében volt. Persze mindenütt ott volt. El Alameinnél, a sziciliai partraszállásnál, a normandiai nagy partraszállásnál, ahol természetesen ott volt az első vonalban, a partraszálló katonákkal együtt, derékig vízben fotografált.

Tíz év múlva láttuk egymást utoljára, méghozzá Budapesten. Nagyban folytak már az első hároméves terv munkálatai. Én elkalauzoltam Capát olyan helyekre, ahol úgy gondoltam, találhat valami érdekeset, ha nem is háborút. A Ganz Hajógyárban készített néhány felvételt. (Sajnos, csak egy maradt meg belőlük.) Aztán elindultunk Békésbe, mert a magyarországi rizsaratás érdekelte őt. Unottan, álmosan ült a kocsiban, alig-alig nézegetett körül. Amikor Algyőnél átmentünk a Tisza-hídon, Capa kívánságára megálltunk egy percre. Körülnézett, és mosolyogva mondta:

— Hát sokat csavarogtam a világban. Láttam az Elbát, láttam a Szajnát, láttam a Rajnát, láttam a Pót és a Hoang-Hót, és most életemben először látom a Tiszát.

Tovább mentünk és elérkeztünk a rizsföldekre, ahol a lányok melegítőben és a melegítőre húzott szoknyákban ritmikus hajladozással aratták a rizst. Borus, esős nap volt. Capa csak néhány felvételt csinált és már indultunk is visszafelé. Másnap délután nálunk volt. Családom nőtagjai persze rögtön beleszerettek. Nagyon jóvágású fickó volt, nem lehet csodálni. Nemigen beszélt a borzalmakról, inkább humoros oldalukat mutatta meg. Elbeszélte, hogy az olaszországi előnyomuláson egy amerikai repülőosztagnak ejtőernyővel kellett leugrania a német vonalak hátába. Hát ezt nem lehet kihagyni! Capa is velük ugrott, de nem földet ért, mert az ejtőernyő kötelei belecsavarodtak egy magas fába, és ő ott lógott tehetetlenül. Nem tudta, a német vonalakban van-e, vagy a szövetségeseknél. Nyakában lógtak fényképezőgépei és egy üveg whisky. Tudvalevőleg a whisky nélkülözhetetlen. Capa nem mert mozdulni és reggelig szépen kiitta az egész üveget, amíg végre az amerikaiak levágták a fáról.

Elbeszélte, hogy a háború vége felé Roosevelt is fogadta, s a beszélgetés végén feltette a kérdést, mit tehetne ő, mármint Roosevelt Capáért. Van-e valami kívánsága? Capa csak egy szóval felelt: „egy útlevél". Tudniillik Magyarországról való elutazása óta „hontalan" volt, nem volt állampolgársága, úgynevezett Nansen útlevéllel járta a világot.

Most én kérdeztem.

— Lehet, hogy hülyeséget mondok de úgy képzelem, hogy vannak egyes képeid, amiket különösen szeretsz. Mégis, melyiket tartod legkedvesebb, vagy a legjobb képednek?

— Nem a miliciano halálát. Már vége volt a háborúnak, jött a boszszúállás órája. A kisebb francia városokban az volt a szokás, hogy a lányokat, akik német katonák vagy SS-ek szeretői voltak, kopaszra nyírták és végigsepről̈zték az utcákon. Hát egy ilyen jelenetet sikerült kifognom. Döbbenetes volt a német katonától származó gyermeket magához szorító nő és körülötte az eltorzult, gyűlölködő arcok. Hát ezt szeretem, mert sikerült emberi mélységeket megmutatni rajta.

(Sajnos, ez a kép is hiányzik a Műcsarnok kiállításáról.)

No és most mit fogsz csinálni?

— Hát mit csináljon egy munkanélküli hadiriporter? Utazgatok ide-oda, ahova tehetem.

— Szóval keresed a kalandot? Valld be, lelked mélyén kalandor vagy és a kaland izgalma kell neked. Ezért mész háborúba.

— Hülye vagy! Gyűlölök minden erőszakot és legjobban gyűlölöm a háborút!

●

Ezen a délutánon láttam végérvényesen utoljára Capát. Már a hidegháború és a forró béke időszakában éltünk, sőt már kitört egynéhány forró háború is. Capa hirtelen ahogy jött, el is tűnt. Folyt már a piszkos háború, a sale de guerre Vietnamban. Capa ezúttal onnan küldözgette borzalmas és felháborító felvételeit a világlapoknak. Természetesen ott is az első vonalból. Egy dzsippel ment előre. Észrevett valamit és kiugrott a kocsiból, hogy az útszélről jobb nézőpontból fényképezhesse le, amit észrevett. Egy tányérakna darabokra tépte.

A francia hadsereg magasrangú katonákat megillető díszpompával temette el. Mert a francia generálisok soha nem értették meg, hogy Capa fényképei ellenük, a hódítók ellen csinálnak propagandát.

Fejfájára a legmagasabb francia katonai kitüntetést tűzték fel. Pedig jobban illettek volna oda Gyóni Géza magaköltötte sírfeliratának sorai:

„Véres harcok hordták szét hírét,
Pedig a béke katonája volt".

A hátlapon lásd: Hegyi György: "Mozaikja" c képet.

Robert Capa

A Hajduszoboszlói Galériában Szilasi Anna textilkiállitása március 26.-ig,
a Műcsarnokban Robert Capa fotókiállitása április 4.-ig,
a Mednyánszky-Teremben Vén Emil festőművész kiállitása március 25.-ig tekinthető meg.
A szegedi Gulácsy Lajos-Teremben Bornemissza László kiállitását március 18.-án,
a szekszárdi Szinyei Merse-Teremben Koch Vilmos festőművész kiállitását szintén március 18.-án nyitják meg.
A kulturális eseményeket ismertető rovat közleménye.
Élet és Irodalom, Bp. 1976. márc. 13.
XX. évf. 11. sz. 8. lap.

Capa, Robert

Vajda Lajosék körből indult,
s lett később világhírű fotóriporter

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.1972 Magvető

107.old.

Robert Capa

Robert Capa/ Friedmann Ernő 1913-1954/ Brassai/Halász Gyula, szül. 1899/ és Lucien Hervé /Elkán László szül. 1910-ben/ három magyar származáru fotómüvész, akik Matisse mesterről készitett fotót.

Forrás 1975/10/ 79

Dévényi: H Matisse magyar kapcsolatai

Capa Róbert

Részt vett a " XX. sz. magyar származásu
művészek külföldön" c. kiállitáson.

Műcsarnok, 197o.

Major Máté: Külföldi magyar művészek kiállitása

Nagyvilág 197o/11 1715. old.

Robert Cappa

Hübtett Friedmann Endre

1

1931-ben Bp-ról indult egy Kodakkal 19 évesen. Végigfényképezett forradalmakat, háborúkat, majd 1954-ben Indokínában aknára lépett és meghalt

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

128. old.

Robert Capra

2

1961-ben az amerikai
Párizsban emlékkiállítást rendezett
nagyszerű riport képeiből.

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

178. old.

Robert Cappa

3

A life 1954 juniusi
számában fényképen látható
latonamkában

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

128. old.

Capa

Szívesen olvasnánk még több-sok képpel dokumentált-tanulmányt a képrőművészetek és a fényképezés kölcsönhatásairól és határairól, ugyanígy a harai fotózás történetéről vagy világhírű fotósok (köztük magyarok is: Kertész, Lucien Hervé, Moholy-Nagy, Brassai, Capa stb.) életművéről.

Bodri Ferenc: A Fotóművészet című folyóiratról.
Jelenkor XII. évf. 4. sz. 1969. ápr., 370. l.

Capa, Robert

Mozgó Világ 2002/5

szól közbe ekkor váratlanul a gépírónő, és a fejét rázza; az ő apja épp azért társult az összeesküvőkhöz, mert belátta, hogy nem győzhetnek...

Márpedig az őrnagy egy percig sem csinál titkot belőle, hogy a németekről úgy általában megvan a véleménye. A zenekari tagok Furtwänglert magasztaló tanúvallomásai mögött esze ágában sincs akár csak megsejteni is azt a mármár misztikus „együttélést", mely a zenekarvezető és a zenészek alkotótársi viszonyát legendásan jellemezte; csak a gyávaságot látja, a győztes előtt meghunyászkodó mentegetőzést: mi nem voltunk nácik, egyikünk sem volt az, mi nem tudtunk semmit, mi nem tehetünk semmiről. A nagy német remekművekre, a mindenkori német szellem földi nyomorúságokon túli, fenséges szárnyalására hivatkozó Furtwängler nála ugyan nem ér célt; Furtwängler örülhet, ha az őrnagy nem a hitleri Übermensch-képzetekre asszociál szép szavai hallatán.

Lenyűgöző erővel és precizitással játssza ezt az őrnagyot Harvey Keitel. Egyszerre kicsinyes, botfülű jenki és a bosszú angyala. Ahogy ideges türelmetlenségét leplezendő, egy iratgumit harapdál, tépdes és babrál, s ahogy egyszer csak, egy töredék pillanatra félig játékosan, félig meg ijesztő komolysággal a szeméhez emeli, és csúzlit formálva belőle, mintegy célba veszi vele áldozatát, azt tanítani lehetne. Nem a pulpitusától megfosztva gyámoltalan és erőtlen, szánalmasan összetört áldozat, Furtwängler az ő ellenfele (akit szemlátomást eljátszania sem túl nehéz Stellan Skarsgård-nak), és még csak nem is úgy általában a németek (akiknek a nevében még a gépírónő, a mártír meghurcolt lánya is sírva tiltakozik egy auschwitzi hullahegyekről készült híradófelvétel láttán: „Nem tudtuk! Erről mi nem tudtunk!"), nemcsak ők tehát, hanem Európa, a túlságosan is megértő, de a németek által elrabolt kincsek felett bezzeg civakodó óvilági szövetségesek. Orosz tiszttársa (a nagyszerű Oleg Tabakov játssza kelet-európai szívekbe markoló hitelességgel), a leningrádi múzeumigazgatóból lett ezredes odáig megy a mindenkori diktatúrákban evickélő művésznagyságok megértésében, hogy Furtwänglerért (mármint azért, hogy Furtwängler eztán az Unter den Lindenen, Sztálinnak vezényelhessen) ő egy vodka- és zakuszkaközi, túlcsorduló pillanatban alkut is kínálna Arnold őrnagynak. De hiába, az őrnagy hajthatatlan; a jenki kispolgár nem tudja és nem is akarja túltenni magát a hullahegyek látványának sokkján.

A film legfőbb jelenetsorainak színhelyéül szolgáló zárt tér olyannyira zárt, hogy tulajdonképpen sehova sem nyílik: a dráma műteremben zajlik, az ablakokból nem a romokban heverő Berlinre, hanem csak homályosan elnagyolt kulisszákra látni. A kevés utcajelenet is ezt a kulisszahangulatot erősíti, még ha szemlátomást törekedett is Szabó – és az amúgy nagytotálokban is változatlanul remek Koltai Lajos – a történelmi hitelességre. A *Szembesítés* ugyanis az utcai vagy épp erdei jelenetekben sem szűnik meg kamaradrámának lenni. Nincs történelmi tabló, mint *A napfény ízében*; a néhány eredeti híradófelvétel is zárt térben vetítődik vászonra, film a filmben. Nincs hová kalandozzon a figyelem. Te kit választasz? A bosszú angyalát vagy a gyáva zsenit? Az amerikai tiszti kaszinóban szvingelő erényt vagy a rossz hírbe kevert Brucknert és Beethovent?

Szabó nem ad egyértelmű választ. A filmbeli Furtwängler első felbukkanásakor egy villanás erejéig odaáll mellé statisztaként a kihallgatás helyszíne felé döcögő, zsúfolt villamosra, mint afféle egyszerű berlini polgár, gyanús túlélő; az utolsó jelenetben pedig Beethoven Sors-szimfóniájának hangjait küldi a megsemmisülten elkullogó öregember után. Az utolsó utáni dokumentumfilm-kockák azonban az igazi Furtwängler és az igazi Goebbels fekete-fehér, igazi kézfogását, s végül a kézfogás nyomán zsebkendőjét markolászó, kinagyított Furtwängler-kezet mutatják, mégiscsak.

A művész és hatalom viszonyát feszе-

gető, nagyszerű Szabó-filmek sorában első, húsz évvel ezelőtti *Mephisto* hőse is a furtwängleri dilemmával szembesült. Mentsége Göring udvari színészének, Hendrik Hoefgennek is volt, de feloldozást ő nem kapott. A filmrendezés a színész vagy a zenész mesterségénél is kényesebb műfaj, Szabó mégsem adta alább. Pedig akkor, a puha diktatúrában, ha nemzetközi produkcióban készülő filmben is, bocsánatos bűnnek számított volna, ha ő is egy kicsit megbocsátóbb. Több mint rokonszenves, hogy a bonyolultabbik esettel, ezzel a Furtwängler-üggyel csak most, a puha diktatúra kimúlása után is tizenkét elszámolós évvel hozakodott elő. Pedig most – bár hazai pénzt és támogatást ezúttal nem kapott rá – nyugodtan pellengérre állíthatná a bukott dirigenst: így jár, aki kollaborál!...

De ilyesfajta nyugalomra továbbra sincs semmi ok. Hiszen ki ne tudná, hogy végső soron nem Gustav Heinrich Ernst Martin Wilhelm Furtwängler vagy Hendrik Hoefgen megítélése, hanem Beethoven és Goethe a tét. S hozzá az 1936-os vagy 1937-es Párizsban még egyszer utoljára körülnéző Hoefgen kétségbeesett kérdése: „Szabadság? Minek?"

Szembesítés (Taking Sides). Színes, 105 perces német–francia–osztrák–angol filmdráma, 2001. Rendező **Szabó István**, forgatókönyvíró **Ronald Harwood**, operatőr **Koltai Lajos**. Szereplők **Harvey Keitel, Birgit Minichmayr, Stellan Skarsgård, Moriz Bleibtreu, Oleg Tabakov**.

Rózsa Gyula

Pátosz, törmelékkel

Kit érdekel, hogy a hetvenes években kétségbe vonták A milicista halálának autenticitását. Richard Whelan hosszadalmas és becsületesen unalmas filológiai apparátussal bizonyítja, hogy a késői gyanúsításokkal ellentétben Capa nem preparált jelenetet fényképezett, hogy jelen volt a tragédiánál, hogy mi az áldozat neve és melyik faluból származott, de ennek ma már csak a katalógusíró-monográfus számára van jelentősége. A milicista halála meg nem rezdülő remekmű, és legalább ilyen fontos, hogy korai világhírével utat nyitott, teret teremtett Robert Capa egészen más aktivitású riportázsának. Már a Vu című francia magazin harminchat szeptember 23-i száma is, ahol először megjelent, batyus asszonyokat, vonuló menekülőket, zavarodott civileket mutat be, és a híres alkotáson kívül csak egyetlen harctéri felvételt, mintha a szerkesztők-képszerkesztők máris értenék ennek az életműnek a lényegét.

A Madridból érkezett Capa-kiállítás minden eddiginél bőségesebb válogatása ismét meggyőz arról, hogy a fotográfus úgy követte végig a spanyol polgárháborút, hogy úgyszólván egyetlen csatajelenetet, rohamot, pergőtüzet és légibombázást sem örökített meg. Haditudósításaiban szétlőtt lakások, bomba szeletelte madridi bérházak, csupaszra tépett falak jelennek meg, s ezek alatt, tövében és mögött evakuáltak, riadt városlakók, gyerekek és asszonyok. És a főszereplő katonák, ezek a valódi hősök is felettébb civil értelmezésben kerültek megörökítésre. Hadvezéri helyzet, térkép, az ellenség kémlelése és a hozzáillő békaperspektíva egyszer fordul elő a kiállításon, zászlót, kivált diadallal kitűzött zászlót egyet sem találni, hiányzik a harcmezei nagytotál és a robbaná-

sok fénye, füstje is. Ritkán megpendül egy elszakadt húr, élesen és fájdalmat okozva, mint a fa tetején telefondrótot szerelő harcos képe a találat pillanatában, de a harcosok többnyire zsánerkörnyezetben végzik zsánerteendőiket. Nemcsak pihenőben, élelemosztás közben, újságot olvasva vagy éppen enyelegve-kurizálva; van valami életképszerű mindig a harci cselekményekben is. Hiszen harci – katonai kategóriában: harcászati – mozzanatról tudósít a legtöbb kép, de szakszerűen, tárgyszerűen, tényszerűen, jó szakemberekről. Egy harminchatos, barcelonai-Barcelona környéki felvételen úgy várja a tüzelés pillanatát egy puskás, de micisapkás, mintás inges ember, mint a kőműves a következő láda maltert, Madrid felé úgy baktat egy szamaras paraszt a málháskosarával meg a puskájával, hogy éppen gyökerezőcsákányt is vihetne a vállán, s még az aragóniai golyószórós is láthatóan úgy kezeli a fegyverét a tűzharc kellős közepén, olyan begyakorlott-szakavatott mozdulattal, serényen, mintha esztergapadon dolgozna normában.

Capa spanyol polgárháborúját egyéniségek harcolták és szenvedték végig, ez a hatvanhat éves tudósítások mai érvényének a titka. Nem zászlóaljakat, brigádokat és menekülő tömeget fényképezett; mint említettem, ábrázolásának dimenziója mindig harcászati, sosem hadászati vagy hadműveleti léptékű, embercsoportjainak létszáma legfeljebb tíz-tizenkét fő, és ha nagy ritkán egy egész nemzetközi brigád a tárgya, éppen akkora tömegre fokuszál, hogy minden arc felismerhető és megismerhető legyen. Emberarcokon át emberközelbe hozta a háborút, ezt már a kortársak is hamar fölfedezték, s minthogy katonaemberek és civiláldozat-emberek sorsával, arcvonásaival, ritkán sebesülésével és rémületével ragadta meg, többet mondott róla, a háború céljáról, a háború szörnyűségeiről, mint bármely pátoszos és szörnyűséges ábrázolás. A fénykép nézőjére először a fénykép primer információja hat. Nem hihette a francia, angol és amerikai képeslapok olvasója, hogy ezek a nyugodt, alvatlanságtól fáradt arcok, ezek a harc közben falatozó, józan szakemberek rossz ügyért dolgoznának, s hogy ezek a riadt gyerektekintetek, ezek a megviselten szép asszonyfejek ne egy értelmetlen és igazságtalan hatalmi harc áldozatai volnának.

Capa sosem művelt propagandát, csak őszintén és közelről – a szó fizikai és lelki értelmében nagyon közelről – tudósított. Nagyrealista volt. Mert ha a fénykép nézőjére először a fénykép primer információja hat is, a látvány akkor hat mélyen és egy irányban, ha nem akar erőszakosan egy irányba hatni. Még mindig az érzelmi eszközöknél időzve: Capa derűvel és illúziótlansággal, gyöngédséggel és kíméletlenséggel, apró pátosszal és csendes tragikummal mutatta fel a drámát, a harmóniát és a végzetet. Békés jeleneteinek háttere szinte mindig sár és törmelék, és romos, pusztított exteriőrjébe mindig belekerül valami vigasztaló. Évődő-nevető emberpárjának fotográfiáján csak másodszorra vesszük észre a lány oldalán lelógó hatalmas revolvert, de a bokáig érő madridi törmelékben háborúhoz szokott természetességgel játszanak a gyereklányok, és anyjuk is önfeledten nevet rájuk az aládúcolt ajtó nyílásában. A katonák elmélyülten sakkoznak a harc szünetében, de szánalmasan szegényes civil ruhában, és a földre tett sakktábla alatt jól kirajzolódik a harci járművek kereknyoma a sárban. És megfordítva: borostás, elkínzott szemű paraszt menekül a vég felé harminckilencben, a szekér szedett-vedett és a ló horpasza sovány – már amennyi belőlük látszik –, de a kezében egy januári tejesbárány, és a bárány megejtő és szép.

Sosem kidolgozott, hangsúlyos kontrasztok ezek, csak annyi az ellentét, amennyit a mindennapi élet kínál – aminthogy Capa fotóművészete általában tartózkodik a látványos hatásoktól. Mint említettem, soha nem agitatív, és soha nem propaganda. Költői fényha-

tások, nagy világosságok és nagy ködök, ijesztő sötétségek és tűző felvillanások nem láthatók a képein, amelyek pedig mindenről tudnak, amit a harmincas évtizedre a fényképművészet megörökölt, megkaparintott és kifejlesztett. A szürke tartományban dolgozik, megfontolt és visszafogott, mint a modelljei. Napsütötte ágyúállásaira ragyogás helyett mindig valami szűrt fény borul a napsütötte augusztusi hispán tájon, folyóvíz-fodrai csak vibrálnak, de nem csillannak fel és nem kápráztatják a gázlón átkelő katonákat, egyetlen képén sem produkál valamirevaló élfényt vagy csúcsfényt egy-egy puskacső, merőkanál vagy sapkarózsa. Ellentételezésül: a harcálláspont nem sötét, csak sötétszürke, noha minden bizonnyal fekete bunkerban működik, a számtalan menekülőábrázoláson soha nincs egyetlen súlyos fellegmotívum sem, az ég csak tárgyszerűen szürke, és a madridi lakásban felállított géppuskaállásra csaknem vidám csíkozást vetít a leengedett, ritkás redőny.

Ennél több formai törvényszerűséget aztán nehéz volna összeszedni. Capa első nagy korszakában diadalát éli a klaszszikus avantgárd; kubizmus, szürrealizmus és dada világjobbító hajlamaihoz közvetlen célt éppen a spanyol köztársaságban talál, de ebből a gyönyörű túlnyomásból kevés hatol át – kevés hatol át kimutathatóan – a Capa-riportázsba. A harminchetes párizsi világkiállítás spanyol köztársasági pavilonja – tudjuk – művészettörténeti mérföldkő. Maradandó modernizmusnak, jó propagandának és elkötelezett emberi tisztességnek olyan egyszeri remekműve sűrűsödik össze a Picasso meghatározta Sert-épületben, Miró, González, Alberto Sánchez, Calder és Josep Renau Gesammtkunstwerkében, amilyet még egyszer nem tudott felmutatni a huszadik század. Capa ennek a nagyszerű áramlatnak – nem áramlat volt ez: az európai értelmiségi tisztességnek és alkotó egymásra találásnak hatalmas áradása – mintha csupán a szellemével lett volna azonos.

Az ő Hispánia-tanúságtétele inkább a barátjáéval, a Hemingwayével, és inkább a honfitársáéval, a bizonyára nem is ismert Radnótiéval rokon. Ami formai elem kipreparálható a nagy ciklusból, az talán az az aktivista örökség, hogy kompozíciói gyakran diagonálisak. De ezt a mozgást, ezt a jobb alsó sarokból a felső bal sarokba haladó lendületet is ritkán, mértékkel és olyan tapintatosan használja fel, hogy csak műelemzői erőszakossággal mutatható ki egy szívszorító gyerekkatona hökkent puskáján, egy üteg sodró mozgásán, az évődő pár nőiesen engedő, gyöngéd dőlésszögén. S bár a modern kompozíciós elemektől Capa soha nem tartózkodik, a kihívó formai megoldások sorra feloldódnak a realitásban: egy rajvonal derékszögbe meghajló menetelőinek ritmikus óvatosságában és elszántságában, egy ívelt sziklanyílásban fedezéket lelő katonacsoport követő konkávjában. És ha a köztársasági Spanyolország többszörös elárulását talán semmi nem fejezi ki tragikusabban, mint az a két elnyújtott háromszögű kompozíció, amely egy hónap különbséggel ábrázolja harminckilencben a Franciaország felé menekülőket meg a Franciaországban deportáltmenetbe sorakoztatott leszerelt harcosokat – a kompozíciós megoldást mégis az élet diktálja. Akkor is, ha a menekülők perspektívával növő menete még dinamikus, talán azért, mert a szemet olvasás szoktatta irányba, balról jobbra vezeti, míg a francia rendőr vezényelte lefegyverzett sereg elnyúlik, ellaposodik, és ellentétesen, jobb felől balra menetel.

Capa forró tárgyszerűségében mintha a teljes politikai és történelmi realitás sűrűsödne. Az európai haladó gondolat, az európai-amerikai alkotó értelmiség gyönyörű küldetést talált a Hispániával való közösségvállalásban, a Kolcovtól Orwellig és Malraux-tól Calderig vezető monumentális névsor az alkotástörténet nagy korszakát hitelesíti. Az ő euforisztikus azonosulásukhoz képest Capa elkötelezettsége mintha a kezdetektől mélyebb és tépelődőbb

volna. Mintha magában rejtené azt a rettenetes illúzióvesztést is, amely a véggel, Orwell maró kiábrándulásával és Kolcov lágerba hurcolásával bekövetkezett. Akkor, amikor végképp szembe kellett nézni a ténnyel, hogy fasiszta és sztalinizált hatalmak és mozgalmak cinikus játékot űztek a köztársasággal, cinikus demokráciák szeme láttára és asszisztenciájával. Capa – tudomásunk szerint – az összeomláskor nem omlott össze. Capa, mint szó volt róla, realista volt.

Capa: Szemtől szemben. Képek a spanyol polgárháborúból. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2002. március 21. – május 20.

Takács Ferenc

Csapda és szabadulás

Galgóczi Erzsébet életét előre megírták. A világ – a szocializmuskori Magyarország – kész kategóriákkal várta, ő pedig a jelek szerint készséggel meg is felelt ezeknek a kategóriáknak: parasztok tanulni vágyó gyermeke volt, a dolgozó nép ifjú küldötte az irodalomban, majd a falu történelmi átalakulásának bizakodó krónikása, elkötelezett realista és konstruktív igazmondó, utóbb aktív politikus, szűkebb pátriájának országgyűlési képviselője, háromszoros József Attila-díjas, végül Kossuth-díjas irodalmi kiválóság, népszerű, híres író. Nagyjából így szól nyilvános élettörténete.

Berkes Erzsébet Galgóczi-biográfiáját olvasva persze nem igazán erre vagyunk kíváncsiak, hanem a másik, a titkos vagy legalábbis kevésbé látható élettörténetre. Arra, amit nem írtak meg előre: a készség mélyén a kényszerűségre, a megfelelés leplezte lázadásra, a privát és a publikus közötti feszültségekre és ellentmondásokra; mindarra, amelyből az alkotói psziché a maga teremtő és romboló energiáit veszi. A monográfia szerzőjének ehhez sok minden a rendelkezésére állt, de mint megjegyzi, nem kapott meg minden segítséget: a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött Galgóczi-hagyaték részben feltáratlan, az írónő naplóját örököse nem engedte átnézni, s van, hogy a köteles tapintat köti meg a biográfus kezét Galgócziról szólván, mivel egyes esetekben „politikai vagy személyes okok miatt nem hivatkozhatók érzelmi életének szereplői". (5. o.) Viszont felhasználhatta Galgóczi ötvenes évekbeli levelezését, valóságos levélnaplót, amelyben egyik barátnőjéhez szólt, s természetesen bőven meríthetett adalékokat az írónő számos erősen önéletrajzi, sőt vallomásos jellegű írásából.

Berkes Erzsébet visszafogott és higgadtan alulexponált elbeszéléséből, mint ahogy Galgóczi saját megnyilvánulásaiból is (a szerző, ahol teheti, mindig átadja a szót életrajza alanyának, gyakran idéz nagyobb terjedelemben az írónőtől) kibontakozik az életrajz másik, titkos és privát része, amely a magánszemélyiség és írói én önmegalkotásának különösen keserves, egyben súlyosan „hazai" tanulságokkal szolgáló története. Galgóczi Erzsébet élete – ahogy mondani szokás: emberként és íróként egyaránt – a pszichét gyötrelmesen megterhelő váltások egész sora jegyében alakult. „Természetes", kész és magától értetődő adottságokat kellett levetkőznie és felcserélnie újabb, a régiek felől mindenképpen művibbnek és idegenebbnek érzett lehetőségekre: a falut a városra, a hagyományos női szereplehetőségeket egy férfiak uralta világ követelményeire, a paraszti

életet az írói-értelmiségi létre, s közben – erről is dicsérendő őszinteséggel és tapintattal szól Berkes Erzsébet – fel kellett ismernie s – az ehhez igen kedvezőtlen, sőt ellenséges magyar környezetben – egyben kezdenie is kellett valamit avval a ténnyel, hogy „természetes" és „magától értetődő" heteroszexualitása illúzió, hogy egy Másik követeli tőle önmaga megvalósítását: a homoszexuálisleszbikus Én. Mindezt a jelek szerint mélyen felemás és öngyötrően bizonytalan módon élte meg: nemigen tudta eldönteni, hogy ezek az új és idegen lehetőségek, amelyek keretében megalkotja magát, a szabadulás és önkiteljesítés alkalmai-e, vagy éppen ellenkezőleg, egy másfajta rabság körülményei, csapdák és börtöncellák, netalán az ámítás-önámítás csaló formái. S legalább ennyire bizonytalan volt írói önismeretében, önmaga rangjáról és értékéről alkotott ítéleteiben: ha nem közölték, nehezen döntötte el, hogy azért nem közlik, mert jót írt, de „rázósat", vagy azért, mert roszszat; ha közölték, ha „hivatalos" sikere volt, akkor meg sokszor önmagára gyanakodott: hátha túlságosan is „paríroz" az írás, azért örülnek neki annyira, s nem azért, mert jól sikerült.

Nagy árat kellett mindezért fizetnie lelkiekben. Már kislányként valóságos háborút kellett vívnia paraszti családi környezetével a könyvért és az olvasáshoz szükséges időért: egy Petőfi-kötetből lesi el, hogy mi a vers, és a padláson elrejtőzve írja a maga verseit, bizonytalankodva és önmagára hagyatkozva. 1950-ben tehetségkutató pályázaton első helyezett lesz novellájával. Felfigyeltek rá, kezd egyenesben lenni: de a pesti bölcsészkarról haza-hazaszökik, végül otthagyja, vasesztergályos átképzősként gyárban dolgozik, majd a Színművészeti Főiskolán kezdi újra tanulmányait. De itt sem tud igazán mit kezdeni magával: a Sztanyiszlavszkij-módszert követő dramaturgiai helyzetgyakorlatok során „többnyire megkukult, vagy hisztérikus sírógörcsöt kapott". (169. o.) Berkes Erzsébet három öngyilkossági kísérletéről tud 1959-ig, s beszámol – Galgóczi visszaemlékezése alapján – egy tétova disszidálási próbálkozásról is.

Eleinte azonosult, mégpedig lelkesen és feltétlenül, az új élettel, „a szocializmus építésével". 1950-ben írja – mint a levél szignójából megtudhatjuk – „Galgóczi Erzsébet ifjúmunkás vasesztergályos": *...mikor már zsákutcába jutottam az egyetemet és a falut illetve egyaránt, mint távoli világítótorony, úgy állt előttem a gyár. Mutatta az utat, hogy merre kell mennem. [...] ...én úgy érzem, hogy csak most lettem igazán kommunista. A munka tett azzá, a munkások, a munkásosztály, s annak élcsapata, a Párt.* (22. o.) Ma már szinte science fictionnak vagy paródiának olvasódik az ilyesmi, s persze néhány évvel később Galgóczi maga sem volt már ilyen felhőtlen és lelkes: „reszortjában", az átalakuló faluról szóló írásokban, a riportokban és a „riportnovellákban" (ez utóbbi műfajmegjelölés Karinthy Ferenctől származik) hamarosan felerősödik a bírálat, és megszólal a csalódás. Igazán mégsem szakad el ifjúkori önmagától. 1956-ban „lekési" a forradalmi eseményeket: Bukarestből jön haza, és, amint teheti, siet le Ménfőcsanakra, a családhoz. Nem vesz részt se pró, se kontra; de a „konszolidáció" első szakasza kínálta konjunkturális alkalmakkal sem él, nem lesz „tűztáncos", sőt évekig tartó válságot él át: betiltva nincs ugyan, de írásait nemigen közlik, alkalmi megbízatások díjaiból él, állás híján, 1961-ig. Később, már sikeres íróként, bátor leleplezéseiért kedvelik az olvasók: a mosonmagyaróvári sortűz ügyében a hallgatást megtörő *A főügyész felesége,* majd az emlékezetes *Vidravas* írója igen közel kerül a korszak szamizdat irodalmának szelleméhez, amelyet egyébként olvas és számon tart, de az ellenzékkel munkakapcsolatba nem lép. Élete utolsó közéleti fellépése, az írószakszervezet elnökeként, visszavonulással végződik: lemond, amikor kiderül, hogy a SZOT megvonná a művészek adókedvezményét. De még egy 1988-as megnyilatkozásában is lehetőséget lát a szo-

Kiállítás

Mondializáció 1. Két férfi

Robert Capa és Henri Cartier-Bresson Budapesten

Fotó: Németh Dániel

A napokban egy francia művészeti folyóiratban interjút olvastam a most divatos fiatal „nagybefektetővel", aki – persze – műgyűjtésre adta a fejét, s a kérdésre, mit vesz, mit szeret, némi rezignációval azt válaszolta, hogy nemcsak francia művészeket akar tezaurálni, hanem – a *mondializációtól* sújtva – a világ maradék részéről is vásárolni fog.

Mondializáció, fantasztikus szó, s most, hogy elloptam, mindennél jobban, s egyre inkább tetszik. Mert – gondolom – olyasmi, mint a globalizáció, csak frissebbnek tetszik, s méltóságtelibb is. Majd erről egyszer még többet kell beszélni, most csak azért érdekes, mert az első mondializált figura, aki hirtelen eszemben eszembe jut, s nevének felötlése több mint aktuális, az Robert Capa, aki valóságosan jelenítheti meg a fogalmat.

Capa ugyanis 17-18 éves korától világpolgárként száguldozott országok, majd földrészek között, önmagát és tekintetét mindig oda vetve, ahol a világtörténelem levese fortyogott, s képei ennek a nagy, egyetemesülést tálaló összefőzésnek, összefőzöttségnek a dokumentumai. Úgy rémlik, szocializálódni és világhírűvé válni is egy olyan korszakban és helyszínen sikerült neki, mely – valószínűleg – világtörténelmi premiernek adott kereteket: a spanyol polgárháború az első, mely totális zavarodottságával és zavarával végig mediális és medializált színtér volt. Arthur Koestlertől Ilja Ehrenburgig és George Orwelltől Ernest Hemingwayig mindenki összegyűlt, mindenki írt, ivott, halni készült; André Malraux repülő dandárt szervezett regénye két fejezete között, s amíg lehetett, szolidaritási kiállításokat iniciált Párizsban a népfront mellett. Capa meg persze fényképezett, ha éppen nem Ehrenburggal vagy Hemingwayjel kvaterkázott. S fényképei – mint mondani szokás – bejárták a világot, világhírt szülve 24 éves korában.

Amennyire el tudom képzelni, a haditudósítónak – meg persze minden katonának, csak ők talán rutinosabbak ez ügyben – két dologra kell ügyelnie: egyrészt ne keresztezze óvatlanul a közeledő lövedék útját, másrészt mindig nézzen a lába elé. Ormótlan cinizmussal mondom, tudom, Capa egyszer csak, később, már Indokínában nem tudott kétfelé figyelni. Vannak, aki azt állítják, már nem is akart, már korábban, Spanyolországban fatalistává lett – elvesztve barátnőjét szinte azonnal, hogy odaérkeztek –, de meg azért sem, mert képeinek legfontosabb alkotóeleme a koncentrált pillanat (melyből mindig csak egyetlen van), vagy fordítva: a pillanatba koncentrált időfolyam. Hírek szerint – bár ezt sokan, s biztosan joggal cáfolják – legismertebb, már-már heraldikailag értékelhető képét, *A milicista halálát* beállította: megkért egy katonát, dőljön hanyatt, hogy a tiszta, halálos másodperc kaphasson plaszticitást. Akár igaz a történet, akár nem, a történelem nyilatkozik meg Capa fényképein, pusztán csak azért, mert folyton érződik az ott- és *bennelét*.

A Robert Capánál öt évvel idősebb, most 94 éves Henri Cartier-Bressonban ugyanúgy megvolt a történés-történelem iránti érdeklődés és érzékenység, mint barátjában és munkatársában, Capában, csakhogy őt a drámánál jobban érdekelte egy – *rezignált empátiával* átitatott – szociálisan elkötelezett irány. Szó sincs tudományos vagy rendszerező igényről; Cartier-Bresson képei ugyanúgy a pillanat, nem pedig a folyamat megragadását célozzák, mint Capáéi, csakhogy zsánerképei sohasem robbannak vagy véreznek, hanem mindig is az apró kis jelenetekre, mozdulatokra, hangocskákra, félmosolyokra és a zugban ülő könnycseppekre fókuszálnak. És mégis pontosan rögzítik meg a történelmet: számomra a legfantasztikusabbak az ötvenes években a Szovjetunióban készült fotói, melyek éppen előítélet-mentességükkel, „akaratnélküliségükkel" tárnak fel egy mérhetetlenül szomorú korszakot.

Capa és Cartier-Bresson stílusa, eltéréseikkel együtt, nagyban hasonlít, s ez elsősorban az érzelmek, az együttérzés jelenvalóságában mutatkozik meg. Naggyá válásuk kora, a harmincas évek második fele egy nagyon érdekes és a fényképezésben, de nyugodtan mondhatjuk, általában a képfelfogásban máig ható stiláris alterációt eredményezett: velük egy időben kezdett módszeres munkába az Egyesült Államokban egy erősen szociográfiai érdeklődésű, sőt konkrét megbízatással munkába küldött fotográfuscsoport, amely nem a pillanat, hanem egy elnyújtott, szinte a végtelenbe vesző, és így emblematikussá váló folyamat, a metafizikaivá váló szegénység idejét és elképesztő kulisszáit dolgozta fel. Walker Evans vagy Russell Lee fényképei Capáéival vagy Cartier-Bressonéival összevetve a tér, a téresség hatásának erejét bizonyítják többek között: a mesélő bensőségességgel szemben a perspektivikus, távlatba vesző drámai ürességet.

Capa 1954-ben meghalt, Cartier-Bresson a hetvenes évek legelején abbahagyta a fényképezést. Nem állíthatjuk, hogy velük véget ért volna az európai fényképezés, azt azonban biztosan mondhatjuk, hogy a riport, az életkép már nem a mi kontinensünkön formálódott tovább; velük valami mindenképpen befejeződött. A fotográfia mondializációja azonban bizonyosan velük indult meg.

Hajdu István

Robert Capa munkái a Magyar Nemzeti Galériában, Henri Cartier-Bressonéi a Ludwig Múzeumban láthatók május 26-ig

megyünk szavazni

és ÖN?

országgyűlési választások április 7.

választás OK

zet, Tao, Zen... szimbólum, allegória."

E sokirányú elkötelezettség képi lenyomatai: az antik művészet megidézett vissza-visszatérő figurái, az archaikus jelek, az ikonszerű fejek, a paradigmatikusan ismétlődő ember-motívumok, a metamorfózison átment nőalakok uralták legutóbbi kiállításának, a *Múzsák*nak a képi világát is.

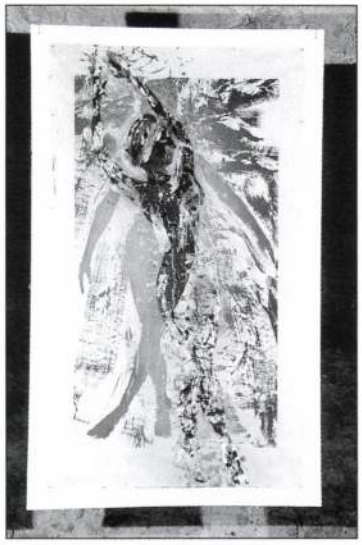

A kiscelli monumentális templomtér tégláig lecsupaszított falai harmonikus keretet adtak Csorba spirituális tartalmú képeinek. Mattyasovszky Péter értő rendezése nyomán a szellemi tartalmak felerősödtek a szakrális térben, ahol a gigantikus, jelentéshordozó mértani alakzatok, a négyzet, a kereszt és a háromszög az egykori templomhajó centrális tengelyéhez igazítva törtek a magasba. A *Múzsák kara bemutatja Apollónt* performansz keretében a fekete, fehér és testszínű dresszben, sámándob monoton ütemére táncoló három Múzsa vajúdó, kavargó és felkavaró mozdulatai vezették be a megnyitót. A klasszikus mozdulatsorok nyomán bomlott ki a földre leterített óriási frottage, a talányos *Link-Zen-Ady-Csorba* (1990). A mű elnevezése már nem is cím, hanem a művész által kódolt üzenet, amely a fiatalon elhunyt marosvásárhelyi képzőművészhez, *Ady Józsefhez* fűződő szellemi és alkotói kötődését dokumentálja.

Csorba képi és tárgyi motívumai kiscelli kiállításának esetében is megjelenítették és összemosták az archaikus, a népi, az antik és a keresztény művészet elemeit. A vernisszázs alkotó résztvevői és kellékei, az ősi ellentétpárt felmutató fekete, fehér nőalakok, a sámáni időket idéző dob és lószőrszita, a Luca széke a képek szereplőivé váltak, kiállítási tárgyakká lényegültek át: *Múzsák, Triptichon, Gyökerek* (2001), *Sámándob* (2000), *Csomakőrösi lószőrszita (Napkép,* 1992). E tárlat összegzés és visszatekintés, ugyanakkor a művész egy új korszakának születését tárva elénk, több mint másfél évtizedes alkotói munkásságon ível át. A legkorábbi darabok az 1983-as *Rétegrajzolatok,* a csurgatásos technikával 1986-ban készült *Ez vagy te (Tat tuam asi)* és a *Trecento Magyarországon.* Ugyanebben az évben született a művész egyik legmegrázóbb erejű festménye, a torinói lepel nyomán formálódott emblematikus Krisztus-kép. Az *Emberváta* megváltó alakja a kiállításon az új évezred antik ihletésű képeinek sodrásában, a képjegyzék tanúsága szerint, Apollónná transzformálódott.

A művész nagy futóexpedícióinak nyomait és ihlető élményét őrző alkotások, az *Emberhegy* (1991), az *Illés Moszkvában* (1991) és az *Illés szekerén* (1992) mellett, a freskótechnikával készült *Zeusz* (1994), *Anya és fia* (1993), valamint a *Jópásztor* (1993) című táblaképek képviselték a 90-es éveket. Mintha az elmosódott falképek a római kor sötét folyosójú ókeresztény katakombáinak nedves falairól kerültek volna ide. E „freskók" előlegezik meg a 2001-ben született, ugyancsak antik ihletésű Múzsaképeket, melyek elborították és uralták a kiscelli falakat: *Ébredés I-VI., Futó Múzsa, Táncoló Múzsák, Múzsák Kiscellben, Múzsa portrék.* A felvonultatott alakokban a knosszoszi palota i. e. 15. században született falképeinek jól ismert liliomos, *Tollkoronás hercegének* parafrázisaira, variációira ismerhettünk. E sorozatok érzékeny, raszteres felületei, a fel-felderengő, állandóan ismétlődő artisztikus nőalakok, a felületeket hol elborítva, hol izgalmas mozgalmassággal tarkítva, rebbenő pillangókat és madarakat formáló levélnyomatok – *Levelek Béthelből* – egy harmonikus aranykort idéznek elénk. Tiszteletadások és hódolati ajándékok a klasszikus művészet és az ihlető női szépség, az archetipikus istenasszonyok és a jelen múzsái előtt.

Alkotói útjában Csorbát barátok, kollégák, tanítványok és Múzsák kísérik, amiről így vall: *„... és sokan mások, mind-mind firkálnak velem. Minden pillanat a firkaút egy lépése. Minden lépésnél jön velem valaki, egy társ, aki velem érez, aki szívvel-lélekkel velem firkál."*

Életútjának – a közép-európaiság kollektív és egyéni drámáit magán viselő – sokszínűsége, munkásságának izgalmas változatossága most nem idézhető meg a teljesség igényével. Nem fejthetők fel ugyanakkor nyitott szellemének ágas-bogas rajzolatai, valamint a mindennapjait átszövő kreatív mozzanatok sem. Ha alkotói attitűdjét, a létezésének minden pillanatát művészetté nemesítő ténykedéseket és a folyamatos kommunikációra törő késztetéseket egy rá jellemző fogalomba, képbe, jelképbe próbáljuk sűríteni, akkor egy ívelő – néhol feszülő – híd képe rajzolódhat elénk. Csorba munkálkodásait az emberi közösségbe, a *„nagy családba"*, a *„műhelybe"* tartozás igénye és vágya formálja. Gondolatait és hitét gyakran profétikus megszállottsággal rögzítve vezet át eltérő kultúrák, vallások között, és közvetít műveinek személyességével. Összekötni igyekszik a természettudományost és a transzcendentálist, a múltat és a jelent, az archaikust és a modernt, a művészetet és a sportot, a kívül lévő *„outsider"*-eket és a körön belülieket, az egészségeseket és a betegeket. Teszi mindezt orvosi végzettségű festőként, autodidakta hivatásos művészként, *respiráló* – lélegző – alkotóként, kreatív foglalkozásokat vezető művészetterapeutaként, 10 kötetnyi *Rajzolt filozófia* írójaként és „futóművészként" saját „Művészeti Expedícióit" teljesítve, külső és belső útjait róva.

Fővárosi Képtár Kiscelli Múzeum
2001. XII. 13–2002. I. 22.

Hódolat Spanyolországnak

Robert Capa fotói Budapesten

BÉRESI CSILLA

BOROSTÁS, MEGVISELT LATIN ARC néz ránk. A következő képen ugyanennek a katonának fél szemén kötés. Bongyor hajú, szemüveges értelmiségi térképet tanulmányoz társaival. Valahol másutt újra viszontlátjuk a sorozatban, egy földön fekvő sebesült (halott?) fölé hajol, felború sodrában. Madrid népe az eget kémleli, légitámadás elől menekülnek fedezékbe. Egy anya vonszolja kislányát, a gyerek már fel sem néz, tudja, megint szaladni kell. Katonák indulnak rohamra, csak hátukat látjuk, ahogy összegörnyedve bedőlnek a roham lendületébe. Előttük egy domb vonala, azon túl, ki tudja, mi vár, talán a halál. Ahogy egy haditudósító látja a világot, aki maga is folyvást rohant, háborúról háborúra, ejtőernyősökkel ugrott ki, míg végül aknára nem lépett Indokínában. *Robert Capa,* született *Friedmann Endre.*

Robert Capa: Bilbao, május, 1937
© Robert Capa / Magnum Photos

Miniatűr történetek ezek, fényképre írva. Egypercesek, Capa módra. Megannyi arcélen, egyéniségen pihen meg a tekintet. Egyszerű parasztarcokon, akik életük legnagyobb kalandjába csöppentek, s jól tudják, ez a kaland, amely minden erejüket igénybe veszi, vérre megy. Összehúzott szemmel céloznak, s hogy bizony erre sem nagyon tanították meg őket, azt Orwelltől tudjuk. Hisz nem volt fegyver, azt kint a fronton kellett szerezni. A katonaruhák foszladoznak, s hogy megint csak Orwellt idézzem, annyi sapka, ahány fej. Néha egy osztagban csak egy rohamsisak van, ez jutott. Mert lehet jellemezni, családtörténetet elmondani könyveli a noteszába, ceruzája épp csak ceruzavég, sűrűn használhatta. Pihengető szerelmespár, kissé szokatlan ugyan: a nő arca elszánt, markáns, férfias, rajta katonaruha. A búcsú pillanata a következő képen, ki-ki megy a maga alakulatához. A harmadik fotón már indul a vonat, alul az integető nők között nem látjuk a katona kedvesét, kicsúszott a képből, csak a férfi szomorú tekintete irányából sejtjük, ott lehet még valahol. Mellékszereplővé vált, az előtérben egy apa csókolja kisgyermekét, akit a vonat indultával majd kiragadnak a kezéből. Minden sebesen történik, a háakár egy fejfedővel is! Sok önkéntesen nyalka barettsapka, de vonul társai közt parasztkalpagos legény is. Értelmiségi kuporog a lesállásban, árnyékba borult arcán csak sejlik a szemüveg, ő puhakalapot visel. Talán a Rambláról hozta, ahol egy szecessziós kovácsoltvas pad alatt búcsúzott el a szerelmétől. És most nincs más, csak a háború, a „puskák hajnala" (Neruda) meg ő.

A mikrotörténetekből kikerekedik egy nép lelkesedése és meghurcolása, egészen a 39-es francia menekülttáborokig. Hiszen Capa ott volt mindvégig az események sűrűjében, három éven át. Közben szerelmét is elvesztette, Gerda Tarót, szintén haditudósítót.

A polgárháború elején még mindenki lelkes, búcsúzkodó katonák és búcsúztató nők. A tizenöt esztendős kiskatona tudja, jó ügyért harcol. A hatesztendős kölyök katonának öltözött, oldalán játékpuska himbálódzik. Adjuk át a szót egy pillanatra Orwellnek, aki így ír *Hódolat Katalóniának* című művében: *„Először jártam olyan városban, ahol a munkásosztály volt nyeregben... A pincérek és bolti eladók az ember szemébe néztek, és értésére adták, hogy egyenrangú félnek tekintik... mindenki elvtársazta vagy tegezte a többieket... A legkülönösebb látvány maga a tömeg volt... Néhány nőtől és külfölditől eltekintve nem volt „jól öltözött" ember. Szinte mindenki durva munkásruhát, kék kezeslábast vagy a milícia egyenruhájának valamilyen változatát viselte. Furcsa és megindító volt mindez..."*

Igen, először még nevető gyerekek és anyák a romok között. Aztán feketébe burkolózó, magányos nők, egyedül a gyászukkal, a ki tudja, hová sodródott családdal. Törődött nők és törődött katonák. Végül már csak a menekülők futása az utakon, állatcsordaként terelt emberek. Egy szabadságharc bukása. Robert Capa, a Budapesten született Friedmann Endre tudhatott erről valamit.

Ha ennyi volna is a négy termet megtöltő fotók hozadéka, az sem lenne kevés. Capa azonban művész is, aki nem csupán

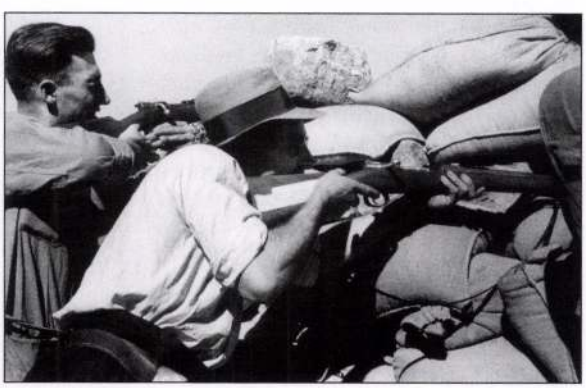

Robert Capa: Barcelona, augusztus, 1936
© Robert Capa / Magnum Photos

arcokba, de tárgyakba is sűrít sorsokat. Aki lefényképezi a kicsinyke lábosra tett fedőt, és ebből tudjuk, ennyi lehetett a lábost körülálló csont-bőr család napi elesége. Aki ellentéteket keres és mutat fel, a háború poklában azt a kis fogódzót, amely kinek-kinek segített túlélni a borzalmakat. A kiskamasz katona bajonettjén csüngő kabalababát. A romok között a kamerával szembenéző, nyomorult nő fülén a fülbevalót. A menekült-kordéra felpakolt esküvői képet. Vagy épp hangsúlyváltással, annak lehetetlenségét, hogy létezhetnek még polgári, józan mindennapok: egy lerombolt lakásban az antik tálaló fölött rokokó kép, a szék bársonyhuzatát ellepte a por.

Capa nem csupán éles szemű művész, aki a háború (minden háború) egzisztenciális képtelenségéről és az abszurditásban megőrzött emberségről beszél, de formaművész is, aki médiuma, a fotó eszközeivel szól minderről. Az *„élet gomolygó párlata"* mellett ott találjuk képein a *„csend absztrakt köveit"* is. (Neruda: *Szívemben Spanyolország*)

A fotós fénnyel fest, és a mediterráneumban hálás dolog fotózni. Eleve adott a fény és árnyék, fekete és fehér kontrasztja, amit természetesen Capa is kihasznál. Mindez azonban az ő fényképein megtelik nyugtalansággal. Szuronyok, puskák, vállszíjak átlói kaszabolják fel a kép terét. Persze ez is *„adva van"*, de hát ez a *„fotó vicce"* (Moholy-Nagy László), hozott anyagból dolgozni, amiből, hogy, hogy nem, mégis kikerekedik a teljesség. Azontúl Capa meg is keresi azokat a formákat, amelyekhez vonzódik. Szereti például a kereszt alakú átlókat (a kereszt amúgy nem idegen a mélyen vallásos Spanyolország szellemétől). Így kulcsolódnak össze a búcsúzó szerelmespár katonaruhájából fehéren elővillanó karok. Hosszú fal előtt ül egy katona (Capa a falakat is kedveli), bedeszkázott ablak alatt. Ugyanilyen átlós kereszt árnyékát látjuk a fal túloldalán egy helyiségbe vetülni, nem a deszka vetheti – nem tudjuk meg, mi. Drámai szöget alkot a test vonalával az árnyék *Az önkéntes halála* című híres fotón. A meglőtt test megroggyan, és mintegy kirúgja maga alól árnyékát. A háttérben ismét a csataterek egzisztencialista-capai köde, a halál nirvánája. Cikkcakkos lépcsőházba tévedt néhány katona, a lépcsőt épp csak a lélek tartja, bármely pillanatban leszakadhat. Tört, nyugtalan vonalak. Híd „árnyéksáv"-jai, a sötét-világos váltakozása szinte feloldja anyagszerűségét. Elsötétített helyiség, rolettacsíkok fény-árnyékában emberek esznek, nyilván sietve, bármikor jöhet a légitámadás. Nagyon szereti Capa a ferde képeket is, talán egyszer-másszor szükségből sikeredett így a fotó, aztán megkedvelte. Ilyen döntött képek sorával dolgozott *Bódy Gábor* az *Amerikai Anzix*-ban. Ott a direkt újítást finomabb ritmusok (dőlten növő fák) ismételték. Ugyanezt látjuk Capánál. Megfigyelésen hasal egy felderítő az árokban, s annak lejtőjéről ferdén nő oldalra egy fa, csakúgy, mint Bódynál. A lenyugvó nap rézsútos sugarai furcsán kiemelik az egyenruha minden apró domborulatát, amely e sejtelmes, bársonyos fényben egészen földszerűvé lesz, ember és föld eggyé válik. *„Csak egy értelme van az ember kezének/hogy hasonló legyen a föld alatti szíjas gyökerekhez"* – írta Lorca *Gázel a menekülésről* című 36-os versében, röviddel azelőtt, hogy ő is eggyé lett a földdel, mikor falangista sortűz végzett vele. Capának még volt tízegynéhány éve, az aknáig.

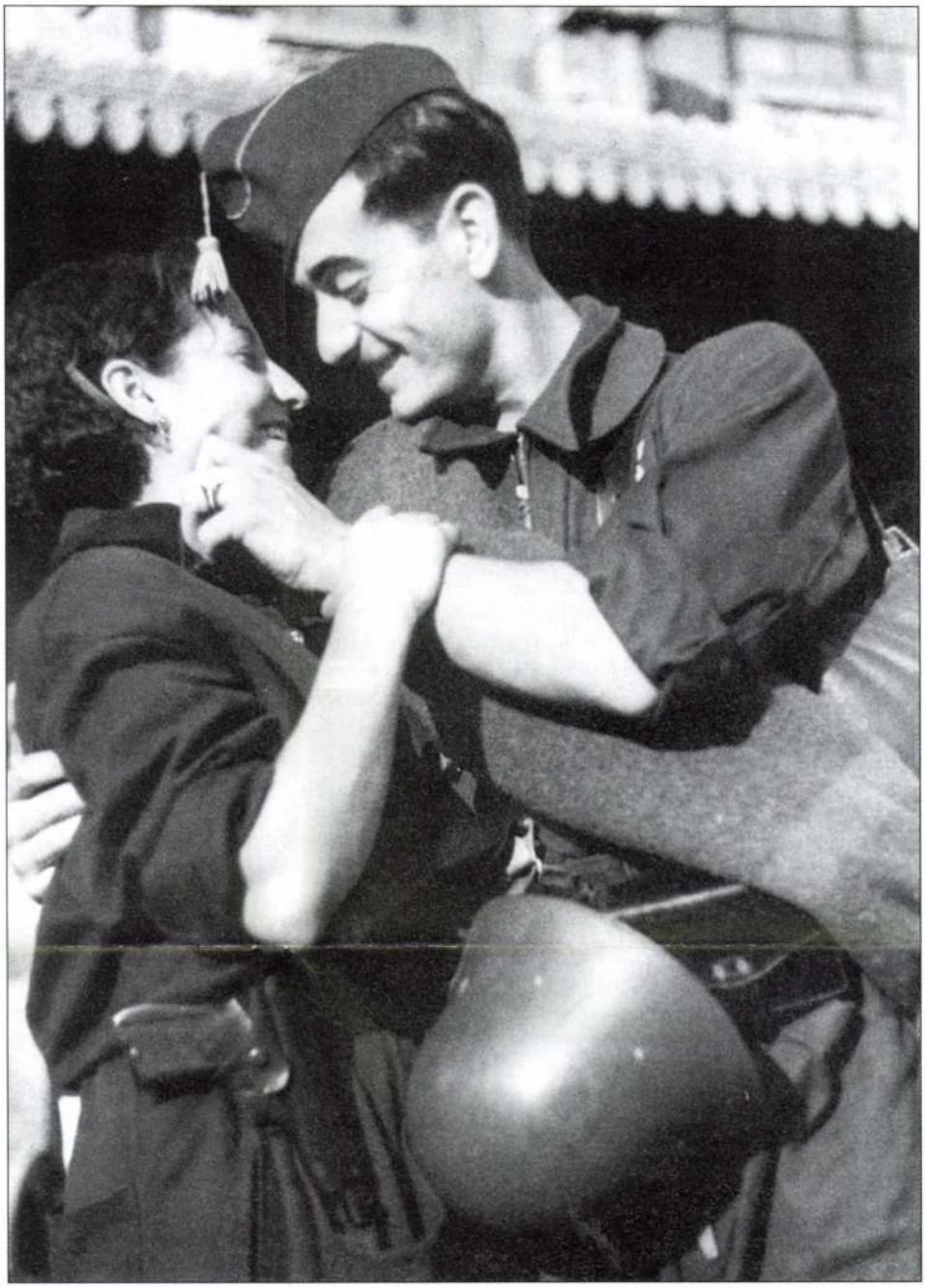

Robert Capa: Barcelona, augusztus, 1936 © Robert Capa / Magnum Photos

MNG, 2002. III. 22–V.26.

Az ember, akit sosem érdekelt a fotográfia

Henri Cartier-Bresson retrospektív kiállítása

KÁRPÁTI ZOLTÁN

2002/6

Capa, Robert

Az ember nem hozhatja létre a fényképet, csakis a fénykép találhatja meg az embert.

HENRI CARTIER-BRESSON

1937-BEN HENRI CARTIER-BRESSON a *Ce Soir* napilap tudósítójaként érkezett VI. György koronázására. És bár sajtóbelépője kitűnő helyet biztosított számára, ő mégis inkább elvegyülve a sokaságban, a távoli cselekményt izgatottan figyelő, nyakukat nyújtogató, egymás vállán ülő embereket fényképezte. Nem a koronázási szertartás főszereplőiben, hanem az ünnepség peremén szorongó tömegben találta meg az esemény sajátos hangulatát, annak mélyebb, költőibb igazságát. Meggyőződésem, hogy ez a rövid anekdota minden hosszas magyarázkodásnál jobban szemlélteti a szürrealista festőből a század egyik legismertebb fotográfusává vált Henri Cartier-Bresson művészi hitvallását. Azé a fényképészét, aki nem győzi hangsúlyozni, hogy őt valójában sosem érdekelte a fotográfia, és aki a hetvenes évektől józserivel teljesen felhagyva a fényképezéssel, szinte kizárólag a rajzolásnak szenteli az idejét. Nem meglepő mindez, hiszen ha hihetünk Cartier-Bressonnak, akkor míg rajzolni meditáció, addig fotózni állandó nyugtalanság. És a fotográfus, aki beutazta szinte az egész világot, ekkor már jócskán a hetven felé közeledett.

Cartier-Bresson saját bevallása szerint a legendás haditudósító, *Robert Capa* ösztönzésére kötelezte el magát végleg a fotográfia mellett. Mint egy interjúban elmondja, Capa beszélte rá, hogy szakítva a szürrealizmussal, dolgozzon egyszerű fotóriporterként. *„Ne hagyd magad szürrealista fényképészként besorolni. Legyél sajtófotós! Különben menthetetlenül mesterkéltté válasz"* – idézi fel a magyar származású fotós szavait Cartier-Bresson – *„A szürrealizmust pedig őrizd a szívedben, drága barátom!"* És ő hűen meg is őrizte azt. 1947-ben négy, a második világháború alatt haditudósítóként hírnevet szerzett fényképésszel, köztük Robert Capával együtt létrehozta a *Magnum* fotóügynökséget, majd ezt követően hamarosan Kínába utazott, hogy a népi forradalomról készítsen riportsorozatot. Azonban Cartier-Bresson felvételei mégis szelídebbek, mint fotóriporter társaié, az övéin minduntalan átdereng valami abból, amit ő a *valóság költészeté*nek nevez.

Henri Cartier-Bresson: Abruzzi, 1951
© Henri Cartier-Bresson / Magnum Photos

Nem mintha Cartier-Bresson bármi módon manipulálná a látványt. Sőt, éppenséggel nehéz elképzelni szerényebb eszközökkel készült, puritánabb fotókat. Már annak is van valami határozottan provokatív jellege, hogy egyetlen Leica gépével járva a világot, kizárólag fekete-fehér filmre fényképezi az életművét. Valóban igaz, hogy a fotózásnál jobban érdekli *„az a párbeszéd, mely a világ és a fényképezőgép között zajlik"*. Cartier-Bresson úgy tartja, a fényképész számára nincs szükség másra, csak lankadatlan figyelemre, hogy rátaláljon a pillanatra, melyben a megörökíteni kívánt esemény lényege sűrűsödik eggyé. *„Létezik egy pillanat, melyben a látvány egyes elemei tökéletes harmóniában állnak össze. A fényképész feladata, hogy ezt a pillanatot elkapja és megörökítse."* A Cartier-Bresson nevéhez fűződő „döntő pillanat" eszménye abból a hitből fakad, hogy a fényképész képes kiemelni és megörökíteni a múló pillanatot a szüntelenül változó, minduntalan elhaló jelenségek tengeréből. Foglyul ejteni a rohanó időt, az egyetlen másodperc töredékében testet öltött valóság lenyomatát.

Nemhiába keltik Cartier-Bresson felvételei gyakran egy festmény véglegességének a benyomását, holott a legszorosabb értelemben pillanatfelvételek. Felejthetetlen számomra az a dokumentumfilm-jelenet, melyben egy távol-keleti utcai ünnepségen a népes tömegben izgatottan felalá szaladgáló Cartier-Bresson a

Néprajzi Múzeum ROBERT

A Capa testvérek fotográfiái

A Capa testvérek fotográfiáiból a budapesti tavaszi fesztivál keretében pénteken a Néprajzi Múzeumban nyílik kiállítás – írja az MTI. A magyar származású testvérpár, Robert és Cornell *Capa* képei a XX. század öt évtizede – az 1930-as évektől az 1970-es évekig terjedő fél évszázad – egyedülálló dokumentációját alkotják. Robert Capa, aki 1913-ban Budapesten született, eredeti nevén *Friedmann* Endre mintegy 70 ezer negatívot hagyott hátra a spanyol polgárháborúról, a kínai–japán összecsapásról, a második világháború európai hadszíntereiről, az izraeli függetlenségi harcról, valamint a francia–indokínai összetűzésről. Az 1918-ban szintén a magyar fővárosban született Cornell Capa (eredetileg *Friedmann* Kornél) fotóriporterként rengeteget dolgozott a Life magazinnak, ezenkívül gondozta és szerkesztette a fivére munkássága során született képeket. A fivérek első magyarországi kiállítása április 15-ig, tekinthető meg, hétfő kivételével.

11 CAPA, Robert

Gyermekfesztivál Sopronban

Nemzetközi gyermekfesztivált tartanak március 27-e és április 1-je között Sopronban. Az egy hétig tartó programot nyolcadszor rendezi meg általános iskolás gyerekeknek a Zabhegyező Gyermekanimátorok Egyesület – írja az MTI. A fesztiválra a háromszázötven hazai gyereken kívül csoportokat várnak Erdélyből, Szlovákiából és Németországból is.

Magyar Nemzet 1994 III. 11

4. **A teljesítés határideje:** 1999. augusztus

5/a) **A dokumentációt rendelkezésre bocsátó szervezet neve és címe:** Nagyrév Községi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala 5463 Nagyrév, Árpád út 78. sz.

b) **A dokumentáció megkérésének határideje:** A hirdetmény megjelenését követő munkanaptól a hatodik munkanap 8–16 óra között.

c) A dokumentáció 20.000 Ft+25% áfa. Össz.: 25 000 Ft befizetése után vehető ki a Nagyrévi Polgármesteri Hivatalnál.

6/a) **Az ajánlattételi határidő:** A hirdetés megjelenését követő harmincadik munkanap 10 órájáig.

b) **Az ajánlat benyújtásának a címe:** Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Állami Közútkezelő KHT, 5000 Szolnok, Petőfi S. u. 7–11.

c) **Az ajánlattétel nyelve:** magyar.

7/a) Ajánlatkérő az ajánlatok felbontására az ajánlattevőket ezennel, az UKIG képviselőjét külön levélben hívja meg.

b) **Az ajánlatok felbontásának időpontja és helye:** A hirdetmény megjelenését követő harmincadik munkanap 10 óra, a Lebonyolító Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Állami Közútkezelő KHT, 5000 Szolnok, Petőfi S. u. 7–11. szám alatti I. emeleti tárgyalójában.

8. Ajánlatkérő nem kér biztosítékot.

9. Az ajánlatkérő a teljesítés ellenértékét a dokumentációban rögzített feltételekkel egyenlíti ki, és előleget nem ad.

10. **Az ajánlattevők pénzügyi, gazdasági és műszaki alkalmassága igazolására kért adatok és tények:**
– Kbt. 44. § előírásai,
– részletes ajánlati felhívás szerinti igazolások és tények csatolása, ismertetése.

11. **Az ajánlati kötöttség időtartama:** az ajánlatok elbírálását követő 60 naptári nap.

12. **Az elbírálás szempontjai:** az összességében legelőnyösebb ajánlat szempontja alapján történik.

13. Alapajánlat mellett csak egy alternatív ajánlat adható be. (Csak alternatív ajánlat nem.) Az alternatív ajánlat igazoltan legyen műszakilag egyenértékű az alapajánlattal. Alternatív szerkezet esetén a Közlekedési Felügyelet engedélyét és a Tárcaközi Bizottság hozzájárulását az ajánlattevő tartozik beszerezni.

14. **A hirdetmény feladásának napja:** 1999. március.

Nagyrév, 1999. március

Székács István polgármester

CAPA, Robert

Capa

A Városház utcától a világhírig

Richard Whelan életrajzíró Robert Capa kalandos életéről

Tudatosan soha nem kereste a veszélyt, mégis a világ egyik legjobb háborús tudósítója volt. Baloldali nézetei miatt hagyta el 1931-ben Magyarországot, de meg sem fordult a fejében, hogy a háború után, a kommunista hatalomátvételkor visszatérjen: ezek már nem az ő elvei voltak. Rövid élete filmre való, s ha megéri, talán maga is megpróbálkozott volna a forgatással. Friedman Endre, vagy ahogy a világ ismeri, Robert Capa spanyolországi fotóiból nyílt meg kiállítás nemrég a Nemzeti Galériában: a megnyitóra Capa (máig egyetlen) életrajzának szerzője, Richard Whelan is eljött. Whelan könyvének 1985-ös megjelenése óta is szoros kapcsolatban áll Capa New Yorkban élő fivérével, és mindennel, ami a világhírű fotóshoz kapcsolódik. Személyes harcának tekintette, hogy tisztára mossa a fotós nevét: nemrég egy amerikai művészeti folyóiratban részletesen bizonyítja a sok vitát kiváltott Az önkéntes halála című kép hitelességét.

– Friedman Endre mindössze tizenhét éves volt, amikor elhagyta Magyarországot, ahova ezután már csak látogatóba tért vissza. Eleven, független és magabiztos kamasz volt, jó családi háttérrel – meséli Whelan, aki életrajzához Capa számos még élő rokonát és ismerősét kutatta fel. A fiatal magyar zsidó életében fordulópontot hozott, amikor megismerkedett Kassák Lajossal és avantgárd művészeti körével: a politika és az irodalom iránt egyaránt érdeklődő fiú rögtön elhatározta, újságíró lesz. Barátaival együtt részt vett több Horthy-ellenes tüntetésen és kapcsolatba került az illegális kommunista párttal is. Ennek persze megvoltak a következményei: egy éjjel a mit sem tudó Friedman szülők legnagyobb rémületére csendőrök zörgettek a Városház utcai lakás ajtaján, és magukkal vitték a fiatalembert. Hamarosan sajátos magyar megegyezés született – kommentálja Whelan –, mivel a börtönigazgató felesége rendszeres kuncsaftja volt Friedmanék elegáns divatüzletének, megállapodtak, hogy „átmenetileg" kiengedik a fiút, aki leérettségizik, de utána nyomban elhagyja az országot.

Friedman először Berlinbe ment, majd Párizsba, ahol felvette a Robert Capa nevet. Endre (vagyis franciásan André) Friedman ugyanis már „foglalt" volt, ráadásul szeretett volna egy igazi amerikai nevet, amiből nem derül ki zsidó származása sem. Párizs ekkoriban nyüzsgött a menekültektől, a franciák pedig alig titkolt ellenérzéssel tekintettek általában a művelt zsidókra, amiért azok „elveszik a munkájukat" – idézi fel a náci megszállás előtti éveket Whelan. Frank Capra amerikai filmrendező és Robert Taylor filmsztár nevéből fabrikálták össze barátnőjével, a német Gerda Taróval a „megbízhatóan" amerikai hangzású Robert Capát.

Világhírét a spanyol polgárháborúban készült képek alapozták meg: a köztársasági oldalon fényképezett, az érdekelte, hogy az emberek, civilek és katonák, aszszonyok és gyerekek hogyan birkóznak meg a háború hétköznapjaival, a borzalmak közepette hogyan őrzik meg emberségüket. – Capa fotói főképp abban különböznek a mai háborús tudósítók képeitől, hogy alig látunk rajtuk vért vagy

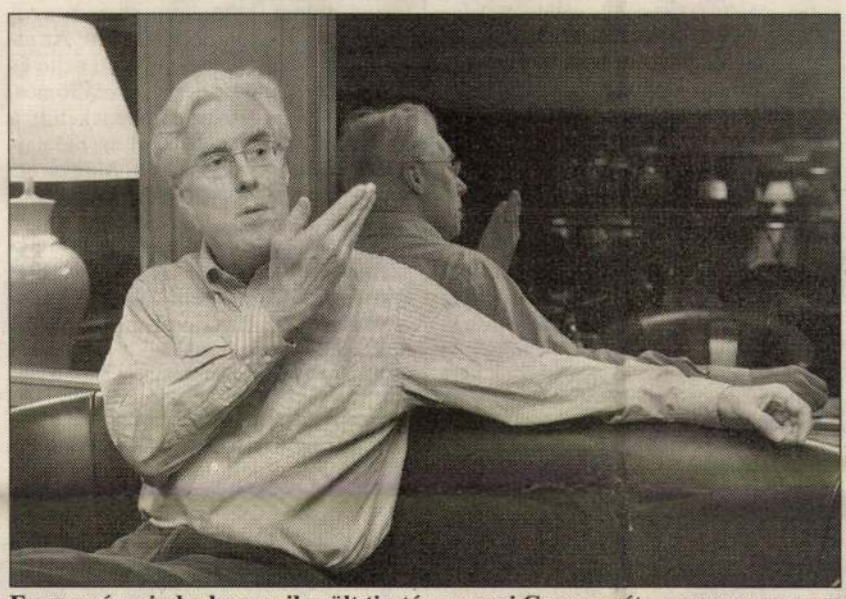

Egyszer és mindenkorra sikerült tisztára mosni Capa nevét FOTÓ: KOVÁCS BENCE

holttesteket: Capát az élő emberek érdekelték, talán ettől olyan hatásosak a képek még ma is – véli az életrajzíró. Az már a sors iróniája, hogy egyik leghíresebb felvétele, a dél-spanyolországi Córdoba mellett készített Az önkéntes halála éppen egy holtan összerogyó katonát ábrázol. A kép körül évekig heves viták dúltak: sokan azt állították, hogy beállított felvételről van szó, és elkezdték megkérdőjelezni Capa más képeinek hitelességét is. – Megelégeltem, hogy bárhova vittünk Capa-kiállítást, valaki előbb-utóbb előhozakodott azzal, hogy akkor ez az a fotós, aki azt a híres képet hamisította? – mondja Whelan, aki nem is tagadja, hogy a fotós fivéréhez, Cornellhez fűződő barátsága okán személyes ügyének érezte, hogy tisztázza Robert Capa emlékét. A vitát egy idős brit újságíró, O'Dowd Gallagher indította el a hetvenes években, aki azt állította: egy szállodai szobában lakott Capával, aki maga vallotta be, hogy a felvételt egy szimulált manővernél készítette. Mások azt állították, hogy a képen látható férfi háborítatlanul él Venezuelában. A világsajtó egy csapásra felkapta a történetet. Whelannek a szerencse is kezére játszott, amikor egy Spanyolországban dolgozó brit újságírónő segítségével sikerült azonosítania a képen látható férfit: kétségkívül a felvétel napján halt meg a Cerro Murianó-i csatában. Az életrajzíró még a memphisi rendőrség gyilkossági csoportjának vezetőjével is konzultált, aki megerősítette, hogy a képen látható férfi az izmok ernyedtsége és egyéb jelek alapján egyértelműen holtan esik össze, és szó sem lehet arról, hogy valaki csak „eljátszsza" a halált. – Az önkéntes haláláról szóló cikkem nemrég jelent meg az Aperture című amerikai folyóiratban, és remélem, ezzel egyszer és mindenkorra sikerült tisztára mosni Capa nevét.

Spanyolország után Capa az Egyesült Államokba ment, és a felszabadító csapatokkal érkezett vissza Európába. Ekkor már megtehette, hogy (főként politikai okokból) válogasson a munkák között. – Fotósként nem vagyok hajlandó olyan ügyért kockáztatni az életemet, amit nem érzek magaménak – idézi Whelan Capa szakmai hitvallását. A második világháborúban mint humanista és mint zsidó, egyértelműen a szövetségesek mellett állt, de idealizmusa ekkorra jócskán megkopott. A kommunizmusból már berlini évei alatt kiábrándult, a sztálini tekintélyuralom és elnyomás nem fért össze ideáljaival. Bár 1948-ban visszatért Magyarországra, meg sem fordult a fejében, hogy hazaköltözik: megijesztette a kommunista hatalomváltás, és csupán azért jött, hogy még élő rokonait segítse. Édesanyja és fivére ekkor már New Yorkban élt. De ha már itt volt, egy utazási magazinban riportot írt Magyarországról: ezt Robert Capa újságíróként szignálta, és különösen büszke volt rá, elvégre gyerekkori vágya vált valóra.

Az egyetlen alkalom, amikor nem tudott feltétel nélkül azonosulni a feladatával, éppen az utolsó megbízatása volt: nem is vállalta volna, ha nem tartózkodik éppen Tokióban, és gondolta, innen átugrik Indokínába, ahol már javában dúlt a franciák elleni háború. Bár Capa szerette a franciákat – otthonának is leginkább Párizst érezte –, a gyarmatosító mentalitást elutasította, ugyanakkor taszította a vietnamiak erőszakos fellépése is. Véletlen és ostoba baleset okozta a halálát: aknára lépett. Alig volt negyvenéves. Whelan tagadja, hogy Capa tudatosan kereste volna a veszélyt: bátor, de nem vakmerő fotós volt, és volt rutinja a kockázatos helyzetek felismerésében. Soha nem hordott magánál fegyvert, mert egyszerűen nem érezte szükségesnek. Ő a fényképezőgépével harcolt.

Ha megéri, talán ismert tévés vagy filmes válhatott volna belőle: halála előtt ugyanis egyre gyakrabban emlegette, hogy a hadifotózás a fiataloknak való, ő valami másba fogna. 1947-ben létrehozta a Magnum fotóügynökséget, amely független fiatal fotósokat karolt fel. – Capa jó üzlettember volt, nem éppen hagyományos módszerekkel – így Whelan –, ha az ügynökség megszorult, kisétált a lóversenypályára, ahol általában jó tippeket kapott, és hozzá még bitang szerencséje is volt. Így oldotta meg a likviditási gondokat.

Inotai Edit

élethalálharc lett. Gyerekek is részesei lettek ennek a borzasztó küzdelemnek, anélkül, hogy egyetlen szót is értettek volna abból, mi történik velük. Néhány pedagógus és néhány szülő olyan játszmába kényszerítette őket, amelyhez semmi közük nem volt. Ezzel mélyen megalázták őket. Megtették, mert megtehették. Hiszen a jó nevében folytatott szent háborúban semmilyen áldozat nem volt drága. Ezt sugallta az egész kormányzati propaganda a közszolgálati médiában, az utcákon, a tereken és a templomokban.

Hogyan tovább? A fanatizált fiatalokból nem lesznek elemző, objektivitásra törekvő elmék egyik pillanatról a másikra. A haragvó barátok nem békülnek ki holnapra, a gyűlölködő szomszédok nem viszik el az odahordott szemetet a másik portája elől. A megalázott gyerekek még sokáig félnek, és nem értik a felnőttek világát. Vagyis baj van, fogadjuk el. És tegyünk ellene, valahogyan úgy, ahogyan az említett demokráciák küzdöttek meg saját múltbéli árnyaikkal. Mert velünk van a feldolgozatlan múlt. Azt hiszem, most sokat kellene beszélni arról, mit jelent a hazafiság, a jobboldaliság és a szociáldemokrácia, a család, a szegénység és a gazdagság, hogy ki a munkás és ki a tőkés. Ideje lenne megfejteni azokat a szlogeneket, amelyeket sokat hallottunk ideoda pattogni az elmúlt időben. Csak éppen nem értelmezte ezeket senki. És beszélni kell a régmúltról is. Ha már a csillogóra suvikszolt képét olyan sokszor megmutatták nekünk, nézzük a másikat is. Találkozókat kellene szervezni olyan fiatalok között, akik sehogyan sem értik egymás szavát. A fiatalok aktivizálódtak, és ez jó. Erre az energiára lehet építeni. De sokukban lappang erős indulat és alvó gyűlölet. Egyetemeken és középiskolákban olyan kurzusokat kellene indítani, amelyek a szélsőjobboldali ideológiák és a gyűlöletbeszéd mechanizmusait elemzik. Ez állami és alapítványi támogatással egyaránt elképzelhető. Pályázati rendszert kellene működtetni a társadalmi megbékélést szolgáló programok támogatására. Klubokat lehetne indítani, ahol különböző világnézetű emberek találkoznak és vitatkoznak. A sajtóban nyilvános vitákat lehetne rendezni, meghonosítva egy érvelő és határozott, de nem erőszakos vitakultúrát. Ha a leendő kormány szakít a korábbi kormányok gyakorlatával, és vállalja a múlttal való szembesítést és a konfliktusok tisztázását, akkor valóban elindult egy élhető jövő felé. És nekem már ennyi is elég.

Lévai Katalin
szociológus

esben

Úgy tűnik tehát, a Fidesz túlzott magabiztosságával nemcsak a választásokat vesztette el, hanem állami támogatásának jelentős részét is. Azzal, hogy előre nem gondolta végig a közös listaállítás jogi következményeit és nem kötötte ki a megosztási arányt, kedvezőtlen helyzetbe ügyetlenkedte magát közös listát állító partnerével szemben is. Azt pedig a székházügy óta eléggé tudjuk, mennyire meghatározó az anyagi szempont a Fidesz döntéseiben. Orbán Vik-

Magyarország választása

Aki figyelemmel követte az április 7-i, majd 21-i magyarországi választásokat, észrevehetett néhány jellemző dolgot, különösen számos nyugati média magatartását illetően. Az első időpont előtt a nagy nyugati sajtó és a legtöbb rádió-, illetve tévéállomás, ha egyáltalán, akkor mindenekelőtt a választási harcnak azokkal az oldalaival foglalkozott, amelyek Magyarországnak politikailag és erkölcsileg árthattak.

Így szinte kizárólagos figyelmet szenteltek a Magyar Igazság és Élet Pártjának, valamint elnökének, Csurka István írónak. Ez a párt az előző választásokon épp csak hogy – s nem utolsósorban a választási jog sajátosságai miatt – bekerült a parlamentbe. Ott úgyszólván semmiféle említésre méltó szerepet nem játszott, de képviselte a szélsőjobb oldalt, sőt Csurka úr a folyton hangsúlyozzák, hogy a magyar szociáldemokrata párt állítólag a kommunisták utódpártja. Ez sok külföldit elijesztett, aki nem ismeri az országot. Jó lenne, ha azt, hogy a negyvenévi orosz uralom alatt sokan kényszerültek belépni az uralkodó pártba, ha el akartak végezni valamilyen iskolát, megértenék azok a nyugatiak, akik ma még – a political corretness keretei között – tesznek a nézeteiknek nyilvánvalóan nem megfelelő kijelentéseket, csak mert attól félnek, hogy bizonyos hangoskodó fecsegők körében kellemetlen feltűnést keltenek. De hát könnyű a nyugati demokrácia biztonságában ítélkezni azok felett, akik egyetlen szabadon kimondott szóval hosszú börtönbüntetést, sőt koncentrációs tábort vagy akár halálbüntetést kockáztattak. Sokan azt sem tudják, hogy épp a Magyar Szocialista Párt tett meg ezúttal

– Írjad, fiam: Az Hungárusok immáron felhagytak pusztai szokásaikkal, és a királyválasztást végre európai módon oldják meg... MARABU RAJZA

rasszizmus vagy az antiszemitizmus kérdésében több mint sajnálatos kijelentéseket tett.

Némely felelősnek mondott médium olyan messzire ment, hogy az emberben óhatatlanul az a benyomás támadt, mintha szabályosan kívánnák a MIÉP sikerét. Mindenesetre az első választási forduló után a párt súlyos vereséget szenvedett, és eltűnt azoknak a pártoknak a sorából, amelyeknek akár csak a leghalványabb reményük is lehetett mandátum szerzésére. Ennél hátrább már csak a sztálinista kommunisták végeztek, akik a rendszerváltás óta néhány kisebb ipari városban tengődtek önmaguk árnyékaként. Ott is csupán jelentéktelen kisebbséget alkottak az önkormányzatokban – a polgármesterséghez vagy a helyettes polgármesterséghez azonban ez már sehol sem volt elegendő.

A választások után így összesen három párt maradt a parlamentben: az Orbán Viktor miniszterelnök vezette konzervatív párt, az egykori külügyminiszter, Kovács László által vezetett szociáldemokrata párt és a szabad demokraták lényegesen kisebb, de na-

egy olyan embert listavezetőnek, aki nem is tagja ennek a pártnak, viszont Közép-Európa egyik legjobb pénzügyi szakértője.

Rosszul járnak a magyar politikusok még olyan nyugati újságokban is, amelyek rendes körülmények között kereszténynek és demokratának nevezik magukat. Orbán miniszterelnökről például azt állítják, hogy beigazolódtak ellene az olyasfajta vádak, mint az antiszemitizmus, az idegenellenesség, az etnikai kisebbségek célzott diszkriminációja a szerb Milosevics mintájára. Aki csak egy kicsit körbenéz Magyarországon, tudja, hogy ezek a kijelentések az igazság szemérmetlen meghamisításai. Az pedig, hogy az effajta állításokat mindig gyáván elködösítik, úgy, hogy nem mernek neveket említeni, hanem állítólagos EU- vagy NATO-forrásokra hivatkoznak, csupán azt mutatja, milyen szintre süllyedtek bizonyos nyugati újságírók, diszkreditálva ezzel lapjuk becsületes nevét.

Mindenesetre jellemző, hogy a magyarokkal szemben azokban az országokban fogalmaznak meg ilyen állításokat, ahol olyasfajta pártok léteznek, mint a Front National, a PDS, a hatal-

Capa, Robert

– Igen, hallottam effélét én is, de hogy mit érnek el vele...? Inkább azt mondd meg: jól láttam-e, hogy a tömegből felzúduló 'feszítsd meg' nagyobb fájdalmat okozott neked, mint a szöges korbács?

– Bárcsak rájöttem volna akkor, hogy a te zsoldodban állók vezették a kórust! Pedig megjárhatta volna az eszemet, hiszen mindig gondoskodtál róla, hogy embereid ott legyenek közöttünk, ha bármilyen okból pár tucatnál több zsidó gyűlt össze. Vagy talán tagadod, hogy már évekkel ezelőtt is, amikor kifosztani készültél a Templom kincstárát, a tiltakozó tömegben a te embereid kezdték a véres verekedést?

Többen is felismerték a mi mindennapi gúnyánkba bújtatott katonáidat, akik jeledre botot és korbácsot húztak elő köpenyük alól. Persze Rómának azt jelentetted, hogy verekedés tört ki az aquaductodat, a vízvezetéked építését támogató és ellenző zsidók között.

Talán még azzal is eldicsekedtél havi jelentésedben Tibériusnak, hogy katonáid és a te diplomáciád milyen hatásosan fékezte meg ezt a veszélyes összecsapást. De minap mindez eszembe sem jutott. Gyötört, hogy ott láttam a megfeszítésemet követelők között sokakat, akik nemrég ujjongva fogadtak Jeruzsálemben, pálmaágakkal és hozsannával.

– Azok között is az én pénzemen ujjongók voltak a leghangosabbak.

– Mondd!

– Akkor még azt hittem, érdemes belőled királyt csinálnunk. Úgy tűnt, hogy követőid, közöttük főleg az esszénusok, készek megtörni a papok hatalmát.

De az imént nem szóltam hozzád őszintén.

A rád váróknak, a téged pálmalevelekkel köszöntőknek nemigen volt szükségük az én embereim buzdító szavára. És ne hidd el Kajafásnak, hogy azért engedett át nekem, mert a ti törvényeitek szerint ő nem ítélhetett volna halálra. Hazug szavak! Néped megkövezett nem egy embert, aki nálad sokkal kevésbé fenyegette a Templom hatalmát. Kajafás jól tudta: ha elítélt volna is a szanhedrin – noha értesüléseim szerint neked ott is sok híved van –, nem lett volna senki a zsidók között, aki egyetlen követ vetett volna rád...

– Elegem van belőled, Pilátus! Miért is hívtalak magam elé? Téged emberfia meg nem érthet. Ármány nagymestere! Vajon volt akár egyszer az életben egyetlen békés pillanatod?

Távozz tőlem, Pilátus! És távozzon a gyűlölet, amelyet kegyetlenséged ültetett szívembe. Megtestesítője lettél szememben magának a gonosznak. Most már tudom: a te arcodat viselte az ördög, akit megszállottakból űztem ki, és nem tudtam, hogy bennem is ott lapul. Most magamból kell elkergetnem őt, téged, hogy megtisztulhassak, és szívemet ismét betölthesse teljességében a megváltó szeretet.

De hiszen új életem része is lettél. Eleddig csak a gőgös helytartót, a gyűlöletet szítók zsarnokot láttam benned. Most tudom, szánalomra méltó száműzött vagy te miközöttünk, akiket barbároknak tartasz. Nyomorult száműzött, amilyenek mi voltunk valaha Egyiptom rabságában, s amilyenek mindmáig Izrael Rómába szakadt fiai. Félelemben élő száműzött vagy, aki rettegsz a zéloták halálfélelmet nem ismerő elszántságától. Gyakorlott orgyilkosaik éles késétől. Pedig ily kegyes halálra nem számíthatsz, ha császárod, Tibériusz hívat Capri szigetére. Ha magadra vonod haragját.

Ha elveszted Róma hatalmát Júdea felett.

Márpedig tudod, hogy hiába uralkodsz népünk fölött, hiába feszítteted keresztre százával, ezrével a lázadókat – a szabadságvágyukat nem törheted meg. Ezrek lépnek a százak, és tízezrek az ezrek helyébe. Mert népünk ereje nem földi hatalmak szolgálatából fakad. Rómából pénzelt zsoldosokkal lerombolhatod városainkat, templomunkat, ahogy Babilónia seregei lerombolták Salamon templomát, de sosem tiporhatod el azokat, akik egy mindenható Isten szövetségesének tudják magukat.

Megnyerhetted ügyednek Kajafást meg a többi élősködő főpapot, hiszen bárkinek behódolnának, aki elismeri népünk fölötti hatalmukat, meg a Tóra és a Templom szentségének sérthetetlenségét. Mégis hevesebben gyűlölnek, mint a legelszántabb zéloták – ám jól tudod, életedre sosem törnének. Szükségük van rád, Pilátus, Róma helytartója. Ha te nem lennél, népünk, amelyet kiszipolyoznak, ellenük fordulna. Veled szemben tehát tehetetlenek, és a gyűlöletet semmi sem fűti tüzesebben a tehetetlenségnél. Az ellenséget, akivel megküzdhetsz, tisztelheted; de azt az ellenséget, akire szükséged van, aki nélkül nem lehetsz meg, előbb-utóbb meggyűlölöd.

Két stratégia, egy cél

Robert Capa és Henri Cartier-Bresson

P. SZŰCS JULIANNA

Életükben is voltak találkozási pontok: 1947-ben közösen lettek alapító tagjai a háború utáni világ egyik leghatékonyabb médiavállalkozásának. Ezen kívül barátok is voltak, Leica géppel, ezzel a legendásan könnyű, kézre álló masinával dolgoztak, továbbá mindketten klasszikusai lettek az egyetemes művészettörténetnek. Felvételeik sokszor kerültek a világ nagy múzeumaiban egymás közelébe, ezt a szomszédságot most a mi Nemzeti Galériánknak és Ludwig Múzeumunknak áll módjában bemutatni. (Köszönet ezért a kölcsönző feleknek is, a madridi Museo National Centro Reina Sofiának, illetve a párizsi Magnum Photos dokumentációs központjának, a műveiket leginkább őrző anyaintézménynek.) Capa és Cartier-Bresson felvételei azonban más-más világ. Különbözött a sorsuk, a kulturális indíttatásuk, a temperamentumuk. És mégis. Érdemes annak nyomába eredni, hogy ez a két teljesítmény miért áll annyira jól egymásnak.

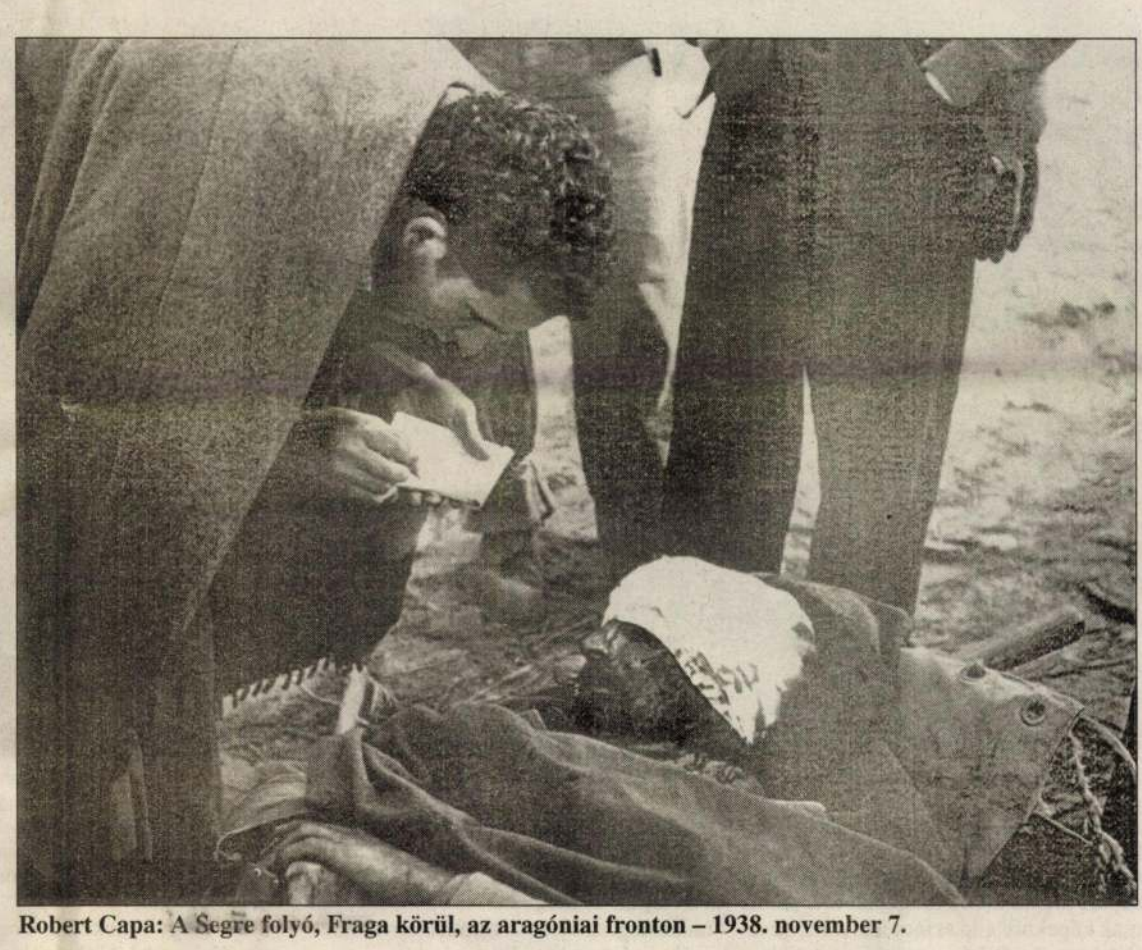

Robert Capa: A Segre folyó, Fraga körül, az aragóniai fronton – 1938. november 7.

Forrón

Capa nemcsak fotózott, hanem ő maga is nagyon fotogén volt. Egyrészt szíveket döglesztett, másrészt hajszolta a kalandot, harmadrészt nem ismert rettegést. Nagy téma lenne filmeseknek ma is, ha már elmulasztották annak idején Humphrey Bogarttal vagy a fiatal Belmondóval biográfiáját leforgatni. Pesti középpolgári zsidó családból származott. A Horthy-rendőrség akkorát pofozott rajta, hogy egy életre baloldalivá és emigráns-internacionalistává tette. Legendás szerelem. (Gerda Taróval, elv- és művésztársával olyanok lehettek, mint egy pozitív szellemű Bonnie és Clyde.) Névváltoztatás. (Friedmann Endre helyett belebújt egy képzelet alkotta figura-alakba, mint egy igazságosztó arisztokrata Zorro vagy Pimpernel jelmezébe.) Ő lett „a világ legjobb harctéri fotósa", kibírta, hogy süvítsenek mellette a golyók, hogy kedvese belehaljon sebesülésébe, hogy partra szálljon az angolokkal Omaha Beachnél, s hogy minden kiképzés nélkül egy deszant-alakulattal együtt ugorjon ejtőernyővel a szicíliai frontra. Csak az indokínai aknát nem bírta ki, amely éppen akkor robbant alatta 1954-ben, amikor már hihette: ha már megúszta a nagy vészt, egy helyi háború számára csak rutinmunka lehet. (Így járt az Yves Montand formálta hős, midőn a leszállított nitroglicerin után egy rosszul bevett szimpla kanyar okozta vesztét a Félelem bérében.)

Az élet persze sokszor utánozza a művészetet, a jelem korfüggő dolog is, a Werther után tömegével végeztek magukkal a reménytelen szerelmesek, a Casablanca után pedig igazi férfiak akkor is könny nélkül tudtak lemondani nagy szerelmeikről, ha közben a szívük majd belehasadt. Capa sem attól lett „nagy", hogy életregénye föltűnően hasonlít némely egzisztencialista hangulatú epikához, s hogy figurájában van valami tagadhatatlanul művészies, valami akart esztétikum. Műveiben ugyanis nincsen semmi, ami „csinált".

Hacsak nem „csinált" az a testközeli részvét, amelyet éppen e különös és művészies vérmérséklet tudott beemelni a fotóművészetbe. Capa lencséje nem kandikamera. Az ő spanyol polgárháborúja – ez van most nálunk kiállítva – nem szenvtelen beszámoló. Csatlakozott a köztársaságiakhoz – meggyőződésből. Ette a kenyerüket – szolidaritásból. Ábrázolta hősiességüket – elkötelezettségből. Ebbe a mentalitásba nem fér a kiszámítottság. Az egyrészt-másrészt objektivitása. A legtetszetősebb pillanat elkapása. Hiányzik ehhez – Shakespeare-rel szólva – a hely, idő és a megkívánás. Van ezzel szemben „enyhén elmosódott kép" (ez egyik albumának címe), van „a halál közvetlen közelről" (ez meg egy másik albumának címe), és az élet megannyi szörnyű, fölemelő és szörnyű emelkedettségében is dekomponált pillanata.

Capa képei metafizikusak, a szó legszorosabb értelmében. A látás fiziológiáján túli „meta"-dolgokra utal. A vér lucskos tapintására (1938. november 7., aragóniai front: egy súlyos sebesült éppen végakaratát diktálja bajtársának, nincs mód kiküldeni a képből a derektól levágott, zsebre dugott kezű statisztát), a puska tompán ropogó hangjára (1936. augusztus, Santa Eulalia: a rohamozó, tüzelő katonák nyomulása olyan gyors lehetett, hogy az élesre állításnak el kellett maradnia), a veríték savanyú szagára, (1939. január 25–27., Barcelona, a francia frontra küldött önkéntesek annyian zsúfolódnak a teherautóra, hogy csak a képtengely enyhe billentésével férnek rá a képkockára), a kantinleves ízére (1936. november–december, Madrid: nyomorú lehet a lötty, a katonák röhögnek, dühösek, vagy dühösen röhögnek, a merőkanál gazdájának arcát – propagandaszempontból használhatatlan módon – saját puskája takarja a lencse elől).

Mind az öt érzékre hatnak, s azon túl arra a bizonyos hatodikra is, a zsigeri érzelmekre. Nevezzük ezt az egyszerűség kedvéért a magatartás hitelének. „Nem kell trükköket alkalmazni ahhoz, hogy fényképeket készítsünk Spanyolországban – nyilatkozta egy interjúban. – Nem kell beállítani a gépet (vagyis nem kell beállítani a tárgyakat). A képek ott vannak, csak le kell fényképezni őket. Az igazság a legjobb kép, a legjobb propaganda."

Egyetlen dolgot kell csinálni, de ezt már nem Capa mondja, hanem az utókor. Olyan közel menni a témához, ami egy szenvtelen fotózsoldosnak még akkor sem sikerül, ha felvételéért csillagászati összeget remél hírügynökségétől. Ehhez az kell, hogy a képekből kiderüljön: Capa ezt a kockázatot csak és kizárólag a köztársaságiakért vállalja, a falangistákért ilyet sosem tenne. Mint ahogy később Normandiában a partraszállás az ő partraszállása is. Az Izraelbe aliázó, kivándorló kommunista kibucnyikok az ő aliája, kivándorlása is. A Szovjet-Oroszországban lefényképezett – és a hidegháború Amerikájában már nem éppen népszerű – hétköznapi proletárheroizmus az ő véleménye is.

Fölösleges azon gondolkodni, hogy ha nem lép aknára, akkor ez a kommunista pátosz könnyen belehullhatott volna a szocreálba. Hogy Orwellhez, Koestlerhez hasonlóan, rá is várt volna a mozgalomból való keserű kiábrándulás. De hát aknára lépett, és most már mindörökké ilyen marad nekünk.

Hűvösen

Aki először találkozik Henri Cartier-Bressonnal, azt kék, tiszta, áttetsző tekintete ragadja meg leginkább. Az a pillantás, amely látszólag könnyedén köröz, valójában örökösen lesben áll – írta róla az ezredforduló nagy tekintélyű művészettörténésze, Jean Clair. Most is lehetett vele találkozni, kiállítása alkalmából eljött Budapestre. Pedig már nem fotózik, inkább fest, modelljei szertefoszlottak, világa múlttá lett.

Elsüllyedt az a Párizs is, ahol a Rue Mouffetard-on nagy üvegeket cipelve, jólét nélkül is hetyke-büszkén, boldogan ment egy szakadt kisfiú (1954). Talán kivágták már azt a fasort is, amely Brie szántóföldjeit szelte át, mert egy szélesebb utat szántak a növekvő forgalomnak (1968). Írország azóta jobblétre szenderült, Kasmir szakadékba zuhant, India lassú hegymenetre váltott, a Szovjetunió szétesett, az Abruzzók-beli Aquila modernizálódott, Kína pedig már réges-régen Tajvanba űzte a Kuomintangot.

Ami a dolgok valóságoldalát illeti, mindez passzé, elmúlt, vége. A tárgyakat akár szembesíteni is lehetne a mával: ilyen volt, ilyen lett. Szoktak manapság ilyet csinálni: a National Geographic folyóirat évtizedekkel korábban címlapján hozott egy gyönyörű, kék szemű, vad tekintetű kendős lányt, egy „miss Afganisztánt". Az idén megtalálták az egykori modellt, újra lefényképezték, és ez alkalomból lehetett merengeni az idő kegyetlen múlásán.

Elvileg Cartier-Bresson képeivel is el lehetne játszadozni ilyenformán, csak éppen nem érdemes. Fotográfiái ugyanis nem erről szólnak. Nem a kisfiúról, aki azóta persze felnőtt lett és családot alapított. Nem a fasorról, amely minden bizonnyal a mohó környezetpusztítás áldozatául esett. És nem a nyomorgó országok konkrét lakóiról, akikről okunk van föltételezni, hogy helyzetük valószínűleg nem lett jobb, viszont mára már sokkal többen szoronganak e Földön. A képek tárgya csak részben ők. Az igazi szereplők láthatatlanok. Ők a termékeny pillanatok. A mozgó, de mozgásában is végleges jelentőséget nyerő élőlények. Az érzékeny egyensúlyok. A szívet megszúró hangulatok. A csapdába ejtett idő – mondja erről fennkölten a fotóesztétika. Vadászat – mondja erről Cartier-Bresson. „Fényképezni annyi, mint: egyetlen pillanatban, másodperctöredékben rálátni a jelenségre, annak egész bonyolult rendszerére, s fölismerni azt a formát, amely e jelenséget képileg kifejezi."

Igaz, a kék szemű francia nem kereste a bajt. Nem lett haditudósító és nem váltott hazát. Nem használt álnevet és nem csábította el Ingrid Bergmant. Hiányzott belőle minden romantika. Képzőművészként rajtolt, képzőművészként landolt, menet közben pedig finom, okos fotográfiákat készített és finom, okos értelmiségiekkel érintkezett. Olyanokkal, mint Matisse és Giacometti, Sartre és a Curie-házaspár, le is fényképezte valamennyiüket, hitt bennük és ők is hittek benne. Felvételeit valami megfoghatatlan szomorúság járta át, valamint a könnyed fegyelem taníthatatlan tehetsége. Gyakran használt „magaslest", amitől pozíciója természetes fölénnyé alakult. Még többször élt a kiporciózott komponálásmóddal, mintegy ily módon cselezve ki a szerves élet kusza szabálytalanságait. Aligha véletlen, hogy képzőművészeti fejlődésére – saját bevallása szerint – az a Georges Seurat volt legnagyobb hatással, aki szín- és pontfelbontott festményeivel hasonló problémával küszködött: ő is a múló időt akarta lefagyasztani.

A jelenségben elkapott lényeg – Capának is, Carter-Bressonnak is ez volt a nagyvad, ez volt az isten. A lényeget egyikük a halálos golyót kapott milicistában látta meg, másikuk a Marne partján tenyésző kihízott kompániában. Egyikük a bombázókat figyelő anyát emelte szimbólummá, másikuk egy olyan autóroncsokkal teleszórt mezőt, amelynek horizontján a hosszú vonat – mint egy zavaró gondolat – füstösen fut át.

Egyikük pártos volt, nyugtalan, kommunistagyanús. Másikuk polgári humanista, szelíd, demokrata érzelmű entellektüel. Idei tavaszunkon mintha jobban illenének egymáshoz, mint máskor, másutt, más körülmények között.

Henri Cartier-Bresson: A Marne partján, Franciaország, 1938

Hagyomány és képi gondolkodás

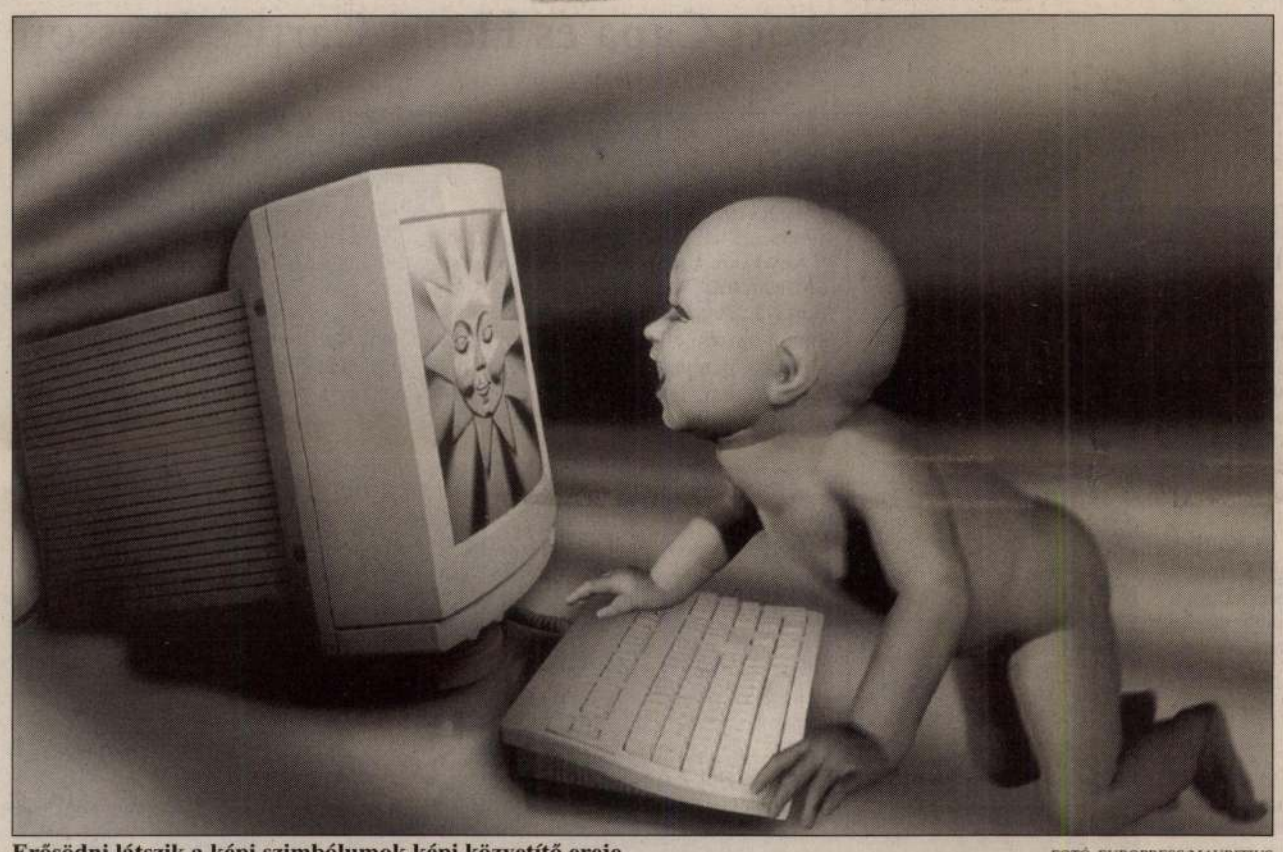

Erősödni látszik a képi szimbólumok képi közvetítő ereje FOTÓ: EUROPRESS/MAURITIUS

A kisgyerekek imádják a képeskönyveket, persze ők még nem tudnak olvasni. Csakhogy a felnőttek körében miért oly népszerűek a képes magazinok, a szinte csak képekből álló színes ismeretterjesztő könyvek, miért veszünk szívesebben kezünkbe egy kiadványt, ha a szövegsorok vonalas rendjét ábrák, rajzok, fotók élénkítik? Aligha eladható az olyan újság, reklám vagy röplap, amelyet nem tarkítanak képek. Miért e vonzódásunk a képi információhoz?

Ezeket a kérdéseket tanulmányozza Nyíri Kristóf akadémikus is, aki – kutatásait összefoglalva – a minap tartott előadást az Akadémián. A filozófus, némileg meghökkentő módon, „és" kapcsolattal fogta egybe a képi gondolkodást meg a hagyományt.

A modern elektronika új lehetőségeket teremt azzal, hogy gyakorlatilag együtt adja a kommunikáció különféle formáit: a hangot (beszéd, zene), az írott szöveget és a képet. Az új formák és technikai lehetőségek azonban a megelőző korszakokhoz képest rendkívül gyorsan változnak, újulnak. Ennek fényében érdekes megfigyelni a hagyományok sorsát, vagyis hogy eltűnnek-e, illetve csupán visszaszorul jelentőségük a multimédia korában.

Nyíri a klasszikus hagyományfelfogást vizsgálva Karl Poppernek egy több mint fél évszázada tett kijelentéséhez nyúl vissza: „Az, amit társadalmi életnek nevezünk, csak akkor állhat fenn, ha tudhatjuk és bízhatunk abban, hogy vannak dolgok és események, amelyek így vannak és nem is lehetnek másképpen".

Az írásbeliség előtt különösen nagy szerepe volt a társadalmak szerveződésében a hagyománynak: isteni parancs, amit az ősök hagytak reánk, és amit tovább kell adnunk az utódoknak. Merőben változott a helyzet az írás megjelenésével, amely megszilárdítja, rögzíti a szájról szájra terjedő, egyik nemzedéktől a másiknak átadott – és ezért állandóan alakuló, torzuló, képlékeny – társadalmi tudást. Merőben új helyzet állt elő a sokszorosítható tudás, a nyomtatás uralkodóvá válása után. Természetesen a szóbeliség utáni korszakokban is élnek, fennmaradnak hagyományok, szükség is van rájuk, de meghatározó, intézményes tudásmegőrző jelentőségük alapvetően a szóbeliséghez kötődik.

Mi a helyzet azonban napjainkban, amikor az írott szövegek uralmát, „a könyvek meghitt-bensőséges állandó világát", a lineárisan elrendezett információk sorában hozzáférhető tudást, ismeretet vagy éppen szórakozást egyre erősödő mértékben felváltja a képek – méghozzá nemcsak a statikus, hanem a mozgóképek – uralma? Ez a kérdés különösen időszerűvé vált, amikor tudományos kutatások azt sugallják, hogy tudatunkban a szavak és fogalmak nem szövegként, hanem szinte kép gyanánt formálódnak meg. A filozófus a képi gondolkodás előtérbe állításakor természettudósokra hivatkozik. A neves amerikai neurológus, Antonio R. Damasio például világhírűvé vált (magyarul is megjelent) Descartes tévedése: érzelem, értelem és emberi agy című könyvében határozottan kijelenti: „mielőtt kimondanánk vagy leírnánk egy mondatot, tudatunkban vizuális képzet merül fel (...) képek alkotják gondolatunk fő tartalmát". Az általa képviselt álláspont egyébként nem új keletű, mert például az emlékezet alapvetően nem verbális természete mellett érvel évtizedek óta az antropológus Maurice Bloch is.

Minden bizonnyal ezzel is magyarázható az emberek vonzalma a képekhez mind a befogadás, tanulás, ismeretszerzés során, mind a szórakozásban. Napjainkban a modern média eszközei és rendszerei mintha folyamatosan félresöpörnék az írásos szöveget. Erősödni látszik a képi szimbólumok közvetítő ereje. Megszoktuk az apró ikonokat a képernyőn, amelyek hosszú szövegeket helyettesítenek (bár azért még kis szöveg is megjelenik mellettük, mint a szófüzérek a középkori templomi festmények szentjeinek szájából). Hozzászoktunk a közlekedésben, irányjelzésekben használt, egyes helyiségeken megjelenő piktogramokhoz, segítségükkel akár nagy sebességgel autózva, avagy idegen nyelv ismerete nélkül is könnyen el tudunk igazodni.

Nyíri úgy vélekedik, hogy a hagyományban a képi ábrázolás különleges szerepét akkor érezhetjük át igazán, ha figyelembe vesszük, hogy nagyon sokáig ismeretlen volt az európai kultúrkörben a képek sokszorosítása (a kínaiak már jóval korábban ismerték a fametszetek nyomtatásának technikáját, de nem terjedt át hozzánk). Csupán a XV. században jelent meg Európában a képnyomtatás, és ez, sokak szerint, forradalmibb esemény volt, mint a könyvnyomtatás feltalálása fél évszázaddal később. A kézzel másolt kép ugyanis óhatatlanul másolatról másolatra torzult, és végül a hagyományosnak vélt megjelenítés lényegesen eltért az eredetitől.

Van a hagyománynak egy alapvető paradoxona, amelyet talán éppen napjaink multimédiás lehetőségei fognak feloldani. Amint belátjuk ugyanis egy tradíció betartásának tényleges hasznosságát, már kevésbé érezzük azt vakon követendő, bensőleg kötelező parancsnak – vagyis hagyománynak.

– Úgy vélem, hogy a multimedialitás világában ez a paradoxon kevésbé élesen mutatkozik meg. Hiszen a dinamikus, a mozgó kép alkotja a szöveggel ötvözve azt a közeget, amely az emberiség eddigi története során a leginkább adott lehetőséget a racionális gondolkodásra és a legradikálisabb felvilágosításra. Ugyanakkor a kép erősebben és közvetlenebbül hat az érzelmekre, intenzívebbé teszi az egyének közötti kommunikációt és kölcsönös azonosulást, mint a puszta szöveg. Az interaktív multimediális közegben közösségiség és racionalitás optimális viszonya valósulhat meg – összegzi a címben említett „és" kapcsolódás következtetéseit Nyíri Kristóf.

SZENTGYÖRGYI ZSUZSA

Olvasóink figyelmébe: az előadás teljes szövege megtalálható a www.fil/nyiri/szekfoglalo.hu címen.

A mikrovilág furcsa párja

Léteznek-e a korrelált részecskepárok?

Rejtett, számunkra láthatatlan tárgyakról is képet adhat a kvantumhologram, melynek készítéséhez a mikrovilág egyik nemrég megismert különös jelenségét szeretnék felhasználni. A meglepő elgondolás logikus, nem ellenkezik a fizika törvényeivel, ezért nemrég hozzá is kezdtek a gyakorlati megvalósítás kipróbálásához.

A mikrovilág különös szereplői a korrelált részecskepárok, melyek hétköznapi világunkban elképzelhetetlen módon viselkednek, ezért valóban megérdemlik a „furcsa pár" nevet. A korreláció kifejezés esetükben az egymástól való függésre utal. Képzeljünk el egy ikerpárt, amelynek tagjai megkülönböztethetetlenül hasonlítanak egymásra. Viselkedésük viszont eltér, ha az egyik jobbra néz, akkor a másik balra, ha az egyik kinyitja szemét, akkor a másik becsukja és így tovább. Kénytelenek így viselkedni, a játékszabályok (a kvantumvilág sokszorosan igazolt törvényei) erre kényszerítik őket: sohasem lehetnek teljesen azonos állapotban. Azonnal kénytelenek reagálni. Ha az egyik változtat valamelyik tulajdonságán, mozgásán, állapotán, akkor a másik azonnal kénytelen az ellentétes lépést megtenni. Viselkedésüket még furcsábbá teszi, hogy akkor is azonnal reagálnak a másik „tetteire", ha már távol kerültek egymástól, és látszólag nincs közöttük semmiféle kapcsolat. A kölcsönös függés, a korreláció mindig megmarad.

A részecskék világában fénykvantumokból lehet ilyen furcsa párokat létrehozni. Ha a pár egyik tagját méréssel valamelyik egyértelmű kvantumállapotába hozzuk, akkor a pár másik tagja kénytelen ellentétes állapotba helyezkedni. (Az ikreknél említett fejelfordítás vagy szemmozgatás helyett a részecskék például perdületük irányát vagy polarizáltságukat változtathatják.)

A korrelált párok létezésének elméleti lehetősége régóta ismert, de sokáig a gyakorlatban megvalósíthatatlan elvi lehetőségnek tartották. Az első sikeres kísérleteket 1997-ben végezték, a szenzációs eredményről akkor hírt is adtunk.

A korrelált párok fantasztikus megoldások ígéretét csillantják fel. Rájuk lehet alapozni a kvantumszámítógépek működését, kvantumteleportációt lehet létrehozni velük, és most itt a legújabb ötlet, a kvantumhologram.

A szokványos hologramnál a lézer fénynyalábját kettéosztják, az egyik nyaláb visszaverődik a megörökítendő tárgyról, majd találkozik a másik, változatlanul maradt referencianyalábbal. A két nyaláb találkozásánál interferenciakép alakul ki, ezt rögzítik fotolemezen. A felvételt lézerrel megvilágítva előáll a tárgy háromdimenziós képe.

Képzeljük el, hogy elrejtünk egy tárgyat egy gömb belsejébe, és a gömbön egyetlen parányi lyuk van, tehát csak azon juthat be a fény. Hagyományos hologramot nem tudunk az elrejtett tárgyról készíteni, mert a róla visszaverődött fény nem tud kijutni a gömbből, nem tud találkozni a referencianyalábbal. A feladat viszont „könnyen" megoldható, ha korrelált fénykvantumpárt állítunk munkába. A pár egyik tagja a parányi lyukon belép a gömbbe, ott a tárgyba beleütközve felvesz egy meghatározott kvantuminterferencia-állapotot. A pár másik tagja eközben más irányba repül, mit sem tudva a gömbről és az abba elrejtett tárgyról. Észleli viszont társa megváltozott állapotát, amelyre azonnal reagál saját állapotának megváltoztatásával. A fotolemezen ennek a második, a gömbben sohasem járt fotonnak az állapotát kell rögzíteni, és máris mindent tudunk az elrejtett tárgyról.

Sajnos még az elvi megvalósítás sem ilyen egyszerű. Csak olyan foton jellemzőit szabad rögzíteni, amelynek a párja valóban bejutott a gömbbe. Nyilvánvalóan röpülnek olyan párok is, amelyeknek egyik tagja sem jut be a kis lyukon, mert nem abba az irányba repültek, ezek viszont számunkra érdektelenek. A gömbbe jutott foton visszaverődik a bent levő tárgyról, és belülről nekiütközik a gömb falának. Ezt észlelni lehet, és ekkor egy elektromos jelre kinyílik a fotolemez előtti ablak, és valóban csak a bejutott foton párját rögzítjük. Természetesen ez csak akkor működik, ha lassan, időben egymástól távol keltjük a fotonpárokat. Ezért nagyon időigényes egy ilyen felvétel, és arról is gondoskodni kell, hogy az expozíció hosszú órái alatt semmi se mozduljon el. Bahaa Saleh és munkatársai a Bostoni Egyetemen azonban ennek ellenére már az elgondolás gyakorlati kipróbálásánál tartanak.

JÉKI LÁSZLÓ

A KVANTUMHOLOGRAM KÉSZÍTÉSE

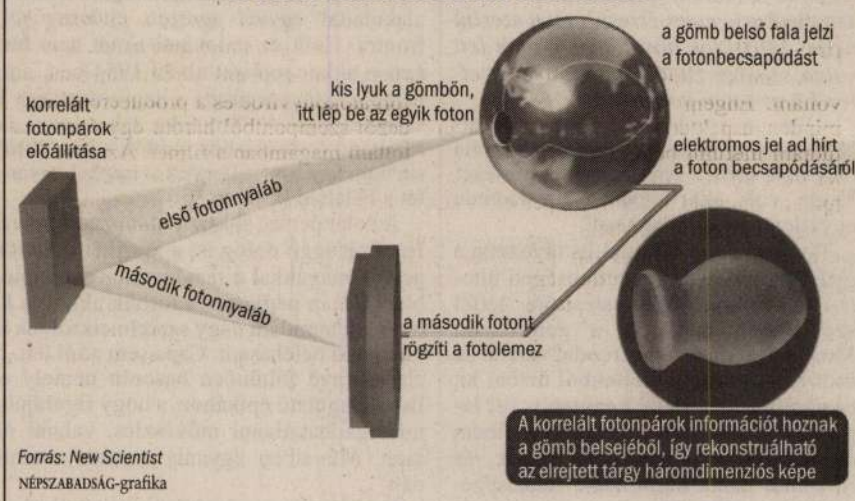

Forrás: New Scientist
NÉPSZABADSÁG-grafika

Viagrát a szomjazó növényeknek!

Növények viselkedését tanulmányozó angol kutatók hasonlóságot figyeltek meg a növények hervadását és az emberi impotenciát megakadályozó életfolyamatok között. Az eredmények meglepő módon hozzájárulnak annak jobb megértéséhez, hogyan lehet a növényi sejtek vízvesztését csökkenteni és a szárazságot jobban tűrő haszonnövényeket előállítani.

Az emberi szervezetben (az egyébként légszennyező anyagként ismert) nitrogén-oxid fontos hírvivő molekula, mely az erek falát borító belső hámrétegben keletkezik. Lényeges szerepet játszik például az érfalak ellazításán keresztül a vérnyomás csökkentésében. (Értágító hatásáról először 1980-ban számoltak be.) A nitrogén-oxid az erekciónál is nélkülözhetetlen, mivel a hímvessző erei akkor tágulnak ki, ha elegendő keletkezik ebből a vegyületből.

A nitrogén-oxid hírvivő szerepének felismerése világszerte kutatásokat indított el a szívbetegségektől, az érelmeszesedésen át az impotencia kezelésére használható új gyógyszerek kifejlesztésére. Ezen kutatások egyik eredménye a potencia újraélesztésében közreműködő Viagra, mely az emberi szervezet nitrogén-oxid-termelését serkenti. Jogosan vetődhet fel a kérdés, hogyan kapcsolódik a Viagra és a nitrogén-oxid a növények hervadásához?

Az állatoktól eltérően a növények nem képesek a számukra kedvezőtlen körülmények, például a szárazság vagy a közelgő tél, elől elmenekülni. Vagy alkalmazkodnak, vagy elpusztulnak. Szervezetükben a stresszhez való alkalmazkodásban az abszcizinsav nevű vegyület játssza a főszerepet. Ez a magasabb rendű növényekből izolált növekedésgátló anyag hatással van a növények nyugalmi állapotának fenntartására, gátolja a csírázást és a növekedést, sietteti a lombhullást és az öregedést.

A növények az általuk felvett víz mintegy 90 százalékát a légzőnyílásaikon – a leveleket borító, zárósejtekkel körülvett parányi réseken – keresztüli párolgás révén veszítik el. Ha a zárósejtek duzzadtak, a légzőnyílások nyitva vannak, ha azonban turgoruk (a sejtek belső nyomása) csökken, bezáródnak.

Az abszcizinsav olyan hormon, mely kiváltja a légzőnyílások záródását, ha túl kevés a talajból felvehető víz. És itt jön a képbe a nitrogén-oxid, amely az abszcizinsavra adott válaszként keletkezik a növényekben, és olyan hírvivő molekulák képződését eredményezi, melyek a zárósejteken belül hatnak.

A növényi gázcserenyílások nyitódását és záródását szabályozó jelzési mechanizmus tehát nagyon hasonló ahhoz, ahogy a humán erek összehúzódnak és elernyednek a véráram szabályozása céljából.

A kutatás legfontosabb eredménye a nitrogén-oxidnak a növényi légzőnyílások záródásában játszott funkciójára vonatkozik. E vegyület szerepét olyan kísérletsorozatban mutatták be, melyben a nitrogén-oxid eltávolítására vagy működésének gátlására szolgáló vegyületeket alkalmaztak. A gázcserenyílások zárósejtjeinek reakciója mikroszkóppal egyértelműen mérhető volt.

Ez a felfedezés a gyakorlatban is széles körűen alkalmazható a szárazságtűrő növények létrehozásában. Ennek különösen a világ kiemelkedően vízhiányos területein lenne jelentősége. Eléréséhez az egyik lehetőség a szelektív nemesítés, másik pedig az olyan agrokémiai anyagok alkalmazása, melyek „Viagraként" hatnának a növényekben. A növények vízigényének manipulálása jelentős hatással lehet a termesztett növények termőképességére.

ORAVECZ ELVIRA

– Igen, hallottam effélét én is, de hogy mit érnek el vele...? Inkább azt mondd meg: jól láttam-e, hogy a tömegből felzúduló 'feszítsd meg' nagyobb fájdalmat okozott neked, mint a szöges korbács?

– Bárcsak rájöttem volna akkor, hogy a te zsoldodban állók vezették a kórust! Pedig megjárhatta volna az eszemet, hiszen mindig gondoskodtál róla, hogy embereid ott legyenek közöttünk, ha bármilyen okból pár tucatnál több zsidó gyűlt össze. Vagy talán tagadod, hogy már évekkel ezelőtt is, amikor kifosztani készültél a Templom kincstárát, a tiltakozó tömegben a te embereid kezdték a véres verekedést?

Többen is felismerték a mi mindennapi gúnyánkba bújtatott katonáidat, akik jeledre botot és korbácsot húztak elő köpenyük alól. Persze Rómának azt jelentetted, hogy verekedés tört ki az aquaductodat, a vízvezetéked építését támogató és ellenző zsidók között.

Talán még azzal is eldicsekedtél havi jelentésedben Tibériusznak, hogy katonáid és a te diplomáciád milyen hatásoson fékezte meg ezt a veszélyes összecsapást. De minap mindez eszembe sem jutott. Gyötört, hogy ott láttam a megfeszítésemet követelők között sokakat, akik nemrég ujjongva fogadtak Jeruzsálemben, pálmaágakkal és hozsannával.

– Azok között is az én pénzemen ujjongók voltak a leghangosabbak.

– Mondd!

– Akkor még azt hittem, érdemes belőled királyt csinálnunk. Úgy tűnt, hogy követőid, közöttük főleg az esszénusok, készek megtörni a papok hatalmát.

De az imént nem szóltam hozzád őszintén.

A rád váróknak, a téged pálmalevelekkel köszöntőknek nemigen volt szükségük az én embereim buzdító szavára. És ne hidd el Kajafásnak, hogy azért engedett át nekem, mert a ti törvényeitek szerint ő nem ítélhetett volna halálra. Hazug szavak! Néped megkövezett nem egy embert, aki nálad sokkal kevésbé fenyegette a Templom hatalmát. Kajafás jól tudta: ha elítélt volna is a szanhedrin – noha értesüléseim szerint neked ott is sok híved van –, nem lett volna senki a zsidók között, aki egyetlen követ vetett volna rád...

– Elegem van belőled, Pilátus! Miért is hívtalak magam elé? Téged emberfia meg nem érthet. Ármány nagymestere! Vajon volt akár egyszer az életben egyetlen békés pillanatod?

Távozz tőlem, Pilátus! És távozzon a gyűlölet, amelyet kegyetlenséged ültetett szívembe. Megtestesítője lettél szememben magának a gonosznak. Most már tudom: a te arcodat viselte az ördög, akit megszállottakból űztem ki, és nem tudtam, hogy bennem is ott lapul. Most magamból kell elkergetnem őt, téged, hogy megtisztulhassak, és szívemet ismét betölthesse teljességében a megváltó szeretet.

De hiszen új életem része is lettél. Eleddig csak a gőgös helytartót, a gyűlöletet szító zsarnokot láttam benned. Most tudom, szánalomra méltó szám-űzött vagy te miközöttünk, akiket barbároknak tartasz. Nyomorult szám-űzött, amilyenek mi voltunk valaha Egyiptom rabságában, s amilyenek mindmáig Izrael Rómába szakadt fiai. Félelemben élő szám-űzött vagy, aki rettegsz a zéloták halálfélelmet nem ismerő elszántságától. Gyakorlott orgyilkosaik éles késétől. Pedig ily kegyes halálra nem számíthatsz, ha császárod, Tibériusz hívat Capri szigetére. Ha magadra vonod haragját.

Ha elveszted Róma hatalmát Júdea felett.

Márpedig tudod, hogy hiába uralkodsz népünk fölött, hiába feszítteted keresztre százával, ezrével a lázadókat – a szabadságvágyukat nem törheted meg. Ezrek lépnek a százak, és tízezrek az ezrek helyébe. Mert népünk ereje nem földi hatalmak szolgálatából fakad. Rómából pénzelt zsoldosokkal lerombolhatod városainkat, templomunkat, ahogy Babilónia seregei lerombolták Salamon templomát, de sosem tiporhatod el azokat, akik egy mindenható Isten szövetségesének tudják magukat.

Megnyerhetted ügyednek Kajafást meg a többi élősködő főpapot, hiszen bárkinek behódolnának, aki elismeri népünk fölötti hatalmukat, meg a Tóra és a Templom szentségének sérthetetlenségét. Mégis hevesebben gyűlölnek, mint a legelszántabb zéloták – ám jól tudod, életedre sosem törnének. Szükségük van rád, Pilátus, Róma helytartója. Ha te nem lennél, népünk, amelyet kiszipolyoznak, ellenük fordulna. Veled szemben tehát tehetetlenek, és a gyűlöletet semmi sem fűti tüzesebben a tehetetlenségnél. Az ellenséget, akivel megküzdhetsz, tisztelheted; de azt az ellenséget, akire szükséged van, aki nélkül nem lehetsz meg, előbb-utóbb meggyűlölöd.

Két stratégia, egy cél

Robert Capa és Henri Cartier-Bresson

P. SZŰCS JULIANNA

Robert Capa: A Segre folyó, Fraga körül, az aragóniai fronton – 1938. november 7.

Életükben is voltak találkozási pontok: 1947-ben közösen lettek alapító tagjai a háború utáni világ egyik leghatékonyabb médiavállalkozásának. Ezen kívül barátok is voltak, Leica géppel, ezzel a legendásan könnyű, kézre álló masinával dolgoztak, továbbá mindketten klasszikusai lettek az egyetemes művészettörténetnek. Felvételeik sokszor kerültek a világ nagy múzeumaiban egymás közelébe, ezt a szomszédságot most a mi Nemzeti Galériánknak és Ludwig Múzeumunknak áll módjában bemutatni. (Köszönet ezért a kölcsönző feleknek is, a madridi Museo National Centro Reina Sofiának, illetve a párizsi Magnum Photos dokumentációs központjának, a műveiket leginkább őrző anyaintézménynek.) Capa és Cartier-Bresson felvételei azonban más-más világ. Különbözött a sorsuk, a kulturális indíttatásuk, a temperamentumuk. És mégis. Érdemes annak nyomába eredni, hogy ez a két teljesítmény miért áll annyira jól egymásnak.

Forrón

Capa nemcsak fotózott, hanem ő maga is nagyon fotogén volt. Egyrészt szíveket döglesztett, másrészt hajszolta a kalandot, harmadrészt nem ismert rettegést. Nagy téma lenne filmeseknek ma is, ha már elmulasztották annak idején Humphrey Bogarttal vagy a fiatal Belmondóval biográfiáját leforgatni. Pesti középpolgári zsidó családból származott. A Horthy-rendőrség akkorát pofozott rajta, hogy egy életre baloldalivá és emigráns-internacionalistává tette. Legendás szerelem. (Gerda Taróval, elv- és művésztársával olyanok lehettek, mint egy pozitív szellemű Bonnie és Clyde.) Névváltoztatás. (Friedmann Endre helyett belebújt egy képzelet alkotta figura-alakba, mint egy igazságosztó arisztokrata Zorro vagy Pimpernel jelmezébe.) Ő lett „a világ legjobb harctéri fotósa", kibírta, hogy süvítsenek mellette a golyók, hogy kedvese belehaljon sebesülésébe, hogy partra szálljon az angolokkal Omaha Beachnél, s hogy minden kiképzés nélkül egy deszantalakulattal együtt ugorjon ejtőernyővel a szicíliai frontra. Csak az indokínai aknát nem bírta ki, amely éppen akkor robbant alatta 1954-ben, amikor már hihette: ha már megúszta a nagy vészt, egy helyi háború számára csak rutinmunka lehet. (Így járt az Yves Montand formálta hős, midőn a leszállított nitroglicerin után egy rosszul bevett szimpla kanyar okozta vesztét a Félelem bérében.)

Az élet persze sokszor utánozza a művészetet, a jellem korfüggő dolog is, a Werther után tömegével végeztek magukkal a reménytelen szerelmesek, a Casablanca után pedig igazi férfiak akkor is könny nélkül tudtak lemondani nagy szerelmeikről, ha közben a szívük majd belehasadt. Capa sem attól lett „nagy", hogy életregénye föltűnően hasonlít némely egzisztencialista hangulatú epikához, s hogy figurájában van valami tagadhatatlanul művészies, valami akart esztétikum. Műveiben ugyanis nincsen semmi, ami „csinált".

Hacsak nem „csinált" az a testközeli részvét, amelyet éppen e különös és művészies vérmérséklet tudott beemelni a fotóművészetbe. Capa lencséje nem kandikamera. Az ő spanyol polgárháborúja – ez van most nálunk kiállítva – nem szenvtelen beszámoló. Csatlakozott a köztársaságiakhoz – meggyőződésből. Ette a kenyerüket – szolidaritásból. Ábrázolta hősiességüket – elkötelezettségből. Ebbe a mentalitásba nem fér a kiszámítottság. Az egyrészt-másrészt objektivitása. A legtetszetősebb pillanat elkapása. Hiányzik ehhez – Shakespeare-rel szólva – a hely, idő és a megkívánás. Van ezzel szemben „enyhén elmosódott kép" (ez egyik albumának címe), van „a halál közvetlen közelről" (ez meg egy másik albumának címe), és az élet megannyi szörnyű, fölemelő és szörnyű emelkedettségében is dekomponált pillanata.

Capa képei metafizikusak, a szó legszorosabb értelmében. A látás fiziológiáján túli „meta"-dolgokra utal. A vér lucskos tapintására (1938. november 7., aragóniai front: egy súlyos sebesült éppen végakaratát diktálja bajtársának, nincs mód kiküldeni a képből a derektól levágott, zsebre dugott kezű statisztát), a puska tompán ropogó hangjára (1936. augusztus, Santa Eulalia: a rohamozó, tüzelő katonák nyomulása olyan gyors lehetett, hogy az élesre állításnak el kellett maradnia), a veríték savanyú szagára, (1939. január 25–27., Barcelona, a francia frontra küldött önkéntesek annyian zsúfolódnak a teherautóra, hogy csak a képtengely enyhe billentésével férnek rá a képkockára), a kantinleves ízére (1936. november–december, Madrid: nyomorú lehet a lötty, a katonák röhögnek, dühösek, vagy dühösen röhögnek, a merőkanál gazdájának arcát – propagandaszempontból használhatatlan módon – saját puskája takarja a lencse elől).

Mind az öt érzékre hatnak, s azon túl arra a bizonyos hatodikra is, a zsigeri érzelmekre. Nevezzük ezt az egyszerűség kedvéért a magatartás hitelének. „Nem kell trükköket alkalmazni ahhoz, hogy fényképeket készítsünk Spanyolországban – nyilatkozta egy interjúban. – Nem kell beállítani a gépet (vagyis nem kell beállítani a tárgyakat). A képek ott vannak, csak le kell fényképezni őket. Az igazság a legjobb kép, a legjobb propaganda."

Egyetlen dolgot kell csinálni, de ezt már nem Capa mondja, hanem az utókor. Olyan közel menni a témához, ami egy szenvtelen fotózsoldosnak még akkor sem sikerül, ha felvételéért csillagászati összeget remél hírügynökségétől. Ehhez az kell, hogy a képekből kiderüljön: Capa ezt a kockázatot csak és kizárólag a köztársaságiakért vállalja, a falangistákért ilyet sosem tenne. Mint ahogy később Normandiában a partraszállás az ő partraszállása is. Az Izraelbe aliázó, kivándorló kommunista kibucnyikok az ő aliája, kivándorlása is. A Szovjet-Oroszországban lefényképezett – és a hidegháború Amerikájában már nem éppen népszerű – hétköznapi proletárheroizmus az ő véleménye is.

Fölösleges azon gondolkodni, hogy ha nem lép aknára, akkor ez a kommunista pátosz könnyen belehullhatott volna a szocreálba. Hogy Orwellhez, Koestlerhez hasonlóan, rá is várt volna a mozgalomból való keserű kiábrándulás. De hát aknára lépett, és most már mindörökké ilyen marad nekünk.

Hűvösen

Aki először találkozik Henri Cartier-Bressonnal, azt kék, tiszta, áttetsző tekintete ragadja meg leginkább. Az a pillantás, amely látszólag könnyedén köröz, valójában örökösen lesben áll – írta róla az ezredforduló nagy tekintélyű művészettörténésze, Jean Clair. Most is lehetett vele találkozni, kiállítása alkalmából eljött Budapestre. Pedig már nem fotózik, inkább fest, modelljei szertefoszlottak, világa múlttá lett.

Elsüllyedt az a Párizs is, ahol a Rue Mouffetard-on nagy üvegeket cipelve, jólét nélkül is hetyke-büszkén, boldogan ment egy szakadt kisfiú (1954). Talán kivágták már azt a fasort is, amely Brie szántóföldjeit szelte át, mert egy szélesebb utat szántak a növekvő forgalomnak (1968). Írország azóta jobblétre szenderült, Kasmir szakadékba zuhant, India lassú hegymenetre váltott, a Szovjetunió szétesett, az Abruzzók-beli Aquila modernizálódott, Kína pedig már réges-régen Tajvanba űzte a Kuomintangot.

Ami a dolgok valóságoldalát illeti, mindez passzé, elmúlt, vége. A tárgyakat akár szembesíteni is lehetne a mával: ilyen volt, ilyen lett. Szoktak manapság ilyet csinálni: a National Geographic folyóirat évtizedekkel korábban címlapján hozott egy gyönyörű, kék szemű, vad tekintetű kendős lányt, egy „miss Afganisztánt". Az idén megtalálták az egykori modellt, újra lefényképezték, és ez alkalomból lehetett merengeni az idő kegyetlen múlásán.

Elvileg Cartier-Bresson képeivel is el lehetne játszadozni ilyenformán, csak éppen nem érdemes. Fotográfiái ugyanis nem erről szólnak. Nem a kisfiúról, aki azóta persze felnőtt lett és családot alapított. Nem a fasorról, amely minden bizonnyal a mohó környezetpusztítás áldozatául esett. És nem a nyomorgó országok konkrét lakóiról, akikről okunk van föltételezni, hogy helyzetük valószínűleg nem lett jobb, viszont mára már sokkal többen szoronganak e Földön. A képek tárgya csak részben ők. Az igazi szereplők láthatatlanok. Ők a termékeny pillanatok. A mozgó, de mozgásában is végleges jelentőséget nyerő élőlények. Az érzékeny egyensúlyok. A szívet megszúró hangulatok. A csapdába ejtett idő – mondja erről fennkölten a fotóesztétika. Vadászat – mondja erről Cartier-Bresson. „Fényképezni annyi, mint: egyetlen pillanatban, másodperctöredékben rálátni a jelenségre, annak egész bonyolult rendszerére, s fölismerni azt a formát, amely e jelenséget képileg kifejezi."

Igaz, a kék szemű francia nem kereste a bajt. Nem lett haditudósító és nem váltott hazát. Nem használt álnevet és nem csábította el Ingrid Bergmant. Hiányzott belőle minden romantika. Képzőművészként rajtolt, képzőművészként landolt, menet közben pedig finom, okos fotográfiákat készített és finom, okos értelmiségiekkel érintkezett. Olyanokkal, mint Matisse és Giacometti, Sartre és a Curie-házaspár, le is fényképezte valamennyiüket, hitt bennük és ők is hittek benne. Felvételeit valami megfoghatatlan szomorúság járta át, valamint a könnyed fegyelem taníthatatlan tehetsége. Gyakran használt „magaslest", amitől pozíciója természetes fölénnyé alakult. Még többször élt a kiporciózott komponálásmóddal, mintegy ily módon cselezve ki a szerves élet kusza szabálytalanságait. Aligha véletlen, hogy képzőművészeti fejlődésére – saját bevallása szerint – az a Georges Seurat volt legnagyobb hatással, aki szín- és pontfelbontott festményeivel hasonló problémával küszködött: ő is a múló időt akarta lefagyasztani.

A jelenségben elkapott lényeg – Capának is, Carter-Bressonnak is ez volt a nagyvad, ez volt az isten. A lényeget egyikük a halálos golyót kapott milicistában látta meg, másikuk a Marne partján tenyésző kihízott kompániában. Egyikük a bombázókat figyelő anyát emelte szimbólummá, másikuk egy olyan autóroncsokkal teleszórt mezőt, amelynek horizontján a hosszú vonat – mint egy zavaró gondolat – füstösen fut át.

Egyikük pártos volt, nyugtalan, kommunistagyanús. Másikuk polgári humanista, szelíd, demokrata érzelmű entellektüel. Idei tavaszunkon mintha jobban illenének egymáshoz, mint máskor, másutt, más körülmények között.

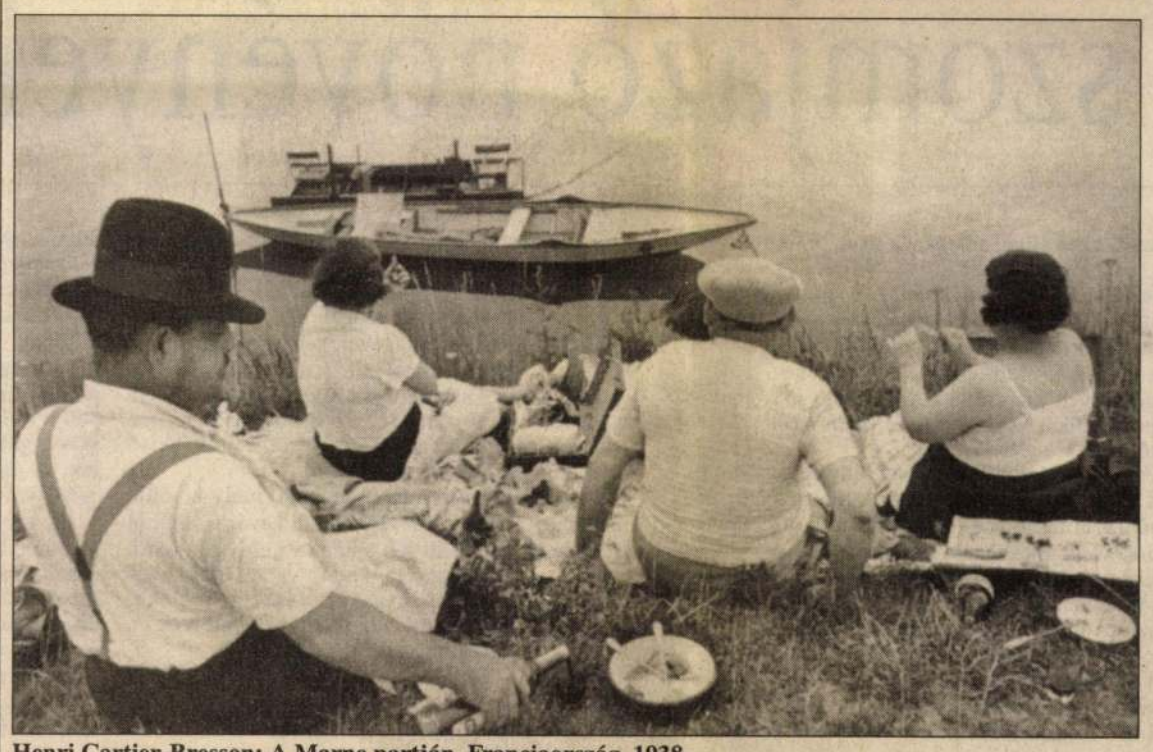

Henri Cartier-Bresson: A Marne partján, Franciaország, 1938

Hagyomány és képi gondolkodás

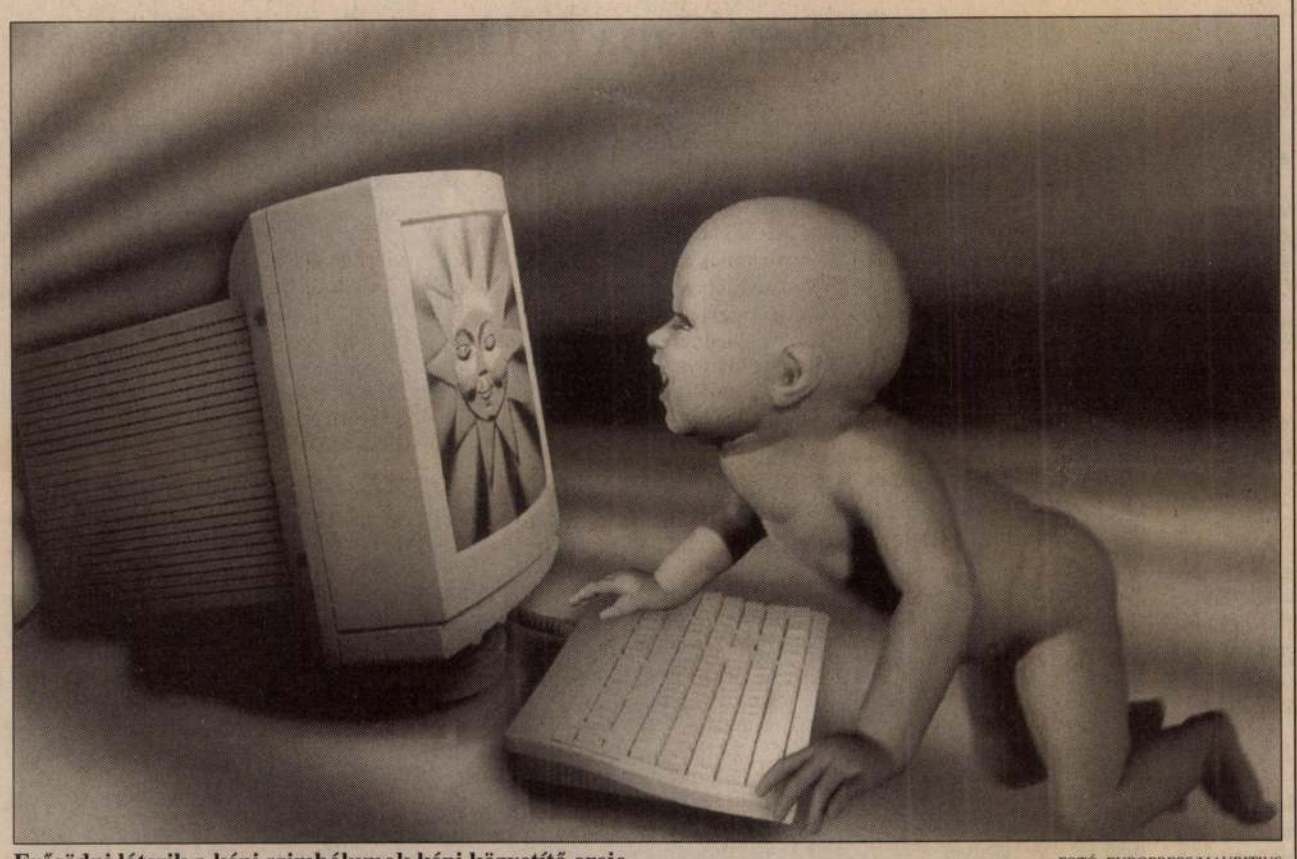

Erősödni látszik a képi szimbólumok képi közvetítő ereje FOTÓ: EUROPRESS/MAURITIUS

A kisgyerekek imádják a képeskönyveket, persze ők még nem tudnak olvasni. Csakhogy a felnőttek körében miért oly népszerűek a képes magazinok, a szinte csak képekből álló színes ismeretterjesztő könyvek, miért veszünk szívesebben kezünkbe egy kiadványt, ha a szövegsorok vonalas rendjét ábrák, rajzok, fotók élénkítik? Aligha eladható az olyan újság, reklám vagy röplap, amelyet nem tarkítanak képek. Miért e vonzódásunk a képi információhoz?

Ezeket a kérdéseket tanulmányozza Nyíri Kristóf akadémikus is, aki – kutatásait összefoglalva – a minap tartott előadást az Akadémián. A filozófus, némileg meghökkentő módon, „és" kapcsolattal fogta egybe a képi gondolkodást meg a hagyományt.

A modern elektronika új lehetőségeket teremt azzal, hogy gyakorlatilag együtt adja a kommunikáció különféle formáit: a hangot (beszéd, zene), az írott szöveget és a képet. Az új formák és technikai lehetőségek azonban a megelőző korszakokhoz képest rendkívül gyorsan változnak, újulnak. Ennek fényében érdekes megfigyelni a hagyományok sorsát, vagyis hogy eltűnnek-e, illetve csupán visszaszorul jelentőségük a multimédia korában.

Nyíri a klasszikus hagyományfelfogást vizsgálva Karl Poppernek egy több mint fél évszázada tett kijelentéséhez nyúl vissza: „Az, amit társadalmi életnek nevezünk, csak akkor állhat fenn, ha tudhatjuk és bízhatunk abban, hogy vannak dolgok és események, amelyek így vannak és nem is lehetnek másképpen".

Az írásbeliség előtt különösen nagy szerepe volt a társadalmak szerveződésében a hagyománynak: isteni parancs, amit az ősök hagytak reánk, és amit tovább kell adnunk az utódoknak. Merőben változott a helyzet az írás megjelenésével, amely megszilárdítja, rögzíti a szájról szájra terjedő, egyik nemzedéktől a másiknak átadott – és ezért állandóan alakuló, torzuló, képlékeny – társadalmi tudást. Merőben új helyzet állt elő a sokszorosítható tudás, a nyomtatás uralkodóvá válása után. Természetesen a szóbeliség utáni korszakokban is élnek, fennmaradnak hagyományok, szükség is van rájuk, de meghatározó, intézményes tudásmegőrző jelentőségük alapvetően a szóbeliséghez kötődik.

Mi a helyzet azonban napjainkban, amikor az írott szövegek uralmát, „a könyvek meghitt-bensőséges állandó világát", a lineárisan elrendezett információk sorában hozzáférhető tudást, ismeretet vagy éppen szórakozást egyre erősödő mértékben felváltja a képek – meghozzá nemcsak a statikus, hanem a mozgóképek – uralma? Ez a kérdés különösen időszerűvé vált, amikor tudományos kutatások azt sugallják, hogy tudatunkban a szavak és fogalmak nem szövegként, hanem szinte kép gyanánt formálódnak meg. A filozófus a képi gondolkodás előtérbe állításakor természettudósokra hivatkozik. A neves amerikai neurológus, Antonio R. Damasio például világhírűvé vált (magyarul is megjelent) Descartes tévedése: érzelem, értelem és emberi agy című könyvében határozottan kijelenti: „mielőtt kimondanánk vagy leírnánk egy mondatot, tudatunkban vizuális képzet merül fel (...) képek alkotják gondolatunk fő tartalmát". Az általa képviselt álláspont egyébként nem új keletű, mert például az emlékezet alapvetően nem verbális természete mellett érvel évtizedek óta az antropológus Maurice Bloch is.

Minden bizonnyal ezzel is magyarázható az emberek vonzalma a képekhez mind a befogadás, tanulás, ismeretszerzés során, mind a szórakozásban. Napjainkban a modern média eszközei és rendszerei mintha folyamatosan félresöpörnék az írásos szöveget. Erősödni látszik a képi szimbólumok közvetítő ereje. Megszoktuk az apró ikonokat a képernyőn, amelyek hosszú szövegeket helyettesítenek (bár azért még kis szöveg is megjelenik mellettük, mint a szófüzérek a középkori templomi festmények szentjeinek szájából). Hozzászoktunk a közlekedésben, irányjelzésekben használt, egyes helyiségeken megjelenő piktogramokhoz, segítségükkel akár nagy sebességgel autózva, avagy idegen nyelv ismerete nélkül is könnyen el tudunk igazodni.

Nyíri úgy vélekedik, hogy a hagyományban a képi ábrázolás különleges szerepét akkor érezhetjük át igazán, ha figyelembe vesszük, hogy nagyon sokáig ismeretlen volt az európai kultúrkörben a képek sokszorosítása (a kínaiak már jóval korábban ismerték a fametszetek nyomtatásának technikáját, de nem terjedt át hozzánk). Csupán a XV. században jelent meg Európában a képnyomtatás, és ez, sokak szerint, forradalmibb esemény volt, mint a könyvnyomtatás feltalálása fél évszázaddal később. A kézzel másolt kép ugyanis óhatatlanul másolatról másolatra torzult, és végül a hagyományosnak vélt megjelenítés lényegesen eltért az eredetitől.

Van a hagyománynak egy alapvető paradoxona, amelyet talán éppen napjaink multimédiás lehetőségei fognak feloldani. Amint belátjuk ugyanis egy tradíció betartásának tényleges hasznosságát, már kevésbé érezzük azt vakon követendő, bensőleg kötelező parancsnak – vagyis hagyománynak.

– Úgy vélem, hogy a multimedialitás világában ez a paradoxon kevésbé élesen mutatkozik meg. Hiszen a dinamikus, a mozgó kép alkotja a szöveggel ötvözve azt a közeget, amely az emberiség eddigi története során a leginkább adott lehetőséget a racionális gondolkodásra és a legradikálisabb felvilágosításra. Ugyanakkor a kép erősebben és közvetlenebbül hat az érzelmekre, intenzívebbé teszi az egyének közötti kommunikációt és kölcsönös azonosulást, mint a puszta szöveg. Az interaktív multimediális közegben közösségiség és racionalitás optimális viszonya valósulhat meg – összegzi a címben említett „és" kapcsolódás következtetéseit Nyíri Kristóf.

SZENTGYÖRGYI ZSUZSA

Olvasóink figyelmébe: az előadás teljes szövege megtalálható a www.fil/nyiri/szekfoglalo.hu címen.

A mikrovilág furcsa párja

Léteznek-e a korrelált részecskepárok?

Rejtett, számunkra láthatatlan tárgyakról is képet adhat a kvantumhologram, melynek készítéséhez a mikrovilág egyik nemrég megismert különös jelenségét szeretnék felhasználni. A meglepő elgondolás logikus, nem ellenkezik a fizika törvényeivel, ezért nemrég hozzá is kezdtek a gyakorlati megvalósítás kipróbálásához.

A mikrovilág különös szereplői a korrelált részecskepárok, melyek hétköznapi világunkban elképzelhetetlen módon viselkednek, ezért valóban megérdemlik a „furcsa pár" nevet. A korreláció kifejezés esetükben az egymástól való függésre utal. Képzeljünk el egy ikerpárt, amelynek tagjai megkülönböztethetetlenül hasonlítanak egymásra. Viselkedésük viszont eltér, ha az egyik jobbra néz, akkor a másik balra, ha az egyik kinyitja szemét, akkor a másik becsukja és így tovább. Kénytelenek így viselkedni, a játékszabályok (a kvantumvilág sokszorosan igazolt törvényei) erre kényszerítik őket: sohasem lehetnek teljesen azonos állapotban. Azonnal kénytelenek reagálni. Ha az egyik változtat valamelyik tulajdonságán, mozgásán, állapotán, akkor a másik azonnal kénytelen az ellentétes lépést megtenni. Viselkedésüket még furcsábbá teszi, hogy akkor is azonnal reagálnak a másik „tetteire", ha már távol kerültek egymástól, és látszólag nincs közöttük semmiféle kapcsolat. A kölcsönös függés, a korreláció mindig megmarad.

A részecskék világában fénykvantumokból lehet ilyen furcsa párokat létrehozni. Ha a pár egyik tagját méréssel valamelyik egyértelmű kvantumállapotába hozzuk, akkor a pár másik tagja kénytelen ellentétes állapotba helyezkedni. (Az ikreknél említett fejelfordítás vagy szemmozgatás helyett a részecskék például perdületük irányát vagy polarizáltságukat változtathatják.)

A korrelált párok létezésének elméleti lehetősége régóta ismert, de sokáig a gyakorlatban megvalósíthatatlan elvi lehetőségnek tartották. Az első sikeres kísérleteket 1997-ben végezték, a szenzációs eredményről akkor hírt is adtunk.

A korrelált párok fantasztikus megoldások ígéretét csillantják fel. Rájuk lehet alapozni a kvantumszámítógépek működését, kvantumteleportációt lehet létrehozni velük, és most itt a legújabb ötlet, a kvantumhologram.

A szokványos hologramnál a lézer fénynyalábját kettéosztják, az egyik nyaláb visszaverődik a megörökítendő tárgyról, majd találkozik a másik, változatlanul maradt referencianyalábbal. A két nyaláb találkozásánál interferenciakép alakul ki, ezt rögzítik fotolemezen. A felvételt lézerrel megvilágítva előáll a tárgy háromdimenziós képe.

Képzeljük el, hogy elrejtünk egy tárgyat egy gömb belsejébe, és a gömbön egyetlen parányi lyuk van, tehát csak azon juthat be a fény. Hagyományos hologramot nem tudunk az elrejtett tárgyról készíteni, mert a róla visszaverődött fény nem tud kijutni a gömbből, nem tud találkozni a referencianyalábbal. A feladat viszont „könnyen" megoldható, ha korrelált fénykvantumpárt állítunk munkába. A pár egyik tagja a parányi lyukon belép a gömbbe, ott a tárgyba beleütközve felvesz egy meghatározott kvantuminterferencia-állapotot. A pár másik tagja eközben más irányba repül, mit sem tudva a gömbről és az abba elrejtett tárgyról. Észleli viszont társa megváltozott állapotát, amelyre azonnal reagál saját állapotának megváltoztatásával. A fotolemezen ennek a második, a gömbben sohasem járt fotonnak az állapotát kell rögzíteni, és máris mindent tudunk az elrejtett tárgyról.

Sajnos még az elvi megvalósítás sem ilyen egyszerű. Csak olyan foton jellemzőit szabad rögzíteni, amelynek a párja valóban bejutott a gömbbe. Nyilvánvalóan röpülnek olyan párok is, amelyeknek egyik tagja sem jut be a kis lyukon, mert nem abba az irányba repültek, ezek viszont számunkra érdektelenek. A gömbbe jutott foton visszaverődik a bent levő tárgyról, és belülről nekiütközik a gömb falának. Ezt észlelni lehet, és ekkor egy elektromos jelre kinyílik a fotolemez előtti ablak, és valóban csak a bejutott foton párját rögzítjük. Természetesen ez csak akkor működik, ha lassan, időben egymástól távol keltjük a fotonpárokat. Ezért nagyon időigényes egy ilyen felvétel, és arról is gondoskodni kell, hogy az expozíció hosszú órái alatt semmi se mozduljon el. Bahaa Saleh és munkatársai a Bostoni Egyetemen azonban ennek ellenére már az elgondolás gyakorlati kipróbálásánál tartanak.

JÉKI LÁSZLÓ

A KVANTUMHOLOGRAM KÉSZÍTÉSE

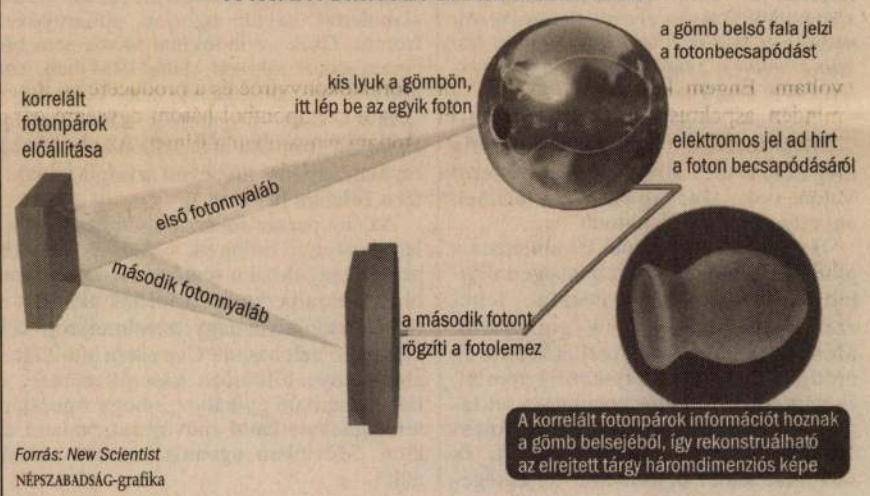

Forrás: New Scientist
NÉPSZABADSÁG-grafika

Viagrát a szomjazó növényeknek!

Növények viselkedését tanulmányozó angol kutatók hasonlóságot figyeltek meg a növények hervadását és az emberi impotenciát megakadályozó életfolyamatok között. Az eredmények meglepő módon hozzájárulnak annak jobb megértéséhez, hogyan lehet a növényi sejtek vízvesztését csökkenteni és a szárazságot jobban tűrő haszonnövényeket előállítani.

Az emberi szervezetben (az egyébként légszennyező anyagként ismert) nitrogén-oxid fontos hírvivő molekula, mely az erek falát borító belső hámrétegben keletkezik. Lényeges szerepet játszik például az érfalak ellazításán keresztül a vérnyomás csökkentésében. (Értágító hatásáról először 1980-ban számoltak be.) A nitrogén-oxid az erekciónál is nélkülözhetetlen, mivel a hímvessző erei akkor tágulnak ki, ha elegendő keletkezik ebből a vegyületből.

A nitrogén-oxid hírvivő szerepének felismerése világszerte kutatásokat indított el a szívbetegségektől, az érelmeszesedésen át az impotencia kezelésére használható új gyógyszerek kifejlesztésére. Ezen kutatások egyik eredménye a potencia újraélesztésében közreműködő Viagra, mely az emberi szervezet nitrogén-oxid-termelését serkenti. Jogosan vetődhet fel a kérdés, hogyan kapcsolódik a Viagra és a nitrogén-oxid a növények hervadásához?

Az állatoktól eltérően a növények nem képesek a számukra kedvezőtlen körülmények, például a szárazság vagy a közelgő tél, elől elmenekülni. Vagy alkalmazkodnak, vagy elpusztulnak. Szervezetükben a stresszhez való alkalmazkodásban az abszcizinsav nevű vegyület játssza a főszerepet. Ez a magasabb rendű növényekből izolált növekedésgátló anyag hatással van a növények nyugalmi állapotának fenntartására, gátolja a csírázást és a növekedést, sietteti a lombhullást és az öregedést.

A növények az általuk felvett víz mintegy 90 százalékát a légzőnyílásaikon – a leveleket borító, zárósejtekkel körülvett parányi réseken – keresztüli párolgás révén veszítik el. Ha a zárósejtek duzzadtak, a légzőnyílások nyitva vannak, ha azonban turgoruk (a sejtek belső nyomása) csökken, bezáródnak.

Az abszcizinsav olyan hormon, mely kiváltja a légzőnyílások záródását, ha túl kevés a talajból felvehető víz. És itt jön a képbe a nitrogén-oxid, amely az abszcizinsavra adott válaszként keletkezik a növényekben, és olyan hírvivő molekulák képződését eredményezi, melyek a zárósejteken belül hatnak.

A növényi gázcserenyílások nyitódását és záródását szabályozó jelzési mechanizmus tehát nagyon hasonló ahhoz, ahogy a humán erek összehúzódnak és elernyednek a véráram szabályozása céljából.

A kutatás legfontosabb eredménye a nitrogén-oxidnak a növényi légzőnyílások záródásában játszott funkciójára vonatkozik. E vegyület szerepét olyan kísérletsorozatban mutatták be, melyben a nitrogén-oxid eltávolítására vagy működésének gátlására szolgáló vegyületeket alkalmaztak. A gázcserenyílások zárósejtjeinek reakciója mikroszkóppal egyértelműen mérhető volt.

Ez a felfedezés a gyakorlatban is széles körűen alkalmazható a szárazságtűrő növények létrehozásában. Ennek különösen a világ kiemelkedően vízhiányos területein lenne jelentősége. Eléréséhez az egyik lehetőség a szelektív nemesítés, másik pedig az olyan agrokémiai anyagok alkalmazása, melyek „Viagraként" hatnának a növényekben. A növények vízigényének manipulálása jelentős hatással lehet a termesztett növények termőképességére.

ORAVECZ ELVIRA

Capa, Robert

Magyar Hírlap 38. évf. 83. sz.
2005. ápr. 11. 14. p.

Robert Capa-kiállítás Kecskeméten

Robert Capa magyar származású fotóriporter nyolcvanöt eredeti felvételéből nyílt kiállítás Kecskeméten, a Magyar Fotográfiai Múzeumban. *(mti)*

Task No. 2: Comparison of the anti-a
vivo in OVA sensitized BN

Experimental procedure was desc
50530-0105, and 50 551-0110).

Results: are summarized in table 2.1

Table 2.1 Effect of intratracheally

CAPA, ROBERT

Metro 2005. ápr. 11. 11.l.

Robert Capa képei Kecskeméten

FOTÓMŰVÉSZET Robert Capa magyar származású fotóriporter nyolcvanöt eredeti felvételéből nyílt kiállítás Kecskeméten, a Magyar Fotográfiai Múzeumban. A fotók mintegy fele a háború utáni Magyarországon készült, ahol az újjáépítések mellett munkásgyűlések pillanatait is megörökítette Capa. MTI

Ft, azaz .....Ft

Robert CAPA

ANTAL István: Lám, a Cápa... =
Fotó, 1989/6.
247-250. 252-254.
ill. ver: R. E. G.

XX. sz. 45.a / Mesterek

2

3.

5.

tjuk?"

11.

.) hamvaiban meg fogják vigasztalni!"

16.

ársaság…"

otheosisa [1845]) 19

Robert CAPA

Dénéméth István: Az élő halott =
Fotó, 1989/6.
251. ill.
rez. R. C. G.

XX. sz. 45. n / Mestesch

a személyes tekintetekből eredő visszásságokat
éltöket ne keserítenék ok nélkül; Oly tág a mező,
van, hogy egymást döntögetni szükségünk épen
szinte váratlanul – esetleg Kazinczy beavatkozá-
d következett, de a teljes (bár csendes) összeom-

isfaludy Társaságban[44] az igazgató, Fáy András
ság első köz ülését 1838. febr. 6-kán megnyitot-
zöveg volt ez a megnyitó. Fáy legelső mondata
k között legáltalánosabb az önzés."[46] Majd egy-
velt és kérdezett: „(...) nincsen tehát emberi ne-
a gyarlóságunk salakjától teljesen ment nem le-
ezetek, minthogy azokból, bár alig sejthetőleg,
k? Korántsem! Csak botor kívánjon gyarló em-
határai, korlátai között szükséges megítélnünk; s
hogy az önzés, véghetetlenül finomítva, nemesít-
m inkább leggazdagabb kútfeje azon tetteknek

Robert CAPA

Richard WHELAN: Robert Capa =
Fotóművészet, 1989/2.
46 - 49. rez. É.

Robert CAPA

kiáll. Munkásmozgalmi Múzeum

ism. VADAS József: Megáll az idő? =
Élet és Irodalom, 1989. ápr. 7.

13.

XIX/XX. század /?/ Fotóművészet...

megirv

Capacci, Antonio

festō

XVIII sz

l.

Vallógyőr

115. l

Valló István: Győr

ismertetése és tájé-
koztatója. Győr,
1930.

Capacci, Antonius

A győri nádorvárosi plébánia egyhor sz. Kamill-rendi templom főoltárképét fenti festette. A kép szent Kamillust ábrázolja a feszület előtti elragadtatásban, sötét sznickkel, elég mozgalmas beállításban. Hát lapjan „Antonius Capacci Florentinus pinxit 1780." felirat áll. Capacci olasz származású, Győrben letelepedett, provincialis festő volt, ki az 1786-i becslésecknél is még mint győri festő szerepel. Nagy tehintélye lehetett mert itt is, a ferencrendiecknél is ő becsüli meg a képeket. Rajnis József Vergilius forditásához — bizonyára a költőpap szemeles kérésére — tizenkét rajzot készitett (Anton. Capacci del.) amelyek a Magyar Vergilius-ban (Pozsony, Landerer, 1789) fordits

meg is jelentek. A vézmet-
sző nevét nem ismerjük. A vá-
rosi könyvtár egy trébelt könyv-
tábláját őrzi, tehát ötvösség-
gel is foglalkozott. Munkái
h. elnök.
nem képviselnek nagy értéket,
de Győrött való letelepedése
mutatja, hogy az olasz művészek
és mesterembereк a barokk-
korban is felkerestek hazánkat
és állandóvá tették a szelle-
mi érintkezést.

Stengyőr 19. l.

ás és Közoktatásügyi Minisztériumnak

Budapest.

Capazzi Anton

reżim -

Pataki 1957

36 - l

15169 szám.

F. évi február hó

sére tudomás és megfelelő t

azzal, hogy a vállalkozó c

gyes müvezető épitész által

a részletfizetés kérelmeze

dó kereseti kimutatást pótl

Budapest, 1903

A miniszter

Capacci, Antonius

pictor

becsüli fel 1786-ban

Győrben az aróta ingrunt

sentferenerendi templom

képeit.

Stengyőr. 38. l.

26
Zefirin, Izsó

27 HÉ
K. József, Gebhard

28 KE
Ágoston, Ágoston

29 SZE
Ján. fejv., Ernesztin

30 CSÜTÖ
Róza, Róza

31 PÉN
Rajmund, Erika

AZ EGYETEMI NYOMDA

Capacci Antonio

festò

Gentrüeml.

21 g. l.

Az érseki kath.főgimn.tek.Igazgatósá

Az Orsz.Nőképző Egyesület Gimnaziuma

Az izr.főgimn. "

Capacsi (Capaca) Antal

győri festő

az alábbi leltározásnál mint szakértő szerepelt.

Csatkai Endre dr

Győri művészek és iparművészek a vasmegyei prépostság leltározásánál 1787-ben.

Győri Szemle

1940. 250. l.

H-1126 BUDAPEST, MÁRVÁNY U. 28.
TELEFON/FAX: 06(1) 214-08-58
E-MAIL: MESMDESIGN@ADAM.HU

CAPACCI Antal festő
1786 Roma
SSz 2001. 386

módszerről több éves tapasztalat sem v
ban kímélő megoldásra a pénzügyi fede
1992-ben az OMvH Építtetői és Műsz
a régóta húzódó ügyet. Helyszíni szeml
tező Miskolci Kirendeltség bevonásáva
templom falainak belső nedvesedése jel
lom külső homlokzati felülete is. *(5. kép*
hiba a tetőfelületeken mutatkozott. A
delyhez nem lehetett hozzájutni Magya
lyében fűrészelt zsindellyel készült a ter
ték a fedést felrakáskor, ez azonban ne
tén kezdődő tönkremenetel megakadály
A szemle után, mivel a teljes szükség
nem volt remélhető, fontossági sorrend
nul elindítandó munkákra vonatkozóan
lom nedvességének megszüntetése kerü
hagyományos „angol akna" építése a kö
ívesen is, és működésére vonatkozóan n
talattal is. A nógrádsápi templomnál, a
pek, már 1962-ben készült ilyen megold
Egyben felmerült az eresz kiülésének n
valamint a körtemplom külső falfelületé
ennél több azonban ismét nem történt
szűnt, az Építtetői és Műszaki Osztályt á

M.D.K.

Capacci, Antonio, olasz festő

oltárképe díszíti a győri nádorvárosi plébánia (régen kamilcánusok nevezték) templom (1764–1770) főoltárát.

Horváth László: Budapest – Győr – Sopron

Bp. /é.n./, Panoráma, /Magyarország írásban és képben 13.köt./

41. old.

Capacci, Antonio

Rést vett az 1786-os becslésben

Csatkai Endre: Az 1786-ban feloszlatott győri Ferences kolostor és templom leltára
Arrabona 1964. 139. l.

M. D. K.

CAPACCI (Capaci) Antal festő

1787 Szerepel a csornai premontrei rend t. beosztásában

1789 12 részletet rajzol Rajnis József Vergilius fordításához

Ugocsa XVIII. k. 211. l.

MDK.

CAPACCI (CAPACI) Antal festő

1780 Györ Szt. Kamill-rendi t. Szt. Kamill főoltárkép

~~1789~~
1785 12 részletet rajzol Rajnis József Vergilius fordításához

Garas XVIII. sz. 172, 211. l.

C

Antonio Capacci festő M.D.K.

firenzei. Oltárképe: szt. Kamillus látomása a győri Kamillanus templomban. 178o.

Genth. Müeml. 1959 I. 114

Capacci Antonius, festő

Győri Szemle, III., 1932. 217.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Festészet, alkalmazott táblakép a győri Szent Kamill-templom főoltárképe, Antonius Capacci, 1780.

Győri Szemle, III., 1932.217.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Capacci Antonius, festő

Győri Szemle, III., 1932. 235-236.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Ötvösség, világi
trébelt könyvtábla a Győr városi
könyvtárban, Antonius Capacci, 18.sz.

Győri Szemle, III., 1932. 217.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

MDK

Capacci, Antonio

Valló István: Győri képeskönyv. Bp.1942. 24.l.Off/icina

Caparra, Nicolò

XVI. H. 1.

Hehler Budapest

34. l.

Karel Capek

A szerző tollrajza G. B. Shaw-ról
Karel Capek: Az irodalom margójára (Európa)

Magy. Nemzet 93. VI. 19.

Capazzi Antal, rézmetsző, 1789.

Tört. Tár

1880., 158.

Szilágyi: Magyarországi képzőművészek névsora

Capellaro Gottlieb, írás

Keszthelyi. 1940. júl. 26-án halt meg. A Balatoni Múzeum Egylet alapitó tagja volt. Igazgatóválasztmányi tag. Kezelte és gyarapitotta a múz. rovartani anyagát. Ot nagy üveges szekrényben lévő lepkegyüjteményét, 3851 drb./a múzeumnak ajándékozta. 29.old. 34.jegyz

Sági Károly: Hetven éves a keszthelyi Balatoni Múzeum 11.old

A Veszprémmegyei Múzeumok Közleményei. IV/1969. Veszprém. 1969. Alföldi Nyomda. Debrecen.

Capellaro Gottlieb,órás

Keszthelyi órás.A keszthelyi múznak adott lepke-gyüjteménye 2581 darab. 1917-ben ez volt az állomány. 21.old

Sági Károly: Hetven éves a keszthelyi Balatoni Múzeum 11.old

A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei. 8/1969. Veszprém.1969.Alföldi Nyomda.Debrecen

Capellaro Gott

Giovanni Capelli
grafikus

MDK.

A Szinyei terembén részt vesz kiállításon.

fl: Mai olasz grafika
Magyar Nemzet, 1959. márc. 7.

4l

D Capellmann, Jos.

d

Gereczerajztár

350-h_367.h.

Fibula bronzból, email díszítésű

VII. 243

magyarra

Capellner Ferenc

József

kártyafestő Buda

1736. máj. 4. iktatják

be a budai polgárok

törzskönyvébe.

Lásd Nagy Lajos: Régi pesti

és budai játékkártyák.

Tanulmányok Budapest múltjából I.

Bp. 1932. 134, 140. l.

Capellner Ferenc József

1736.

† Buda

Kolb kártyás.

Kolb J.: M. kártyajátékok adatai Bp. 1939.

emlékek Országos Bizottsága
és képviselve volna.

Kiváló tisztelettel:

Budapest, 914. nov. 17.

Laub Istvánné
szencak. tanár.

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848. II. 711

Név: Capellner Franz Joseph

Foglalkozás: játékkártyafestő (Kartenmaler)

Szárm.hely: _____

Hitfelekezet: _____ Csal.állapot: _____

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1736 V. 4.

A polgárjogért fizetett összeg forintban: _____

magiva

Capellner János

kártyafestő 1751.

Buda

l.

Kolbkártyaf.

a

afehérvár, Marosszentimre és Tövisre

cs utazásról.

	K. f.
alagut és podgyásszal	
= 2 x 3.40 =	6.80
vissza = 2 x 2.- =	4.-
s vissza = 2 x 2.- =	4.-
ntimrére és vissza	8.-
th. templomig és vissza	3.60
=	10 -

unyad Gyulaf. Tövis

Capellner János

Kártyafestő Budán 1751 körül. Városi tisztséget is viselt.

Magyarország

1925. márc. 22.

(Kártyások és kártyafestők a régi Pest-Budán.)

~~U. 4066~~

Vasárn. **12** Jónás		Protestáns: Jónás Görög: Al. János Izraelita: Markesv. 23
Hétfő **13** Szaniszló		Protestáns: Szaniszló Görög: Ar. sz. János Izraelita: Markesv. 24
Kedd **14** Jozafát		Protestáns: Klementin Görög: Fülöp Izraelita: Markesv. 25
Szerda **15** Gertrud		Protestáns: Lipót Görög: Szamóna Izraelita: Markesv. 26
Csütört. **16** Ödön		Protestáns: Othmár Görög: Máté Izraelita: Markesv. 27
Péntek **17** Cs. Gergely	● Újhold 17 óra 24 pk.	Protestáns: Hortense Görög: Cs. Gergely Izraelita: Markesv. 28
Szomb. **18** Péter	1933 **NOVEMBER** 30 nap	Protestáns: Ödön Görög: Plátó Izraelita: Markesv. 29

46 ik hét. Nap kelte 7 ó. 0 pk. — Nyugta 16 ó. 28 pk

Capellner János

budai Chartaczoli-
orum pictor
Kártyafestő
XVIII. sz.

l.
Miller J. F.
Epitome 166. l.
MOKsz.
2639.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Capellner János

Kürtgyártó

1757. Buda

Miller 166. l.

Hódmezővásárhelyi múzeum épületének
ügye VII. 170, 171.

Capellner János

kártyafestő Buda

1757.

lásd

Tanulmányok Bpest I.

134, 140. l.

Capello Károly, dalmát építő és képfaragó. A XV. században Trauban élt. Az egykorú iratok 1468 és 1472-ben említik.

Kukuljević I. Slovnik-
Zagreb. 1858-60.
171 l.

Capello - Károly

Capello Radoszlav, dalmát építő és képfaragó. Az előbbinek testvére, vagy fia. A XV. században Trauban működött. 1468 táján ő és C. Károly együtt dolgoztak Raguzai Domonkos és Traui Jakab mesterekkel, akikkel Radoszlavnak valami czivódása is volt. Radoszlav tanítványai közül való volt a sminai Radosalié Lukács, aki 17 éves korában 1469 márcz. 13-án szegődött a mesterhez.
U. o.

Sz - Sz.
294. l.

Capenko, építész

MNK

Műve: Szocialista realizmus néhány problémája a szovjet építészetben. 1953

Elvei felhasználják a magyar építészetben.

Gyárfás Iván: A tömeges lakásépítés városépítési vonatkozásai.
Bp. 1954.

41.l

Ø Caperano

győri építészeti felügyelő

1599

l.

Hadtört. Közl

1933. 27. l.

13. Számlyzet fizetési
14. Költség
15. Pénztár

16. Elfogadvány kamat
17. Váltódiszkont

CAPERANO epiton

1598 Győr

Koppány T. - Studia Agriensia 17. 160

Ø Capesztori

hírés hajóépítő
család
Szegeden a
XIX. szban

Kovács János

Szegedi emlékek.
Szeged, 1895.
167, 168. l.

cinski, I

MDK

Capesztori család

egyik leghiresebb szegedi hajóépitő volt a XIX. sz.-ban.

Kovács János: Szegedi emlékek. Szeged, 1895. 167 l.
lásd: okv a 168 lapot. MOB kvt. 2629.sz.

M.D.K.

Capi Marcell
festő

56) Vasut mentén.
(Somogymegyei Museum)

Egyéb köztulajdonból elveszett műtárgyak jegyzéke.
Budapest, 1952.

4 l.

M.D.K.

Capi Marcell

56. Vasut mentén. Olajf. 35x21 Somogymegyei Muz. tulajdonából.

Elveszett.

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. V. füzet.
Kiadja:Muzeumok és Müemlékek Országos Központja.
1952. Bp. 4. l.

CAPIDAN PERICLE festő és rajztanár. Macedoniából került Erdélybe a román megszállás elején és 1919-ben Kolozsváron telepedett le. Ott tanára lett a gyakorló gimnáziumnak, később pedig a román Szépmüvészeti Főiskolának. Müvészeti tanulmányait Münchenben végezte, nagytudásu müvész volt, erőteljes egyéniség, müvészetét éppen ezért nem tudták utánozni növendékei. Kolozsváron évenkint rendezett kiállitást müveiből. Keleti tárgyu képeivel résztvett az 1921. évi kolozsvári "Collegium Artificum Transylvanicorum"-tárlaton is.

BB.

1989. NÉGYSZÖGÜ ASZTAL, dió

1990. ALACSONY KÉTAJTÓS SZ
Nussholz. XVIII. Jh.

1991. NÉGYSZÖGÜ ASZTAL, dióf
XVII. Jh.

1992. ALACSONY ASZTAL, diófa,
Nussholz, mit lautenförmige

1993. KANAPÉ, két karos szék, k

sszel és maszkokkal. Lépcsős talapzaton. Olasz
issanceschnitzerei. Italienisch, XVII. Jh.

árnyas angyalfejes hermával, oroszlánfejes lábon.
k, Nussholz, mit geflügelten Hermen, auf Löwen-

virágos kárpitozással. Magyar, Bidermeyer. —
zierung. Ungarisch, Biedermeier.

ék és két szék, diófa, berakott disszel. Bider-
rmstühle, zwei Stühle, Nussholz, mit Intarsia.

kal, mahagoni fa, empire bronzverettel. Bécs,
einer Lade, Mahagoni. Wien, Empire.

tanduhr, Eiche. Ungarisch, XVIII. Jh.

elinszövet kárpitozással. XIX. sz. — Kanapee,
obelintapezierung. XIX. Jh.

karosszék, két szék, egy asztal, diófa, rokokó-
Salongarnitur, ein Kanapee, zwei Armstühle,
schnitzerei. XIX. Jh.

és aranyozott fa, Louis XVI. disszel, virágos
. stilus. — Kanapee und vier Armstühle, mit
anzösisch, Stil Louis XVI.

Capieux, J. S.

vezm

lásd

Soó Rezső = A XVIII–XIX. ozázad grafikai művészete a növénytan szolgálatában. Debrecen 1947 5. l.

Lásd

Thieme-Becker

V. k. 539. l.

ıs hó 22-én 217 sz.a.kelt felterjeszté-
né szül.Palakovits Margit napidijasnak
el nyolc heti szabadságot engedélyezek
ságot,hogy ezen időtartamra kisegitő
riennet alkalmazza heti 20 pengő dija-

Capillari (Kapillaris)

Antal

kiscelli kőmüves

az 1780-as években

Pacherdőmölkiapats

344, 346. l.

Rosa pomifera, rugosa

kerti rózsa

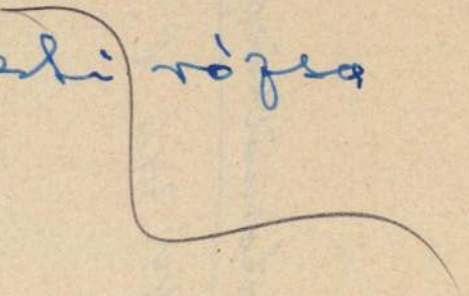

Capilozzi Simon, olasz építész. A XVII. század végén Rómában született. Mint jezsuita szerzetes később Raguzába került, s itt ő építette fel a jezsuitáknak szent Ignáczról nevezett szép templomát.

U. o. 131. l.

Sz-Sz. 296. l.

Capogrosso, Marco (Kavanjin, Kaugrosovića), dalmát festő. A XVII. század elején Spalatoban született, meghalt ugyanott a század közepe táján. Poncun Mátyás nevű földijétől tanult festeni. Művei közül csupán a spalatoi székesegyházban levő s szent Jánost Máriával és Andrással ábrázoló olajfestménye ismeretes. Lehet, hogy e székesegyházban több festménye is van, festési modora azonban annyira hasonló Poncunéhoz, hogy ma már meg nem állapítható, melyek a mester, s melyek a tanítvány művei. Márknak három fia és egy leánya volt. Legidősebb fia Kavanjin Jeromos (szül. 1640 körül, megh. 1704-ben) horvát költő volt; második fia, Simon (megh. 1699-ben) traui püspök lett, harmadik fia, Péter, pedig a velenczei hadseregben századosként szolgált és a törökök ellen vívott csatában 1657-ben Visoka mellett igen fiatalon esett el. Leánya, Erzsébet Capogrosso (Kaugrosović) Miklóshoz ment feleségül, s minthogy családjának utolsó sarja volt, családi nevét férjére ruházta.

U. o. 148. l.

Sz-Sz. 296. l.

Ø Capolino

l.

Lykanemzromantika
133. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Capovilla, dalmát szobrász. A XIX. század elején a Zengg melletti Rieka faluban élt. Az augustinus barátok szent Jeromosról nevezett riekai temploma részére két oltárt készített. Az egyik oltár faragványai a purgatoriumot ábrázolják Jézus és Mária képével, s fehér márványból készült. A másik oltáron, amelyet szent Miklós tiszteletére emeltek, két szerzetes látható fekete márványból. Ugyanez az oltár még több szent és angyal alakjával is van díszítve.

U. o. 132. l.

Sz - Sz. 296. l.

M.D.K.

Ambrosius de Cappo, milanói bőnüvös

- a milanói Állami Levéltár 1466. jun. 13-i feljegyzése szerint öt társával együtt Mátyás király épitkezéseihez kőfaragványokért indult.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 487. old.
+ 509. "

Cappy, Gräfin Constantine

Alt Rudolf modorában akvarellezett festett, művedvelő. XIX. 24

Csákó S. l.

ezdám!

hara és tisztelettel jelentkezem.

megírva

Capriolé, Aliprando

lásd

Balogh Mátyás arcképei

441. l.
452 l.
494. l. — 509
516. l. 514, 516
544. l.
546 l.

1426. TOILETTEASZTAL ZSÁMOLYSZ
Toilettetisch mit Hocker. Nusswurz

1427. KÁRTYAASZTAL, diófa, négy hajl
tisch, Nussholz. Italienisch, XVIII.

1428. KÁRTYAASZTAL, hasonló az előb

1429. ALACSONY ÜVEGSZEKRÉNY, d
Vitrine, Nussholz, im unteren Teil I

1430. NÉGY SZÉK, diófa, keskeny üléss
XVII. Jh.

1431. NÉGY SZÉK, diófa, patás lábbal,
mit rotem Samtsitz. Barockstil.

Mátyás arcképe a firenzei Uffizi-ben levő olaf. után készült.

1432. HAT SZÉK, diófa, piros ripszkárp
Ripstapezierung. Barockstil.

1433. KÉT SZÉK, diófa, faragott és át
die Lehne durchbrochen. Italienisc

1434. KÉT KONZOLASZTAL, diófa, rok
holz, mit Rokokoschnitzerei. Italie

1435. KAROSSZÉK, diófa, piros bársony
sitz. Louis XVI.

ládikával. Bidermeyer. — Nähkästchen, Nussholz, Bieder-

fa, három delfines lábbal. XIX. sz. — Rundes Tischchen,
XIX. Jh.

fa, két nőalakkal és két puttóval. Barokkstil. — Grosser
ockstil.

a, oroszlán hermával. Barokkstilus. — Grosser Armstuhl,
me. Barockstil.

sony kárpitozással. Barokkstilus. — Armstuhl, Nussholz,

párnázással. — Grosser Armstuhl, mit grüner Damast-

aranyozott fa, rokokó diszitéssel. Német, XVIII. sz. —
ldetes Holz, mit Rokokodekor. Deutsch, XVIII. Jh.

berakással. Louis Philippe. — Schreibtisch, mit reicher

fa, csavaros oszlopokkal és berakással. XVIII. sz. e. —
z, mit gewundene Säulen und Intarsia. Anf. XVIII. Jh.

Capriolo, Cento Capitani 49.

Filippo Scolari

Bulra
Jobbra néző, szakákas, hajnszor alak, pozsztó sipkában, prémes gallérotelöltöben.

TVÉNY.

s Akadémia könyvtára.

rból az itt címzett könyvet kivettem:

y v és hányadik kötete?	A könyv jelzése és száma
Hungoniae centum. 1652.	M. Tört. Qu. 250

A könyv ép állapotban visszaadandó.

.....hó 5.

Aláírás: .....

Lakás: .....

ülön téritvény irandó.

Capriolo, Cento Capitani. 10.

Carlo I. Re di

NAPOLI

drágakövet / ábrázoló-koronás alak mell-képe. Kossen háj, borotvált arcz, római tóga.

+1284

TÉRÍT

A Magyar Tudományc

Alólírott elismerem, hogy a könyvtá

A kön

Szerzője	Czíme
Wiedemann	Heroes Viennae

Budapesten, 1900 -ik évi dec.

A könyv egy hónap alatt visszaadandó.

Minden munkáról k

Hornyánszky V. könyvnyomdája.

tum Capriola Cento Capitanis. II.

Roberto Re di NAPOLI

balra felül liliomos czimer,
felül fekvő III-vel.
Féloldalt néző borotvált
arcz, gyűrűs hajjal, gallérosban, bundában, mely alatt ing látszik

+ 1343.

TÉRÍT

A Magyar Tudományo

A könyv egy hónap alatt visszaadandó.

Alólírott elismerem, hogy a könyvtá

A kön

Szerzője	Címe
Wiedeman E.	Comitium

Budapesten, 1900 -ik évi nov.

Minden munkáról kü

Hornyánszky V. könyvnyomdája.

Capriolo A.

rezum. XVI. 7.

Rónai jegyz. I.

~~Kulhanek János, [illegible]~~

~~IX. 8.~~

Aliprando Capriolo:

Ritratti di cento capitani illustri, intagliati da:

76.

(I. Mátyás).

„Matthia Corvino re di Vngaria"

Mellkép; az arcz profilban, a fején koszorú. A felső jobb sarokban Mátyás czímere.

Méretei (az irással együtt) 9·3 : 12·6 cm.

(A. Capriolo metszete)

Filippo Scolari
Zsigmund m. király
hadvezérének
I. Mátyás m. királyi

Aliprando Capriolo:
Ritratti di cento capitani illustri intagliati ~~da~~ —:
111.

Báthory István
erdélyi fejedelem

„Stefano Battori re di Polonia."

Mellrép; az arcz kissé jobbra fordúlva szemben van ábrázolva.

Méretei (az irással együtt) 9·3 : 12·7 cm.

+ 1586.

(A. Capriolo metszete)

Capriolo, A
rézmetsző

CARABAN Matilda

M.D.K.

193U-ban Magybányám a Szépmüvészeti Iskola tagja

Réti: Magybánya... Bp. 1954. 340.l.

JACQUES F.CARABIN, festő

A bécsi Dorotheum Gasse egy kirakatában volt egy fénykép A Dorotheum árverési anyagából "Extrapost" címen. A soproni Szt.Mihály templomot ábrázolta a városkapun kívül festette.Előtérben postakocsi,vámházikó,a temető kapuja.A templom restaurálása után készült/1860 után/ Derüs,biedermeinner hangulatu,élénk szinü.Mérete 45+57 cm. 255,old

SOPRONI JÓZSEF: Jacques F.Carabin belga festő olajfestménye. 255,old

Soproni Szemle,Helytört.Folyóirat.XXIV.évf.1970.

JACQUES F.CARABIN, festő

Belga festő.Képén a soproni Szt.Mihály templom,amelyet a festő az egykori városkapún kivül festett.A kép méret 45x57 cm.festője aláirása szerint Carabin/1834-1889/. Derus,biedermeier hangulatot árasztó mü,színei élénkek Vajjon mi módon került festője Sopronba ? 255.old

SOPRONI JÓZSEF: Helytörténeti Adattár.-Jacques F.Carabin belga festő olajfestménye 255.old

SOPRONI SZEMLE, Helytörténeti Folyóirat.XXIV.évf. 1970. 3.szám. Sopron

Carbone olasz építész

a debreceni St. Anna templom

ze épületét a tervei szerint építtette

Csáky Imre nagyváradi püspök

1721-46 között.

Műemlékvédelem 1973/1

26. old.

Ø Caracci, Agostino
festō

l.

Csat-Frey Ö. & Kunst
XXIV. K.

250-1

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
VEGYES MŰVEK.
15.

Stefani. Sopra l'antico sepolcreto di Bovolone.
Venezia, 1881

Cfüz.

(dbl.

Caracci Hannibál, festő

Művészet, III., 1904. 345-346.

Adatok művészetünk történetéhez

J Caradori

Cás d. Festo rb.

Vas. Ujs. 1861.

570. l.

Az veszprém angol-
kisasszonyok intéze-
tének rajztani-
tója.

A felkérendő

Balás Piri László

Balogh Jolán

Bogyay Tamás

Biró József

Csabdi István

Csánky Miklós

Csernyánszky Mária

Dercsényi Dezső

Domanovszky György

Dutka Mária

Ernst Mihály

Ferdinándy Mihály

Gallus Sándor

Gerevich László

megírva

Caradosso (valódi
nevén Cristoforo Foppa)
Ötvös, pénzmetsző és érem-
készítő. 1452–1526. Mű-
ködésének főrésze Mila-
nóban folyt le. Hírnevét
szinarany keresztjei, csók-
táblái, mitologiai témá-
kat ábrázoló plakettjei,
valamint nagy tőkéllyel
készült pénzei és érmei ré-
vén érte el. 1490 táján Bu-
dán tartózkodott s Mátyás
király ezüst asztali készle-
tét művészi disszel látta el.
(Elveszett). 1505-ben Róma-
ban telepedett le, ahol II.
Gyula, X. Leó, VI Adorján
fordit.

és VII. Kelemen pápak
éremrendeléséhel tum-
tették ki. Ötvösnüvei kö-
zül az Isabella d'Este
részére 1512 ben Hercules
és Cacus alakjával készi-
tett és a Federigo Gonzaga-
nak (1522–1524) készült
kalap-érmeket, valamint
a II. Gyula részére az Atya-
isten alakjával szerkesztett
pluviale csattot emlegették a
legsikerültebbnek. Benvenu-
tó Cellini szerint Caradosso
az olaszérmészek nagy sorára
gyakorolt érős hatást.

Katolikus Lexikon

I. Bp. 1931. 300. l.

(Mihalik Sándor)

Caradosso

milanói ötvös

Matyás udvari

ötvös

erod

Hekler M.M. Tört

1.08.1.

~~Germain fibula~~ VIII. 186.

Caradosso

Az egyetlen olasz ötvös, akiről tudjuk, hogy Mátyás udvarában jart, a lombardiai Caradosso, aki 1527 ben halt meg. C. 1490 ben keresi fel Lodovico Moro megbizásából Mátyás kiraly. Ö vizsi ajándékba a királjnak a milanói fejedelem Bacchus szolgát s a pulykákat, amelyeket Mátyásnak Lodovico küldött. Több mint bizonyos, hogy C. már elve nem is látta a kiraly s igy megbizást tőle nem is kapott. A milanói fejedelem bukása után a pápai udvar ötvöse lett. Molinier neki tulajdonitja Mátyás kiraly kálvári ajának kerzőtesét de ez kizárt dolog

Erod Délb 1490

..... *műhely.*

főnökség!

v ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számú .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Carodosso aromos
Cristoforo Foppa-val
Maffeo Foppa milá-
nói ötvös fiával.

Legtovább a Bécstől legm
mány sem restelli a nemzeti kö
Transsilvaniaeje, MÁTYUS ISTVÁN
vünkön látták napvilágot.

A nemzeti nyelv hanyatlás
A verselők nagyrészének Gyöngy
fölötte XVI. századi előzőinek. Cs
csak a maguk gyönyörűségére, va
énekeit ismerjük, vagy AMADE LÁS
tokban. A korszak végén, a mikor
a ki megérdemli, hogy kiemeljül
vallásos énekei alaki tökéletesség
nyelvükkel pedig éppen nagy halad
sokkal táplálkozik. Egyetlen jelesün
kibujdosott az utolsó fejedelemm
maradt meg nyelvben, érzésben
állanak a vele egykorúak munkáih
Mikes, történetünk legszomorúbb
sem adta ki munkáját, hanem — en
volna a hontalan Mikest; legfeljeb
volna; csak a késő utókor, a mel
a munkát, a melyre legnagyobb d

Mialatt Mikes Kelemen n
munkáját, azalatt itthon elvérzik a n

y részük jóval előbb keletkezhetett
tt változtat, igazít rajtuk valamit;
dején született. Alakra nézve nem
agyobb részük igazi katona-nóta,
egyeznek: valamennyi igazi meg-

473. ábra. Vörösmarty Mihály.

sok alantjáró darab mellett egy
e d e l e m című nagy époszával.

et honore nostro mandarlo reintegrato et aconzo. Et pero havemo diferito de mandarlo et exspectamo uno Magistro da Roma el quale Intendemo che lo resarcira molto bene. Et venuto chel sia non mancharemo de farlo solicitare perche lo reconza presto et bene. Et reassetato chel sia lo mandaremo senza Intermissione de tempo alla prefata Maesta." Lodovico e leveléből kitűnik, hogy Mátyás, ki rajongó hódolattal viseltetett a klasszikus ókor iránt, egy antik szobrot vágyott megszerezni, melyet a kor divatja szerint a herceg csak restaurálva, kiegészítve talált méltónak arra, hogy a királynak ajándékul elküldhesse.

Lodovico Sforza ugyanebben a levélben még egy fontos kijelentést tett: „ne mancharemo de fare che Caradosso vengha ancora luy essendo desyderato de la Maesta sua." A herceg e megjegyzése, melyet kiszakított idézetként, signatura nélkül Casati közlése nyomán Müntz publikált először,[64] arra vall, hogy Mátyás már ismerhette Caradosso képességeit. Ezt a feltevést teljesen igazolja Lodovico Sforzának 1489 aug. 21-én kelt levele, melyben értesíti titkárait, Bartolomeo Chalcot és Alvisio Terzagot, hogy Magyarországból több levelet kapott, melyeket Maffeo da Foppa fia hozott, ki azért járt Budán, hogy a király ezüst asztali készletét művészi dísszel lássa el („per ornare li argenti dela tavola delo Serenissimo re De ungaria").[65] Maffeo Foppa ötvös fia nem más, mint Cristoforo Foppa vagyis Caradosso.[66] Ily módon a Sforza-udvar e kiváló ötvösét is, ki később világhírre tett szert, be lehet sorozni a művészi pompában fénylő budai udvar olasz származású mesterei közé. Sőt miután Caradosso milánói működése csak a 90-es évekre esik, közelfekvő a feltevés, hogy fényes pályafutását a magyar udvarban kezdte meg, ahol már 1489-ben

[64] Müntz, E.: L'orfèvrerie romaine de la Renaissance. Gaz. des Beaux-Arts. 1893. II. p. 424. (Tom. 27.)

[65] Arch. Sforz. Cart. Est. Ba. 642.

[66] V. ö. Thieme-Becker: Künstlerlexikon. Bd. V. 1911. S. 563. (Hill.) Malaguzzi: La corte di Lodovico il Moro. Vol. III. 1917. p. 325.

nagyobb művészi feladatokat oldott meg és az itt szerzett jó hírneve folytán jutott nagyobb szerephez a milánói udvarban. Mátyás, úgylátszik, nagyon megkedvelte és munkájával nagyon meg volt elégedve, mivel távozása után egy félévre már lépéseket tett, hogy visszatérésre bírja, de tervét váratlan halála meghiusította.

Talán Caradossohoz hasonlóan Bernardo setayolo is, ki 1490 végén hagyta el Magyarországot,[67] azon iparművészek sorába tartozott, kik Mátyás fejedelmi gazdagságának művészi fényt adtak.[68]

A milánói iparművészeken kívül feltétlenül jártak a budai udvarban lombard építészek is, akikről, bár levéltári adat nem maradt fenn, a budai vár töredékei tanuskodnak. Az egyik vörösmárvány oromzattöredék,[69] melynek könnyedén fellendülő, konkáv ívei Mátyás címerét zárják körül (Nemz. Múz. III. tábla),

[67] V. ö. Chalco 1490 november 1-én kelt levelét. Arch. Sforz. Cart. Est. Ba. 643.)

[68] A nagy hírnévnek örvendő milánói textilipar termékei (v. ö. Malaguzzi: La corte ecc. I. p. 163.) milánói kereskedők útján is elterjedtek Magyarországon, bár ezek jóval kisebb számban keresték fel hazánkat, mint a firenzeiek. Magyarországon járt vagy Magyarországgal kapcsolatban levő milánói kereskedők: *Felix Ludovici* 1482. (Reg. Miss. Duc. Vol. 155. p. 131.); *Ambrosio Scotto 1487—90.* (Reg. Miss. Duc. Vol. 160. p. 59. Vol. 178. p. 150.v.) *Bartholomeus Castilioneus* 1489. (Reg. Miss. Duc. Vol. 170. p. 257 v.); *De Petra* testvérek, akik Martinus Penni Civis Budensis-szel kereskedelmi szerződést kötöttek 1500. (Schulte: Gesch. des mittelalterlichen Handels und Verkehrs zwischen Westdeutschland und Italien... Bd. II. p. 94—95. Dok. 175.) Ezek közül az egyikről, A. Scottoról, tudjuk, hogy összeköttetésben állott a madocsai miniator-apáttal. Arról azonban nincs tudomásunk, hogy vajjon a milánóiak is oly jelentős szerepet játszottak-e a művész- és műemlékimport terén, mint a firenzeiek (v. ö. Balogh J.: Adatok Firenze és Magyarország kulturális kapcsolatainak tört.-hez. Arch. Ért. XL. 1923—26. 198., 201., 204. l. és pótlólag Vasarinak Antonio del Ceraiuolora és D. Puligora vonatkozó feljegyzését. Vite ecc. IV. p. 462.).

[69] Lux Kálmán rekonstrukciós kísérletében (A budai várpalota Mátyás király korában. 1920. IV. mell.) ezt a könnyed, lendületes, felsőolasz oromzatot szigorú tektonikus felfogást képviselő, toskán jellegű alépítményre helyezte. Ez éppen olyan stiláris képtelenség, mint dór oszlopra korinthusi gerendázatot tenni.

derato de la Maesta sua". Queste parole del duca, che come citato incompleto, senza signatura, dalla communicazione del Casati fu pubblicato per la prima volta dal Müntz,[64] attestano, che Mattia aveva già conosciuto il talento del Caradosso. Questa ipotesi è giustificata pienamente dalla lettera di Lodovico Sforza datata del 21. ag. 1489, nella quale il duca informa i suoi segretari, Bartolomeo Chalco ed Alvisio Terzago, che egli aveva ricevuto più lettere dall' Ungheria portate dal figlio di Maffeo Foppa, il quale si era recato a Buda „per ornare li argenti dela tavola delo Serenissimo re De ungaria".[65] Il figlio di Maffeo Foppa, orefice milanese, è nessun altro che Cristoforo Foppa, cioè Caradosso.[66] Per questo modo possiamo iscrivere anche il celebre orefice della corte sforzesca nella lista degli artisti italiani, che lavoravano alla corte di Buda. Anzi, cominciando Caradosso la sua attività a Milano dopo il 1490, è molto verosimile, che abbia principiato la sua splendida carriera alla corte ungherese, laddove già nel 1489 eseguiva lavori artistici d'importanza, e per mezzo della sua fama lì acquistata riesca di farsi valere alla corte milanese. Pare, che Mattia l'abbia molto preferito e sia stato contento delle sue opere, perchè dopo la sua dipartenza dall' Ungheria si adoperava per indurrlo al ritorno, ma il suo progetto fu annientato dalla sua morte prematura.

Forse parimente al Caradosso anche il Bernardo setayolo, che partì dall' Ungheria alla fine del 1490,[67] apparteneva alla schiera degli artisti italiani, che davano lo splendore dell' arte alla ricchezza principesca di Mattia.[68]

[64] Müntz, E.: L'orfèvrerie romaine de la Renaissance. Gaz. des Beaux Arts. 1893. II. p. 424. (Tom. 27.)

[65] Arch. Sforz. Cart. Est. Ba. 642.

[66] Cfr. Thieme-Becker: Künstlerlexikon. Bd. V. 1911. S. 563. (Hill.) Malaguzzi-Valeri: La corte ecc. Vol. III. 1917. p. 325.

[67] Cfr. la lettera di Bart. Chalco datata del 1. nov. 1490. (Arch. Sforz. Cart. Est. Ba. 643.)

[68] I prodotti rinomati dell'arte tessile milanese (Cfr. Malaguzzi: La corte ecc. I. p. 163.) sono divulgati in Ungheria anche per mezzo dei mercanti milanesi, ma questi hanno visitato il nostro

Il re Mattia oltre il quadro della Madonna aspettava da Lodovico Sforza anche una statua di Bacco. Il duca ne faceva menzione per la prima volta nella sua lettera[60] del 21 ag. 1489. Più tardi l' 8 febb. 1490[61] esponeva al suo ambasciatore di Buda, a Maffeo di Treviglio, il suo progetto per il trasporto di questa statua in Ungheria. Maffeo nella sua risposta dell' 11. marzo 1490[62] già dava notizia, che il re sollecita il duca di mandargliela il più presto possibile, col primo messaggero insieme colle galline d'India promesse. Questo desiderio trovò Lodovico impreparato. Nella sua lettera del 16 aprile 1490[63] confessò, che non aveva mandato la statua, perchè spezzata. Poi continuava così: „Ma essendo in duy pezi (commo tu say) ne pare che dovendolo mandare alla prefata Maesta el sia piu conveniente et honore nostro mandarlo reintegrato et aconzo. Et pero havemo diferito de mandarlo et exspectamo uno Magistro da Roma el quale Intendemo che lo resarcira molto bene. Et venuto chel sia non mancharemo de farlo solicitare perche lo reconza presto et bene. Et reassetato chel sia lo mandaremo senza Intermissione de tempo alla prefata Maesta." Da questa lettera di Lodovico appare, che Mattia, ammiratore entusiastico dell'antichità classica, bramava acquistarsi una statua antica, la quale il duca riteneva, secondo la moda dell'epoca, soltanto restaurata e rappezzata degna di regalarla al re.

Lodovico Sforza nella stessa lettera faceva anche un' altra dichiarazione importante: „ne mancharemo de fare che Caradosso vengha ancora luy essendo desy-

il quale in appoggio all' ipotesi del Müntz (Leonardo da Vinci. 1899. p. 496.) è ritenuto per Ungherese dalla letteratura nostrale. Ma questa ipotesi poco fondata fu del tutto distrutta dalle ricerche del Calvi. (Calvi, Ger.: Il vero nome di un allievo di Leonardo, Gian Giacomo dei Caprotti, detto „Salaj". Rassegna d'Arte. 1919. p. 138.)

[60] Arch. Sforz. Cart. Est. Ba. 642.

[61] Arch. Sforz. Cart. Est. Ba. 643.

[62] Mon. Hung. Hist. Ser. IV. Vol. IV. p. 149.

[63] Milano, R. Arch. di Stato. Autografi Artisti diversi: Cesellatori.

Caradosso

lombardiai érem-
készítő

l.

Riedl Frigyes

A mag. irod. Jövrányai.
Bp. 1896. 68. l.

iniszternek f. é. október hó
II. ker. állampénztárhoz intézett

emlékek Orsz. Bizottsága előadója
ber hó 3-án tartott minisztertanács-
ján, *Hatszáz /:600:/ korona* ---
biró beszerzési előleget engedé-
ztárt, hogy ezen összeget nevezett-
részletben, és pedig */:300:/ K-t*
t az első részletnek felvétele
~~----------az első részletnek~~
illetőleg az 1915. évi 14.000. P. H.
n megjelölt esetekre nézve megengedett
ifizetett összegeket tárcán terhére,
iadásként számolja el.

Caradosso

ötös

l,

Balogh Erdélyi ven

150. l,

Burdinis 153. l.

(itt Foppa

Christoforo

nevén közölve)

1274. HOSSZUKÁS TERITŐ, brokát, ha
dem Vorigen.

1275. MISERUHA, sárga selyemalapon,
Messgewand, auf gelbem Seidengru

1276. PLUVIALE, zöld damaszt, kék ala
Pluviale, grüner Damast, die Capp

1277. LAMBREQUIN, szines grospoint é
farbige grospoint und Perlstickerei.

1278. NAGY TERITŐ, hat mezejében
Grosse Decke, in sechs Felder Kre

1279. KÉT FÜGGÖNYSZÁRNY, Biderm
Zwei Vorhangflügeln, mit Biederme

1280. TERITŐ, keresztszemes himzéssel,
Biedermeyer.

1281. SKUTARI BÁRSONY, szöllőfürtö

1282. SKUTARI BÁRSONY, kék-vörös
Muster. XVIII. Jh.

1283. SKUTARI BÁRSONY, kék-vörös

ch, mit Blumendekor. Französisch, Louis Philippe.

rrel, virágdisszel. Francia, Louis Philippe. — Aubusson-
:or. Französisch, Louis Philippe. 520×430 cm.

el. XVIII. sz. — Ladikteppich, mit roter Gebetnische.

l. XIX. sz. — Schirasteppich, mit Cypressenmuster. XIX.

medaillonokkal. — Beschirteppich, mit rote längliche

alapon erdélyi rajz. XIX. sz. e. — Anatolischer Teppich,
ster. Anf. XIX. Jh. 175×132 cm.

ıkörrel. XIX. sz. — Persischer Laufteppich, mit gelbem

. — Persischer Teppich, mit herater Muster. 200×305 cm.

kék medaillonokkal. — Chinesischer Teppich, im braunem
m.

rágok. — Chinesischer Teppich, im roten Spiegel Blumen-

Caradosso

milanói ötvös

ired.

Gent Brest muso

34. l.

Caradosso

ísod

—

Molinièr Emile. Histoire générale des arts appliqués à l'industrie. Tome IV. Paris.

Lásd Éber

Műveszeti lexikon

I. kiadás

127. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

.....

a műhelyfőnök va
aláír

8. sorsz. Műhelyi minta. –

Caradosso

lombardiai ötvös

tred

Jani Ath 30 l

cresle
a pitkötetbe
most nem
Ell

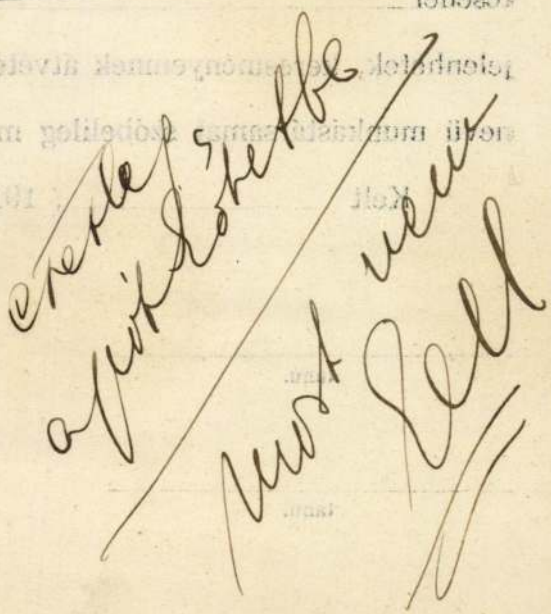

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhelyfő

Miután keresményemnek 191..... év...

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztam.

Kelt ....., 191..... évi

.....
tanu.

.....
tanu.

Jelentem, hogy .....

Caradosso

milanói ötvös
Mátyás király
udvari ötvöse
volt

Horvkézmű

II 614. l.

levéltárban, valamint az udvari kamarai levéltárban a Hungarn Maut és a Hungarn Commerz idevágó anyagát. A tárgy egy részét már fel is dolgozta „A Magyarország és Erdély közti vámhatár megszűnése 1784-ben" címen (tanulmány az Intézet Évkönyvének IV. kötete számára). A Magyar Szemle májusi számában egy cikket tett közzé „A keresztény rendi állam publicisztikája Ausztriában" címmel. Végül Lukinich Imre egyetemi professzor részére kikereste az udvari kamarai levéltár Hungarn-sorozatának 18 fasciculusából (1701—1703) a II. Rákóczi Ferencre vonatkozó okmányokat.

Dr. Csóka Lajos (1904, Bük, Sopron m., róm. kath.) bencés tanár, novembertől januárig mint változó belső tag, februártól júliusig mint vendég lakott az Intézetben. Mint az Österreichisches Institut für Geschichtsforschung tagja, rendszeresen résztvett az Intézet előadásain és gyakorlatain. Különben folytatta Kollár Ádám életének és működésének kutatását a különféle bécsi levéltárakban (Staatsarchiv, Archiv des Innern, des Unterrichtsministeriums, der Wiener Piaristen, Handschriftensammlung der Nationalbibliothek, azonkívül Sopronban a városi levéltárban és Thier László magángyüjteményében). Kutatása

Caradosso

wod

Gerevich László

A Nagyboldogarszony-
templom elrabolt
kincsei.

Budapest 1945,
I. erf. 102. lap.

kár Sopronban. Zentai Vilmos honvédelmi
párt soproni gyülésén felszólalva, bel-
szélt.
ségéről szólva, hangoztatta, hogy ebben
t: a dolgozó nép. A kormány csak akkor
lpolitikai célkitüzéseit, ha a dolgozó
A külföldi segitségek a termelés szem-
jekciót az ország gazdasági életének,
épitést csak önmagunktól várhatjuk.

látogatást tett Nagy Ferencz miniszter-

buzát, 350 vagon cukrot és 250 vagon

Caradosso

(Cristoforo Foppa)

ötvös-médailleur

irod

Michel 999.l

Komáromi Könyvtár III. 62, 63, 64,

— múzeum III. 62, 63, 64,

Corradosso

l.

Heklor Budapest.

35, 36. l.

Caradosso

milanói ötvös

vöd

Pétermagyarország

Verecke V. k. 50 l.

HELYSÉG

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

KOR

ŐRZÉSI HELYISÉG

TULAJDONOS

MÉRET

TÁRGY

LEÍRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DÍSZÍTÉS, FELIRAT, JE

FÉNYKÉP, RAJZ

Carodosso

olasz ötvös

Lásd

Benvenuto Cellini

önéletrajzát.

Caradosso

zrod
z

Hekler Ung

87. l.

Kolowrat Ferencz:

Csaknem derékig, hatnyo
szes keretben. Haja rövid, ol
vált. Ingének s himes kab
körül van csavarva s jobb va
Mellét négy rendjel díszíti:
vannak, koronás czimer látha

„Franz Graf Kol
Liebsteinsky
Staats und Conferen

alól balra: „J. Ender pinx"
s jobbra: „F. Herr lith."
s legalól középütt két sorban:
„Verlag und Dru
in Commission

Könyomat, chinai papiroson,
Lasza 7699

55/93 № 92

Caradosso

l.

Pulmazarch

II. 246 l.

Caradosso

milanói ötvös,

Mátyás állandóan

foglalkoztatta

Horváth Mátyás kori

199. l.

M.D.K.

Cristoforo Foppa (Caradosso)
Nobrász

Mátyás kalváriájának, vagyis az erekbjetartójának, alsó alkotóvészeit neki tulajdonítják.

Benevicz, Divald, Heller: A művészetek története. 3 kötet.
Uj hor. 2241.

M.D.K.

Caradsso/Cristoforo Foppa/,ötvös

Mátyás király udvarában müködött.Milanóból jött.
430.o.

Kampis Antal:A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene,
a szinház és a film.Bpest,Minerva.1960

M.D.K.

Caradosso, olasz ötvös

Mátyás király részére, a budai udvarában is dolgozott.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc
Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 888. old.

Caradosso — Cristoforo Foppa

Milánoból jött ötvös, későbbi hírnevét budai munkásságával szerezte. Feltehető, hogy a Mátyás-kálvária alsó része az ő műve.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

93. l.

Caradosso

olasz ötvös nevét hozzák kapcsolat-
ba a Mátyás-kálvária alró
rézével. Nem kétséges, hogy
Budán készült.

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig.
Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

82. l.

M.D.K.

Caradosso Cristoforo di Giovanni

Maffeo Foppa (1452-1526/27) ötvös

Lodovico Sforza 1489. aug. 21-i levelében szerepel, mint azi a magyar király ajánló levelével érkezett hagyarországról, akol a király asztali crüst díszeit készítette, és Lod. Sforza Paviából tovább ajánlja Bartolomeo Chalco. szt. hercegi titkárhoz.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 565 old.

M.D.K.

Caradosso, ötvös

nevét mégegyszer idézi a szerző a milanói hercegnek egy 1490. ápr. 16-án kelt leveléből, ahol egy bacchus szobráról történik említés.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 565 old.

M.N.K.

Caradosso / Cristoforo Foppa/ ötvös

Milánóból került Magyarországra.

Feltehető, hogy az um. Mátyás-kálváriának

alsó részét ő készitette.

Kampis antal: A képzőművészetek története 629.l.

A Kultura Világa Kp. 1963.

HDK

Caradosso

milánói ötvös

Mátyás király udvara számára arany-ezüst tárgyakat, érmeréket résnit

Dékány: Magy. ken.

Radnamé: Ragyogó művészet...

20

MDK

Caradosso olsz szobrász, ötvös

Müvei Mátyás király gyüjteményében megtalálhatók voltak.

A magyarországi müvészet története I. 281.l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

Caradosso ötvös M.D.K.

Milanóból jött hátyás udvarába

Kanyis, Magy. mův. Bp. 1960 430

MDK

Caradosso /Cristoforo Foppa/

Müvei ott voltak Mátyás király gyüjteményében.

Magy.Müv. Tört. I./ I./szerk. Dercsényi 263.o.

M. D. K.

CARANOPOL Eufrosina

Nagybányán a Szépművészeti Iskola tagja

1928.

Réti: Nagybánya.... Bp. 1954 339. l.

M. D. K

N[illegible]i lsKola tagja

D Caravaggio

festő

l.

Pataky 1957

163. l.

teni, a vezetése alatt álló intézet / egyesület működésé

ben már régebben volt szerencsék a t. czim

sajnálattal nélkülözzük az erre vonatkozó ac

megjelenhetésének gyorsítása czéljából tisz

szükséges adatokat az ide mellékelt tábláza

rövid idő alatt alulirt hivatalhoz (IV., Közpo

visszaküldeni sziveskedjék.

Hivatalos tisztelettel

Budapest székesfőváro

2652/a sz. Székesf

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NAPLÓ
(VESZPRÉM)

Caravaggio.

1967 MÁJ. 7

Tárlat-jegyzet

Nem szerepelt mesterművek kiállítása a Szépművészeti Múzeumban

1021

Sok olyan kiváló alkotás hever a múzeumok raktáraiban, melyek évtizedek óta, vagy még sohasem kerültek a közönség elé. A szakértők számontartják ezeket, kiállításokon azonban azért nem szerepeltek, mert a történeti vagy műfaji szempontok szerinti csoportosítások egyikébe sem voltak beilleszthetők. Most ezekből a mesterművekből rendeztek kiállítást a Szépművészeti Múzeumban.

A múzeum Régi Képtárának értékes festményei közül a kiállításon láthatók azok is, melyeket nemrég restauráltak. Igy a közönség nemcsak olyan anyagot kap, mely számára új, hanem mindjárt teljes szépségükben szemlélheti a még nem látott műveket. Kiegészítésképpen három vidéki gyűjtemény, az esztergomi Keresztény Múzeum, az Egri Képtár és a pannonhalmi főapátsági gyűjtemény néhány kiemelkedő alkotása, valamint magángyűjtők egy-két féltve őrzött képe is szerepel a kiállításon. Ezzel teljesebbé lett az egyes korok művészetének és egyes művészek munkásságának bemutatása.

A művek nagyobb része a régi olasz, német és németalföldi művészek festményei és szoboralkotásai közül való. Sofonisba Anguisciola a legkorábban ismert jeles festőnők közé tartozik. A restaurálás során láthatóvá lett szignó tette bizonyossá, hogy ő a kiállított Madonnakép szerzője. A Keresztény Múzeumból való Női szent mártiromsága és Fiatal nő a mulandóság szimbólumával című festmények a Caravaggio köréhez tartozó mesterek munkái. Caravaggio tanítványainak művei egyáltalán nem szerepeltek a Szépművészeti Múzeum anyagában, így a nagy itáliai mester ihlette művek először láthatók Budapesten.

A németalföldi művészetet reprezentáló anyagban az ifjabb Pieter Brueghel Falusi búcsú című képe évtizedek óta most kerül újra a nyilvánosság elé.

Két vitrinben a Régi Szoborosztály tíz műtárgya látható. Ezek a kisméretű szobrok ugyancsak nem szerepelnek az állandó kiállításokon. Talán a legfigyelemreméltóbb egy 1300 körüli időből való alabástrom „Királyalak" torzó, az antwerpeni XVI. század eleji színes oltárszobor és a Reménységet ábrázoló velencei bronzszobrocska.

A Modern Külföldi Képtár anyagából származik a múzeum új szerzeménye. Anton Einsle: Nő piros ruhában című arcképe és az osztrák Waldmüller kis női arcképe, valamint Delacroixnak egy magángyűjteményben most felfedezett alkotása.

A kiállítás megtekintése új és ritka élményt jelent a művészet barátainak. *L. L.*

VÁZLAT (Kun Mária rajza)

...vetének.
Cserhát Jó...

...szló képe...
...pán

...rajcsirovics művészetének behatóbb ismerői, a szakemberek, nyilván azt is meg tudnák mondani, hogy a tanulmányutak tapasztalatait, a Szovjetunióból, Franciaországból, Olasz- és Görögországból hozottakat milyen mértékben hasznosította a tatabányaiak festője.

A szemlélő megérzi, hogy *a bemutatott Krajcsirovics-képeken az „elbeszélést" bravúros rajzkészség, a szerkeszteni pontosan tudás szolgálja.* Ihletének egyik forrása a maga mozgalmasságában és fenséges nyugalmában visszaadott, „többletet" nyújtó táj. Ilyenek a Tatabányai dombok, a Gallai dombok, a Dombok és a mi tetszésünket leginkább megnyerő Alkony, Zirci táj. Vagy az ezeknél is ritmusosabbra komponált Téli táj és Balatoni táj.

Az emberábrázolásból vizsgázó képek közül *szívesen adjuk a kitűnő osztályzatot* a nagy esemény előtti idegfeszültséget hitelesen sugalló Robbantóknak, a Bányászoknak, a mélybe leszálló Munkába menőknek, de ezek előtt is az emberi érzelmekből, ...lapok hasabjairól. Fiatal pedagógus, de a pedagógusoknak abból az igényes fajtájából, akiknek a mindennapi oktató-nevelő munka gyakorlata (hogy ideg- és energia-koptató „robotot" ne mondjunk) nem szegi szárnyát. Széleskörű műveltsége, kulturáltsága, a művészeteket értő képessége — alkotásra képes tehetséggel is párosul.

Ezt különféle gyűjteményes megyei tárlatokon kiállított egy-egy festménye, vagy a lapokban publikált linómetszetei is sejttették; mostani, *önálló gyűjteményes kiállítása pedig kétséget kizáróan bizonyítja.* Pápán, a Főtér egyik vállalati székházának klubjában (ÉM, Tégla- és Cserépipari Vállalat) egy hétig láthatta (illetve láthatja ma még) e kollekciót a közönség.

A mintegy harminc festmény és tíz metszet tematikailag három csoportba sorolható: a Bakony, a Balaton és — egy múlt nyári jugoszláviai turné révén — a dalmát tengerpart tájai voltak ihletői. A sziklára épült tengerparti katedrális éppúgy beletartozik eleven érdeklődésébe, mint Tiha... télies pápai Fő-tér épp... mint Trogir (Csontvári ... is megfestett) fő-terének világos izzású színei. Rokonszenvvel fordul a hazai táj sajátos munkamozzanatai, a dolgozó ember felé (Szalmahordás, Rönkrakodás); édesanyja egyébként realista portréjának hátterét — szép jelképül — középkori oltárkép-, vagy bizánci ikonfestők módjára színarannyal festi. Mint cikk-író, szót emelt a falusi, népi műemlékek védelmében.

A kiállítás leginkább kiforrott, eredeti egyéniségre valló darabjai a *linó-metszetek;* a festmények nem egységes stílusúak. A festő-Heitlert — a művészet-történész Heitler közvetítésével — sok és változatos hatás éri. Erénye — vagy inkább ereje —, hogy azért ellen tud állni az utánérzéseknek, az epigonizmusnak; s a legjobb értelemben vett műélvező-képesség vagy együttérző képesség nem szállítja le tevékenységét a dilettantizmus szintjére. Nem egy széplelkű művészetbarát: — *festő festette ezeket a képeket!* Ez a (bár rendezésében kissé zsúfolt) kiállítás — tiszteletre és elismerésre méltó törekvések dokumentuma.

K. I.

...mészetesen nem hozhattak teljes e... a téren. Lényegében kétféle nézet ... egyik szerint *a Hold kráterei vulká... hozta létre.* Ebben az esetben az ... kialakulása a földi kőzetképződés... ható, tehát az 1000—1300 fokos lá... dulása után alakult ki a felső ré... verzió: *a világűrből érkező mete... dása hozta létre a krátereket.* Ha... történt, akkor az infravörös sugar... nem magának a Holdnak, hanem ... meteoroknak az anyagát „látta" ... rendezése.

A tanács vb megvitatta...

Ve...
az ideg...

AUTÓPARKOLÓ A BÁSTYA ... RÉMI CIKK A HUNGARIAN ...

A közelgő idegenforgalmi fóidényre tekintettel Veszprém Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága a közelmúltban napirendre tűzte az 1967-es év legfontosabb idegenforgalmi teendőinek megvitatását.

Az idegenforgalmi hivatal városi kirendeltsége jelentést készített, amelyben felmérte a múlt év tapasztalatait és ennek alapján több fontos javaslatot tett Veszprém tu-

kellett volna a hazugságokat. Na, mondom ...

Csakhogy a számítás mégsem vált be: ... itt.

volt könnyű a dolgok nehezebbik végét megfogni?

Carbo Ludovicus

Ø 1474

Croutovi jeff

Pozsonyi ötvösök mesterremekei V. 88–92.

Carcania , Ascanius

1623. szept 29.

A haditanács kiküldi Pozsonyba Petrus Paulus Floriani épitészt, /mellé rendelve Ascanius Carcaniat/ Pozsony város romjainak és sáncainak felülvizsgálására és helyreállitására. A kamara az épitésznek mindenben segitségére. legyen.

242.o. 833. sz.

Bottló Béla: Müvészettörténeti regeszták a királyi határozatokból és rendeletekből.
Müv. Ért. 1960. IX. évf. 3. sz. 237- 244.o.

CARDEI Ioan M.D.A.

1927-ben Nagybányán a Szabadis-
Kola tagja

Réti; Nagybánya.... Bp. 1954. 330.l.

Véne Cardot
kiállítás a Dorottya utcai kiállító-
teremben

Magyar Nemzet 1984. V. 31.

M.D.K.

Cardéter Tamás ácsmester

Pest,

Jászberény, rk plébánia templom torny sisakja,

1803-1804.

1956-ban elpusztult.

Müemlékvédelem 1966/2. 127. 1.

M.D.K.

Cardoni (Kardoni) József, festő

neve 1800-ban szerepel
az egri városi összeírásokban

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 316 old.

M.D.K.

Cardoni (Kardoni) József, egri festő

az 1800-évi összeírásokban szerepel, mint vagyutalan zsellér.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

316. old.

CARDONI /KARDONI/ József egri festő, akit Egerben 1800-ban irnak össze, mint vagyontalan zsellért, aki a IV. városnegyed IV. fertályában lakik.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Cardot Véra

Tisztelet a szülőföldnek.

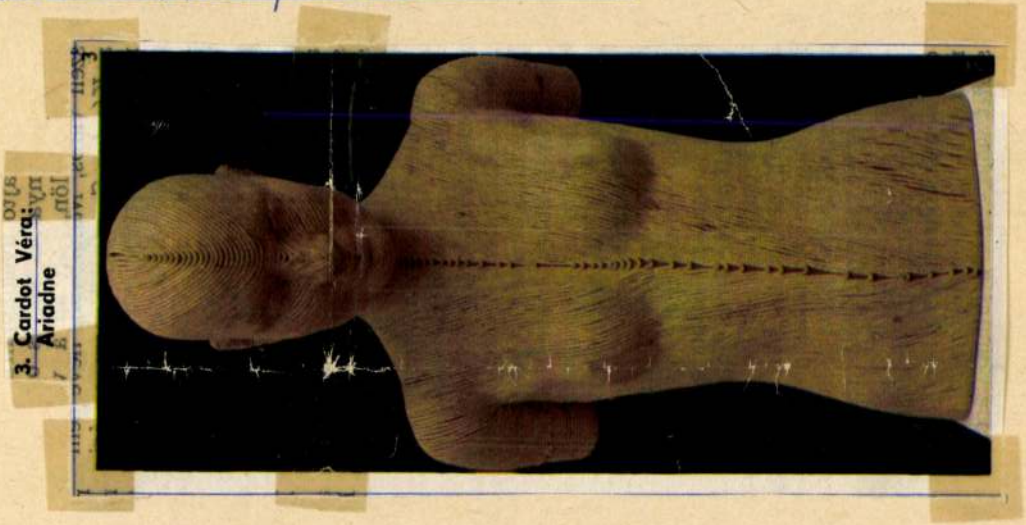

Magyar Hírek, 1983. jan. 22.

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Véra Cardot francia szobrászművésznő

SOMOGYI NÉPLAP

1984 JUN 2

1021

Megnyílt a franciaországi Véra Cardot kiállítása Budapesten, a Dorottya-utcai kiállítóteremben. Képeink a kiállításon készültek.

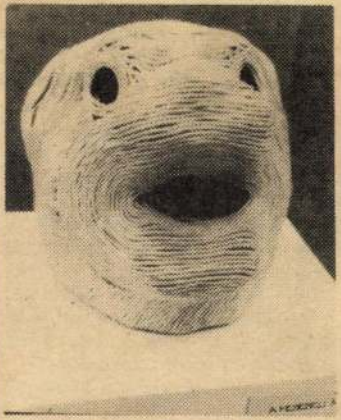

A mesebeli állat

B. kisasszony

Nő nyakékkel

resztmetszetű faanyag esetén is szilárd, és kis súlyú lesz. A vázat alkotó keretet és a támaszt négy, egyenként 900 mm hosszú és két rövidebb, 325 mm-es darabból állíthatjuk össze. A megadott méretűre vágott lécdarabok végeit fűrésszel, majd ráspollyal kerekítsük le, s jelöljük meg rajtuk a furatok helyét. A hátulsó lábakat (és egyben az ülést) képező lécek (2) kialakítása kissé eltér az elülső lábat (és a háttámlát) alkotó lécekétől (1). Annyi a különbség, hogy a háttámla állíthatósága érdekében a darabok élébe kettő (vagy esetleg több) fogazást kell munkálnunk.

A két támlécen (3) is jelöljük be a facsapok furatait, majd az azonos méretű darabokat összefogatva. csak a fúróval k
a hátulsó lábak f
A furatot a felső
két kis befűrész
kítsuk ferde U a

A kifúrt lécek
gondosan csiszolj
Csiszolás után a l
cal (pl. Xyladecor
hatjuk be. Amíg
a darabok, fűrész
13 mm átmérőjű,
anyagú összekötő rudakat. A keretekhez három különböző hosszúságú szükséges. Az elülső lábaknál és a háttámla felső végénél egy-egy 351 mm hosszú (4), az ülésnél és a hátulsó lábaknál egy-egy 351 mm-es (5) rúd kapcsolja össze a két-két oldallécet. Két darab 400 mm hosszú rúddarab (6) pedig a támlát tetszőleges magasságba állító támasz léceit köti össze. Utoljára a keret forgáspont-

Végül a két hosszanti oldalán beszegett, 1 m hosszúságú és 35 cm széles textilcsíkot erősítsük a vázra. *Az anyagot a felső és az alsó rúdon áthajtva, erős cérnával, sűrűn, apró öltésekkel rögzítsük. Az ülésvászonat kárpitos tűzőgéppel (hasonló az irodai tűzőgéphez), esetleg apró szegekkel is hozzáerősíthetjük a rúdhoz.*

S. M.

MAHIR
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Véra Cardot
Francia szobrászművész
NÓGRÁD
1984 JÚN 2

1021

Véra Cardot kiállítása

Megnyílt a franciaországi Véra Cardot kiállítása Budapesten, a Dorottya utcai kiállítóteremben. Képeink a kiállításon készültek.

Nő nyakékkel

B. kisasszony

A mesebeli állat

GYÁSZJELENTÉS

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy a szeretett feleség, édesanya, gyermek és testvér,

HUSZÁR JÁNOSNÉ
sz.: Stabi Klára

35 éves korában elhunyt. Temetése 1984. június 5-én, kedden, 15 órakor lesz a salgótarjáni központi temetőben.

A GYÁSZOLÓ CSALÁD

*

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy szeretett férjem,

KADLÓT SÁNDOR

életének 39. évében, tragikus hirtelenséggel elhunyt, temetése hétfőn, 4-én délután fél 2-kor lesz a zagyvaróna falusi temetőben.

A GYÁSZOLÓ CSALÁD

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetet mondunk mindazoknak a rokonoknak, szomszédoknak és kedves ismerősöknek, munkatársaknak, akik szeretett halottunk,

DR. TÓTH ÁRPÁD

temetésén részt vettek, sírjára virágot, koszorút helyeztek és részvétükkel fájdalmunkban osztoztak.

A GYÁSZOLÓ CSALÁD

Ügyes szekrényelemek

A tavasz, a nyár új életerőt ad nemcsak a természetnek, hanem a dolgozni, gondolkodni vágyó embereknek is. Sok okos elképzelés születik az emberben a lakás korszerűsítésével, felújításával kapcsolatban. Ez lehet új berendezési tárgy, de lehet csak a lakás átrendezése. A bútorok célszerű átcsoportosításával nemcsak felfrissül a lakás, hanem rendezgetés közben sok holmitól megszabadulunk és jobb tároló helyeket is találunk.

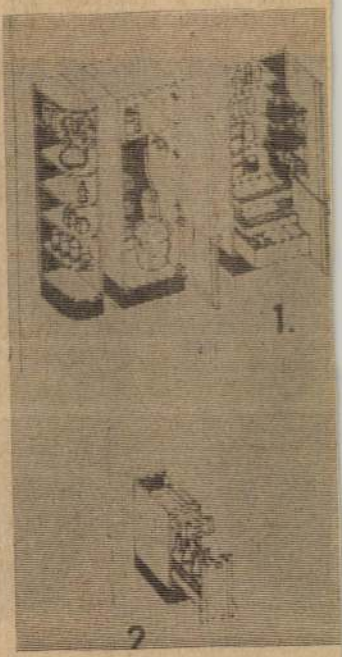

Az alábbi ábrákon olyan szekrényelemeket mutatunk be, amelyek kaphatók a kereskedelemben, csak a belső területeket kell célszerűen, praktikusabban berendezni. Olyan drótkosarakkal, amelyekbe tisztítószereket, flakonokat, üvegeket, fűszereket tudunk elhelyezni. Ezeket a drótkosarakat műanyag holmikat, háztartási felszereléseket árusító osztályokon lehet beszerezni.

Így belső átrendezéssel nyerhetünk tisztítószeres szekrényt, ahol porszívót, vödröt,

Folytatjuk

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTOFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Vera Cardot, francia, szobrászművész

NÉPÚJSÁG (TOLNA)

1984 JUN 5

Kiállítás

1021

Budapesten láttuk

A közelmúltban Budapesten, a Dorottya utcai kiállítóteremben nyílt meg a franciaországi Véra Cardot kiállítása.

B. kisasszony

Nő nyakékkel

A mesebeli állat

most már n
tenyésztik
Bábolnán
megkezdték
csibék száll
gazdaságok
82 1985-ig f
rítja közve
Tetra—726-ot.

előjét, a

ményesen?

lasok beutalási arányának a
ti-iparági szakszervezetre ki-
nzése alkalmat ad egy tévhit
. A különböző fórumokon
igyanis azt hallani, hogy a
beutalására a szakszervezeti
fordítanak megfelelő gondot.
sról tanúskodnak. A szakszer-
nak mintegy 13 százaléka
— de már 1982-ben is — a
óknak a 16 százalékát kapták

utalási arányuk tovább ja-
1 18 százalékot. Vagyis csak-
ötödik beutaló nekik jutott.
két esztendő statisztikája iga-
a szakszervezeti tagságukat
nyugdíjasok, ha igényelnek
s beutalót, azt előbb-utóbb
k. Az persze, lehetséges, hogy
arra az időpontra jut nekik,
or szeretnének üdülni, de ez
ózóknál is így van. Nyugdíja-
zezoni családi üdülésben nem
k. Ennek oka, hogy a főidény
itt ilyenkor az aktív dolgozók

lését.

Hogy most értékelték az elmúlt évet, az nem azt jelenti, hogy nincsenek már régen felkészülve az idei feladatokra. A társadalmi munka idei tervei már hónapokkal ezelőtt elkészültek.

Izgalmas olvasmány. A tény, amit rögzít, önmagában imponáló, 15 millió forint értékű társadalmi munkát akarnak elvégezni. Ennek nagyobbik hányada természetesen az uszoda építése. Az elmúlt hét végén ülésezett az uszodaépítő egyesület, és döntöttek arról, hogy a munkát a héten meg kell kezdeni. Elképzelhető, hogy mire ezek a sorok megjelennek addigra a területen is megjelennek az első társadalmi munkások is.

És itt meg kell állni egy pillanatra, mert maga az egyesületi forma is az utóbbi évek új jelensége. Ez is a

Carelli, Giuseppe (1858-1921)

„Görög romok" o.fa. 17x33 cm

J.l.b. G. Carelli Kikiáltási ár: 4000 ft

BÁV 49.Képaukció Budapest,1979.szeptember

M. CARETH ERZSÉBET

Nr. 2.
Olajfestmény. Tájkép. Jelz. 33 x 24 cm
Nr. 5.
Olajfestmény. Tenger. Jelz. 38 x 29 cm
Nr. 6.
Olajfestmény. Olasz táj hiddal. Jelz. 38 x 29 cm
Nr. 12.
Olajfestmény. Tájkép. Jelz. 38 x 29 cm

Babócsa (Somogy m.), volt Merész kastély mütárgyai.
Veszélyeztetett Magángyüjtemények Miniszteri Biztossága.
XLIV. számu leltár. 1948.(Iparmüvészeti Muzeum, Adattár)

M. GARETH ERZSÉBET

Olajfestmény. Tájkép. Jelz. 33 x 24 cm

Olajfestmény. Tenger. Jelz. 38 x 29 cm

Olajfestmény. Olasz táj hiddal. Jelz. 38 x 29 cm

Olajfestmény. Tájkép. Jelz. 38 x 29 cm

Babócsa (Somogy m.), volt Merész kastély mütárgyai.
Veszélyeztetett Magángyüjtemények Miniszteri Biztossága.
XLIV. számu leltár. 1948.(Iparmüvészeti Muzeum, Adattár)

D Carfuss Ferenc

festő

szül. Székesfehérvárt,

XVIII. 22

lásd

Fleischer Béni 35. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

M. D. K.

CARFUSS Ferenc festő

szül. Székesfehérvár

1738-ban iratkozik be a bécsi

Képzőművészeti Akadémián

Garas XVIII. 27. 211. l

M.D.K.

CARFUSS Ferenc festő"

Ganas XVIII. vj. 211. l.

Cargl Ferenc
bécsi mnépiten

l.

Egyházm. Lap
I. 1880. 128. l.
(többször)

Somogyi Antiquarium és Könyvte
Budapest, V. Dorottya u. 9. ud
Telefon: 186-664.
Műemlékek Orsz. Biz. I. Könyvtára
Budapest.

T. (

Felhivjuk sz
Bank az 1947-es évben közintézm
szére cca 800.000.- Ft-os deviz
keret még nincsen teljesen kime
könyvkereskedés, elsősorban a s
beszerzésével foglalkozik. A kü
kapcsolataink vannak, ugyszinté
tokkal is, amelyek révén módunk
tudományos könyvek, hanem azon
könyvek beszerzése is, amelyek
rában elpusztultak, de pótolni sz
segitségével könyvtárakat vásár
szakkönyv került felszinre, ame

Meg kell jeg

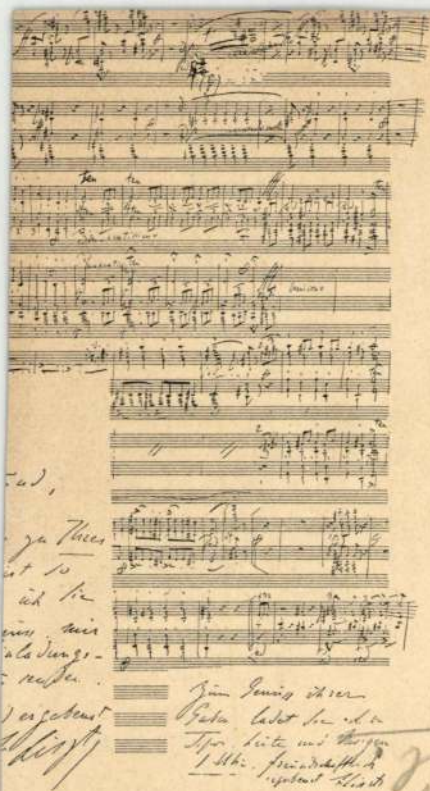

ábra. Liszt Ferencz kéziratai.

jogosított. Hogy a jövő a mult
nek, melyeknek megvilágítása a
zenének azon körülmény, hogy
felfogással és érzéssel vegyítve
oly ellentéteket fejlesztett, mely
alig lehetséges.

Előadó művészeink kö

Hollóssy Kornélia (
szerzett babérokat, 1846-ban a
sával, mely idő alatt a varsói c
a színpadtól végleg vissza ne
nélkül elképzelhetők.

Schódelné Rozália (1
Szinház megnyitásakor már kés

Hegedüs Lajosné Boi
bevált, 1858-ban lépett a Nemz
vitte a hozzá fűzött szép remé

A kiállított számos vonó
hangszerek ugyanazon családjá
XVII. századbeli olasz hegedűk
mesterek készítményeként szere
(nagybőgő) Thir Antonius-tól a

M.D.K.

CARIANOPOL Eufrosina

1926-ban Nagybányán a szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya... 337.l.

M.D.K.

1926-ban Nagybányán a szabadiskola tagja

Bé ti: Nagybánya... 33 l.

MDK

Carlo Carili 18. századi szobrász

Pálinkás L.: Esztergom 18. sz.i műv.emlékei. 1937.

O Carili, Carlo

szobrász neve az esztergomi városháza építésével kapcsolatban szerepel az 1770-es években a számadásokban, de működéséről mit sem tudunk.

Pálmikás László

Esztergom XVIII. századi művészeti emlékei. Bpest, 1937. 67. l.

A kiállított művek eladását kizárólag PAUR GÉZA műtáros közvetíti. Az igazgatóság.

A *-gal jelölt művek a Tárgymutatóban sokszorosítva vannak.

A TÁRSULATI TAGOK JAVÁRA TARTANDÓ SORSJÁTÉK SZABÁLYZATA.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat alapszabályainak 4. §. *c)* pontja értelmében, tagjai javára kisorsolás céljából, évenként nyeremény-műtárgyakat vásárol a tavaszi, illetőleg a téli kiállításokon levő, magyar művészektől való műtárgyak közül, az évi előirányzatba e célra felvett összeg erejéig, a következő feltételek mellett:

1. A művásárlásra fordítható összeg a tagsági díjakból eredő bevétel arányában állapítandó meg.

2. A társulat a tavaszi kiállítást megelőző két hét alatt a művásárlásra szánt összeg erejéig tagjai javára sorsjátékot rendez, melyben a pártfogók 15, az alapítók 3, s a rendes tagok *tagságuk első három évében 1 számmal, tagságuk minden további három éve alatt pedig eggyel több számmal vesznek részt.* Az alapítót, vagy alapítóvá lett rendes (egyes) tagot e jog belépése idejétől számítva szintén megilleti, hozzáadva az alapítói minőségben őt megillető három számot. Testület mint alapító mindenkor három számmal játszik. Úgy a pártfogók és az alapítók, mint a rendes tagok a húzást megelőzőleg az igazgatóság által hitelesített jegyzék útján értesítendők, hogy mily számokkal játszanak.

Carili, Carlo szobrász M.D.K.

Az esztergomi Tanácsház építkezési irataiban szerepel

B. Wallon Emma: Az esztergomi Széchenyi tér Bp. 1963.

M. D. K.

CARILI, Carlo szobrász

1770 - 1773. Esztergom, városháza szám. adásaiban említve

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 177. l.

Carl Henrik

MDK

Bp. V. Nádor u. 24.
Kétemeletes házat háromemeletesre epitette.1872.
1922-ben ötemeletesre épitettek.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

117.1.

Carl, Josef

Kieselbach (301)

1997. szept. 19.

Mdk.

Carl Römisch kamarai épitész terve (18 sz.)
(Misericordianus korház terv)

Széchényi Ferenc 1778-ban tett alapítványt (20000 forintot) egy kesztelyen épitendő korház részére, Festetics Pál 19.000 frtot ajánlott fel a maga részéről. Az épitkezés F. P. halálával abba maradt, s az alapítványt Papa város igazmas rendje kapta meg. 35. kép.

Magyar Műemlékek: Keszthely 1962, 46-47. l

CARLE? Joseph ács

Székesfehérvári

KOPPÁNY Tibor: Ozora és uradalmának építészete a 18. században. = A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XVII. (1992) 240,246.p.

256 r.

CARLI építőmester

ld.

KOPPÁNY Tibor: 17. századi építési megállapodások a Batthyány levéltárból. In. Lymbus 2.1990 147-148.p.

Patak Jenő

Carlini olasz festő/19.sz./ müveiről is
megemlékezik K.E.a Képzőművészeti Társu
lat vegyes kiállitásával kapvsolataosan
és "...erőteljes modorát több festmény-
ben mindig változatosan látjuk"-irja.

Fővárosi Lapok 1870.I.III.27.264.ol.d.

Carlini Gyula MDK

Chioggiai nő

Mücsarnok 1877.nov.8.

Carlini Gyula MDK

Shioggiai nő

Mücsarnok 1877. dec. 16.

Carletto, Antonio

d.

Művészi Ipar

1894. 150 f

azonos

Carlone Antonió-

val

REICH MIKLÓS

'ILLAMOSSÁGI CIKKEK RAKTÁRA ÉS MŰSZAKI IRODÁJA

LAGER ELECTROTECHNISCHER ARTIKEL UND TECHNISCHES BUREAU

IRÓSZÁMLA: A M. K. POSTATAKARÉKPÉNZTÁRNÁL 9927. ÉS A MAGYAR LESZÁMITOLÓ- ÉS PÉNZVÁLTÓBANK BERLINI-TÉRI FIÓKJÁNÁL.

IRO-KONTO BEI DER KÖN. UNG. POSTSPARKASSA NR. 9927 UND BEI DER FILIALE BERLINI-TÉR DER UNG. ESCOMPTE UND WECHSELBANK.

TELEFON INTERURBAN AUT. 144-72, 272-67.

Szá

Dr. Szent

Küldők becses számlájára és veszélyére

Carletto, Antonio

Sebastiano Bartoletto-
val együtt terverte a kis-
martoni Esterházy-Eastégt.
ívod

Pesti Napló
1911. ápr. 16.
(Régi udvarházak.)

U. 227

Carlini, L. (1825 k.)

„Táj pásztorokkal"
o.v. 63 x 66 cm (Restaurált)
J. k. Carlini

Kikiáltási ár: 25000 Ft

BÁV 49.Képaukció Budapest,1979.szeptember

Carlo, Adami

„Városvédő" Athéne" egész tábla, fekete-fehér fényképreprodukció

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955.

CARLO DELLA TORRE Mauerer Maister

Csákány, Körmend?rRohonc épitésben
v tt részt ld. bővebben

Koppány Tibor: 17.századi épitési megállapodások a Batthyány levéltárból. In. Lymbus 2. 1990 154.p.

M.D.K.

Carlon, Anton, kőfaragó

1742-ből kerülve dolgozik Batthyány Zsigmond részére. Az ő, vagy az ősei neve Grazban ismeretlen.

Mária G. Aggházy: Steirische Beziehungen der ungarländischen Barockkunst.

Acta Historiae Artium,
Bp. 1967. Tom. XIII. fasc. 4. 335 old.

megírva

Carlone Antonio

XVII. sz. épitész

Kismarton

Sebastiano Barto-
lettivel Erzsébet dolg.

cród

99. l.

Budinis. 153. l.

CXX. tábla

Carlone, Antonio, olasz építő. A XVII. század második felében Bécsben élt. Carlo Martino Carlone (l. o.) tervei alapján Bartolettivel (l. o.) együtt ő építette fel a herczeg Esterházyak kismartoni kastélyát.

Merényi Lajos dr.: Kismarton. *Vas. Ujs.* 1900. 182. l. — *Nagy Virgil:* A kismartoni várkastély. *Magyar Építőművészet.* 1911. 3. sz. — *Osztrák-magyar monarchia irásban és képben.* Magyarország IV. kötete. Budapest, 1896. 162. l.

Carlone Antonio

olasz építő

L. Kendrey - Lentiványi

296. l.

Liefertermin : .....

.....

.....

Zahlungsbedingungen : .....

.....

.....

Sonstige Bedingungen : .....

.....

.....

.....

Mangels einer anderen Vereinbarung ve
in Ihrer Fabrik übernommen, exclusive Emball

Im Streitfalle unterwerfen sich gegenseitig bei
grenze kompetenten Budapester Gerichtshofes.

Carlonére

d. Carlone

L. Kendrey-Kentiványi

296. l.

Carlone, Antonio

Kismartoni kastély
építésvezetője. XVII. sz.

irod

Csatkai Endre dr: Emlé-
kezés Esterházy Pál ná-
dorra. Sopron 1935. 24. l.

eszet

ti

ároly

Carlone, Antonio

Kismartoni Esterházy
kastély

wód.

Rados Jenő dr.

Magyar Kastélyok
215. l.

A növeget lásd

Bartoletto Sebas-
tiano csomagjában

M. E. Ny.

Carlone Antonio

l.

Kapbarotek

Rig. Tars. Evk

II. 252. l.

Carlone, Antonio

l.

Radoskastély II.

36. l.

A (Drei Schlachten des Eugen v. Savoyen).
5 cm.

n).

htung des).
ÁSA (Heilung d. alten Tobias).

und Obst). Jelezve (Bezeichnet): Illés.

(Bezeichnet): Innocent.

Carlone, Antonio

Kismarton

l.

Voit Pál: Régi

magyar otthonok.

Pp. é. n. 196-l.

Kimutatás

1914 év VII–XII havában a bizott
összegek:
1914 év I. feléből áthozott fo
neve
1914 VII–XII havában végleg e
" I. fel. áthoz. fok. tulk
kiad

1914 decz. 31. bev. összeg
" " kiadások o
" " elszám, mar

Elszámolásra kiadott előleget
Elszámolt előleget összeg
Mutatkozik elszám

Carlone, Antonio

építész XVII. t.

1663–70. a kismartoni kastély építtetője Sebastiano Bartolettivel

lásd

Budinits

253. l.

A miniszter m

miniszte

A műemlékek orsz. bizottságának.

Carlone Antonio

opten

Budinis

99.153 l.

30 nap **ÁPRILIS** 15. hét

3 sárnap		Fekete vas. *Keresztély*
4 étfő		Izidor *Izidor* *Felszab. n.*
5 Kedd		F. Vince *Vince*
6 zerda		Cölesztin *Cölesztin*
7 ütörtök		H. József *Hermann*
8 éntek		Dénes *Lidia*
9 ombat		Konrád *Erhardt*

MŰEMLÉKEK ORSZ... SÁGA

668/1916

Folyó szám	Kelet		Tárgy
	hó	nap	

helyreállítása

havi leszámolás

ékek és nyugták alapján

	Bevétel korona	Bevétel fill.	Kiadás korona	Kiadás fill.
r 1-től november 30-ig				
vány	1214.04		—	
é nyugtája	—		55	–
kt. 30-nov. 4 ig.	—		39	–
nester nyugtája	—		25	–
nov. 6–11-ig.	—		72	–
nyugtája	—		24.60	
"	—		4.20	
eller fer. fuvarosok	—		110	–
XXIV/sz. XI/20–25 ig.	—		10	–
nyugtája	—		60	–

Rigler J. E. r.-t. 1904. VII. m. sz. 02793.

Carloné Antonio

épitőm.

1.

Péter II

22. l.

Carlone, Antonio

L.

Cat-Frey Öst. Kunstl.

XXIV. k. XIX. l.

56. l.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
VEGYES MŰVEK.
90

Historica (Brevis) 1. congr. Archaeologorum Chr.
Spalati - Salonis habendi.
Spalato, 1894.

füz. 1 db.

Carlone, C. Antonio

kivitelező épitész

kismartoni kastély

1663 - 1672

erőd

Delhio-Guihart

188. l.

165. — 1885: V. 165. — 1886: V. 165. — 1887: V. 165. — 1888: V. 165. — 1889: V. 188. — 1890: V. 188. — 1891: IV. 208. — 1892: IV. 208. — 1893: IV. 245. — 1894: IV. 32. — 1895: IV. 32. — 1896: IV. 32. — 1897: IV. 32. — 1898: IV. 32. L

~~Erny Mihály hagyománya 1871. — Magy. Képt. 233. — Ltsza 143.~~

L — 1900: IV. 32. — 1901: IV. 32. — 1903: IV. 32. — 1904: IV. 32. — 1905: IV. 32.

J — Magy. Képtár 233. — Uj lelt. sz. 143. — 1905. átv. jegyz. 296. — Száma az Orsz. Képtárban a sz. nban 1941 és a leltárban 2919. — Erny Mihály hagyománya 1871-ben.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

Mk. 233.
Ujl. 143.

Erny Mih. hag. 1871.

279

Carlone, Antonio

Epitres

l.

Divald 1927

142. l.

Alapítva: 1929.

ÁCS GÉZA

kövyvkötő mester

IX., Bakáts-tér 9.

Telefon:

JEGYZÉK.

2	kötet könyv bekötése á 3 p. =	6	— p.
6	— " — á 3.50 =	21	00
	összesen	27	[illegible]

Budapest, 194 3. V. hó 21 n.

köszönettel

ÁCS GÉZA
EZÜST KOSZORÚS
könyvkötő mester
Bpest, IX., Bakáts-tér 9.
Telefon: 104-193.

Carlone, Antonio

Spitzmeister

l.

Csatkai Esterhazy

24. l.

Királyok imádása

Réz, olaj, 91×72 cm.
Giesswein Sándor, majd Túri Béla gyüjteményéből, 1936.

BECCAFUMI, DOMENICO (sienai festő, 1486—1551)

Jézus születése

Fa, tempera, 16×22 cm.
A kölni Ramboux és az Ipolyi gyüjteményből. Hátoldalán: Domenico Beccafumi detto Mecareno dipinse nell'Anno 1540. — Ramboux, 216. szám. (Beccafumi.) — Ipolyi Arnold képgyüjteménye. Új Magyar Sion, II., 1871., 371. l. — Ipolyi Biharvármegye, 239. sz. — Lepold—Homor, 97. l. — Őszi kiállítás, 1930., Ipolyi 131. szám. Lepold—Lippay, 55. l.,

BELLINI, GIOVANNI (velencei festő, 1430 kör.—1516) ISKOLÁJA

Szent Család, Sz Zakariás, Sz János ev. és Sz Magdolna

Fa, olaj, 61×93·5 cm.
A Bertinelli gyüjteményből.
Rényi, 14. l. (Bellini.) — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 759—760. l. — Maszlaghy II., 65. szám. (Giovanni Bellini.). — Gerevich PA, 238. l. (Bellini elveszett képének másolata, talán Mansueti-től. További kópiák: Velence, Museo Correr. — Régs. Kunsthist. Mus. —

Carlone, Antonio

l.

Mel Est Kopt

XVI. l.

BUDAPEST
42 III. 2-1

Carlone, Antonio

l.

Gerevich L. arte

21. l

Nemes E.

1921. *Férfi képe.*

A mellig látható b. Ran
haja, szemöldöke, lelógó bajusz

barna. Ingének gallérja lehajtott
gallérú. Jelzése a jobb vállnál

Vászon, méretei 71·3 : 60·
Nemes Nándorné sz. Ransonnet

K. — Átvétetett 1900 dec
hagyományt elfogadta az 1901 á
(216–901).

Kifüggesztésére vonatkozó
zeumban. 1906: IV. 17. — 19
— 1910: IV. 17.

III. 2

Haag · 1900 ·
gr. Nemes Nándorné

~~Bartoletti Sebastiano~~

Carlone Antonio

a Kismartoni kastél
~~terrezet~~ kivitelezők

Carlone Carlo Martino

tovább terezo ~~kivitelezö~~

Budinis

120. tabla

39349 szám.

Folyó évi április
kelt leiratomra a
egyházi tárgyában
lentését várom.

Budapest, 1
A minis

Carlone, Antonio
épitôm.

l.

Thirfelsödemanteil
182. l

Exsiccata VIII. 182.

Carlone, Antonio

KISMARTON (Sopron megye)

Esterházy hercegi tulajdonban lévő várkastélya országunk legmonumentálisabb ilynemű alkotása (29. ábra). Keletkezése a középkor utolsó évszázadainak homályába vész. Pincéjének kiképzése, toronylépcsőinek egyes részei késő gotikus ízlésűek, ezt a hajdani formát mutatja a róla készült Merian-féle metszet is. Ez az első építkezés egy közel négyzetes udvart vett körül, egyszerű traktusú zárt saroktornyos épülettel. Már gróf Esterházy Miklós nádor (1582—1645), a család fejedelmi tekintélyének megalapítója gyakran lakott itt, amint az feleségéhez intézett, innen keltezett leveleiből kitűnik. A közeli Fraknót, biztonságosabb hely gyanánt inkább stratégiai

okokból és gyarapodó gyüjteményeinek védettebb elhelyezésére használta fel. A késő gót magot gróf Esterházy Pál, később nádor és a hercegi cím megszerzője, 28 éves korában 1663-ban, Carlo Martino Carlone bécsi császári építőmester tervei szerint kezdte körülépíttetni és e munka befejezése, a tervező négy évvel később bekövetkezett halála folytán, teljesen a kivitelező Antonio Carlone és Sebastiano Bartolettora hárult. E körülépítés erősen lombard jellege csekély változtatásokkal a várkastély utcai részén ma is uralkodik. Két emeletet és a közbeiktatott mezzaninsort összefogó toszkán pillérei szélesen kiülő párkányt hordanak, melynek konzoljait tipikus barokk torzfejek élénkítik. A hagymatetőkkel végződő tornyok előkészítése gyanánt

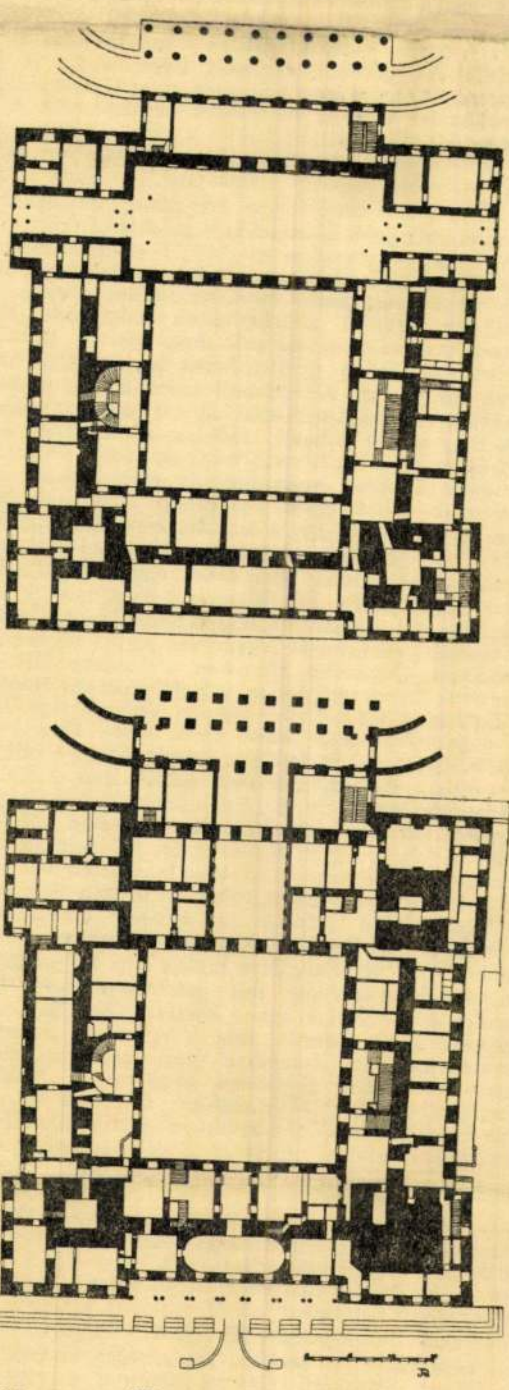

211—12. — Kismarton, a várkastély emeleti és földszinti alaprajza.

rizalit kiépítések tagozzák a sarkokat, hangsulyozva a négytornyos elrendezéshez való következetes ragaszkodást. Így a hatalmas tömb meglehetősen élénk hatású, s ezt fokozza mellvédes gerinc-körüljáróján kívül a tetőzeten alkalmazott felépítmények mozgalmas gazdagsága. A homlokzat pántokkal összefogott pillérrendszere csekély változtatással az udvarban is feltalálható, ahol a párkánykonzolokon kívül a lábazatok alatt is szerepelnek a stucco művű torzfejek (32. ábra).

Belső helyiségeinek csoportosításáról a fenti ábrában közölt alaprajzok tájékoztatnak. Rögtön szembeötlik a körülépített traktus és a régi rész kellő alaprajzi összefüggésének hiánya, s az utólag beleszorított lépcsők kissé kényszeredett elhelyezése. A nyugati oldal emeletbe nyúló kápolnája a XVIII. század közepéből való, kerti oldalon lévő impozáns nagyterme pedig 1794-ben nyeri Rhode festő ecsetjéből gazdag festészeti kiképzését. A XVIII. század második felében a hercegi udvartartás átköltözik az 1766-ban elkészült Eszterházára és így Kismarton egy időre viszonylagosan elveszti jelentőségét. De csakhamar újra az érdeklődés homlokterébe kerül mikor a mult század elején Miklós herceg — épp annyira kora embere, mint nagyatyja fényes Miklós — elfordulva az előző század rokokójától, a kerti oldalt kora szellemének megfelelően, nagyszabásúan átépíttette legmonumentálisabb klasszicista emlékünkké (150—155. ábra). E széles alapokon meginduló munka, mely az addigi francia jellegű kertet is teljesen átrendezte, Carl von Moreau tervei szerint folyt. Az ő több, — egymástól lényegtelen eltérésű alternatívában kidolgozott terve azonban csak részben valósult meg, mert a szárnyak, amelyek valószínűen gyüjtemények befogadására voltak szánva, elmaradtak. Kivitelükről azonban nem mondtak le, mert az oldalakon szabadon hagyott csatlakozó csorbázatok még ma is láthatók. Néhány olajfestmény (152. ábra) és A. C. Dies hercegi festő akvarellja őrizte meg számunkra Moreau monumentális elgondolását, mely a szárnyak szélességével kedvezőbb arányokba hozta volna az épületet. Így a kocsifelhajtót magábafoglaló kétsorú 10—10 oszlopos hatalmas kollonád a háromtengelyű sarokrizalitok által nincs egész kiegyensúlyozottan összefoglalva, bár Moreau a tornyokat is egész újjáépítette, s úgy alakította, hogy a homlokzatnak nyugalmát lehetőleg ne zavarják (151. ábra). Az átalakítás e nagy munkájáról Csaplovits 1821-ben a következőket írja: „Der neue Zubau und die ganze Reform an der Nordseite des Schlosses, wo die zwei grossen Thürme von Grund aus abgetragen, und nach dem neuen Plan gebaut wurden, ist bereits in fertigen Stande. Das Peristil oder der mittlere Resalit, mit zwei geräumigen Auffahrten versehen, ist mit 10 Stück Säulen korinthischer Ordnung errichtet, wo von die Capitäle von dem Bildhauer Larini in Wien, einem Künstler als Zirateur allgemein bekannt sehr geschmackvoll und kunstreich verfertiget sind. Auf diesen Säulen ruhet in dritten Stockwerke ein Viereck eine Terrasse von grossem Umfange. An jeder Seite des Resalits steht ein Thurm wo von der oberste Theil ein Belvedere bildet, neu aufgeführt, wo von die Hauptgesimse mit prächtigen Verzierungen decorirt sind. Dieser ganze merkwürdige Bau wurde grössten Theils durch den fürstlichen Baumesiter Ehmann geleitet. Besonders merkwürdig ist die an dieser Seite des Schlosses angebrachte Auffahrts-Maschine die der Majoratsfürst Nicolaus im Jahre 1812 errichten liess." (Ez az első magyarországi felvonó.) Ugyanakkor kötötték össze az utcai homlokzat sarokrizalitjait, toszkánoszlopokkal alátámaszott, végigfutó erkéllyel (31. ábra).

Nem lehet említés nélkül hagyni a kastély előtti tér északi oldalán lévő két erőteljes őrség- és istállóépületet — Henrici 1793 körüli műveit (148. ábra) — és a Moreau elgondolása szerint átalakított angol stílusú, azóta kevés változtatással fenntartott kertet, melyben a klasszicizmus parkjainak tipikus példája áll előttünk kanyargó patakjával, regényes szép tavával, mesterséges vízesésével és az ismert gyönyörű Canova szobrot magábafoglaló Leopoldina körtemplomával (149., 156. ábra). Ha részletesebb ismertetésével ismét Csaplovitsot szólaltatjuk

meg, úgy ezt sok tekintetben érdekes korabeli leírásáért tesszük. Ő a kertről következőleg emlékszik meg: „Nebst dem grossen Canale, der, sich durch den ganzen Garten schlängelnd, verschiedene Caskaden bildet, dann nebst mehreren grossen und kleinen Teichen, anmutigen Auen, Wiesflecken, schattigen Spaziergängen und der Auswahl des schönen, mit unter ausländischen Gehölzes, sind in diesem Garten vorzüglich bewundernswert die Treibhäuser und die Patent-Maschiene. Die Treibhäuser sind wegen ihrer seltenen Naturschätze in dem österreichischen Kaiserstaat wahrscheinlich die einzigen in ihrer Art. Sie bestehen aus acht grossen Häusern, die mit den neuen Gartenanlagen von Grunde aus erbauet wurden. Im ersten aus zwei Abteilungen bestehenden Hause werden blos und einzig solche exotische Gewächse aufbewahrt, die sonst nur unter den wärmeren Himmelsstrichen zu Hause sind; — darunter sind merkwürdig: Musa, Draecana, Lamortophyllum, Ravenala, Hernandia, Ficus, Pandanus, Babusa, Strelicia, Reginae, Cecropia, Ciccas, Nelumbium, Carolinia, Hypomanne, Laurus, Cinamonum, u. s. w.

Dieses seltene Palladio des Pflanzenreichs verdankt, wie überhaupt die ganze Anlage sein schönes Dasein blos dem schöpferischen Geiste des Fürsten Nicolaus Esterhazy; es ist im Ganzen bei 60.000. Pflanzen reich und erfüllt den Sachkenner mit dem Hochgefühle der verwunderung. Alle diese Schätze sind der Obhuth und Leitung eines Mannes, des Hofgärtners Anton Niermeyer (aus Raab in Ungarn gebürtig), anvertraut, und finden in seiner ausgebreiteten Wissenschaft so wohl in Fache der zarten Cultur, als der Propagation, die einzige Uhrsache ihres gesunden blühenden Zustandes und ihrer jährlichen Vermehrung."

Radvánszky-Magyar kastélyok. 215, 216. l.

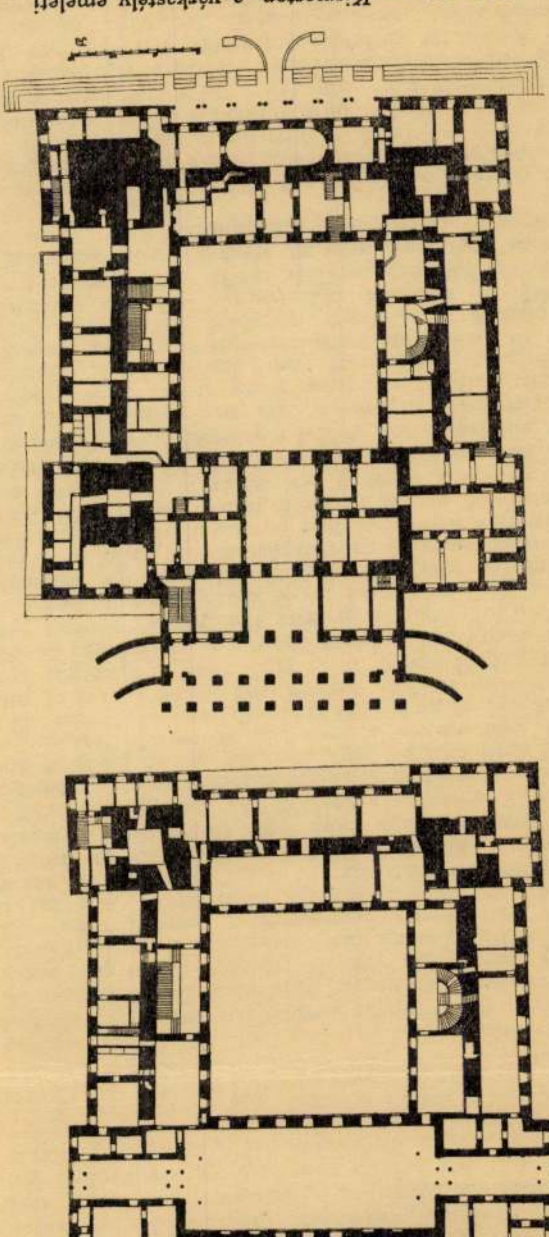

211—12. — Kismarton, a várkastély emeleti és földszinti alaprajza.

építtetni és e munka befejezése, a tervező négy évvel később bekövetkezett halála folytán, teljesen a kivitelező Antonio Carlone és Sebastiano Bartolettora hárult. E körülíphtes erősen lombard jellege csekély változtatásokkal a várkastély utcai részén ma is uralkodik. Két emeletet és a közbeiktatott mezzaninsort összefogó toszkán pilléreri szélesen kiülő párkányt hordanak, melynek konzoljait tipikus barokk tortélyek élenkítik. A hagymatetőkkel végződő tornyok előkészítése gyanánt

Naponta fr
pörkölt ká

Antonio Costone

munkálatokat végzett az Eisen-
stadt-i Esterházy kastélyon.

Allgemeine Landeskalographie des
Burgenlandes, Eisenstadt 1903.
II/a kötet

4321

Antonio Carlone építész M.D.K
Carlo Martino Carlone mellett dolgozik.

1663-72-ben Carlo Martino Carlone tervei után Antonio Carlone és Sebastiano Bartoletti építik ál a kismartoni vár kastélyt Esterházy Pál megrendelésére

dr Kovalovszky György: A magyar barokk és rokokó építőművészet rövid ömetoglalása. 1952.
Mérnöki Továbbképző Intézet előadás-sorozatából
M.19 8.l.

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista, egri mester

1730-32 körök 4-5 kőműves-sel építette át az egri járásban levő Demjén körség Szt. Antal templomát.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

594. old.
-596. v

CARLONE, Giovanni Battista

Katolikus templomok Magyarországon. Szerk. Dercsényi Balázs. Irta: Török József, Marosi Ernő. Bp. : Megyi és Tsa., 1991 XLVII.

Carlo Martino Carlone,épitész

Bécsben élt.1663-ban a kismartoni vár átépitését tervez
te. A négytornyú épitették körül a XVII.sz.-ban az ő
tervei szerint barokk stilusban.Ezzel megőrizték a
középkori várépület magot.Igy sok kényszermegoldásra
kényszerült a tervező. 85.old

Dümmerling Ödön: A kismartoni középkori vár 80.old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.IV.1960.évf.
Sopron

Carlo Martino Carlone, építész

Bécsben dolgozott. 1663-ban az ő tervei szerint kezdték el építeni a kismartoni várat. Carlone 1667-ben meghalt és a munkát az eddigi kivitelezők, Antonius Carlone és Sebastiano Bartoletto folytatták 1672-re befejezték.
80. old. 25,26. jegyz

Dümmerling Ödön: A kismartoni középkori vár 80. old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XIV. 1960. évf.
Sopron

Carlone, Carlo

Gasas Klára és Amalia Barigozzi Brini: Carlo Carlone (1686-1775) monográfiáját méltatja Germain Bazin (Supplément à la Gazette des Beaux-Arts. La Chronique des Arts, 1968, 22.l.)

Bedő Rudolf: Az 1968.évben megjelent külföldi folyóiratok szemléje. Művtört.Ért. 1969.4.sz. 325-337.l.

331.l.

Carlone Antonio

tervezte Carlo Martino Carlone-val
együtt a kismartoni kastélyt 1663 után.

H. Takács Marianna: Magyarországi
udvarházak és kastélyok, Budapest, 1970.

2060

Anton Carlone

Carlo Martino Carlone 1663-ban megállapodást ír alá, mely szerint a Zismartoni kastély építésének vezetését Sebastiano Bartoletti és Anton Carlone pallérokkal adja át, s munkájukért kezességet vállal.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

216. old.

Antonio Carlone

és Sebastiano Bartoletto épitette fel az Eisenstadt-i Esterházy kastélyt.

Dagobert Frey: Das Burgenland, Wien, 1929. I-XXXI. l

VI. l

ANTONIO CARLONE, épitész

A Como-tó környéki müvészhajlamu lakosság a XVI.sz második felében elárasztotta az északabbra fekvő vidékeket,igy Nyugat-Magyarországot is,mint várépitők,stb. Antonio Carlone e kkor Kismartonban dokgozott. 441.old 10.jegyz

HARALD PRICKLER: Giovanni Bernardo Ceresola,a szombathelyi Szt.Márton templom épitője 441.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szám, 1968. Szombathely

Carlo Antonio Carlone

építette a garsteni (O. Österreich)

kpl. főoltárát (XVII. sz. vége)

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp. 1975.

399. old.

Carlone

épitette ót a füzesabonyi templomot, amelynek bővítési terveit Francz József egri építész dolgozta ki.

Dercsényi Dezső, Gólya József, Entz Géza; Magyar Műemlékvédelem II (1959-1960) Budapest, 1964 2391.

Carlo Martino Carlone

Magyarországon tevékenykedett, de nem volt magyar származású.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1971

144/1

Carlone, Carlo Martino (1616-1667)

magyarországi műveit (a lorettomi templomot és kolostort, s a kismartoni kastély átépítését) említi

Rózsa György: Nádasdy Ferenc és a művészet. - Mű-
tört.Ért. 1970.3.sz. 185-202. l.

189. l.

C. Antonio Carlone

dolgozott az Eisenstadt-i Esterházy kastély építésénél.

Georg Dehio: Handbuch der deutschen Denkmäler, Burgenland, Wien 1935

635-676.l

6420

CARLONE, Carlo Martino épitész

Galavics, Müvtört.Ért. 1988 3-4

14 *Werner Kitlitschka*: Das Schloss Petronell in Niederösterreich. Beiträge zur Baugeschichte und kunsthistorische Bedeutung. Arte Lombarda XII. 1967. 103—; *Lucchese* tevékenységéről időrendi áttekintést készített *Gavas Klára*: Az olasz mesterek és a magyarországi barokk térhódítása címmel. Magyarországi renesánsz és barokk. Művészettörténeti tanulmányok. Szerk. Galavics G. Budapest 1975, 226—229. A tanulmány kissé rövidített változata — a *Lucchese* működésének időrendi áttekintése nélkül — közölve, „Migrations d'artistes, relations artistiques. Les maîtres italiens et la pénétration du baroque en Hongrie" címmel. In: Baroque 8. Montauban 1976, 47—56.; *Lucchese* alakjának meghatározó szerepéről legújabban *Richard Bösel*: Die Fassade der Kirche am Hof und ein unbekanntes Bauprojekt für St. Michael in Wien. Kunsthistoriker IV. 1987, Nr. 3/4., 40—47.; Lucchese és a Batthyányak kapcsolatáról *Koppány Tibor*: Batthyány I. Ádám építkezései — 1629—1659. Történelmi Szemle XVII. 1984, 548—551. Az általában a kismartoni kastély tervezőjének tartott *Carlo Martino Carlonét* az okmányok 1663-ban említik, amikor, halála előtt négy évvel, átadja a kismartoni kastélyépület kivitelezését „vermög Motel und Abriss" *Sebastian Bartolétt* és *Antonio Carlone* palléroknak. Az erről szóló részletes szerződést csak újabban tette közzé *Johann Havlik*: Über das Schloss Esterházy zu Eisenstadt und die Burg Forchtenstein. Unbekannte Archivdokumente. Burgenländische Heimatblätter, XXXIV. 1972, 15—16, korábban csupán *Carlo Martino Carlone* nyilatkozatát ismertük. Ezt lette közzé *D. Frey—A. Csatkai*: Die Denkmale des politischen Bezirkes Eisenstadt. ÖKT XXXIV. 1932, 56. *Lucchesétől* tudjuk, hogy tervezői praxisában szerepel az épületmodell használata: 1644-ben Batthyány Ádám körmendi kastélyának átépítéséhez készített modellt. Vö. *Koppány* i. m. 550.

Galavics Művtört.Ért. 1988 3-4
141,143. p+ ill

vállalkozott, hogy megírja a hadi események krónikáját. Művét talán külföldi közönségnek is szánta, mert latinul írta meg. Címét — *Mars Hungaricus* — azonban Liszti László magyar elbeszélő költeményéből vette át, a szöveghez pedig maga készített rajzos illusztrációkat, köztük a török fővezér sátrának rajzát.[12] Készíttetett önmagáról egy rézmetszetet is, amely példaképének, az Európaszerte metszetekkel ünnepelt Zrínyi Miklósnak hasonló típusú ábrázolásait követi. Esterházy Pál kivont karddal vágtat 1665-ből való lovasképmásán, mögötte a távolban azok a dél-dunántúli várak láthatók, amelyek elfoglalásában, ostromában részt vett. (6. kép) Egy ezzel a metszettel önmaga dicsőségét hirdette, s bizonyosan úgy érezte, hogy ő is méltó lett a jezsuiták tézislapján ábrázolt, a törökkel harcoló Esterházyak példájához.[13] Esterházy Pál Mars Hungaricusát végülis nem jelentette meg. Talán mert írása hangot adott a császári tábornokokkal — s rajtuk keresztül a bécsi udvarral — szembeni kritikájának, s talán mert ott érezhető benne az a vasvári béke feltételeivel szemben érzett elégedetlenség is, amely azután a magyar főnemesség nem egy tagját a Wesselényi összeesküvésbe vitte. Esterházy Pál azonban ezen az úton nem tartott velük, élete végéig tántoríthatatlan királyhűség jellemezte.

Őt az 1660-as években nemcsak a törökelleni harc foglalkoztatta, hanem a kismartoni *rezidenciának* az Esterházy család rangjához méltó kiépítése is. A 17. századi magyar főnemesség hatalmas bástyákkal körülvett, vastag falakkal megépített várakban lakott, ahol az új művészet, a barokk, inkább csak a belső terek, dísztermek, kápolnák, Sala terrenák reprezentatív kiképzésében jelenhetett meg. A külsőt a komor kőfalak látványa uralta, amelyet nemigen tudott feloldani egy-egy díszesebb kapu látványa sem. Ilyen volt például a fraknói vár is. (7. kép) Esterházy Pál Kismartonban egy középkori várkastélyt építtet át úgy, hogy felhasználva annak falait egy ablakokkal sűrűn áttört, lapos falpillérekkel és párkányokkal, valamint épületplasztikával igen gazdagon tagolt homlokzatú épületet alakított ki. (8. kép) Tömege egy négy saroktornyos várkastélyé, ám egész felépítése, „kifelé fordulása'í, a barokk stílus teljes vállalásáról tanúskodik. Ez lett az akkori Magyarország első barokk kastélya. Tudatosan nem úgy építették, hogy egy ostromnak ellentálljon. S ebben a mecénási gesztusban van egy hallatlanul erős optimizmus, hogy erre nem is lesz szükség, másrészt ott van az igénye annak is, hogy olyan művészi példaképekkel kerüljön egy sorba, mint a bécsi Burg Lipót-szárnya, az Abensberg-Traun kastély Petronellben vagy a Rottal kastély Holesovban. Valamennyit *Philiberto Luc†hese* császári építész tervezte, s az ő tervezői közreműködését, iniciátor szerepét tételezi fel a kutatás a kismartoni Esterházy kastély korabarokk átépítésénél is. Úgy tűnik, *Carlo Martino Carlone* inkább csak Lucchese terveinek adaptálója, esetleg kivitelezője volt, de később ezt a munkát is másoknak adta át. Lucchese dolgozott más magyarországi arisztokraták, így a Batthyányiak és a Pálffyak számára is, de váraiknak inkább csak belső tereit díszítette.[14]

Esterházy Pál tehát a saját útját járat, amikor kismartoni kastélya külső homlokzatát is a legújabb stílusfelfogás szellemében készítette el. Ám döntése nem pusztán másolása mintaképeinek, mert ugyanazokat a formai megoldásokat választva, vagy ugyanazokat a művészeket foglalkoztatva is saját, önálló arculatú mecénásnak bizonyult. Két példa említhető erre a kismartoni kastély díszítéséből. Lucchese homlokzattagolási rendszerében, Petronellben és Kismartonban is, fontos szerepe van az első emelet fölött hősöket ábrázoló falmezőknek. A megoldás az itáliai képzőművészetből származik, s ezeken a helyeken — miként Petronellben is — mindig ókori királyok és hősök szerepeltek. Kismartonban azonban Esterházy Pál helyükre a honfoglaló magyar vezérek mellszobrait állította, *Hans Matthias Mayr* 1667-ből származó alkotásait.[15] Sőt a sorba önmaga és apja képmását is beillesztette, jelezve, hogy magát és családját ezektől a dicső ősöktől származtatja. (9. kép) Ez volt a

Carbone, Gian Battista opten

Ávü-garanciát kaphat az MGM

Budapest (MTI) – A kormány mai ülésén várhatóan jóváhagyja az őszi, illetve a jövő évi választásokig terjedő törvényalkotási programjavaslatát, amit megküld az Országgyűlés elnökének.

Az elképzelt menetrend szerint novemberben kellene megszületnie az 1994-es költségvetésnek és az 1994-es vagyonpolitikai irányelveknek, illetve a módosított adótörvényeknek.

A kormány mostani ülésén várhatóan kibővíti az E-hitel felhasználási lehetőségét. Az előterjesztés szerint a Kincstári Vagyonkezelő Szervezet kezelésében lévő volt szovjet ingatlanok megvásárlása esetén a teljes nettó vételárra lehet E-hitelt igénybe venni az eddigi 50 százalék helyett.

Ezenkívül a testület minden bizonnyal hozzájárul ahhoz, hogy az Állami Vagyonügynökség 500 millió forint viszontgaranciát vállaljon a Magyar Gördülőcsapágy Művek hitelfelvételéhez.

ÁRFOLYAMOK

Budapest (MTI) – A diszkontkincstárjegyekből névértéken 2 milliárd 685,4 millió forintos forgalmat bonyolított le tegnap a Budapesti Értéktőzsde. Nagy volt a forgalom az államkötvények piacán is. Élénk kereskedés folyt a részvénypiacon is. 151 üzletben árfolyamértéken 38 029 millió forintos forgalmat értek el. Az üzletek többségét Pickre kötötték. A papír 3500 forinton nyitott és ugyanezen az árfolyamon zárt. A legalacsonyabb kötés 3400 forinton történt öt egymás utáni kisebb üzletben. A legmagasabb árat viszont két 20 darabos üzletben 3540 forinton érte el a Pick. A Fotex 321 és 322 forintos árfolyamon cserélt gazdát kissé visszafogottabb kereskedésben, míg az IBUSZ elérte a 2000 forintos lélektani küszöböt, sőt egy üzletet 2005 forinton kötöttek. A Zalakerámia papírból 60 cserélt gazdát, egy 50 darabos tétel 1410 forinton. A két Skála piaca csendesebb volt. Az eddigiektől eltérően a Skála-Coop „T" záróára csökkent 2450 forintra, a Skála-Coop „S" sorozaté pedig 5 forintot emelkedett 1405 forintra. Egy 1000 darabos üzletet Skála-Coop „S"-ben 1414 forinton kötöttek meg.

Kárpótlási jegy

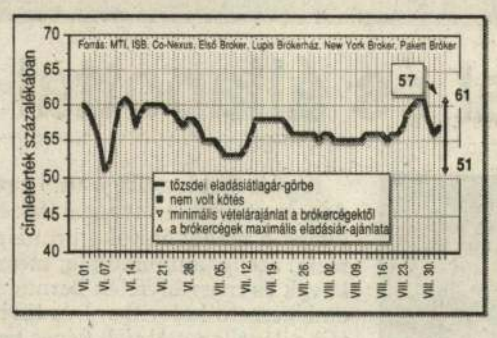

Tőzsde

Index szeptember 1-jén: 910,42, +3,35.

Hivatalos árfolyamok

Érvényben: 1993. szeptember 1-jén

Pénznem	VALUTA Vétel	VALUTA Eladás	DEVIZA Vétel	DEVIZA Eladás
Angol font	139,67	142,47	140,54	141,24
Ausztrál dollár	62,80	64,04	62,75	63,05
Belga frank*	261,78	266,44	263,98	265,14
Dán korona	13,63	13,89	13,72	13,78
Finn márka	15,90	16,30	15,99	16,09
Francia frank	16,00	16,28	16,14	16,22
Görög drachma*	39,57	40,41	–	–
Holland forint	49,85	50,71	50,30	50,52
Ír font	130,48	133,08	131,68	132,32
Japán jen*	89,52	90,72	89,42	89,72
Kanadai dollár	70,99	72,39	71,35	71,69
Kuvaiti dinár	311,95	317,45	312,83	314,21
Német márka	56,02	56,98	56,52	56,76
Norvég korona	12,87	13,11	12,99	13,05
Olasz líra**	58,57	59,85	58,98	59,30
Osztrák schilling*	796,49	810,09	803,71	807,11
Portugál escudo*	54,71	55,81	55,31	55,59
Spanyol peseta*	69,32	70,84	70,21	70,59
Svájci frank	63,49	64,57	63,99	64,27
Tr. és cl.-rubel	–	–	27,43	27,57
Svéd korona	11,42	11,68	11,52	11,58
USA-dollár	93,85	95,41	94,17	94,57
ECU (Közös Piac)	106,57	108,53	107,75	108,25

A megadott számok 1 egységre értendők, forintban.
* 100 egység, ** 1000 egység

Öt év alatt 200 milliárd forint kellene

A gondok a fogyasztás és a jövedelemtermelő képesség csökkenéséből adódnak

RÁTHY SÁNDOR

Budapest (ISB) – **A kormány célkitűzései szerint magántulajdonon alapuló, versenyképes és exportorientált mezőgazdaságot kell kialakítani hazánkban – hallhattuk Szabó Jánostól. A földművelésügyi miniszter és a kormány más tagjai a szerdán kezdődött országos gabonatermesztési tanácskozáson fejtették ki gondolataikat a magyar mezőgazdaság helyzetéről és jövőjéről.**

Gazdasági védőernyő helyett egyelőre csupán esernyő jut a magyar paraszt feje fölé Fotó: Napló-archívum

Szabó János – visszatekintve a közelmúlt eseményeire – leszögezte: a tulajdonviszonyok átalakítása, a keleti piacok összeomlása, a mezőgazdasági beruházások elmaradása, a termelők pénzügyi gondjai és az aszály egymást erősítve rontják az agrárium helyzetét. Súlyosbítja a gondokat, hogy az elmúlt három évben 30 százalékkal csökkent a belső élelmiszer-fogyasztás, s az idei év első fél évében – árualapok hiányában – 44 százalékkal az export is visszaesett. Az ágazat általános állapotát elemezve Szabó János elmondta, hogy az utóbbi háromnégy évben 50–60 milliárd forintnyi beruházás maradt el, ám ha azt akarjuk, hogy agrárágazatunk továbbra is versenyképes legyen a világpiacon, akkor az elkövetkezendő 5–6 évben durván 200–250 milliárd forintot kell befektetni a mezőgazdasági termelésbe. A miniszter szerint azonban csak az összeg egyharmada teremthető elő itthon, így a többi pénzt külföldi befektetőktől reméli. A miniszter hangsúlyozta: mivel a hazai szántóterület 60 százalékán gabonát termesztenek, e termékek előállítóit különös gonddal kell kezelnie a kormányzatnak. Ennek tükrében tárgyalások folynak arról, hogy jövőre 4000 forintra emelik a hektáronkénti vissza nem térítendő támogatást, de a pénzt csak az kaphatja meg, aki minőségi vetőmagot juttat a földbe.

Az ágazat helyzetét pénzügyi szempontból közelítő Botos Balázs elmondta: jövőre az ideinél 20 százalékkal több pénzzel, összegszerűen 55 milliárd forinttal támogatja a kormány a mezőgazdaságot.

A pénzügyi tárca helyettes államtitkára szerint mindez azt bizonyítja, hogy a kormány felismerte az agrárágazat fontosságát, s a lehetőségekhez képest hathatósan támogatja a termelőket. Teszi ezt annak ellenére, hogy az idén várhatóan tovább tart a hazai gazdasági recesszió, s a várakozásokkal ellentétben nem nő, hanem 1–2 százalékkal csökken a bruttó hazai termék (GDP) aránya. Botos Balázs előadásában bejelentette: a kormány már dolgozik az agrá-adóskonszolidációs programján, s jövőre kétszer annyi pénzt szán a gazdaságok reorganizációjára, mint az idén. Ezen túlmenően 4 milliárddal bővítik a mezőgazdasági fejlesztési alapot, s újabb 1,5 milliárdot fordítanak az elmaradott térségek támogatására. A kormány javasolja azt is, hogy '94-ben senkinek se kelljen földadót fizetnie.

A tanácskozáson felszólaló Kádár Béla a mezőgazdaság külpiaci lehetőségeiről szólt. A külgazdasági miniszter leszögezte: a mezőgazdaság gondjait nem a külpiaci nehézségek okozzák, hiszen a 89-es 125 milliárd forintos kivitellel szemben tavaly már 205 milliárd forint értékben adtunk el határainkon túl mezőgazdasági terméket.

Eközben 40 százalékkal nőtt az Európai Közösség országaiba irányuló exportunk is. Ehhez hasonlóan az import sem okozhatja a problémákat. Kádár Béla elmondta, hogy tavaly összesen 660 millió dollár értékben importáltunk mezőgazdasági terméket, ám ennek fele termelési célú behozatal volt.

A fennmaradó fogyasztási import 50 százalékát pedig a déligyümölcs és a kávé jelentette. A hazai élelmiszer-fogyasztásnak tehát csupán a 2,5 százaléka származik importból. Az általános agrárproblémákat nem tagadva a külgazdasági miniszter úgy vélte, a mezőgazdaság gondjai a belső fogyasztás zsugorodásából és az ágazat jövedelemtermelő képességének csökkenéséből adódnak. Kádár Béla megemlítette: az elmúlt három évben a bankköltségek háromszámjegyű növekedése volt tapasztalható, s eközben egy tonna búzára kivetítve 1900-ról 1330 forintra csökkent a termelő jövedelme.

A külgazdasági tárca vezetője a jövőről szólva elmondta: külgazdaság-diplomáciánk révén további sikerekre számíthatunk, s ha a GATT uruguayi fordulója pozitív eredménnyel zárul, akkor további liberalizálódásra számíthatunk a mezőgazdasági termékek világpiacán. Ez pedig újabb lehetőségeket jelent a hazai termelők számára.

Újabb államkötvények

Budapest (MTI) – **Szeptember 10-én 10 milliárd forint össznévértékű évi 19,5 százalék névleges kamatozású államkötvényt bocsát ki a magyar állam.**

A jegybank szerdán aukciót tart a kötvények értékesítésére, ahol 9,5 millió forint össznévértékű államkötvényt ajánlanak fel. A fennmaradó 500 millió forint értékű papírt az aukciót követően átlagáron értékesítik majd. Az aukción kereskedelmi bankok, szakosított pénzintézetek, valamint a tőzsdetag értékpapír-forgalmazó cégek vehetnek részt.

Szeptember 6-tól 10-ig az államkötvényekből az aukción kialakult átlagáron vásárolhatnak majd a befektetni szándékozók az MNB főpénztárában és megyei igazgatóságain.

Az értékesítés után az MNB két héten belül bevezeti az államkötvényt a Budapesti Értéktőzsdére, de ezután is az államkötvény lejáratáig a napilapokban meghirdetett feltételek szerint piaci áron vásárolható és eladható lesz az államkötvény a jegybanknál.

Jelentősen visszaesett az export

Budapest (MTI) – Az első hét hónapban a külkereskedelemben 2,295 milliárd dolláros passzívum alakult ki. A Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának szerdai tájékoztatása szerint ebben az időszakban a magyar export 27,6 százalékkal esett vissza az előző év azonos időszakához képest, így a kivitel csupán 4,466 milliárd dollárt ért el.

Az import ebben az időszakban csekély mértékben, 1,2 százalékkal nőtt. Az első 7 hónapban 6,761 milliárd dollár értékű áru érkezett az országba.

Júliusban mind az export, mind az import csökkent az előző év azonos időszakához viszonyítva.

Az első 7 hónap során a kivitelben elsősorban a mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek értékesítése esett vissza nagymértékben.

Ezekből a cikkekből közel 40 százalékkal adtak el kevesebbet, mint tavaly. Növekedett viszont a mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek, valamint a fogyasztási cikkek behozatala, míg csökkent az energiahordozók és a termeléshez szükséges anyagok és alkatrészek vásárlása.

Keletről is próbálkozhatnak

Debrecen (HBN) – **Az Észak-kelet-magyarországi vállalatoknak és vállalkozásoknak is lehetőségük van arra, hogy az Alpok–Adria együttműködés keretében új üzleti partnereket találjanak a határokon túl – hangzott el tegnap délelőtt az Észak-alföldi Regionális Kamara egyik rendezvényén.**

A program során Heinz Rabbusay, a Stájer Kereskedelmi Kamara külkereskedelmi igazgatója tájékoztatta az érdeklődőket arról, hogy Ausztriában, illetve a másfél millió lakosú tartományban hogyan készítik fel a cégeket az EK-hoz történő csatlakozásra.

Sarkadi Károly, a Magyar Gazdasági Kamara Alpok–Adria Kontakt irodájának a vezetője bemutatta az iroda tevékenységét. Mint elmondta, osztrák, szlovén, horvát, észak-olasz és szlovák cégeknek egyaránt nyújtanak üzleti információkat. Tevékenységük nem korlátozódik az adott országok egyes régióira.

Így tehát az Északkelet-magyarországi vállalatok és vállalkozások is igénybe vehetik az iroda szolgáltatásait – hangsúlyozta Sarkadi Károly, aki három konkrét üzleti lehetőséget is felvázolt a jelenlévőknek.

KITEKINTŐ

● Kedvezően alakul az inflációs mutató Olaszországban. Az Istat statisztikai intézet szerdai közlése szerint augusztusban mindössze 0,1 százalékkal emelkedtek a fogyasztói árak, ugyanolyan mértékben, mint júliusban.

Az idei év eddigi hónapjai alapján éves szintre vetítve 4,4 százalékos a drágulási ütem. 1993 hasonló időszakában 5,3 százalékos volt e mutató Olaszországban. Augusztusban főleg a háztartási cikkek és szolgáltatások ára emelkedett, míg az élelmiszerárak és a lakbérek stabilak maradtak. Ezek drágulását inkább szeptemberre várják.

Lejárt a Hajdúgabonára kiírt pályázat

Debrecen, Budapest (HBN – Sz. T.) – **Tegnap déli 12 óráig nyújthatták be pályázatukat azok a befektetők, akik részt akartak venni a Hajdúgabona Rt. privatizációjában. A 2,275 milliárd forint jegyzett tőkével rendelkező cég részvényeinek a 64,5 százalékát hirdette meg az Állami Vagyonügynökség a kétfordulós pályázaton. A jelentkezők kiléte egyelőre ismeretlen, korábbi szándékok alapján azonban következtetni lehet arra, kik szállhattak versenyre a cég többségi részesedésének a megszerzéséért.**

Mint ismert, a társaságot tavaly egyszer már meghirdették. Akkor azonban nem jelentkezett komoly érdeklődő. A második pályázati kiírás idén nyár elején jelent meg, de azt az ajánlati anyagok benyújtását követően technikai okokra hivatkozva visszavonta a vagyonügynökség. Most – legalábbis egyelőre úgy tűnik – a kiírással minden rendben van.

Nyáron a Békés Megyei Gabonaforgalmi Vállalatban már többséget szerzett Agrimpex Rt., a Hajdúgabona dolgozóinak több mint 60 százalékát tömörítő MRP-szervezet és a fővárosi székhelyű Spectrum Kft. adott be pályázatot. Vélhetően ezek a cégek indultak most is. Biztosat azért nem tudni, mert a tenderanyagot megvásárlóknak titkossági nyilatkozatot kellett aláírniuk, amelyben vállalták, hogy az eredményhirdetésig nem hozzák nyilvánosságra még azt sem, hogy indultak-e egyáltalán a pályázaton. A feltételezett három érdeklődő közül kettő – az Agrimpex és az MRP-szervezet – szakmai befektetőnek tekinthető. A Spectrum Kft. ugyanakkor eddig az olajüzletben volt érdekelt.

„Ezentúl is ez marad a fő profilunk" – mondta kérdésünkre válaszolva Molnárfi Sándor, a Spectrum Kft. gazdasági igazgatója, aki elismerte: csakúgy, mint a többi olajkereskedelemben érdekelt jelentős cégnél, náluk is hónapok óta vizsgálatot végez az APEH. A vizsgálat összefüggésben van a magyar gázolaj-hamisítási üggyel. Bár az APEH vizsgálatai során még nem érkezett el addig, hogy megállapításait rögzítse, de – mondta a gazdasági igazgató – eddig mindent rendben találtak náluk. „Természetesen kérdés lehet, hogyan kapcsolódhatunk mi a gabonaiparhoz. Nos, cégünk jelentős mennyiségben importál folyékony energiahordozókat, elsősorban gázolajat a FÁK országaiból. Ennek ellentételeként élelmiszereket, mezőgazdasági termékeket szállítunk ki. Tavaly több mint 100 ezer tonna gabonát vittünk a FÁK országaiba, főleg Oroszországba."

OLVASÓTEREM

Lapok és folyóiratok

Debrecen (HBN) – A lista a megyei könyvtár által előfizetett, ott olvasható hazai és külhoni periodikák, folyóiratok, újságok adatait tartalmazza. Összeállította Papné Angyal Ágnes könyvtáros.

Magyar Nyelv

Megjelenik: negyedévente. A Magyar Nyelvtudományi Társaság folyóirata. Tanulmányai kiterjednek a nyelvtörténet és a leíró nyelvtan témaköreire, foglalkoznak a frazeológiával, a névkutatás és a nyelvművelés kérdéseivel.

Magyar Nyelvőr

Megjelenik: negyedévente. Akadémiai folyóirat, a Magyar Nyelvi Bizottság orgánuma. Feladata a nyelvművelés, a nyelv védelme – s hogy ez mennyire fontos, arról Illyés Gyula, a szerkesztőbizottság hajdani tagja így vallott: „...ahol nem vigyáznak a kifejezés tisztaságára, ott maga a gondolat piszkosodik el; az emberi szóértés zavarosodik meg... Ezerszeres felelősség hárul tehát arra, aki nyilvánosan szót ejt."

Magyar Pedagógia

Megjelenik: negyedévente. Az MTA Pedagógiai Bizottságának folyóirata. Nemrég a centenáriumi szám is megjelent. Ebben olvasható: A folyóirat lapjain „...minden fontosabb probléma feltűnt, ami az adott korszak pedagógiai kutatóinak és gyakorlati szakembereinek gondolkodására hatott." Azóta megváltoztak a kutatás eszközei, a tudományosság és a publikálás normái, ám a szakszerűség, a nyitottság és elkötelezettség, a korszerű eredményekkel való lépéstartás ma is követendő példájuk.

Magyar Pszichológiai Szemle

Megjelenése rendszertelen. A Magyar Pszichológiai Társaság folyóirata, a lélektan és határterületeinek tudományos kérdéseit taglalja. Ezen belül közöl eredeti kutatásokról szóló beszámolókat, magas szintű ismeretterjesztő tanulmányokat, didaktikusan feldolgozott esetelemzéseket, pszichológiatörténeti közleményeket, beszámolókat a hazai és nemzetközi pszichológiai intézmények munkásságáról, szakmai szempontú könyv- és folyóirat-ismertetéseket.

Örökségünk, a barokk Szent Anna-templom

SZAMOSÚJVÁRI SÁNDOR

Debrecen (HBN) – Újra a figyelem középpontjába kerül a barokk stílusú római katolikus Szent Anna-templom. Az idei – barokk év. Debrecen és a megye felé fordul a szakemberek figyelme: az UNESCO műemlékvédelmi nemzetközi szervezete, az ICOMOS történeti városok és falvak bizottsága a megyeszékhelyen tanulmányi programot és tudományos konferenciát rendez.

A barokk templom építésének körülményei kapcsolatosak a szabad királyi várossá válással is. Valószínű, hogy a mai Szent Anna-templom helyén már a középkorban is állt hasonló nevű kápolna. Erre utal a Szent Anna utcanév is. I. Lipót császár az 1693. április 11-én kelt privilégiumával Debrecent szabad királyi várossá nyilvánította, a címer- és pecséthasználatot is előírta és engedélyezte. E jelentős kiváltságnak valláspolitikai feltételei is voltak. Az 1715. évi országgyűlés – gróf Csáky Imre váradi püspök kívánságára – megszavazta, hogy köteles Debrcen városa a római katolikus plébánia, a templom, a ferences és a piarista barátok számára helyet adni a Varga és a Szent Anna utca sarkán.

A Csákyak érdemei

A templom építése az első piarista atya, Szlopnyay Elek idejében kezdődött és 25 évig tartott (1721–1746). Gróf Csáky Imre már 1719-ben nagyobb összeget adott a Szent Anna-templom építésére, s ezt követően minden évben 2000 forintot fordított e célra. Mondhatjuk, hogy Csáky püspök – mint kegyúr – fedezte a templomépítés költségeit.

A Csáky család a legrégibb magyar családok közül való. Gróf Csáky Imre (1672–1732) az egyházi pályán tüneményes gyorsasággal emelkedett. Előbb egri kanonok, majd pozsonyi prépost, szentgotthárdi apát, 1703-ban váradi püspök s 1717-ben kalocsai érsek lesz, s eléri a pápa utáni legmagasabb méltóságot, megkapja a bíborosi címet és kalapot. A kuruc szabadságharc kora az ő idejére esik; a nagy létszámú Csáky család tagjai között II. Rákóczi Ferenc hívei is szerepeltek. Gróf Csáky Mihály még a bujdosásba is követte a fejedelmet.

A bíboros halála után öccse, gróf Csáky Miklós (1698–1757) hasonló sikerrel folytatta az egyházi pályát. Már 22 éves korában szentjóbi apát, majd nagyváradi kanonok, prépost, váradi püspök, kalocsai, majd egri érsek. Elődje és testvére példáján támogatta a debreceni Szent Anna-templom építését és befejezését. A templomalapító Csáky Imre 1732-ben meghalt. Halála egyéves évfordulóján Csáky Miklós váradi püspök Debrecenbe hozatta elődje és testvére hamvait. Csáky Miklós gróf 1746. május 5-én szentelte fel a Szent Anna-templomot.

Carlone tervezte és építette

A templom tervezője – egyben építőmestere – a híres olasz építész család egyik tagja, Giovanni Battista Carlone volt, egy nagy kiterjedésű művészcsalád tagja. A család az építészetben európai színvonalat képviselt. Csáky püspök Erdődy Gábor egri püspök ajánlására hívta meg Carlonét Debrecenbe a Szent Anna-templom tervezésére és építésére.

A templom hajójának alapkövét Kébell Mihály címzetes püspök 1721. július 26-án, Szent Anna napján helyezte el. A templom homlokzata szobrászati alkotásokban díszesebb volt, mint ma. Nem csak külsejében, belsejében is sokat változott az 1936 körüli években. Ungváry Sándor tervei alapján Takács István és Prohászka József freskókkal látta el a templombelsőt. A mennyezeti freskók az Árpád-házi szenteket ábrázolják.

1936-ban Wälder Gyula impozáns neobarokk főoltárt és szószéket tervezett. A homlokzati barokk szobrok többségét is ekkor távolították el. A főoltárkép Karl Rahl bécsi mester műve 1834-ből. A templom védőszentjét, Szent Annát ábrázolja. Sz. Kürti Katalin művészettörténész a templom legértékesebb művészi alkotásának a Calazanci Szent József oltárképét tartja. Ez a piarista atyák oktatói működésére utal. A kép elkészülési ideje 1750-re tehető. E mellékoltár faragványait Győrffy Katalin művészettörténész Hartmann József kassai szobrász munkájának tartja.

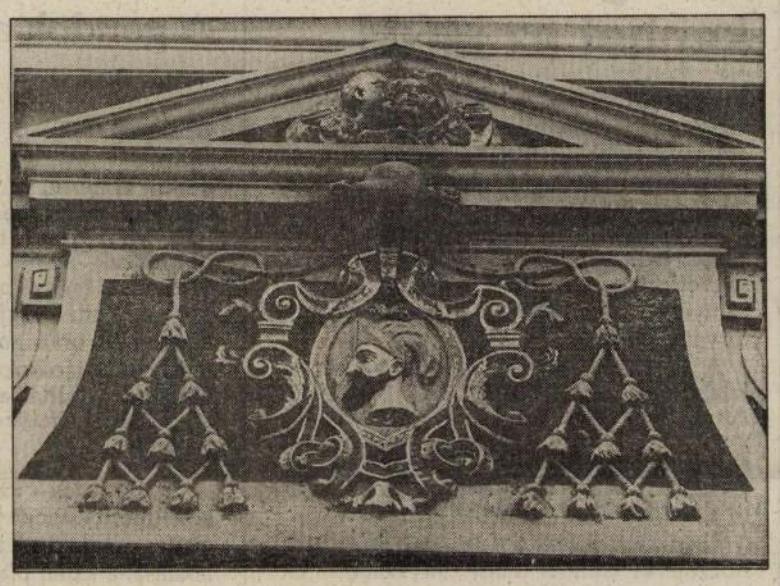

A Csáky-címer a főbejárat fölött Fotó: Horváth Katalin

A templom tornyok nélkül épült. A jelenlegi tornyokat Kricsfalusy Ferenc plébános Povolny Ferenc ismert debreceni építész irányításával építette 1830–34 között. A közel 45 méteres toronypár jól hangsúlyozza a barokk stílust. A templomkülső meghatározó barokk jellegzetessége a templomtornyok sisakjainak kialakítása. Ugyancsak e stílusra jellemző nálunk a torokpárkány mezejében elhelyezett óra, amelynek kerek számlapját a párkány felső és alsó tagjai ívelten követik.

A templom a középkori szerzetestemplomok mintájára készült. Jobbról a rendház, balról a gimnázium. A 37 méter hosszú és 25 méter széles főhajót 3–3 mellékoltár kíséri. A mellékoltárok többségében az eredeti barokk stílusú berendezés megmaradt. A templomban az eredeti barokk emlékekkel keveredik a századunkban elhelyezett neobarokk berendezés.

Az egyik legértékesebb

A templom a hazai barokk egyik legértékesebb alkotása, sűrűn beépített területen fekszik. Az impozáns külső nem érvényesül eléggé, mert nincs elég rálátás.

II. János Pál pápa 1993. pünkösdjén kelt apostoli levelével új egyházmegyét hozott létre, s Debrecen katolikus püspöki székhely lett.

Ezzel a Szent Anna-templom székesegyházi rangot kapott.

Csáky bíboros főbejárat feletti címerképe és a latin felírás szövege érdemeinek állít emléket. Csáky az általa építtetett templom altemplomában nyugszik.

Megérett az idő

Budapest (HBN) – A hatodik évfolyamában járó irodalmi és ökológiai folyóiratot eddig negyedévenként vehették kezükbe az olvasók. A szerkesztők tájékoztatása szerint 1994 januárjától havonta fog megjelenni a művészetet és tudományt egységben érzékelő és közvetítő Liget. A lap nem csupán a humán kultúra iránt érdeklődőknek ajánlható, hanem „minden igazi értelmiséginek, a sajnálatosan fogyatkozó számú olvasó embereknek, hiszen a harmadik évezred gondjairól, létkérdésekről szól" – emeli ki a műhely az olvasókhoz szóló felhívásában. A Liget nem egyszerű folyóirat, hanem az ökologikus szemléletre, a térben és időben, mikro- és makrokozmoszban való együttélésre is tanító szellemi alkotótér, mely a negyedéves lappublikációk mellett különböző kiadványaival, antológiákkal és esszékötetekkel volt jelen eddig is a – sajnos, csak keveseknek fontos – mindennapi, de értékközpontú kultúrában.

ANEKDOTAKINCS

Halotti beszéd

Egy Hajdú megyei községben egy gazdaember elhalálozott. Jóravaló ember volt, szerette a feleségét, marháit és barátait. Hát tisztességgel eltemették. Eljöttek a gazdák, ismerősök. A pap is elmondta már imáját, könnyek is voltak már jócskán. Éppen le akarták ereszteni a koporsót, midőn előállott egy javakorban levő gazdaember, régi ismerőse az elhunytnak: – Nem születtem papnak, hát nem is tudok prédikálni, de bizony azért csak mégis búcsúzkodnom kell tőled, Józsi bátyám. Csak azt mondom: Becsületes ember voltál... távozz egészségben...

(Debreczeni Ujság, 1910. aug. 19.)

KÖZLI: SZŰCS ERNŐ

KÉPZŐMŰVÉSZETI FIGYELŐ

Termékeny párbeszéd anyaggal és állapottal

ÉLES CSABA

Plasztikai kultúránk a hatvanas-hetvenes évtizedek óta egyre gazdagabb. A művekkel együtt, az utókor számára, mentenivalókban (ti. a közönség-közösség szemének megmenteni valóban!) is. Tanulságos példa e téren az ötven éve született Kígyós Sándor, akinek pécsváradi hagyatékából Hajdúszoboszló kért most részt, a művész gyermekéveinek városa jogán. Megrendezte emlékkiállítását; a város napján (szeptember 2-án) megadja neki a posztumusz Pro Urbe kitüntetést; rövidesen fölállítják a Zászló című alkotását.

Pécs és Zánka után van még hely fölnagyításra érdemes kompozícióinak az ország más településein is. Például szülővárosában, amely iskolavárosa is. Debrecenről van szó, ahol tárlata is csak egyszer vala (1983-ban).

Kígyós Sándor alkotó (kísérletező kedvvel, tehetséggel, a technikai eredetiség utáni vággyal megáldva), a művészetelmélet és a vizuális nevelés szakembere volt egyszerre.

Hatott rá az egyetemes és magyar esztétikai gondolkodás (Arisztotelész és a Schlegel-fivérek, Kandinszkij és a Bauhaus, Babith Mihály és Füst Milán, Fülep Lajos és Lukács György), kortársak a film világától (Antonioni, Kósa) a képzőművészetekig (Makovecz, Borsos, Szervátiusz, Csutoros Sándor, Fajó).

Az illusztris névsorban kiemelt szerep jut századunk nagy szobrászainak: Constantin Brancusinak, Henry Moore-nak és Amerigo Totnak (az utóbbit tekinthetjük mentorának is).

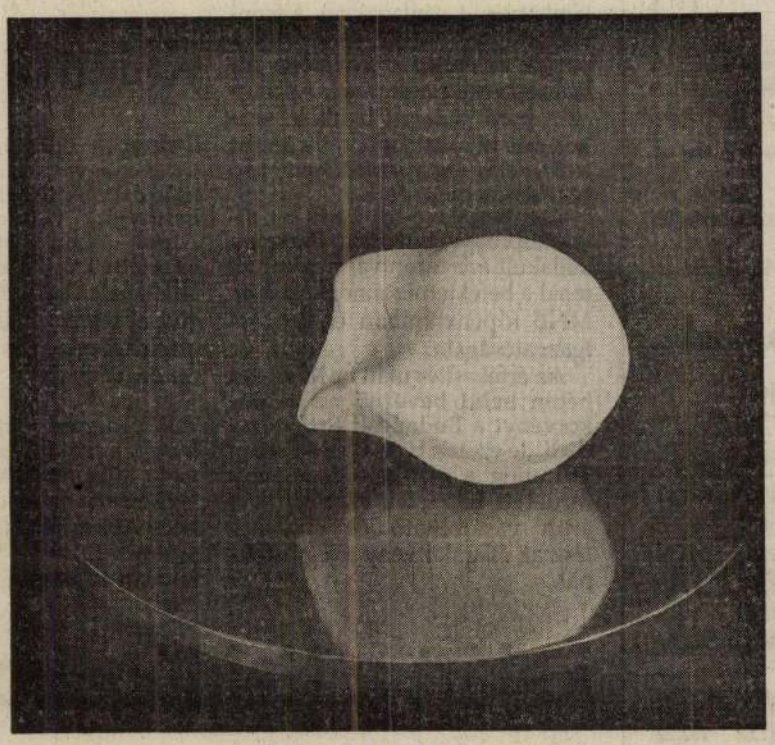

Kígyós Sándor: Pihenő gömb (fehér márvány, krómacél) Fotó: Farkas Árpád

E sokoldalúságnak és a többféle hatás iránti nyitottságnak köszönhető talán, hogy Kígyós egyensúlyt és szintézist tud teremteni ott, ahol kisebb vagy áltehetségek antagonizmust vélnek látni.

Kígyós művészi hagyatékában nincs ellentmondás tradíció és modernség (sőt posztmodern), „népi" és „urbánus", figurális és absztrakt, organikus és geometrikus formakincs között. 1981-ben általános várakozáson felül megcsinálta „vizsgamunkáját", a Torzót (hogy a Művészeti Alap tagja lehessen); de őt – picassói tömörségű, először most kiállított rajzai és portréi, kézreliefjei ellenére – sohasem az antropomorf plasztika érdekelte.

Tradicionális-népi-figurális-organikus és (poszt)modern-urbánus-absztrakt-geometrikus egyszerre? Bár ezt az életmű egészére értem igazán, mégis vannak egyes opuszai, amelyek biztos hökkentenének meg bárki kétkedőt. (Ahogyan egyes munkái joggal hökkentették meg a nemkétkedő Totot, Martyn Ferencet, Keserű Katalint, Mezei Ottót és más méltatóját.)

Kígyós Sándor világa attól gazdag, mert sokféle anyaggal (fák és fémek a mahagónitól a bronzig, rézig, acélig, alumíniumig; mészkövek és márványfélék Berninire emlékeztető koloritban) és többféle világállapottal volt képes termékeny párbeszédet folytatni. Művei hol harmonikusan és merészen is építkező konstrukciók (Ragasztott forma, Miró emlékére); hol lágyan-líraian szárnyalók, álomszerűen-melankolikusan lebegők: egyszóval csöndesen vágyakozók az éden után (Niké, I–II., Krúdy hegedűje, Lebegő, I–II., Madár, I–II. De időnként elsötétül a kép, s jönnek a gyötrődő gyűrődések, a feszültséggel telített konfliktusok (Belövés, Összetartás stb.). A két pólus között csírázik, bujkál számos megnevezhetetlen titok: a legjobb példák erre a különféle Etűdök.

Kígyós Sándor plasztikai kultúrája a fizikai erők esztétikáját reprezentálja.

Ez fordítva is igaz: amit látunk, a művészet erejének (pszicho)fizikája.

Éppen e szempontból jellemzőek rá egyszavas címei: áramlás és lebegés, hajlítás és hajlás (le-, fel-, vissza- és össze-), kitörés, belövés és áttörés, terhelés és túlterhelés. A legbiztatóbb szavakat egy idősebb, de őt (1984. október 30-án halt meg) röviddel túlélő művésztársa mondta róla. Amerigo Tot. „Nagy meglepetésem Kígyós Sándor, akiből valaki lesz: kőből vannak olyan formái, mintha a kő nem is létezne, annyira ura az anyagnak... Nagyon érdekes dolgokat csinál, oda kell rá figyelni."

(Szoboszlói Kisgaléria)

1

Carlone, Giovanni Battista
császári építész

Az 1645-ben Bécsben elhunyt mester a Como-vidék egyik legjelentősebb művészdinasztiájához tartozott; a Scariából származó családnak számtalan ága, tagja működött Ausztriában, Csehországban és Magyarországon is.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp. 1975 210. old.

Carlone, Giovanni Battista 2

A hagyomány szerint ő irányította a pozsonyi vár ujjáépítését 1632-1645 között. E barokk átalakításnak sajnos szinte nyoma sem maradt, s az egyleri leírások csak levés tájékoztatást nyújtanak.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp. 1975

210. old.

3

Carlone, Giovanni Battista

Özvegyét 1647-ben Carlo Martino Carlone vette feleségül, s ő ötölte Giovanni Battista tervrajzait is.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Madonnai Kiadó Bp. 1975

216. old.

Giovanni Baptista Carlone

Több templomot épített, az egyik a debreceni Szent Anna templom.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, 1969-70; Budapest, 1972

3341

Giovanni Battista Carlone

az acsai Prónay kastély építője.
(1735-40) 12. p. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarország,
Budapest, 1970.

95 l

Giovanni Battista Carlone

az edelényi l'Huillier kastélyt építi

1730 körül. 11. sz. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon.

Budapest, 1970.

951

Giovanni Battista Carlone

egri építőmester építette az edelényi kastélyt, valamint a miskolci minoriták templomát (1724).

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970. 152 l

49 l

Giovanni Battista Carlone

egri epítőmester 1712-től az egri Szent Mihály templomot székesegyházzá építette át; a templom dekorálásánál Christoph Tausch is közreműködött.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970. 152 l

30 l

Giovanni Battista Carlone

egri építőmester a egri jezsuita templomot Pethő István tervei alapján építette fel.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970. 152 l

30 l

Giovanni Battista Carlone

a pozsonyi kápolna vár architektusa.

Voit Pál: A barokk Magyarországon.

Budapest, 1970. 152 l

22 l

Giovanni Battista Carlone

kezdte el a pozsonyi királyi palota és vár átépítését.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,

Budapest, 1970. 551 + 97 l

13 p

Giovanni Battista Carlone

udvari épitomester, Pozsony; Pietro Spazzo mestere volt.

Voit Pál: Z barokk Magyarországon,

Budapest, 1970. 152 l

16 l

Giovanni Battista Carlone

egri püspöki építész 1724-ben építi fel a piaristák Szent Anna templomát Debrecenben.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970. 1521

171

Giovanni Battista Carlone

a pozsonyi vár palotás felelős épí-
tésze, 1620–45 között császári épí-
tész.

Voit Pál: A barokk Magyarország-
on, Budapest, 1970. 152 l

171

Giovanni Battista Carbone

építén

~ a XVIII. sz. elején vándorolt be M.o.-ra.

/olasz építén/. Egerben telepedett le.

Rados Jenő: Magyar építészettört. 192.

Műszaki kiadó 1941.

Carlone, Gróv. Batt.

nevét említi

Borsos László recenziója: Dercsényi Dezső – Vécit Pál:
Heves megye műemlékei, I. kötet.
Műemlékvédelem, 1970.1.sz.57-58.l.

Johann Batista Carlone

1710-ben került Magyarországra, 30 éves korában, mint Erdődy Gábor egri püspök építésze.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem 1969-70. Budapest, 1972 340 l

Baptista Carlone Giovanni

egri építész tervező je és építésze a miskolci minorita templom és rendhoznak.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, (1969-70), Budapest, 1972.

3321

megyva

Carlone, Giovanni Battista

II.) egri építőmester

A gyöngyösi ferencrendiek templomának hajóját 1718-21. ujjáépítette. Ekkor ~~csatolták~~ bővítőkről a templom hajóját ~~az~~ a zárda régi oldaltelyósíját ~~nak~~ hozzá csatolásával

Bachó gyöngyösi templ

69. l.

Bachó L.: A gyöngyösi templomok tört. Gyöngyös, 1944. 28, 29, 69. l.

2070

Gyüjten

A hely neve	A tárgy megnevezése	
Esztergom.	Székesegyház, Szakócz kápolna belseje	

Carlone János

egri építőmester

1718–21. közötti átalakítás alkalmával fenti a gyöngyösi ferences templom hajóját a régi oldalfolyósó hozzáosztolásával bővítette.

Bártfai Csemegi Gyöngyös

9 l.

Stiller János: Gyöngyösi Kalendárium. 1911. évf.

Bártfai Szabó L. – Aj Csemegi J.: A szent ferencrendiek gyöngyösi temploma és kolostora. Gyöngyös, 1907. 9 l.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Carlone

olasz építőmester

1730-31-ben Kőhidat épitett az Eger-patak felett az egri minoriták zárdája mellett. Ezt 1878-ban bontották le az árvíz után.

Breznay Imre: Eger a XVIII. században. I. k. Eger 1933. 43. l. 90. l. 138. 207. l.

Fenti 1756-ban mint néhai emlitve. Ugyanekkor vejei, Kerepessy János és Petermann Mihály emlitve.

u. o. 90. l.

M. KIR. KÖZPONTI ILLETMÉNYHIVATAL
BUDAPEST, I., VÁR.

szám.

BUDAPEST 1936 JUN 22 14 J 1 S

Műemlékek Orsz. Bizt.

Budapest

IX ker., Rákos utca 1 sz.

Hivatalból.
Dij átalányozva.

1678/1936.

Carlone, Giovanni

épitette Egerben 1731-ben a régi Minorita kö-hidat, mefet az 1878 évi nagy árvíz utan lebontottak.

Br Kar Egriképesk

37. l. Eeppel.

Breznay J. – Karczos B.: Egri képeskönyv. Eger. 1937. 37, 60. l. (Képekkel.)

Carlone Giovanni

Szobrász és epitész
Mára ma is áll Egerben
a Szechenyi utcz 13. sz. a.
Fenti terverte és épitette
az egri Irgalmasrend
regi házát s valószinuleg
keszisette a ház homlokza-
tán levő szobrokat is. E
házat 1721 után epitete,
kiegészítő részet 1732 ben
szerte – Halála után 2 leá-
nya örökölte. Fenti varosi
szenator is volt, s mint ilyen
halt meg 1747 ben, az
egri szervit ák kriptájában te-
mettek el.

Br Kar Egri képesk 60. l.
kejipel

Carloni, Giovanni Battista

építőmester a Debrecen

mellett Pallag pusztán és a halápi romtemplomok anyagából kezdte építeni a debreceni piarista ~~tárház~~ épületét 1720-ban (Fenti az egri érsekek is pompás palotát épített.) A ≠ szent Anna templom alapkövét 1721-ben tették le. 1733-ban a templom belülről már teljesen fel volt szerelve, kívülről pedig fatornyokkal látták el. A templom teljesen 1746-ban készült el s ez ein junius 5. ein szentelték fel. Leégett 1811-ben. Restauráltak 1812–1814-ben.

≠ tárházra tanárokodó

Cserhalmy József: A Kegyes-tanítórendiek debreceni tárháza- és gymnasiumának története. 1719–1896. [Debrecen 1896] 19. l. 20. l. 26, 27 l.

Miniszter Ur

Az elmult évtizedek t
műemlékvédelem sokkal inkább es
tó rendelkezések utján. Ebből s
házadókedvezmények jelentősége,
ban lévő, tehát a leginkább ves
korszerű helyreállitását mozdit
tizedben a Vár műemlékjellegű h
vezmény esetében nagyon jó tapa
reállitás ütemének meggyorsulás
vekre való törekvés terén.

A háboru okozta műeml

Carlone Ker. János

tervezte a debreceni rk.
Szent Anna templomot,
mely 1721–1746. épült.
1834. ben Kricsfalusy Ferenc prépost-plébános
hevenyészett tornyát le-
bontatta és a mai tor-
nyokat építtette rá

irod

Ecs Debreceni képesk 92. l.

Ecsedi J. – ~~Nyilas~~ – Kolb J.
Debreceni képeskönyv.
Debrecen, 1934. 92. l.

Orsz. Iskolaegyesület IX. 149

Carlone, Giovanni

Battista

épitér

Gentmüeml

261, 274, 279. l.

Genthon J.: Mország

műemlékei. Bp.

1951. 261, ~~274~~, 279.

l.

Carlone Johannes
Battista

épitéz (II.)
Eger 1717.

l. ~~Kapbarokk.~~
~~Rég. Tars. Évk~~
~~II. 253. l.~~

Kapossy J.: Barok
művészetünk olasz
kapcsolatainak
kérdéséhez. O.M.
Rég. Tars. Évk.
II 1923-26 Bp. 1927
253. l.

Carlone Ker. Janos

(Joan Battista)
?

Irod

Láng vándor
A debreceni szt.
Anna-templom.
Debrecen 1930.

vegges

1.10

1 Röt. 4°

Baumgarten

Paolo Maria

Giovanni Battista de Rossi

fondatore della scienza di archeologia sacra

Cenni Biografici.

Versione dalla lingua tedesca per Giuseppe Bonavenia.

Edizione accresciuta e corretta dall'autore

Stiller J.: Grönqvist
kalendarium. Grönqvist
1911.

Carlone, Giovanni Baptista

Egerben az Egerpatak hajdani, boltozott és szobrokkal ékesített hidját az 1878. nagyárvíz elsodorta. Giovanni Baptista Carlone építőmester, a barokk-korban nagyhírű-művészcsalád sarja alkotta 1731-ben. Meghalt 1747. mint egri szenátor.

Szeger 39. l.

Laid

Éber Művészeti lex

I. kiadás

129. l.

Sz. szerelmányi M.: Eger és környékének részletes halmaza. Pp. 1925. 39. l.

Sárosvármegyei múzeum IV. 262

Carlone, Giovanni

Baptista

épitész

l. Szm Egermüv

(36. 48. ~~[illegible]~~. l. 198. l.

237. l.

Szmrecsányi M.:

Eger müvészetéről.

Eger. 1937.

KIRÁLYI MAGYAR PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEM

Nagys.

Dr. Szentiványi Gyula

úrnak

H.

~~IX Üllői út 33-35.~~

Müenbékh Rákos u

Carlone, Giovanni
Battista
épitén

Szücs J.: Debrecen
város tört. Debrecen,
I–III. K.
1871.

Carloni, Giovanni
Battista

épitett

a debreceni szent Anna
templomra vonatkozóan
lásd

~~Szeles Debrecen tort.~~

Dr Zelizy Dániel:
Debrecen ~~[illegible]~~ város
egyetemes leírása.
Debrecen, 1882.

Miniszter Ur

Az elmult évtizedek t
műemlékvédelem sokkal inkább es
tó rendelkezések utján. Ebből a
házadókedvezmények jelentősége,
ban lévő, tehát a leginkább ves
korszerű helyreállitását mozdit
tizedben a Vár műemlékjellegű h
vezmény esetében nagyon jó tape
reállitás ütemének meggyorsulás
vekre való törekvés terén.

A háboru okozta műeml

megjiva

Carlone Giovanni Battista (II), olasz épitész és szobrász
mh. 1747, aug 13 Egerben (temettek)
a szerviták templomának kriptájába.

1717 tól épitette az egri jezsuiták kollegiumát.

Valószinűleg Erdödy Gábor püspök ~~[illegible]~~ meghivására telepedett meg Egerben.

Ő tervezte és épitette az egri jezsuiták rendházát, melyet a ciszterciták nyábbban kiegészitettek. Az irgalmasok klas

tromát és kolhárnak és valószinűleg ő épitette.

#

1731. épitette az egri
minorita köhidat, ma-
lyet az 1878.ci árvíz után
bontottak le.

ch unsere Preise per ein Kilogramm, ab hier
allage.

er ausschliesslichen Kompetenz des nach der Wert-

Hochachtungsvoll

NGARISCHE SALAMIFABRIK AKTIENGESELLSCHAFT

Erdödy Gabor egri
püspök épitömestere volt.
1731. város piacára
szolgáló szobrokkal ěke-
nitett köhidat (a régi
Minoriták hidját épitette
az Eger folyon itt. Az
1878-as árvíz elsodörta

számláját _____ értékkel

Tisztelettel

Magyar Általános Hitelbank.

Carlone, Joannes

könnives

1718. és 1721-ben egyike volt a legnagyobb adófizetőknek Egerben.

Breznay Imre: Eger a XVIII. században. I. k. Eger 1933. 138. l. 207. l. 279. l

Carlone Giovanni

Battista II

1729-34.

(~~Esterházy Károly~~)

gr. Erdődy gábor

egri püspök

megbízásából

épitette a mis-

kolci minoritákak

(?) templomát.

Szabó Ersi tud

erről többet mon-

dani.

nára szoló utalványt
tassék.

Tisztelettel

1912 Márius 16án

Nagrand M

1730 körül a demendi,
1732. az abonyi és kere-
csendi templomokat épi-
tette.

Carlone, Giovanni Battista
építőmester

Egerben lakó olasz
építész 1732. szerző-
dést kötött Gyöngyös
városával a Szt. Ber-
talan-templom összé-
dült tornyának új-
jáépítésére. Carlone
a kész tornyot 1734.
adta át a városnak

Bachó gyöngyösi templ.
28, 29. l.
nézd meg
Carlone Giovanni
Battista
alatt mincs-e?

Carlone, Giovanni Battista

Horváth / Wälder Gyula

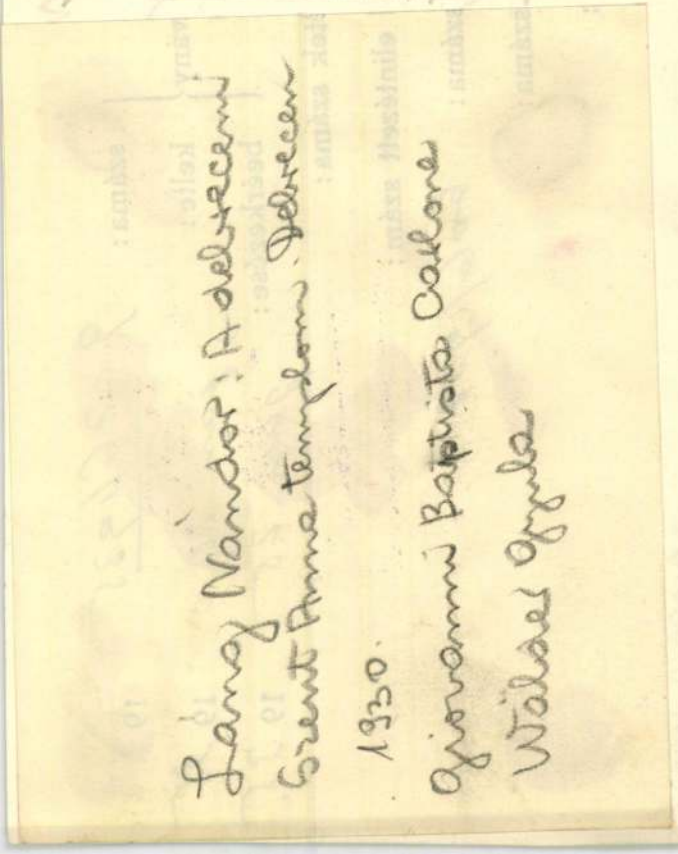

Nagyságos,

Dr. Szentiványi Gyula

fotitkár úrnak.

Budapest IX

Rákos ut 10

Carlone, Giambattista

II

Gerevich L'arte

21.

1921 Nemes Eliz gfnő:

Férfi képe.

Mellig, látható és szem ~~közt~~ be néz. Hos
és gyér szakálla ősz; szem
tort és zsinóros felső ka
a jobb vállnál: „Nemes El
1873."

Vászon, méretei 71.

Carlone Giovanni

Battista

epitem

serverte a debre-
cem rk. Kent. Anna
templomot XVIII st

Csobán Hajdúvm

203. l.

Mir. és Kömpt. Ést. III. 140.

Carlone, Giovanni Battista

építőmester

L. Kendrey - Lentiváryi

296. l.

Carlone Giovanni
Battista

tenerte a miskolci minorita templomot.

Dr Szabó Erzsébet
Kőrlesc
1949. VI. 22.

Székesfehérvár szab.kir.város
polgármesterétől.

24946/1943.szám.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGO

A székesfehérvári Szent
1943.évben végzett kertészeti mun
sokról, valamint a Szent István n
Bizottság kivánságának megfelelőe
költségről készitett kimutatást n
és kérem, hogy a 2085.83 P-t a vé
sziveskedjék.

Székesfehérvár, 1944. j

1 drb kimutatás.

M.

Carlone, Giambattista II

Eger

1566. SECRETAIRE, mahagonifa, négy
Mahagoni, mit vier schwarze Säule

1567. SECRETAIRE, mahagonifa, bronz
— Secretaire, Mahagoni, mit Her

1568. ÜVEGSZEKRÉNY, cseresznyefa,
mit Palisandereinfassung, zweitüri

1569. KESKENY ÜVEGSZEKRÉNY,

1570. ASZTAL, diófa, négy hajlott láb
XVIII. Jh.

1571. SZALONBUTORKÉSZLET, maha
Angol, XIX. sz. — Salongarnitur,
Tischchen. Englisch, XIX. Jh.

1572. ÁLLÓ TÜKÖR, hársfa, két hermá
—Standspiegel, Lindenholz, mit zw
sancestil.

1573. SZALONBUTORKÉSZLET, fehér
kárpitozással. Egy nagy kanapé, 4
garnitur, weiss bemaltes Holz, m
grosses Kanapee, 4 Armstühle, 4 S

KRÉNY, diófa, csontberakással. Barokk. — Schmaler, mit Beineinlage. Barock.

fa, gazdag faragással. Velence, XVII. sz. stilusában. — reicher Schnitzerei. Venedig, im Stil des XVII. Jhts.

bakos lábbal. Olasz. — Tisch, Schwarzes Holz, mit Bein-

yfa, faragott diszitéssel, felső része két üvegajtóval. — mit Schnitzerei, der Aufbau mit Glastüren.

barokk faragással és berakással, fehér márványlappal. — nitzerei und Intarsia, die Platte weisser Marmor.

aros lábbal. — Ovaler Tisch, Nussholz.

Carlone, Giovanni Battista

1.

Kaposy jegyzéke

198. l.

Ferencry Sándor segédarchaeologus kitüntetése

IX. 185.

Szm Egermüve jel

Szmvecsányi Miklós

Eger művészetéről.
Eger 1937.

A főszöveg a névmutató alapján kicédulázva
Az adattár még kicédulázandó feld Megtörtént!

1747.

Városi Senátor volt
Egerben, hol a szerviták kriptájába temet-
ték.

Ungarische Sala

kaufte

Carloni, Joannis

Bap.

épitéz és szenátor

† 1747

Egerben

aug. B-án temették

a szerviták templo-

mának kriptája-

ba.

Kaposy jegyzetek

237 l

G. B. Carlone

által 1715-től épített Eger-felnémeti rk. templom reprodukciója.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

6051

Giovanni Battista Carlone

épitette a füzesabonyi rk. plébania templomot 1732-35 között. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.

Budapest 1972.

7471

Giovanni Battista Carlone

által 1738-ban épített egerszalóki r. k.
harangtorony. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

6 fol

G. B. Carlone

neve felmerült az edelényi

kastély építésével kapcsolatban

Kelényi György: Kastélyok, várak, vrtlak

Bp. 1974 Corvina

111. old.

Giovanni Battista Carlone

által épitett egri Széchenyi u. 15. sz. a. volt jezsuita templom. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.

Budapest 1972.

530 P

Giovanni Battista Carlone

1727-28 folyamán állandóan dolgozik az egyi Markhót Ferenc u. 1-3. sz. a. épületen.

Veit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. kötet.

Budapest, 1972

384 l

Giovanni Battista Carlone

épitette 1745-től az egri Kossuth Lajos
u. 8. sz. a. épületet.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3461

Giovanni Battista Carlone

egri kőműves mester és városi szenátor feltételezett tervezője az egri Kossuth Lajos u. 8. sz. épületnek. A mester 1747-ig működött közre.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

3421

Giovanni Battista Carlone

feltehető építője az egri Kossuth Lajos u. 5. sz. lakóháznak. 1735.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei I.

Magyarország műemlékei topográfiája. VIII. köt.

Budapest, 1972.

339 l

Giovanni Battista Carlone

pallérja Schauffler József; tervezte az egri minorita templomot.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

3841

Giovanni Battista Carlone

munkálatokat végez az egri székesegyház
építkezésénél 1713.

Voit Pál stb.: Heves megye műemléki II.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. kot.
Budapest, 1972.

4091

Giovanni Battista Carlone

terei szerint épült az egri Kossuth L. u. 14 sz.
a. ferences kolostor 1714-49; a templomot
1736-ban kezdték el.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

3659

Giovanni Battista Carlone

feltehető alkotója az egri Kossuth L. u.
12. p. a. rokokó formaképzésű kapunak.
1747.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei monográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

362 f

Giovanni Battista Carlone

feltehető építésze az egri Kossuth L. u. 10. sz. a. épületnek.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

3561

Giovanni Battista Carlone

pallérja Szantner András egri kőműves-
mester 1740 körül.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

2591

Battista Carlone Giovanni

1720-ban fejezte be az egri püspöki sörház épitését. A város szerződést kötött a mesterrel és Steyer János köfaragával egy kőhid felállitásához.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

2281

Battista Carlone Giovanni

alkotta Eger város piacán vonuló kőhíd 10 szobrát; a híd 1731-re készült el.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II. köt. Magyarország műemlékei topográfiája VIII. kötet. Budapest, 1972.

2281

Giovanni Battista Carlone

egri kőműcsmester 1725-ben épitette
az egri Bródy Sándor u. 1. p. a. lakóházat.

Voit Pál szb.: Hevesmegye műemlékei II. köt.
Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

2171

Giovanni Battista Carlone

1716-ban kezdi épiteni az egri püspöki sörházat az Eger patak túlso oldalán. Valószínű épitője az egri Markhót Ferenc u. 2. sz. a. épületnek.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt. Budapest, 1972.

3831

Giovanni Baptista Carlone

épitette a debreceni Szent Anna Spl-ot,

és az egri püspöki palotát.

Magyar Műemlékvédelem 1969-70
Bp. Akadémiai Kiadó 1972
334. old.

Giovanni Baptista Carlone egri építész

a miskolci volt minorita tpl. és rendház tervezője és építője. Erdődy Gábor egri püspök építésze volt, ő hozta magával Miskolcra.

Magyar Műemlétvédelem 1969-70
Bp. Akadémiai Kiadó 1972
332. old.

Giovanni Battista Carlone
városi épületei

1645. évi végrendeletében unokatestvérére
és tanítványára, Carlo Martino Carlonéra
hagyta terveit.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp. 1975 205. old.

CARLONE, Giovanni Battista építész

Pamiatky a Múzea, 41, 1992, 5/6.
Tematikus szám: Barock in der Slowakei.
8,

Johann Batista Carlone 1

Zorának igen jó építésze volt, Olaszországból, a Como vidékéről származó neves művészcsaládhoz tartozott. A család tagjai szétszéledtek Európa különböző országaiba.

Magyar Műemlékvédelem 1969-70
Bp. Akadémiai Kiadó 1972
340. old.

Johann Batista Carlone 2

a Carlone-család Ausztriában megtelepedett ágából származott, s 16. 30 éves korában (1710 körül) került Magyarországra, mint Erdődy Gábor egri püspöt építésze, részt vett az elpusztult ország újjáépítésében.

Magyar Műemlékvédelem 1969-70
Bp. Akadémiai Kiadó 1972
340. old

Johann Batista Carlone 3

Nemcsal Egerben, hanem az egyházmegye egész területén végzett építési tevékenységet. Egerben telepedett le, családot alapított, és mint tekintélyes, jómodú polgás, a város közéletében is szerepet játszott.

Magyar Műemlékvédelem 1969-70
Bp. Akadémiai Kiadó 1972
340. old.

Johann Batista Carlone 4

Művei közül csak kevés maradt fenn, mert részben lebontottás, részben átalakítottás azokat. Nagyszerű, épségben maradt alkotása a minorítás műszolci műemlektemploma

Magyar Műemlékvédelem 1969-70
Bp. Akadémiai Kiadó 1972
340. old

Carlone, Carlo

neve említve

Művésze ttörténeti Értesitő 1972

80. old.

Carlone Giovanni Battistá

által épített bolyszteres pobordiszes attik-
falát 1788 körül lebontották /: Eger, Szé-
chenyi u. 1-5. p. érseki palota. :/

Veit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. kit.
Budapest, 1972.

4961

Giovanni Battista Carlone

pallérja 1736 körül Szantner András Egerben.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt

Budapest, 1972.

Giovanni Battista Carlone

egri épitéz kapott megbízást az egri Széchenyi u. 1-5. p. a. érseki palota kiépítésére 1715-ben.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt. Budapest, 1972.

4931

Giovanni Battista Carlone

1717 ben megbízást kap az egri Széchenyi u. 15 p. a. jézsuita templom építésére.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

532 l

Giovanni Battista Carlone

1738-ban kezdi el az egerszalóki templom
építését.

Voit Pál stb: Heusmeyje mûemlékei II.

Magyarország mûemléki topográfiája VIII.
Budapest 1972.

6621

Carlone Kl. János

pallér megbízást kap 1715-ben az egri
Szt. Miklós székesegyházhoz megépítéséhez.

Voit Pál szb.: Heves megye műemlékei II
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972

Hol

Giovanni Battista Carlone

Servei szerint épült fel 1715, ill. 1746-50

Között az egri felnémeti templom.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

6051

Giovanni Battista Carlone

Kapott megbízást 1716 körül az egri Zalár József utcai sörház felépítésére.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. Kötet. Budapest, 1972.

5991

Giovanni Battista Carlone

egri kőműester 1732-35 között építi a füzesabonyi rk. templomot.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII.

Budapest 1972.

7461

Giovanni Sandro Carnevale

a kassai erődmüvek mestere. 1670-80

között szerepel neve.

Voit Pál: Z barokk Magyarországon,

Budapest, 1970. 152 l

171

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista
egri kőművesmester

1726-46 között gr. Csáky Imre nagy váradi, majd kalocsai püspök megbírásából építi a piaristák debreceni templomát. 1743-ban Erdődy püspök városi szenátorrá neveri ki. Erkeri alá írásaim már nemesi címeres pecsétje is megtalálható. Halotti bizonyítványa 1747. aug. 11-ről „Joannes Karlonyi" nevre szól. Meghalt 65 éves korában

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 317. old.

Carlone, Giovanni Battista M.D.K.
építőmester, építés

nevét emlitik, mint, aki mol-
lett Schauffler József falléstként
dolgozott a püspöki rezidencia
építhezésénél 1725-ben.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 394. old.

-1-

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista, olasz építő mester

1712-ben tűnt fel Egerben, először Banovszky Ferenc teljesen ismeretlen kőművesmester szolgálatában, ahi aron-ban működési jogát bírtosította, ugyhogy C. 1713-ban már önálló szerződést köt Tele-kesy püspökkel a gyékeseghár földmunkáira és a kriptaépítés költségeire. Családi körülményei, neveltetése nem ismeretes; azlósnak, hogy az Eszakolaszországból Bécsbe származott ág egyik tagja ./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

122-134.
+ 316-317. old.

Carlone, Giovanni Battista M.D.K.

... akik körül Carlo Martino Carlone, a Kismartoni Eszterházy kastély alkotója (1663-1672) már korábban Magyarországon dolgozott. Telekesy püspök utóda, Erdődy Gábor 1915-ben újszerződést köt Carloneval a keletelt hőrépkori templomot teljesen átépítteti. Ez a nagszabáson épitherei 1927-ben meg tart. De hőrben a püspök és a szerzetes házat vezetőnek valamint a város nemesi lakosságának és vitági hitelmasságainak bizalma munkával arasítja el, vagyonnal és tisztességgel jutalmazza. !

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

123. old.
→ 316-317. "

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista

... a „murarius italicus"-t, akinek vérbeli
művészete és megbízható mesterségbeli tudása
35 évi szakadatlan tevékenysége során,
messze túl nő a város falain. Az egyi egyház-
megye 13 vármegyét átfogó területén épített
— abban az időben, amikor sem Pest-Budán, sem
Parsonyban jelentősebb építőmester nincsen.
Az irodalomban vele kapcsolatban szereplő épi-
tész és szobrász megjelölés, szerző szerint nem
helytálló: egyetlen alkotása sem utal szobrász
voltára. A továbbiakban szerző (Voit P.) részletesen
leírja ./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

124-134. old.

Carlone, Giovanni Battista M.D.K.

... 3 legfontosabb egri müvéner: a sérescegháznak, a püspöki palotának és a jezsuita rendháznak a templomnak építéstörténetét. (Ez utóbbit még Pethő István 1699-ben készült, sokat vitatok, de végül Rómában elfogadott terve alapján épiti újjá – hosszú késlekedéssel 1734-ig.); a hevesbé jelentős egyéb körül ismerteti az 1727-31 közt épült irgalmas rendiek konventjét és kórházát, az 1731-ben épült. -/.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

129. old.

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista

... szobordíszes piacteri kőhidat, az 1735-től épülő ferencrendiér templomanak szentélyét, szamos Eger környéri templomát. Egeren kívül pedig a debreceni Szt. Anna templomot, a miskolci minorita templomot, az edelényi kastélyt (melyet 1730 k. L'Hullier tábornok, katonai parancsnok részére épít), az eszódi Podmaniczky kastélyt, a szirátki Királyfalvi-Pott kastélyt, az aczai és berceli Prónay kastélyokat, a felnémeti (1715) és füresabonyi (1733) templomokat. ./.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

132. old.

Carlone, Giovanni Battista M.D.K.

... valamint sok egri kanonok-házát és polgárházát. Feltevés alapján neki tulajdonítja a Maria Terezia által alapított és Foglár György egri kanonok támogatásával 1745-ben elhasznált jogi iskolát, a „Foglariamum"-ot. 1743-tól mint városi szenátor rést vesz a közügyek intezésében. Egerből mar nem mozdul ki; nevét magyarosan Karloni Jánosnak irja. Meghalt 1747. aug. 11-én, 65 éves korában.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

134. old.
+ 316-317. "

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista

művei közül nevű a következőket közli:

113.á. A lebontott püspöki udvarház. Felvételi rajza
Ujlaki Terencétől

114.á. A volt jezsuita, később ciszterci templom
egyik oldalas fenyrépe

115.á A kerecsendi fácánosház földszinti és emeleti
alaprajza, 1724.

116.á.„ „ „ homlokzati rajza 1724

117.á. A miskolci volt minorita templom, 1721-34.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

127-131. old.

Carlone, Giovanni Batlista M.D.K.

...118. á. Az Eger-felnémeti r.h. templom homlokzata 1715
119. á. Eger, Kossuth u. 10. Püspöky kanonok, egyhori kára 1733
120. á. Eger, Kossuth u. 8. Az egyhori Foglár-féle jogi iskola udvari homlokzata
121. á. Edelény. A L'Huiller kastély
122. á. Eger, Markóth Ferenc u. 2. Herner serfőző kára
123. á. Térképes ábrázolás (csszámokkal) Carlone jelentősebb műveiről
330. á a felnémeti r.h. templom oszári homlokzata

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

131-133. old.

316. old. + 163. "

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista, építő meste

által épitett, de idővel magroshadt Collegium Foglarianumot 1762-ben Josef Ignaz Gerl állitja helyre.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

187. old.

CARLONA, Giovanni Battista

Tűz Mátraházán

Megyénkben augusztus huszadika és huszonkettedike között csupán két tűz ütött ki. *Augusztus 20-án* erdőtűz pusztított *Mátraházán,* ahol mintegy 5 hektárnyi cseresbozótos gyulladt ki. A kár mintegy 200 ezer forint, a szakemberek vizsgálják a keletkezési okokat. A másik eset 22-én történt *Gyöngyösön,* ahol kb. 3 hektáron égett a száraz fű, az avar, valamint a bálázott szalma. A keletkezett kár 50 ezer forint.

Pénteken: megyei közgyűlés

Augusztus 27-én, pénteken ül össze a megyei közgyűlés Egerben, a megyeházán. A napirendi pontok között első helyen szerepel az elnök beszámolója az előző közgyűlés óta történt fontosabb eseményekről, majd a megyei rendőrfőkapitány beszámolóját hallgathatják meg a résztvevők. Szó esik majd a megyei önkormányzat ez évi költségvetésének első félévi teljesítéséről, majd tájékoztató hangzik el a megyei szintű sporttevékenységről. Ezután interpellációkra, bejelentésekre kerül sor.

Díjkiosztó ünnepség

Augusztus 22-25. között rendezik meg a *X. Bugát Pál országos természetismereti vetélkedőt* a *gyöngyösi Mátra Művelődési Központban.* A versengés döntője és az azt követő eredményhirdetés, díjkiosztó ünnepség 25-én, holnap déli 12 órakor lesz a vetélkedő színhelyén.

Testületi ülés Füzesabonyban

Ma délután két órakor képviselő-testületi ülést tartanak *Füzesabonyban.* A város bővíti a *Teleki Blanka Általános Iskola* épületét, így első napirendi pontként egy javaslat hangzik majd el a polgármestertől a kivitelezői pályázatra. Ezután az említett intézmény, valamint a *Remenyik Zsigmond Gimnázium* építendő tornatermeire benyújtott kivitelezői versenyajánlatokat bírálják el a városatyák. Végül a gázcseretelep földingatlanának elidegenítéséről, a megválasztandó EVB-elnök személyéről, valamint a kulturális centrum kialakításáról döntenek majd.

Gálaműsor a Dobó téren

Nagyszabású néptáncbemutatóra kerül sor *Egerben augusztus 27-én,* pénteken délután 5 órától a Dobó téren. A szabadtéri színpadon *az ország legjobb gyermek-néptánccsoportjai* mutatkoznak be az egriek előtt az *Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület* szervezésében.

Gitársuli indul Gyöngyösön

A *gyöngyösi Mátra Művelődési Központ* alap- és haladó szinten, 4-5 fős csoportokban heti egy alkalommal hat hónapos gitársulit indít szeptembertől. Az érdeklődők megismerkedhetnek a *rock, hard rock, heavy metal, klasszikus rock és a funky* gitározás minden csínjával-bínjával. A tanár *Vámos Zsolt,* a *Napoleon Boulevard és az Exotic* együttesek gitárosa lesz. Jelentkezni *szeptember 20-ig* lehet a művelődési központban, részletesebb felvilágosítással *Mérai Annamária* szolgál az intézmény telefonszámain.

Virágos Magyarország '96

Jelentősen befolyásolja a hazánkról alkotott képet a környezet, s ez fokozottan érvényes a honfoglalás 1100. évfordulója és a világkiállítás időszakában. Ebből kiindulva kezdeményezték a Virágos Magyarország '96 című mozgalmat. Csatlakozásra szólítanak minden önkormányzatot, lakóközösséget, vállalkozót, zöldövezet- és arborétumkezelőt a közterek, utcák és lakóházi kiskertek virágosításához, a mikroklímára jellemző fák, díszcserjék ültetéséhez. Rövid, 1996-ig megvalósítható környezetszépítő, természetbarát-program leírásával bárki jelentkezhet a következő címen: Pannon Consulting, 8361 Keszthely, Pf. 180.

Lottósorsolás Szilvásváradon

A számhúzásra a kastélyüdülő parkjában került sor

A szilvásváradi Hotel Szilvás Kastélyüdülőben sorsolták ki tegnap este a hatoslottó e heti nyerőszámait. A Szerencsejáték Rt. „6 a 45-ből" játékának nyertese sok millió forinttal gazdagodhatott, ám azt, hogy ki a szerencsés, még nem tudni. Az esemény közönsége mindenesetre jól szórakozott, hiszen a sorsolást nívós gálaműsor előzte meg a kastély parkjában: fellépett többek között a községi asszonykórus, s mellette olyan neves művészek, mint *Bencze Ilona, Horváth Szilveszter, Éles István, Csepregi Éva, Tahi Tóth László, Balázs Péter, Schütz Ila és Komár László.* A nyerőszámok kihúzását egyenesben közvetítette a Juventus Rádió, előzőleg pedig arra is fény derült, hogy mi lesz a sorsa annak a 250 ezer forintnak, amelyet az ünnepi alkalomból Szilvásváradnak ajánlott fel a lottót szervező részvénytársaság. A negyedmilliós összegből vízforgató berendezést építenek a szilvásváradi strandra. A nyerőszámok: **12, 16, 23, 31, 38, 45; a pótszám: 20.**

Vállalkozói fórum Hevesen

Vendég a pénzügyminiszter

Ma délután 3 órától az Északmagyarországi Gazdasági Kamara Heves megyei képviselete és Heves városa — a vállalkozói klub megnyitásának alkalmából — fórumot rendez a helyi városházán.

Az eredeti program némileg változott, hiszen elfoglaltság miatt a három meghívott miniszter közül csak *dr. Szabó Iván* pénzügyminiszter vesz részt az összejövetelen. A tárca vezetője a kormány gazdaság- és pénzügypolitikájáról tart előadást. Rajta kívül képviselteti magát a Földművelésügyi és a Munkaügyi Minisztérium is.

A fórumon — amelyet *dr. Hegedűs György* polgármester nyit meg — elsősorban az elmaradott térségek gondjai: a munkanélküliség problémája, valamint az infrastruktúra helyzete kerül szóba.

Az angol nyelv napja

Augusztus 30-án, hétfőn tartják Egerben az angol nyelv napját. A rendezvénynek — melyet az Angolul Beszélők Világszövetsége magyar tagozata kezdeményezett — az Ifjúsági Ház ad otthont. Az első ízben megszervezett rendezvényen — egyebek mellett — angol nyelvű filmeket vetítenek, és vers- és prózafordító versenyen mérhetik össze tudásukat a fiatalok. Módszertani bemutatót tartanak általános és középiskolai tanároknak, és a Magyar Macmillan Könyvkiadó kedvezményes tankönyvvásárt hirdet az angol nyelv iránt érdeklődőknek.

Úgy hírlik, hogy *John A. Birch* angol nagykövet személyesen is jelen lesz az önkormányzat vendégeként. Az angol kertművészetről *dr. Bálint György* tart előadást, meghívtak egy mozgásszínházat is Nagy-Britanniából, továbbá számos kiadó mutatkozik be az egri közönség előtt.

Az egriek a teaivás gyönyörűségéből is ízelítőt kaphatnak angol módra, s a szerencsések a British Airways angliai útjaihoz is kedvezményesen hozzájuthatnak. Este levetítik az Egri csillagok angol nyelvű változatát, s a nap utcabállal zárul.

Sima út Hatvan és Boldog között

Nem jó az, ha egy út — szaknyelven szólva — helyenként súvadásos, azaz — a köznyelv szerint — tele van kátyúval, nyelvét harapdálja az ember, ha utazik. Ilyen szakaszon kellett mostanáig megtenni a néhány kilométeres távot Hatvan és Boldog között.

Nem is csoda, hogy ennyire tönkrement ez az út, hiszen csak a minden esztendőben esedékes kátyúzást végezték el. Most azonban a burkolatot is javítják — tudta meg a Hírlap *Ábrankó Sándortól,* a közúti igazgatóság üzemeltetési és fenntartási osztályvezető-helyettesétől. Tevékenységüket két hete kezdték, az *Útalapból* finanszírozzák azt, és saját munkatársaik végzik a közút gépeivel. A tervek szerint a hónap végére lesznek készen, addig halad kissé lassabban a nem túl nagy forgalom.

Ebben az időszakban az is gondot okoz az autósoknak, hogy nem tudnak eléggé lassan haladni ahhoz, hogy alvázukat ne csapkodnák nagy mennyiségben azok a kavicsok, amelyeket a szakemberek szórnak le. Ábrankó Sándortól azt is megtudtuk, hogy ez csupán két-három napig tart, a lepergő pici köveket 24 óránként visszasöprik az útra, s azok beépülnek a burkolatba.

Évadnyitó társulati ülés Egerben

(Folytatás az 1. oldalról)

Az ember nemcsak kenyérrel él — nélkülözhetetlen a művészet. Játszanak, és játszani hívják a közönséget. Műsortervük palettáján sok a szín, témában, műfajukban, stílusukban egyaránt.

Gali László arról is beszélt, hogy *munkás hétköznapok következnek, amelyek remélhetően nemcsak verejtékesek lesznek, de örömteliek is.* A színésztől a díszletezőig ma már mindenki építeni akar az együttesben, de ahhoz, hogy másra is átragadjon a hit, maguknak is hinni kell. Beszámolt arról, hogy az első bemutató október 1-jén lesz, amikor Csehov: Ványa bácsi színművét állítják színpadra. Ezt követi október 22-én a Svejk a hátországban című „hadioperett", amely Jaroslav Hasek műve alapján készült. Görgey Gábor Komámasszony, hol a stukker komédiáját november 5-re újítják fel. Caragiale: Az elveszett levél című komédiája december 3-ra készül el. De az évadban még számos más érdekes újdonságra sor kerül, így várható Huszka Jenő Mária főhadnagy című operettje, Dürrenmatt A milliomosnő látogatása című komédiája, s egy fiatal magyar szerző, Békés Pál: New-Buda című színjátéka, s a Harlekin Bábszínház is több érdekes bemutatót visz színre.

Az igazgató-főrendező a gondjaikról is beszámolt: nincs megfelelő próbatermük, s évek óta küzdenek az Agria-játékok megrendezéséért. Sikerült a nyáron felújítani a forgószínpadot és néhány más fontos gépészeti javítást elvégezni. Szeretnének a megye településein többször színre lépni, ezért a megyei önkormányzat kezdeményezésére október 12-én meghívják egy előadásra a polgármestereket. Újra megindítják a Kelemen László Színházi Stúdiót, amelyre fiatalok jelentkezését várják.

Ezt követően bemutatta a társulat új tagjait: *Berek Kati* kiváló művészt, *Dánffy Sándor* Jászai-díjas művészt, illetve *Nádasy Erika és Bajcsi Lajos* színművészeket, s hozzáfűzte: *Sata Árpád* színművész január 1-jétől csatlakozik az együtteshez.

A megyei önkormányzat nevében *Molnár Miklósné dr.,* alelnök szólt a társulathoz. Mint elmondta, szép és gazdag programmal kezdik az évadot. Lényegesnek tartotta, hogy minél több megyei településen felléphessen az együttes. Hozzáfűzte, hogy nem várható az állami támogatás növekedése, sok ötletre, takarékosságra lesz szükség a jövőben. Eger alpolgármestere, *Katona Józsefné* a település polgárai nevében köszönte az elmúlt évad sikereit, s továbbiakat kívánt a következő hónapokban. Leszögezte, hogy az együttes fontos küldetést tölt be az iskolavárosban. A színház él, s otthonra talált, ezért hűséges a közönség is.

Elsőként szeptember 17-én gördül fel a függöny, egy régi nagy sikert, A padlás című musicalt viszik újra színre.

(gábor)

Finnugor írótalálkozó

(Folytatás az 1. oldalról)

— Önök is láthatják majd, hogy a magyar ember általában panaszkodik — jellemezte hazánkfiait Tornai József. Nézete szerint ennek egyik oka az, hogy úgy érezzük, elszigetelten, árvaságban élünk a nagy nyelvcsaládok között. A magyar írók elnöke azonban ezt azzal cáfolta, s jelentette ki, hogy hihetetlen gazdagság az osztályrészünk, hogy ezeket a kultúrákat be tudjuk fogadni, s mégis képesek vagyunk önmagunk maradni.

— Érdemesebb tehát együtt megmaradnunk — mondta befejezésképpen, majd hozzátette: — De csak akkor, ha értékesek vagyunk, s létre tudjuk hozni a finnugor világirodalmat.

A tanácskozás résztvevőit üdvözölte *Kelemen András,* a Külügyminisztérium államtitkára, aki megemlítette, hogy mivel a szovjet rendszer akadályozta az egymásratalálást, a kapcsolatépítés kezdeti szakaszában vagyunk, s ennek volt kiemelkedő állomása Göncz Árpád nemrégiben a finnugor népeknél tett látogatása. Felhívta a figyelmet arra, hogy a magyaroknak — mint a legnagyobb finnugor nyelvet beszélő nemzetnek — hatalmas a felelősségük e tekintetben, s támogatjuk is, hogy az ENSZ hozzon olyan határozatot, amely a kihalással fenyegetett népeket védi. Az államtitkár erkölcsi kötelességünknek tartja, hogy a tőlünk keletebbre élő rokonainkat is segítsük, ezért kísérte el Göncz Árpádot is számos üzletember, akik hajlandóságot mutattak arra, hogy befektessenek a távoli területeken.

Délután *Kálmán Attila* művelődési minisztériumi államtitkár nyitotta meg Victor Vasarely kiállítását, amely *Csepei Tibor* gyűjteményéből állt össze. A tegnapi eseményeket pedig egy hangulatos fogadás zárta az egri városházán, ahol előbb *dr. Ringelhann György,* a megyei jogú város polgármestere köszöntötte a finnugor írókat és a meghívottakat, majd a Magyar Köztársaság elnöke, *Göncz Árpád* mondott pohárköszöntőt. Az elnök sokakat személyes ismerősként köszöntött, majd kijelentette: *„Azóta tudom, mit jelent finnugornak lenni, amióta távolban élő rokonainknál jártam."*

— Jelcin elnököt is kértem találkozásunkkor, hogy segítse a finnugor kisebbségeket — folytatta Göncz Árpád. — De úgy érzem, hogy íróbarátaim jelenléte is jelzi, hogy javult az otthoni helyzet. Fontos, hogy az ilyen találkozásokkor beszélgessünk a nyelvről, az összetartásról, az elmúlt 2500 évről, de még fontosabb a személyes találkozás, az intenzív együttlét, a szoros barátságok megkötése.

— Érezzétek jól magatokat idehaza, szeressétek ezt a várost, amelyik szerintem nagyon szép — mondta végezetül Göncz Árpád, akit egy hanti asszony ezután megajándékozott.

A program ma folytatódik, a meghívottak az „Anyanyelvünk, irodalmunk — ma" című központi témakörről tartanak előadásokat.

Kovács Attila

Szent József-víz, nemcsak palackozva

Egyre többen ismerik Egerben, illetve a megyében is a *Szent József-vizet,* amely kedvező kémiai összetétele alapján jó hatású. Az egri forrást a Heves Megyei Vízmű Vállalat üzemelteti, és az említett vizet elsődlegesen palackozva hozzák forgalomba. Háromdecis, valamint egyliteres üvegekbe töltik *Csányban* — bérmunkában —, az egykori állami gazdaság palackozójában, amelyet a hatvani székhelyű *Ital Kft.* vásárolt meg. Kérdésünkre *Pozsgai Sándor,* a vízmű vállalat osztályvezetője elmondta, hogy Egerben, a Petőfi téren levő központi gépházukban az érdeklődőknek kannákba is töltenek a Szent József-vízből. Egyébként terméküket jelenleg csak Heves megyében árusítják, főleg az *Aroma Rt.* boltjaiban, továbbá a szállodákban és a vendéglátóhelyeken is.

Hétvége útjainkon

Halálos balesetek megyénkben

Amint azt a *Heves megyei Rendőr-főkapitányság* közlekedési osztályától megtudtuk, az elmúlt hét végén összesen négy baleset történt megyénkben, amelyből kettő sajnos halálos kimenetelű volt.

Augusztus 21-én reggel *Mátraderecske* belterületén *Kindle János* helyi lakos az általa vezetett tehergépkocsival egy útkanyarulatban áttért a menetirány szerinti bal oldalra, és elgázolta az úttesten éppen áthaladó *Salamon János,* szintén derecskei lakost. A gyalogos kórházba szállítása után meghalt.

Szintén *21-én,* a kora délutáni órákban *Csány* község határában a *galgahévízi* illetőségű *özv. Csányi László* az általa vezetett személygépkocsival egy kanyarban megcsúszott, és felborult. A vezető a baleset következtében 8 napon belül, míg utasa, *özv. Sallai Istvánné* 8 napon túl gyógyuló súlyos sérüléseket szenvedett. Az anyagi kár mintegy 50 ezer forint.

Augusztus 22-én délelőtt *Apc* belterületén *Vidmon Attila* helyi lakos az általa vezetett tehergépkocsival tolatás közben elütötte *V. B.* helyi lakost, aki ennek következtében a helyszínen életét vesztette.

Ugyancsak *22-én* este *Dormánd* belterületén, a 33-as és 31-es főútvonalak kereszteződésében *Mészáros Béla mályi* lakos az általa vezetett személygépkocsival nem adott elsőbbséget a *Kith Károly, nyírbátori* lakos által vezetett személyautónak. Az ütközés következtében Kith Károly, valamint utasa, *K. N.* 8 napon belül gyógyuló könnyű sérüléseket szenvedett. Az anyagi kár jelentős: kb. 600 ezer forint.

***

A balesetek ügyében a rendőrség folytatja a vizsgálatot.

Legyen a Hírlap vendége Tunéziában!

Nincs más dolga, csak figyelje a Heves Megyei Hírlap szeptemberben megjelenő lapszámait. Véletlenszerűen közöljük majd öt alkalommal **a Donetti Tours sorszámmal ellátott emblémáját.** *Önnek ezeket kell összegyűjtenie, és október 4-ig levelezőlapon beküldeni a szerkesztőség címére (Eger, Barkóczy u. 7. 3300.) Hogy biztos legyen a dolgában,* **fizessen elő a Hírlapra,** *hiszen így a szerencse nem kerülheti el. A boldog nyertest — akinek kilétére közjegyző jelenlétében derül fény — október 21-étől* **a Hírlap vendégül látja az egzotikus Tunéziában.** ***Mi több: ha kettesben szeretne utazni, útitársa féláron tölthet el egy hetet a fővároshoz közeli Nabeul háromcsillagos szállodájában.***

Tehát ne feledje: a Hírlappal Tunéziába!

(Az AS-M Heves Megyei Iroda munkatársai, azok családtagjai a sorsoláson nem vehetnek részt)

Látószög

A felépítmény hézagai

Ha különösebben még nem is látni a hasznukat, legalább *érdekesek* a magyar pártok. Úgy tudják gyűlölni egymást, hogy képesek a *legjobb szándékú meghívást is gőgösen visszautasítani,* ha netán olyannal ülnének egy asztalhoz, amely a számukra ellenszenves. Jobb esetben sem mindig tudják elviselni a másik jelenlétét, *amint csak lehet, felkelnek a székről.* Mindig találnak valamilyen okot a távozásra, hogy könnyen, gyorsan hátat fordíthassanak a többieknek. Amikor nem kommunistákat, akkor *fasisztákat* vélnek felfedezni a tanácskozáson, vagy egyéb, fontosabb elfoglaltságukra, például a *halaszthatatlan rockopera közeli időpontjára* hivatkoznak vezéralakjaik, miközben becsukják maguk mögött az ajtót.

Nemcsak kifelé döfködnek, hanem *saját köreiken belül is* piszkálódnak, szurkálódnak, s a legagyafurtabb cselvetéseken törik a fejüket, hogyha már éppen nem gyakorolják, amit elméjük csak adhat. Odáig elmennek, hogy a közelgő választások előtti időkben *nem kívánt elnökük letartóztatására* is okot keresnek, s míg a vádak alól kikecmereg az illető, *a feljelentők nyernek* helyette.

Céljaikhoz ügyes *trükkökkel, manőverekkel* gyűjtik a pénzt is, s a politikai csatározások anyagi támogatói közül ilyenformán már a legképtelenebb források sem hiányoznak. Mint a közelmúltban kiderült: a több milliárd forint haszonra szert tett *olajmaffia* is szánt némi pénzt az áldozati oltárra, hogy — ha a *miniszter szerint* lehetetlen is bevonulnia a magyar politikai életbe — némiképpen azért asszisztálhasson *a sajátos* törekvéseknél.

Egyszóval élénkül, mind színesebbé válik a *felépítmény* a recsegő, roskadozó *alapon.* Gazdasági válság, növekvő infláció, emelkedő munkanélküliség, fokozódó elszegényedés ide, vagy oda — lobognak az annyira várt pluralizmus, demokrácia zászlai, élednek a jelképek, a rózsaszín illuziók, zengedeznek a közhelyes *frázisok* a szónokok ajkairól, ha nem hordón — pulpituson. *Ékesen és éktelenül,* díszruhában vagy csak maibb divatosban.

Bár kevesebb huncutság lenne e nagy mozgolódásban, netán teljesen hiányozna belőle, s másért feszülnének a mutogatott energiák, *érdekesség* helyett inkább *értelmesebbek* lennének pártjaink! Mennyivel jobban tudnánk örülni egy egészséges közeledésnek, az *együtt akart és folytatott jobbító cselekvésnek,* a tisztességes utaknak, módszereknek!

Kell az *ötlet,* sőt bizonyos fokig talán a *ravaszság* is a politika csinálásához. Kétségtelen, hogy *szükség van ellenvéleményre, harcra is,* de nincs helye *az ostoba ellenkezésnek, a „betartásnak",* a kíméletlenségnek, az aljasságnak. Igenis lehet *egyenes úton* és szálfaegyenesen is járni, haladni! Ha fontos is a győzelem, nem csupán az a befutó, akinek fejére kerül a babér. Mellé sorolja a jelenkor, a történelem azt is, aki fejhosszal, vagy többel esetleg lemarad, mert *akarta a diadalt s osztozott is a sikeren.*

S ugyan, mi egyébre számíthatna, mivel kaphatna ennél nagyobbat...?

Gyóni Gyula

Az egyik első emeleti társalgó...

Száznegyven ember otthona

Egy helyi földbirtokos 1935-ben minden vagyonát és kúriáját *Heves* községre hagyta, s végrendeletében kikötötte: mindebből a településnek tüdőkórházat kell létesítenie. Az intézményt 1944-ben adták át rendeltetésének, s mindaddig kórházként funkcionált, míg az épületet 1970-ben *Városi Sziciális Otthonná* nem alakították át. Azóta tölti be az igazgatói tisztet *dr. Szegő Imre,* akitől megtudtuk, hogy jelenleg száznegyven embert gondoznak az otthonban. De nemcsak öregek kaptak itt helyet, hiszen vannak a páciensek között rokkant fiatalok is.

...S a másik, ahol a falon olyan oklevelek, okiratok találhatók...

Horoszkóp

Szűz

Latin neve: Virgo.
Időtartama: augusztus 23-tól szeptember 22/3-ig.
(A nyár 3. hónapja).
Szimbóluma: a szűz szárnya.
Alapeleme: Föld (száraz és hideg).
Alaptulajdonsága: változó.
Neme: nőies.
Uralkodó bolygója: Merkúr (az Ész istene).
Féme: higany.
Szuerencseszáma: 3, 23, 33.
Szerencseköve: jáspis.
Szerencseszíne: szürke (a Merkúr színe), szürkéskék.
Szerencsés helyei: piacok, éttermek.
Szerencsenapja: szerda.
Peches napja: csütörtök.
Jóskártyája a Tarot-ból: a IX. lap, az Apátnő. (Bölcsesség, előrelátás, okosság).
Szűz-növény: majoránna.
Szűz-állatok: róka, méh, szárnyasok.
Szűz-országok: Brazília, Kréta, Görögország, Törökország európai része stb.
Szűz-városok: Basel, Boston, Jeruzsálem, Los Angeles, Lyon, Nizza, Párizs, St. Etienne, Strasbourg stb.
Temperamentuma: flegmatikus.
Pszichoszomatikus gyengéi: belek, gyomor, idegrendszer stb.
Híres Szűzek: Hans Arp, Jean-Louis, Barrault, Ingrid Bergman, Charles Boyer, Maurice Chevalier, Agatha Christie, Sean Connery, Greta Garbo, Goethe, Lev Tolsztoj stb.
Pszichikai jellemzői: értelem, lelkiismeretesség, biztos kritikai érzék, etika, erkölcs, kötelességérzet, ideál és tisztaságvágy.

Milyen is egy Szűz?

A Szűz földjel, tehát a realitások háza. Ráadásul a 6. ház a munka, a szolgálat háza, s a Szüzeknek valóban fáradságos, nehéz, verejtékes és aprólékos munkával kell megszerezniük földi javaikat. Mivel ehhez túlságosan okosak, nem csoda, hogy idegesek és ingerlékenyek.

Ez a jel az állatöv egyik legintelligensebb jele. Logikája éles, felfogóképessége gyors, könnyen tanul, munkakedvelő, kitartó és szorgalmas. Remek a megfigyelőképessége, a legapróbb részletekre is figyel. Jellemző tulajdonsága az éles kritikai képesség. A Szűz született kritikus, mindig, minden körülmények között mindent kritika tárgyává tesz, s jóllehet ez a kritika nem rosszakaratú, azért kellemetlen, csípős és rengeteg ellenséget szerez a Szűznek. Ez a kritika azonban saját magával, illetve az élethez, a dolgokhoz való viszonyában is jelen van. Egy igazi Szűz állandó tulajdonsága a szkepszis, ő soha nem számít semmi jóra, fel van készülve a támadásokra, a csalódásokra, a kudarcra, a silány külvilág hatásaira. Emiatt sokan pesszimistának tartják, pedig ez csak szkeptikus világnézet.

Talán egyetlen jel sem figyel annyira a külvilágra, mint egy Szűz. Nem vár semmit, s folyton azon igyekszik, hogy védekezzék: egész életében egyensúlyt próbál teremteni vágyai és a külvilág realitásai között.

A Szűz nem nagyvonalú, ő a részletek embere. Feltűnően rendszerető, sokszor pedáns, néha már-már mániákusan az. Mindennek azonban az az oka, hogy a Szűz nem szereti a meglepetéseket. Szeret mindent előre kiszámítani, szereti a biztonságot érzelmekben, tárgyakban. Ösztönösen tudja, hogy ő nem intuitív ember, ő (bár ugyanolyan okos, mint a Kos vagy az Oroszlán) nem merész huszárvágásokkal, hanem rabszolgamunkával éri el a célját, ezért sokszor eleve lemond vágyairól, beletörődik helyzetébe. Rejtett temperamentumát melankóliára vagy flegmára cseréli.

A Szűz földjel, ugyanakkor változó, ráadásul az Észisten gyermeke. Jellemének talán ez a három fő meghatározója: dolgos, higgadt, szívós anyagiasság, földszerűség, ugyanakkor nagyfokú nőies változékonyság, érzékenység, sokoldalúság (egészen a szétforgácsolódásig), majd az érzelmeket racionálisan ráncba szedő ész, amely a dolgokat könnyedén szellemi megvilágításba helyezi, s bizonyos rálátást biztosít a Szűznek a világra és önmagára. Talán ez az oka annak, hogy noha — látszatra indokolatlanul — visszahúzódik (pedig kedvelt társasági ember) s hallgatásba burkolózik. Ilyenkor különcködőnek, sértettnek vélik, pedig csak a világ relativitásán elmélkedik.

A Szűz, mint jele is mutatja, tisztaságra, ideákra vágyakozik. Szereti az esztétikai szépet, érdeklődik tudományos, filozófiai kérdések iránt, könnyen vallásos. Bár van fantáziája és nagyon értelmes, temperamentuma hűvös, ezért esztétának, filozófusnak kitűnő, író ritkábban válik belőle.

A Szűzet általában hidegnek, szenvedélytelennek, önzőnek, zsugorinak, pedánsnak tartják. Kétségtelen, hogy a Szűz nem olyan heves a szerelemben, mint az Oroszlán vagy a Nyilas, az is igaz, hogy ebből a jelből kerül ki a legtöbb aggszűz és agglegény, ám mindez csak azon múlik, hogy partnere tud-e neki biztonságot nyújtani. Önzése furcsa. A Szűz tud nagyon önzetlen is lenni, ám csak akkor, ha annak értelmét látja. Mivel mindig minden körülmények között elemez és analizál, ha az önzetlenségnek értelmetlenségét fedezi fel, akkor valóban képes zsugorivá válni. Képes még utólag is megbánni valamit vagy visszakérni ajándékát. A Szűz az ésszerűtlenséget pazarlásnak tartja. Pedantériájáról pedig annyit, hogy számára a rend biztonságot, a világban való eligazodást jelent, ezért igyekszik maga körül rendet tartani. Agglegényeknél ez kétségtelenül kínos pedantériához vezethet.

A Szűz kétségtelenül szereti a pénzt, a javakat, s megvan hozzájuk az érzéke. Takarékos, óvatos. Pedáns, célszerű magatartásának azonban megint ugyanaz az oka, mint amiről fentebb már beszéltünk: ez a tipus belső nyugtalanságát igyekszik saját egziszentenciája biztosításával egyensúlyozni. Természetesen ez csak ideig-óráig sikerül neki: ontologikus félelmeit, a lét értelmén-értelmetlenségén való töprengését nem tudja magasabb bankszámlájával megszüntetni. Mire azonban erre rádöbben, addig eltelt az élete.

FM-helyzetjelentés:

Rekordot döntött a málna ára, jó bor várható

Július végére a kalászos gabonák mintegy 85-90 százalékát betakarították. Az őszi búza termelése igen változatos képet mutat: kiemelkedő mennyiséget (hektáronként 5.5 tonnát) takarítottak be Baranyában és Tolnában, *gyenge volt viszont a termés (hektáronként l.9 — 2.0 tonna) Heves megyében.* Az előszerződéses felvásárlási árak tonnánként 8200-8600 forint, a szabadpiaci árak 9000-11000 forint körül mozognak. A felmérések azt mutatják, hogy azok a termelők, akik fémzárolt vetőmagvat vetettek, elvégezték a növényvédelmet, késedelem nélkül megkezdték az aratást az aszály ellenére is nagyobb mennyiségű és jobb minőségű búzát takaríthattak be, mint mások.

Befejeződött a bogyós gyümölcsűek szezonja is. A piaci szereplők magatartását a végletek jellemezték: míg a málna átvételi ára rekordot döntött, a feketeribiszkéért és a köszmétéért fizetett 7-12 forint a szedési költségeket is alig fedezte. Emiatt a gyümölcsnek mintegy 20-30 százaléka a bokrokon maradt. Nehézségekbe ütközött idén a meggy értékesítése: a hazai feldolgozóipar részéről szinte alig volt kereslet, és a remélt export sem realizálódott. A kajszi termése nagyon vegyes volt, így az árak is ennek megfelelően szóródtak. Gondok vannak az őszibarack méretével, de aprók az idén a nyári almák, a körték, a ringlók és a piacokon már megjelent korai szilvák is.

A szőlőültetvények általában egészségesek, csupán az érzékeny fajtákon észlelhető a lisztharmatfertőzés. A szakemberek korai szüretre és jó minőségű borra számítanak.

Az FM gyorsjelentése beszámol arról, hogy nehéz pénzügyi helyzetben folyik a kalászosok betakarítása. A vártnál gyengébb terméshozamok nem oldják a pénzügyi felszültségeket. Apad a működőképes vagyon, csak a legszükségesebb gépek beszerzése és az állami támogatással létesülő meliorációs munkák minősülnek új beruházásnak.

Az ágazat közgazdasági helyzetének vállalkozói szempontból történő megítélését két egymással ellentétes hatás jellemzi: érezhető ugyan a kormányzat segítő szándéka, de ezt a bankok elutasító magatartása szinte semlegesíti.

(u.g.)

Eger és Heves megye a XVIII.-XIX. században

Egy pezsgő korszak tükre

Furcsamód Eger és Heves megye nem ugyanazt jelenti egy magyar polgár, s egy európai utas, egy európai turista számára. Nekünk Eger neve a nemzeti történelem 1552-es dicsőséges küzdelmét szimbolizálja, szemben az átlag európaival, aki a barokk művészet kiemelkedő emlékei miatt, a város és a megye nyújtotta kulináris-gasztonómiai élvezetek, idegenforgalmi szolgáltatások okán jegyzi meg ezt a változatos észak-magyarországi tájat.

Miközben úgy vélem, mindkét megközelítés helyénvaló, megnyugvással konstatálhatjuk, hogy Heves megye és Eger újabb érdekes és értékes kiállítóhelye éppen a barokk korszakra irányítja figyelmünket. Az egykori vármegyei börtön — egyébként meglepően tágas cellái és kápolnája helyt ad egy XVIII-XIX. századi történeti és művészettörténeti áttekintésnek.

A tárlat izgalmas kalandozásra nyújt lehetőséget a város és a táj két évszázados múltjában. A legfontosabb hangsúlyt a török alóli felszabadulást követő évtizedek jelentik, amelyek magukkal hozzák a gazdasági-kereskedelmi élet felélénkülését, a katolikus egyház újjászerveződését, s a jelentős építkezések megindulását. *Telekessy, Erdődy, Barkóczy és Eszterházy* püspöksége nem csupán a saját korának, de a mai városképnek is meghatározó évtizedei.

Ugyanígy meghatározó Eger számára az, hogy Heves vármegye állandó központjává vált e korban s ezt kifejezi a vármegyeház arányos, nyugalmat s egyben hatalmat sugárzó épülete is.

A XVIII. századi egri, hevesi élet nehezen képzelhető el a XX. század embere számára. Pedig ezt a korszakot egy pezsgő, más nációk folytonos jövés-menésével tarkított időszakként jellemezhetjük. A megye területén a XVII. sz. végére sok település elnéptelenedett, lakossága megcsappant, s helyükre a szervezett telepítések révén elsősorban német és szlovák ajkú népesség került — jelentős adózási kedvezményekkel segítve. A püspökök saját birtokaikon szorgalmazták a kézműves mesterek, s az iparosok betelepítését is. Az újonnan települtek megőrizték saját kultúrájukat, szokásaikat, ahogyan erről 1735-ben beszámol Bél Mátyás, leírva a Heves megyei németek, szlovákok és magyarok együttélését. Nem csupán a megye, de Eger életében is meghatározó volt a három nemzet együttélése. Képviselőik működtek a város magisztrátusában, az egri jezsuiták pedig mindhárom nyelven tartottak misét. A jelentős nemzetiségi csoportoknak külön hitszónokaik voltak. A XVIII. század elején a város és megye kulturális, művészeti kapcsolatai a dél-német, osztrák, cseh-morva területekig, a rácok és a görögök révén a délvidéki szerémségi területekig terjedt.

A külföldről jött, de a választott hazával azonosuló mester szép példája az olasz *Giovanni Battista Carlone* személye. Erdődy Püspök hívta Egerbe, ahol a „pallerius italus" néhány év múlva a püspök írásos javaslatára kapott polgárjogot. *„El ne idegenítessék Egertül"* — írja a magisztrátusnak a püspök, s ajánlja, hogy a „jó és értelmes mesteremberek" méltó és illendő támogatást kapjanak. Eger és az egri egyházmegye területén templomok, kastélyok jelentős sorát tervezte és építtette, így a táj építészeti értékeit meghatározó módon alakította a később egri városi szenátorrá is választott, a hivatalos iratokban később Karlony Jánosként szereplő építőművész.

Carlone persze csak egy példa a hosszan sorolható építészek, szobrászok, képfaragók, festők, kovácsoltvasművesek, könyvnyomdászok sorában.

Minderre, s egyáltalán a barokk Egerre és Hevesre nem véletlenül szenteltem e rövid megnyitóban ennyi figyelmet: a Közép-európai Kezdeményezés (volt Pentagonále) iniciatívája alapján mi is ünnepeljük a barokk évét, s úgy hiszem, a város és a táj barokk-kori képe és kultúrája kiemelkedő tőkéje, s perspektívája az idegenforgalom fejlesztésének, a táj imázsa alakításának.

A hosszú évszázad — vagyis a XIX. — azután a folyamatos polgárosodás és az urbanizáció korszaka. Számos elemét: kereskedelmét s piacát, kézművességét és iparát, szőlő- borkulturáját és egészségügyet, hóstyai és polgári életminőségét idézi meg, villantja fel a kiállítás.

S mintegy koronázza az épület legfelső szintjén a XVIII-XIX. századi mozaikképet a korszak jellegzetes művészetének kiemelkedő emlékei.

Az egykori börtönépület sajátságos adottságai miatt nehéz dolga volt a kiállítás megalkotóinak. Tisztelet és elismerés illeti őket, hogy az egri vár történeti kiállítása folytatásaként részleteiben is izgalmas körképet nyújtottak a látogatónak.

Öröm, hogy ez az év immár a második jelentős kiállitásbővülést — újabb idegenforgalmi vonzerőt — eredményez Egerben: az érseki múzeum után a megyeháza udvarán lel kincsre az érdeklődő.

(Elhangzott a kiállítás megnyitóján.)

Dr. Bodó Sándor

CARLONE építész

Giovanni Battista Carlone fia aki Galgócon dolgozott

ld. Collectanae Tiburtiana. Szeged, 1990. 455.p.

A példányonkénti ár: 20.

dij 200.-Ft lesz.

Felbolydult világunkban

maradni, ha birjuk az Ön é

támogatását.

Kérjük, hogy továbbra i

CARLONE, Giovanni Battista

Eger, Bazilika

kőanyag vizsgálata

Archivum, 13 (1994) 134-135. ill

a Blaskovich féle ménes, ha
ló is meg tudta nyerni!

A másik, hét évvel késő
1882-ben Magyar Lovar Egylet
Batthyány Elemér gróffal, eg
feltételeit állította össze
lovak számára, 100.000 koron
teletére Király Díj lett a v
pontjának tiszteletére azóta
A király is megjelent a nagy
sorakozott, köztük Blaskovic
Ibbett lovassal nyergében. A
óriási ovációval, szinte haj
és Dandár lovasa felhívására
delmet: két és fél hosszal k

CARLONE, Giovanni Battista

Sugár hitvár tanulm.

M.Ért. 1993/3-4 191. skk.

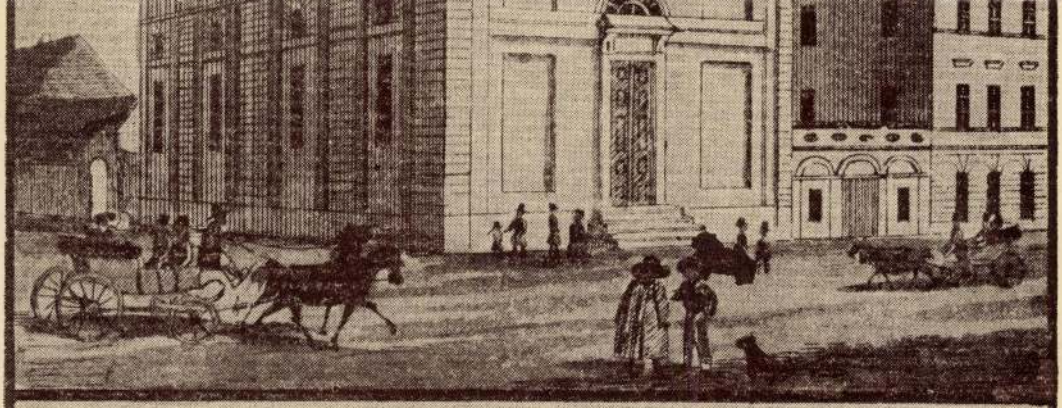

Az Evangélikusok temploma

Die Evangelische Kirche.

Carlo Martino Carlone 1

a Como vidékéről származó építész család egyik tagja, aki az évek-olasz Zastely építészet hagyományait hozta magával.

Ő építette a Kismartoni Esterházy Zastelyt (1663-1672)

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiaia Kiadó Bp.1975.

88. old.

Carlo Martino Carlone (1616-1667)

mintán Esterházy Pál nádor sógora, Nádasdy Ferenc számára 1655-ben a lorettomi szerviták rolostorát és templomát építette, 1663-ban megállapodást írt alá, mely szerint a Zismartoni Zustély építésének vezetését Sebastiano Bartoletti és Anton Carlone pallérokkal adja át, s munkájuk-ért Zezességet vállal.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Bp. 1975 A Zadémiai Kiadó Ki

216. old.

Carlo Martino Carlone

Filiberto Luchese-vel tanu Bécsben
Giovanni Pietro Tencalla esküvőjén
1660 febr. 5-én.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp. 1975 229. old.

Carlo Martino Carlone

előbb építi Nádasdy Ferenc megbízásából
a loretói templomot, s csak azt követően
dolgozik a bécsi templomon.

Magyarországi reneszánsz és barokk 225. old
Akadémiai Kiadó Bp. 1975

Carlo Martino Carlone

Házasságlítási familiánt emlitve, Antonio Rava és Filiberto Luchese építészekkel együtt Giacomo Torre és Simone Retacco házasságával lapcsolatban.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975

222. old.

Carlo Martino Carlone

Giovanni Battista Carlone csányári
építész 1645. évi végrendeletében mola-
testvérére és tanítványára, Carlo Martino Carloné-
ra hagyja terozajzait.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975

205. old.

Carlo Martino Carlone, épitész

Az Esterházyak kismartoni kastélyát, a korábban Nádasdy által Lékán foglalkoztatott Carlo Martino Carlone épitette ki. 23.old.

Galavics Géza: A törökellenes harc és egykorú világi képzőművészetünk 1.old

Müv.Tört.Ért. 1976. XXV. 1.sz. Bp

Carlo Martino Carlone

1663–72-ig az ő tervei szerint folytak a Zsámartoni Esterházy. Kastély átépítési munkálatai Esterházy Pál kese alatt.

Kelényi György: Kastélyok, Zúriák, villák
1974 Corvina 109. old.

CARLONE, Carlo

Garas, K 1960

Carlo Innocenzo Carlone
1686-1775.

Bull. 17. 1960 71–100; 139–153

Magyar oldalon

A

CARLO MARTINO CORLONE, épitész

A Como-tó környéki müvészhajlamu lakosság a XVI.sz.máso dik felében elárasztotta az északabbra fekvő vidékeket, igy Nyugat-Magyarországot is.mint várépitőket,stb. Carló Martino Corlone ekkor Kismartonban dolgozott. 441.old. 10.jegyz

HARALD PETERLE: Giovanni Bernardo Ceresola,a szombathelyi Szt.Márton templom épitője 441.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szám, 1968. Szombathely

Carlo Martino Carlone

1663-72 között építette az Eisenstadt-i Esterházy kastélyt.

Georg Dehio: Handbuch der deutschen Kunstdenkmäler, Ostmarkland, Wien 1935.

635-676 l

642 l

Carlo Martino Carlones

tervei alapján épült fel az Eisenstadt-i Esterházy kastély.

Dagobert Frey: Das Burgenland, Wien, 1929 I-XXXI

VI. P

Carlo Martino Carlone

és Antonio Carlone tervezték a Kis-
morton-i kastélyt 1663 után.

H. Takács Marianna: Magyarországi
udvarházak és kastélyok, Budapest, 1970.

2061

Carlo Martino Carlone

a kismartoni Esterházy várkastély első átépítése után 1687 körül. Rézmetszet.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

191

Carlo Martino Carlone

épiti a Lorettoni-szerviták templomát 1653-tól; 1663-ban a kismartoni Esterházy vár kastélyt épiti át.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970. 152 l.

231

Carlo Martino Carlone.

épiti fel 1651-59 között Nádasdy Ferenc megbizásából a loretomi szervita templomot.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

181

megírva

Carlone, Carlo Martino
építész

1651–59-ben Nádasdy Ferenc gróf megbízásából építette a szervitak lorettomi klastromát és barktemplomát, melyet utóbb átalakítottak

Baloghmüvel:

568. l. 569. l.

1663–1672. Esterházy Pál herceg vele építette a kismartoni kastélyát, mely az átalakítások ellenére is megtartotta eredeti jellegét.

bojt állt a nemzeti politika központjában és íme az a bizonyos nevezetü Dominiké meg is igazolta, még pedig nagyon fájdalmasan ezt a politikát. A közös ezredek, amelyek elegáns, snájdig tisztjeik révén már-már népszerüekké lettek mindenfelé, márólholnapra népszerütlenek lettek, ami sok gondot okozhatott a bécsieknek, mert ezek, miután kitapasztalták, hogy semmise hajthat annyi hasznot, mint a magyar türelem, őszintén keresték a közeledést és ugyancsak megijedtek , mikor valamilyen katonai meggondolatlanság fölszitotta a régi ellentéteket és kitépte kötőfékeiből a parádés kocogásra nevelt magyar türelmességet.

A tisztikar társadalmi helyzete a koszoru-botrány után alaposan leromlott, nem csak Szegeden, de az egész országban is. Mindazonáltal seholse olyan feltünően, mint az alföld metropólisában. A szegedi polgárság, amely szeretettel és sikerrel asszimilálta az odasodort idegeneket, szivesen érintkezett azelőtt a német tisztekkel s akiket lehetett, a beházasitásra is meghóditott és kevés oka volt arra, hogy beolvasztási kisérleteitől elálljon, mert sok eset bizonyitotta, hogy jó osztrák fiuk lelkes

Carlone, Carlo Martino

Kismartoni Eastég
1663

l.

Bierbéptőt

190. l.
207. l.

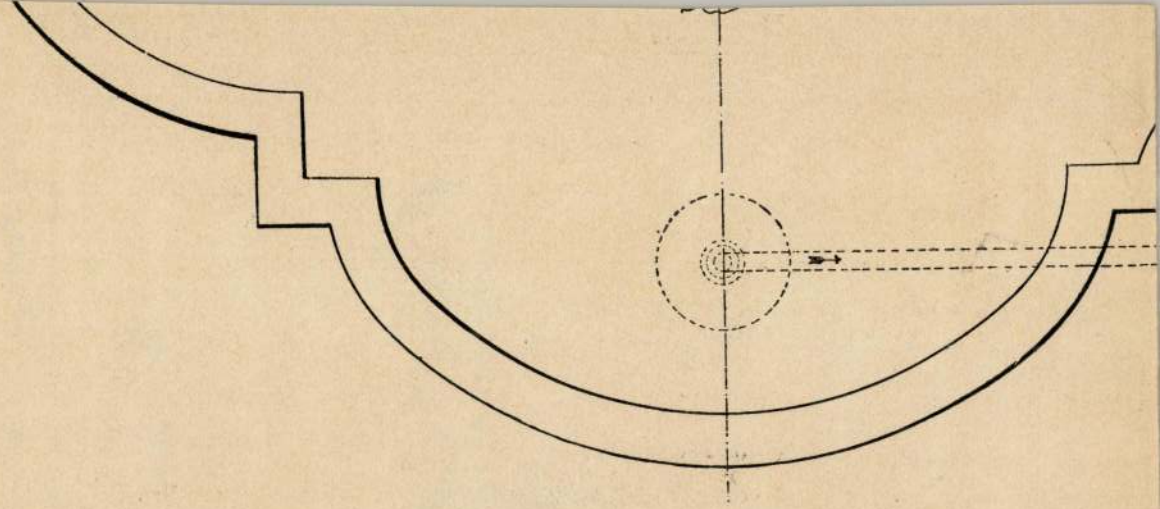

Az ezredéves országos kiállitás szines szökőkutjána

Carlone, Carlo Martino

Palmeister in Wien

A kismartoni kastély
első átépítésének vezető-
mestere XVII. sz.

Magyar Művészet

1934. 287. l. 288. l.

Laid

Dr André Csatkai u.

Dr Dagobert Frey:

Die Denkmale des politischen Bezirkes Eisenstadt und der freien Städte Eisenstadt und Rust

Österreichische Kunsttopographie B. XXIV.

1 kg	mososzóda	—.12
1 kg.	ammoniákszóda (Porszóda)	—.28
1 db.	½ kg terp. szappan »Izsák«	—.44
1 db.	¼ kg. terp. szappan »Izsák«	—.22
1 db.	½ kg. szinszappan »Izsák«	—.36
1 db.	¼ kg. szinszappan »Izsák«	—.18
1 db.	½ kg. másodr. szappan »Izsák«	—.28
1 db	¼ kg. „ „	»Izsák« —.14

Fiókj

I., Horthy Miklós-ut 16
Telefon 59-1-32.

I., Krisztina-körut 147
Tel. 56-3-32.

II., Csalogány ucca 50
Telefon 56-2-32.

III., Flórián-tér 17
Telefon 62-5-32.

V., Deák Ferenc-tér 1
Telefon 83-1-27

V., Váci-ut 4
Telefon 29-1-85.

VI., Hungária-körut 67
Telefon 93-7-35.

VI., Nagyme
Telefon

VI., Szondy
Telefon

VII., Dob uc
Tel. 45

VII., Dohány
Telefon

VII., Hajtsár-
Telefon

VII., Király u
Telefon

VII., Nefelejt
Telefon

VII., Thököly
Telefon

Grünhut és Steiner, Bud

Carlone, Carlo Martino

l.

Coat-Frey Öst. Kunstl.

XXIV. K XIX. l, 56. l.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
VEGYES MŰVEK.
69

Hirschfeld, Otto. Corpus inscriptionum latinarum. (aus Dacien und Moesien.)
Wien, 1874.

tűz. 1 drb.

Carlone, Carlo

1663

Lvod

Foerkeppmtört

177.l

Carlone, Carlo Martino

épitek

Loretói szervita templom

1651–59.

kismartoni Esterházy-

kastély

1663–1672

l.

Hekler M.M. Tört.

136. l. 138. l.

~~Potter, holland állat- és tájfestő~~

~~VII. 200~~

Carlone, Carlo Martino

a lorettomi (elszakitott nyugat magyarországi) templom ~~ép~~ épitőmestere Kaposy János megállapitása szerint fenti volt.

Magyar Művészet

1934. 287. l.

Kampis A. Könyvism.

Carlone, F Carlo Martino

1616 – 1667

épitèsz

l.

Kapbarokk

Rég. Társ Erk

II 252 l.

253. l.

F (Carloni)

Tihanyi apátsági

hi.

:ágos Bizottsága

ány { száma: 19
kelte: 19
beérkezése: 19

ek száma:

elintézett szám:

:áma:

záma:

Kapossy János

A MAGYARORSZÁGI BAROKK EURÓPAI HELYZETE

Stíluskorszakok, iskolák és egyéniségek, vagy akár egy zártabb nemzeti kultúrközösség művészetét s megnyilatkozásainak a művészet egyetemes fejlődésében elfoglalt helyét a kutatás két irányból, kétféle módszerrel veheti vizsgálat alá. Az egyik a szorosabban vett történeti út, a genetikai vizsgálódás, amely elsősorban a stílusjelenség vagy egyes műalkotás létrejöttét s ennek körülményeit kutatja s innen kiindulva jut az adatok és kritikai megfigyelések láncolatán át a legmagasabb következtetésekig: a jelenség vagy műalkotás sajátos egyediségének meghatározásához s a benne megnyilatkozó korszerű, néplelki vagy egyéni tényezők megismeréséhez. Vizsgálja a műalkotás vagy az emlékek egész sorának keletkezését, keresi mesterét, bepillant a mester genealogiájába, felfejti iskolázottságának s fejlődésének szálait, művészetének közeli-távoli kapcsolatait. Majd összehasonlító stíluskritikai módszerrel analógiákat lát meg, megérzi és kielemzi az idegen hatásokat. S ami mindezeken túl analógiákból és idegen hatásokból elegendőkép meg nem magyarázható, abban ismeri fel az egyetemes stílusfejlődés egy új árnyalatát, az egyéniség eredetiségét, a néplélek vagy kulturális közösség művészi megnyilatkozását, avagy a helyi hagyományok stílusformáló erejét.

A másik út magára a műalkotás vagy stílusjelenség lényegére irányuló fenomenológiai vizsgálódás, amely a kutatást — mondhatnók — analitikai búvárlatok helyett mindjárt szintetikus ítélettel kezdi. Megérzi és fogalmilag meghatározza a műalkotás vagy stílusjelenség egyedi sajátosságait, kiérzi belőlük egy minden más kultúrközösségétől eltérő művészi akarás megnyilatkozását s a történeti adatokból csupán így kimondott értékítéletének igazolását várja.

A módszeres kutatásban e két út a művészettörténeti disciplina sajátos természetéből következőleg kell, hogy egybefonódjék. A következetesen végbevitt történeti vizsgálódás végső fokon szükségkép az egyedi sajátosságok felismeréséhez vezet, ezek intuitív meglátása pedig, hogy tudományos igazsággá váljék, parancsolóan követeli a történeti tények bizonyságtételét. A nagy összefüggések és hatásáramlatok történeti felfejtése fogja meghatározni azt a helyet is, amelyet a magyarországi barokk két százada e művészet egyetemes fejlődésében elfoglal, a műalkotások egyedi sajátosságainak összesége pedig, mint egy specifikus érzéstartalom megnyilatkozása, azt a színt adja, amely e művészetet magyar földön egy helyi változattal tette gazdagabbá.

De vajjon a kutatás mai állásánál megkísérelhetjük-e, hogy barokk művészetünk fejlődéséről ily egyetemes szempontú képet és értékelést adjunk? Vajjon az eddig feltárt anyag ismeretében nyomon követhetjük-e a fejlődés minden fordulatát, világosan látjuk-e a külföldi kapcsolatokat s az új művészetnek a hazai talajba eresztett gyökérszálait, felismerhetők-e oly jellegzetes vonásai, amelyeket tudományos érvénnyel tarthatunk a magyar couleur locale megnyilvánulásának?

A kérdésre, bár itt-ott megsejthettük már a magyar tárgyválasztás és magyaros külsőségeken túlmenőleg is

Magyar Művészet
1931. 1. sz.

egy sajátos formaalkotó fantázia nyilatkozásait s helyi hagyomány kialakulását, ma még nem mernénk határozott igen-nel válaszolni. Nem csupán azért, mert még legfontosabb emlékeink mesterkérdése sincs végérvényesen tisztázva, de még inkább ama körülmény miatt, mert ha az eddig feltárt anyagra akarnók a — bármily nagy vonalakban tartott — szintézist felépíteni, egészen bizonyos, hogy oly jelenségek maradnának figyelmen kívül, amelyeken a helyi jelleg és tradíció ereje épp a legvilágosabban ütközik ki tárgyban, felfogásban és formában egyaránt. Kétségtelen, hogy nem elsőrendű műemlékeink ezek, aminthogy a magyarországi barokk nagy egészére e művészet európai mértéke nem is alkalmazható. Ami kinő az átlagtermésből, legnagyobb részben a bécsi udvari és akadémikus művészet nagy mestereinek alkotása. De hogy tiszta képet nyerjünk barokk művészetünkről s az értékelést is megkísérelhessük, éppen a nagy átlagot kell bevonni a kutatás körébe. A városi polgárság építkezései, vidéki kastélyok és templomok, oltárok és szószékek szobrászati dísze és ornamentikája, közterek fogadalmi szobrai, kálváriacsoportok és síremlékek s ismeretlen helyi festők több-kevesebb figyelemre érdemes munkái várnak feltárásra. Ha van a magyarországi barokk művészetnek sajátos helyi színe, úgy elsősorban e szerényebb alkotásokban fog megnyilatkozni. És ha a bennük munkáló erőket világosan felismertük, egyben mértéket kapunk ama jelenség megítéléséhez is, miért és hogyan módosult a behívott idegen mesterek művészete magyar környezetben. A kutatás mai fokán a tudományos eredményeket számbavevő előzetes szintézisnek alig lehet egyéb feladata, mint hogy megjelölje a fejlődés markáns pontjait, rávilágítson a megoldásra váró problémákra, körvonalazza a nagy összefüggéseket s megállapításait az eddigi részletkutatás eredményein túlmenőleg új adatokkal támassza alá. Ily meggondolással — érezzük — tanulmányunk inkább munkaprogramm és célkitűzés s nem a felvetett kérdés tisztázása.

A magyarországi barokk művészet kezdeteinek s a megelőző hazai műgyakorlathoz való viszonyának kérdése előtt a kutatás mindjárt megoldatlan problémába ütközik. A közkeletű felfogás nyomatékosan mutat a mohácsi katasztrófára s a nyomában járó másfélszázados török megszállásra, amely a művészi fejlődés folytonosságát is megszakította. E felfogás helyessége, bármily sötét pesszimizmussal rajzolja is a pusztulás képét, az ország nagy részére nézve nem is vitatható: sem a török uralom, sem a reformáció nem teremthetett kedvező milieut a művészet virágzásához. Ezeken a vidékeken a nemzet anyagi és szellemi erőit más célok kötötték le s merítették ki évszázadokra; elpusztultak itt az előző századok alkotásai is. Ámde nem hagyható figyelmen kívül a meg nem szállt Felvidék, amely középkori művészetünknek is gazdag termőhelye volt s amelynek magasabb kultúrájú urai és városi polgársága nem mondhattak le s nem is mondtak le művészi igényeik még oly szerény kielégítéséről. És ha nem tesszük magunkévá eleve azt a felfogást, hogy Mohács művészetünk egész fejlődésében tabula rasa-t teremtett s hogy a magyarországi barokk merő újrakezdés és import, akkor éppen a Felvidék XVII. századi művészetében kell keresnünk s ott is fogjuk megtalálni az új művészetnek az előző fejlődéshez visszanyúló szálait, a helyi hagyományokkal való lazább vagy szorosabb összefüggését.

Az ellenreformáció teljes diadalával meginduló nagyobb építő tevékenység ugyancsak a Felvidéken hozza létre barokk művészetünk első jelentősebb alkotásait. A XVII. század 30-as éveitől kezdve egymásután épülnek Felsőmagyarországon, majd a Dunántúl meg nem szállt részein a jezsuiták és más szerzetesrendek templomai s megkezdődik a régibb templomok és székesegyházak barokk átalakítása. A sort éppen az egyik legmonumentálisabb nyitja meg: a jezsuiták Esterházy Mik-

VIDOVSZKY BÉLA: FEHÉR SZÁRNYASAJTÓK (Mosóczi-kastély)

ZÁDOR ISTVÁN: BAJOR GIZI A „KRÉTAKÖR"-BEN

lós nádor bőkezűségéből emelt nagyszombati temploma; majd sorban követik a szakolcai, győri, kassai templom, a nyitrai székesegyház átépítése, a szerviták lorettomi búcsújáró temploma, a századfordulón az illavai trinitárius templom és annyi más. Bár stílusban korántsem egységesek, bizonyos közös vonások a legtöbbön megfigyelhetők: erős tektonikus érzésben fogant, nyugodt, nagy síkokat adó homlokzat pilaszteres tagolással, a vízszintesnek súlyos párkányokkal adott erőteljes hangsúlyozásával, egy darabból formált, nagy belső tér, mély és sötét oldalkápolnákkal, óriás pilasztereken nyugvó egyenes párkánnyal és szélesen ívelő, egyetlen dongaboltozattal. Mindeme stílusjegyek a XVII. századi osztrák vagy délbajor analógiára az Olaszországból északra vándorolt építőmesterek kezét sejtetik, aminthogy az egyetlen ismert mester, a nagyszombati jezsuita templom építője, csakugyan olasz: *Pietro Spazzo* „murariorum magister". Nem a későbbi értelemben vett építészek ezek, nem teoretikus és akadémikus műveltségűek, mint a századvég s a XVIII. század nagy mesterei, hanem a gyakorlatban és műhelymunkában felnőtt építőmesterek, akik az önálló tervezőkészséget jórészt pallérsorból hozzák magukkal. Művészetük főérdeme nem is az építészeti részletformák egyéni jellege, szépsége vagy gazdagsága, hanem az egyszerű, mértéktartó, de monumentális és biztos architektonikus szerkezet. Ugyanazt a fejlődési fokot jelentik barokk építészetünk képviselői között, mint az ausztriai vagy délbajorországi olasz eredetű vagy német Werkmeisterek.

Az olasz építőmesterek működése hazánkban — amint ezt legutóbb Herzog József kutatásaiból láttuk[1] — már az egész XVI. században is nyomon követhető s az eddig feltárt gyér adatokból barokk művészetünk első száz esztendején is végigkísérhető. Ott vannak, mint királyi építőmesterek, várak és erődítések építésénél, ők alkotják barokk építészetünk első jelentős világi emlékét, a kismartoni Esterházy-kastélyt, amelynek a XIX. századi átépítés után is meglehetős eredeti alakjában fenmaradt udvari frontja felépítésének egészében és formai elemeiben világosan utal *Carlo Martino Carlone* művészetének északolaszországi stílus-eredetére és távolabbi gyökereire, meglepő rokonságot tartva szellemében és formáiban Vincenzo Scamozzi néhány vicenzai alkotásával. Ugyancsak olaszok az első mesterek az újjáépülő Budán is a felszabadító seregek nyomában. Itt még a XVIII. század első évtizedeiben is gyakran találkozunk nevükkel és alkotásaikkal. A magyar udvari kamara budai vezető építésze maga is olasz származású: *Fortunato Prati*, aki 1715-ben kerül az elhalt Adam Diecz helyére s 1738-ban bekövetkezett haláláig két évtizeden át irányítója s jórészt tervezője a kincstár építkezéseinek.[2] Őt hívják meg 1734-ben Nagyváradra is helyszíni szemlére, amikor az új székesegyházépítés első, de akkor még meghiusult terve felmerül. Munkássága egyébként ma még teljes egészében feltárásra vár; budai működésének emlékeire Schoen Arnold legújabb kutatásaitól reméljük az első hiteles adatokat.

A XVIII. század első fele nagyobb lendületet s egyben új irányváltozást jelent a hazai barokk történetében: a felszabadulás nyomán járó nagyszabású építkezés megindulását s a bécsi udvari művészet térfoglalását. Az ország gazdasági megerősödése s az udvari élet kialakulása új feladatok megoldását, új igények kielégítését sürgetik. A császárváros barokk művészete, elsősorban az építészet, a századfordulón fejlődésének virágkorába lép; a helyi hagyományok, az olasz és francia hatások sajátos szintéziséből Martinelli, Hildebrandt és Fischer von Erlach művészetében új nagy stílus kel életre, a bécsi „Hochbarock". S az új magyar mecénások, a császári udvar körében

[1] *Herzog József:* Adatok a hazai építészet XVI. századi történetéhez. *Magyar Művészet*, II. évf. Budapest, 1926. 242. s k. l.; III. évf. 1927. 113. és 588. s k. l.; VI. évf. 1930. 659 és k. l.

[2] Kinevezése: m. kir. Országos Levéltár, Cam. Hung. Ben. Res. 1715. februar 21. orig. et fol. 121.

Carlone, Carlo Martino, császári építőmester; szül. 1616-ban, megh. 1667 ápr. 13-án Bécsben. A XVII. század második felében Esterházy Pál herczeg megbízásából ő tervezte a pompájáról messze földön híres kismartoni kastélyt, melyet e tervek alapján Sebastiano Bartoletti és Antonio Carlone olasz származású bécsi építők 1663—1670-ig építettek.

Merényi Lajos dr.: Kismarton. *Vas. Ujs.* 1900. 182. l. — *Nagy Virgil:* A kismartoni várkastély. *Magyar Építőművészet.* 1911. 3. sz. — *Osztrák-magyar monarchia írásban és képben.* Magyarország IV. kötete. Budapest, 1896. 164. l. — *Thieme—Becker:* Allg. Lexikon der bildenden Künstler. Leipzig, 1912. VI. 5. l.

Meller S. Az Esterházy
Kastár tort. Bp. 1915.
XV. l.

Carlone, Carlo Martino

Kismartoni kastely

lorettomi (Sopron m.)

servita templom

ired

Pig Müvel

533. l.

Pigler A: A barok

müvelet. M. Müve-

lidestort. IV. k.

533. l

Homer.

M.D.K.

Carlo Martino Carlone, olasz építész

a XVI. sz. második felében „amikor Eger még védelmi rendszerét erősíti" – Kismarkonban a várat a római Pincion álló Villa Medicivel vetekvő fényűző kastéllyá építi át ... majd részt vesz a magyaróvári, pozsonyi, győri és komáromi várak építésében is.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topografiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

110. old.

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista, építész

egyik főművét, a kéttornyos barokk templomot, mely számos középkori sírkőlappal volt kikövezve, és Chr. Tauser Hennevogel, Kracker alkotásait őrizte, Pyrker érsek, az új székesegyház építése miatt 1830-ban lerombolatta

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

289 .old.

M.D.K.

G.B.: Carlone, építőmester

építette át az Esterházyak
kismartoni kastélyát 1663-
1672 között.

Information Hungary, szerk. Erdei Ferenc
Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 899. old.

MDK

Carlone

A pozsonyi vár épitészeinek egyike.

Mencl, Václav - Menclová, Dobroslava: Bratislava. Stavebni obraz mesta a hradu.
Praha 1936. képekkel.

MDK

Carlone

olasz épitész

a 17. sz. hatvanas éveiben vele épitette ujja Eszterházy Pál a kismartoni várkastélyt.

Horányi MÁtyás: Eszterházi vigasságok.
Bp. 1959.

15.1.

CARLONE, Martino építész M.D.K.

A kismartoni Esterházy-kastély építkezésének (1663-72) közreműködött. Repr. 210.

Tervező: Carlo Martino Carlone

Radocs Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 180.o.

Carlo Martino Carlone, építész M.D.K.

nevét említi a könyv "Szépmüvészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/ kivatkozva arra, hogy az ő nevéhez fűződik a XVII. századi magyarországi barokk építészet egyik legmagasrendűbb világi emlékére: a kismartoni Esterházy kastély.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós. Ed. Pannónia 185. old.

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista

egri épitömester

Edelény, kastály / 1727-308
Miskolc, minorita templom,
számos kastély azon a környéken,

Müemlékvédelem 1965/3. 139. l.

Carlone, Carlo

Martino

l.

Radoskastély II.

18, 25, 32, 36. l.

b.) 1864.
chaft). Jelezve (Bezeichnet): Kézdi-Kovács L.

tán (Das Glück, nach Rottenhammer).
m.

m.

n (Bacchischer Tanz, nach Magrath).

N GYŐZELMÉRŐL (Allegorie auf den Sieg Konstantins).
m.

s).
m.

der Maria).

Carlone, Carlo

Martino

epitész

Kismarton

l.

Varjú Elemér

Magyar várak

Bp. c. n.

~~(1932?)~~

70 l.

(Kejchkel)

~~1752~~ sz.

...ni

...zula nunak

...ula" Hb.

Budapest, 1911. x/17.

...es Géza a holcsmány

...

... /. megbizásából

...

... koronát

összeget külön levélbeli értesités mellett

... számláj a javára könyveljük.

„HERMES"
Magyar Általános Váltóüzlet Részvénytársaság
Dorottya-utcai fiókpénztár
PÉNZTÁRI-OSZTÁLYA.

Carlone, Carlo Martino

császári építőmester

L. Kendrey-kentiványi

296. l.

L A.

ílyére _____

esten.

Neme	Ár	Összeg

Carlone, Carlo Mar

Arno

Magyar Művészet

1934 287, 288.

.GOS BIZOTTSÁGÁTÓL
ÉNA ÚT 41. SZÁM.

Carlone, Carlo

becsi építész, tervei szerint 1663–72. között építékek a kismartoni Esterházy kastélyt.

irod

Csatkai Endre dr.: Emlékezés Esterházy Pál nádorra. Sopron. 1935. 24. l.

Hornyánszky Viktor cs. és ki

olyam

1906

zőművészeti Társulat

ával

és Wolfner

Carlone, Carlo Martino

1616 – 1667

comoi származásu épi-
tész, tervezte a loretto-
mi szervitak templomát,
mejet e tervek szerint
1653-ban épitettek.

Tóth László:

Szárados 1929–30.
290. l.

Budapest székesfőváros polgármestere

.....szám

194....

Méltóságos
Nagyságos
Tekintetes

Műemlékek Országos Bizottságának,

.....

.....

Hivatalból
Közszolgálati ügyben
Díj átalányozva

B u d a p e s t .

IX., Hőgyes Endre u.10.

Központi boríték 11. sz. mintája 1940 — 221

Carlone, Carlo

Martino

ired a Kismartoni kas-
z tély építője

Fleischer Gyula:

Századok. 1935. 95. l.

Tek.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTS

Carlone, Carlo Martino

Isaszári épitész

1616 – 1667.

Restaurálta a kismartoni Esterházy-Eastelyt.

Costruì la chiesa e il convento per il Santuario di Lorettom tra il 1657 e il 1659.

vod

Budinis

153. l.

a IX.ker.m.kir. állampénztárt,
előadónak és Sztehló Ottó másod-
ág templomi helyreállitása ügyé-
lmával felmerült utiköltségeik és
lának husz /20/ kor. és Sztehló
gelt nyugtara fizessen ki.
október hó 15-én 614 sz.a.kelt
ás végett értesitem.-
ember hó 20-án.

Carlone, Carlo Martino
1663
Kismarton

l
Voit Pál

Régi magyar otthonok.
Pp. c. n. 196. l

I. ös.

II. "

a kamatok összege :

Weiszner M. megtérített :

Dr Liszka A. megtérített :

a hiány csökkentésére fordí

a mait fennálló hiány ös

a hiány nagysága eredet

a kiküldött min. biztos

1909. II/18 án megállapítot

Carlone, Carlo Mar-
tino
építész

Budinis
99, 153 l.

31 nap **MÁRCIUS** 13. hét

20 sárnap		Oculi *Hubert*
21 létfő		Benedek *Benedek*
22 edd		G. Katal.n *Oktávián*
23 erda		Viktorián *Frumenc*
24 itörtök		Gábor főa. *Gábor*
25 éntek		Gy. o. B. A. *Irén*
26 ombat		Emánuel *Manó*

Carlone, Carlo Illar-
tino

l.

Frey Burgl 1929

X. l.

r G y u l a Urnak,
rsz.Bizottság E l n ö k é n e k

B U D A P E S T.

r hó 20-án 376 sz.a. november hó 22-
taira van szerencsém az Orsz. képző
ett tagjainak kassai utiszámláit
t 68 K 10 f-re Zala Györgyét 95 K.

Carlone Carlo Martino

épitèt

l.

Raphert

121.1.

Carlone, Carlo

Martino

epitres

l.

Peter II.

20. l.

21, 22. l.

Carlone, Carlo

építész

l.

Csatkai Estekany

24. l.

— Lepold—Lippay, 55. l.

Jézus az Olajfák hegyén

Vászon, olaj, 50×40 cm.

Az Erba—Odescalchi-családtól.

Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 116. l. — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 764. l. — Maszlaghy II., 102. szám. — Lepold—Lippay, 55. l.

Az angyal Jézus születését hirdeti

Vászon, olaj, 78×95 cm.

Lepold—Homor, 97. l. — Lepold—Lippay, 55. l.

Jézus születése

Vászon, olaj, 75×102 cm.

Beszédes Kálmán: Az esztergomi érseki képtár. Esztergom, II., 1875., 43. szám. — Lepold—Homor 97. l.

Jézus születése

Vászon, olaj, 113×153 cm.

Az Ipolyi gyüjteményből.

Ipolyi Arnold képgyüjteménye. Új Magyar Sion, II., 1871., 375. l. — Ipolyi Biharvármegye, 211. szám. — Lepold—Homor 97. l. — Őszi kiállítás, 1930., Ipolyi, 90. szám. — Gerevich IPGY, 99. l. — Lepold—Lippay, 55. l.

Carlone, Carlo Martino

Bécsi császári építőmester tervei szerint 1663-ban gróf Esterházy Pál, a későbbi nádorés herceg kezdte körülépíttetni a a kismartoni (régi) Esterházy kastélyt. A tervező 1667-ben elhunyt, a munkát Antonio Carlone és Sebastiano Bartoletto fejezte be.

Rados Jenő dr

Magyar kastélyok. I.

215. l.

Carlone, Carlo Martino

tervezo épitesz

Kismartoni kastély

1663-1672

rod

z

Dehio-Gurhart

1884 -

V. 213. — 1884: VII. 274. — 1885: VII. 274. — 1886: VII. 274. — 1887: VII. 274. — 1888: VII. 274. — 1889: VII. 309. — 1890: VII. 309. — 1891: IV. 200. — 1892: IV. 200. — 1893: IV. 246. — 1894: IV. 33. — 1895: IV. 33. — 1896: IV. 33. — 1897: IV. 33. — 1898: IV 33.

~~Erny Mihály hagyománya 1871. — Magy. Képt. 237. — Ltsz. 135.~~

— 1900: IV. 33. — 1901: IV. 33. — 1903: IV. 33. — 1904: IV. 33. — 1905: IV. 33.

— Magy. Képtár 237. — Uj lelt. sz. 135. — 1905. átv. jegyz. 297. — Száma az Orsz. Képtárban a sz. nban 1942. és a leltárban 2920. — Erny Mihály hagyománya 1871-ben.

Kiﬁüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

Erny M. hoz 1871

M 237
Ujl 135

280

Carlone, Carlo Martino

l.

Gerevich L'arte

21 l

Nemes E.

1920. ~~Női tanulmán~~

Mellig látható, kissé j
Kontyba tűzött haja, melyet
szemöldöke szőke, szeme ké
Jelzése fölül jobbra: »*Elisa*

Vászon, méretei 52 : 41
Nemes Nándorné sz. Ransonnet
Átvétetett 1900 deczember 31-
— A hagyományt elfogadta
határozat (216–901).

Jegyzet. Az 1903 nov
alapján ideiglenes állami letéti
nek adatott át (773–902). —
1904 február 3-iki 3774 sz.

III : 2

Hag. 1900.
gr. Nemes Nándorné
Nad.

Carlone, Carlo
Martino
épitéz
XVII. sz.

l.

Thirfelsödunántúl
182. l.

~~Erősdi Tyúsok-árka~~ VIII. 174.

Carlone, Carlo Martino

1616 - 1667

architetto imperiale

Kismarton

lásd

99. l.

Budinis. 153. l.

CXX. tálla

II

Carlone Martino

épitéz

irod

Lechner 1940

180 l.

Carlone

lárd

Carloni alatt

Carlone, Carlo

olasz épitész
1686-1775
kismartoni kastély
erőd
-

Katolikus Lexikon

I. k. Bp. 1931. 303. l.

IRODALOM

-Ref.egyházmüv.kiáll.55.
szekr.20.sz.

JEGYZET

Carlone, Carlo Martino

1616 – 1667

L.

Mel Est Kept

XV. 1

Európa
könyv- és lapterjesztő vállalat

Budapest
V. Rothermere u. 12 II. 2

Carlone, Carlo Martino

épitesz

l. Heklerlung

101. l -

102. l

Jegyzék.

		Fizetendő Budapesten	
		Korona	Fillér
1	Nagy. Közjog 433 oldalától	— —	— —
	pótlás		

Carlone, Carlo Martino

olasz épitész

a Kismartoni Esterházy kastély tervezője

ired

Magyarművelődéstört

III 272,643. f.

heiligen Theresia. Wien, 1837.

972. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, barn
kép Szent Erzsébet alakjával. Bécs
genbild. Wien, 1832.

973. KÉVÉT VIVŐ AMORETT, szines
Amorett Kornbündel tragend, farb

974. FUVOLÁZÓ FÉRFI, mögötte nég
tott.) Bécs, 1839. — Flötenspieler

975. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, arar
Porzellan, goldgerändert. Wien, 18

976. ELŐKELŐ LENGYEL CSALÁD
lyázó férfi lábát keresztbe veti, n
tatja, előttük kék-barna ruhás leá
lovacska. Hátul törökös ruházatu,
Vornehme Polenfamilie, farbige I
Grassi. Wien, um 1780.

977. SZERELMES PÁR, szines porcellá
A sziklán ülő nő a mögötte ülő fér
kutya ül. Bécs, 1765 k. 22 cm. –
darstellend. Wien, um 1765.

Carlone, Carlo Martino

Kismarton

1. Corvina 1927. 22. I.

1531. NAGY VIRÁGTARTÓ, mahagon
Blumenbehälter, Mahagoni, kelch

1532. NAGY ASZTAL, diófa, szalagos
Grosser Tisch, Nussholz, die Pla

1533. EMELETES SZEKRÉNY, diófa
Louis XVI. — Etagenschrank,

1534. EMELETES SZEKRÉNY, diófa
Louis XVI. — Etagenschrank,

1535. IRÓSZEKRÉNY, diófa, berakot
holz, mit Intarsia. Österreich, X

1536. EBÉDLŐSZEKRÉNY, keményfa
oszlopos. Német, XVII. sz. —
zweitürig. Deutsch, XVII. Jh.

1537. KANAPÉ, diófa. Bidermeyer. —

1538. KONZOLASZTAL, aranyozott fa,
Holz, mit Hermenfuss. Louis X

1539. RÖVID KANAPÉ, diófa, keresztsz
Kanapee, Nussholz, mit Kreuzst

NY, Boulle-modoru berakással, hermás bronzverettel
Philippe. — Niedriger, zweitüriger Schrank, mit Boulle-
rplatte. Französisch, Louis Philippe.

efa, kockás berakással. Magyar, XVIII. sz. m. f. —
irfelintarsia. Ungarisch, zw. H. XVIII. Jh.

lenyiló irólappal. Német, empire. — Secretaire, Ahorn-
barer Platte. Deutsch, Empire.

kó faragással. Magyar, XVIII. sz. — Zweitüriger Schrank,
garisch, XVIII. Jh.

ján fiókos osztás. Barokk. — Schmaler Schrank, Nuss-

, XVIII. sz. — Schmale Kommode, Nussholz. Deutsch,

Bidermeier. — Schreibtisch, Kirchenholz. Ungarisch,

. Bidermeier. — Bücherschrank, Nussholz, zweitürig.

ott renaissance diszitéssel. Felső részén két tagozott
iseschrank, Eichenholz, mit Renaissanceschnitzerei und

Carlone, Carlo Martino

épitész

Lorettom 1651-59

l

Bierbeptört

207 l.

lásd

Magyar Művészet

1934. 287. jegyzet

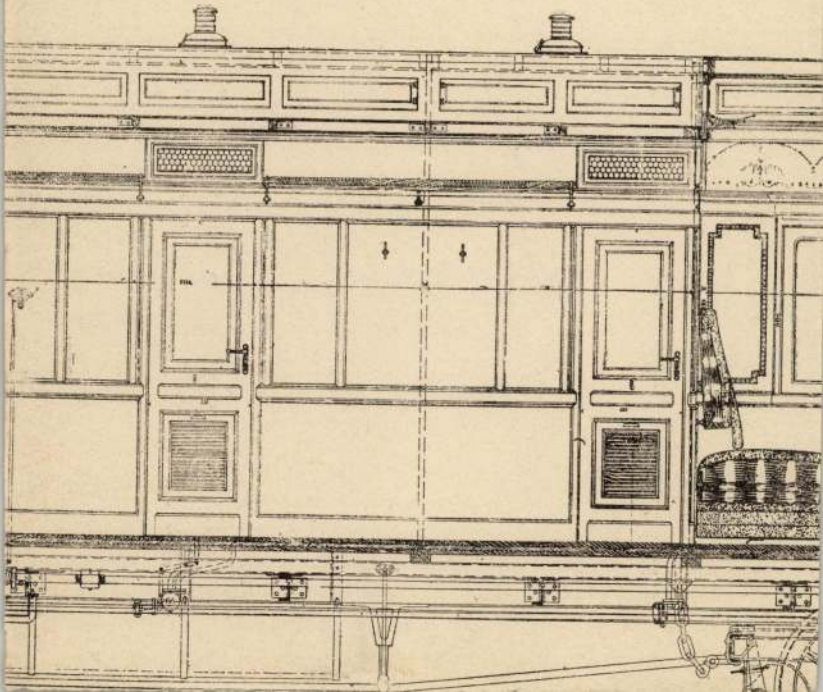

fészekben, mely csodálatra ragadhat mindenkit, a ki megnézi. Milyen remekmű! S mi még oktalanoknak merjük nevezni az állatokat! Milyen nyegleség! Majdnem az összes művészeteket, az egész ipart az állatoktól tanúltuk — de milyen nehezen. Az állatok ellenben semmit se tanúltak tőlünk s épen annyit tudnak, a mennyit a teremtés utáni első nap.

A kis darázs már bizonyosan Ádám és Éva idejében is tudta a papírkészítést, az emberi művészet ellenben még ma sem képes megadni a kartonnak azt a könnyűségét és erősségét együtt. Ezred évekig irtunk ónra, kőre, vasra, pedig a papir már készen lógott a fák gallyain. Csak oda kellett volna nézni. A kis darázs tarisznyaformában kiakasztotta csodás szövöttjét a fák ágaira. És milyen tökéletes, milyen finom! Az eső lefut a mázos felületéről s a madár át nem bírja vágni a csőrével. Az ember tapogatódzott, küzdött a vegytan és technika akadályaival, pedig ott volt az orra előtt a nagy titok a darázs tarisznyájában. Még a lefolyt utolsó században is azt hitték egy ideig, hogy papírt csak rongyból lehet csinálni. A darázs pedig járt, röpködött kevélyen a maga sárgafekete dolmánykájában s újjongva döngte: «No, én növényi anyagból dolgozom».

Aztán micsoda családból való! Csupa művészek, csupa gyárosok, csupa építészek. És menynyit dolgoznak!

Minden évben egy házat építeni.... De mit, egy házat! Egy egész földalatti várost. Komplikáltat, művészit, mint a Westminster, s ezt egyetlen darázs építi önerejéből, tótok nélkül. Mérnök, munkás, pallér, minden ő maga.

Mihelyt a levegő melegedni kezd, üreget keres a földben; ha talál, annyi mintha ingyen fundushoz jutna; ha nem talál, váj magának. De hát van-e hozzá csákánya, ásója? Az ugyan nincs, de adott neki az Isten erős állkapczát, azzal szurkálja ki a szükséges lyukat. Egy körülfolyó karzat vezet egy két láb átmérőjű üregbe, hol az új városnak épűlnie kell.

Mindenek előtt fejszére volna szüksége, melylyel a faszálakat elhasogassa, hogy házának külső falait finom tépésszerű anyagból megépítse. Fejszéje nincs, de pótolja a tapogató szarva (Magad uram, ha fejszéd nincs) s nincs az az ács, a ki ügyesebben dolgoznék a szekerczével, mint ő kelme azzal a szarvval.

De malter is kellenék a falak összeragasztásához. Majszter uram, vagyis majszterné asszonyom a miatt se jön zavarba, mert a legjobb malter a nyála. Hozzálát serényen s építi a falakat, a padlatot, a boltozatot, azután az erkélyt, ezt a pompás filigrán, félkerek művet, melyet tizenkét, csinos, könnyű oszlop tart s mely tele van hatszegletes apró kamrácskákkal, alól minden kamara kis nyilással. Egy egész darázs-kaszárnya. Mindenik erkélyen másfél ezer kamara. Minden erkély után egy sor oszlop következik, aztán megint új erkély és megint oszlopok és megint erkélyek hatvanezer lakosra épített czellákkal.

Mennyi művészet, mennyi pompa, — de mi haszna? Jön a kis Ponczi és kiássa, szétrombolja az egész várost. Hát legyen aztán ilyen körülmények közt valakinek kedve darázsnak lenni és nem csipni, nem dongni. Az ördög tartsa meg az egykedvüségét. Csak azért is dongó, diri-diri-dongó.

— De szép ez a nagy darázsváros, Ponczika. Tudok én még annál egy nagyobbat. Jöjjön csak, megmutatom.

De Ponczi makacsúl állt meg a szökőkútnál és hogy az alatt se teljék az idő hiába, az aranyezüst halakat dobálgatta kövekkel, csak néha pillantott felém lopva, hogy ott vagyok-e még?

— Hát nem kell a trombita? Szóljon már Ponczi. Mert akkor másnak adom.

(Folytatása következik.)

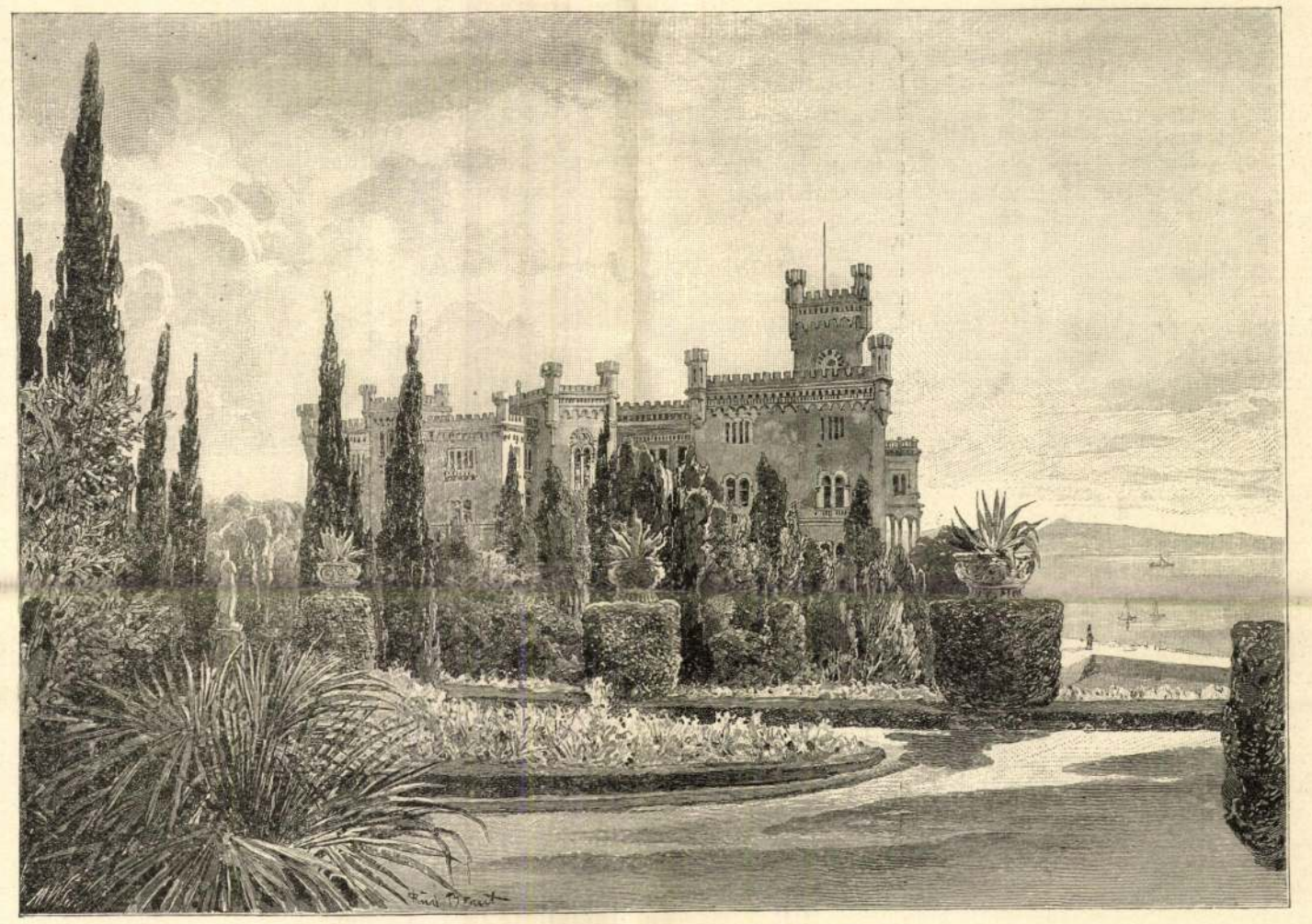

A MIRAMAREI KASTÉLY.

A MIRAMARE-I KASTÉLY.

A trieszti tengeröböl egyik kiszögellő földnyelvén emelkedik ki fehér falaival és tornyával egy királyi kastély, «Miramare». Az isztriai félsziget Karszt hegysorainak szürke sziklái közűl tünik elő a kastély mögött a terraszokban felhúzódó pompás babér- és pálmakert. Egy kis paradicsom, a mely a magány néma csöndében bájosan tükröződik vissza, a tenger kékellő vizében. Ez a Trieszttől alig hat kilométernyi távolságra eső kies fekvésű kastély a duinói országút legszebb pontján épült. Az «Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és képben» című honismertető munka a következőleg emlékszik meg *Miramare*-ról:

«Mennyi magasztos és fájdalmas emléket ébreszt e név a lélekben! Ferdinánd Miksa főherczeg, a haditengerészet akkori főparancsnoka, (a későbbi mexikói császár) egy ízben Duinóba hajózván, a heves bóra vihartól kényszerítve, a Punta di Grignano-nál horgonyt vetett, s ez alkalommal az itt lévő Daneu-féle ház és környéke, a hol menedékre talált, annyira megtetszett neki, hogy azonnal elhatározta, hogy itt lakhelyet fog magának építeni. Nem sokára telket vásárolt, s megkezdődött az átalakítás és építés serény munkája. Aránylag rövid idő alatt a szerény lakóház helyén egy normann stílű pompás kastély emelkedett, s a hozzá tartozó partszéli szőlős és gyepes, sőt helyenkint kopár sziklás telekrészletek tündérszép parkká alakúltak át. Már 1860 karácsony estéjén bevonúlhatott a főherczeg új otthonába, melyet a «*Si mira il mare!*» («Csodálni a tengert») felkiáltásról «Miramare»-nak nevezett el. A főépületet Junker Károly tervezte, s az építést előbb ő, majd Hauser építész vezette. De a főherczeg maga is nagy részt vett mind a tervezgetésben, mind pedig különösen a kastély belsejének díszítésében, s lakó- és dolgozószobái, melyeket a tengeren töltött szép napjairól való megemlékezéssel hajótermek módjára rendeztetett be, ma is ugyanazon állapotban vannak, melyben elhagyta őket. A földszinten minden lépten-nyomon az ő itt töltött legszebb éveinek emlékeivel találkozunk. A vadászzsákmánynyal, fegyvercsoportozatokkal, lámpákat tartó szobrokkal ékes lépcsőházon át föl az első emeletre érve, a tulajdonképeni dísztermekbe nyitunk, melyek Miksának császárkorában készültek el. A termek egyikében függ a császárnak egy franczia képírótól Mexikóban festett utolsó arczmása, melyhez szépen illenek ugyane teremben főherczeg korabeli építkezéseinek ábrázolatai, ú. m. a Hietzing melletti Maxing, Miramare és Pola, mely utóbbinak emelésére

A KISMARTONI ESTERHÁZY-KASTÉLY.

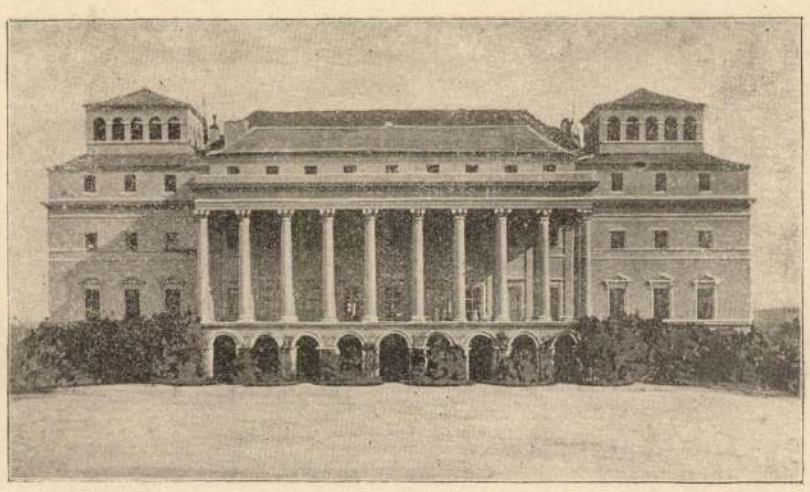

A KISMARTONI ESTERHÁZY-KASTÉLY A PARK FELŐL.

sokat tett a boldogúlt. Az első emelet egy másik pompás helyiségében, a családi ebédlőben, a környék történetéből merített hat kép függ, míg a trón- vagy díszterem mögötti társalgó teremben régi jeles mesterek képei láthatók. Már az egyes lakószobákból és a kastély előtti lépcsőzetről is gyönyörű kilátás kinálkozik mindenfelé, a toronyból pedig az egész kis paradicsom látható. Igen szembe tűnnek itt a remekül ápolt park különböző részletei, a délszaki növényekkel és szobrokkal pompázó terraszok, a rózsalugasok, kamélia-bokrok, tölgyes- és fenyves-ligetek, nem különben a kedves kis kertecskéikből kikandikáló, szétszórt házikók. Különösen tavaszszal kimondhatatlanul szép e látvány. Jelenleg a kastély, melyben 1863 ápr. 10-én Miksa főherczeg a mexikói császári méltóságot elfogadta, Ő Felsége tulajdona, s időről-időre az uralkodóház tagjainak szolgál ideiglenes lakásúl.»

A kastély tornyáról páratlanúl szép látvány tárúl a szemlélő elé. Délre látni a Karszt hegysor által körülövezett Trieszt kikötő várost füstölgő gőzöseivel s a vitorlások árbóczerdőivel. A tenger hatalmas tükrében a láthatár nyugati részén emelkedik ki Grado sziget fehérlő házaival s a halászbárkák százaival. Verőfényes tavaszi napon pedig előtűnik az egész panoráma legfenségesebb látványa, a hóval fedett Alpesek fantasztikus csúcsaikkal. A duinói tengeröböl szaggatott partjai elvesztik tiszta körvonalaikat a nagy távolság miatt, csupán az ős Aquileja város tornyai láthatók jó távcsővel. Az éjszaki oldalon a bájos fekvésű Duino halász falu járja be a gyönyörű panorámát.

KISMARTON.

Irta dr. Merényi Lajos.

Egyik legrégibb főúri nemzetségünk terebélyes családfája friss gallyat hajtott; évszázadok hosszú során át folyvást díszlő koronája új hajtással tekint a megújuló évszázad elé.

Az újszülött *Esterházy Mária* herczegnő keresztelője ismét *Kismarton*-ra irányozta a figyelmet; az annyi fényes ünnepélyt látott kastély boldog fiatal ura, a legboldogítóbb családi ünneppel, *keresztelővel* nyithatja meg az új évszáz mesgyéjén fejedelmi otthona ünnepségeinek új sorozatát.

A kastély múlt századi krónikájában ily ünnepélyről nincs emlékezet. Pedig lakodalmat, szép vígalmat, ez ősi falak a most lepergett száz évben is láttak. De herczegi keresztelőnek nem látták örömét, mert *állandó* otthont itt a herczegi család, hosszú idők múltán újra csak most rendezett be magának.

S a kismartoni várkastély valóban fejedelmi otthon. Nagy idő óta az. Legrégibb birtokosai között, főpapokkal és főherczegekkel váltakozva, királyokat és királyfiakat találunk.

A XIV. század végével Kanizsay János érsek bírta e várat és városát, mely utóbb Albert osztrák herczeg birtokába jutott, a ki 1451-ben bátyjának, Frigyes római királynak adta el Kismartont, az itteni várral együtt. Az 1463-ban Frigyes császár és Corvin Mátyás király közt létrejött békekötés a fraknói és kaboldi uradalmak birtokával együtt Kismartont is a Habsburg-ház részére biztosította. De e kötés nem volt tartós, mert Mátyás a nevezett uradalmak mellett csakhamar Ausztria nagy részét is elfoglalta. És bár 1477 végén a két uralkodó között új szerződés jött létre, melynek értelmében Mátyás, hadi költségei kárpótlása után, Csehország birtokáért összes foglalásait visszabocsátja vala: tudjuk, hogy ez a béke sem volt tartósabb, s a frigyszegő Frigyes kezéről Bécscsel és Újhelylyel, sőt Stiria egy részével egyetemben, az egész vidék újra Mátyás birtokába jutott, és halálaig birtokában is maradt. Még fiának, Corvin Jánosnak örökségéhez is hozzátartozott Kismarton, de már csak névleg. 1491-ben II. Ulászló király szerződésileg ismét Frigyes császárnak adta át. A XVI. század folyamán az osztrák ház zálogúl a Weyspriach-családnak engedte át Kismartont, s a várkastély csak a század végével szállott újra Ernő főherczeg kezére, kinek kedvéért az ausztriai kamara nemcsak megnagyobbította, hanem valóságos rezidenciává alakíttatta át. Ily alakjában került 1622-ben Fraknóval együtt előbb csak zálogjogon Esterházy Miklós birtokába Munkács váráért és uradalmáért, melyről ő a Bethlen Gáborral folytatott békealkudozások sikeresítése végett lemondott. Mikor aztán 1642-ben Kismarton a szarvkői és kőszegi uradalmakkal együtt visszacsatoltatott az országhoz, Esterházy Miklós nádor idősb fia, az 1657-ben Vezekénynél hősi halált halt László gróf, már 1648-ban új anyagi áldozatok árán örökjogú kir. adományúl szerezte meg családjának Kismartont; melyet utóbb öcscse, — az 1681-ben nádorrá lett Esterházy Pál, — alapjából újjáépíttetett. Ez újraépítés iránt még 1663-ban megállapodásra jutott és maig fenmaradt formaszerű szerződést kötött Fischer von Erlach olasz praecursoraival. A tervezést és felügyeletet Carlo Martino *Carlonére*, a kivitelt pedig Antonio *Carlone* mellett *Bartoletti* Sebestyénre bízta.

Az építés a külső és belső díszítési munkálatokkal együtt csaknem egy évtizedet vett igénybe, de valóban sikerült is, olyannyira, hogy a kismartoni új kastély pompája 1670-ben már az udvarnak is feltűnt. «Jelentem Nagyságodnak, — írja Esterházy Farkas, — hogy Kismarton vára az Udvarnál nagy emlékezetben vagyon . . . Más jószágot akarnak érette adni Nagyságodnak.»

Pál nádor unokái, a Mária Terézia korabeli két hős tábornagy, Esterházy Pál Antal és I. Miklós herczegek, a kastély belsejét és déli homlokzatát gazdagították új díszszel. Miklósnak hasonnevű unokája, II. Esterházy Miklós herczeg táborszernagy s gárdakapitány pedig, a XIX. század első tizedében, az éjszaki homlokzat elé építtetett egy fejedelmi oszlopcsarnokot. Mostani alakjában neki köszönhető a párját ritkító herczegi várkert is. A régi francziás kertet új, értékes területek belevonásával nagyszerű angol parkká alakíttatta át. Terjedelmes üvegházakat, vízvezetéket építtetett. Úgyszólván minden az ő alkotása ebben, az 1805. szept. 15-étől a közönség előtt is megnyílt paradicsomban, melynek csodájára távol vidékekről zarándokolnak ide az érdeklődők.

A park legmagasabb pontjára az ő unokája, a mostani birtokos herczeg nagyatyja, III. Miklós, — hatalmas obeliszket állíttatott a hetvenes évek elején, csiszolt oszlopi kőből, mely Sopron irányában már mérföldek távolából látható. Ugyanő restauráltatta fejedelmi háza herczegi rangra emeltetésének kétszázados jubileumára, a kismartoni vártemplomot is, melyben egyszerűség előkelőséggel párosúl.

A valóban fejedelmi otthonnak berendezése alkalmával a jelenlegi tulajdonos, *IV. Miklós herczeg* és bájos hitvese, *Margit herczegnő*, a régi fényt modern kényelemmel egyesítették ez ősi várban.

Bemutatunk itt olvasóinknak néhány kismartoni képet egy fölötte érdekes leirás keretében. Királyunk édes atyjának, *Ferencz Károly* főherczegnek leirása ez azokról a benyomásokról, melyeket 1819. évi látogatása alkalmával szerzett Esterházy Miklós herczeg kismartoni otthonában.

Ferencz Károly főherczeg leirása 1819. évi kismartoni látogatásáról.

«Ő felsége édes atyám engedélyével 1819. junius 26-án délután 3 órakor indultam a rég óhajtott kismartoni útra, két kocsival. A batárban ültek nevelőim: Görög udvari tanácsos, Sommaruga és Obenaus kormánytanácsos urak, meg én. A második kocsin ült Borkovsky és Bredemeyer.

Udvari fogatokkal hajtattunk Schönbrunnból Laxenburg, Achau, Minkendorf, Ebreichsdorf, Weigelsdorf, Wampersdorf és a már Magyarországban fekvő Vimpácz községen keresztül Szarvkőn, Szárazvámon, Nagy- és Kis-Höflányon át Kismartonba.

Itt pompás kastélyában Esterházy herczeg várt bennünket s bevezetett mindjárt az ottani angolkertbe, a rendkivül nagy vizesés elé. Innen felmentünk a nagyrészt már elkészült remek körtemplomhoz, melyet 20 magas oszlop diszit. Innen tág körre nyilik nagyon szép kilátás.

Az üvegházakat néztük meg azután, melyek rendkivül nagyok.

Bredemeyer véleménye szerint nagy kincs van itt a — jobbadán újhollandi és nyugatindiai — legritkább növényekből. A nagy narancsház egyik termében ozsonnáltunk. Ez a ház 150 öl hosszú. Itt mutatta be nekem a herczeg igazgatóját, Szentgály urat, kit igen érdemes embernek tanultam ismerni. Ozsonna után a másik két üvegházba mentünk, melyek közül az egyik magasabban fekszik a nagy üvegháznál, a melyben ozsonnáltunk, a másik meg mélyebben. Mindegyik hosszabb száz ölnél.

Az üvegházak szép, nagy exotikus fái kinn állnak edényestül az angolkertben szerteszét, a mit én még sehol sem láttam.

Kellemesen lepett meg, hogy azokat itt, a széles szép folyóvíz mindkét partján hatalmas, *platán, ailanthus, salisburia, sophora japonica, tulipánfa* és annyi más nálunk is honos kiváló szép fa között, a szabadban láthattam.

Az üvegházban ugyancsak itt láttam először a *cocoloba pubescenst*, ezt a mintegy két öl magasságú s igen nagylevelű vékony fát, mely maga 1200 ezüst forintba került.

A kertből több szép szobából álló lakásomba vezetett a herczeg. Ablakaim a kertre nyiltak.

Kilencz óra felé maga a herczeg jött értem. Pazarúl kivilágított terembe mentünk, a her-

Brunner. Járjon ön a kedvében e derék urnak.

Brunner arcza sugárzott, s szemeit ájtatosan emelte föl ő excellencziájára:

— A véremet is szivesen ontanám Kürtössy urért.

— Ön derék ember, — szólt a kormányzó meggyőződéssel, — adieu!

Brunner úr fülében égi zene gyanánt csengtek-bongtak e szavak egész nap, egész éjjel — de elterjedtek azok a Kurortban is és a Pantalovicsék akcziái rohamosan szálltak lefelé.

Kürtössy a harmadik nap délutánján már annyira a nyeregben érezte magát, hogy komót-sapkában sétált a kertben s az egyik lugasra kitétette a nyomtatott táblácskát: «Reservirter Platz», a mit csak a főherczegek és a legnagyobb potentátok cselekesznek meg. Kürtössy tüntetett. Kürtössy azt látszott ezzel kikiáltani a közönségnek: «Itt én vagyok az úr.»

Pantalovicsnak én hordtam a különböző híreket, első napon a jókat, azután a roszakat. Ő csak mosolygott akkor is, most is, és nem jött ki a flegmájából.

A döntő reggelen aztán komoly ünnepélyességgel, vésztjósló arczczal jelent meg Brunner úr a szobájában; — lelke ez alkalommal oly kemény volt, mint az inggallérja. Magában ismételgette: a macska fél, de én nem félek, a macska enged; de én nem engedek.

Azt hitte, nagy atakot fog kelleni kiállania Pantalovicstól, a ki majd Kürtössy ellen igyekszik őt megforditani — de hát ez már lehetetlen, a kormányzó miatt is.

Pantalovics egykedvűen pöfékelt garasos cseréppipájából, mikor belépett.

— Üljön le, kedves Brunner úr.

— Köszönöm, de csak röviden kívánom elmondani álláspontomat abban a kínos ügyben, hisz tetszik tudni . . .

Pantalovics ásított.

— Tudom, tudom, de hagyjuk azt még . . . nehány perczig. Valami egyebet hallottam. Azt tudniillik, hogy ön tavaly árúba bocsátotta a Veronát.

— Igen, alkuban voltunk egy gráczi patikáriussal, de nem jött létre az egyezség.

— Miért?

— Mert nagy differenczia volt köztünk. Ő hatvanezer forintot igért, én nyolczvanat kértem.

— Nyolczvanért tehát eladó?

— Oh igen, — szólt Brunner úr türelmetlenül.

— Top — csapta a markát Pantalovics a Brunner úr kezébe, aztán oda kiáltott a Zsuzsának, a ki az erkélyajtó üvegtábláit törölgette: — Keresd meg a bugyellárisomat Zsuzsa, ott van a tegnapi kabátom belső zsebében és fizess ki belőle ennek az úrnak nyolczvan ezrest!

Brunner úr nagy szemeket meresztett s olyan lélekzetet vett, mint a harcsa, ha vizet öntenek rá. Csóválta a fejét, szikráztak a szemei s a míg Zsuzsa asszony egyenként olvasta markába megnyálazott újjakkal az ezreseket, csodálkozva motyogta: «Forgós teremtette, forgós teremtette!»

— Most pedig áttérhetünk egyébre, — mondá Pantalovics, kiverve a pipája hamvát, — akart ön valamit mondani?

— Oh semmit, semmit.

— Akkor hát rendben vagyunk. Csak tessék leülni és megírni az adás-vételi szerződést, majd mindjárt behivatok két tanút is. A villát Szabó Zsuzsánna vette meg öntől — minthogy én neki ajándékozom a vételi összeget. Ön, ha tetszik, tovább is megmaradhat itt házfelügyelőnek, de viszont követeli az új tulajdonos, hogy azok a népek, tudja azok a Kürtössyék, még ma takarodjanak a házából.

Ki is mentek még aznap. A méltóságos kamarás úr most már a tulajdon kezeivel is jól elnáspángolta a Ponczit, a ki miatt a familia tekintélye ekkora csorbát szenvedett. Csend és béke költözött ezentúl a Veronába és a kert darazsai, ha az emberekhez hasonlóan krónikát vezetnek az őket érő nagy eseményekről, bizonyosan ilyes valamit iktattak be az annálékba: «És ma vonúlt el területünkről, illetve a kontinensről ama rettenetes óriás, a ki megtizedelte fajunkat s romba dönté házainkat, városainkat.»

EGY MEGMART KIS LEÁNY BEOLTÁSA A PASTEUR-INTÉZETBEN Dr HŐGYES TANÁR VEZETÉSE ALATT.

A BUDAPESTI PASTEUR-INTÉZETRŐL.

Most ünnepelték tudomány-egyetemünk egyik legkiválóbb s az egész tudományos világban ismert tanárának dr. *Hőgyes* Endrének negyedszázados tanári jubileumát, mely alkalomra tisztelői, volt tanítványai közelből-távolról nagy számban összesereglettek. A nagyérdemű férfiú a huszonöt év alatt nem csak a katedrában működött nagy buzgalommal és sikerrel, hanem az orvosi tudomány több ágában is folyvást lankadatlan buzgalommal búvárkodott, s számos tudományos felfedezései, messze a haza határain túl is tiszteltté tették nevét.

Dr HŐGYES ENDRE A BUDAPESTI PASTEUR-INTÉZET SEGÉDORVOSAI ÉS BETEGEI KÖZT.

De talán legfontosabbak azon vizsgálatai, melyeket a veszettség elleni védoltás terén végzett, alkotásai közt pedig legnevezetesebb a budapesti Pasteur-intézet, melynek alapítója, szervezője ő volt s melynek élén most is ő áll. Az idén tizedik éve már, hogy ez intézet az emberiség javára áldásosan működik, mely idő alatt százakat mentett meg a legszörnyűbb haláltól s számtalan családot a legsötétebb gyásztól.

A kitűnő tanár most külön füzetben adta ki a vezetése alatt álló intézetben szerzett tíz évi tapasztalatait, az intézet keletkezésének, fejlődésének rövid történetével együtt, a melyek nemcsak a szakköröket, hanem a nagyközönséget is érdekelhetik.

E tanúlmány nyomán mi is közlünk most nehány adatot az intézetről és működéséről, bemutatván két ide vonatkozó képet is, melyek egyikén dr. Hőgyes az intézet segédorvosaitól és a kezelt betegektől körülvéve van feltüntetve, a másikon pedig, a mint egy megmart leányon az ő felügyelete mellett az oltást végezik.

A budapesti veszettség ellen oltó intézet, melyet kegyeletből a nagynevü Pasteurről neveztek így el, — 1890 április 15-ikén kezdte meg működését, a dr. Hőgyes tervezete alapján. Megelőzőleg azonban évekig beható kísérleteket tett dr. Hőgyes nagy számú állatokkal, miközben megállapította ama, most már a tudományban általánosan elfogadott nevezetes tételt, miszerint a veszettség kitörése ellen való védoltás lényegileg nem egyéb, mint fokozatos hozzászoktatása az agygerinczagyi idegrendszernek a veszettség virusához.

Az intézetet mindjárt eleinte sok megmart ember kereste fel, a kiknek száma az első négy évben 5—700 közt ingadozott; 1894-ben felszökött 1200-ra s azóta évről-évre szaporodik úgy, hogy tavaly már meghaladta a 2000-et is s jelenleg a világ e nemű legnagyobb forgalmú intézetei közé tartozik. Ez a folytonos szaporodás részint onnan magyarázható, hogy a védoltás iránti bizalom folyton nő az országban, részint pedig onnan, hogy a szomszéd országokban is egyre jobban terjed a hire s azokból is évről-évre többen fordulnak hozzá segélyért.

Az intézet alapítása óta a mult év végeig nem kevesebb, mint 12.279 egyént gyógykezeltek már itt, melyek között több száz külföldi is volt, főkép Szerbiából, az osztrák tartományokból, aztán Montenegróból, Bulgáriából, Németországból és Romániából.

Eleinte a Pasteur rendszere szerint szárított velő oldattal végezték az oltást, mígnem dr. Hőgyes ennél minden tekintetben jobbnak bizonyult védoltó anyagot állított elő friss velőből, a mit azóta kizárólag használnak Budapesten, de használnak már más oltó-intézetekben is. És hogy a dr. Hőgyes módszere szerint előállított oltószer — eltekintve sokkal könnyebb és olcsóbb előállításától — mennyivel hatásosabb a Pasteur-félénél, bizonyítja az, hogy míg az ezzel eszközölt oltások után a megmartak között 0.76 % addig a Hőgyes szerint beoltottak között csak 0.37% volt a halálozás.

Midőn dr. Hőgyes ama fontos felfedezést tette, hogy a friss velő sokkal jobban és czélszerűbben használható, mint a szárított, először természetesen csakis állatokon kisérletezett s csak ezután kezdte módszerét megmart embereken is alkalmazni, még pedig csak miután előbb két egészséges ember önként ajánlkozott a próbavédoltásra és kiderült, hogy maga a védoltás semmiféle káros hatással sincs az egészségre. Az első megmart aztán, a kit az új anyaggal oltottak be, egy somogymegyei öt éves kis leány volt, a ki máig is egészséges.

Ez időtől fogva még egyideig: vagyis 1890 julius 26-tól, 1895 május 1-ig a két módszer szerint felváltva történtek az oltások, míg az utóbb említett idő óta, már csak is a Hőgyes rendszere szerint készült oltóanyagot használják.

Igen érdekes a kimutatás arról is, hogy mily mértékben fordúl elő hazánk területén a veszettség. E szerint 1890-től 1897-ig Magyarország 10,633 községéből évenként átlag 578—698 községben mutatkozott veszettségi eset s évi átlagban 1170 veszett állatról érkezett jelentés, melyek legnagyobb része — 1029 — kutya volt; ezek megmartak évenként átlag 2441 más ebet, 85 juhot, 35 lovat 211 marhát 280 sertést és számos egyéb apróbb állatot, ezeken kívül 1128 embert. Egyéb veszett állat: ló, marha, szamár, sertés, róka, farkas, aránylag csak ritkán mar meg embert. Elég gyakori azonban nálunk még a veszett macska marása is, mégis tetemesen mintegy tizenháromszorta kevesebb, mint a veszett eb marása, minélfogva bizonyos, hogy a veszettség legfőbb terjesztője a kutya-marás.

Az összegyűjtött adatok azt a szomorú tényt is nyilvánvalóvá teszik, hogy hazánknak majdnem minden megyéje állandóan fertőzve van veszettséggel, sőt a veszettségi esetek száma évről-évre szaporodni látszik, a minek azonban valószinűleg mégis az a magyarázata, hogy újabban pontosabban szolgáltatják be a statisztikai adatokat, mint korábban.

Most már azonban a veszettségi halálozások száma a legkisebb mértékre lecsökkent a Pasteur-intézet működése folytán, mely oly sok családot megment évenként a legkinzóbb aggodalmaktól, mardosó fájdalomtól s oly sok emberéletet óv meg a legszörnyűbb haláltól.

Egyik legáldásosabb közintézetünk a budapesti Pasteur-intézet, melynek történetében mindig első helyet foglal el a dr. Hőgyes Endre neve.

KÉPEK MIRAMARÉBÓL.

A mostanában oly sokat emlegetett, tündéri szépségű Miramare kastélyról és környezetéről két újabb képet mutatunk még be eddigi közleményeinknek mintegy kiegészítéseül.

Miksa császár halála óta Miramare voltaképen múzeum, a volt császár roppant értékű műkincseinek gyűjteménye, melyeket a remek környezettel együtt minden arra járó utazó meg szokott tekinteni. Maguk a termek is művészileg, ritka díszszel vannak ékesítve. A gyönyörű park épen úgy, mint a József főherczeg híres fiumei kertje, lépcsőzetes szakaszokból áll, melyeket részint kényelmes följárók, részint barlang-alagútak kötnek össze egymással. Legtéresebb a kastély előtti remek szőnyeg-kert, melynek alapmezejét virító kamélia-bokrok, pálmák, rózsaligetkék, cziprus- és babérfák sorai szegélyezik. Másutt virágágyak tarkázzák a pázsitos gyepszőnyeget; ismét másutt sötétkék vizű, hattyúkkal népesített tavacskák csillognak s tükrözik vissza a beléjök lebámuló szürkésvöröses karszti szirttömegeket. Majd egy hatalmas kőszál alá bukkanunk, a melyből mesterséges vízesés szakad ki ellentéteül az odább fellövelő szökőkútaknak, melyeknek hűs vize sásnemű növényekkel megrakott s aranyhalacskákkal élénkített medenczékbe húll vissza. Legmeglepőbb, midőn egy-egy barlang-alagútból kilépve, egészen váratlan új kép tárúl elénk: vagy a tengerre, vagy Trieszt felé, vagy pedig a kertnek olyan részeire esvén tekintetünk, a mely felülről nézve egészen másnak látszik, mint mikor benne sétáltunk.

A kastély és a tenger közt csak az országútnak jut hely, mely itt Duino felé halad. Ha ez az út nem volna, a tenger egészen a kastély köveit nyaldosná. Különben így is csak nehány lépés választja el a főépülettől azt a hozzá tartozó parányi kikötőt, melynek szép kőpárkányai közt a kastély ladikjait himbálja az örök mozgásban levő tenger.

A kastély környékén egy pár apró útszéli ház van és az az egyszerű korcsma, a melybe Miksa főherczeg egy hirtelen támadt vihar elől bemenekült s a hol való időzése keltette lelkében azt a vágyat, hogy e csöndes helyen palotát állíttat.

KISMARTON.

(Vége.)

Ferencz Károly főherczeg leirása 1819. évi kismartoni látogatásáról.

«Mintegy három órai változatos szórakoztatás után a herczeg, kinek figyelme valóban mindenre kiterjed, lakásomba kísért vissza, hogy az isteni tisztelet előtt még nyugodhassam. 11-kor értem jött megint, és magával vitt vártemplomi oratoriumába.

Nagy mise volt itt, melynek igen szép zenei részét — a világhírű Haydn József szerzeményét — a herczeg nagyon erős zenekara mesterileg adta elő.

Isteni tisztelet után megmutatta nekünk a herczeg azt a felvonó gépet, melyen két-három személy, csinos kabinetben ülve az első emeletről a legfelsőbe s a magasból ismét visszaszállhat, és tetszés szerint bármelyik emeleten kiszállhat. Ha valami eltörnék, vagy kötele szakadna el: akkor a gép legott megáll, a nélkül, hogy baj érhetné a benn ülőt. S ezt a lelemenyes gépet nem emberi erő hajtja, mint a schönbrunnit, hanem, akárcsak valami óraművet, egy nagy kősulyzó húzza fel. Feltalálója a herczegi gépfelügyelő, — *Langereiter* mechanikus, — a ki az angol gőzgépen is sokat és jelentősen javított. A herczeg Angolországban ismerkedett meg vele és szolgálatába fogadta. 1811-ben magam is láttam őt és beszéltem vele Bécsben, a hol a magyar gárda udvarán, saját találmányú gőzgépével, a kút vizét egész a palota magas fedeléig felszöktette. Örökké kár, hogy ezt a tehetséges embert már 34-ik életévében elragadta tőlünk a halál.

Felhuzattuk magunkat a kastély felvonógépével a fegyverkamarába, mely igen tágas és a legszebb vadászfegyverekkel van tele. Csak itt vettem észre, hogy a herczeg mulattatásomra vadászatot is tervez, mert a legtökéletesebb és legkönnyebb puskákat választotta ki és adta a kezembe, próbálnám meg: elég könnyűek-e s jól fogok-e czélozhatni velök? Ebben is megnyilatkozott a herczeg gyöngéd figyelme, a ki gondosan iparkodott elejét venni minden balesetnek, hogy semmi se zavarja a számomra előkészített élvezetet.

Végül felmentünk a várkastély tornyába, hogy megnézzük a 175 mázsás nagyharangot. Harangozáskor rendszerint négy ember húzza. Egyfelől Bredemeyer, másfelől én, addig rángattuk a kötelét, mig végre megmozditottuk a harangot és nehéz nyelve hatalmas zúgással kétszer-háromszor oldalához ütődött. Ezt hallván a város lakói, tűzjelzésnek vélhették. Abba hagytuk tehát, nehogy nyugtalanítsuk őket. És távoztunk a toronyból, miután gyönyörködve szemléltük a magasból a szép vidéket, mely e várost környezi. Fél kettőre járt az idő, midőn a herczeg társaságában, szobámba visszatértem. A herczeg itt, egy kis időre, gondolataimmal magamra hagyott.

Két órakor akart ismét hozzám jönni, hogy ebédhez vigyen; ezúttal azonban sikerült őt megelőznöm. Nevelőimmel siettem látogatására. Rendkívül kedvesen fogadott és miután egy ideig beszélgettünk, átmentünk azokba a nagy szobákba, a melyekben asztal előtt gyülekezni szoktak. Itt mutatta be nekem a herczeg az ő testőrségének kapitányát. Kívüle még egy fő- s egy alhadnagy, meg egy zászlótartó, — jóformán mind a hadseregben szolgált tiszt, — nehány altiszt és 150 válogatott, szálas ember képezi a herczegi gárdát. Egyenruhájok rövid kék zeke, vörös magyar nadrág és bronz herczegi czimerrel díszített granátos süveg. Főőrségök a várral szemben egy oszlopsoros épületben van. Fegyverre kelve, szép zászlójukkal tisztelegnek, dobosuk pedig a hadseregnél divott gránátos indulót veri.

Jelentették a herczegnek, hogy terítve van, mire ő bevezetett engem abba a terembe, a melyben tegnap este a hangversenyt élveztük. Itt nagy kerek asztalhoz ültünk, a mely ünnepi asztaldiszszel és válogatott ételekkel volt megrakva.

A felszolgáló házi tiszteknek és szolgáknak meglehetős nagy számát láttam a teremben. Mindenütt örvendő, barátságos arczok, mindenütt bőség, rend és figyelmesség. Gyakran szóltam a herczeggel, a ki mellett ültem és Szentgály regens úrral; inkább figyeltem azonban arra, a mit beszéltek.

Nagy élvezet a herczeg társalgása, elbeszélései és szellemdús eszméi, nemcsak nekem, de úgy tapasztalom a többi vendégeknek is, a kik a társalgásban mindannyian részt vettek és mind derült, vídám hangúlatban voltak.

Asztalbontás után a herczeg lakószobámba kísért s megigérte, hogy négy órakor értem jön s kikocsizunk a vadaskertbe. A mindenfelől kőfallal kerített vadaskert mintegy harmadfél mértföld, csaknem harmadfélezer hold erdőséget foglal magában, melyen sok egyenes fasor vezet keresztül.

Ezt a példátlan Fodrász Vilmos cégnek ajánlom.

Carlone, Carlo

Martino

Művészi Ipar

1894.150.l.

2 FILLÉR 2
1926

Rendelő száma ..... Folyó sz

		selyem ernyő áthu
1	✓	fogl. k. vel
1	✓	villás dugó
2½	✓ m	2x0.5Z csinor

Fizetendő 30 na

Portodszegs werden nicht anerkannt, Zahlungen werden durch Postsparcassa erbeten.

SZEPES-NYOMDA, TEL.: 833-41

Carlone, Carlo Martino

epitesz XVII. sz.

Kismartoni Esterházy

Mastély kovezője

irod

Papp Viktor. Beethoven és a magyarok.

Bpest, 1927. 52. l.

Carlone, Carlo Martino

MAGYAR MUVESZET

1931. 12

Kapossy
cikke

Carlone

~~O~~

l.

Hoffmann Porsony

23. l.

Carlone, Carlo
Martino

vrôt
z
Kap. Ung. Jahrb.
41. l.

~~Bâcsbodrog vármegye III. 237~~

Carlone-család

MAGYAR MŰVÉSZET
1927, 293

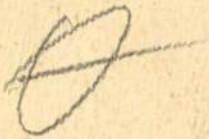

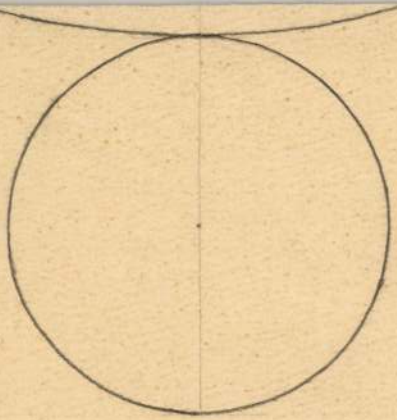

SZENTIVANYI JOLAN

Carlone-család

Magyar Művészet
1927. 293

Laid

Éber Művészeti lex.

I. kiadás
129. l.

Délmagyarországi Történelmi és Régészeti

Múzeum II. 198 — 212.

Carlone, Carlo Martino

irőd Kismarton.

Pétermagyarův

Verecke V. 67. l.

Az épület első formájából ma már semmi sincs meg, mert a XIX. század legelejen Carl von Moreau klasszicista stilben átépítette.

Méltóságos

Dr Szentiványi Gyuláné

nénémnek

Budapest

Carlo Martino Carlone

épitette át az Eisenstadt-i kastélyt.

Allgemeine Landeskapographie des
Burgenlandes, Eisenstadt, 1963

II/a kötet 7161

2971

Carlo Mostini Carlone

Bécsi épitész tervezte az Eisenstadt-i

Esterházy kastélyt.

Allgemeine Landestopographie des

Burgenlandes, Eisenstadt, 1903.

II/a kötet 432 l

Carlone, Carlo

freskofestő

szül. 1686 Scarii (Olaszország), † 1775 máj. 17.

Toman 73. l.

MDK

Carlone:

építén 1618-1667

A Tismartoni Esterházy Tastély

építője 1663-1672

Dombi: Mův. Tört

260

M. D. K.

CARLONE építőmester
egri mester

Gyöngyös, Szt. Bertalan-Templom
újjáépítése, 1734.

Gyöngyös városképi és műemléki vizsgálata Bp. 1951. MUMOK. 15. l.

M.D.K.

Antonio Carlone.építész, XVII.sz.

A kismartoni Eszterházy-kastély épités vezetője. 1663-1672. 437.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene, a szinház és a film.Bpest.Minerva.1960

M.D.K.

Carlo Martino Carlone, olasz építész, építőmester

alakitotta át Eszterházy Pál megbirásából 1635-1637 körött a kismartoni kastély késő gotikus nármyát Palladiora emlékeztető, antikizáló kora-barokk stilusban. A 19. sz. elején Charles Moreau francia építész tervei szerint ujabb, klasszicizáló részeket építettek a kastélyhoz.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina,

158. old.

Carlo Martino Carlone

épitette a lorettói szervita templomot.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, 1969-70. Budapest, 1972.

334 f

Carlo Martino Carlone épitett M.O.K.

1651 ben a Loretoni jezsuita templo mot tervezte.

K. Divald: Old Hungarian Art. London 1931
203.

K.D.K

CARLONE, Carlo építész
(1618-1667)
Kismarton, Esterházy-kastély
(1663-1672)
vers

Dombo József: Művészettörténet Bp. .1960. 260.e.

Carlo Martino Carlone

a kismartoni kastélyt 1635-37 ig
alakította át egy 14. századi
várépületből. Mellette munkál-
kodott Sebastiano Bartoletto
A megbízást Esterházy Miklós adta.
A kőrettoni servita templom is
az ő műve.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századi
Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

123. l.

Carlo Martino Carlone

épitette a lorettomi nevitäk
templomát 1651-59 között

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig.
Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

115.l.

M.D.K.

CARLONE, Carlo Martino építész

Kismarton, Esterházy-kastély (1663-72)

Épitető: Esterházy Pál nádor Repr. 210.

Az építkezésnél közvetlenül ködött:

A Carlone, S. Bartolotto, P. Berretini,

Carpoforo Tencala, Luca Antonio

Colombo, Hans Uhlen, J. Mayr.

Rados Jenő: Magyar épitészettörténet Bp. 1961.

176, 178, 180. l.

179

Antonius Carlone, épitész

Carlone

Béc ben élt. 166?-ban Carlo Martino tervei szerint kezdték meg a kismartoni vár épitését. Carlone 1667-ben meghalt. A munkát az eddigi kivitelezők, Antonius Carlone és Sebastiano Bartoletto folytatták, 1672-re befejezték. 82.old. 25,26.jegyz

Dümmerling Ödön: A kismartoni középkori vár 80.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XIV. évf. 1960. Sopron

MDK

Carlone, Carlo, Martino, építész

müve a kismartoni kastély. 1663-72. /foto/

A magyarországi művészet története. I. 391.l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

MDK

Carlone, Carlo, Martino építész

a kismartoni kastély tervezője és építője .1663-72.

A magyarországi művészet története. I. 392. l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

MDK

Carlone, Carlo Martino. épitész

a lorettomi szervita templomot tervezte. 1618-67.

A magyarországi müvészet története. I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 379. l.

M.D.K.

CARLONE, Carlo Martino épitész

Lorettoban épített irányitásával a szervitáknak templomot ill rendházat (1659) Nádasdy Ferenc országbíró

Rados Jenő: Magyar épitészettörténet Bp. 1961. 178.e.

Carlone, Carlo Martino MDK
/ 1618-1667/

építész

tervezte a lorettomi /Loretto/ szervita templomot, melyet Nádasdy Ferenc országbiró épittetett./1659/

Magy.Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 334.o.

Carlone, Carlo Martino MD K

építész

A kismartoni kastély/1663-1673/ tervezője.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 346.o.

Repr. 348.o. 267. kép.

Carlona, Carlo Martino

olasz származásu épitész

tervei szerint

alakitják át a kismartoni várat barokk kastéllyá.

7.o.

Sallay Mariannа: A fertődi Esterházy-kastély.
Bp.1959.

Carlone, Domenico 3

1660-tól a petronelli Abensberg-Traun-Zastály építlezéseit irányítja.

Magyarországi reneszánsz és barokk

Akadémiai Kiadó 1975 Bp 215. old.

1

Carlone, Domenico (1615-1679)

Magyarországon először 1643-ban, az Esterházyak szolgálatában találkozunk. Pallésként, Frakné várában Zezdi pályafutását, ahol az ugyancsak bécsi olasz építész Simone Retacco már 1632-34-ben dolgozott.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

215. old.

Carlone, Domenico 2

1645-ben Bécsújhelyen, majd Bécsben lesz Römüvesmester. 1660-tól a bécsi Burg Filiberto Luchese által tervezett leopoldinus szárnyának építkezéseit vezeti Carlo Martino Carlonéval.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

715. old.

Carlo Martino Carlone M.D.K.

építész

1651 - 59 között a lorettomi typlomat tervezte. Kéttornyos homlokzat. Átépítette a kismartoni Esterházy kastélyt 1663 - 1672 között.

Kampis, hag. műv. Bp. 1960 437.

C. M. Carlowe:

Uismartou, volt Esterházy kas-
tély 1663-1672 (repr.)

Aggházy Mária: Magyarországi barokk
művészet, Bp. 1960. TIT. József A. Nabad-
egyetemének előadásai 42.

Carlo Rastelli CARLONE (1618-1667)

-val épitette át a kismartoni, körép
hori eredetü Esterházy kastélyt Pál
nádor 1663-1672 között.

Dercsényi Dénes: Magyarországi
barokk müvészet, Bp. 1960, TIT
József főherceg előadásai 42.

Carlone, Carlo Martini építész M.D.K.

A fraknói kastély átépitése várépületből / 1635-1637.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 648.1.
A Kultura Világa Bp. 1963.

Carlo Martino Carlo

mesterrel építteti át 1663–1672
között Esterházy Pál a kis martoni
várpalotát.

Voit Pál: A barokk Magyarországon.
Budapest, 1970. 152 l

191

Carlone, Carlo Martini építész M.D.K.

Lorettomi szervitók temploma /1651 és 1659 között.

Kempis Antal: A képző üvé zetek története 643.1.

A Kultura Világa Kp. 1963.

Carlo Martino Carlone

M.D.M.

A kismartoni Esterházy-kastélyt tervezte.

Balogh Jolán: A magyarországi négysarokbástyás várkastélyok
Művészet, 1934. 2 sz. 252 l.

Carlo Martino Carlone építész M.D.K.

Felső-Olaszországból származik és Bécsben működik

Az 1663-72 ben Esterházy Pál C. M. Carlone tervei nyomán építtetni át a kismartoni várkastélyt.

dr Kardoss György: a magyar barokk és zopf építőművészet rövid összefoglalása. 1952. Mérnöki Továbbképző Intézet előadássorozata M.19.

8.l.

MDK

Carlo Martino Carlone épitéu

dalgozott Magyarországon

M.D.K.

CARLONE, Carlo-Martino építész

Kismartoni vár átalakítása 1663-72

Genthon István: Az egyi liceum 5. l.

M.D.K.

Carlo, Martino, Carlone, építész. XVII. sz.

1651-1659 között építi Lorettonak templomát. A kismartoni Eszterházi kastély átépitésének tervezője. 1663-1672. 437.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Bpest. Minerva. 1160

Carlo Martino Carlone épitész

1663 ban a Vismartoni kastély barokk átépitését kezdi meg. A stukkátori munkát Bertinalli készíti. 1664-1668 között szerepel a neve. A Homlokzati díszek, 1668 ban fejezi be az utolsó lorettói kápolnát. Ez utolsó munkája. 1 Kolt.

Kászonyi Andrásné: Andrea Bertinalli stukkátor és köre. 55.o.

Az Iparmüv. Múz. és a Hopp Ferenc Kaletázsiai Müvészeti Múz. Évkönyve. (VII) 1964. Képzőmüv. Alap Kiadóváll. Bpest. 1964.

Carlo Martino Carlone épitész

A sopronkeresztúri Nádasdy kastély épitésében valószínűleg részt vett

67 old.

Kászonyi Andrásné: Andrea Bertinalli stokkátor és köre. 55.o.

Az Iparmüv. Múz. és a Hopp Ferenc Keletázsiai Müvészeti Múz. Évkönyve. VII. 1964. Képzőmüv. Alap Kiadóváll. Bpest. 1964.

Carlo Martino Carlone épitész

A Loretto-i kegytemplomot épitette 1650 körül, melyet Évádoschy Ferenc alapitott. Szold.

Kászonyi Andrásné: Andrea Bertinalli stukkátor és köre. 55.o.

Az Iparmüv. Múz. és a Hopp Ferenc Keletázsiai Müvészeti Múz. Évkönyve. VII. 1964. Képzőmüv. Alap Kiadóváll. Bpest. 1964

CARLONE, Carlo Martino epitéma

Kismartan, átépítési terv

MUSz 1996/1 210.

- unitárius templom 141, 199, 20(
Homoródkarácsonyfalva, Karácsonfa
→Udvarhelyszék
- unitárius templom 200, 201, 306
Homoródszentmárton, Szentmárton, I
- unitárius templom 139, 199, 30(
Homoródszentpéter, Szentpéter, Pe
- unitárius templom 139
Hondorf > Csatófalva
Honigberg > Szászhermány
Hont-Pázmány nemzetség 199
Hopîrta > Háporton
Horedt, Kurt 30, 31
Horná Suča > Felsőszúcs
Horvát Gáspár, Ádámosi 318
Horvát János, Razwayai vn (Vingár
Horvát Pál, Szebeni 471
Horvát János, Vingárdi 472
Horvát Anna: Kornis Gáspárné 252
- Bertalan vicebán 252
- Gáspár 276
- János vn (Déva) 274
- Pál 160, 390
- Pál vn (Gernyeszeg) 292
Horvát István 212
Horváth Sándor 226
Horvedel Pál 277

DOMENICO CARLONE, épitész

A Como-tó környéki mövészhajlamu lakosság a XVI.sz. második felében elárasztotta az északabbra fekvő vidékeket,igy Nyugat-Magyarországot is,mint varépitők,stb. Domenico Carlone ekkor Fraknóvárában dolgozott. 441.old 11.jegyz

HARALD PRICKLER: Giovanni Bernardo Ceresola,a szombathelyi Szt.Márton templom épitője 441.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szám. 1968. Szombathely

CARLONE, Giovanni Battista pallerius italus, egri kőmüves mester. Egerben 1712-ben a székesegyház épitésénél, mint Baovszky Ferenc „János" nevü olasz pallérja tünik fel. 1713 december 8-án megállapodik a székesegyház körüli földmunkák elvállalásáról, e szerződés az 1712-ben Carlone és Telekesy között létrejött szerződés folytatása. 1713-ban elszámolja a székesegyház, azaz a Szent Mihály templom kriptaépitését, és a következő években folytatja a munkát, 1715-ben pedig e tárgyban ujabb egyezséget köt a püspökkel. Ugyanez év április 24-én kezd hozzá a püspöki palota házi kápolnájának épitéséhez,

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

és ugyanezen évben fog hozzá a püspöki rezidencia földszintjének és I. emeletének felépitéséhez,, amelyről 1726-ig maradtak fenn iratok. 1715-ben épiti a püspöki majort, 1716-ban tervet készit a püspöki kerthez, majd 1723-ban a télikertet, 1729-ben a narancsházat és -a fácános házat épiti fel. 1720-ban létesiti a püspöki sörházat. 1724-ből maradt fenn a kerecsendi fácános ház terve, amely egyemeletes kecses rokokó kastély formájában jelenik meg. Ugyanitt 1732-33 között épiti fel azt a

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

templomot, amelynek a helyére az 1944-ben felrobbantott Fellner-féle templom kerül. 1727-31 között emeli az egri misericordianusok rendházát. 1730-32 között épiti a demjéni templomot. Kápolnán 1731-ben ~~ko~~ püspöki kocsmát épit, ~~amelyen oroszlánt ábrázoló nemesi előőz~~ előző évben ugyanott emeli a püspöki sörházat. A füzesabonyi templomot 1732-35-ig, a pusztaszikszói majárházat 1733-ban, a maklári korabarokk templomot ugyanezen évben emeli. Ez idő tájt épiti az egerszalóki rk. templomot is. 1736-ban

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

tanu --+ Falk János és Jencs Éva --+ Jencs Márton leánya esküvőjén. 1731-ben a szobrokkal diszitett piactéri hidat készíti. Egyik legnagyobb épitkezése az egri ex-jezsuita rendház 1717-ben elkezdett munkálata, a templom homlokzatát a harmincas években emeli. Örökösei 1760-ban perelik a jezsuitákat bizonyos elmaradt tiszteletdijakért. 1743-ban Erdődy püspök Carlonet városi szenátorrá nevezi ki. A szerviták sirboltjába temetik 1747-ben. A I. kerület IV. negyedében irják össze, mint háztulajdonost.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

CARLONE, Sebastiano pesti szobrász és mümárványozó. Egerben 1768-ban készíti a minorita templom szentélyének márványozását. Azonos azzal a Carloneval, aki a budai Szent Anna budavári Nagyboldogasszony templom Nepomuki Szent János oltárát készíti.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Carlone

Diego Francesco Carlone szobrász MDK.

talán az ő müve a győri Mária szobor a karmelita templom mellett.

Genth.Müeml.1959 I. 118

Carlone

M.D.K.

nevét említik Fenes Mar-
ton ácsal kapcsolatban

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 345 old.

M.D.K.

Carlone

nevét emlitik Haarmann Anbal asztalosnak 1715-19 közt az egri püspöki rezidencián végzett munkáival kapcsolatban

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

335. old.

Carlone Diego

szobrász

Neki tulajdonitható a győri karmelitatemplom Madonnája, mely már 1754-ben a Rábaszigetet diszitette. 1891-től a karmelitatemplomben.

61.o.

Czigány Jenő: Führer durch Győr./Raab/. Sopron 1958.

Carlone Diego F., szobrász

Győri Szemle, III., 1932. 228.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

M.D.K.

Carlone

nevét emlitik Hoffner Menyhért lakatosnak a demjéni templomban végzek kovácsoltvas munkáival kapcsolatban.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 341. old.

CARLONE, Giovanni Battista épita

- Edelény, kastély 167,
- Miskolc, minorita templom 174
- Sajólád, pálos templom 174

MÉrt 2000/3-4. 47

ltára.

eum és Iskola Könyvtára, 79126

4

2

ke.

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista, építő mester

művének tulajdonítják az egri volt jezsuita (majd cisztercita) templomot, aki úgy megszerette Egert, hogy ott telepedett le és városi szenátorrá is lett.

Pethő Tibor: Budapest - Eger - Szilvásvárad

Bp. /1959/. Panoráma, /Magyarország irásban és képben 4.köt./

70. old.

M.D.K.

Carlone, Giovanni Battista, építész

„idegen származási, de egri működése alapján joggal tartható egrinek..."

Voit Pál: "Eger művészetföldrajza és a középkori barokk" c. kandidátusi értekezésének vitája 1967.II.17-én a Magyar Tudományos Akadémián.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 1-2.sz.

Entz Géza opponensi véleménye 149. old.
+ 150. v

megirva

Carlone, Diego Francesco

Nobrain

Gentmüeml

220

Genthon J. Morrag
Müemlékei - Bp
1951. 220.l

Carlone, Diego
Francesco

Vrši Immaculata
sobor 1730. Eötvös

(uj adat)

Läid

Hekler Ung
112. l

Hekler itt magát
idézi. De azidézet
hamis!

Hekler A. Ungarische
Kunstgeschichte.
Berlin. 1937.

400

.....szám.

190.....polg.

Keresete

.....

.....felperesnek

.....

.....alperes ellen

.....iránt.

Carlone, Diego Francesco

Nobrais

Gentmüeml.

220. l.

Pigler A. A gzöri nt Ignác – templom és nemyezetképei Bp. 1923. 8. l

A Mori kameliták temploma mellett nyitott kápolnaban álló Immaculata – szobor (1730?) C. mühl.

[illegible] 20

[illegible] alispán. [illegible]

[illegible]

[illegible]

TERÖZEBÁNYA 1°1ö.

Carlone, Diego F.

A győri karmelita-templom mellett, nyitott kápolnában álló Mária szobor mesterének Pigler fentit hiszi. Lenti szerző szerint nem valószínű Carlone szerzősége, de mindenesetre olasz iskolázottságú művész munkája.

Stengyőr. 30. l.

Stengl M. Győr
műemlékei
Győr, 1932. 30. l.

Etelka, Albina

17 HÉ
Lázár, Lázár

18 KE
Grácián, Auguszta

19 SZE
Pelágia, Viola

20 CSÜTÖ
Timót és Maura, Teofil

21 PÉN
Tamás, Tamás

22 SZOM
Zenó, Zenó

Carlone, Diego F.

nobrain

l.

Vallós Győr

78. l.

Vallós István:
Győr ismertetése
és tájékoztatója
Győr. 1930. 78. l.

megiova

Carlone, Giovanni

Battista (I.)

szül. Scariöban
építész és stukátor
XVII. 7.

Müve Pozsonyban
1636.

Toman 73. l.

Thieme-Becker
VI. 8.

Carlone, Giovanni

Battista

csaszári építőm.

életrajz

l.

Kem Pozs

18. l.

Carloné, Giovanni

l.

Wag Dej

161, 176. l.

IRODALOM

JEGYZET

Mira. flatár: 1470/a.

Lényeg. ltsz: C. 283.

Carlone, G. B.

I

l.

Gerevich L'arte

21.1

Nemes É.

1922. *Gombolyítás.*

A kövekkel kirakott ge
bevetett lábakkal és jobbrafo
öreg anyóka pamutot gom
kelletlenül tart. Csipkés fők
jének széle piros, fehér r
szoknyája fekete. A barnal
mellényt, bőujjú inget és k
bában, balról a félig letaka
a tojást, a felhintett szalmá
kendő hever; jobbról a földi
fekszik; a barna kendővel
fülű bögre és más edény l
nap besüt, virágcserép áll
virágos tányért és ezek fölé
tottak; az össze-vissza ragas
tűnik szemünkbe. Jelzése alc

Vászon, méretei 82·5 : 6
Nemes Nándorné sz. Ransonne
— Átvétetett 1900 decemt
K. — A hagyományt e
17342 sz. határozat (216–90
Jegyzet. Az 1901 novem
és az 1902 évi január 10-iki
902) alapján ideiglenes állam
egyesületnek adatott (492–90

Hag. 1900.
gr. Nemes Nándorné

Balla Jenő, reggelt
tól égő homlokát,
lette a bojtárkodás
kesztője volt és le
szomégy kubát, cs
gyen és a bubánat
katolikus papság n
haragját és még n
tépte nagy gyászáb
dig zugott, háborgo
szenzáción. Mert n
tiszfakció. Pedig jöt
nak éjszakáján, mi
Békefi Tóni és a
elszántan hementek
még szabadon járt)
Sándor kijelenti, h
adja azt Engel La
semmisiteni egy ill
akik nem régen ép

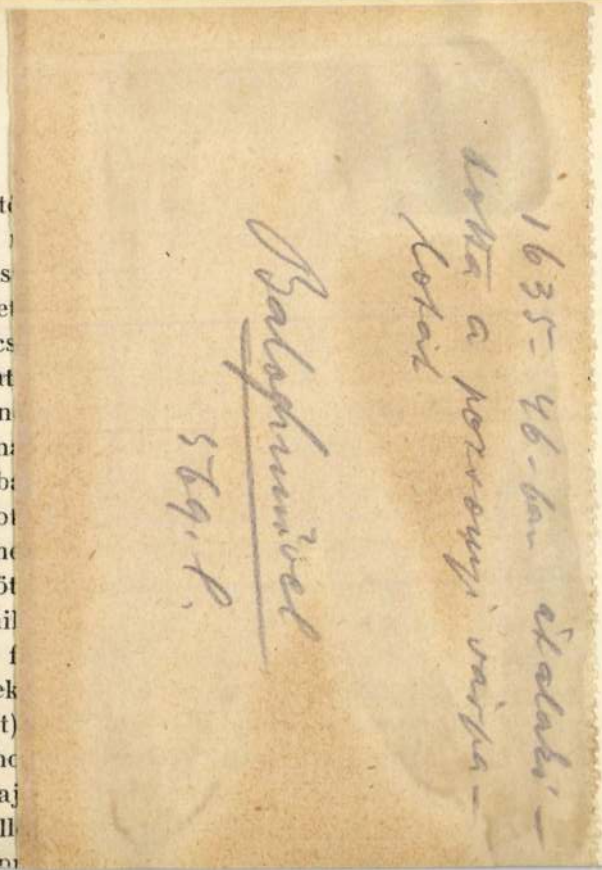

A koszoru-forradalom

Nem tudom, miféle lehetséges háboru kisértett akkor a diplomata-agyakban, talán már a világháboru, amely még tizenegy évig váratott magára. De a levegő valóban puskaporos volt, valami feszültség gyötörte a közhangulatot, a napisajtó komor dodonai jóslatokkal leplezte a tájékozatlanságát és az amugy is ingerült magyar lelket még gyanakvóbbá tette a bizonytalanság. Hiteles hirek csak arról szivárogtak ki a nép közé, hogy a kiszolgált katonákat törvény ellenére visszatartották a kaszárnyákban. A katonai hatalomnak ez az önkényes ténye mindenkit felháboritott. A nyugtalankodás nőtt és október hatodikán érte el a tetőpontját. Az országos gyásznak ezen a nevezetes napján ez történt Szegeden: szomoru magyarok az éjszaka sötétségében Kossuth Lajos szobrához zarándokoltak. Odavitték a magyar bánatot és a magyar hála koszoruját is. Senki se látta az árnyékprocessziót, csak az otthagyott koszoru mutatta, hogy akik odatették, katonák voltak. Magyar fiuk, de a császár katonái. És koszorujuk széles szalagján, a három szin

Carlone Giovanni
Battista
épitéz

l.

Tölgyesy Porsony

57. l -

Csont emberi VII. 245

CARLONE, Giov. Battista. 1635-1646 között "császári kőmüves"/muratore imperiale/ cimmel dolgozott Pozsony erődítményén ;kiderült, hogy családja már néhány évvel korábban megtelepedett Magyarországon. Az ő XVII-XVIII. századi leszármazottai között számos kiváló épitész volt, akik nagyszerü épületeket emeltek Magyarországon.

Maggiorotti, 432.

Carlone, Giovanni

Battista I

császári építész,
végezte pozsonyi vár átépítését a magyar kir. kamara
irod költségén 1635-
= tól 1649-ig.

Menclová, Dobroslava: Hrad Bratislava, Bratislava, 1936.
36. l.

Carlone, Giovanni

Battista

épitész

l.

Tölgyessy Pozsony

16. l. 57. l.

Győr.

A bástyákkal megerősite
nak, a háttérbeli hegyek tövé
lik ki. Felirata fölül a felh

RAAB.

Rm., mér. a vk. 5.8

140-95.

Carlone, Giovanni Battista

jezuita

Pozsony 1635-1646

l.

Peter II

21. l.

(I)

Carlone, Giovanni Battista, építőmester; megh. 1645 dec. 28-án Bécsben. 1631-től császári udvari építőmester volt. Az 1635—1646-ig épült pozsonyi királyi palota munkálatait időközönként ő vizsgálta felül.

Beyträge zur Geschichte des Königlichen Schlosses zu Pressburg, *Hormayr-Mednyansky:* Taschenbuch für die vaterländische Geschichte. Wien, 1829. 109. l. — *Thieme—Becker:* Allg. Lexikon der bildenden Künstler. Leipzig, 1912. VI. 7. l.

Carlonére, l. *Carlone.*

Carloni, l. *Carlone.*

Rovióból (Lombardia) várma volt.

Kemény L. A pozsonyi vár és a Váralja. Bratislava – Pozsony 1933. 18. l.

A pozsonyi várnak az országgyűléstől elrendelt átépítését, 1635-46. hajtottak végre. Ebben az időben történt a várnak külső védművekkel való megerősítése is. A munkálatokat C. ellenőrizte, s a terveket is alughanem ő készítette.

Carlone, Giovanni Battista
épitesz (I)
1635–1646. Pozsony

l.

Kapbarokk

Rég. Társ. Evk
II. 253. l.

Carlone, Giambattista I.

Pozsony

l.

Corvina

1927.

22 l.

1496. LÁBASSZEKRÉNY, tölgyfa, gót
mit Schnitzerei im gotischen Stil.

1497. KÉTAJTÓS SZEKRÉNY, diófa,
Zweitüriger Schrank, Nussholz, n
XVIII. Jh.

1498. FIÓKOS SZEKRÉNY, diófa, csor
Nussholz, darauf Bein- und Holzi

1499. VITRINASZTAL, faragott és ara
und vergoldet, mit Griff. XIX. J

1500. LÁDA, diófa, hármas tagozású ho
holz, auf der profilierten Stirnseit

1501. LÁDA, diófa, három mezejében ara
Nussholz, in drei Felder geteilt, c
XVII. Jh.

1502. LÁDA, hársfa, előlapja kétosztású,
Lindenholz, mit eingelegte Arabes

1503. ALACSONY SZEKRÉNY, diófa,
ban. — Niedriger Schrank, Nussh
Jahrhunderts.

1504. KANAPÉ, KÉT KAROSSZÉK, f

berakott diszitéssel, barokk oromzattal. Német, 1787. —
ntarsiert, mit barockem Giebel. Deutsch, 1787.

szalagos berakással. XVIII. sz. m. f. — Kleiderschrank,
a. Zw. H. XVIII. Jh.

részében négy fiók, felső része farácsos kétszárnyu üveg-
, Mahagoni, im unteren Teil vier Schubladen, oben Glas-

ifa, két hermával. Fent két üveges ajtóval. Empire. —
en, im Aufbau zwei Glastüren. Empire.

al. Bidermeyer. — Speisetisch, Esche, mit sechs Füsse.

lappal. Német, empire. — Secretaire, Mahagoni, mit
pire.

ott lappal. Barokkstilus. — Länglicher Tisch, Nussholz,

a. Barokkstilus. — Zwei schmale Schränke. Nussholz.

el. Barokk. — Grosse Truhe, Eichenholz, mit Eisenbe-

IX. fekete lakk. Hollandia. — Zwei niedrige Eckschränke

M. D. K.

CARLONE B. János épitész

Gyöngyös, Ferenciek templomán (1700-1727) dolgozott

Gyöngyös városképi és műemléki vizsgálata Bn. 1951. MUMOK. 17. l.

G. B. CARLONE
miskolci épitész

a miskolci minorita templom tervezője

alsóvárosi r.k. templom tornyának terve is alkalmasi

tőle való

ifj. Horvath Béla-Marjalaki Kiss Lajos-Valentiny Károly: Miskolc, 1962. 202. l

212.1

mdk

G. B. Carlone

tervezte Komáromy József tanulmánya szerint a v. Minorita templomot, bár kétséges önálló tervezése.

kép

ifj. Horváth Béla Miskolc Bp 1962

202, 203

mdk

G. B Carlone

A mindszenti templom két formja közötti
Zimpanon-kialakítás neki tulajdonítható.

Kepik

ifj Horváth Béla Miskolc

1962

212.213.L

 M. D. K.

CARLONE, Giovanni Battista szobrász
és építész
megh. 1747. Egerben.

Nem azonos a külföldön ismert G. B. Carloneval

1716. Eger, liglidi-szőlőben Szt. Donát szobra

1725. Eger, Széchenyi u. 13. sz. alatti pázán oromfülke szobor

Hegyházy: Barokk szobr. ../ Bu 1959. I - 177. l.

 M. D. K.

CARLONE, Giovanni Battista nobrász és építész Eger; Széchenyi u 13. sz. ház sarkán Mária mennybevétele dombormű

1731. Eger, a város piacán, folyón keresztülvezető hid szobrokkal (elpusztult)

Agghásy: Barokk szobrászat ... Bp. 1959. I 177. l.

M. D. K.

CARLONE, Giov. Batt. építész

A pozsonyi vár ~~épít~~ egyik építője

rüvért. 1952.

Jaras Klára: A magyar történelmi 62.

restészet a XVII. században 62. l.

K.D.K

CARLONE, Giovanni építész

Iger. Széchenyi u 13. sz. Emeletes lakóház. 1725 körül

Magyar építészet: Bp. 1954. 73. l.

Carlone, Giovanni

építész MDK

Az 1635-ben megjelent királyi rendeletre elkezdett átalakításoknál dolgozott a pozsonyi várpalotán.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 343.

Giovani Battista Carlone

M.D.K.

A pozsonyi vár átépítését végezte (16~~23~~35 - ~~3~~46)

Balogh Jolán: A magyarországi négysarokbástyás várkastélyok
Művért, 1954. 202. 252 l.

Carlone, építőmester

Művészet, IV., 1905. 346.

Adatok művészetünk történetéhez

M.D.K

CARLONE építész

Debrecen, Szt. Anna templom
(1721-1746)

Eger, Szechenyi u. 13. (1725 körül)

Gerő László: Építészeti stilusok
Bp. 1957. 91. l.

H.D.U.

CARLONE István

Debrecen Anna u. Szent Anna templom (1721-46.)

Gerő László: Magyar építészet holland kapcsolatai Bp. 1951. 33. l.

K. D. K

CARLONE építész

Eger Széchenyi-u 13. Egyemeletes lakóház (1725)

Gerő László: Magyar építészet haladó hagyományai Bp. 1951. 34. l.

MDK

/bécsi/ Carlone ép.művész
s családjaának művésztagjai

Eszterházy Pál herceg/1635-71/ vele épitteti át a kismartoni váracsot s Szüz Mária tiszteletére kálvária val egybekapcsolt óriás templomot tervez,melyből azonban csak egy részlet készült el.

Dr.Csatkai Endre:
Magyar festök müvei a kismartoni müvészettörténeti kiállitásom.
Magyar Müvészet. 1927. 293.l.

M. D. K.

CARLONE, C építész

Kismarton (Eisenstadt) Esterházy kastély (1663-1672)

Gerő László: Építészeti stílusok

Bp. 1957. 90. l.

C

M.D.K.

Giovanni Baptista Carlone, épitész,szobrász

-

háza még ma is áll, kisebb átalakitásokkal, Egeré
ben a Széchényi.u. 13.sz. alatt. Sarkán Mária
mennybemenetelét ábrázoló dombormüvel. /1725 .
körül/.

Gerő László: Eger, Bp.1957. /Magyar Müemlékek/
38.old.

M. D. R.

CARLONE, Giovanni Baptista építész

Eger, Irgalmas-rend templomának homlok-
zatán szobor-csoport (?) 1843-ban áldot-
ták meg a templomat
Eger patak híd, a hídfőn szobrok

Boreznay Imre: Eger multjából, Eger. 1926.
26. 2.

M.D.K.

Carlone Baptista János
építész

Carlone 1718 márciusában kezdte meg munkáját. Megbízták, hogy a templom bolthajtása alá az oszlopokat lerakja. A templom hajóját ujj á építette, beleértve az oldalkápolnákat is.

Bachó László: A gyöngyösi templomok története. 69l.
A Ferencrendiek templomának története

M.D.K.

Carlone B. János
építész

Gyöngyös város Carlone olasz mesterrel kiszítette el az összedölt tornyot. A kész tornyot 1734-ben át adták a városnak.

Bachó László: A gyöngyösi templomok története 29 l.
Szent Bertalan templom története

M. D. K

CARLONE Keresztély János építőmester

A XVIII. sz. han egyben dolgozott

Vesz. tőle származnak a debreceni

rk.-t. későbarokk tömeskrálónak

tervei (1774) (kép)

Balogh István: Debrecen. 32. l. 79. l.

Giovanni Baptista Carlone épitész M.D.K.

1636-1646 ban átépítik a pozsonyi régi várépületet G.B. Carlone tervei alapján.

dr. Kardoss György: A magyar barokk és zopf építénet rövid összefoglalása 1952. Mérnöki Továbbképző Intézet előadássorozatából. M.19 9.b.

Carlone, Johann, Bapt., [építész] Doh

Jelentéktelen építőmester. A pozsonyi Vár építésénél volt szerepe.

52. l.

Franz, A R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt...

Berlin = Stuttgart, 1935. 83. l. 12. t

CARLONE, Giovanni Battista építész

A régi pozsonyi városépülethek át-
építése (1636-46) tervei szerint

Radocz Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 179.l.

Carlone, Battista, Giovanni, építész

a pozsonyi várpalota ujjáépitésén dolgozott.

A magyarországi művészet története. I. Bpest, 1961. II. kiadás. 388.1.

MDK

CARLONE G;BAPTISTA

Eger barokkori emlékeire utalás.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.37.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

CARLONE GIOVANNI

által Egerben épitett ház reprodukciója.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.

Képzőművészeti Alap kiadványa.

MDK

CARLONE GIOVANNI BAPTISTA

Az egri jezsuita kollégium épitője.

Gerő László:Eger Budapest 1954.p.41.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

CARLONA GIOVANNI

Egri épitész,róla adatok.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.4o.

Képzőművészeti Alap kiadása.

M.D.K.

Giovanni Baptista Carlone, épitész, szobrász

müve volt az 1731-ben épitett és szobrokkal ékesitett egri Minoriták-hidja, melyet az 1878-évi nagy árviz elsodort.

Gerő László: Eger, Bp.1957. /Magyar Müemlékek/ 35.old.

M.D.K.

Carlone, Sebastiano, pesti szobrász és műmárványozó

1768-ban Egerben készíti a minorita templom szentélyének márványozását. Akonos azzal a Carloneval, aki a budavári Nagboldogasszony templom Nepomuki Szt. János oltárát készítette.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 317. old.

 M.D.K.

Carlone, Johannes Battista, építőmesta

nevét szerző azért írja az eddig szokásos Giovanni helyett németesen, mert szerinte a messze szétágazó családból nem hörvetlenül Eszak-Olaszországból, hanem a családnak már Ausztriában megtelepedett ágából került Magyarországra. Nevét ő maga Joannes-nek írta. 1682-ben született és levéltári adatok szerint már 1713-ban Egerben dolgozott. Erdődy Gábor egri püspök építésze volt, s valószínűleg az ő hívására, vagy vele együtt jött Egerbe. ./.

Müvészettörténeti Értesito, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Szabó Erszébet: Joannes Battista Carlone.

215. old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista, építőmester

... neve először eg 1813-[-nyilván sajtóhibás 1713 helyett]-ből származó és Telekessy-vel kötött szerződésben fordul elő, valószínű, hogy a szérescgháraf ő terverte, s így az első magyarországi művének tekinthető. Erdődy folytatta az építkezést, mely 1727-ben fejeződött beteljesen. Ugyanis az 1716-ban elhészült tornyok, valószínűleg 1725-ben leégtek, s azokat Erdődy Carlonéval ismét felépíttette.

Müvészettörténeti Értesito, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Szabó Erzsébet: Joannes Battista Carkone.

215-216 old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

az egri püspöki palota építését az 1710-es évek közepén kezdte el és többszöri megszakítással építette fel. 1716-22-, 1724-1726- és 1730-38 kört voltak nagyobb építkezések. Az 1745-évi feljegyzések szerint a városon kívül álló püspöki kertben körre működött a szobrok és szökőkút felállításában és 1742-ben egy fürdőház építésében.

Művészettörténeti Értesítő, 1968. XVII.évf. 3-4. sz. ./.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

217. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

... A gjöngjösi ferences templom és rend-
ház ujjáépitésében is részt vett, melyre 1718.
febr. 24-én kötöttek vele szerződést. A munkát
márc. 26-án kezdte meg és 1721-ben fejezte be.
De még 1731-ben kelt levelében is azon panasz-
kodik, hog a munkájáért járó 40 forintot nem
akarják neki megfizetni. – Körben elkészítette
a debreceni Szt. Anna templom terveinek az
ottani piaristák részére (3-4. á), azok ehhez az
./.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4. sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

219. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

... egri egyházmegye területén levő két rom-
templomuk anyagát azarták felhasználni.
Valószínűleg Erdődy belegyező válaszával össze-
függésben került Carlone debrecenbe, ahol Csáky
Imre váradi, majd kalocsai püspök megbízásá-
ból 1721-1746-ig építette a Szt. Anna templomot
a piaristák részére. (6. hely). Ezeket a terorajzokat
szerző kutatásai soran megtalálta az Orsz. Levél-
tárban, az 1774 előtti időkből. Az 1904-ben lebon-

Művészettörténeti Értesítő, 1968. XVII.évf. 3-5.sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

219 old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

-6-

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

... tott rendhár alaphövét 1724-ben tették le. — Az egri jezsuiták 1717. januárjában szerződést kötnek vele a Helbing és Schener kőművesmesterek által félbehagyott rendhárak további kiépítésére 2500 forintos összegben. Ez a munka, a részlet fizetéséből ítélve, valószínűleg 1727-ben fejeződik be. — Ez évben tették le, ápr. 20-án, az egri Irgalmasok rendhárának alaphövét, az epitheressel Erdődy ugyanosak Carlonét bírta meg (7. kép). A szerzetesek 1728-ban költörtek be az épületbe

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4. sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

220. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

terverte és épitette a miskolci minoriták templomát (1729-1743) (8. kép) és rendházát (1743-1773), miután Erdődy már a terület felméréséhez, is őt vitte magával. A templom déli traktusának épiléséhez 1747-ben fogtak hozzá, de már nem Carlone vezetésével, csak valószínűleg az ő tervei szerint. - Carlonénak az 1730-32. és éverből maradtak fenn számadásai az érseki levéltárban a demjéni Szt. Antal templomról. Ezt a templomot Esterházy valószínűleg lebontatta ./.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-5.sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

221-222 old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

... és Fellnerrel épittette a jelenlegit. [Feltűnő, hogy a Heves-megye kötetben a demjeni templom átépitését (595. old.) szerző Erdődy megbirázából 1779 táján Francz Jószefner tulajdonitja, aki a Carlone terv alapraizát megtartotta. Egyébként a gróf Eszterházy család „sz"-vel irta a nevét, csak a fertődi hercegi ág használta az Esterházy nevet. B.né]. – Ugyancsak 1730-as éverből vannak Carlone-nak a füresabonyi rk. templomra vonatkozó számadásai, melynek alapkövet 1726-ban tettér le, és %.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carkone.

222. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

... amelyet a hapu feletti felviat szerint 1735-ben szentelték fel. Az eredetileg hesheny, és szűk templomot már Esterházy püspök is át akarta építtetni s erre vonatkozólag szerző megtalálta Franz József több terozáját (13.-14.á) – Carlonera vonatkozó szám adások megemlékezvenek a Kerecsenden faragott hoból épitett templom munkáiról 1732-33-ból, és a naklári templom munkálatoiról 1733-ból. – Carlone 1713-ban az egyik maklári püspöri malmon is dolgozott. ./.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

223-224. old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

... és Erdődy, 1732-ben a tiszapüspöki templomot is vele állíttatta helyre. 1733-35 körött a Füresabony melletti pusztaszikszor püspöki birtokon gazdasági épületeket épitett, kb. ezidőben épitette a Sarud melletti pusztahidvégi uradalom épületét, és 1737-ben a beseryeszegi püspöki birtok hiszebb uraságí épületeit, aronzivül több malmot Göngyössólymoson és Göngyöspüspökin, serfördét Kápolnán. – Carlone munkáihoz kapcsolódik stelin belilg a felnémeti Szt. Rozália templom (20. hej.) ./.

Müvészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4. sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

225-226. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista.

... melyet már Erdődy utódja, Barkóczy fejezte-
tett be. Ugyancsak Carlonener tulajdonítja szerző
az egerszalóki templomot (21.-22. kép), mely 1738-
ban épült, és az ottani plébánia épületet 1741-ből (21. k.)
valamint a harangtornyot (22. kép) - Írásos adatok
híján, pusztán stiluskritikai alapon Carlone
művei közé sorolja a szerző a szolnoki ferences
templomot (1736-1754. körök) (23. kép) és részben
az egri cisztercita (volt jezsuita) templomot (24. k.)
melynek 1700-ban megkezdett építése a Rakóczi szabag.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-5.sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone. old.

226-27-28-29.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Carlone, Johannes Battista

''' ságharcok miatt abbamaradt és csak 1731-ben került ismét sorra. Megállapitását csak a homlokzatra vonatkoztatja – a belső szerinte is teljesen ide gen Carlonétól. – Merész állitása szerzőnek, hogy a kalocsai széreseghárat is Carlonénak tulajdonitja, szembehelyezkedve az eddig kialakult véleménnyel (Révhelyi, Mojzer), mely a templom tervezőjének Mayerhoffer Andrást tartja. Érvelését azzal indokolja, hogy a török uralom és a felszabaditó háboruk után teljesen elpusztult kalocsai egházmegyében Csáky Imre érsek /.

Müvészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4. sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

228.old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Carlone, Johannes Battista

M.D.K.

... 1710-től kezdve csak helyreállításokra rendezhet-
hetett be. 1728-ban elhészítette az új székesegyház terv-
rajzát, de az uradalmi levéltár adatai ben az építés nincs
megjelölve. Szerző azt hutatja ki lehetett Csáky építésze?
Erre két név kínálkozik: a Pozsony megyei Magyarbéli
kastélyt Martinelli tervezte és építette, a debreceni Szt.
Anna templomot pedig (1721-1746) Carlone. Ez utóbbi
nak a kalocsaival való összehasonlításából-sőt a fel-
németivel mutatkozó rokonvonásokból vezeti le meg-
állapítását. A tőkomlokrat csak 1754-ben készült el
végleg: Csáky halala után az új ersek pesti hőmű-
./.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-5.sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone.

228,+231. old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Carlone

... veszerrel fejezteke be az épületet. Ennek tulajdonitható, hogy valósinüleg a pesti cek egyik mestere mar rororo, „derorácios" változtatasorat végzett a homlorzaton, az credeti tervet meghagyva. Továbbiarban szerző érderesen fejtegeti a felnémeti és a debreceni Szt. Anna templommal való összehasonlitást valamint Csárynak, mint egri kanonornak, Carloné-val való személyes ismeretséget. - Szmrecsányi Carlonenak tulajdonitja az egri Szt. Donat szobrot (26. kép). - Carlone Egerben megtelepedve 1725 korul épitette saját magának a mai Szecsényi u. 13. sz. harat (27. kép) meghalt Egerben 1747-ben, 65 éves koraban.

Müvészettörténeti Értesitp, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Szabó Erzsébet: Johannes Battista Carlone. 232 old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K.

Giovanni Battista Carlone, építész

Erdődi építésze, olasz, Egerben telepedett le. Az egri megyei kórházat építette, 1727-28-ban. 192.o.

Ringelhann Béla: Az egri megyei kórház. 189.o.

Az Egri Kór. Évkönyve. IV. Eger, 1966

 M. D. K.

CARLONE, Sebastiano márványozó
Perten

Nem azonos a külföldön ismert S. Caronelskal

1764–1765. Buda, Mátyás-templom Endl Ferenctől való Nep. Szt. János-oltárának márványozása, illetve a budai jezsuiták mellékoltárainak díszítése

Agghány: Barokk. /Szobrászat... Bp. 1959. I. 177. l.

CARLONE, Sebastiano márványozó
1765. Eger, régi székesegyház, kápolna
„pro-administrato suo Gypso-"
1773-1774. Vác, székesegyház, Szt. Miklós-
oltáron végzett munkáért 172.- forintot kap
1774 körül, Besztercebánya, r. k. temp-
lom, főoltár stukkó-architektura

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.
I. 177. l.

Sebastione Carlone

pesti márványos 1770 okt-novemberében dolgozott az egri minorita templom szentélyében.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

2421

Napoli

S. Maria di Donnaregina.

Chiesa e Monastero di Maria d'Ungheria regina di Napoli. — Il Monastero che in un documento del 780 viene ricordato col titolo di S. Pietro del Monte di Donna Regina e che nel dodicesimo secolo si mutò in quello di S. Maria Donna Regina, venne ricostruito ed ampliato con una nuova chiesa da Maria d'Ungheria, consorte di Carlo II re di Napoli, fra il 1298 ed il 1316. Nel secolo XVI il Monastero trecentesco delle Clarisse fu rinnovato ed ampliato col grande Chiostro. Anche la Chiesa venne ripetutamente restaurata, ma nel 1620 fu abbandonata dalle Clarisse che fecero innalzare avanti all'abside antica un nuovo tempio. Dopo la soppressione avvenuta nel 1861, la chiesa fu adibita a vari usi, ed una parte del Monastero venne distrutta quando si allargò la via del Duomo. In seguito ai lavori di restauro eseguiti tra il 1928 ed il 1934 la chiesa fu ridonata, per quanto era possibile, alle sue forme originali.

La Chiesa risulta una delle più suggestive espressioni dell'architettura trecentesca. Il portale si apre nella parte inferiore della facciata, mentre la zona superiore ha due monofore ed un grande oculo inserito fra esse. Passata la soglia della porta, si entra in una sala a tre navate uguali, dimezzata in altezza da un vasto coro. Del resto, la pianta è semplice; una navata rettangolare, in fondo alla quale si apre l'abside, mentre nella nave, tre per parte, le monofore. Le volte a crocera del piano inferiore poggiano su pilastri ottagonali. La navata era coperta a tetto ad orditura visibile. Addossata alla parete destra della Chiesa è la Cappella Loffredo, una stanza rettangolare coperta a volta. Nel tutto insieme, la Chiesa ha una serrata unità di stile che è francamente gotica.

Gennaro Maria De Pompeis, Memorie storiche inorno al Monastero ed alle pitture della vecchia Chiesa di Donnaregina, Napoli, 1866; Emile Bertaux, Santa Maria di Donna Regina e l'arte senese a Napoli nel secolo XIV (Napoli 1899) pp. 3,21 (Storia), 27-33 (Architettura); Gino Chierici, Il restauro della Chiesa di Santa Maria di Donnaregina a Napoli (ivi 1934), pp. 11-22 (Storia), 25-62 (Architettura.

Stemma di Maria d'Ungheria. — Scudo diviso in due spicchi, uno con i gigli d'oro degli Angioini su campo azzurro, e l'altro con le quattro fasce bianche dell'Ungheria su campo rosso. Si vede scolpito in tufo sulla facciata sopra l'oculo e nel centro delle volte nella cappella Laffredo. All'interno torno torno alla Chiesa, in alto, correva un fregio nel quale era ripetuto a brevi intervalli lo stesso stemma dipinto nel trecento. Inoltre, l'impresa araldica della Regina era contenuta negli stemmi al centro delle volte e formava il motivo ornamentale delle stesse volte, divise in spic-

« Beati martyres Fr. Andreas Ungherus, Fr. Guglielmus de Jadra, Fr. Nicolaus de Marchia, Fr. Benedictus de Regno, Fr. Thomas laicus de Fulgineo, ad petitionem Ludovici Regis Unghariae ad reducendam veram fidem Budgaros ierunt et ab ipsis per frustra occisi, matryrium compleverunt ».

Opera del '600.

Kaposi, op. cit., p. XXXIII; Banfi, Salve mons felix!, l. c.; Idem, in « Századok », v. cit., p. 475.

(Refettorio).

Dipinto raffigurante B. Bernardo d'Ungheria. — Il frate che, secondo l'iscrizione —

BEATVS BERNARDVS HVNGARVS, S. HVIVS MONTIS JANITOR

— fu portinaio del medesimo convento, v'è effigiato in atto di distribuire il pane ai poveri.

Opera eseguita da un autore ignoto del '600.

Kaposi, op. cit., p. XXXIII; Banfi, Salve mons felix!, l. c.

Monticiano

Cappella della Ven. Compagnia di S. Lorenzo a Merse.

Bassorilievo con S. Elisabetta d'Ungheria. — Pala d'altare eseguita in strucco, rappresenta la Madonna con S. Elisabetta e S. Lorenzo. Opera del XVII secolo.

Brogi, Inventario generale, p. 369; Schmoll, p. 111.

Monza

Duomo.

Affresco ritraente Sigismondo re d'Ungheria. — Tra i re e gli imperatori dipinti negli ovali sovrastanti alle colonne della navata mediana, sopra la quarta colonna v'è il ritratto di Sigismondo che, il 25 novembre 1431, fu cinto della corona ferrea in cotesto Duomo.

Opera eseguita da Carlo Carloni nel 1739.

S.F.A.S., Descrizione della insigne Reale Basilica Collegiata di S. Giovanni Battista della città di Monza (ivi, 1820), p. 200; Filippo Meda, La Corona Ferrea del Tesoro del Dumo di Monza, ne « L'Illustrazione Vaticana », v. V (Roma 1934), p. 964; Bertarelli, Lombardia, p. 223.

Banfi - Ricordi

M.D.K.

Carlone, Sebastiano, márványozó

Wittmann-nal és Henne Fogl-
lal együll 1765-66-ban, aranyozott
diszitesékkel és stukkokkal ékesi-
tette az egri Szt. Mihály templom
hápolnáját.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.
Szabó Erzsébet: Joannes Battista Carkone.
216. old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Carloni

l.

Kaposzy jegyzetek

219. l.

Karátson Lajos, ors. képviselő

IV. 246.

Carloni

l. Carlone

L. Kendrey-Kentiványi

296. l.

	Ár	ÖSSZEG

Carloni, Sebastiano

márványozó. 1764-65. Endl Ferenc kőfaragóval együtt készítette a budai várbeli Boldogasszony-templom nepomuki Szt. János kőoltárát

Schoen Arnold: A budai szent Anna-templom. Budapest, 1930. 157. l.

Carlone

Az egri minorita templom márványozását a Pestről jött Carlone vegérte (1773 ~~[illegible]~~ előtt)

Szeger 39. l.

Schaberspitzen IV. 215.

Carloni Sebastiano 157

Schoen Anna templ.

D

Carloni, Sebastiano

pesti stukkátor

d.

Kaposvy jegyzetek

311. l.

313. l.

0

1325. Isme

A XIX. s

Kazinczy Ferencz arczké

Férfikorában ábrázolja tőt, a ki szembe néz és a kin szemöldöke és szeme barna, vált. Öltözete: ing mellfodo rülcsavart fehér nyakkendő, prémgallérú fekete kabát.

Vászon, méretei 26·4 : 20·3 500 K. — Jókai Mór hagyomány január 8-án (46–912). — Beje (465–913).

Carloni, Sebastiano

1.

Kapossy jegyzet

203. l.

Kivonata annak, ami 1663-ban I. Lipót
és a török nagyhatalom között történt
Magyarországon (részletes) III. 123.

Carloni Sebastiano

pesti márványozó

l.

Szm Egerszüv

311. l

313. l.

0

Carlone, Sebastiano

Buda

l.

Corvina

1927.

22 l

Készitette: VÖRÖSVÁRY SOKSZOROSITÓIPAR.

Muzeum-körut 13. Telefon: 18-77-37.

586	1.—	625	30.—	664	3.—	699f	3.—
587	3.—	626	2.—	665	1.—	699g	10.—
588	1.—	627	1.—	666	12.—	699h	12.—
589	5.—	628	6.—	667	2.—	699i	á 4.—
590	4.—	629	8.—	668	4.—	699k	" 3.—
591	2.—	630	2.—	669	4.—	700	2.—
592	4.—	631	5.—	670	4.—	701	1.—
593	8.—	632	5.—	671	30.—	702	10.—
594	1.—	633	15.—	672	—	703	10.—
595	1.—	634	3.—	673	3.—	704	250.—
596	1.—	635	2.—	674	3.—	705	2.—
597	1.—	636	3.—	675	2.—	706	—
598	3.—	637	1.—	676	12.—	707	12.—
599	4.—	638	1.—	677	20.—	708	16.—
600	4.—	639	25.—	678	20.—	709	30.—
601	24.—	640	15.—	679	4.—	710	6.—
602	3.—	641	5.—	680	5.—	711	10.—
603	2.—	642	3.—	681	120.—	712	3.—
604	3.—	643	12.—	682	18.—	713	12.—
605	3.—	644	2.—	683	18.—	714	15.—

Carloni Sebastiano

✓

l.

Szmegermův

93, 203. l.

311, 313. l.

1764-65. a budvaři Nagyboldogasszony-templom Nep. Szt. János oltárán dolgozott. 1765 körül Esterházy Károly egri püspök foglalkoztatta.

Carlone

pesti stukkatör

l.

Szm Egermiv.

93. l

a z egri minorita

templban.

1265 és 1768. vetjek

stukkomunkát

Ed.

45305/916. szám.

I.

A szatmári eg

Müemlékek Országos Bizo

ra megküldöm.

Budapest, 1916

A mi

min

Carloni Sebastiano
márványozó
1765. Pest

l. Kapbarokk
Rég. Társ. Évk.
II. 253. l.

Sebastiano

Carloni ~~István~~

pesti stukkomúvés

készítette a besztercebányai rk/pléb. templom

stukkoit.

Jurkovich Emil

Besztercebánya és

vidékének kalauza

Besztercebánya [1902]

73. l.

Jurkovics a Sebastianot

Steplcsmonak

olvasta.

Rothermere-utca 12. III. 2.
Budapest,
Kiadó tulajdonos, Lapkiszerzőnyomdai r.-vonás.
EDUCA

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Carloni Sebastiano

Castoni, szobrász. A XVIII. század 70-es éveiben Pesten élt. Főleg stucco-művek készítésével foglalkozott s tőle való volt a beszterczebányai plébánia templom főoltára is.

Ipolyi Arnold: A beszterczebányai egyházi műemlékek története és helyreállitása. Budapest, 1878. 56. l.

tévedése a névben.

Carmelli Regio, dalmát festő. A XIX. század elején Raguzában dolgozott. Dalmáczia templomok részére számtalan képet festett, de egyes raguzai családoknál is több képe akad.

Művei közül ismeretesek:

1. Szent Klára szent Rozáliával s még három női szenttel, valamennyi apácza ruhában; a ferenczrendi szerzetesek raguzai templomának sekrestyéjében.

2. Szent Lajos püspök Kapisztrán szent Jánossal, Péterrel, R. Bernáttal, sienai Bernardinával és filadelfiai Benedekkel; ugyanott.

3. Apácza mellképe, püspökbottal és feszülettel a kezében; Kuzmić Péter tulajdona volt Raguzában.

4. Mária mellképe a kis Jézussal; Marchetta F. O. tulajdona volt Raguzában.

5. A szent Család, miniature; ugyanannál.

6. Petilovrenac néven ismert Péter, András és Lőrincz cattaroi vértanúk képe; egy templomban Raguza fölött. Jelzése: Ang. Campanella inv. et Carmellus Regio pinxit Ragusae 1812.«

7. Szent Domonkos, oltárkép a Raguza melletti Župa falu domonkosrendi templomában.

Kukuljević-Sakcinski, Ivan: Slovnik umjetnikah jugoslavenskih. Zagreb, 1858—1860. 136. l.

Sz-Sz 296.l.

Carneo, Antonio

1640 - 1680

l.

Gerevich Emlékkönyv

244. l.

METSZET: I-K.

annak gáztüzelésre való

ényi-féle gázgenerátorral

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG
1964. JUN 7.

MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN

SIGNORA CAROCCI

Telefonon hívom Alberto Carocci olasz ügyvéd és parlamenti képviselő római lakását:

— Signora Caroccival, a képviselő úr feleségével szeretnék beszélni.

— A signora nincs Rómában. Ha fontos ügyben keresi, látogassa meg őt Velletriben, nyári otthonukban.

A megbeszélt időben indulok Velletri felé. A történelmi levegőt árasztó Via Appián robogok délkeletnek. Római kori vízvezetékek, templomromok, reneszánsz kastélyok, pálmák, ciprusok és cédrusok között futok be Velletribe, egy 40 000 lakosú kisvárosba. Innen jó öt kilométernyire, emberektől, házaktól, mindentől messze és elszigetelten találok rá Carocci képviselő házára. Carocciné már vár a ház előtti teraszon.

— Buona sera — mondom.

— Jó estét — felel magyarul az asszony. — Beszéljünk talán mindkettőnk anyanyelvén.

Signora Carocci még jól beszél magyarul, de már olaszos akcentussal. Két és fél órás társalgásunk alatt mindössze két magyar kifejezés nem jutott eszébe: a közgazdász és a városrendezés szó. És elbeszéli élete rövid történetét.

Carocciné leánykori neve: Vedres Éva. Édesapja: Vedres Márk, három éve elhunyt kiváló szobrászművészünk. A papa és a mama még a század elején eredetileg csak nászútra érkeztek Olaszországba, de végül is elhatározták, hogy itt maradnak és életüket ezután már örökre itt élik le az olasz ég alatt. Rövidesen megszülettek a gyerekek — köztük Éva —, az évek boldogan teltek volna, csakhogy kitört az első világháború. Vedresék úgy döntöttek, hogy hazamennek, Magyarországra. Éva tehát serdülő korát Magyarországon töltötte és magyar iskolákba járt. Azután újra béke lett, és Vedres Márk világjáró művész szelleme visszavágyott Itáliába. A húszas évek közepén Firenze mellett telepedtek le, antikváriumot és tyúkfarmot létesítettek. A tyúkfarm jól ment, de azután jöttek a nagy gazdasági válság évei, a farm megbukott, és magával sodorta a csődbe az antikváriumot is. Vedres Márknak akkor már elege volt Olaszországból, ismét hazament feleségével, hogy most már örökre otthon maradjon, három évvel ezelőtti haláláig.

Éva nem ment haza szüleivel, mert akkor már férje volt és megszületett a gyereke is. Férje, Alberto Carocci, ügyvédi hivatása mellett elsősorban az irodalomnak és az irodalom pártolásának élt. A két világháború között ő adta ki a Solaria nevű irodalmi folyóiratot, amely azt a feladatot vállalta magára, hogy megismertesse az olaszokkal az új, haladó külföldi irodalmat és megnyissa hasábjait a feltörekvő tehetséges olasz ifjú írók és költők előtt. A Solaria meghozta Caroccinak a hírnevet, Caroccinénak pedig a kiegyensúlyozott, anyagi gondoktól mentes életet férje oldalán. Az olasz fasizmus alatt Carocci új lapot indított Argomenti néven. Rejtett, allegorikus nyelven a legnagyobb élő olasz írók tollával harcolt a fasiszta elnyomás ellen.

— Izgalmas hónapok voltak — meséli ma Caroccine Vedres Éva. — A fasiszták szerencsére olyan ostobák voltak, hogy sokáig nem fogták fel az Argomenti allegorikus nyelvét.

Végül is a lapot elkobozták, Caroccieknál házkutatást tartottak, és az ügyvéd-irodalmár hangját elnémították.

— Így tehát az Argomenti végleg megszűnt? — kérdezem.

— Nem. Most újból megjelenik, Nuovi Argomenti néven. Két főszerkesztője van ennek a lapnak, az egyik a férjem, a másik Alberto Moravia.

Vedres Éva férjén keresztül teljesen belenőtt az olasz életbe. Mindenben segítője, harcostársa férjének, akit pártonkívüli létére legutóbb az Olasz Kommunista Párt listáján választottak parlamenti képviselővé.

Közben frissen szedett cseresznyét és áfonyát, valamint saját termésű vörös bort hoz a kert kőasztalára, majd megmutatja két évvel ezelőtt vásárolt vidéki házukat.

Egyemeletes, téglalap alakú, egyszerű, hosszú ház, amely a régi magyar falusi udvarházakra emlékeztet, belül kandallók és frissen meszelt fehér falak. Felmegyünk az emeleti teraszra. Ha innen keletre nézünk, szicíliai típusú táj fogad: narancsfák, citromfák, olivák; nyugat felől lankás, magyaros kép tárul elénk: szőlők.

Egy percig sem szakadtam el otthonról — folytatja a beszélgetést Carocciné. — Minden évben két hónapra hazamegyek. Míg papa élt, mindig ott laktam nála, a Bulcsu utcában, az egyik élmunkás házban. Fiammal és férjemmel többször voltunk Szigligeten, az írók alkotóházában.

— A fia tud magyarul?

— Ó, ő nem. Ő már igazi olasz, de mindig nosztalgia él benne Magyarország iránt. Szerinte nincs szebb hely, mint Szigliget.

— És most mivel foglalkozik?

— Economista — (közgazdász, ez az első szó, amit olaszul mond) —, és emellett könyvet ír. Három éve jelent meg egy nagyobb műve, amely a Fiat-gyár munkásainak életével, szociális helyzetével és politikai mozgalmaival foglalkozik. Most egy újabb könyvön dolgozik: fel akarja dolgozni a modern római építészet történetét és problémáit, különös tekintettel az itt nagyon elmaradott urbanisztikára. (Ez a másik szó, ahol segítenem kell Vedres Évának: urbanisztika magyarul városrendezés.)

— Igen, városrendezés. Az olasz városok földterület nélküli, lármás, rendezetlen kőrengetegek. Aki csak teheti, elmenekül belőlük.

Nos, valószínűleg azért döntött Alberto Carocci és felesége is úgy, hogy fokozatosan felszámolja római lakását és ide költöznek Velletri mellé, a csendes, nyugalmas, szőlő borította dombok közé.

Búcsúzásul még egyszer végigjárjuk a ház szobáit, amelyek közül egyet Vedres Éva feltűnő módon eltitkol.

— Ez az ajtó hová nyílik?

— Ez semmi, semmi. Ez igazán szóra sem érdemes.

— De mégis.

— Itt szoktam festeni.

Nem, semmi pénzért sem mutatja meg festményeit. Csupán annyit sikerül megtudni tőle, hogy miután legutóbb Rómában egy igen jónevű galériában kiállítást tartott, azóta neve lett. Sok a megrendelése, sok a munkája, csak győzze erővel és szellemmel.

Buzási János

...sége 10 méter, magassága 11. Az elegáns és pompázatos terem, amely az udvar népének épült, most szinte eltűnt a durván összeeszkábált ácsolatok alatt, amelyeknek a nép súlyát kellett elviselniük. A nyilvános karzat, amely egyetlen oszlopon nyugodott, elviselte a helyeslést, a lelkesedést, a szidalmakat, a lármát, a tombolást, a düh kavargó káoszát, a lázadást, és meg sem moccant... A képviselők amfiteátruma 19, félkörben elhelyezett padsorból állott, amelyek lépcsőzetesen emelkedtek. A terem sarkaiban néhány kurta pad talált helyet. Az emelvény egyik oldalán egy kilenc lábnyi magasságú falitáblán az emberi jogok deklarációja volt olvasható. A tribün másik oldalán egy darab üres fal volt, odébb egy hasonló falitábla lógott, amelyre a forradalom által hozott alkotmány paragrafusait írták fel. Az emelvény fölött, a szónok fejénél három roppant, háromszínű zászló libegett. Szemben a képviselők padjaival Likurgosz, Szolón és Platón szobrai kaptak helyet. A szobrok párkányzaton nyugodtak, amely a hallgatóságot elválasztotta a képviselőháztól. A közönség erre a párkányra támaszkodott, úgy nézett le a terembe. A konvent terme 2000 személy befogadására volt berendezve, de mozgalmasabb napokon 3000 is beszorult. Naponta két ülést tartott, egyet délelőtt, egyet az esti órákban."

Ennek a törvényhozó testületnek szülője, a nagy francia forradalom, sokkal több volt utopisztikus kísérletnél a kor kommunisztikus ábrándjainak megvalósítására. Elsősorban nem is ez volt, hanem polgári demokratikus forradalom, amelynek során a feltörekvő polgárság kiragadta az egyenlőség jelszava alatt a politikai hatalmat a feudális nemesség kezéből. De ez a polgárság a jogegyenlőségnél meg akart állni. A nemesi előjogok eltörlése éppen elég volt neki ahhoz, hogy a maga burzsoá társadalmát megvalósíthassa. A nép kevesellette ezt, mert a népnek elsősorban nem a választójog, hanem az élelem, a lakás, a jó ruha, a rendes munkakörülmények hiánya fájt. Többet akart ennél: a lerombolt régi társadalom helyére nem a burzsoázia, de a nép politikai-gazdasági uralmát.

A győztes polgárság, amikor ennek a hatalmára veszélyes tö-

foglalkozik, holott építő ... alkotásai igen jelentősek. A ... vent — Victor Hugo szavai ... ve — „megbélyegezte a né... kel való kereskedést, eltör... rabszolgaságot. Elrendelte ... gyenes oktatást. Megszerve... állami nevelést: harmadfo... kolát adott Párizsnak, köz... lát minden megyeszékhelynek és elemi iskolát minden községnek. Zeneakadémiát és múzeumokat teremtett. Bevezette a távírót. Az aggoknak jól ellátott menházat adott, a betegeknek tiszta kórházat, az oktatásnak politechnikumot, a tudománynak közhasznú ismeretek intézetét, az emberi szellemnek tudományos akadémiát".

Mindez nem csupán néhány lelkes népbarát agyából pattant ki. A népjóléti bizottság élénken figyelte a nép akaratát, szükségleteit. Rendeleteiben tükröződik vissza az a tömérdek nagyszerű akarás, amely a forradalom levegőjétől mámoros francia népet jellemezte ez időben. A népjóléti bizottság ennek nyomán meghirdette az emberi jogokat, a népfelség elvét, a házastársak egyenjogúságát, a házassági szerződések lehetőségét. A forradalmárok rövid idő alatt át akarták gyúrni hazájuk egész életformáját és erkölcsi arculatát. Hasonlóan korábbi utópista kísérletezőkhöz, puritán erkölcsiséget írtak zászlaikra. Eltiltották például a magázást, s elrendelték a tegező formák kötelező használatát.

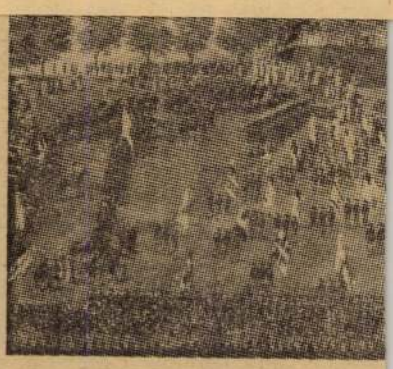

Jakobinusünne

dalom szükségletei hozták létre a pártszervezeteknek ezeket a primitív, a közigazgatással összefolyó csíráit. Ezek nélkül azonban a népjóléti bizottság magára maradt volna.

A problémák igen nagyok voltak. Ezek közül is talán a legsúlyosabb volt a munkaerőhiány. A háború és a nép növekvő szükségletei sokszoros követelményeket állítottak a kezdetleges iparvállalatok elé. A munkások magasabb béreket követeltek, s amikor a konvent maximálta a béreket, elégedetlenkedtek emiatt. Az áruhiány miatt megnőtt a spekuláció, tetszés szerint kerestek a kisipa-

Mindenki dolgozzék! Közmunka a párizsi Marsmezőn.

4D4

Carolus Ferenc, Gundrich

l.: Gundrich Carolus Ferenc

városi könyvtár, Budapest 1929.
[690.l.]

M.D.K.

Carolus Geminianensis, miniátor

Firenze város jegzője, Mátyás budai műrelye számára is dolgozott és kérjege szerepel a Corvinák eges darabjain is.

14

Hevesy, André: Les miniaturistes de Mathias Corvin. Klny. Revue de l'Art Chrétien, Paris, 1911. 14.old.

Carolus L. MDK

Életkép I-II.

Mücsarnok 1877. dec. 16.

Carolus L.A. MDK

Életkép

Mücsarnok 1877. nov.81

CARONI, Josef, pozsonyi kőművesegéd

J. C. Maurergesell, +25 éves korában, Pozsony, 1847 julius 16. (1847, 580 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

O Carove Andrea Simone

l.

Schoenkörpvárosh

79,121. l.

MDK

Carpaccio, ?

Lánder Tivadar benyomása szerint magyar származása mellett nyilatkozik.

Schoen Arnold: Véleménye az 1915-ben megjelent: Magy. képzőművészek lexikona-ról.
Könyvtári Szemle. 1915. ápr.-aug. 105-109.1.

Carpaccio festö XV.sz.?

-

Jhb.d.KKCK.1861.181.1.

Hubert és Jan van Eyck: Zarándokok (részlet a genti oltárból)

ségére és megkívánja, hogy ezek az érzései megfelelő külsőségek között juthassanak kifejezéshez.

Ez az ősi vágy volt a létrehozója a körmeneteknek, diadalmi felvonulásoknak. Már a legrégibb korban megtaláljuk nyomait írott följegyzésekben, művészi alkotásokban. Az ószövetségi Szentírás is megemlékezik a körmenetekről. A görög-római időkből pedig számos emlék, diadalkapuk és oltárkövek domborművei, freskók és vázafestmények, ládaveretek (kisárpási lelet), sőt lepénysütő minták (Aquincum) — tanuskodnak ezeknek a felvonulásoknak pompájáról és sokféleségéről. A többistenhit szerteágazó ritusa lehetővé tette a művészek számára, hogy az érzések legszélesebb skáláját megszólaltathassák. A bacchikus körmenetek féktelenségétől, a panathenaei felvonulás ünnepélyességéig és a római collegiumok temetési meneteinek szomorúságáig olvashatjuk le a körmeneteket létrehozó emberi érzések változatosságát.

A kereszténység első századaiból nem maradt fenn a körmenetek szokását bizonyító művészeti emlék, bár tudjuk, hogy a katakombákban egymástól nagy távolságban fekvő mártírok sírjait testületileg felkeresték. Talán túleleven volt a római körmenetek testiséget kiemelő pompájának az emléke és az őskereszténynek a katakombákba kényszerített élete, az ebből eredő szigorú puritánság nem engedte meg ezeknek utánzását.

313-ban Krisztus után, a kereszténység felszabadulásával azonban megváltozik a helyzet. Hatalmas templomokat emelnek és ezek a ragyogó csarnokok megkívánták a szertartások fényének emelését, azok kifejlesztését. A kereszténység ekkor veszi át a római örökséget, természetesen átformálva s csak azt tartva meg, ami szelleméhez idomulhatott. Átveszi a körmenetek szokását is, az egyház nagy ünnepeinek pompáját emelve ezzel, de átvesz eredeti pogány szokásokat is, olyanokat, amelyeknek tisztaságát a legszigorúbb keresztény morál sem kifogásolhatja. A többi körmenetek, így a legrégibbek — a nagyszombatéji és a nagyböjti stációkat járó keresztút — már csak formailag kapcsolódnak a pogány körmenetekbe, lényegükben, amely a mélységes hit és vallásosság nyilvános megvallása, már teljesen elkülönülnek azoktól.

A keresztény művészet, amely egész lélekkel, képzeletének színességével az egyházat szolgálta, a századok múlásával egyre több fénybe és csillogásba öltöztette szertartásait. A körmenetek is, a liturgia fejlődése következtében egyre színesebbekké válnak, megalakulnak a különböző testületek, amelyek zászlóik

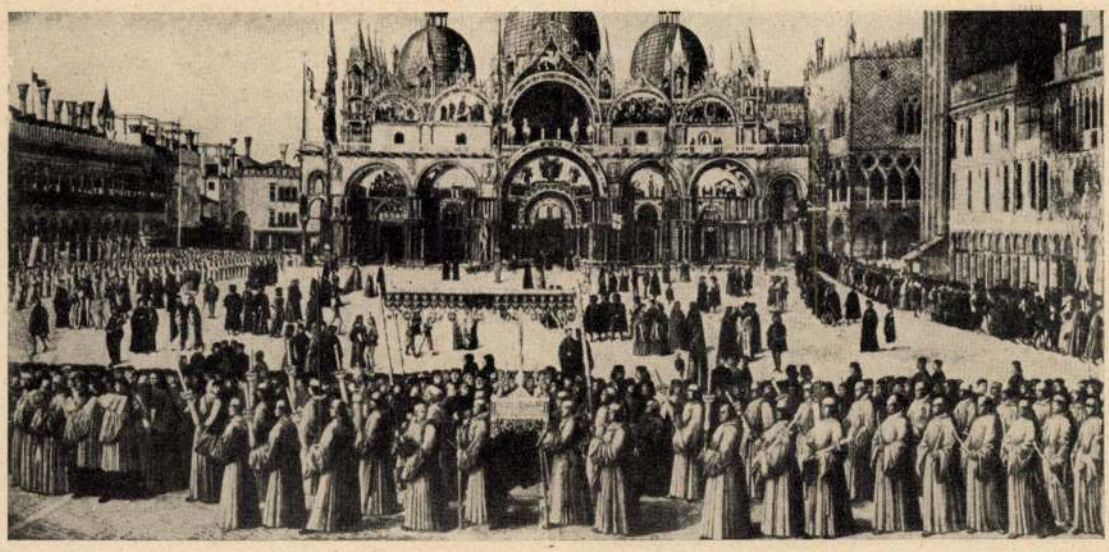

Gentile Bellini: Körmenet a velencei szent Márk téren

a körmenet a művészetben

Irta KOPP JENŐ

Vannak témák, melyeket színességük, mozgalmasságuk arra predesztinál, hogy a művészek mindenkori kedvelt ihletői legyenek. A vallásos élet megnyilvánulásaira, a legkülönbözőbb szertartásokra gondolunk, amelyeknél úgy a pogány időkben, mint a kereszténység hatalomrajutása óta igen fontos szerepet játszott a fény, a csillogás, mint amely elengedhetetlenül szükséges a tömegek képzeletének felkeltéséhez, áhítatának ébrentartásához. Ez a dísz pedig annál inkább fokozódott, minél nagyobb érzések felkeltését célozta. A győzelmek utáni hála, a vereségek utáni gyász, a járványoktól való félelem óráiban vágyik különösen a vallásos érzés a megfoghatatlan isteni hatalmak közel-

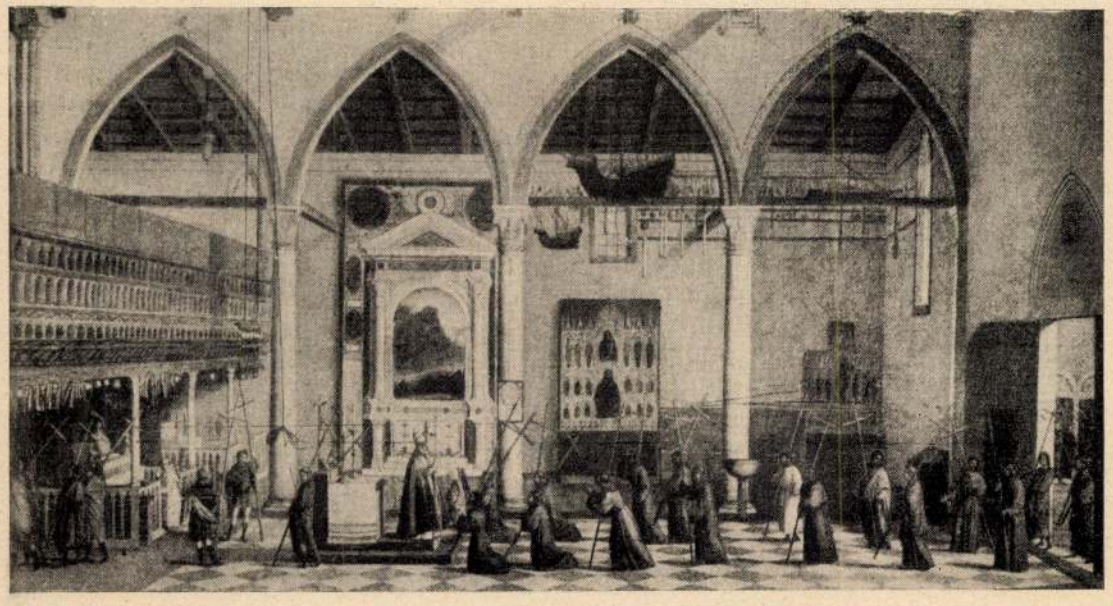

Vittore Carpaccio: Körmenet a templom belsejében

Tükör 1935. aug.

CARPACCIO (ejtsd: *kárpáccsó*), *Vittore*, velencei festő, * valószínűleg Velence (nem Capodistriában, mint előbb hitték) a XV. sz. közepe felé (neve először 1472-ben szerepel), † 1525 körül. Egyike a legtehetségesebb Bellini-követőknek. Lazzaro Bartiano tanítványa volt de hatott rá valószínűleg Gentile Bellini is. Még fölülmúlja ennek elbeszélőtehetségét. A szentek története, úgyszintén a biblia csak alkalom nála a kikötők, kanálisok, hajók, hidak, paloták és azok belső berendezéseinek ábrázolására. Kora velencei életének pompás festője, a világítás, harmonikus színek a perspektíva mestere (különösen építészeti háttereiben). Két hatalmas legendaciklusa: 9 jelenet Szt. Orsolya történetéből (1490—95, Velence, Akadémia) legszebb alkotásainak egyike, továbbá jelenetek Szt. György és Szt. Jeromos életéből (Velence, Scuola degli Schiavoni). Fontosabb művei: S. Vitale lovon szentekkel (1514, Velence, S. Vitale). Krisztus bemutatása a templomban (1510), A 10.000 mártír halála, Joachim és Anna (1515, valamennyi Velence Akadémia). Két velencei kurtizán (Velence, Museo Correr). Ecce homo két angyaltól imádva (1496). Szt. István diakónussá szentelése (Berlin), valaha a velencei Scuola di St. Stefanóban ehhez a Szt. István-ciklushoz tartozó képek még Louvre, Brera és stuttgarti képtár. Krisztus sírbatétele (Berlin

kései munka). Abból, hogy képein „Carpathius"-nak is írta magát, magyar származására is (Kárpáti) következtettek, azonban egész hibásan, amit az bizonyít, hogy családnevének eredeti formája nem C., hanem *Scarpazza* volt. (*Lándor* T., Carpathous Viktor. „Művészet", 1902). — Irodalom: G. *Molmenti* (Torino, 1885). G. *Ludwig*, P. *Molmenti* (Milánó, 1906). *Hausenstein* (Berlin, 1906). *Fónagy.*

R. G. I 771

1416.

rotari il

ino modora.

90-ben. + Velencében 1650-ben.

á

[illegible]

ekint. Kinyújtott jobb kezé-

[illegible] férje [illegible] hamvai[illegible]nak egy

dig díszes [illegible]vedert karol

hár[illegible]all [illegible]. Ruhája mélyen

ató. Palástját jobb vállára [illegible]

zegélyezi. A háttérben bekö-

ünk észre, ki a királynőre

. Jobbra az asztalon korona

méretei 89 : 111 cm.

gyüjteményből. ~~(69)~~

Carpathius Viktor

lásd

Művészet 1902. 37–39. l.

Müemlékek Országos Bizottsága.

Budapest.

VI. Aréna ut 41.

Carpaccio, Vittore

l.

Flor Bp

31, 32. l.

Carpaccio

Képe, melyen magát
Carpathiusnak irta

s ~~bejelentésére.)~~

repr.

Nékám

192. l.

ttság megnevezése)

agyásra az ..... ~~mozgósítási~~ évre

(A meghagyási b

.....
(a meghagyási bizottság megnevezése)

...../Om. — 19.....

.....
(címzés a 25. om. biz. 16.—1940. sz. H.
a)—e) pon

A túloldalon megnevezett személyre

talanítom.

Carpaccio, Vittore

- lásd

Művészeti Lexikon 129. l.

Komolló h. n. V. 185

M. D. K.

CARPEAUX szobrász

Senyei bárpalotai szobránnak
a párizsi operai csoportje az előképe

Ybl Buda 268 l.

Carpensis, Johannes

codex másoló

ferrarai

lásd

is

Bibliotheca Corvina

16, 80. l.

m. kir. dohány [illegible]
Magyarlápos

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Carpensis, Johannes, könyvmásoló. A XV. század második felében élt s Mátyás király számára dolgozott.

Csánki Dezső: Mátyás udvara. *Századok.* 1883. 567. l. — *Csontosi János:* Magyar Könyvszemle. 1878. 218. l.

M.D.K.

Johannes Carpentarius de Perth

neve II. Ulászló Budán kelt
1494. nov. 15-i oklevelében fordul elő

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.
1.köt. 517. old.

Ø Carpentarius Miklós

fazobrász

és Péter festő

Gerenczei László

Möltségen kiszitették

a zágrábi székes

egyház székszorát

Jul

Carpioni, Giulio
(Venezia, 1613 - Vicenza, 1678)

„Vízözön" o.v. 82,5 x 103 cm
Várható kikiáltási ár: 40.000 Ft.

BÁV 58. képaukció Bp. 1982. szeptember

Carpioni, Giulio műhelye

„Az álomisten, Hypnos birodalma"

O.V. 50,5 x 88 cm Védett.

Kikiáltási ár: 25000 Ft.

BÁV 57.Képaukció Bp.1982.május

D Carracci, Agostino

-Carracci, Agostino, olasz ~~[illegible]~~ "rézmetsző"

III. 155.

Ø Carracci, Annibale

fertö

Gentmüend

~~233, 239, 467~~ l.

Az áll. főreáliskola tek. Igazgatósága

Carracci, H.

Peklo

Pokroky 1957

90 l.

Carracci, Hannibale

testö

l.

Csatkai Soprkörny

82. l.

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután $^{1}/_{2}5$ órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszter-mében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla. Stephaneum r. t. Budapest.

Carracci, Annibale

festő

MDK

Másolat Correggio egyik alakjáról a pármai dóm kupolájából. /Szépm. Muz./

10.o.

Repr: 8.o. 12. kép.

Összehasonlitva két másik Carracci müvel.

Repr: Másolat Correggio után /a pármai domkupola egyik alakjáról/ British Museum

8.o. 13.kép.

Vizparton harisnyát huzó ifju.British Museum

9.o. 14. kép.

Fenyő Iván: Correggio ismeretlen rajzai.
Müv.Ért. VIII. évf. 1. sz. 1-11.o.

1959

Carracci -

nak egy nagyon kép képe a XVII. sz. második évtizedéből – kerül kalapács alá.

Az Árv. Czarn. aukciójának meglepetési.

N. U. 931. X. 11.

Caracci

Blaschke János rézmetszete:
A Megváltó Caracci után, 1825

Századok 1874 26-44 o.
Nagy Iván: Magyarországi képzőművés

Rossi

Carracci/?/
festő

Pester Lloyd,1867,XIV.évf.226.sz.est.
kiadás- beküldött hir, 2.o.

Caracci-nak

egy képe kerül kalapács alá.

A m. kir. postatakpénzt. árv. csarn.-nak 59. aukció-kiállítása. — P. H. 931. X. 11.

Carracci Amibale

festő

MDK

A Szépm Muz. tanulmányi gyüjteményében van Correggio egyik játszó puttókat ábrázoló freskójának másolata /Repr. 10.o. 15. kép./

feltételezhető, hogy Caracci müve.

11.o.

Fenyő Iván: Correggio ismeretlen rajzai.
Müv.Ért. VIII. évf. 1. sz. 1-11.o.
1959

Carracci, Lodovico

festo

Gentmüeml.

239.l.

1030/913.

Novák Is	
gr.Batthiány	
Semmit. és fot.	gr.Mikes Ján
" "	Radnay Farka
" "	dr.Párvy Sán
" "	Balás Lajos
" "	dr.Prohászka
" "	gr.Zichy Gyul
Semit. és fot	dr.Boromissza
Semit. - -	dr.Fischer Col
Semit. és "	Hajdu Tibor, ref
" 100	dr.Takács Menyh
Semit és fot	dr. Vetter, u dr.Várady L.Árp
XXXXXXXXXXXXX " 102	dr.Glattfelder G
XXXXXXXXXXXX

Carracioli gr.
Kartogr.
l. 1766/68.
Eperjessy 1928
15. l.

KÖZPONTI HIRLAPIRODA
KÖNYV, FOLYÓIRAT ÉS
HIRLAPTERJESZTŐ VÁLLALAT
SZÉKESFEHÉRVÁR,
BOLDOGASSZONY-TÉR 19.

T.

Europa Film és könyvterjesz
kereskedelmi

Budapest

Rothermere u 12

megirva

Cartmann Mihály

ötvös

l.

Kőmagyötvj.

1243. 7.

Cartmann Mihály

ötvös Medgyes

Kőmagyötvj. 222 l

Köv

Cipőkü

Bi

Rákó

Enrico Caruso

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MAGYAR HÍRLAP
Budapest

1969 AUG 19

Caruso mint karikaturista

1021

Különös könyvritkaság egy budai villában

Különös könyvritkaság birtokába juttatta a véletlen a közelmúltban egy budai (Orbánhegyi úti) bérvilla zenekedvelő lakóját. Arra lett figyelmes, hogy a házban lakó gyerekek kifestőkönyvnek használnak egy nagyobb, album formájú könyvet, melynek fedőlapját a század eleji nagy énekes, *Enrico Caruso* neve díszít. Kíváncsiságból megnézte a kötetet. *Kottákat keresett benne*, de nagy meglepetésére *karikatúrákat talált.*

Hamarosan felismerte, hogy *értékes könyvritkaságról van szó.* A Published by „La Follia di New York" New York, MCM XIV. jelzéssel kiadott angol nyelvű kötet *a világhírű énekes által rajzolt karikatúra-gyűjteményt tartalmazza.* Kis példányszámban jelent meg 1914 februárjában. A zenekedvelő budai lakos azonnal kecsegtető ajánlatot tett a festői hajlamú gyerekeknek, akik egyhangúlag elfogadták az ajánlatot.

A gyűjteményben Caruso 389 karikatúrája látható. Kevéssé ismert tény, hogy Caruso képzőművészettel is foglalkozott. Pedig ezek a rajzok arra vallanak, hogy ebbeli képessége sem volt mindennapi. Sok hivatásos rajzoló megirigyelhetné. A világjáró művész sorra ceruzahegyre tűzte valamennyi híres kortársát, a földteke koronás uralkodóit, pályatársait, híres tudósokat, államférfiakat és önmagát sem kímélte. Rendkívül szellemesen figurázza ki néhány szerepében saját gyarlóságait, játékának egyes, talán csak általa megfigyelt tulajdonságait is.

Köztársaság előfutára, az *Ír Szabadállam*, a brit kormányzat — kihasználva az általa létrehozott és fenntartott vallási megosztottságot — elszakította és „egyesülés" címén bekebelezte Írország protestáns többségű hat északi megyéjét. *Az egyesítés ürügyén végrehajtott megosztás még inkább elmérgesítette a régi sebet, amelyet a XVII. század utolsó harmadában ütöttek az ír nemzet testén.*

A jelenkor Észak-Írországát megrázkodtató konfliktus gazdasági-társadalmi eredete ugyanis erre az időszakra nyúlik vissza. Ezt a korszakot elevenítették fel a múlt kedden, amikor — a régi polgárháború emlékéből újat csiholva — 20 000 protestáns sereglett az ország minden részéből a katolikus többségű Londonderrybe, hogy részt vegyen az „inasfiúk menetében". Ezt a hagyományos parádét minden évben megrendezik annak emlékére, hogy 1669. augusztus 12-én 13 inasgye-

sét is jelentené.

A viszálykodás évszázadok során elhintett magvai beértek és olyan tüskés terméstet hoztak, hogy a brit kormány talán most már legszívesebben elejtené a túlságosan szúróssá vált tartományt. Ámde széles körben elterjedt vélemény szerint Anglia nem háríthatja el magától sem történelmi, sem államjogi felelősségét mindazért, ami jelenleg Észak-Írországban történik.

Köves Tibor

Ø Carviasz

Epitöm.

1598. Györ

l

Hadtört. Közl.

1939. 190. l.

970

Casa —

— Castello

MÜVÉSZET
DOKUMENTÁC
Budapest, XIV. Dó

M.D.K.

Joannes Maria Specia Casa

1550 ápr.9-én jön.Uj kőfaragó,ill.kőmüves.Olasz. Jacobus Bwsely pallérral,8 kőfaragóval,12 részben olasz kőmüvessel és néhány tanulóval.

Détshy Mihály:Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és k596 között.I.közl.175.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.I.Eger.1963

Marco Casagrande velencei szobrász
(1808-1880)

Pyrker László egri érsek hívta
Magyarországra, évtizedekig dolgozott Egerben,
Pesten, Esztergomban

Nápszava 1972 május 6
8. old.

M.D.K.

Casagrande, Marco, velencei szobrász

faragta 1838-ban az andornaki volt Mocsáry kastély homlokzatán elhelyezett dombormüveket. (Felmleg az épület elmegjógyintézet).

+463-466. ábrák.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.:Dercsényi Dezső. Bp.1969. Ak.Akiadó 484.old.
485.

Casagrande, Marco 1

Szt. Péter, Szt Pál, Szt. István és Szt. László, vmint A vallás allegóriája c. nobrobat lemitette

Zador Anna Az entergomi fénékeregyhán
Bp. Corvina 1970 18 old

Casagrande, Marco 2

Négy Zönebrát 1901-ben Kiss

György 3. fénnobrára cseréltér Zi.

Zádor Anna: Az entergomi fénékeregyhés

Bp. Corvina 1970 18. old

Marco Casagrande

Reliefjei: Szt. István felajánlja a koronát, ill. Szt. László mint a keresztes hadak vezére, Lebegő angyalok — a homlokzaton.

Zádor Anna Az entergom finékeszgyla
Bp. Corvina 1970 18. old.

CASAGRANDE, Marco velencei szobrász . Egerben 1838-46 között készíti a főszékesegyház szobrászati diszitését. 1845-ben tiltakozik a városi hatóságoknál, hogy mint „szabad és akadémiai müvész" a polgárokra kivethető jövedelmi adóval sujtsák.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Casagrande

nevét említik, mint akinek Bauer György egri szobrász növendéke volt.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 355. old.

M.D,K.

Casagrande, Marco, szobrász

velencei képfaragó Pyrker János László új egri érsek megbízásából nagyszabásu feladatokat kap Egerben. Szerző körli a magas talapzaton álló Szt. Pál szobrát.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 284.old.

317. á

M.D.K.

Casagrande, harco, szobrász

egri szérescgházat díszítő hatalmas szobrait mutatja be a szerző, a szérescgház külső felvételén.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 292. old.
322. á. + 317. "

M.D.K.

Casagrande, Marco, olasz szobrász

műve az egri sérescsoghár fő-
homlokzatán elhelyezett három
szobrokat: a Hit, Remény és Sze-
retet. Ő készítette a domborműveket
is és a templom előtti lépcsőcsort di-
szítő szobrokat

Pethő Tibor: Budapest - Eger - Szilvásvárad
Bp. /1959./, Panoráma, /Magyarország irásban és képben
4,köt./ 55-56. old.

M.D.K.

Casagrande, Marco, olasz szobrász

Készítette 1835-ben azt az István király szobrot, mely az egri vár közelében a középkori Szent János szeres-egyház egy meglehetősen épségben maradt, 2,5 m. átmérőjű oszlophátegén áll.

Pethő Tibor: Budapest - Eger - Szilvásvárad
Bp. /1959/, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 4.köt./

37. old.

M.D.K.

Casagrande, Marco, olasz szobrász (1804-1880)

, művei az esztergomi székes: egyház dunai homlokzatán lévő domborművek.

Halász Zoltán: Budapest - Pilis- Vértes - Gerecse

Bp. /1959/, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 17.köt./

37. old.

MDK

CASAGRANDE

szobrai egri müemlékekx között szerepelnek.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 46.

Képzőművészeti Alap kiadása.

M. .K.

CASAGRANDE

Főkapitányság épületének díszterme

Müvért.1952.

Dercsényi Dezső : Magyar müemlékvédelem a felszabadulá után

147.l.

147.

MDK

Casagrande A. gr.

Lovak, paszt.

A Gyüjtő. 43. auk. 1921. márc.11 l.

Casagrande Mark Sz. 19. M.

1864 - 1880.

Hogy Zádor - 1820 Velencei akadémia.
1826 már dalgozik Pyrker számára.
1833 - Eger - Hit, Remény, Szeretet, 17 lát magn.
-35-y Isten igazsága 16 -"-
Mt. Pál, Szt. Péter, István, Lukáló 12 -"-
28 bas relief belül.
1837 Pest - Ullman-hát.
Heves megyében dalgozik.
1840 - Müegyleti ziáll. 5 szabor.
1841 Esztergom - Szt. Péter, Pál, István, Lukáló.
bas reliefek.
Mátermatban sok mutvén nevelőkt. (Farnyó, Halgon, Dulsinky.)
Mátyás - ferv.
1848 szabadsag - vulg ferv. Szeretet Ma-ra.
1856 Eger - 1864 - utána Velence.

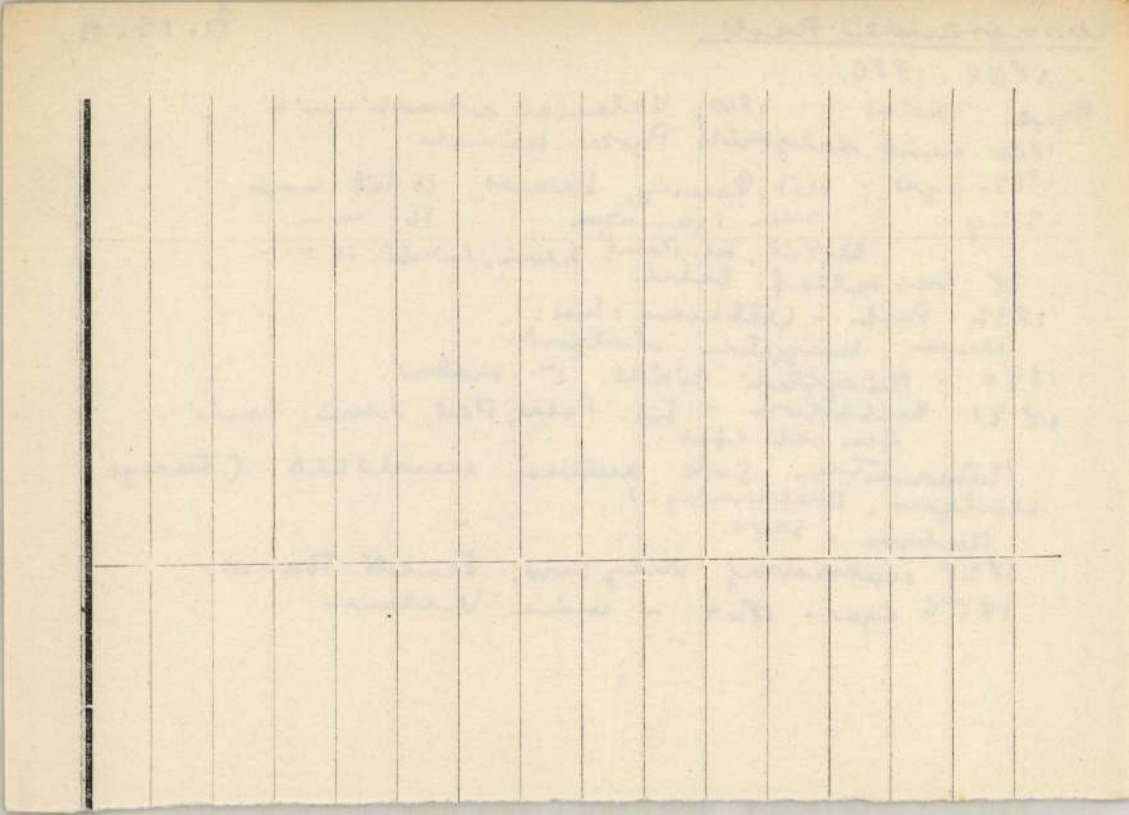

Casagrande Márk

M.D.K.

Pyrker egri érsek udvari szobrásza

Sz. István -szobor, Eger,

Pataki János Vidor: Az egri vár

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Műemlékvédelem, 1964/2. 112. l. 136..1.

M.D.K.

Casogrande, Marco, szobrász

három szobra „Hit, Remény, Szerelet" díszíti az egri főszékesegyház homlokzatát.

Szombathy Viktor: Eger

ÉLET és TUDOMÁNY, Bp.1966. XXI. évf. ápr.1. sz.

604. old.

Casagrande, szobrász

a majdnem magyarrá vált müvész tervet készitett 1848-ban egy szabadságszoborhoz. A Képes Ujság le is közölte.

Pogány Ö.G.: M. szobrászat a 19.sz. elsö felében. Bp.1939. ?.36-XX.1.

MDK

Casagrande szobrász /Pest/

Öt szobormüvet állitott ki

Az első magyar művészkiállitást a Pesti műegylet 1840-ben rendezte. Művészet 1909. 405.l.

Körplasztika, Casagrande „Remény"c. nobra, Eger,

Kol. Szemle, 1894.
30-51, 233-247, 419-440,
529-603, 799-812.0.

Veliczkóró: Az egyházi... ek

Körplasztika, Lam-
grande „Szerelés" c. nob-
ra, Eger,

Kol. Szemle, 1894.
30-51, 233-247, 419-440,
529-603, 799-812. o.

Velics Sándó: Az egyházi ... etc.

Plasztika

Férfi mellszobra /Casagrande/

Müvészet
VIII.évf.1909.
405-406.l.

Casagrande Márk, szobrász

Életképek, 1844.I.k.161-168

-:Casagrendá Márk:- Mátyás-emlék.

Casagrande Márk, szobrász

Életképek, 1845. I. 482-484.

Mi hir Budán?

Plasztika

Sz.János a pusztában /Casagrande/

Müvészet
VIII.évf.1909.
405-406.l.

Plasztika

Pyrker László mellképe /gipsz/
/Casagrande/

Müvészet
VIII.évf.1909.
405-406.1.

Plasztika

Egy asszony életnagyságu mellszobra /Casagrande/

Müvészet
VIII.évf.1909.
405-406.l.

Plasztika

Angelica és Medor /Casagrande/

Müvészet
VIII.évf.1909.
405-406.1.

Plasztika.

Szobrok az egri kalvárián Casagrandetől.

Atheneum. 1839. II. 639.

Casagrande szobrász.

Atheneum. 1840. II. 15/16. 31/32.

Casagrande szobrász.

Atheneum. 1840. 637-40.

Casagrande

Atheneum. 1839. II. 639.

Hasztika, XIX. nd, körpleg
tika, Eger, Angyelszobrok
(Clesa) grende
Casa - - " -

Religio, 1863. aug. 12.
104. o.

Vegyesek.

Casagrande szobrász
mütermében tanul /1840-ben/:
Hallgass Mátyás

Századok 1874. ~~26-44-o.~~ 84-102 o.
Nagy Iván: Magyarországi képzőművészek

Plasztika, körplasztika, XIX sz.e.f.

Casagrande Marco szobrai az egr i bazilikában

Századok 1874.26-44 o.

Nagy Iván:Magyarországi képzőművészek

MDK

Casagrande

szobrok és dombormüvek a székesegyházon

Volt Eger 102 l.

MDK

Casagrande

Pogány Ö.G: M. szobrászat a 19. sz. első felében.
Bp. 1939, 75 l.

M.D.K.

Casgrande, Marco, szobrász/1804-1880/

Kazagrande, Márkó néven is. Az egri székesegyházat óriási szobrai díszítik. 293.o.

M. Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

Casagrande, Marco

M.D.K.

Marco Casagrande, szobrász. XIX. sz eleje.

1833-ban hivta be Pyrker László egri érsek Itáliából.
478.o.

Kempis Antal, A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Bpest. Minerva. 1960

MDK

Casagrande, szobrászm.

készitette az egri föszékesegyház föoltárán a ehér térdeplö angyalokat és a két oldalán lévö kerubokat, valamint a megujitott /1964 ápr.13 döntés alp ján/ domborüveket.

Volt Eger

Casagrande szobrán M.D.K.

Az erdeki palota kertjalába Jalarov
3 emberfőt ábrázoló mark kenitője

Entergom városképi és műemléki vizsgálata. Bp. 1957, 8

CASSAGRANDE, Marco Stobrász
(1804 – 1880)

Az egykori Ullmann-ház díszteremének relietje (repr)

A velencei mester Pyrker érsek révén került hazánkba, több mint 20 évig dolgozott itt

Eger, székesegyház Stobrádiszei

Genthon-Németh-Végvári-Sádor: Magyar művészet 1800-1945

Bp. 1958. 15, 24, 41, 45, 63, 81, 126. l. ./.

- 2 -

M. D. C.

CASSAGRANDE, Marco szobrász

1841 - 1847 között Esztergomban

működött

Szabadságoszlop - terv.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945

Bp. 1958. 81, 126. e

M.D.K.

Marco Casagrande, szobrász /1804-1880/

a velencei Akadémia 26 éves korában választja tiszteletbeli tagjává, Pyrker érsek 1833-ban hivja meg Egerbe, ahol megkezdi a székesegyház szobormüveinek munkáját és rövidesen meg is nősül. A külsőn elhelyezett nagyméretü szobrokon kivül a belsőben 24 dombormüvet készit, melyek közül különösen a szentélyben elhelyezettek a legjobbak. Casagrande minden megbizatása helyén mühelyeket állitott fel, melyek a kőfaragás szempontjából igen jelentősek voltak.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 59-60.old.

 M. D. U.

CASSAGRANDE, Marco szobrász
(1804-1880)

Bp. az egyhori Ullmann-ház díszlemeinek reliefje (repr.) (Kiróhodó, ma Rosswelt-tér)

~~Bazilika~~, Egri székesegyhori Külső szoboralakjai, belső reliefsorozat.

./.

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar művészet 1800-1945 Bp. 1962. 15, ~~24~~, 40, 42, 45, 62, 80-82, 125.

- 2 - M. D. K.

CASSAGRANDE, Marco szobrász

Velencei mester, Pyrker érsek révén
került hazánkba
Több, mint 20 évig dolgozik itt.
1833-1838 között, az egri székesegyház
szobordiszeit készíti
1837. Ullmann. ház szobrászati mun-
kái

Genthon-Németh-Ágvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945.
1962. 80-81

 M. D. K.

CASSAGRANDE, Marco szobrász

Több Eger-környéki kúriának készít szobrokat.

1841-1847 között Esztergomban működött

Szabadságoszlop-terv

Genthon-Németh-Bigvárt-Zádor-Magyar művészet 1800-1945, Bp. 1962 - 81-82.

M.D.K.

C

Marco Casagrande, szobrász

készíti az egri székesegyház főoltárán a térdelő angyalok és egy-egy kerub márványszobrait.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 60.old.

M.D.K.

Marco Casagrande, szobrász

Egerben dolgozó klasszicista művész a mai is fennálló Orgonás-tér 4.sz. XVIII. század végi emeletes házban lakott.

Gerő László: Eger, Bp.1957. /Magyar Müemlékek/ 37.old.

M.D.K.

Marco Casagrande, szobrász

Az egri székesegyház szobormüvein kivül négy szobra látható az egri muzeumban: Ker.szt.János, Pyrker érsek, Pyrker apja és Magyar férfi.

Gerő László: Eger, Bp.1957. /Magyar Müemlékek/ 44.old.

M.D.K.

C

Marco Casagrande, szobrász

két dombormüvének reprodukciója az egri székesegyház szentélyéből.

Gerő László: Eger, Bp.1957. /Magyar Müemlékek/ 62-63.old.

C

M.D.K.

Marco Casagrande, szobrász

faragta az egri Szent István király szobrát 1835-ben, melyet a várbeli késői, nagyméretü székesegyház /Csányi szerint XV.sz./ egyik legépebben megmaradt oszlopköteg gazdagon tagozott lábazatára helyeztek az uj klasszicista székesegyház épitése idején.

Gerő László: Eger, BP-1957./Magyar Müemlékek/ 25.old.

MDK

Marco Casagrande, ép. szobr.
Olasz származ.

1840 -ből az egykori Ullmann ház, később fökapitányság épületének földszinti disztermét ékesitö táncoló géniuszokat ábrázoló stukko reliefek mestere. Az egri és az esztergomi székesegyházak diszitésében is részt vett.

Táncoló géniuszok. Repr. 74.l.

Szálay Károly: A tánc a képzőművészetben. A P.P.Tud.Egy. dolgozatai. /Müv.tört. és Kor.Rég. Intézet/ Bp.1941. 72 és 73.l.

C

Marco Casagrande M.D.K.

nobrán

Feltehetően a babat-pusztai kapudombormüvek mestere.

Kampis A: Könyvismertetés. Müvtört. Ért. 1958 4 sz. 302.

Casagrande

műve a 19. sz. elejéről az esztergomi Primási palota Duna-parti homlokzata előtt, a kertfalban elhelyezett három nagyméretű címerkő-nobor.

Zolnay László – Lettrich Edit: Esztergom. h.n., é.n. – 295 l., 162 t. (Panoráma.) 198. l.

M.D.K.

Marco Cassagrande, szobrász

Az egri Bródy S.utcai volt Kracker házban lakott később. Gipsz öntőformák, szobrok a liceum gipsz modelljéit is ott találták. 171.o.

Voit Pál: Az egri festészet barokkellenes törekvései. 165.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. III. Eger. 1965

Casagrande Márk (1804-1880)

olan származású nohánművési alkotásai az entergomi bazilika nyugati homlokzatának domborművei: István király koronafelajánlása, és az e jelenet, mikor I. Lámló fogadja a szerenbeshadok fővezérségét felajánló követséget.

Zolnay Lámló – Lettrich Edit: Entergom. h.n., é.n. – 295 l., 162 t. (Panoráma.) 157 – 158. l.

M.D.K.

Marco Casagrande, olasz nobrán (1804-1880)

Készítette az egri szekerceglián szobortiguráit 1833 é 1838 között.

— Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. 914. old.

M.D.K.

Casagrande szobrász

egri származásu felesége révén nagy munkákat kapott az egri bazilikán „s ott szép sikerrel működött". Ferenczy éles hangu nyilvatkozatban kelt ki ellene a Mátyás emlékmű körüli vitár idején, sajnos nem helytálló tényezkel támasztva alá kirokanását.

Lengyel Géza: A szép mesterségek kezdete.
Ferenczy István sorsa.

Bp. 1964. 191 l. 14 t. 139-144. old.

MDK

Casagrande Marco

rajzai az esztergomi Ker. Muz.-ban.

Magyarorsz. müv. topográfiája
159 l.

ye :----------

MDK

CASAGRANDE MARCO

szobrász,Egerbe Pyrker 1833-ban hivja meg, ahol szobrokat,dombormüveket alkot.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.63.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

CASAGRANDE MARCO

Dombormü reprodukció az egri székesegyházról.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 66.

Képzőművészeti Alap kiadványa.

MDK

CASAGRANDE MARCO

Dombormüreprodukció az egri székesegyházból.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.67.

Képzőművészeti alap kiadványa.

MDK

CASAGRANDE MARCO

Az egri székesegyház főoltárának térdeplő angyalszobrait alkotta.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.64.

Képzőművészeti Alap kiadása.

Casagrande, Marco szobrász M.D.K.

1833-ban Pyrker érsek hivta be Itáliából.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 690.1.
A Kultura Világa kp. 1963.

Casagrande

Csikvári Abauj 117. l

Fáj; Casagrande: Szatirtánc.

Én fedeztem fel és
én ~~állapítottam~~ azonosítottam ~~meg~~
a szerőtt

Bentivinyi
nem kellett felfedezni

Szélt Farkas hagyatéka V. 170.

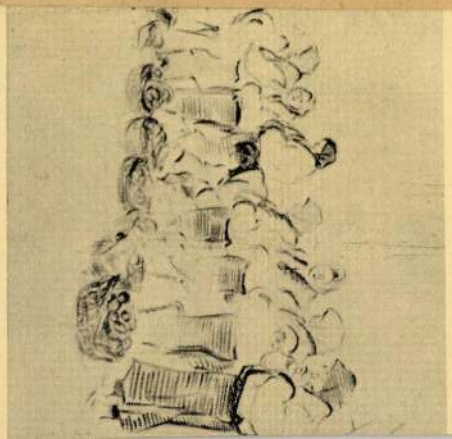

Plasztika, körplasztika, XIX sz.e.f.

Casagrande Marco szobrai az esztergomi bazilikában.

Századok 1874.26-44 o.

Nagy Iván:Magyarországi képzőművészek

Esztergom, XIX sz.ex.f.

Casagrande Marco szobrai a bazilikában

Századok 1874.26-44 o.

Nagy Iván:Magyarországi képzőművészek

Eger XIX sz. e. f.
A bazilika szobrai Casagrande Marcitól

Századok 1874.26-44 o.
Nagy Iván:Magyarországi képzőművészek

Esztergom

Casagrande Mark

Fejős

Életképek, 1848.ápr.23.I.k.
18. sz. boriték

Esztergom...

Casagrande Márk szobrász

Religió, 1865. máj. 15.
139. o.

Vegyesek.

Casagrande Márk szolsrász (1804-1880)

Religio, 1863. aug. 12.
104. o.

Vegyesek.

Casagrande Mark,
szobrász, XIX. s.

Élethépek, 1848. IV. 23. I M.
18 s. beriték

Esztergom--

Casagrande Marco szobrász XIX sz.e.f.

Pesten. Egri, esztergomi művei.

Századok 1874.26-44 o.
Nagy Iván: Magyarországi képzőművészek

Cassandra (sic.) Márk, szobrász XIX. nd, az egyi nék. egyh. térdeplő angyalai

Religio, 1856. aug. 13. 104. o.

Egyh. Tudósítások

Casagrande, Marco MDK

szobrász

Az egri várbeli székesegyház egy pillérmaradványára 1830 körül állitották fel Szt István király szobrát.

36.o.

Repr. 7.o. 2. kép.

Galván Károly: Az egri vár. Bp. 1958.

M. Casagrande kobrán M.D.K.

Két domborműve: Kk. István felajánlja a koronát, Sz. László a keresztes hadak vezére az esztergomi bazilika nyugati homlokzatán.

Gerth. Művtört. 1959 I. 91, 92

M. Casagrande nobrán M.D.K.

Esztergom, Hunyadi János sétány. Az érseki palota kertfalába ágyazva 3 maszk. 19. n. eleje

Genth. Müeml. 1959 I. 86

M. D. K.

CASAGRANDE, Marco

Fáj (Borsod-Abauj-Zemplén m.) Volt Fáj-kastély domborművei

Magyar építészet. Bp. 1954. 68. l.

M. D. K.

CASAGRANDE, Marco

Andornaktálya (Heves m.) Volt Mocsáry-Kastély (1838) homlokzatának domborművei

Egler. Főszékesegyház szobrai

Magyar építészet. Bp. 1954. 97. l.

K. D. M.

CASEGRANDE, Marco szobrász

Fáj (Borsod-Abaj-Zemplén m.) Vaet
Fáj-kastély domborművei.

Magyar építészet. Bp. 1954. 94. l.

M. D. K.

CASAGRANDE, Marco- építész

Bp. V., Roosvelt-tér 7-8. (Egykori Európa-szálló) 1840.

(Repr. 152.)

Magyar építészet. Bp. 1954. 92. l. 238. l.

Marco Casagrande nobrán M.D.K.

1833-ban Pyrker László egri érsek
~~hosta~~ hívta be Itáliából

Kampis, hagy. műv. Bp. 1960 478

MDK

Casagrande, Marco

dombormüvei diszitették
a volt Europa szálló disztermének oldalfalait.
Többek közt Olympust és Parnassust ábrázolták.

241. o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Casagrande M.

Az egykori Ullmann palota, majd Europa szálló diszterme. M. Casagrande dompormüivel.
1840.
Repr. 91.o. 78. kép.

Borsos - Sóder - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Casagrande M.

Ka eykori Ullmann paiote, maid Europa asiiid
diaxterme. M. Casagrande dompormiivel.
1840.
Repr. Bj.o. 78. kép.

Marco Casagrande olasz. Sz.Mg.19.2.

Egerbe 1856 visszaérkezett, két imádkozó angyal a főoltár számára, 1863-ra lett kikészek 1050 Ft.kapott, 64-ben visszautoazott. (Ly. N.r. 47.o.)

Anyakvi sz.: .....

y: .....

cim: .....

ktárgyak: .....

olyam: ..... Vallás: ..... Szül. év.: .....

ktárgyain kivül tud .....

.....

nitást vállal: helyben — vidéken.

pott-e már állást a Segitőtől és milyen esetekben: .....

gjegyzések: .....

Casagrande, Marco M. .K.

Fáj , Fáy kastély dísztermének domborművei, 1838-41.

Müemlékvédelem 1966/4. 200.1.

MDK

CASAGRANDE MARCO

Egerben lakó szobrász, házának müemléki ismertetését tartalmazza a szöveg.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 39.

Képzőművészeti Alap kiadása.

M.D.K.

Casagrande, Mérk szobrán

1835 ben Egerben ut. I. István király életnagyságu szobrát készíti Dorcsák János egri kanonok megrendelésére.

Baloch János: Egervár története. Eger 1881. 169.

MDK

CASAGRANDE MARCO

Szent István szobrának reprodukciója/Eger./

Gerő László:Eger Budapest 1954.

Képzőművészeti Alap kiadványa.

MDK

Marco Casagrande, szobrász

A rendőrfőkapitányság díszterménck dombormüvei.
a friz-szerüen elhelyezett dombormüvek mintegy 64 alakot szmiálnak. 1840.

Bajó Gyula: Budapest ujabbkori épületszobrászata.
Bp. 1942. Pázm. P. Tud. Egy. dolgozatai. 61. l.

MDK

Casagrande, Marco
velencei származásu szobrász
1804-1880.

Egerben és Esztergomban a segédek egész sorát képezte ki.

Az egri székesegyház relief-sorozata, és külső diszitő szobrai.
Az esztergomi székesegyház előtt álló szobrok.

Zádor Anna: A magyar reformkor müvészete.
Bp. 1961.
25.1.

MDK

Casagrande, szobrász

Dombormüvek a fökapitányság dísztermében. Repr.

Bajó Gyula:Budapest ujabbkori épületszobrászata.
Bp.1942. Pázm.P.Tud.Egy. dolgozatai.

C

MDK

Marco Casagrande /1804-1880/

Két dombormüve az esztergomi bazilika nyugati oldalán: Szt István felajánla az országot Szüz Máriának: Szt László fogadja a kereszteshadak vezetésére őt kérő követséget.

49.o.

ZOLNAY LÁSZLO: Az esztergomi vár. Bp. 1960.

MDK

Casagrando Marco, 1840

Rossewelt-tér 7-8. Fökapitányság, eredetileg Ullmann-ház, később Európa-szálló lett. Ebből az időből való oszlopos és szép dombormüvekkel, amely az Olympost és Parnasszust ábrázolja. Diszitett klasszicizáló diszterme. Az épület 1944-45-ben elpusztult. Magmaradt diszterme és a mellette levö oszlopos udvar.

Gen. Zak. Bpest

M. D. K.

CASAGRANDE, M. szobrász

Andornaktálya (Heves m.) volt Mocsáry kastély (1838) homlokzatán domborművei

Gerő László: Magyar építészet ha-ladó hagyományai Bu. 1951. 51. l.

M. D. V.

CASAGRANDE, Marco

Bp. Roosevelt tér 7-8. v. főkapi-
tányság diszterminben munkái

Gerő László: Magyar építészet kola-
dó hagyományai Bp. 1951. 52. l.

MDK

CASAGRANDE MARCO

Szobrát egervári ásatások során találták.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.26.

CASAGRANDE, Marco

HOMÉnL 26-27 (1980)

Osgyányi Vilmos

MARCO CASAGRANDE EGER VÁRBELI SZENT ISTVÁN KIRÁLY SZOBRÁNAK RESTAURÁLÁSA

(Osgyányi Vilmos kőszobrász restaurátor hallgató diplomamunkája a Magyar Képzőművészeti Főiskola Restaurátor Intézetében. Készült az 1976–1977. tanévben.)

Marco Casagrande „Szent István felajánlja az országot a Madonnának" című szobra, (a későbbiekben Szt. István szobor), már évtizedek óta rongáltan, leromlottan áll az egri várban. A Dobó István múzeum tulajdonában álló Szt. István szobor megérett a restaurálásra. Kivitelező hiányában évekig húzódott helyrehozatala, míg Szakál Ernő docens javaslatára 1976 májusában határozat született, hogy a Magyar Képzőművészeti Főiskola Restaurátor Intézetének kő-szobrász restaurátor szakán kerül sor az egri Szt. István szobor restaurálására diplomamunka keretében.

A főiskola ezzel a munkával folytatni kívánta azt az elgondolást, hogy a diplomamunka lehetőleg funkcionáló műtárgy legyen, és összetett restaurálási feladatot jelentsen a hallgató számára. A korábbi években került sor a Szépművészeti Múzeum trecento Madonnájának restaurálására. A Szt. István szoborral párhuzamosan készült a Szépművészeti Múzeum tulajdonában levő két francia kerti váza rekonstruálása, restaurálása is.

A diplomamunka követelményeként szerepel, hogy ellenőrzött körülmények között folyjon a munka, ezért a főiskola műtermébe kellett szállítani a szobrot.

Az egri Dobó István múzeum vezetősége és az Országos Műemléki Felügyelőség nyíregyházi építésvezetősége megállapodott a Szt. István szobor levételének módjáról és a szállításról.

Komoly gondot jelentett a szobor levétele, mert a terepszint tagoltsága és a vár falmaradványai miatt nem tudta daruskocsi megközelíteni a szobrot, így kénytelenek voltunk a legősibb emelési formával, kézi erővel és sok kisegítő alkalmatossággal megoldani a feladatot. Végül is egy jól szervezett kollektívával sikerült elérni, hogy közel 5,00 m magasból lekerüljön a szobor. Miután levettük a pillérköteg-talapzatról, vízszintesen kb. 15,00 m-es úton szállítottuk, majd erről a szintről ismét három méterre leeresztettük és így került a gépkocsira.

Még a levétel előtt gondoskodtunk arról, hogy a rossz állapotban levő szobor a vízszintesen történő szállítás során meg ne sérüljön, mert törésvonal volt a szobor mellrészén és a fejet is védeni kellett a rázkódástól. Ezért két merevítőt erősítettünk gipszes gézkötésekkel a szoborhoz.

Az előkészítés során elkészült az eddig fellelhető adatok begyűjtése a szobor keletkezésének körülményeiről, a szobrászról — Casagrandéról — valamint egy felmérés a műterembe kerülési állapotról és a műleírás.

Még az első félévi munkához tartozott a kőanyag meghatározása, helyreállítási javaslat elkészítése és a kiegészítő, konzerváló anyag meghatározása.

Korszerű restaurátor műhelyekben ezeket a feladatokat egy-egy szakember végzi. A magyarországi restaurálási gyakorlatban még nincs ilyen szakosodás, különösen a kőrestaurálás területén, természetesen ehhez a szakosodáshoz felszerelt restaurátor laboratóriumokra volna szükség.

A Szt. István szobor előkészítő kutatásakor nyilvánvalóvá vált, hogy elegendő adat áll

rendelkezésre a teljes kiegészítéssel való restauráláshoz. Az adatmennyiség azonban csak egy tényező ahhoz, hogy a teljes kiegészítés mellett döntsünk. Fontos szempont volt, hogy a szobor visszakerül eredeti helyére, tehát tovább funkcionál, valamint nem rendelkezik olyan történeti esztétikai értékkel, amely egy óvatosabb, kímélőbb kiegészítő eljárást igényelne.

A műemlékvédelmi, restaurálási elvi állásfoglalások szerint a klasszicista emlékeknek csak egy része került védelem alá, úgy az építészet, mint a szobrászat terén. Az egri székesegyház előtti Szt. Pál, Szt. László, Szt. Péter és Szt. István szobrokat már kemény mészkőmásolatokkal pótolták, főleg azért, mert a kőanyag megtarthatatlan volt, nem érte volna meg restaurálni őket.

Sajnos tény, hogy sokszor kénytelenek vagyunk a legegyszerűbb és talán a legrosszabb megoldásokat választani abban a tudatban, hogy nincs megoldva a szobrok rendszeres karbantartása, védelme.

Egyenlőre még a székesegyház homlokzatán állnak a triász figurák, állaguk már régen meghaladta az életveszélyes állapotot.

Sajnos a másolatkészítő szobrászati kivitelező gyakorlatban rendkívül mostohán bánnak az átfaragásra kerülő eredeti szobrokkal. A kiegészítéseket gipszből rakják fel, nem törődve az eredeti kő anyagával, vas csapokat helyeznek el a pontozás miatt különböző helyeken. Ha a másolást megrendelő építtető nem igényli az eredeti darabokat, nem restauráltatja őket és nem gondoskodik védett elhelyezésükről, akkor a szobrok sorsa megpecsételődött. Ilyen eset gyakran előfordul, mert a másolat-készítés elég költséges és megnövelné a kiadásokat az eredeti szobrokkal való törődés.

Olyan műtárgyon, melynek keletkezése alig haladja meg az egy évszázadot, (tehát viszonylag ép állapotban él a köztudatban) és nem archeológiai lelet, nem indokolt a kiegészítések jelölése, szembetűnő hangsúlyozása.

Nem került sor a Szt. István figurán sem a kiegészítések jelölésére, ezeket a Dobó István múzeumban elhelyezett dokumentáció tartalmazza. A restaurálás során az íratlan esztétikai törvények szerint egy olyan kontinuitást kell feltételeznünk, amelyet nem szabad megtörni egy rongálódásból származó, nem kíván jelentéstartalommal, egy ilyen állapotra utaló kiegészítési móddal.

Michelangelo Pietájának évekkel ezelőtti barbár megrongálása után egyértelmű volt az az igény, hogy bármennyire is pótolhatatlan értékű formák rongálódtak meg, vissza kell állítani valamilyen módon az eredeti állapotot. A korábbi, nem ilyen célú dokumentációk alapján sikerült ez a kiegészítés, a kőanyag és a faragási technika tanulmányozása után. Így a restaurátor alapos felkészültségével meg tudta menteni a szobrot, és vele együtt az esztétikai értéket is.

Tehát az eredeti esztétikai érték, a teljes képet adó megjelenés, megőrzése volt a cél, ennek szellemében indult meg a kutatás, a restaurálás.

A restaurátornak minden esetben figyelembe kell vennie a társadalmi elvárásokat, és egyben eleget kell tennie a tudományos követelményeknek is.

A kutatások eredményeképpen Casagrandéról, az ismert XIX. századi olasz szobrászról a következő adatokat tartom szükségesnek megemlíteni.

A Szt. István király szobrát alkotó Marco Casagrande 1806-ban született Miaveben. Velencében végzi el az akadémiát Zandomeneghi tanítványaként. Pyrker érsek meghívására 1833-ban érkezik Egerbe, főként azért, hogy közreműködjön a székesegyház építkezésénél. Casagrande három év alatt készíti el a bazilika külső és belső szobrászati díszítéseit. A kor szokásai szerint nagy műhellyel dolgozott, főleg a helyi jókezű mesterek segítségével. Eger után Esztergomban és Pesten is jelentős munkát vállalt.

Pálinkás László „Marco Casagrande" című, 1942-ben kiadott könyvében megemlíti, hogy a Szt. István király szobrot Durcsák János egri kisprépost rendelte meg Casagrandénál. A szobor elkészíttetésének okára Szmrecsányi Miklós mutat rá.

A régi helyi hagyomány szerint Szt. István király maga intézte az általa alapított egri püspökség székesegyházának építését a vártól északra levő dombról, mely még ma is a Királyszék nevet viseli. Az ő korára valló templomnak semmi nyoma sincsen. A legkorábbi templomfalak a tatárjárás utáni időkből származnak. A Szt. János evangelistának szentelt középkori székesegyházból az 1830-as években csak egy pillérköteg volt ismeretes, erre állíttatta Durcsák János kanonok a Szt. István szobrot. Ezt a romdarabot, minden kritika nélkül a Szt. István király által alapított templom részének vélte — tulajdonképpen ennek az alapítási, felajánlási gesztusnak állít emléket a szobor. A XVIII. sz. végi a XIX. sz. eleji időszakban volt „divatos" Szt. Istvánt ebben az ikonográfiai vonatkozásban ábrázolni. Durcsák János halála után a szobor köré kálvária épült. Szmrecsányi Miklós egri kalauzában a keresztút hatodik kápolnája melletti pillérkötegen jelöli meg a szobor helyét.

Casagrande a Szt. István szobrot 1835-ben, pár évvel Magyarországra érkezése után faragta. 1833-ban kezdi a székesegyház szobrászati munkáinak a kivitelezését, és eközben készíti el a Szt. István szobrát is. A fennmaradt okmányok alapján nem vállalta el a székesegyház teljes szoboranyagának az elkészítését, mindig egy szoborra kötött szerződést és csak ennek elkészülte után vállalta a következőt. Restaurálási szempontból az is érdekes, hogy egy elkészített szoborra évekkel később ismét felvesz összegeket, a szobrok kiigazításáért és tartósabb befestéséért.

A székesegyházhoz készített szobrai nem jelentettek számára folyamatos munkát, elvállalt közben más megrendeléseket is.

Így került sor Durcsák János megrendelésére. Durcsák tudós kanonok volt, több műve jelent meg és 1865-ben, halála után Emlékkönyvet adtak ki munkásságáról. Rézmetszetű arcképét az egri püspöki levéltár őrzi, portréját Casagrande faragta márványba. Arcképe kőmetszetben Bécsben készült és kiadta Ponori Thewrewk József a Magyar Pantheonban 1830-ban.

Casagrande szoboralakítási módszere valószínűleg teljes mértékben a mintázásra épült. Erre abból lehet következtetni, hogy kőbe faragott figurái minden kőbezárt szoborkomponálási törvényt átlépnek — mozdulataik szélsőségesek és nem veszik figyelembe a kőtömb határait. Olyan kőillesztési módokat választ, amelyek idegenek a kőben gondolkodó szobrász kivitelezési szellemétől. Legtöbb szobrán világosan látszik, hogy nem a kő volt meg előbb, és utána az elgondolt figura, hanem fordítva: előbb a szobor volt meg és ahhoz keresett egy megközelítően megfelelő kőtömböt. Ha a kőtömb kisebb volt a szobornál, kitoldotta egy vascsapokkal felerősített darabbal és tovább faragta. Ez a szoboralakítási mód jellemzően a mintázásból következik. Egyébként azért is bánt ilyen szabadon a figuráival és a kőanyaggal, mert szobrai eredetileg festettek voltak. Így nem kellett számolnia a kőanyag minőségével, sem a szakszerűtlen fugákkal, mert a festék mindent eltakart. Szobrait tehát a festék védelmére bízta és az utókor gondoskodására. Valószínű, hogy Casagrande sem számított arra, hogy szobrai egy emberöltőn túl is állni fognak, vagy legalábbis nem olyan módon készítette azokat, mint elődei: „az örökkévalóság számára".

Casagrande esztergomi működéséből fennmaradt okmányok tanúsága szerint a szobrok festéséhez lenolajat használt. Ezért volt szükség még egri működése alatt szobrainak újrafestésére, mert a lenolajos kencével bekent felület évek során — főleg a napsugárzás hatására — megrepedezik, felcserepesedik, majd lepereg a kőről. Újrafestéseit sem tudta jobb minőségben elvégezni, mert a lenolajos kence — mint hordozó anyag — nem változott kísérletei során.

Az általa felhasznált kőanyag éghajlatunk követelményeinek nem felel meg. A vulkáni hamuból cementálódott tufában előbb-utóbb csökken az alkotórészek közötti kohéziós erő. A magmás kövekre jellemző földpátos anyagösszetétel következtében, valamint a sziliciumos alkotóelemek mikrokristályos jelenléte miatt nem stabil a kőszövet. A Casagrande által felhasznált deméndi bányából származó riolit tufa néhol dió nagyságú, törmeléket, hirtelen lehűlt darabkákat tartalmaz.

A restaurálás kivitelezése előtt szükséges volt meghatározni a formai hiányokat, és azok keletkezési okait.

Ennek az állapotnak a fölmérés-szerű rögzítése elsősorban a dokumentáció számára volt érdekes, valamint ez vetítette előre az elvégzendő munka mennyiségét. A figura talplemezének lábak előtti szegélye repedezett volt és a szállítás során letöredezett. A zsámolyszerű hasáb előlapján levő országalma alig volt kivehető, mert lemállott. A fölötte levő párna sarka a korona széléig nagy darabban letörött. Hiányzott a korona keresztje és a jogar öntöttvas vége. A medaillon fele a jobb kézzel és a palástdarabbal együtt szintén hiányzott. A medaillon jobb fele eredetileg is külön kőből készült. Hiányzott a mellen a palástot összefogó pánt, töredékesek voltak a gallérok. Hiányzott a bal csuklóig eső palástszegély kb. 15—25 cm szélességben. A bal kézfejet a harmincas években újra faragták. A bal kéz alatt a palást szegélye is hiányos volt, kb. 15—30 cm szélességben egészen a talplemezig.

A ruha öv alatti részén — jobbról — 40 cm hosszan egy drapéria hullám erősen töredékes állapotú volt, valamint középen a két térd előtt az összetorlódott drapéria is hiányzott. A bal lábfej felülete elmállott. Hátul a palástón nagyobb mállások voltak megfigyelhetők.

A nagyobb hiányok zömmel a második világháború körül keletkeztek. Ilyen okra vezethető vissza a palástszegélyek letöredezése, egyébként több lövésnyom is felfedezhető a mellkason és hátul a palástón. Legnagyobb volt a hiány, az eredetileg is külön kőből faragott medaillon részen, amelynek ragasztó habarcsa a függőlegesen elhelyezett fuga miatt szétfagyott, majd csekély fizikai beavatkozás hatására leesett és elkallódott. A baloldali palástszegélyek erőszakos úton töredeztek le. A mállások a lefolyó csapadékvíz területein alakultak ki elsősorban, így az áll alatt, a mellkason, ahol a palástot összekötő pánt helyezkedett el, valamint a zsámolyszerű hasáb előlapján, és a medaillon megmaradt részének jobb felén.

Az évenkénti fagyásrétegek jól megfigyelhetők — mint egy metszeten — a medaillon szabadonmaradt illesztési felületén. A rétegképződés a fagyástól fellazult kőszerkezetben a megnövekedett vízfelvevő képesség miatt egyre mélyebbre terjedt a kő belseje felé. A mellkason egy törésvonal húzódik körben, itt a szobor vagy a faragás idején, vagy nem sokkal utána szétvált. Az összeillesztést egy, a mediterrán területeken gyakran alkalmazott módszerrel, fenyő gyantával és vascsapokkal végezték el.

Az 1932 és 1935-ből származó fotók reprodukcióinak nagyítása alapján indult meg a teljes kiegészítés, a rekonstrukciós mintázás. A fotókról lényegében a sziluetteket lehetett tisztázni, a formai részletekre a törés-profilok folytatása elegendő adatot szolgáltatott. Például a bal kéz mintázásánál is elsősorban a fotókra kellett támaszkodni, valamint a csukló meglévő hajlásszögére, és az élő modellről készített tanulmányrajzokból vett tapasztalatokra.

A medaillon meglevő feléhez applikált rajzról készült el a mintázáshoz szükséges váz méretezése, a szöveg (PATRONA) és a plasztikai rekonstrukció vázlata. A sematikus befoglaló forma helyszíni beöntése után került sor a végleges kialakításra.

A bal kéz alatti palást kiegészítéséhez a megmintázott drapériáról vett gipsz negatív forma helyszínen való megtartásával készült a speciális anyaggal és módszerrel elvégzett műkő öntés. Ez a műkő anyag öntésre és felhordásra is alkalmas.

Olyan területeken, ahol a plasztika legfelső rétegei eltűntek és a formák helyén csak egy fellazult, megváltozott struktúrájú kőfelületet találunk, ott célszerű ezt a részt az egészséges kőrétegekig letisztítani és onnan kezdeni a kiegészítést, ahol már biztos tapadási felületet találunk. Ilyen területek voltak a korona alatti hasáb előlapján, ahol az országalma helyezkedett el.

Restaurálási szempontból sokkal jelentősebb problémát okozott a figura mellrészének helyreállítása. Itt ugyanis a teljesértékű formák alatt néhol 2—3 cm mélységben fellazult, felleveleseđett rétegeket lehetett találni. Amennyiben lehetséges volt, akkor ezt a fellazult alsó rétegsort egy kiszóró nyíláson keresztül eltávolítottuk. Ha egy felrepedezett és felduzzadt héj-

részről volt szó, megkíséreltük a héjrészt leemelni és kitisztítani az alsó rétegeket az egészséges kőig. A leemelés után a fellazult réteg tömegének megfelelően speciális habarcsszerű töltőanyaggal pótoltuk a kiromlást és visszahelyeztük a héjat a helyére, eredeti helyzetébe. A töltő anyagnak olyannak kell lennie, hogy minél jobban megközelítse a kőanyag szerkezetét.

A biológiai reakciókból is ismert a kilökési folyamat, ha az idegen szövetek kerülnek élő szervezetbe. Hasonló folyamat indul a kiegészítő anyag és az eredeti kő között, ha lényegesen különböznek anyagszerkezetileg, keménységben, vízfelvevő képességben. Ez a folyamat legtöbbször az eredeti anyag rovására megy végbe. Ha bármelyik jellemző eltérő értéket mutat, megindul a kilökődés a kőpótlásoknál is.

A kőutánzatú műkő felhordással pótolt felületek utólag a megszilárdulás után faragással kapják meg a végleges kiképzést. Ilyen formán az eredetivel azonos hatás érhető el ott, ahol ez a cél.

A múzeológiai restaurálásoknál az alacsonyabb plasztikával történő, vagy részleges kiegészítéseknél az átfaragással egy megkülönböztető felület alakítható ki; ez módot ad az eredeti és a kiegészített területek közötti megkülönböztetésre.

Látszólag indokolatlan repedést találtunk olyan helyen, ahol fagyási rétegződéseknek nyoma sem volt, mint például a figura öve alól középen lelógó drapéria hullámon, a bal kézfej és a bal váll közötti palást darabon. Minden ilyen elválásnak — speciálisan ennél a kőnél — az az oka, hogy a zárványszerű hirtelen lehűlt kődarabok a hamu szerkezetű alapanyagba ágyazódva feszítő hatást gyakorolnak leginkább a kisebb ellenállás irányába. Ennek a feszítő hatásnak a következménye a repedés. Egy repedés feltárás során derült ki, hogy azért nem lehet ezeket a repedéseket megszüntetni egy visszapréselő hatással, mert szilárd magként helyezkedik el a repedés okozója — a kőzárvány — a hézag közepén. Ha a repedési hézagot meg akarjuk szüntetni, akkor szét kell emelni a lerepedt részt, eltávolítani a kőzárványt és összeragasztani a törésfelületeket. Nem elegendő csak a hézagokba juttatni az injektáló anyagot, mert ezzel nem szűntetjük meg az elválás okát.

Ezekben az esetekben a plasztika nincs az eredeti helyén, tehát egy leemeléssel több szempontból megnyugtató helyzetet lehet teremteni.

A hiányok pótlására szolgáló anyagoknak (töltő és kiegészítő anyagok) a következő feltételeknek kell megfelelniük: vízfelvevő képesség, a kő szilárdságával azonos, vagy annál kevéssel kisebb szilárdság, anyagszerkezet, megfelelő szín, felhordási-bedolgozási alkalmasság, kötőképesség. Ezeknek a feltételeknek csak a természetes anyagok felelnek meg.

Kétféle anyagösszetétel típust alkalmazunk általában a kiegészítéseknél: a műköves, illetve a stukkós összetételt. Az utóbbi típus eleve elvetendő volt a Szt. István szobor restaurálásánál, mert a kötőanyaga gipsz és mint tudjuk ezt a szabadban az esővíz oldja. A cementes kötőanyagú műkövel, helyesebben kőutánzattal folytattam tehát egy kísérleti kockasorozat öntést. Különböző anyagok hozzáadásával, és az anyagok részarányának változtatásával készítettem a mintákat. Szerepelt a próbasorozatban siroki zuzalék, mész, fehér cement, szürke cement, duzzasztott perlit, oxidfesték az összeállítások adalék és kötőanyagaként.

Tapasztalatom szerint a tufák kiegészítésénél minden szakmaköri ellenkezéssel szemben a jól megválasztott cementes kőutánzat megfelelően megállja a helyét, egy — az adott kőanyaghoz leginkább közel álló — kőadalék anyaggal. A cement közelíti meg leginkább a hamu kőzetekben létrejött megszilárdító kötésformát, hiszen a vulkáni tűzből lehűlt földpátok hidratációja megfelel a cement hidratációjának. Csak abban az esetben lehet pusztító hatású a cementes kiegészítés, ha nem megfelelő keverési arányban alkalmazzák, ha nagy térfogatrészben fordul elő a keverékben a cement. Ebben az esetben egy rideg, rugalmatlan, önálló életű kövületet kényszerítünk együttélésre egy más természetű kőanyaggal. Ha csökkentjük a cement mennyiségét olyan mértékben, hogy az nem tölti ki az adalékanyag, a kőőrlemény szemcsei közötti teljes térfogatot, hanem csak a zuzalék darabok érintkezési pontjaiban helyezkedik el, akkor valószínű, hogy megfelelő anyagot találtunk a tufák

kiegészítésére. Érdekes, hogy ez a keverési arány messze alul marad az építőiparban, de még az OMF kivitelezési gyakorlatában használatos keverési arányokhoz képest is.

A cement elosztást még elérhetjük fokozott víz adagolással, valamint duzzasztott perlit bekeverésével. A duzzasztott perlit még a szilárdabb kőutánzatokban is feljavítja a vízfelvevő képességet. Minden esetre a duzzasztott perlites kiegészítéseket óvni kell a fagytól vagy hidrofóbizálással, vagy téli takarással.

A mész mint kötő és adalék anyag ebben az esetben azért nem került felhasználásra, mert ezek a vulkáni tufák nem tartalmaznak meszes alkotó részeket, tehát egy alapvetően idegen anyagszerkezetet nem lett volna célszerű alkalmazni.

A Szent István szobor restaurálásával egy olyan kőanyagú emlék megmentéséről gondoskodtunk, amilyen számos akad az észak, észak-keleti országrész területein. Ezt a kőanyagot felhasználták már a XV—XVI. századtól Egerben, Miskolcon, Sárospatakon, de még Nyírbátorban is. Az észak-magyarországi bányákból származó jól faragható tufák széleskörű alkalmazása figyelhető meg a barokk korban is, a XIX. században ennek ellenére szinte újra felfedezik ezt az építő és szobrászati célra is egyaránt kitűnően alkalmazható anyagot.

Az itt ismertetett módszer egyféle megoldást jelent a pusztuló tufa anyagú emlékeink védelméhez. Tudnunk kell azonban, hogy ilyen formán csak felületi, tüneti kezelést végzünk; tudunk operálni, lokalizálni, protézist készíteni.

A jövő restaurálási módszerei remélhetőleg hatásosabbak lesznek akkor, ha sikerül nekünk is pontos analitikai módszereket kidolgozni a romlások vizsgálatára és majd ha laboratóriumi körülmények között készülnek el a kiegészítő anyagaink.

A jövőben a leghatásosabb módszernek ígérkezik, a fizikai anyagszerkezet változásokat létrehozó folyamatok kikísérletezése, a lebomló anyagszerkezetek rehabilitálása.

Valószínű, hogy ez a komplett beavatkozás gyakorlati alkalmazása még várat magára, nekünk addig is ezekkel az egyszerűbb módszerekkel kell harcolnunk az idővel, kultúránk kőemlékeinek védelmében.

Jelenleg az Országos Műemléki Felügyelőség keretein belül további kísérleteket végzünk Sárospatakon a Vörös torony külső faragványain a beépített tufák anyagának kiegészítésénél. Kísérleteink célja, hogy a jelen körülmények között a lehető legmegbízhatóbb eljárásokat dolgozzuk ki a tufák rohamos romlásának megállítására.

IRODALOM

BÖHM JÁNOS: Eger 1596–1896.
Egri egyházmegyei közlöny XXVIII.

LYKA KÁROLY: A táblabíró világ Magyarországon 1800–1848.
Budapest 1939.

PÁLINKÁS LÁSZLÓ: Marco Casagrande.
Budapest 1942.

PUSZTAI LÁSZLÓ: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese.
Acta Historiae Artium XIX.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS: Eger és környéke részletes kalauza.
Budapest 1925.

VOIT PÁL: Az egri székesegyház.
Eger 1934.

Vilmos Osgyányi

THE RESTORATION OF MARCO CASAGRANDE'S STATUE OF THE KING ST. STEPHEN IN THE FORTRESS OF EGER

The statue sculptured by Marco Casagrande „King St. Stephen offers the Country to the Madonna" has been restored in the school-year 1976—1977 by the Institute for Restoration of the Hungarian School of Art, within the sphere of a diploma work.

The statue, which in the year 1835 had been placed by the provost Durcsák János on a clustered pillar-stump, belonging to the XVIth century gothic cathedral, was damaged during the II. world-war.

The stone material began to crumble on the damaged surfaces, that is why the restoration became necessary. The rhyolite tuff, which is found in the surroundings of Eger had been used for building purposes already in the XII—XIII-th centuries. Casagrande sculptured his statue from this material, but the stone originated from the quarry of Deménd, which was exploited in the beginning of the XIX-th century. Under our climatic circumstances, this stone-material can not be used on outside surfaces, without applying mortar or paint. As soon as this surface protection ceases, the material of the tuff, which cementated from vulcanic ash, can no more resist the effect of the frost.

Marco Casagrande is typically the sculptor, who carved his statues after modelling. He generally paid no attention to the block of stone; if the figure had no place in the given size of stone, he completed the block by fastening another piece of stone to it, with the help of an iron stud, then went on with the carving of the statue.

The reason why this statue was suitable to the task of a diploma work was, that all such problems appeared together, which could be the objective of a stone restorer. The tasks which had to be solved were the following: historical research, determination of the completion material, the technical way of executing the completion from the point of view of the sculptor.

In modern restorer shops these tasks are each completed by an expert. In the Hungarian restorer praxis we have no such specialization yet, especially not in stone restoration. Of course along with this specialization, we should have modern, well equipped restoration laboratories.

During the preparatory researches of the King St. Stephen statue, it became obvious that there were facts enough at disposal for the total completion. But the quantity of data is only one factor to make us decide for a total completion. It was an important point of view, that the statue is going to get back to its original place, it will continue to function, and that it does not possess such historical or aesthetic values, which would demand for a more prudent or a more correct method of completion, considering the point of view of museology.

In this case the Commission decided for a total completion, provided with the suitable marks, as it is done at all times, when it is question of a functioning work of art. The picture taken in 1934. which shows a still intact state, was the basis of the completion preparations. The conservation of the stone material was made partly with injections of paraloid, partly with stucco, used for monuments and the basic material of which is natural. The completing form was put on the stone fracture with modelling and a gypsum negative form was made of it, after this, the final form cast, the completion was made of a special kind of artificial

stone, or to express ourselves more correctly of a stone imitation. Preparing the artificial stone or rather the stone imitation it is an outstanding point of view, that the additional material should be of the same structure as the original stone material, or at least very near to it. The binding constancy of the cast must not surpass the fracture constancy of the stone to be completed. The water absorbing capacity should be the same. It is a known fact that the cement makes the artificial stone impermeable, this property can be equiponderated by adding swelled pearlite and with the diminishing of the cement proportion.

We can find with the empirical use of these, the approximately adequate material. If there is a possibility in researching the completing, preserving materials in an experimental way in laboratories, so the durability as well as the guarantee safety will increase.

By restoring the statue of St. Stephen, we have saved a kind of relic which can be found in a great number in the north, northeast of the country. For instance the 4 statues, standing before the cathedral, which were planned by Hild József and sculptured by Marco Casagrande, representing King St. Stephen, King St. László. St. Peter and St. Paul. Presently the originals of these statues are somewhere in the garden of the Episcopate.

The statue of St. Stephen, which has regained its original form, will be replaced on the clustered column of the XVI-th century cathedral, consecrated to St. John, wich too has been restored in an up-to-date way.

A szobor teljes épségében — a vár feltárás előtti idejéből

Az első várfeltárás idején

A második várfeltárás idején (1934)

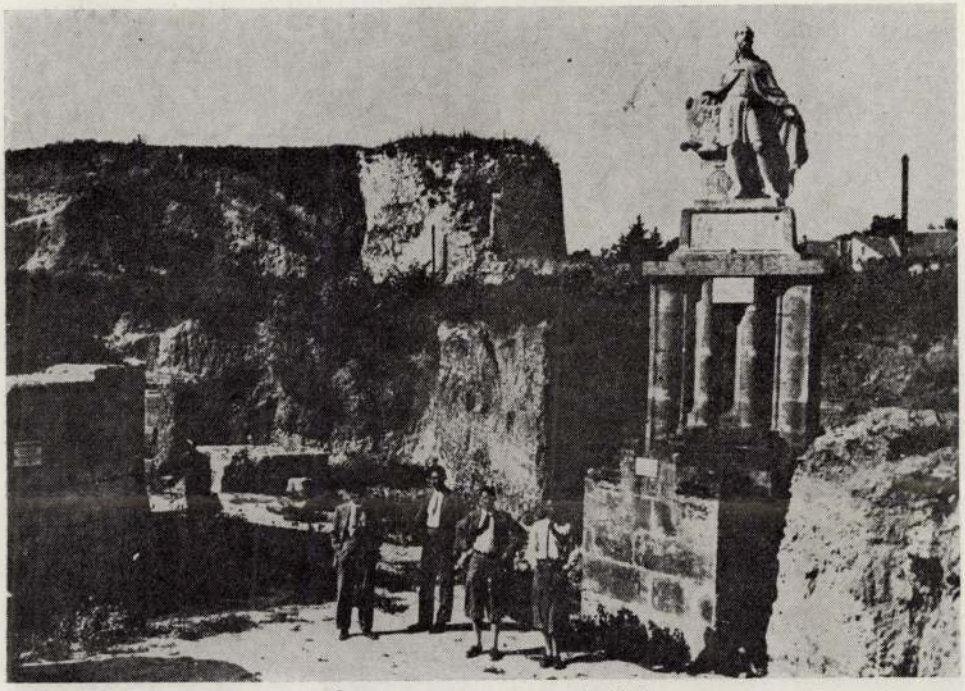

Ásatási felvétel az 1940-es évekből

A szobor állapota az 1950-es években

A második várfeltárás idejéből származó felvétel kinagyított részlete

A szobor leemelés előtti állapota

A leemeléshez épített lejtő

A szánkóról lefektetett szobor

Restaurálás előtt a műteremben

A töredezett talplemez

A palást romlási nyomai

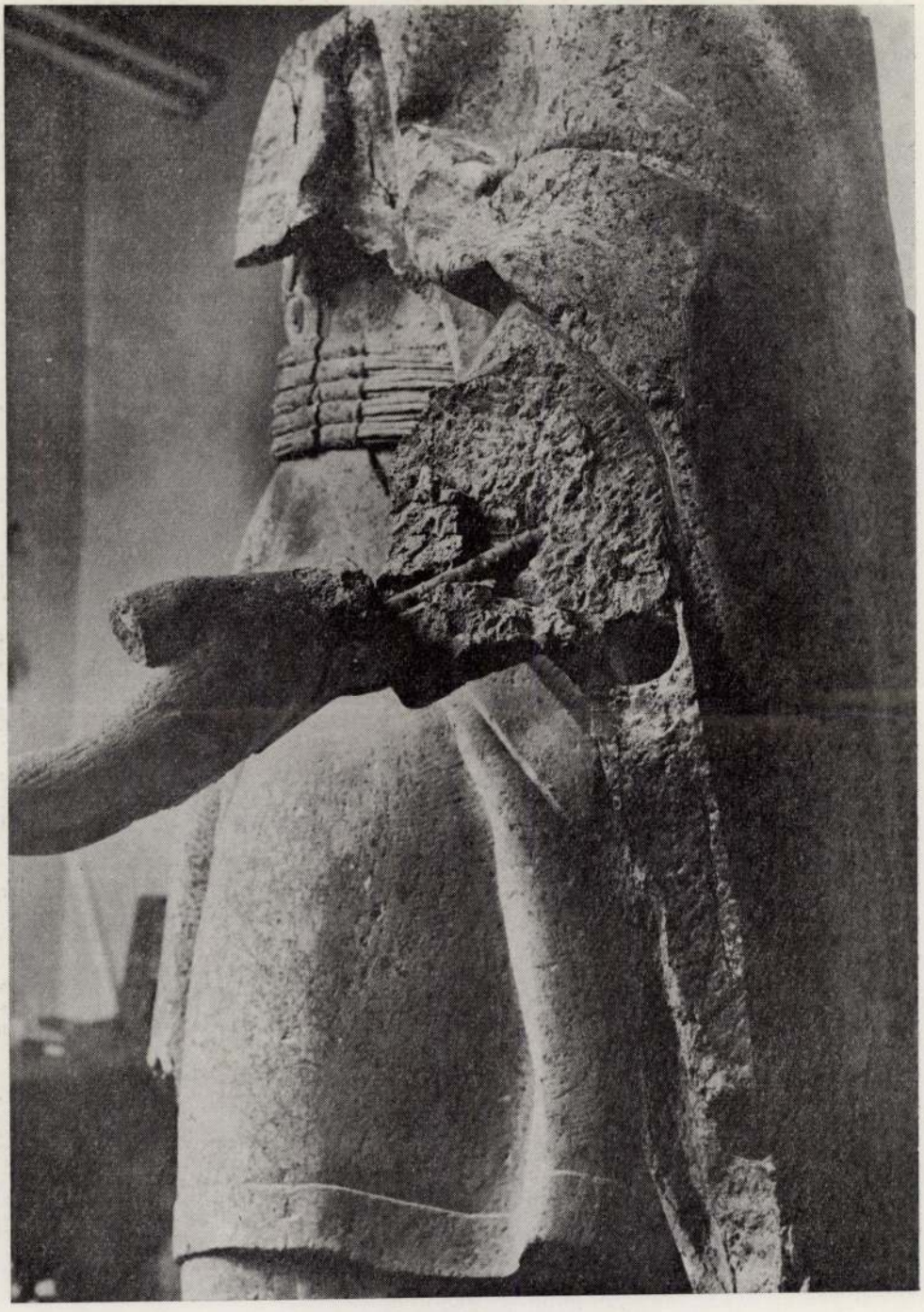

A bal kéz feltárása a töredezett, másodlagos kézfej eltávolítása előtt

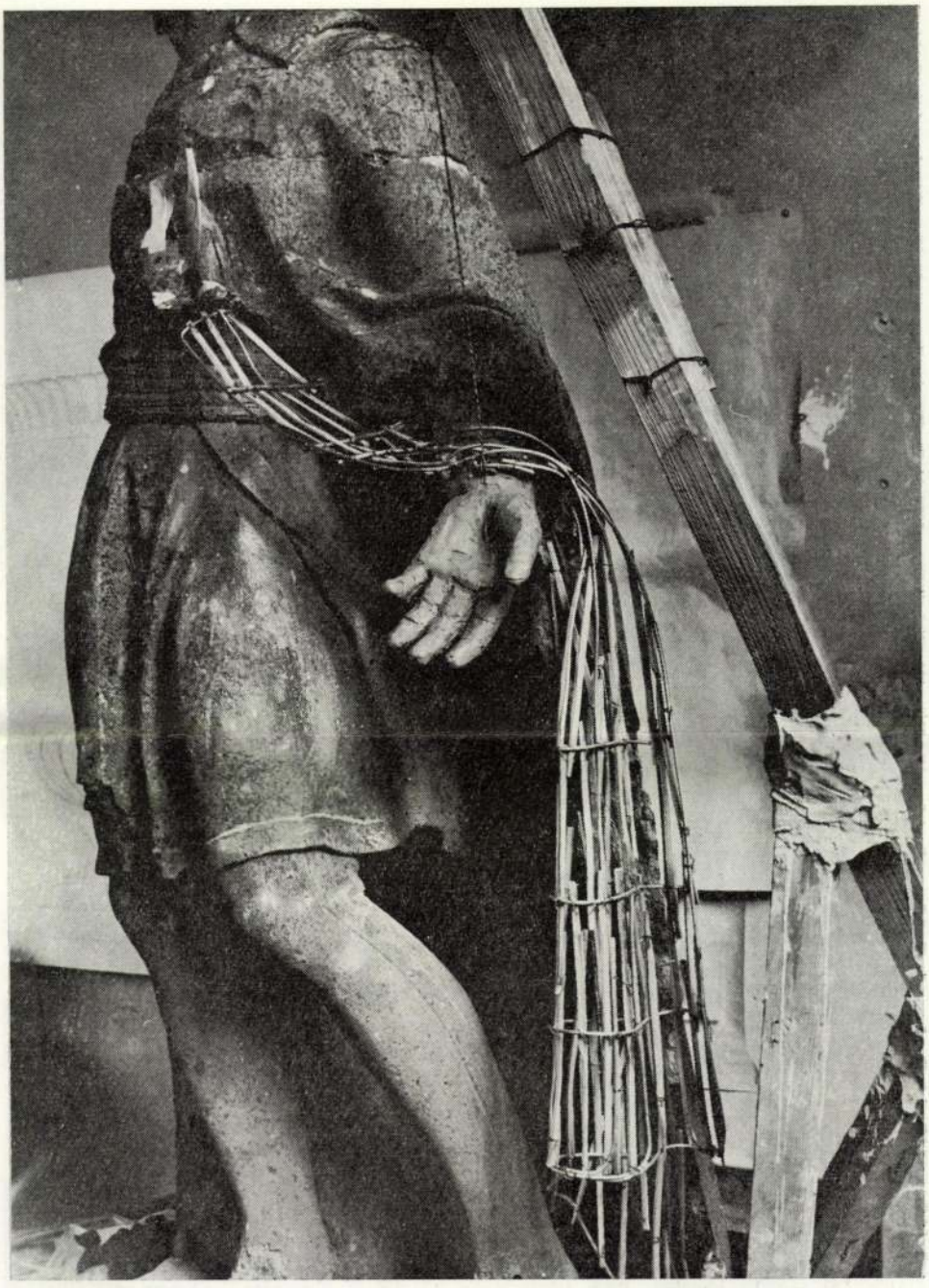

A bal kéz és a palástszegély váza a mintázáshoz előkészítve

A megmintázott bal kéz a palástszegéllyel

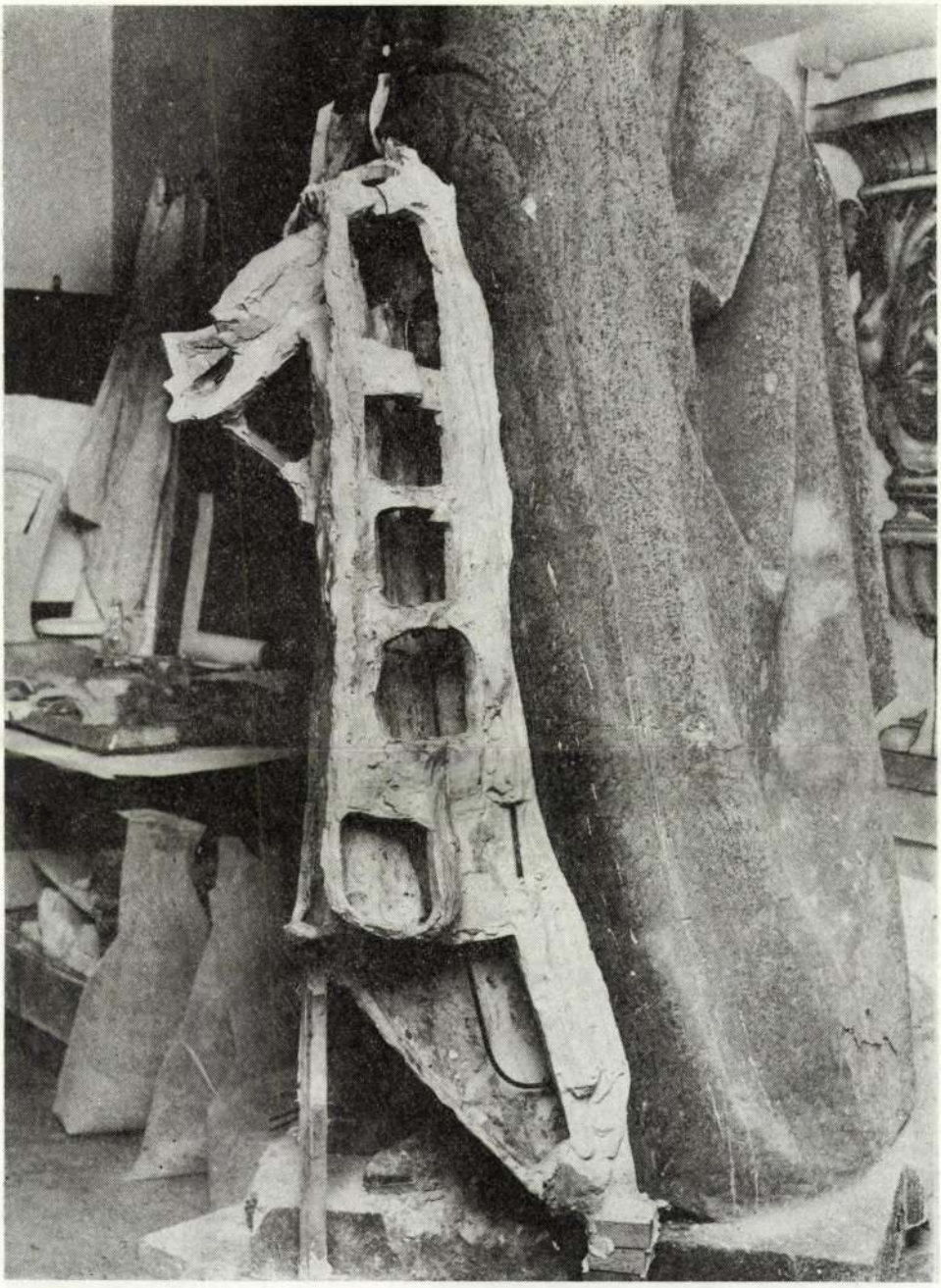

A kőutánzat öntéséhez előkészített gipsz negatív forma

A mintázáshoz előkészített váz a medaillon hiányzó felén

A kőutánzat megöntött befoglaló formája

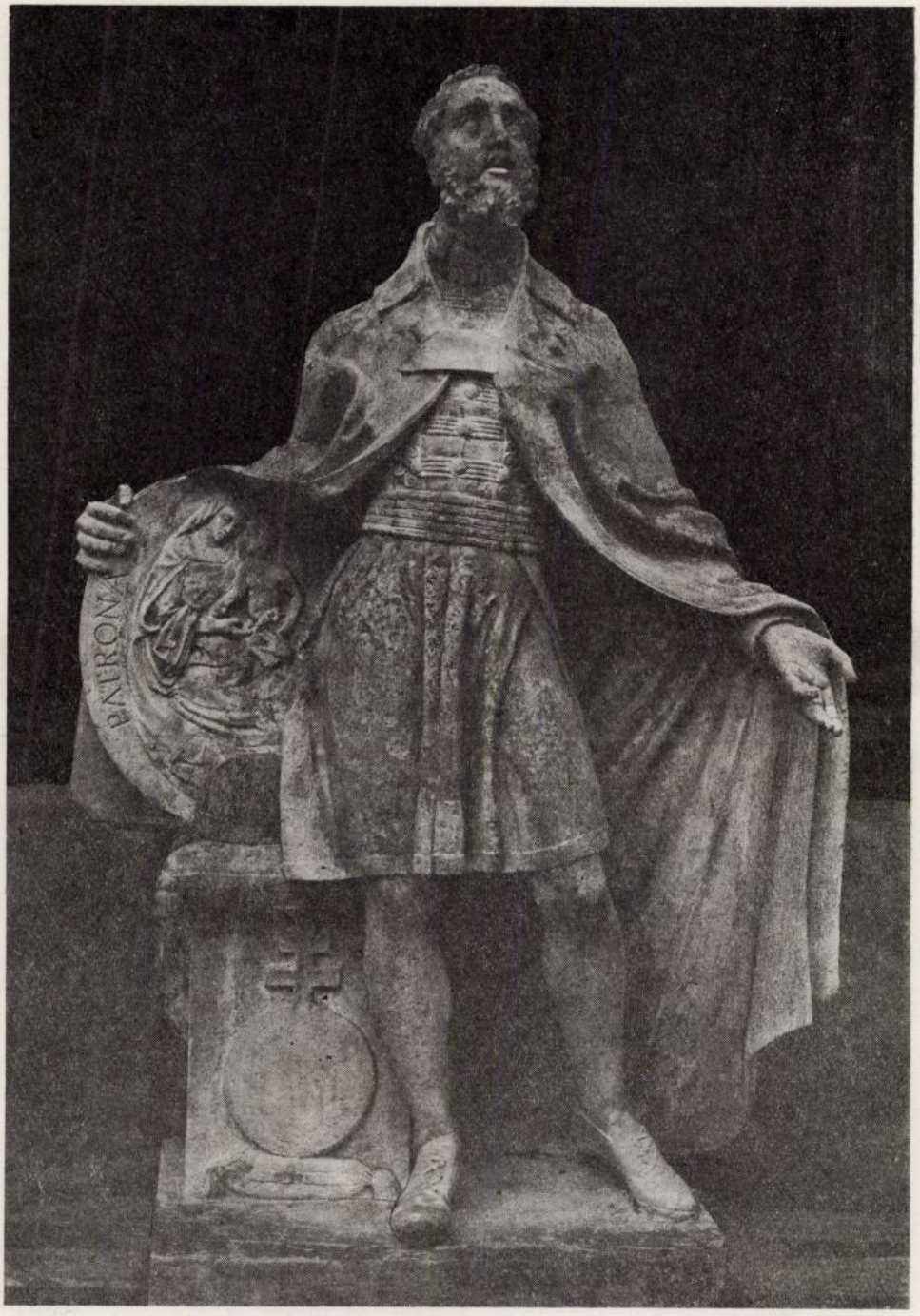

A restaurálás utáni állapot

Casagrande, Marco

Mór. 1994/4

JEGYZETEK

1. Jenei Károly: Mór a török kiűzetéstől a szatmári békéig (1687–1711) Mór története. Tanulmányok és források Fejér megye történetéhez 13. Mór, 1977. 70–71. o.
2. Vadász Géza: A község története a 18. században. Mór története i. m. 101–102. o.
3. Fejér Megyei Levéltár (FmL) Causae civiles, f. XXV. no. 636, A Dunántúli Királyi Tábla jegyzőjének tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1769. május 26.
4. FmL, Causae civiles, f. XXV. no. 636. Processus Violentialis
5. Mór története i. m. 558. o. 10. kép „Mór település-központja a XVIII. sz közepén" – feliratú, feltehetően Vadász Géza által készített rekonstrukciós rajz foglalja össze a jegyzőkönyvekből ismert topográfiai adatokat.
6. A szemtanú a Csóka utcán keresztül ment a vajali puszta felé, amikor megjegyezte, hogy ez még mindig uradalmi terület. FmL, Causae civiles, f. XXV. no. 636. A Dunántúli Királyi Tábla jegyzőjének tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1769. május 31.
7. FmL, Causae civiles, f. XXV. no. 636. A Dunántúli Királyi Tábla jegyzőjének tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1769. május 31. Az utcát feltehetően a délnyugatra eső saroktelken lakó Mader családról nevezték el.
8. A történeti és topográfiai adatok igen jó feldolgozását nyújtja Vadász Géza i. m. Mór története i. m. 120–122. o.
9. I. Katonai felmérés 1782–1785. Hadtörténeti Múzeum, Térképtár X. 18.
10. FmL, Causae civiles, f. XXV. no. 636. A Dunántúli Királyi Tábla jegyzőjének tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1769. május 31.
11. lásd a 10. jegyzetet
12. FmL, Causae civiles, f. XXV. no. 636. Processus Violentialis, Vadász Géza i. m. Mór története i. m. 121. o.
13. A földrengés okait és körülményeit részletesen feldolgozta Kitaibel Pál – Tomcsányi Ádám: Dissertatio de terrae motu in genere ac in specie Mórensi Anno 1810. die 14. Januarii orto. Buda, 1914.
14. Kállay István: Mór mezőváros története a 18. század végétől 1848-ig. Mór története i. m. 229. o.
15. Kállay István i. m. Mór története i. m. 229. o.
16. Zádor Anna–Rados Jenő: A klasszicizmus építészete Magyarországon. Budapest, 1943. 179. o., 271. o. 88. jegyzet
17. Ignaz Seidel: Chronologische Erzählung der Ereignisse und Begebenheiten in der Herrschaft Csókakő–Moór in Stuhlweissenburger Comitat in Ungarn. Steyr, 1898.
18. Kállay István i. m. Mór története i. m. 201–208. oldalon közli a családok leszármazási táblázatait.
19. Kállay István i. m. Mór története i. m. 238–240. o.
20. FmL Kataszteri telekkönyvi iratok Mór 1851–1883. Jegyzék a házlajstromról 1851., Birtokrészleti jegyzőkönyv 1883. III/5.
21. Kállay István i. m. Mór története i. m. 215–216. o.
22. Kállay István i. m. Mór története i. m. 232. o.
23. II. Katonai felmérés 1829–1866. Hadtörténeti Múzeum, Térképtár XX. IX. 51–52.
24. FmL Kataszteri telekkönyvi iratok Mór 1851–1883. Jegyzék a házlajstromról 1851.
25. Kállay István i. m. Mór története i. m. 196. o.
26. Kállay István i. m. Mór története i. m. 235–240. o.
27. FmL, Kataszteri telekkönyvi iratok Mór 1851–1883. Birtokrészleti jegyzőkönyv III/5. A térkép felirata: Fejér megye, Moór nagyközség Árki, Dobos, Timár, Vörös és Vajal pusztákkal együtt 1883.
28. FmL, Kataszteri telekkönyvi iratok Mór 1851–1883. Birtokrészleti jegyzőkönyv 1883. III/5.
29. FmL, Kataszteri telekkönyvi iratok Mór 1892–1913. Változási jegyzék 1892–96. VI/5–1.
30. FmL, Kataszteri telekkönyvi iratok Mór 1892–1913. Változási jegyzék 1892–96. VI/5–1.
31. Farkas Gábor: Mór története a kapitalizmus korában. Mór története i. m. 275–276. o.
32. FmL, Kataszteri telekkönyvi iratok Mór 1892–1913. Változási jegyzék 1879–1902. VI/5–2. 52. folyószám
33. FmL, Kataszteri telekkönyvi iratok Mór 1892–1913. Változási jegyzék 1897–1902. VI/5–2.
34. Farkas Gábor i. m. Mór története i. m. 293. o.
35. Mór története i. m. 565. o. 17. kép. A kép felirata téves, a levelezőlap nem a Láncos-kastélyt, hanem a Schindeleházat ábrázolja.

A FÁJI FÁY-KASTÉLY
(Kutatási jelentés, 1986.)

A Fájon már a középkorban birtokos Fáy család nemesi kúriájáról 1673-ban esik szó, már akkor is tartozott az épülethez kert, medence.[1] A mai kastély építését a szakirodalom forrásadatok említése nélkül, nyilván formai stílusjegyek alapján a 18. század közepére keltezte,[2] ez nagyjából el is fogadható. Az ennél korábbi épületnek csak a pincében maradtak meg nyomai (a továbbiakban a főhomlokzatot tekintem keletre nézőnek, az emeletes, előlépcsős oldalhomlokzatot délre nézőnek stb.). A déli épületrész alatti pince északi részén, a keresztirányú folyosótól északra eső két helyiségben két korábbi építési periódus nyomai maradtak meg: a keleti keskenyebb és nyugati szélesebb pincehelyiség választfala, valamint a nagyobb helyiség déli, folyosó felőli fala a legrégebbi, a keleti keskeny helyiség keleti fala ennél újabb, és a két helyiség boltozata mindkét periódusnál későbbi. Ezt az utolsót, a boltozat periódusát tarthatjuk a mai kastéllyal egyidősnek. A keresztirányú pincefolyosótól délre eső, félig pince, félig alagsori helyiségek falain és boltozatán ilyen eltérés nem látható. Így a korábbi épület maradványai a mai kastély központi részében sejthetők, kérdéses azonban, hogy a pincén kívül más, feljebb lévő helyiségek tartalmazhatnak-e egyáltalán régi falakat – a pince későbbi boltozása ez ellen szól. Az északi épületrész alatti pincé(ke)t nem lehetett megvizsgálni, az északnyugati helyiség alatti pince lejáratát legutóbb megszüntették és egyelőre nem világos, hogy az északi és déli pincerészek valaha összeköttetésben álltak-e egymással.

A leírt falrészletek kivételével a kastély 18. századinak tartható, rajta a későbbiekben kevés változás esett. A díszteremnek a nyugati homlokzat elé kiugró fele épült utólag, a kastély nyugati homlokzati fala ugyanis a díszterem déli fala alá befut, attól elválik. A díszterem belső festései alapján ez a bővítés az 1800 körüli éveknél nem későbbi. Egy további változást jelentett a délnyugati épületrész belsejében emelt két oszlop, amely mögött a válaszfal egészen új. Eredetileg nyitott, oszlopos bejárat nyílt itt a folyosó és a délnyugati helyiség között.

Ez a barokk kastély sosem lehetett túlságosan díszes, de oromzatos középrizalitja, a több helyiségben található teknőboltozatok, a déli rész helyiségeinek kályhafülkéi igényes kialakításról tanúskodnak.

Az 1800 körüli évekből, már a kibővítés utánról származik a díszterem első falfestése, amelyet a későbbi réteg alatt csak kis felületen tártam fel: rózsaszín mezőben zöldesfeketés vonal látszik, majd barna, fekete, zöld keretelés, a barna és zöld csíkban fekete mintával. A fáradt színek alapján keltezhető a 18–19. század fordulójára.

A díszterem második jelentős kifestésének csak részletei kerültek elő, a keleti fal északi részén, a déli fal keleti részén és az északnyugati sarokban összefutó két falszakaszon. A feltárt festékréteg 175 cm-nél magasabbra sehol sem terjed, a képeket ebben a magasságban egy későbbi vakolatréteggel átvágták. A legépebb az északnyugati sarok falképe. A festés lábazata 35 cm magas, apró pöttyözéssel díszített, szürkés színű. Az ablakok felé a lábazat feletti mezők zöld sávval, majd kannelúrázott oszloppal záródnak, az északnyugati sarok két oszlopának lábazata megmaradt, a fejezet már a lepusztult zónába esik. Az ajtók mellett ugyancsak oszlopok voltak. A nagy falfelületeket tájképek töltötték ki. Az északi falon a nyugati ablak és az északnyugati sarok közötti táj fáradtlilás, rózsaszínes, szürkéskék színekből áll; hátul két hegy, a középrészen kanyargó út, szőlők, két fa, elöl dimbes-dombos, füves rész látható. A vakolathiány már az égbe vág bele, a táj maga teljes. A keleti falon kisebb darab maradt meg, de ez is élvezhető tájképet ábrázol, ezen a kékes színek dominálnak. A déli fal falképrészlete erősen töredékes, csak az előtér ma-

1. A fáji kastély főhomlokzata az 1939-es helyreállítás után (OMvH Fotótár, ltsz. 1722. neg.)

2. A kastély főhomlokzata 1986-ban

radt meg. Ez a falfestés az 1830-as évek elejére keltezhető, elkészítése valószínűleg összefügg azzal, hogy a fiatal birtokos, Fáy István (1809/10–1862) 1830–1835 között évente háromszor zenei összejöveteleket („muzsikai Akadémiákat") rendezett az épületben [3], amelyek központi helye a díszterem lehetett. Fáy István a család grófi ágához tartozott (az ág vele ki is halt), korának neves zenésze és zenetörténésze volt. 1844/45-ben

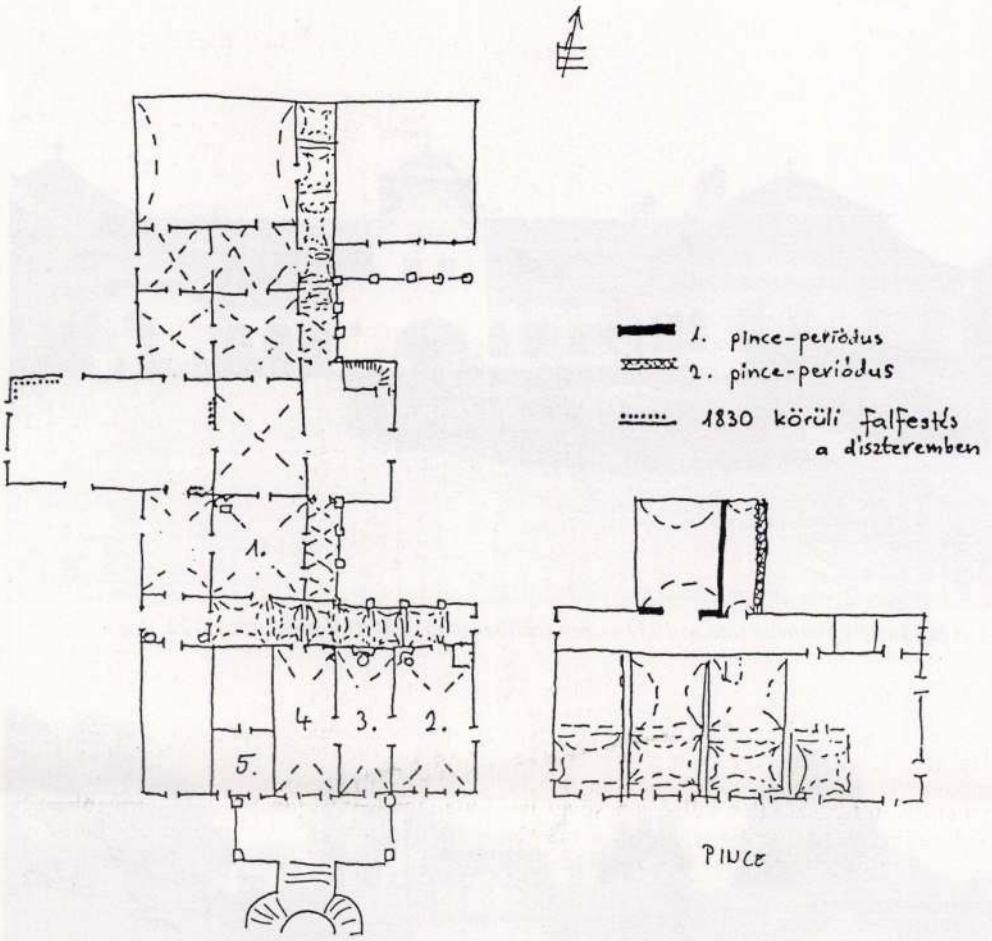

3. A kastély vázlatos alaprajza

ő bízta meg Marco Casagrande olasz szobrászt, az egri és esztergomi székesegyház stb. szobordíszének készítőjét, hogy a fáji kastély dísztermében három stukkódomborművet készítsen.[4] A nagyméretű, ma is meglévő domborművek témái: Pán nimfákkal, Aurora, Lucretia története. A fentebb leírt falfestés hiányai miatt nem állapítható meg, hogy a három klasszicista dombormű a festéssel együtt is látható volt-e egy ideig, vagy a domborművek elkészültekor a festést már eltüntették; annyi azonban bizonyos, hogy a három klasszicista ajtókeretet a falképnél később helyezték el a díszteremben, és ezek feltehetően a domborművekkel egyszerre készültek. A három belső dombormű mellett Casagrande alkotása lehet a keleti főbejárat feletti grófi címer a két, harsonát fújó angyalalak stukkódomborművével. Ekkortájt készülhettek a déli homlokzat timpanonjának címerei és a főhomlokzat középrizalitjának oromzatában lévő stukkók is, ezek a gyengébb színvonalú munkák azonban nem Casagrande alkotásai lehetnek, technikájuk is különböző. A főbejárat feletti oromzaton látható máltai kereszt Fáy István máltai lovagrendi tagságára utal.[5]

Fáy István kastélyának déli homlokzatát ábrázolja az a rajz, amely 1857-ben jelent meg a Magyar Néplapban.[6] A kastély előtt gondozott, kerítéssel körülvett tó és dús növényzetű park látható. Az épület a mai tetőformát mutatja, a déli timpanonban lévő címerrajz azonban – bár a címer formája azonos a maival – attól eltér: két, egymást részben elfedő címer helyett egyetlen, osztott pajzs látható az ábrán. Fáy István 1862-ben bekövetkezett halála után a kastély leányágon öröklődött. Ekkor már a Fáy-címer használata indokolatlan lett volna,

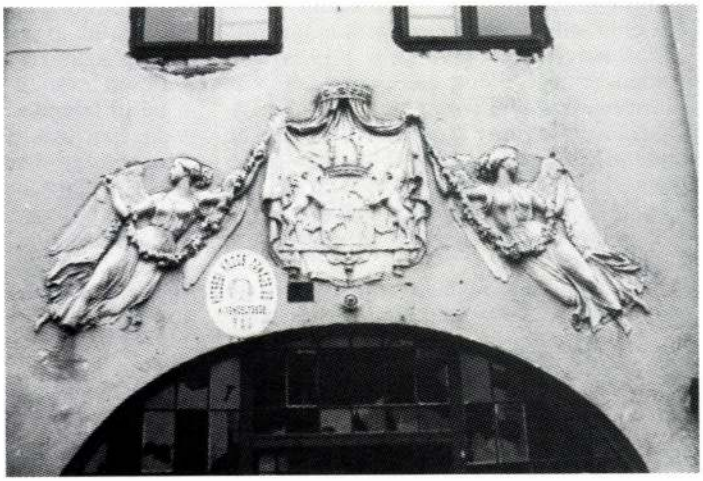

4. A Fáy-címer a főbejárat fölött (1986-os állapot)

így a címerek csak 1862 előtt keletkezhettek. Valószínűtlen, hogy 1857 és 1862 között, az 1845-ös munkákat követően viszonylag rövid időn belül még egyszer a homlokzat díszítésébe fogtak volna, valószínűbb, hogy a rajz készítője nagyolta el az ábrázolást. A rajzon a homlokzat teljesen tagolatlan, az ablakokat zsalugáter fedi. A timpanon alatti rizalit nyugati tengelyében látható, osztás nélküli zsaluajtóra és nem ablakra utal, vagyis már ekkor lehetett itt valamilyen terasz, talán külső lépcsővel is. A homlokzat alsó részét azonban a rajzon takarják a fák. Az ábrázolás a vázlatossága miatt a helyreállításhoz sajnos komoly támpontot nem nyújt.

A 19. század végén a kastélyról közölt fényképen[7] a homlokzat tagolása nem vehető ki. A kémények félhenger formájú lezárásúak, az udvari árkádok még üvegezetlenek. Az ablakokat ekkor is zsaluk fedték. A tetőablakok már a maiak voltak.

Ekkor az épület tulajdonosa gróf Zichy Rezsőné volt, akinek nagyanyja, Fáy Mária Fáy István testvére volt, és annak halála után így leányágon öröklődött tovább a kastély. Ekkortájt, 1900 körül állíthatták az épületben a ma föllelhető cserépkályhákat,

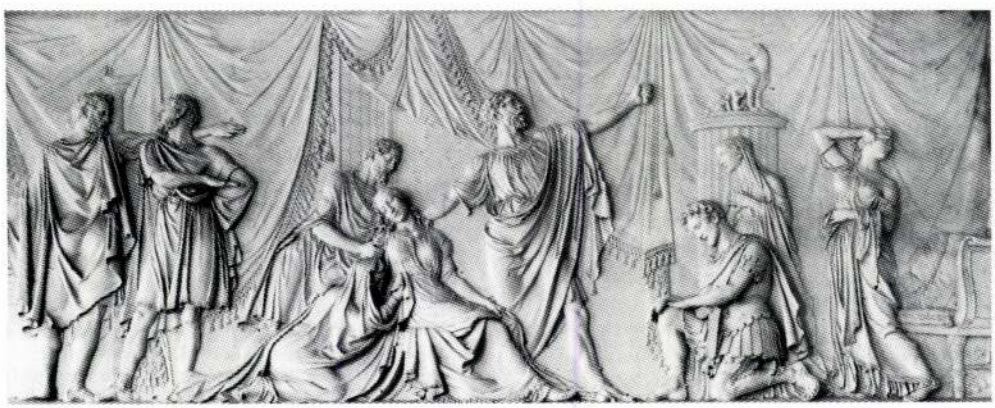

5. Marco Casagrande egyik stukkódombormüve a díszteremben (1939-es állapot; OMvH Fotótár, ltsz. 1732. neg.)

amelyek neobarokkos, szecessziós vagy (neo)copf stílusjegyeket viselnek magukon.

Több helyiségben került elő a 19. század második feléből, illetve a 20. század elejéről származó díszítő falfestés. Az 1. számú helyiségben, a déli szárny közepén (l. a mellékelt alaprajzi vázlatot) a kályhafülke keretén fekete sávban, sárgásbarnával vonalazott, meanderszerű minta látható, mellette sárgásbarna alapon már sablonnal festett, növényi indadísz.

A 2. számú helyiségben sablonnal festett, jó színvonalú, 20. század eleji festést találtam: szürkésokker lábazat felett szürkésfehér alapú, vízszintes sáv, benne sárga virágok kék porzókkal, zöld levelek között, majd világosszürke alapszínen függőleges, fűszerű, magas növények, amelyek a teknőboltozatra is felfutnak (a falakat vízszintesen ugyanis nem zárták felül le). A sarkoknál és az ablakoknál szürke szegély látható, amely a boltozat élei mentén is továbbfut. Ezalatt ugyancsak sablonnal festett, 19. század végi, eklektikus festés: szürkeokker lábazat, feketével keretelt, nagy, türkizkék mezők, a keret mellett kék és piros virágokból és zöld levelekből álló díszítés. A boltozat éleit a szürkésokker keretelősáv követi. Az egyik sarokban, íves kályhafülkében hengeres, jó színvonalú, copf elemeket mutató, sárga cserépkályha a 20. század elejéről.

A 3. számú helyiségben a hátsó falon díszes, pilléres-párkányos keretelésben íves kályhafülke, benne hengeres, zöld, szecessziós cserépkályha. A keretelőpilléren zöld lábazat felett zöld keretben szürkés mező, benne színvonalas sablonnal festett, szimmetrikus füzér- és indadísz a 19. század második feléből. Az oldalfalakon két sablonos festékréteg található. A felső, 20. századi élénkpiros mezőjét akantuszos barna és szürke sáv kereteli. Ez a piros festés nyomokban a díszteremben is megtalálható. Az alsó, 19. század végi réteg rózsaszín mezőjű, szürkéskék és zöld elemekből álló növényi dísz és sötétebb szürke sáv kereteli.

A negyedik teremben a másodikban találhatóhoz hasonló kályhafülke van, sajnos már üres. Az 5. számú helyiségben függőleges sávokból álló festés került elő: barnásszürke kereten belül közép felé egyre világosodó, feketétől halványkékig változó sávok.

A kastély az I. világháborút követően a Felvidékről áttelepült Vitéz Győző tulajdonába került. A helybeliek elmondása szerint 1938/39-ben állították helyre az épületet, ennek jól megfelel, hogy az OMF fotótárában 1939. évi, már a tatarozott állapotról készült felvételsorozat található. A helybeliek közlése szerint a tatarozás előtt a homlokzatok szürke színűek voltak. A régebbi vakolatot teljesen leverték és új, cementes vakolat került a külső falfelületekre, valószínűleg a korábbi vakolatarchitektúra lemásolásával. Feltehető azonban, hogy az idők folyamán ez az architektúra szegényedett, de ennek semmi konkért nyoma nincs a vakolat megújítása miatt. Az új vakolaton az 1939-es sárgás festés felett csak a mai, hasonló színű húzódik. A felújításkor cserélték ki a zsindelytetőt a mai palára. A homlokzatot díszítő stukkók 1939-ben még tökéletes állapotban voltak, nem hiányzott a főbejárat feletti géniuszok harsonája, az oldalhomlokzat timpanonjában megvoltak a címerábrák. Megvoltak a csúcsok; ma már csak egy van a helyén, egy másikat az épületben őriznek. A félhenger lezárású kémények cseréje és leszegényítése az utóbbi években történt.

Valószínűleg a két világháború között készült a déli homlokzat előtt húzódó mai terasz és lépcső. Ennek műkőrészletei sokat szenvedtek, egyes részek leestek, néhány az épület pincéjében található.[8]

Lővei Pál

JEGYZETEK

1. Országos Levéltár, U et C, Fasc. 44/24, 48/24 – vö.: Urbaria et Conscriptiones 4 (Az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportjának Forráskiadványai XI). Bp. 1975. 67.; ekkor Fáy István volt a birtokos.
2. Genthon I.: Magyarország műemlékei. Bp. 1951. 152.; Genthon I.: Magyarország művészeti emlékei 2. Bp. 1961. 93.
3. Zenei lexikon I. Bp. 1965. 608.
4. Pusztai, L.: Marco Casagrande. Acta Historiae Artium XIX (1973) 116–119.
5. Nagy I.: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. IV. Pest 1858. 131–132.
6. M. J: Fáy István gróf kastélya Fájon. Magyar Néplap 1857. II. 775, kép a 774. oldalon.
7. Sziklay J. – Borovszky S: Magyarország Vármegyéi és Városai I. Abauj-Torna vármegye és Kassa. Bp. 1896. 295., kép a 294. oldalon.
8. Rövid fáji munkálkodásom idején az épület egy részét még használták. A vizsgálatokhoz semmilyen fizikai segítség nem állt rendelkezésemre és nem kaptam felmérési rajzokat sem az épületről.
   A jelentés 1986-ban történt megírása óta megkezdődött a kastély helyreállítása, majd a munka az eredetileg tervezett funkció időszerűtlenné válása és a pénzhiány miatt leállt.
   1989-ben Lángi József és M. Nagy Éva falkép-restaurátorok további vizsgálatokat végeztek a falfestéseken, amelyek során 1986-ban tett megfigyeléseimet lényegesen nem módosították. Dokumentációjuk az OMvH tervtárában 28.037. ltsz. alatt található.

megírva

Casagrande Márk

és Ferenczy István

viszonyd

lásd okv.

Bárfai Szabó László

Gróf Széchenyi István

Univers kortársai és

barátai.

MAGYAR MUVESZET

1930. 594–596 l.

Bajó Gy.: Bpest ujabb-
kori épületszobrászata.
Bp. 1942. 61. l.

Dr LUX KÁLMÁN
OKL. ÉPITÉSZ
BUDAPEST, X. SZABÓKY U. 40.
TELEFON JÓZSEF 40-93.

Nagytekintetü Bizo

Casagrande Marco

MAGYAR MŰVÉSZET

~~1925. 500, 504, 505~~
~~1927. 561, 563-66~~
~~1930. 544-97~~
~~1931.~~ 123

Berzeviczy A.:
Az ötvenes évek
képzőművészete.
M. M. 1925.
504. l.

remben.

III 3 - 106

121

Pl. 1906

N. M.

249

Casagrande Marco

esztergui vezescq-
hazi vobrai

Budinis

175. tabla

Budinis C.: Gli artisti italiani in Ungheria. Roma, 1936. 132-136, 153. l. 158-170, 175. t.

a régi szakácsjog légikai rendjén ala-
puló szabály.

A mi minisztériumunk gyakorlata
szerint pedig egyáltalán egyetlen fillér
sem vonható le részletes indokolás-
nélkül, azon elvnél fogva, hogy a köz-
hatóságoknak, minők a minisztériumok
is, – nemcsak az államkincstár, hanem
a magán félek jogos érdekeit is védeniök kell.

Felmerülő esetekben a központi
[illegible]

Casagrande: Válasz Ferenczy István nak. Századunk. 1842.

54. 17.

Minta nyomtatvány iskolai használatra.

Az 1889. évi XXXIV. t.-c. 10. §-a alapján
bélyegmentes.

Klíringforgalon

A csekkszámla száma: _____

<Casagrande Márk>

cikke

írod

Casagrande M:

<) Mátyás-emlék.

Életképek. 1844. I. évf.

1. sz. félév. 161–168. l.

(4. fürel)

Az emlékmek Jentitól

tervezett, Perlaskától

messzett képével.

Casagrande, Marco
szobrász

Casagrande

Der Ungar 1844. 4/vr. 3.

(C.: Project an den zur Errichtung des König Mathias-Denkmals zusammengetretenen Verein.)

Kalmár

Németh László felolvas a kislányainak

Költők a gyerekszobában

IRTA NÉMETH LÁSZLÓ

Az első versköltő, akit a lányaim megismertek, Móricz Zsigmond volt. Első hallásra furcsa: hisz Móricz Zsigmondtól sokezernyi felnőtt táborából is kevesen olvastak verset. Pedig vannak neki elszórva a régi Nyugatokban igen szép, nagycsontú, s kevés piperéjű versei. Azok a versek, amelyeket 1935 karácsonyára a kislányaim fája alá tettünk: nem ezek közül valók. Gyerekeknek írt állatversek, amelyekben az Arany János verselésivel élő fiatal-apa mutatta meg, milyen Pósa bácsija tud ő lenni a maga s a más gyerekeinek.

Az évszámot azért tudom ilyen pontosan, mert 1936 nyarán voltam utolszor Középbogárd-pusztán, a nagybátyáméknál s most, hogy az idén nyáron újból eljutottam az emlékezetes diófák alá, első kérdéseik közt volt: Hát a kis Mehemed mit csinál? Ez a kis Mehemed: Judit, a középső lányom; övele szavaltatták akkoriban a *Mehemed és a törökök* című verset, mely annak a Móricz-kötetnek (Boldog világ) egyik hároméves agyacskához legillőbb darabja. Judit, vagy akkor még Uco lányom, azóta sok mindent olvasott, de a vidéki rokonok számára, akik azóta nem látták, ma is egy tagolatlan, kerek kis törzsű, nagy fej, fehéres szőke haj s egyszerre bölcs és bárgyú kék szem, aki megáll a tornácon s nagyodaadón és gombócforgató szájjal mondja a Mehemed és a törökök állandó rímeit. Én magam is tudom még: egy a négyöt vers közül, amit tudok:

Volt egy török Mehemed
Sose látott tehenet.
Nem is tudta Mehemed
Milyenek a tehenek,
Egyszer aztán Mehemed...

A fülem fonográfájában van a hangsúly is, amivel ő is csodálkozott: »Csodálkozik Mehemed: Ilyenek a tehenek«. Aztán a számlálás: »Meg is számlál Mehemed, Háromféle tehenet«. A hatásos, kihúzásra alkalmas sor vesszői közt ő is megáll: »Fehéret, feketét, tarkát...« Majd egy óvódás-hangsúlyú figyelmeztetés: »Meg ne fogd a tehén farkát«. S végül a bunfordin, de kedvesen elhadart befejezés: »Nem tudja ezt Mehemed, Fölrúgták a tehenek«. Utána persze egy hars rokoni kacaj, nagybátyám vörösen selma arcában a vakító elefántcsontfogak.

A nyolcéves Ucó nem tudná többé úgy elmondani azt a verset, nincs meg torkában a hang, amint nagybátyám szájában sincsenek meg a fogak; a legkevésbbé azonban maga a *Boldog világ* című kötet van meg, amelyet előbb a szülői, később a gyermeki olvasás s a velejáró gyerekszobai hányattatás szinte az utolsó lapig fölemésztett. Arra azonban emlékszem még, hogy Mehemed mellett a legnagyobb sikere a *»Disznók az esőben«* című versnek volt benne. Nemcsak a magam emlékéből állapítom meg, de Ágnes lányom fölkiáltásából is. Mielőtt e cikk írásához fogtam, az egész lomtárat összekerestettem a Boldog világ maradványaiért. Elő is került két lap. — Ni, a disznók, örvend meg neki Gigi, holott azon a két oldalon: nem is a disznók, hanem a Koldus verebek és a Farkas a faluvégen olvasható. Ebenne azonban, aki mind e mai napig csak grafikai köpönyegük után ismeri (a Betűország első lapjain kívül), a könyveket, ez a roncs, melynek fénykora az ő második és negyedik életévé közé esett, mint a »disznós« könyv papírja s illusztrációja maradt meg.

A következő költő-guvernánt Petőfi Sándor volt. Négy éve lehetett: Magda akkoriban tanult meg olvasni. Mint afféle legnagyobbikon, a szülői pedagógia rajta is friss volt még: iskola előtt rákapattuk a betűre. Egy este ott volt a szobámban; elfogódottan szimatolta a tilos világot s a könyveim kérdezgette és tapogatta. Akkor vettem le a nagy Petőfit. Egy 1878. díszkiadás; még az apámról szállt rám; aranyos zöld kötés; rossz képek, imponálóbb, mint amilyen ízléses. — Látod ezt? Ezek a Petőfi Sándor versei. Ő volt a legnagyobb magyar költő. Ő írta a Faluvégént, amit anyuka betanított neked. Ha egy kicsit nagyobb leszel, majd olvasok belőle. — Olvass most, kérte ő.

Négy éneket olvastunk el a *János vitézből*. — Olyan, mint a Grimm, csak versben van — ajánlgattam a költőt, s drukkolva szálltam a rég nem olvasott szövegre... — Tudod, mi a gyöngyház, álltam meg az első ének közepén, mert Iluska a »gyöngyháza« Jancsi szívének. Magda nem tudta, de szemében várakozás volt s nem unatkozás. Az ének végén élőszóval is elmondtam a tartalmát: Jancsi az egy juhász, Iluskát szereti, de azt a mostoha sanyargatja. A magyarázatot azonban únja, azt mondja: Olvass tovább. A harmadik ének végén felsóhajt: Jaj, ez olyan szép s a szeme fekete lesz attól, amit benn lát — a retinája mögött. Az olvasmányból kapott meleg megborzong benne, ahogy egy percre megállunk s a szoba hűvösében van megint.

A negyedik ének végén valami dolgom akadt, elhíttak, látogató jött: már nem emlékszem. Magda ott maradt az utolsó versszakkal. »Ballagott, ballagott a halk éjszakában. Csak nehéz subája suhogott nyakában. Ő ugyan subáját gondolta nehéznek. Pedig a szíve volt oly nehéz szegénynek.« Amikorra visszakerültem: még mindig ott gubbasztott a zöld díszmunka fölött, de már a hatodik énekkel, a rablótanyával gyötörte a betűzgetésben kivörösödött szemét s a nekizaklatott képzeletét. A karjait szakajtó díszmű helyett (melynek lehasadt fedele a kis kar és a nagy könyv aránytalanságára emlékszik ma is) vettünk neki egy egypengős Petőfit; azon tanult meg önállóan olvasni. S nemcsak ő: de Judit, a húga is. Máig is rejtély előttünk: hogyan. Egyszer csak tudott.

Petőfi Sándor költői egyeduralma igen soká, közel másfél évig tartott. Ha hű krónikás akarok lenni 1936 telétől 1938 őszéig. Én magam is támogattam ezt az egyeduralmat. Petőfi van olyan nagy dajka, hogy minden életév találhat rajta elég szívnivalót. De a gyerek is jobb olvasó a felnőttnél: szívesen olvassa el ugyanazt tízszer, százszor; rájár a versre, arra született, hogy klasszikusokat olvasson. Jó volna most a kis pengős Petőfijükből összeállítani, az ujjnyomok, szamárfülek és egyéb oldal-megdolgozások alapján, hogy melyik Petőfi-versen hagyták ők a legtöbb nyomot s melyek ebennük — ami körülbelül egyet jelent. Egyszer ki is jelöltettem benn velük, Petőfi fénykorában még, mi az, ami a legjobban tetszik. A pengős Petőfi azonban még ezen a nyáron is elég fontos útitárs volt ahhoz, hogy valamelyik nagymamánál vagy a Balatonon ott ragadjon. A magamét lapozzuk s nézem, melyikre villan föl az arcuk. Érdekes lista. Egy okos kiadó fölhasználhatná: »Gyermekek Petőfije; szerkesztette két Petőfi-olvasó kislány«.

A híres nagy Petőfi-versekből nem sok van köztük, de ott van majd valamennyi románc- és anekdóta-féle. Ha minden szülői befolyásolás nélkül állíthatnánk össze: az első helyen alighanem a *Farkaskaland* és *Zöld Marci* állna. »Pajtás, te ettél, véres a fogad«. Egyidőben még Gigi álmaiba is bekerült ez a Petőfi-sor. Ha sokat eszik, éjjel dulakodik és kiáltoz, azaz folytatja, amit egésznap csinál. Egy ilyen párnarángató harca közben hallottuk át egész tisztán a gyerek-

Hid. 1940 okt. 4. (2.)

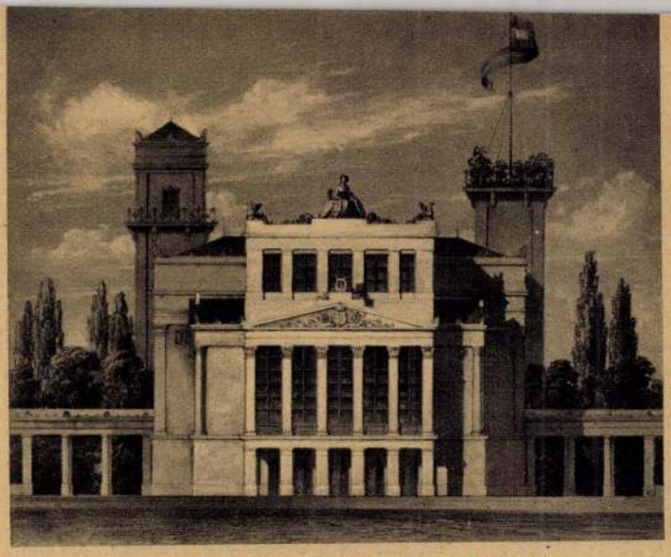

A régi Nemzeti Színház átalakítási terve

Casagrande: Mátyás-emlékmű terve

Henszlmann mellőzött terve az Akadémiáról

Az »új épület« helyére tervezett városrész
(A mai Szabadság-tér beépítési terve)

vében él, de formanyelvében nem. Az irodalomban a mélymagyarság vérkeringése lüktet, az építészet hidegen, mereven áll a maga külön világában.

Az »új épület« beépítési tervét ábrázoló képünk architektúrájával szemben a mai Országház-tér (Kossuth Lajos-tér) most épülő homlokzatai vajjon haladást jelentenek-e? A Szent Imre herceg-úti nevelőintézet és templom mi biztatót tartalmaz arról, hogy felismertük a száz év előtti városépítés alapvető hibáit? A szabadságtéri PK palota útjelzője-e az önállóan kivirágzó magyar építőkultúrának? Hol van az a jelentős, átütőerejű magyar építőművészeti alkotás, amely összemérhető volna a Psalmus Hungaricussal?...

Meggyőződésünk, hogy a magyar építészet ereje valahol elrejtve várja szerephez juttatását. Ezért akarunk közelebb férkőzni építészeink szabad, kötetlen megnyilatkozásaihoz. A mult hibáiban tisztábban, élesebben bontakozik majd ki a mai állapot képe.

Csaba Rezső.

AZ ÚJ VASÚT

DETLEV VON LILIENCRON VERSE

Detlev von Liliencron (1844—1909.), az elmult század végének talán legjelentősebb német költője. Északon, Kielben született, arisztokrata és katonatiszt, kóbor természet. Telivér és egészséges szellemü, eredeti művész, félig impresszionista, félig naturalista. Mesterien fűzi egymáshoz az élmény pillanatképekre bontott alkatrészeit. Megejtő természetességgel ir, sokszor humorosan és romantikus lelkesedéssel, máskor keserü szatirával. Működésétől számitják a modern lira kezdetét.

A koponya szól: »Nagykövet vagyok,
báró vagyok és én közvetitettem
a dán-hollandi béketárgyalást.
Ki bontja sírom márványfalait?
Ki rázza födelét? Feltámadás?
Hitvány jobbágyok rongyos csőcseléke
rántja le mellemről a szalagot,
az Elefánt-rend díszes kék szalagját.
És királyomnak, ötödik Frigyesnek,
jóságos, kegyes uramnak ivorra
festett arcképét, melyet egy derűs
órában ő maga adott nekem,
letépik a szivemről! Nyomorultak!«

De a vasúti munkások — az állam
a sirboltot rég kisajátitotta —
nevetnek a vén koponya dühén.
Egyikük a király képét a Szeplős
Lizinek adja, aki a faházban
snapszot árúl és ágyhelyeket ad ki,
az meg feltűzi és úgy jelenik meg
a munkásokkal vasárnap a bálon.

A koponya szól: »Nagykövet vagyok,
báró vagyok és én közvetitettem
a dán-hollandi béketárgyalást.«
De hiába. A részeg emberek
felmagasztalják a homokkocsi
lőcsére, ott kiséri a fuvart.
Aztán vad kezek tekéznek vele.

A koponya szól: »Nagykövet vagyok,
báró vagyok és én közvetitettem
a dán-hollandi béketárgyalást.«
De hiába. Megunják s odadobják
egy döglött macska mellé a szemétbe.

A koponya bőg: »Nagykövet vagyok,
báró vagyok és én közvetitettem
a dán-hollandi béketárgyalást.«
Hiába minden. Első füttyszavával
túlsüvölti kinját az új vasút.

Fordította: **Szabó Lőrinc**

A közönség postája

MEGHÍVÁS KASSÁRA

Mélyen tisztelt Főszerkesztő Úr!

Kassa jelentkezik. A Híd plakátjai megjelentek itt és ez a tény egyszeriben megadta annak a keretnek a körvonalait, amelyek között a Híd építőinek szellemi gárdája Kasán is megjelenhet, a maga mélyenszántó gondolataival és felismeréseivel, hogy megadja az első jelt a Felvidék öneszmélésére. A Híd munkásait itt nagy feladatok várják, mert Kassa a magyar életnek ez az új végvára a felszabadulás után álomba merült és küzdőkedvét beletemette a formalizmusok kegyetlenül meddő posványába.

A Híd, amelynek valóban meg kell épülnie Dévénytől-Brassóig, nagyjelentőségű megmozdulás lehet, ha mer európai lenni és mélyen magyar. Mindannyian érezzük, hogy a magyarság szellemi és anyagi mozgósítására most van a legnagyobb szükség. Látva látjuk, hogy felemelkedésünk mindaddig csak látszólagos és veszedelmesen bizonytalan, amíg előrehaladásunk mögött teljesen eggyé forrva ott nem áll az egész nemzeti erő. A magyarság erkölcsi és szellemi megujhodásra vár és most állunk rá a nagy történelmi mérlegre; szellemi és politikai függvények leszünk-e, vagy a Kárpátmedence európai szerepének és hivatásának függetlenséget igénylő tényezői?

Három társadalmi forradalom és három nagyhatalom keresztüzében állva kell megfelelnünk erre a kérdésre és kell megfogalmaznunk önmagunkat és minden külső és belső feladatunkat. A társadalmi és politikai kérdések olyan bonyolult szövevényében kell rendet és világosan látható kivezető utakat vágni a Híd építőinek, amely makacs és kemény előítéletekkel van telítve. A munka elől azonban nem lehet kitérni, — a Kárpátmedence törvényét magasra kell emelnünk

Nagyon hálásak lennénk, ha a Híd kassai bemutatkozásának gondolatára mielőbb választ kaphatnánk, hogy azután a részleteket is megbeszélhetnénk.

Főszerkesztő Úr szíves válaszát kérve és mielőbb várva maradtam

mély tisztelettel

Záhonyi Tivadar,

a Magyar Nemzetpolitikai Társaság felvidéki osztályának főtitkára

MAGYARNYELVŰ LEGYEN-E A ZENEI JÁTÉKOS-ISKOLA?

Budapesten szinte gombamód szaporodnak a német, sőt angolnyelvű zenei óvodák. Zsengekorú kicsinyeink járják ott a Ringel-Reihat, Fräulein, illetve Tante felügyelete, vezetése mellett. Nagyon szép és hasznos dolog a zenére hangolt óvoda! Életreszóló kulturális hatások ültető kertje. Akár muzsikus lesz később a kisgyermek, akár nem: amit ott megtanul, az emberségesebbé, érzőbbé, igazabbá és ügyesebbé is teszi. Német gyermek számára el sem lehet képzelni jobb nevelő eszközt a németnyelvű gyermekdaloknál, megtáncolt német meseknél és egyéb hasonlóknál. De ha közelebbről megtekintjük e divatossá vált iskolák bensőségét, úgy tapasztaljuk, hogy *legkevésbbé* német gyermekek azok, akik érdekében oly keresetté lettek a »Spielschule«-k. Magyar szülők járatják oda kicsinyeiket, követvén a régi módit: a gyermek minél korábban barátkozzék meg a hasznos idegen nyelvekkel. A játékosiskola eszerint amolyan kibővített és filléres Fräulein; van, amelyik még autót is küld a gyermekért. És hozzátartozik nagyon hasznos mivoltához, hogy korán hozzászoktatja *társas* élményekhez a gyermeket.

Kívánunk minél szebb gyarapodást a derék játékosiskoláknak. Oly szülők, akik nem fektetnek súlyt arra, fog-e tudni valaha is magyarul — úgy értjük, hogy *jól!* — a gyermekük, csak járassák tovább is egészségben oda csemetéiket. Mindössze azoknak a szülőknek szándékozunk felhívni figyelmét egy körülményre, akik viszont nagyon óhajtanák, hogy rendesen tudjanak magyarul a gyermekeik. Ez a körülmény pedig nem más, mint az a vitán felüli megállapítás, hogy 10—12 éves korukig vegyítetlenül *csak anyanyelvünkkel* szabad foglalkoznunk, ha tiszta és romlatlan birtokunkká akarjuk tenni azt. Apáinknak sohasem jutott eszébe, hogy 4—8 éves korú gyermeküket küldjék idegenbe német vagy francia szóra; jóval később került arra sor. Marad még idő bőven az idegen nyelv megtanulására, ha előbb alaposan megismerkedtünk is a magunkéval. Azoknak a szülőknek tehát, akikhez itt szólunk, melegen ajánljuk a *magyarnyelvű zenei játékiskolát*. Ilyen is akad, bár távolról sem oly bőven, mint más nyelvű.

Sok »hasznot« persze nem igér az ilyen magyar iskola. Mindössze anyanyelvünkre tud megtanítani éspedig jól, mert népdalt, népmesét olt be a fogékony csemetébe, amúgy zamatosan, eredetiben; no meg zenei anyanyelvünkre, népünk zenélő ösztönét öntvén át a hálás, szomjas kis lelkekbe. Nem sok »hasznot« hajt az ilyesmi, mert alig tudunk mit kezdeni vele határainkon túl! Világcéget nem alapíthatunk vele. Ausztráliával nem levelezhetünk ilyen alapon iparcikkeink érdekében. Bankdirektor sem lett még senki azért, mert kifogástalan a magyar nyelvösztöne és magyar zenei készsége. És mégis legdrágább kincsünk, amire az ilyen iskola nevel. Mert az az igazi vagyon, amitől csak a halál tud megfosztani. A fölületes nyelvtudás pedig nem kincs, hanem csak csillám.

Ninesen okunk olyan szigorúnak lenni, mint amilyen Szabó Dezső, amikor egyik Budapesti Sétájá-ban nyilvános megvesszőztetésre mondja méltónak azt a szülőt, aki vétkessé lett gyermeke nyelvbéli megrontásában. Elvégre olyan szülők is akadtak a 16—17. században, akik anyagi haszonra pislogva eunuchchá tették kisfiúkat, hogy később a különös divatnak megfelelő énekessé lehessen. Az ilyen kasztrált énekesek sokszor nagy vagyonok urai lettek és dicsőségüket egész Európa visszhangozta. Aki csak üzletre néz, ám nézzen! De ne hagyják félrevezetni magukat a jóhiszemű derekak, akik csak azért botlanak, mert senki sem gyújt előttük világot azon a hepehupás úton, amelyet a gyermeknevelés rögös útjának szoktak nevezni.

Molnár Antal

EGY MUNKÁS LEVELE

Tisztelt Uram!

Megvettem a »Híd« első számát. Elolvastam.

Sokan érzik majd, hogy csakugyan »Híd« épül a számukra e lapokon keresztül a magyarság azon rétegei felé, melytől eddig oly légmentesen el voltak zárva. Végre híd nyílik a különböző és mégis olyannyira magyar felfogások szabad kiegyenlítődésére. És ebből csak haszon származhat az egész magyarságra!

Mi munkások is magyarok vagyunk. És mindegy, hogyan mondjuk, munkás magyar vagy magyar munkás, nekünk csak egy a célunk: boldogabb magyar hazát teremteni, hol emberhez méltó életet élhetünk!

Ezért a szépséges célért küzdeni tudunk és akarunk is. Ehhez a küzdelemhez kell a »Híd«, hogy a nálunknál tapasztaltabb vagy műveltségüknél fogva áttekintőbb képességű magyarok eszmeáramlatai hozzánk is eljuthassanak. Itt jó talajra találunk! Gazdagon fog hajtani minden olyan mag, mely az ember, a magyar ember boldogulását segíti elő.

Az Önök vezetésével mi is ki akarjuk venni a részünket egy új, jobb magyar szellem kialakításában.

Toth József,
gyári munkás.

A CSODATEVŐ MÉHEK

A méhméreggel való gyógyítás jelen pillanatban még csak tapogatózó kísérletezés s ezért különböző méhészeti szaklapok igen erős bírálattal bélyegezték meg.

Az itt közölt cikk elmondója már világhírességről és egyetemi díszdoktorságról beszél, pedig még semmi olyan haladás nincsen, ami ezt indokolná.

A budakeszi »doktor« még csak kísérletezik.

Fentieket az igazság kedvéért voltam bátor megjegyezni.

Teljes tisztelettel:
Bajkó Ferenc,
Budapest, Csengery-u. 14/16.

MIÉRT VAN MINDEN PESTEN?

Igen tisztelt Főszerkesztő úr!

Végtelen örömmel olvastam első számukat, a »*Híd*«-at. Végre egy igazi, mélységesen magyar hetilap, a külföldieskedő, »általános, európai kultúrát« terjesztő lapok után.

Csak egy nem tetszik, hogy ez a lap is Pesten jelenik meg. Úgyis minden a mammut városban van. Legalább a kultúra terjesztése történne vidéken!

Kérem, izzó szeretettel, óriási akaraterővel dolgozzanak a magyarságért, hogy boldogabb jövője legyen ennek a sokat szenvedett fajnak.

Igaz hálával
dr. Zsolt Zsigmond,
Pécs.

EGY DIÁK LEVELE

Azt hiszem, mindnyájunk álma teljesülne, ha sikerülne minden magyar ember és az ó- és a kialakulóban lévő újvilág között hidat építeni, amely egy új, szebb és magyarabb magyar jövő felé vezet.

Ebben a reményben írom levelem és ajánlom fel munkámat. Igaz, hogy még csak diák vagyok, az idén érettségizem, de talán mégis tudnék valamit segíteni. Én volnék a legboldogabb diák, ha ebben a hídépítésben tevékenyen résztvehetnék.

Szerkesztő úrnak mindenkor kész híve
Lukács Antal.
Újpest, Horthy Miklós-út 73.

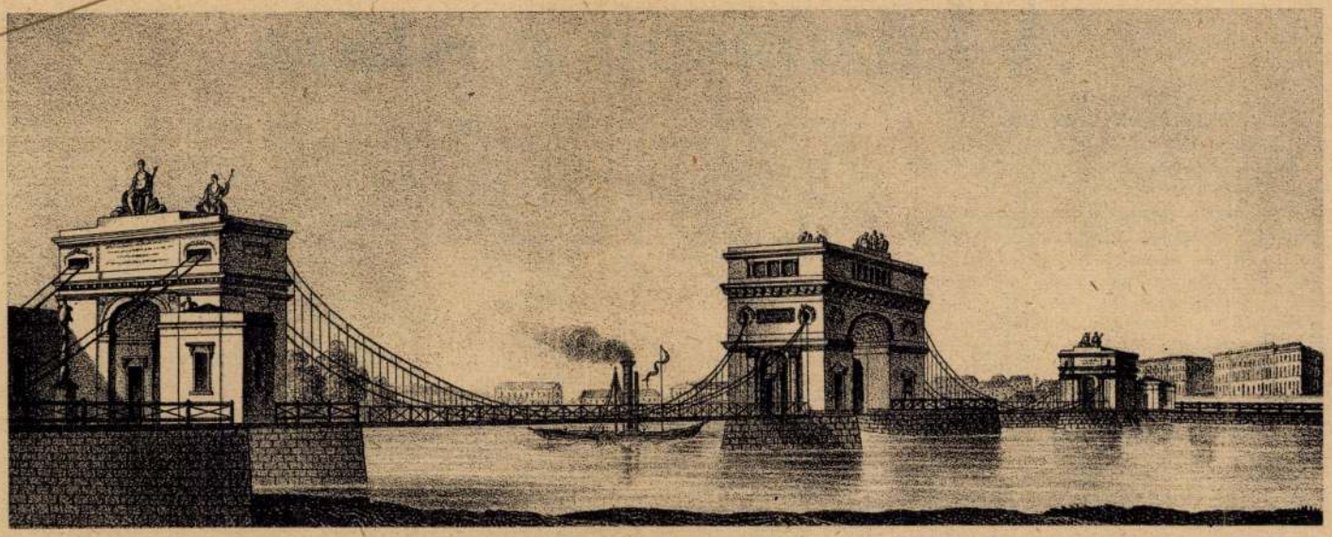

Vásárhelyi mérnök hídeszméje a mai Lánchíd helyére; a középső pillér fölött »Mulatóház«-zal

AMI NEM ÉPÜLT FÖL

Budapest úgynevezett »monarchikus város«. Bécs fénykörében épült. Rendkívül szép fekvése miatt a »Duna királynőjé«-nek szoktuk nevezni, de valljuk meg, hogy a fekvés előnyeit és óriási lehetőségeit száz évvel ezelőtt még nem ismerték föl. *Padányi Gulyás* Jenő a »Híd« első számában megdöbbentő érvekkel mutatott rá városépítésünk súlyos hibáira. Néhány magyar építész ma már világosan látja, hogy lehetne Budapestet valóban a Duna királynőjévé tenni és a százéves hibákat valamiképpen kijavítva, a következő évszázad *magyar fővárosának* alapjait lefektetni. Mert a feladat ez: a *monarchikus* városból egy új és gyökeres városrendezéssel kialakítani a *magyar* fővárost. A magyarság új közép- és keleteurópai szerepe Budapest eddigi szerepét is megnövelte. Ahogyan a mai Budapest építészete hű tükre fővárosunk régi monarchikus szerepének, úgy a következő évek és évtizedek városépítésének már bizonyítani kell balkáni vezetőszerepünket. *Önálló, virágzó magyar építészet nélkül nincs, nem lehet vezetésre képes, erőteljes magyar kultúra.*

A »Híd« feltárja sorozatos cikkekben és képekben városépítésünk »műhelytitkait«. A megvalósult Budapestet ismerjük. Lássuk azokat a terveket, amelyek nem valósulhattak meg. *Lássuk a magyar építőművészet ismeretlen megnyilatkozásait* párhuzamosan a hivatalos városrendezés elgondolásaival. Számtalan életrevaló terv és elgondolás fekszik az építészeti műtermek fiókjaiban. A magyar építőművészetről csak akkor alkothatunk helyes véleményt, ha megismerjük azokat a terveket is, amelyek a gazdasági előfeltételek hiányában, vagy még inkább a pályázatok hibás rendszere, a tehetség érvényesülésének sok-sok akadálya miatt anyagban nem valósulhattak meg.

Kübler Gy. és Eisenlohr & Weige stuttgarti mérnökök esküténi hídterve a mai Erzsébet-híd helyére

Első képsorozatunk ebből a szempontból sok biztatót nem tartalmaz. Budapest sem magyarabb, sem szebb nem lett volna, ha az itt közölt tervek valósultak volna meg. De igen tanulságosak e tervek éppen abból a szempontból, hogy Budapest alapjainak a lefektetésénél milyen szempont uralkodott a tervező műtermekben. Élesen rávilágítanak ezek a képek arra, hogy az ú. n. »európai áramlatokat« hogyan *nem szabad* követnünk. Legújabb építészetünket is (amire még részletesebben visszatérünk) pontosan ugyanaz a bágyadt epigonizmus jellemzi, ami Budapestből annakidején fiók Bécset alakított. Operaházunk, Akadémiánk, Parlamentünk, »Bazilikánk«, a középületeknek és bérházaknak egész sora egy elkésett, jól-rosszul »utánérzett« klasszicizmus jegyében épültek. S meglepő, hogy az itt közölt Mátyás király-emlékmű szelleme még 1940-ben is érvényesülhetett az esküténi Erzsébet-emlékműben és ott kísért még a Károly-körút és Rákóczi-út sarkán most épült bérház homlokzatán is a klasszicitásnak valami leküzdhetetlen nosztalgiája.

A közölt tervek szerzői lehettek kiváló és jó építészek, a ma építészei is a legkiválóbb szakemberek lehetnek, azonban fel kell ismernünk a szaktudás és a művészet közötti nagy különbséget. A magyarságban rejlő építőművészeti alkotókészséget nagyrészt lekötve tartja az uralkodó szerephez jutott »enzseniőr szellem«. Műegyetemünk európai hírű technikusokat nevel, de a művészet gazdag forrásainak feltárásához nincsenek meg az eszközei. Képeink világosan mutatják, menynyire elszakadt — helyesebben: mennyire nem találkozott — a magyar lélek, a magyar formaérzék és építészetet alakító szakemberekkel. Ez a szakadás nagyrészt még ma is jellemzi építészetünket. *A nemzet nyel-*

Dombi József: A
bresti főkapitányság
épülete. Ifjusági Vezető.
1937. 401–405. l. —
u.a.: Ismeretlen Bpest.
A főkapitányság épülete –
Művelődés. 1941. szept. 5.
8–9. l.

A Ba

ben mult évi jinin

megkeresésre s a te

387/908 sz. válaszira

ványi ker ligyigazgi

nyiben a t. Bratis

CASAGRANDE *Márk*, olasz-magyar szobrász. * Campea (Itália) 1804 szept. 18. † Velence 1880. Szülőhelyén és Milánóban tanult, 1830. Ferrarában dekorativ munkákat végzett. Ezek hire keltette fel Pyrker László egri érsek figyelmét iránta, aki 1833. Magyarországra hivta, hol világhirű nagy művésznek tartották s számos tanitványt nevelt. Az egri székesegyházon kivul Pesten, Esztergomban dolgozott. Vallásos és allegorikus tárgyú szobrai a kései klasszicizmus sematikus alkotásai. C. Egerben megnősült s érzésben magyarrá vált. 1848-ban szabadságharc-szobrot is tervezett, de a 60-as években Velencébe költözött.

" felosztásánál.

NE"-t „en 1772"-ben ábrázoló térkép
talin czárnő ül és beszél a ~~[illegible]~~ kétségbeesésében
államfővel, a ki épúgy, mint a czárnő a
Jobbrá II. József értekezik Poroszország kirá-
k jobb kezében kivont kard van, melyhegye
szik. A háttérben jobbra babér- és tölgyfa kö-
ket. A felhők közt két, harsonát fuvó Hír
kép alatt balra:

AU
"

ELFTH

ondon"

alkeretnek 22.7 : 16.7 s a réslapnak 28.6 : 18.7 cm.

8552

266/94 № 7.

Farkas Zoltán: Az

első m. emerületi kép-
kiállítás 1840-ben.
NV. 1939. jul. 9.

A visegrádi Salamontorony fa
rendeltem Rotschild Árpád Nógr
zonban a fa árának ujabb emelk
kedés különösen a deszkaanyagn
fára sürgös szükségünk lévén a
a különbséggel, hogy a deszkas
tem meg egyelöre.

Megrendeltem összesen:

Casagrande,

Marco

1804 – 1880

laid okv

Edvi Eszt

15. l.

20. l.

Edvi Illés Gy.:

Az esztergomi fő-
szekeregyház.
(1822–1869. Bp.
1929.

zöldes bársonykárpitozással. — Zwei Armstühle,
ı Samt überzogen.

onatos üléssel. Olasz, XVIII. sz. — Zwei Stühle,
eflechtsitz. Italienisch, XVIII. Jh.

sz. — Stehlampe, der Schaft aus weissem Milch-

olccal. Bidermeyer. — Kleine Vitrine, Kirschen-

erettel. Hermákkal és oszlopokkal tagozva, némi
er Prunkschrank, Nussholz, reich mit Bronze-
t (teilweise ergänzt). Deutsch, XVII. Jh.

ü kárpitozással. Olasz, XVII. sz. — Zwei Stühle,
i überzogen. Italienisch, XVII. Jh.

t kárpitozással. XIX. sz. — Zwei Bergère, Nuss-
X. Jh.

— Kleiner runder Tisch, Mahagoni, mit drei Füsse.

al. XIX—XX. sz. — Teetisch, Palisanderholz,

l. — Kleiner Tisch, Mahagoni, modern intarsiert,.

— 8*

Casagrande Marco

Gentmüeml

58, 152, 271, 273,
274, 275, 278, 282
297, 298, 305, 340

(Genthon Ic: Morrág
müemlékei. Bp.
1951. (l. Nevmu-
tató)

Gerevich L.: Influssi italiani nell'arte ungherese dell'Ottocento. Corvina. 1939. 420, 421 l. —

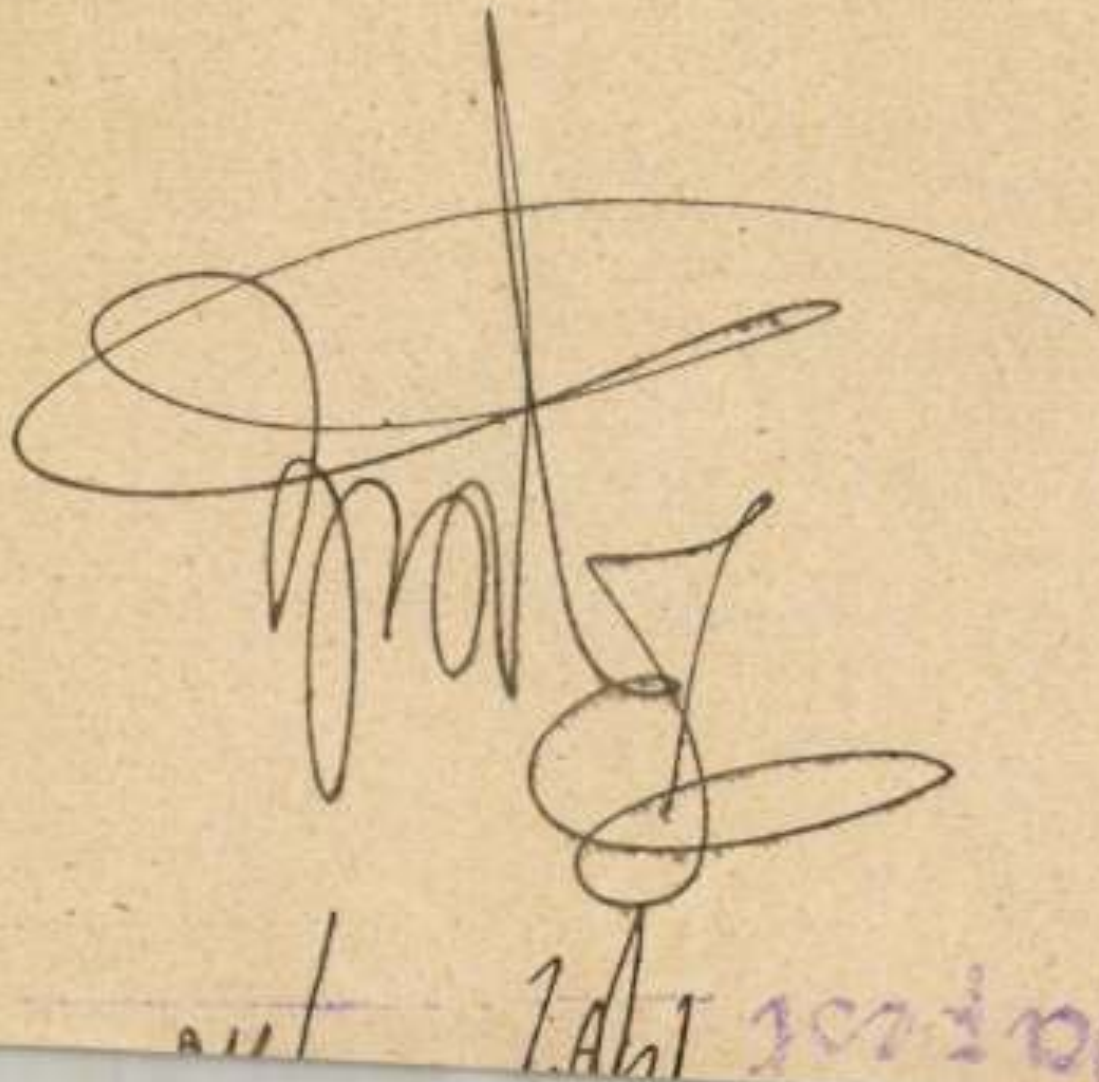

Casagrande, Marco

l. Gerecuropaihelyz.

26.l.

Gerevich T.: A régi m. művészet európai helyzete. Bp. 1924. 26.l.—

GIESSWEIN SÁNDOR GYERMEKVÉDŐ EGYESÜLET
BUDAPEST,
VIII. KER., BENICZKY-UTCA 3—5. SZÁM.
Tel.: 308-65. Hivatalos órák d. e. 11—1-ig.

Nagyméltóságu
Méltóságos
Nagyságos

Müemlékek Országos Bizottsága urnak
urnő

Tekintetes Elnökségének

Budapest.

VI.Állatkerti ut 1.

Casagrande Marco

Cod
2

Gerevich L'arte

23. l.

Gerevich T.: L'arte antica Ungherese. Roma, 1929. 23. l.

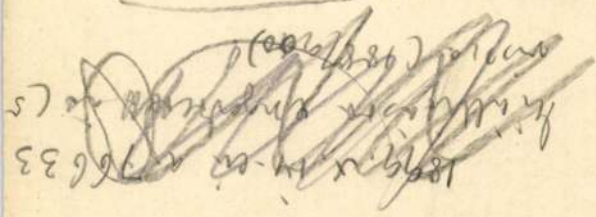

nla:

ában.

z falút ábrázol, lapos tetejű és részben kőkerítésű eme-
~~[illegible]~~. Az előtérben elhaladó út kö-
medencé jénél ~~[illegible]~~ fiatal ~~[illegible]~~ asszony
el ~~[illegible]~~ kiséri a háttérfelé ~~[illegible]~~
közül a középső két társának kar-
haját kontyba tűzte, fülbevalója nagy
érfiák pedig kalapot kis karimával, rö-
ót viselnek. A szemközt lévő épület ud-
nelkednek ki és a háttérben lévő hegy
lenek. Az égboltot sűrű felhők borítják.
unnheimer."

77·5 : 105 cm.

2/98 sz. leirattal 1000. frt. — Elszámol-
4/99), az elszámolás elfogadtatott 1899:
leirattal (277/99)

Casagrande Marco

Haeufler. 1854

III. 55. l.

Haeüfler J. V.:
Buda-Pest. Kat
1854. 55. l.

ek orszagos birottságának
Otto Vernak
Budapest

munk letoltásának sür-
vetkezett; miutan az
eum a szobrot meg
annak el szállitása
a fal kepeket is meg
el ettel kérem ez ügy

Casagrande Marco

l.

Hor Bp

55, 90, 95. l

134, 136, 137. t.

Horváth H.: Bpest művészeti emlékei. Bp. 1938. 55, 90 k. 95. l. 134, 136, 137. t.

DUNASZERDAHELY

Casagrande

Kert. Ung. 115. l.

Kertbeny: Ungarns Männer der Zeit. Leipzig. 1862. 115. l.

Római múzeumok IV. 36.

Casagrande Marco

cród

Koltay Olaszmagyar

75. l

Koltay-Kastner J.:
Olasz-m. művelődési kapcsolatok.
Bp. 1941. 75. l.

Casagrande

~~Korjubévk~~

~~299.371 l~~

Kornis Gy.: A Pázmány P. Tud. egyetem alapítása 300-éves évfordulójának jub. emlékkönyve. Bp 1936. 299.371. l.

Tétel	Idő	
	hó	nap

Az utazás részletezése és felszámítása

utinapló.

.....

.....

.....

.....

.....

.....hó.....nap.....óra.....perc.

.....hó.....nap.....óra.....perc.

s a költségek	Összeg		Jegyzet
	P	f	

Casagrande Marco

íród

Körösy László ~~dr~~:
Esztergom. Esztergom
1887. 179. l.

Casagrande Márk

1804 – 1888

az esztergomi székesegyház
nyugati frontjára faragta
szent István óriási álló szobrát
és a falba helyezett kő-
domborzumvet, amely szt István
ábrázolja, amint a koronát
Szűz Máriának fölajánlja.
Az előbbi szoborból már
csak részletek vannak meg,
helyébe Kiss György érc
szobrát állítottak –

Lepold Antal

szent István király ikonográfiája.

~~Szent István emlékk. III~~

~~145. l.~~

Seredi J.: Szt István emlékkönyv
III. k. Bp. 1938. 145 l.

KÁRMELITA RENDHÁZ

GYŐR.

□□□

Casagrande Márk.

Lesko József: Az egri szeresegyház, Egri Egyházmegyei Közlöny 1915. 152 l. 164, 165 l. 167 l. 173 l. 174 l. 176 l.

Czéh ek, debreceni, artikulusai VIII. 123

Casagrande

l.

LykaMagymű1300-50

~~[illegible]~~ 350-3, 395-7,
471, 472, 48~~[illegible]~~ l.

3.

4.

Casagrande Marco

vod

~~Lyka Magy. Muvel~~

~~544. l - 545. l.~~

Lyka K.: A nobrá-
nat. M. Muvelodei-
tört. V. k. Bp. é n.
544, 545. l

5669

40.214. — K. M. E. Ny.

Majer István: Casa-
grande m. és Herbin-
ger Ferenc esztergomi
működésök. Szá-
zadok. 1842. 54. f.

Eventuelle Qualitäts-Differenzen unter na

en oder 4 Monate Akzept ohne Skonto.
nicht einlangt, gilt Kassaregulierung vereinbart.
rer Faktura um _____ per 50 Kg.

ns prompt zurück.

Casagrande Márk

Inód
z

~~Nagy Magyarkép~~

~~I. v. 148. l.~~

Nagy M.: Mország
képekben. Pest 1870.
I. 148. l.

HELYSÉG

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

KOR

ŐRZÉSI HELYISÉG

TULAJDONOS

MÉRET

TÁRGY

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS)

FÉNYKÉP, RAJZ

~~Alexy Károly~~

Casagrande

Ferenczy István

Avvákt

Ney Ferenc: Casagrande uj terve Mátyás király emlékére. Életképek

1845. II évf. 1. félév

482 — 485. l.

Casagrande Márk

wód

Nyizsnyai Iván:

Az egri főszékeregyház
uj szentélye Eger,
1905.

564. N°-177

4321. Wouterus

~~Wouter~~ Verschuur.

Sz. Amsterdamban 1812. junius

A. rév.

~~Folyómenti vidék.~~

Széles folyó mentén, van a ~~mely~~ ~~jat~~ pedig kutya, felmálházott szamá várakozó férfi meg asszony és távoz ~~hol egy~~ szalmafedeles ház ~~van gálá~~ közelebb lyel a postás foglalkozik, két lova a melynek tetején fiatal asszony ül mellé telepedett fiú, egy pipázó ka csis, egy kosarat vivő gyermek és e képez csoportot. ~~A mögött~~ Kisse hátrább faktól kö münket balról kerek toronynyal, a m háttérben községek vannak épületeik térben, ~~mely~~ középütt a hegy oldalo hőzött. Jelzése alól jobbra piros b

Festmény, aranyozott keretb

(Vaszon, méretei 88.5 : 113.

B: N-564. ↓ Becsértéke 5000 K.

Jelzése 29.—

~~Jegyzet.~~

~~Verschuur: Landschaft a~~

~~88.5 cm. hoch.~~

↓ és a régiben pag. 69. N° 21.

Mo

Mo

Mo

(671)

Casagrande Marco

Ired

Oroszlán szobrászat

4. l.

Oroszlán Z.: A
m. szobrászat a 19.
században. Bp.
1936. 4. l.

~~Klio~~ VII. 32.

Casagrande Marco

Pálinkás László:

Marco Casagrande.
Kny. Olasz Szemle.
8-r 32 kép. 22. l.
Bp. 1942

Genf (1724)

...y helyreállítása

...vi lenámolás

...ek is nyugták alapján

	Mevétel	Kiadás
...ján	700 –	—
... nyugtája	—	19 94
... I. nám	—	134.40
II "	—	85 58
885 fnám.	—	21 30
...ytája	—	55 –
... utján	700 –	—
III–IV nám	—	48. 35
...ma fav. nyugtája	—	560 –
"	—	195 –
...detési pótléka	—	164 –
...neten	1400 –	1283 57

2'

Casagrande Marco

l.

Péter II.

86 l.

Péter A.: A m. művészet tört. II. k 183. p. 86. l.

Casagrande, Marco

Pipics Z.: Az első
pesti tárlat. UM.
1936. jan. 5.—

~~Vencsellö~~ h. n. VI. 227

Casagrande Marco

nobrász

~~Pataky 1951~~

~~199. l.~~

Pogány Ö. G.: M.
nobrászat a XIX. n.
első felében.
Bp. 1939. 49

54. l.

kás és születési év pontos

videbb időn belül de legkés
li 12 órájáig, Budapest Szék
küldje meg.

Budapest. 1906 év

A miniszt

osztály

elnöki

A Műemlékek Országos Bizottsá

Casagrande Márk

irod

Roh Hunf

II. 181, 183 l.

Rohbock L. —

Hunfalvy J.:

Mország és Erdély eredeti képekben. II. k. Darmstadt, 1863. 8, 9. 181, 183. l. —

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Casagrande Marco

l.

~~Schoen 1948~~

~~20. l - 22. l -~~

Schoen s. i Fővá-
rosunk 1800-73.
Közt. Bp. 1948.
20, 22. l.

fordult
~~[illegible]~~, négyszögletes háttérrel. Feje elől
szakála ősz. Ingének gallérja lehajtott, nyak-
ötötte, mellénye ki vágott, ~~[illegible]~~ kabátjának

átter méretei 63.2 : 45.4 cm.

?738. (irás előtt).

107/95 № 133.

Siklóssy L.:
„Hotel de L'Europe".
Tükör, 1939. 436 sz
437. l. (Keppel.)

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
124/1909.
Kr. III/16

KÖZALAPÍTVÁNYI
KIR. ÜGYIGAZGATÓSÁG.

1860 szám.

1909

A válaszban szíveskedjék
e számra hivatkozni.

A Műemlék

Casagrande

l.

Szana 1890

41. l.

Szana T.: A m. művészet szára-
dunkban. Bp.
1890. 34. 41. l.

lések során a müvészek megis
máival és tudásukat felhaszn
arányait pontosan mérik és m
natomiai tanulmányokat folyt
vállakoznék. Persze ez a láz
a nagy mestereknél egészen e
szükségük a méricskélésre, n
lyes arányok.

Amikor a renaissance festő
husból legyenek és az életet
érezhessük belőlük, a fényt
jen és háttérbeszoritson, hog
tegyen és vidámmá, vagy szomo
árnyék a plaszticitás legegys
jezői. De nemcsak fizikai mon
a fénnyel, tehát nemcsak azt,
a hozzánk legközelebb eső rés
tartalmi kifejező is a fény.
mosódása, mintha vékony füstb
sfumato, már maga is hangulat
jez ki. - Minden müalkotásn
mény lényeges szerep jut a sz
zönségnek. A ki nem mondott s
festett szinek, ha érezzük ők
azok, amelyeket leirtunk, vag
és ezáltal megrögzitve változ
és azok a szinek, amelyeket a
jával alkottat meg minden a

Szomrecsányi M.: Eger és környékének részletes kalauza. Bp. 1925. 11, 23, 25, 26, 28 l. — U.a.: Két kis Sit. Janos-sobor Pyrker pátriárka érsek hagyatékából. MM. 1927. 563–566 l. (Képpel) — U.a.: Eger művészetéről. Bp. 1937 1, 143, 175–178, 182–184 l. (Keppel)

izottság !

rendeletnek, van szerencsém Egyédi
utalt 1406 kor. 70 fill. végjárandó-
idecsatolva, a tőle átvett 450 koronás
bemutatni, azzal a kéréssel, hogy ezt

Casagrande Mario

rod

z

Thieme-Becker

VI. k. 99. l.

(Lyka)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Casagrande Márk

vod

Türk Frigyes: Eger
vára. Eger 1906.
41 l. képpel

BUDAPEST
96 XI-9 12

Casagrande

egri szobrai

Cród

2

~~Velics 1894~~

~~89. l.~~

Velics L.: Az egyházi művészetek tanulmányozása. Bp. 1894. 89. l. – U. a.: vándorelőadásaim az egyházi művészetről. Bp. 1912. 178, 179. l. –

Franz

2130. Eybl:

Sz. Wienben 1806 április 1-jén. 7

Saját arczképe.

Evarlat

Mellig, kissé jobbra fordu
les karimáju ~~kapaja~~ kalapja sz
szakálla barna. Nyakkendője pi
nyege galléros.

Vászon, méretei 79: 63.2 c
Delhaes István hagyatékább
Átvétetett 1902: I. 12-én

904: IV. 27.

Voit P.: Az egri
főszékeseggyház.
Bp. 1934. 9, 50–56,
72, 74, 75, 80, 86, 93, 101.
103. l. (Képekkel.) –
u. a.: Régi m. ott-
honok. Bp. c. n.
274, 278. l.

Casagrande

l.

Weiss Anna

Izsó Miklós élete
és művészete.
Bp. 1939. 63. l.

Edde, Kast

60

Képe 62

Casagrandé

l.

Wallentinyi Dezső

Ferenczy Károly
levelei.
Rimaszombat
1912. 339. l.

Casagrande

l.

Weisz Anna:

Bp. Miklós élete
és működése. Bpest.
1939. 63. l.

Casagrande, Marco

röd
2

Voit Pál

Régi magyar otthonok.
Bp. c. n. 274. l.
278. l.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
562/911 Bp. VII/25

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR.

191 1 évi 15982 számv. sz.

.....ügyosztály.

A válaszban a megkeresés számának és évének pontos feljegyzése kéretik.

Méltóságos

br. F O R S T E

a müemlékek országos

Folyó évi jun

becses átiratára való hivatko

László bizottsági tag óbudai

nyesitve, tisztelettel vissza

	W. W.
... Ein Historisches Basrelief in Fronton	2000 f.
Eine Historische Gruppe über die Attique die Superen sind 15' hoch . . .	1750 „
2 kleine Basreliefs	1374 „
stb. stb. . . .	

XVI.

CASAGRANDE, A HOMLOKZATI SZOBORDÍSZEK VÁZLATÁHOZ MELLÉKELT SZIMBOLIKA MAGYARÁZATA.

Egri érseki gazdasági levéltár. Delineationes.

1. *Magna est Charitas.* La Carità la figuro come maestra nell' Amore di dio, e del prossimo, come insegna S. Paolo — Charitas fraternitatis invicem diligentes — Quindi con due putti che a vicenda s'abbracciano — l'Amor di Dio, e del prossimo — distinti uno con fiammicella sopra la fronte e rivolto a fornirsi di Dio, avendo l'altro in una mano fromento ed uva, per se e per gl'altri.
2. *Sola Fides sufficit.* Idea dell Autore. La Fede ha la croce ed il calice soliti emblemi: la poggiai poi sopra le leggi Cristiane ed antiche che costituiscono la nostra credenza, ed il potere di essa indicato nelle chiavi.
3. *In Te, Domine, speravi.* Umilia il cuore a Dio, e per i meriti di G. C. Tanto nelle buone come nelle avverse cose di questo mondo spera rimedio e poscia la vita eterna: l'ancora che ha il Genietto è il solito attributo: le spine ed i fiori in una mano indicano le buone, e avverse cose che accadono, e il cerchio nell'altra l'eternità.

Hochwürdigste Domkapitel gütigst resolwierte Remuneration, wovon mich ein Schreiben des Herrn Erzbischofs datums 25 May 1847 in Kentniss setzte.

Da aber der Beschluss des Himmels es Anders verfügt hat, ich nicht nach Erlau gekommen bin und mir jetzt blos die Trauer für meinen verlorenen gnädigen Beschützer auferlegt ist, ich auch gegenwärtig durch die Vorarbeiten für den Graner Dombau gehindert bin von Pest abzugehen, so erlaube ich mir hiemit schriftlich meinen Dank auszusprechen, bitte denselben gütig und gnädig aufzunehmen so wie meinen Wunsch: Euer Hochwürdigstes Domkapitel wolle mir Gelegenheit durch irgend einen Auftrag geben, ihn thätig an Tag legen zu können. Pest am 9-en Jänner 1848. Euers Hochwürdigsten Domkapitels unterthänigster Diener

Joseph Hild Architekt.

A határozat szövege a hátlapon.

1848 jan. 15. ... *Hild építőmester levelére határozat.* Fő Tdő. Lévay Sándor kanonok helyettes m. p. Úr tudósítsa Hildet, mikép a káptalan által elvállalt ... fizetendő 2000 pgő fkat a kijelölt időkben bizonyosan meg fogja kapni, az Érsek tömegét illetőleg lépések fognak tétetődni, hogy az abból esendő 2000 p. fkat is, ha lehetséges megkapja.

Jegyzette Lipovnicky János Tanácskozmányi Jegyző.

XV.

CASAGRANDE SZOBRÁSZATI MŰVEINEK RÉSZLEGES KÖLTSÉGVETÉSE.

Egri főkáptalani magánlevéltár. Div.: A. Fasc.: 9. N.: 443. 1. Koestenberechnung, über die neu zu erbauende Cathedral Kirche in Erlau.

[93] LYKA KAROLY: id. m. IV. k. 20. l.

[94] *Egri érseki gazdasági Iár.* Delineationes.

[95] Possagno. La gipsoteca canoviana. — „Das Modell dieser Statue, die nie ausgeführt worden ward, — im Jahr 1815 entworfen. Es ist einer der letzten Gedanken des Künstlers ..." Lásd: *Die Werke Canova's von* H. DE LATOUCHE. 5-te Lieferung Stuttgart. 5. l. Die Religion. — Canova és Casagrande két műve közti kapcsolatul l. „... mit Cicognara beriet er sich (Canova) über ein riesenhaftes Standbild im Inneren der Peters-Kirche... ...eine etwa dreissig Fuss hohe kolossal Figur des Glaubens... ... schaffend." (l. 89. jegyz.) *Künstler Monographien XXXIII. Canova* von ALFRED GOTTHOLD MAYER. 82—85. l. Abb. 67. Der Glaube. Originalmodell in SS. Martina e Luca in Rom.

[96] *Honderű* 1847. MAJER ISTVÁN: *Casagrande* 214. l.

[97] L. SZENDREY-SZENTIVÁNYI: id. m. I. k. 134. l. Bauer Ignác alatt. — LYKA KÁROLY: id. m. IV. 88. l.

[98] Summarium Rationum ... (l. okmánytár IV. Erogatio 31. és 32.)

[99] *Egri főkáptalani m. Iár.* Div.: A. Fasc.: 9. N.: 439. 1838 május 31. kelt jelentés. 13. §.

[100] SZENDREY-SZENTIVÁNYI: id. m. I. k. 466. l. — *Művészet.* 1902, 78. l.

[101] EDVI ILLÉS GYULA: id. m. 44. l.

[102] LYKA KÁROLY: id. m. IV. k. 20—21. l.

[103] L. Az egri érseki líceum múzeuma. SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Az egri érseki líceum múzeumának tárgymutatója.* Eger 1931, 4. kiadás. Sorszám 325. és 336. 45—46. l.

[104] *Egri érseki gazdasági Iár.* Delineationes.

[105] A főkáptalan jkve 1880 ápr. 8. 134. sz. Casagrande özvegyének levele szerint a két kerub már majdnem készen van márványból kifaragva. A főkáptalan megbízza Bartalos Gyula egyhm. áldozópapot, menjen *Cisonba* s szakértővel nézesse meg a szobrokat. Az eredetileg megállapított 3600 frtból Casagrande 1865-ben 1300 frtot, 1867-ben 1300 frtot, a talapzatokért 600 frtot kapott. 1880 jún. 8-án (222. sz. a.) Bartalos referálja, hogy *Ferrari* szobrásszal megnézte a szobrokat, amelyek háromnegyed részben készek. 1880 aug. 19-én a főkáptalan kiküldi Bartalost újra, hogy fizessen 1200 ftot az özvegynek, s hozza el a szobrokat, amelyeket *Huszár Adolffal* faragtatnak teljesen készre. SZMRECSÁNYI MIKLÓS úr szívességéből közölt adatok. Szendrey—Szentiványi idevonatkozó adatai tévesek.

[106] *Egri érseki gazdasági levéltár.* Delineationes.

[107] Casagrande dispensatio kérvénye. SZMRECSÁNYI MIKLÓS úr szíves közlése.

[108] Marco Casagrande felesége sz. Kovács Mária levelei Cison di Valmarinoból Haynald bíboroshoz. SCHOEN ARNOLD úr szíves közlése.

[109] EDVI ILLÉS GYULA: id. h.

[110] MAJER ISTVÁN: *Casagrande.* Honderű. 1847. 215. l.

[111] SZENDREY-SZENTIVÁNYI: id. m. I. k. 229. l. Casagrande.

[112] Casagrande haláláról szóló gyászjelentés. SCHOEN ARNOLD úr szíves közlése. (l. okmánytár XVII.)

[113] ARTHUR ROESSLER: *Josef Danhauser.* Wien—Leipzig. 68. l. — Thieme—Becker: id. m. V. k. 354—55. l.

[114] L. SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Az egri érseki líceum múzeumának tárgymutatója.* Eger 1931, 49. l. Sorszám 366—369.

[115] Danhauser bennünket közelebbről érdeklő munkáira l. Roessler id. m. 68—70. l. Chronologisches Verzeichnis der Arbeiten Josef Danhausers, nach seinen eigenen und den Aufzeichnungen seiner Gattin, zusammengestellt von Maria Freifrau v. Münchhausen, der Tochter des Meisters.

1828. Wallensteins Gran (Pyrker).

1829. Zwei Kopien nach Palma Vecchio und Polidoro in Erlau für Pyrker gemalt.
Altarblatt. Domherr Daczak in Ungarn.
Altarblatt. Erzbischofstum Erlau.
Zwei Skizzen für den Fiscal Tarnoczi in Erlau.
Viel bei Pyrker restauriert.

1830. Grosse Pause wegen des plötzlichen Todes Meines Vaters während meines Aufenthaltes in Erlau.

1831. Die Schlafenden, bei Pyrker in Erlau.
Atelier mit Jean d' Arc, 4 Fuss lang für Pyrker.
Ottokars Tod (Pyrker).
Altarblatt, 20 Fuss hoch, 7 Fuss breit. St. Stephan empfiehlt die Krone Ungarns der Mutter Gottes. Nach Sajos oder Fajol (Szajol.)

1832. Altarblatt, nach Parharvat (Bánhorvát).
Porträt Pyrkers 4 Fuss hoch.
Mehrere Porträts, Studienköpfe und Kopien nach Gemälden der Erzbischöflichen Galerie in Erlau gemalt.

1834. Altarblatt für Graf Czyráky Maria Heimsuchung, Schloss Lovas-Nereny (Lovasberény).
Grosses Altarblatt für die neue Erlauer Domkirche, 21 : 19 Johannes der Evangelist, angenommen für 2000 fl.

1835. Das grosse Altarblatt vollendet.
Christus am Kreutz, Altarblatt für Pyrker.

[116] Id. m. 21. l. *Allgemeine Theaterzeitung.* No. 173. 1835 augusztus 31.

A számadás tételei között:

23. Architecto D. Josepho Hild adrationem Suscepti laboris . . . . . 100 f.
24. Eiusdem Delineatori eodem titulo . . . 205 f.
28. In Honoriam et Compensatione Sumptum iteratis itineribus ante inchoationem Operis per Architektos Packh et Hild factorum 600 f.

Summa Universorum . . . . . 37.787 f.

Sig. Agria, Die 20. Juli 1831.

Ant. Naidhart A. Epplis R. Exactor et Aedil Cassa Eccia Peptor.

III.

PYRKER ÁLTAL 1835 MÁJUS 1-ÉN KIÁLLÍTOTT BIZONYÍTVÁNY CASAGRANDE SZÁMÁRA.

Schoen Arnold úr nb. közreadása folytán. Egykorú másolat.

Copia dell' attestato che mi fece il sottoscritto.

Il Sottoscritto attestata: ch'il Sigr. Marco Casagrande Scultore Veneto, ha esequito un lavoro importantissimo per la Nuova Cattedrale di Erlau, cioè Cinque Statue di pietra dura, La Fede, Speranza e Carità, e due Angeli; delle quali la prima è alta di piedi 17. di Vienna, le altre due di 16, e li due angeli di piedi 14 che furono collocate sul Attico della Chiesa tutte di bellissime proporzioni mosse e forme, e giudiziosamente ideate Cosiche l' Artista già conosciuto di altri Suoi lavori e premiato colla gran Medaglia all' I. R. Accademia di Milano, ha dimostrato pure con quest' opere d'esser degno che sia nominato fra i più valenti Scultori d' Europa e raccomandato pure a tutti per la sua lealtà ed irreprensibili Custumi.

Agria, o Erlau im Ungheria 1-mo Maggio 1835.

Giov. Ladislao Pyrker Patr. Arcivescovo. Loco sigilli.

OKMÁNYTÁR

I.

A SZENT ISTVÁN ÁLTAL ALAPÍTOTT EGRI PÜSPÖKSÉG ALAPÍTÁSÁT MEGÚJÍTÓ OKLEVÉL.

Egri érseki gazdasági levéltár vasszekrényében.

IV. Béla király 1261-ben kelt oklevelének az V. István-féle 1271-iki átírása szerint „. . . ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod sancta mater ecclesia Agriensis in honorem S. Joannis Apostoli et Evangelistae dedicta, cuius fundator et dotator sanctus rex *Stephanus* primicerius regni Hungariae et Apostolus praecipuus miro modo fuit et est."

Valaminť: „Super omnes ecclesias cathedrales regni Hungariae per tot donationes et libertates per sanctos reges donatas et concessas, sedebat ut domina gentium in sede maiestatis suae diademate pulchritudinis decorata."

II.

HILD ÉS PACKH RÉSZÉRE KIUTALT ÖSSZEGEK ELSZÁMOLÁSA.

Egri főkáptalani magánlevéltár Div.: A. F.: 9. Nr.: 445. Summarius Extractus Sumptuum in Structuram Novae Ecclesiae Metropolitana Agriensis, usque hodieram factorum.

bis Abschluss des Vertrags . . .	6.000 fl.
bis Anfangs April 1832	6.000 „
bis Ende Juni 1832	3.500 „
bis der Dachstuhl aufgestellt ist .	6.000 „
Im Jahre 1833 bis das Kuppeldach aufgestellt ist	3.500 „
	25.000 fl.

Zur Urkund dessen ist dieser Bau-Vertrag in drei gleichlautenden Exemplarien verfasst und durch drei Unterschriften und Sigill bekräftigt worden.

Sigl.: Erlau den . . . November 1831 *Franz Wieser Zimmermeister.* P. H.

Joh. Lad. Pyrker Patr. Erzbischof. P. H.

Karl Rayner der Erlauer Domkapitel Gross. Prob. Ä. P. H.

VII.

CASAGRANDE 1853 MÁJUS 1-ÉN KELT LEVELE HAYNALDHOZ.

Schoen Ärnold úr tulajdonában és nb. engedelmével.

Reverendissimo Signore!

S'io avessi ascoltato il mio cuore gli avrei scritto troppe volte, ma il riflesso sulla multiplicità dei suoi gravi affari mi a trattenuto di disturbarla. Però al desiderio vivissimo di sapere della sua salute e di quella dei suoi affettuosi parenti o fatto un torto tanto tacere, essendole assai affezionato per la stima grande che gli o quanto per la gratitudine che le professo indelebile ai Suoi buoni offizi prestati in diversa circostanza i quali dimostrano la virtù somma del suo cuore ch'io vorrei fare il possibile di meritarmi.

Nutriva già la dolce speranza di riverirla in Gran un anno è scorso chiamandomi costà alcuni obblighi a Lei noti, ma s'intromise tali disgustose circostanze e rispetto alla salute ancora, che mi passò il tempo precioso deludendone il progetto.

Sul principiar di quest' anno mi lusingava d'aver nove di Lei reverendissimo Signore dal famoso Architetto della Basilica Giuseppe Hild, che era a Venezia dal Professor Grigoletti, Pittore veder la gran palla della detta Basilica, il quale mi scrisse di Concerto con medesimo Signor Hild, che lo aspettasse quì in Cisone s'immagini se lo o aspettato alcuni giorni con dolcezza di cuore un uomo si dotto ed a me si caro? ritardando poi a venire perdei la pacienza e sono andato incontro fino a Venezia, ma il Signor Hild era di già partito dal Grigoletti e da quella Città. Grigoletti mi solecitò a ritornare a Cisone facendomi di nuovo sperare di vederlo in mia casa, forse di ritorno da Verona: può credere quale fu il mio dispiacere ritornato ch'io fui nel vedermi totalmente defeso di tutte le mie speranze e care curiosità. Corsi subito al Signor Hild, ma non ha'il conforto di darci risposta, e di più sono passati alcuni mesi; non vorrei credere che gli fosse succeduto qualeche disastro? Sentiva con sommo piacere della sua graziosissima lettera, che l' Eminentissimo Cardinal Primate si empi con zelo grandissimo a dar compimento alla Basilica, questo era un . . .

VIII.

PYRKER LEVELE HILDHEZ 1847 MÁJUS 25-ÉN.

Egri főkáptalani magánlevéltár Div.: A., Fas.: 9. N.: 443. Másolat.

Erlau den 25-ten May 847. Lieber Herr Hild! Mit Vergnügen melde ich Ihnen, dass ich endlich auch bei

KÉPEK JEGYZÉKE.

Oldal

1. Székesegyház-terv. (Alaprajz) 12
2. Székesegyház-terv. (Oldalnézet) 13
3. Székesegyház-terv. (Alaprajz) 16
4. Székesegyház-terv. (Homlokzat és toronyrajz) 17
5. Székesegyház-terv. (Belső rajz) 19
6. Az egri főszékesegyház alaprajza 36
7. Az egri főszékesegyház homlokzata 37
8. Az egri főszékesegyház oldalnézete 40
9. Az egri főszékesegyház belseje 41
10. Az egri főszékesegyház hátsó homlokzata 42
11. A római Pantheon homlokzata 44
12. Az egri főszékesegyház modellje (Homlokzat) 45
13. A nagygannai Eszterházy sírbolt (Oldalnézet) 47
14. Az egri főszékesegyház modellje (Oldalnézet) 47
15. Canova: „La Fede" szobra 52
16. Casagrande vázlatrajza 53
17. Szoldatics Ferenc: Az egri főszékesegyház Mária-kápolnájának falfestményei 61

XVII.

CASAGRANDE GYÁSZJELENTÉSE.

Schoen Árnold úr tulajdonában s nb. engedelmével.

ALLE 7 POM. DEL. GIORNO 5 FEBBRARIO 1880
CESSAVA DI VIVERE IN CISON DI VALMARINO.

MARCO CASAGRANDE

SCULTORE
SOCIO D'ARTE NELLE R. ACCADEMIE DI VENEZIA
E MILANO

—

COLLA PACE DEL GIUSTO COL SORRISO DEGLI ANGELI
CHE VAGHEGGIÒ NELL' ARTE
A QUINDICI LUSTRI DI VITA COMPIUTI
SPIRO LA VIRTUOSA ANIMA SUA
NEL BACIO DEL SIGNORE

—

AI CONOSCENTI AGLI AMICI
LA DESOLATA MOGLIE
IL TRISTE ANNUNZIO PORGENDO
PER LUI
DOMANDA UNA PRECE

—

Moritz Egger

Casagrande, Marco

XVII.

CASAGRANDE GYÁSZJELENTÉSE.

Schoen Árnold úr tulajdonában s nb. engedelmével.

ALLE 7 POM. DEL. GIORNO 5 FEBBRARIO 1880
CESSAVA DI VIVERE IN CISON DI VALMARINO.

MARCO CASAGRANDE

SCULTORE
SOCIO D'ARTE NELLE R. ACCADEMIE DI VENEZIA
E MILANO

—

COLLA PACE DEL GIUSTO COL SORRISO DEGLI ANGELI
CHE VAGHEGGIÒ NELL' ARTE
A QUINDICI LUSTRI DI VITA COMPIUTI
SPIRO LA VIRTUOSA ANIMA SUA
NEL BACIO DEL SIGNORE

—

AI CONOSCENTI AGLI AMICI
LA DESOLATA MOGLIE
IL TRISTE ANNUNZIO PORGENDO
PER LUI
DOMANDA UNA PRECE

—

KÉPEK JEGYZÉKE.

Oldal

1. Székesegyház-terv. (Alaprajz) 12
2. Székesegyház-terv. (Oldalnézet) 13
3. Székesegyház-terv. (Alaprajz) 16
4. Székesegyház-terv. (Homlokzat és toronyrajz) 17
5. Székesegyház-terv. (Belső rajz) 19
6. Az egri főszékesegyház alaprajza 36
7. Az egri főszékesegyház homlokzata 37
8. Az egri főszékesegyház oldalnézete 40
9. Az egri főszékesegyház belseje 41
10. Az egri főszékesegyház hátsó homlokzata 42
11. A római Pantheon homlokzata 44
12. Az egri főszékesegyház modellje (Homlokzat) 45
13. A nagygannai Eszterházy sírbolt (Oldalnézet) 47
14. Az egri főszékesegyház modellje (Oldalnézet) 47
15. Canova: „La Fede" szobra 52
16. Casagrande vázlatrajza 53
17. Szoldatics Ferenc: Az egri főszékesegyház Mária-kápolnájának falfestményei 61

Casagrande Marco

Voit Eger 72. l 74. l.

[52] Marco Casagrande 1853 május 1-én Cison di Valmarino-ból Haynald bíboroshoz írt levele. SCHOEN ARNOLD úr szíves közlése folytán. (l. okmánytár VII.)

[86] Az egri plébániai anyakönyv VI. köt. 208. lapja, amely 1845. márc. 12-én Kovács Máriával történt házasságáról szolgáltat hiteles adatokat, a származás helyéül *Miavet* említi. SZMRECSÁNYI MIKLÓS úr közlése. A gyászjelentés (l. okmánytár XVII.) szerint pedig *Cisone di Valmarinoban* halt meg. *Szendrey-Szentiványi,* születését *Campeában,* elhalálozási helyét *Velencében* határozták meg. A most közreadott okmányi adataink szerint Szendrey-Szentiványi adatai tévesek.

[87] Casagrande életrajzát MAJER ISTVÁN a *Honderü*-ben közli. 1847. 213. l.

[88] U. o. — THIEME-BECKER: *Künstler-Lexikon.* VI. 99—100. l. — SZENDREY-SZENTIVÁNYI: *Magyar Képzőművészek Lexikona.* 1915., I. k. 298—299. l.

[89] SZMRECSÁNYI MIKLÓS: *Magyar Művészet* 1927. 9. sz. gróf Cicognara Leopoldo levele Pyrker János László egri érsekhez. Velence, 1829 június 11.

[90] *Egri főkáptalani m. ltár.* Koestenberechnung über die neuzuerbauende Cathedral Kirche in Erlau. Ad/Div.: A. Fasc.: 9. N.: 443.

[91] U. o. l. okmánytár IV. Erogatio 30. és okmánytár X. Erogatio 3. és 4.

[92] PERGER JÁNOS, id. m. Bartakovics adományjegyzékében szereplő tétel, amely szerint Casagrande szobrász a főtemplom két márványangyalának elkészítéséért 1050 fr. kapott.

Perényi Péter 1535 után nagyszabású erődítő-munkálatokat végeztetett a váron, amelynek következtében a szentélyből bástyát alakítottak.

1687-ben Egernek a töröktől való visszafoglalásakor, még mindig áll a székesegyházból átalakított fegyverraktár a két hatalmas méretű, a tatárjárás után is épségben megmaradt, románépítésű toronnyal, amelyek XVI. és XVII. századbeli metszeteken jól felismerhetők. Tulajdonosa most már a kincstár, s az egyik torony alatt kis kápolna volt, ahol Telekesy püspök óhajtotta volna 1710-ben megtartani aranymiséjét. Eszterházy Károly püspök 1783-ban a várat a romokkal együtt megvette a kincstártól, de a templomot már nem renoválták. A maradék romok köveit más építkezésekre használták fel, majd Pyrker érsek rendezte a romok helyét és ott kálváriát létesített. Csak Bartakovics érsek idejében kísérlik meg az egykori székesegyház romjainak felkutatását, amikor is felszínre kerül a késő-gotikus építkezés korából két pillér és egy sekrestyerészlet és ebből próbálják rekonstruálni az egésznek alaprajzát, amelyet Ipolyi értekezésével 1865-ben a Bartakovics érsek tiszteletére kiadott emlékkönyvben tesznek közzé. A feltárt nyomokat azután ismét visszatemetik, csak egyetlen körülfalazott hatalmas pillért hagytak meg Szent Istvánnak ráhelyezett, s Casagrande által készített szobrával, míg 1926-ban a romok rendszeres feltárása újra megkezdődött.[6]

A várbeli ősi székesegyház a XVI. század végén, a háborús idők és a várkapitányok önkénye következtében, hivatalosan is elveszti egyházi rendeltetését. Midőn ugyanis Eger már a török veszedelem küszöbén állt, a püspöki javadalmakat királyi rendelet a vár véderőmunkálatainak szolgálatába állította. A katonai hatóságok egész erejükkel a vár szakszerű átépítéséhez látnak, tömegével szerződtetik a majdnem kizárólag olaszokból álló építészeket, mestereket és munkásokat,

de ezzel egyidőben a káptalant és a híveket lassan kiszorítják a várból. Ezért Radéczi István püspök kérelmére Rudolf király 1580 február 20-án kelt rendeletével [7] megengedte, hogy az alsóvárosban a Szent Mihály főangyalnak szentelt plébánia-templom egyszersmind olajban főtt Szent János evangelistának védősége alatt székesegyházul szolgáljon.[8]

Korabeli, főleg hadászati jellegű metszetekből hozzávetőlegesen megállapítható [9] az alsóvárosi templom helye. Egy XVI. századi metszet, a várdomb előtt elterülő alsó városban, az Eger patak jobb partján, helyrajzilag a jelenlegi Káptalan-utca eleje és a volt Hatvani-kaputól kissé északra eső emelkedésen egytornyú, sisaktetős gotikus templomot ábrázol. Egy más nézetből felvett rajz [10] ugyanazon a helyen hatalmas, művészileg magasabb színvonalú, gotikus székesegyházat tüntet fel. Ez a gotikus alsóvárosi templom kétségkívül azonos a Rudolf király rendeletében említett Szent Mihály plébániai templom és székesegyházzal, s elhelyezését tekintve topográfiailag és geográfiailag a mai főszékesegyház helyével összeesik.

Az egri katedrálist csakhamar újabb viszontagság éri. Egy 1687-ből származó [11] s a város és a vár körvonalait feltüntető vezérkari vázlat a kiemelkedő épületek között öt török templomot, a mai székesegyház helyén pedig egy kétminaretes nagyobb mecsetet jelöl meg. Valószínű tehát, hogy az ostrom alatt megrongálódott Szent Mihály templom, újjáépítve a töröktől megszállott város legjelentősebb mecsete lehetett.

A törökök kitakarodása után csekély megszakítással a káptalant és a plébániát ismét a helyreállított középkori Szent Mihály egyházban találjuk, mígnem azok, a közösség megtartásával a XVIII. század elején épült új templomba költöznek.

Az új templomot a régi lebontása után s annak helyén 1713-ban Telekesy István egri püspök kezdi

50.1.

VI.

AZON művészek közül, akik az egri székesegyház díszítő munkájában részt vettek, *Marco Casagrande* velencei szobrászé az első hely.

1804 szeptember 18-án született,[86] Bartolomeo Gera, fiatalkori pártfogója 1820-ban Velencébe viszi, ahol Zandomeneghi szobrász-tanár vezetésével dolgozik.[87] Pályájáról, műveiről és olaszországi sikereiről részletes tudomásunk van.[88] 1825-ben Milanóban első díjat nyer „Angelica és Medoro" c. szobrával. 1823 és 1824-ben a velencei Akadémia „Mucius Scevolát" ábrázoló művéért és másolatokért ezüstéremmel tünteti ki. Ezzel az alkotással vonta magára Pyrker akkori velencei patriarcha figyelmét. 1826-ban készíti Pyrker számára „Keresztelő Szent János" szobrát. Fiatal éveinek jelentősebb alkotásai a Paolina Borghese hercegnő mellszobra, 1828-ban Tasso után „Olindo e Sofrina", Ariosto után „Angelica e Medoro" s Dante után „Paolo e Francesco da Rimini", „Divina Comedia Inferno V." c. domborművei, amelyek Treviso-ban vannak. 1830 május 15-én a velencei Akadémia tiszteleti tagjává választja.

Közben gróf Cicognara Lipótnak, a velencei Akadémia elnökének közvetítésével újra felveszi a kapcsolatot Pyrkerrel.[89] Az érsek 1833 június 25-én meg is hívja Egerbe és ezzel megkezdődik magyarországi működése.

A székesegyház tervbevett szobrászati díszítését a Hild által 1830 augusztus 28-án benyujtott költségvetés csak nagyjában érinti[90] (l. okmánytár XV.), míg az elszámolási iratok az egyes darabok kifizetési összegét

Voit Eger

méretek és az anyagiak szabottsága folytán el kellett vetnie a tervezőnek. Azáltal ugyanis, hogy a fő- és a kereszthajó alaprajzi vonalainak metszőpontjaiba épített s a kupola tartására szolgáló négy pillérkéve által meghatározott átlók, illetve a dob átmérője arányossági fogyatékosságot szenvedtek, önként adódott a kupola és a templom tömegének helytelen viszonya is.

A kicsire méretezett kupola, nemcsak az uralmat és fegyelmet veszti el az épület fölött, hanem messzebbmenő következtetésre is alkalmat nyujt. Az a dinamikus hatás ugyanis, amelyet a hatalmas attika, a nyomott kupola és a felszökkenő tornyok a templom oldalnézetében adnak, merőben ellenkezik a klasszicizmus zárt tömegekre törekvő követelményével. Ebben és a falsíkok és faltömbök mozgalmas és szaggatott tagoltságában a barok visszamaradt nosztalgiáját látjuk.

Az elemzésünk elején fölvetett paradoxon íme a realitás határára került. Hild e problémák megoldásánál nem bizonyult olyan alkotózseninek, hogy a képzett építész, a romanticizmusra hajló itáliai utazó, az előírt követelményeket betartani kényszerülő vállalkozó és nagyot alkotni vágyó énje, művében eggyé forrhatott volna. Három leghatalmasabb egyházi építkezése közül az egri az, amelyet kizárólagosan az övének tekinthetünk. Az esztergomi főszékesegyház befejezésénél már nem juthatott oly nagy szerep egyéniségének s a pesti Szent-István templomi építkezése pedig abbamaradt. Viszont ép ez utóbbi művének tervei igazolják szerkesztési haladottságát s az ő teljességében megérett művészetét. A kor takarékoskodott a művész-zsenikkel s a fiatal Hild, a szorgalmas és nagytudású építőmester sem tudott a középszerűségen túlnőni. Egerben valami rendkívülit akart adni, azonban az egyéniség és az alkotóerő forrasztó kohójának tüze még izzó parázs volt s nem lobogó fáklya fénye.

részletezik[91] (l. okmánytár IV. és X.). A főoltár két márványangyalának kifaragása és elszámolása már Bartakovics érsek idejére esik.[92]

A székesegyház bejáratához felvezető lépcsőzetet négy, 4 m magas, deméndi kőből faragott szobra díszíti. Ezek közül *Szent István* és *Szent László* Casagrande első magyar tárgyú alkotása. A barok lendületű alakok a szent királyokról a magyar ikonografiában századok folyamán kialakult s az olasz mestertől idegen elképzeléssel szemben, két jámbor, imádságos aggastyán ábrázolását adják, s ikonografiailag *Szent Péter* és *Szent Pál* alakjába kapcsolódnak. Ez utóbbi két szent arcáról bölcseség és erő sugárzik s a mester legjobb alkotásai közé tartoznak.

Az attikán áll a *Hit, Remény* és *Szeretet* kőbe faragott hatalmas alakja. Ez a csoportozat később országszerte ismertté vált, mert a bécsi W. A. Rieder rajza alapján D. Weisz metszetet készített róla s ezt Albach 1836-ban fölvetette nagy elterjedtségnek örvendő imakönyvébe.[93] Az érseki gazdasági levéltár tervei közül napvilágra került,[94] a szoborcsoport eredeti vázlatrajza (16. kép), amelyhez Casagrande olasz nyelven saját-kezű szimbolikai magyarázatot és leírást fűzött (l. okmánytár XVI.). A székesegyház ormán álló Hit allegórikus szoboralakja beállításában és részletmegoldásában tömegesebb előadással, *Canova* egy késői művének változata[95] (15. kép. Lásd Antonio Canova hasonló tárgyú szoboralakjait a római SS. Martina e Luca templomban, valamint a possagnoi Canova múzeumban.).

Az oromzatot a tárgyalt szoborcsoporton kívül még két angyal, az isteni Igazságot és Szeretetet szimbolizáló alakja dekorálja s szerencsésen egészíti ki az oromzat háromszögbe komponált szobrászati díszítését.[96] A homlokzat három bejárata fölött Casagrande Jézus életéből vett jeleneteket ábrázoló domborművei nyertek elhelyezést.

A templom belső falsíkjait ó- és új-szövetségi jeleneteket ábrázoló 24 dombormű díszíti, amelyek közül a szentélyben elhelyezettek fejlett technikájú magasreliefek. Viszont a templom hajóinak domborművei

15. Canova: „La Fede". Roma. SS. Martina e Lucca.
Alinari felvétele.

úgy szerkesztésüket, mint anatómiai tudásukat, kivitelezésüket és a még jórészt a XVIII. századba kapcsolódó formalizmusukat tekintve, szerényebb mester kezét tételezik fel. Ezekből a sajátosságokból kiindulva, ez utóbbi domborműveket Casagrande felügyelete alatt dolgozó tanítványainak tulajdoníthatjuk, talán *Bauer*

Ignác[97] és *Molnár Mihály* szobrászoknak, akiket az idézett elszámolási irat megnevez[98] (l. okmánytár IV.). Ezeket a munkákat valószínűleg részben már Casagrande távollétében végezték, így érthetők az elszámolásokban később is előforduló szobrászmunkák tételei (l. okmánytár XI.). Casagrande magyar legényekből álló kis műhelyt tartott fenn Egerben ;[99] tanítványai közül *Faragó*

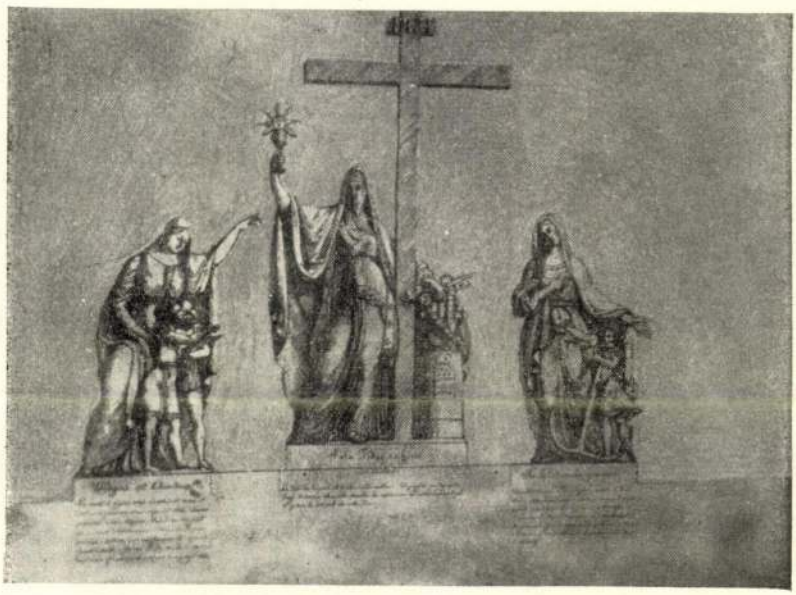

16. Casagrande vázlatrajza.
A szerző felvétele.

József Esztergomba is követte mesterét.[100] Egri, esztergomi és pesti műhelyeinek felállítása alkotja Casagrande magyarországi működésének, a magyar művészet története szempontjából legfontosabb részét.

A székesegyház homlokzati domborművei (gipsz) a főkapu fölött : I. *Jézus kiűzi az árusokat a templomból.* Jézus barokos lendületű, bő hullámverésű köpenyt visel. A mellékalakok nagyrésze nő és gyermek, klasszikus

redőkezelésű ruhákban. Felfogása drámai. Balra: II. *Pieta.* Krisztus végtagjainak fogyatékos szervességét a mellkas biztos megmintázása pótolja. A patetikus Mária, Szent János szelíd, fínom feje és a görög női ideált képviselő, Krisztus kezét csókoló Magdolna, félkörben helyezkednek el. Jobbra: III. *A tizenkét éves Jézus a templomban.* Az írástudók, valamint Jézus heroizált alakjának anatómiáját a dúsan redőzött ruhák leplezik.

A szentély domborművei (gipsz) Casagrande legjobb egri alkotásai. Balról indulva a stallumok fölött körben: IV. *Áron.* A falsíkból erősen kihajló turbános, imádkozó alak, kitárt karokkal, természetes formaadással. V. *A kulcs átadása.* A kiválóan megoldott kompozíció középpontjában Krisztus és Szent Péter nemes alakja áll. A tanítványok csoportjai szelíd ritmussal hullámzanak körülöttük. VI. *Lukács evangélista* ikonográfiai jelvényével, a szárnyas bikával. VII. *Máté evangélista,* az angyallal. VIII. *Jézus születése.* Mária, Szent József és Jézus a jászolban. Fölöttük kezdetleges elhelyezésben angyal. IX. *Jézus megkeresztelése.* Jézus, különösen Ker. János kivitelezése gyengébb. X. *Márk evangélista* megmintázása erőteljes, mögötte jelvénye, a szárnyas oroszlán. XI. *János evangélistát,* mint a templom és az egyházmegye védőszentjét, a művész a négy evangélista közül, a legtöbb odaadással alkotta meg. A szent, sas hátán ülő, repülni látszó, sudár termetű, légies ifjú. XII. *A lábmosás.* Úgy szerkesztésben, mint részletformákban a korra jellemző alkotás. Jézus és János profiljának lelki gyöngédségén, az apostolok csoportjain, a baloldali apostol és a két nő klasszicizáló zsáner-ábrázolásán a művész talentuma csillan ki. XIII. *Mózes.* Kezében a kőtábla. Drámai mozdulattal visszatekint a népre és merészen kihajlik a síkból. Redőkezelése mozgalmas.

A templom hajóinak falfelületein elhelyezett és minden valószínűség szerint Casagrande föntmeg-

nevezett szerény tanítványainak domborművei (gipsz), az énekkarzat és a kupola közti térszakaszban: XIV. *Szent Cecilia.* XV. *Dávid király.* XVI. *Jézus és a házasságtörő asszony.* XVII. *Jézus bevonulása Jeruzsálembe.* A keresztházban: XVIII. *Tóbiás és Rafael főangyal.* XIX. *Angyali üdvözlet.* XX. *Szent Péter kiszabadítása a börtönből.* XXI. *Mihály főangyal legyőzi a gonosz angyalokat.* A kupolát tartó pillérkévék síkjain XXII—XXV: A négy egyházatya (Ágoston, Jeromos, Gergely és Ambrus.). A kupola és a szentély között a mellékhajókban: XXVI. *Lázár feltámasztása.* XXVII. *Engedjétek hozzám a kisdedeket.*

1841 március 25-én köti meg Casagrande az esztergomi főszékesegyházat díszítő szoborművekről szóló szerződését Kopácsy hercegprímással[101] és ez időpontig Egerben, Pesten és vidéki kúriák számára dolgozik. Még 1835-ben faragta Durcsák kanonok megbízásából Szent Istvánnak az egri várban elhelyezett szobrát, majd Rutter prépostnak, Siskovics és Mednyánszky szentszéki jegyzőnek,[102] Lévay nagyprépost 94 éves atyjának, Pyrker János László egri érsek és saját édesatyja mellszobrait.[103] Egri idejéből való, még a székesegyház főoltárterve,[104] melyen a kis térdeplő angyalok carrarai márványból kivitelre is kerültek és a mai oltáron nyertek elhelyezést. Az oltár két oldalán ugyanebből az anyagból Casagrande halála után Huszár Adolf által kifaragott két kerub áll.[105] 1840 november 15. keltezéssel és „*Marco Casagrande*" névjelzéssel Mária koronázását ábrázoló újabb oltártervet találtunk tőle.[106] Még egri tartózkodásának első idejében megnősül, elveszi az érseki udvari szabó leányát, Kovács Máriát,[107] aki haláláig hű társa volt.[108]

Casagrande esztergomi működésén kívül[109] pesti szereplése a legfontosabb, ahol sikerének alapjait e két nagyszabású egyházi megbízatás rakta le. Ferenczyvel ezidőben úgyszólván egyedüli képviselője volt az Olasz-

országból átültetett új stílusnak. A Mátyás-emlékmű és a József nádor emlékpályázat körül szerzett érdemei kortársai szemében jó magyar hazafivá avatták.[110] A szabadságharc vihara elől Olaszországba vonult vissza és csak 1856-ban, a Bartakovics-féle megbízás teljesítésére[111] jött ismét Egerbe.

Innen ismét visszatért hazájába, a velencei tartomány Cison di Valmarino községében telepedett le, ahol 1880 február 5-én meghalt.[112]

Helyét a magyar neoklasszicizmus művészetében a közvetlen olasz talajból átpalántált stílus, a magyar legényekből álló műhelyiskolák és az ébredező Pest kultúrájában való élénk részvétele határozzák meg.

Casagrande

az egyi vérescyphár
szobrai

ind

Velvánd

178. l.
179. l.

M Á S

128/1946

F.évi junius hó 1.-én
donunkban lévő várbeli ház műem
kezőkben közlöm a Műemlékek Or

A budavári Szentháro
lépésnél balfelőli oldalon góti
fülke és egy később átfaragott
napvilágra. A jobboldali falon e
ugy látszik, másodlagos helyen
falon lévő - későbbi időben - a
eredeti kövei. A ház kapualjának
pincéje dongaboltozatos. A vála
gozatokat mutatnak. A pincen n

A ház eredeti gótikus

Casagrande

egri zéres egyház

írod

Velics László. Az egyházi

~~[illegible]~~ művészetek tanulmányozásáról. Bpest 1894. 89. l.

méretek és az anyagiak szabottsága folytán el kellett vetnie a tervezőnek. Azáltal ugyanis, hogy a fő- és a keresztházó alaprajzi vonalainak metszőpontjaiba épített s a kupola tartására szolgáló négy pillérkéve által meghatározott átlók, illetve a dob átmérője arányossági fogyatékosságot szenvedtek, önként adódott a kupola és a templom tömegének helytelen viszonya is.

A kicsire méretezett kupola, nemcsak az uralmat és fegyelmet veszti el az épület fölött, hanem messzebbmenő következtetésre is alkalmat nyujt. Az a dinamikus hatás ugyanis, amelyet a hatalmas attika, a nyomott kupola és a felszökkenő tornyok a templom oldalnézetében adnak, merőben ellenkezik a klasszicizmus zárt tömegekre törekvő követelményével. Ebben és a falsíkok és faltömbök mozgalmas és szaggatott tagoltságában a barok visszamaradt nosztalgiáját látjuk.

Az elemzésünk elején fölvetett paradoxon íme a realitás határára került. Hild e problémák megoldásánál nem bizonyult olyan alkotózseninek, hogy a képzett építész, a romanticizmusra hajló itáliai utazó, az előírt követelményeket betartani kényszerülő vállalkozó és nagyot alkotni vágyó énje, művében eggyé forrhatott volna. Három leghatalmasabb egyházi építkezése közül az egri az, amelyet kizárólagosan az övének tekinthetünk. Az esztergomi főszékesegyház befejezésénél már nem juthatott oly nagy szerep egyéniségének s a pesti Szent-István templomi építkezése pedig abbamaradt. Viszont ép ez utóbbi művének tervei igazolják szerkesztési haladottságát s az ő teljességében megérett művészetét. A kor takarékoskodott a művész-zsenikkel s a fiatal Hild, a szorgalmas és nagytudású építőmester sem tudott a középszerűségen túlnőni. Egerben valami rendkívűlit akart adni, azonban az egyéniség és az alkotóerő forrasztó kohójának tüze még izzó parázs volt s nem lobogó fáklya fénye.

VI.

AZON művészek közül, akik az egri székesegyház díszítő munkájában részt vettek, *Marco Casagrande* velencei szobrászé az első hely.

1804 szeptember 18-án született,[86] Bartolomeo Gera, fiatalkori pártfogója 1820-ban Velencébe viszi, ahol Zandomeneghi szobrász-tanár vezetésével dolgozik.[87] Pályájáról, műveiről és olaszországi sikereiről részletes tudomásunk van.[88] 1825-ben Milanóban első díjat nyer „Angelica és Medoro" c. szobrával. 1823 és 1824-ben a velencei Akadémia „Mucius Scevolát" ábrázoló művéért és másolatokért ezüstéremmel tünteti ki. Ezzel az alkotással vonta magára Pyrker akkori velencei patriarcha figyelmét. 1826-ban készíti Pyrker számára „Keresztelő Szent János" szobrát. Fiatal éveinek jelentősebb alkotásai a Paolina Borghese hercegnő mellszobra, 1828-ban Tasso után „Olindo e Sofrina", Ariosto után „Angelica e Medoro" s Dante után „Paolo e Francesco da Rimini", „Divina Comedia Inferno V." c. domborművei, amelyek Treviso-ban vannak. 1830 május 15-én a velencei Akadémia tiszteleti tagjává választja.

Közben gróf Cicognara Lipótnak, a velencei Akadémia elnökének közvetítésével újra felveszi a kapcsolatot Pyrkerrel.[89] Az érsek 1833 június 25-én meg is hívja Egerbe és ezzel megkezdődik magyarországi működése.

A székesegyház tervbevett szobrászati díszítését a Hild által 1830 augusztus 28-án benyujtott költségvetés csak nagyjában érinti[90] (l. okmánytár XV.), míg az elszámolási iratok az egyes darabok kifizetési összegét

részletezik[91] (l. okmánytár IV. és X.). A főoltár két márványangyalának kifaragása és elszámolása már Bartakovics érsek idejére esik.[92]

A székesegyház bejáratához felvezető lépcsőzetet négy, 4 m magas, deméndi kőből faragott szobra díszíti. Ezek közül *Szent István* és *Szent László* Casagrande első magyar tárgyú alkotása. A barok lendületű alakok a szent királyokról a magyar ikonografiában századok folyamán kialakult s az olasz mestertől idegen elképzeléssel szemben, két jámbor, imádságos aggastyán ábrázolását adják, s ikonografiailag *Szent Péter* és *Szent Pál* alakjába kapcsolódnak. Ez utóbbi két szent arcáról bölcseség és erő sugárzik s a mester legjobb alkotásai közé tartoznak.

Az attikán áll a *Hit, Remény* és *Szeretet* kőbe faragott hatalmas alakja. Ez a csoportozat később országszerte ismertté vált, mert a bécsi W. A. Rieder rajza alapján D. Weisz metszetet készített róla s ezt Albach 1836-ban fölvetette nagy elterjedtségnek örvendő imakönyvébe.[93] Az érseki gazdasági levéltár tervei közül napvilágra került,[94] a szoborcsoport eredeti vázlatrajza (16. kép), amelyhez Casagrande olasz nyelven saját-kezű szimbolikai magyarázatot és leírást fűzött (l. okmánytár XVI.). A székesegyház ormán álló Hit allegórikus szoboralakja beállításában és részletmegoldásában tömegesebb előadással, *Canova* egy késői művének változata[95] (15. kép. Lásd Antonio Canova hasonló tárgyú szoboralakjait a római SS. Martina e Luca templomban, valamint a possagnoi Canova múzeumban.).

Az oromzatot a tárgyalt szoborcsoporton kívül még két angyal, az isteni Igazságot és Szeretetet szimbolizáló alakja dekorálja s szerencsésen egészíti ki az oromzat háromszögbe komponált szobrászati díszítését.[96] A homlokzat három bejárata fölött Casagrande Jézus életéből vett jeleneteket ábrázoló domborművei nyertek elhelyezést.

A templom belső falsíkjait ó- és új-szövetségi jeleneteket ábrázoló 24 dombormű díszíti, amelyek közül a szentélyben elhelyezettek fejlett technikájú magasreliefek. Viszont a templom hajóinak domborművei

15. Canova: „La Fede". Roma. SS. Martina e Lucca.
Alinari felvétele.

úgy szerkesztésüket, mint anatómiai tudásukat, kivitelezésüket és a még jórészt a XVIII. századba kapcsolódó formalizmusukat tekintve, szerényebb mester kezét tételezik fel. Ezekből a sajátosságokból kiindulva, ez utóbbi domborműveket Casagrande felügyelete alatt dolgozó tanítványainak tulajdoníthatjuk, talán *Bauer*

Ignác[97] és *Molnár Mihály* szobrászoknak, akiket az idézett elszámolási irat megnevez[98] (l. okmánytár IV.). Ezeket a munkákat valószínűleg részben már Casagrande távollétében végezték, így érthetők az elszámolásokban később is előforduló szobrászmunkák tételei (l. okmánytár XI.). Casagrande magyar legényekből álló kis műhelyt tartott fenn Egerben ;[99] tanítványai közül *Faragó*

16. Casagrande vázlatrajza.
A szerző felvétele.

József Esztergomba is követte mesterét.[100] Egri, esztergomi és pesti műhelyeinek felállítása alkotja Casagrande magyarországi működésének, a magyar művészet története szempontjából legfontosabb részét.

A székesegyház homlokzati domborművei (gipsz) a főkapu fölött : I. *Jézus kiűzi az árusokat a templomból.* Jézus barokos lendületű, bő hullámverésű köpenyt visel. A mellékalakok nagyrésze nő és gyermek, klasszikus

redőkezelésű ruhákban. Felfogása drámai. Balra: II. *Pieta.* Krisztus végtagjainak fogyatékos szervességét a mellkas biztos megmintázása pótolja. A patetikus Mária, Szent János szelíd, finom feje és a görög női ideált képviselő, Krisztus kezét csókoló Magdolna, félkörben helyezkednek el. Jobbra: III. *A tizenkét éves Jézus a templomban.* Az írástudók, valamint Jézus heroizált alakjának anatómiáját a dúsan redőzött ruhák leplezik.

A szentély domborművei (gipsz) Casagrande legjobb egri alkotásai. Balról indulva a stallumok fölött körben: IV. *Áron.* A falsíkból erősen kihajló turbános, imádkozó alak, kitárt karokkal, természetes formaadással. V. *A kulcs átadása.* A kiválóan megoldott kompozíció középpontjában Krisztus és Szent Péter nemes alakja áll. A tanítványok csoportjai szelíd ritmussal hullámzanak körülöttük. VI. *Lukács evangélista* ikonográfiai jelvényével, a szárnyas bikával. VII. *Máté evangélista,* az angyallal. VIII. *Jézus születése.* Mária, Szent József és Jézus a jászolban. Fölöttük kezdetleges elhelyezésben angyal. IX. *Jézus megkeresztelése.* Jézus, különösen Ker. János kivitelezése gyengébb. X. *Márk evangélista* megmintázása erőteljes, mögötte jelvénye, a szárnyas oroszlán. XI. *János evangélistát,* mint a templom és az egyházmegye védőszentjét, a művész a négy evangélista közül, a legtöbb odaadással alkotta meg. A szent, sas hátán ülő, repülni látszó, sudár termetű, légies ifjú. XII. *A lábmosás.* Úgy szerkesztésben, mint részletformákban a korra jellemző alkotás. Jézus és János profiljának lelki gyöngédségén, az apostolok csoportjain, a baloldali apostol és a két nő klasszicizáló zsáner-ábrázolásán a művész talentuma csillan ki. XIII. *Mózes.* Kezében a kőtábla. Drámai mozdulattal visszatekint a népre és merészen kihajlik a síkból. Redőkezelése mozgalmas.

A templom hajóinak falfelületein elhelyezett és minden valószínűség szerint Casagrande fönt meg-

nevezett szerény tanítványainak domborművei (gipsz), az énekkarzat és a kupola közti térszakaszban: XIV. *Szent Cecília.* XV. *Dávid király.* XVI. *Jézus és a házasságtörő asszony.* XVII. *Jézus bevonulása Jeruzsálembe.* A keresztházban: XVIII. *Tóbiás és Rafael főangyal.* XIX. *Angyali üdvözlet.* XX. *Szent Péter kiszabadítása a börtönből.* XXI. *Mihály főangyal legyőzi a gonosz angyalokat.* A kupolát tartó pillérkévék síkjain XXII—XXV: A négy egyházatya (Ágoston, Jeromos, Gergely és Ambrus.). A kupola és a szentély között a mellékhajókban: XXVI. *Lázár feltámasztása.* XXVII. *Engedjétek hozzám a kisdedeket.*

1841 március 25-én köti meg Casagrande az esztergomi főszékesegyházat díszítő szoborművekről szóló szerződését Kopácsy hercegprímással[101] és ez időpontig Egerben, Pesten és vidéki kúriák számára dolgozik. Még 1835-ben faragta Durcsák kanonok megbízásából Szent Istvánnak az egri várban elhelyezett szobrát, majd Rutter prépostnak, Siskovics és Mednyánszky szentszéki jegyzőnek,[102] Lévay nagyprépost 94 éves atyjának, Pyrker János László egri érsek és saját édesatyja mellszobrait.[103] Egri idejéből való, még a székesegyház főoltárterve,[104] melyen a kis térdeplő angyalok carrarai márványból kivitelre is kerültek és a mai oltáron nyertek elhelyezést. Az oltár két oldalán ugyanebből az anyagból Casagrande halála után Huszár Adolf által kifaragott két kerub áll.[105] 1840 november 15. keltezéssel és „*Marco Casagrande*" névjelzéssel Mária koronázását ábrázoló újabb oltártervet találtunk tőle.[106] Még egri tartózkodásának első idejében megnősül, elveszi az érseki udvari szabó leányát, Kovács Máriát,[107] aki haláláig hű társa volt.[108]

Casagrande esztergomi működésén kívül[109] pesti szereplése a legfontosabb, ahol sikerének alapjait e két nagyszabású egyházi megbízatás rakta le. Ferenczyvel ezidőben úgyszólván egyedüli képviselője volt az Olasz-

országból átültetett új stílusnak. A Mátyás-emlékmű és a József nádor emlékpályázat körül szerzett érdemei kortársai szemében jó magyar hazafivá avatták.[110] A szabadságharc vihara elől Olaszországba vonult vissza és csak 1856-ban, a Bartakovics-féle megbízás teljesítésére[111] jött ismét Egerbe.

Innen ismét visszatért hazájába, a velencei tartomány Cison di Valmarino községében telepedett le, ahol 1880 február 5-én meghalt.[112]

Helyét a magyar neoklasszicizmus művészetében a közvetlen olasz talajból átpalántált stílus, a magyar legényekből álló műhelyiskolák és az ébredező Pest kultúrájában való élénk részvétele határozzák meg.

Hochwürdigste Domkapitel gütigst resolwierte Remuneration, wovon mich ein Schreiben des Herrn Erzbischofs datums 25 May 1847 in Kentniss setzte.

Da aber der Beschluss des Himmels es Anders verfügt hat, ich nicht nach Erlau gekommen bin und mir jetzt blos die Trauer für meinen verlorenen gnädigen Beschützer auferlegt ist, ich auch gegenwärtig durch die Vorarbeiten für den Graner Dombau gehindert bin von Pest abzugehen, so erlaube ich mir hiemit schriftlich meinen Dank auszusprechen, bitte denselben gütig und gnädig aufzunehmen so wie meinen Wunsch: Euer Hochwürdigstes Domkapitel wolle mir Gelegenheit durch irgend einen Auftrag geben, ihn thätig an Tag legen zu können. Pest am 9-en Jänner 1848. Euers Hochwürdigsten Domkapitels unterthänigster Diener

Joseph Hild Architekt.

A határozat szövege a hátlapon.

1848 jan. 15.... *Hild építőmester levelére határozat.*

Fő Tdő. Lévay Sándor kanonok helyettes m. p. Úr tudósítsa Hildet, mikép a káptalan által elvállalt ... fizetendő 2000 pgő fkat a kijelölt időkben bizonyosan meg fogja kapni, az Érsek tömegét illetőleg lépések fognak tétetődni, hogy az abból esendő 2000 p. fkat is, ha lehetséges megkapja.

Jegyzette Lipovnicky János Tanácskozmányi Jegyző.

XV.

CASAGRANDE SZOBRÁSZATI MŰVEINEK RÉSZLEGES KÖLTSÉGVETÉSE.

Egri főkáptalani magánlevéltár. Div.: A. Fasc.: 9. N.: 443. 1. Koestenberechnung, über die neu zu erbauende Cathedral Kirche in Erlau.

	W. W.
... Ein Historisches Basrelief in Fronton	2000 f.
Eine Historische Gruppe über die Attique die Superen sind 15' hoch . . .	1750 „
2 kleine Basreliefs	1374 „
stb. stb. . . .	

XVI.

CASAGRANDE, A HOMLOKZATI SZOBORDÍSZEK VÁZLATÁHOZ MELLÉKELT SZIMBOLIKA MAGYARÁZATA.

Egri érseki gazdasági levéltár. Delineationes.

1. *Magna est Charitas.* La Carità la figuro come maestra nell' Amore di dio, e del prossimo, come insegna S. Paolo — Charitas fraternitatis invicem diligentes — Quindi con due putti che a vicenda s'abbracciano — l'Amor di Dio, e del prossimo — distinti uno con fiammicella sopra la fronte e rivolto a fornirsi di Dio, avendo l'altro in una mano fromento ed uva, per se e per gl'altri.
2. *Sola Fides sufficit.* Idea dell Autore. La Fede ha la croce ed il calice soliti emblemi: la poggiai poi sopra le leggi Cristiane ed antiche che costituiscono la nostra credenza, ed il potere di essa indicato nelle chiavi.
3. *In Te, Domine, speravi.* Umilia il cuore a Dio, e per i meriti di G. C. Tanto nelle buone come nelle avverse cose di questo mondo spera rimedio e poscia la vita eterna: l'ancora che ha il Genietto è il solito attributo: le spine ed i fiori in una mano indicano le buone, e avverse cose che accadono, e il cerchio nell'altra l'eternità.

Casa grande Marco

XVII.

CASAGRANDE GYÁSZJELENTÉSE.

Schoen Árnold úr tulajdonában s nb. engedelmével.

Veit Egger

ALLE 7 POM. DEL. GIORNO 5 FEBBRARIO 1880
CESSAVA DI VIVERE IN CISON DI VALMARINO.

MARCO CASAGRANDE

SCULTORE
SOCIO D'ARTE NELLE R. ACCADEMIE DI VENEZIA
E MILANO

—

COLLA PACE DEL GIUSTO COL SORRISO DEGLI ANGELI
CHE VAGHEGGIÒ NELL' ARTE
A QUINDICI LUSTRI DI VITA COMPIUTI
SPIRO LA VIRTUOSA ANIMA SUA
NEL BACIO DEL SIGNORE

—

AI CONOSCENTI AGLI AMICI
LA DESOLATA MOGLIE
IL TRISTE ANNUNZIO PORGENDO
PER LUI
DOMANDA UNA PRECE

—

KÉPEK JEGYZÉKE.

Oldal

1. Székesegyház-terv. (Alaprajz) 12
2. Székesegyház-terv. (Oldalnézet) 13
3. Székesegyház-terv. (Alaprajz) 16
4. Székesegyház-terv. (Homlokzat és toronyrajz) 17
5. Székesegyház-terv. (Belső rajz) 19
6. Az egri főszékesegyház alaprajza 36
7. Az egri főszékesegyház homlokzata 37
8. Az egri főszékesegyház oldalnézete 40
9. Az egri főszékesegyház belseje 41
10. Az egri főszékesegyház hátsó homlokzata 42
11. A római Pantheon homlokzata 44
12. Az egri főszékesegyház modellje (Homlokzat) 45
13. A nagygannai Eszterházy sírbolt (Oldalnézet) 47
14. Az egri főszékesegyház modellje (Oldalnézet) 47
15. Canova: „La Fede" szobra 52
16. Casagrande vázlatrajza 53
17. Szoldatics Ferenc: Az egri főszékesegyház Mária-kápolnájának falfestményei 61

Casagrande Márk

Vas. Ujs. 1863. 277. l.

** *(Oltárszobrok.)* Az egri székesegyház nagy oltárához két szobor érkezett a napokban, melyek imádkozó angyalokat ábrázolnak, s még 1856-ban meg voltak rendelve. E szobrokat *Casagrande Márk* készité carrarai márványból, s mindkettő igen sikerült. A költséget, mely a szállitással együtt 1600 ftra megy, érsek ő nagyméltósága és a főkáptalan fedezi. Még két nagyobb szobor is van, szintén carrarai márványból, a nevezett müvésznél, ugyancsak a főtemplom részére megrendelve, de ezek csak a jövő év folytán készülnek el.

részletesb leirását jövőre közlendem — ez évben 1600 pftnyi tiszta jövedelemben részesült, s igy már 5000 pf. tőkepénzt mutathat fel. *B. S.*

Bódony, márt. 29-én. A gyöngyösi és egri környékbeli derék és lelkes hölgyek igen-igen sok darab mindenféle varrott, kötött vagy himzett darabokat készitenek, mellyek april 20-án a Gyöngyösön felállitandó kórház számára tartandó tánczvigalomkor sorshuzás utján ki fognak játszatni, a sorsjegy-számok igen nagy kelendőségben vannak, darabjuk 20 kr. p. A hir szerint e kórházban irgalmasnők lennének felügyelők a betegekre.

Farkas Ign., néptanitó.

Tárogató.

(Hála köszönet.) I. A *kisdedovó-képezde* és példányóvoda javára a nemzeti szinházban mártius 25-én rendezett akademia az intézet pénztárának 193 pft. 35 kr. jövedelmet hozott; ezenfölül N. N. ur 1 pftot adott át az intézet javára, miszerint az összes jövedelem tett 194 ft. 35 kr. pengő pénzben. — Fogadják, mind a nemzeti szinház igazgatósága és a hangversenyben közreműködött művészek mind a nemeskeblü közönség az intézet nevében legszivesebb köszönetünket.

II. Ugyanezen előadás alkalmából *ő császári fensége Hildegard főherczegasszony*, ki e jótékony hanyversenyt magas jelenlétével megtisztelni kegyeskedett, az egyesületi pénztárnak mártius 27-én 40 pftot méltóztatott átküldeni. Legkedvesebb kötelességünket teljesitjük, midőn e nagylelkü adományért az egyesület és intézet nevében legforróbb hálánkat nyilvánitjuk. — Pest, mártius 28-án 1856. — *Ney Ferencz*, int. igazgató és hely. pénztárnok. *Pilisy József*, egyl. titkár.

=* Nagyságos Farkas József ur, pécsi kanonok, a pesti vakokintézetének is 100 pftot földtehermentesitési kötvényben adományozni sziveskedett, mellyért is a tartozó hálaköszönetét nyilvánitja Pest, márt. 28-án 1856. — *Halványi János*, vakintézeti igazgató

— A „Religió“ értesitése szerint az esztergami érsekmegyében egy uj segélyintézet van keletkezőben érdemdús papok számára. Herczeg primás ő eminentiája 20,000 pftot adott ez intézetre, az esztergami főkáptalan szintén 20,000, a megyei papság eddig 40,000 ftot. Maga a budapesti kerület 8000 ftot pp.

y.— Vas Gereben a magyar népszokások leirását összegyüjteni és önállólag kiadni szándokozván, ez érdemben a jövő nyár folytán utazásokat teend és egyszersmind felszólit minden ügybarátot, hogy a vidékükön uralgó szokások kikutatása és leirása által munkájában segédkezet nyujtni szivesked jenek. E vállalat és az ügy nagyfontossága által lelkesitve a derék öreg Nádossi száz pftot küldött vállalkozónak utazási költségei fedezésére, b. Sina jószágigazgatósága pedig tisztjeit anyaggyüjtésre utasitá. Ohajtandó, hogy a fáradhatlan szorgalmu vállalkozó hasonló közreműködéssel találkozzék.

y.— Az aradi opera és szintársulat igazgatójának, Szabónak, a következő három év nyári hónapjaira átengedé a szinházat Bécsben a józsefvárosi szinház igazgatója, hol a nevezett szintársulat jövő május 1-én már meg is kezdendi működését. Koronázza siker szép törekvésüket, ohajtjuk tiszta szivből.

y.— A legközelebbi ujjonczozás alkalmával egy legény a Józsefvárosból sorsot huzván, feketét, elment haza, hogy még egyszer megláthassa azon házat, mellyben felnövekedett — és nem tért vissza többé, mert a padláson felakasztá magát.

y.— Az esztergomi nagyszerű székesegyház felszenteléséről legújabban azon hírt vettük, hogy az augustus előtt nem fog megtörténni.

y.— A pesti *Josephinum* árvaház tőkéje taval 54 ezer 662 pftra ment, melly ez évben tetemesen szaporodott. Ez intézet jelenleg 40 növendéket számlál.

y.— Hogy a pestiek már fejeikre kezdenek adni valamit, bizonyitja az is, hogy e tavasz folytán négy nagyszerű uj kalapbolt nyittatott meg.

y.— A budai Lipótmezőn épitendő országos tébolyda előleges terv szerint 400 betegre van számitva, s hallomás szerint még a jövő nyár folytán megkezdik épitését.

y.— Aprilt járt a husár leszállitásának reménye is, mert az a jelen april hó folytán nem hogy olcsóbb, sőt fél krajczárral drágább és igy 12 pkr. leend.

y.— Az idén a husvét márt. 23-án volt, illy korán az még csak egyszer esett Krisztus születése óta, valamint a jövő kétezer év alatt is csak egyszer fog az illy korán bekövetkezni, legkésőbbre pedig azaz april 24-ére ez idő alatt 1859-ben esik, 1886-ban pedig april 25-én leend.

y— Hír szerint Bécsben egy „*Katholisches Archiv*“ czimü püspöki lap fog létrejönni, melly minden püspöki kibocsátványt és rendeletet közzé teend.

y.— Kassa vidékén typhus uralkodik, de nem nagy rombolással, mert kevesen halnak.

Adomák.

0— *A képzelet hatalma.* B. uraság kocsisa igen keveset bizott saját erejéhez, s ha csak lehetett mással fogatta meg a dolog végét.

Nagy utra, tisztujitásra készült az uraság, s három éves nyugalmas helyéről kellet volna kimozditani a füles csézát. Nagyot sohajtott, s még nagyobbat nyögött a kocsis; de a tyukbárka rendithetetlenül állt, mintha mind négy sinje a földhöz rozsdásodott volna . . .

— Sára! Sára! jer, segits! — kiált feleségének.

Sára ismerte férje gyengéjét, s feltette magában, hogy ha soha nem is, de most az egyszer rászedi.

— Húzza kend hát elül, majd én hátul tolom, — mondja neki.

Mikor hátra ér, szép csendesen felül a bakra.

— Nó most! — kiált az asszony, s el kezd keservesen nyögni.

A cséza kigördül.

— Nó, ugy-e hogy ki birtalkend húzni maga is!? — beszél az asszony a bakról.

— Hüm! elhiszem azt . . . de ketten nyögtünk, — felel a kocsis.

0— Bécs egyik külvárosában feküdt a nádor-ezred.

A huszár őrmester reá gondolja magát, hogy megnézi a szinházat . . . Alig lép be a földszinti, helyre megfogja karját az egyik felügyelő, s tuhutum bajszára mutatva szól fenyegetőleg :

— Az nem szabad.

Az őrmester körülnéz, s látja a borotvált arczokat.

— Engem ugy segéljen! — pödört nagyot bajszán — azt pedig oda nem adom ám az egész szinházatokért sem; . . . inkább kimegyek.

— Ja! ja! ja! — mosolyog a felügyelő a mint a huszárt szemben látja — én tévedtem, az gondoltam, hogy czigarózik.

Szerkesztői mondanivalók.

295. **Anglia pecsétje** nem elég érdekes tárgy.

296. **Huszárfogás.** Nincs semmi ok a kiadására.

297. A **világ folyása** adható.

298. **Az áldozat halála.** Jó eszme, de tán a roszul választott versnem miatt igen nehézkes kidolgozás. Méltó volna újabb alakba önteni.

299. **Filep Mihálynak.** Az elbeszélés jó és áldott példát mutat, mint lehet röviden is érdekes és tanulságos eszméket kifejezni.

300. **Három, hat, kilencz.** Jó ötlet. Adatni fog.

301. **Pordányba.** Nagyon csekély érdekü ez ügy. Tulajdonképen nem is értettük meg belőle, hogy ki tartsa hát a ménlovat? Mi nem tartjuk, ha csak papirossal nem él.

302. **Nagy-Bánya és környéke.** Rajz kellene hozzá.

303. **Az elkényeztetett fiu és társa** még eddig nem került szemünk elébe.

304. **Peti czigány.** Közöltetni fog.

305. **Könczöl János** verseiből nehányat közölni fogunk.

306. **A szarvasmarhák paczalvésze** ügyében stb. Köszönettel vettük.

307. **A Bonczok** érdemesek a közlésre.

308. **Óbudai** szerb jó akaróinknak aligha igazuk nincs.

309. **A mi Illésünknek.** A ránk is bizott ügyet más valaki már elvégezte. Qui perdidit numerum, incipiat iterum.

310. **Kató néni.** Az eszme jó, de a kidolgozásban hibák vannak; az elején nem elég világos, a végén pedig eszmeismétlés fordul elő. Érdemes lesz újra átdolgozni.

311. **Egy szelid poéta** azt a gyöngéd ajánlatot teszi versében, hogy ha ő meghal, sirkövére ne az ő, hanem a kedvese nevét messék fel. Sajátságos neme az áldozatnak.

312. **Az Isten keze.** A költő keze erőtlen volt e nagy czímnek megfelelni.

PÁLYÁZATI ÉRTESITÉS.

Tomory Anasztáz ur által kitüzött hazai tárgyu költői elbeszélésre, **dija 20 arany**, a határidőig (mártius 31-e) következő pályamüvek küldettek be. 1. „Veselény.“ Jelige : Emlékezzünk meg a letünt napokról. 2. „Uj garabonczás diák 1754-ben.“ J. : Sint nubigenae lectori serenae. 3. „Munkács.“ J. : Kevélyen néztek egykor e falak. 4. „Eszkéy János.“ J. : Es ist eine alte Geschichte. 5. „Hedvig.“ J. : E szerelemnek legbiztosabb menhelye a halál. 6. „Bukott kisértet.“ J. : Ime lássátok, mi a kisértet. 7. „A kijátszott házasság.“ J. : Tout cela n'est il pas vrai? stb. 8. „Csapi István.“ J. : Nunquam ego fortunae credidi. 9. „A kesergő honleány.“ Jelige nélkül. 10. „Hatvan koldus.“ J. : Haramja barlang lett sok sziklavár stb. 11. „Az idegen.“ J. : Ülj mellém a kandallóhoz. 12. „I-ő vagy nagy Lajos.“ J. : Óh nagy volt hajdan a magyar stb. 13. „A valkói csúcs.“ J. : Szilaj fájdalmiban stb. 14. „A Perényiek.“ J. : *Ανδρες απ Αργαδης* stb. 15. „Kupa, somogyi herczeg.“ J. : Boldog, a ki a példán tanul. 16. „II. Lajos.“ J. : Egységünk történ, törve hanyatla erőnk. 17. „A fiu.“ J. : Vadon erdő a világ körülem stb. 18. „Angyal Bandi.“ J. : Télen nyáron pusztán az én lakásom. 19. Dicsőség és hazaszeretet. „J. : Küzdeni szép a honért.“

A „Vasárnapi ujság“ szerkesztősége.

NYILATKOZAT.

Magánkörülményeim miatt, közelebb a fővárost elhagyni szándékozván, a **„Hölgyfutár“** szerkesztését, jövő évnegyeddel Tóth Kálmán, e lapok eddigi segédszerkesztője veszi át.

E szerkesztői változás, lapjainknak e f. év elején közzétett programmján mit sem változtat, mit Tóth Kálmánnak közrebocsátott előfizetési felhivása is teljesen igazol.

Midőn jelen soraimmal a **„Hölgyfutár“** szerkesztéséről lemondásomat tudatom a t. c. olvasó közönséggel, kedves kötelességemnek tartom egyszersmind hálás elismerésemet nyilvánitani azon buzgó s folyvást növekedett pártfogásért, mellyben szerkesztésem ideje alatt a **„Hölgyfutárt“** részesiteni sziveskedett.

Biztosan remélem, hogy e buzgó pártfogás jövőre is azon mértékben növekedni fog, mellyben a **„Hölgyfutár,“** irodalmunk fejlődése s az olvasó közönség növekedő igényeivel folyvást lépést tartva, méltó leend érdemdús alapitójának felejthetetlen emlékéhez.

S e tekintetben t. utódom egyénisége elég garantiát nyujt, ki mig egy részről költészeti pályáján oly kedvező elismeréssel találkozott, más részt mint e lapoknak már több év óta ernyedetlen buzgalmú segédszerkesztője, journálistikai hivatásának is legszebb tanujeleit adá.

Irodalmunk ügye a nemzeté, édes mindyájunké, s igy erősen hiszem, hogy mi mindnyájan — közönség és irók — jövőre is tudni fogjuk kötelességünket : mellylyel irodalmunknak egy oly jelentékeny közlönye iránt mint a **„Hölgyfutár,“** melly több évi fönállása alatt annyi életrevalóságot tanúsitott — tartozunk.

Pest, mártius 27-kén.

Berec Károly.

Melléklet : Előfizetési felhivás Arany János költeményeire.

Felelős szerkesztő : **Pákh Albert.**

Kiadó-tulajdonos : **Heckenast Gusztáv.** — Nyomtatja **Landerer** és **Heckenast,** egyetem-utcza 4-dik szám alatt Pesten.

Vas. Ujs. 1856.

⸗ Némellyeknek örvendetes, másoknak leverő, a gabona ára tetemesen csökkent. Azonban mivel ember tökéletes boldog soha nem lehet, mi nem tudunk ezen árcsökkenésnek örvendeni, mert a zsemlyék most is homojopatis alakban árultatnak.

⸗ Miután a negyvenet áthágtuk, hidegebb vérrel tudunk a szerelmes kalandokról szólani s ne itéljen meg az olvasó, ha egy illyent, mint ostobaságot ide igtatunk. Egy angol ifju beleszeretett a táborban egy olasz markotányosnőbe, s tette neki a szépet életre halálra, s ugy látszott a szép olasz hölgy sem maradt hidegen az angol forró ömlengési mellett. De mint az angol szemei megtapadtak a szép markotányosnőn, ugy mások is szemüket veték rá. Ez természetesen nem tetszett angolunknak, s elszökteté a hölgyet, de kalandor társai utját állták, s közös jogukat tartván a nőhöz, visszakövetelték, miből patália lett, s az angol olly hevesen védte Helenáját, hogy készebb lett meghalni, mint élve visszabocsájtani. Mi ezt ostobaságnak nevezzük, más lehet hogy szerelmi feláldozásnak mondja, minden a felfogástól függ.

⸗ Abonyi Lajos fiatal iró előfizetést nyitott „Beszélyeire.“ A 30 ivnyi három kötetes munka ára csak 2 forint.

⸗ Friebeisz István, báró Podmaniczky Frigyes és Degré Alajos egy nagy naptárt szándékozván kiadni, előfizetési lapjukra ezt nyomatták „Ne méltóztassék előfizetni, csak aláirni.“ Beöthy László humoristikus naptárt szándékozván kiadni, azt hirdeti amazzal ellenkezőleg „Ne méltóztassék aláirni, csak előfizetni“, ha egy Beöthy Lászlónál nagyobb humorista, és talán pénzesebb ember elő talál állni, azt fogja hirdetni „Ne méltóztassanak se előfizetni, se aláirni, csak venni“, megjárja ama két naptár.

⸗ Cillich szobrász jelenleg Vörösmarty állószobra készitésével foglalkozik, mit ha bevégez Széchenyi István mellszobrát fogja készitени.

⸗ Balaton vidékéről dicsekedve emlitetik, hogy az irodalom iránti részvét szemlátomást nevekedik. Veszprémbe 61 „Vasárnapi ujság,“ 14 „Hölgyfutár,“ 13 „Budapesti viszhang,“ 2 „Délibáb,“ 1 „Divatcsarnok,“ 6 „Családi lapok,“ 61 „Politikai ujdonság,“ 16 „Pesti napló,“ 15 „Budapesti hirlap,“ 13 „Magyar sajtó,“ 1 „Magyar muzeum,“ 17 „Katholikus néplap,“ 16 „Religió.“ Összesen 236 magyar lap jár. Éljenek Veszprém derék fiai és leányai! nevöket 236-szor visszhangozzák bérczeik.

⸗ Mohácson 36 ház lett lángok martaléka, azok közt a kórház is. Mi minden illy alkalommal sietünk a tűz elleni biztositást ajánlani.

⸗ Angolországban Essex nevü grófságban 1510 óta egy alapitvány létezik jó házások számára. A ki házassága után egy évre bejelenti magát, hogy házasságát nem bánta meg, egy sódort, szalonnát, s más enni valót kap, s ekkorig csak három jelentette magát. Talán az egy sódort kevesellik s azért jelentkeznek olly kevesen, tessék csak két kövér sertvést tűzni ki, s fogadom, hogy naponként is jelentkezik háromnál több.

⸗ New-Yorkból panaszkodnak, hogy az öngyilkolások napi renden vannak. Egy év alatt legalább 1000 ember fosztja meg magát életétől. Ott az a divat, másutt más.

⸗ A franczia kis császárnak egy fő és két altársalkodója van. Ugyan miről társaloghatnak? Hátha még azt mondjuk, hogy 20 tagból álló szolgálattevő személyzete van, nem méltán kérdheti bárki is, ugyan mi dolgot adhat nekik?

⸗ A szinházakra nagyon feni fogát a tűz elem. A nantesi és bourgesi, valamint a rio janeiroi szinházak tűz martaléki lettek.

⸗ Az északamerikai miveltség, emberszeretet, s polgárisultság szép példáját mutatjuk föl. Két amerikai fiatal ember utazván, éjel egy fogadóba szállt, hol egy négert alva találtak. Pajkosságból a lámpa olaját ráönték, meggyujták, s a szegény néger 14 nap mulva meghalt. Mégis csak pajkosak azok az amerikai urfiak, nálunk egy kocsis nem tudna annyira vetemedni.

⸗ Boldog emlékezetü Pyrker László egri érsek szobrát, ki szép képgyüjteményét a nemzeti muzeumnak ajándékozá, Casagandre által készitve nem sokára muzeumunkban szemlélendjük.

⸗ Márt. 25-én utaztak keresztül Drezdán azon muszka lovak, mellyeket Napoleon császárnak a muszka czár küld ajándékba.

⸗ A drámabiráló választmány két eredeti történeti drámát fogadott el : egyiket Vahot Imrétől „Mária királynő“ és másikat Felekitől „Enyingi Török János“ czim alatt.

⸗ Nem jó a nőknek kávéházakba járni. Egy bizonyos ur rendesen elszokta vinni nőjét kávéházba, hol az, míg férje ujságot falt, egy csinos fiatal emberrel füzött, férjre nézve nem a legszebb jövővel kecsegtető viszonyt. Egykor a fiatal lovag elmarad a szokott kávéházból, s szerelmes nőnk a nagy búnak, és bánatnak miatta sorban veszi a kávéházakat, azon reményben, hogy feltalálandja Adonisát. — Fehéret! — kiáltja egy bizonyos kávéházban, a fehér ott terem, a nő felpillant, elsivalkodja magát, elájul, s mind ez pillanat müve. Miért? mert a keresett és megtalált Adonis a kávét hozó pinczér vala. Mintha bizony az a szegény pinczér tehetne róla, hogy pinczéri pályára nevelték szülei!

⸗ Pármából vakmerő gyilkolási hirt közölnek. Gróf Magavlij neje és sógornéja kiséretében 11 órakor szinházból ment haza, midőn egy ismeretlen kéz iszonyuan hasban vágta. Még magához sem jött szédüléséből, már egy másik tőrt döfött nyakába, s a gróf halva rogyott össze. A gyilkosok nem tudatnak.

⸗ A több lapokban emlitett „Nagy-kőrösi krónika“ nagyobb terjedelmü történeti munkává növi ki magát, ugy hogy a „Nagy-kőrösi krónika“ csak első füzetét képezendi egy „Történeti emlékek a nép községi és magán életéből“ czimü nagy gyüjteménynek. Eddigi szerkesztői száma is kettővel szaporodott Lugossy József és Szilágyi István urakkal. Jeles két név, méltó hogy müködésük pártoltassék.

⸗ Hogy az állatkínzás vaddá, szörnyeteggé teszi az embert, annak bizonyitására egy esetet beszélünk, melly a napokban történt Szászországban. Hansel Ágoston földmíves, ki állatkínzás és többféle verekedésért többször tömlöczre vala itélve, összeveszett szomszédjával, de leginkább kocsisával. Délután 3 órakor rajta ütött a kocsison, midőn abrakolt, s egy pisztolylyal azt, és egyik lovat megsebesitette. Ez alatt fellobogott a láng a szénatartóban, mire a házi asszony ki tekint, s Hansel arra süti másik pisztolyát; majd emberek futnak segitségre, s egy Hanselre rohan, de az is lövést kap, s a gyilkos elillan, kis vártatva nyakravalójánál fogva felakasztva találták, s lábai alatt négy lőfegyvert és egy tőrt. A pajta és minden épület lángok martaléka lett, sőt egy lezuhanó tüzes gerenda egy szegényt embert is agyon zúzott.

⸗ Negyvenöt éves asszony hajlott korú-e? Mielőtt mi felelnénk, még az ötven évesek is azt mondják — nem — pedig a franczia törvényszék azt mondta — igen. — Egy franczia ur birtokot vett, s az eladási levél pontjai közt élethoszrai nyugdij vala kikötve egy *hajlott korú nő* számára. A vevő akarta látni a nőt, s midőn egy 45 éves deli nőt állitottak eleibe, azt mondta, hogy az nem hajlott korú, s vissza akart lépni. Ebből per lett, s a törvényszék azt határozta, hogy 45 éves nő már hajlott korú.

⸗ Fehérmegye dunaparti egyik falujából, mellyet kiméletből ez uttal nem nevezünk meg, panaszos hirek érkeznek, hogy a nép alsóbb osztálya határtalanul neki adta magát a pálinkaitalnak, s erre leginkább a zsidók által csábitatik, kik már télen lefoglalják jövő termésüket. Valjon a megyei vagy helységi hatóság nem tehetne-e gátot ezen anyagi és erkölcsi romlásnak?

⸗ Londonban nem rég egy Coloman Anna nevü aggnő halt meg 75 éves korában, kit azért említünk meg, mert élete nevezetes, halála tanuságos. Ő I. Napoleon szolgálatában élt, s azt egész Sz.-Helenáig kisérte, és így sirjáig szolgálta; most pedig ittasan botorkálván haza, egy fütőlyukba esett, s elevenen megsült. Őrizkedjetek a bor és pálinka túlságos ivásától, mert elevenen égő pokolba juttok, t. i. ti, kik nem szoktatok őrizkedni.

⸗ Már bevégeztem ujságaimat, letettem tollamat, midőn iszonyatos zajt, jajgatást, átkozodást hallok. Mi az? mi az? A második emeletből egy másfél éves fiucskát leejtettek az utcza kövezetére, s azonnal szörnyet halt. És ez történt april 2-án 12—1 közt a mészáros-utczai Emmerling-házban. Ó bűnös gondatlanság! ó bűnös hanyagság? Szülék az Istenért óvjátok kisdeiteket falun ugy mint városon, mert iszonyatos az anya kinja, s felelősége ki gondatlansága által megöli gyermekét.

Vidéki hirek.

Tót-Vázsony, mártius 28-án. Tisztelt szerkesztő ur! „Ne felejts Istent“ czimü magány használatra készült imakönyvemet idősb Pázmándy Dénes özvegyének ajánlván, ez ajánlatra vonatkozó érdekes levelét közlöm a kegyes asszonyságnak, mit hálám- s nyiltköszönetemmel együtt becses lapjába fölvétetni kérek. A levél tartalmasb része :

Kedves tiszteletes ur! Személyem iránti megemlékezését kedvesnek, szépnek és becsesnek tartom. Kedves az nekem, mert felejthetlen férjemnek, mint vallásunk igaz bajnokának hozott ön elismerő koszorut; szép az, mert az elismerés és megemlékezés halájával áldozik ön a multakért, melly az életben ritka áldozat; és végre becses, mert férjem szellemével társaloghatok midőn önnek gyönyörü imáit olvasom — mellyek nekem mint néhai Pázmándy Dénes ref. vallás főgondnok hátramaradt özvegyének vannak ajánlva, hogy elvesztett oszlopaim pótlására, vesztett drága gyönyöreim visszavarázslására szolgáljanak, mert a midőn ön imáival foglalkozom, elvesztett kedveseimmel vagyok, kiket az Isten magához vett e földről stb. igaz tisztelője özv. Pázmándy Dénesné, szül. Pély-Nagy Judith.

E levélből a kegyes asszonyságnak elhunyt kedvesei, érdemkoszoruzottan őszült nemeskeblü férje — ritka egyéniségnek, kitünő jelességnek elismert egyetlen fia feletti mély fájdalma tünik ki : de e fájdalomban osztozik az egész dunántuli ref. egyházkerület; e veszteségérzet köz mindazokkal, kik az elhunytakat ismerék; — köz a részvét és elismerés — s ezt a világ meg is szokta adni jeleseinek — többször akkor, midőn azok már nincsenek — e szerint az én elismerésem, a vallás hon s tudomány fájlalt bajnokainak érdemkoszorujához csak egy hervatag nefelejtstsel járulhat. Imáimnak sem tulajdonitom azon jótevő hatást, melly a dicsőült szellemekhez emeli a földieket, hanem inkább a kegyes asszonyság vallásos érzelmének, melly a fájdalomban, Istennél s a hit vigasztalásainál keres enyhületet, az égiekhez vonzódik s a szellemekkel barátkozik : egyszersmind áldozatra készen arra törekszik, hogy azon eszközök, mellyek az ember magasb irányát kimutatják, veszteségeiben vigasztalhatják, a vallásos könyvek, mentől inkább terjedjenek, általok sok ezrek vigasztalást találhassanak.

Adjon az ég hazánknak s az emberiségnek több illy nemes keblü hölgyeket, kik az emberiség értelmi kiképzésére czélzó intézeteket vallásos kegyelettel ápolni — a vallásosság, közértelmiség alapján a közjólétet s boldogságot mentől inkább terjeszteni törekedjenek. *Ács Kár.*, tót-vázsonyi lelk.

Nagyvárad, mártius 1. Kerületi fővárosunkban fájdalom egy év óta egyetlen szini előadás sem volt, részint pártolás, részint helyiség nemléte miatt; miért a t. cz. közönség méltán megérdemli az olly csalattatásokat, minőben fény- s ködfátyolképész Schnabel Ignácz haszontalan mutatványainál részesült, mert az ez alkalommal nagy számmal felgyült közönség ugy járt, mint Beöthy László irt panoramájában a suszter inas. — Most Ellenbogen 7 éves gyorsszámitó gyermek gyakorolja magát, az azt kedvelők tetszésére. — Kővessi büvész pedig ma adja utolsó indus bűvös mutatványait. S igy nagyon háttérbe szorul a szinmüvészet. — Az itt, mult 1855. évi május 1-én id. Dr. Gross ur inditványa folytán alakult bölcsőde, — mellynek

Casagrande

Carrarai mérvényből faragott
térdeplő angyalkái az egri ne-
kesebbik szentélyben és a fiol-
tár két oldalán egy egy márvány
cherub szintén tőle.

Szeger 28. l.

Sovs-család IV. 197

Casagrande Marco

Az egri fő székesegyház előtérén az alsó lépcsőzet két oldalán szt. István és sz. László, a felső lépcsőzet két oldalán sz. Péter és Sz. Pál szobrai demendi kőből fentő művei.

Szeger 25. l.

Stájerország térképe a XVI. századból

TV. 221.

Casagrande Marco

Az egri székesegyházi főhom-
~~lokzatával~~ lokzatán a főfal
attikájára Casagrande a Hit
a Remény és a Szeretet, a két
mellékhajó tetejére pedig
egy-egy cherub óriási szob-
rait állította. Casagrande
három domborumve ékesíti a
főhomlokzatot. Az oszlopcsarnok-
ból a főhajóba vezető ajtó felett
Jezus a kufárokat ostorral hajtja
ki a templomból. A mellék-
hajók ajtai fölött jobbra a tizen-
kéteves Jezus a templomban
az írástudók közt, balra Je-
zus keresztről levétele.
A templom belsejében a pár-
kány alatti övezetbe Casagrande-
nak mig Pyrker idején készült
22 reliefje van vegig a falakon
elosztva. Szeger 26 l.

Simpsen Dammer h. n. IV. 225

Casagrande Marco

(1804 - 1880)

Pyrker patriarka márvány mellszobra az egri érseki liceum muzeumában

Szeger 23.1

San Ambrogio N. 41.

Casagrande

Szent István szobra Egerben
1835 ből, a Szent János
evangelistának középkor
székesegyházából fennmaradt
csonka pillérkötegen áll
Gyönge szobor.

Szeger 11. l

Serleg, czüstböl IV. 64, 65.

Casagrande

l.

Szm. Egermüve

1, 143, 145, 178, 182, 185. l.

KIRÁLYI MAGYAR PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEM
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR

MEGHÍVÓ

MENGHIN OSWALD,

A BÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM PROREKTORÁNAK ÉS NYILV. RENDES TANÁRÁNAK AZ OSZTRÁK-MAGYAR KULTÚREGYEZMÉNY ÉRTELMÉBEN 1937. MÁJUS HÓ 10-ÉN ÉS 11-ÉN, A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR (MÚZEUM-KÖRÚT 6–8. SZ.) II. SZÁMÚ TANTERMÉBEN D. E. 11 ÓRAKOR

DIE URGESCHICHTE DES DONAURAUMES

CÍMEN TARTANDÓ VENDÉGELŐADÁSAIRA.

DR. RYBÁR ISTVÁN
BÖLCSÉSZETKARI DÉKÁN

25.858 — K. M. E. Ny.

Casagrande

l.

Szent György Céh

42. anke. (1920)

35.24.

Casagrande

l. Szoma 1890

34. p.

al tervezett és Clark Ádám
kőből épitett Lánchid, mely
szi hatásu hidja volt.
b volt a rombolás, de itt
lék pusztult el vagy szen-
yen emlitjük Pest s az egész
ben még a román-korból szár-
plomot. Csak a legkiválóbba-
s legszebb barok temploma,
az egyik legszebb neoklasz-
ság volt székháza és több-
ás klasszicizáló épület,
tes épitészeti stilusa volt,
Nemzeti Muzeum, a Kálvin-
ro-laktanya. Kiégett a Viga-
etnek legjellegzetesebb em-
eogotikának az angol parla-

Casagrande, Alexis

ba már csak a nevezett nagy úrnak halála után érkezett. Nem is maradt ott, hanem Brandolini gróf hívására Cisonba költözött, hol szép háza és kertje volt s feleségével boldogan élt ott, csak azt fájlalta, hogy nem volt gyermekök.

Idővel felébredt benne a vágy, hogy Egert és az ő legfőbb műveit mégegyszer láthassa s 30 év múlva (tehát a 60-as években?) kis időre meglátogatta Egert a feleségével együtt — de aztán vissza tért Cison-ba, hol 1880. febr. 5-n 78 éves korában meghalt s utána a felesége is 1893-ban s mindakettő ott van eltemetve.

Röviden ez a helyi krónikásnak sok romantikus cziczomával kevert elbeszélése.

Itt nem találtam senkit, ki Casagrande látogatására a 60-as években vissaemlékezném. S bár pontos napokat említ a Casagrande halálára, helységneveket — ezeket azonban erre az előadásra hitelesként alapítani nem lehet.

Egy jeles olasz szobrászról levén szó, ki életének java részén át fő műveit itt hozta létre, kívánatos volna, hogy a Korvin Mátyás egyesület az ő életrajzának adatait kiderítené.

Casagrande Marco szobrászt Pyrker egri érsek (előbb velenczei patriarka) Velenczéből Egerbe hozatta s vele készíttette az akkor (1832–37) épült székesegyház homlokzati attikáján s az előterén felvezető lépcsőzeten álló óriási szobrokat s a belső falakat díszítő sok reliefet. Egyik 1835. május 1-n kelt levelében azt írja Pyrker Casagranderól, hogy „... esser degno che sia nominato fra i più valenti scultori d'Europa..." ez sok egy kicsit a jóból.

Egri feladatainak bevégzése után Casagrande Pesten is tartózkodott, több pesti háznak s udvarnak dekorativ és kútszobrait készítette, fiatal magyar szobrászok is dolgoztak mellette s a műegylet kiállításain is részt vett. 1841-ben a primás Esztergomba vitte, hol szintén nagyobb feladatokat teljesített.

Ennyi biztos tény.

Egy egri dilettáns író hallomásból jegyezte fel, hogy Casagrande Egerben nőül vette az érseki udvari szabó nép leányát, Kovács Máriát (ezt Egerben valónak is mondják) s ezt magával vitte Olaszországba is, – mert a helyi krónikás szerint (kinek holta után vegyes közleményeit 1912-ben kiadták) Casagrande értesült arról, hogy az ő szülőhelyén, Campeo nevű friauli faluban, az ő jótevője Gera di Conegliano, ki őt a kis parasztfiút, a velenczei akademián kiképeztette, súlyosan megbetegedett. Casagrande a feleségével Campeá-

KÉT KIS SZENT JÁNOS-SZOBOR PYRKER PÁTRIÁRKA ÉRSEK HAGYATÉKÁBÓL

Hekler Antal a *Napkelet* 1923. évi IV. füzetében *Canova* halálának 1922-ben letelt százados évfordulója alkalmából megemlékezett azokról a magyar mecénásokról, kiknek köszönhetjük, hogy a világhírű mester néhány művét hazánkban is bírhatjuk. Az ilyen alkalmi felújítás nagyon üdvös nyilvántartása annak, hogy a korszakot alkotó művészek megértő méltánylást találtak nálunk. Canova közelebbről érdekel bennünket azért is, mert az ő hatása élt tovább az ő hűséges követőjében, Ferenczy Istvánban is, aki a mult század első felében a szobrászat feladatai iránt először ébresztett fel hazánkban szélesebbkörű érdeklődést.

Később, a Magyar Művészet 1925. évi 3. sz. füzetében dr. Csatkai Endre érdekes adatokat sorolt fel arról, hogy Canovának egykorú magasztalásai, melyek benne minden idők legnagyobb szobrászát ünnepelték, nálunk is élénk visszhangra találtak s ismertette azokat a műveket, melyeket három magyar mecénás — báró Vay Dánielné, herceg Esterházy Miklós és gróf Széchenyi István — szerzett meg tőle.

A negyedik mecénást — Felső-eőri Pyrker László egri pátriárka érseket — is megnevezi, Kazinczy Ferenc nyomán, aki a költő egyházfejedelem „A szent hajdan gyöngyei" című művét 1830-ban lefordította és előszavában rövid életrajzát is megírta. Ott említi Kazinczy, hogy: „Egy lakosztályában áll Canovának egy gyermek keresztelő Jánosa, de csak gipszben. A' nagy Művész a' Művészség nagy barátját márványban akará megajándékozni, de a' halál elakasztá feltételét."

Csatkai ehhez azt jegyezte meg, hogy ez a Szent János-szobrocska „egyelőre lappang". Nem tudhatta, hogy újabban az egri érseki liceum múzeumában kapott maradandó helyet. Ugyanis Pyrkernek 1847. évi december hó 2-án bekövetkezett halála után utolsó titkára, Majzinger Károly, a későbbi kerecsendi plébános vitte magával s az ő hagyatékából Bartalus Gyula, az 1923-ban elhalt címz. kanonok és ismert régész szerezte meg s nagyértékű gyüjteményével együtt az érseki liceum múzeumának ajándékozta, hol azt minden látogató megtekintheti.

A 65 cm magas szobrocska ülő gyermeket ábrázol, gömbölyded formái símán finomítottak, Canovának ismert modorában. Szent Jánost csak a külső jelekből lehet benne felismerni, baljában hosszúszárú keresztet tart és bárányбőrrel takart sziklán ül. Különben bármilyen kisded lehetne, ha első pillantásra fel nem ötlenék az a meglepő hasonlóság, mely arcvonásaiban, fejformáján, domború homlokára lelógó hajfürtjén nagy Napoleonra emlékeztet, mintha Canova szándékosan gyermekkori képmását akarta volna elképzelni. S hogy a hagyomány is ehhez a hasonlósághoz fűződik, azt a kis szobrocskának szintén gipszből való egyik példánya igazolja, melyet a velencei laguna San Lazaro szigetén az örmények híres kolostorában őriznek s ott azt mondják róla, hogy Napoleon fia, a római király, hároméves korában volt a modellje. Canova 1810-ben tartózkodott hosszabban Párisban. Napoleon és Mária Lujza császárné mellszobrait mintázta akkor. A hatalmas imperator bizalmas beszélgetésekkel tüntette ki a nagy művészt. Az Olaszországból zsákmányolt remekművekkel együtt őt is Párisban akarta marasztalni. De Canova nem engedett a csábító hívásnak, hazament Olaszországba és már csak Napoleon bukása után 1815-ben volt újra Párisban, hogy a rablott műkincsek visszaszállítását intézze. A római kiskirályt hároméves korában nem láthatta. A szobrocska az egyik feljegyzés szerint 1812-ben készült, eredeti gipszpéldánya Possagnóban van, Canova szülőhelyén, műveinek múzeumában. Cicognara megjegyzi, hogy 1817-ben gróf Blacas, akkori francia követ Rómában, a későbbi herceg és XVIII. Lajos hű minisztere, márványba faragott példányát szerezte

MAGYAR MŰVÉSZET
1927 - 9. szám

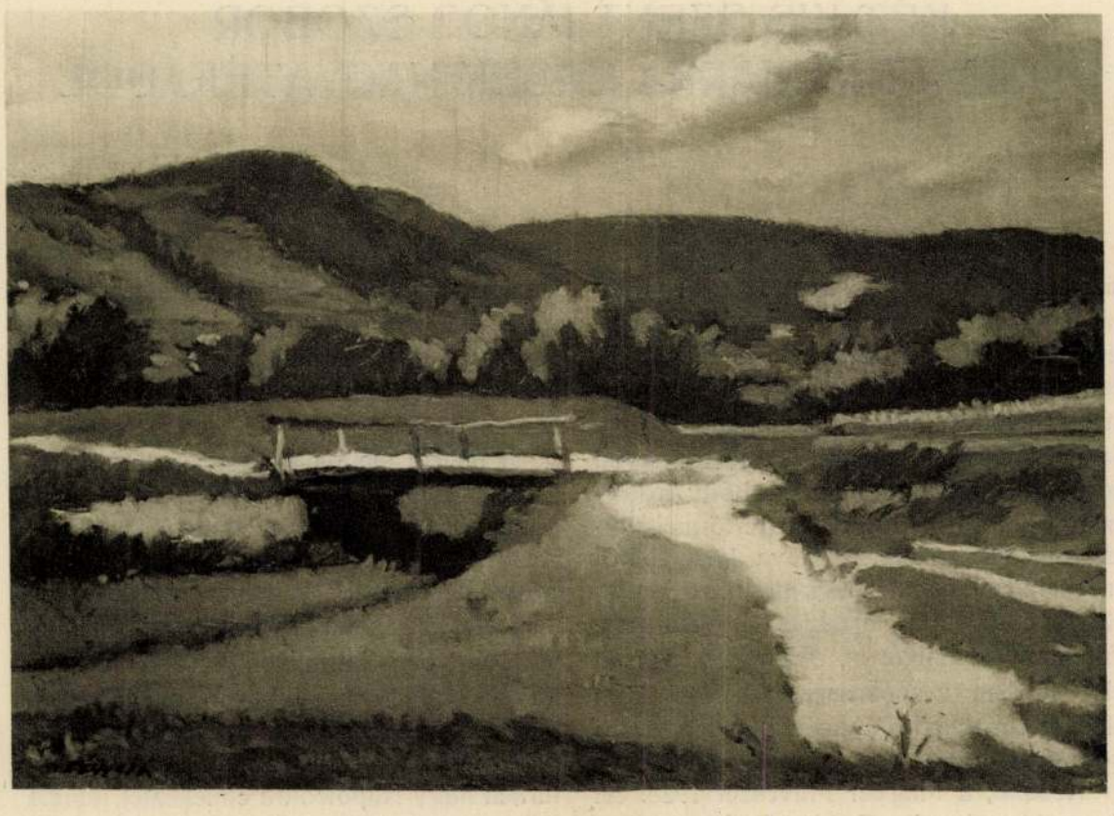

FÉNYES ADOLF: HIDEGKÚTI HEGYEK

FÉNYES ADOLF: BORUS ALKONY

ANTONIO CANOVA (1757—1822): KERESZTELŐ SZT. JÁNOS
Gipsz. Egri érseki Lyceum

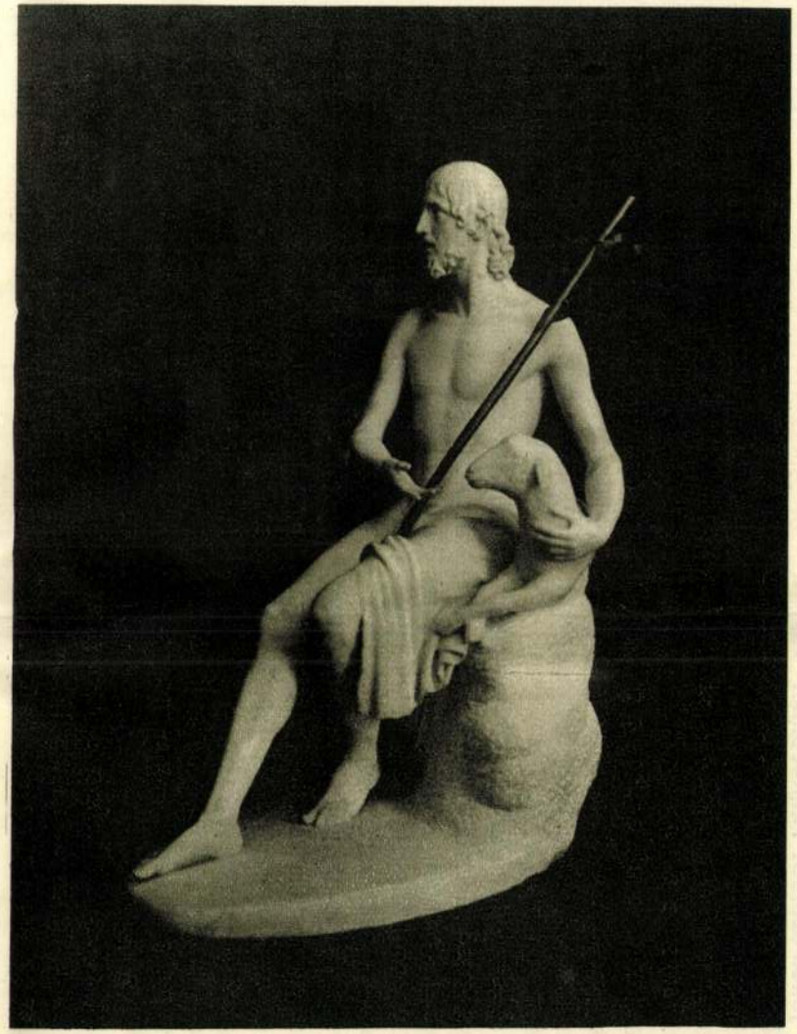

MARCO CASAGRANDE (1804—1880): KERESZTELŐ SZT. JÁNOS
Márvány. Egri érseki palota

meg Canovától. Hogy mi volt a mélyen vallásos nagy művész eszméje, mikor ezt a Szent János-szobrot Napoleonnal vagy a fiával hozta feltűnő vonatkozásba, azt nehéz lenne megfejteni.

Pyrker pátriárka érsek a keresztségben a Ker. János nevét kapta (a László nevet csak akkor vette fel, amikor a ciszterci-rendbe belépett), ez lehetett az indító oka annak, hogy Canova védőszentjének kis szobrát neki felajánlotta.

Érdekelt, vajjon Pyrker hátrahagyott iratai, a nagyszámú levelek közt nem akad-e Canovától is olyan, mely ezt a bizalmas baráti viszonyt feltételező ajándékozást közelebbről megmagyarázta volna.

Pyrker 1821. április hó 14-én foglalta el Velencében a pátriárka székét. Ott maradt 1827-ig, amikor egri érsek lett. Velencében is lelkes pártfogója volt a művészeteknek. Nagy jótevője volt a városnak. S bár nem szívesen látták benne az első idegent a pátriárkák ősi örökségében, egyéni kiválóságát hódolat és rokonszenv vette körül. Erről tesz szép bizonyságot az egyetlen levél, mely Pyrker iratai közt Canovától megmaradt. Igen értékes a tartalma, ha nem is szól a kis Szent János-szoborról.

Canova állandóan Rómában tartózkodott. Nyáron át rendesen szülőfalujában Possagnóban üdült néhány héten át, hol a római Pantheon mintájára hatalmas templomot építtetett, mely emelkedett helyen, az egész környék fölött uralkodik. Helyesen jegyzi meg Canovának egyik életírója, hogy az olasz nagy mesterek mennyire ragaszkodtak szülőhelyeikhez, kik művésznevüket is rendszerint onnan vették fel. S Canova nemes lelkét mily tiszteletreméltóan jellemzi az, hogy ő, akit Róma vagy Itália bármely városa versengve fogadott volna fényes emlékművel örök nyugvóhelyre, világhírű művészetével szerzett nagy vagyonát a távoli hegyvidéken elrejtett szerény falujának templomára áldozta s kívánsága szerint ott is temették. Csak halála után jóval később készítették el a tanítványai Velencében, a Fraritemplomban az ő tiszteletére azt a síremléket, melyet ő Tizian számára tervezett és a szívét ott helyezték el.

Szülőfaluja érdekében fordult ő Pyrker pátriárkához is, a most előkerült levelével, mely két fenkölt szellem benső érintkezésének emlékét idézi fel:

Kegyelmes és Főtisztelendő Uram!

Örömmel értesültem arról, hogy Főtisztelendő Nagyméltóságod kegyes volt az én szerény szülőfalumat, Possagnót, látogatásával megtisztelni, hogy az ottani templom építésének előhaladását megtekintse. Kötelességemnek tartom, hogy hálás köszönetemet nyilvánítsam azért a megtiszteltetésért, melyben engem részesíteni méltóztatott, és azokért a szeretetteljes szavakért, melyekkel az ottani plébános előtt ennek az alkotásomnak létrehozását megdícsérni kegyeskedett. Tetszésének ez a tanusítása művészetszeretetéből ered és a jóságából, mellyel engem lekötelez, bár Nagyméltóságod részéről arra a legcsekélyebb érdemet sem szereztem. Elismeréséből buzdítást merítek vállalkozásom folytatására s ha Istennek úgy tetszik, sikerülni is fog, hogy azt befejezzem. Így aztán az ottani környéket meg lehetne még vigasztalni annak az útszakasznak megépítésével, mely Bassanótól Pedorobbáig tart. Ezt az utat már a volt kormány kezdte meg, feltétlenül szükséges is és nem volna hosszabb négy mérföldnél, Crespanótól Cavasóig. Nagyméltóságod tudhatja és részben láthatta, hogy ezeken a meredekségeken az átkelés mennyire veszedelmes és természetesnek fogja találni az én óhajomat, hogy Nagyméltóságodnak hathatós közbenjárását kérjem legkegyelmesebb Uralkodónknál ily nagy jótétemény érdekében. Végtelen bizalommal vagyok Nagyméltóságod szószólása és befolyása iránt és ha túlságos a bátorságom, szolgáljon mentségemre Nagyméltóságodnak különös jósága, mellyel engem megtisztelni kegyeskedik.

A teendők részleteit az én Bassanóban lakó jó barátom, Giuseppe Bombardini tanácsos, fogja Nagyméltóságodnak előadhatni, kinek az ügy érdekében kifejtett buzgalmát nem lehet eléggé dícsérni.

Végül bocsánatot kérek Főtisztelendő Nagyméltóságodtól, hogy oly sok szóval terhére estem és fogadja kérem mély nagyrabecsülésemnek hódolatát, mellyel tiszteletteljesen vagyok

Nagyméltóságodnak legalázatosabb, hódoló, engedelmes szolgája

Róma, 1822. jún. 15. *Antonio Canova.*

Az eredeti olasz szöveg a következő:

Eccelenza Rma.

Ebbi la grata notizia che vostra Eccelenza Rma era si compiaciuta di onorare d'una visita l'umile villaggio di Possagno, mia patria, per vedervi il progresso di quel Tempio che vi si sta edificando. Mi credo in dovere di rendere grazie a V. E. Rma, per l'onore, che ha voluto farmi e per le amorevoli parole dette a quel parroco per dargli segno del di Lei gradimento alla esecuzione di quella mia opera. Questa sua compiacenza deriva dal di Lei amore per le Arti, e da quella bontà, di cui le piace onorarmi senza verun particolare mio merito verso di V. E. Rma. Dal suo soffragio ricevo nuovi stimoli a seguire la impresa, che a Dio piacendo, riuscira al suo compimento. Cosi potessero codesti paesi ancora venir consolati dalla costruzione di quel tronco di strada, che da Bassano mette a Pedorobba! strada che venne cominciata fino dal cessato governo, che rendesi assolutamente necessaria, e che non comprenderebbe maggior distanza di tre o quattro miglia sole da Crespano a Cavaso. Ella avrà potuto sapere e vedere in parte, come il passaggio fra que dirupi è pieno di pericoli e troverà naturale e giusto il mio desiderio d'invocare anche l'autorevole intercessione di V. E. Rma presso del nostro Clementissimo Sovrano, al consequimento di tanto bene. Io non dissimulo la infinita fiducia che ripongo nelle parole e negli uffizii di V. E. Rma; e se sono troppo ardito, valga a scusarmene la singolare bontà di cui V. E. Rma si degna onorarmi.

Il dettaglio di simil faccenda potrià venir sottoposto alla conoscenza di V. E. Rma dal mio grande amico. Consiglier Giuseppe Bombardini di Bassano, il di cui zelo infaticabile per il felice esito di tal affare non si può lodare abbastanza.

Infine domando perdono a V. E. Rma dell'averla gravata di troppe parole, e la supplico ad accogliere l'ossequio della profonda venerazione con cui ho l'onore di essere

di V. E. Rma Umilissimo ossequ° obl° Servitore
Roma 15. Giugno 1822. *Antonio Canova.*

Mikor ezt a levelet Canova megírta, már erőt vett rajta a súlyos betegsége. Utoljára még legjobb barátjának, gróf Cicognarának mellszobrán dolgozott. De aztán orvosai is tanácsolták, hogy kedves szülőfalujába, Possagnóba utazzék, azt remélték, hogy a jó hegyi levegőben vissza fogja nyerni egészségét. Megállás nélkül, szept. 17-én érkezett oda. Azonban napról napra rosszabbul lett. Vissza akart térni Rómába, de amikor Velencébe ért, eszméletlenül roskadt barátai karjaiba. A Francesconi-család házába vitték, hol kínos napok után, október 13-án kiszenvedett. Az általános gyász óriási mérveket öltött. Tetemét az akadémia tanárai a San Marco templomába vitték, hol Pyrker pátriárka végezte az ünnepélyes beszentelést. Onnan Possagnóba szállították s ott nyugszik, az ő templomában, remek Piétà-csoportjának oldalán.

E szerint Pyrker, amióta velencei pátriárka lett, Canovát csak betegségének végső napjaiban láthatta. Végrendelete sem tartalmaz semmit a kis Szent János-szoborról. S így egyelőre nem tudhatjuk, hogy mikor és milyen alkalomból történt a felajánlás.

Ezt kideríteni annál érdekesebb lenne, mert amikor Pyrker 194 képből álló galériáját a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, az átadási jegyzékben Veronesenek Giustiniani velencei hadvezért ábrázoló festménye mellé (mely a Szépművészeti Múzeumban, nem tudom miért csak „Férfiképmás" címen szerepel) maga Pyrker azt jegyezte meg, hogy Canova ajándékozta.

Lehetetlennek kell tartanunk, hogy e két műtárgyat Pyrker minden viszonzás nélkül fogadhatta volna el.

Ellenben, hogy Canova nem hiába fordult Pyrkerhez a közbenjárásáért, arról Lorenzo Crico kanonoknak Trevisóból 1833. dec. 16-án kelt s Pyrkerhez már mint egri érsekhez intézett levele tanuskodik, melyben írja a többek közt: „Adná a felséges Isten, hogy még egyszer követhetném Excellenciádat az Alpesek lejtőin s ellátogathatnánk Possagnóba. Egészen más lett a vidéke, mint volt tíz év előtt, főképpen amióta a crespanói híddal együtt a pompás utak elkészültek..."

Pyrkernek a hagyatékából még egy másik Ker. Szent János-szobrocska is maradt, melyet Casagrande Marco faragott márványba s mely ma is az érseki palotának egyik féltett leltári tárgya.

Erről a Szent János-szobrocskáról és Casagrande művészi pályájának kezdetéről részletes felvilágosítást ad Cicognara levele, bár megírásának alkalmi motívuma és bevezetése nem is vonatkozott reá.

Pyrkernek nagyon sokat köszönhetett Velence. Több olyan közóhaj teljesült az ő nagy befolyása révén, melyekért évekig hiábavaló volt minden kérelmezés. Ferenc császár az ő közbenjárására nyilvánította Velencét szabad kikötőnek. Ő eszközölte ki, hogy a Palazzo ducaléból kitelepítették a közhivatalokat, páratlan művészeti értékeinek megóvása végett. Mint a művészet pártfogója bőkezűen segélyezte a festő- és szobrásznövendékeket. S amiről Cicognara levelében oly melegséggel emlékszik meg, Pyrker szerezte vissza a scuoláknak, a velencei hatalmas céheknek nagy vagyonát, melyet a francia hódítás lefoglalt s az utána következő osztrák uralom is állami kezelésbe vett át s mely így egészben vissza-

került a velencei közjótékonysági bizottság szabad rendelkezésére. A bizottság hálája jeléül Pyrker arcképével és 1827. évszámmal ellátott emlékérmet veretett, melyet Fabris A. jeles szobrász mintázott. Az erről készült rézmetszet egy ünneplő füzetet díszít, melybe a velencei jótékonyság vezető férfiai írtak Pyrkert magasztaló sorokat.

Gróf Cicognara Leopoldo a velencei társadalomnak hangadója volt, éveken át volt a képzőművészeti akadémia elnöke s művészeti ügyekben Itáliának akkori legnagyobb tekintélye. Őt kérték fel a bevezető cikk megírására.

Az itt szószerint következő levél eleje erre vonatkozik s aztán tér át Casagrande Marcóra:

Kegyelmes Főtisztelendő Uram!

Tollat ragadok végre, hogy Nagyméltóságodnak közvetlenül bemutassam kiváló hódolatomat, mely régóta a szívem mélyén, állandóan, a legőszintébb és annyira megillető tartozással tölt el magasztos tulajdonai iránt. A nélkül, hogy tudtam volna róla, az én nevem alatt jelent meg a néhány bevezető sor annak az éremnek rézmetszetéhez, melyet a Közjótékonysági Bizottság, jobban mondva Velence egész lakossága ajánlott fel Nagyméltóságodnak tiszteletére. Kedves meglepetés volt nekem, amikor nyilvánosságra hozták, hogy ezek a sorok tőlem valók, míg én azt hittem, hogy a kiadó akarja azokat elsajátítani. S ezt én nem azért mondom Nagyméltóságodnak, mintha dicsőségemnek nem tartanám, hogy ez a nyilvános hódolat az én nevemet viseli, hanem azért, mert ha ezt előreláthattam volna, ki tudtam volna egészíteni oly módon, hogy a saját becsvágyamnak is jobban hízelegjen és kevésbbé lett volna méltatlan Nagyméltóságod érdemeihez.

A mi Casagrand Marcónk befejezte a Szent Jánost, olyan fáradságos munkával, mire csak a fiatal erő képes, mert a márványt kicsorbította, aki neki azt kinagyolta, az eleven test mintázásán egy helyen a felület síkjánál két ponttal mélyebbre hatolt, nem maradt meg a márvány megadott körvonalán s ő, ahelyett hogy félredobta volna a márványt és egy másiknak kidolgozásába fogott volna, ugyanazt a márványdarabot végig az egész felületen lefaragta mindaddig, amíg a helyes mintázás a lemélyített pontokig eljutott. Ez rendkívül nehéz és rendkívül fárasztó munka volt, mely azonban általános meglepetésre sikerült neki.

Hasonló mértékben részesült elismerésben azért is, mert tudta és meglátta, hogy a XVI. és a megelőző század nagy mesterei a sivatagon prédikáló Szent Jánost az önsanyargatástól és a vezeklestől megviselt és lesoványodott férfiúnak ábrázolták, akiről azt szokták mondani, hogy sáskákon táplálkozott, ezért a Desiderio da Settignano, a Donatello s néhány más e klaszszikus korból való mester tipusaiért lelkesülten fogott hozzá a munkához s nekem úgy látszik, hogy bámulatos sikert ért el.

Miután ennek a kitünő ifjúnak első művét ily körülmények teszik nevezetessé, ki a serkentését Nagyméltóságod pártfogásának köszönheti, a további segítsége is Nagyméltóságodat illeti, hogy valamely németországi gazdag székesegyház vagy templom részére jelentékeny megrendelést kaphasson, mert a körülmények emelik a tehetség erejét a középszerűség színvonala fölé. Canova a római nagy alkotások nélkül, melyek alkalmasak voltak arra, hogy őt ismertté tegyék, sohasem szállhatott volna fel az elért magasságba.

A coneglianói Gera úrék, kik lakással és étkezéssel látták el Marcót az első években, annyira már nem voltak elég nagylelkűek, hogy megfizessék valamely feladatra a márványt, vagy hogy kifaragtatták volna vele az ő Mucius Scaevoláját, vagy Angelica- és Medor-csoportját, melyek gipszben meghagyva tönkre fognak menni és nem fognak szép alkalmat adni az ifjúnak, hogy magát ismertté tegye — az ilyenek meddő és nyomorúságos pártfogások, melyek jók a gyereknek, de nem megfelelők az ily nagytehetségű ifjúnak, sem a nevezett urak rengeteg gazdagságának, lévén 40.000 arany az évi jövedelmök.

Ezek a körülmények, melyeket másokról megjegyzek, élénken éreztetik velem azt a fájdalmat, hogy én akarnék tenni, de nem vagyok rá képes — és miután néhány éven át tettem, amit tehettem, kénytelen voltam tartózkodni az adott alkalmaktól, mert különben összetörtem volna a jóakarat és a lehetetlenség kemény ellentéte között. De az én szegény Akadémiám nagyon elhagyott lett

és nem akartak többé főnököt adni neki és elvész teljes anarchiában, tele van gáncsvetéssel, cselszövésekkel, versengéssel, gyűlölködéssel, gyalázkodással, féltékenykedéssel, úgyhogy maga Marco is bármerre jobb helyen lenne, mint ebben az intézetben, melynek kétségtelenül becsületére válik.

Elég ennyi, nem akarok Nagyméltóságodnak többet elpanaszolni, van elég szeme, esze, szíve arra, hogy bámulatosan meghalljon és meglásson minket, és még a távolból is rendkívül sok jót tehet ennek a helynek, mely Nagyméltóságodban kiváló pártfogóját látja.

Bocsánatot kérek Nagyméltóságodtól ezért a hosszú levélért, tulajdonítsa azt annak a bizalomnak, melyre engem lelkesít, s legyen meggyőződve az én legbensőbb mély tiszteletemről és nagyrabecsülésemről fenköltszemélye iránt, mellyel hűségesen kezeit csókolom s magamat ajánlom

legalázatosabb hűséges szolgája
Leopoldo Cicognara.

Velence, 1829. július 11.

Az eredeti olasz szöveg a következő:

Eccellenza Reverendissima.

Finalmente prendo la penna per presentare direttamente a V. E. quegli omaggi distinti che di già nel fondo del mio cuore sono perennemente stati il più sincero e il più dovuto tributo alle di Lei esimie qualità. Senza sapere che si volesse parere il mio nome alle poche parole premesse all'incisione in rame della medaglia coniata in di Lei onore per voto della Commissione di pubblica Beneficenza, o per dir meglio dei Veneziani, mi è stata fatta la gentile sorpresa di enunciare che le avevo dettate, mentre io le scrissi credendo se le volesse appropriare l'editore: e questa cosa io dico a V. E. non già perchè io non mi tenga glorioso che questa pubblica testimonianza d'ossequio porti il mio nome, ma perchè, se avessi ciò preveduto, avrei forse conciliato di estendere qualche cosa, che lusingando il mio amor proprio, fosse meno anche in degna da' meriti di V. E.

Il nostro Marco Casagrande ha finito il S. Giovanni con una fatica che soltanto poteva farsi dalla potenza giovanile, poichè essendo stato finito da chi gli digrossava il marmo, il modello nella parte viva rientrando con due punti al di là della superficie che doveva sul marmo restare a fior del contorno, egli piuttosto che gettare il marmo, ed abbozarne un secondo, ha fatto lo sforzo immenso di levare altrettanto marmo in tutta la superficie della figura, finchè si trovasse regolarmente al segno dei punti rientrati — cosa difficilissima, e laboriosissima, ma che gli è riescita con istupore universale.

A questa misura fù confortato dall'aver saputo e veduto che nel cinquecento e nel secolo precedente li gran Maestri dell'arte espressero appunto il S. Giovanni predicante nel deserto come l'uomo macero e dimagrito dalla penitenza, e come soleva dirsi alimentato dalle locuste; e quindi, animato dai tipi di Desiderio da Settignano, di Donatello, e di parecchi altri di quella classica età, si pose all'opera, sulla quale mi sembra essere riescito meravigliosamente.

Segnalata da questa imprevidibile circostanza, la prima opera di questo egregio giovane, che debbe il suo incorraggiamento alla protezione di V. E. tocca a lei di procurare che gli venga da qualche ricca Cattedrale, o chiesa della Germania commesso qualche lavoro distinto, poichè le circostanze sono quelle che spingono la forza del genio oltre la linea della mediocrità, e Canova senza li Monumenti di Roma, che furono opportuni a farlo conoscere, non avrebbe mai spiccato il suo volo tanto alto.

Li Signori Gera di Conegliano che diedero allogio e minestra a Marco nei primi anni, non hanno avuto mai il corragio di pagargli un marmo per un lavoro, nè di fargli eseguire il suo Muzio Scevola, nè il suo gruppo di Angelica e Medoro, opere rimaste sul gesso, e che periranno senza offrire a questo giovane una bella occasione di farsi conoscere, queste sono protezioni sterili e miserabili, buone per l'infanzia, ed ora non proprie dei talenti di questo giovane, nè dell'immensa ricchezza di quei Signori, aventi 40 mila ducati di rendita. Queste circostanze che io noto negli altri, mi fanno sentir vivamente il dolore di quello che vorrei pur fare, e non posso. E avendolo fatto per quanto io poteva per alcuni anni, ho dovuto di mettermi volontario dalle occasioni, senza di che non avrei potuto resistere al duro contrasto del buon volero coll'impossibilità.

— Ma quella mia povera accademia è poi rimasta in trappo abbandono, e non le si è voluto più dare un Capo, ed è finita in un anarchia tutta cabale, intrichi, rivalità, odiosità, nefandità, gelosie, talchè lo stesso Marco sta meno male fuori di là di quello che nello stabilimento che egli certamente onorava.

Basta, non voglio far altre doglianze con V. E. che ha occhi, e mente, e cuore per sentire e veder tutto mirabilmente, e sebbene lontano può fare moltissimo bene a questo paese che lo riguarda siccome singolar protettore.

Scusi V. E. questa lunga mia lettera, e la attribuisca alla confidenza che Ella mi inspira, e mi creda penetratissimo sempre della più distinta stima e venerazione per la rispettabile e degna Sua persona, cui bacio devotamente le mani e mi raccomando

Suo umiliss° devotiss° servitore
Leopoldo Cicognara.

Venezia li 11. Luglio 1829.

Ebből a levélből először értesülünk arról, hogy Pyrker már kezdettől fogva, a képzőművészeti akadémián, pártfogója volt Casagrandénak. A Szent János szobrocskát bizonyosan hálából faragta Pyrker részére, keresztnevének tiszteletére. De csak évek multán, 1833-ban jutott el Egerbe, amikor őt Pyrker az akkor épülőben levő főszékesegyház díszítésére meghívta. Időközben olasz földön sok munkája akadt és Cicognara panaszára sem volt többé ok, mert a Gera-család sem fukarkodott megrendeléseivel és nagyméretű reliefdíszítéseken kívül Gera Bertalan az Angelica- és Medorcsoportot is márványba faragtatta.

Casagrande Ker. Szent Jánost szakállas férfiúnak ábrázolta, köpenyével letakart sziklán ülve, mellette fekvő báránnyal, me-

DANHAUSER JÓZSEF (1805—1845): PYRKER JÁNOS LÁSZLÓ EGRI PATRIARKA ÉRSEK ARCKÉPE
Olajfestmény. Érseki palota Eger

lyet baljával átkarol és jobbjának beszédes mozdulatával reámutat. Szinte csodálkozni lehet azon, hogy Cicognara Donatellónak a pusztában elgyötört testű, szenvedélyes erővel jellemzett Szent Jánosához hasonlíthatónak mondhatta Casagrandénak ezt az akadémikusan hűvös felfogású, aprólékosan kicsiszolt művét.

A nélkül, hogy Casagrandét Donatellóval, vagy más korszakot alkotó művésszel összemérni lehetne, az ő művészettörténeti jelentőségét számunkra az adja meg, hogy a mult század harmincas és negyvenes évei alatt, Ferenczy Istvánnal egykorúan, nemcsak Egerben, hanem Esztergomban és a fővárosban is a nagyszabású szobrászati művek legnagyobb részét ő hozta létre és számos magyar tanítványt és segédet foglalkoztatott.

A két kis Szt János-szobor Felső-eőri *Pyrker János László* egri pátriárka érsekre hívja fel a figyelmet, aki nemcsak nagy egyházfejedelem s korának magasztalt költője volt, hanem mint mecénás örökbecsű értékekkel gazdagította hazánk művészeti tulajdonát. Ő építtette fel az egri nagyszerű főszékesegyházat, *Hild Józsefnek* a korát kiválóan jellemző tervei szerint. S ő ajándékozta 194 festményből álló képgyüjteményét a Nemzeti Múzeumnak, az országnak első számottevő képtárát, melynek remekművei a Szépművészeti Múzeum magas színvonalú keretében lényeges részt képviselnek. S ha a hazafias kegyelet megújuló ünnepléssel tartja ébren gróf Széchenyi Ferencnek, mint a Nemzeti Múzeum halhatatlan érdemű megalapítójának emlékét, ugyanaz a megtisztelés illeti meg Pyrker pátriárka érseket is, mert a Szépművészeti Múzeum gyüjteményeinek első alapját az ő fejedelmi ajándéka szolgáltatta.

Ennek a 194 festménynek önálló ismertetése lenne az első hálás feladat a Pyrker iránt való tartozás lerovására, mely egyszersmind érdekes és eddig még kellően fel nem dolgozott adatokkal gyarapítaná a művészettörténetet.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS

Casagrande Marco

Ist Janos Hobra
Egerben a
lyceum muzeumban

lásd

Magyar Művészet

1927 563. l.
564, 565. 566. l.

életrajzi
adatokkal

g.f.-e. kincstá-
yar Sion 1865.62.l.

ergom.

megyei Kincstár.

e esztergomi érsek mellkeresztje.

ÓLA?

SZAKCSOPORT

Ötvösség.

KOR

XVII sz.

MÉRET

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

Lósy Imréé.megh.1641.

EGYÉB ADAT

Casagrande Mario

läsd

Schoen Gillaggujt

45 l.

Méltóság

Kiutaltattak, ezen felül folyvatétetett a gyulafehérvári vezetegyházután a építészeti tiszteletdíj 3-negyede = 1500 korona.

Forster

VIII

9. 1907.

Casagrande Mark

l.

Pásztor József

Hevesmegye

várai

Gyöngyös 1933.

25. l

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Casagrande, Marco

Lásd ott

Pálinkás László:
Marco Casagrande.
Adatok a XIX. századi
olasz-magyar művészeti
kapcsolatok történetéhez
Különlenyomat az
Olasz Intézet 1942. évi
5. számából

Bp. 1942
Könyvtárunkban

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután 1/25 órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszter-mében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla. Stephaneum r. t. Budapest.

Casagrandenek

Ferencry Istvánnal
való viszonyára vo-
natkozóan lásd

Pálinkás László:
Marco Casagrandi
20. l. Irodalom!

5671

40.214. — K. M. E. Ny.

Casagrande

1438-ban készült
domborművei a
andornaki Kastély
homlokzatán, 3 drb.

MOB kt.

Pálinkás
Marco Casagrande.
1942. 747. l. 22.
képpel.

Matthieu Wiegman : *La cacciata dal Paradiso.*

Casagrande Marco

Irod

Oroszlánmagyszobr

4.l.

Casagrande Marco

Mellor S.:

Ferenczy István
élete és művé-
szete. Bp. 1905
266, 308. l.
309. l (Képek-
kel.)

Selmeczbányai Óvár VIII. 168.

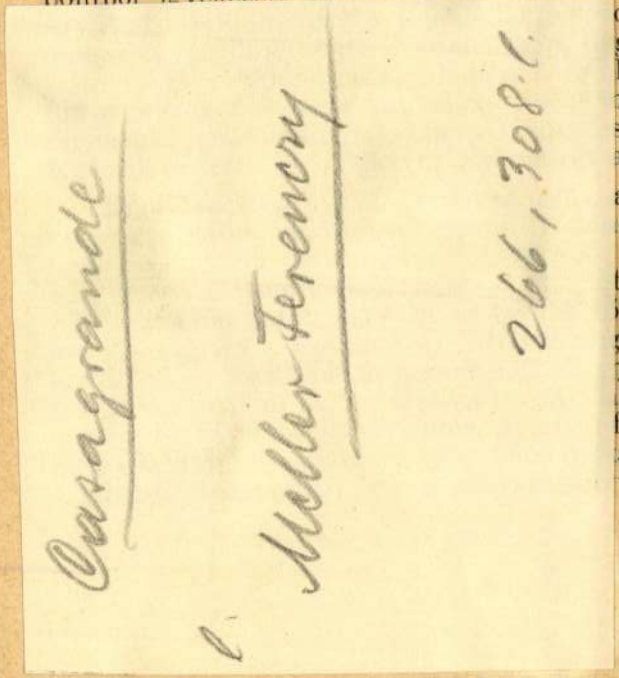

on egy hónapig Párizsban
gy anyagát kellően kiegé-
lt írókat tárgyalja, a máso-
mal foglalkozik. Munkája
s tanulmány jelent meg a
a Korunk Szava hasábjain.

az angol nyelv és irodalmi
d). Az angol-magyar szel-
A középkori angol króni-
tte össze. Kutatásaiban a
leg a következő tárgykörö-
ol hercegek magyarországi
yarország szerepe a keresz-
i Szent Margit és magyar-
folyamán végzett kutatásai-
at Angliában töltötte, ahol
vtárban dolgozott.

kajának ismertetését a Revue des Etudes Hongroises számára; ugyanott jelennek meg az első hozzászólások is e munkához A. Sauvageot és L. Novák tollából. Ezenkívül néhány kisebb cikke jelent meg a Magyar Nyelv és a Magyarosan folyóiratokban.

Dr. Lelkes István (1905, Körmend, Vas m., róm. kath.), okl. középiskolai tanár (prof. Eckhardt), 400 pengős ösztöndíjjal a magyar-francia szellemi kapcsolatokra vonatkozó eddigi munkásságát folytatta. Foglalkozott minden nevesebb Magyarországon 1848—1914 között megfordult francia utazó hazánkról írt munkájával, fényt derített itt tartózkodásuk körülményeire, felkutatta magyar ismerőseiket s különböző szempontok szerint csoportosítva ismertette Magyarországról alkotott véleményüket. Különösen nagy figyelmet szentelt annak, hogyan rajzolják a nálunk járt franciák a magyar karaktert, a századvégi liberális politikát, milyen véleménnyel vannak a magyar irodalomról és művészetről és milyen jövőt jósolnak a magyarságnak multja, faji adottságai és az általános európai helyzet tekintetbevételével. Tanulmánya részben a Nouvelle Revue de Hongrieban, részben a Revue des Etudes Hongroisesban jelenik meg.

Casagrande Márk

Művészeti Lexikon 133 l.

Kagyléhéj, öskori V. 185.

Casagrande

L.

Magyar Művészet

1930. 594 és

köv. ll.

Casagrande, Marco

ind
z
Liber Bpest nobrai

58. l. 62. l

64. l. (Szabad-
ságos lop. 1848)

MŰVÉSZE

V., Mária V

nren

VESI

É

Casagrande

l.

[Lykanemzromantika

47, 132. l.

Casagrande, Mako

irod

—

Lepesztergkincs

37. l.

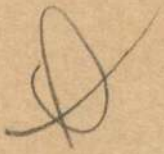

Művészetünk ebben a korszakban semmit sem köszön mágnásainknak. Miután nagyobbrészt Bécsben éltek vagy vidéki kastélyaikban, szellemi vagy érzelmi kapocs sem kötötte össze az arisztokráciát a művészekkel. Nagy ritkán megesik, hogy valamely főur oly fajta ünnepséget rendez, amelynél szóhoz jut a magyar szellemi élet néhány munkása is. Ilyen, a mi szempontunkból nagyon tanulságos alkalmak a «Helikoni ünnepek». Festetics György, százezernél több hold ura, akinek évi jövedelme akkortájt három millió forint, többször rendezte ezeket az ünnepeket Keszthelyen, ahol a monarchia első nagystilusu gazdasági iskoláját, a Georgicont megalapitotta, hogy benne óriási latifundiumai számára képzett gazdatiszteket neveljen. A Georgicon hiressé lett: 1801-ben meglátogatta a nádor is, mikoron a nép számára való jó példa kedvéért a fenség tulajdon két kezével fogta a disz-eke ezüstözött két szarvát s végigszántott egy barázdát; Szapáry gróf udvarmester vitte az ostort, Festetics in persona vezette az ökröket... Igazi empire-ünnepség, amelynek emlékére Festetics érmet is veretett e jelenet képével. Berzsenyi meg is énekelte Keszthely isteneit, Helikon leányait s Festetics a keszthelyi istenek ünneplését egészen magának való feladatnak tekintvén, 1817-től fogva februárban és májusban valóban rendezett is helikoni ünnepet. Festetics pompakedvelő ember volt; bántotta, hogy a bécsi udvar sokáig gyanuban tartotta, s mikor a bécsi nap ujra sugározni kezdett feléje, «jobbágyi hűségének» éppen ezekkel az ünnepekkel (Ferenc névnapjára esett a februári) is látható formát kivánt adni. A Georgicon növendékei bemutatták tudományukat, pár iró, Kisfaludy Sándor, Berzsenyi Dániel (mind a kettő szomszéd birtokos), Horvát Ádám, egy dilettáns versiró leányka: dukai Takács

Judit képviselték az irodalmat. Alkalmi darabot is játszottak, volt mise is, Gotterhalte is. Ebéd után a Georgicon kertjében Gyöngyössy Istvánnak, a régi magyar költészet képviselőjének emlékére elültettek szavalás közben egy berkenyefát. A csemete is, az ásó is, az öntöző is fel volt koszoruzva. Ezután «pásztorgyerkőcék dudaszóra mesterséges pásztori táncokat jártak» egy dombon. A messzi Nyugat ragyogó pásztorjátékainak sápadt visszfénye a messzi Keleten. Ezek az ünnepek bizonyos szerephez jutottak irodalomtörténetünkben: feltünő volt ugyanis, hogy ime egy magyar mágnás szóba áll magyar irókkal. Ez a vékony szál füzi a Georgicont irodalmunkhoz. S művészetünk? Az számüzött maradt még innen is. Nem is eszméltek rá. Eszükbe sem jutott az ily alkalmakkor sem igénybe venni.

Ha a főnemesség Bécsben palotákat épittet, természetesen bécsi mesterekhez fordul, de bécsiekkel tervezteti nem nagyszámu magyarországi kastélyait is. Ezen a téren is az Esterházyak járnak elül, udvari épitészük, Moreau, ugyancsak nagy munkát végez Kismartonban. Ilyfajta feladatokhoz jóformán sohasem jut magyar épitész, de maga a feladat sem volt gyakori, mert idehaza annyira amennyire takarékoskodnak, hogy Bécsben annál könnyebben költekezhessenek. Kegyuri kötelességeiknek falusi templomok épitésével tesznek eleget, ámde ezek vajmi szerény helyet foglalnak el épitőművészetünk történetében.

Sokkalta külömben viselkedett a főpapság s általában a katolikus egyház, három nagyszabásu székesegyház tanuskodik róla: az esztergomi s Hild két műve: az egri és a pest-lipótvárosi dóm. A két első mindenestül főpapok művészeti kulturájának köszönhető, s ha ezt érdemül tudjuk be, nem szabad elhallgatnunk, hogy az

esztergomi székesegyház terve Bécsben, Paul Kühnel irodájában készült. Ez a három építészeti mű, amelyek közül csak az esztergomi és egri maradt ránk eredeti alakjában, építészeken kivül még egy sereg más művészt is foglalkoztatott s mindjárt hozzátehetjük, hogy tulnyomó részt külföldit. Kopácsy primás meghivására Esztergomban telepedett le 1841-ben Marco Casagrande olasz szobrász s hosszu sorát készitette a nagyméretü szobroknak és domborműveknek, csak kőmunkásai voltak magyarok. De már előtte dolgozott ott a bécsi Andreas Schrott s még a bazilika szerencsés befejezését ünneplő emlékérem megmintázását is bécsi mesterre, Karl Radnitzkyra bizták. Két nagyméretü oltárképet rendeltek meg a bazilika számára: egyet a bécsi Joseph Danhausernél, aki műve befejezése előtt meghalt (1845), a másikat az olasz Michelangelo Grigolettinél 1846-ban, Mária menybemenetelét, ez utóbbit csak 1854-ben helyezték el. A stallumokat Leistl bécsi asztalos, a paramentumokat a milanói Giovanni Martini készitette. Valóságos külföldi művészetteleppé változik át Pyrker érsek egri udvara: ott dolgozik Malatesti, Schiavoni, Grigoletti, Danhauser s főkép Casagrande, s jellemző, hogy még a Pyrkert ünneplő emlékérmek is külföldi művészek, Johann Schaller, Joseph Schön, Franz Klein, Antonio Fabris stb. művei. Verses műveit is külföldiekkel (Karl Steinböck, Leopold Schulz) illusztráltatta. Ily módon bizony csekély hatással lett volna mecénáskodása a mi művészetünk szempontjából: ám egy cselekedete mégis messzi fölemeli őt udvarunk és főnemeseink fölé, legalább is a művészet terén, az t. i., hogy 1836-ban 190 darabból álló festmény-gyüjteményét a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta s ezzel lehetővé tette azt, hogy a pest-budai közönség és művészek végre mű-

vészetet is láthassanak. Oly cselekedet, amely páratlan e korban.

Az említett három nagy székesegyházon kivül még egyről kell megemlékeznünk, a szombathelyiről, amely ugyan még a templomépitő 18-ik század műve, végső befejezése azonban a mi korszakunkba esik. Létesülését főképen Szily János és Somogyi Lipót püspökök bőkezüségének köszöni. Ámde majdnem teljesen idegen mesterek műve. Tervét egykor a tiroli Melchior Hefele készitette s a székesegyházon kivül még tőle való a püspöki rezidencia és néhány magasabbrangu papnak háza. A székesegyház szobrait s diszitő szobrászati munkáit tulnyomó részt a bécsi Philipp Jakob Prokop készitette a szintén bécsi Franz Steinfeld közreműködésével. Festői diszét Maulbertsch halála után Winterhalter és Anton Spreng végezték: csupa külföldi mester. A márványozási munkák Adamitól és Wathnertől valók, a gyertyatartók, a kanonoki stallumok faragásai Lorenz Eckarttól, ezek is mind bécsi művészek. Arra tehát gondolni sem lehet, hogy a szombathelyi nagy épitkezéseknek valami frissitő hatásuk lehetett volna művészetünkre. Más egyházak befejezése, átalakitása, szobrokkal és festményekkel való diszitése szintén tulnyomó részt külföldi művészeknek juttat munkát. Pannonhalma számára a bécsi Klieber készíti Szt. István és Ferenc király szobrát s az utóbb eltávolitott, Mineryát ábrázoló szürke festményt; Franz Engel bécsi épitész toldotta meg egy szárnnyal a bencés főapátság könyvtárépületét, a bécsi Andreas Schroth faragta Novák képmását; a pécsi székesegyház s általában Scitovszky számára dolgozott a többi közt a gráci Joseph Wonsiedler, a bécsi Johann Ender és Michelangelo Grigoletti. A többször emlitett Wonsiedler még a gyulafehérvári dóm s más magyar

Egyes felvidéki városoknak nagy szegénységükben be kellett érniök azzal, amit a multtól örököltek. Jó példa rá Nyitra, amelynek felső-városában a korai klasszicizmusnak egy sor szép alkotása áll: egyházi urak lakóházai, mig a polgárság jó része az alsó-városban nagyobbára félig-falusias jellegü házikókban huzódott meg s valamennyi vityilló közt a legszánalmasabb éppen a községháza volt. A szegény város csak a század második felében cserélhette azt fel méltóbb épülettel 1881-ben, (tervezte Lyka János), amidőn a vasuthálózatba való bekapcsoltatása révén gazdasági élete fellendült. Hasonló okok segitették fel sok más felvidéki város épitészetének sorsát is, de nagyobbára csak a 70-es, 80-as években.

A szobrászat is körülbelül ily tanulságokkal szolgál. Az épitészettel összefüggő képfaragó munka számára alkalmas anyag bőven akadt s ha e terület pénzügyi helyzetét tekintetbe vesszük, megállapithatjuk, hogy volt bizonyos szükséglet is, még pedig tulnyomórészt egyházi jellegü. Kevés kivétellel olcsó munkára volt szükség az ezidőben épült sok falusi templom számára, az átlagos fejfa is egyszerü, ez kőből, fából, vasból készül. Egy kis bepillantást kapunk az egyszerü szükségletbe, ha például Alsó-Korompa három évtizedes képfaragó-szükségletéről adunk számot. Ebben az időben készültek ott az uj templom mellékoltárai, egy kőből faragott Boldogasszony a kastély kertjében, a sz. Vendel szobra a legelőn, azonkivül a Brunswik-siremlék. Másutt egy-egy feszület, egy-egy nep. sz. János egésziti ki az ilyfajta statisztikát, ismét másutt még uj kálvária-állomások. Az enemü munkák gyakran az egyszerü kőfaragó-ipar termékei és egészen igénytelenek. De éppen a Felvidéken nem mindig a kőfaragó adja a plasztikát, itt-ott a vasgyárak szobrok öntésére is vállalkoznak. Igy

Lyka TV.

például Csokonai debreceni siremlékét a turja-remetei vasgyárban öntötték, a szinnai Csáky-kastély parkja szökőkutjának hat Herkulesét 1841-ben a szinnai uradalomhoz tartozó józsefvölgyi vashámorban öntötték vasból. A bronzöntést a Felvidéken tudtunkkal csak harangöntésre vették igénybe. A képmás-szobrászat csaknem ismeretlen itt is s bár éppen a Felvidéken van az ország egyik pénzverője: az emlékérem és a plakettmintázás mégis a legnagyobb ritkaságok közé tartozik, ugyanazokból az okokból, amelyekből Tuladunán sem gyakorolták. Ha mégis felmerül ily szükséglet, ugy külföldi művészeknek juttatják a feladatot (Pyrker-emlékérmek), mint ahogy ezen a területen egyáltalában nem ritka jelenség a külföldi szobrászok igénybevétele. Külföldi szobrászok kapják a legkiadósabb munkákat s ugyanaz a Casagrande, aki Esztergom uj székesegyházát ellátja a szobrászati munkák egész sorával, Egerben is hasonló feladatokat kap, ugyancsak a székesegyház szobrászati diszitése körül.

Pyrker egri érsek még Velencében ismerkedett meg Casagrandeval, aki 1826-ban egy ker. sz. Jánost készitett számára. Midőn a művészetet kedvelő főpap a velencei patriárka trónusát fölcserélte az egri érseki székkel s megvetette alapjait az uj székesegyháznak, Casagrandera bizta ennek szobrászati diszitését, Hild architekturájának kiegészitését. Casagrande 1833-ban elhagyta Olaszországot, Egerben telepedett le, ott mintegy öt évig faragta a székesegyház nagyméretü szobrait, egészen otthonosan érezte magát az érseki udvarban, sőt Egerben meg is házasodott, feleségül vevén egy Braun nevü odavaló festő leányát.

Egri munkálkodása kiadós volt. Megfaragta a Hit, Remény, Szeretet 17 láb magas szobrait, amelyek utóbb

az egész országban ismertekké váltak, mert a bécsi W. A. Rieder lerajzolta, a bécsi D. Weisz metszetet készitett róluk s ezt Albach 1836-ban fölvette hires és elterjedt imakönyvébe. E művek koronázzák a homlokzatot. Megfaragta továbbá Isten Igazságát és Szeretetét (16 l. magas), sz. Péter, sz. Pál, sz. István és sz. László 12 láb magas szobrait, azonkivül a székesegyház belsejében elhelyezett 28 domborművet. Ugyanebben az időben (1835) faragta meg Durcsák János kanonok megbizásából sz. Istvánnak a várban elhelyezett szobrát. Megrendelői nagyon meg voltak elégedve műveivel s Pyrker ez év májusában bizonyitványt adott neki erről, amelyben egyebek közt méltónak mondotta arra, hogy Európa legértékesebb szobrászai közt emlittessék.

Bár terjedelmes egyházi jellegü megrendelései elég munkát adtak neki, mégis időt szakitott arra, hogy közben képmásokat faragjon. Igy egyebek közt ekkor készitette Pyrker érsek, Rutner prépost, Siskovics és Mednyánszky szentszéki jegyző, Lévay kanonok 94 éves atyja stb. képmásait. Egerből át-átrándulgatott Pestre is, hogy jövendő munkássága számára előkészitse a talajt, de figyelme kiterjedt a hevesi uriházakra is, ahol szintén akadt megrendelése. 1838-ban egy ideig vendégül látta őt Mocsáry Imre Andornokon s e nemes ur számára aztán (már Pesten) megmintázta a Vendégszeretet, a Béke és Barátság allegoriáját (7 láb h., 5 l. m. domború).

Casagrande egri sikerei megnyitották számára az esztergomi primási udvar kapuit s ott megszerezték neki a székesegyház szobraira szóló nagy megrendelést.

Természetesen nem Casagrande az egyetlen külföldi szobrász, aki feladatokhoz jut a Felvidéken. Már

Pyrker számára is dolgozott több külföldi medailleur, akikről már megemlékeztünk s dolgozott számára Franz Klein bécsi szobrász is (az érsek képmása). Más bécsi szobrászoknak leginkább Pozsony juttatott feladatokat. 1828-ban állitották ott fel az Irgalmasok terén az 1825-i országgyülés emlékére az uj obeliszkes közkutat, amelyet Josef Klieber bécsi szobrásztanár készitett. Ugyancsak az ő műve Károly főherceg és Ferenc király képmása, (fölavatták mint a király ajándékát a város tanácstermében 1841-ben). Klieber Keglevich János gr. számára is készitett négy óriási méretü dekorativ-szobrot, amelyek Nagytapolcsányba kerültek. Egy másik bécsi mester, Johann Schaller készitette a pozsonyi Apponyi-könyvtár számára Apponyi Antal gr. szobrát (1827). Ugyanettől való Pyrker egyik képmása is. Philipp Jakob Prokop, aki oly sok munkát végzett Szombathely számára, a Felvidéken is szerepelt. Az ő bécsi műhelyéből került ki a galántai templomnak egy alabástrom-műve (két gyermek báránnyal, 1804), továbbá egy lágy fémből öntött Venus, br. Balozsaynak eperjesi kertje számára. Franz Uhrl Pesten letelepedett morva szobrászt az Orczy bárók foglalkoztatták, több állatszobron kivül a gyöngyösi birtok kastélya elé faragott két oroszlánt. Apróbb szokvány-munkát egész sereg bevándorolt vagy errefelé bujdosó külföldi legény s mester készitett. A felvidéki pénzverők is foglalkoztattak olykor külföldi mestereket, Selmecbányán a század első évtizedében működött mint első bélyegvéső a tiroli eredetü Josef Vinazer.

A magyar képfaragók egy része, akik a Felvidék számára dolgoztak, csak éppen átmeneti állomásnak tartotta ezt vagy azt a várost vagy pedig Pestről szállitotta a kész szobrot. Az utóbbiak sorából való például

Casagrande Marco

(1804-1880

Liab I. 25, 125

III. 95-98, 99

IV. 20, 21, 23, 76,

84. 92-94. 149

szerepét játszsza. Felirata a kép

int MUNGO

et a „Hölgyfutár-"hoz)
8.
t 1858."

Casagrande Marco

l.

Lepola Stefano

38. l

Resiczabányai DMKE népkat.

X. 172

Casagrande, Marco

l.

Leopold-Honvéd-Esztergom

49. l.

---

l. Leopold-Lippay Esztergom

21. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Casagrande M

l

Ipolyi kisebb
munkái IV. 272. l.

0

ünnepeket és
boldog újévet
kíván

Casagrande

nobrán

Ívód

2

Hekler Antal:

Művészet és világnézet.
1916–1940. Bpest, 1943.
35. l.

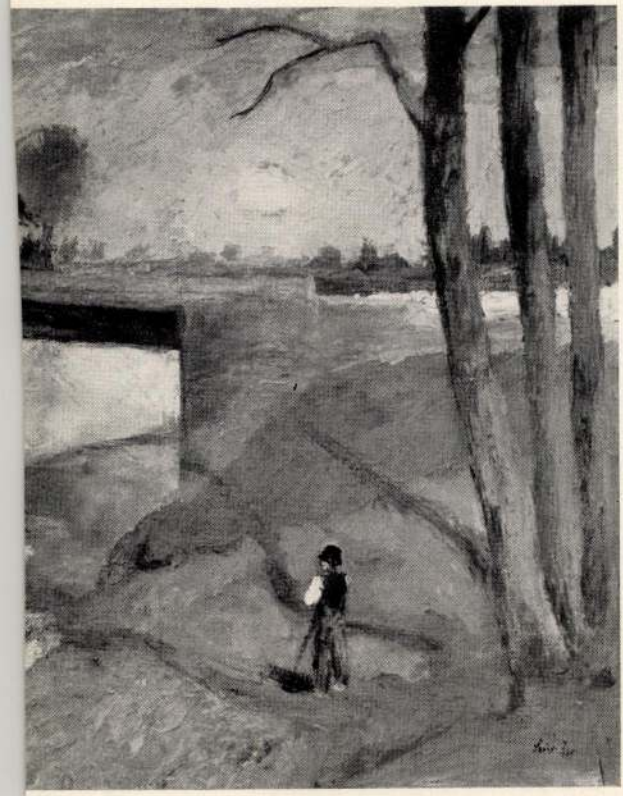

Casagrande Marco

azobrazz

Gentmüenel.

58, 152, 271, 273,
274, 275, 278, 282,
297, 298, 305, 340, 1.

duplum

44165/916-I-szám

A szepesi egyhá

Bizottságnak, hivatalos ha

Budapest, 1916

A miniszte

minisz

Haeckellel együtt kiadott *Kosmos* c. folyóiratát. Főműve: *Werden und Vergehen.* Entwickelungsgeschichte des Naturganzen (6. kiadása 1905, kiadta Bölsche). SOÓS L.

Čáry, a most Csehszlovákiához tartozó *Csári* régi nyitravármegyei község.

Carya *Nutt. (hickory)*, a Juglandaceae *(Diófafélék)* család génusza, 12 faja Északamerikában honos. Páratlanul szárnyas levelű fák. Számos faj magva a dióhoz hasonló, édeses, olajban dús, élvezhető (pl. *Carya alba* Nutt., C. *olivaeformis* Nutt. stb.), az európai kereskedelemben is szerepel. A *Carya porcina* Nutt. termését sertéshizlalásra használják, továbbá népies gyógyszer, fája értékes. A *Carya alba* Nutt. fája szintén értékes bútorfa, kérgéből sárga festéket készítenek; a *C. tomentosa* Nutt. zöld festéket szolgáltat. PALIK P.

Caryocar *L. (mandulajuhar)*, a *Caryocaraceae* család génusza, 10, tropikus Amerikában honos faja van. Fák, amelyek törzse rendkívül vastagra és hosszúra megnő, kiváló fát szolgáltat hajóépítéshez és bútorkészítéshez. A *C. nuciferum* L. termése a saouari-dió vagy Suwarow dió; a *C. amygdaliferum* Cav. termése az almendras de Chachapoyas, a *C. brasiliense* fajé az almendras de Brazil, amelyet pirítva fogyasztanak. *C. tomentosum* Willd., a surinami dió, termése csemege. *C. butyrosum* Willd., Guayana és Brazilia erdőségeiben, diónagyságú termésének húsa vajszerű, csonthéjas magja az ízletes pekeadió. *C. glabrum* Pers., termése tyúktojás nagyságú, melynek zöldes húsa édeskés, kemény magva olajtartalmú. TUZSON J.

Caryocar brasiliense virágos és termő szára és részben felmetszett gyümölcse

Caryophyllaceae, lásd: *Szegfűfélék.*

Caryophyllus L., lásd: *Szegfűszeg.*

Caryota L., a *Palmae*-család génusza, 9, tropikus ázsiai fajjal. Széles koronájú, magasabb vagy alacsonyabb törzsű fák, kétszer szárnyas levelekkel. A *Caryota urens L.* rostjából kefét, seprőket, kosarakat készítenek; termése csípős ízű. Számos faj pálmabort és értékes fát szolgáltat. PALIK P.

Casa (lat., ol. és sp., ejtsd: *kazá)*, a. m. kunyhó, ház (nemzetség értelemben is). *Casa santa*, szűz Mária szent háza a loretói dómban.

Casablanca (arabul: *Dar-el-Beida)*, marokkói kikötőváros, az atlanti partvidék középső részén, Marokkó legfontosabb kiviteli kikötője, (1921) 101.690 lak., ebből 35.283 európai. A kereskedelem az angolok és franciák kezében van. Kivitele gyapjú, gabona, állat; bevitele gyapot, cukor, tea. 1500-ban portugálok alapították, 1907-ben francia csapatok szállották meg, 1908-ban Franciaország és Németország között a menekült idegenlégionisták miatt diplomáciai konfliktus támadt. KÉZ A.

Casa dei Vettii, egyike a legszebb és a legépebb állapotban megmaradt római kisebb palotáknak, melyet Pompejiben ástak ki 1894—95-ben. A feltárásnál az ásatás vezetői nagy gondot helyeztek arra, hogy mindent a maga eredeti helyén hagyjanak meg és így a részben teljesen ép, részben a megmaradtakból könnyen restaurálható tárgyak és épületrészek, valamint a lakályossá tett környezet és virágos oszlopcsarnok hűen és kedvesen mutatják be az antik római ház belső berendezését, a pompeji stílust, az edényeket, szobrokat és a lakás beosztását. Egykori tulajdonosai a Vettiusok voltak, kiknek magas művészi érzékére mutat a sok, műtörténelmi beccsel bíró falfestmény, melyek távlati képei és frizei a kisebb helyiségeket sokkal nagyobbaknak tüntetik fel; a képek szegélyeinél díszes építészeti és geometrikus formákat, levélornamenseket és elszórt figurális ábrákat látunk. Az épület és a gazdag színpompájú festmények leírása Soglianótól a *Monumenti Antichi* 1898-ban megjelent 8-ik kötetében található. MIHALIK J.

Casagrande *Marco*, olasz-magyar szobrász, szül. 1804-ben, megh. 1880-ban Velencében. A velencei akadémián és Milanóban tanult, majd a velencei akadémiának tiszteletbeli tagja lett. Pyrker László velencei patriárka korában figyelmes lett rá és mikor egri érsek lett, 1833-ban meghívta Magyarországba. Attól fogva a művész Egerben, Budapesten és Esztergomban dolgozott. Művei síma, kései klaszszicista alkotások, főkép vallásos tárgyú reliefek és szobrok. A hatvanas években visszavándorolt Velencébe. HAVAS J.

Casale Monserrato, kerületi város és erőd az olaszországi Alessandria tartományban, a Po mellett, (1921) 16.564 lak. Püspöki székhely, székesegyháza a XI. századból való. Mész- és cementgyártás. A Montserrat grófok székhelye volt. KÉZ A.

Casals *Pablo*, spanyol gordonkaművész, karmester, korunknak egyik legünnepeltebb előadóművésze, szül. 1876 dec. 29-én Vendrellben, Kataloniában. Barcelonában és Madridban tanult, később Barcelonában tanároskodott és

C alatt nem talált idegen szavak K alatt keresendők.

Crickboommal együtt vonósnégyes társulatot alapított. Vonósnégyesével, néhány zenekari és kóruskompoziciójával hazáján kívül is sikert ért el. SIKLÓS A.

Casanova *Giovanni Jacopo de Seingalt*, olasz kalandor, szül. 1725 ápr. 2-án Velencében, megh. 1798 jún. 4-én a csehországi Dux várában. Páduában jogot hallgat, majd a papi pályán próbálkozik, de csúfos kudarcot vall. Telhetetlen kalandvágya végighajszolta egész Európán, siker és megalázás, gazdagság és nyomor egymást követték életében. Rómában egy bíborosnak volt titkára, Velence követével a szultán udvarában is járt, Korfuban katonáskodott, majd egy ideig mint színházi zenész tengette életét, aztán egy velencei szenátor megkedvelte és örökbefogadta; de néhány év mulva Velencében valami túlmerész vállalkozása miatt az inkvizició 5 évi börtönre ítélte. Innen 15 hónap mulva bátor csellel kiszabadította magát és Párisba ment, ahol sikert sikerre halmozott és a lotto-játék igazgatójának is kinevezték; de szélhámoskodása miatt elmenekült Párisból és ismét bolyongott. Svájcban Voltaire vendége volt, Rómában a pápa az aranysarkantyús-rend lovagjává ütötte, II. Frigyes porosz király a berlini apródiskola igazgatójának akarta megtenni, egy ideig a lengyel udvarnak is kedvence volt, majd ismét Párisban, aztán Bécsben bukkant föl, de mind a két helyről kiutasították; Spanyolországból menekülnie kellett s letörve tért vissza szülővárosába, ahol az inkvizició szolgálatába lépett besugónak, végül Waldstein gróf kinevezte a duxi kastély könyvtárosának, ott élt még 12 évig és emlékiratain dolgozott. A *Mémoires* nem egészen szavahihető munka, sok a tódítás és színezés benne, de rengeteg becses kortörténeti adatot tartalmaz, szellemes és sokoldalú; keresztülkasul van szőve Casanova szerelmi kalandjaival, ezek révén lett C. legendák hőse és a pornográf irodalom kedvenc alakja. KÜRTI P.

Casanova 63 éves korában. (Egykorú rézmetszet után)

Giacomo Casanova

Casas grandes, várromokhoz hasonló, hatalmas őskori építmények maradványai Északamerikában, Arizona állam déli részén, a 33·5 északi szélességi foktól délre, a Rio Gila vidékén. Nagyon hasonlítanak a régi pueblo-építményekhez. Készítőiknek a mai pimai indiánok őseit tartják. Casas Grandes nevű falu Mexico északi részén, Chihuahua tartományban, a San Miguel balpartján is van, közelében szintén régi építmények nyomait találták, amelyeket a magas kultúrájú aztékok művének tartanak. BARTUCZ L.

Casati *Gaetano*, olasz afrikai utazó, szül. 1838 szept. 4-én, megh. 1902 márc. 7-én. A milanói földrajzi társaság megbízásából 1879-ben Szudánba ment, ahol a nyam-nyam, mambuto országokban, az Uelle vízvidékén kutatott. 1883-ban Emin pasával találkozott és vele együtt részt vett Vadelai védelmében. 1888-ban Unjoróban csak Vadelaiba való meneküléssel tudta életét megmenteni. 1889-ben Stanley Vadelaiban mindkettőjükre rátalált. Legfontosabb munkája: *Dieci anni in Equatoria con Emin Pascia* (1891), németül is. KÉZ A.

Casaubon (ejtsd: *kázobõ) Isaac*, latinosított néven: *Casaubonus*, francia klasszikus filológus, szül. 1559-ben, megh. 1614-ben. Eleinte hazájában, Svájcban működött, 1604-ben IV. Henrik francia király könyvtárosává lett, de protestáns volta miatt üldözéseknek volt kitéve s ezért Angliába költözött. Számos görög író szövegét kommentárrokkal látta el, melyek ma is kincsesházai a filológiának. KALLÓS E.

Cascara sagrada, a *Rhamnus Purshiana* növény kérge, hashajtó. Hivatalos az *extractum cascarae sagradae*. Hatékony anyagai a különböző antrachinon-származékok. A Cascara sagrada, úgy, mint a többi antrachinon-származékok, kizárólag a vastagbélre hat, a vékonybél működését nem befolyásolja. Nagyobb adagokban heves görcsöket és kólikát okoz. HIRSCHFELD E.

Cascarilla, Cortex Cascarillae, a Croton eluteria növény ágainak kérge. Mint tinktúra, extraktum vagy főzet, hashajtószerül használatos. HIRSCHFELD E.

Casein, lásd *Kazein*.

Casella *Alfredo*, olasz zeneköltő és zongoraművész, szül. 1883 júl. 25-én Turinban. Párisban tanult (Diémer és Fauré), majd hangversenykörutakat tett. 1912-ben a Trocadéróban népszerű hangversenyeket vezényelt, később a konzervatóriumom tanított zongorát és 1915—23-ban a római Liceo mus. de S. Cecilián működött. Kompozicióiból Debussy, Mahler és Stravinszky hatása érezhető. Művei:

Casagrande

Hobrást

irod

Gerevich Tibor - Genthon

István: A magyar

történelem képeskönyve.

Brest, 1935. XXXVII. l.

Casagrande Marco

l.

Genthon-Szentivanyi

Abany-Torna vár-
megye és Kassa
mincsiletei Bp
e. n. 3. l.

13. l. kegyvel

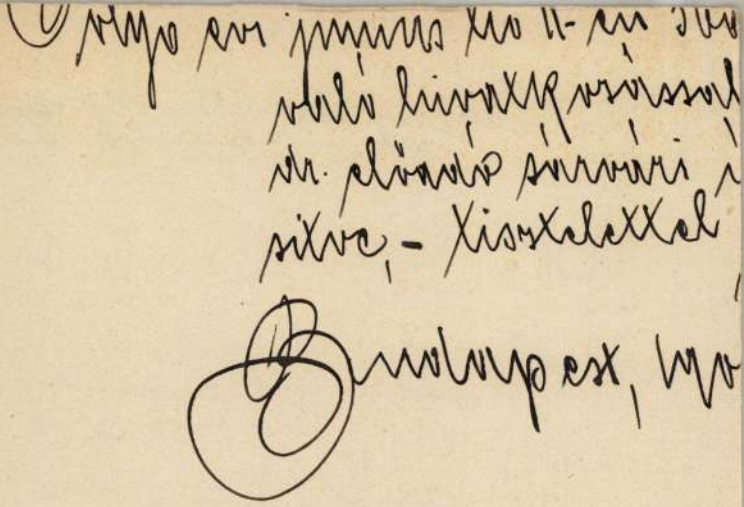

Casagrande Marco

Erőd

Fürsthangsz

54. l.

T. 103.

Beyerische Schantz bey Pest és
e szemlélhető, ahonnan épen
fgraben-ből és az Unter Stadt-
A Donau Fluss jobbpartján csolnakok
tragene Brukken látható. Feli-
n:

n vollem

A. Das Schloss és befejezése:
auptlager.

cm.

Casagrande

l.-

Endrödi

410. l.

Endrödi S.:
Petőfi napjai a
m. irodalom-
ban. Bp. 1911.

Rexa Dezső vármegyei főlevéltára

X. 148.

Casagrande, Marco

rod

Balás – Piri, Ladislao:

Rapporti della pittura ungherese con l'arte italiana nella prima metà del sec. XIX.

Corvina. Nuova serie No 1. Budapest, 1938. 83 p.

Olasz állami pótcsereö

Casagrande Marco

irná

Br Kar Egrikepérk

49 l.

Casagrande Marco

rod

=

Br Kar Egri Kepesk

56. l. 58. l

Kis Bold. Asszk.

Szombat

9

Kláver Péter

Casagrande Marco

EGER

Muzeum: Casagrande: Tyrker

Budinis Cornelio: Gli artisti Italiani in Ungheria. /Opera del Genio Italiano all' Estero/ Roma 1936, 133 l. (képe CLXV. táblán)

Casagrande Marco

egri nekeseghaz
nobrai

Budinis

158. tábla
159 "
160 "
161. "
162 "
163 "

Szent István nobra
Egerben
u. o. 164. tábla
Pyrker érsek nobrai
u. o. 165. tábla
u. o. 166. tábla

Magyar vulgás fejfi nobra
negr. 167. tábla
Mátyás szobor lerve
u. o. 168. tábla
169. " 170. tábla

3) fűtésre . . . . . 792 k 70 fil.

E szerint kilépés van a „következő" rovatoknál:

Tiszteletdíjak . . . . 1.200 k

Felvételek, kiküldetésekből. 9.098 „ 72 fil

Közlemények kiadása 2.021 „ 03 „

fűtés . . . . . 292 „ 70 „

Casagrande Marco

EGER

Museum: Casagrande, Magyar térfi

Budinis Cornelio: Gli artisti Italiani in Ungheria. / Opera del Genio Italiano all'Estero / Roma 1936, 133 b (képe CLXVII. táblán)

Casagrande Marko

nobrán

Budinis

132-136,

153-l.

EGYETEMI NYOMDA

31 nap **MÁRCIUS** 14. hét

27 árnap		Laetare *Hajnalka*
28 étfő		Kapisztr. J. *Gedeon*
29 edd		Auguszt *Cirill*
30 zerda		Kerény *Izidor*
31 ütörtök		Guidó *Árpád*
1 éntek	**ÁPRILIS**	Hugó *Hugó*
2 ombat		P. Ferenc *Áron*

Casagrande Marco

EGER

Muzeum: Casagrande: Pyrker apja

Budinis Cornelio: Gli artisti Italiani in Ungheria. (Opera del Genio Italiano all' Estero) Roma 1936, 133 l (képe CLXVI. táblán)

Casagrande Marco

velencei nobrán

irod

3

132-136.

Budinis 153. l.

CLVIII. tábla

CLIX. "

CLX. "

CLXI. "

CLXII. "

CLXIII. "

CLXIV. "

CLXV. "

CLXVI. "

CLXVII. "

CLXVIII. "

CLXIX. "

CLXX. tábla

CLXXV.

PÁZMÁNY-EGYETEM
KER. KORI RÉGÉSZETI
ÉS
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
INTÉZETE
I

Casagrande, Marco

l.

Brernay Egri Kastino

121. l.

Lined page, blank.

Casagrande Mark

irod

Casagrande Mark, Ajánlat a Magyar országon Hunyadi Mátyás király emlékének felállítására czélzó egyesülethez. Eger, Lyceum 1844. (A fővárosi könyvtár tulajdona.)

irod

Kremrégi Bp. 34. l.

MEGHIVÓ.

1934. április hó 1-én, este 8 órától, éjfél után 2 óráig **Cseh György táncintézet növendékei a Gellért Szálló nagycsarnokában** (bejárat a fürdő oldalon)

IBOLYA ESTÉLYT

és 2-án, hétfőn este 8 órától, éjfél után 2 óráig

LOCSOLÓ ESTÉLYT

rendeznek, melyre nb. Családját tisztelettel meghivja a

Rendezőség.

Részvételi dij P 1.50.

Kisérő- és katona-jegy P 1.—

Megjelenés hölgyeknek kis estélyi ruha.

< Casagrande Márk: >

< > Ajánlat a Magyar országon Hunyadi Mátyás király emlékének felállítására célzó egyesülethez. Eger, 1844. 8 l. – Project an den zur Errichtung des König Mathias-Denkmals zusammengetretenen Verein. 4 l. ~~4~~ 3 szobor-tervvel.

Föv. Könyvt

B 730/25

Több mint 30

2 aknás

REKORD

Á

Héber-féle ELI

Ár:

Pesten és környékén dijmentes

Látogassa meg mintaraktárama

Rózsa Jenő,

(Casagrande, Marco)

( ) Ajánlat a Magyar országos Hunyady Mátyás kiráty emlékének felállitására célzó egyesülethez. Eger, 1844.

Gent (339)

Casagrande Marco

Lod
Z.
Buda-Pest, a
magyarok fővárosa.
Pest, 1845. 53. l.

Faluszennes h. n. II. 175.

2. ÉVFOLYAM, 9. SZÁM

1941 SZEPTEMBER 5

MŰVELŐDÉS

A BESZKÁRT

KÖZMŰVELŐDÉSI-, SPORT- ÉS LEVENTE EGYESÜLETEINEK, BUDAI-, PESTI FŐMŰHELYI DALEGYESÜLETEINEK ÉS PÁLYAFENNTARTÁSI DALKÖRÉNEK; A BHÉV LISZT FERENC KÓRUSNAK ÉS A BHÉV VASUTASOK OTTHONÁNAK

HAVI FOLYÓIRATA

Szeptember...

Az uri magyar csárdás centennáriuma

A kerek világnak nincsen még egy olyan népi tánca, népszokása, vagy hogy divatos szóval éljünk: *mozdulatművészete*, amely oly tisztán, érezhetően és maradéktalanul tükrözné a magyar fajta jellembeli sajátosságait: büszkeséget, bátorságot, vitézi szellemet, nyiltságot, hazafias méltóságot, természetességet, még a mulatozásban is könnyűszerrel féken tartott józanságot, mint az ősi néptánc, a magyar csárdás, a földgolyó legszebb és legművészibb nemzeti tánca. Dr. *Réthei Prikkel* Marian, az ősi magyar jellegzetességet és népszokásokat kutató, hírneves bencés tudós egyik könyvében azt írja a csárdásról, hogy az igaz és mélységes érzésből, egyenesen a nemzet lelkéből fakad, fenség és kellem egyesül benne, természetesség és változatosság jellemzi. Természetes történeti fejlődését is vázolja, azzal, hogy a lassú csárdás eredetileg tisztán vitézi férfitánc, mai kifejezéssel *szolótánc* volt s csak a frisscsárdást járták kettesben, éspedig eredetileg kizárólag *jegyespárok* vagy *lakodalmasok*. Természetesen ősi magyar hangszerek tartoztak ekkor hozzá: a síp, dob és hegedű, amit a kutatások szerint az őshazából hozott a honfoglaló magyarság. Csak évszázadokkal később fejlődött ki a vitézi táncból a nemesi körökben is elismert palotás, amely olyan erkölcsös, tartozkodó és méltóságteljes, hogy méltán illik rá *Csokonay Vitéz Mihály verssora:*

„Csak a magyar tánc az, mely bir az érdemmel,
Hogy legjobban egyez a szűz szeméremmel..."

A magyar nép s magyar fajta őstehetség a táncban, zenében és ritmusérzésben. A legjobb bizonyíték rá, milyen nehezen és halványan, mondhatni gyarlón járja a magyar csárdást a legzeneértőbb külföldi is, akármennyi időt fordít a tanulásra. Dr. *Billroth* bécsi orvosprofesszor, annak idején a közös hadügyminisztérium megbízásából statisztikai kimutatást készített az osztrák-magyar Monarchia különböző nemzetiségű katonáinak ritmusérzékéről, ami a katonai menetelésnél, de különösen a díszlépésnél volt fontos. A bécsi professzor, aki kiváló zeneesztétikus is volt, kimutatta, hogy a német és cseh ezredeknél 2%, a román és bosnyák ezredeknél 30%, a szlovén, tót, lengyel anyanyelvű katonák között pedig 33% teljességgel képtelen megtanulni az ütemes menetelést, a díszlépést és általában a lépéstartást. Ezzel szemben — a bécsi professzor megállapítása ez — *a magyar ezredeknél alig ezer közül egy*, tehát 0.1—0.3% ilyen zenei, illetve ritmusérzéki analfabéta akadt. Ennél beszédesebb bizonyíték nem kell arra, mennyire táncratermett és táncot szerető fajta a magyar nép.

Kevesen tartották számon azonban, hogy a csárdás, mint úri és szalonképes tánc mostanában ünnepelte a centenáriumát és nem kisebb embernek, mint a klasszikus magyar zene héroszának, a világhírű *Liszt* Ferencnek köszönhető,

A dirigens munkája az első próbától az előadásig

Kevesen tudják, milyen hatalmas munkát végez a karmester, amíg a mű eljut az előadásig. Ezúttal természetesen a szimfónikus s az operakarmesterekről van szó, mert az operettkarmester munkája lényegesen könnyebb, felületesebb és sablonosabb. Nézzük meg először, hogy dolgozik egy szimfónikus zenekar karmestere és hogy egyáltalában milyennek kell lennie egy ideális dirigensnek?

A jó karmester fogalmát *Berlioz* határozta meg először, aki írásaiban szenvedélyesen foglalt állást a karmesteri teljesítmények magasrendűségének érdekében. A mult század elején alakult ki a mai nagyzenekar tipusa, amikor Wagner és Berlioz hangszerelői zsenialitása megteremtette a mammuthorchestert. Ezidőtől lép előtérbe a karmester-virtuóz tipusa, azé a művészé, aki kulturájával, szuggesztiv erejével, temperamentumával, egyéniségének ezer színével viszi diadalra az új műveket muzsikusai élén. A XVIII. században a karmester fogalma még nagyjában azonos volt a hangversenymesterével és alig terjedt ki munkaköre többre, mint hogy az együttesnek az indításkor a tempót megadja. A barokk zenekarvezetők hosszú bottal verték a taktust, a közönség számára is hallhatóan, a dobogón. Ebből a tamburmajor-botból, amely kétségtelenül legtöbb esetben díszes és művészi kivitelű, de annál nehézkesebb és otrombább szerszám volt, lett száz év alatt a mai dirigens hajszálvékony pálcája, amelynek segítségével mintegy varázsintésre szólal meg a mai száztagú, igen bonyolult zenekari együttes.

Wagner és *Mendelssohn* foglalkozott Berliozon kívül a mult század elején behatóan a karmester feladataival és amit a jó karmester számára előírtak, az nagyjából ma is érvényes. Ők voltak igazában az első modern karmesterek, *Lisztet* is beleértve, nyomukban azután nagy számban jöttek olyan nagyszerű művészek, akik legfőbb feladatuknak tartották a remekművek tökéletes megszólaltatását. *Bülow*, Hans *Richter*, *Colonne*, *Nikisch*, nálunk a zseniális *Erkel* Sándor már az érdeklődés középpontjában állott, az ő munkájukban már megérezte a közönség, mennyire nélkülözhetetlen eszköze a jó előadásnak a karmester egyénisége és különleges rátermettsége.

A jó karmesternek nagy látókörű és alapos kulturájú művésznek kell lennie. Tökéletesen ismernie kell a különböző stilusokat, bravurosan kell olvasnia a sokszor igen szövevényes partiturákat, azonkívül tökéletes hallással kell rendelkeznie, hogy a hatalmas együttesben a legkisebb hibát is észrevegye. Azonban mindezek csak elsődleges kívánalmak, ehhez járulnak még a különleges karmesteri adottságok. Ilyen a különösen finom idegrendszer, amely érzékenységével csalhatatlanul bele tud helyezkedni a komponista lelkivilágába. Azután a szuggesztiv erő, hogy akaratát át tudja vinni a zenekari együttesre. Egyes nagy karmesterek ilyen szuggesztiv képességeiről zenészkörökben sokat beszéltek, sőt valóságos legendák keltek szárnyra. Vannak olyan karmesterek, akik a legkevesebb mozdulatot végzik és a mű hangulatát, akaratukat, szándékukat, elgondolásaikat szinte kizárólag a szemükkel viszik át a zenekar tagjaira. Ehhez járul még a mozgásuknak a kifejezésteljessége is. Hiába kitünő muzsikus valaki, ha a pulpituson mozdulatai bizonytalanok, ügyefogyottak, vagy merevek, akkor egyéniségét sohasem tudja maradéktalanul átvinni a zenekarra.

Akár kívülről dirigál a karmester, akár partiturából, mindenesetre ismernie kell alaposan a partitura minden részletét, az egyes hangszerek és hangszercsoportok belépését, a zenemű formai felépítését, a dinamikai elosztást és a tempók legkisebb változásait is. Ezért nem is lényeges, hogy a karmester kívülről dirigáljon, az ilyesmi csak a hozzánemértőt ejtheti csodálatba, mert az a karmester is, aki előtt ott van a partitura, lényegében minden mozzanatát ismeri a zeneműnek. Azok a karmesterek dirigálnak legtöbbször kotta nélkül, akik erős rövidlátás miatt

hogy a nemesi kúriák és az arisztokrácia egyaránt befogadta a csárdást. A múlt század elején ugyanis száműzték a csárdást az úri táncmulatságokból, ahol a külföldi divatos táncokat részesítették előnyben. Illetlenség és felháborító merénylet lett volna csárdást táncolni a palotákban, kastélyokban és előkelő báli mulatságokon. A csárdás csak a nép körében élt tovább és maradt fenn csűrökben, korcsmákban és talmi mulatságokon, hiszen a *csárdás* szó maga is onnan kerekedett, hogy a csárdák előtt, az ivóban vagy szabad ég alatt járták a nép egyszerű gyermekei.

Száz évvel ezelőtt, 1841-ben, a budapesti Nemzeti kaszinó gyertyafényben ragyogó termei *Liszt* Ferencet, a világhírű magyar zeneköltőt és zongoraművészt látták vendégül, fényes báli estély keretében. Amikor a tánc megindult, a nagy vendég, Liszt Ferenc kifejezte óhaját, hogy szeretné látni a népi zeneköltészet, a magyar muzsika oly jól ismert igazgyöngyszemének, a csárdásnak figuráit, mert a nép körében sohasem sikerült ellesnie. Nagy zavar és riadalom támadt, már-már úgy látszott, hogy a világhírű vendég óhaját nem tudják teljesíteni, amikor a főnemesi fiatalság színe-virágjából akadt három ifjú pár, akik vállalkoztak arra, hogy bemutatják a csárdást, éspedig eredeti, népi formájában.

— *Liszt úr a legzajosabb tapsolók egyike volt,* — írja a száz év előtti újságtudósítás beszámolója — *s a művész örvendezni látszott, hogy ő e tekintetben is új epochát támasztó nemzeti mulatságainkban s méltán, mert a Nemzeti Kaszinó létezte óta most járták el legelőször a nemzeti magyar táncot.*

Ritka búza, ritka árpa...

Innen kezdve, már a következő év farsangján is, a Nemzeti Kaszinó termeiben, de a legtöbb táncestélyen szerepelt a csárdás a *Táncrend* rovataiban. 24 főnemesi ifjúból és nemesi lánykából állott a tánccsoport, amely a bálozó közönségnek bemutatta az immár szabályszerűen befogadott és szinte észrevétlenül szalónképessé lett magyar csárdást s néhány évvel később már nem volt előkelő bál vagy házimulatság — csárdás nélkül.

V. L.

úgysem látják a partiturát, ilyen például *Toscanini*, vagy pedig memóriájuk különlegesen fejlett. A memória azonban még nem jelent különösebb értéket s ezért a nagy karmesterek között számos olyat találunk, aki emlékeztetőül maga előtt tartja a partiturát. De aki a próbákon akarja megismerni a művet, az elveszett karmester, mert a zenekar hamarosan rájön és csalhatatlan ösztönnel megérzi, hogy aki vezetésre hivatott, az nem biztos a dolgában és ilyenkor bizony azonnal meglazul a fegyelem.

Az első próbára tehát már a tudás teljes fegyverzetével áll ki a karmester. A nagyobb és kényesebb művek betanítása külön szólampróbákkal kezdődik, hangszercsoportonkint foglalkozik a muzsikusokkal. Először átveszi a vonósokat, ha kell, minden szólamot külön és ha már a vonósok nagyjából ismerik szólamaikat s a karmester intencióit, ugyanez külön kezdődik a fúvókkal, nagyobb műveknél külön a fa- és külön a rézfúvókkal. A fúvóknál különösen vigyáz a dirigens az első próbáknál az intonáció tisztaságára, a hangolás pontosságára és a frázisok egyöntetűségére. A jó karmester ismeri minden hangszernek a lelkét, tudja, hogy mit lehet abból kihozni, nem kíván többet, mint amit az technikailag nyujtani tud, de a teljesítőképesség határáig a lehetőségeket mindig kihasználja. Amikor már a muzsikusok nagyjában tisztába jöttek szólamaikkal, akkor a következő próbán egyes részleteket együtt próbálnak. A karmester figyelmét nem kerüli ki egyetlen hamis hang sem, egy-egy ütemet addig ismételnek, amíg az tökéletesen nem megy. Természetesen ez egyúttal türelmi próba is és az ügyes karmester ilyenkor közvetlenségével, humorával hidalja át a kedvetlenségeket, amit a túlnehéz részek a muzsikusokban esetleg teremtenek.

A végső símítás a leglényegesebb művészi szempontból. Ilyenkor már diadalmaskodott az együttes a technikai nehézségeken és most következik az igazi művészi munka. Ekkor derül ki, mennyire mély és költői a dirigens egyénisége, ekkor jönnek elő a mű rejtett szépségei, igazi hangulata. A művészetben a hangsúly mindig az árnyalatokon van és ezért a világjáró nagy dirigenssztárok általában magukkal hozzák a saját zenekari anyagukat is, amelyekbe belejegyezték a legkisebb előadási jeleket is. Itt már nem kell ügyelni a karmesternek az aprólékos részletmunkára, fantáziája felszabadul és szabadon adhatja át magát a mű szépségeinek. Az ihlet szárnyalását nem gátolják a technikai nehézségek és most már az utolsó próbán teljes szépségében kibontakozik a mű. Az előadáson a karmester mozdulatai egyes hangszercsoportok beintésére, vagy a dinamikai árnyalásokra vonatkozó jelei csak már emlékeztetőül szolgálnak a muzsikusok számára, mert hiszen a próbákon már minden éretten kialakult. Rögtönözni a zenekar élén nem lehet a művészi munka súlyos megcsonkítása nélkül. Aki kevés próbával áll ki a közönség elé, az csak arra ügyel, hogy a zenekar együtt maradjon, fel ne boruljon. Az ilyen munka pedig igazi nagy élményt nem nyujthat.

Az operaházi karmester munkája lényegében nem különbözik a szimfónikus dirigensétől. A különbség csak az, hogy a próbatermekben a korrepetitorok betanítják az énekeseket a szólamaikra és a karmester időnkinti felügyelete beállítja a helyes tempókat. Ugyanígy átbeszéli felfogását a kórusvezetővel is, úgy hogy az első szinpadi teljes próbán már minden szereplő, a szinpadon éppúgy, mint a zenekarban, tisztában van nagy vonalakban feladataival s ekkor következik el a dirigens csiszoló munkája, amikor egy drágakőhöz hasonlóan a mű minden részletét finoman kidolgozzák. A jó karmester nemcsak muzsikus, hanem hadvezér is, aki a közönség megnyeréséért vezeti csatába nagyszámú együttesét, a próbákon pedig tapintatos, megértő és bölcs pedagógus, aki szeretettel neveli a művészeit és vezeti rá őket a sokszor alig sejtett szépségekre. A karmester a lelke az együttesnek, az ő egyéniségének súlyán, kulturájának alaposságán, művészi felelősségérzetének komolyságán múlik döntő módon az előadás sikere. Ezért érthető az a nagy tisztelet, amely a zseniális dirigenseket az egész világon körülveszi.

Tóth Dénes.

A közlekedés Amerikában

Irta: Dr. Balló Alfréd

II.

Trollybuszok.

Alkalmam volt látni New-Yerseyben trollybuszokat is. Van olyan vonal, ahol a villamosok és trollybuszok felsővezetéke közös, ugyanis a felsővezeték dupla vezetékes és a villamos áramszedője ugyanolyan csiga megoldású, mint a trollybuszé. Vannak akkumulátoros trollybuszok, amelyeknek két áramszedője automatikusan, menetközben is lehúzható, vagy felengedhető. A felsővezeték kezdetén a vezetékek végét tölcsérszerű dróthálóval képezték ki, amelybe a jármű közeledtével az áramszedő menetközben könnyűszerrel beletalál és minden illesztés nélkül kapcsolódik a vezetékhez anélkül, hogy a kocsi megállana.

Láttam olyan trollybuszokat is, amelyek benzinmotor agregáttal vannak felszerelve, tehát közlekedhetnek mint autobusz és mint trollybusz. A trollybuszok főleg New-Yerseyben közlekednek, ez New-York villanegyede, ahol nagy távolságok és kivezető országutak vannak. Ez a negyed megfelel a mi Pasarétünknek, vagy Hűvösvölgyünknek. Sokhelyütt villamosok helyett is trollybusz közlekedik, a sínek még ott láthatók, de bitumennel vannak telítve.

Uj tipusú amerikai villamosok.

Philadelphiában, Baltimoreban, Washingtonban, Pittsburgban és több ilyen középnagyságú városban még villamos bonyolítja le a forgalom nagy részét és ezért ezt a közlekedési eszközt fejlesztik is. Viszont más kisebb városban, pl. Annapolisban teljesen kiküszöbölték a villamost, vagy mint Detroitban, csökkentették a földfeletti villamos forgalmat.

Érdekes látvány volt Detroitban, hogy a villamos temetőben több egészen új tipusú kocsit láttam kiselejtezve, amelyek sokkal modernebbek, mint a New-Yorkban üzemben lévők. Miután a közlekedési vállalatok magánkézben vannak, ezért olyan nagy az eltérés az egyes városok közlekedési viszonyai között.

Pittsburgban szintén fejlesztik a villamos forgalmat, itt is jórészt a legújabb tipusú „President" kocsik járnak. E kocsikon azonban általában csak vezető van, kalauz nincs.

A vezető lábbal kezeli a kontrollert és a fékeket, úgy hogy kezével menetközben alig van teendője. Miután kalauz nincs, a jegykezelést is ő végzi. Így volt Pittsburgban, amely kisebb város és sok a megálló. Villamosokon teljesen a kisszakaszperselyhez hasonló üvegpersely van, amely még működésre is hasonló a miénkhez és a vezető előtt, az első ajtónál van elhelyezve. Rendes pénzdarabot kell bedobni, amely nem szakaszra, hanem vonalra szól. A vezető a pénzváltást az előtte lévő pénzváltó automatával végzi. Az egységes menetdíj gyakran az ajtóra van festve. Hirdetéseken kívül olyan furcsa feliratokat is látni a járműveken, hogy „Az utca nem játszótér". Ez a figyelmeztetés a gyermekeknek szól.

Egy másik városban (Detroit) pedig azt láttam, hogy olyan rendszert vezettek be, amelynél a leszállás elől van. A bejáratnál, vagyis a középső ajtónál ül a kalauz, előtte a persely és azonkívül jegyet is oszt. Pedig ebben a városban a járművek nem nagyobbak és alig több férőhellyel rendelkeznek, mint az előzőben, sőt itt a távolság egyes megállók közt talán nagyobb, mégis itt két alkalmazott van minden kocsin, ott pedig csak egy. Általában e téren nincsen rendszer, ahány vállalat, annyi szokás.

Washingtonban főleg a legújabb tipusú „President" kocsik járnak. Ezek nagyon hasonlítanak a mi újtipusú négytengelyes kocsijainkhoz, azonban csak egy irányban közlekednek. Megfigyeltem, hogy ezek építése igen könnyű, autobuszszerű, karosszériájuk áramvonalas. Nem tudom mennyiben előnyös az, hogy csak egyirányban közlekedhetnek, de a vonalak mind hurokkal végződnek. A rugózás tán túlságosan is lágy, annyira, hogy a szekrény szemmelláthatólag imbolyog. Az utazás mégis nagyon kellemes. A kocsi feltűnő csendesen megy, zaj és rázás alig észlelhető, a kerekek gumibetétesek. Inkább érezni az erős gyorsítást és lassítást, továbbá a sebességet, amit nem tud mindig kihasználni. Hátrányosnak találtam azt, hogy első beszállásnál és középső kiszállásnál a hirtelen megállás alkalmával az utas alig tud kapaszkodni és a hanyattvágódás veszélye fenyegeti. Beszéltem szakemberekkel, akik

„President" tipusú villamos

ezt a hátrányt elismerték és úgy hallottam, hogy a javított tipusokon ezen már változtatnak, sőt azon is, hogy a vezető kezét is foglalkoztatják kapcsolással, mert a tiszta lábvezetés olyan kocsikon, ahol kalauz is van, hátrányos.

A szerkezeti részről csak annyit jegyzek meg, hogy a kocsik autókhoz hasonló ütközőkkel (bumperrel) rendelkeznek. A négytengelyes hosszú alvázak szekrénye erősen áramvonalazott. A belső vasalások könnyűfémből készülnek. Az ülések párnázottak, a szellőzés kitűnő. Az automatikus ajtókat újabban úgy szerkesztették, hogyha valami idegen tárgy az ajtó két ütköző gumija közé kerül, akkor az áramot nem is lehet kapcsolni és a kocsi addig el sem indulhat, míg az idegen tárgyat el nem távolítják. Ezt a balesetektől való félelem miatt vezették be.

Philadelphiában hasonló megoldást láttam, mint amit mi csináltunk. Két régi tipusú kocsit kapcsoltak össze, oly módon, hogy köztük közlekedni lehet. Csupán nem harmonikát, hanem egy álló hengert alkalmaztak a két kocsi között, amely két tömített felülettel kapcsolódik a kocsikhoz.

A pályán a síneket szintén ívlánggal hegesztik, azonban a felületeket nem gyalulják le jól, mert a hegnyomok még erősen kopott állapotban is láthatók. A pályatestek és a felsővezetékek egész Amerikában sehol sem voltak olyan jókarban mint nálunk. A síneken többhelyütt kagylós kopást is láttam.

A pályajavítás ott is az egész utca felbontásával és félig lezárásával történik. Ugylátszik e tekintetben ők sincsenek kedvezőbb helyzetben, mint mi.

Autobuszok.

Az autobuszok mind modern típusok, még a kis városokban is és úgyszólván kizárólag trambusz kivitelű karosszériá-

kat találunk. A kocsik legnagyobb részén hátsó elhelyezésű motort látunk. A gépkocsivezető nincs külön fülkében mint nálunk, mert legtöbbször a jegykezelést is perselyes rendszerrel egymaga végzi, sőt Detroitban még pénzt is vált és átszálló jegyet is menetközben, igaz, hogy itt csak kis tipusú Ford autobuszok közlekednek.

A világhírű Grayhound autobusz vállalat kizárólag interurbán forgalmat bonyolít le a legmodernebb kocsikkal és az amerikai vasutak félelmetes konkurrense. Óriási vállalat ez, minden nagyobb városban megtaláljuk autobusz pályaudvarait és várótermeit, kiterjedt hálózata van az USA-ban. Kocsijai — amelyeknek beszerzési ára nem kevesebb mint nálunk — minden luxussal el vannak látva. Menetközben az utasok részére jeges ivóvíz áll rendelkezésre, az ülések állíthatók, kényelmesek, poggyászt zárt helyen, a padlózat alatt helyezik el. Éjszakai hálókocsis járatok is vannak. Az autobuszvezetők rendkívül óvatosak, a vonatkeresztezéseknél a leggyorsabb menetnél is megállanak, az ajtót kinyitják, körülnéznek és azután újra indítanak. Ezen óvatosságot a mi vezetőnk egyetlen egyszer sem mulasztotta el, holott gyakran nyilvánvaló volt, hogy nincs vonat a közelben. Külön táblán figyelmeztetik a közönséget, hogy a vezető, kinek neve ez és ez „a forgalmi biztonsági szabályokat betartja". Azonkívül az ujságok igen gyakran közlik azon vezetők fényképét, akik 100.000 mérföld után még nem okoztak balesetet és ezért külön kitüntetést kaptak.

Amerikai vasutak.

Az autobusz és repülőgép nagy versenyét a vasúti vállalatok — melyek szintén magánvállalatok — érdekes módon ellensúlyozzák. Ezek a vállalatok nagy reklámot csinálnak azzal, hogy utazóközönségnek milyen kényelmet nyujtanak. Egymással is óriási versenyt folytatnak, úgyhogy menetrendjükbe, térképbe be sem rajzolják a konkurrens vonalat, holott a másik vonat rövidebb úton éri el ugyanazt a célt.

Az egyik vállalat minden perces késésért pönálét fizet az utasnak, a másik minden kényelemmel, táncteremmel, olvasóteremmel szereli fel vonatát.

Egy gyorsvonati 3. osztály a következőt nyujtja: (Baltimore-Ohio. RR. Shenandoah): A 3. osztályú vagonban is foteles állítható üléseket találunk, fejpárnával. A vagon külön hordárja kezeli az utas csomagjait. Hideg-meleg víz és jeges ivóvíz található a vonaton, azonkívül levegőjavító berendezése van s ezért a kettős ablakok ki sem nyithatók. Bármit kíván az utas, odahozzák az ülésekhez, így az ennivalót, olvasnivalót, párnát, stb. Gyermekekre külön nevelőnő ügyel. Valóban, a vasúti utazás minden kényelmet megad, a repülőgép csak sebességgel tudja felülmulni. Az idő pénz, tehát a légiforgalom nagyon elterjedt és olcsó, erre azonban ez alkalommal nem terjedhetek ki.

Sok forgalmi és műszaki ujdonságot mégis alig találtam s megállapíthatjuk, hogy egyes téren mi is vagyunk annyira előre, mint a büszke és gazdag Amerika.

A filmről

(Hogyan készül a film?)

Irta: Winkler Jenő

II.

A regény indulása három tényezőn múlik ma: az írón, a kiadón és a cenzurán. E szerint a regényíró sem mindig azt írja, amit akar, mégis összehasonlíthatatlanul szabadabb, mint a filmíró. A film sorsa nem három tényezőn múlik, hanem egy meglehetősen elágazó munkaközösségen, melynek egyes ágai között nem mindig sikerül kellő összhangot teremteni, ezért néha bizony nehezen juthat át valamely művészi gondolat az egész szervezeten erős torzulások nélkül.

Nézzünk csak egy fiktiv, elképzelt példát. Valamilyen tőkecsoport filmet csinálna. Alig ellenőrizhető úton-módon kapja a „tippeket", megeshetik még az is, hogy valaki „János vitéz" megfilmesítését ajánlaná s akkor derül ki, hogy nem lehet, mert az, sajnos, már megvan. Akkor talán a „Csongor és Tündét". A magyar klasszikusok népszerűsítése kedvező megitélést igér hivatalos helyeken is, a kritika előtt is, az ötlet tetszik s a tőkecsoport rászán a filmre — mondjuk — százezer pengőt. Hogy ez a film valami jó nem lesz, az már is biztos. A „Csongor és Tünde" megfilmesítése, amennyire az hirtelen megitélhető, műszakilag is igen nagy feladat, ennyi pénzből a mai lehetőségek között jól meg nem oldható. Pláne, ha a százezerből csak negyvenezer van meg, az is úgy ahogy, a többit hitelezi a filmgyár, a laboratorium, a filmkölcsönző, amely majd forgalomba hozza a filmet. Most már nemcsak a tőkecsoport (nyugodtan nevezhetjük „Negativ filmgyártó k.f.t.-nek"), szól bele az ügybe, hanem a filmgyár, a laboratorium és a kölcsönző üzleti megbízottja is. Csupa üzletember. Bármilyen kiválók is a saját területükön, művészi szempontból a feladatnak ez a pénzügyi szempontokkal való elhalmozása kétségtelenül súlyos tehertétel.

A film tervét megírják s az illetékes hely — nem engedélyezi a gyártást: Vörösmarty Mihály megmenekült. Ez a film így heppienddel végződött.

Az olvasó talán nemhelyteleníti ezt a kis kitérést, ha meggondolja, hogy nem minden magyar klasszikus járt ilyen jól, tehát ez a fiktiv példa lényege szerint helyesen utal a valóságra.

De forduljunk el a mutatványos bódék világától, nyugtassuk meg magunkat: talán senki sem lesz olyan meggondolatlan, hogy az „Ember tragédiáját" próbálja a film szerény anyagi keretei közé nyomorítani és vegyünk egy ugyancsak elképzelt, de komolynak és megvalósíthatónak látszó példát.

Egy másik tőkecsoport, mondjuk a „Pozitiv" filmgyártó vállalat (szakmai nevén a „Pozitiv produkció"), melynek művelt, sőt művészember tagjai is vannak, elhatározza, hogy megfilmesíti a „Bánk Bánt", még pedig az operai előadás anyagából kiindulva. Rendelkezésre áll kétszázezer pengő, nem kell tehát más vállalatok bevonásával terhelni a vállalkozást, mint fent. Mivel a film már eleve szinpadszerűnek indul, elkészítése aránylag olcsóbb s a forgatókönyvet sem lesz olyan nehéz megírni. A *forgatókönyv* a felvétel irányítására való olyan irott, vagy gépelt film-terv, melynek minden oldalán egyfelül a szöveg, másfelül a hozzávaló kép, illetve cselekmény leirása látható. Az 1. ábra egy a felvételek folyamán aránylag érintetlenül maradt oldal képe. A könyv irásába beleszól a rendező is, vagy később irja át a neki meg nem felelő részeket. Már ebből is látszik, hogy a filmrendező hatásköre és felelőssége összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint a színpadi rendezőé.

Egyúttal meg kell állapítani a játék különböző színeit, milyenek az épületek, a bútorok — itt fontos szerepe van a *díszlettervezőnek*, — melyik rész van a szabadban, melyik bent, melyiket lehet műteremben felvenni, melyiket a szabadban („külső felvétel"). Nem sorolhatjuk fel a szóbajövő összes szempontokat, csak utalunk még néhány fontos dologra. A hangosfilm képe és hangja nem mindig készül egyszerre, az aláfestő zene pl. sohasem készül ugyanakkor, amikor a képet fotografálják. A felvételek kezdete előtt meg kell tehát állapítani azt is, mit veszünk fel *„némán"* (csak kép), hol lesz *„hangos"* a felvétel (kép és hang egyszerre) s hol lesz *„csak hang"*. Ha néma képhez utóbb vesszük fel a hangot, ezt az eljárást

utószinkronnak, magyarosan utóhangnak nevezzük. Ha az előre felvett hanghoz (pl. tánczenéhez) később vesszük fel a képet, ezt play-back (ejtsd plé(i) bek)-nek hívja a szakma nyelve; ez azt jelenti, hogy „a játék utóbb", magyarosan „előhang felvételnek" nevezzük, hiszen említettük, hogy a hangot előbb vesszük fel ilyenkor.

Tegyük fel, készen van a film teljes művészi és műszaki terve. Megtörtént a választás arranézve, hogy ki lesz a *rendező*, ki lesz az *operatőr*, a *hangmérnök* és az *összeállító*. (Angolul: *cutter, vágó)*, hátra van még a szereposztás. Ez az a pont, amelyen éppen magyar filmjeink-

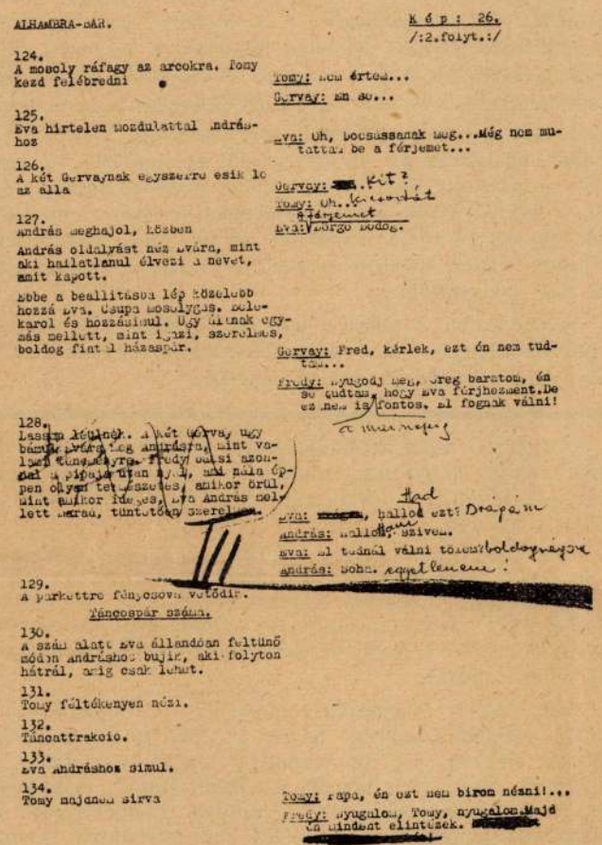
ALHAMBRA-sáv. K é p : 26.
/:2.folyt.:/
124.
A mosoly ráfagy az arcokra. Tony kezd felébredni
Tony: Nem értem...
Gervayi: Én sem...
125.
Éva hirtelen mozdulattal András-hoz
Éva: Uh, bocsássanak meg...Még nem mutattam be a férjemet...
126.
A két Gervaynak egyszerre esik le az álla
Gervayi: Két?
Tony: Uh, Gervayi
Éva: Férjemet
127.
András meghajol, közben
András oldalvást néz Évára, mint aki hallatlanul élvezi a nevet, amit kapott.
Ebbe a beállításba lép közelebb hozzá Éva. Csupa mosolygás. Belekarol és hozzásimul. Úgy állnak egymás mellett, mint igazi, szerelmes, boldog fiatal házaspár.
Gervayi: Fred, kérlek, ezt én nem tudtam...
Fredyi: Nyugodj meg, öreg barátom, én sem tudtam, hogy Éva férjhezment.De ez nem is fontos. Ti fogtok válni!
128.
Lassan lépnek. A két Gervay úgy bámul Évára, mint valami csodaszép tündérlányra. Fredy pedig azonnal a pipáját tűzi le, mert nála éppen akkor van részes, amikor örül, mint amikor fütyös. Éva András mellett merev, tüntetően szerelmes.
Éva: , hallod ezt? Drága
András: Hallod, szívem.
Éva: Ti tudnátok válni tőlem?
András: Soha, egyetlenem.
129.
A parkettre fényesen vetődik.
Táncospár szám.
130.
A szám alatt Éva állandóan feltűnő módon Andráshoz bújik, aki folyton hátrál, amíg csak lehet.
131.
Tony féltékenyen néz.
132.
Táncoattrakció.
133.
Éva Andráshoz simul.
134.
Tony majdnem sírva
Tony: Papa, én ezt nem bírom nézni!...
Fredyi: Nyugodj, Tony, nyugodj.Majd én mindent elintézek.

1. ábra

ben néha nagy botlások esnek. Külön tudomány, sőt jóformán külön művészet ez. A botlások vastagja éppen ennek fel nem ismeréséből származik, de igen sok, olykor áthidalhatatlan nehézségeket okoz az is, hogy színészekben nincs kellő választék. Szinpadi színészünk rendkívül sok van s ott bizonyára igen jól meg is állják a helyüket. A film azonban egész más követelményeket támaszt. Szinpadon pl. nemcsak szabad, hanem úgylátszik néha kell is egy kicsit „ripacskodni", azaz: művészi szempontból meg nem okolt, csak a közönségnek szánt többé-kevésbé olcsó hatásokkal dolgozni. Az a néző, aki szinházban az ilyesmire felszisszen, kiáltani szeretne, ha filmen látja ugyanezt, mert a film közelebb hozza a dolgokat és *itt hiányzik a színész és a közönség közös légköre*, amely sok mindennek egész más értelmet adhat, súlyos bökkenőket is látatlanná tehet. Még az is előfordulhat, hogy ami a szinpadon erény, bűn a filmen. Persze azért helytelen dolog a színész filmszerűsítésében odáig menni, ahol a hollywoodiak tartanak: hogy kiszedik a fogait a színésznek, csak hogy kirakatbavalóan hibátlan fogsort adhassanak a sztárnak. Különbséget kell tennünk művészet és kozmetika között, hiszen a művészi munkát általában nem foggal szokás végezni.

A Bánk bán szereposztása körül valószínüleg az okozná a nagy nehézséget, hogy alig akad egy-két olyan operaénekesünk, aki filmen megállná a helyét. Olyan prózai színészünk pedig, aki az opera valamelyik szerepét végigénekelhetné, aligha van egy is. Mi a megoldás? Talán a fentebb említett előhang-, vagy utóhang-eljárás. Énekeljen az operaénekes a mikrofon előtt, aztán játsszon a színész a lencse előtt: válasszuk külön a kép és a hang felvételét. (Ezt valószínüleg meg kell tennünk akkor is, ha a személy ugyanaz marad.) Csakhogy: mit szól hozzá a közönség, ha meghallja Lehotay Árpádot — Palló Imre hangján énekelni? A pesti szinházak és a pesti opera állandó közönsége — néhány ezer ember — ha egyáltalán észrevenné, talán visszautasítaná a dolgot; a párisi szinház- és operaközönség magyar film esetén már aligha. Az a többmillió magyar ember pedig, akinek a film valójában készül, semmiesetre sem, feltéve persze, hogy a színész beszédhangja és az énekes hangja között nincs feltünő különbség.

A kérdés tehát inkább az, hogy mit szól a két művész ehhez a „házassághoz"? Mindenesetre összevaló két ember kell ahhoz, hogy egyiknek a nevén, művészetén se essék csorba, ezenkívül a „trükknek" műszakilag teljesen kifogástalannak kell lennie. A művészek közül az, akinek a felvétele utóbb készül (pl. előhang esetén a prózai színész) különleges feladat előtt áll: igazodnia kell mozgásban, időben, sőt játékmodorban a már meglévő felvételhez. Rendkívül nehéz feladat ez, és minél nagyobb, minél szuverénebb művész valaki, annál inkább nehezére esik, de nem *lehetetlen*, különösen akkor nem, ha művészi „házastársának" felfogása és játékmodora közel áll az övéhez; itt tehát fokozottan fontos a szereposztás; a két művész összehangolásában sokat tehet a rendező.

Válasszuk tehát ezt a megoldást. Az énekesek legyenek operaiak, a színészek pedig nem-énekesek. Kezdjük a felvételeket hangfelvétellel (előhang-eljárás). Felvesszük mindazokat az énekszámokat, amelyekhez a színészekkel később a képet vesszük majd fel. (A sorrendet meg is lehetne fordítani és utóhang-eljárást alkalmazni. Vagyis előbb a képet és aztán az éneket felvenni. De feltehető, hogy éneklés közben a szinészi játék másodrendű, ezért inkább az énekest mentesítjük a nehézségektől.)

Ha ez az előhangfelvétel megvan, felvehetjük utána a hozzávaló képet. Hangszórón szól a már felvett hang, ennek ütemében mozog és énekel a színész.

A jelenetek felvételeinek sorrendjét jóformán kizárólag műszaki szempontok döntik el. Ha egy díszlet készen áll, leforgatjuk a benne végbemenő összes jeleneteket, tekintet nélkül arra, hogy egyik majd a film elejére, másik a végére, harmadik a közepére kerül a vágó asztalon. (Ez az összeállító munkája.) A film felvétele tehát nem a cselekmény sorrendjében történik, hanem díszlet szerint. Ez igen nagy nehézség rendező és színész számára egyaránt, hiszen így pl. előfordul, hogy előbb veszik fel a feleletet, mint a kérdést, előbb veszi feleségül a hős a hősnőt s csak aztán ismerik meg egymást. (Ez ugyan az életben sem ritka dolog.) A nevetségességig groteszk helyzetbe kerülnek a szereplők. Elképzelhető most, milyen nehéz ilyen körülmények között a cselekmény folytonosságának látszatát, sőt drámai kifejlődését elérni. Olyasmik is előfordulnak, hogy valaki hajadonfőtt lép be a szobába s a következő jelenetben — leveszi a fejéről a kalapot. Nem egy napon készült a két felvétel, egy kis feledékenység is történt és kész a baj. Látnivaló, hogy itt művészi munka mellett nagyonis éber figyelemre van szükség. Ezért vannak a rendezőnek asszisztensei, akiknek több idejük van ilyenekkel foglalkozni. Jobb volna persze, ha egyszerre felépítenék az összes díszleteket s a cselekmény sorrendjében készülnének a felvételek, csakhogy ez mind financiális, mindpedig műszaki felszerelés dolgában olyan nagy megterhelést jelentene, amilyet a külföldi filmek legtöbbje sem bír el.

Dél-Amerika, a nagy kérdőjel

Az Atlanti-óceánon túl elterülő, az Északi Jeges-tengertől az Antarktiszig vonuló hatalmas kontinensnek még napjainkban is nagyrészt ismeretlen területe Dél-Amerika. Noha az északi amerikai kontinenssel a Panamai-szoros révén összefügg, a földrajztudomány a két Amerikát külön kontinensnek számítja. Dél-Amerika tehát önálló szárazföld, de nemcsak földrajzilag az, hanem etnografiai szempontból, valamint növényzete és állatvilága révén is. Egy egészen más világ, amely minden tekintetben — még lakosainak gondolkozásában is — különbözik az északi kontinenstől.

Dél-Amerikában a buja trópusi vidékek mellett megtaláljuk a mérsékelt égöv vidékeit és délen a borzalmasan sivár, örök telű területeket. Északi részén az örök nyár uralkodik a parti köztársaságokban, mindenféle trópusi gyümölcs bujján terem, a mezőgazdasági növényeket pedig évente háromszor aratják. Forróégövi gyümölcseinek termékenysége páratlan, a melegvízű tengerek pedig a halak és egyéb tengeri állatok kifogyhatatlan bőségét kínálják. A kontinens közepén, ahol az örök tavasz kellemes éghajlata az uralkodó, a brazíliai, a paraguay és az argentínai végtelen pampákon kövér búzavetések millió hektárjai terjednek a láthatár pereméig. Délen pedig, ahol a kontinens egészen elkeskenyedik, felséges szépségű, megdöbbentően zord, örök hó ezüstjével fedett magashegységek hosszú láncolata emelkedik a magasba. Dél-Amerika földje tehát olyan változatos tagozódású, tájszépségei pedig annyira különbözők, hogy megismerésük egyaránt rendkívül hasznos a tudósnak, az utazónak és a művésznek.

Az óriási kontinens területe 18,298.653 négyzetkilométer, majdnem kétszer akkora, mint Európa, de valamivel kisebb, mint egész Afrikának fele. Ezen a hatalmas területen 89 millió lélek lakik, akik 11 országban oszlanak meg. A lakosság túlnyomó része indián, és ezeknek keveréke, a spanyolokkal és portugálokkal keveredett kreolok, valamint a négerekkel való keveredés folytán született különböző félvérek. A bevándoroltak túlnyomó része spanyol és portugál, az utóbbi ötven év alatt azonban sokezer német, angol, olasz, francia, japán, arab és zsidó bevándorló telepedett le a különböző államokban. A bevándorlók milliói között körülbelül 60 ezer honfitársunk is él, ezek túlnyomó számban Brazíliában, Argentínában és Uruguayban telepedtek le. A legnagyobb magyar település a brazíliai Sao Paulo városában és Buenos Airesben található, ahol 15—20 ezres tömegekben élnek magyarok, egészen külön városrészekben, ezenkívül a brazíliai Sao Paulo állam egyes vidékein találhatók honfitársaink nagyobb tömegekben: itt kisebb-nagyobb magyar falvakban tömörültek össze, amelyek különböző nagyságú farmokból állanak.

Dél-Amerika 89 millió lakosa közül — az indiánokat leszámítva — csak 44 millió beszéli a spanyol nyelvet, a többi pedig portugálul beszél. A legnagyobb délamerikai állam, Brazília, ugyanis portugál lakosságú, ami sokaknak fülében szokatlanul hangozhatik, mert általában úgy tudják Dél-Amerikáról, hogy egész területén spanyolul beszélnek. Brazíliában vannak azonban idegennyelvű városok is, így például találunk német nevű (Blumenau, Neu-Würtenberg, Neu-Hamburg stb.) és tiszta németlakosságú nagyvárosokat, továbbá tiszta olasz, lengyel, arab, zsidó és más nemzetiségű városokat is. Ezekben a közigazgatás nyelve is ugyanaz, mint a lakosság nyelve.

Ha északról haladunk a Sarki-tenger felé, először **Columbia** köztársaságot érintjük (kétszer akkora, mint Franciaország). Tengerparti ország, egyenlítői éghajlattal, lakossága 9 és félmillió. A következő ország Venezuela, a legszebb délamerikai területek egyike. Az Antilla-tenger buja partja felejthetetlen látvány az utasnak és a tájékot gyönyörűbbé teszik a háttérben magasbanyúló havas hegyek. Az antracénkék tengerben tarka korallerdők virulnak a sekély parti részeken, a szárazföld testébe pedig fjordszerű öblöcskék nyúlnak be, sötét vizükre karcsú pálmák árnyéka borul. A következő terület Guyana, ezt három európai állam birtokolja, angolok, franciák és a hollandok. A Francia-Guyanában van a szomorúemlékű Ördögsziget, a hírhedt büntetőgyarmat.

Brazília következik ezután, a legnagyobb délamerikai állam. Területe 8,500.000 négyzetkilométer. (Tízszer akkora, mint a jelenlegi német birodalom.) Brazília az egyetlen délamerikai állam, amely mint császárság kezdte: portugál gyarmat volt a múlt század ötvenes éveiben, majd önálló császársággá kiáltotta ki magát, de az uralkodót rövid idő mulva elűzték. Azóta szövetséges állam, amely 22 állam tömörüléséből áll. Fővárosa Rio de Janeiro, egy közel kétmilliónyi lakosságú világváros, amely közismerten a világ egyik legszebb fekvésű városa. Hatalmas sziklaöböl partján fekszik, amfiteátrumszerűen, hosszú sugárútjai a város határában elterülő vad őserdőkig érnek. Villamossal ki lehet utazni az őserdőkig és gyönyörködni lehet a pazar trópusi vegetációban és állatvilágban, de találkozhatunk óriáskígyókkal és leopárdokkal is. Brazília földje kimeríthetetlen gazdagságú. A mezőgazdasági termelés mellett beláthatatlan őserdei a legritkább és legdrágább ipari fák légióit kínálják, a hegységekben kitűnő szenet és érceket bányásznak, az ország belsejében pedig aranyat, gyémántot és mindenféle ritka drágakövet lelnek. A főváros után legjelentősebb városa Sao Paulo (1,168.000 lakossal) Brazília legjelentősebb ipari központja. Hatalmas, modern város, felhőkarcolókkal, magasvasúttal és gyönyörű trópusi parkokkal. Egyik külvárosában áll fenn az Instutitio Butantan, az állami mergeskígyótelep, ahol 25 ezer mérgeskígyót tartanak és mérgükből készítik a kígyómarás elleni szérumot.

Paraguay és **Uruguay** a két következő állam. Az előbbi a La Plata buja termékenységű síkságán fekszik, legelőin millió és millió szarvasmarha és juh él. Uruguay parti ország, szintén hatalmas arányú állattenyésztéséről ismeretes. Paraguay jóval nagyobb, mint Nagy-Magyarország volt, Uruguay pedig feleakkora.

A második legnagyobb délamerikai állam **Argentína.** Területe 2,802.436 négyzetkilométer, de lakossága csak 12 millió. Fővárosa, a ragyogó szépségű Buenos Aires (2,246.710 lakossal), az Ezüst Folyó (La Plata) mellett. Ragyogó szépségű világváros, zűrzavaros forgalma és világvárosi lármája New Yorkra emlékeztet. Az ország maga túlnyomó részében buja termékenységű sík terület, különösen a Grand Chaco pusztái híresek termékenységükről és milliós állatcsordáikról. A nyugati határon a Kordillerák törnek magasba, ezeknek egyes részei messzire felülmúlják a svájci havasok világraszóló szépségeit. Argentínának ez a része a délamerikai Svájc, amelyet egykor majd a túristák és utazók százezrei fognak elözönleni.

Dél-Amerika nyugati partjai mentén, amelyet a Csendesóceán vad hullámai ostromolnak, három ország terül el: Chile, Peru és Ecuador. Őstörténeti emlékekkel teli, nehéz történelmi levegőjű földek ezek. Mindenfelé ősi romvárosok, hatalmas templomok maradványai, inka emlékművek, és más ősi maradványok regélnek egy boldogabb világról... Amikor még a bennszülöttek a maguk egyszerűségében éltek, saját uralkodóik kormányzása alatt és a fehér embert még hírből sem ismerték. Az arany, a fehér ember életének átka, csak ártatlan díszül szolgált és nem volt értéke. De jöttek a spanyol

gályák, Cortez és Pizarro kalandorjai az aranyért lemészárolták a gyermeteg ártatlanságú bennszülötteket. A régi oltárok leomlottak, a régi istenek hatalma elenyészett és porbaomlott az ősi kultúra. A régi bennszülött birodalmak helyén most modern országok állanak, amelyekben nincsen békés boldogság, de baromi munka, gyűlölködés és fehér rabszolgaság...

Chile a nyugati part legdélibbre fekvő országa. Területe 741.767 négyzetkilométer, pontosan akkora, mint Törökország ázsiai része. Túlnyomó részben hegyes ország, bár vannak egyes részei, amelyek igen termékenyek. Sok a német telepese, vannak tiszta német városai is (Valdivia). Legfőbb kiviteli cikke a salétrom. Chiléhez tartozik a világ legveszedelmesebb tengerszorosa, a Magalhaes-út évente sokszáz hajó temetője.

Bolívia, amelynek nincsen tengerpartja, szintén a nyugati államok közé tartozik. Túlnyomórészt magashegyű ország, csak keleti részén vannak terjedelmes pampák.

Perú ércbányáiról és cukornádültetvényeiről híres. Területén ered az Amazon, a világ legnagyobb folyója. Fővárosa az ősi multú Lima, amely egészen olyan, mint egy délspanyol város.

Ecuador a hozzátartozó Galapagos-szigetekkel együtt 444.851 négyzetkilométer, tehát pontosan akkora, mint a német birodalom fele. Legnagyobb nevezetessége a Csimborasszó (6310 méter), amely arról híres, hogy — nem a legmagasabb hegye Dél-Amerikának. A legmagasabb hegycsúcs a 6960 méteres Aconcagua. Rendkívül termékeny ország, óriási kivitele van mindenféle déligyümölcsből, főleg banánból, ananászból, kókuszból.

A nagy délamerikai kontinens, amely izig-vérig a latin lelkiség és a latin kultúra letéteményese, a most folyó világháborúban válasz előtt áll. Mint nagy kérdőjel, mered a láthatárra, de rövidesen döntenie kell, merre kíván haladni az elkövetkező időkben.

Péchy-Horváth Rezső.

Ismeretlen Budapest

A főkapitányság épülete

Ismét elmultak a Szent István-heti ünnepségek. Az ünnepi héten rengeteg vidéki járt a főváros utcáin. Meg akarták ismerni a főváros nevezetességeit.

Ugyanezekben a napokban a fővárosiak is magukra eszméltek: érdeklődés kelt bennük városuk iránt. Sokan ismét végigjárták a Királyi Palotát, az Országházat és a különböző múzeumokat. Közülük azonban többen már régen ismerik ezeket a nevezetességeket.

A legtöbb fővárosi embert jobban érdekli az ismeretlen Budapest. Ez érthető, mert az ismeretlenségek keresése a felfedezés izgalmát, a felismerés gyönyörűségét jelenti. Ez viszi a polgárokat a főváros benső megismeréséhez, ez teszi őket igazán budapestiekké.

Ilyen budapesti ismeretlenséget szeretnék most feltárni az érdeklődőknek.

Mert ki ne ismerné a Főkapitányság palotáját a Ferenc József téren? Néhányan tudják, hogy azelőtt Európa-szálló volt. Arról azonban már igen kevesen tudnak, hogy ez a régi Pest legművésziesebben díszített magánpalotája s hosszú időn keresztül a legnagyobb magyar: Széchenyi István gróf is lakója volt.

Kutassunk tehát e közismert épület ismeretlen multjában. Érdemes kutatnunk, mert nem csupán ismeretlen szépségekkel találkozunk, hanem kutatásaink közben megismerjük a száz év előtti Pest-Buda történetének egy darabját is.

Az a telek, amelyen a Főkapitányság jelenlegi épületének nagyrésze van és amelyet a mai Ferenc József-tér (Neue Markt), Vigyázó Ferenc-utca (Béla Gasse), Nádor-utca (Wind Gasse) és Zrinyi-utca (Elster Gasse) határol, 1791-ig a város tulajdonában volt. Ekkor vette meg Feszl János György, de két évtized mulva már parcelláztatta a nagy telekkomplexumot. Szitányi Ullmann 1830-ban 82 ezer forintért veszi meg a Ferenc József-tér és Zrinyi-utca sarkán lévő telekrészt, Wieser Ferenc pedig 1824-ben szerzi meg a szomszédos telket a Ferenc József-tér és Béla (Vigyázó Ferenc-) utca sarkán.

Ha az 1830-as évek magyar történetét lapozgatjuk, megismerjük Szitányi Ullmannt, mint az akkori gazdasági élet legfőbb kapacitását. Nem csak az első magyar vasútvonalak megépíttetésével tette ismertté nevét, hanem azzal is, hogy Széchenyi Istvánt, a legnagyobb magyart barátjaként támogatta a Lánchíd vállalkozásánál. Természetes tehát, hogy ez a reformkorban munkálkodó ember mindinkább elmagyarosodva palotát akart építtetni a magyarrá vált arisztokraták mellett, a rohamosan fejlődő új városban.

Ennek a kornak legjobban foglalkoztatott építésze Hild József volt, aki ebben az időben Pyrker János László egri érsek megbízásából az egri Főszékesegyházat építette. Mi sem volt természetesebb egy magas szellemi színvonalon álló, fővárosban élő gazdag ember számára, minthogy Hildet kérje fel palotája megépítésére. Hild József az akkori közmunkatanács, a Királyi Szépítő Bizottmány előírásaihoz alkalmazkodva, 1834. április 6-án benyujtotta a palota terveit megbírálásra. A Bizottmány a terveket két ülésében letárgyalta és két emelet magasságot írt elő, majd engedélyezte, már április 20-án.

Hild József, a neoklasszikus kor szellemének megfelelően, kéteméletes, egyszerűvonalú, síma falsíkokkal, főleg függőleges irányban tagolt, a homlokzatot rizalitokkal díszítő, négyszögű oromzattal befejezett épületet tervezett. A palota első emeletének Duna felé néző frontját az Ullmann család számára díszes lakosztállyal képezte ki. E lakosztály egyes helyiségei az első udvarra is nyiltak. A Zrinyi utca felől másik bejáratot is épített azokhoz a lakásokhoz, amelyek az első emelet hátsó részén, a második emeleten és a hátsó udvari fronton voltak. A Ferenc József-téri főlépcsőház ugyanis csak az első és második emeleti dunaparti lakásokhoz vezet. Az Ullmann-féle, 19 teremből álló nagy lakórészben — a megrendelő előírásának megfelelően — nagy táncterem is készült. A nagyteremből, kisteremből és öltözőből álló rész az udvar felé eső fronton épült s bejárata — függetlenül a lakástól — a főlépcsőházból nyílt.

Az épület homlokzati kiképzését a Királyi Szépítő Bizottmány előírta. Az épület belső művészi díszítésébe azonban már nem szólt bele. Az építőművész, Hild József már az egri főszékesegyház építésénél is bebizonyította neoklasszikus szellemű, nagyszerű dekorálókészségét. Most, amikor végre egy nagyobbszabású magánpalota nagytermét kellett díszítenie, ismét a klasszikus stilus feleleventésének szellemét idézte. A neoklasszicizmus nem törekedett soha belső díszítményhalmozásra. Hild a klasszikus elveknek engedett: arányos és kiegyensúlyozott alaprajzra törekedett, amint a nagyterem hosszanti végeiben ma is látható oszloppárok elhelyezésén látszik, de egyúttal az adott helyzethez is alkalmazkodott. A kistermet a nagyteremtől két oszloppárral választja el, miként Egerben

a székesegyház bejáratánál is láthatjuk. A bazilikáris termet hat korinthusi oszlop két hajóra osztja. Az oszlopok és a körülfutó friz díszíti csupán a termet s ennek klasszikus ízű egyszerűségébe egyetlen zavaró vonal sem vegyül.

1837-ben készen volt az Ullmann-palota. A palotába beköltözött az Ullmann-család. Ekkor indult meg a Lánchíd építése, ami Széchenyi Istvánnak szívügye volt. Ullmann palotájának elsőemeleti sarokszobáját a nagy magyar rendelkezésére bocsátotta, aki ettől az időtől kezdve napról-napra ablakából figyelte a hídépítés munkálatainak előrehaladását.

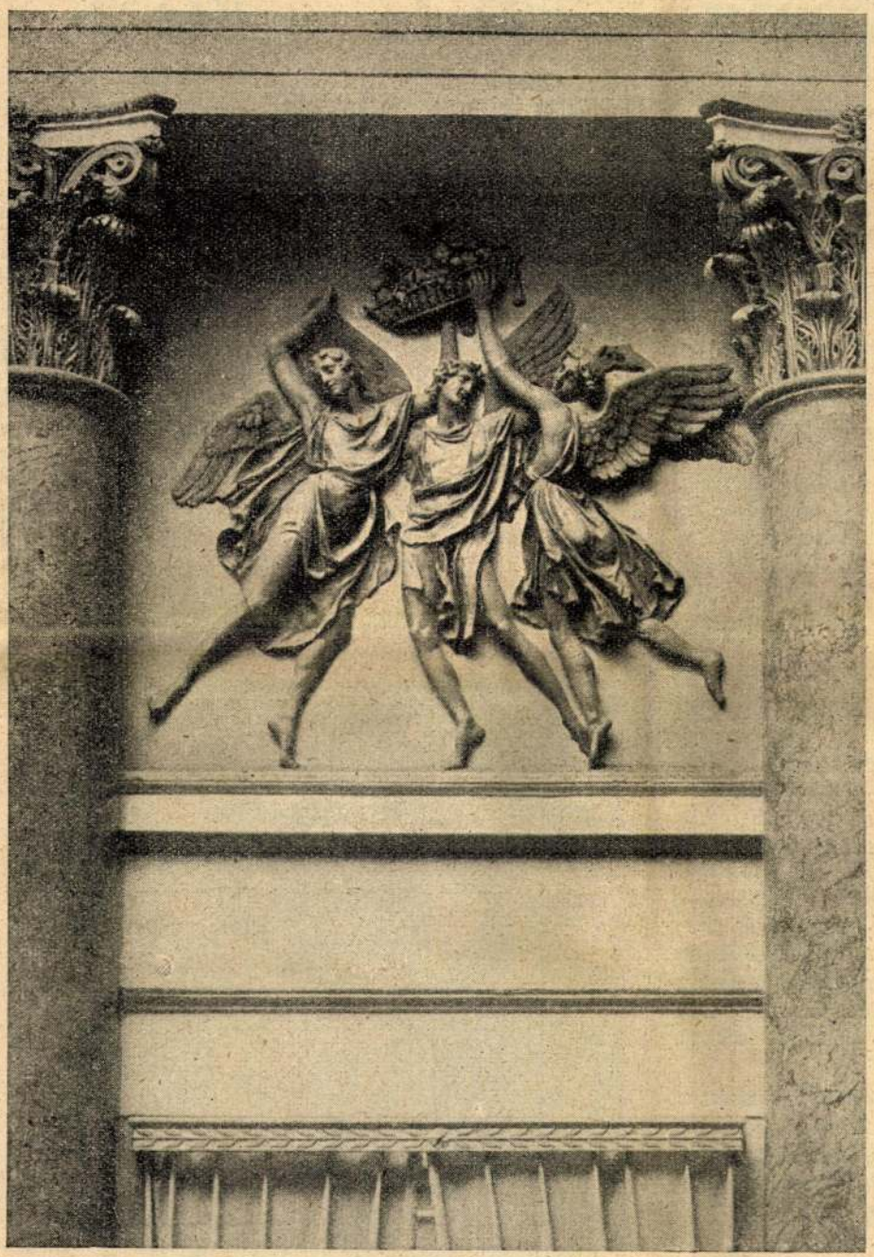

Ekkor még az Ullmann-palota nem volt teljesen kész: a nagy díszteremben hiányoztak a szobrászati díszítmények. Szitányi Ullmann felkérésére Hild József egri művésztársa, az olasz származású Marco Casagrande vállalta az épület szobrászati díszítményeinek elkészítését. Már 1837-ben beköltözik a palota dísztermébe, ahol 1840-ig dolgozik és elkészíti azokat a dombormű-sorozatokat, amelyek igazán művészi értékűvé teszik a palotát. A terem lezáródásánál egyik oldalon a Parnasszust ábrázolja: Apollót a Parnasszus tetején, körülötte a muzsákat. A másik oldalon lévő hatalmas dombormű a Családot szimbolizálja: az Olymposzon Zeus az istenek között trónol. A terem hajójában a hosszanti falsík frizén egybefonódó s táncoló nőalakok között a Három Grácia, Venus és Ámor állanak. A szemközti oldalfalat nagy ablaknyílások tagolják, de a fölöttük levő frizen, a féloszlopfők között domborművek is vannak: táncoló géniuszok, a középsőn pedig Ceres istenasszony trónuson, előtte Mercurius; a kereskedelem és az ipar géniusza között Szitányi Ullmann, a megrendelő is áll.

Marco Casagrande e domborművei egész magyarországi munkásságának legjobb alkotásai. Ezek a szobormüvek a XIX. század elején épült összes magyarországi épületek fölé emelik a Főkapitányság palotáját. A legutóbbi időkben restaurálták s Budapest egyik legszebb művészettörténeti látványossága lett. Természetes azonban, hogy az épület elkészülte óta sok viszontagságon ment keresztül, amíg a Főkapitányság palotája lett.

Szitányi Ullmann ugyanis 1847-ben elhunyt. Óriási vagyonát hat gyermeke együttesen örökli, de 1863-ban megosztoznak rajta és a palota a legidősebb fiúé lett. Amikor 1849-ben Hentzi tábornok Pestet lövette, ez a palota is erősen megrongálódott, úgyhogy 1852-ben a kártérítés címén kapott pénzen javíttatják ki az örökösök a homlokzatot. Bérbeadják Czompó Jánosnénak, aki itt az Európához címzett vendéglőházat nyitja meg. A földszinten, az utcára néző helyiségeket kávéházzá alakítják, az épület emeleti részeit pedig szállodává. A mindjobban fejlődő városnak több díszes táncteremre volt szüksége és így ettől az időtől kezdve a palota nagyterme szolgált Pest-Buda legelőkelőbb tánctermeül. Végre 1885-ben a budapesti rendőrség főkapitánysága költözött a palotába, de ugyanakkor megvásárolták a mellette lévő Ferenc József-téri épületet, a régi Wieser-házat is és a kettőt egyesítve jelenleg egy palotának használják.

Említettük, hogy a Dunapartra néző másik telket 1824-ben Wieser Ferenc szerezte meg. A tulajdonos azonban csak 1837-ben gondolt beépítésére. Terveztetett egy háromemeletes házat, de a Királyi Szépítő Bizottmány csak abban az esetben engedélyezte az építést, ha homlokzatát az Ullmann-palota mintájára képezik ki. Végre 1838-ban ugyancsak Hild József felépíti ezt a házat is, mintha az Ullmann-palota ikerháza volna.

Az 1860-as években, a romantikus építészet korában erkélyekkel díszítik a homlokzatokat és ez még egységesebbé tette a két épület homlokzatát.

Az elmondottakból kirajzolódó történet csak mozaikszem Budapest nevezetességeinek megismeréséhez. Ilyen még sok van. Ha kikeresgélnénk, gyönyörű kép bontakozna ki, amire büszke lehet minden magyar ember! *Dr. Dombi József.*

A Bhév Liszt Ferenc Kórus Szent István heti hangversenyei

A Szent István hét zenei eseményei közül műsorával és külsőségeivel is kiemelkedett a Székesfővárosi Zenekar augusztus 20-i és 21-i hangversenye. A Szent István napi hangversenyt a Székesfővárosi Képtár, a volt Károlyi-palota kertjében rendezték és az egyúttal a zenekar nyári hangverseny-évadjának záró hangversenye volt. A műsoron a legkiválóbb szerzők művei szerepeltek. Az est főszáma Kodály Zoltán: Te Deuma volt, amelynek előadását Lasko Emil vezényelte, énekkari részeit pedig a Bhév. Liszt Ferenc Kórus adta elő. A szólókat: Farkas Ilonka, B. Balász Ibolya, Harangozó Gyula és Dobos András énekelték.

A magyar zenei közönség ízlését dícséri, hogy a hangversenynek, ellenére a nyári melegnek és a nehéz műsornak, igen szép számú hallgatósága volt. Ezen a hangversenyen is örömmel állapíthattuk meg, hogy a magyar zenekedvelő közönség mindinkább felismeri, hogy kik azok a zeneszerzők, akiknek a muzsikája minden melódiájában és ütemében magyar és alkalmas arra, hogy a magyar léleknek zenei kifejező eszköze legyen. Nem csak magasabb műveltségű, de igen sok egyszerű embert is láttunk, akik áhítatos lélekkel hallgatták Kodály gyönyörű zsoltárát.

Az előadás kitünően sikerült és ezért elsősorban Lasko Emil karmestert illeti a dicséret. A zene- és énekkart, valamint a szólistákat, biztos kézzel fogta és vezette. Ma már megérdemelten emlegetik nevét a legkiválóbb magyar karmesterek között.

Kodály Zoltán a hatalmas műben a legkiemelkedőbb szerepet az énekkarra osztotta ki. A Bhév. Liszt Ferenc Kórus a követelményeknek mindenben megfelelt. Előadásuk talán még kiforrottabb és stílusosabb volt, mint az emlékezetes februári hangversenyükön. Nem szabad megfeledkeznünk a kitűnő zenekarról és a szép hangú szólistákról sem, akik mindenben megfeleltek a mű szellemének és méltán osztoztak a nagy sikerben. *

A Magyar Művelődés Házában, augusztus 24-én, vasárnap este rendezte a Székesfővárosi Zenekar Szent István heti ünnepi hangversenyét, amelyet zsúfolt ház hallgatott végig. Ennek a hangversenynek főszáma Kodály másik hatalmas műve: a Psalmus Hungaricus volt. Közreműködött: Rösler Endre és a Bhév. Liszt Ferenc Kórus.

Rösler Endre, az általa már jól ismert szerepet kifogástalan művészettel és biztonsággal adta elő és nem kisebbítjük az érdemeit, ha megállapítjuk, hogy a legnagyobb sikert — általános vélemény szerint — az énekkar aratta. Biztos és lendületes előadásukat szünni nem akaró tapssal jutalmazta a közönség. Együtt volt és kitünően megállta a helyét a zenekar is. Az est, a szépen fejlődő Csilléry Béla karmesternek egyik legemlékezetesebb sikerű hangversenye volt.

Lasko Emil az énekkart a töle megszokott gonddal és ízléssel tanította be és a hangverseny sikerének legalább olyan mértékben a részese, mint annak többi részvevői.

A világ legnagyobb trollibusza. Rómában új típusú trollibuszt helyeznek forgalomba. A teljesen korszerű és fényűzően berendezett jármű a világ legnagyobb trollibusza: 18.50 m hosszú és 200 utas befogadására alkalmas. Az ajtók a megállás pillanatában automatikusan nyilnak. Menetközben nem lehet ajtót nyitni.

Svájc védekezése a közlekedési balesetek ellen. Üzemanyaghiány következtében rendkívül megnőtt a kerékpárosok száma Svájcban, noha ez a közlekedési mód igen fejlett volt már a békeévekben is.

Az ujdonsült kerékpárosok nagy száma azonban meglátszik a közlekedési baleseti statisztikán is és ez a körülmény arra késztette a svájci hatóságokat, hogy a már korábban megindított védekezési munkálatait még jobban kiépítse. Svájc ezen a téren egyébként is példaadó munkát fejtett ki a multban és a statisztikai kimutatásaik örvendetes eredményekről tesznek tanubizonyságot. A változott helyzet azonban nagyobb feladat elé állította a hatóságokat és a védekezés intézményes kiépítését tette szükségessé.

A svájci iskolákban, tanonc-otthonokban és egyesületekben ma főtantárgy a közlekedés. Balesetelhárítást tanulmányozó

A kis szüretelő

intézet is alakult, a „Bureau d'Études pour la Prévention des Accidents", amely az egész országot behálózó rendszerrel küzd a közlekedési baleset ellen. A kutatások során arra az eredményre jutottak (még gyermekeknél is), hogy a közlekedés szabályait az emberek jól ismerik és ösztönösen is tudják, hogy miképpen kell az utcán közlekedni és viselkedni. És mégis mennyi baleset!...

Az intézet most lélektani alapon tanulmányozza a kérdést és megállapították, hogy a közlekedés az embert megváltoztatja. A lelki és jellembeli tulajdonságok, mint az önzés, rosszakarat, türelmetlenség, hatványozott mértékben lesznek úrrá és válnak a balesetek okozóivá. Főleg a gyermekben, mint járókelőben, szinte lázadásszerű lelkiállapottá válik alantas helyzetének a felismerése a magánjárművekkel szemben és örömmel követ el csinyt, hogy valamiképpen ártson a boldog járműtulajdonosnak. Svájc tehát psychologiai alapon fogott a baj gyógyításához. A gyermeket nem csak mint járókelőt oktatják, hanem mint kerékpárost és autóvezetőt is és így kinevelik a gyermekből az említett járművek iránti gyűlöletét, amiből a gonoszkodó érzés fakad. Mint esetleges jövendő járműtulajdonos, tiszteletben tartja azokat a közlekedési szabályokat, amelyeknek a figyelembe vételét majdan ő is elvárja a többi embertársától. És a mai gyermeket ismerve, melyik nem vágyakozik kerékpár, motorkerékpár vagy autó után?

A közlekedés-baleset kutató intézet ezt a munkáját két részre osztotta; szellemi és gyakorlati oktatásra. „Vigyázz!" címen könyvet adtak ki több százezer példányban, amit kiosztottak az iskolás gyermekek között. Képzett közlekedési rendőrök pedig előadást tartanak az iskolákban, majd kivezetik a gyermekeket az utcára, megmutatják a veszedelmesebb helyeket, valamint azt, hogy miképpen kell az ilyen helyeken szabályszerűen és helyesen közlekedni. Azonkívül az utcai közlekedés köréből pályázatot írt ki az intézet. Harminchárom kérdésre kellett megfelelni. 5200 pályamunka futott be összesen 170.000 válasszal.

Igen hatásos még az, hogy egy-egy közlekedési balesethez kivonultatják az iskolát és a megdöbbentő példa előtt mutatnak rá a betartandó szabályokra.

Miután rengeteg balesetnek a kerékpáros kifutók az okozói: ezek részére külön tanfolyamot tartanak fent és időközönként ú. n. demonstrációs-napot rendeznek. Ez alkalommal minden kifutó számot kap (mint a kerékpárversenyzők) és egész nap így végzik a munkájukat. A rendőrőrszemek pedig jegyzik a szabálytalanságokat. A tanfolyam eredményeképpen a legutóbbi ilyen napon a kifutóknak már 60%-a szabályosan közlekedett.

Figyelemreméltók ezek a törekvések és egyben követendő példa, mert a személyi és anyagi károk mögött messze marad az a csekély anyagi áldozat, amit a védelem megteremtése érdekében meg kell hozni.

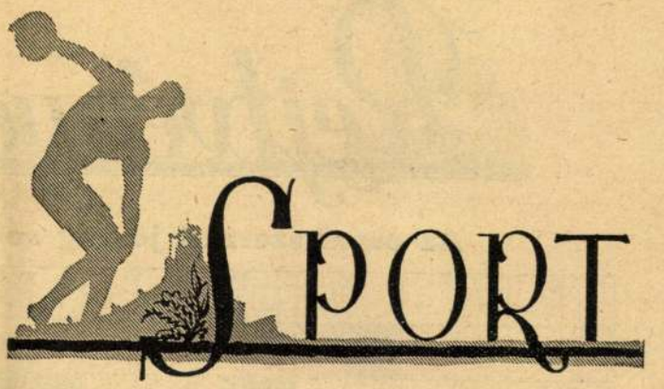

Rovatvezető: **Rajki Béla**

A Beszkárt Sportegyesület közleményei

ÚSZÁS.

Az országos úszóbajnokságok során az ifjúsági számokban Deák János révén a 200 és 400 m.-es gyorsúszásban első, 800 m.-en pedig második helyezést értünk el.

Deák János nyerte nagy meglepetésre az 1941. évi folyambajnoki versenyt is.

Augusztus 23-án a NTE és 24-én a MTE által rendezett versenyen ifjúsági és gyermek-versenyzőink 5 első, 2 második és 2 harmadik helyezést értek el.

Az újonc-vízilabdabajnokságban csapatunk a III. helyen végzett.

A jelenleg is folyó ifjúsági-vízilabdabajnokságban csapatunk eddig a következő eredményeket érte el: BSzKRT—MUE 12 : 2, BSzKRT—MTE 8 : 0 és BSzKRT—FTC 5 : 4. Az eddigi eredmények alapján a MAC mögött a II. helyet foglalja el csapatunk a bajnoki táblázaton és remény van rá, hogy azt meg is tartja.

KERÉKPÁROZÁS

Magyarország 25 km.-es vágtapontverseny bajnokságát Kovács, a BSzKRT versenyzője nyerte. Az a körülmény, hogy a BSzKRT a kitünő Karaki mellett — aki egyébként sérülten indult és verseny közben sérülése kiújult — még egy ilyen teljes tudású versenyzőt tudott rajthoz állítani, beszédes bizonyítéka annak a szorgalmas munkának és helyes irányú nevelésnek, amely kerékpározó szakosztályunkban folyik.

Sajtóhiba igazítás.

Lapunk augusztusi számának 7. oldalán levő felvételt Gyuris Lóránt készítette.

Rovatvezető: **Lukáts Pál.**

Az első spekulációs bélyegkiadás

Francia lapok feleleventik az 1869-ben megjelent és III. Napoleont a babérkoszorúval ábrázoló, 8 értékből álló bélyegsorozat kiadásának érdekes hátterét.

Ezt a bélyegsorozatot ugyanis a francia császári posta annak idején Rotschild báró egyenes kérésére adta ki. A báró csak 27 évvel előbb, 1842-ben telepedett le Franciaországban. Arthur nevű fia szenvedélyes bélyeggyüjtő volt. Az öreg báró, hogy fiának örömet szerezzen, 1869-ben azzal a szokatlan kéréssel fordult a császári postaigazgatósághoz, adjon ki a részére egy külön bélyegsorozatot, hogy azt mint nagy ritkaságot a fiának ajándékozhassa. Rotschild bankárnak meg volt a befolyása hozzá, hogy kérését új hazájában teljesítsék és a francia posta 1869-ben kibocsátott a részére 600—700 sorozatot az akkor forgalomban volt francia bélyegek rajzával, de valamivel vastagabb papiron és a rendestől eltérő színnyomással. Ezenkívül a bélyegek nem fogazottak, hanem vágottak voltak.

Ezeket a bélyegeket később a francia posta is „Rotschild kiadásnak" nevezte el. A bélyegek tehát nem Rotschild postájának bérmentesítésére szolgáltak — mint azt egyes források eddig tévesen magyarázták — hanem e bélyegek kiadásának kizárólag az volt a célja, hogy velük Rotschild báró fiának a gyüjteményét gazdagítsa.

Bánházi Mátyás.

Rejtvények

Az orvul szerzett jószág sorsa

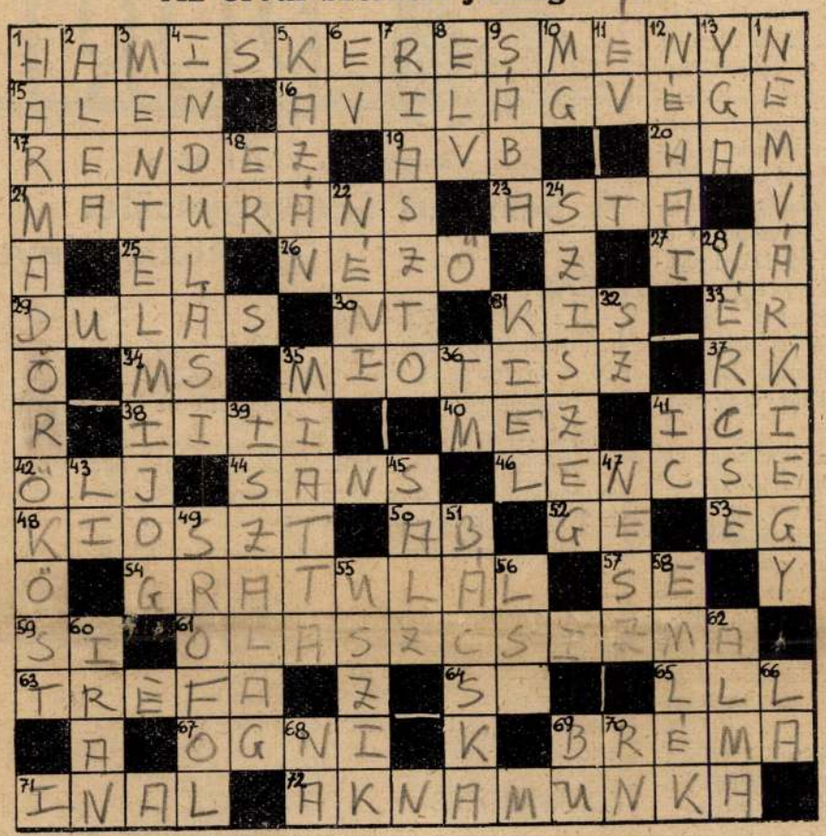

Vízszintes: 1. Régi magyar közmondás a nem igaz úton szerzett vagyonról (folytatása megtörve a sor végén: függ. 14. Zártbetűk: S, N (a nyilnál), V Y. 15. Ipari növény, névelővel. 16. A Végítélet napja (3 szó). 17. Beállítja a színészek játékát. 19. AVB. 20. Ékezettel: lószerszám. 21. Idén érettségizik. 23. Nielsen némafilmsztár keresztneve. 25. Távolító igekötő. 26. A moziközönség egy tagja. 27. Itta vala. 29. A barbár ellenség nyomát mutatja. 30. Nizsinszky Tamara. 31. Apróság-jelző. 33. A csermelynél is kisebb. 34. Magyar Sándor. 35. A csodaszarvas földje. 37. Vallásrövidítés. 38. Azonos magánhangzók. 40. Dressz — magyarul. 41. Pici ikerszava. 42. Ellentéte az ötödik parancsolatnak. 44. Nélkül — franciául. 46. Ujévi eledel. 48. Mindenik juttat egy-egy darabot. Avagy két szóban véve: gyakori kérdés két kártyajátszma között. 50. Szállítmányozási műszó. 52. Germanium vegyjele. 53. Nem egészen egy (!) 54. Kifejezi jókívánságait. 57. Tiltószó. 59. Télisport. 61. Az Appenini-félsziget (Itália) népszerű képies elnevezése. 63. Jókedvre hangol. 64. Vasmegyei falu. 65. Azonos mássalhangzók. 67. „Lasciate ... speranza": Dante poklának kapufelirata („Hagyjatok fel minden reménnyel"). 69. Hanza-város. 71. Szedi a lábát. 72. Az ellenfél alattomos bomlasztása.

Függőleges: 1. A mondás befejezése. (Zártbetűk: A, Ő, R, Ő). 2. ... jacta est! (A kocka el van vetve!) 3. Országgyűlési képviselők privilégiuma. 4. A pályaudvar egyik oldala. 5. Aldunai szoros; orosz városnév is. 6. Vallásrövid. 7. Gyerekpisztoly. 8. Meggyőződés-szülte törvény. 9. A szabeusok városa Arábiában (... királynője). 10. Madzag két vége. 11. Korszámítási egység. 12. A pór is megkapja egyszer ezt az előnevet. 13. Vissza az értelem székhelye. 18. Ó — németül. 22. Tanti — magyarul. 24. A támadni készülő kígyó. 28. Apróbaromfiak réme. 31. Német hadikikötő. 32. Kettősbetű. 35. Az ő kedvéért. 36. A Virágregék költőjének névjele. 39. A komlóhoz hasonló kúszónövény. 41. Kilencvenkilenc. 43. Kínai mérföld. 45. Só — németül. 47. Alig hallható zaj. 49. Csavar (ige). 51. Huszonkét évig nyögte az idegen jármot. 55. Vízisportot űz. 56. Helyeslés közben előfordul. 58. A lélekben megragadt élmény. 60. A modern Perzsia. 62. Gyümölcs. 66. Idegen nőnemű névelő. 68. Indulatszócska. 69. Szomorúság. 70. Aréna mássalhangzói.

(dr. S. Z.)

GÓBÉ ÉLETKORSZÁMITÁS.

— Ha te eléred azt a kort, amennyi én vagyok most, akkora ketten kereken 90 évesek leszünk. Ma azonban ehhez még annyi évnek kell eltelnie, amennyi az én jelenlegi életkorom harmadánál, a te életkorodnak azonban csak felénél 3-mal több.

— *Hány éves vagyok én és hány éves vagy te?*

A takarékosság nevében.

ALBERT, ANTAL, BERTA.

Hogyan lehet ezt a három nevet összesen 10 betűvel hiánytalanul leírni?

ANAGRAMMREJTVÉNY.

Az alábbi főnevekből a betűk átcsoportosítása útján képezzünk más-más főnevet. Hogy melyikből mi más legyen, azt a könnyebbség kedvéért utánaírtuk. Ha az új szavak kezdőbetűit sorrendben összeolvassuk, egy ókori bölcs nevét kapjuk, aki ma aligha folytathatná akkori tevékenységét, tekintettel a petróleumjegyre ...

VÁRAD — *folyó*
KINA — *kihalt népfaj*
ARNO — *afrikai város*
IDEG — *francia regényíró*
MENDE — *német tengeralattjáró*
INGER — *afrikai folyó*
REGE — *magyar város*
LAKÁS — *ragadozó*

ANTIK CHIFFRE-TÁVIRAT.

100.1.5.1.50 5.1.5.0. 1000.0.500

Tessék ezt a „Cicero-korabeli" római titkos táviratot „latinról" magyarra fordítani s akkor ennek a kifejezésnek szinonimája fog előbukkanni: „Polgári egyének párbaj-rendszere."

TRÉFÁS TALÁLÓSKÉRDÉS.

— Ki tud több lágytojást megenni reggel éhgyomorra: egy jólbevacsorázott felnőtt, vagy egy vacsorázatlanul maradt gyerek?

Megfejtések

A II. évf. 8. számában közölt rejtvények helyes megfejtése. *Keresztrejtvény:* Legyen benne több az olaj, mint az ecet. Vízsz. 13. Százhúsz darab. 17. Nem ízlik. 40. Rácalmás. Függ. 5. E házban élt. 12. Talpra magyar. 38. Teller. *Csalódni tilos:* A kanálban fordítva kellene a professzor arcának visszafüköröződnie. *Betűrejtvények:* 1. Jobbadán. 2. Második világháború. *Az albérlet gyönyörei:* Ugyanúgy a másik albérlőnek is fölszámított kétharmadot, a mi fizetésünk gondos eltagadásával. *Változatok három színre:* Százhúszféleképpen.

Kiadja:
A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság Közművelődési Egyesülete
A szerkesztőbizottság elnöke:
DR. MÁRKUS JENŐ
Főszerkesztő:
DR. JANCSÓ KÁLMÁN
Szerkesztő:
DR. POLI ANTAL
A szerkesztésért és kiadásért felelős:
DR. JANCSÓ KÁLMÁN
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VII., Akácfa-utca 15
Telefon: 422-130 (639 mellék)
Hivatalos órák: d. e. 9—2-ig
A Művelődés megjelenik minden hó ötödikén, 8000 példányban.
Előfizetési ára:
Egész évre ... ... 5 pengő
Egyes szám ára ... ... 50 fillér
A Közművelődési Egyesület tagjai a lapot díjtalanul kapják

KÖZLEKEDÉSI NYOMDA KFT. BUDAPEST
V., Légrády Károly ucca 9 szám
(Felelős vezető: Korda János)

SZÜLŐK LÁZADÁSA A JÉGEN

Erős küzdelem után Szilassy Nadinka nyerte a bajnokságot Erdős Klári és Botond Évi előtt

(*A Reggel tudósítójától.*) Rég volt olyan izgalmas és érdekes küzdelem a városligeti jégpályán Magyarország műkorcsolyázóbajnokságáért, mint az idén. *Különösen a női versenyben vívtak nagy csatát,* mert

négy egyformán tehetséges szép lány, Botond Évi, a tavalyi bajnoknő, Szilassy Nadinka, Erdős Klári és Botond Györgyi küzdöttek az elsőségért.

Az előmérkőzéseket, az úgynevezett iskolagyakorlatokat már *szombaton* lebonyolították és itt *Erdős Klári szerezte meg a vezetést, szorosan nyomában volt Szilassy Nadinka, majd őt Botond Évi és Györgyi követte.* A férfiak versenyében *Pataky* Dénes, a tavalyi bajnok nem indulhatott, mert

a honvédelmi minisztérium megtiltotta a ludovikásoknak nyilvános versenyen való szereplését.

A Budapesti Korcsolyázó Egylet vezetősége mindent elkövetett, hogy a minisztériumot mas elhatározásra bírja, annál is inkább, mert Pataky Dénesre nemcsak a magyar bajnokságban, hanem a *világbajnokságban és az Európa Bajnoki versenyen is nagy szerep várt volna.* Pataky távollétében riválisa, *Terták* Elemér kerekedett felül.

Terták a bajnok, Kállay a szenzáció

Vasárnap délben napsütötte, csikorgó időben tartották meg a szabadonválasztott gyakorlatokat, amely a műkorcsolyázó verseny döntő mérkőzésének számított.

Színpompás kép tárult a nézők elé: a hófödte városligeti Vajdahunyadvára, a kemény jeget körülvevő, tribünökön ülő hatalmas közönségtábor, háttérben a milleniumi emlékmű és a jég porondján a versenyzők tarka serege.

Először a férfiak versenyét bonyolították le és sorsolás szerint mingyárt a favorit *Terták* Elemérnek kellett a gyakorlatokat elvégezni. Sokszor csattant fel az *elismerés tapsa* a tribünről. Utána a fiatal *Kállay* Kristóf következett, aki meglepetéssel szolgált: *egymást követték bátor ugrásai, az úgynevezett axel pausenek.* Figyelemmel arra, hogy ő még tulajdonképpen ifjúsági versenyző, szabadkorcsolyázása a legnagyobb szenzáció volt. Pompásan, pontosan végezte el gyakorlatait *Hostyánszky* István is. *Barcza-Rotter* Béla és *Kertész* Ferenc küzdöttek meg a helyezésekért. A bírák hatalmas bundákban, a pálya szélén ültek és a zsűri elnökének sípjelére *egyszerre mutatták fel azokat a számokat, amelyekkel a versenyzők által bemutatott gyakorlatokat értékelték.* A pontozásból meg lehetett állapitani, hogy Pataky Dénes, a tavalyi bajnok örökébe *Terták* Elemér került, aki az idén *hivatva lesz külföldön is a magyar műkorcsolyázósportot reprezentálni.*

Évi? Nadinka? Klári?

Most következett a legizgalmasabb szám, a hölgy műkorcsolyázóbajnokság.

Először Erdős Klári jött a jégre.

Tűzpiros jégkosztümben, mintha svéd punccs lángolt volna fel. Biztos a dolgában. Preciz. *Tartalmas és szép a gyakorlata.* **A második**

Szilassy Nadinka

krémszínű ruhában. Bájos mosolyával már az első pillanatban megnyeri a közönséget. Aztán egymásután végzi el kürjét. Bemutatójának különösen *a szépsége és finomsága váltja ki a bíróságból a legjobb osztályzatokat.* Zöld ruhájában a *tavaszt* hozza a jégre a szőkefürtű *Botond* Györgyi. Az ő gyakorlata *egybeforr a kísérőzenével.* Csupa muzsika ez a kislány, ritmus. *Ő táncol legszebben a jégen.*

Bártfayné Nyilas Vilma

bordó ruhában végzi bemutatóját nagy igyekezettel. Utolsó szám

Botond Évi.

Az ő ruhája is téglavörös. Piruettezik, szépen ugrik, néha-néha kicsit megbicsaklik a lába. Egyik gyakorlata után *felbukott egy göröngyön.* Közben megkezdik a bírák a számlálgatást. A korcsolyázónők izgalommal várják az eredményt és egyszerre csak azt látni, hogy

Szilassy Nadinka a tribünhöz korcsolyázik és — átöleli az édesanyját. Erdős Klári is gratulál az új bajnoknőnek.

A tribünön pontozó bírák körül pedig megkezdődik a szülők »lázadása«. Valaki megjegyzi: »*Lázban ég a Kocsesz.*« Ez a titokzatos szó annyit jelent: *Korcsolyázó Csemeték Szülei.* Egyesek a bírákkal elégedetlenek, mások a trénerekkel. Rövid szünet után azonban megkezdődik a páros műkorcsolyázás.

A Szekrényessy testvérpár

pompás kék ruhakreációjában nefelejcshez hasonlít. Nem is felejtik el egyhamar azokat a szép gyakorlatokat, amelyeket bemutattak. A *Tusák Balázs* pár a régi iskola szerint korcsolyázik. Nagy tapssal fogadják az új jégpárt: *Imrédy* Magdát és *Kertész* Ferencet.

Imrédy Magdán fekete gyapjúcsipke ruha van, fehér virággal.

(Ha ruhaverseny is volna, akkor Imrédy Magdáé lenne az elsőség.) A Barcza—Basch Erika pár a *fejlődés* útján halad.

Az új bajnokok

Megafónon kihirdetik az eredményt: Magyarország műkorcsolyázó bajnokai

a hölgyek versenyében:

1. *Szilassy* Nadinka, 2. *Erdős* Klári, 3. *Botond* Évi, 4. *Botond* Györgyi, 5. *Bártfayné.*

A férfiaknál:

1. *Terták* Elemér, 2. *Hostyánszky* István, 3. *Kertész* Ferenc, 4. *Barcza-Rotter* Béla, 5. *Kállay* Kristóf.

A páros műkorcsolyázásban:

1. *Szekrényessy* Piroska és Attila pár, 2. *Tusák* Éva és *Balázs* Zoltán pár, 3. *Imrédy* Magda és *Kertész* Ferenc pár, 4. *Basch* Erika és *Barcza* pár.

Most sorjába megkérdeztük az izgalmas női verseny résztvevőit.

Szilassy Nadinka: »*Boldog vagyok, hogy én nyertem. Hétfőn utazom Nürnbergbe, aztán Münchenbe és végül Garmisch-Partenkirchenbe. Mind a három helyen mint Magyarország bajnoknője szerepelek.*«

Erdős Klári: »*Őrülök annak, hogy Nadinka nyert.*«

Botond Évi (pityeregve mondja): »*Porcleválás van a térdemben és ez zavart a gyakorlatoknál. Ezért nem lehettem első . . .*«

Sportmamák és sportpapák nyilatkozata, Botondék nem versenyeznek többé

Amíg a jégen a verseny folyt, a tribünökön a *szülők is versenyeztek.* Mindegyik apa és mindegyik anya természetesen

az ő fiát, az ő lányát látta a legjobbnak.

A bírák, a zsűritagok voltak a célpontjai a szülői szeretet egyoldalú megnyilvánulásainak. De azért sok-sok igazság van abban is, amit néha az egyik sportmama, vagy sportpapa elmond. Először az új bajnoknő édesanyjával,

Szilassy Gézánéval

beszéltünk. Az ő szeme is olyan kéklően ragyog, mint lányáé. Röviden csak ennyit mond:

— *Örülök annak, hogy a lányom boldog attól a szép eredménytől, amit sok-sok munkája szerzett meg neki.*

Erdős Jenőné,

a nagyon tehetséges Klári édesanyja így nyilatkozott:

— *Nem vagyok a verseny híve, mert csak az első kettőnek jelent ez örömet, a többieknek pedig fájdalom. Örülök, hogy a lányom műkorcsolyázó tudása olyan szépen kidomborodott és azt elismerték.*

Vitéz dr. Botond Béláné,

a jég kedvenceinek édesanyja:

— Holnap elmegyünk és *megröntgeneztetjük* Évi térdét. Porcleválása van, ezért ment neki rosszul az iskolagyakorlat. Tavaly, amikor *Szollás* amatőrtréner foglalkozott a leányokkal, minden jobban sikerült, az idén **viszont**

több hiba csúszott a gyakorlatokba, amiért nem a leányok a hibásak. Egyébként az egész műkorcsolyázóverseny pénz kérdése. És én már nem bírom tovább pénzzel, ezért férjemmel együtt elhatároztuk, hogy mind a két leányom visszavonul a versenyzéstől.

— Megengedjük azonban, hogy a bemutatókon résztvehessenek. Ami a pontozást illeti, ott is több hiba csúszott be, miután azonban a jövőben már nem versenyeznek a lányok, nem is tartom érdemesnek, hogy ezekkel a kérdésekkel foglalkozzam. A bemutatókon *nincs pontozás.*

Terták Elemérné,

az új bajnok édesanyja:

— Igazságos az eredmény az egész vonalon. *A bírák jól végezték munkájukat, noha nem mindent bíráltak el úgy, ahogy azt például külföldön teszik. Általában nagy fejlődést tapasztaltam és tetszettek a gyakorlatok, amelyeket a versenyzők végeztek.*

Végül megkérdeztük

Kállay Miklóst,

a Roninok kincse szerzőjét, akinek a fia, *Kristóf* az általános vélemény szerint *a jövő nagy reménysége.* Ezt mondotta:

— Ugy láttam, hogy fiam *nagyon* tartalmas kürt futott. *Duplafordulós hármasugrását senki sem tudta utánozni.* Gyakorlatainak tartalma és kivitele elsőrangú volt és amint láttam, *a bírák nagyrésze honorálta ezt.*

SAVOLIN
a tökéletes borotvakrém
Most propaganda-tubus
48 FILLÉR

Hunyady gróf és Minich Jenő kritikája

A Reggel munkatársa ezután kérdést intézett a magyar korcsolyázósport két vezetőjéhez. *Hunyady* Ferenc gróf, a BKE elnöke, így nyilatkozott:

— Azt tapasztaltam, hogy Magyarországon nagy tért hódít a jégsport. *A jéghokkimérkőzések közönsége és a műkorcsolyázóversenyek publikuma állandóan növekszik és az elismerő tapsok bizonyítják, hogy ez a sport tetszik a közönségnek.* A műkorcsolyázóbajnokság a *lányok* tudásának *fejlődését* bizonyította. Mindannyian szépen végezték el a gyakorlataikat és *Szilassy* Nadinka megérdemelten győzött. A többiek is fokozatosan fejlődnek. *A Botond-lányoknak pechük volt, Botond* Györgyiben látom a jövőnek azt a magyar női versenyzőjét, aki *külföldön is maradandó sikert fog elérni.*

— Jó volt a Szekrényessy-testvérpár is, míg a férfiaknál *Terták* Elemér nem tudta feledtetni Pataky Dénest.

Minich Jenő dr.

táblabíró, a BKE igazgatója így nyilatkozott:

— Sajnálom, hogy *Pataky* és *Terták* között elmaradt a versengés. Ezzel magyarázom, hogy Terták nem mutatta meg azt, amit tud. Volt néhány kiváló gyakorlata, de *a sorozatos nehéz gyakorlatok hiányoztak. Hostyánszky és Kállay a jövő emberei!* A nőknél fej fej mellett haladtak a versenyzők. Az iskolakorcsolyázásnál *Erdős* és *Szilassy* közvetlenül egymás mellett végeztek és szabadkorcsolyázásuk döntötte el az elsőséget. Minimális pontkülönbséggel végül Nadinka lett az első, *esztétikusan, jól felépített, kitűnően kivitt nehéz gyakorlataival.* Szilassy Nadinka, Erdős Klári és a Botond-lányok versengéséből fog kialakulni *az a klasszis, amellyel majd nyugodtan mehetünk a világbajnoki és európabajnoki versenyekre.* A páros versenyen nem vitás *Szekrényessyék* győzelme, a *kivitelben még csiszolni kell gyakorlataikat,* hogy a világbajnoki versenyeken az elsők között lehessenek.

Igazságos az eredmény

Végül *A Reggel* őszintén megállapítja, hogy az eredmény *igazságos! Szilassy* Nadinka és *Erdős* Klári emelkedtek ki a résztvevők közül, *igazán csak hajszálon múlott, melyiküket hirdetik ki győztesnek.* A Botond-lányok nem voltak diszponálva, viszont ez nem ok arra, hogy visszavonuljanak, mert rendkívül *tehetségesek.* A férfiaknál *Kállay* megérdemelte volna a negyedik helyet, kitűnő gyakorlataival. *Imrédy* Magdáéknak többet kellene tanulniok, mert szép, stílusos pár lehetne belőlük.

Pataky Károly

Albumok és könyvek bekötése
egyszerű és díszes kivitelben a legelőnyösebben eszközölhető
Telefon: 1-215-31
RADÓ OLGA
könyvkötészeténél,
V, Visegrádi u. 11/a, fszt. 3

Fabinyi Tihamér és Kelemen Kornél a Pécsi Atlétikai Club jubileumán

Pécs, január 17.

(A Reggel tudósítójától.) A Pécsi Atlétikai Club vasárnap délelőtt fennállásának 50 éves fordulója alkalmából jubiláris díszközgyűlést tartott a városháza közgyűlési termében. Jelen volt a közgyűlésen *Fabinyi* Tihamér pénzügyminiszter, *Jakabb* Oszkár pénzügyi államtitkár és *Kelemen* Kornél, az OTT elnöke is.

Visnya Ernő, a PAC elnöke, megnyitó beszédében rámutatott arra, hogy a PAC félévszázados működése során a fősúlyt a könnyű atlétikára és a vívásra helyezte s ebben a két sportágban igen tiszteletreméltó eredményeket ért el. A PAC adta a magyar sportnak *Abai-Nemes* Oszkárt és *Gróf* Ödönt, a két kiváló úszót és még sok más neves sportférfiút.

Fabinyi Tihamér pénzügyminiszter

üdvözölte ezután a jubiláló egyesületet.

— *A sport több, mint testi ügyesség* — mondotta. — *Kultúra is és a sport ápolása jelenti a kultúra fejlesztését, nemzeti jövőnk zálogának, a magyar ifjúságnak gondozását.*

Biztosította a díszközgyűlés résztvevőit arról, hogy a sporttal szemben sohasem a ridegszívű finánera, hanem *mindig a melegszívű segítőtársra találnak benne.*

Majd

Kelemen Kornél,

az OTT elnöke mondott beszédet. Utalt arra, hogy a háború előtti évtizedekben milyen akadályokat és társadalmi előítéleteket kellett leküzdeniök a sportolóknak. A hivatalos körök, a szülők és az iskolák éppúgy, mint a társadalom azonban ma már *elismerik* a testnevelés nagy nemzeti fontosságát és ennek tulajdonítható, hogy a Berlinben kivívott világhírű magyar olimpiai győzelmeknek *egy emberként örült a magyar társadalom minden rétege.*

Kelemen Kornél ezután átadta az OTT kitüntetéseit a PAC vezetőinek. Aranyérmet kapott *Visnya* Ernő elnök és *Makkay* István polgármester, társelnök. Ezüstérmet kapott *Kristóf* Károly társelnök, bronzérmet vitéz *Csokonay* Sándor testnevelő tanár, *Dulánszky* Jenő és *Darvas* Géza az egyes szakosztályokban kifejtett működésükért.

Dr. *Szabados* József főtitkári jelentése után *Lauber* Dezső, a PAC régi tagja, tartott előadást sportmultjáról, főleg a golfsportról. Indítványozta, hogy Pécsett létesítsék az első vidéki golfpályát. Utána még *Koszits* Ákos, a PAC egyetlen életben lévő alapítótagja buzdította a tagokat a klub régi hagyományainak ápolására.

Este 8 órakor díszvacsora volt, amelyen szintén résztvett *Fabinyi* Tihamér pénzügyminiszter.

Gyönyörű vívócsarnokot avatott a Rendőrtiszti Atlétikai Club

Hajdan Széchenyi István bálozott benne

(A Reggel tudósítójától.) Szokatlan helyre látogatott el vasárnap a vívóversenyek közönsége. A *Rendőrtiszti Atlétikai Club* rendezte II. osztályú *törvívóversenyét* — immár saját otthonában,

a főkapitányság épületében.

Nagy meglepetés fogadta a nézőket. A zordon épületben gyönyörű *oszlopcsarnokos, márványfalú* terem adott új hajlékot a RAC vívóinak. *Nincs még egy ilyen vívócsarnok Magyarországon!* Ragyognak a sima csiszolt falak a villanyfényben s a korinthusi oszlopfőkön csillog az aranyozás. A mennyezet alatt görögstílusú dombormüvek: Zeus-csoport, Apollo-csoport, az egyiken pedig József nádor alakja. Az oszlopok alatt csattognak a török, a planson fehérruhás vívók küzdenek. Kétoldalt díszes közönség keretezi a termet.

12 óra tájban *Mészáros* István vívókapitány lép a plansra, felfüggeszti a versenyt, pár pillanatnyi türelmet kér. Ebben a pillanatban mintegy varázsszóra ragyogó világosság tölti be a termet:

a falak mellől Jupiter-lámpák lövellik a fényt.

A megnyitó versenyről a Magyar Film Iroda készít hangos felvételt.

Dóra Sándor dr. főkapitányhelyettes, a RAC vívószakosztályának elnöke üdvözli a megjelenteket, majd magasszárnyalású beszédben átadja a termet a RAC-vívóknak s közben köszönetet mond *Ferenczy* Tibor főkapitánynak a vívócsarnok létrehozásáért. A *Magyar Vívó Szövetség* nevében *Jeney* István dr. alelnök szólal fel. Az egész magyar sport jókívánságait tolmácsolja.

— *Itt ebben a teremben,* — mondja meghatott hangon — *ahol valamikor a legnagyobb magyar, a tettek magyarja, Széchenyi István bálozott, itt kívánom, hogy a RAC vívószakosztálya gazdag legyen a dicsőséges tettekben.*

A közönség lelkesen ünnepli Szilaveczky Lajos dr. rendőrfőtanácsost, a Magyar Vívó Szövetség elnökét, aki éppen most harminc éve ugyanebben a teremben kezdte meg rendőrtiszti működését.

Majd a társegyesületek üdvözölték az új hajlékhoz jutott egyesületet. Az ünnepség után a közönség a társalgóba vonult, ahol barátságos poharazás közben beszélgetett el.

Közben *Schréder* Gyula dr. rendőrtanácsos, a Vívószövetség egyik vezetője, a vívócsarnok létrehozásának főharcosa elmondotta a vívócsarnok történetét.

— Több mint *száz* éve. 1835-ben emelték az épületet, akkor az Ullmann-család birtokában állt. A mostani vívótermet zeneteremnek használták. *Mikor felszedtük a parkettet, egész csomó régi táncrendet találtunk alatta.* A 60-as években az Európa-szálloda volt itt. 1880 körül vette át a rendőrség az épületet. A rendőrség a bűnügyi nyilvántartót helyezte ide. Egész közönséges teremnek látszott, csak mikor megkezdtük az átalakító munkálatokat, akkor vettük észre nagy meglepetéssel, hogy *a falakat borító piszkos vakolat alatt gyönyörű márványoszlopok és falak rejtőznek.* A remek korinthusi oszlopfőkön még ma is az *eredeti* aranyozás van. Az egyik oldalon az oszlopokat falba építették be, úgyhogy nem is látszottak. A dombormüvek egy híres olasz szobrászművésznek, *Marco Casa Grande*-nak a munkái.

A versenyt, amely délelőtt 9-kor kezdődött és délután ½4-kor fejeződött be, végnélküli holtversenyek jellemezték.

Az első helyért hármas holtverseny folyt, a holtverseny újra holtversennyel végződött és csak a harmadik összecsapás után dőlt el a végleges sorrend.

Ugyancsak holtverseny alakult ki a 4—7. helyekért is. Részletes eredmény:

1. *Zöld* dr. (BEAC) 5 gy.
2. *Pál* (MAC) 5 gy.
3. *Márton* (BEAC) 5 gy. 4. *Magyar* (HTVK) 4 gy. 5. *Wasek* (UTE) 4 gy. 6. *Komáromi* (RAC) 4 gy. 7. *Baky* (HTVK) 4 gy. 8. *Klell* (BSE) 3 gy. 9. *Fekete* dr. (BEAC) 1 gy.

Cs. A.

ÜGETŐVERSENYEK
január 21. és 24-én d. u. fél 3-kor

Hármas holtverseny után Ujfalussy lett első a HTVK kardversenyén

(A Reggel tudósítójától.) Vasárnap rendezte a *HTVK III. osztályú kardversenyét a Tiszti Kaszinóban.* A délelőtti előmérkőzések után, délután került sor a döntőmérkőzésekre. Az első hely a mult héten feltünt fiatal »csodavívó« *Német, Ujfalussy* és *Nedeczky* között csak holtverseny után dőlt el *Ujfalussy* javára. *A részletes eredmény:*

1. *Ujfalussy* (HTVK) 6 győzelem,
2. *Németh* (Postás) 6 gy.,
3. *Nedeczky* (BEAC) 6 gy., 4. *Simonyi* (HTVK) 5 gy., 5. *Molnár* (DAC) 4 gy., 6. *Pálinkás* (RAC) 3 gy., 7. *Barsi* (Postás) 3 gy., 8. *Radó* (HTVK) 2 gy., 9. *Toperczer* (BSE) 1 gy.

Kabos, Rajcsányi és Elek Ilona vívóakadémiája Szegeden

Szeged, január 17.

(A Reggel tudósítójának telefonjelentése.) Vasárnap délelőtt érkezett Szegedre Elek Ilona, Kabos Endre és Rajcsányi László olimpiai bajnokok, akiknek a közreműködésével nagyszabású vívóakadémiát rendeztek. A pályaudvaron hivatalosan fogadták a bajnokokat, majd a város hintaján vitték őket szálláshelyükre. Délben bankett volt, délután pedig tovag Armentano mester rendezésében megtartották az akadémiát. A Tisza-szálló dísztermét, ahol a verseny volt, zsúfolásig megtöltötte Szeged város sportszerető közönsége. A legnagyobb sikere a Kabos—Rajcsányi asszónak volt, amelyet Kabos nyert meg 5:1 arányban. Kabos, Rajcsányi és Elek tiszteletére este díszelőadás volt a Városi Színházban.

Sportelőadás az MTK-ban. Csütörtökön, 21-én az MTK Erzsébet körút 49. számú helyiségében *Dietz* Károly dr. futballkapitány és *Ries* István dr., a Játékvezető Testület elnöke előadást tart az aktuális sportkérdésekről.

A REGGEL
MEGJELENIK MINDEN HÉTFŐN
FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ: LÁZÁR MIKLÓS
SZERKESZTŐ: EGYED ZOLTÁN
KIADÓTULAJDONOS: „LÁZÁR MIKLÓS, A REGGEL LAPKIADÓ RT."

SZERKESZTŐSÉG, KIADÓHIVATAL ÉS UTAZÁSI IRODA:
VI., ANDRÁSSY-ÚT 48 (MUSSOLINI-TÉR)
TELEFON: 1-295-54 ÉS 1-295-55

ELŐFIZETÉS FÉLÉVRE: P 2·50

VASÁRNAP DÉLUTÁN 3 ÓRÁTÓL NYOMDAI SZERKESZTŐSÉG: VII., MIKSA-UTCA 4.
TELEFON: 1-462-96, 1-460-43, 1-429-78
(INTERURBÁN) 1 333-65 (SPORT SZERK.)

KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA

MI LESZ A HÉTEN?

A hét *fontosabb* sporteseménye:

Szerda: Magyarország *ökölvívó* csapatbajnoki küzdelme a Városi Színházban, este 8 órakor. *BSzKRT—MÁVAG, B. Vasutas—Vegyes csapat.* — *BKE—FTC* jéghokki bajnoki mérkőzés a városligeti *Műjégpályán* este fél 9-kor.

Szombaton: Magyarország—Amerika *válogatott asztali teniszezőinek mérkőzése* este 8 órakor a Pesti Lloyd Társulat Mária Valéria uccai nagytermében.

Vasárnap: Magyarország—Amerika *válogatott asztali teniszezőinek mérkőzése* a Pesti Lloyd Társulat nagytermében délután 5 órakor. — *Főiskolai jégbajnokságok* a Műjégpályán. — Magyarország *síugróbajnoksága* a Svábhegyen. — A *Királyi Magyar Automobil Club* téli megbízhatósági versenye. — *Hungária—Nemzeti,* valamint *Ujpest—UTE* tréningmérkőzés.

Molinárit diszkvalifikálták, így Meridián nyerte Tündér ellen a Nemzetközi Versenyt a vasárnapi ügetőn

Az ügetőversenyek részletes eredménye:

I. *Háromévesek versenye. 945 P. 1600 m.* 1. *Verbena* (3) Maszár F., 2. Utóda (8/10), 3. Miza. Im.: Levente, Pique Dame. Erős küzd. Tot.: 10:64, olasz 42, 14, 11. Befutó: 10:131. Idő: 33¹. *Levente* a forduló előtt fölvág, *Verbena* kerül az élre, a célban *Utóda* támadja.

II. *Brokát díj. 1215 P. 2200 m.* 1. *Egeria* (p) Raymer, 2. Csalán (4), 3. Bosiljka (4). Im.: Botond, Daisy, Gladiator, Simba, Penny, Mucs, Biztosan. Tot.: 10:16, olasz 101, 11, 19, 15. Befutó: I—II. 10:73, I—III. 10:53. Idő: 29⁸. *Daisy* a második körben elkészül, a szerencsétlenül startolt *Egeria* végül biztosan győz.

III. *Amalőrverseny. 810 P. 2000 m.* 1. *Zápor* (10) Vecsekőy, 2. Bohém (4), 3. Irénke. Im.: Ribilio, Caid II. Biztosan. Tot.: 10:124, olasz 38, 32, 28. Befutó: 10:338. Idő: 33. *Zápor* és *Bohém* párbaja. A jobb taktikával hajtott *Zápor* nyer. A favorit *Ribilio* a startnál veszti el a versenyt.

IV. *Handicap. 1080 P. 2100 m.* 1. *Árvalegény* (4) Zwillinger, 2. Lord of Pamuk (10), 3. Glória (1¼). Im.: Guardian Todd, Vadorzó, Odább, Estike, Eladó. Erős küzd. Tot.: 10:63, olasz 64, 17, 21, 16. Befutó: I—II. 10:347, I—III. 10:285. Idő: 31⁵. A vezető *Odább* az egyenesben beugrik, *Árvalegény* erősen kihajtva nyer *Lord of Pamuk* ellen.

V. *Nemzetközi verseny. 1350 P. 2100 m.* 1. *Meridian* (7/10) Kovács I., 2. Tündér (2½), 3. Muscicapa (6). Im.: Molinari (mint első diszkv.), Opal, Oda, Éber B. Tot.: 10:12, olasz 31, 10, 10, 10. Befutó: 10:37. Idő: 26². *Molinari* végig vezetve nyer, de *keresztezés és poroszkálás miatt diszkvalifikálják.* Igy lesz *Meridian* az első és *Tündér* az olasz.

VI. *Mechanikus handicap. 810 P. 2100 m.* 1. *Groo Peggy* (2) Feiser, 2. Varázsló (1¼), 3. Spilka (5). Im.: Orsolya, Leo, Zivatar, Osztalék, Ond, Minor. Küzd. Tot.: 10:12, olasz 44, 20, 13, 31. Befutó: I—II. 10:63, I—III. 10:191. Idő: 30⁸. *Groo Peggy, Varázsló* a sorrend. A második körben már *Varázsló* vezet, az egyenesben *Groo Peggy* újra jön és nyer.

VII. *Milanoi díj. 915 P. 2200 m.* 1. *Mámor* (6) Wiesner, 2. Lugos (6). Im.: Kundry, Lali, Apacs. Biztosan. Tot.: 10:62, olasz 48, 21, 31. Befutó: 10:405. Idő 30⁹. *Kund y* vezet, a második körben *Mámor* és *Lugos* nyomul föl. *Apacs* fölvág.

VIII. *Handicap. 810 P. 2100 m.* 1. *Hanna the Great* (12) Fityó, 2. Guliver (6), 3. Oculi (4). Im.: Rejtély, Ursula, Vajda, Gyarmati, Nemes, Bandika, Paris, Marlene B., Sophie. Küzd. Tot.: 10:124, olasz 81 43, 49, 32. Befutó: I—II. 10:1459, I—III. 10:875. Idő: 32². Négy hamis start. *Guliver* vezet. Szoros finis a három helyezett közt.

IX. *Memphis díj. 675 P. 2000 m.* 1. *Bajadére* (2) Vadász Titusz, 2. Capua (3), 3. Betörő (2). Im.: Nagymogul, Balbo, Búzavirág C., Szendrő, Zengő, Tóni. Bizt. Tot.: 10:40, olasz 44, 14, 14, 15. Befutó: I—II. 10:89, I—III. 10:131. Idő: 34⁵. Három ló van frontban. *Capua, Bajadére, Balbo. Bajadére* az egyenesben elhúz. *Balbót* tisztátalan ügetés miatt a 2-ik helyről diszkvalifikálják.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat nyomása. Felelős nyomdavezető: Kárpáti Antal.

mind magyar szobrászok voltak és mind az ő munktársai vagy tanítványai lettek.

E jeles művész, kinek külföldi munkálkodásai során emlékezik meg a Honderű, rövid idő mulva teljesen magyarrá vált. „Tizenhárom éve már, hogy Casagrande a mienk, itt lakik, műkincseinket neveli, tanulja és magasztalja történetünket, megtanulta nyelvünket, megszerette szokásainkat s mindamellett, hogy hazafiúi tudtomra is visszasürgetik őt, ő mégis itt él, szereti körünket, megszerette vérünket, hiszen rózsalánccal egy derék egri magyar leánykát kötvén magához, így testestül-lelkestül magyar."

Mindössze ennyi az az életrajzi adat, ami rendelkezésemre állt. A „Képes Ujság" még 1848-ban megemlékezik róla egy cikkben. E lap, mely sajnos, a mi közkönyvtárainkban hiányzik, Casagrandenak 1848-ban egy szabadságharc-szobor tervével foglalkozott s ez alkalommal még az illusztrációját is közölte. E cikk címe különben: A szabadság oszlopa Casagrandetól (1848 március 15-e emlékeül felállítandó a Szabadság-téren) (Képes Ujság 1848. 17. képpel).

Művei:

1833—1835. Hit, Remény, Szeretet. Eger, Pyrker László megbízásából az egri székesegyház számára. Szobormű, 17 láb magas.

Isten igazságossága és szeretete. Eger, Pyrker László megbízásából az egri székesegyház számára. Szobormű, 16 láb magas.

Péter. Eger, Pyrker László megbízásából az egri székesegyház számára. Szobormű, 12 láb magas.

Pál. Eger, Pyrker László megbízásából az egri székesegyház számára. Szobormű, 12 láb magas.

István király. Eger, Pyrker László megbízásából az egri székesegyház számára. Szobormű, 12 láb magas.

Szent László király. Eger, Pyrker László megbízásából az egri székesegyház számára. Szobormű, 12 láb magas.

28 darab basrelief. Eger, Pyrker László megbízásából az egri székesegyház számára.

Ruttner prépost mellszobra. Eger.

Lévay kanonok 94 éves édesatyja mellszobra. Eger.

Siskovics mellszobra. Eger.

Mednyánszky apostoli szentszék jegyzőjének a mellszobra.

1837. Parnassz és 7 darab az időt és családot allegorizáló dombormű. Pest. Az Ullmann-család megbízásából az Ullmann-féle ház számára. E szoborművek közül van egy, mely egymaga 24 láb hosszú; e domborművek összes hosszúsága 114 láb és mintegy 62 alakot mutatnak különböző felfelfogásban és alakzatban.

1838—1841. Vendégszeretet, béke és barátság. Mocsáry István megbízásából (Andarnok). Dombormű, 5 láb széles, 7 láb hosszú.

Apolló. Gróf Fáy István megbízásából. Szobor. 13 láb hosszú.

Aurora. Gróf Fáy István megbízásából. Basrelief. 15 láb hosszú és 7 láb magas.

Brutus. Gróf Fáy István megbízásából. Basrelief. 17 láb magas.

Gróf Fáy család cimere a fámával. Gróf Fáy István megbízásából 7 láb magas és 13 láb széles.

1840. János a pusztában. Kisded nagyságú egész alak márványból.

Angelica és Medor, midőn éppen fahéjba metszeni készülnek neveiket.

Pyrker János életnagyságú szobra. (Gipsz.)

Egy asszonyság életnagyságú szobra. (Gipsz.)

1841. Religio. Az esztergomi hercegprímás megbízásából. Szobormű.

Szent Péter. Az esztergomi hercegprímás megbízásából. Szobormű, 22 láb magas.

Szent Pál. Az esztergomi hercegprímás megbízásából. Szobormű, 20 láb magas.

Szent István király. Az esztergomi hercegprímás megbízásából. Szobormű, 192 láb magas.

Szent László. Az esztergomi hercegprímás megbízásából. Szobormű.

Szent István felajánlja a koronát szűz Mária oltalmába. Az esztergomi hercegprímás megbízásából. Dombormű, 14 láb hosszú és 7 láb széles.

Szent Lászlót a frankok és germánok követei a kereszteshad vezetésére kérik. Bonfini után. Az esztergomi hercegprímás megbízásából.

E művek felsorolásánál természetesen Casagrandénak csak magyarországi munkásságát mutattam be 1841-ig. A külföldön végzett munkássága most bennünket — idegen származású művészről lévén szó — nem érdekel.

Nyilvánosan kiállított művei a pesti műegylet-tárlaton:

1840*-ben: János a pusztában. Szobormű.

Angelica és Medor, midőn éppen fahéjba metszik neveiket.

Pyrker János életnagyságú szobra

Egy asszonyság életnagyságú szobra, szintén gipszben P. I. —281.

PÁLLIK BÉLA műveihez. Bártfai Glacz Antal, Biharvármegye és Nagyvárad főispánja közli velünk: „A Művészetben olvasom, hogy néhai Pállik Béla festőművészünk műveiről jegyzéket készítenek Tisztelettel tudatom, miszerint birtokomban is van két szép festmény, melyeket szegény Béla barátom igen szeretett. Az egyik képet 1865-ben festette, ez az akkori képkereskedő (boltja a Papnövelde-utcában az Oroszlán patika házban volt) Ungár Náthánnak az apja, egy nagyszakállú öreg zsidó remek arcképe. A másik egy nagyhajú, kecske-

* Ebben az évben nyilt meg a Magyar Képzőművészeti-Társulat (az akkori pesti műegylet) legelső kiállítása. Casagrandet a katalogus így említi: Casagrande szobrász (Pesten, Újpiac, Derraház).

Rouen stb. S az egész műtörténelmet felöleli a mesterművekről felvett metszetek sorozata, pl. a hollandok közül Van Dyck, Hals, a franciák közül Millet, Troyon, Vigée Lebrun, az angolok közül Reynolds, Gainsborough stb.

A metszetnek is új fejlődését látjuk Franciaországban. Kisebb-nagyobb művészcsoportok alakulnak s meg akarják adni a metszetnek a méltánylást, a figyelmet, melyet a nagy tárlatok tőle elvonnak.

A Petit-Palaisban, hol, mint föntebb említettük, az esti múzeum intézménye oly sikerrel bevált, minden három hónapban új kiállítás nyílik meg metszetekből. A gazdag Dalou, Henner, Puvis de Chavannes-termekben e mesterek alkotásai közepett mélyedhetünk el ama metszetgyűjteményekben, hol legutóbb Steinlen, Jean Paul Laurens, Cazin, Faivre, Devambez stb. nevei mellett Fantin-Latour bámulatos Schumann és Wagner illusztrációit láttuk. A franciákon kívül állandó figyelemmel kísérik az idegen nemzeteket is.

Hasonlóan a metszet terjesztésére alakult egy művészi társaság Raffaelli és Geoffroy elnöklete alatt. Bizonyos, hogy e művészeti ág meghódította a publikumot is s méltán. A metszet misztikus árnyalatai és finom harmoniái mély művészi bensőséget igényelnek s ez nem hagyhatja hidegen az impresszionista közönséget sem. E tárlaton állandó volt az érdeklődés s láthattunk különböző értékes egyéniségeket, mint irányokat, nem kevésbbé utánzásokat; láthattuk így a japánosításokat, Hokuszai, Utamaro stb. kétségtelen behatása alatt, ezenkívül visszaesést a XVIII. századbeli színes nyomatok modoráig. A metszet bámulatosan engedékeny az impressziók stílszerű kivitelére s ezt különösen Raffaelli hirdeti az ő metszet-műveiben, hol másképpen mutatkozik a párisi utcai jelenet impresszionista megrögzítésénél és máskép az egyszerűen romantikus tájaknál. Ugyane tünetet látjuk Jourdain, Cazin, Cottet stb.-nél, kik különböző modorban kezelik az éjszakai hangulatokat, táj- és genreképeket, viszont sokan, mások, mint Laffite, Redon stb. egyéniségeinek egyazon vonásait mutatják. Itt láttuk még Rodint, fekete metszetekben, mint fönséges rajzolót.

Vuillard műveit Bernheimnél láttuk egy kollekcióban. E művész állandó meglepetéseket hoz; folytonos keresését az „uj"-nak. Csak nemrégiben szín-naivitásokat adott, ma színszélsőségeket. Ma egészen vázlatszerűen dolgozik s mindent az új ösztönének hajt alá, a hangulatainak, az égő munkakedvének. Nála a rajz nem fontos, minden a szín. Nem megy senki után, nem respektál semmit, nem törődik senkivel. Különös művész Vuillard, de művész.

Néhány szót Ernest Hébert-ről; föltétlenül megérdemli, mert egyéniség a francia műtörténelemben. Nem, éppen nem volt genie, de a műtörténelemben bizonyos helyet vindikálhat magának, nem csupán hetvenéves művészi munkájával — kilencvenegyéves volt — de mert tudott egyéni lenni mindvégig, daczára az olasz befolyásoknak, melyek állandóan uralkodtak fölötte. Az olasz eget, az olasz genret, sohasem tudta kivetni egyéniségéből, bármily fajfrancia volt is. A fiatalkori benyomásai csodálatosan megmaradtak élete fogytáig Itáliához való ragaszkodásában s a legjobb dolgai azok, melyeket a „cielo azzurro" alatt festett. Az ő egyénisége a romantikus genre-be kapcsolódott túlnyomóan; talán legjobb köztük a széles körben ismert „Malária" a Luxembourg-múzeumban. A genren kívül, bizonyára szintén olasz befolyások alatt, — igen sok a szentkép, kevés portrait, melyeket valamennyit úgyszólván egy beállításban festett. Kétszer volt a francia-római akadémia igazgatója s az ő halála egy ideig ismét időszerűvé tette a Medici-villa kérdését: föntartják-e ezt az akadémiát, mely évente több, mint félmillió frankjába kerül a francia államnak, habár éles ellentétben áll minden modern felfogással. Elvonja és gyakran eltéríti a francia fiatalságot, de nincs célja mai mivoltában akkor sem, mikor a művészi érettség első időszakán túl vannak, míg sokkal helyesebben felhasználhatnók ez óriási összeget Franciaországban, esetleg egy-egy olaszországi rövidebb utazással egybekötve. De míg öreg akadémikusok vannak, kik ragaszkodnak itt is az úgynevezett hagyományokhoz, minden marad a régiben.

LENDVAI KÁROLY

ADATOK MŰVÉSZETÜNK TÖRTÉNETÉHEZ

CASAGRANDE MARCO olasz születésű szobrászt 1833-ban Pyrker László egri érsek hazánkba hívta és hogy talentumának itt is érvényt szerezhessen, megigérte, hogy számos művészi munka kivitelével fogja megbízni. Casagrande engedett a meghívásnak és itteni munkálkodása olyannyira megnyerte az érsek tetszését, hogy egy 1835 május 1-én kelt levelében Casagrandét, tehetségeinek feldicsérése után, Európa elsőrendű művészei közé sorozta, mondván „esser degno che sia nominato fra i piu valenti scultori d'Europa". Így hírneve csakhamar az egri székesegyház falain túl is messzire elterjedt, mely aztán a művésznek alkalmat nyújtott, hogy az ország egyéb vidékein is ellakhassék; 1837-ben Pesten Ullmannak, 1838-ban Mocsáry Imrének háza Andarnokon, 1841-ben pedig az esztergomi hercegprímás palotája voltak azok a helyek, hol művészünk állandóbban tartózkodott.

Midőn Pyrker Casagrandét Magyarországra hívta, egy nagy, egy világhírű nagy művészt láttak benne a mi szobrászaink. Így fel is keresték azután számosan. Halgass Mátyás, Boldis János, Gál József, Habel Antal, Bauer György, Dusinszky Tamás, Molnár Alajos, Kovács József, majd Faragó József

Művészet 1909

CASAGRANDE, MARCO (—)

Szent János apostol
Papír, ceruza.

Szent Mátyás apostol
Papír, ceruza.

Szent Márk apostol
Papír, ceruza.

Rövidítések magyarázata :

J. l. j. = Jelzés lent jobbra.
J. l. b. = Jelzés lent balra.
J. f. j. = Jelzés fent jobbra.
J. f. b. = Jelzés fent balra.
J. l. k. = Jelzés lent középen.

Magytopograf.

Az igazgatóság.

vett tárgyak elszállítása kizárólag a vevő költségére és veszélyére történik, elveszésük vagy megsérülésük esetén az árverési csarnok felelősségre nem vonható. A 3 nap alatt el nem vitt tárgyakat a vevő fél költségére beraktározhatjuk és további 8 nap után — minden értesítés nélkül elárverezhetjük.

4. Egy már kifizetett, illetőleg megvett tárgyat visszavenni és újra árverés alá bocsátani tilos. Kétes esetben azonban, ha a vevő személye pontosan meg nem állapítható, vagy ha egy megtörtént ajánlatot az árverésvezető nem vett észre, az árverés folytatható.

5. Tilos mindenféle összebeszélés vagy vállalkozás, mely arra irányul, hogy harmadik személyeket szerfeletti magas vételár kínálására rávegyen és ilykép megkárosítson. Ugyancsak tiltva van mindenféle, az árverési eredményt befolyásoló összebeszélés, a nyereségben való osztozkodás, vagy jutalom vagy előny ígérése. Ilyen cselekmények az 1879. évi XL. t.-c. 128. §-a alapján minősülő és büntetendő kihágások.

6. A katalógus adatai és leírásaiért felelősséget nem vállalunk. Úgyszintén nem vállaljuk a felelősséget a szakértők esetleges tévedéseiért sem.

Az árverésre kerülő tárgyak hiányosságait és sérüléseit, amennyire azokat észrevesszük, közöljük. A közlés hiánya azonban nem jelenti azt, hogy a tárgy hibátlan.

7. A kiállításon és közvetlenül az árverés előtt minden tárgy megtekinthető. A tárgyak szavatosság nélkül abban az állapotban adatnak el, amelyben az árverés idején vannak, leütés után tehát semmiféle felszólamlást nem veszünk figyelembe, kivéve, ha :

Casagrande

Perálltortképes

258, 477 l.

Püspöki Iroda

Meghivást hálásan kösz
gyorssal érkezünk el

Feladó: Müemlékek Orszá
10.sz.

Casagrande Marco

Pyrker László egri érsek mell-
szobra, carrarai márvány

Lévay Sándor egri nagy-
prépost atyjának mell-
szobra, gipsz.

Az egri érseki liceum kép-
tárában

Egri érseki 4 i 1.

Ker. Szt János szobra

n. o.

Eletrajzhoz

Fiékely Bertalan: Lajos (II) tete-
nek feltalálása 506 (653), 3302 (449).
Női arckép 506 (653), 3817 (518). —
képrefilet 70 (820), 1798 (691). — Táj-
lat 70 (820), 506 (652), 1799 (691), 1800 (211).

Casagrande Marco (Márk)
olasz szobrász. sz. 1804 szept.
18. Miavebán, mh. 1880.
febr. 5. Cison di Valma-
rinban (velencei tarto-
mány). 1822-25. a velen-
cei képzőm. akadémián Zan-
domeneghinél tanult. 1825
33. közt ‡ nagyobb méretű déko-
ratív szobrászi feladatokat
oldott meg, s több portrét
és szoborcsoportot készített.
A milánói akadémián
1825. I. díjat nyert, s
1830. a velencei akadé-
mia tiszteleti tagja lett.
Az utóbbi akadémia elnö-
kének, L. Cicognarának
ajánlására Pyrker László
egri érsek, aki C-t. még
velencei pátriárka korá-
ból ismerte, ‡ Egerbe hiv-
ta a fiatal mestert az
megbízta az új egri
székesegyház szobrászati
díszítésével. 1833-35.

‡ Itáliában

‡ 1833.

Szemere Bertalan IX. 141.

magyar legényekből tobor-
zott tanítványaival végezte
el a reá bízott munkát.
~~Egerben nőszült, az érseki~~
~~udvari szabó lányát, Kovács~~
~~Máriát vette feleségül~~. 1836.
visszautazott hazájába, de
1837 már Pesten volt s az Ull-
mann-házban, ~~bérelt mü-~~
~~termet~~. majd az Uj pia-
con lévő Derra-házban
bérelt műtermet. ~~Mikor~~
1841. Kopácsy József eszter-
gomi érsek az épülőben lévő
esztergomi bazilika kulső
szobrászi díszítését reá biz-
ta. Műholyét ~~személyzetével~~
együk Esztergomba telepít-
ette. Itt dolgoztak mint
~~[illegible]~~ segédek, vagy kezdtér szo-
brászi pályájukat (ex. Sz-Sz)

Q 1841-ig

T ~~[illegible]~~ utóbb Erzsébet-tér

~~a mi Fejér-~~
~~czy és C. Kő-~~
~~rőt élesvi-~~
~~tára adott ulkal-~~
~~mat.~~

571/eln.szám.

M.é.deczember hó 11

sére való hivatkozással, ér

dejüleg felkértem a kereskea

ságod felterjesztésében java

folyó évre érvényes vasuti b

Erről Méltóságodat t

Lux Kálmán, bizottsági másod=

bérletjegy kiállithatása cél

Budapest, 1909.e

A minis:

A Ferenczy Istvántól (indítva) ~~felvé-~~
~~tek~~ nyozott Mátyás emlék körül ~~a~~
1842. ~~csévek elején~~ zajló
sajtóvitába sodródva,
éles ellentétbe került Fe-
renczyvel, aki azzal vádol-
ta, hogy (művészi sikerét
aki vála dolgozik. ~~Ferenczy~~ az ő egyik tanítványa
~~[illegible]~~ köszönheti. ~~Talán~~
valószínűleg ~~ez~~ sarkalta C-t arra, hogy
Mátyás ~~az~~ emlék kivitelére való
megbízatt ő ~~[illegible]~~ nyerje d. Hat
tervet készített, ezek
közül azonban csak
három vált ismertté,
~~[illegible]~~ E tervét. Perlaska
D. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ rézre mel-
metszette s 1844. az
Élettepek és Honderű
mellékleteikent és az
„Ajánlat a Magyarorszá-
gon Hunyadi Mátyás
emlékének felállítása-
ra célzó egyesülethez" I
c. röpiratában is kiad-
ta. A Mátyás-szobor
úgy azonban kudar-
cba ~~fullad~~ fullad ~~s C. tervei~~
~~kapiron maradtak~~.

Közreműködésének

I (az építészeti rész Wagner J. pesti építész terezte)

I (Eger, 1844)

ttság !

állványzatához szükséges fát me g-
ádveröczei fakereskedönél, ki a-
edéséröl értesitett, mely áremel-
ál mutatkozik jelentékenynek. A
megrendelést megismételtem azzal
zükségletnek csak a felét rendel-

ad 4.

T 1845. marcimaban Egerben nősült, az ésseki udvari szabó leányát Kovács Máriát vette feleségül.

zottság !

4

s a tervek közül egyik sem valósulhatott meg. 1847.
a József nádor szobor ügye ke-
rült napirendre. C. nyílt
levélben ajánlotta magát a
József-egylet figyelmébe, be-
jelentve, hogy tervrajzi ké-
szen vannak, s azokat kö-
nyomatban szándékozik
kiadni. A röpiratnak
nincs nyoma, a rajzok
ismeretlenek. A szabad-
sághare elodázta ezt az
ügyet, s utóbb Halbig
münchenni szobrász ter-
vét fogadták el kivitel-
re. 1848. a márciusi
események hatása alatt
elkészítette egy Szabadság-
oszlop tervét, a szabadság-
hare hullámai elől azon-
ban ~~családjával~~ együtt
Olaszországba költözött.
~~s az 1850-es évektől is~~
~~itt élt. 1856. ismét~~
~~Egerben volt, s az egri~~
~~ér~~ ~~sektől~~ ~~két~~ ~~szobor~~ ~~elké-~~
~~szapott megbízást~~

F (~~Közöltem a Hazai~~ ~~Regi Hagyag 1848~~)

I ~~a fiolkai~~

[~~két~~ kis anyagal

Dr LUX KÁLMÁN
OKL. ÉPITÉSZ
BUDAPEST, X. SZABÓKY U. 40.
TELEFON JÓZSEF 40-93.

Nagytekintetü Bizott

A visegrádi Salamontoronyban
czéljából kiküldött Nagrand Mi
ben leszámolást küldött a rend
felhasználásáról, melyből a ma
az állvány-fának felszállitási
latokra és fuvarokra. A jövö h
sát kéri.

Midön ennek az összegnek N
küldését kérem, azzal a tiszte
tekintetü Bizottsághoz, hogy a

1856. talán az esztergomi bazilika felszentelése alkalmától járt Mországon. 1863 Egerben volt. ~~Darnakovics érsek ugyláttsik ekkor vendelte meg~~ vala az egri székesegyház főoltárán reizére kerubjai. Ezeket ~~[illegible]~~ nem tudta teljesen befejezni. ~~Az érsekség~~ egri kapitalan 1880. özvegyétől veke át a két márvány Nobrot és ~~Post~~ Bperten Huszár Adolffal faragtatta hejszre. Keresztelő Szt. János (1826) és Pyrker L. érsek carrarai márvány Nobrai valamint Lévay Sándor atyjának gipsz nekrobra az egri muzeumban, Önarcképe, és feleségének képmása (gipsz relieteket) egri magán tulajdonban, Szt. János, ~~apostolt Szt~~ Mátyás és Szt. Mark apostolokat ábrázoló rajzai az Esztergomi Keresztény muzeumban vannak.

1865 és 1867 előlegeket kapott

Korabban megrendelt két

zésére, hogy az állomáson fek
ben felszólitottam a fatermel
kezte elött szállitsa le külö
kitéve, hogy Nagymarosról nem
Visegrádra átszállitani. Tová
emlitett veszélyre való tekin
ben tartottam.

Folyó hó 13-án levélben s
rádi fa leszállitásra, mire a
levelet intézte hozzám, melyb
son heverö fát idöközben elöz
és az ujonnan fürészelendö fá
szállitani.

A dolgokilyetén állásánál
fönök éhez Loványi Heribert e
nácsolta, hogy a fát Nógrádve

1

Mországi alkotásai: Az egri székesegyház szobordíze. (A bejárathoz vezető lépcsőzetén Szt. István, ~~Szt~~ László, ~~Szt~~ Péter és Pál kő szobrai. Az attikán a Hit, Remény és Szeretet és ~~két angyal~~ kő szobra. A homlokzat három bejárata fölött Jézus életéből vett jeleneteket ábrázoló gipsz domborművek. A templom belső falsikjain 24 ó- és új szövetségi jelenet, részben tanítványainak gipsz domborművei. A mai főoltáron két kis térdeplő angyal carrarai márványból. A főoltárra két tervet készített, melyekből csak a legutóbb említett két szobor került kivitelre.) ~~1835. faragta~~ Szt. Istvánnak az egri várban felállított kőszobra (1835). Egerben készültek Pyrker L. érseknek márvány, Rutter prépostnak, Lé-

az oldaltajók párkányán két cherub

gipsz

a régi székesegyház rónyai közt egy pillérkőtég töredéken

~~és márvány cherub, melyek~~ ~~Egerbe s metszőtet Hunár Adolf~~ ~~befejezetlenül lagzatázából kerül~~ ~~faragott kőszel~~

[illegible]

[illegible] lev.

[illegible]kálatokhoz szükséges
[illegible]e nyjében, valamint a hit-
[illegible] való tárgyalás céljából
[illegible]ába utazom.

Kiváló tisztelettel

[illegible]nius hó 19-in

[illegible]

vagy Sándor nagyprépost 94 éves atyjának, Siskovicsnak, Medugánszky szentszéki jegyzőnek gipsz ~~és saját atyjának~~ mellszobrai. — A pesti Ullmann-ház (~~Mó~~ 1885-tól F ~~[illegible]~~ a főkapitányság épülete) enneleti disztermének dombormüvei (1837/8): A terem ~~[illegible]~~ lezáródásánál egyik oldalon a Parnasszus, a másikon az Olympos ~~ábrázolta~~. A frizén táncoló és egymásba kapcsolódó nők ~~[illegible]~~ közt a három Gvácia, Vénusz és Ámor ~~alakjai~~, a középső mezőben Ceres, Mercurius ~~Hermes~~ és a megrendelő alakjai. — A Fáj-család fáji (Abauj-Tórna m.) kuriájának főkapuja felett ~~[illegible]~~ trombitáló két lebegő angyaltól tartott drapéviás címer, a diszteremben Pán táncoló nimfákkal F Auróra és Lucretia c. stukkó dombormüvek ~~és~~ ~~Apollo~~

F ~~[illegible]~~ Europa nálló ~~[illegible]~~

F és bacchánsokkal, a szemközti oldalfalon a hosszanti falsik

Atyjának gipszmellszobra az egyi ezeti szemszemben

tásügyi m i n i s z t e r t ő l .

Határidő:1913.jan.31.

ság, a bizottság----------

ában levő ingatlan állami vagyonról

n 4889 eln.szám alatt kelt rendele -

. év végeig elkészitendő s számve-

törzskönyv és leltár számvevőségem-

s végett be nem terjesztetett, en-

san felkérem a Bizottságot,

mnek legkésőbb 1913.február hó 28-ig

valamint Apolló-szobra. (3)
(1838) A utóbbi szobor holléte
ismertlen. — A hevesme-
Mocsáryaci andornaki tályai kastély ut-
kastély cai Homlokratán a Ven-
dégszeretet, Béke és Ba-
rátság domborművei. (1838)
Az időjárástól és többszöri
meszeléstől megrongált
állapotban. — A ~~Mű~~
Pesti Műegylet 1840. évi
kiállításán köv. művei-
vel szerepelt: Szent Já-
nos a pusztában, márvány,
Angelica és Medor, „mi-
dőn épen fa héja készül-
nek metszeni neveiket"
Pyrker László életnagy-
ságú gipsz mellszobra,
„Egy asszonyság életnagy-
ságú büstje gipszben",
Kis férfi mellszobor. —
Az esztergomi bazili-
ka szobrai: (A nyugati
homlokzat attikájára)
Vallás, két oldalt Szt
István, Szt László, Szt Péter

[részeré készült

kolozsvári, terncséni
40 fillérre érvényesi
utiszámla 3 tétele alá
trencséni fényképészt
ra vonatkozó fénykép
belül nem nyerhet elsz

Budapest, 1912 évi

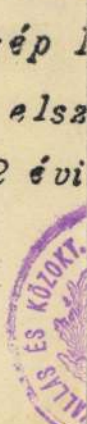

Caragrande
egri kaza
nem Szechenyi u. 13
hanem
Orgonás-tér 4

Egri Muzeum
és nem liceumi
muz.

Riadatott

[illegible] Sir.

állapvénztár

és Szt Pál 20 láb magas szobrai F E mállásnak indult, sulyos kő szobrokat 1901. (rózsa) Kiss György fémből készült (szobrai) kőmelle val cserélték ki. A kőszobrok tőrédéken a bazilika mintatermébe kerültek. A nyugati homlokzaton vannak Szt István felajánlja a koronát Máriának és Szt László felkérik a keresztes hadak fővezérét. (F dombormüvei (1841-47)

F valamint két angyal.

F e F belegő angyalt

F O a kapu felett felkörüvtől jobbra és balra egy-egy

Egerben ~~az Ordonás téren~~ házat (emelltes) épitetett magának, melynek szobrait

i és szelindeki utiszámláját 191-

tve tisztelettel visszaküldeni.

unius hó 28-án.

számv. igazgató.

Casagrande

szobrász Pesten

1840. Pesti Müegylet kiáll.

Szent János a pusztában, egész alak márványból

Angelica és Medor, neveiket fahéjba metszeni akarók

Férfi mellszobor életnagysagban

Asszonyi mellszobor életnagysagban

Kis férfi mellszobor

L 1840.

h. n.

~~Róma~~ IV. 14.

Casagrande, Marco

a fáji kastélyban
(Abauj Torna vm.)
a zeneteremben
3 relief fentitól.
A kastély homlok-
zatán a tympanon-
ban címer és címer-
tató két angyal,
fentitól.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
725 /1914 szám
Érk.: 9/14 ér olat. hó 9. n.

A fenyőjnek a MOB
fenyőjtárában

Petrassal fotografál-
tattam 1939. évi aba-
uji körutamon

KÖZALAPÍTVÁNYI
KIR. ÜGYIGAZGATÓSÁG
IX. ker., Csillag-utca 2.

5270 szám.
191 4

A válaszban szíveskedjék
e számra hivatkozni

A Müemlékek tekint

Meiszner /:Mikes:/
számu átiratra hivatkozássa
az előző három darab /:5000
si kötvényt a hozzátartozó
Egyben tekintette
hivások ezideig eredménytel

Casagrande Márk (Marco), szobrász; szül. 1804 szept. 18-án Campeában (Treviso kerület, Velencze mellett), megh. 1880-ban Velenczében. Atyja kádár mester volt, s eleinte fiát is erre a mesterségre fogta. Hajlama a művészet iránt azonban igen korán megnyilatkozott, s már gyermekkorában szorgalmasan rajzolt és mintázott. 1819-ben Carbas János tiszttartó látván a fiú rajzait és agyag mintáit, Gera János, Campea földesurának figyelmébe ajánlotta, aki C.-t Velenczébe küldötte, hol Gera öccse, Bertalan, 1820 jan. 9-én mutatta be gróf Cicognarának, a szépművészeti akadémia igazgatójának. C. kiállotta a próbát s felvették az akadémiára. Nagy buzgalommal fogott tanulmányaihoz, közben azonban súlyosan megbetegedett, s kénytelen volt visszamenni atyjához Campeába, hol folyton megújuló láza miatt másfél évig állandó orvosi kezelés alatt állott. Felgyógyulván, a Gera-család támogatásával visszatért Velenczébe s Zandomeneghi tanár osztályában képezte magát. 1823-ban egy szobormásolatért, 1824-ben pedig Mucius Scaevola cz. eredeti szoborművéért kitüntetésben részesítette az akadémia, s az utóbbi művével a velenczei műbarátok figyelmét is felkeltette. Első nagyobb sikere e szoborhoz fűződvén, azt mindvégig oly becsben tartotta, hogy kisebbített mását pecsétnyomóul használta.

Pyrker László, az akkori velenczei patriarka is ez időben lett reá figyelmes. Még az akadémiában töltött évek alatt több mellszobrot alkotott, melyek közül az 1822-ben készült s Carbas Jánost ábrázoló mellszobra (gipsz) és Gera Bertalan szobra (görög márvány) említendők. 1825-ben Canova mellszobrát faragta ki carrarai márványból Gera Bertalan számára. Minthogy ugyanez évben a milanoi képzőművészeti akadémián Angelica és Medor cz. szoborcsoportozatával a negyven arany értékű első díjat megnyerte, egy csapásra ismert neve lett s az elsőrendű olasz művészek között emlegették. Ettől kezdve egymást érték nála az előkelő helyekről érkezett megrendelések. Borghese Paulina herczegnő (Napoleon testvére) mellszobrát 1825-ben faragta ki carrarai márványból Mardonál őrnagy megbízásából, 1826-ban pedig Keresztelő szent János szobrát készítette Pyrker László számára. 1827-ben készült egyik legnagyobb műve (basrelief, 44 láb hosszú és 9 láb magas), mely Gera Bertalan coneglianoi palotájának homlokzatát ékesíti, s azt a jelenetet ábrázolja, amint az Épitészet vendégszerető karjait kitárja a többi művészeteknek. 1828-ban három nagy olasz költő műveiből merített ihlettel három nagy domborművet alkotott. Ezek: Olindo és Sofronia, Tassó után; Angelica és Medor, Ariosto után és L'inferno Divina Comedia canto V. Paolo e Francesca d'Arimino, Dante után. E szobrok a mult század közepén Trevisoban voltak. 1829-ben a paduai jótékony egylet bízta meg a Jótékonyság szobrának elkészítésével. Miután még egyéb megrendeléseknek is eleget tett, 1830-ban Ferrarába költözött, honnan egy nagyobbméretű szobor elkészítésére kapott megbízást. E mű szintén allegoriai csoportozat, s a bőséggel kínálkozó Szerencsét ábrázolja, amint gyámsága alá veszi a Vízműtant. A szobormű Camerini megrendelésére egy palota homlokzatára készült és 55 láb hosszú. 1830-ban érdemei elismeréseül a velenczei akadémia tiszteletbeli tagjává nevezte ki. Jelentékenyebb művei még: négy életnagyságú szobor, valamennyi gyászoló szent asszonyokat ábrázol (1831), Giustiniani lovag számára készültek; Gróf Agricola Miklós részére Udinében egy 6 láb magas márvány dombormű (1832); Angelica és Medor szobra életnagyságban (1833), Gera Bertalan számára; XVI. Gergely pápának az életnagyságnál nagyobb mellszobra carrarai márványból (1833), Gera Bertalan megrendelésére a bellanoi seminarium díszterme számára.

Az 1833-ik év fontos fordulópont volt a művész életében. C. ekkor ugyanis elhagyta Olaszországot s minthogy Pyrker László egri érsek megbízta őt az akkor Hild vezetése alatt épülő egri székesegyház szobrainak elkészítésével, hazánkba jött s egyelőre Egerben telepedett le. A székesegyház részére ő faragta kőből a Hit, Remény és Szeretet 17 láb magas szobrait, az Isten igazságát és szeretetét ábrázoló 16 láb magas és szent Pál, szent Péter, valamint szent István és szent László királyok egyenként 12 láb magas szobrait. Az ő művészetét dícséri az a 28 basrelief is, mely a székesegyház belsejében van elhelyezve. Munkáját 1835-ben fejezte be s Pyrker érsek május 1-én állította ki számára a műveit magasztaló bizonyítványt. E két év alatt azonban nemcsak a székesegyház számára dolgozott, hanem kisebb megbízásoknak is eleget tett. Így elkészítette Pyrker László érsek, Rutner prépost, Lévay kanonok 94 éves édes atyja, Siskovics, Mednyánszky szentszéki jegyző s mások mellszobrait. Ugyancsak 1835-ben készítette szent Istvánnak az egri várban álló szobrát Durcsak János kisprépost megbízásából.

Egerből úgylátszik visszaútazott hazájába, de 1837-ben már ismét Pesten volt, s az Ullmann-házban berendezett műtermében egyszerre nyolcz szobrot állított ki, egytől egyig allegoriákat, melyek az Időt, Családot, a Parnassust stb. ábrázolták, s melyek közt a legmagasabb a 24 lábat is meghaladta. E művek összes hosszúsága 114 lábat tett ki, s mintegy 62 alakot tüntettek fel. Az egri székesegyház számára készített szobrai népszerűvé tették nevét az országban s Pestre költözése után nem is szűkölködött megrendelésekben. 1838-ban itt készítette Vendégsze-

retet, Béke és Barátság cz. allegorikus domborművét (7 láb hosszú, 5 láb széles) Mocsáry Imrének (Andornak, Heves megye), továbbá Apollót (13 láb magas) Fáy István grófnak, s ugyancsak e maecenasa részére Aurora (15 láb hosszú, 7 láb széles, basrelief), Brutus (18 láb hosszú, 7 láb széles), Pán nymphákkal (18 láb hosszú, 7 láb széles) cz. domborműveit, s a Fáy kastély homlokzatára a család czímerét két Fámával (13 láb hosszú). Mikor 1839-ben Pesten megalakult a pesti műegylet, ő is élénk érdeklődéssel kísérte annak működését s első kiállításán, 1840-ben öt művét állította ki. Ezek a kiállítási lajstrom szerint a következők voltak: 1. Szent János a pusztában, egész alak márványból (»kisded alak«); 2. Angelica és Medor, »midőn épen fahéjba készülnek metszeni neveiket«; 3. Pyrker László életnagyságú mellszobra gipszben; 4. »Egy asszonyság életnagyságú büstje gipszben«; 5. Férfi mellszobor.

Minthogy Kopácsy esztergomi érsek az építés alatt álló esztergomi bazilika szobrainak elkészítését reá bízta, 1841-ben Esztergomba tette át műtermét. Az ő műve a bazilika Duna felőli oldalának párkányán levő szent Péter és szent Pál 20 láb magas, szent István és szent László királyok 19 és fél láb magas szobrai, továbbá az ezen oldalon lévő két 14 láb hosszú és 7 láb széles relief, melyek közül az egyik azt a jelenetet ábrázolja, amint szent István a koronát felajánlja a boldogságos Szűznek, a másik pedig, amint a frank, német és spanyol rendek követei a keresztes hadak fővezérségét szent Lászlónak felajánlják. Az ő kezei alól került ki a dunai oldalon álló két 13 láb magas angyal, s a négy evangelista 20 láb magas szobra, melyeket 1847-ben fejezett be. Legkésőbb a Religio 22 láb magas hatalmas csoportozata készült el.

C. esztergomi műtermében számos magyar szobrász nevelődött. Itt tanult Faragó József (l. o.), Hallgas Mátyás (l. o.), Boldis János (l. o.), Gál József (l. o.), Habel Antal (l. o.), Bauer György (l. o.), Dulsinszky Tamás (l. o.), Molnár Alajos (l. o.), Kovács József (l. o.), Brestyánszky Béla (l. o.), Halász László (l. o.) és mások.

Nagy elfoglaltsága mellett arra is jutott ideje, hogy aktuális művészeti kérdésekkel foglalkozzék, s mikor a Mátyás-szobor eszméje mind népszerűbbé lett a magyar társadalomban, ő is azon művészek közé tartozott, akik Ferenczyvel felvették a versenyt, s a legkomolyabban törekedett a megbízás elnyerésére. Hat tervet is készített, ezek közül azonban csak kettő vált általánosan ismertté, mert ezeket a művész Perlaszka metszetében kiadta, sőt a »Honderű« és az »Életképek« 1844-iki évfolyamának mellékletei képen is megjelentek. E terveken az építészeti rész — amely Wagner pesti építész műve volt — uralkodott, s inkább keltették egy korinthusi oszlopokkal sűrűn körülrakott kisebb arányú ókori görög templom, mint valami szobormű hatását. A sajtónak Ferenczyvel ellentétes része nagy elismeréssel adózott C. terveinek, később azonban — mint ismeretes — a Mátyás-szobor ügy kudarczot vallott s C. tervei is örökre papíron maradtak.

1847-ben a József nádor emlékére emelendő szobor ügye került napirendre. Noha a szükséges összegnek még csak csekély része gyűlt össze, már is megindultak a tervezgetések, sőt a József-emlékegylet egyes tagjai nehány szobrászszal érintkezésbe is léptek a szobor-terv elkészítése érdekében. Általános lett a kapkodás, s e zűrzavar közepette C. is szót kért, s bizonyára barátai bíztatására a végleges döntés előtt a József-emlékegylet figyelmébe ajánlotta magát. Nyilt levele, mely a »Honderű«-ben (1847. I. 339—340. l.) jelent meg, bizonyára Majer István, a későbbi cz. püspök tolla alól került ki, de azért egy részét, mint a művészre is igen jellemzőt, a következőkben adjuk:

»Több mint évtizede, hogy Magyarországban lakván, szemtanuja vagyok, mily óriási léptekkel haladott a szép hon a jobb és tökéletesb eszménye felé; és fölfogom, mennyire érzi és siratja a haza veszteségét a bold. nagy Nádorban, ki mindenütt boldogító géniuszként volt jelen a haza mindennemű érdekeinél. E nagy szellem s a haza hálája igénylik, hogy emlékben lássa az utókor annak nagyságát, s a honnak iránti szeretetét. De épen e szellemnagyság, épen e honhála és szeretet igénylik ismét, hogy az emlék, mellynek állítására olly elragadtatással alakult a tisztelt József-emlékegylet, remek legyen.

Alulírt, kit e szép hon több, mint évtizede ápol keblében, polgári kötelességének ismeri, szóval és tettel járulni a tervezett emlék művészi becsének lehető fokosításához. Az emlékegylet keletkezte óta komolyan gondolkodtam e tárgy fölött és részint készen állanak nehány rajzaim, mások munkában vannak, melyeket kőnyomatokban egy röpirat kíséretében szándékozom legközelebb a József-egylet magaslelkű pártolói és az egész nemzet elé terjeszteni, hogy a mélyen tisztelt egylet bölcsességénél fogva, ha tervrajzaimban valami elfogadható lesz, azt a tervezett emlék tökélyesítésére fordítani kegyeskedjék. . . . Én nagy szerencsémnek tartandom mindig, ha bármi hasznost és szépet művelhetek ez országban, melyet mint második hazámat szeretek, tisztelek. Az emléket tárgyazó röpiratom, hozzá mellékelt rajzaimmal, hiszem nemsokára a nemzet kezeiben leend.«

Kiadta-e ezt a röpiratot, nem sikerült megállapítanunk, s a nádor-szobornak általa elkészített tervrajzai sem ismeretesek. Azon-

Casagrande M.

ban ezzel a szoborral sem volt szerencséje, mert a gyűjtés befejezése előtt a megbízásról komolyan szó sem lehetett, majd a szabadságharcz temette el egy időre az ügyet, később pedig Halbig (l. o.) müncheni szobrász tervét fogadták el, s ez a terv került kivitelre is.

Nyilt levele érdekes színben tünteti fel érzelmeit. Magyarországot tényleg második hazájának tekintette és megszerette. Megtanult magyarul, s a felesége is magyar leány volt, akivel még egri tartózkodása alkalmával kelt egybe. 1848-tól 1856-ig igen keveset tudunk róla. 1848 elején a márcziusi események hatása alatt elkészítette egy szabadság-oszlop tervét, a szabadságharcz hullámai elől azonban családjával együtt Olaszországba sietett, s az 50-es években is ott működött. 1856-ban azonban ismét Egerben volt s az egri érsektől két szobor elkészítésére kapott megbízást. Ezeket 1863-ban fejezte be s Bartakovics érsek 1864-ben 1050 frtot fizetett ki értök a művésznek. Egerből visszatért Velenczébe s utóbb ott is halt meg.

Borovszky Samu dr.: Magyarország vármegyéi és városai. Heves vármegye. Budapest, é. n. 94, 96, 99. l. — *Emlékkönyv* kisapponyi Bartakovics Béla egri érsek arany miséjének ünnepére. Eger, 1865. 45. l. — *Farkasfalvi Imre:* Faragó József. *Művészet.* 1907. 300, 302. l. — *Győrffy Lajos:* Az esztergomi bazilika története és leírása. Esztergom, 1886. 20. l. — *György Aladár:* Mátyás király régi emlékszobra. *Koszorú.* VIII. 1882. 209. l. — *Hazánk és a Külföld.* 1868. 631. l. — *Honderű.* 1844. I. 339—340, 421—422, 555. l. — 1844. II. 96, 145, 308. l. — 1845. II. 176. l. — 1846. I. 399. l. — 1847. I. 339—340. l. — *Honművész.* 1835. 600. l. (Főoltár képe az egri székesegyházban.) — *István bácsi naptára.* Pest, 1864. 101, 106. l. — *Keleti Gusztáv:* Képzőművészeti Szemle. *Budapesti Szemle.* 1873. I. k. 215. l. — *Képzőművészeti Szemle.* 1879. 11. l. — *Majer István:* Casagrande. *Honderű.* 1847. I. 213—215. l. (Hibásan 113—115. lapnak jelezve.) — *U. az:* A szabadság oszlopa Casagrandetól. *Képes Ujság.* Kassa, 1848. 134. l. (képpel). — *U. az:* Esztergomi. (Az esztergomi bazilikának leírása.) *Vas. Ujs.* 1856. 302. l. — *Márki Sándor dr.:* Mátyás király emlékkönyv. Budapest, 1902. 278. l. — *Meller Simon:* Ferenczy István élete és művei. Budapest, 1905. 266, 308. l. (két képpel.) — *Művészet.* 1902. 78. l. — 1906. 349. l. — 1909. 405. l. — *Nagy Iván:* Magyarországi képzőművészek. *Századok.* 1874. 34. l. — *P. J.:* Casagrande Marco. *Művészet.* 1909. 137—138. l. — *Parlagi:* Pesti műkiállitás. *Honművész.* 1840. 427, 444. l. — *Petrik Albert:* Budapest régi szobrai. *Vas. Ujs.* 1911. 24. sz. — *Regélő.* 1842. 454, 504. l. — 1844. 60. l. — *Rupp Jakab:* Magyarország helyr. tört. II. 28. l. — *S. F.:* Pesti művészeti egyesület. *Athenaeum.* 1840. I. 638. l. és II. 15. l. — *Szana Tamás:* Száz év a magyar művészet történetéből. Budapest, 1901. 29, 37. l. — *Szerelmey Miklós:* Magyar hajdan és jelen. 1847. 30. l. — *Tageblatt.* (Pest), 1844. 73. szám. — *Vas. Ujs.* 1856. 123. l. — 1863. 277. l. — 1868. 405. l. — *Waldkutinyi Dezső dr.:* Ferenczy István levelei. Rimaszombat, 1912. 339. l.

1804 márc. 18
mk. Miavebon
† 1880 febr. 5.
Cáron de
Valmarinban

Casagrande Márk (Marco), szobrász; szül. 1804 szept. 18-án Campeában (Treviso kerület, Velencze mellett), megh. 1880-ban Velenczében. Atyja kádár mester volt, s eleinte fiát is erre a mesterségre fogta. Hajlama a művészet iránt azonban igen korán megnyilatkozott, s már gyermekkorában szorgalmasan rajzolt és mintázott. 1819-ben Carbas János tiszttartó látván a fiú rajzait és agyag mintáit, Gera János, Campea földesurának figyelmébe ajánlotta, aki C.-t Velenczébe küldötte, hol Gera öccse, Bertalan, 1820 jan. 9-én mutatta be gróf Cicognarának, a szépművészeti akadémia igazgatójának. C. kiállotta a próbát s felvették az akadémiára. Nagy buzgalommal fogott tanulmányaihoz, közben azonban súlyosan megbetegedett, s kénytelen volt visszamenni atyjához Campeába, hol folyton megújuló láza miatt másfél évig állandó orvosi kezelés alatt állott. Felgyógyulván, a Gera-család támogatásával visszatért Velenczébe s Zandomeneghi tanár osztályában képezte magát. 1823-ban egy szobormásolatért, 1824-ben pedig Mucius Scaevola cz. eredeti szoborművéért kitüntetésben részesítette az akadémia, s az utóbbi művével a velenczei műbarátok figyelmét is felkeltette. Első nagyobb sikere e szoborhoz fűződvén, azt mindvégig oly becsben tartotta, hogy kisebbített mását pecsétnyomóul használta.

Pyrker László, az akkori velenczei patriarka is ez időben lett reá figyelmes. Még az akadémiában töltött évek alatt több mellszobrot alkotott, melyek közül az 1822-ben készült s Carbas Jánost ábrázoló mellszobra (gipsz) és Gera Bertalan szobra (görög márvány) említendők. 1825-ben Canova mellszobrát faragta ki carrarai márványból Gera Bertalan számára. Minthogy ugyanez évben a milanoi képzőművészeti akadémián Angelica és Medor cz. szoborcsoportozatával a negyven arany értékű első díjat megnyerte, egy csapásra ismert neve lett s az elsőrendű olasz művészek között emlegették. Ettől kezdve egymást érték nála az előkelő helyekről érkezett megrendelések. Borghese Paulina herczegnő (Napoleon testvére) mellszobrát 1825-ben faragta ki carrarai márványból Mardonál őrnagy megbízásából, 1826-ban pedig Keresztelő szent János szobrát készítette Pyrker László számára. 1827-ben készült egyik legnagyobb műve (basrelief, 44 láb hosszú és 9 láb magas), mely Gera Bertalan coneglianoi palotájának homlokzatát ékesíti, s azt a jelenetet ábrázolja, amint az Építészet vendégszerető karjait kitárja a többi művészeteknek. 1828-ban három nagy olasz költő műveiből merített ihlettel három nagy domborművet alkotott. Ezek: Olindo és Sofronia, Tassó után; Angelica és Medor, Ariosto után és L'inferno Divina Comedia canto V. Paolo e Francesca d'Arimino, Dante után. E szobrok a mult század közepén Trevisoban voltak. 1829-ben a paduai jótékony egylet bízta meg a Jótékonyság szobrának elkészítésével. Miután még egyéb megrendeléseknek is eleget tett, 1830-ban Ferrarába költözött, honnan egy nagyobbméretű szobor elkészítésére kapott megbízást. E mű szintén allegoriai csoportozat, s a bőséggel kínálkozó Szerencsét ábrázolja, amint gyámsága alá veszi a Vízműtant. A szobormű Camerini megrendelésére egy palota homlokzatára készült és 55 láb hosszú. 1830-ban érdemei elismeréseül a velenczei akadémia tiszteletbeli tagjává nevezte ki. Jelentékenyebb művei még: négy életnagyságú szobor, valamennyi gyászoló szent asszonyokat ábrázol (1831), Giustiniani lovag számára készültek; Gróf Agricola Miklós részére Udinében egy 6 láb magas márvány dombormű (1832); Angelica és Medor szobra életnagyságban (1833), Gera Bertalan számára; XVI. Gergely pápának az életnagyságnál nagyobb mellszobra carrarai márványból (1833), Gera Bertalan megrendelésére a bellanoi seminarium díszterme számára.

Az 1833-ik év fontos fordulópont volt a művész életében. C. ekkor ugyanis elhagyta Olaszországot s minthogy Pyrker László egri érsek megbízta őt az akkor Hild vezetése alatt épülő egri székesegyház szobrainak elkészítésével, hazánkba jött s egyelőre Egerben telepedett le. A székesegyház részére ő faragta kőből a Hit, Remény és Szeretet 17 láb magas szobrait, az Isten igazságát és szeretetét ábrázoló 16 láb magas és szent Pál, szent Péter, valamint szent István és szent László királyok egyenként 12 láb magas szobrait. Az ő művészetét dícséri az a 28 basrelief is, mely a székesegyház belsejében van elhelyezve. Munkáját 1835-ben fejezte be s Pyrker érsek május 1-én állította ki számára a műveit magasztaló bizonyítványt. E két év alatt azonban nemcsak a székesegyház számára dolgozott, hanem kisebb megbízásoknak is eleget tett. Így elkészítette Pyrker László érsek, Rutter prépost, Lévay kanonok 94 éves édes atyja, Siskovics, Mednyánszky szentszéki jegyző s mások mellszobrait. Ugyancsak 1835-ben készítette szent Istvánnak az egri várban álló szobrát Durcsak János kisprépost megbízásából.

Egerből úgylátszik visszaútazott hazájába, de 1837-ben már ismét Pesten volt, s az Ullmann-házban berendezett műtermében egyszerre nyolcz szobrot állított ki, egytől egyig allegoriákat, melyek az Időt, Családot, a Parnassust stb. ábrázolták, s melyek közt a legmagasabb a 24 lábat is meghaladta. E művek összes hosszúsága 114 lábat tett ki, s mintegy 62 alakot tüntettek fel. Az egri székesegyház számára készített szobrai népszerűvé tették nevét az országban s Pestre költözése után nem is szűkölködött megrendelésekben. 1838-ban itt készítette Vendégsze-

Casagrande

Sz-Sz. 297–299.l.
(Korábbi bibliogr.)

retet, Béke és Barátság cz. allegorikus domborművét (7 láb hosszú, 5 láb széles) Mocsáry Imrének (Andornak, Heves megye), továbbá Apollót (13 láb magas) Fáy István grófnak, s ugyancsak e maecenasa részére Aurora (15 láb hosszú, 7 láb széles, basrelief), Brutus (18 láb hosszú, 7 láb széles), Pán nymphákkal (18 láb hosszú, 7 láb széles) cz. domborműveit, s a Fáy kastély homlokzatára a család czímerét két Fámával (13 láb hosszú). Mikor 1839-ben Pesten megalakult a pesti műegylet, ő is élénk érdeklődéssel kísérte annak működését s első kiállításán, 1840-ben öt művét állította ki. Ezek a kiállítási lajstrom szerint a következők voltak: 1. Szent János a pusztában, egész alak márványból (»kisded alak«); 2. Angelica és Medor, »midőn épen fahéjba készülnek metszeni neveiket«; 3. Pyrker László életnagyságú mellszobra gipszben; 4. »Egy asszonyság életnagyságú büstje gipszben«; 5. Férfi mellszobor.

Minthogy Kopácsy esztergomi érsek az építés alatt álló esztergomi bazilika szobrainak elkészítését reá bízta, 1841-ben Esztergomba tette át műtermét. Az ő műve a bazilika Duna felőli oldalának párkányán levő szent Péter és szent Pál 20 láb magas, szent István és szent László királyok 19 és fél láb magas szobrai, továbbá az ezen oldalon lévő két 14 láb hosszú és 7 láb széles relief, melyek közül az egyik azt a jelenetet ábrázolja, amint szent István a koronát felajánlja a boldogságos Szűznek, a másik pedig, amint a frank, német és spanyol rendek követei a keresztes hadak fővezérségét szent Lászlónak felajánlják. Az ő kezei alól került ki a dunai oldalon álló két 13 láb magas angyal, s a négy evangelista 20 láb magas szobra, melyeket 1847-ben fejezett be. Legkésőbb a Religio 22 láb magas hatalmas csoportozata készült el.

C. esztergomi műtermében számos magyar szobrász nevelődött. Itt tanult Faragó József (l. o.), Hallgas Mátyás (l. o.), Boldis János (l. o.), Gál József (l. o.), Habel Antal (l. o.), Bauer György (l. o.), Dulsinszky Tamás (l. o.), Molnár Alajos (l. o.), Kovács József (l. o.), Brestyánszky Béla (l. o.), Halász László (l. o.) és mások.

Nagy elfoglaltsága mellett arra is jutott ideje, hogy aktuális művészeti kérdésekkel foglalkozzék, s mikor a Mátyás-szobor eszméje mind népszerűbbé lett a magyar társadalomban, ő is azon művészek közé tartozott, akik Ferenczyvel felvették a versenyt, s a legkomolyabban törekedett a megbízás elnyerésére. Hat tervet is készített, ezek közül azonban csak kettő vált általánosan ismertté, mert ezeket a művész Perlaszka metszetében kiadta, sőt a »Honderű« és az »Életképek« 1844-iki évfolyamának mellékletei képen is megjelentek. E terveken az építészeti rész — amely Wagner pesti építész műve volt — uralkodott, s inkább keltették egy korinthusi oszlopokkal sűrűn körülrakott kisebb arányú ókori görög templom, mint valami szobormű hatását. A sajtónak Ferenczyvel ellentétes része nagy elismeréssel adózott C. terveinek, később azonban — mint ismeretes — a Mátyás-szobor ügy kudarczot vallott s C. tervei is örökre papíron maradtak.

1847-ben a József nádor emlékére emelendő szobor ügye került napirendre. Noha a szükséges összegnek még csak csekély része gyűlt össze, már is megindultak a tervezgetések, sőt a József-emlékegylet egyes tagjai nehány szobrászszal érintkezésbe is léptek a szobor-terv elkészítése érdekében. Általános lett a kapkodás, s e zűrzavar közepette C. is szót kért, s bizonyára barátai bíztatására a végleges döntés előtt a József-emlékegylet figyelmébe ajánlotta magát. Nyilt levele, mely a »Honderű«-ben (1847. I. 339—340. l.) jelent meg, bizonyára Majer István, a későbbi cz. püspök tolla alól került ki, de azért egy részét, mint a művészre is igen jellemzőt, a következőkben adjuk:

»Több mint évtizede, hogy Magyarországban lakván, szemtanuja vagyok, mily óriási léptekkel haladott a szép hon a jobb és tökéletesb eszménye felé; és fölfogom, mennyire érzi és siratja a haza veszteségét a bold. nagy Nádorban, ki mindenütt boldogító géniuszként volt jelen a haza mindennemű érdekeinél. E nagy szellem s a haza hálája igénylik, hogy emlékben lássa az utókor annak nagyságát, s a honnak irántai szeretetét. De épen e szellemnagyság, épen e honhála és szeretet igénylik ismét, hogy az emlék, mellynek állítására olly elragadtatással alakult a tisztelt József-emlékegylet, remek legyen.

Alulírt, kit e szép hon több, mint évtizede ápol keblében, polgári kötelességének ismeri, szóval és tettel járulni a tervezett emlék művészi becsének lehető fokosításához. Az emlékegylet keletkezte óta komolyan gondolkodtam e tárgy fölött és részint készen állanak nehány rajzaim, mások munkában vannak, melyeket kőnyomatokban egy röpirat kíséretében szándékozom legközelebb a József-egylet magaslelkű pártolói és az egész nemzet elé terjeszteni, hogy a mélyen tisztelt egylet bölcsességénél fogva, ha tervrajzaimban valami elfogadható lesz, azt a tervezett emlék tökélyesítésére fordítani kegyeskedjék. . . . Én nagy szerencsémnek tartandom mindig, ha bármi hasznost és szépet művelhetek ez országban, melyet mint második hazámat szeretek, tisztelek. Az emléket tárgyazó röpiratom, hozzá mellékelt rajzaimmal, hiszem nemsokára a nemzet kezeiben leend.«

Kiadta-e ezt a röpiratot, nem sikerült megállapítanunk, s a nádor-szobornak általa elkészített tervrajzai sem ismeretesek. Azon-

408. Casa Grande után.

A mester működött a XIX. században.

Pyrker János László mellszobra.

Kissé jobbrafordultan ábrázolja a beretvált arczú egyháznagyot, a kinek haja rövid és a kinek mellét lánczon lógó kereszt diszíti. Vaskoronarendjének jelvényét, melynek csillagját is viseli, szalagon hordja. Collaréjának ligulája széles, cimádája galléros és palliumának csokorra kötött zsinórja bojtban végződik. Jelzése a kerek talapzat felett: »PYRKER L.« és hátul: »K. IZSO *Casagrande után 1870*«.

Márványszobor, magassága 75 cm. — Lelt. sz. 408. — Értéke 1800 K. — Köllner Károly ajándéka 1856 márczius 13-án (44–856).

Jegyzet. Az 1890 május 21-iki 22841. sz. leirat értelmében visszaadatott (98–890).

1856. Hatelter
fel az entergomi
bazilikát

Pesther Tageblatt.

Dritter Jahrgang.

Pränumerations-Bedingnisse.

Für Pesth und Ofen: Ganzjährig 8 fl., mit täglicher Zusendung 9 fl.; halbjährig 4 fl. 30 kr., mit tägl. Zusendung 5 fl. C M; für Auswärtige im Inlande: mit tägl. Postversendung 6 fl. 24 kr. mit wöchentlich zweimaliger Postversendung 5 fl. C M. Pränumeration übernimmt G. Heckenast's Buchhandlung in Pesth und sämmtl. Postämter.

Einrückungs-Gebühren.

Für den Raum der gespaltenen Petit-Zeile 3 kr., bei mehrmaliger Insertion 2 kr. C M. Beilag-Gebühr für ein Quartblatt 1 fl., für einen halben Bogen 1 fl. 30 kr für einen ganzen Bogen 2 fl. C M Beilagen und Inserate sind in der Expedition dieses Blattes, Waiznergasse Nr. 15, dem Hotel Palatin gegenüber rückwärts im Hofe abzugeben.

№ 188. Dienstag, den 10. August. **1841.**

Das Geheimniß.

Von L. Mühlbach.

III.

(Fortsetzung.)

Die Stirn in tiefe Falten gelegt, Ernst und Nachdenken in den harten Zügen ging der alte Graf Label mit auf dem Rücken gefaltenen Händen im Zimmer auf und ab. Ernste und unerfreuliche Gedanken schienen ihn zu beschäftigen, und die einzelnen Worte, die er hie und da laut werden ließ, zeugten von einer großen Erregung seines Innern. Dann blieb er nachdenklich stehen, und vielleicht ihm selber unbewußt sprachen seine Lippen die Gedanken seiner Seele aus. — Wär's möglich, murmelte er, möglich, daß jetzt nach achtzehn Jahren der Sicherheit, die Furcht und Qual — nein, es ist Unsinn! ist unmöglich! — Doch diese Gedanken, die mich jetzt fortwährend beängstigen, diese Unruhe, die mich fast erstickt! — Eine Pause trat ein, dann sagte er: Thörichter Knabe! Was wolltest du mit jenem Kästchen! Ich wünsche fast, du hättest es bekommen! Gold und Juwelen verrathen nichts! Sie sprechen nur zu dem, der ihre Geschichte kennt! Mir graute so sehr vor diesen leuchtenden Steinen, sie blitzen mir so viel Vergangenheit ins Herz! Dir hätten sie nichts verrathen, neugieriger Bube! — Hier schwieg er wieder, und wandelte nachsinnend auf und ab. Seine Züge nahmen einen noch finsterern und angstvolleren Ausdruck an, er blieb stehen, und aus weit aufgerissenen Augen zu Boden starrend, sagte er mit unheimlichem Flüstern: Ich kann diese furchtbare Seelenqual, diese zermalmende Angst nicht los werden! Eine Ahnung, eine Ahnung schrecklichen Unheils packt mich, ich kann ihr nicht entrinnen! Und warum, warum jetzt? Jetzt, wo ich gar nichts mehr zu fürchten habe? Ist sie nicht schon lange im Grabe? — Die Sonne, die durch die Scheiben in das einsame Gemach herein schaute, malte wunderbare Figuren auf den Fußboden, der Graf blickte mechanisch dahin, und murmelte: Brachte nicht einst die Sonne ein Verbrechen ans Licht? — Wieder schwieg er dann; nach einer Pause flüsterte er: Die Sonne, die Sonne bringt es an den Tag! — Unsinn! Unsinn! unterbrach er sich selber, und begann wieder auf und ab zu wandeln. Er stieß das Fenster auf, daß die Luft herein ströme, und sagte: Meine Brust ist so beklemmt! Ich muß Luft haben! — Die Sonne schien hell ins Fenster hinein, und seinen schauerlichen Gedanken nachhängend, wiederholte er mechanisch: Die Sonne bringt es an den Tag! — Dann schlug er das Fenster wieder zu, zog die Vorhänge zusammen, und sagte: Die Sonne beängstigt mich! — Im Halbdunkel des Zimmers ging er nun wieder auf und ab, und dem Lauf seiner Gedanken nachgebend, fuhr er fort: Der Traum dieser Nacht ist es, der mich so beunruhiget! Bah! Träume sind Schäume! — Aber, es war ein seltsamer Traum! Ich sah Philipp, meinen Haushofmeister, neben dessen Bahre ich eingeschlafen war, sich in seinem Sarge erheben! Er winkte mir mit höhnischem Lächeln, und sagte: Schlafe! Schlafe! Es ist dein letzter Schlaf auf Erden! Morgen sehen wir uns wieder! Dann, dann tauchte ihr Angesicht hervor, ich sahe diese bleichen, kummervollen Züge, die ich stets so gefürchtet habe, sah diese Augen, die stets mit so entsetzlichen, milden Vorwürfen mich anblickten; sie schauten mich jetzt wieder an, und ihre Lippen flüsterten: Die Stunde der Rache ist gekommen! Ha, dann sah ich ihn! Welche Augen! Ha entsetzlich! — Er bedeckte sein Gesicht mit seinen Händen, und ächzte laut. In diesem Augenblick vernahm man den Schall herannahender Schritte, der Graf schreckte zusammen; und blickte horchend auf. Es klopfte, und der eintretende Kammerdiener reichte dem Grafen einen Brief dar. Er nahm ihn mit convulsivischer Hast, und sagte, die Adresse betrachtend: Ich kenne die Handschrift nicht!

Der junge Graf hat so eben ein Schreiben von derselben Hand bekommen, bemerkte der Kammerdiener.

Der Graf schreckte zusammen, und befahl dem Diener ihn zu verlassen. Dann, als er allein war, stürzte er zum Fenster, riß die Vorhänge auf, und betrachtete noch einmal Couvert und Siegel des Briefes. Seltsam, seltsam, flüsterte er leise, warum klopft mir denn das Herz so bang, so angstvoll! — Er wollte das Siegel erbrechen, und vermochte es nicht, seine Hände zitterten so sehr, und er sagte: Mir ist, als enthielte dieser Brief mein Todesurtheil! — Dann raffte er sich zusammen, erbrach das Siegel und las. Aber während des Lesens wurden seine Züge allgemach bleicher und angstvoller, furchtbares Entsetzen malte sich in seinen Mienen, seine blauen Lippen zitterten krampfhaft, seine ganze Gestalt schüttelte sich, wie im Fieberfrost! Der Brief entsank seiner Hand, und mit einem furchtbaren Aufschrei kreischte er! Mein Todesurtheil! — Er schlug sich mit den Händen das Gesicht, die Brust, er rannte wie wahnsinnig im Zimmer umher. Luft, Luft, schrie er dann, Luft, ich ersticke, — Jetzt noch ein furchtbarer Schrei, ein Zusammenzucken der ganzen Gestalt, als habe sie der Blitz getroffen, — mit blau angeschwollenen Lippen und Wangen stürzte der Graf laut röchelnd zu Boden.

Abermals ließen sich rasch herannahende Schritte vernehmen, die Thür ward heftig aufgerissen, und Eduard, einen offenen Brief in der Hand haltend, stürzte herein, mit dem freudigen Ruf: Vater, Dein Bruder lebt! Er kommt! In einer Stunde schon ist er hier!

Jetzt erst bemerkte er die am Boden hingestreckte Gestalt Er kniete nieder neben den kaum noch Athmenden, er nahm seine erkaltende Rechte in seine Hand, und rief mit dem Ausdruck des Entsetzens: Vater, mein Vater!

Der Graf schlug die Augen auf, und schaute mit schon gebrochenem Blick auf Eduard. Dieser, jetzt erst die ganze Gefahr ermessend, rannte zur Thür, und rief: Einen Arzt, einen Arzt! Schnell schafft einen Arzt herbei! — Dann stürzte er wieder zu seinem Vater hin, kniete neben ihm, nahm sein Haupt in seinen Schooß, und fragte weich: Ist Dir nun besser, mein Vater?

Der Kranke drückte leise seine Hand, und flüsterte einige Worte, die Eduard nicht verstand; er neigte sein Ohr dichter an die Lippen des Kranken und bat: Sprich zu mir, mein Vater!

Und mit kaum noch lallender Zunge stammelte der Graf: Verzeihe mir! Ich bin nicht —

Ein krampfhaftes Schluchzen unterbrach ihn, — noch einmal zuckte er wie vom Blitz getroffen zusammen, sein Gesicht ward dunkelblau, die Glieder streckten sich — starr und bewegungslos lag er da. Eduard warf sich über ihn in wilder Verzweiflung. Du darfst nicht sterben, nein Du darfst nicht! Nicht mit diesem halben Worte darfst Du scheiden! Sprich zu mir! Vollende was Du sagen wolltest. Du bist nicht, — sprich, was bist Du nicht!

Keine Antwort erschallte von diesen blauen Lippen, kein Athem hob mehr diese erkaltende Brust. Eduard rüttelte ihn mit wahnsinnigem Zorne: Sprich zu mir, zu mir! Was bist Du nicht? —

Der Arzt trat ein, gefolgt von den erschreckten Dienern. Man hob den Grafen auf ein Ruhebett, und öffnete seine Gewänder.

Wir müssen ihm zur Ader lassen! sagte der Arzt, und traf die nöthigen Anordnungen.

Eduard faßte heftig seine Hand. Doctor, nehmen Sie mein halbes Vermögen, wenn Sie mir den Grafen wieder ins Leben zurückrufen.

Der Arzt sagte mitleidig: Armer Sohn!

O Sie verstehen mich nicht, rief Eduard außer sich, beklagen Sie mich nicht! Eilen Sie, retten Sie! Er muß leben, er ist gestorben mit einem halberöffneten Geheimniß! Ich muß es wissen, er muß es mir bekennen!

Der Arzt schlug die Ader — umsonst! kein Tropfen Blut drang hervor!

Es ist zu spät! sagte er ernst, meine Kunst vermag hier nichts! Ein Nervenschlag hat ihn getödtet!

(Schluß folgt.)

Prüfung

der unbefangenen Kritik meiner Privatmeinung

in der panslavistischen Streitfrage.

Ein Wort zur gegenseitigen Verständigung der Parteien.

Von

Gustav Steinacker.

Jeder Billigdenkende weiß, daß das Urtheil der Menschen von ihren Vorstellungen abhängt, diese Vorstellungen aber größtentheils nicht das Product ihrer eigenen freien Wahl, sondern der Lagen und Umstände sind, worin sie sich von ihrer Geburt an bis auf den gegenwärtigen Augenblick befanden. So verschieden nun diese Lagen, Umstände und Verhältnisse im Leben sind, so verschieden müssen natürlich auch die Vorstellungen und die darauf begründeten Urtheile verschiedener Menschen über einerlei Gegenstände sein.

Demzufolge kann ich mir es recht wohl gefallen lassen, daß meine, in Nr. 158 und 59 des „Pesther Tageblattes" vorgetragene Privatmeinung in Nr. 173 desselben Blattes von Seiten eines Ungenannten einer unbefangenen Kritik unterzogen wurde, zumal da dieselbe in einem durchaus würdigen und freundlichen Tone gehalten ist, und sich darauf beschränkt, meinen Gründen andere Gründe entgegenzustellen. — Bezöge sich der Gegenstand unserer Meinungsverschiedenheit auf irgend eine persönliche, untergeordnetere und minder wichtige Angelegenheit, so könnte ich mich dabei beruhigen, und die Entscheidung über die größere oder geringere Beweiskraft unserer beiderseits vorgebrachten Gründe dem Publicum überlassen. Dem ist aber nicht so. Vielmehr handelt es sich hier um die richtige Begründung und Würdigung einer Ansicht, die in ihren weitern Folgen für unser gesammtes Vaterland von der höchsten Wichtigkeit ist, und über welche jeder Freund dieses Vaterlandes (gleichviel ob Kosmopolit oder nicht) durchaus mit sich im Klaren sein muß. — Da nun, wie Jeder zugestehen wird, dieß auch bei einem großen Theile der deutschen Bevölkerung Ungarns noch kaum der Fall sein dürfte, so sei es mir vergönnt, noch Einiges zur gegenseitigen Verständigung der beiden widerstreitenden Ansichten vorzubringen, und dabei die Gründe meines ehrenwerthen Gegners einer genauern Prüfung zu unterziehen, wodurch das gemeinsame Ziel: Förderung der Wahrheit und richtigen Einsicht jedenfalls nur gefördert werden kann.

Da wir uns — nach der Versicherung meines Gegners: „daß seine Muttersprache die Deutsche, und er mit der aufblühenden magyarischen Literatur vertraut sei, während er slavisch nur nothdürftig verstehe, aber weder spreche noch schreibe" — beide gewissermaßen auf neutralem Gebiete befinden und bloß „von dem Interesse der Wahrheit und Gerechtigkeit geleitet werden," so steht eine gegenseitige Verständigung hinsichtlich der vielbesprochenen Streitfrage bei redlichem Bemühen um so eher zu hoffen, als eine solche Verständigung zwischen den betreffenden Parteien überhaupt bloß durch die theilweise Leidenschaftlichkeit und übergroße Empfindlichkeit ihrer Wortführer bis jetzt verzögert scheint.

Zunächst erkläre ich mich mit dem vorausgesandten Glaubensbekenntniß meines Gegners: — „daß nach seiner festen Ueberzeugung die Spruch-, Schreib-, Religions-, Gewissens- und Sprechfreiheit (namentlich das Recht: sich seiner Muttersprache in jedem Lande zu bedienen) zu den natürlichen, unveräußerlichen Rechten gehört, deren man rechtlich in keinem Staate verlustig werden kann, daß echter, vernünftiger Patriotismus sich gar wohl mit Cosmopolitismus vereinigen lasse, und daß er (der Verf.) Freimüthigkeit in den Journalen und Publicität zum Wohle der ungarischen Nation für unentbehrlich halte" — ganz und völlig mit dem Satze aber: — „daß bei dem gegenwärtigen Stande der Cultur der Verkehr der verschiedenen Nationen in Europa, welcher durchaus keine Nationalisolirung gestattet, eine conditio sine qua non der Wohlfahrt der Staaten sei" — unter gewissen Bedingungen einverstanden; und gehe nun ebenfalls zur punktweisen Beantwortung der vorgebrachten Einwürfe über, in deren Verlauf sich wohl Gelegenheit finden wird, ein paar allgemeine Worte über den eigentlichen Stand der Streitfrage zu äußern.

Nachdem der Rec. 1) billigt, daß ich mich mehr ins Besondere der panslavistischen Streitfrage eingelassen, kann er

2) Keineswegs mit meiner Ansicht übereinstimmen, daß es sich in Betreff der Personen einzig und allein darum fragt: ob sie nach Überzeugung Pflicht und Gewissen im Interesse des Vaterlandes und ihres besondern Berufes gehandelt, ohne daß wir im Geringsten berechtigt wären, sie für dasjenige verantwortlich zu machen, was außer dem Kreise ihrer oder überhaupt menschlicher Berechnung liegt und eben den natürlichen objectiven Entwicklungsgang der Dinge und Zustände ausmacht." Sollte mein ehrenwerther Gegner wirklich gegen diese allgemeine Fassung des Satzes etwas Gegründetes einwenden? und glaubt er wirklich irgend einen Menschen für das, was „außer dem Kreise seiner oder überhaupt menschlicher Berechnung liegt" verantwortlich machen zu können? Daß man „Diejenigen, die, wo nicht absichtlich, doch nach irrigen Gerüchten, gegen Personen und ganze Institute öffentliche Beschuldigungen und Verläumdungen vorbringen, und diejenigen, die solchen Beschuldigungen und Verläumdungen, ohne ihre Wahrheit oder Falschheit zu untersuchen, Glauben beimessend, Maßregeln ergreifen, die für einzelne Personen und ganze Institute kränkend sind, allerdings dafür verantwortlich zu machen berechtigt sei," — der Meinung bin auch ich, denn dies Alles gehört keineswegs zu dem, was „außer dem Kreise menschlicher Berechnung" liegt. Daß aber „Szatócs, A. B. C. und X. Y. Z. gegen Hlavacsek, Stur, die slavischen Jugendgesellschaften u. s. w." wirklich in diesem Sinne gehandelt, steht erst zu beweisen, und bildet ja eben den Gegenstand abweichender Ansicht.

3) Mein Gegner kann nicht begreifen, wie ich „der ich doch selbst meinen Widerwillen gegen das unselige Hetzen, Verdächtigen und Erbittern, so wie gegen jede Art religiöser und politischer (und wie ich von ganzem Herzen gerne hinzufüge National- und Sprach-) Intoleranz gestehe, dennoch behaupte, daß diejenigen Personen, von welchen auf magyarischer Seite die erste Anregung des Streites ausgegangen, durchaus keinen Vorwurf verdienen," und scheint dieß nur dadurch erklärbar zu finden, daß ich jene verschiedenen Erklärungen und Rechtfertigungen, aus denen, wie er meint, das Verläumderische der vorgebrachten Beschuldigungen zur Genüge erhelle, nicht alle gelesen habe. — Ich kann ihn aber versichern, daß ich sie wirklich gelesen, aber von meinem Standpunkte aus durchaus nicht Dasjenige daraus folgern kann, was Rec. zu Gunsten der slavischen Partei daraus folgert.

Doch gehen wir zum Speziellen über.

4) Mein Gegner „gesteht Szatócs allerdings das Recht zu die Gitrenka zu recensiren und die darin vorkommenden den Magyaren anstößigen Stellen zu rügen, aber nicht das Recht, den wackern, in Leutschau allgemein geschätzten Professor H. zu beschuldigen, daß er der Herausgeber der Gitrenka war, was eine Unwahrheit ist, wie Herr H. bewiesen hat." — Als Herausgeber der Gitrenka, hat Szatócs, so viel ich mich erinnere, Herrn Prof. H. niemals in Anspruch genommen, wohl aber als Vorsteher des Vereins, von welchem die Herausgabe jener, wenn auch wirklich nicht ganz, doch größtentheils aus Arbeiten der Vereinsglieder bestehenden Sammlung ausgegangen*). Sollte denn nun aber wirklich der Vorsteher eines literarischen Vereines durchaus und in keiner Weise für das verantwortlich gemacht werden können, was in den, zur öffentlichen Kenntniß gebrachten Leistungen dieses Vereins (gleichviel ob die Verf. derselben jetzt oder ehemals seine Schüler, wenn sie jene Arbeiten nur unter seiner Leitung ausgefertigt) Anstößiges enthalten ist, und muß seine directe oder indirecte Theilnahme nicht so lange stillschweigend angenommen werden, als er sich nicht ausdrücklich davon lossagt? — Und wie konnte es Szatócs vollends einfallen, eine solche Autonomie der slavischen Vereinsmitglieder in Leutschau zu vermuthen, wenn ihm die gewaltige Autorität und der Alles beherrschende Einfluß bekannt war, den Prof. H. nicht nur innerhalb jenes Vereines, sondern an der Leutschauer Schule überhaupt auszuüben gewohnt ist? Prof. H. hat daher gar keinen Grund sich über „absichtliche Verläumdungen und Verunglimpfungen" zu beklagen, wenn er, der nicht durch das geringste Zeichen die stillschweigend auf ihm lastende Verantwortlichkeit für die, in der Gitrenka veröffentlichten Arbeiten seiner Schüler abgelehnt, dafür in Anspruch genommen wurde. — Indeß wäre es noch immer Zeit gewesen, dieses erste Versehen von seiner Seite dadurch wieder gut zu machen und allen weitern Folgen der Szatócsschen öffentlichen Rüge vorzubeugen, wenn er sogleich nach deren Erscheinen einfach den Zusammenhang der Sache dargelegt und jene anstößigen Stellen als mit seiner Gesinnung durchaus in Widerspruch stehend, desavouirt hätte; (— wiewohl auch dies immer einige Schwierigkeiten darbieten mußte, da es sich schwer einsehen läßt, warum jene Stellen nicht gleich beim ersten Vortrage derselben im Verein vom Vorsteher nicht nur gerügt, sondern Aenderung vor dem Eintragen in das Gedenkbuch des Vereins**) angeordnet und abermacht wurde, denn daß bei den literarischen Arbeiten des Vereines der Inhalt über der Sprache ganz zu übersehen war, wird er uns kaum ernstlich glauben machen wollen, wenigstens nicht, ohne sich einen diesfälligen Tadel aller Besonnenen gefallen zu lassen. — Allein was that Herr Pr. H.? Er schwieg in etwas allzustolzer Selbstzufriedenheit, — und da keine Antwort in vielen Fällen auch eine Antwort ist, oder wenigstens als solche betrachtet wird und werden muß — so hatte er sich abermals selber zuzuschreiben, wenn Szatócs's Anklage im Lande allgemeine, wohlbegreifliche Entrüstung erregte.

(Fortsetzung folgt.)

*) Mein Gegner will zwar auch das nicht zugeben, daß die slavische Societät zu Leutschau die Gitrenka herausgab, da aber das Buch
1) eingestandener Maßen wenigstens größtentheils die Arbeiten dieser Societät enthielt,
2) Zum Vortheil der Bibliothek dieser Societät bestimmt war, und
3) Kein anderer Herausgeber auf dem Titel genannt ist — wen konnte und kann man vernünftiger Weise anders als Herausgeber annehmen, als eben diese Societät und somit implicite auch deren Vorsteher?

**) Oder will Prof. H. auch hinsichtlich dieses Gedenkbuches, als bleibenden Documentes seiner Wirksamkeit, jede Präsidial-Verantwortlichkeit von sich ablehnen?

Ungarn und Siebenbürgen.

Agram. Auf die Anfrage der hohen kön. ungar. Statthalterei, ob an der Agramer Academie im künftigen Schuljahre die Wissenschaften bereits in ungarischer Sprache vorgetragen werden könnten, hat (nach der illyrischen Nationalzeitung) die Studien-Oberdirection erwiedert: daß es zwar an der Academie einige Professoren gibt, die im Stande wären, die Wissenschaften in magyarischer Sprache vorzutragen; da aber die Schuljugend magyarisch nicht versteht, so würde, die Wissenschaften in magyarischer Sprache vortragen, so viel heißen, als leeren Wänden predigen. Ueberdieß sehe man die unumgängliche Nothwendigkeit nicht ein, die magyarische Sprache (weder in den obern noch in den untern Schulen des Agramer Schulen-Districtes) einzuführen, indem sich die, auf dem letzten Landtage rücksichtlich der magyarischen Sprache gefaßten Beschlüsse, gemäß der väterlichen Huld und Gnade Sr. Majestät und dem heißen Wunsche der hierländigen treuen Unterthanen, auf die mit Ungarn vereinten Königreiche Croatien und Slavonien nicht erstrecken. (O. P. Z.)

Gran. An der Kathedralkirche auf dem Festungsberge wird fleißig gearbeitet. Auch der italienische Bildhauer Casagrande, der sich längere Zeit in Erlau aufhielt und für Seine Excellenz den Erlauer Erzbischof und Patriarch Pyrker, arbeitete, ist jetzt bei der Graner Kathedralkirche mit Bildhauerarbeiten beschäftigt. Die Freunde der magyarischen Sprache im Vaterlande wird es freuen, von mir zu vernehmen, daß dieser Italiener sich in Erlau ganz magyarisirt hat. Er spricht fertiger magyarisch als deutsch.

Rumy.

Pesth. Aus zuverlässiger Quelle erfahren wir so eben, daß durch eine Allerhöchste Entschließung vom 8. Juli dieses Jahres die Errichtung der seit lange projectirten ungarischen Bank genehmigt worden, und diese bereits an die hochl. kön. ung. Statthalterei herabgelangt sei; welche, durch die jetzigen Zeitumstände doppelt erfreuliche Nachricht wir uns hiemit unsern Lesern und dem ganzen Lande zur angenehmen Kenntniß zu bringen beeilen.

(Oest. Actionär.)

Marco Casagrande

dombormüve az egri főszékesegyházban.

Reprodukció!

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája

Budapest 1972.

4238

Casagrande Marco

forragta az egri székesegyház Szt. Dávid, Cecilia, Nagy Szt. Gergely, Szt. Ágoston és Jeromos relief-jeit 1835-36.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékitopográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4198

Marco Casagrande

az egri székesegyház szobordiszeinek alkotója;
beosztott legénye Giuseppe Bertini 1835.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

4188

Marco Casagrande

1833-ko között készítette az egri székesegyház szobordíszeit.

Voit Pál stb.: Heresmegye műemlékei I.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4211

Marco Casagrande

A velencei Marco Casagrande a XIX. század első felében nagy megbecsülésnek örvendett; a mestert kvalitás tekintetében Ferenczy elé helyezték.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium. Bp, 1973 1-2

911

Marco Casagrande

1834-ben Egerben telepszik le, műhelyt szervez, összefüggő programmokat old meg, úgy világi, mint egyházi megrendelői számára.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2

918

Marco Casagrande

1806-ban született Miaveben. Tizenhat éves korában Velencébe kerül, pártfogója Bartolomeo Gera.

Pusztai L. Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2.

Marco Casagrande

Zondomeneghi pobrásznál dolgozik; 24 éves korában a milanói pobrászversenyen Angelica és Medor pobrával első díjat nyer.

Puptai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-3

Marco Casagrande

1823-24-ben a fiatal szobrászok versenyén a Velencei Académia Nucius Scevolát ábrázoló művéért és másolatáért egüst érmet kap.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2

911

Marco Casagrande

Pyrker velencei patriárka 1826-ban a mestertől egy kerentelő szent János szobrot rendelt. 1830-ban a Velencei Akadémia tagja.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2

Marco Casagrande

1833-ban meghívást kap Pyrkertől s a következő évben Magyarországra jön, Egerbe. Kilenc szobor megrelési tásához kap megbízást.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2

Marco Casagrande

1834-35 ben elsőnek elképült az egri székesegyház attikáján álló 3 műből álló szobarcsoport: Hit, Remény, Szeretet.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest. 1-2.

921

Marco Casagrande

Ezobor csoportról a bécsi W. A. Rieder rajzot képített, melyről D. Weisz képet metszett.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2

92 f

10

Marco Casagrande

Az érseki Gazdasági Levéltár tervei körül
előkerült a sobor csoport eredeti rajzvázlata,
a melyhez a mester leírást is adott.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la
Storia della Scultura Classicista Ungherese.
Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-20

941

Marco Casagrande

A szobortasopart központi alakja a „Hit"; a mester a hagyományos ábrázolásmódhoz ragaszkodott. Az allegorikus nőiolak kezébe a keresztet és kelyhet helyezte.

Pusztai L.: Casagrande Marco dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese Acta Historiae Artium, Budapest 1973. 1-2

948

Marco Casagrande

Klasszikus arcformája valamiféle barokk moradványként ható érzelmes szellemet sugároz. Bal kezével hatalmas keresztet fog át.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973. 1-2.

Marco Casagrande

A „Hit" alakjánál Canovának hasonló tárgyu, a római S.S. Lucca e Martina templomban levő müve szolgált mintaképül.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2.

Marco Casagrande

A „Hit" alaktól balra áll a „Szeretet" hatalmas nőalakja. Felemelt jobb kezével a „Hit" kezében levő kehelyre mutat.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973. 1-2

951

Marco Casagrande

Mellette két gyermek áll; ezeknél anatomiai hiányosságok fedezhetők fel. A harmadik alak a „Remény."

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973.

1-2

951

Marco Casagrande

Fejét jobbra hajtja s a „Hit" kezében levő" sérlegre tekint. A mester eredeti rajzán a „Remény" alakja mellett egy kis Geniusz is szerepelt.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest 1973. 1-2.

17

Marco Casagrande

A hármas csoport alsó lépcsőjén mindkét oldalon két ungyal áll. A jobboldali kezében égő fáklya, a baloldali lángoló kardot tart.

Pisztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973 1-2 95-1

18

Marco Casagrande

A szoborcsoport megnyerte az érsek tett-szését és 1835-ben a mesternek méltató bizonyítványt állított ki. A mester 15.544 váltóforintot kapott e művéért.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2

96 f

19

Marco Casagrande

Az egri székesegyház feljárati fő "lépcső" első osztóterének két oldalán állanak az árpádházi királyok, szt. István és László.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973

1-3

96 f

Marco Casagrande

A ruhaviselet a mester sobrainál is a kor divatját mutatja, szt. István lábhoz simuló nadrágban, rövidszárú csizmában áll.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bp. 1973 1-2. 961

Marco Casagrande

Derekánál övvel átkötött kissé romantikus izlésű kabátot visel, finoman kifaragott gombos megoldással. Bal kezében medaillont tart.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2 961

Marco Casagrande

Jobb lábánál kis emelvényre helyezett királyi jelvények; a korona, jogar és kard, melyek a kor megfelelő izlését mutatják.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2.

961

Marco Casagrande

Szt. László páncélos öltözetben, bárddal áll, a talapzat oldalán jelképes csatajelenet. A mester hősként ábrázolja a királyt.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, 1973. 1-2

961

Marco Casagrande

A portikusz előtti lépesőfeljáró két oldalán két szobor; a baloldali Szl. Péter hatalmas kőalakja, itáliai jeneszámsz plasztikára emlékeztet.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2

961

Marco Casagrande

Bal kezében evangeliárium az egyház kulcsaival, jobbjával előre int. Ruhája klasszikus redővetésű, alakja méltóságteljes.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973.

1-2

971

Marco Casagrande

A jobboldali pobor. Szt. Pál, jobb kezében hatalmas pallást tart, baljában nyitott könyv. Péterhez hasonlóan palástban áll.

Papstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973. 1-2 l

971

Marco Casagrande

A király és apostolszobrok 1840-42 között
Képültek; a négy szoborért a mester 6050
váltóforintot kapott kézhez.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati pela
Storia della Scultura Classicista Ungherese.
Acta Historiae Artium, Budapest 1973
1-2

Marco Casagrande

Az egri székesegyház pámos dombormüve a mester kezéből van: „Jézus kiüzi a kufárokat a templomból"; a „Tizenkétéves Jézus a templomban".

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973 1-2

981

Marco Casagrande

Továbbá: „Levétel a keresztről"; „Jézus születése"; „Jézus megkeresztelése"; „A kulcsok átadása"; „Lábmosás"; „Jézus és a házasságtörő asszony".

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973.

1-2

Marco Casagrande

„Jézus bevonulása Jeruzsálembe"; „Lázár feltámasztása"; „Engedjetek hozzám a kisdedeket." Három fő ipszövetségi alakot is mintázott meg.

Pasztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973 1-2

Marco Casagrande

„Mózest," „Dávid Királyt," „Áron főpapot"; továbbá az egyházatyákat: „Jeromost," „Ágostont," „Gergelyt" és „Ambrust."

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973

1-2

Marco Casagrande

Alkotta továbbá a négy evangelista szobrát: „Máté", „Márk", „Lukács" és „János". „Szt. Cecilia", „Tóbiás" és „Raffael" orkangyalokat.

Pupkai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973. 1-2

981

Marco Casagrande

„Az Angyali üdvözletet" és „Péter kipza-
baditását a börtönből." A felsorolt huszon-
hét reliefből 13 az mester egyeni munkája.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la
Storia della Scultura Classicista Ungherese.
Acta Historiae Artium, Bpest, 1973 1-2.

Marco Casagrande

A többi tizenmégyhez a mester csak a terveket készíthette, de a kivitelezés már az Egerben dolgozó műhelyében valósult meg.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973-1-2.

Marco Casagrande

Két műve figyelemreméltó: „Áron", majd a tízparancsolat tábláit tartó „Mózes."
A szertély két cselekményes dombormüve: „A kulcs átadása" és a „Lábmosás."

Pusztai L.: Marco Casagrande date per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Pap. 1973 1-2 981

Marco Casagrande

Ezek az alkotások 1836-37-ben készülhettek el, mivel az 1838-46 közötti elszámolások róluk nem tesznek említést.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973.

1-2

37

Marco Casagrande

Az egri székesegyházi művein kívül több megbízásnak tesz eleget 1835-40 között. Szt. Istvánnak az egri várban elhelyezett szobrát ő mintázta meg.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Budapest, 1973 12

991

Marco Casagrande

Majd R. Her prépost, - Siskovics és Mednyánszky-szentszéki jegyző", Lévay prépost atyja, - Pyrker érsek és saját édesapjának mellszobrát képíti el.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2

Marco Casagrande

Egri idejéből való még a pékesegyház fő-
oltárterve, amelyen a kis térdeplő angyalo-
kat ki is faragta carrarai márványból.

Pupkai L.: Marco Casagrande dati per la
Storia della Scultura Classicista Ungherese.
Acta Historiae Artium, Budapest, 1973.
1-2 1001

Marco Casagrande

E művek a mai oltáron nyertek elhelyezést. Az oltár két oldalán, carrarai márványból képült 2 herub áll. E szobrokat Huszár Adolf fejezte be.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-21

1001

Marco Casagrande

1840. XI. 15-i keltezéssel és a mester aláírásával egy újabb oltóképet találtunk. Az első években, azután, hogy Egerbe jött, megnősült.

Puntari L.: Marco Casagrande dalí per la storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Hung. 1973 1-2

1011

Marco Casagrande 421

Az egri székesegyház felszentelése után 1837-38 ban Hild tanácsára műhelyét áttepi Pestre, ahol Ullmann Móric szolgálatába áll.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973. 1-2

1011

43

Marco Casagrande

Az Ullmann féle polota nagytérem és kistérem oblakai feletti hosszu teret dombormüveivel díszítette

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bp. 1973 1-2

1011

Marco Casagrande

A terem hosszanti lezárodásánál egyik oldalon a Parnassust ábrázolta, amint Apollo egy domb tetején köpenyben áll, kezében lant.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura della Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1021

Marco Casagrande

Apollo körül a muzsák lejtenek táncot.
A terem másik hosszanti végében a görög
istenek családját helyezte el a mester.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la
Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973. 1-2
1020

Marco Casagrande

A csoport közepén Zeusz trónol, miközben Hebe kupájába itolt tölt. A reliefen balra Pallas Athene, Afrodite és a kis Eros.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2.

1031

47

Marco Casagrande

Jobbra a négy istenség, Hermes, Hades, Hephaiptos és Artemisz, Atávcoló női alakok között a három Gráciа, Vénusz és Amor.

Pap tai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973. 1-2

1031

48

Marco Casagrande

A hatalmas ablaknyilások felett kis frizekben táncoló Géniuszok. A középső mezőben Ceres istenasszony trónusan ül, kipéretében Hermes.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bp. 1973 1-2

1028

Marco Casagrande

A csoportban a megrendelő Ullmann is áll, az egyik korabeli ruhában öltöztetett alak József nádor /?/. A II. világháborúban a palota és a dombormű is megsérült.

Pupta L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2

1031

50

Marco Casagrande

A dombormű egy töredékdarabja a Viscelli muzeumban - fr. Ullmann féle megrendelés teljesítése után a mester visszautazik Egerbe.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

1028

Marco Casagrande

Egerben a már említett székesegyház előtti szobrok kifaragásába kezd. 1839 körül Mocsáry Lajos számára díszítette az andornaktállyai kastélyt.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1041

Marco Casagrande

A kastély erkély feletti ablaknyílásai és a homlokzat attikája közé, három fekvő téglányalaku mezőbe allegorikus dombormüvet mintázott.

Pasztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2.

Marco Casagrande

Középen a „Vendégszeretet" allegorikus műve; egy botjára támaszkodó és térdelő öreg vándort egy ülő nőalak betessékelő mozdulattal fogad.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2.

1041

Marco Casagrande

Jobbról a „Béke" allegórikus dombormüvén a béke istennőjét angyal csókolja hamlakon s lefelé fordítja fáklyáját.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest 1973 1-2

1040

Marco Casagrande

Balról a „Borátság-"ot szimbolizáló ölelkező allegorikus férfialakok, egyik kezében égő faklya, a másik mögött ágaskodó paripa.

Gustai L.: L'Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest 1975. 1-2

Marco Casagrande

A három kis dombormű közül legtökéletesebb a „Vendégszeretet", a drapériás alakok biztosak, a két szélső domborműveknel anatomiai és mozgásbeli hiányosságok fedezhetők fel.

Supstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2

106 l

57

Marco Casagrande

Egerben a székesegyházi szobrok képítése közben 1841. IX.-ben kapja meg a megbízást Kopácsy József esztergomi hercegprimástól.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973. 1-2

1061

Marco Casagrande

Ferenczy István helyett a mester kapott tehát megbízást az esztergomi bazilika sibrászati díszeinek elképítésére.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973. 1-2.

1061

Marco Casagrande

1842-ben tepzi át műhelyét Esztergomba; követi őt szobrász és kőfaragógárdája. 1847-ig kisebb megszakításokkal dolgozik Esztergomban.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973 1-2

1091

Marco Casagrande

Ez idő alatt képíti el tizenegy oriási méretű szobrait és négy dombormüvet. Ezek közül az álló szobrok mind elpusztultak.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973 1-2

Marco Casagrande

A bazilika nyugati homlokzat falába helyezett dombormüvek maradtak meg csupán. Néhány megmaradt rajz alapján következtethetünk a pobrok milyenségére.

Puptai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bypest 1973 1-2

109 f

Marco Casagrande

Az Esterjomba érkező Casagrande első feladata volt a pékesegyház nyugati homlokzatának pobrokkal való díszítése.

Pupta L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest 1973 1-2

1091

Marco Casagrande

E helyre a mester két nagyméretű szobrot, két cselekményes dombormüvet, két lebegő angyal reliefjét tervezte. A korábbi kutatások csak 5 szoborról tettek említést.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973. 1-2

1091

64

Marco Casagrande

Az 1841-ben kötött szerződés után a munka elkezdéséről 1843-ból maradtak fenn adatok. 1842–1844-ig igazán termékeny a mester esztergomi évesnek.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Classicista Scultura Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973. 1-2

1091

Marco Casagrande

Ez idő alatt képült el a nyugati homlokzat teljes szobrázati díszе. Az attika legmagasabb lépcsőjén állt a „Vallás" allegorikus nőalakja jobbra és balra „Remény és Szeretet" kis Génuszai.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973. 1-2

1101

Marco Casagrande

A fő alak bal kezében kereszt tartó, jobbját ég felé emelő szobrában felismerhető a Canovai mintát követő egri „Hit" szimbólumot.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

110 P

67

Marco Casagrande

A „Vallás" központi alakjától balra Szt. Péter állt, bal kezében a templom kulcsait, jobb kezét kissé felemelve tartja.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2.

1101

Marco Casagrande

Jobb oldalán állt Szt. Pál, kezében a könyv, vállán hatalmas palástja. Az attika két szélső záróalakjai a szent királyok, Szt. István és László voltak.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classista Ungherese. Acta Hist. Artium. Bp 1973 1-2

Marco Casagrande

A sobor együttest egy árkádos toldalék két angyalfigurája zárta le. A hamlokzat nyílásai felett elhelyezett két dombormű István és László királyok élet jelenetéit mutatja

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1101

Marco Casagrande

A Primási Levéltárban található iratok alapján ugyanon követhetők a szobrok elkészülési sorrendje, a művész munkamódszere.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Opest, 1973. 1-2

Marco Casagrande

1839-ben az épithezés már olyan előrehala-
dott állapotban volt, hogy a pentély feletti
részt boltozni lehetett s így 1842-ben a mester
megkezdhette munkáját.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Sto-
ria della Scultura Classicista Ungherese.
Acta Hist. Artium, Bp. 1973. 1-2

1101

Marco Casagrande

A szobrokat a szamárdhegyi bányákból kiválogatott kövekből faragták ki; a nagyméretű kövek terjedelme miatt csak a szabadban lehetett dolgozni.

Pasztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Budapest 1973 1-2

iiii

Marco Casagrande

1843. IV–V jelentés szerint a két apostol szobrával készült el először. Hild József egy eddig ismeretlen rajza alapján sikerült egyes fejtöredékeket meghatározni.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest 1973 1–2.

1011

Marco Casagrande

A két szakállas, bajuszos fejtöredék közül a hajnélküli, széleskoponyája Szt. Péterb, a a lágyabb vonású pedig Szt. Pált ábrázolja.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973. 1-2

Marco Casagrande

A fentebbemlített két apostol szobrainak elképzítése után a „Religio" szobrát kezdi faragni és megigéri, hogy 1843-ig a nyugati homlokzat teljes díszét befejezi.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1121

Marco Casagrande

Az öt homlokzati szobrból a már említett apostolfejeken kívül, csak Szt. István szobrának feje és néhány angyalfejtöredék maradt fenn.

Pusztai S.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973. 1-2.

112 l

Marco Casagrande

Az Egerben még barokkos érzelmességgel mintázott tipusok után, Esztergomban egy magyaros karakter megfogalmazásán kisérletezett.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2

112 p

78

Marco Casagrande

Köteles volt a mű kivitelezése előtt rajzokat készíteni s azok megtekintése után kapott engedélyt a kiforagáshoz.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

112 P

Marco Casagrande

Az esztergomi bazilika teljes szobrászati díszének kivitelezésért 30.000. váltóforintot kapott, amellett természetbeni járandóságot, bort, fát stb.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1873 1-2

80

Marco Casagrande

Az öt homlokzati állóképből 1843. július 13-án készült el teljes egészében. Fejenczy István 1843. IX. 24 kelt levelében írja, hogy a mester honyagul végzi munkáját.

Pupstai L.: Marco Casagrande olasz per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Budapest 1973 1-2 112 l

Marco Casagrande

1844.-ben két relief angyal dombormüvét képíti. Négy kisebb dombormüvet is alkot az esztergomi bazilika nyugati homlokzatán.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

112 P

Marco Casagrande

Az egyik István Koronafelajánlását, a másik Szent László előtt megjelenő keresztes-hadak vezetőit ábrázolja. Mária és Jézus gyermek alakja klasszikus olasz mintakeprental.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Budapest 1973. 1-2

1121

Marco Casagrande

1844 juniusában megbízást kap a herceg-primástól a négy Evangelista szobrainak elképítésére. A szerződés megkötése után a mester elhagyja Esztergomot.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Angherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973. 1-2 1121

84

Marco Casagrande

Előpör Pestre utafik majd Egeren keresztül Fájba megy, ahol Fáy István kastélyának külső és belső díszeit képíti.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

1128

Marco Casagrande 85

11 több megküldi a hercegprimásnak a 4 Evangelista sobraihoz szükséges kövek méretszerinti rajzait és a mintarajzokat.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973. 1-2

1131

Marco Casagrande

1845. XII. 20-i Fájból küldött levelében kéri a primást, hogy kezdjék meg a kövek kibányászását a szomárdhegyi bányakból.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Budapest 1973 1-2

Marco Casagrande

Egyes feltevések szerint a négy Evangelista szobrai sohsem készültek el. Időközben a hercegprimás kijelölte az esztergomi bazilikán felállítandó szobrok helyeit.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Budapest 1973. 1-2 113 l

88

Marco Casagrande

Az északi oldal portikusza felé Szt. Márk, a konzervátorium felé Szt. János, a déli portikusza felé Szt. Máté, a sekrestye felé Szt. Lukács.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

1131

Marco Casagrande

Véleménye szerint a szamárdhegyi kő nem megfelelő olaszonyag s ajánlotta a herceg primásnak hozasson pesti követ. A primás az ajánlatot elutasította.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Budapest, 1973. 1-2

1151

Marco Casagrande

A Korabeli folyóiratok leírják, hogy a mester Esztergomban a négy Evangelista sobrait faragja; több korabeli metszet szerepelteti e műveket a bazilikán.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

1151

Marco Casagrande

A bazilika emlékére kiadott emlékkönyv, a „Memoria Basilicae Strigoniensis" leírást ad a negy Evangelista szobrairól. Ezeket a mester kifaragta, de nem olajozta be.

Supstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Classicista Scultura Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973. 1-2 1151

92

Marco Casagrande

E sobrok az időjárás okozta rongálódás miatt homor elpusztultak. Az 1973-ban készült a bazilikát ábrázoló festményen e sobrok már nem szerepelnek.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

1151

Marco Casagrande

93

A primási palota kerítésének falába beépített kapott szoborfejek minden valószínűség szerint a négy evangelista szobrainak maradványai.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1151

Marco Casagrande

1844-45 ben Fáy István megrendelésére a Borsód megyei fáji kastélyt dipíti reliefekkel és egy kapubejárotot dipítő címerrel.

Pupstai L.: Marco Casagrande date per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973. 1-2

116 P

Marco Casagrande

1857-ben a Magyar Néplab c. újságban M. J. szerző megemlíti, hogy a kastély díszítő munkálatainak alkotója a mester.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973 1-2

1161

Marco Casagrande

A fáji reliefek közül különösen a „Pán" a nimfákkal ábrázolás tűnik ki; két oldalon tölgy és fenyőfák által segélyezett dombon nimfák táncolnak.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest 1973. 1-2 1161

Marco Casagrande

A csoportból kiemelhedve áll Pán, kinyújtott jobb kezében égő fáklyát tart, bal kezével sípját emeli szájához. A nimfák kezében virágfüzérek, koszorúk stb.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

1161

Marco Casagrande

Zenéjére az öreg pásztor figyel; Pán mellett Sirynx istenno", lábánál Ámor, ki vesszőt helyez nyilába. Két mithologiai alak is szerepel Orpheus és Euridice.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2 1161

Marco Casagrande

Laposabb plasztikájú az „Aurora" című dombormű, ahol az istennő felhőkön át vontatott kocsiján ül; a kocsi mellett puttók.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973. 1-2

1161

Marco Casagrande 100

Leghevésbé sikerült a „Lucretia" történetét bemutató relief. A kilenc alak mintázása száraz és merev. A haldokló Lukretia mellette egy öklét felemelő férfi.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2 1181

Marco Casagrande

Mellette térdel továbbá Sukretia onyja, szemben római katonai öltözetben az asszony férje. Ez alak mögött egy sírá nő."

Pasztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest 1973. 1-2

Marco Casagrande

A jelenetet egy finoman mintázott szék zárja le. A mester befejezve a fáji kastély dipitését; 1845-ben visszatér Esztergomba.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1181

Marco Casagrande

Esztergomban 1847 XI.-ig dolgozik a négy Evangelista szobrán; a hercegprimás (Kopácsy) halála után elhagyja Esztergomot és Pestre utazik.

Pasztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1191

104

Marco Casagrande

Ferenczy István által felvetett Mátyás emlekmű elképzitésére a mester is pályázott; 1842-ben Fáy István Casagrandet javasolta kivitelező művészként.

Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese; Gusztai L. Acta Hist. Artium, Bp. 1973. 1-2

119 P

Marco Casagrande

és Ferenczy István között keletkezett vitá-
ban az utóbbi azt állította, hogy az olasz
mester műhelyében egy volt tanítványa,
Herbinger Ferenc végzi a sikeres műveket.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Sto-
ria della Scultura Classicista Ungherese Acta
Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2 1191

Marco Casagrande

Hat alternativ tervet készített a Mátyás emlékmű kiöntelezéséhez, melyeket Perlaszka Domonkos rézbe metszette.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Budapest 1973 1-2

107

Marco Casagrande

1844-ben Egerben egy röpiratot bocsát ki „Ajánlat a Magyarországon Hunyadi Mátyás emlékének felállítását célzó egyesülethez" címmel.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bp. 1973 1-2

120 l

Marco Casagrande

A terveken az architekturális részeket Wagner János pesti építész rajzolta. 1847-ben az olasz mester József nádor szobrának elképzitését óhajta tervezni.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, 1973. 1-2

1201

Marco Casagrande

József nádor szobortervé sem valósult meg. 1848 kezdetén egy „Szabadságoszlop" kivitelezésére képzit el tervet, de e mü sem valósult meg.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest, 1973 1-2 120 l

110

Marco Casagrande

1849-ben vipszatér Itálióba és Velence mellett Valmarinoban telepedik le. Valószínű, hogy az esztergami bazilika felszentelésére Magyarországra látogat.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1201

Marco Casagrande

1863-ban néhány szobrot küld az egri székesegyház oltárának díszítésére. 1880. febr. 5-én halt meg Valmarinóban.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese Acta Hist. Artium, Bpest 1973. 1-2

120 l

Marco Casagrande

Egri és esztergomi műhelyében: Bauer György, Boldiss János, Dulsinszky Tomás, Faragó József, Halász László, Hallgass Mátyás dolgozott.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1241

Marco Casagrande

Továbbá: Habel Antal, Kovács József, Molnár Alajos, Biestyánszky Béla; ez utóbbi Velencébe is Követte mesterét.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973 1-2 1241

114

Marco Casagrande

Kőfölt reprodukciók:

1. p. Keresztelő Szt. János, 1828. Eger, érseki palota

2. p. Az egri székesegyház főbejárata, 1834-42.

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973. 1-2

92-931

115

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók:

3. sz. Az egri székesegyház főbejárata feletti szobrcsoport terve, Eger, 1834.

4. sz. A „Hit," „Remény" és „Szeretet" szobra. 1834-38.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

941

116

Marco Casagrande

Közölt képek:

5. sz. „Genius", Eger, székesegyház, 1834-38

6. sz. „Szt. István Magyarország Királya, Eger, 1840.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

971

117

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók.

7. sz. „Szt. László" Magyarország Királya 1840-42.

8. sz. „Szt. Péter" /részlet/ Eger, 1840-42.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

991

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók:

9. sz. „Szt. Pál," Eger, 1840-42.

10. sz. „Mózes a 10 parancsolattal, Eger, székesegyház 1834-38.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia Scultura Classicista Ungherese, Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1001

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók:

11. p. „Szt. János" evangelista, Eger, székesegyház, 1834-38.

12. 12. „Szt. Lukács", Eger, székesegyház 1834-38

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók:

13. p. „Lábmosás", Eger, székesegyház 1834

14. p. „Kulcsátadás", Eger, székesegyház 1834-38

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura le Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2 1021

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók:

15. sz. „Pyrker érsek mellszobra," Eger, érseki palota, 1836;

16. sz. „Kerub" az egri székesegyház főoltárán

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese, Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1041

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók:

17. p. Dombormüvek az Illmann féle palotában, 1839-40. Pest;

18. p. „Táncoló nők" Illmann féle Palota, Pest

Pupstai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-21 1071

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók:

19. p. „Tamcoló nők" /Réplet/ Ullmann palota, Pest, 1839-40.

20. p. „Tamcoló nők," /Réplet/ Ullmann palota, Pest 1839-40

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia Scultura Classicista Ungherese, Acta Hist. Artium, 1973 - 1-2

124

Marco Casagrande

Közölt reprodukciók:

21. p. Dombrimű terve az Andornaktállya Mocsáry kastélyból, Dobó István muzeum, kb. 1839

22. p. „Vendégszeretet", Mocsáry kastély

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2

1081

Marco Casagrande

Szobrászok:

23 p. „Az esztergomi bazilika keleti bejárata, Hild J. terve.

24. p. „S.S. Pál" /részlet/ Esztergomi bazilika múzeuma 1843.

Papsági L.: Marco Casagrande per la storia della Scultura Ungherese. Acta Hist. Artium 1973 1-2 Budapest 110 l

Marco Casagrande

25. p. „Szent Péter" /réplet/ az esztergami bazilika muzeuma;

26. p. Egy putto/ej /réplet/ az esztergami bazilika muzeuma.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973

127

Marco Casagrande

27. p. Réplet Szl. István király szobrából, az esztergomi bazilika muzeuma;

28. p. Szl. László fogadja a kereszteshadjárat vezéreit, Bazilika, Esztergom, 1844.

Puptai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Dp. 1973 1-2 1131

Marco Casagrande

29. sz. „Szent Máté", Esztergom, Keresztény muzeum, 1844; /tervrajz/

30. sz. „Szent Márk" Esztergom, Keresztény muzeum, /tervrajz, 1844.

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura le Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2 114

Marco Casagrande

31. p. „Szent Lukács", Esztergom, Keresztény muzeum, 1844 (tervrajz);
32. p. „Szent János", Esztergom, Keresztény muzeum, 1844 (tervrajz).

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Sculturale Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2 1141

130

Marco Casagrande

33. p. Esztergom vedutája a bazilikával, 19. p. második fele, Esztergom, Balassi Bálint muzeum;

Pusztai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ungherese, Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

1151

Marco Casagrande

34. p. A hercegprimási kert falába beépített fejrépzlet;

35. „Putto fejrépzlet", Esztergom, Bazilika muzeum. 1847.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Sculturale Classicista Ungherese. Acta Hist. Artium, Bpest 1973 1-2

1170

132

Marco Casagrande

36. sz. „Pán a nimfákkal", Fáj, 1845;
37. sz. „Aurora", Fáj, 1845.

Puštov L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura le Classicista Ungherese. Acta Historiae Artium, Bpest, 1973 1-2

1181

Marco Casagrande

38. sz. „Lucrezia", Fáj, 1845.

39. sz. „Mályós" emlékmű tervrajza, 1840-42

40. sz. „Szabadságemlékmű" tervrajza 1848.

Puntai L.: Marco Casagrande dati per la Storia della Scultura Classicista Ung. Acta Hist. Artium, Bp. 1973 1-2 1211

Marco Casagrande

méltóbbra az egri Városmúzeum képtárá-
ban. Reprodukció.

Voit Pál dr. : Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

1741

Marco Casagrande

gipszszobra á márványszobra az egri Vár-
muzeum képtárában. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

1751

Casagrande Márkus

Kőfaragómester dolgozik az egri Széchenyi u. 1-5. sz. a. érseki palota átépítésénél 1828-30.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

5021

Casagrande Marco /?/

oltára az egri főszékesegyház káptalani sekrestyéjében, 1840 körül. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

4281

Casagrande

vagy valamely tanítványának műve az egri Kossuth L. u. 3. sz. épület klasszicista szobor 1840 körül.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest 1972

3341

Marco Casagrande

szegédje Bauer György, ki Kracker János Lukács festő síremlékét alkotta.

Voit Pál stb.: Heveszmegye műemlékei II. köt.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

2851

Marco Casagrande

velencei szobrász az egri főszékesegyház és az andornaki Mocsáry kastély szobordíszeit alkotta.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II. köt. Magyarország műemlékei topográfiája, VIII. kötet Budapest, 1972.

2221

24. CASAGRANDE MARCO
Született 1804-ben Campeában (Trevisói kerület), – meghalt Cison di Valmarinoban 1880-ban. – A művész arcképe. (Gipszrelief.) – Tulajdonosa: Csepreghy Gyula úr.

25. CASAGRANDE MARCO
A művész feleségének arcképe. (Gipszrelief.) – Tulajdonosa: Csepreghy Gyula úr.

KISS Péter: Gyűjtemények és múzeumok Egerben 1951-ig. IV. + Függelék: Az Egri Kaszinó által...Egerben, magántulajdonban lévő műtárgyakból rendezett retrospectiv kiállítás katalógusa, 1924. aug. 30 - szept.8. = Agria, XXV/XXVI. (1990) 706.

CASAGRANDE, MARCO (Miave, 1804 – Cison di Valmarino, 1880)

A XIX. század első felében olasz földről Magyarországra került szobrászművészek közül a legjelentősebb. 1820-ban került a velencei Képzőművészeti Akadémiára, ahol Luigi Zandomeneghi tanítványa volt. Műveire az akkori velencei pátriárka, a magyar származású Pyrker János László figyelt fel, s 1826-ban egy Keresztelő Szent János szobrot rendelt tőle, majd az 1820-as évek elején már egri érsekként Egerbe hívta. A művész ezután kisebb megszakításokkal 15 éven keresztül Magyarországon alkotott. 1833–1842 között készítette az egri székesegyház teljes külső és belső szobrászi díszítését és számos portrét, melyek az akkori egri egyházmegye vezető egyéniségeit ábrázolják. 1837-ben Pestre költözött, s 1838-ban reprezentatív domborművekkel díszítette az Ullmann palota dísztermét. 1839-ben Mocsáry Imre megrendelésére faragta a Vendégszeretet, a Béke,

Művészet Magyarországon 1830-1870
MTA MKCS - MNG Bp. 1981.

Felirata: FERDINANDO. AUSTR. IMP. REGI. HUNG. MAGNO. PRINCIPI. TRANSILVANIAE (előlap) HOMAGIUM. PRAESTITUM. CIBINII MDCCXXXVII. (hátlap)
MNM Éremtár, ltsz. R—III. 116

Előlapján a császár, V. Ferdinánd jobbranéző arcképe, fején a magyar királyi korona, vállán a királyi palást. A levágott mellrész alatt a felirat látható. Hátoldala üres, középmezejében felirattal.

Irod: Huszár-Procopius 1932, 78.

P.L.

és a Barátság című allegorikus domborműveit, melyek az andornaktállyai kastély homlokzatát díszítették. 1843-ban kezdte el Kopácsy József megbízására az esztergomi székesegyház szobrainak faragását. 1844–1845-ben Fáy István foglalkoztatta. 1842-ben több tervet készített a Mátyás emlékműhöz. 1847-ben József nádor emlékművére pályázott, majd 1848-ban a márciusi események hatására „Szabadságoszlop" tervet készített. 1848 nyarán visszatért Velencébe, később Cison di Valmarinóban telepedett le.

62. Máté evangélista, 1844 *26.*

cer.-p., 39x25 cm
Jelezve j.l.: Marco Casagrande 1844 (a jelzés más írásmóddal megismételve)
Felirata: középen: Mateus ev., balra: Gran 1844.
Esztergom, Keresztény Múzeum, ltsz. 4390

Háttérben földig érő, lepelszerű ruhát és palástot hordó idős férfi. Az előtérben tunikás, ifjú szárnyas angyal fejét felemeli, kezeivel az evangélista által tartott könyvre támaszkodik. A művész a keresztény ikonográfia hagyományai szerint ábrázolta az evangélistákat.

Irod: Pusztai 1973, 114.

P.L.

63. János evangélista, 1844 *26.*

cer., p., 39x1844
Jelezve j.l.: Marco Casagrande 1844.
Felirata középen: Joannes ev.
Esztergom, Keresztény Múzeum, ltsz. 4393

A palástot és földig érő ruhát hordó férfialak bal lábával előre lép. Könyökben behajtott bal karján papírtekercs, jobbját, melyben tollat tart, felemelve tartja. Állát gyűrűs szakáll övezi, haja a vállaira omlik. Tekintetével a felemelt jobb kar irányát követi. Jobb lábánál attributuma, a sas.

A kiállításon bemutatott két rajz része egy sorozatnak, melyet a művész a négy evangélista szobrához 1844-ben Fájban készített, amikor ott Fáy István megrendelésére a kastélyt domborművekkel díszítette. A vázlatokat ugyanabban az évben Esztergomba küldte, több más, kőméretezési rajzzal együtt. Casagrande 1846-ban kezdett a szobrok kifaragásához, és 1847. végére készült el a munkákkal. Az esztergomi bazilikáról szóló összefoglalásokban említik, hogy Casagrande a négy evangelista szobrait nem készítette el, s azok csupán tervben maradtak meg. Írások és korabeli ábrázolások bizonyítják azonban, hogy a szobrok elkészültek, de azokat már 1870 előtt eltávolították a bazilikáról. A szobrok töredékeinek darabjai befalazva ma is láthatók a püspöki palota Dunapart felőli kőkerítésében.

Irod: Pusztai 1973, 115–116.

P.L.

64. Új terv Mátyás király emlékére, 1844 *27.*

szín. acélm., 180x218 mm
Felirata a kép alján: M. Casagrande Ac. Szobrász, Wagner J. rajz., Perlaszka mtz.
MNM TKCs ltsz.

Ferenczy István Mátyás-emlékműtervének leghevesebb ellenzője Casagrande, valamint az őt támogató gróf Fáy István és köre volt. Casagrande a maga elképzeléseit írásban is kifejtette (Ajánlat a Magyar országos Hunyady Mátyás király emlékének felállítására czélzó egyesülethez. Eger 1844), a Honderü II. évf. (1844. nov. 23.) II.félév 21.sz. és az Életképek folyóiratokban pedig közölte saját terveit. A három terv mindegyike tipikus klasszicista alkotás, az antikizáló épület és az emlékszobor Európa-szerte ismert jellegű egyesítése. Ebben Casagrande tervei lényegében nagyon hasonlóak Ferenczy alkotásához.

Az első terv alacsony lépcsős talapzaton emelkedő, korintoszi oszlopokkal körülvett, erős párkánnyal koronázott antik szentélyt mutat, melynek egyetlen ajtaja fölött relief fut körbe. Az épület tetején — mintegy újabb talapzaton — három lépcső emeli ki azt az erőteljes tömegű piedesztált, amely az emlékszobrot hordozza. Mátyás király lovas figurája jellegzetes uralkodói gesztussal emeli fel jogarát, lovát elől egy harsonás nőalak vezeti, oldalt térdelő leány kíséri. Az épület négy sarkán, a párkányon álló figurák Casagrande esztergomi és egri párkányfiguráinak rokonai.
A metsző PERLASZKA DOMOKOS, életrajzát lásd Kat. 442.

Irod.: Pusztai 1973

K.M.

65. Új terv Mátyás király emlékére, 1844 *27.*

szín. rézkarc, 270x190 mm
Felirata a kép alján: MarKo Casagrande, Wagner J. rajz, Perlaszka metz.
MNM TKCs, ltsz. 6552

Az előzőhöz hasonlóan kétemeletes építmény látható ezen a terven is; az alsó „szentély" azonban kisebb tömegű, falát pillérek tagolják, s minden oldalról négy-négy korintoszi oszlop övezi. Párkányán körben kilenc szimbólikus erényalak; tetején négy karcsú oszlop tartja azt az építményt, amelyre Casagrande Mátyás álló alakját helyezte. Mivel a zárt épület tömegét csökkentette és a felső szintet oszlopokkal törte át, a kompozíció jóval könnyedebb, levegősebb az előzőnél.
A metsző PERLASZKA DOMOKOS, életrajzát lásd Kat. 442.

Irod: Pusztai 1973

K.M.

66. Új terv Mátyás király emlékére, 1844 *27.*

szín. acélm. 270x190 mm
Felirata l.: Marco Casagrande Ac. Szobrász, Wagner János Építész Mester, Perlaszka metz. Pesten.
MNM TKCs ltsz. 8798

A kváderekből rakott építmény alsó része, amelybe ajtó is vezet (sírkamra?) kerek, oszlopokkal körülvett „tempiettot" tart, párkányán a másik két terven is látott szimbólikus alakokkal. Az épület tetején kerek talapzaton jelenik meg a király négy ló által vontatott diadalszekéren. Lent, a kompozíció négy sarkát egy-egy lovas alak őrzi. Ez a terv az Életképekben (1844. I.félév 192.l.) jelent meg.
A metsző PERLASZKA DOMOKOS, életrajzát lásd Kat. 442.

Irod: Pusztai 1973

K.M.

67. Szabadság-oszlop (terv), 1848 *26.*

fametszet, 292x130 mm
Megjelent: Képesújság, Kassa, 1848. I.évf. 134
Majer István fametszeteként.

A márciusi forradalom eseményeivel szinte egyidőben gyűjtés indult egy március 15-e emlékét megörökítendő emlékoszlop felállítására, amely a pesti Szabadság térre került volna. A tervek elkészítésével Casagrandet bízták meg. A szobrász több vázlata közül mutatott be egyet Majer István fametsző a Kassai Képesújságban (Kat. 453), aki már korábban is rajzolta a szobrász műveit. Az itt bemutatott klasszicista stílusú terv négy fekvő oroszlán által őrzött vaskos pillért és azon álló, erőteljes nőalakot mutat. A pillért négy oldalán domborművek és körbefutó feliratok díszítik. Az újság melléklet leírása szerint: „Hungaria szellemdús hölgy alakjában... fölemelkedvén a nagylelkűség erő, hősiség és éberséget jelképező 4 oroszlánytól őrzött, s a 12 pesti-pont alegoriáival ékesített talapzat fölé, nemes arczvonásai a szabadságot híven ábrázolja, jobbja égbe nyúló ujjaival a magyarok ezreinek, sőt millióinak Mártzius 15ki egy szív és lélekkel fölharsogott ama fogadására emlékeztetvén: Esküszünk, Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!", baljában pedig diadalmi öntudattal a széttépett bilincs részét a világnak bemutatja, mely bilincs másik részét hősileg lábával tiporja."

A pillérnek a rajzon ábrázolt oldalán egy-egy magyaros ruhát viselő férfialak jeleníti meg a „sajtószabadságot" és a „felelős ministeriumot", kardot és zászlót tartó honvéd a „nemzeti őrsereg"-et. A „törvény előtt egyenlőség" azonban a hagyományos Justitia-alakban áll a néző előtt.
A metsző MAJER ISTVÁN életrajzát lásd Kat. 427.

Irod: Pusztai 1973

K.M.

CZÉLKUTI ZÜLLICH RUDOLF – lásd Züllich

DINNERT FERENC (Pest, XIX. sz. első fele – Óbuda, 1904)

A XIX. század hatvanas éveiben tűnt fel, mint faszobrász. Életéről nagyon kevés adatot ismerünk. Először pesti, majd 1863-tól mint óbudai polgár mutatható ki. Ettől az évtől kezdődően a Magyar Képzőművészeti Társulat tagja, a Társulat évi kiállításain rendszeresen kiállító művész. 1866-ban kiállított a „Faun" c. szobrát a Társulat megvásárolta.

Irod: MKTÉ, 1863–1867; M 1910, 430.

68. Flóra, 1860 *74.*

fa, 159 cm
Jelezve a talapzaton: DINNERT, MDCCCLX.
MNG ltsz. 69 – 6 – N

Lapos, hasábalakú talapzaton álló női aktszobor. Fejét oldalra, vállára hajtva tartja, haja kontyba tűzött. A konty aljából a hátára leomló dús redőzetű fátyol hull alá, mely a csípőjén körültekeredik. A fátyol végét elől a bal kezével felfogva tartja. Feltehetően antik szobrok tanulmányozása, esetleg másolása után készült, klasszikus szépségű fejjel és testformákkal. Életnagyságú, és az sem kizárt, hogy modell után is készült. Talapzatán a bika és az ikrek csillagképének ábrázolása látható. Talán egy évszakokat jelképező szoborsorozat egy tagja, s a tavaszt jelentik lábainál a talapzaton a virágok, vállánál a lepke.
Dr. Rönk Béláné tulajdonából 1969-ben került a MNG szoborgyűjteményébe. Kiállításon nem szerepelt.

Irod: Csap 1971. I/c 27.

P.L.

DOSNYAI KÁROLY (Debrecen, 1813 – London, 1850)

Szobrász és festő. Apja szabómester volt Debrecenben. Korán árvaságra jutott, rokonai és a Debreceni Árvaház támogatásával Pestre, majd 1830-ban Bécsbe került, ahol festészetet tanult. 1835-ben visszatért Debrecenbe, magával hozta V. Ferdinándot ábrázoló festményét, melyet a városnak adományozott. A város 1000 Ft-os adományából eljutott Velencébe, ott Veronese-képeket másolt. 1838-ban már ismét Debrecenben dolgozott, arcképeket festett gazdagabb debreceni polgárokról (Szoboszlai Pap Istvánné, Somogyi Jakab, Veress Lipót, Király Ferenc). 1839-ben Pestre költözött, barátságba került Liszt Ferenccel, aki hosszú időn át pártfogója volt. Ekkor kezdett szobrászattal foglalkozni. Első műve, Liszt állószobra (1840) a Műegylet kiállításán szerepelt. Liszt

104

86

75

Ujj Terv
Mátyás Király Emlékére

64

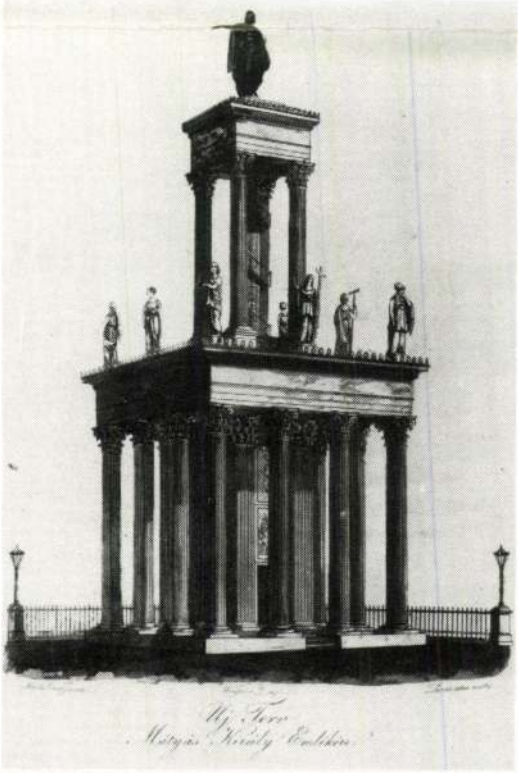

Ujj Terv
Mátyás Király Emlékére

65

Ujj Terv Mátyás Király Emlékére

66

81

79

80

109

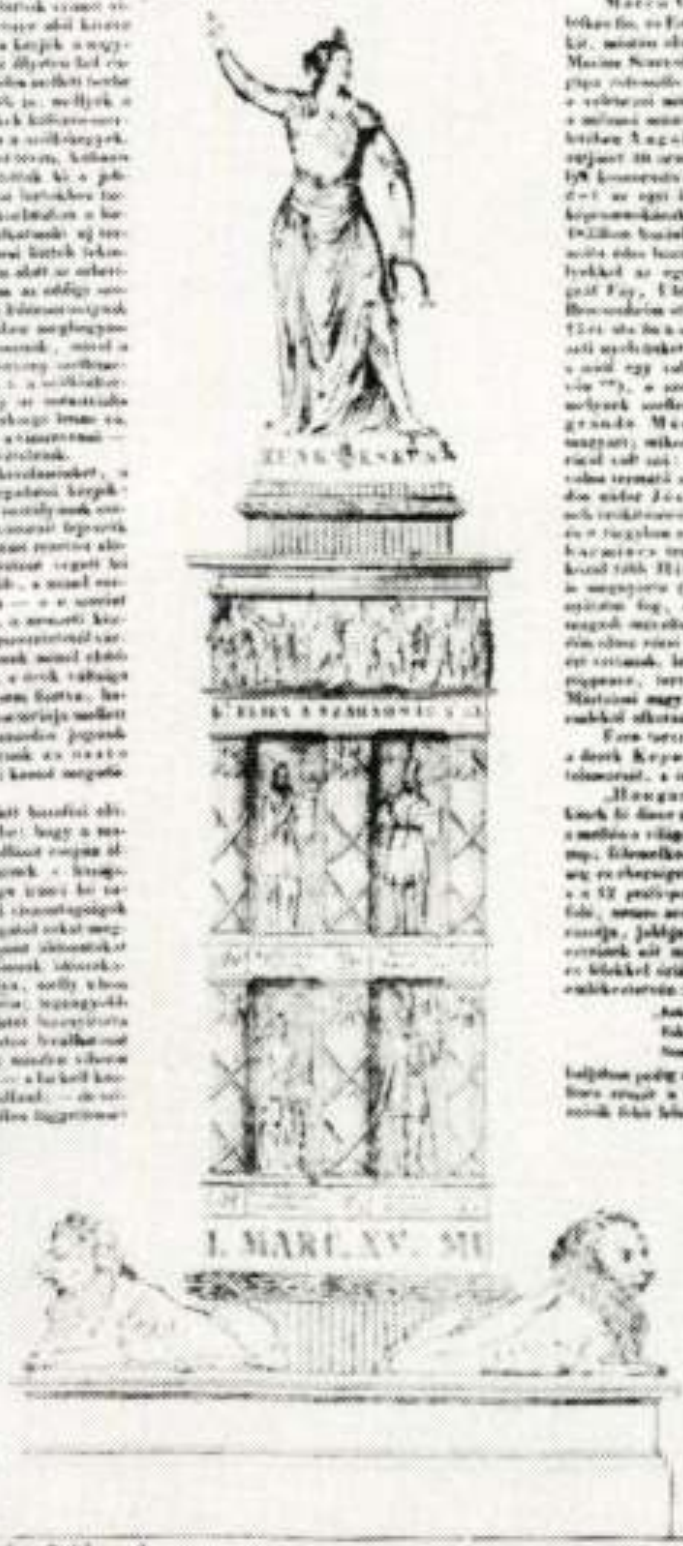

A szabadság oszlopa
Csoportok fel
(1848. Március 15-én emelték az ellenzéki Pesten.)

58

MAGYAR ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK GYŰLÉSE
KOLOZSVÁRT

58

60

60

VÖRÖS KÁROLY

CASAGRANDE, MARCO

Március 15-i emlékműterv — 1848 áprilisában

Érdekes cikk jelent meg 1848. április 22-én a Kassán kiadott Képes Újságban, Magyarország akkor még egyetlen képes hetilapjában. A cikket, melyet „*Májer István tanár*" írt alá, fametszetű kép egészítette ki. „*A szabadság oszlopa Casagrande-tól*" — állt a cikk címeként, s alatta magyarázatul: „*1848 Mártzius 15ke emlékeül fölállítandó Pesten a szabadság-téren*". Ezt követően a szerző elmondja: „*A békés úton kivívott szabadság diadalérzetében lelkesbjeink aláírást nyitottak egy Pesten a szabadságterén emelendő oszlopra. Ez helyes, ezt országszerte örömmel értettük. Illő, hogy remek cselekvéseit a nemzet megünnepelje, műremekek által örökítse s ezek által egyszersmind a kor nagyszerű eseményeit és magasztos honszerelmét késő unokáiba is átlehelje*". A kép klasszicista ihletésű emlékoszlopot ábrázol. Két legjelentősebb darabja az ilyen típusú emlékműveknek: a Napóleont dicsőítő Vendôme-oszlop és az 1830. évi júliusi forradalom emlékére a Bastille helyén emelt hatalmas emlékoszlop már állt akkor Párizsban. Ezeket olyan hasonló monumentumok követték, mint például az 1843-ban felállított londoni Nelson-oszlop és az 1856-os brüsszeli, a győztes 1830. évi forradalomra emlékeztető ún. Kongresszusi-oszlop vagy a még későbbi, berlini győzelmi oszlop. Ha művészileg, stílárisan már túlhaladott is ez az emlékmű-forma, funkciója korántsem divatjamúlt: az egyalakos emlékszoborral szemben igen alkalmas kollektív cselekvések, absztrakt fogalmak, szimbólumok kifejezésére. A tervezett pesti oszlop eszmei tartalmára Májer cikke külön felhívja a figyelmet:

„*Hungária szellemdús hölgy alakjában, kinek fő dísze, mintegy koronája hazánk czímere, a mellén a világosság és honszeretet tüzét sugárzó nap; fölemelkedvén a nagylelkűség, erő, hősiség és éberséget jelképező négy oroszlánytól őrzött s a 12 pesti pont allegóriáival ékesített talapzat fölé, nemes arczvonásai a szabadságot híven ábrázolja [!], jobbja égbe nyúló újjaival a magyarok ezreinek sőt millióinak Mártzius 15ki egy szív és lélekkel óriásilag fölharsogott ama fogadására emlékeztetvén:*

'Esküszünk
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk',

baljában pedig diadalmi öntudattal a széttépett bilincs részét a világnak bemutatja, mely bilincs másik felét hősileg lábával tiporja; intvén a népet, hogy szabadságával visszaélni rettegjen, a közerőt szakadások által ne gyengítse; hanem inkább a testvériség, keresztyén szeretet által magát consolidálja: nehogy a zsarnok erőszak fejünkre nőve, lábalól kifeszítse a rabláncokat és újra a népek nyakába fűzze."

Rendkívül jellemző az allegória dagályos magyarázatának végéhez fűzött értelmezés, amely az ábrázolástól teljesen (ám a konkrét március végi, április eleji politikai helyzettől éppen nem) független, s teljes összhangban van a lap liberális, de antiradikális tendenciáival, amennyiben a szabadsággal való „visszaélés"-nek — vagyis a forradalom továbbfejlesztésének — a parasztság, a céhlegények, munkások és a radikális értelmiségi ifjúság részéről egyaránt várható veszedelmére figyelmeztet.

Az emlékmű-tervről közölt rajz elég kezdetleges, ezért nem állapítható meg egyértelműen, hogy kerek oszlopról vagy szögletes formájú pillérről van-e szó. Az a körülmény, hogy a leírás a 12 pont allegorikus ábrázolásáról beszél, és a képen ebből négy látható, inkább kör alakú alaprajzot valószínűsít — különben ugyanis vagy 16 mezőt kellett volna allegóriákkal kitölteni (vagyis néggyel többet, mint ahány pont volt), vagy azt kellene feltételezni, hogy az emlékművet háromoldalú hasábnak tervezték. Ez esetben azonban értelmetlen lett volna a négyzet alakú talapzatot négy oroszlánnal díszíteni. (Ennek ellene látszik szólni viszont az, hogy az oszlop tetején álló szobor kétségtelenül kör alakú talapzata alatti koronázó párkány és a láthatólag március 15. egyes jeleneteit ábrázoló dombormű-sorozat között olyan vak keretezés látható, amely csak szögletes formájú test valamelyik oldalán képzelhető el.) Viszont hengeres oszlopra vall a nőalak talapzatának megszakított felirata: ZÜNK ESKÜS. Az egyértelmű válasz nehéz: a legvalószínűbb, hogy a művész csak hevenyészve dolgozta ki a tervet. A kidolgozás rögtönzött voltát valószínűsíti a terv igen gyors megjelenése is: ahhoz, hogy a rajz április 22-én Kassán megjelenhessék, a fametszet ducának a szöveggel együtt Pestről, sőt, valószínűleg inkább Esztergomból (ahol ekkor a művész és a cikk szerzője is feltehetően tartózkodott) legalább április 10. táján már el kellett indulnia. A tervnek tehát legkésőbb április első hetében készen kellett lennie. A gyorsaságot azonban ez esetben nem kell meglepőnek tartanunk: rutinos művész készítette a tervet.

Marco Casagrande neve akkor már nem csak a hazai képzőművészeti élet néhány bennfentese előtt volt ismert. A 44 éves olasz 1833 óta dolgozott Magyarországon. Pyrker János László egri érsek hívta meg a tehetséges művészt, akit velencei pátriárkasága idején ismert meg. Casagrande nagy szerepet kapott az egri székesegyház építésében: ő készítette el annak külső és belső szobrászati díszeit csaknem teljes egészében — emellett portrékat is mintázott. 1837-től Pesten volt műhelye: itt alkotta, legalábbis részben, az egri székesegyház belső szobrászati díszeit, de 1838-ban a fáji Fáy-kastély és a Heves megyei andornaktállyai Mocsáry-kastély szoborműveit is. Kiállított a pesti műegylet 1841. évi tárlatán. Pesti működésének legfontosabb terméke az Ullmann-palota nagytermének az Olimposzt, a Parnasszust és táncoló géniuszokat ábrázoló bájos domborműegyüttese. Mindez jó ajánlólevél volt számára ahhoz, hogy a kor legnagyobb hazai építkezésének, az esztergomi bazilikának külső szobrászati munkáira megbízást kapjon. Casagrande 1841-ben költözött Esztergomba, ahol 1848-ig maradt; ekkor (pontosan egyelőre nem tudjuk, mikor) visszatért Olaszországba. Az 50—60-as években azonban még visszalátogatott, és 1880-ban bekövetkezett haláláig hazájában magyar megrendelésekre is dolgozott, elsősorban az egri érsekség számára.

Casagrande jelentőségét azon-

Budapest 1982/3

Emlékek, anekdoták a Tanár Úrról

Fényképeim Kodályról

Kodály Zoltánt 1932 decemberében Kecskeméten ismertem meg, amikor szülővárosa az 50. születésnapján ünnepelte. Emlékezetem szerint a Vásárhelyi-kórus énekelt. A műsor után rózsacsokrot adtak Kodálynak, amit ő azonnal szétosztott közöttük. Ott álltam a színpad szélén, talán azt gondolta, odatartozom. Mosolygott, mikor közölte, hogy nekem nem jutott. Nem is járt nekem, véletlenül voltam ott.

1961-ben a Magyar Híreknél voltam fotóriporter. Kodály 80. születésnapjára készültünk. Sok képet akartunk közölni. „Vállalod?" — kérdezte tőlem Szántó Miklós. Gondolkodás nélkül igennel válaszoltam. Kodályék lakása pár lépésnyire volt a szerkesztőségtől. Bemutatkoztam, elmondtam, mi a tervünk s mi a feladatom, illetve feladatunk. „Hogy-hogy? Az én feladatomat is meg akarja magyarázni?" — kérdezte Kodály. Még mielőtt válaszolhattam volna, elmesélt egy történetet: „Tudja, az Akadémián volt a munkahelyem, és egy napon beállít hozzám Vikár László, hogy őt idehelyezték. Miért, — kérdeztem —, talán maga kakaskodni akar a szemétdombon? — Lehet — mondta Vikár. — Jó, jó, de a kakast idővel levágják, de a domb marad".

Azután elmondtam, hogy szeretném elkísérni útjain, iskolákba, próbákra, sétákra és mindenhová, ahol érdekes fényképeket készíthetnék. Soha semmiféle nehézség nem volt. Saját kocsijukon is elvittek, de néha a Világszövetség Cadillacje is megtette. (Kodály ebben az időben elnökségi tagja volt a Magyarok Világszövetségének.) Sokszor izgultam kocsikázás közben, hátha nekem is szolmizálni kell. Biztos, hogy nem sikerült volna. Így nagyon jól jött, hogy elég sokat tudtam Goethéről, Adyról, Beethovenről, Hindemithről, de Sosztakovicsról majdnem mindent Kodálytól tanultam meg

1961 kora nyarán új programra tettem javaslatot: „Szeretném, ha Tanár úrék néha feljönnének a budai Várnegyedbe". „Nem bánom, felmehetünk, de ha valamit kérdezek a Várnegyedről, tud arra válaszolni?" „Tessék kérdezni!" „Miért nevezik a kaput Bécsi-kapunak?" Szerencsém volt, tudtam, hogy régen Szombat-kapunak hívták. A mai elnevezés török kori emlék, Becs-kapuszu. Hozzátettem: a mostani kapu akkor készült, amikor a Budavári Te Deum.

A vári séták igen jól sikerültek. Nem volt több kérdés, inkább én tanultam sokat. Például, hogy mi volt a Hébé-kút. Az Úri utca majd minden lépcsőházába, udvarába bementünk. A Szentháromság téri Pallas Athénészoborról is megtudtam, hogy hol van az eredeti. Amikor úgy láttam, hogy fáradtak — én legalábbis az voltam —, javasoltam, menjünk be a Ruszwurm

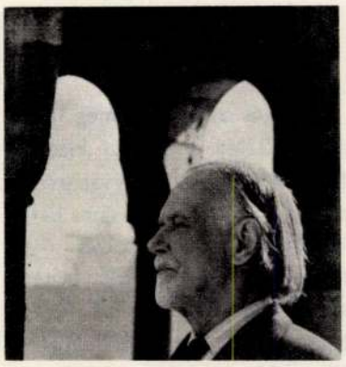

cukrászdába egy kávéra. „Én nem szoktam ilyenkor kávét inni" — hárította el a Tanár úr. „Talán a Tanár úr még nem is járt itt benn? Lehet mást is fogyasztani, még a Habsburgok is be-betértek ide" — próbáltam érvelni. „Látja, ezért nem voltam itt soha" — válaszolta Kodály. Erre már nem tudtam mit válaszolni. Végül Sárika segített, mondván: ő megnézné belülről is, és megkóstolná a híres krémest. Így is lett.

Vámos László

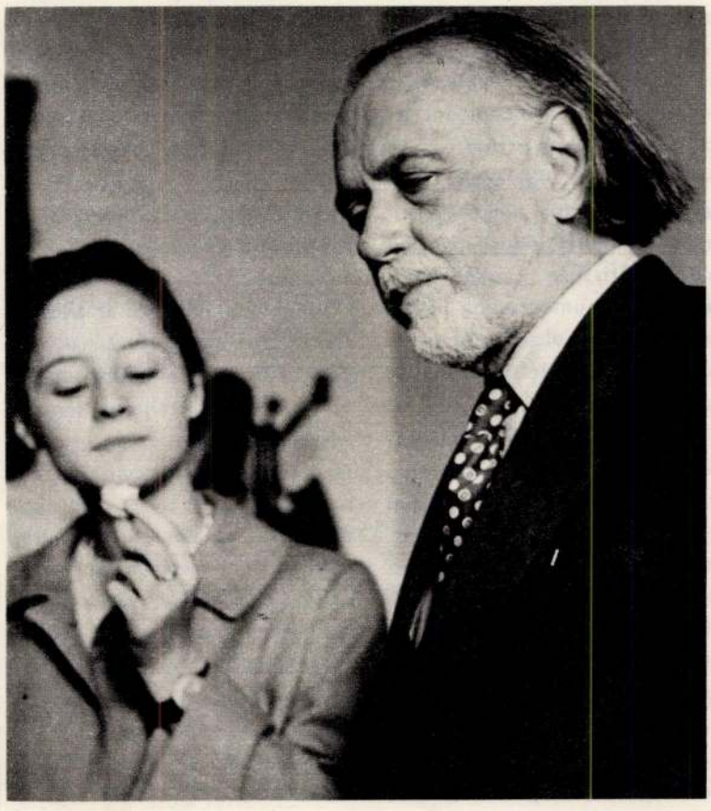

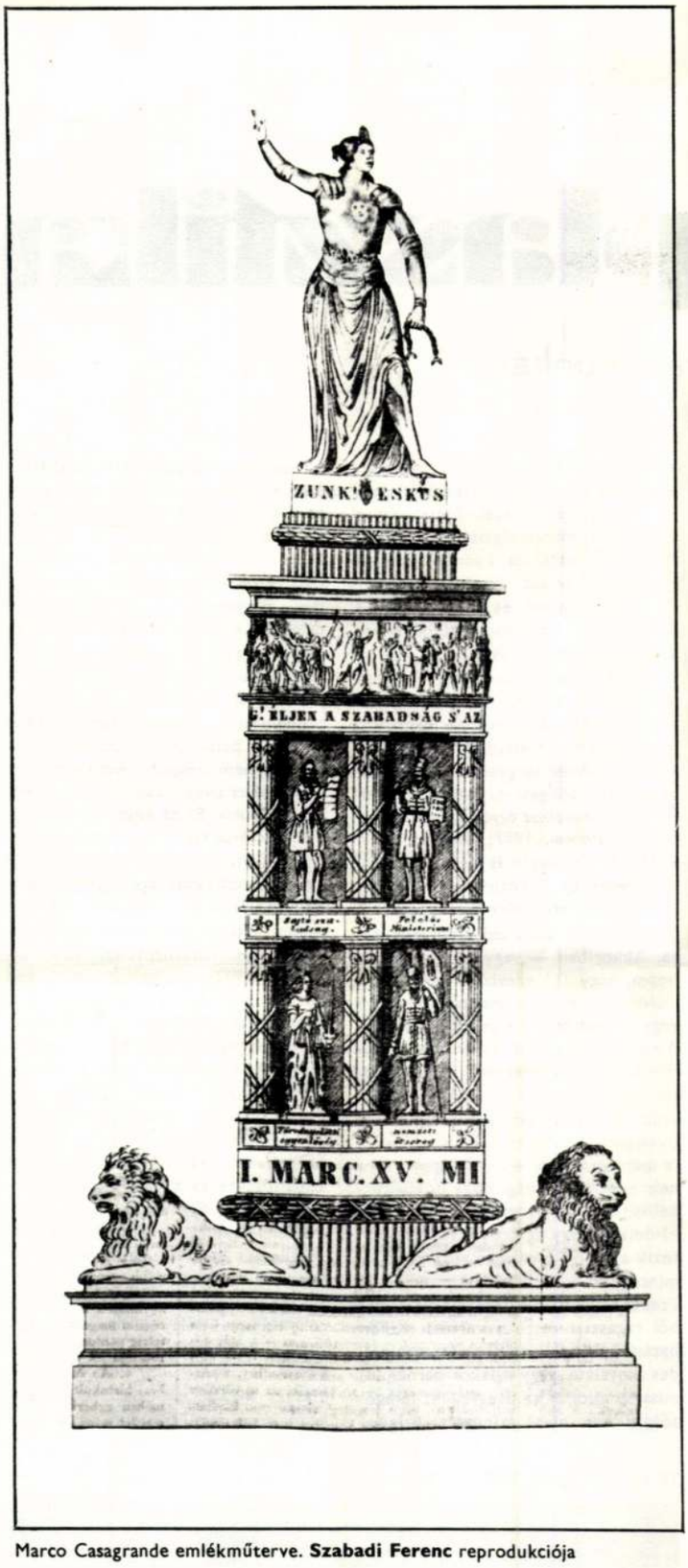

Marco Casagrande emlékműterve. **Szabadi Ferenc** reprodukciója

ban nem csak ma is álló — korrekt, de művészileg nem igazán jelentős — műveinek közvetlen hatásán tudjuk lemérni. Ha nem hallgathatjuk is el, hogy sorra elnyerte a hazai szobrászok elől a legjobb megrendeléseket, el kell ismerni, jelentős pozitív hatást gyakorolt a kortárs hazai művészet fejlődésére. Bár megkésve, de ő honosította meg nálunk a tisztultabb, artisztikusabb és igényesebb itáliai neoklasszikus szobrászatot — a polgáribb, érzelmesebb bécsi irányzattal szemben. Nagyszabású egri, majd esztergomi munkáinak a kivitelezése kapcsán pedig a részfeladatokkal megbízott nagyszámú hazai segéderő foglalkoztatásával mintegy műhelyt teremtett, melyből néhány, legalábbis közepes képességű, itthoni szobrászati feladatokat megoldani képes kőfaragó is kikerült.

1848-ban már 15 éve Magyarországon él. Egri magyar lányt vesz feleségül, „beszéli nyelvünket, viseli bajszunkat és attilánkat". Lehet, hogy a reformkor nagy fellendülésének sodrában, és kivált házassága után, arra is gondolt, hogy végleg Magyarországon telepedjék le. Erre utal, hogy nagy energiával vett részt a hazai monumentális emlékmű-szobrászat megteremtésére irányuló — és a jól képzett tehetséges szobrász számára nagy lehetőségeket kínáló — mozgalmakban: elsősorban az 1840-es évek elején egy Mátyás-emlékmű, majd 1847-ben a József nádor-emlékszobor tervezett felállítása körül kialakult vitákban. A tervekből egyik esetben sem lett szobor. A Mátyás-szobor kapcsán Casagrande szembekerült a kor nagy magyar szobrászával, Ferenczy Istvánnal, egyik (és tulajdonképpen szinte egyetlen) művészi szempontból érvelni képes résztvevőjeként a széles sajtóvitának s a történeti-művészi-politikai érvek mögött időnként már nyersen érezhetővé váló kenyér- és pozíció harcnak. E harcban a József nádor-emlék elkészítésénél Casagrande már patriotizmusára hivatkozik: „*Alulírt, kit e szép hon több mint évtizede ápol keblében, polgári kötelességének ismeri szóval és tettel járulni a tervezett emlék művészi becsének lehető fokosításához . . . Én nagy szerencsémnek tartandom mindig, ha bármi hasznost és szépet művelhetek ez országban, amelyet mint második hazámat szeretek és tisztelek*". Harminc tervrajzot készít (vagy legalább is ígér) — de ez az emlékmű is csak terv marad. Casagrande, hogy neve akkor már nemcsak a főpapi és főúri vagy nagypolgári megrendelők, hanem szélesebb körök előtt is ismert, nemcsak e vitáknak köszönheti, hanem Májer Istvánnal, a hercegprímási udvar egyik — a korabeli népnevelés, majd később, elsősorban az *István bácsi naptára* révén, a színvonalas közművelés terén is kétségtelen érdemeket szerző, képzőművészetileg is tevékeny — papjával kötött barátságának is.

1848, a nagy átalakulás újabb lehetőséget kínál — ne legyünk rosszhiszeműek — az éppúgy magyar, mint olasz patrióta Casagrandenak. A márciusi emlékmű tervét propagáló cikkben (láthattuk, ezt is Májer írta) talán nem véletlenül kap oly nagy hangsúlyt Casagrande kettős politikai elkötelezettsége: „*most, midőn olasz vérei és magyar hontársai a szabadságért vívtanak, lelke szárnyain az örökkévalóságba röppenve terv és minta készítéshöz fogott, a Mártziusi nagy napoknak a szabadság oszlopát emlékül alkotandó.*" A jóbarát tudja, mire hivatkozzék. Hiszen a mindeddig a magas klérushoz és az arisztokráciához kötődő Casagrande, aki a reform nemesi közvélemény (és éppen a Pesten e napokban különösen nagy szerepet játszó Nyáry Pál) által támogatott Ferenczyvel néhány éve élesen szembekerült — nem alaptalanul tarthatott az éppen ezekben a napokban feltámadó idegenellenes hangulattól.

Egyelőre nem ismerjük, mi lett a visszhangja Casagrande ajánlkozásának és egyáltalán magának az emlékmű felállítására irányuló kezdeménynek. Ami azonban biztos: 1848-ban nem állítottak föl szobrot, sem másféle emlékművet a pesti Szabadság téren (vagyis a hajdani városháza előtti téren, melynek helyén ma az ELTE bölcsészkarának palotája emelkedik). Casagrande pedig hamarosan elhagyta Magyarországot. (Persze, ha a szobor elkészült volna is, aligha kerülhette volna el a győztes császáriak romboló kezét.) A terv önmagában és akkor is jellemző, ha indítékai nem egyértelműek. Egy kétségtelenül jó ízlésű és tehetséges művész pillanatnyi esetleges „helyezkedésénél" ugyanis lényegesen fontosabb mozzanatra utal: a politikai-társadalmi átalakulás művészi kifejezését váró társadalmi igény jelentkezését jelzi. Mennyire volt társadalmilag széles és megalapozott ez az elvárás — nem tudjuk. Felidézése 1848 márciusának immár 134. fordulóján talán így sem felesleges.

FRANK JÁNOS

Átlátszó plasztika

Bohus Zoltán munkái

Bohus Zoltán a professzorának, *Z. Gács Györgynek* (1914—1978) tanácsára választotta az üvegművészetet. Ha most üveget mondok, a világért se gondoljanak csak poharakra, flaskákra: az üveg itt a plasztika anyaga, a szobrász közlésének eszköze. Manapság nemcsak a műfajok határai mosódtak össze, hanem a hagyományos anyag-tár (bronz, kő stb.) is kibővült. Néhány éve Bohus váratlanul hűtlen lett az üveghez, a fém kezdte izgatni, a villogó krómacél, az ezüstszürke vas, a lomhafényű aluminium s az üveg unokatestvére, a plexi. Munkásságának egy évtizedét foglalta el a fémplasztika. Úgy látszik, szüksége volt erre az iskolára, hogy visszatérjen örök szerelméhez, az üveghez. Időközben az üveg ázsiója igencsak megemelkedett: Bohusnak mint üveg-tervezőnek mégcsak átnyergelnie sem kellett.

1966-ban fejezte be tanulmányait az *Iparművészeti Főiskolán*, s az újonnan létesített üveg szakcsoport tanársegédje lett; ma adjunktusa. 1967 óta kiállítóművész. 1972-ben a *Ferencvárosi Pincetárlat*ban, 1976-ban a fiatalok *Stúdiójá*ban, 1981-ben az *Iparművészeti Múzeum*ban — *Üvegterek* címmel — mutatott be önálló tárlatot. Tavaly részt vett a *Padovában* rendezett *XIII. Nemzetközi Kisplasztikai Kiállítás*on (ezt az olaszok Bronzettonak hívják, de azért tárt karokkal fogadták Bohus üvegeit is). A nyugatnémetországi *Kasselban*, a *Glaskunst '81* kiállításon 21 ország 120 meghívott kiállítója közül a II. díjat nyerte.

Budapesten felállított köztéri plasztikái közül hadd említsem a Martinelli téri telefonközpont homlokzatán látható — Csiky Tiborral közös — rozsdamentes acélreliefjét és a MÁV Közönségszolgálat irodájának Nagymező utcai (a Radnóti színpad melletti) frontját díszítő, nyomott O betű formából és vertikálisokból komponált hatalmas, tükörfényes krómacél-domborművét.

Bohus „fémkorszakában" hangsúlyozott vertikálisai feleseltek húsos, zömök, mégis könnyed térformáival, klasszikusan konstruktív fém, fémplexi, fém-üveg tárgyai pedig a csavar-anya-csavar zöngéjével árnyalt építményeivel (*Dinamikus egyensúly I-II* 1976; *Ipari kristályok*, 1977; *Oldható kötés*, 1977). Mennyiségre is tiszteletreméltó a rengeteg invenciót, kemény fizikai munkát, sőt, felszerszámozott lakatosműhelyt követelő alkotások sora. Akkoriban — vagy öt éve — azt írtam, hogy „*...ezekből a művekből is kiolvasható a majd megszülető darab vagy a következő ciklus alapgondolata. A síkból a harmadik dimenzióba, a tömondatosból az összetett tartományába, a passzívból a cselekvőbe lépve kutatja a tér vonzás-taszítás-egyensúly törvényeit*". Jóslatom bevált — azért is mertem idézni —, csak éppen arra nem gondoltam még, hogy Bohus térbelisége éppen üvegtárgyakban inkarnálódik, s hogy az aktivitásba beletartozik a nézők tevőleges részvétele is, mintegy az alkotás befejezéseképpen. Ezeket a plasztikáit üveglapok rétegeiből ragasztja össze a művész. Külön hatást kelt az üveg természetes zöldes árnyalata, vagy máskor barnás tónusa, amikor is az üvegfelület fémgőzökkel kap némi színezést. Szigorú matematikai és geometriai szabályok szerint konstruálja ezeket a műveit — az Iparművészeti Múzeum kiállításán az izgalmas tervrajzokat is kiállította —, érvényesülnek a fényáteresztés, fénytörés, sőt, a nagyítás fizikai, optikai törvényei. A Bohus-objektek palástját egymást metsző síkgörbék adják, éppen a felületek hajlásának megválasztása, s ezek meglepő metszésvonalai határozzák meg a tárgy tendenciáját. Tulajdonképpen akkor is teljes, befejezett plasztikák volnának, ha nem üvegből készítené őket, de mivel az üveg átlátszó, a palást alámögé látunk. Ez az anyag tüntető indiszkrécióval tárja föl a belsejét, maradéktalanul megmutatja a teret, vagyis a plasztikának egy újabb együtthatóját vezeti be: a semmit. De ez a semmi a többi tényezővel egyenrangú, nagyonis határozott valami. A *Térspirál I.* (1977), ez a torta formájú, dob formájú test éppen a hiányaival hat, a piramidális *Térspirál II.* (1978) állandó fejlesztésével izgat fel és nyugtat meg. A *Formula II.* (1981) rafinált egyszerűségét, először fölfogni sem tudjuk, később rájövünk, milyen világos törvényekre épült. A Bohus-üvegek sorozatán egyszerre van jelen a méltóságteljes állandóság és a mindig szellemes dinamizmus.

Főművében, a *Mexikói úti* földalatti végállomás mellett épült szökőkútban találkozott Bohus két kedvenc anyaga, az üveg és a polírozott krómacél. Hámori Béla építész szólt egy harmadik anyagról: a vízről. Hogy vízből is lehet plasztikát alakítani. Más és más tulajdonságokkal rendelkező anyag mind a három, a kemény

Krómacél dombormű (1976) a MÁV Közönségszolgálat Irodájának homlokzatán

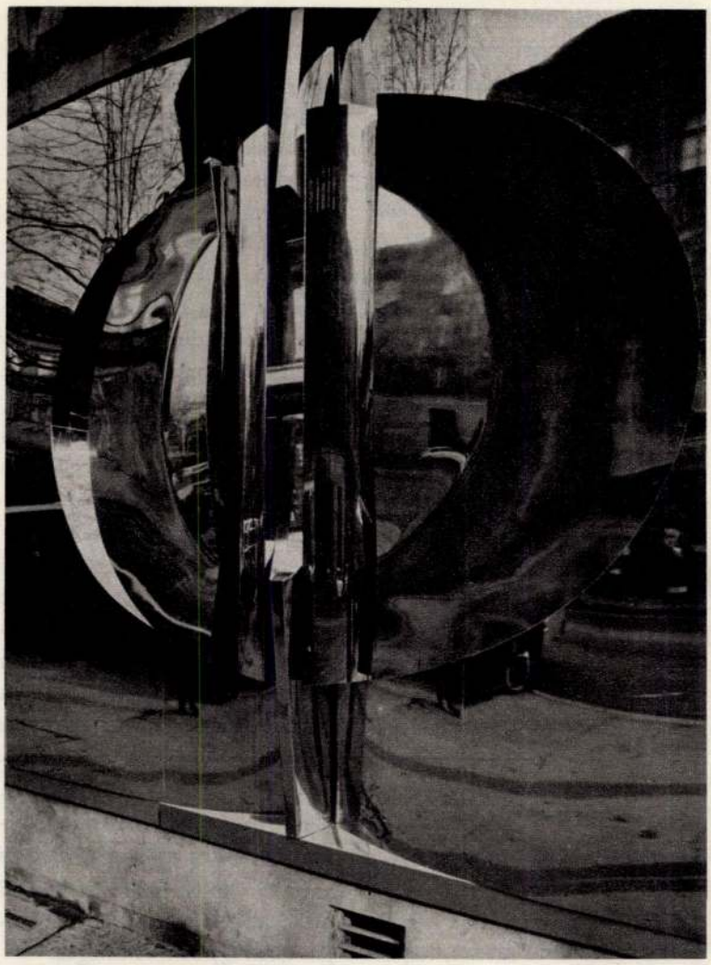

Térspirál II. üveg, 1978

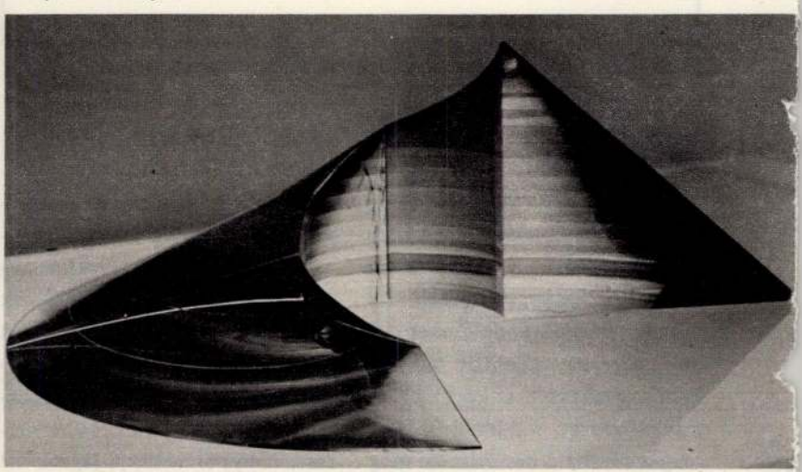

CASA GRANDE, Marco szobrász

Katolikus templomok Magyarországon. Szerk. Dercsényi Balázs. Irta: Török József, Marosi Ernő. Bp. : Hegyi & Tsa., 1991 XXXI. p.

CASAGRANDE

1949–50-ben, mikor a Heves-Egri Múzeum (ma Dobó István) megalakult, Dr. Czapik Gyula érsek a líceum gyűjteményét felajánlotta az államnak, s így került Canova szobra is a múzeum gyűjteményébe.

Irod: Csatkai 1925, 130–132; Szmrecsányi 1927, 560–566; Heves II. 1972, 175; Pavanello 1976, 129.

CASAGRANDE, MARCO (Miave, 1804 – Cison di Valmarino, 1880)

A 19. század első felében olasz földről Magyarországra került szobrászművészek legjelentősebb, legtöbbet foglalkoztatott alakja. 1820-ban kerül a velencei Képzőművészeti Akadémiára, ahol Luigi Zandomeneghi tanítványa. Műveire az akkori velencei pátriárka, a magyar származású Pyrker János László is felfigyel, s 1826-ban egy Keresztelő Szent János szobrot rendel tőle, majd az 1830-as évek elején már egri érsekként Egerbe hívja. A művész ezután kisebb megszakításokkal 15 éven keresztül Magyarországon alkot. 1833–42 között készíti az egri székesegyház teljes külső és belső szobrászi díszítését.

Itt bemutatott rajza az egri Székesegyház oromdíszének központi alakjaihoz készült (Kat 264). Egri tartózkodásának első éveiben több portrét készített (Pyrker érsek, Durcsák kanonok, Siskovits és Mednyánszky jegyzők, valamint apja mellszobrai, 1835–1836). 1837-ben Pestre költözik, s 1838-ban reprezentatív domborművekkel díszíti az Ullmann palota dísztermét (Parnasszus, Olymposi Istenek, Nimfák tánca).

1839-ben Mocsáry Imre megrendelésére faragja a Vendégszeretet, Béke, Barátság allegórikus domborműveit, melyek az andornaktállyai kastély homlokzatát díszítik. Befejezve egri munkáit, 1843-ban kezdi el az esztergomi székesegyház szobrainak faragását.

1845-ben Fáy István foglalkoztatja, aki három nagyméretű gipszdomborművet rendelt meg a művésztől fáji kastélya számára (Auróra, Lukrécia, Pán a nimfákkal). 1842-ben több tervet készített a Mátyás emlékműhöz, melyek nyomtatásban is megjelentek. 1847-ben József nádor emlékművére pályázik, majd 1848-ban a márciusi forradalmi események hatására „Szabadságoszlop" tervet készít. 1848 nyarán visszatér Velencébe, később Cison di Valmarinoban telepedik le. Hazatérése után főként a Gera család számára dolgozik, melynek coneglianói palotáját szobrokkal és domborművekkel díszíti.

Casagrande Marco közel két évtizedes munkásságával a legjobb megbizatások elnyerésével a hazai szobrászat fejlődését késleltette ugyan, a szobrászat megkedveltetése, népszerűsítése és tanítványok nevelése terén azonban komoly érdemeket szerzett.

263 Keresztelő Szent János, 1828 81. TÁBLA

márvány, 70 cm
Eger, Érseki palota ebédlője, ltsz. nélkül

A közel fél életnagyságban ábrázolt szent az ovális talapzatból kiemelkedő sziklán ül, bal kezével a mellette ülő bárányt fogja, jobbjával az állatra mutat. A szoborról az 1829-ben kelt Cicognara levél tudósít, melyben a velencei akadémia elnöke a szobor befejezé-

Művészet Magyarországon 1780–1830
MTA MKCS – MNG Bp. 1980.

rakottavázlatai képviselik. Bár számos tanítványa volt, természetes egyéni művészete nem találhatott magasszintű követőkre. Hatása alól azonban senki sem vonhatta ki magát. E hatás hazai vonatkozásban főként Ferenczy István művészetében mutatkozik meg (lásd ott), de Huber József, Dunaiszky Lőrinc síremlékei is e talajra vezethetők vissza.

A Canova hatását mutató, Masgyarországon tevékenykedő oalsz szobrászok közül Marco Casagrande (Eger, Esztergom) és Pietro Tenerani (Fót) neve és művei emelhetők ki.

261 „Elena" mellszobra 51. TÁBLA

terrakotta, 64 cm
Jelezve: AN. CANOVA F. 1812.
Drippey Miklós tulajdona, Bp.

Szembenézetben ábrázolt fiatal nő mellszobra, kerek talapzaton. A fej kissé előredől, haja konytba tűzve, mell- és nyakrésze szabadon hagyott. Az arcrészen rózsaszínű, a fejen és a talapzaton fekete festés. Az itt kiállított terrakotta vázlat Canovának Isabella Albrizziről faragott márvány szobrához készült, (Velence, Palazzo Albrizzi), amelynek több korabeli másolata ismert. (márvány másodpéldánya: London, Lord Londonderry gyűjtemény, 1816; terrakotta szobor másodpéldánya a possagnói Canova múzeumban van.) Az 1976-os milánói Canova oeuvre-katalógus a budapesti szobrot is említi.

A szobor 1946-ban Lakatos Géza egykori miniszterelnöktől került mostani tulajdonosához. Védett.

Irod: Pavanello 1976, 121—122; Pál 1978. 190.

262 Keresztő Szent János 81. TÁBLA

gipsz, 65 cm
Eger, Dobó István Múzeum, ltsz. 13.126.

A gyermekként ábrázolt szent bárányбőrrel letakart sziklán ül, baljában hosszúszárú kereszt. Gömbölyded formái Canova ismert modorában simára finomítottak. A szobor 1812-ben készült, eredeti gipszpéldánya a possagnói Canova múzeumban.

Cicognara a velencei akadémia elnöke leírja, hogy 1817-ben gr. Blacas, római francia nagykövet a szobor márványban faragott példányát szerezte meg Canovától.

Pyrker érsek a szobrot feltehetően 1821-ben kaphatta ajándékba, amikor Canova Pyrkertől a possagnói templom építéséhez kért engedélyt.

Kazinczy 1830-ban írt rövid Pyrker életrajzában említi, hogy: „Egy lakosztályában áll Canovának egy gyermek Keresztelő Szent Jánosa, de csak gipszben. A nagy Művész a Művészség nagy barátját márványban akará megajándékozni, de a halál elakasztá feltételét." Pyrker halála után, 1847-ben a szobrot Majzinger Károly, Pyrker utolsó titkára vitte magával, s az ő hagyatékából Bartalus Gyula kanonok és ismert régész szerezte meg, aki nagyértékű gyűjteményével együtt az érseki líceum múzeumának ajándékozta.

séről értesíti Pyrkert. A szobor feltehetően 1833-ban került Egerbe, Casagrande személyesen hozta Velencéből.

Irod: Szmrecsányi 1927, 560–566; Heves II. 1972, 175; Pusztai 1973, 92.

264 Terv az egri székesegyház oromcsoportjához 79. TÁBLA

tusrajz 38 x 22 cm
Felirata a Szeretet nőalakja alatt: Magna et Caritas. La Carita la figuro come maestra nell' Amore di Dio, e del prossimo, come insegna S. Paolo-Caritas fraternitatis invicem diligentes – Quindi con due putti che a vicenda s'abbracciano – l' Amor di Dio, e del prossimo – distinti uno con fiamicella sopra la fronte e rivolto a fornirsi di Dio avendo l'altro in una mano fromento ed uva, per se e per gl'altri
A Hit szobra alatt: Sola Fides sufficit. Idea dell Autore. La Fede ha la croce ed il calice soliti emblemi: la poggia poi sopra le leggi Cristiane ed antiche che costituiscono la nostra credenza ed il potere die essa indicato nelle chiavi.
A Remény szobra alatt: In Te Domine, speravi. Umilia il cuore a Dio, e per i meriti di G. C. Tanto nelle buone come nelle anverse cose di questo mondo spera rimedio e pascia la vita eterna; l'ancora che ha il Genietto é il solito atributto: le spine ed il fiori in una mano indicano, e il cercio nell'altra l' eternita.
Eger, Heves megyei Ltár. Érseki Gazd. Ltár. Tervek II/2 g.

A tervrajz, az egri székesegyház főhomlokzatán álló központi szoborcsoport első variánsa, feltehetően 1832–33-ban készült Velencében, amikor Pyrker érsek Cicognaraval való levelezése útján kérte fel a művészt, hogy az általa megadott program szerint az épülő székesegyház szobrászati díszeit készítse el.

A vázlat 1834–35-ben kisebb eltérésektől eltekintve meg is valósult.

A Hit allegórikus nőalakja az ikonográfiai hagyományoknak megfelelően keresztet és kelyhet tart. Balra tőle a Szeretet nőalakja áll, két gyermekkel, melyekkel a Pál apostol tanítása szerinti isteni és felebaráti szeretetet fogalmazta meg. Kezével a Hit tartotta kehelyre mutat.

A szoborcsoport harmadik alakjában, a Reményben, az örök életben vigasztalást kereső lélek szimbólumát formálta meg. Érzelmesebb, mozdulataiban is sokkal lágyabb megoldású a többinél, mellette kis géniuszok, kezében az örök életet jelképező kör és a reményt szimbolizáló horgony.

Irod: Voit 1934, 50–56; Pusztai 1973, 93–94.

DUNAISZKY LŐRINC (Libetbánya, 1784 – Pest, 1835)

A 19. század első három évtizedének egyik legtöbbet foglalkoztatott szobrászművésze. A libetbányai asztalosmester fia 1800-ban Besztercebányára kerül egy Barger nevű fafaragó műhelyébe, majd 1804-ben beiratkozik a bécsi Akadémia szobrászati osztályára, ahol H. Füger és J. M. Fischer tanítványa. 1809-ben Pesten telepedik le és az 1810-es évek közepétől már szinte az ország minden részéről kap megrendeléseket. Monumentális, gazdag szobrászi díszekkel ellátott oltárokat és szószéket farag és tervez. Az itt kiállított terve alapján kivitelezi az iharosberényi rk. templom oltárának tabernákulumát 1826-ban (Kat 267). Számos portrészobrot készít főnemesi megrendelésre. Legtöbbje ma már fellelhetetlen. A művészettörténeti szakirodalom 34 síremlékéről tud, melyek

többségükben alakosak voltak. Vidékre szállított síremlékei közül az 1818-ban Baján felállított Lagner síremléket, valamint Tessedik Sámuel Szarvason álló síremlékét (1822) ismerjük. Hasonló jellegű emlék Muslay Gábor epitáfiuma (Rád, rk. templom), melyet a művész az elhunyt domborműves mellképével díszített (1818). Az itt kiállított síremlékmodellje (1833; Kat. 265), melynek felépítése, témája (négyzetes mezőben gyászoló női alak) Dunaiszkynál a leggyakrabban alkalmazott típus.

Ugyanezt az igényt fejezik ki Dunaiszkynak a mitológiai alakokat és eseményeket megörökítő szobrai is. Több vallási tárgyú önálló szobra ismert, ezek egyikének mintadarabjául készülhetett az itt kiállított kisméretű, felettébb igényes Ecce Homo szobrocska. 1828-ban a Ferenciek terére szánt közkút pályázatra készítette terv – mely egykori tanárának, J. M. Fischernek a bécsi Franziskaner-Platzon álló Moses-Brunnját utánozza – ugyan első díjat nyer, de anyagi nehézségek miatt nem kerül kivitelezésre (Kat 268).

Dunaiszkyt nem egyszer vádolták, hogy anyagi biztonsága érdekében a „tömegtermelés" rabjává válva, nem értette meg a művészet társadalomformáló jelentőségét, s így „nem születhettek olyan hazafiúi ábrándokon nyugvó művei, mint amilyenek fiatalabb kortársát Ferenczy Istvánt lelkesítették." (Lyka 1943.)

A kor új stílusáramlatának, a klasszicizmusnak formai jellegzetességeit azonban megértette, s a bécsi akadémia szobrászati stílusát eredménnyel ültette át hazai talajba.

265 Síremlékterv 79. TÁBLA

gipsz (festett), 60,5 x 49,3 cm
Jelezve az oszlop alján: DUNAISKY. SC. 1833.
MNG, Szobor O., Itsz. 2607

A gipszdomború gyászoló női alakot ábrázol, aki egy kőtömbön ül, homlokát egy félbetörött oszlop szélére helyezett jobb kezére támasztja, leeresztett baljában mákgubókból font koszorút tart. Az oszlop tetején hajó alakú mécses.

A terv a Canova által újjáélesztett attikai sztéléformák hatását mutatja. A típus első hazai alkalmazója Dunaiszky Lőrinc volt: Lagner (1818), valamint a Hofmeister síremléken (1824) már ezt a gyászoló nőalakot láthatjuk.

Ez a modell letisztultabb, arányaiban, formáiban s mintázásában is kiérleltebb az előbbieknél, mintegy betetőzése a művész ezirányú próbálkozásainak.

Rokontípusa Ferenczy Kulcsár síremlékének (Kat 275), de Dunaiszky műve érzelmileg és plasztikailag gazdagabb. 1905-ben az örökösöktől történt vásárlás útján került a SZM, majd a MNG gyűjteményébe.

Irod: Petrovics 1932, 10; Kenczler 1908, 341; Pusztai 1972, 23.
Kiáll: SZM Modern szoborgyűjtemény 1926, 1932.

266 Ecce Homo 78. TÁBLA

fa, 22,5 cm
Felirata az oszlop előlapján: ECCE HOMO
MNG Szobor O., Itsz. 2606.

Hatszögletes talapzaton álló gömbdíszes oszlop mellett áll a töviskoronás Krisztus. Egy-

Marco Casagrande

Épületdíjító yobra

Bp. IV. Baross u. 72

Rajna György: Elyámolás a külső kerületek műemlékeiről

Budapest 1982/12

Marco Casagrande

Magyar Nemzet 1983. III. 17.

Értékes gyűjteménnyel gazdagodott az egri Dobó István Vármúzeum. A gótikus palota földszinti termében kiállítás nyílt meg Marco Casagrande épületszobrász remekműveiből és a munkásságát szemléltető dokumentumokból. A bemutatót az év végéig tekinthetí meg a közönség.

◆

A Budapesti Történeti Múzeum második alkalommal vállalkozik arra, hogy fotókiállításon mutassa be egy-egy budapesti városrész mai arculatát. Szerdán a Budavári Palotában nyílt meg a Belső-Terézváros című fotótárlat, amelyen kétszáznégy pályázó összesen 446 házról küldött fotója szerepel. A házak jelenlegi állapotáról, az ott élők mindennapjairól mintegy 3500 kép került a tablókra.

1983. III. 17.

CASAGRANDE, Marco

Szabó Júlia: Emlékmúzeum, ahol Magyarország
= Új Művészet, 1992. 1. 45. p.

Új Művészet 1992

(Comparison of Jewish philosophy with pagan mythology. Translated into Latin by Georgius Trapezuntius.) Ca. 1460–1470. Florence. With the arms of King Matthias. Originally bound in violet velvet binding, now rebound in nineteenth-century Turkish leather binding. The guilt edge with polychrome decoration (made in Buda) has survived. – BUDAPEST. Egyetemi Könyvtár. Cod. Lat. 6.

58. GREGORIUS MAGNUS: Dialogi. (Dialogue on the lives of saints.) 1488–1490. Florence. Illuminated by Gherardo and Monte di Giovanni. With the unified armorial bearings of King Matthias and Beatrice. Rebound later. – MODENA. Biblioteca Estense. Cod. Lat. 449. (= α G. 3. 1.)

59. GREGORIUS MAGNUS: Homiliae. (Exegetic homilies.) Ca. 1485–1490. Florence. Illuminated by Attavante. With the arms of King Matthias. Rebound later. – MODENA. Biblioteca Estense. Cod. Lat. 448. (= α. U. 4. 9.)

60. HILARIUS PICTAVIENSIS: De Sancta Trinitate. (A polemic against Arian heretics.) Ca. 1460–1470. Florence. With void branchwork. With the arms of King Matthias. In the original crimson velvet binding, with gilt edge in polychrome decoration (made in Buda). – ZAGREB. Nacionalna i Sveucilisna Biblioteca. R. 4071.

61. CHRYSOSTOMUS, IOHANNES: Hermeneia. (A homily on one of St. Paul's Epistles, in Greek.) Fifteenth century. Only one headpiece is decorated. The arms of King Matthias are painted over with those of Henri II, King of France. A note in a contemporary hand reads: "Re dungaria". – PARIS. Bibliothèque nationale. Graec. 741.

62. CHRYSOSTOMUS, IOHANNES: Hypomnema. (Commentary on the Gospel, in the form of homilies. In Greek.) Unilluminated. No armorial bearings. A later record in it says the volume originates from the Corvinian Library. This remark may have been based on the old binding, as it is now in another binding. – VIENNA. Österreichische Nationalbibliothek. Theol. gr. 1.

63. CHRYSOSTOMUS, IOHANNES: Hypomnemata. (Similar to No. 62. In Greek.) Eleventh century. Unilluminated. The first initial has been cut out. In the original, gilded Corvinian leather binding bearing a heraldic shield, with gilt

Casagrande, Marco 9, 13, 17, 50
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991..

DÉRY Attila: Budapest eklektikus épületszobrászata. Bp. : OMF, 1991

CASAGRANDE, Marco szobrász

LŐVEI Pál: A fáji Fáy-kastély. Kutatási jelentés, 1986. = Műemlékvédelem, 37,1993,4. 238 - 242. ill. E

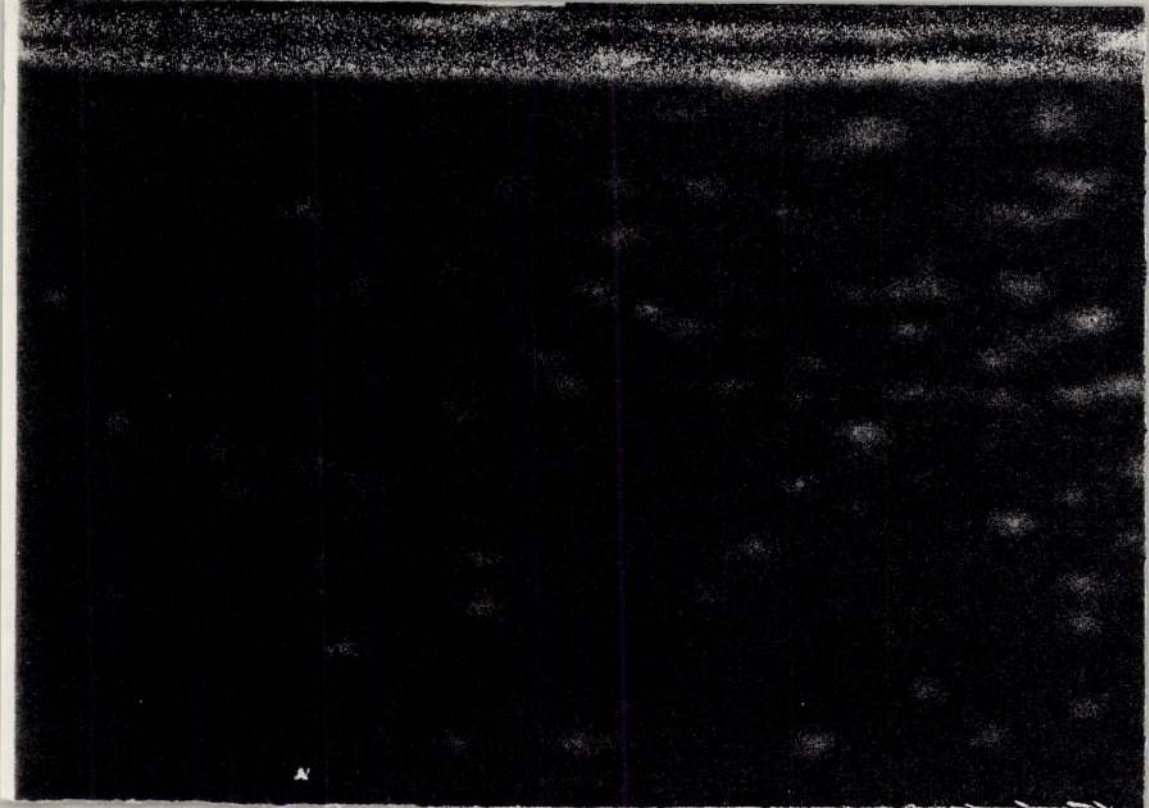
A'

CASPAR, Carl festő

Károly Ambrus váci püspök arcképe

Váci Pantheon. Vác, 1992.

27 p.. ill

Celli kőfaragó

(1883-87)

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének műemlékei. Bp. : OMvH, 1993 170.

Saághy István 651
Saáry Éva 1625
Šaban, Ladislav 729
Sági Károly 106
Sági Sándor 2592
Ságvári Ágnes 551, 1222
Ságvári György 1183
Sajdik Ferenc 2593
Salamon László 369, 901
Salamon Nándor 1554, 1621, 1667, 1688, 1875, 2036, 2116, 2374, 2443, 2446, 2470, 2511, 2531, 2574, 2675, 2742, 2774
Salert, Francois 985
Salgo, Nicolas M 432
Sallai Katalin 2594
Salló István 2595
Saltzer Ernő 999
Salzmann, Siegfried 1536
Sámi Mihály 596
Samu Géza 2596
G.Sándor Mária 816, 930
Sándor Pál 523
Sándorfi György 902
Sándyné Wolf Katalin 522
Santău, Stela 2464
Sántha Ferenc 1727
Sári Katalin 689
Sarkadi Péter 2597
Sarkantyú Judit 2598
Sarkantyú Mihály 2167, 2598
Sarkantyú Simon 2598
Sárkány József 1952, 2686
Sárközi Zoltán 1325, 1630, 1845, 1957
Sármány Ilona 121, 1273, 1326, 1327, 1423, 1526, 1555
Sáros András Miklós 533, 2599
Sárosdy Judit 2421

ll. D. K.

CASANOVA András szobrász

1753. Vác, püspöki palota, ajtók, ablakok 165.,— forintért

1753. Vác, Zöld ta mealomhoz kövek, ajtó, ablak

1753. Püspökhatvan, r. kk. templom, főoltár munkáiért, ajtókeretekért, szentélykorlátért fizetett összegből részesedik

Agghásy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I 177.l.

Casanova ~~Ferenc~~ Francesco

tartozkodása Köp-
cseingben Esterházynál
Ha kell, lásd

Müvészet

1902. XII. l.

Casanova, F.

Oczakov. T. 8445. A-B.

A középtérbeli várat a török hadihajók veszik körül, az előtérben pedig, a hol jobbról Kinburn bástyái bontakoznak ki, az orosz gyalogság és lovasság küzd a törökökkel, kiknek egy részét a vízbe szoritja, mialatt jobbról a megsebesült Suvaroff tábornoknak hivei az első segélyt nyujtják. Felirata

balra: PROSPECT VON OCZAKOW UND KINBURN,
am Ausfluss des Dniepers in das schwarze Meer, allwo dieser Fluss Liman gent wird,
mit der Vorstellung des berühmten Treffens, welches nahe bey letzterm Ort zwischen
den Russen und Türcken, den 12. Octobr. 1787 vorgefallen.
jobbra: VUE D'OCZAKOW ET DE KINBURN..... le 12 d'Octobre 1787.

alól balra: Fr: Casanova ad Natur: pinxit. C: Schütz delin:
jobbra: Chr: a Mechel excudit Basileae 1788.
legalól középütt: Cum Privilegio.

Sz. rem., már. a vk. 28.3: 42.4 cm.
Ch: Mechel: Vorstellungen Basel 1790.

M. D. K.

CASANOVA Francesco festő

Velence, Firenze, Párizs, Dresda,
Párizsban „Peintre du roi" 1783-tól
Bécs

Garas XVIII. 7. 211. l

M.D.K.

CASANOVA Francesco festő

1727- 1802

Alsókorompa Brunsvick kastig két tájkép

Garas XVIII. 17. 211. l.

Casanova Giovanni Battisto, festõ. Bécs.

XVIII. száz.

Magy. Hirmondó. Bécs. 1792. II. szak. nov. 27.
780. l.

Gregus Imre festő (1856-1910)

Pesti Hirlap. 1885. VII. évf. jul. 13. 4.

Meiszöly Géza és Gregus Imre

tehetséges festőművészek....

MDK

Case Iván festő, Zágráb

Horvátországi paraszt leányok, 186o

Szatmári Gy: Adatok 61 művész 28o művéről. Pesti Műegylet vásárlásai. 1853-63. Kézirat.

Case J á n o s, horvát festő. Az 1850—60-as években Zágrábban élt. 1860-ban a pesti műegylet aug.—szept. kiállításán Paraszthéz Zagoriában (120 frt.) és Horvátországi parasztlányok Posavinából (400 frt.) cz. képeit állította ki. Az utóbbit 300 frtért a műegylet vásárolta meg.

Kiáll. lajstrom.

Case János
horvát festő

1907

Brodszky Sándor

Vasárnapi Ujság 18-ik számához 1861.

Egy hang a jegyzők és tanitók érdekében.

Somogymegye, Simonyi, april 24.

A Vasárnapi Ujság 16-ik sz. „Mi ujság?“ rovata közt egy följajdulást *„Két urnak szolgálni bajos“* czim alatt volt szerencsém megpillantani. Az abban foglalt tárgyat már igen sokan a legfeketébb szinben bocsátották az olvasó közönség elé, és ha valaki az ügy védelmére egyszer tollat ragadott is, azonnal el is hallgatott, pedig a tárgy igen is fontos.

Hiszem, meg fogja tehát engedni, hogy én alólirott, jól kimondva a szürös néposztályból, avatatlan tollamhoz nyuljak, és az érintett tárgyra szerény észrevételemet, de a velem egyszerü polgártársaimnak is véleményét itt elmondjam.

A jó tudósitó azon panaszolkodik, hogy mióta a falusi tanitók egyszersmind jegyzők is, a tanonczoknak több szünnapok adatnak, és eziránt a t. lelkész urak szenvedőlegesen viselik magokat. — Ne bántsuk a jó lelkész urakat! ismerik ők a népet, ismerik ennek és a tanitónak szükségeit, mert ők minden kis kunyhóban megfordulnak, azért tudják is, mit cselekesznek, és nem oly gondatlanok, hogy a tanitás körüli hanyagságot csak olyan könynyen elnézzék. — Kár ám a magyar embernek oly hamar megijedni, és mindjart tüzet kiáltani, ha valahol egy csomó kukoricza-szalmát lát égni! meglehet, hogy épen Rábavölgyön azon állitás igaz; de átalában nem áll igy a dolog, mert ha száz közül talán egy a hanyag; de van igen sok tanitó és község, kik megmutatják, hogy szeretett hazánknak munkára termett polgárai, és ama régi közmondást „a kecske is jóllakjék, a káposzta is egész maradjon“ teljesiteni képesek, mert jegyzői végzendőiket a rendes szünidők alatt végzik. Szerintem azok, kik oly igen följajdulnak azért a tanitó-jegyzőségekért, nagyon elárulják magokat, hogy a mi szép magyar alkotmányunkat nem ismerik, vagy ha ismerik, azt hiszik, miszerint az más alakban fog születni, és mint a mult rendszer, iszonyu sok teendőt hoz a jegyzőkre, pedig ez csak álom. Az alkotmányos életben mi a jegyzők teendője? hiszen a falubirájáé sem sok, hát a jegyzőé miért volna sok? Hónaponkint jön egy *currens*, ezt beiktatni, havonkint 20—30 vásár-czédulát irni, egész évben négyszer adót szedni, számadást egyszer megcsinálni, és még néha egy pár becslési irat elkészitése; de ha a jegyző az illető szolgabirót önként nem óhajtja látni, esztendőn át egyszer sem kényszerittetik erre. A teendők nagyobb része olyan, hogy a szorgalmas jegyző estennen is megteheti, a tanitás hátránya nélkül. 1850-ik év előtt egy folytában több évig biró levén, tapasztalásból beszélek. S igy ha találkozik tanitó, ki a jegyzői teendőkre a tanitásra rendelt órákat használja, az roszlelkü, és az ilyen sem jó tanitó, sem jó jegyző; ha pedig a község kivánná azt tőle, szintén rosz jellemre mutat, ott már nincs rend, ez pedig nagy baj! Csak községünkről szólok, melynek magam is tagja vagyok. Midőn kimondatott, miszerint jegyzőt szabadon választhatunk, egyhangulag a helybeli tanitónkra szavaztunk, és ő elfogadta oly föltétel mellett, hogy a tanórák alatt nem háborgatjuk, és mi ezt neki megigértük, de szavunkat meg is tartjuk, és hiszszük, hogy a lefolyt 4 hó óta sem a t. plebános urnak, sem a tanitónak adott szavunk nem teljesitése miatt panasza nem lehet. S igy van ez vidékünkön is átalában. Hol megtörténhetik, ám legyen meg, de 20—30 házból álló község nem teheti, hogy külön jegyzőt is tartson, a nagyobb községekben pedig fog gondoskodni a tanitó, de maga a község is, hogy értelmes segédre szert tegyen. Egyébiránt ismerek én oly jószivü derék lelkész urakat, kik, ha a szükség kivánja, maguk önként ajánlkozva végzik a tanitó teendőit, nem panaszkodnak, jól tudván, mily jól esik a szegény tanitó családjának is egy kis zsirosabb falat.

Ilyen derék lelkész a többek közt a mienk is Ns. Vidon, melynek mi filialistái vagyunk, Isten éltesse. — Természetes, erre még valaki majd azt felelhetné, ha egy nem képes, 4—5 helység tartson egy jegyzőt! — De igen szépen köszönjük mi az ilyen jó tanácsot, megtanultuk mi a lefolyt 10 év alatt, mily jó az a ker. jegyzőség, és ezen eszmével annyira megbarátkoztunk, hogy emlékét is ohajtjuk kiirtani unokainkból is. Most a jelen rendszer- és alkotmányos életben, ha egyszer meg is történik, hogy a tanitó véletlen eset közbejötte miatt egy pár szünnapot ád egész éven át : ez csak egy vagy két eset; de a szomoru emlékü 10 év alatt hányszor történt meg, hogy a jegyző nélküli helységbeli szülő iskolaköteles gyermekét egymásután is négyszer küldötte vásárlevélért előbb a tanitó és biró által kiadott bizonyitványnyal a ker. jegyzőhöz, mert azalatt a szegény szülő oly munkát tett, miből annyi pénzre kilátása volt, mennyit tehetősb szomszédjától kölcsönkért az egy perczig sem várakozó kényur számára!

Hát a tanitó nem volt-e kénytelen az iskolai órákat elmulasztani? fájdalom! de hányszor! mert a szegény tanitó jegyző nem lévén, fizetése igen sok helyen csak amugy feléből ment kezére, és hogy ezt is megkaphassa, csaknem minden héten kellett az illető szolgabiróhoz fáradoznia, kinek személyében igen sokszor egy idegen ajku diurnista lenézve utasitá a kerületi jegyzőhöz, ki azután kegyeibe fogadta.

A jó tudósitó azt mondja tovább : „tanitóink megéltek eddig is a jegyzőség nélkül!“ Ez igaz, hanem a lefolyt 10 év alatt sok mások is megéltek anélkül, a mik voltak, és szegény tanitóink, hogy családjaikat fentarthassák, miattok sokszor, és pedig a tanórák alatt, oly munkákat kénytelenitettek végezni, melyek sem állásukhoz nem illettek, sem testök nem szokta meg; — a jegyzőség pedig nagyon is hozzá illik a falusi tanitóhoz, és még igen alapos okoknál fogva a népnevelésre is hat, melyeket az, ki a falusi életet jól ismeri, és a nép viszonyait tudja, magának könnyen megfejthet. — Nekem is vannak gyermekeim, és pedig Isten kegyelméből fölös számmal, de panaszom nincs, és más polgártársaimnak, mennyire ezeket ismerem, szintén nincs a jegyző-tanitó ellen. — Annyi bizonyos, hogy a jól rendezett községben okos és szorgalmatos tanitó sokat tehet.

Uraim! ismerni kell a népnek és tanitóknak szegény helyzetét, és ezen segiteni nemcsak szóval, de tettel is a legszentebb hazafi kötelességünk, és nem, hogy a népre ismét oly terhet nyomjunk, melytől irtózik, hanem gazdálkodjunk, és azon legyünk, hogy a községek magokban találják fel az anyagi és szellemi jólétet, és igy azután majd a megelégedett emberektől a jegyző-tanitók közremunkálásával várhatunk oly derék honpolgárakat, mint a kik 12 évvel ezelőtt megmutatták Európának, hogy a magyar nemcsak élni szeret hazájában, de ha kell, hazájáért meghalni is szeret, és kész is! — *Petlanovits István*, földmives.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

\+ (*A pesti polgári kereskedelmi-testület*) Hollósy Béla és Pozner Lajos inditványa folytán bizottmányt nevezett ki magyar könyvvezetési és levelezési szótár, továbbá árunévjegyzék készitésére. A bizottmányban az Akademia részéről Fogarassy János fog közreműködni. A kereskedelmi testület minden vidéki társához felszólitást fog intézni ezen, nyelvtudományi és üzleti tekintetben egyformán fontos vállalatnak részökről is leendő támogatása végett.

\+ (*Az 1862-iki londoni iparmükiállitási palotához*) már megkezdődtek az előmunkálatok. Az épitéssel egész nyáron át 3000 munkás lesz elfoglalva. Ha ennyit a kiszabott dijért nem lehetne kapni, akkor a vállalkozók Belgiumból, Frenczia- és Németországból hozatnak munkásokat.

\+ (*Általában oly kocsit találtak föl*), melyet lég által lehet hajtani. A próbamenet sikerült.

Közintézetek, egyletek.

\+ (*A Kisfaludy-társaságnak*) april 25-iki ülésében ismét több rendbeli adomány lőn bejelentve. Az alapitók sorába álltak névszerint : gr. Batthyány Lajosné, Emich Gusztávné, Hertelendy-Karácsonyi Mária, Szücs Lajosné; gr. Batthány, Géza, Emich Gusztáv; Ranolder János, veszprémi püspök, Sztankovánszky Imre tolnamegyei főispán; a nagyváradi takarékpénztár, a pesti takarékpénztár (ez utóbbi 200 fttal). Lukács Móricz 50 ftos alapitványát 100 ftosra változtatta. — A Kisfaludy-társaság az utóbbi hetekben két tagját vesztette el : Szemere Pált és Vachott Sándort. Emlékőknek kegyelettel fog áldozni a társaság. — A pártolóknak járandó kiadványok első füzete : „Külföldi népdalok, Greguss Ágosttól,“ megjelent s a legközelebb elkészülendő második füzettel együtt fog szétküldetni.

\+ (*A pesti kereskedelmi-testület*) apr. 27-én tartott elnökválasztásánál 333 tag közt 160 Kochmeister Frigyesre szavazott. Határozott többséget igy nem tudhatván ki, május 6-ra uj választás rendeltetett.

\+ (*A budapesti kir. orvosegylet*) april 20-iki ülésében Flór Ferencz pestvárosi és Schmidt János pestmegyei főorvosokat, mint az orvosegylet néhai alapitó tagjait, egyhangulag a rendes tagok sorába iktatta. Batizfalvi S. testegyende-igazgató a térdbehajlottságról szólván, az intézetben meggyógyitott térdbehajlási esetet mutatott be. Patrubány G. gyógykezelése alatt levő oly beteget mutatott be, kiben erőszakos behatás után tüdőlégtag fejlődött. Végre Rózsay elsődorvos a marmaros-paulovai lugalos sós savanyuvizet mutatta be az egyletnek.

— (*Magyar Gazdasági Egyesület.*) Az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület igazg. választmánya rendes havi ülését f. é. *május 4-kén délutáni 4½ órakor* tartotta a köztelken, melyre az Egyesület tagjai számosan jelentek meg.

\+ (*Az erdélyi Muzeum egylet*) tisztelettel fölkéri a haza összes törvényhatóságait, hogy a jelen fontos időszakra vonatkozó kibocsátványaikat és körleveleiket, az erdélyi Muzeum okmánytára számára megküldeni, és jövőre is e közlemények megküldését a hazai tudomány érdekében elrendelni, és folytatni sziveskedjenek.

\+ (*Komáromban*) a honvédsegélyző-egylet javára f. hó 6-án hangverseny fog rendeztetni.

\+ (*Kolozsvárott is*) alakult honvédsegélyző egylet april 25-én. Elnöke lett Benő, honvédalezredes.

\+ (*Marosvásárhelyt*) honvédsegélyző egylet alakult.

\+ (*Csornán olvasókör alakult*) gróf Széchenyi István nevére és emlékére.

Közlekedés.

\+ (*A buda-székesfehérvári vasutvonal menetrende*) olykép változott, hogy a vonatok Budáról május 1-től kezdve nem reggeli 8, hanem délutáni 5 óra 5 perczkor indulnak.

\+ (*A királyhágóntuli vasutvonal ügyében*) közelebb Bécsben b. Kemény Ferenczné értekezlet volt. E körülbelől diagonalis vonal N.-Váradtól Kolozsváron át vezetne a végponthoz, Brassóhoz, honnan az ojtozi-szorosan menne ki Galaczra. Az előmunkálatok intézésére a nagykanizsai vonal egyik ügyes és szakavatott épitője Herz mérnök van megbizva. Valószinü, hogy a Rothschild-ház főrészvényes lesz.

Vas. Ujs. 1861.

+ (*A Luczenbacher testvérek második gőzöse*) május hóban kezdi meg járatait Pest és Mohács közt, a közbeneső helységeknek is, Tétény, Ercsi, Bata stb. érintésével.

+ (*A Dunán járó bajor-gőzösök*), Pestre eddig csak teherszállitásokat eszközöltek, azonban a nyár folytán a „Ludwig“ nevü bajor gőzös rendes személyszállitó járatot nyitand meg.

Mi ujság?

+ (*Palóczy László holttestét*) a monori és abonyi lakosság fáklyásmenettel fogadta.

+ (*Palóczy László holttestét Debreczenben*) nagy ünnepélyességgel fogadták. April 30-án reggel 5 órakor érkezett meg oda a vonat, harangzugás közt. Az indóháznál több ezerre menő néptömeg fogadta, a fiatalság a koporsó körül égő-fáklyákkal kört képezett, a cantus megható halotti imaéneket zengé el, s Könyves Tóth Mihály szép emlékbeszédet mondott. Alkalmi versek is szavaltattak. A koporsó babérkoszoruval diszittetett fel, s végül a Szózat énekeltetett.

+ (*A királyi itélő tábla törvényes müködése*) május 1-én, megelőző istenitisztelet után nyittatott meg. A bécsi cs. k. semmisitő törvényszék 1400 elintézetlen pert tett át a királyi táblához. A pesti váltótörvényszék is ugyane napon lépett életbe.

+ (*Zsedényi*), mint az ágcstai hitvallásu tiszamelléki egyházkerület főfelügyelője és *Mádai* superintendens, a „Sürgöny“ bécsi levelezője szerint, julius 16-ra, Kassára hivták meg az egyházkerület közgyülését.

+ (*Fiumeben az ostromállapot*) april 25-ike óta meg van szüntetve.

+ (*Klapka Györgynek*) a honti honvédegylet Sz. Györgynapjára névnapi üdvözletet küldött.

+ (*A marosszéki bizottmányba*) tiszteletbeli tagokul Kossuth, Klapka, Türr, Garibaldi, Cavour, Viktor Emánuel és III. Napoleon is megválasztattak.

+ (*Azon márvány-emléktábla,*) melyet a félegyháziak Petőfi gyermekkori lakóházára készittettek, Gerenday pesti műhelyében nehány nap óta készen áll. A diszes barna márványlapra aranybetűkkel a következő felirat van vésve : „E házban élte gyermekéveit Petőfi Sándor. A nagy költő emlékének tisztelői 1861.“ Nehány nap mulva rendeltetése helyére Félegyházára fog szállittatni.

+ (*Benedek táborszernagy hirhedt proklamátióját*) a „Nord“ pesti levelezője szerint, Crenneville gróf, a császár első hadsegéde adta át a „Milit. Ztg.“ szerkesztőjének. — Hir szerint e napiparancs miatt már sok huszártiszt beadta lemondását. Párbajok is vivattak volna.

+ Egy 16 lapnyi füzetke jelent meg ily czim alatt : „*Jelentés. Az ivándai keserüviz* és annak vegytani felbontása, hatása és használati módja. Főraktár : Rieger Károlynál Temesvárott. Raktár : Goelles János ügyrökségében Pesten.“

— (*Dr. Mangold orvostudor és szülész*), ugy mint tavaly, szintén ez idén is a fürdői időszak alatt *Balaton-Füreden* mint gyakorló orvos működni fog. Lakik, Tallián ur házában, 6-ik szám alatt.

+ (*A hevesmegyei pandurok részére Bécsben*) megrendelt pisztolyok lefoglaltattak, s igy a megyei rendőrség végleges szervezése tettleg gátolva van. Biz az furcsa dolog!

— (*Weiss Alfonsina báróné*) ma vasárnap majus 5-én adja második hangversenyét az Európa szálloda termében. Zongorajátékáról igen dicsérőleg szólnak a lapok s mult heti első hangversenyéről többi között ezt irják a „*Zenészeti Lapok*;“ A t. báróné hangversenye nem mennyiség, de minőség tekintetéből a leglátogatottabbak egyike volt ez idény alatt, s a fővárosi magasabb körök oly tulnyomólag vettek abban részt, minőt a legnagyobb művészek előadásai alkalmával is ritkán lehet tapasztalni. Ha a t. báróné előnyös állása s feltünő, előre megnyerő jelenségével sikerülend a müvészeti tökélyt s bevégzettséget is egyesiteni : (miről szép tehetségénél fogva nem is kételkedünk) ugy a művészet érdekében nem mindennapi befolyás gyakorlására leend hivatva. E szép s magasztos eszme lelkesitse a t. bárónét müvészeti pályáján s legyen meggyőződve, hogy a hét koronának legfényesebbike mindenkor az, melylyel a szellemi nagyság s tulnyomóság szokta az illetők fejét babérkoszoru alakjában körülfonni.

— (*A magyar színészet állandósitása Budán*) kilátásba van helyezve, Molnár buzgólkodása folytán Feley Ede budai polgármester és Áldásy városkapitány álltak a kérdéses ügy élére. Egy terv szerint a város a lánczhidon fölül vagy a Józseftéren, vagy más ponton egy telket szavazna meg, melyre az ideiglenes népszinházat 20—25,000 ft tőkére alakuló részvénytársulat segélyével épitenék, s az ekkép befektetett tőke kamatjául az igazgató minden előadástól dijt fizetne. Molnár már be is nyujtotta eziránti folyamodását a városi közgyüléshez, mely kétségkivül rajta leend, hogy a terv mielőbb valósuljon.

— (*Lakatos Sándor, győri táncztanitó*) körutat szándékozik tenni az országban egy uj tánczszerzeményével, melyet a mult farsangon Győrött több izben nagy kedvvel tánczoltak. A tánez neve : „*Egyesüljünk!*“ s négy részből áll, u. m. magyar, horvát, szerb-kóló és tót tánczból. Lakatos Sándor utazásának czélja először a Bánság és Bácska, azután Horvát- és Tótország. Legközelebb e városokban szándékozik megállapodni. Szabadka, Zombor, Temesvár, N.-Becskerek, Kikinda, Ujvidék, Pancsova, Orsova stb.

+ (*A Széchenyi-sétatéren*) zártkörü összejövetelek ez idén is fognak tartatni a nyári hónapokban. Az első összejövetel május 7-én lesz, s aztán minden kedden és pénteken folytattatni fog. Részvényjegyek válthatók Oszvald Antal nagykereskedőnél (Széchenyi-sétatéren, saját házában.)

— (*A pesti müegylet*) által 1861. évi april 27-én tartott sorsolás alkalmával a következő nyeremények történtek : A 7876-ik részvényszám nyerte Ligeti olajfestvényét : „Girgenti Szicziliában“; 2756 : Lotz Károly, „Ménes a pusztán“; 649 : Brodszky Sándor, „Árva vára“; 2772 : Molnár, „Fürdő leányok“; 3476 : Löffler Lipót, „Pihenés a bérlő házban“; 5742 : Rollman, „Tájrész Grundeltónál“; 4970 : Case János, „Horvát lányok Posavinából“; 1830 : Jankó, „A népdal“; 8353 : Kutter Pál, „Pásztor lány a kutnál“; 3536 : Löffler, „A kiváncsiak“; 3547 : Markó F., „Tájkép“; 7927 : Than, „Psyche“; 5854 : Sterio, „Amazon“; 2959 : Mezei József, „Részlet a Tiszavölgyből“; 1510 : Ujházy, „Csendélet“; 478 : Mayburger, „Bodentó“; 1707 : Telepi, „Diósgyőr“; 1191 : Plachy, „Salamon király“; 818 : Holczer, „Kut a pusztán“; 7325 : Weber, „Szerelemdalnok“; 3010 : Pecz, „Vágy“; 7016 : Haan, „Kápolna“; 6483 : Lotz, „Életkép“; 1282 : Grosz Béla, „Tanulmányfő“; 3301 : Haan Antal, „Tanulmányfő“; 7894 : Perczel L., „Téli tájkép“; 7215 : Perczel L., „Nyári tájkép.“ Ezek mind olajfestmények. A 740-ik szám Than Mór, „Móra“ cz. vizfestvényét nyerte.

+ (*A pesti jótékony nőegylet*) 1860. april 1-től 1861. martius végeig terjedő számadásait közzétevén, abból kitünik, hogy a mult évi összes bevétel 21,046 ft 30 kr; ellenben a kiadás 13,932 ft 30 kr. E szerint az 1861. apr. 1-töli szükségletek fedezésére marad készpénzül 7114 ft.

— (*Kolozsvári nemzeti szinház.*) Az általánosan kedvelt Bognár Vilma távoztával ki hajlékony csengő hangja miatt folytonosan osztatlan tetszésben részesült, alig lephet vala meg érdekesebb ujdonság, mint hogy Gyulay és Paulay a közönség ismert kedvenczei, mint szerződött tagok fognak szinházunkban fellépni. Ez intézkedésnek, épen mivel dicséretreméltó, előre is csak szerencsét jósolhatunk. Az igazgatóság ezen intézkedése annál örvendetesebb, mivel ez nemcsak a közönség általános óhajtásával találkozik, hanem, mert a magasb müigényeknek is sok részben megfelelő előadásokat remélhetünk. S ez eljárás épen helyén történt, mert a közönség, mint ezelőtt a lehozott vendégek által, ugy ezután is a jeles műképzettségű szerződött tagok által mintegy folytonos érdekeltségben tartatik. Röviden és kereken, ha még ezekhez Paulaynét hozzáadjuk, Follinusznak elég jó társulatot sikerült összealkotni. A szép tehetségü s sokoldalu Gyulay művészi előadásai, habár ki-kirí is belőle itt-ott a gyenge hang, Paulay érzés s erővel teljes játéka avval az ép, tiszta hanggal, melyben a legkisebb hiányosság nincs, Paulayné nemes, méltóságos szavalata, s helyes hanghordozása a hősnői szerepekben nem ok nélkül gyüjtenek néha szokottnál nagyobb közönséget a szinházba. A Gyulay szerepei közől többek közt a tehetetlen II-ik Istvánt emlitjük, ki ezt épen oly találólag jellemzé, mint a mily élethiven s mulattatón a kedélyes, öreg Lavatert. A Lavater adatása alkalmával a „*Szamártejet*“ is adták. Komáromit, ha valamely szerepben, ugy az Óhidiében lehet méltán kiemelni, e szerepet jobban adni alig lehetne. Végre Gyulaynak még a Czigányát hozzuk fel : ő ebben épen páratlan, mind felfogás, mind kivitel tekintetében. Szintoly jelesül alkotott Paulay, midőn Iván bánt (Egy királyné) adta, s valamint Paulayné is Etel királynénak, ki bár hősnő akarna lenni, de az egészben csak szenvendőleges alak, sok érdeket kölcsönözött. A „Vén székelyben“ e jelentéktelen, s emellett hosszadalmas szinműben, melyben csak a hazafias czifra phrasisok érik el a kivánt hatást, e szinésznek öntöttek némi életet. Mint kezdő szinésznőt, s mint ujonnan szerződött tagot meg lehet emliteni Ónodi Klárát, kiről minthogy többnyire kisebb szerepekben lép fel, csak annyit mondhatunk, hogy minden jó hangja mellett játékán az *egyhanguság* észevehető szintén mindenütt s ezért ajánljuk neki, törekedjék, több valódiságra s művészieségre. Érdekes tünemény még szinvilágunk egén Meles Liszka k., ki nemcsak szép hangjával gyönyörködtetett énekében, hanem, a mi fő, kifejezést és életet láttatott játékában. Különben a csengő szoprán hang inkább képes magasra felmenni, mint mélyen leereszkedni. Ugy hiszszük, a közönség várakozással néz az estéknek eléje, melyekben a k. a. fellép. Eddig még csak a Luciában a Rigolettóban játszott. A többiekről most annyit, hogy Komáromi itt maradása, s egy pár tag igyekezete valószinűtlenné teszi azt, mintha csak az emlitettek érnének e társulatban valamit. — *R. S.*

— *Battonya*, april 21. (*Uj szinésztársaság.*) Épen ma adatott az utolsó előadás a Takács Ádám igazgatósága alatt most alakult szintársulat által, mely városunk szinműkedvelőinek apr. 1-től annyi élvezetet nyujtott. Művészi tehetségük, ritka pontosságuk, s különösen polgári jó viseletük voltak azon tulajdonságok, melyek mindnyájunk közmegelégedését és tiszteletét megnyerék. Ily társulat, melyet hazafiui lelkesedés, s édes magyar nyelvünk iránti buzgóság s kegyelet jellemez, méltán megérdemli, hogy a tisztelt közönség nemes részvéte által minél szélesebb kört nyerjen. — Ily buzgó részvéttől lelkesülten akará tiszteletét s tartozását Battonya közönsége T. Á. igazgató ur iránt, leróni akkor, midőn jutalom-játéka alkalmával egy ezüstből készült tárczával — melyhez még ha tartalmát is oda gondoljuk, tisztelé meg. Csekélység ugyan, de azon édes emlékezet, s tiszteletünkből fakadó szeretet, mely e jeles társulatot a távolba is szellemként kiséri, elegendő arra, hogy első állomásuknak emlékéből ujabb lelkesedést meritsen azon pályán, melynek föladata bár nagyszerü, de a rózsák helyett gyakran töviseket szedeget. Fogadják fáradozásaikért őszinte hálánkat s köszönetünket, s zárjanak édes emlékökbe. Isten vezérelje önöket! — *Egy polgár.*

+ (*A nógrádi törvényszék előtt*) jelenleg egy ritka eset tárgyaltatik. Ugyanis Nagy Mihály, diósjenői lelkész, panaszt nyujtott be e törvényszékhez, mely szerint prédikáczióját alatt nehány czinkos felzudulására a nép őt fenszóval káromolni, szidni kezdte s aztán a templomból lármával kivonult. E kicsapongás és botrány megvizsgálása elrendeltetvén, a czinkosok a b.-gyarmati börtönbe hozattak, a kevésbbé terheltek pedig kezességre szabadon bocsáttattak.

Aquileia

Basilica.

Tomba di Bertoldo di Merania. — Nel mezzo della navata centrale, non lungi dall'ingresso principale ove è sepolto il Patriarca Bertoldo, già arcivescovo di Kalocsa e voivoda della Transilvania, « la copriva una volta un marmo bellissimo e di straordinaria grossezza di verde antico », secondo che riferisce il Florio che continua a dire: « Ma l'anno 1733 mi toccò di veder levata questa ricca pietra con ordine (come professava un gentiluomo che ciò eseguì) della corte di Vienna. Io vidi in tale occasione del chiarissimo prelato e la stola lunga e stretta di argento e di colore verde assai ben conservata ». La tomba fu allora coperta con una tavola e, dopo alcuni mesi, con una lastra di marmo rosso di Verona. Nessun epitafio annuncia chi giace in questa tomba e si sa solo per tradizione.

Fr. Florio, Vita del Beatro Bertrando Patriarca, Bassano 1791, p. 105; Fr. Coronini, I sepolcri dei patriarchi di Aquileia, versione italiana di C. Loschi, Udine 1889, p. 77; Pio Paschini, Bertoldo di Merania patriarca di Aquileia, Udine 1920, p. 146, nota.

Arezzo

Chiesa di S. Francesco.

Affresco ritraente S. Elisabetta d'Ungheria. — Opera di un allievo di Spinello Aretino.

Georg Gombosi, Spinello Aretino, Budapest 1927; Mihalik, in « Misc. Franc. ». v. XXXVI, p. 84.

Asciano

Chiesa di S. Francesco.

Dipinti con S. Elisabetta d'Ungheria. — Fra i dipinti eseguiti ad olio su tela ed appesi sulla parete del coro, ve n'è uno che rappresenta la figura di « S. Elisabetta Regina col cordone nella mano destra » e di S. Chiara d'Assisi, figure ritte in piedi e di grandezza naturale; un altro, tela ovale, reca a mezza figura la Nostra con le mani sul petto.

Opere del secolo XVII, in maniera di Rutilio Manetti.

Brogi, Inventario generale, pp. 18, 19.

Ascoli Piceno

Cortile-Giardino del Palazzo Comunale.

Busto di Marc'Antonio Bonfini, storiografo di Mattia Corvino d'Ungheria. — È in bronzo, sostenuto da un basamento di marmo che reca il nome

BONFINIUS

Affreschi illustranti la vita di S. Giovanni da Capestrano. — Nelle pareti del Chiostro, essi raffigurano la nascita del S., un suo viaggio, la battaglia di Belgrado e la sua morte avvenuta in Ujlak.

Opera della scuola romana, forse di un allievo di Pompeo Cesure.

Leosini, Monumenti, p. 181.

Museo Civico.

Dipinto ritraente S. Giovanni da Capestrano. — Il dipinto lavorato a tempera reca la figura del S. eretto frontalmente, che nella destra regge la bandiera dei crociati e nella sinistra tiene un libro. L'opera è attribuita a Sebastiano di Cola da Casentino il quale la dipinse fra il XV e il XVI secolo.

Serra 60 (atv. XXXVIII); Chiappini 157 (fig. 25). Cfr. Inventario, v. IV, p. 47.

Dipinti rappresentanti le gesta di S. Giovanni da Capestrano. — Quattro sono i dipinti, un tempo congiunti a quello precedente. Lavorati a tempera, essi rappresentano: 1) il S. predicante in Aquila sul nome di Gesù, 2) la scena della Messa celebrata dal S. a Pietro Varadino, 3) la vittoria riportata sui turchi dal S. a Belgrado, 4) la morte del S. a Pietro Varadino. Per l'attribuzione vedasi l'opera precedente.

Nel primo e nel quarto dipinto il Serra crede di ravvisare le gesta di S. Bernardino laddove, come giustamente osserva il Chiappini, è evidente l'identità fisionomica del Capistranese in tutti e quattro i dipinti, tanto più che il S. morente è insignito della croce rossa della crociata sul bavero del cappuccio.

Serra 60-61 con la riproduzione del primo (tav. XXXIX) e del quarto dipinto (tav. XL); Chiappini 157 con la riproduzione del primo (fig. 15), del secondo (fig. 26), e del terzo (fig. 28). Cfr. Inventario, v. IV, pp. 48-9 (con ripr.).

Dipinto con S. Giovanni da Capestrano. — Polittico lavorato a tempera su tavola, con cinque scomparti, l'ultimo dei quali reca la figura dell'eroe di Belgrado, ritto frontalmente, con lo stendarlo nella destra. Si attribuisce a Cola dell'Amatrice.

Serra, p. 104; Inventario, v. IV, p. 43 (con riprod.).

Dipinto raffigurante S. Elisabetta d'Ungheria. — Lavorato a tempera su tavola, reca la figura in piedi e frontale; tiene nelle mani giunte una lunga esile croce, mentre il rosario pende dalle dita della mano sinistra, e con un braccio tiene contro il petto un libro. Lungo l'estremità superiore della tavola è dipinta la scritta: SANCTA HELISABECTA.

Opera di Sebastiano di Cola da Casentino.

Van Marle, v. XV, p. 224, fig. 140; Inventario, v. IV, pp. 46-7 (con ripr.).

Il Leosini lo attribuisce al Cardone, mentre il Serra lo ritiene opera del Ceriatempi.

Leosini, Monumenti, p. 217; Inventario, v. IV, p. 16.

Chiesa di S. Chiara.

Affresco con S. Giovani da Capestrano. — Nel muro dell'altar maggiore, sotto la Crocifissione, è dipinto Gesù Cristo con sei Santi, tra essi l'eroe della battaglia di Belgrado del 1456.

Opera di Francesco di Montreale.

Leosini, Monumenti, p. 82.

Chiesa di S. Elisabetta d'Ungheria.

Chiesa dedicata a S. Elisabetta d'Ungheria. — « Suore terziarie del monastero aquilano di S. Elisabetta » oramai scomparso sono ricordate in un documento del 1437.

Chiapini, p. 60.

Chiesa e convento di S. Giuliano.

Dipinto rappresentante S. Giovanni da Capestrano nella battaglia di Belgrado. — Pala del secondo altare a destra, eseguito ad olio su tela, rappresenta il S. in atto di incitare alla battaglia col vessillo e col Crocifisso.

È firmato e datato: « Vincenzo Damini veneziano p. Aquila 1737 ».

Leosini, Monumenti, p. 179; Inventario, v. IV, p. 21.

Reliquie di S. Giovanni da Capestrano. — « Nel reliquiario della Chiesa — secondo riferisce il Chiappini — si conservano le reliquie del Santo elencate da Salvatore Massonio fin dal 1627 e cioè: un pezzo grande dell'abito, un mantello, un berretto, un crocifisso; la tavola con la cifra del Santo Nome di Gesù; più la Pace che il S. dava ai soldati, consistente in una tavoletta cesellata intorno con reliquie della Madonna ed altri Santi e con in mezzo la crocifissione in miniatura. Vi si conserva inoltre la bolla originale di Calisto III del 22 marzo 1457 con la quale si comandava che le reliquie del S. si dovessero consegnare ai suoi compagni per essere riportate dall'Ungheria a Capestrano. La stessa ordinanza era stata emanata dal Card. Carvajal a Futak il 27 ottobre dell'anno precedente ». Fraknói e Bölcskei osservano che il Crocefisso conservato fra queste reliquie era il medesimo « che il S. teneva in mano durante la battaglia di Belgrado e con cui impartendo benedizione infervorava incessantemente i crociati ».

Fraknói II, 101; Bölcskei II, 678; Chiappini 206 con la riproduzione (fig. 9) della tavola con la sigla del S. Nome di Gesù.

cornice avente forma di timpano, scolpita in pietra, rappresentata distesa, in abiti vescovili, con la destra sul petto e nella sinistra il bacolo pastorale. Arte del sec. XIV.

Niccolò degli Ungari fu vescovo di Ancona dal 1299 al 1326.

Inventario, v. VIII, p. 16.

Iscrizione relativa alla fondazione dell'Altare della Pietà per opera di Niccolò degli Ungari. — Demolito l'Altare della Pietà per la costruzione della Cappella dell'Assunzione, la lapide forma attualmente il suppedaneo del pulpito ed è del seguente tenore:

« Anno Domini Mcccvj. consacratum est hoc altare in honorem B. Mariae Virginis, in die Nativitatis eiusdem, per Dominum Fratrem Nicolaum de Ordine Minorum, Episcopum Anconitanum ».

Giuliano Saracini, Notizie istoriche della città d'Ancona (Roma 1675), p. 534; Ughelli, Italia sacra, v. I, p. 335.

Chiesa di S. Francesco.

Lapide in ricordo di Niccolò degli Ungari. — Affissa nel muro esterno della chiesa già intitolata a S. Maria Maggiore, una lapide reca l'iscrizione —

« Anno Domini Mcccxxiij, in festo Assumptionis Dominae ista Ecclesia fundata est per Rev. Patrem et Dominum D. Fratrem Nicolaum Episcopum Anconitanum ad honorem S. Mariae Maioris, tempore Domini Iohannis PP. XXII »

— secondo cui questa chiesta fu fondata nel 1323 da Niccolò degli Ungari vescovo di Ancona.

Stando al Buglioni, « sopra la lapide si deve collocare Mons. Niccolò Ungari scolpito in pietra e vestito di piviale, giacchè ancora si conserva l'antica lapide dimezzata ».

Luca Wadding, Annales Minorum (Lugduni 1625), v. V, n. 225, n. 49; Michele Buglioni, Istoria del convento di S. Francesco dell'Ordine de' Minori d'Ancona (Ancona 1795), pp. 10,51; Abbate Leoni, Istoria d'Ancona, v. III (Ancona 1812), p. 201.

Aquila

Chiesa di S. Bernardino.

Dipinto rappresentante S. Giovanni da Capestrano nella battaglia di Belgrado. — Pala d'altare nella prima cappella a sinistra dell'ottagono, eseguita ad olio su tela, rappresenta la battaglia di Belgrado (1456), che ferve sotto le mura della città; al di sopra della schiera dei belligeranti si eleva il S. che, col vessillo e la croce, incita le turbe; nel cielo vola un angelo con la spada nella destra.

Jakob Caspar

bajor vízműves nerkentette azt a lóvontatású nerkeretet 1716-ban, mely a hakenvárosi víztorocytól 155 öl hosszú ólomcsöveken juttatta fel a vizet a budai vár tartályába.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 214 kép.

16. l

Jakob Caspar bajor mester

épitette 1716-ban a budavári vízmű
újjáépítésénél a lóvontatási szerkezetet

Dr. Czagány István: „A királyi vízmű" története
(a cikket lásd YGL Miklósnál)

Budapest 1981/9 35.o.

M.D.K.

Caspar Joseph,lakatosm.

Budán dolgozott.Budán polgárjogot nyert.1745.VI.4.
249.o.

Temesváry Ferenc: Lakatosipari érdekességek a Magyar Nemzeti Múzeum gyüjteményében. 237.o.

Folia Archaeologica.XVII.1965.Bpest.Múzeumi Ismeretterjesző Központ.Bp.

Caspar,bőrös,timár ?

A soproni külváros 2.fertályának telekkönyvében szerepel 1536-ból.-"Caspar ledler vnnd zehhauss III viertl hauss".353.old

Házi Jenő: A soproni külváros 2.fertályának telekkönyve 1536. évből.353.old

Soproni Szemle,Helytört.Folyóirat.XIII.1959.Sopron

Casini Angeli

MDK

A nagyváradi székesegyház nagyságban
ötödik harangján felirat: Opus Angeli Casini Rom.
(Domborművek leírása növezben).

Bunyitay Vince: A nagyváradi latin szertartásu
székesegyház. Nagyvárad 1880.

eml. L. 31-32. old.

Caspar, festő

M.D.K.

neve 1434-1439. között csak a pozsonyi telekkönyvben s az adófizetők névsorában fordul elő; azonos nevű festő, a számadási könyvek szerint 1439-ben a Városháza tanácitermébe ablak bevonására szánt vásznat (sliemen) fest be; 1440-ben zászlót fest a zsoldos csapatok számára; 1443-ban zászlót fest a Városháza tornyára.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp.é.n. 43. old.

M.D.K.

Caspar, festő

a XV. század elején élt Kassán és a szöllősiek vala másolatát de a szalniari templom oltárképét.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfeledtett művészek, elpusztult emlékek. Bp. é.n. 19. old.

Caspar Könives

M.D.K.

neve az 1455-évi pozsonyi óra-
madási könyvében szerepel

Hoffmann Edith: Pozsony a középkorban, elfelejtett
művészek, elpusztult emlékek. Bp. é.n. 27. old

M.D.K.

Caspar, üveges

1434-ben üvegez a pozsonyi Hóhérlakban; 1440-ben ugyancsak üvegezési munkái vannak; 1443-ban üvegez és ablakot hártyával von be; 1444-ben is szerepel még a pozsonyi számadásokban

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp.é.n. 43 old.

M.D.K.

Caspar Jakab.

1716.évi szerződése szerint saját modellje alap
ján készitette a dunai vizemelő szerkezetet.

Schoen Arnold:Prati kamarai épitész mérnök Budán.
Mü.Tört.Ért. 1960. 1.szám. 33.lap

Carl Caspar

MDK

Szt.József halála-oltárkép

J.M.Schmidt oltárképe Nógrádkállón.

Henszlmann Lapok 1928-29. 7. sz.

ph /Marimont, 1749 k.--Bécs, 1811. jun.
lint udvari épitész az 178o-as évek
konyságének legfőbb irányitója. 1795-
ben császári és királyi udvari épitész
zmus következetes képviselője. Fonto-
a Pape /Leuwen, 1776--78/, a St Jacques
befejezése /Brüsszel, 1785--87/, Redu-
99--18o1/, Kioszk /Baden bei Wien, 18oo/,
-o4/, Lovagterem /egykor trónterem/ a

francia épitész- és szobrászcsalád. --
e de § 1259--66 között a párizsi Notre
. Fő müve: St Denis ujjáépitése /a 13.

M.D.K.

CASPAR, Carl festő

1747 - 1809

Eraödy, Sigray stb. arcképek
Kálló rk. t. oltárképek Szt József
halálra, Szt. László

Garas XVIII. sz. 175, 211. l.

CASPAR, Ignaz, pozsonyi avtalonegéd

I. C. Tischlergesell, 2 éves fia meghalt (1824, 1. kötet, 374 l)

Pressburger Zeitung
(Genthon)

CASPAR s. KASPAR

CASPAR, Ihnaz, pozsonyi asztalossegéd

I.C. Tischlergesell

2 éves fia megh. 1824, I. köt.,374 l.

Pr.Z.

M.D.K.

Caspar Jacob, lakatosm.

Budán dolgozott. Budán polgárjogot nyert, 1713.I.27.
249.o.

Temesváry Ferenc: Lakatosipari érdekességek a Magyar Nemzeti Múzeum gyüjteményében. 237.o.

Folia Archaeologica. XVII. 1965. Bpest. Múzeumi Ismeretterjesző Központ. Bp.

CASPAR Jakab lakatos XVIII. szd MDK.

Tóth Andrásné Polányi Nóra: A mésnöki szervezet kialakulásának előzményei Budán és Pesten. Tanulmányok Bp. múltjából. 1956. XI. köt. 81. l.

Q Caspar, Jacob

vesti lakatus

1733

l.

Historia 1932

V. 124. l

Chotim

Ezen „Carte von Chotim"
czimü lap a
„Dniester Fluss" jobb pa
a „Weg nach Czernowitz"
ter Com^do: des Pr^s: Coburg a
A térképhez jobbról az irány
ra nyerjük. Felirata a
som magyarázat utan, melynek
russisch: Corps" „W
legalól a „Carte de la
1788" czimü két hasábos fr
Château" s befejezése: „m)
Jean Thom, Nobl. de Tratt:

Rézmetszet, szinezve
nak 20.5: 24.3 c/m.

Ltha

902.

CASPAR, KARL (Wurzbach, 1747 – Bécs, 1809)

1764 óta a bécsi akadémián folytatott tanulmányokat, majd 1784-ben ennek tagja is lett. Arcképei Füger modorára emlékeztetnek. Az Erdődy és Sigray családok számára festett arcképeket. Ezen kívül oltárképei maradtak fenn a nógrádmegyei Kállón.

94 Női képmás az Erdődy-családból

23. TÁBLA

olajfestmény, vászon, 108 x 89,5 cm
Jelezve balra lent: Peint par Charles Caspar.
MNM TKcs, ltsz. 1567.

A festmény az 1800 körüli években keletkezett. A stilizált antik öltözetű, lantot tartó nőalak közel áll a mitológiai szerepben ábrázolt portré típusához, arcán felismerhetők az egyéni vonások az erős idealizálás ellenére is. Ennél a képnél azonban a költői ihletettség megragadása a fontos, ezt hangsúlyozza a természeti háttér is. Füger Batsányinéról festett hasonló megoldású portrét, amely a kassai múzeumban maradt fenn.
Publikálatlan.

Születési és halálozási éve ismeretlen. Győrben született, Pesten és Bécsben működött a XVIII. század utolsó évtizedeiben. Főleg arcképeket festett, de rajzolt illusztrációkat is a Hadi és más nevezetes történetek című folyóirat számára.

90 Laczkovics István képmása 62. TÁBLA

olajfestmény, vászon, 62 x 46,5 cm
MNM TKcs, ltsz. 164.

Párdarabja Laczkovics Jánost, a magyar jakobinus mozgalom vértanú résztvevőjét ábrázolja. A kép 1800 körül keletkezett. A mellkép kivágatú nemesi portrétípus példája, nyilván családi galéria számára rendelték.

Irod: Szendrei–Szentiványi 1915, 464; Éber–Gombosi 1935, I. 303; Garas 1955, 217.

ISMERETLEN MESTER XVIII. század második fele

91 Hochenecker soproni kádármester képmása 25. TÁBLA

94

Művészet Magyarországon 1780-1830
a MTA MKCS - MNG Bp. 1980

24. tábla

76

Casparino

l.

Hoffmann Porsony

23.1

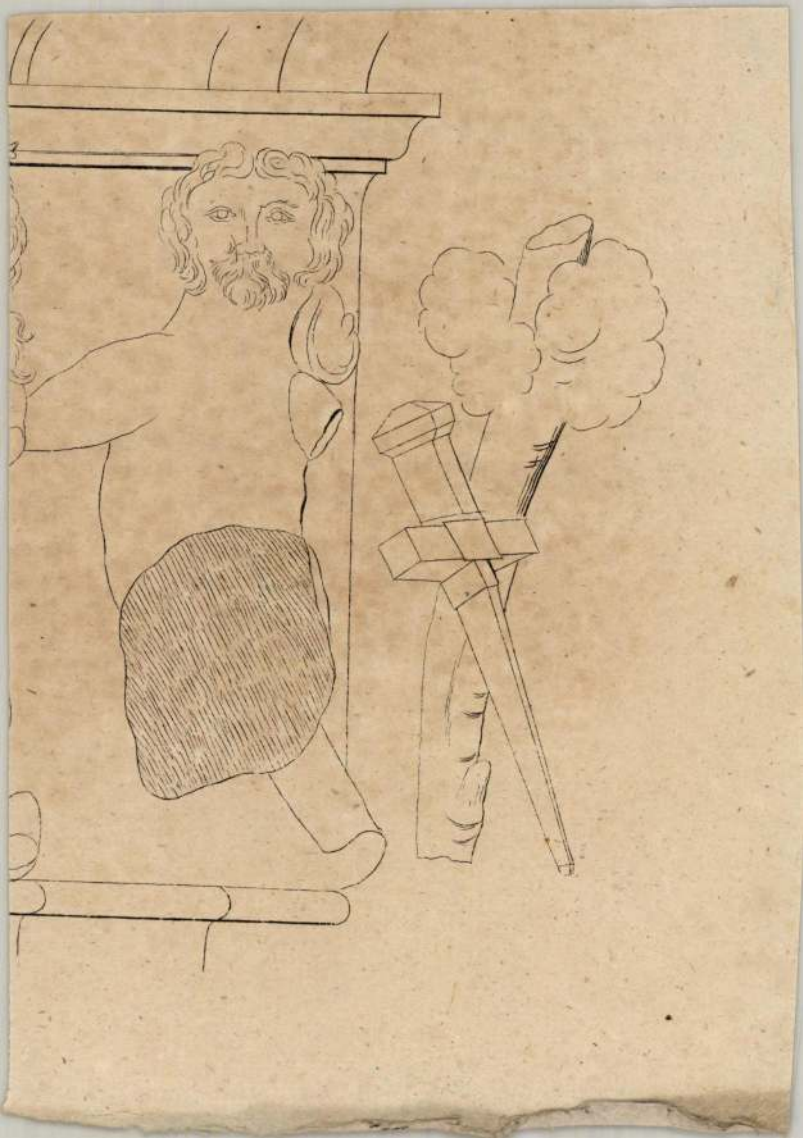

Casparino, Joan Jacob

6549.

1598 - ~~ban nösült Bec~~ emlitve a Szt. Istvan plébánia templom ~~[illegible]~~ hárassági anyakönyveben.

Anzolo Dellolivo von Venedig ... Luciam, des Joan Jacob Casparino r. k. Maj. gewester baumeister zu Neuhausel, wittib.

Starzer A., Quellen zur Geschichte der Stadt Wien. Wien 1908. VI. B. No 6549.

Fia Maximilian Casparin 1611-ben nösült Becsben.

Starzer VI. B. No 6570.

~~mihályi~~

Kövér Mihály, V. 9. — crimere V. 9.

Caspar, Karl

becsi festő
oltárképe a kállói
templomban.

E. Henschmann Lapok

1928-29.

7. sz.

utolsó
oldalán

dór peplos, amely a jobb oldalon nyitott. A jobb comb tájékán és lejebb a lábikrán fémszög nyoma látszik; valószínű, hogy itt az a tárgy volt megerősítve, amelyet a nő jobb kezében tartott. A szobor koráról és művészeti irányáról úgyszólva csak a ruházat kidolgozása nyújt fölvilágosítást. Leginkább a Parthenon-fríz leányalakjainak öltözetéhez hasonlít a hajtékoknak ez a nemes, még szigorú, de a test mozgását már tökéletesen feltüntető kezelése. Az egyenesen eső redők bemélyednek hátukon, éppen úgy mint a Phidias köréhez tartozó szobrokon és domborműveken, és a ruha egészen hasonlóan simúl az előre lépő lábszárhoz. A kidolgozás oly friss, amilyen csak eredeti görög szobrokon és nem római másolatokon szokott lenni. Keletkezésének idejét Kr. e. 440 köré tehetjük.

Paul Arndt: Unterteil einer schreitenden Frauengestalt. 450 vor Christus. Original.

Caspar, Karl.

festö

Gentmüeml.

321 l.

a gimn. és reálnak egyesített kotá

~~Az ág. XXXX. ev. főreáliskola. "~~

Az Erzsébet Nőiskola "

A leánygimnázium "

~~Veres Pálné nőiskola "~~

Méltóságos és Főtiszteletü dr.Antal

" " dr.Baksay

" " Fejes Is

" " dr.Baltha

" " dr.Keness

" " Scholtz G

" " dr.Baltik

" Gyurátz ~~Gyurátz~~ Fe

" " Geduly He

" " dr.Teutsc

" " Kilyényi

Ø Caspar

festő

Pataky 1951

87. l.

kitüntetése mellett a lehető legrö-

ább f.é.márc.hó 26-ik napjának dé-

esfőváros közp.választmányának

i március hó 20.

er meghagyásából:

tanácsos,

titkár.

gának,

Budapest.

M. D. K.

(Frater) Casparus építész.

A kalocsai érseki palota alap-rajza.

Színes aquarelle-rajz. 1774.

Kalocsai érseki kisleveltár.

Mojzer Miklós: Architectura civilis.

Művért. 1957. VI. é. f. 2-3. sz.

115. l.

magyar

Casper H

órás Pest

XVIII. n. vége

ívód

3

Pritz 53. l.

1910.

sz. végén. † 1540 november 14-én.

prafordultan van ábrázolva.
~~pen, hogy~~ es jobbjának mutató-uj-
ta. Széles alsó ajaka duzzadt.
vel nyakát kötötte körül, fe-
rna. Magas ruhája fekete, fel-
iye pedig prém. A háttér sötét-
es.

cm.
1910 április 12-én (642-910). — Ersche 9000 —
jus 4-én (770-910).

21

magyar

Cass Mihály, pesti harangöntő ~~1796~~. Kohl János és Litman Antal pesti harangöntökkel ~~ujra ön-~~ öntötte a kalocsai főszékesegyház ⚥ kb 46 mázsás legnagyobb és 12 mázsa sulyu Szt. István harangját.

F 1770

⚥ 3 mázás kis, 1773. 7 mázsás Szt Donát ~~harangját~~ s s 1796. ujra öntötte. A 7 mázsás kivételével ~~az önce~~ 1914. az önce harangokat hadi célokra rekvirálták.

Winkler Pál A kalocsai érseki főszékesegyház 1010 től napjainkig. Kalocsa. 1929. 140, 141. l.

CASSAB JUDY (KASZAB JUDIT)

„ MUNGO MCCALLUM ARCKÉPE"

(REPR.)

XX. SZÁZADI MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ MŰVÉSZEK KÜLFÖLDÖN.

MAGYAR HÍREK, 1970. OKT. 3.

1966 JUL 19

/ 1021

LEVÉL Judy barátnőmhöz

Judy Cassab

Judy kedves! Most, hogy tizenhét év után viszontláttalak, részben bonyolultabb feladat levelet írni hozzád, részben egyszerűbb. Bonyolultabb, mert összekeveredtek bennem a húsz év előtti barátságunk emlékei, mostani találkozásunk vadonatúj benyomásaival. Egyszerűbb, mert... ezek az impressziók fedik a régieket, nem tátong közöttük csaknem két évtized szakadéka. Pedig — most már bevallhatom —, amikor néhány hete egy reggel a telefonban megszólalt a hangod, teljesen váratlanul és kissé idegenszerűen, némi szorongással tekintettem a megbeszélt találkozás elé...

Vajon kivel találkozom majd? — tűnődtem magamban azzal a kétkedő nyugtalansággal, amelyet éppen csak ellensúlyozott a kíváncsiság és az öröm — régi alkotói izgalmak partnerével, az élet értelmét kutató, a kifejezés lehetőségeit próbálgató baráttal... vagy egy külföldi művésznővel, aki valószínűleg excentrikus kalapot és excentrikus nézeteket hord, s elkápráztat egy távoli világban elért sikereivel?

Mert tudtam a sikereidről, sőt — hogy az erre igazán megfelelő szót használjam — a karrieredről. Egyszer a kezembe került egy katalógus műveid teljes listájával, a gyűjteményes kiállításaid felsorolásával (most csak futtában említem, ami épp eszembe jut: Crane Kalman Gallery London, Newcastle City Art Gallery, Argus Gallery Melbourne, Macquarie Gallery Sydney), továbbá egy-egy képedért elnyert elismerő díjakkal (Perth Prize, The Woman's Weekly Prize, The Archibald Prize stb.) s végül a múzeumok felsorolásával, amelyek festményeidet megvásárolták s ahol ezek most egyéb nemzetközi kultúrkincsek társaságában megtekinthetők, így a Sydney-i National Galleryben, az angliai Rugby Museumban, egy tasmaniai múzeumban és egyebütt. Továbbá megtudtam azt is, hogy mint ünnepelt portréfestő nem kisebb személyiségeket örökítettél meg, mint Alexandra kenti hercegnőt, az angol királyi család tagját, vagy Sirikit sziámi királynőt, s az ausztráliai kormányzó gyermekeit.

Sokáig forgattam a kezemben a katalógust és ugyanazok a vegyes érzelmek rohantak meg, mint amikor most a hangod kicsit távolian felhangzott a telefonban. Öröm, kíváncsiság, nyugtalanság keveréke volt, amit éreztem. Vajon milyenek ezek a képek? Vajon milyen lettél te magad?,

Erre gondoltam akkor a katalógust forgatva, és erre gondoltam most is, amikor a nagy tér- és időtávolság hirtelen néhány utcányira és pár órányira zsugorodott közöttünk. Eszembe jutottál, amint felemelt ecsettel állsz műtermedben a festőállványod előtt, szemed kissé összehunyorítva nézed a félig kész képet, de valahogyan túl és mögéje nézel... meghatározhatatlan messzeségbe nézel és ezt mondod: »Meg kell ismernem a világ színeit«... Neked Párizs kellett, az óceánok haragoszöldje kellett, India nyüzsgő színorgiája kellett.

Tulajdonképpen megértettelek akkor is, s most is, miközben kicsit szívdobogva vártam a találkozás pillanatát, mégis azon tűnődtem, hogy vajon nem vesztettél-e el egyetlen fontos alaptónust, a világ tobzódó színei között...

És egyszer csak ott voltál, betoppantál, kalap nélkül, aminek bizonyára nincs különösebb jelentősége, én mégis mindjárt mélyértelmű következtetést vontam le ebből a »hiányból«, borzasztóan örültem, hogy nincs rajtad kalap, hogy a hajad — mely gyakran a homlokodba hullott — épp oly kislányosan hátralököd, mint régen, s hogy az előrehulló fürt alól a szemed is éppúgy csillog, mint régen. Néhány perc múltán már nem is értettem, hogy mitől féltem tulajdonképpen, oly természetes volt, hogy a munkádról beszélsz, a színekről, amelyeket Ausztrália legbelsejében felfedeztél.

— Tudod, hetekig rázattam magam egy jeepen, hogy eljussak Ausztrália közepébe — mondtad kissé lázasan kipirult arccal —, fantasztikus táj, sehol nem találtam olyat. Geológiailag a legrégibb földrész a világon, és ez az ősi nyerseség sűrűsödik a föld kérgébe, a föld repedéseibe, a földet és a levegőt átitató s mindent elborító narancssárga színzuhatagba...

Aztán elmondtad, hogyan dolgoztál ott, a legősibb földrész legbelsejében. Lefestetted a lábad előtt levő talajból egy méternyi eróziót, ezzel töltötted be a vásznat s magad is megdöbbenve láttad, hogy az a szeletnyi hasadék, repedés, göröngy és dudor, felnagyítva a vásznon olyan volt, mint egy óriási tájkép — az ausztráliai táj maga. Igen, ez vagy te, aki ormistoni sziklákat festettél és az őserdőben mangrovegyökereket, ez vagy te, aki rázatod magad a jeepen és szüntelenül felfedezel valamit. És az is te vagy, aki állsz a műtermedben szemközt egy arccal és felfedezed benne — az embert. Emlékszem még régi vitáinkra a portréfestés lényegét illetőleg s oly jó volt, hogy most is beszéltél róla és azt mondtad:

— A lényeget igyekszem elcsípni. Az a célom, hogy a portrét, mint képet belehelyezzem a korba, amelyben élek és amelyben a többi képemet is festem.

S unszolásomra megmutattad néhány művedet, azaz néhány művedről készült fényképet. Az egyik — az öreg Orbán Dezsőről, az Ausztráliában élő festőművészről készült portréd — különösen megragadott. Siker? Karrier? Igen, mindez nagyon fontos persze, de azért most ismét enyhe szívdobogást kaptam az örömtől, hogy sikerült »elcsípned« azt a bizonyos lényeget. Ebben a képben benne van egy egész élet, az öreg művész világotértő szemlélődése s ha jól érzékelem, az egész vásznat finoman, pókhálószerűen szövik át az öregség ráncai, melyek olyan hatást keltenek, mint valami finom kristály, maga a kristályos, leszűrt bölcsesség... Tér- és időtávolság? Lehetséges, de mi — ha nem is tudtunk róla — közel maradtunk egymáshoz.

Aztán később sétálni mentünk és Te megálltál a Margithíd közepén. Szemed, ahogy festés közben szoktad, összehunyorítottad kissé és ez a méricskélő-rögzítő pillantásod, amellyel felszippantottad oly sok ember és táj ábrázatát Londontól Sydneyig és Bangkogtól Los Angelesig — most hosszan megpihent a Dunán és azt mondtad:

— Milyen szép!

A viszontlátásig ölellek

Soós Magda

Ausztráliai táj. Jobbra: Orbán Dezső portréja

Nemzeti program

Magyarország gazdasági, politikai, társadalmi, kulturális élete új fejlődési szakasz előtt áll. A második ötéves terv befejeződött, mégpedig eredményesen, az ipar termelése 47 százalékkal nőtt, a mezőgazdaságé 10 százalékkal, a nemzeti jövedelem 25 százalékkal, a munkások és alkalmazottak reáljövedelme 18 százalékkal. A második ötéves terv tehát megfelelően szilárd alapot teremtett a harmadik ötéves terv megnövelt előirányzatainak teljesítéséhez, és egyben ahhoz is, hogy a tervidőszak alatt életbe léptessük az új gazdasági mechanizmust, a gazdasági irányítás rendszerének átfogó reformját.

A harmadik ötéves terv tehát két fő vonásában különbözik a megelőző ötéves tervektől. A népgazdaság továbbfejlesztésében sok tekintetben megváltoztatja a súlyponti feladatokat, másrészt pedig az új gazdasági mechanizmus életbe léptetésének távlati perspektíváit is tartalmazza.

A hangsúlyok eltolódását a következőkben lehet érzékeltetni: még nagyobb mértékben alkalmazzuk a belterjes, vagyis az intenzív fejlesztés módszereit, jóval nagyobb lesz a jelentősége a nemzetközi munkamegosztás felhasználásának, jóval koncentráltabban hajtjuk végre a beruházásokat és nagyobb erőket összpontosítunk a mezőgazdaság fejlesztésére.

Ami az első kérdést illeti, itt az a felismerés domborodik ki, hogy népgazdaságunk fejlődésének üteme attól függ, menynyire sikerül a hatékonyságot növelni általában az iparban, de elsősorban az iparnak ama ágazataiban, amelyek lehetővé teszik a dinamikus fejlődést és általában minden ipari országban a korszerű ipar élén járnak. Ez nálunk is, éppúgy, mint másutt elsősorban a vegyipar és a gépipar. Mi sem jellemzőbb, mint hogy a vegyipar termelésének tervezett fejlődési üteme majdnem kétszerese az ipar átlagos fejlődési ütemének. Nagy fontosságú emellett a mi viszonyaink között, az alumíniumipar, hiszen azt lehet mondani, ez az egyetlen ipari nyersanyag, amelynek bővében vagyunk. Nagymértékben módosul az energiahordozók és fűtőanyagok eddigi viszonya. A szénről mindinkább áttérünk a kőolaj és a földgáz hasznosítására, nem beszélve a villamos energia növekedéséről. Végül a vaskohászatban figyelmünket a minőségi acélgyártás növelésére összpontosítjuk és jelentősen növelni szándékozunk az ötvözött, hengerelt acél termelését.

Népgazdaságunk fejlesztésének központi kérdése tehát változatlanul az ipar fejlesztése, ez így helyes és törvényszerű, hiszen iparosítási politikánk eredményeként gazdasági életünk fő bázisa ma már az ipar. Éppen ezért a harmadik ötéves tervben a népgazdaság beruházásainak csaknem 50 százalékát, 120 milliárd forintot az ipar és az építőipar fejlesztésére fordítunk.

A nemzetközi munkamegosztásból származó előnyöket az eddiginél jóval határozottabban igyekszünk felhasználni gazdaságunk fejlesztésében. Magyarország számára a külkereskedelemnek rendkívül nagy jelentősége van — ez köztudott. Ezért a népgazdaság egészséges fejlődésének egyik alapfeltétele, hogy a versenyképes áruk exportjának növelése révén fokozódjék az ország devizaszerző képessége. Az ötéves tervben az ipari termelés tehát az eddigieknél rugalmasabban alkalmazkodik majd a külföldi és a belföldi piacok igényeihez.

Ezen a téren különösen előtérbe kerül a mezőgazdaság szerepe. A fejlett tőkésországokban vásárlásaink igen jelentős részét a mezőgazdasági és élelmiszer exporton nyert devizával fedezzük. Emellett a mezőgazdaság népgazdaságunknak az a fő ága, amelynek aránylag kevés importanyagot kell felhasználnia a termelés növeléséhez. Nálunk tehát a mezőgazdaságnak lényegesen nagyobb szerepe van a gazdasági életben, mint az ipari nyersanyagokban gazdag országokban. A szükséges eszközöket a 45 milliárd forintos beruházás biztosítja, ami az ötéves terv összes beruházásainak 18 százaléka. Jelentősen korszerűsíteni kell az élelmiszeripart is. A mezőgazdasági export gerincét tartósított élelmiszeripari cikkek, a zöldség és gyümölcs és a hízott marha alkotná — mindegyik előtt szinte korlátlan mértékben nyitva állnak a külföldi piacok.

Az iparcikkek piacán a verseny jóval élesebb. Ha meg akarjuk állni helyünket a versenyben, a tervezőknek, a munkásoknak, a műszaki és a gazdasági felelősöknek alaposabban kell ismerniük a piacot és egész iparunk termelését fokozottabban hozzá kell idomítani a piac követelményéhez. Mindenképpen tehát nagyobb arányú részvételre törekszünk a nemzetközi munkamegosztásban. Ma már világosan látjuk, hogy az elzárkózás a nemzetközi munkamegosztástól előbbutóbb akadályozza a termelés bővítését, viszont a fokozott részvétel növeli a gazdasági potenciált.

A harmadik ötéves terv harmadik évének elején térünk rá az új gazdasági mechanizmusra. A reform lényegében nem a gazdaságpolitika megváltoztatását, hanem annak továbbfejlesztését jelenti. Nem tekintjük természetesen csoda-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
MAGYAR HÍREK

az új

①

Az új magyar gazdaságirányítási rendszerben, amely szervezett, »megtervezett« piaci viszonyokat teremt, a beruházási tevékenységet viszonylag jobban kell központosítani, mint az egyszerű újratermelést. A központi akarat kialakításánál viszont a beruházások területén is messzemenően figyelembe kell venni a piac jelzéseit és olyan módszereket kell alkalmazni, amelyek nem mondanak ellent a gazdaságirányítás közvetett jellegének.

A régi gazdasági mechanizmus okozta zavarok és feszültségek egyik jelentős forrása éppen a beruházások tervezésének, finanszírozásának és kivitelezésének rendszere volt. E rendszer a bővítést a vállalatok számára ingyenessé tette. A beruházások finanszírozásának pénzügyi forrása a költségvetés volt s a vállalatoknak a költségvetésből kapott juttatásokért semmit sem kellett visszafizetniük. Ilyen módon az épületek, gépek mint termelési tényezők a vállalatok számára olyan eszközökké váltak, amelyeket nem gazdasági számvetések alapján vettek igénybe. Az állami költségvetést minden ágazat igyekezett a lehető legnagyobb mértékben kihasználni, mert a termelési feltételek javításának, könnyítésének a vállalatok szempontjából legkevesebb nehézséget okozó formája a beruházás volt. Minden vállalat, de felsőbb irányító szerveik is azt igyekeztek tehát bizonyítani, hogy a rájuk kirótt feladatot csak új beruházással teljesíthetik. A létesített kapacitások sok esetben nem feleltek meg a valódi piaci igényeknek, létesítésük költsége túl magas volt, ehhez képest azonban hatékonyságuk nem volt megfelelő. Mindez azzal is járt, hogy a beruházásokra rendelkezésre álló pénzügyi lehetőségeket igen nagy mértékben szétforgácsolták. A központi szervek gyakran nem tudtak ellenállni a minisztériumok és a vállalatok oldaláról jelentkező nagy nyomásnak. Előfordult, hogy már a tervezés stádiumában több beruházást terveztek meg, mint amennyire anyagi lehetőségek voltak. A feszültségek keletkezéséhez hozzájárult természetesen az is, hogy az 1965-ig folytatott gazdaságpolitika a gazdaság igen jelentős területein, pl. az ipari infrastruktura kialakításában, a lakásépítésben, a mezőgazdaságban évek hosszú során át elhanyagolta a fejlesztést, sőt a pótlást is, az elhalasztott felújítás-fejlesztés pótlási szükséglete azután az elmúlt tíz évben igen jelentősen terhelte a nemzetközi jövedelemből beruházásra rendelkezésre álló összeget. A megvalósulás során éppen az állandó és folyamatos szétforgácsoltság miatt a beruházások megfelelő tervdokumentáció nélkül indultak meg, az építési idő rendkívül elhúzódott, és a kivitelezésnél különböző nehézségek merültek fel. Mindennek az is következménye lett, hogy az államilag szabályozott árszínvonal stabilitását éppen a beruházási eszközök piacán sikerült a legkevésbé

Cassáb Judy M.D.K.

Magyar szülőktől Bécsben született 1920-ban. Fiatalon férjhez ment Kampfner János, vegyészmérnökhöz. Férjével Budapestre költöztek és csak akkor kezdett el komolyan a festészettel foglalkozni. Bécsen, Párizson át Londonba kerültek, ahol számos arcképet festett. Ausztráliában telepedtek le végleg 1951-ben. Számos dijat nyert, köztük a nagyjelentőségü Perth Prize-et.

Magyar album. Szerk. Incze Sándor. Elmhurst 1956, American Hungarian Studies Foundation. 52.p.

Judy Cassab

a külföldön élő magyar művész alkotásait láthattuk a Szépművészeti Múzeum állandó kiállításán.

Sós Magda: Képzőművészetünkről.
Magyar Nők, 1947. jan. 4. 9. old.

CASSAB Judy

Dyptichon olaj akvil 121x175 cm

XX. Századi kurvéret

Szépműv. kúr. 1975.

NAPLÓ
ARCKÉPEKKEL

Szép kiállítású albumot tartok a kezemben, az ausztráliai Judy Cassab festményeivel. Néhány éve küldött hasonlót, s most ismét kíváncsian nyitom fel a földgömb túlsó feléről érkezett ajándékot. Vajon mi újat tartogat?

Annyiban mindenesetre egyezik a régebbivel, hogy ez is az ő lelkét, szellemét hordozza, mégis meglep valamivel. Ez az album ugyanis kizárólag portrékat tartalmaz, amelyek első darabját 1951-ben férjéről festette, az utolsót 1987-ben Peter Sulphortról, egy zongora mellett ülő, távoli hangokra figyelő művészről.

Ám e kötet nemcsak a remek portrégyűjteménnyel ad mást, mint az előző. Különös érdekessége, hogy míg a régiben olvasható szöveget neves művészettörténész írta, e mostaniban mindazt, ami írott szó, maga Judy Cassab mondja el: a képeket összekötő szövegrészek ugyanis idézetek a művésznő naplójából. Míg a képek a modellekkel ismertetnek meg, a naplórészletek az alkotó művésszel. Mindegyik portré eleven, érző ember, mindenben van valami, amit csak Judy Cassab közvetítésével tudhatunk meg róluk, s ők is – önmagukról. Elisabeth Ridell írónő így kiáltott fel az önmagára ismerés csodálatával: „Ó, hát ez vagyok én!" És a napló nyomán mi mondhatjuk el a művésznőről: „Ó, hát ez ő!" A kiadó az önéletrajzi részletek közlésével rátapintott valami finom s rejtett összefüggésre az embereket ábrázoló művész és a művész, mint ember között. Őt is látni, ismerni szeretnénk. Igaz, festett néhány kitűnő önarcképet, de a napló még közelebb hoz a elmélyült, érzékeny emberségét. Néhány mondat egy régi naplótöredékből: „Fényképek apámról. A kertről. Magam, mint Koperda Mariról, amikor hamis papírokkal éltem, Mariska irataival és mint munkás voltam." – Ugye felesleges e sorhoz dátumot csatolni? De van itt más sokkal derűsebb: „Szentendre, Elememben vagyok. Az első három vagy tíz képet festettem. Témát találok, házaim tele vannak megfestenivalóval. Kepel Béla a szomszédunk. Vagy mi járunk át hozzájuk, s a többiekhez a műteremben, vagy ők jönnek át hozzánk."

Nagy ugrás: a napló az új földrészre vezet. „Ausztrália. Kezdeti benyomások. Meglátogattam egy öreg magyar művészt, Orbán Dezsőt. Azt mondta: tehetséges vagy." Az akkor fiatal Judy Cassab később is hűségesen látogatta az idős magyar művészt. Judy Cassab bejárja az országot, megfesti jellegzetes kőzetformáit, tarka geológiai vonulatait, melyek mintha az ő számára tárulkoznának ki szinte személyes közvetlenséggel. Egy helyütt ezt írja: „...itt a szín fizikai erő, nemcsak szembe vág, hanem oldalról is, hátulról is,mint valami sugárzás".

És miközben mindent lefest, amit az új földrész formákban, színekben kínál, közben bemutatja az ottani társadalom java színeit is – és megszületik az impozáns arcképcsarnok. Mert ha a környező világnál jobban izgatja valami, az az emberek belső világa.

SOÓS MAGDA

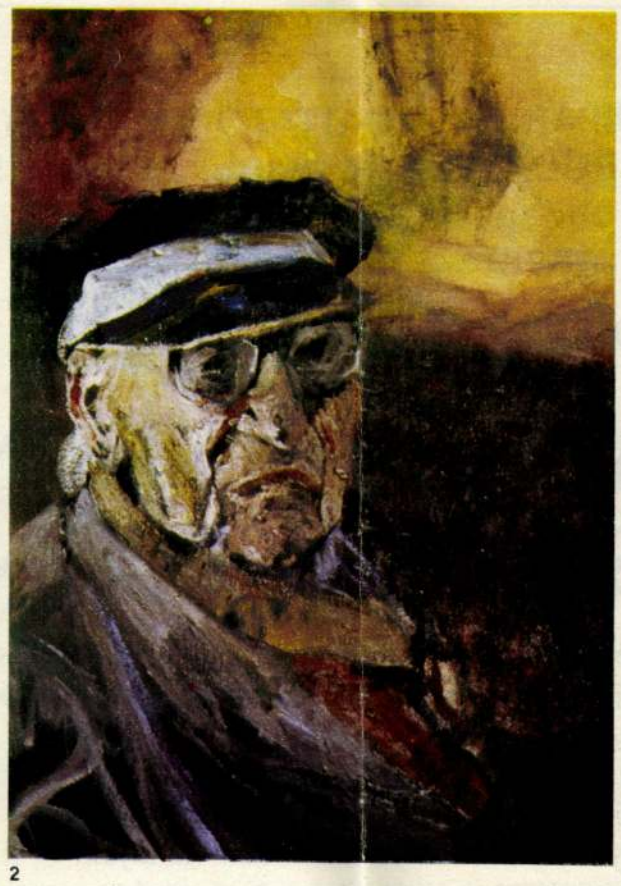

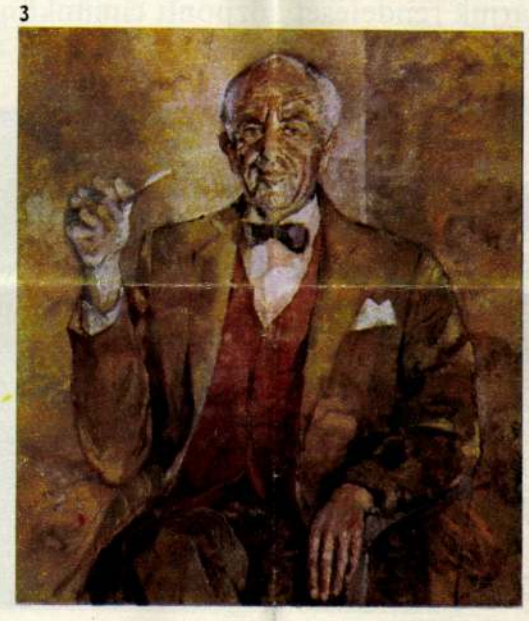

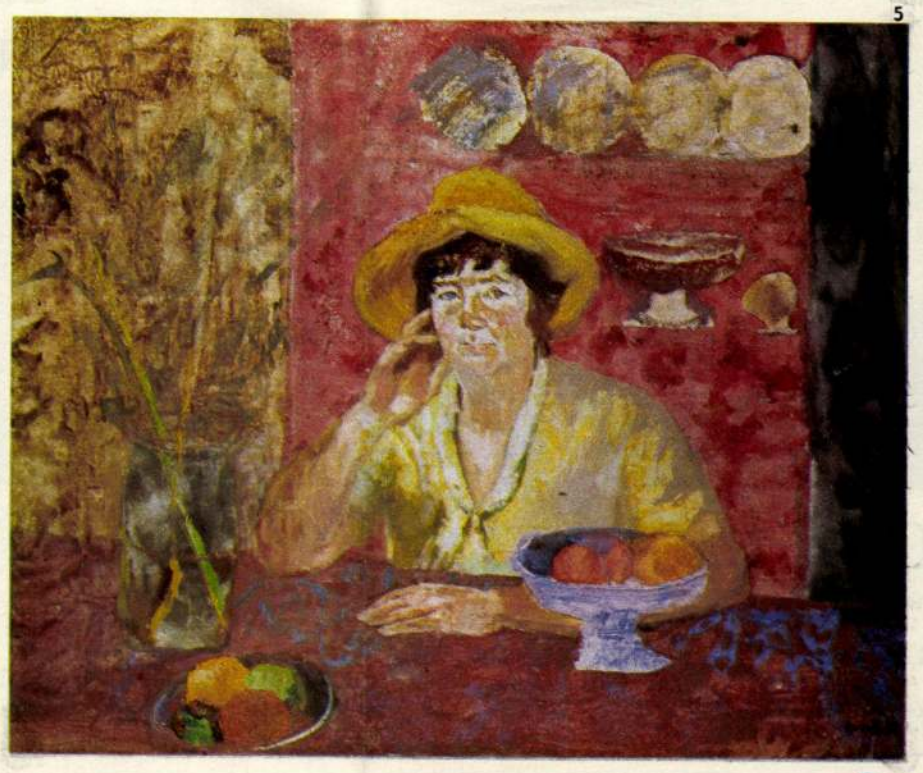

1. Sir Sydney Nolan festőművész Picasso kecskéjével

2. A 97 éves Orbán Dezső

3. Dr. Coombs, Ausztrália volt pénzügyminisztere

4. George Molnár építészprofesszor

5. Margaret Olley festőművésznő

ÉPÍTŐIPARI SZOLGÁLTATÓ VÁLLALAT
1113 BUDAPEST XI. Bartók Béla út 152.
1502 Budapest, Pf. 88
(36) 1-667-844 (36) 1-851-188
Tx 22-60-89

LEGYEN A VENDÉGÜNK! HÍVJUK ÉS VÁRJUK ÖNT!

Kényelmes szállást biztosítunk – kétcsillagos, penzió és turista „A" besorolású – szállodáinkban BUDAPEST különböző pontjain. A kikapcsolódás és szórakozás számos lehetőségét kínáljuk. (Szauna, szolárium, kondicionálóterem, teniszpályák)
Éttermeinkben kitűnő ételekből választhat, olcsó áron.
Ebéd- és vacsorameghívásainál számíthat ránk.
Rendezvények, konferenciák lebonyolítását különtermeinkben vállaljuk.
Ha kínálatunk megnyeri tetszését, várjuk rendelését központi címünkön vagy közvetlenül szállodáinkban!

HOTEL BARTÓK★★

✉ 1113 Budapest XI., Bartók Béla út 152.

☎ (36) 1-851-188/20, 820 786

Tx 22-6089

HOTEL BÉKÁSMEGYER

Turista „A" kategória

✉ 1039 Budapest III., Pünkösdfürdő út 38.

☎ (36) 1-803-184

HOTEL SZEGEDI

Turista „A" kategória

✉ 1135 Budapest XIII., Szegedi út 27.

☎ (36) 1-296-689

Tx 22-31-16

HOTEL ÉPÍTŐK★★

✉ 1148 Budapest XIV.,
Nagy Lajos király útja 15.

☎ (36) 1-840-677

Tx 22-7772

HOTEL NAGYTÉTÉNY

Turista „A" kategória

✉ 1123 Budapest XXII., Nagytétényi út 162–164.

☎ Telefon: (36) 1-385-384

HOTEL KÖNYVES★★

✉ 1087 Budapest VIII., Könyves K. krt. 44.

☎ Telefon: (36) 1-336-057

CASSAN, Johann, pozsonyi kőfaragó

J. C. Steinmetz, + 40 éves korában, Pozsony, 1846 aug. 27 (1846, 624 l)

—

Baptist Cassar, Maurer, + 40 éves korában, Pozsony, 1846 aug. 24. (1846, 640 l)

Pressburger Zeitung
(Genthon)

Cassano, Giuseppe

Cassano, Giuseppe irodalma: Bierbauer Virgil: A magyar épitészet története Bp. 1937. 231. l. - Der Spiegel 1844, 224 l. - u.a. 336. l. - Der Ungar, 1843. julius 28. /Pesth - Ofner Notizen/ - u.a. 1843. augusztus 12 /u.o./ - u.a. 1844. április 5. - u.a. 1844. május 14. - u.a. 1844. augusztus 1o. - u.a. 1845. január 19. /hirdetés/ - u.a. 1845. január 26. /hirdetés/ - u.a. 1845. február 9. /hirdetés/ - Életképek 1847. első f év 56o. l. - Halmay Béla - Leszik Andor: Miskolc és Borsod-Gömör-Kishon egyelőre egyesitett vármegyebeli községek, Magyar városok monográfiája V. Bp. 1929. 288. l. - Lyka: Magyar müvészet 18oo- 185o. 392. 451. 452, 462 - Pálinkás László: Marco Casagrande. Olasz Szemle, 1942, 5. sz. /Klny./ - Pesther Tageblatt 1841, 1102 l. /hirdetés/ - u.a. 1841. 1136 l. /hirdet - u.a. 1841, 1169 l. /hirdetés/ - Schneider Róbert: A pesti kőművés és kőfaragó czéh tagjai. Budapesti épitőmesterek stb. ipartestület VIII. Évkönyve. Bp. 1912. 215 l. - Szendrei- Szentiványi : Magyar képzőművészek lexikona, Bp. 1915. 299- 3oo.l. /további irodalom/ - Zádor-Rad A klasszicizmus épitészete Magyarországon, Bp. 1943. 1o8, 186. lap. - Szendrei: Miskolc város története V. kötet, Bp. 1911. 116, 118, 119, 12o Lyka: A táblabiró világ müvészete 18oo- 185o. IV. kötet, 16, 74, 71. l.

Pesther Tageblatt 1841

(128) **Concurs** (1)

der Gläubiger des Alexander Kommenovits

in Aranyos Mároth den 11. Dezember 1841.

37351. 1841. Vom Gerichte des Barser Comitats wird gegen den fallirten Lésaer Einwohner Alexander Kommenovits der Concurs auf den 11. Dezember 1841 festgesetzt. Was in Folge allerhöchster Verordnungen zur gesetzlichen Rechtsvertheidigung der betreffenden Gläubiger hiemit allgemein bekannt gemacht wird.

(130) **Concurs** (1)

der Gläubiger des Gabriel Pulay

in Komorn den 26. Jänner 1842.

37378. 1841. Vom Gerichte des Komorner Comitats wurde gegen den fallirten Banaer Compossessor im Komoner und Bönyer Compossessor im Raaber Comitate Gabriel Pulay der vor dem Comitatsgerichte in der k. Freistadt Komorn zu eröffnende Concurs auf den 26. Jänner 1842 festgesetzt, und zum zeitweitigen Masse-Curator Franz Sárkány, Stuhlrichter, zum Litis-Curator aber Ladislaus Csorba, hon. Fiscal, ernannt. Somit werden alle diejenigen, welche unter was immer für einem Rechtstitel irgend eine Forderung zu machen haben, hiemit aufgefordert, ihre mit den nöthigen Beweisen versehenen Forderungen am festgesetzten Tage einzureichen, da später gestellte nicht berücksichtigt werden. Welches zur allgemeinen Darnachachtung hiemit bekannt gemacht wird.

(127) **Concurs** (1)

der Gläubiger des Mathias Pál

in Aranyos Mároth den 11. December 1841.

37200. 1841. Vom Gerichte des Barser Comitats wird gegen den fallirten Lutilaer Einwohner Mathias Pál der vor dem Gerichte zu Aranyos Mároth zu eröffnende Concurs auf den 11. Dezember 1841 festgesetzt. Was zur gesetzlichen Rechtsvertheidigung der betreffenden Gläubiger hiemit allgemein bekannt gemacht wird.

(128) **Concurs** (1)

der Gläubiger des Gedeon Nagy und seiner Gattin Juditha Ács

in Komorn den 26. Jänner 1842.

37377. 1841. Vom Gerichte des Komorner Comitats wurde gegen den dortigen fallirten Ó-Galyaer Compossessor und Pesther Einwohner Edlen Gedeon Nagy und seine Gemahlin Juditha Acs der vor dem Comitatgerichte in der k. Freistadt Komorn zu eröffnende Concurs auf den 26. Jänner 1842 festgesetzt, und zum Masse-Curator Alexius Konkoly, Stuhlrichter, zum Litis-Curator aber Alois Kürthy, hon. Obersiscal, ernannt. Somit werden alle diejenigen, welche unter was immer für einem Rechtstitel irgend eine Forderung zu machen haben, hiemit aufgefordert, ihre mit den nöthigen Beweisen versehenen Forderungen am festgesetzten Tage einzureichen, da später gestellte nicht erücksichtigt werden; was zur allgemeinen Darnachachtung hiemit bekannt gemacht wird.

Ankunft **Abfahrt**

der Dampfboote in Pesth.

Ankunft von **Wien** Abends } **Täglich.**
Abfahrt nach **Wien** Früh }
Ankunft von **Orsova** Vormittag den 12., 19., 21. November.
Abfahrt nach **Orsova** Früh 4½ Uhr den 7., 14., 21. Nov.

Außerdem fährt der Remorqueur „**Erös**" jede zweite Woche nach Semlin und Drenkowa.

Englischer Sprachunterricht.

Carl Gibbon aus London gebürtig, hat, in der Absicht Unterricht in seiner Muttersprache zu ertheilen, Pesth zu seinem Aufenthaltsorte gewählt. Es hofft derselbe nicht blos durch seine vielseitigen Empfehlung günstige Aufnahme, sondern auch durch seine höchst practische Methode bei Liebhabern dieser Sprache baldige Anerkennung zu finden.

Nebstbei bildet derselbe jetzt Classen sowohl für Anfänger, wie auch für in der Sprache vorwärts Geschrittene, welche durch Lesen und Conversation die Aussprache zu verbessern wünschen; für welche der Unterricht am 20. November l. J. in seiner Wohnung Hatvanergasse, im Neumayerschen Hause Nr. 581 im 1. Stock beginnen wird. Näheres ist bis 10 Uhr Vormittag allda zu erfragen.

Wichtige Anzeige für Architekten und Hauseigenthümer.

Der rühmlichst bekannte Architect Herr Joseph Cassano aus Triest, wurde vom löbl. Handelsgremium der k Freistadt Pesth beauftragt, den großen Casino-Saal, nach der vom Herrn Cassano verbesserten Methode zu marmoriren. Da diese Verbesserung in der künstlichen Auflage wirklicher Mormorplatten viele Vortheile über den bisherigen Gips-Marmor gewährt, für alle Farben und Reinigung der Malerei sich eignet, ohne daß die Marmorirung wie bei Gyps, einer Beschädigung ausgesetzt sei; da ferner diese zweckvolle Verbesserung sich so äußerst vortheilhaft bei äußern Hausgesimsen, Verzierungen und Façaden bewährt, welche nach dieser verbesserten Methode verputz, nie der Ausbesserung bedürfen, noch vom Regen beschädigt werden können; so ist es Pflicht, auf diesen ausgezeichneten Künstler aufmerksam zu machen. D. J. H.

Bei **Gustav Heckenast**, Buchhändler in Pesth, ist erschienen:

IRIS,

Taschenbuch für das Jahr 1842.

Herausgegeben von

Johann Grafen Majláth.

Dritter Jahrgang.

Mit 6 prachtvollen Stahlstichen.

Preis: gebunden in rother Gros de Naples-Seide 5 fl. C. M.

Inhalt:

Titelkupfer: Erzherzogin Hermine k. k. Hoheit.

Das erlogene Kind. Novelle von L. Storch. — Gedichte von J. G. Seidl, mit 1 Stahlstich. — Die vier Evangelisten in der Sophienkirche zu Constantinopel (1509), Ballade von J. N. Vogl. — Éljen a Király, v. J. N. Vogl. — Sternfall, Gedicht von C. A. Kaltenbrunner. — Eine ländliche Erinnerung von den Ufern des Bosphorus, vom Verfasser der Briefe eines Verstorbenen. — Gedichte von M. Enk. — Gedichte von Caroline D. — Drei Legenden von Ed. v. Bülow. — Die Erstürmung von Constantine, von C. E. Langer, mit 1 Stahlstich. — Das Jahr des Lebens. Gedicht von L. G. Neumann. — Gedicht von L. A. Frankl. — Lindenblüthen. Gedicht von Balder. — Sebba, von Hammer-Purgstall. — Nord und Süd, aus den Papieren eines verabschiedeten Lanzenknechtes. — Rosa. Gedicht von J. G. Seidl, mit 1 Stahlstich. — Der Hochwald. Novelle von A. Stifter. — Gilli die Mährchenerzählerin, von J. Graf Majláth, mit 1 Stahlstich. — Aus der Jungfrau Liebesleben. — Gedichte v J. E. Hilscher. — Ein einsamer Abend, von Betty Paoli. — Eine Nacht im Ghetto zu Rom, von O. Prechtler. — Die Heilung. Gedicht v. L. G. Neumann, mit 1 Stahlstich

---

Frische Siebenbürger Kerzen

in Kistchen zu 25 Pfd., 6er, 8er und 10er sind von der bekannten vorzüglichen Qualität zu haben in Pesth, in der Niederlage des Franz B. Lindemann neben dem Dampfschiffbüreau.

Bei H. Schücke,

Waiznergasse zum „Tabakkranz"

sind in großer Auswahl und zu sehr billigen Preisen zu erhalten: herrliche ganz neu angekommene Spazierstöcke, dann die berühmten Leder-Tabakdosen, so wie auch alle Gattungen schöner Stockknöpfe. Auch werden daselbst Meerschaumpfeifen und Spazierstöcke billigst und bestens raperirt.

500 Znt. Theis-Tabak-Blätter v. Jahre 1840,

vorzüglich schön und rein sortirt, sind zu verkaufen. Auskunft ertheilt der Hausmeister im Hause „zum weißen Schiff"

Echte

Makintosh Herrenröcke

zu 24 bis 28 fl C M. sind in großer Auswahl und neuester Facon nur über den gegenwärtigen Markt zu haben bei

Ig. Weidenhoffer,

zur Königin von Ungarn Maria Anna.

Weinrebenstöcke zu verkaufen.

In der Theresienstadt, kleine Kreuzgasse No. 521 sind mehrere Tausend weiße Weinrebenstöcke von der besten Art um einen sehr billigen Preis zu haben.

Karl Miksits,

Spengler-Meister

in Pesth, Schiffgasse im „weißen Schiff." macht seine ergebenste Anzeige, daß er sein Verkaufs-Local neu sortirt, mit allen Gattungen Lampen, und allen in dieses Fach einschlagenden Artikeln, besonders messingenen Tassen, Brodkörben, Zuckerdosen, wie auch mit jeder Art Luster, Oeconomie-Heng-, Studier-, Dromeau-, Delfing- und Astral-Lampen versehen hat, für welche ein volles Jahr garantirt wird.

Ferner bringe ich zur allgemeinen Kenntniß, daß Lampen, die im verflossenen Carneval nur einigemal gebrannt haben, um bedeutend herabgesetzte Preise zu bekommen sind, und daß bei mir alle Lampen-Reparaturen, mögen selbe bei mir oder anderswo gekauft sein, angenommen und schnellstens verfertigt werden.

Schließlich empfehle ich mich für die Zukunft, wie bereits schon bekannt, mit jeder Art vorkommenden Bauarbeiten, wobei ich auch für richtige und billige Arbeit garantire.

Neues Etablissement.

S. J. Wanke,

Handelsmann in Pesth, Franziskanerplatz Nr. 467, empfiehlt sein wohlassortirtes Lager von Uhrbestandtheilen, Maschinen für Uhrmacher, Goldarbeiter und andere Künstler, dann Werkzeugen für alle anderen Metall- und Holzarbeiter.

Ein Dampfkessel,

welcher 64 Kubik Fuß enthält und noch sehr wenig benützt ist, und zum Branntweinbrennen oder Zucker raffinieren sehr geeignet wäre, wird billig verkauft, da die Maschiene, zu welcher gegenwärtig dieser Kessel gehört, einen größern erfordert.

Näheres zu erfragen in der neu zu erbauenden Dampfmühle, Theresienstadt, Rettiggasse bei Herrn Michael Hanky.

Frische Siebenbürger Kerzen

6er 8er und 10er in vorzüglich guter Qualität sind bei

August M. Simony

in der weißen Schiffgasse während des Marktes in Kistchen pr. 25 Pfd. zu haben.

Licitation.

Am Dienstag den 9ten und Mittwoch den 10ten November 1841, früh von 9 bis 12 Uhr, Nachmittag von 3 bis 5 Uhr werden zu Pesth in der Neuenweltgasse No. 622, Prätiosen, politirte uud unpolitirte Zimmergeräthe, männliche Leibskleider, Wäsche, Bettgewand, Doppelgewehre mit französischen Läufen, mit und ohne Percussion ꝛc. ꝛc. gegen baare Bezahlung versteigert werden.

Verloren wurden

Freitag den 5. Novemb. Nachmittag zwischen 4—5 Uhr durch die Schiffgasse, Waiznergasse in die Krongasse 100 fl. C. M. in 20 Stück Banknoten per 5 fl. Der redliche Finder wird ersucht, selbe gegen eine Recompence von 50fl. C. M. der Frau v. Böhm, goldene Handgasse im Schönaigner'schen Hause 1. Stock abzugeben

---

Fremden-Anzeige.

Königin v. Engl. HH. Herzog v. Nassau. — Graf Königstein. — Graf Posvonwaldego. — Graf Bismark. — Graf Csáky. — Graf Festetits. — Graf Hoenemünde. — Graf Zichy. — Baron Büxelle, Baron Balm, Markovits nnd Domokos, Gutsbesitzer. — Vesztroczy, Consistorial-Rath. — Aethoff, Fabricant. — Koerner, Szalatsy, Zettel, Possky, Gergo u. Sauerwein, Kaufleute. — Gräfin Bejacevich.

Tiger. HH. Casini, Gutsbesitzer. — Lipiay, Grundherr. — Horváth, Oberlieutenant. — Weissenberger, Lieutenant. — Neumar, Oeconom. — Kolomari, Doctor.

Die Dame, welche diese seltene Ehrlichkeit bewunderte, wollte den Mann überreden, sein Geld wieder mitzunehmen, aber er war nicht dazu zu bewegen, so daß die Dame sich entschloß, die fünfhundert Rubel in Renten auf das Erstgeborene des ehrlichen Mannes anzulegen, so daß die Ehrlichkeit des Vaters wenigstens an dem Kinde belohnt wurde.

Monomanien.

Ein Geistlicher, Namens Simon Brown, starb in dem Glauben, seine rationale Seele sei nach einem ausdrücklichen Beschlusse Gottes vernichtet worden. — Ein Kranker in dem Hospitale Friends Retreat zu York bildete sich ein, er sei ohne Seele, Herz und Lungen. Dergleichen Vorstellungen entstehen zuweilen durch Verletzungen des Gehirns. Ein in dieser Weise verwundeter französischer Soldat pflegte zu sagen: „Ihr wollt wissen, wie es mit dem alten Lambert steht? Der ist todt; er ist in der Schlacht von Austerlitz geblieben; was Ihr hier vor Euch seht, das ist bloß eine. Maschine, nach seinem Bilde geformt." — Ein Prinz hatte die fixe Idee, er sei todt, und wollte deßhalb keine Nahrung zu sich nehmen, wozu er sich aber verstand, als seine Freunde auf den Einfall gekommen waren, ihn zu einem Gastmahl mit Türenne und andern längstverstorbenen Feldherrn einzuladen. — Zu Paris lebte ein Mann der sich vorstellte, er sei mit dem andern guillotinirt worden und habe, als auf Befehl des Kaisers Napoleon den Enthaupteten die Köpfe wieder aufgesetzt worden seien, in dem Wirrwar einen verkehrten erhalten. — Bischof Warburton erzählt von einem Mann, der sich für eine Gänsepastete gehalten, so wie der Dr. Ferriday von einem durch ihn behandelten Patienten, der den Teufel verschluckt haben wollte. — Ein Oxforter Student war, wie Dr. Mead berichtet, selbst zu dem Küster gegangen, um sich sein Todtengeläute zu bestellen, und als er, wieder in seiner Wohnung angelangt, sich zu Bette legte, starb er auch alsobald. (Aus Dendy's Philosophy of Mystery).

Kleine Stadtpost.

Pesth. (Eingesandt.) Vergangenen Sonntag führte mich der Zufall in das Café im W., wo ich mich an der trefflichen Zeitschrift: „Religio és Nevelés" erbauen zu können hoffte; ich fand mich in meiner Erwartung getäuscht Diese Zeitung wird dort nicht gehalten; statt derselben fand ich aber einen andern, nicht minder erbaulichen Stoff für meine moralischen Betrachtungen. Mehrere Herren saßen emsig beschäftigt um einen Pharaotisch; einer von ihnen sah auf ein Haar dem bekannten Parliaments-Mitglied Sir Agnew ähnlich Was würde der gute, für die Heilighaltung sogar des Sonnabends so sehr eifernde Deputirte sagen, dachte ich, wenn er erführe, daß sein Doppelgänger sich nicht entblödet, öffentlich den heiligen Sonntag durch's Hazardspiel zu entweihen?

* * *

— Wir machen wiederholt auf die Eröffnung der „Dampfbad-Anstalt" aufmerksam, welche Morgen (in der Alster-Gasse, im v. Nákó'schen Hause) Statt finden wird. — Der Gründer, Herr Scheibl, hat weder Kosten noch Mühe gescheut, um dieses Etablissement so zweckmäßig als möglich herzustellen, und auch an äußerer Eleganz und Bequemlichkeit der Einrichtung darf dasselbe kühn mit allen dergleichen Anstalten in die Schranken treten. Der Unternehmer hält die Anstalt, die nicht nur für Leidende ein wohlthätiges, nahes Heilmittel, sondern auch für Gesunde ein Präserwirungsmittel bietet, von Früh 8 bis Nachmittag 4 Uhr öffen, und wird auch auf Verlangen in andern Stunden dieselbe zur Dispositon stellen.

— Die Ofner „Siechen-Anstalt" ist abermals mit 3 neuen Krankenbetten vermehrt worden. Von diesen Stiftungen ist eine Sr. Durchlaucht dem Fürsten Paul Eszterházy, die andere Ihrer Durchlaucht der Fürstin Sophie Liechtenstein verwitweten Gräfin Eszterházy, und die dritte Sr. Wohledelgeboren Herrn Johann v. Nákó, mehrerer Gespanschaften Tafelbeisitzer zu verdanken. Für welche menschenfreundliche Mildthätigkeit den hochherzigen Wohlthätern auch hiedurch öffentlich der wärmste Dank dargebracht wird. — Ofen, aus der am 4. November 1841 gehaltenen Sitzung.

Heinrich v. Külkey,
Vereins-Secretär.

Erwiederung!

Nichts für Ungut!

Herr J. Schmidt, Bürger von Ofen!

Auf Ihre im geschätzten Tageblatte vom 3. Nov. veröffentlichte, verleumderische Angabe, muß ich Sie verständigen, daß ich nur in zwei Fällen meine verehrten Kunden nicht bedienen kann, nämlich:

1tens: Wenn ich kein Geld habe — und

2tens: Wenn meine Kunden *) kein Geld haben. —

Im ersten Falle bin ich als Verschleißer unschuldig, und es gereicht der Josephs-Walzmühle zur Ehre, daß dieselbe schon bei dieser günstigen Witterung, wo alle Mühlen ungehindert mahlen können, ohngeachtet der gränzenlosen Thätigkeit nicht im Stande ist, das nöthige Mehl-Quantum herbeizuschaffen.

Im zweiten Falle ist die Josephs-Walzmühle unschuldig, und es gereicht mir gewiß nicht zur Schande, oder wenigstens nicht zum Schaden, wenn ich auch bei dem besten Willen ohne Geld kein Mehl hergeben kann oder will. —

*) Ich weiß es nur zu gut, wem ich borgen darf.

Von Gewicht- und Mehl-Verfälschung konnte J. Schmidt nur Ungegründetes schreiben, da derselbe laut eigener Angabe kein Mehl erhalten — und ich tröste mich nach dem alten Sprichworte in Betreff dieser einzigen Klage:

Eine Schwalbe macht keinen Sommer, —

Zur größeren Ueberzeugung jedoch — sowohl wegen der Quantität wie auch der Qualität des, durch mich zu verschleißenden Mehles mache ich hiemit meine ergebenste Einladung an das pl. t. Publicum

Anton Neumann,
Bürger- und Mehl-Verschleißer der Josephs Walzmühle zu Ofen, vis à vis der silbernen Kugel.

Verzeichniß

der Wohlthäter, die zum neuen Aufbau des „Blinden. Instituts-Gebäudes" und für sonstige Bedürfnisse des Fondes im Monat October 1841 beizutragen beliebten.

(In Conventions Münze.)

Zum neuen Hausbau.

Die Herren: K. v. Kaylich 5 fl.; Andreas v Stipanits 5 fl.; Franz v. Oelberg 3 fl.; Joseph v. Benkhardt 2 fl.; Ferdinand v. Dillenthaler 1 fl.; Schmidt v. Soenberg 1 fl; Ignaz v. Stoeger 1 fl. Joseph v. Preysler 40 kr.; Ignaz v. Rörh 2 fl.; Wilhelm v. Weyde 2 fl.; Georg v. Berger 2 fl.; M. K. 1 fl.; J. L. 1 fl.; Johann v. Czech 5 fl.; A. J. 10 fl.; Michael v. Karácsony 5 fl.; v. Forinyák 2 fl.; P. Gl. v. Spanyik 10 fl.; v. Bors 2 fl.; Paul v. Eötvös, k. ung. Hofkammer-Rath 10 fl.; v. Prokopius 5 fl.; Martin v. Csausz, Professor u. Dr. 15 fl.; Ludw. v. Ürményi 10 fl.; N.N. 2 fl. — Die Damen: Therese v. Eötvös 5 fl.; Comtesse Eleonore Batthyányi 5 fl.; Julie v. Eötvös 5 fl. — Vom löbl. Raaber-Comitat gesammelt 277 fl. 14 kr. Von der k. Freistadt Gran 25 fl. 20 kr.; Die hochl. k. u. Statthalterei, aus der k. u. Politico-Fundatio gesammelt 200 fl.

Zum übrigen Besten des Fondes:

Aus der Verlassenschaft des weil. Hrn. Franz v. Kiss, Propst am Weßprimer Domcapitel 150 fl.; durch die reformirte Superintendenten diesseits der Theis, gesammelt 84 fl. 8 kr.; ein Legat weil. Hr. And. Hlavats, Pfarrer in Böke 16 fl,; von Herrn Franz v. Luka dargebracht 16 fl. 40 kr.; von N. N., das Honorar für eine Testaments-Crequirung 40 fl.

Pesth den 1. November 1841.

Carl Gömöry m. k.
Secretär.

Váltóügyvédvisgálati hirdetés.

(2)

A' tek. kir. Váltófeltörvényszék ezennel közhirré teszi, hogy kik a' legközelebb jövő köz-törvényszüneten váltóügyvédi visgálatot kivánnak letenni. közügyvédi hitlevelökkel, és különben is megkivántató erényes magokviseletéről szóló bizonyitványokkal ellátott folyamodásukat folyó évi December 20-dikától, azon hó végeig mulhatlanul beadják. Költ Pesten a' tek. kir. Váltófeltörvényszéknek October 25-dikén tartott üléséből.

Fogarasy János, sk.,
váltófeltörvényszéki tanácsjegyző.

Lizitations-Anzeige.

Von Seite des k. Pesther Wechselgerichtes wird hiemit veröffentlicht, daß am 9. und den folgenden Novembertagen 1841 in den gewöhnlichen Vor- und Nachmittags-Lizitationsstunden an der obern Donauzeile im Hause Nr. 38 befindlichen Magazine verschiedene Glaswaaren-Artikeln schock- oder stückweise, und verschiedene Haus-Meubeln, im Wege der öffentlichen Versteigerung gegen gleich baare Bezahlung dem Meistbietenden veräußert werden. — Pesth, den 1. November 1841.

(125) (2)

Concurs

der Gläubiger des Jakob Chorin
in Pesth den 27. December 1841.

36995. 1841. Vom Gerichte der k. Freistadt Pesth wurde gegen den fallirten Jakob Chorin der Concurs auf den 27. Dezember 1841 festgesetzt, und zum Litis-Curator Alexander Gyurikovits, beeid. Advokat, ernannt. Alle diejenigen also, die irgend eine Forderung zu machen haben, werden in Folge der allerhöchsten Verordnung aufgefordert, am festgesetzten Tage vor dem Gerichte der k. Freistadt Pesth entweder persönlich oder mittelst ihrer gesetzlichen Rechtsvertheidiger zu erscheinen, und die mit den nöthigen Beweisen versehenen Forderungen längstens binnen drei Tagen einzureichen, da später gestellte Forderungen nicht berücksichtigt werden. Zugleich haben diejenigen, welche zur Ernennung des Corcursausschusses persönlich nicht erscheinen können, ihre Rechtsvertreter mit der nöthigen Vollmacht zu versehen.

(123) (2)

Concurs

der Gläubiger des Johann Schvenk und seiner Gattin Barbara
in Temesvár den 13. Jänner 1842.

36977. 1841. Vom Gerichte der k. Freistadt Temesvár wird gegen den dortigen fallirten Bürger und Glasermeister Johann Schvenk und seine Gattin Barbara der Concurs auf den 13 Jänner 1842 festgesetzt. Zum zeitweiligen Masse-Curator wurde Maximilian Theodorovits, städt hon. Vicenotär, zum Litis-Curator aber Athanasius Zwekits, städt. Oberfiscal, ernannt. Alle diejenigen, welche an der Concons-Masse irgend eine Forderung zu machen haben, werden demnach aufgefordert, dieselben mit den nöthigen Beweisen versehen, am festgesetzten Tage um so gewisser einzureichen, da auf später gestellte Forderungen keine Rücksicht genommen wird. Die persönlich nicht erscheinenden Gläubiger werden zugleich aufmerksam gemacht, zur Ernennung des Concursausschusses ihre Anwälte mit der gehörigen Vollmacht zu versehen; was hiemit allgemein bekannt gemacht wird.

(126) (2)

Concurs

der Gläubiger des Stephan Szabady
in Pesth den 3. Dezember 1841.

36997. 1841. Vom Gerichte der k. Freistadt Pesth wird gegen den fallirten Tuchhändler Stephan Szabady der Concurs auf den 3. Dezember 1841 festgesetzt, und zum Litis-Curator Stephan Körmény beeid. Advocat ernannt. Es werden demnach alle diejenigen, welche unter was immer für einem Rechtstitel irgend eine Forderung zu machen haben, in Folge der allerhöchsten Verordnung hiemit aufgefordert, ihre, mit den nöthigen Beweisen versehenen Forderungen in zwei Exemplaren längstens binnen drei Tagen, vom festgesetzten Tage an gerechnet, einzureichen, da später gestellte Forderungen in den Concursproceß nicht aufgenommen, uud die Gläubiger hinsichtlich derselben nicht berücksicht werden Zugleich haben diejenigen, welche zur Ernennung des Concurs-Ausschusses persönlich nicht erscheinen können, ihre Rechtsvertreter mit der nöthigen Vollmacht zu versehen

Kundm

Die 100 Stück fürstlich Eszterh

sieben Millionen Gulde

welche d

Realitäten-Kunstgegenst

laut Spielplan beigegeben

Mittwoch am 15ten nächstko

erfolgenden 10ten Ziehung zu Gunsten sämmtlicher schwar

nahmhafte T

Bei dieser Lotterie kann ma

fl.	300,000	oder	250,
„	224,000	oder	220,
„	205,000	oder	203,
„	200,000	oder	110,
„	30,000	oder	24,
„	11,500	— 5000	

mehrere Treffer zu fl 500—400—300—150—1

Die Hauptzi

den nächstkomm

Die Actie kostet

Der Abnehmer von 5 gewöhnlichen Actien erhält eine

Wien den 1. November 1841.

Lose sind billigst zu haben bei Herma

Herbst- und Winter-Saison im Caffe Renaissance zu Pesth.

Um den geselligen Vergnügungen eines confortablen Zusammenseins nach allen Zeiterforderungen zu begegnen, habe ich das Vergnügen einem hochgeehrten pl. t. Publicum ergebenst anzuzeigen, daß ich, nebst allen in einem gut eingerichteten Caffeehaus-Saale nothwendigen, und exquisit zubereiteten Erfrischungen, auch dafür Sorge getragen habe, daß der in jüngster Zeit allgemein und beliebt gewordene

Caravannen-Thee

von nun an bei mir in den feinsten Vorräthen,, als: fein China, Archangel, fein grün Perl und Haison immer zu haben sein wird.

Eben so empfehle ich den mit vielen Beifall aufgenommenen

Cachucha-Nectar,

Konstanza, Damen-Punsch-Royal, Englisch-Grog, Russisch-Csaj, Domingo-Caffee vom feinsten Aroma, nebst einer Auswahl von Thee- und Caffee-Broden

Für Conversationsspiele sind reinlich und bequem eingerichtete separate Zimmer eröffnet. Hochachtungsvoll

Franz Privorszky,

Caffeesieder in der Herrengasse.

Eine neune Sendung von
feinsten Natur Perl) Caffee
dto. Natur Java)
ist so eben angekommen bei
B. Weisz et Comp.,
im Hause zum Stock im Eisen.

Brennholz-Ausverkauf.

Auf der Üllöer-Strasse, dem 2ten Holzplatze links beim Verschleißer

Paul Zöhls,

sind alle Gattungen Brennhölzer, gut trocken und bester Qualität Ausverkaufshalber zu herabgesetzten Preisen zu verkaufen.

Hausverkauf in Ofen.

Das ganz neu und solid gebaute Paul Stefanovits'sche, zwei Stock hohe Eckhaus in Ofen, Raizenstadt ist unter annehmbaren Bedingungen zu verkaufen, oder gegen ein kleineres Haus mit gegenseitiger Daraufzahlung zu vertauschen. Das Haus hat zwei Gassenfronten, zählt 17 Zimmer, 1 Alkoven, 11 Küchen, 4 Gewölbe und 1 Keller, liegt auf dem sehr belebten, der Wasserüberschwemmung unzugänglichen Franzensplatze, 100 und einige Schritt von der Brücke, ist von geschmackvoller Bauart, und bietet nebst einer gesunden und angenehmen Lage auch den Vortheil einer reizenden Aussicht, überdies rentirt sich mit 6 Prozent von 22000 fl. C. M. Das Uebrige zu erfragen beim Eigenthümer, neben dem Raizenbad, Nr. 456.

Redacteur: S. Saphir. —

1169.c.

In der Gold-, Silber- und Juwelen-Handlung des Hermann Löwy,

große Brückgasse, Heinrich'schen Hause Nr 677 sind Lose von 1839 deren Serienzie-hung am 1. Dezember d. J. so wie fürstl. Eszterházy'sche Lose, deren Ziehung am 15. Dezember d. J. Statt findet, billigst zu haben.

Auch werden daselbst alle Gattungen Staatspapiere billigst gekauft und verkauft

---

Ungarischer und französischer Champagner,

ersterer aus eigener Fabrik,

blos aus Wein und Zucker bereitet, daher weder Kopfschmerzen noch sonst Unbehaglichkeit verursachend

letzterer aus den Fabriken von Clieguot, Moët et Chandon, Jacqueson et Fils, Chanoin frères, Chanoin et Comp., H. Vivé und Walbaum, Heidsieck et Comp.; dann

vorzüglicher Tokayer-Ausbruch

so wie alle beliebten

Rhein-, Mosel-, spanische und französische Weine, und englisches Porter- und Ale-Bier

sind in bester Auswahl und zu den billigsten Preisen zu haben bei

B. Weisz et Comp.,

im Hause zum Stock im Eisen in Pesth

Catharinen-Torten

sind in Fischer's Conditorey auf dem Servitten-Platz zur Hebe in manigfaltiger Form, in großer Auswahl, von 1 bis 5 fl. WW. bereit, auf größere oder mit Aufsatz gezierte wird gebeten, die Bestellung einen halben Tag früher zu machen. Pesth den 22. November 1841.

Antonio Bottari's Benefice

Donnerstag den 25. November 1841

(im Circus gymnasticus des Herrn Alex Guerra in Pesth.)

Die Bemühungen des Unterzeichneten von einer so reichen Beifallsspende ermuthigt, werden diese Benefice-Vorstellung durch sein und sämmtlicher an diesem Abend beschäftigten Kunstgenossen darzustellender Reitkünste, zu einer der brillantesten erheben, er wagt daher das hochzuverehrende pl. t. Publicum von Pesth und Ofen zu einem genußreichen Abend einzuladen. Hochachtungsvoll

Antonio Bottari,
Kunstreiter.

Joseph Cassano, Architekt aus Triest,

hat die Ehre den pl. t. Haus- und Badeeigenthümern ergebenst anzuzeigen, daß er Plafonds, Fußböden, Badewannen, äußere und innere Mauerverzierungen, nach seiner verbesserten Methode marmorirt, und für die Eleganz und Dauerhaftigkeit dieser Marmorplatten, die wie Parquets alle Formen und Farben annehmen, garantirt. Auch sind bei ihm (Rupp'schen Hause, erster Stock, Dorotheagasse) alle erdenkliche Architektonische innere und äußere Hausverzierungen von Gyps, so wie alle erdenkliche Zeichnungen äußerst billig zu haben.

Lose zur Herrschaft Lhotta-Genitschkowa die am 27. November l. J. gezogen wird, sind in der k. k. Lotto-Collectur am Rosenplatz billigst zu bekommen.

Circus gymnasticus des Alexander Guerra.

Heute, den 23. November.

Programm:

1) Verschiedene Reitübungen, von Endres.
2) Amerikanischer Tanz, vor 4 Zöglingen der Gesellschaft ausgeführt.
3) Bändersprünge, von Leopoldine Lesensky
4) Kühne Sprünge, vom Tardini.
5) Reifspiele von Letard
6) Großes Dragoner-Manöver, angeführt von Alex. Guerra:
7) Shawlstellungen, von Elise Guerra.
8) Voltigirkünste, von Orsanigo.
3) Außerordentliche Sprünge von Cocchi
8) Die beiden römischen Gladiatoren, von A. Brand und Bottari.

Als Beschluß:

Die Räuber in den Abruzzen.

Pesther Tageblatt 1841.

Aemtliche Anzeigen.

(133) **Concurs** (3)

der Gläubiger des Michael Gyütt

in Koposvár den 1. Dezember 1841.

37638. 1841. Vom Gerichte des Schümegher Comitates wird gegen die Masse der Koposvárer Einwohner weil. Michael Gyütt und seiner Gattin der Concurs auf den 1. Dezember 1841 festgesetzt. Zum zeitweiligen Masse-Curator wurde Joseph Conti, zum Litis-Curator hingegen Daniel Szokolay ernannt; welches hiemit zur allgemeinen Darnachachtung öffentlich bekannt gemacht wird.

(132) **Concurs** (2)

der Gläubiger des Georg Polacsek

in Trentschin den 11. Dezember 1841.

37637. 1841. Vom Concursgerichte des Trentschiner Comitates wird gegen den Prichoer Einwohner Georg Polacsek der Concurs auf den 11. Dezember eröffnet. Zum Litis-Curator wurde Michael Turzó, Advocat, zum Masse-Curator hingegen Georg Demacsek ernannt; welches hiemit auf höhere Anordnung zur gesetzlichen Darnachhaltung allgemein bekannt gemacht wird.

Ankunft **Abfahrt**

der Dampfboote in Pesth.

Ankunft von **Wien** Abends } **Täglich.**
Abfahrt nach **Wien** Früh }

Ankunft von **Orsova** Vormittag den 19., 21. November.

Abfahrt nach **Orsova** Früh den 14., 21. Nov.

Außerdem fährt der Remorqueur „**Erös**" jede zweite Woche nach Semlin und Drenkowa.

Doctor Nedelko's

Zahnärztliche Ankündigung.

Meinem Berufe gemäß, fühle ich mich verpflichtet, das pl. t. Publicum unserer beiden Nachbar-Städte, so wie das des ganzen Landes in Kenntniß zu setzen, daß ich mich gegenwärtig vorzüglich mit der Zahnheilkunde befasse — aber nicht etwa in dem beschränkten Sinne, als das Publicum bis jetzt zu glauben genöthigt war, nämlich nicht bloß mit der Auszieh ungs- und Einsetzungskunst, sondern mit der Zahnheilkunde nach ihrem eigentlichen höheren Begriffe, das ist: mit der Heilung aller allgemeinen Krankheiten des Organismus, von welchen die Mund- und Zahnkrankheiten nur reflexe, oder Folgen sind — so wie auch mit der Heilung aller allgemeinen Krankheiten, die zur Ursache nur das schwere Zahnen haben — was gar so häufig übersehen wird — und hiemit auch eine wichtige Ursache der in kindlichem Alter so häufigen Sterblichkeit ist; nebstbei aber, weil die Mundübeln dermaßen überhand genommen haben, daß — wenig gesagt — jeder fünfte Mensch nicht nur eines zahnärztlichen Rathes, sondern die meisten selbst einer operativen, wovon wieder sehr viele auch einer technischen Hilfe bedürfen. So fand ich mich veranlaßt, nebst den theoretischen Kenntnissen, auch operative und technische Geschicklichkeit — obwohl mit den größten Opfern — mir eigen zu machen, so daß ich gegenwärtig jeder Anforderung, die das Publicum an dem Fache machen kann, auf das vollkommenste und gewissenhafteste Genüge zu leisten im Stande bin. Hoffe daher auch, daß das Publicum es nicht mehr nöthig haben wird, mit so großen Kostenaufwande wegen Anschaffung ganzer Ratilliers (Gebiße), Ersatz einzelner Zähne, oder gar wegen geringeren Operationen sich nach Wien zu begeben.

Zudem bin ich auch noch mit einer ungewöhnlich großen Anzahl Pariser Email-Zähne, von verschiedensten Farbenabstufungen versehen, so daß ich auch in dieser Beziehung, von den weißesten bis auf den bräunsten, jedem zu seinen eigenen anpassende und vollkommen täuschende Zähne, auf eine außerordentlich vortheilhafte, möglichst schonende, ohne allen üblen Folgen, und beinahe schmerzlose Art einzusetzen im Stande bin.

Die Vortheile, die diese Mineral-Zähne vor den bis jetzt alltäglichen Natur-Zähnen, Wallroß-Zähnen ꝛc. ꝛc. haben, sind sehr einleuchtend; wovon ich nur einen Umstand berühren will, nämlich: die Dauer und Brauchbarkeit. Die Mineral-Zähne, nebstdem daß man mit ihnen gut und ungenirt essen, sprechen ja sogar singen, kurz alle Functionen, so wie mit eigenen verrichten kann, sind sie auch noch von einer außerordentlich langen Dauer; wo im Gegentheile, alle übrigen Arten der Zähne, weder die Brauchbarkeit, — weil man sie durchaus nicht gehörig befestigen kann — noch die Dauer haben, — weil sie doch immer nur organischer und zwar animalischer Substanz sind —; und weil sie mit dem Körper doch nicht in organischer Verbindung stehen, so sind sie ohne weiteres der Verwesung, und das um so mehr ausgesetzt, da sie beständig mit dem Speichel und mit den Speisen in Berührung stehen. Daher auch der üble, und beinahe unverträgliche Geruch aus dem Munde jener, die sich solcher Zähne bedienen.

Allen Leidenden, die in zahnärztlicher Beziehung von mir Rath oder Hilfe wünschen, hier meine Adresse: Dorothea Gasse Nro 11.

Vorläufige Anzeige.

Indem ich mich beeile, einem hohen Adel und pl. t. Publicum ergebenst anzuzeigen, daß ich das Samenhandlungs- und Kunstgärtnerei-Etablissement, welches vom 21. Jänner bis 13. October 1841 unter der Firma Muszely et Comp. bestand, wieder für meine alleinige Rechnung und Firma übernommen habe. Zugleich gebe ich hiemit das Versprechen, daß bei meiner jetzigen Firma Carl Eduard Muszely, nicht nur die gewohnte Ordnung beobachtet, sondern Alles aufgeboten wurde, das Geschäft in allen Zweigen zu vergrößern, um meinen geehrten Gönnern in jeder Hinsicht Genüge leisten zu können.

Diese Gelegenheit benützend, zeige zugleich an, daß ich so eben eine bedeutende Parthie Holländer Blumenzwiebeln erhalten, und welche in meiner Samenhandlung in der Dorotheagasse, im v. Ziegler'schen Hause billigst zu haben sind.

Carl Eduard Muszely,

bürgl. Handelsgärtner und Mitglied der k. k. Wiener Gartenbau- und der ungar. Landwirthschafts-Gesellschaft.

Wichtige Anzeige für Hauseigenthümer und Badeinhaber.

Die große Anerkennung, die Herrn Architekten Joseph Cassano aus Triest, wegen seiner verbesserten Methode zu marmoriren widerfährt, bewog ihn, ein Bureau zu eröffnen, in welchem Hauseigenthümer und Badeinhaber mit ihm billige Bedingnisse wegen Marmorirung, eingehen können.

Es werden Arbeiten auf innere und äußere Hausverzierungen und auf Ausplattirung der steinernen oder irdenen Badewannen (statt des schädlichen Kupfers) nach allen Dimensionen und Richtungen, angenommen. Die plattirte Marmorirung im Innern und am Aeußern der Gebäude, ist für jede Art Feuchtigkeit undurchdringlich, dauerhaft und zur Annahme aller erdenklichen Farben und Zierathen, so wie zum Reinigen geeignet. Auch sind in diesem Bureau (Rupp'sches Haus, Dorotheagasse erster Stock) alle erdenklichen Gypsverzierungen, moderne Rosetten u. s. w. aufs Billigste zu haben.

J. N. Reithoffer,

Erfinder der gummielastischen Fabrikate, und Privilegiumsbesitzer aus Wien, macht hiemit bekannt, daß er ein großes Sortiment von

Damen-Miedern

besitzet, welche wegen ihrer zweckmäßig angebrachten Elasticität der Gesundheit ganz unschädlich, und sehr bequem sind, dem Körper sehr wohlgefällig anschmiegen, und daher zur äußern Schönheit desselben im hohen Grade beitragen, überdies auch für die Jugend zur Beförderung des Wachsthums sehr geeignet sind. Auch besitzet er verschiedene Gattungen elastischer Hosenträger, Braceletten, Strupfen, Uhrschnüre, Saugeduten, Suspensors, Schnürriem, und alle Gattungen

Bänder,

und derlei Erzeugnisse von Gummielasticum.

Die Verkaufshütte befindet sich am neuen Marktplatz, Frauengasse, 1. Abtheilung.

Zu einem sehr gewinnreichen soliden, in die Landwirthschaft einschlagenden Unternehmen wird ein

Compagnon gesucht,

welcher nebst einem Capital von 6 bis 8000 fl. C. M. auch seine im Monat März 1842 zu beginnen habende Mitwirkung und persönliche Thätigkeit dem Geschäfte ausschließlich zuzuwenden vermag. Es wird das ganze obige Capital nicht auf einmal in Anspruch genommen, sondern es werden davon beim Abschluß des Contractes blos 300 fl. C. M., das Uebrige aber vom März 1842 angefangen in zwölf, von Monat zu Monat erforderlichen Rateneinzahlungen verwendet. Die gesammte Gebarung der im Geschäfte roullirenden Gelder geschieht durch den Compagnon selbst, und es ist überhaupt die Verwendung seiner Einlage von einer Art und Weise, die ihm genügende Sicherheit gewährt.

Nähere Auskunft ertheilt die Expedition dieses Blattes, Waiznergasse in Pesth.

Antrag.

Ein in der Runkelrüben-Zuckerfabrikation

wohl erfahrner Mann, welcher während der Marktzeit hier verbleibt, ist bereit in irgend einer Zuckerfabrik diesen Winter hindurch, nach dessen Verlauf er selbst ein ähnliches Geschäft hier anzulegen gedenkt, die Oberleitung zu übernehmen, oder aber gegen Vergütung der Reisekosten und angemessene Diäten einige Fabriken zu besuchen, wo wegen einer in dieser oder jener Fabrikations-Abtheilung sich etwa nothwendig zeigenden Verbesserung oder Vereinfachung seine Gegenwart von Nutzen sein könnte.

Die Adressen jener Herren, welche von diesem Anerbieten Gebrauch zu machen wünschen, übernimmt aus Gefälligkeit der Herr Opticus Calderoni in der Waiznergasse.

Circus gymnasticus des Alexander Guerra.

Sonntag, den 14. November.

Programm:

1) Indianische Spiele, vom Joseph Melillo.
2) Die beiden Chinesen, v. Letard u. Bottari.
3) Fandango, von Ang. Letard.
4) Zephyr, Flora und Cupido, dargestellt von Georg Cocchi, Josephine Leeb und der kleinen Ant. Chiarini.
5) Schärpenstellungen von Elise Guerra.
6) Amerikanischer Tanz, von 4 Zöglingen der Gesellschaft ausgeführt.
6) Die drei Herkules von Brand, Bottari u. Schönbrunner.

Als Beschluß:

Der Schiffbruch einer englischen Fregatte

Apotheke zu verkaufen.

Zwischen Pest und Debreczin, in einem bedeutenden Marktflecken, wo zwei Aerzte praktiziren, ist eine gut eingerichtete gangbare Apotheke, sammtgutem Hause und Garten zu verkaufen. Näheres erfährt man beim Herrn Mundarzte Nathan Wohl, in seiner Officin in der Windgasse in Pesth.

Eine noch ganz gute

Neuditsánka

ist um einen billigen Preis auf der Kerepesserstrasse Nr. 8 zu verkaufen.

Fremden-Anzeige.

Königin v. Engl. HH. Kirilof, Bogdam, Battantyns u. Lemensfeld, Kaufleute. Baron Balocsey u. Bressel, Gutsbesitzer.

☞ Beilage: Fortsetzung der Nachrichten

ten Gleichmuth belustigen. Man sah zuerst den Hund des Aubry. Der Hund wurde gerufen; ihm wurde ein rauschender Beifall des Parterres zu Theil. Dann gab's eine Posse, darauf burleske Tänze, hinterher waghalsige Sprünge auf dem Seil und endlich ein Feuerwerk." Man muß gestehen, daß „John Bull" einen guten Magen hat, wenn er so viel tolles Zeug auf einmal vertragen kann, und es ist anderseits unbegreiflich, wie man für einen halben Schilling (ohne gefähr 15 kr. CM.) so Vieles bieten könne! — In Brüssel wird eine Uebersetzung von Göthe's Werken ins Flamändische angekündigt. — Einem jüngst erschienenen Buche ist ein drei Seiten langes Verzeichniß von Druckfehlern angehängt, welches — zum bessern Verständniß — noch die Ueberschrift: „Verzeichniß der Druckfehler" aufzuweisen hat. — Seydelmann, dessen Gesundheit sehr leidend ist will sich von der Bühne ganz zurückziehen; Pauli ist gefährlich krank und dürfte, selbst wenn er genäse, die Bühne Monate lang nicht betreten; Döring geht nach Petersburg. Solchergestalt würde die deutsche Bühne unstreitig die bedeutendsten Characterspieler verlieren, und die ohnehin spärliche Anzahl wahrer Künstler fast auf Null herabsinken. — In Hamburg hat die Aufführung des französischen Melodrams „Die neue Fanchon" ihres musikalischen Theiles wegen gefallen. In sittlicher Hinsicht sollen sich darin wahre Horreurs vorfinden. So werden auf die Bühne Verführungsversuche, unter Andern durch Champagner, der mit Opium gemischt ist, angestellt! Quousque tandem?! — Von Victor Hugo ist eine Beschreibung der Rheingegenden zu gewärtigen. Da heißt es zweifelsohne auch auf ein neues Rheinlied gefaßt sein. — Man schätzt die Zahl der Personen, welche am Allerheiligentage, trotz des schlechten Wetters den Kirchhof des Père Lachaise besucht haben, auf mehr als 80,000. — O'Connell ist zum Lordmayor von Dublin gewählt worden. — Im Berliner Hoftheater wurde vor wenigen Tagen eine musikalisch-dramatische Academie gegeben, bestehend in einer Anthologie der Entwickelung deutscher Opernmusik. Sie wurde eröffnet mit einer Ouverture zur Oper: „Il re pastore" componirt von König Friedrich II. (1741). Ferner folgten Piecen von Graun, Hasse, Gluck, Hiller, Schenk, Reichard, Dittersdorf, Mozart, König Friedrich Wilhelm III., Winter, Beethoven, Hummel, Spohr, Felix Mendelssohn, Lortzing. Den Beschluß machte ein Pas de deux aus der „Sylphide" Musik von Mayseder. — In London sterben im Durchschnitt wöchentlich 1000 Menschen. — Zum Baue des größten Schornsteines — in einer Pottaschenfabrik in der Nähe von Liverpool — der unten 45, an der Spitze 9 F. im Durchmesser mißt, brauchte man 4 Millionen Mauersteine. — Der Buchhändler Murray in London, hat für die Gesammtausgabe der Werke Lord Byrons 23,540 Pfd. St. gezahlt.— Ueber den in mehreren Journalen vielfach besprochene Steinregen in Ivan (Oedenb. Com.) scheinen „die Gelehrten nicht einig zu sein." Die Wiener Zeitung enthält nur eine offiziöse Einladung an Alle, die daran Interesse nehmen, das k. k. Hofmineralien-Cabinett zu besuchen, wo man die beste Gelegenheit finden wird, „die fälschlich für Meteoriten angesprochenen Ivaner Sumpferze von Körnerform mit den unbezweifelt vom Himmel gefallenen Stein- und Eisenmassen zu vergleichen. — In Paris ist ein „Almanach Prophétique" für das Jahr 1842 erschienen, der hundert schöne Vignetten, außerordentliche Prophezeiungen für das darauf folgende Jahr, Aufsätze über Politik, Gesundheitskunde und Landwirthschaft, eine Geschichte der Musik, eine Abhandlung über Astrologie, „den deutschen Rhein," ein Gedicht von Musat und eine Erzählung: „die Marquise von Brinvilliers," von Bariste enthält. Wie man sieht, eine sehr barocke Zusammenstellung, doch ist zu wetten, daß bei der Leichtgläubigkeit der Franzosen, „die außerordentlichen Prophezeiungen" das Glück des Büchleins machen werden. — In Toulouse wurde am 20. v. M., der dieser Stadt von dem Pabst geschenkte Leichnam des heil. Innocenz feierlich beigesetzt, wobei nicht weniger als 400 katholische Geistliche zugegen waren. 3.

Kleine Stadtpost.

Pesth. Der Schluß dieses Jahres verspricht uns noch eine reichliche Lese auf dem Felde der magyarischen Dramatik, und es steht immer mehr zu hoffen, daß die ungarischen Schriftsteller wieder mit erneuerter Liebe zu der, seit einiger Zeit vernachlässigten Poesie, im weitern Sinne des Wortes, zurückkehren werden. So erwartet man nächstens zur Aufführung im Nationaltheater mehrere neue Stücke, von Schriftstellern, die sich theils jetzt zum ersten Male auf der dramatischen Laufbahn versuchen, oder deren Muse seit längerer Zeit geschwiegen hat. Wir erwähnten schon früher des Lustspieles von Eötvös, welches nun vollendet ist, und den Titel führt: „Éljen az egyenlöség" (Es lebe die Gleichheit). Es soll eine feine Satyre der modernen Afterliberalität sein. — Von L. v. Tót kömmt ein Stück „két László" (die beiden Ladislaus) vermuthlich ein Trauerspiel, von Gr. Fr. Bethlen, eine Posse „Három nap Saturnusban" (drei Tage im Saturnus) so wie auch des ewigneugebärenden Szigligeti „Troubadour" zur Aufführung.

Ueber die Posse: „Stock, Brille und Handschuh" gibt der Jelenkor folgende kurze Kritik: „de profundis (Anfang eines Bußpsalms) über dieses seichte Produkt!"

Der treffliche Kisfaludy-Verein hat in neuerer Zeit seinen Wirkungskreis ausgedehnt, und unter andern beschlossen, die sämmtlichen, oder auch die ausgewählten Werke der vorzüglichsten (magyarischen) Dichter unserer Zeit in kritischgeläuterter, correcter und prächtiger Ausgabe, gleichsam als Nationalbibliothek herauszugeben. Der Verein will dieß sein schönes Streben mit der zweiten, vermehrten, und mit einer größern biographischen Skizze und erläuternden Anmerkungen zu versehenden Ausgabe der Werke des gefeierten Kisfaludy beginnen. Dieses Werk, dessen Redaction abermals, wie bei der ersten Ausgabe, der rastlose und umfassende Literarhistoriker Dr. Schedel übernommen hat, soll in sieben Lieferungen erscheinen, die zusammen einen Band ausmachen werden. Jede Lieferung kostet 40 kr. C.M., und also das ganze in etwa sieben Monaten zu vollendende Werk 4 fl. 40 kr.; ein auffallend billiger Preis! gegen den frühern auf ordinärem Papier zu 10 C. M. Das erste Heft, welches die Gedichte der . und zweiten Periode und zwei Dramen enthält, ist bereits erschienen. H.

— (Theatralisches) Dienstag fand im Nationaltheater die Aufführung der Oper: „Maria Bathori" Statt. Der Compositeur derselben, Hr. Erkel wählte sie zur Benefize, und erzielte, wie vorauszusehen war, ein gefülltes Haus. Die Vorzüge der Tondichtung, wie die Verdienste des Componisten sind bereits vielfach in diesem Blättern gewürdigt worden, und Niemand wird in Abrede stellen, daß die gründlichste Musikbildung fast aus jeder Stelle herausleuchte, so wie daß das nationale Element glücklich und mit Geschick durch die ganze musikalische Schöpfung wehre. Allein was in Beziehung auf Characteristik dem Tonwerke nur als Vorzug angerechnet werden muß, das dürfte, nach dem Gemeingefühle einer Zuhörerschaft, die hierauf weniger Rücksicht nimmt, als ein — freilich gegen die Mehrzahl vorhandener Schönheiten gehalten, geringes — Gebrechen angesehen werden. Die Eigenthümlichkeit der ungarischen Nationalmusik hat der Tonsetzer wohl erfaßt: der vorzüglichste Character derselben ist Trauer, und die Elegie deren innerster Lebenspuls. Nun frägt es sich aber, ob das, was in einer Nationalweise anziehend ist, auch in einer langen Verkettung von Tonsätzen, die nach den Anforderungen der modernen dramatischen Tonschöpfungen die verschiedenartigsten Combinationen von Gefühlen und Situationsschilderungen enthalten sollen, dieselbe Wirkung hervorbringt, oder ob es nicht vielmehr ermüdend und abspannend wirke? Wir wollen hier nicht in weitläufigere musikalische Erörterungen eingehen, glauben aber nicht ohne Grund die Bemerkung zu machen, daß, wenn der Tondichter hie und da weniger ängstlich gewesen wäre, die Nationalfärbung abzuspiegeln, die Oper weniger an Monotonie gelitten haben würde. Besonders den zweiten Act trifft dieser Vorwurf, den wir übrigens nur vom Standpuncte unsers subjectiven Gefühles aus erheben, da im ganzen, zahlreich versammelten Auditorium der reichlichste Beifall der sonst gediegenen und an vielen Stellen geistreichen Composition gezollt wurde. Nichtsdestoweniger wünschen wir, daß der Compositeur sowohl bei Revision dieser, als bei der Schöpfung anderer Dichtungen dieser unsrer gewiß nicht übelwollenden Rüge einige Beachtung schenken möge.

Die Aufführung war im Ganzen befriedigend. Dlle. Carl sang die Titelpartie, und es dürfte sich, was die dramatische Wiedergebung des Partes anbetrifft, wohl keine geeignetere Repräsentantin dazu finden. Auch gab es Stellen genug, wo sie die vorzüglicheren Eigenheiten ihres Gesangtalentes, im Vortrage schwieriger Passagen, in Trillern und sonstigen Fioriuren mit entschiedenem Beifalle entwickeln konnte. Ihrer schönen Leistung ward die verdienteste Anerkennung; sie mußte eine Arie im zweiten Acte wiederholen und wurde mehrmals gerufen. Die Mitwirkenden (die Herren Conti, Joob, Erkel, Udvarhelyi, Szerdahelyi) trugen nach Kräften zur gelungenen Ausführung der trefflichen Tondichtung bei. Chöre und Orchester müssen, wie immer, mit Auszeichnung genannt werden. Die Ausstattung war einer Nationaldichtung angemessen, pracht- und geschmackreich. 3.

Wiener Börsen-Course.

10. November 1841. Conv. Mze.

Metaliques	à 5%	105⁷/₁₆
idem	à 4%	98¾
idem	à 3%	—
Darlehen mit Verlos v. J. 1834		—
" " " " 1839		271⅛
Bank-Actien das Stück		—
Kaiserliche Dukaten		—

Lotto-Ziehung.

Ofen am 13. November.

38. 68. 13. 34. 51.

Temesvár am 6. November

51. 37. 41. 69. 78

Markt-Preise.

der Körnerfrüchte in Pesth

am 12. Nov. Pesther Metzen,	Grosch.		W.W.
Weizen	220	bis	185
Halbfrucht	165	—	—
Roggen	128	—	120
Gerste	104	—	94
Hafer	74	—	68
Kukurutz	105	—	95

Früchten-Preise.

Der Preßburger Metzen W. W. Groschen

	Wieselburg den 11. November best.	mit.	ger	Baja den 6. Nov. best.	mit.	ger
Weizen	182	154	130	120	113	107
Halbfrucht	128	132	106	95	92	87
Korn	98	93	90	90	—	—
Gerste	76	72	66	53	—	—
Hafer	56	52	48	40	—	—
Kukurutz	85	82	80	61	—	—
Hirse	—	—	—	56	—	—

Bühnen-Repertoir.

Pesth, deutsches Theater.

14 November. Walburgisnacht.

Wasserstand der Donau

(in der Brunnmaschine zu Ofen)

am 13. Nov. Früh 8 Uhr 2' 9" 3''' ober 0

Meteorologische Beobachtungen an der Ofner königl. Sternwarte vom 12 November.

Zeit der Beobachtung	Barometer auf 0° Reaumur reducirt Pariser Maas	Wiener Maas	Thermometer Reaumur	Wind.	Witterung
9 Uhr Morgens.	27 Zoll 425	28 Zoll 62. 6P.	+ 6. 65	W. Heft.	Wolken
3 Uhr Nachmittags	" 366	1 6	+ 7. 24	W. Schw.	Wolken
9 Uhr Abends.	" 268	0 6	+ 2. 37	W. Schw.	Wen. Wolken

Cassano József
ejrátést

Der Ungar 1843. júl. 28.
(Pesth-Ofner Notizen)

Kalmár

Cassano József
épitőmester

der Magyar 1843. aug. 12.
(Pesth-Ofner Notizen.)

Kalmár

Cassano József
építész

Der Ungar 1844. ápr. 5.
(Perth.-Ofner Notizen.)

Kalmár

~~Kassano~~ Cassano
építész József

Ber Ungar 1844. máj. 14.
(Pesth. Ofner Notizen.)

Kalmár

Cassano Rudolf
épitész

Der Ungar 1844. aug. 10.
(Pesth-Ofner Notizen.)

Kalmár

Cassano, József
ép.-tiszt

Der Ungar 1845. jan. 19.
hirdetés

Kalmár

Cassano József
épitést

Der Unger 1845 jan. 26.
hirdetés

Kalmán

Cassano József
építész

Der Ungar 1845. febr. 9.
hirdetés

Kalmár

lezten Zeit täglich mehrere Hundert Bauern auf ihre Kosten auf der Bonn-Kölner Eisenbahn fahren lassen, um die Aktien in die Höhe zu treiben." Wollte man sich an die Worte des Korrespondenten halten, so wären die Bauern auf ihre Kosten, aber nicht auf Kosten der Spekulanten gefahren. Das Erste wäre freilich genau wahr, aber nicht dasjenige, was der Korrespondent hat sagen wollen, — denn darüber läßt der Nachsaz keinen Zweifel."

*** Am 24. März wollte in dem Augenblike, wo der Eisenbahn-Zug von Quievrain bei der Station von Loth vorbeipassirte, ein Bauer quer über die Bahn gehen. Er wurde von der Lokomotive ergriffen; der Kopf wurde ihm zerschmettert und ein Bein abgeschnitten. Der Unglükliche starb einige Augenblike nach diesem Unfalle.

*** Der „Mecklenburgische Bote" bringt: „Lokale Nichtse und Etwasse." Lokale Nichtse gibt's überall.

*** Man liest im „Freimüthigen": „Ein Schneider in Bockhausen hat eine Art Jaken erfunden, durch deren Tragen man vor jedem Schaden sicher ist, wenn man die Treppe hinuntergeworfen wird. Sie heißen Kolporteur- oder Manichäer-Jaken."

*** Zu Dresden sind die Vorlesungen so zur Mode geworden, daß im verwichenen Winter an zehn verschiedene Kurse über wissenschaftliche, ästhetische und materielle Interessen gehalten und fast alle zahlreich besucht wurden.

*** Seit Bernadottes Tod ist Soult jezt der lezte noch lebende der 18 Marschälle des Kaiserreichs, die 1804 im Lager von Boulogne ernannt wurden.

*** In Paris hat man eine neue Wattirung für Damenunterröke erfunden; diese besteht aus den Stacheln des Igels, welche, durch Kochen und Walken bereitet, viel geschmeidiger und doch wieder elastischer, als Roßhaare werden. Unsere Schönen bekommen nachgerade alle Spezies des Pflanzen- und Thierreiches auf den Leib.

*** Der vielgewandte, wizige Glasbrenner spricht zwei Wünsche aus:

Ach, zwei Wünsche wünscht' ich immer,
Leider immer noch vergebens,
Und doch sind's die innig-frommsten,
Schönsten meines ganzen Lebens!
Daß ich alle, alle Menschen
Könnt' mit gleicher Lieb' umfassen,
Und daß Ein'ge auch von ihnen
Morgen dürfte hängen lassen.

*** Auf einen Menschen, dessen Züge sehr verdächtig aussahen, sagte Le Quin: „Wenn dieser Mensch kein Schelm ist, so schreibt der Schöpfer keine lesbare Hand."

*** Zwischen Menschen und Blumen kann man viele Vergleiche finden. Böse Schuldner sind: Jelängerjelieber; die Gläubiger: Vergißmeinnicht; reiche Mädchen sind, mit ihren schönen Tausenden, den Männern: Tausendschön; die Geschäftigthuenden sind: Zeitlose; und das Futter der vierbeinigen Esel: Disteln und Kletten, sind sehr viele zweibeinige Esel.

*** Die „Voss. Ztg." schreibt aus Petersburg: Zwei bemerkenswerthe Fremde: Baron Hallberg (der Eremit von Gauting) aus München und Hr. v. Harthausen aus Münster in Westphalen, weilen gegenwärtig hier. Beide wollen uns nach einem mehrwöchentlichen Aufenthalte hierselbst in der nächsten Woche verlassen und in ihre Heimath zurükkehren. Baron Hallberg kam schon vor zwei Jahren aus München zu uns, bereis'te von hier aus das ganze mittlere und südliche Rußland, Georginen, den Kaukasus und Persien. In lezterm Lande hat er sich ganzer acht Monate aufgehalten und dasselbe in fast allen Richtungen, zum Theil als Fußgänger, wie er auch seine vielen früheren Reisen zu machen gewohnt war, zum Theile in Fuhrwerken durchstrichen. Er beabsichtigt, die mannigfaltigen und reichen Skizzen, bei seinem bekannten scharfsinnigen Beobachtungsgeiste auf dieser lezten Reise gesammelt, nach München rükkehrend, durch den Druk zu veröffentlichen.

Lokal-Zeitung.

Theater.

(Nationaltheater.) Am 31. v. M., zur Vergrößerung des Pensionsfondes für ungarische Schauspieler, große musikalisch-deklamatorische Akademie mit humoristischer Vorlesung. Wahrlich, bei dem sichtlichen Fleiß und dem Fortschritt der Mitglieder dieses Instituts hätte der Fond eine bessere Einnahme verdient! Unter den exekutirten Piecen erhielten den meisten Beifall der Chor aus „Hunyady Laszlo", die Konzertstüke der Herren Székely und Doppler, so wie die Deklamation des Fräuls. Laborfalvi. Die humoristische Vorlesung des Herrn Bachot hatte zwar Anfangs einige Wizkörner, doch wurde sie später lang und langweilig; übrigens war sie so durch und durch national, daß selbst der Einband aus dreifarbigem Papier bestand.

—n—

(Ofner Theater.) Am 1. April gab Herr Aloys Preiser, bisheriger erster Klarinettist und Solospieler des Pesther Theaters, ein Konzert. Zwei Ouverturen aus den Opern: „die Hugenotten" und „Oberon" wurden von der Kapelle des k. k. Infanterie-Regiments Graf Ceccopieri sehr präzis ausgeführt. Der Konzertgeber trug zwei Piecen: „Souvenir de Paris" von Bärmann und Variations brillants mit künstlerischer Virtuosität vor. Ein Duett aus „Belisar" wurde sehr brav gesungen von den Hrn. Stoll und Wieselmann. Eine Arie von Donizetti: „der Seufzer", von Fräulein Gaisner vorgetragen, konnte, troz einer hübschen, wahlklingenden Stimme, nicht recht ansprechen. Ein Quodlibet auf der Handharmonika, ausgeführt von dem dreizehnjährigen Karl Klobuschitzky, war effektvoll. Zwei Lieder, gesungen von Hrn. Wolff, ließen ganz ohne Theilnahme. Die andern Mitwirkenden erhielten lebhaften Applaus und die Ehre eines ostmaligen Hervorrufes. — Das Haus war schwach besucht.

T.

(Deutsches Theater.) Staudigl, der berühmte Bassist, ist in Pesth angekommen.

— Die fünf englischen Gymnastiker sind hier eingetroffen, und man sieht ihren erstaunlichen Leistungen mit gespannter Erwartung entgegen.

Lokalnotizen. Am 2. d. M. fand die halbjährige Prüfung der Zöglinge des Musiklehrinstituts des Hrn. Joksch in Pesth (zu den „drei Grazien") statt. Wir haben dieser trefflich eingerichteten und geleiteten Anstalt schon längst eine günstige Prognosis gestellt, und sie erwies sich heute, wie sehr sie allen Erwartungen entsprach. Schon der Besuch, deren sich diese Prüfung aus der Elite der Gesellschaft erfreute (vor dem Hause war eine lange Equipagen-Reihe aufgestellt), beweist die Theilnahme u. Würdigung, die ihr von den höhern Ständen geworden. Die Zöglinge, Mädchen und Knaben, legten aber auch die schönsten Belege ihres Fortschrittes ab. Sie bewährten alle einen gründlichen Unterricht und eine Spielweise, die sich auf die Regeln einer gediegenen Technik basirt. Wir hörten einige Solonummern mit einer Präzision und einer Vortragsweise ausführen, daß sie hätten ungescheut in einem Konzerte figuriren können, und wir nennen hier vorzüglich die kleinen August Hupf, Frd. Szauer, Karl v. Fabricius, Alfred Uhl u. A., die Ueberraschendes leisteten und die Keime künftiger Virtuosen in sich tragen. Auch die Ensembles gingen recht waker zusammen u. die Versammlung verließ überaus befriedigt diese Prüfung.

— Der im „Pesther Tageblatt" von Dienstag, 2. d. M., hinsichtlich der zu entwerfenden Pläne zu einem Landhaus-Gebäude in Pesth, erschienene Artikel, ist dahin zu berichtigen, daß dieselben durchaus nicht einem Baumeister allein übertragen worden sind, sondern vielmehr, in Folge des uneigennüzigen Vorschlages des tüchtigen Baumeisters Herrn Cassano — dem nebst den Herren Pollack senior und Hild die Ehre widerfuhr, zu den Reichsdeputations-Berathungen am 29. und am 31. v. M. beigezogen zu werden — nächstens eine förmliche Konkurrenz zum obigen Zwek, sowohl im In- als auch im Auslande, ausgeschrieben werden wird, und somit die Hoffnung vorhanden ist, durch eine solche heilsame Konkurrenz, ein wahrhaft prachtvolles Nationalgebäude entstehen zu sehen.

— Wir haben neulich gemeldet, daß wieder ein bedeutender Güterlotterie-Treffer mit 3000 fl. aus der Handlung des Hrn. Lueff, „zur Minerva", in Pesth verkauft wurde. Wir erfahren nun, daß Fortuna dies Mal nicht so blind, wie gewöhnlich, sich benahm, indem sie einen wakern Familienvater in Pesth begünstigte. Diesem kamen die 3000 Gulden sehr wohl zu Statten und Hr. Lueff hat ihm sogleich die Summe gegen Rükgabe des Looses baar ausbezahlt.

— Der „Wanderer" vom 2. April sagt: „Saphirs zweite Vorlesung (in Pesth) fand im Nationaltheater statt" und führt unsern „Spiegel" als Quelle dieser Notiz an. Wir fragen die geehrte Redaktion des „Wanderers", wo denn der „Spiegel" das gesagt hat?

— Wenn es die Witterung gestattet, findet morgen, am Ostersonntage, im Horvathgarten zu Ofen die erste diesjährige Reunion, unter Morelly's Leitung, statt.

— Wie wir schon angezeigt, wird heuer in Pesth viel gebaut, u. besonders bemerkt man darunter mehrere große Gebäude, die manche Lüken ausfüllen und der Stadt zur Zierde gereichen werden. Man ist nun auch bei uns spekulativer im Bauen geworden und man begnügt sich nun nicht mehr damit, auf gangbare Pläze zwei- oder gar einstökige Häuser hinzustellen; man baut jezt meist drei Stöke, was gewiß viel vortheilhafter ist, da Grund, Bedachung, Kanal u. s. w. bei drei Stöken nicht mehr kosten, als bei einem Parterrehause.

— Auf unserer Schiffbrüke sind heuer die Laternen alle auf einer Seite angebracht. Wir fragten, ob diese einseitige Neuerung etwas zur Bequemlichkeit des Publikums beitragen sollte? Zur Bequemlichkeit des Publikums? Nein! Dafür geschieht wenig. Es geschah zur Bequemlichkeit der Schiffszüge, die ihren Weg von Pesth nach Ofen über die Brüke nehmen, daß die, ihnen im Wege stehenden Laternen von einer Seite wegkamen. Die Schiffszüge werden nun jezt noch viel bequemer zur Unbequemlichkeit des Publikums beitragen können.

Kurze Antworten. An Hrn. Börnstein in Paris: Sie ereifern sich in Ihrem großen Journale „Vorwärts" über unser „kleines Pesther Blatt", weil es so kühn ist, dem Urtheile der andern, achtbaren, Pariser Journale mehr Glauben zu schenken, als Ihrem, sich schon längst als sehr verdächtig erwiesenen Gewäsche? Das wundert uns nicht; Naturen Ihresgleichen sträuben sich, wenn man Ihren Plänen in die Queere kommt. Daß aber ein Börnstein in dem feinen Paris nicht mehr Politur annahm und seine von den „Ufern der Donau" mitgebrachte Gemeinheit nicht in der Seine ertränkte, ist doch etwas auffallend. Sie reißen einen gewaltig neuen Wiz von langen Gehörwerkzeugen und scheinen hiemit Ihren Geist erschöpft zu haben. Sie wissen wohl, daß wir Ihnen das Kompliment nicht ganz zurükgeben können; denn wenn wir auch die moralische Größe Ihrer Gehörauswüchse keinen Augenblik bezweifelt haben, so sind wir von der physischen Beschaffenheit derselben keineswegs so gewiß. Wer kann es wissen, was auf Ihren verschiedenen Wanderungen und Irrfahrten, wie z. B. von Agram nach Triest u. s. w. damit geschehen? Für jezt dies Wenige.

Beilage: Neueste Pariser Stikmuster. Nr. 1. Kragen. Die Stikerei auf diesem Schnitte ist jezt die beliebteste in Paris. — 2. und 3. Kinderhäubchen. (Das Stük Nr. 2 stellt blos die Halbscheid des Schirms des Bonnets vor; um die andere Halbscheid zu erhalten, muß die Zeichnung verdoppelt werden.) — 4. Taschentuch-Ecke der allerneuesten Art. — 5. Doppel-Manchette. — 6. u. 7. Einsazstreifen. — Uberdies oben einige Ausfüllblümchen.

Beilage: „Handlungszeitung", Nro. 20.

Halbjähriger Preis 4 fl., postfrei 5 fl. — Prachtausgabe 5 fl. und postfrei 6 fl. C. M. — Man pränumerirt im Redaktionsbüreau zu Ofen (Fischerstadt, Nro. 81, nächst der Schiffbrüke), in den Kunsthandlungen, der H. H. C. Miller, J. Wagner und Treichlinger, u. in F. G. Weißenbergs Papierhandl. (Servittenplaz) in Pesth, u. bei allen k. k. Postämtern.

Ofen, gedrukt in der königl. ungar. Universitäts-Buchdrukerei.

abgehaltenen Sizung, in die Korporation der Pesther Maurermeisterzunft eingetragen wurde. Jeder, dem bekannt ist, der weiß, mit wie vielen Schwierigkeiten es verbunden ist, in Pesth, und eben in die Maurerzunft zu gelangen, wird den gegenwärtigen Fall für keinen unbedeutenden halten, um so mehr, da oft dem einzuverleibenden Konkurrenten die Unzahl der ihm entgegengehäuften Hindernisse vor jedem denkenden Kunstfreunde zur desto größerer Empfehlung des endlich Aufgenommenen dienen muß. Wir halten jedenfalls die Einverleibung eines solchen Mannes in unsere Stadt für eine erfreuliche, da ein solches Wetteifern, besonders in dem gegenwärtigen regen Zeitalter der Baukunst, keinesfalls schaden kann. Keiner ist untrüglich, u. Keiner kann so wie in Anderem, eben so in der Baukunst, von sich sagen: „daß er den Gipfel der Vollkommenheit erreicht habe“; deshalb kann es unserer Stadt nur zum Nuzen gereichen, wenn die Reihe unserer Gebäude mit neuen Ideen in der äußern Form (und zweckmäßigern innern Eintheilung, in Beziehung auf Komfort und Oekonomie) bereichert wird, denn dadurch gewänne sie ja augenscheinlich an Vielfältigkeit, Zierde und Pracht. Und gerade in dieser Hinsicht machen wir die Hauptstadt so wie auch das ganze Land aufmerksam, daß sie Cassano's Fähigkeiten, als die eines inkorporirten Pesther Maurermeisters, nunmehr, ohne auf Hindernisse zu stoßen, in Anwendung bringen können. Herrn Cassano empfiehlt auch seine Uneigennüzigkeit, die den ächten Künstler charakterisirt, indem er es war, wie wir Alle wissen, der einen Konkurs in Rüksicht der Landhauspläne proponirte, und neulich einen ähnlichen Edelmuth in Betreff der zu entwerfenden Pläne der unumgänglich nothwendig gewordenen Leopoldskirche bezeugte, indem er bei Gelegenheit, als er unserm allverehrten Bürgermeister zwei vollkommene, durch Kunstsinn ausgezeichnete Kirchenpläne für das Lerchenfeld*) übergab, die Erklärung hinzufügte: „daß wenn ein Konkurs auch für die erst erwähnten Pläne angekündigt würde, und seine geringen Fähigkeiten den ersten Preis erringen sollten, er denselben im Voraus zum Bau der Leopoldskirche unwiderruflich widme.“

(Industrielles.) Zu den vorzüglichsten Gewerbmännern, die Pesth besizt, gehört unstreitig auch der rühmlich bekannte Tapezierer u. Dekorateur, Hr. Jakob Wiener, dessen ausgezeichnetes Talent sich schon im vorigen Jahre bei der hiesigen Kunstausstellung ins schönste Licht stellte, indem er durch seine wahrhaft imposanten und geschmakvollen Möbelstüke sich eine Preis-Medaille erwarb. Hr. Wiener ist ein geborner Ungar und gegenwärtig in Pesth (Leopoldgasse, hinter den Klosterfrauen) etablirt; er hat aber früher auch im Auslande und selbst in Paris u. London die schönsten Proben seiner Meisterschaft abgelegt, und dort wie hier stets Eleganz mit sinnigen Arrangements dergestalt so zu vereinbaren gewußt, daß er sich immer Anerkennung u. Beliebtheit erwarb. Hier in Pesth liefert er bereits in die angesehensten Häuser seine Arbeiten u. ärntet überall die größte Zufriedenheit. Carlo.

(Neuer Violinbogen.) Einer der genialsten und erfindungsreichsten Männer unserer Stadt ist der Klavierinstrumentenmacher Hr. W. Schwab in Pesth (Dreikronengasse, Nro. 305), der nicht nur treffliche Instrumente liefert und dabei sehr zwekmäßige Neuerungen anbrachte, sondern auch in anderer Hinsicht sehr sinnreiche Inventionen zu Tage förderte. Wir werden vielleicht später darauf zurükkommen, machen aber vorläufig auf den neuen von ihm erfundenen Violinbogen aufmerksam, der so vortheilhaft konstruirt ist, daß er die berühmtesten aus Paris entbehrlich macht. Unser treffliche Violinvirtuose Herr Arnstein bediente sich bereits eines solchen Schwab'schen Bogens mit dem besten Erfolge und wird hiefüro bei allen seinen öffentlichen Konzerten keinen andern gebrauchen.

— b —

(Vom Dampfboot „Buda.“) Eine der wesentlichsten Bedingnisse bei Dampfboot- und Eisenbahnfahrten ist die Pünktlichkeit. Die Minute der Abfahrt muß stets genau zugehalten werden, denn so verlangt es die Ordnung, um eine gewisse Verläßlichkeit hervorzubringen. Da aber einige Personen sich beklagten, daß das niedliche Boot „Buda“ bei seinen Fahrten zwischen Pesth, Ofen, Kaiserbad und Altofen nicht präzis genug an den Stationsplätzen ab- und zufahre; so ist uns von der Direktion der hiesigen Dampfschifffahrt die Berichtigung mitgetheilt worden, daß man sich bei diesen Fahrten nicht nach den sehr differirenden Thurmuhren in Pesth und Ofen, sondern einzig u. allein nach einer astronomischen Uhr richtet, die mit jener der Sternwarte in Ofen ganz übereinstimmt, und daß darnach die Abfahrten genau gehalten werden. Es steht daher jedem Passagier frei, die Stunde auf dieser im Dampfschiffbureau befindlichen Uhr nachzusehen. —r.

(Während der Pfingstfeiertage) wird sich wahrscheinlich der Andrang auf den Dampfschifffahrten zwischen Pesth und Ofen vergrößern. Hr. Dir. Redl hat daher Sorge getragen, daß an diesen beiden Tagen zwei Boote den Dienst versehen werden.

(Pferderennen.) Die siegreichen Pferde des Bankiers Bethmann aus Frankfurt sind bereits hier angekommen, um wieder an dem Wettrennen theilzunehmen. Man ist bereits um die 1000 Dukaten besorgt.

*) Welche aber, wie wir vernehmen, troz ihrer mehrseitigen Zwekmäßigkeit und Billigkeit, wegen Mangel an Geld nicht ausgeführt werden können. A. d. Red.

Modenbild. Nro. 22.

Paris, 13. Mai. Hut und Capote von Seidenstoff. Kleid von Seidenstoff mit Posamentierarbeit; Kleid von Barege mit Sammet garnirt.

Beilage: „Handlungszeitung“, Nro. 32.

Halbjähriger Preis 4 fl., postfrei 5 fl. — Prachtausgabe 5 fl. und postfrei 6 fl. C. M. — Man pränumerirt im Redaktionsbüreau zu Ofen (Fischerstadt, Nro. 77, nächst der Schiffbrüke), in den Kunsthandlungen, der H. H. C. Miller, J. Wagner und Treichlinger, u. in J. G. Weißenbergs Papierhandl. (Servittenplaz) in Pesth, u. bei allen k. k. Postämtern.

Ofen, gedrukt in der königl. ungar. Universitäts-Buchdrukerei.

des ist Herr Petrus von Schwendel, ein junger, höchst talentvoller Maler im Haag.

*** Aus dem Meklenburgischen ist in diesen Tagen ein Gutsherr mit allen seinen Hintersassen, 800 an der Zahl, nach Australien ausgewandert. Sie haben Hab und Gut verkauft und hoffen es in der neuesten Welt weiter zu bringen.

*** Man schreibt aus Paris: „Aus einer durch die Seine-Präfektur gefertigten Uebersicht ergibt sich, daß die Zahl der seit Anfang dieses Monats visirten Päße sich auf mehr als 300,000 beläuft. Die Industrie-Ausstellung hat diese Masse von Fremden herbeigezogen."

*** In China wechseln Braut und Bräutigam nicht die Ringe, sondern kleine Thee-Tassen; der Altar, vor dem junge Ehepaare ihre Andacht verrichten, ist mit einem allerliebsten kleinen — Drachen verziert.

*** Jezt hat auch die Manie, Versammlungen zu halten, die deutschen Rabiner ergriffen. Sie werden am 12. Juni eine Zusammenkunft und Berathung zu Braunschweig halten. Wenn bei dieser, so wie bei allen derartigen gelehrten Versammlungen, auch Festessen stattfinden werden — so dürften in Braunschweig die Fische sehr theuer werden.

Lokal-Zeitung.

Theater.

(Deutsches Theater.) Am 22. produzirte Hr. Emerich Roth zum zweiten Male seine Dissolving views nnd gab uns einige neue Ansichten zum Besten, die ebenfalls mit großem Beifalle aufgenommen wurden.

— **Fanny Elßler**, die in dem Augenblike, da die geehrten Leser dies lesen, vielleicht schon in unserer Mitte ist (denn sie wurde gestern, Freitag, hier erwartet), wird Montag zum ersten Male die Bühne betreten. Mit ihr kommt auch der erste Tänzer des k. k. Hofoperntheaters, Herr Carey, der gleichzeitig mit ihr gastanzen wird. Heute, Sonnabend, dürfte die „Göttliche" in irgend einer Loge des deutschen Theaters sichtbar sein, worauf wir Späheraugen aufmerksam machen.

— Sicherm Vernehmen nach, wird Fanny Elßler nun auch ein oder zwei Mal im Nationaltheater tanzen.

(Ofner Sommertheater.) (Fräulein Bibers Abschieds-Konzert.) Wieder waren es die freundlichen Hallen des Sommertheaters in Ofen, in welchen dieses interessante Konzert stattfand; es gehört in der That zum guten Tone, will ein Künstler außer der ihm gebührenden Ehre auch ein Paar Kremnitzer als Andenken erhalten, in diesem reizenden Park ein Konzert zu veranstalten. Notabene: Rott muß mitwirken, denn der Komiker Rott, vom Pesther Theater, ist ein ganz absonderlicher Magnet. — Wir hörten die treffliche Pianistin mehrere der gegenwärtig zur Mode gewordenen Etuden und Fantasie-Stüke auf einem herrlichen Fortepiano von Ludw. Seiler in Pesth mit vieler Sicherheit und Kunstgewandtheit, unter dem rauschendsten Beifalle und oftmaligem Hervorruf, vortragen. Der Flügel von Seiler, mit englischer Mechanik, schien sich unter den Händen der begeisterten Konzertistin zu beleben, der Ton des Pianos ist bezaubernd schön. — Mad. Mink sang ein schönes deutsches Lied von Proch, mit Begleitung des Cellos und Pianos, welches mit Begeisterung vorgetragen und mit stürmischem Beifall aufgenommen wurde. — Hr. Erdensohn stellte sich die schwere Aufgabe, den „Wanderer" von Schubert zu singen u. gefiel. — Die Beigaben waren: Rott und wiederum Rott, d. h. die Possen: „hohe Brüke u. tiefer Graben", eine verballhornte Uebertragung der Rue de la Lune, und „der Tritschtratsch" von Nestroy. Rott's unversiegbare Laune bewirkte ein duzendmaliges Hervorrufen; das nennt man das Publikum elektrisiren! — Soll nach diesem exzellenten Graziosо noch Jemand genannt werden, so zollen wir der Dem. Fränzel u. Hrn. Grambach ein verdientes Lob. — Das schönste Wetter endigte dieses Vergnügtsein.

—nf—

— In „Hinko, der Freiknecht", welcher den 22. d. M. gegeben wurde, gastirte Dem. Vieregg, als Markitta, zum zweiten Male. Hat auch dieser Charakter keine besondere theatralische Schlageffekte aufzuweisen, die der Darstellerin Gelegenheit böten, ihr Talent hervortreten zu lassen, so verstand es doch Dem. Vieregg durch eine glükliche Auffassung und einige recht gut angebrachte rhetorische Markirungen, ihrer Rolle einige Pointen abzugewinnen, die ihre Wirkung nicht verfehlten und der liebenswürdigen Gastspielerin die Ehre des Hervorrufens erwarben. Der in der Geschichte etwas barsche, aber sonst gutmüthige Gaugraph Philipp, den Mad. Birch-Pfeiffer in diesem Stüke als einen bärbeißigen Tirannen erscheinen läßt, der mit dem Leben eines Menschen herumwirft, als wäre es ein Hasenbalg, wurde von Hrn. Fröhlich in Spiel und Geberdung recht wirkungsreich dargestellt. Es.

Lokalbemerker.

(Ausgezeichnete Reisende.) Dieser Tage reiste S. D. der reg. Fürst Lippe-Schaumburg mit dem Erbprinzen Adolph und Suite, bestehend aus dem Hofrath von Erich u. den Freiherren Ulmenstein und Kniege, hier durch, um sich auf seine im Betrage von 5 Millionen C. M. in Slavonien und im Baranyer Komitat acquirirten Güter zu verfügen. — Man hofft, daß genannter Fürst das nachgesuchte Indignat in Ungarn bald erhalten werde, indem durch solche bedeutende Ankäufe, wenn sie auf so loyale Art, wie im obigen Fall stattfinden, jene Millionen klingender Münze ins Land allmälig rükkehren werden, welche zum Wohlsein eines Landes unumgänglich nothwendig sind, und wovon noch immer jährlich leider mehrere ins Ausland wandern. Wenn zur Verleihung des Indignats die Kenntniß der ungarischen Sprache unumgänglich nothwendig wäre, so könnte im vorliegenden Fall Fürst Adolph, ein noch junger, hochbegabter Prinz, auch diesem Erforderniß leicht entsprechen. —y.

(Der Baumeister Cassano.) Man liest im „Világ": „Endlich zeigen wir an — und es dient uns zu besonderer Freude das thun zu können — daß Herr Cassano, der zu Triest als tüchtiger Bau- u. Maurermeister bekannt ist, in Folge des Beschlusses, der am 4. Mai vom Stadtrathe

Épitészet, világi
Miskolc, színház, Cassano Giuseppe

Életképek, 1847. VII. 560.

Mi hir Budán?

Cassano

épitém

wód

Életkepér

1847. I. félev.

560. l.

Cassano József

Szendrei. Misk-
vám tőrz. – V. k.
Bp. 1911. 116.
118. 119. 120. l

Cassano József

Kőnnivesmester

1844. máj. 4.

vétetett fel a pesti

Kőnnives és kőfaragó céhbe.

1912

Pkc. 215. l.

~~Fatemplom, gör. kath, Trocsányban~~

~~II. 72, 73~~

1904. december 9.

A nyitrameggei múzeum igazgatóságának: a Galicza könyvár többes példányainak megérkezéséről értesítik. (918/1904)

Cassano József, olasz származású építész. A XIX. század elején alighanem Triestben született, hol később egy ideig működött. 1843-ban Pesten telepedett le s 1844 májusában a pesti polgárok sorába lépett. Letelepülése alkalmából a »Honderű« igen rokonszenvesen emlékezett meg képességeiről s a következőkben mutatta be olvasó közönségének: »Alkalmunk volt nemrég a derék triesti építész és kőművesmester Cassano úrnak nehány igen jeles tervrajzait megszemlélni. Láttunk többi közt egy falusi kastélytervet, melly mindent magába zár, mit nemes ízlés, kényelem és czélszerűség egy úri laktól csak kívánhatnak. Cassano úr hazájának — a szép Italiának — classikai ízlését magának tökéletesen elsajátítván, e mellett olly ítélőtehetség, építészeti tapintat és mélyszerűbb műavatottsággal bír, mennyi elég a szépet a hasznossal mindenütt — bármi gazdag legyen leleményessége a külső formák változatosságában — a legczélszerűbben egyesíteni. Cassano úrnak köszönheti városunk újabb és tetemesen javult tűzoltó rendszerét, mellyet derék városkapitányunk Szekrényessy úrnak kész közremunkálatával még a mult nyáron (1843) adott ki a helyhatóság. Cassano úr Pest városában szándékozik megtelepedni. Városunk örvendhet illy szerzeménynek. Nem mintha nem bírna jelennen is egy pár derék építészszel, de mert ezek annyira kimerítek képzerejöket, hogy a különben szép Pest újabb utczái csupa monotonia miatt ásítani kezdenek már egymásra stb. Cassano úr lakik a hatvani utczai Horvát-házban.«

1843-ban a »Regélő« még a következőket írta róla: »Cassano József jeles építészünk, (ki azonban némi szűkkeblűségek miatt a pesti építészi czéh anyakönyvébe még mindig nem juthatott), másodszor is diadalt nyert építészi tervével, melyet a büntető törvény kidolgozásával foglalkozó orsz. választmány által indítványozott dolgozó házakra készített s így a jutalmat másodízben is megnyeré.« Ugyancsak ez évben a »Pester Tageblatt«-ban a miskolczi tűzvész után nyilatkozatot tett közé, amelyben a tűzkárosult miskolcziaknak féláron ajánlotta fel építészi tervek készítését.

A polgárjog elnyerése alkalmából (1844 máj.) ugyancsak a »Honderű« így emlékezett meg róla: »Cassano úr, ki a napokban jegyeztetett be pesti polgárrá, az építtetni szándékolt leopoldvárosi templomhoz két tervet nyújtott be a polgármesternek. Mint hallók e templomra már igen tetemes összeg gyűlt, s azon rendkívül gyors népnöve-

Szendrei-Szentkirályi
Magy. Képz. Lex.
299–300 l.

párhuzamosítottuk a két kérdéses tervet s igazságos véleményünk ez: a Hild-féle terv egész washingtoni congressusház, ennek hosszúsága, s idomzatával alkalmatlan egy városi színházul. Cassanoé ellenben a legkellemesebb olasz ízlésű épület...« Hild tiltakozása mit sem használt, mert a kivitelre C. tervét fogadták el, aki az építés foganatosítása végett 1847 tavaszán Miskolczra költözött. C. azonban a mellett, hogy tökéletlen és hiányos tervet készített, az építkezés körül is hanyagul járt el, s midőn az általa tett intézkedések s a terv hiányai mindinkább kitüntek, 1848-ban az eredeti tervvel együtt megszökött Miskolczról. C.-ra vonatkozólag adataink ezzel kimerülvén, valószínű, hogy a megszégyenített építész már a szabadságharcz elől is hazájába távozott.

Brosz Károly: A magyar színészet Miskolczon. A misk. polg. isk. értesítője. 1880—81. — *Honderü.* 1843. II. 831. l. — 1844. I. 650. l. — 1846. II. 198. l. — *Életképek.* 1846. II. 447. l. (Válaszul a szemleirónak a Honderűnél). — *Keresztesy Sándor:* Miskolcz színészetének története. Miskolcz, 1903. 74—78. l. — *U. az:* Színházi jubileumi album. Miskolcz, 1907. 10. l. — *Pesti Divatlap.* 1844. 179. h. — 1847. I. 155, 511, 739. l. — *Regélő.* 1843. II. 405, 436, 564. l. — *Regélő Pesti Divatlap.* 1844. 698. l. — *Szendrei János dr.:* Miskolcz város története. Miskolcz, 1911. V. 118—120. l.

kedés, melly éppen e városrészben tapasztaltatik, valóban naponként szükségesebbé is teszi az építés valahárai megkezdését.«

Az a jóviszony azonban, mely C. és a »Honderű« között évekig fennállott, 1846-ban teljesen megszünt, sőt az utóbbi részéről határozottan ellenségeskedéssé változott. Míg évekkel előbb két ízben magasztalólag írt C.-ról, utóbb arra törekedett, hogy lehetetlenné tegye őt. »Örömmel értjük — írja a »Honderű« szemle írója — hogy a talpig magyar derék miskolcziak is színházépítésről gondoskodnak. Mi reméljük, hogy ha már építenek, bármi kicsit is, az minden lehető kényelemmel és külcsínnal is ellátva lesz. Valamint föltesszük azt is, miszerint ha Miskolcz városa két olly építész között választhat e czélra, mint a műértőleg szilárd és minden tekintetben megbízható Hild úr, meg aztán a derék s becsületes Hild úrnak mindenben merő ellenkezője, Cassano úr; választásában bizonyosan egy perczig sem fog habozni.« E támadásra főleg az szolgáltatott okot, hogy Hild azzal vádolta meg pályatársát, miszerint az az ő pályatervét, melyet a borsodmegyei alispán felszólítására a megyének benyújtott, elplagizálta. A váddal szemben az »Életképek« vette pártfogásába a megtámadott építészt s ismertette az ügy előzményeit. E szerint Miskolcz színháza 1843-ban leégvén, Szemere Bertalan, az akkori országgyűlési követ érintkezésbe lépett C.-val, s ez neki megigérte, hogy elkészíti az új miskolczi színház tervét. Mialatt Szemere az országgyűlésen volt, az akkori alispán, mit sem tudván Szemere intézkedéséről, írt Hildnek, ki szinte készített egy tervet, mely azonban pénzhiány miatt papiroson maradt. Később Szemere foglalván el az alispáni széket, újra kezébe vette a színház építésének ügyét, s közölvén C.-val való régibb megállapodását a megyei választmánynyal, ez őt a szükséges lépések megtételére megbízta. Szemere írt tehát C.-nak, s igéretére emlékezteté őt, leküldvén egyszersmind a Hild-féle tervrajzokat esetleges felhasználás czéljából. Így készített C. egy tervet, mely egészen önálló szerkezetű s teljesen elüt a Hild-féle tervtől. »Mi tulajdon szemeinkkel láttuk — írja az »Életképek« — s

Cassano József

1922

Cassano

Lt ab IV. 16, 71, 72, 74

hazatelepedését jelenti, mert családi hagyomány szerint a Hildek századokon át itt laktak, itt munkálkodtak. Hild János 1811-ben halt meg, munkásságát fia, a pesti születésü József hatalmas arányban folytatta.

Jelentőség dolgában az utóbbival e félszázadban csak Pollak Mihály mérhető össze. Ez bécsi épitőcsaládból származott, maga is bécsi születésü s 1798-ban telepedett le Pesten, ahol 1800-tól vezette az ev. templom épitését, amelyet Krausz János épitőmester vállalt el. Ez időközben meghalt, özvegyét Pollak nőül vette s vele örökölte az épitési irodát is. Kiterjedt, fontos munkát végzett, nemcsak művezetője volt egy sor mások által tervezett nagy épületnek, (pl. a német szinház, Sándor-palota), hanem ő tervezte a Ludoviceumot és a Nemzeti Muzeumot s egy sereg lakóházat, igy pl. a Wurm-udvart. Polgártársai nagyra becsülték s 1825-ben besorolták a százas választópolgárok közé.

Koch Henrik szintén pesti lakossá lett, kiadósbb munkássága azonban a század második felére esik.

Ezeken az idetelepült külföldi épitészeken kivül van még néhány, aki csak éppen terveket rajzolt Pest számára, maga azonban külföldön maradt. Ilyen a Lánchid mestere, a londoni William Tierney Clark, aki Széchenyi megbizásából készitette el a hid terveit, maga helyett pedig Adam Clarkot küldte Pestre művezetőnek. Az utóbbi 1839-től 1849-ig állandóan itt lakott, közben Széchenyi minisztersége idején műszaki tanácsos is volt.

Johann Aman bécsi udvari épitész több nagyszabásu munkát végzett Pest-Budán. Az ő tervei alapján épült 1806-ban Budán Sándor gr. palotája és a városi (német) szinház. Ezeken a műveken kivül ő tervezte 1810-ben az akkor még Vácnak szánt Ludovika-Akadémiát, amely nem került kivitelre. 1812-ben szakértőnek hiv-

ták Pestre a Nemzeti Muzeum elhelyezésének kérdésében s ekkor állást foglalt a hatvani-utcai Grassalkovics-ajándékozta telek felhasználása ellen. Antoninus Pius Riegl bécsi épitész készitette a Kecskeméti-utcai Károlyi-ház átépitésének tervét, a munkavezetésre aztán Hofrichter Józsefet kérték fel. Joseph Klee bécsi épitészt az 1838-iki árviz alkalmával szerzett érdemeiért Pest diszpolgárává választották. A trieszti Giuseppe Cassano szerepléséről már szóltunk. Nagy lüfhóval jött Pestre 1843-ban, egy sereg inditvánnyal és tervvel (a tüzoltóság, börtönügy köréből stb.) árasztotta el a hatóságokat s kemény harcot vivott a pesti épitészekkel, akik nehézségeket okoztak neki, midőn polgárjogot akart váltani. Közben bérházterveket is készitett, de Pesten csak 1847-ig maradt. Karl Rössner bécsi épitészről már megemlékeztünk. Nála jelentékenyebb szerepü volt a sziléziai születésü Wilhelm Paul Eduard Sprenger bécsi épitész munkássága. A nagy árviz után megbizást kapott a katasztrófa okainak kinyomozására s a jövendő épitkezés célszerü módjainak előterjesztésére. E munkájáért még az évben Pest diszpolgárává választották. Későbbi tervei szerint épült a pesti, váci, szolnoki pályaudvar. A bécsi születésü Ludwig Frey a szabadságharc idején, fiatalon került Pestre, ahol utóbb elég jelentékeny volt a szerepe.

Természetes, hogy a külföldi mestereknek ily kiadós részvéte Pest városképének kialakitásában bizonyos nemzetközi jelleget juttatott Pestnek s egyik gátja volt valamely helyi stilus kialakulásának. Csak egyik gátja, mert az egész európai korszellem nem kedvezett korszakunk első felében az ilyesminek. Főképpen azért tettük ezt szóvá, mert mint érdekes tünetet ki kell emelnünk, hogy itt-ott már a kortársak is kifogással illették

Lázár V.

érkezett be. A lipótvárosi templom felépitése céljából is több művészt szólitott fel a tanács, különböző időkben, igy egyebek közt Schwarz Józsefet, Kaszelik Ferencet, Brein Ignácot, Hild Józsefet, még Cassano is felajánlott kettőt. A városi (német) szinház elpusztulása után egy ideiglenes szinház terveire irtak ki pályázatot 1847-ben, a 400 aranyas első dijat Karl Rössner bécsi épitésztanár, a 200 aranyas második dijat Hüppmann Ferenc jubilált budai államépitészeti igazgatósági mérnök kapta. Itt megjegyezzük, hogy Pest-Buda mérnökei közül is többen végeztek épitészeti munkát, igy Balla Antal, akit már emlitettünk, Brunner József pesti, Hüppmann és Swoboda budai mérnökök. Pusztán elméletileg foglalkozott épitészettel két pesti piarista: Ettinger Alajos, Migazzinak egykori pártfogoltja és Spindelhuber Ede, aki 1846-ban adta ki a Polgári Épitészet cimü művét. Ide sorolandó még Novák Dániel és Henszlmann Imre is.

Korán alakult ki az épitési vállalkozó tipusa s e tekintetben Zitterbarth Mátyáson kivül a legnagyobb stilusu Diescher Antal és József, továbbá a Kaszelik testvérek munkálkodása. S épp oly korán kezdődött az erőteljesen meginduló pesti épitkezések hirére az idegen épitészek beszivárgása is. Munkálkodásuk oly kiterjedt, hogy legalább vázlatos áttekintést kell róluk adnunk.

Időrendben az első külföldről idetelepedett fontos mesternek Hild Jánost kellene tekintenünk, aki II. József rendeletére mint Canevale bécsi épitész helyettese került Pestre s itt az Ujépület épitését vezeti a 18. század utolsó évtizedeiben, a mi korszakunkban pedig hű munkatársa volt a nádornak s az ő felszólitására 1805-ben elkészitette Pest szabályozási tervét. Ám Hild János Pestre költözése inkább ennek az épitő-dinasztiának

dig csak 116 az egészen kövezett s csak 112-ben van éjjel világitás.

A szapora épitkezés e korszakában a megrendelő, tervező és vállalkozó tipusai különféle kiadásban alakulnak ki szemünk előtt. Néha mind a három egy személyben egyesül, tipusos e tekintetben Zitterbarth Mátyás, aki tervezi, megépiti s aztán eladja nem egy házát, tehát készletre is dolgozik. S nem ő az egyetlen. A korszak második felében nem ritka a hirlapok utján való ajánlkozás sem. Giuseppe Cassano triesti születésü épitész 1843-ban a Pesti Hirlapban tétet közzé a maga nagy érdemeiről és tehetségéről hosszu dicsérő cikket, utána a Honderüben is, végül a miskolci tüzvész után a Pester Tagblattban nyilvánosan ajánlkozik a miskolciaknak, hogy féláron készit számukra épitészeti terveket, amelyek közül a szinházét meg is rajzolta. Ennek tragikomikus történetéről már szóltunk. Ugyancsak ő keres 1844-ben, midőn polgárjogot kap Pesten, hirlapi hirdetés utján «néhány ügyes rajzolót, kik a messziről (perspektiv) és cifrázati rajzolásban erősek volnának» s ujra ajánlkozik tervek készitésére, tervek kijavitására stb. Ettől az utóbb felsült reklámhőstől eltérően az egyszerü hirdetés szerény formáját veszi igénybe 1844-ben Pan József pesti épitész, aki akkor már több évi épitési gyakorlattal birt, továbbá 1841-ben Pollak Ágoston, Mihálynak pesti születésü fia, aki a fiatal Ybl Miklóssal társulva ajánlkozik tervezésre, épitésre. Odaát a csöndes Budán a kor egyszerü mesterei, egy Berland József, Kimnach Lajos, Ságody József, Hüppmann Ferenc stb. az efélére bizonyára sohasem gondoltak.

Nyilvános jellegü épitkezések alkalmával nem ritka a pályázat, ezek közt a legnagyobb stilusu az Országház tervpályázata volt 1844-ben, amelyre 32 pályamü

Mégsem e sok, többnyire kicsiny templom ad különleges vonást a Felvidék ezidőbeli egyházi épitkezéseinek, hanem egy sor görög-katolikus templom, amelynek legtöbbje Zemplénre s a hozzá csatlakozó vármegyékre esik. Oly feladat, amely a Dunántul s az Alföldön ritkaság. Az erdőboritotta vidék ősi fatemplomait kezdik felváltani a tégla- és kőépitésü alkotmányok, amelyek ritus-követelte különleges berendezésükkel eltérnek a r. kat. és reformált vallásu egyházak templomaitól. Éppen a mi korszakunkban, annak is főképp első felében feltünően nagy számban gyarapodik a görög katolikus egyház uj templomokban. *

Maga a stilus itt sem önálló, nem fejlődött egy uj sajátszerü formanyelv kiindulási pontjává, hanem nagyjából csak éppen visszhangja az egyetemes klasszicizáló formanyelvnek, amelybe csupán néhány keleti vonás elegyedik s ez sem valamely épitész egyéniségével, hanem annak a vallásnak ritusával függ össze.

Lakóházon, kastélyon, templomon kivül az épitészek feladatai közt találjuk közcélt szolgáló világi épületek tervelését is. Ilyenek egyebek közt egy-egy kórház,

* Igy 1800-ban épül a görbeszegi, boksai, vásárhelyi, sandali, oroszkányai, méhesfalvi, nyágói, 1801-ben a szalóki és juhosi, 1803-ban a máramarosszigeti, 1804-ben a zempléni, 1805-ben a szuhai és keleni, 1809-ben a krasznibródi, 1810-ben a tüskési, 1814-ben a vidrányi és csemernyei, 1816-ban a cselfalvai, márki és dámoci, 1818-ban a bölzsei, 1819-ben a ladácsi, nagyderencsi és ujszomolnoki, 1820-ban a komlóskai, 1824-ben a rokitóci, 1825-ben a havaji, 1826-ban a csukaházi, szedreskei és ugari, 1828-ban a nagytoronyai, 1830-ban a pásztorhegyi és szécsudvari, 1832-ben a jobbosi, 1833-ban a lasztóci, 1836-ban a nagygereblyési, éraljai és ércfalvi, 1837-ben a minyevágási, 1839-ben a kalnarosztokai, 1841-ben a kismihályi, 1843-ban a kiskoloni, 1846-ban a vojtvágási gör. kat. templom és még egy sor, mert ezek az adatok nagyon hiányosak s inkább arra szolgálnak, hogy némileg megvilágítsák ezen a téren a szapora épitő-tevékenységet.

amely odáig vajmi szerény formáju volt, sokszor valódi kinzókamrája az odavetődött szerencsétleneknek. Ha a kórház és higiene e korbeli történetét tanulmányozzuk, megértjük a nép öröklött ellenszenvét ezzel az intézménnyel szemben. A kórház, mint épülettipus, fáradt lassusággal kezd éppen a mi korszakunkban kissé elfogadhatóbb alakot ölteni (Nagyszombat 1824, oszlopos bejárója a 40-es évekből; Zsolna 1833, itt ez volt akkor «a város legtekintélyesebb épülete»). A fürdőhelyek, amelyekben a Felvidék oly gazdag, szintén igen lassan kapnak céljuknak megfelelő s hozzá méltó épitészeti arculatot. A Felvidéken talán Pöstyén teszi meg ezt a lépést leghatározottabban (uj fürdőház, 1822). Szinház is épül itt-ott (pl. Nagyszombat 1831), vagy legalább redout-terem (pl. Késmárk 1819). Néha az ily feladat sokkal kényesebb, semhogy helyi mesterre mernék bizni, igy midőn a miskolci szinház 1843-ban leégett, a város Szemere közvetitésével egy Pesten letelepedett olasz épitésszel, Giuseppe Cassanoval lépett érintkezésbe, akit dicséretekkel halmozott el a Honderü és a Pesti Hirlap. A «pesti épitész» elkészitette a tervet, 1847-ben Miskolcra telepedett, a munka folyamán azonban nyilvánvalóvá lett, hogy a terv is rossz volt, az épités is, mire Cassano 1848-ban az eredeti tervekkel együtt kereket oldott. Az eset annál kellemetlenebb volt, mert a kiváló pesti mester, Hild József, szintén készitett Miskolc számára szinház-tervet, amelyet nem fogadtak el. Az okról az Életképek számol be: «egész washingtoni congresszus-ház — ugymond — ennek hosszusága s idomzatával alkalmatlan egy városi szinházul».

Itt-ott uj gimnáziumot épitenek (pl. Sátoraljaujhelyen 1811—1820.), még ritkább esetben megyeházát, mert ezt többnyire örökbe kapták a multtól. Az épitészet

Cassano József

Készítette a miskolci (második) Hinház tervét 1846(?)ban, de az építkezésnél hanyagul járt el, miért is az építés vezetését Váczi István építésznek adták át, de A szabadságharc és anyagi nehezségek következtében az épület csak 10 év mulva készült el.

Halm Leszik 1929

288. l.

magiczna

Cassano, Giuseppe

(József)

épitész

l. 1937

Bierbéptőrt

231. l.

Tekintete

Hűemlékek Országos

Bizottságának

Budapest

Rákos utca 10 VI. Hév

Cassano

l.

LykaMagyműI300-50
392, 457-2, 462. l

3.

4.

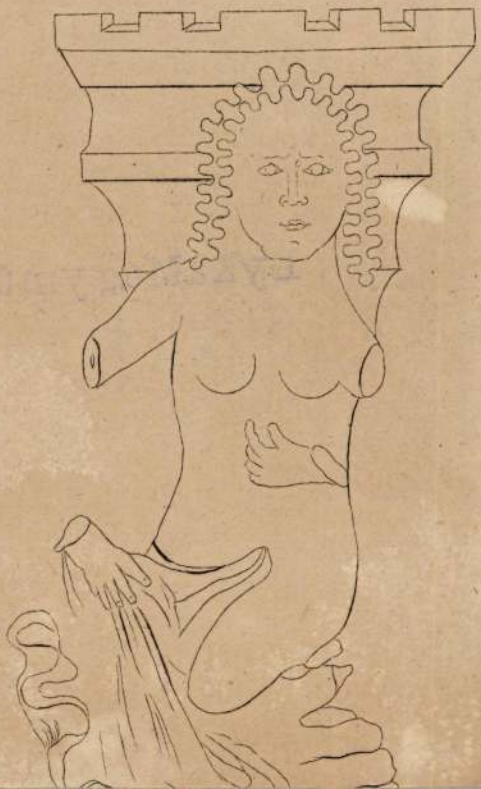

Cassano, Giuseppe

l,

Pálinkás Casagr 1942

6. l.

Cassano, Giuseppe

építész

Zádor – Rados 1943

108, 186. l.

CASSANO JÓZSEF,épitész

A miskolci szinház épitését reá bizták 1847-57 között. Sok baj volt vele,mivel felkészültsége hiányos volt és keze sem volt egészen tiszta. 155.old.

KOMÁROMY JÓZSEF: Jelentés a Miskolci Nemzeti Szinháznál végzett leletmentésről 155.o

A HERMAN OTTÓ MUZEUM ÉVKÖNYVE. I..Miskolc,1958

MDK

Cassano

triesti épitész letelepedésének beharangozása a "Honderü" 1843. II. 26.sz. 830.

61.o. 58. jegyz.

ZÁDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY, BP. 1960.

Cassano

M.K.

sz retné a Nemzeti Muzeum kerektermének márványozási munkáit elvégezni.

392.o. 24. jegyzet.

ZADOR ANNA: Pollack Mihály. Bp. 1960.

mdk

Cassano József olaszszármazásu épitész

Kapott megbízást a leégett színház helyett 1847-ben uj színház fervezésére és kivitelezésére. Munkáját sok kritika kisérte.

ifj Horváth Béla Miskolc

1962 Bpest 46, 264. l
31. jegyzet

CASSANO JÓZSEF
olasz származásu épitész

a miskolci szinzáz ujraépitése 1847.

Horváth Béla- Marjalaki Kiss- Valentiny: Miskolc
1962. 46 L

- 1 -

Cassano József, építés M.D.K.

a pesti Országház elhelyezése kőrüli vitában a városi tanács 1844. apr. 3-i ülésén háromszor is felszólalt. Szerinte az Országház a Nemzeti Szinkör mögötti botanikus kert és Belaznay-kert területén volna legalkalmasabban elhelyezendő. A dunaparti elhelyezést - úgy a Vásártéren, mint a Pollack által javasolt ./.

Vámos Ferenc: Az első pesti Országháza tervezésének előkészületei /1835-1844/
Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1963. XII.évf.

1. sz. 45. old.

-2-

Cassano József, építész M.D.K.

...mai Tud. Akadémia helyén, az árvízre és a nehéz alapozásra való tekintettel - nem javasolja. Ug szintén felesleges kiadásnak találja a nyilvános pályázat kiírását. Végül Hildéel együtt elfogadja a vásártéri helyki jelölést - csak a Harmincad-ház lebontását javasolja. Véleményét írásban is benyújtja.

Vámos Ferenc: Az első pesti Országháza tervezésének előkészületei /1835-1844/

Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1963. XII.évf.

1. sz. 45. old.

Cassano Giuseppe

és Hild József nyújtottak be tervüket a miskolci színház felépítésére; megvalósítára az előbbi jelentéktelen és hibás tervei kerültek.

Hont Ferenc – Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

294 l.

Cassano, Giuseppe

A Bp.V.Münnich Ferenc u.5.sz. ház /volt Tigris-szálló/ Hild József tervei szerint épült 1839/40-ben, korábbi épület felhasználásával, melyet szintén Hild tervezett 1818-ban. Az 1839/40-es építkezlst Dankó József budai építőmester vezette. 1847-ben az épületen megerősítéseket végeztek Giuseppe Cassano tervei szerint. Az épület szerepel Alt Rudolf 1850-53 között kiadott pesti kőnyomat-sorozatában.

Bibó István: Rövid hírek budapesti épületekről. Műemlékvédelem, 1970.2.sz. 122-123.l.

122. l.

Cassano József

életének és munkásságának időrendi adattára mesterfel-
vételi ügyével beszárólag.

Komárik Dénes: Építészképzés és mesterfelvétel a
XIX. században. Pesti mesterek és mesterjelöltek.

Építés- Építészettudomány, III.köt.4.sz.379-418.l.

393-394.l.

1971

Cassano, Giuseppe építész

neve említve a 73. oldalon

a Bp. V. Münnich F. u. 5 sz. alatti

épület 1847-ben történt megerősítésével kapcsolatban

Műemlékvédelem

1973/2

CASSANO JÓZSEF (CASSANO, GIUSEPPE) (Trieszt, 1806 – ?)

Olasz származású építész. Mesterségét valószínűleg Triesztben tanulta meg, ahol 1830-ban nyert építőmesteri jogot. 1841-ben költözött Pestre, és a Helytartótanács támogatásával 1844-ben a pesti céhtagságot is elnyerte. 1847-ben Miskolcra költözött, ahol a leégett színház újjáépítését vezette. 1848-ban Újvidékre, majd Belgrádba ment, s a szerb fejedelemség szolgálatában kerületi mérnökként dolgozott.

Művészet Magyarországon 1830-1870
MTA MKCS - MNG Bp. 1981.

Felirata: Quer Durchschnitt der Kerker Gebäude

OL tervtára, T.18/31/11,12,10,5,4,8,7

Graefl Károly és Zitterbarth Mátyás mellett (Kat. 14, 49) Cassano volt a harmadik építész, akit 1842-ben börtöntervek készítésére a börtönügy reformjának kidolgozására kiküldött országgyűlési választmány felkért. Cassano három alaprajzi változatot készített, melyek közül a hosszanti pavilon-rendszerű (III. változat, Kat. 14) Graefl egyik tervével, valamint Zitterbarthéval (Kat. 49) mutat hasonlóságot. A sugaras elrendezésű első vál-

5. Fogház terve, 1842 *6.*

a. I. változat, homlokzat
szinezett tus, p., 58,5x85,3 cm
Jelezve: Giuseppe Cassano Architekt u. Baumeister
Felirata: Vordere Ansicht des Etablissement von dem Kerker Gebäude sammt Wohnungen der Beamten

b. I. változat, alaprajz
szinezett tus, p., 85,2x58,7 cm
Jelezve: Giuseppe Cassano Architekt. u. Baumeister
Felirata: Generalplan Litt. A. von dem Kerker Gebäude sammt Wohnungen der Beamten.

c. I. változat, részletrajzok
szinezett tus, p., 85,3x57,5 cm
Jelezve: Giuseppe Cassano Architek. u. Baumeister
Felirata: Detail ad Litt. B.

d. II. változat, alaprajz
szinezett tus, p., 65x47,2 cm
Jelezve: Giuseppe Cassano Architekt u. Baumeister
Felirata: 3ter Entwurf zur Erbauung der Criminal Gefängnisse nach der Aufgabe wornach die Gefangene die Messe hören und sehen können, ohne einer den Anderen wahrzunehmen und ohne Aufopferung der Einzeln-Systems

e. III. változat, földszinti alaprajz
szinezett tus, p., 60x96 cm
Jelezve: Cassano Joseph Architect u. Baumeister
Felirata: Grundriss zur Ebener Erde des Kerker Gebäudes und den Wohnungen der Beamten

f. III. változat, I.emeleti alaprajz
szinezett tus, p., 62x96 cm
Jelezve: Cassano Joseph Architect u. Baumeister
Felirata: Grundriss zum 1ten Stock des Kerker Gebäudes und den Wohnungen der Beamten

g. III. változat, homlokzat és metszet
szinezett tus, p., 63x95 cm
Jelezve: Cassano Joseph Arcitect u. Baumeister
Felirata: Quer Durchschnitt nach der Linie AB des Genereal Planes N^{ro} 1.

h. III. változat, metszet
szinezett tus, p., 62,5x95 cm
Jelezve: Cassano Joseph Architect u. Baumeister
Felirata: Quer Durchschnitt der Kerker Gebäude

OL tervtára, T.18/31/11,12,10,5,4,8,7

Graefl Károly és Zitterbarth Mátyás mellett (Kat. 14, 49) Cassano volt a harmadik építész, akit 1842-ben börtöntervek készítésére a börtönügy reformjának kidolgozására kiküldött országgyűlési választmány felkért. Cassano három alaprajzi változatot készített, melyek közül a hosszanti pavilon-rendszerű (III. változat, Kat. 14) Graefl egyik tervével, valamint Zitterbarthéval (Kat. 49) mutat hasonlóságot. A sugaras elrendezésű első vál-

díszítés nem bontja meg, a főpárkány alatti csúcsívsor puha formálása a korai gótizálásra jellemző.

Irod: Komárik D.: A korai gótizálás Magyarországon. In: Művészet és felvilágosodás, 286–287

K.D.

BREIN FERENC (Pest, 1817 – Székesfehérvár, 1878)

Építőmester, Brein Ignác (1787–1830) építőmester fia, Brein Fülöp (1742–1823) építőmester unokája. Céhes képzésben részesült, s vándorlása során másfél évig Franz Beer mellett dolgozott az oroszvári kastély építésén. Pestre visszatérve anyja özvegyi mesterjogán működött, majd 1854-ben mester lett, később Székesfehérváron telepedett le. Pest romantikus építészetében szerényebb képességeivel is úttörő szerepet töltött be.

4. A Pekáry-ház terve, 1847

szinezett tus, p., 63x92,5 cm
Jelezve j.l.: Für die Wittwe Magd. Brein, Aug. Pollck Baumeister
Felirata: Keller Plan, zu ebener Erde, II. u. III. Stock. (Az engedélyezési záradék 1847. máj. 27.)
BFL SzB. 11866

A ma is álló Pekáry-házat (VII. Majakovszkij utca 47.) mind a kortársi megnyilatkozások, mind a későbbi szakirodalom a pesti romantika egyik legkorábbi és legjellegzetesebb műveként tartják számon. Romantikus műveiben Brein Ferenc a gótizálás hívének mutatkozik, a derűsebb félköríves-románo s mintákhoz ritkán fordul. E törekvését kisebb alkotásaiban, mint például a kőbányai Csősztorony és a Király utcai Schücke-ház esetében, ízlésesen, harmonikusan valósítja meg. Nagyobb művein jobban érvényesül az északi gótika komor világa, a várkastély-romantika zaklatott regényessége. E tendenciákat a svábhegyi Frivaldszky-villánál (1847 körül) jobban egységbe tudta foglalni, erre a „lovagvár"-jelleg is nagyobb lehetőséget adott, de a Pekáry-ház esetében már kevésbé. A zártsorú városi lakóház középkorias elemeinek sokféleségét, zsúfoltságát a regényesség nyilvánvaló szándéka sem teszi megnyugtatóbbá.

Irod: Komárik D.: ÉÉT 1972. 189–200, 218.

K.D.

CASSANO JÓZSEF (CASSANO, GIUSEPPE) (Trieszt, 1806 – ?)

Olasz származású építész. Mesterségét valószínűleg Triesztben tanulta meg, ahol 1830-ban nyert építőmesteri jogot. 1841-ben költözött Pestre, és a Helytartótanács támogatásával 1844-ben a pesti céhtagságot is elnyerte. 1847-ben Miskolcra költözött, ahol a leégett színház újjáépítését vezette. 1848-ban Újvidékre, majd Belgrádba ment, s a szerb fejedelemség szolgálatában kerületi mérnökként dolgozott.

tozat (Kat. 5/b) Graefl másik variánsával (Kat. 14/f) rokon, s itt a hasonlóságot a közös mintakép, a philadelphiai Eastern Penitentiary magyarázza. Ugyanilyen elrendezésű a II. változat is, de ezenfelül a sugaras folyosókra fűzött pavilonok egyenként az ún. panoptikum-rendszert is megvalósítják. Ennek lényege az, hogy a rabok mind láthatják és hallhatják magáncelláikból a misét anélkül, hogy egymással kapcsolatba kerülhetnének, s egyébként is mindig az udvar közepén lévő oltárra látnak.

Irod: Nemes 1979, 100–105.

B.I.

és kivitelezése 1838-ban kezdődött, s a kész hidat 1849. november 20-án adták át a forgalomnak. A munkálatok vezetője és egyes részlettervek készítője Adam Clark volt, a tervező névrokona és honfitársa, aki végleg Magyarországon telepedett le (ő tervezte a Lánchíd tengelyében 1853–56 épült Alagutat). – A négy kiállított rajz jól mutatja, hogy a Lánchidat tervező W.T. Clark nemcsak a mérnöki megoldásban, hanem az építészeti kialakításban is döntő szerepet játszott, ugyanis a szignálatlan, de Hammersmithből (London külvárosa) keltezett darabok nagy valószínűséggel szintén tőle származnak, s a két korai kapupillér-alternatíva közül az egyik már a végleges változat. Az 1846-os hídfő-őrház terve arra utal, hogy Clark az építkezés menetét folyamatosan figyelemmel kísérte.

6. tábla

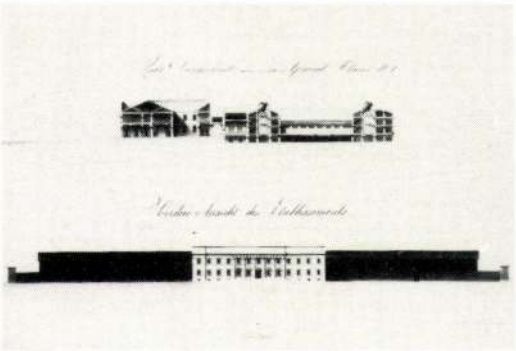

5/g

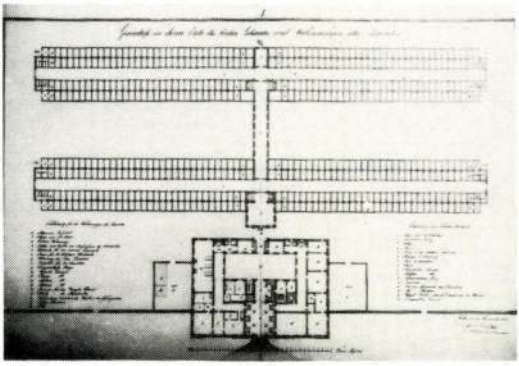

5/c

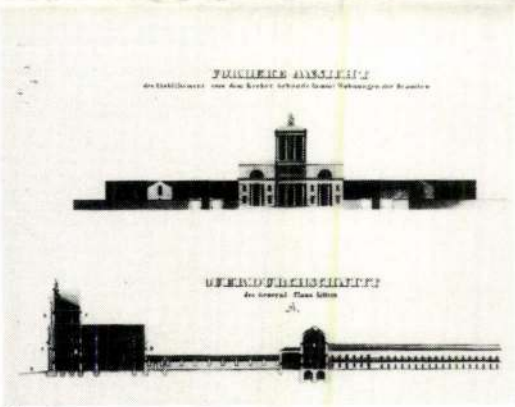

5/a

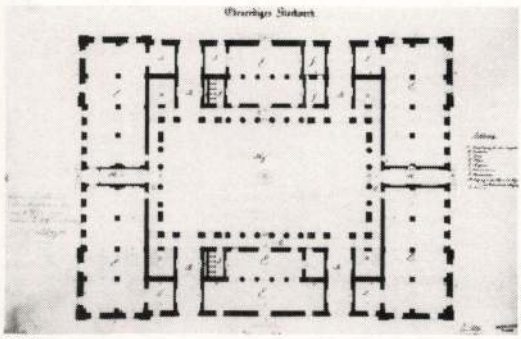

22/b

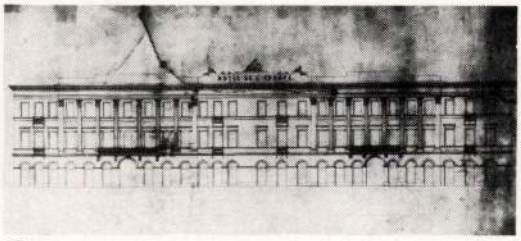

18

3

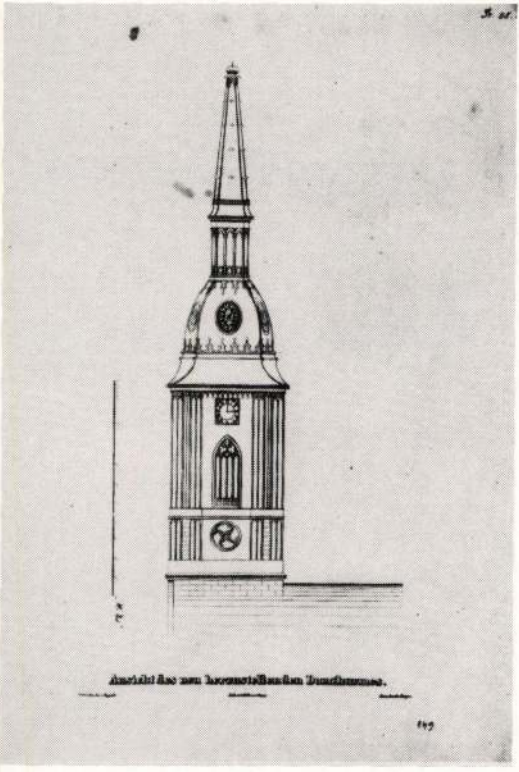

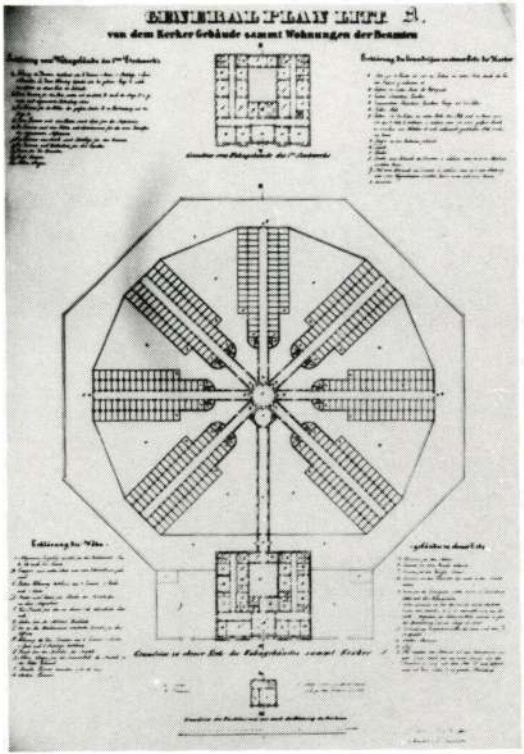
GENERAL PLAN LIT. B.
von dem Kercher Gebäude sammt Wohnungen der Beamten

5/b

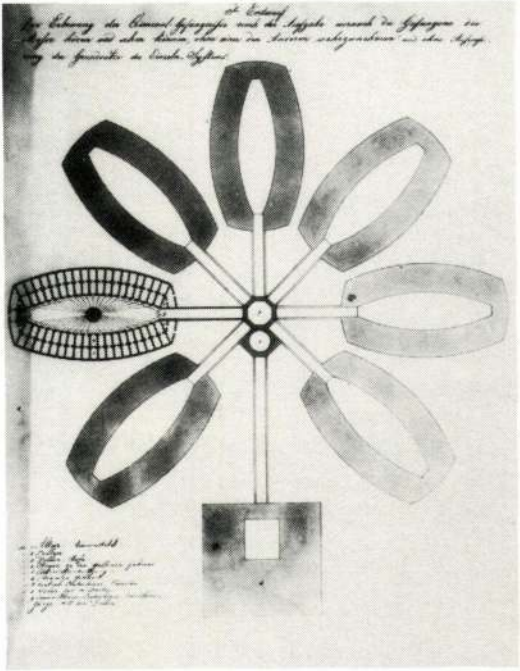

5/d

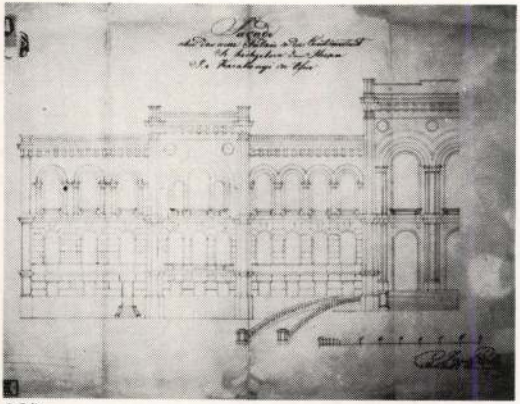

32/b

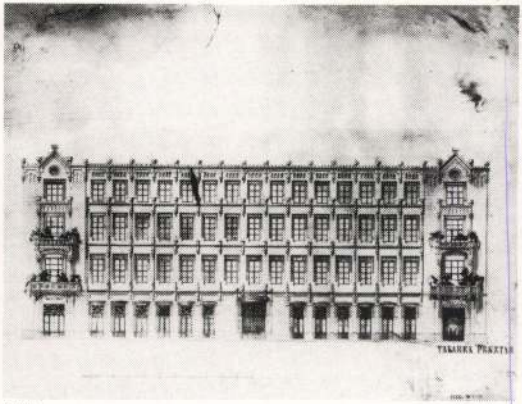

10/d

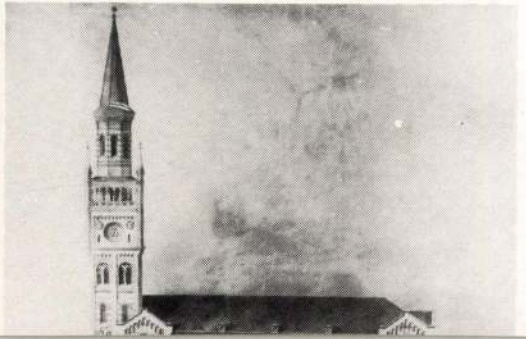

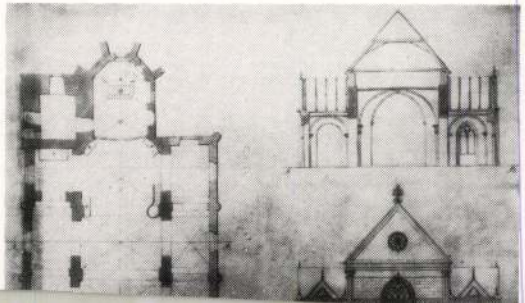

Cassano Giuseppe

olasz építész. 1841. Triesztből jött Pestre, ahol ~~önmagát~~, falburkoló márvány lapjait, külső és belső gipsz faldíszeit és önmagát szertelenül dicsőítő hirdetésével tünt-tel. Gondja volt arra, hogy a pesti sajtó ~~[illegible]~~ sürüb és magasztalólag emlékezzék meg papiron levő kastely és ~~[illegible]~~ ~~tervéi~~ tervéi, a tüzoltai és a börtönnyj terén tett javaslataival stb. ♀ Fellépése visszatetszést keltett kartársai körében ~~[illegible]~~ s csak 1844. sikerült a pesti könüves- és kőfaragó cehbe beputzná. Ugyanekkor szereszte meg Pesten a polgárjogot is. A lipotvárosi templomra két tervet köszitett, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

fizetett ujság

♀ A nagy hirvere és elkomére csak mohány szerény tatóház építésére sikerült megbízást ~~[illegible]~~ szerezni.

s bár felcsapolta, ~~[illegible]~~ ha az I só ~~[illegible]~~ díjat a nagyszerűbb építési alapjának ~~[illegible]~~ ajándékozott, Hild József tervet fogadtak el kivitelre. 1843. Megett a miskolci szinház. C. A lapok utján fel arra ~~[illegible]~~ ajánlkozott ~~[illegible]~~ szinház ~~[illegible]~~ tervezésére. Hilddel szemben, akit ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Borsod megye kért fel tervek készítésére, Szemere Bertalan kivánságára ~~[illegible]~~ C. terveit fogadtak el kivitelre. ‡ 1847 tavaszán költözött Miskolcra, ahol ~~[illegible]~~ szept 3. József nádor jelenlétében tettek le az alapkövet. Nehány hónap mulva azonban kiderült, hogy C. tökéletlen és hiányos tervet készített s az építkezés körül is hanyagul jart el. A felelősségre vonás elől

‡ A munka megfelelésére C.

1848. Megszökött Miskolcról, s külföldre távozott.

CASSANO, Giuseppe építész

bástyaterei

Komárik 1982 295.

CASSAR Benoît † 1. CASSAN Johann

M.D.K.

Casso /Kasso/

"Praktikus" cimmel rajz "A hét humora" c. rovatban tréfa illusztrálására.

Szinházi Élet. Bp. 1933. január 29.-febr. 4.
XXIII. évf. 6. sz. 45. lap

M.D.K.

A Cassianus-Kódex mestere

néven nevezi a nevező a Párisban őrzött egyik Corvina (Cassianus: De Institutis Coenobiorum) illuminátorát, aki körül csoportosuló iskola-fiirenzével ellentétben - inkább dél-olasz, talán nápolyi eredetre vall, s akinek művei és befolyása felderítésével Beatrix királynővel jöttek el magyar országra. (Két kép a 110. és 111. old.)

120

Hevesy, André: Les miniaturistes de Mathias Corvin. Kiny. Revue de L'Art Chrétien, Paris, 1911. 120.old

M.D.K.

A Cassianus-kódex mesterének

tulajdonítja a szerző a budapesti Szechényi Könyvtárban őrzött Nagylücsei Orbán zsoltároskönyvét

115

Hevesy, André: Les miniaturistes de Mathias Corvin. Klny. Revue de l'Art Chrétien, Paris, 1911. 115.old.

M.D.K.

Cassianus mester, miniator

1480-as évek végétől az 1490-es évek végéig dolgozott Budán – a címeres levelek tanúsága szerint. Stílusa felső-olasz, cipelli elsősorban milanói eredetű. Hoffmann Edit stíluskritikai alapon írt a mesterről először a padovai spáttal: Zoan Antonio Cattaneo-val, mely feltételezést azóta is cáfolták, de egyelőre azzal valószínűnek tart.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 530-531. old.

2.köt. 491., 513., 514., 516., 517., 519. és 522. a

CASSIOLI, szobrász

Ferenczy Béni Firenzében 1908-9-ben BEER Frigyes magániskolájában tanult. Itt élő modell után rajzoltak. Cassioli szobrász xxkx korrigált, akit, mint egyházművészt is nagy becsben tartottak Firenzében, 65.old. 4.jegyz

SOÓS GYULA: Ferenczy Béni érmei 65.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LVIII-LIX.évf. 1959-1960. Akad.Kiadó, Bpest. 1960

GIUSEPPE CASSIOLI, firenzei szobrász

1928-tól az ő általa tervezett érmeket adták az olym piai bajnokoknak. Kárpáti Rudolf 1956-és 1960-ban nyert aranyérmet. Elől: egy ülő női alak feje felett levő jobb kezében oljafakoszorút, ölében nyugvó bal kezében pálma ágat tart, mellette amphora. Térkitöltésül a művész a Colosseum egy részét ábrázolta. 7.kép. Fekete repr. 78-79-old

DR. KERESZTÉNYI JÓZSEF: Sport és éremművészet-A győztesek díjazása 76.old

AZ ÉREM. XXVIII.évf. 1972. 2.szám, Bp.

GIUSEPPE CASSIOLI, firenzei szobrász

1928-tól az ő általa tervezett érmeket adták ki az olympiai bajnokoknak. Kárpáti Rudolf 1956-és 1960-ban nyert aranyérmet. Elől: egy ülő női alak feje felett levő jobb kezében olajfakoszorút, ölében nyugvó bal kezében pálmaágat tart, mellette amphora. Térkitöltésül a Colosseum egy részét ábrázolta. Az érem előlapjának felirata minden esetben az olympia "sorszámát" helyét és évét tartalmazza. 7. kép. 78. old.

DR. KERESZTÉNYI JÓZSEF: Sport és éremművészet-A győztesek díjazása 76. old

AZ ÉREM, XXVIII. évf. 1972. 2. szám, Bp.

GIUSEPPE CASSIOLI, firenzei szobrász

1928-tól az ő általa tervezett érmeket adták az olym piai bajnokoknak.-Kárpáti Rudolf 1956-és 1960-ban nyer nyert aranyérmet.Ahátlapon/8.ábra/ a győztest a vállukracsmelik társaik. 78-79.old

Dr.KERESZTÉNYI JÓZSEF: Sport és éremművészet a győztesek díjazása 76.old

AZ ÉREM, XXVIII.évf. 1972. 2.szám, Bp.

GIUSEPPE CASSIOLI, firenzei szobrász

1928-tól az ő általa tervezett érmeket adták az olympiai bajnokoknak.-Kárpáti Rudolf 1956-és 1960 -ban nyert aranyérmet.-A hátlapon: /8.ábra./ a győztest a vállukra emelik társai. 8.kép. 79.old. Fekete repr.

Dr. KERESZTÉNYI JÓZSEF: Sport és éremművészet a győztesek díjazása 76.old

AZ ÉREM, XXVIII.évf. 1972. 2.szám, Bp.

Casso

Lakatos László: "A primadonna és más nők" c. humoros elbeszélését a müvész tiz rajzzal illusztrálta.

Görög: "Változatok Hamlet körül" tréfás szinházi történetéhez négy rajzot készitett a müvész.
/Utóbbi rajzai „Felix Casso" aláirással jelentek meg./

Délibáb, Bp. 1931. decemberi dupla szám 51-52. sz. 1o-11, 7o-72. lapokon.

M.D.K.

Felix Casso

J.Hanns Rösler: "A megbizható csónak" c. novellához készitett /illusztrációkat. tréfás/

Szinházi Élet, Bp. 1931. okt. 18-24. XXI. évf. 43. sz. 68. lap.

Felix Casso

Wallesz Jenő: "Összeomlás" c. tréfáját illusztrálta.
Repr.

"A százegyedik kaland" c. tréfás szinházi történetet Wallesz Jenő irta.
A rajzokat a müvész készitette.
Repr-ók.

Délibáb, Bp.1931. dec.5. V. évf. 49. sz.
14. lap. " " 12. V. " 5o. "
7. lap.

Felix Casso

"A szinigazgató ötlete" c. vidám történetet illusztrálta a müvész.
Repr.

Délibáb, Bp. 1931. nov. 21. V. évf.
47. sz. 2o. lap.

Casso

"Az emberszerető" cimmel közölt viccet illusztrálta.

"Hajótöröttek" c. tréfához készitett rajzos képet.

Délibáb, Bp. 1931. nov. 7. V. évf. 45. sz. 51. lap.

" 14. " " 46. sz. 51. lap.

Felix Casso

Wallesz Jenő: "Hajtási igazolvány" c. elbeszélését illusztrálta két rajzzal.
Repr.

Délibáb, Bp. 1931. okt. 24. V. évf.
43. sz. 9. lap.

Casso /Kassovitz Félix/

Görög László: "A mélyen tisztelt közönség" c. tréfás szinházi beszámoló. Négy rajzzal.

"Naivitás" c. vicchez illusztráció

"Megoldás" c. tréfa, rajz.

Délibáb, Bp. 1931. okt. 3. V. évf. 4o. sz. 14-15. 66.
1931. október 1o. V. évf. 41. sz. 48. lap

Felix Casso

Wallesz Jenő: "A nő felháborodik"c. humoros történetet illusztrálta.
Repr.

Délibáb, Bp. 1932. jan. 9. VI. évf. 2. sz. 2o. lap.

MDK

Castagno , festöm.
1390- 1457

a firenzei S.Apolloniában levo freskón Ozorai Fülöpöt mint temesi ispánt festette meg a felirat szerint.

Scheen Arnold: Véleménye az 1915-ben megjelent: Magy. képzömüvészek lexikona-ról.
Könyvtári Szemle. 1915. ápr.-aug. 105-109.l.

Castagno, Andrea del MDK
festő

Ábrázolása Pipo Spanóról tálan Masolino vázlatára vezethető vissza.

Magy.Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 196.o.

Castagnola, G. Castagnola, G

Kossuth Lajos:

Csaknem térdig, kissé jobbra fordultan, áll. Jobb kezét leereszt ette s baljával az asztalra támaszkodik, hol térkép van. Előre fésült hajat, bajuszt és leberetvált álla körül szakállt hord. Ingén ek gallérja lehajtott, atillája zsinóros, vállra vetett mentéjé prémes, oldalán kard lóg. Felirata a kép alatt

„LUIGI KOSSUTH"

ettől jobbra aláírásának másakép: „Kossuth Lajos"

alól balra: „Lit. e Calc. Armanino. Genova"

jobbra: G. Castagnola";

végre a név után két hasábos olasz szöveg olvasható: „LUIGI KOSSUTH nacque l'anno 1806" kezdettel és „Dio protegga la santa missione di civiltà che rappresentano i valorosi Ungheresi!".

Könyomat, az alak nagysága 21. 2 Ym.

Ltsa 8934.

156/95 N° 13.

Castaldi: (Gastal-
di) Giacomo

l.

Glaser Karlsruhe
124. l.
ei 483. H.

Kecskemét IV. 123.

ANDREAS CASTELL MDK
aurifaber

szül. 1670 körül,
megh. 1718.febr.18. Pest.

Belv.Lib.Def.

Castell Lyon (dall) de Chiari, építész. A XVI. században Zárában élt. Neve 1536-ban fordul elő a zárai egykorú iratokban.

Kukuljević-Sakcinski, Ivan: Slovnik umjetnikah jugoslavenskih. Zagreb, 1858—1860. 145. l.

rgya	átvételek					Száma 1846-1851	
	felaj.	átadó	1875	1877	1891		
	jegyzék szám alatt					terem	sor

megírva

Castellan Mihály
könnves
1628-ban lett győri
polgárrá.

Bedy Vince:
Adalékok a győri
ipar történetéhez-
Győri hemle
1941. 184. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

M. D. K.

CASTELLAN Mihály kőfaragó, kőműves

1628-ban Győrben szerepel

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 177. l.

Castellan Mihály könyves

Egri Szemle 1941. 184.

A egri ipar történetéről

Castellan M i h á l y MdK

győri kőnüves mester

neve a XVII században szerepel az okmányokban.

Jenei Ferenc: A Régi győri házak.
Bp. 1959. 9.o.

Castellan Mihály

MDK

győri épitőmester

biztosan tervező is volt.

Jenei Ferenc: Régi győri házak.
Bp. 1959. 10.o.

Castelli

Holics 1750 K.

lásd

a

Csanyi Ernst iparm

12. l.

Castelli Kont

Castelli Kont tervező és építési irodája, XIV. Torontál-u. 9.
499-990

Bptvb 1940 szept.
Bpdvb 1942 jan

Castellitz

Alpár Ignác mesteriskolája. Épitő Ipar-Épitő Művészet. 1924. márc. 1.

megirva

Castello Andrea
Castello Antonio

A XVII. század első felében megint egész sereg mester jött Luganoból, ezek között a két Castello testvér, Andrea és Antonio, a krakói domonkosok kápolnájának tulajdonképeni mesterei.

Kopera, Dr Feliks:

A szobrászat Lengyelországban. Magyar Művészet. 1928. 218. l.

Trodalom. Egyharmuvezreti Lap I-
1880, 372 l.

Martinov: Le trésor de Gran. Revue de
l'Art chrétien XV-1881,
349 l.

Castello, Antonio

XVII. a.

nobrit

Fece la tomba del
principe Gabriele
Bethlen

wôd

Budinis

153. C.

om téli torony befejezésévd
nkából elbocsátva
udán családom (6)
ru gyermekből áll és
etegségmiad munka
n pedik ebbe a téli időben
kát nem kaphatok
l együt a tél közében
élkül vagyok
noru álapotban
ssan kérem, Méltóságos
Bizottsági Elnök urat
n engemet valamelyik
helyneállitásnál alkal=
mint köfarago segét
n fel veni.

Castello, Antonio

Magyar Művészet

1934. 152. l.

Balogh Jolán:
A renaissance építészet és szobászat
Erdélyben. MM

1934. 152. l.

GOS BIZOTTSÁGÁTÓL
ÉNA ÚT 41. SZÁM.

Castello Antal és András

Budovinszky)

(Bethlen Gábor kovácsmester készíttette állítólag Bethlen Gábor és nejének a gyulafehérvári székesegyházban levő síremlékét. Er tévedés. Az epitaphiumot Castello Antal és András készítette 1632-34-ben. A síremlék nem maradt fenn.

K. C. Újabb adatok Bethlen Gábor síremlékéről. MMÉE Közl 1923. 3-4. sz. 3. l. 1922.

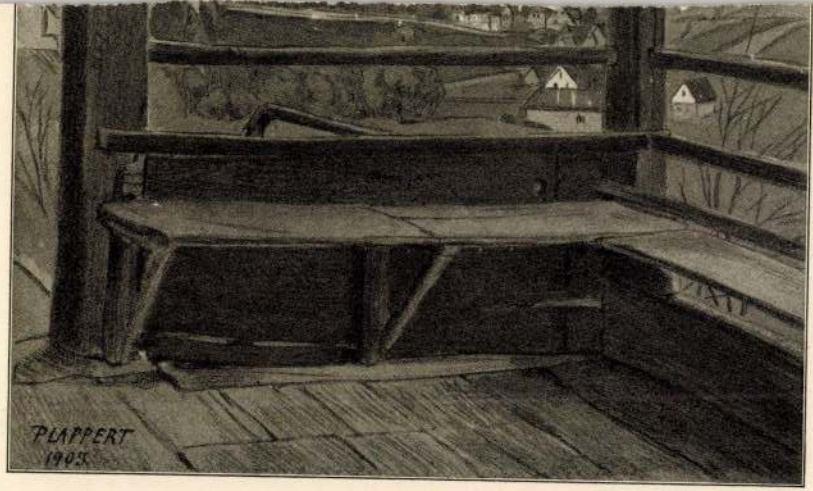

Wilhelm Plappert-Stuttgart: Kirchberg a. d. Jagst

Castello, A

vobrat

Bethlen Gábor tiremlése

vöd

Petrarca

324. l.

Castello, Antonio

olasz festő

Bethlen Gábor megbízásából készítette a fejedelem síremlékét.

Ger.Erd. 160 l.

Eger, érsktár

Miskolczi

155-156

Castello Antonio

Kőfaragó

l.

Biró Erdmüv

84.93.l.

XLII.

Castello, Antonio

XVII.ª, zobrázs

Fece la tomba del principe Gabriele Bethlen

vród

97. l.

Budinis. 153. l.

Castelli (Castello) Antonio, olasz kőfarago, ~~az elő~~ az előbbinek testvere. Egy ideig Váradon, majd Krakóban élt. C. Andreával közösen ~~alkottak~~ a ~~krakói domonkosok~~ ~~templomának~~ ~~mérványmun-~~ ~~kalkal díszítettek~~ 1632-34. 16200 m. tiszt Krakóban kerítettek Bethlen Gábor és délyi fejeddem és első ~~nejének~~ hitvesének károbyi Zsuzsannának ~~késő~~ szemlékek. ~~késő renesansz stilusban~~ Az ~~szi~~ szemlékeken a fejedelem képeinek ~~alabástrom~~ anyaga, a többi részlet külön félesszimi mérvány ~~kol~~ volt. Az emlékeket Gyulafehérvárra szállitottak és az ottani székescsyházban állitottak fel. A ~~tem~~ székesegyházat 1658 dultak fel a tatárok s a Bethlen g. és nejének ~~szemlékek~~ tumbák ekkor ~~pusztet~~ pusztultak el.

LLUSTRATIONEN.

lődésben benne lappang. Az irányítók, a stílus kialakítói, a formanyelv megfogalmazói itt is a magyar művészek lehettek, amit az is bizonyít, hogy ebbe a stíluscsoportba tartozó legrégibb műemlékek magyarok számára készültek s a szászság szerepével csak a későbbi, XVII. századbeli alkotásoknál találkozunk, midőn már a stílus teljesen kiforrott, a kezdet nehézségein átlábolt. E fejlett stílusú korszakból a sors szeszélye és mostohasága folytán a magyar emlékek csaknem mind elpusztultak.

A gyulafehérvári síremlékek közül csak a Bocskaiénak maradt meg a fedőlapja, de még csak töredékeiből sem ismerjük Bethlen Gábor Antonio Castello által készített és az öreg Rákóczi Lengyelföldön megrendelt, pompásnak leírt szarkofágjait s egyet sem azok közül, amelyek a székesegyházban szép számban állottak. Viszont minden jobbmódú szász polgár, ki valamely előkelőbb városi állást viselt és minden nevezetesebb luteránus lelkész síremlékét jóformán teljes számban bírjuk.

A szász előkelőségek a síremléket arra használták fel, hogy magukat vagy halottaikat figurális ábrázolással megörökítsék. A magyar megrendelők számára a kőlap mást jelentett, mint az egyéni önérzet kielégítésére alkalmas teret; a halottaik neveit megörökítő kőtáblák díszítésében építészettel kapcsolatban levő dekoratív szempont jut kifejezésre Csak a legkiválóbb történelmi nagyságok, a fejedelmek és azok legszorosabb környezete jutottak alakos síremlékhez, míg a magyar urak nagy része címerrel ékesítette sírját.

Ebben nemcsak a magyar nemesség rendi öntudata nyilvánul meg, mely büszkébb a genusra, a családi névre, mint az egyéni értékre, hanem ízlésbeli elhatárolást is jelent. A magyarság számára nem elsődleges fontosságú a figurális ábrázolás, sőt néha egyenesen bántónak találja annak jelenlétét, amire még az ötvösséggel kapcsolatban lesz alkalmunk rámutatni.

Hogy milyen művészi környezetben alakult ki az erdélyi síremlékek klasszikus csoportjának típusa, arra egy analógia szolgál magyarázó hipotézissel. 1523-ban halt meg Rómában

dísz borítja és így a jellemzés mélysége dekoratívsággal párosul. A vértek arany és ezüst beedzett ornamentumait, hullámos indadíszeit gondosan cizellálta ki az ötvösök sorából kikerült művész. Az érem köralakjához a buzogányt tartó kar hajlított tartása által alkalmazkodik a fejedelmi alak, a hátlapon ügyesen csoportosított címereket alkalmazott a művész. A díszítések keleties gazdagsága, a jellemvisszaadás megkapó ereje, a magvas előadásmód, a tiszta, egységes és eredeti stílus az erdélyi művészet remekművei közé sorolják ezeket az érmeket.

*

Népies elemek az erdélyi szobrászatban igen ritkán jelennek meg. Patocsi Zsófia 1583-ból származó szarkofágjainak oldallapjain (Kolozsvár, Lapidárium) a magyar ornamentikában oly kedvelt bokros elrendezésben liliom vagy tulipánszerű növények virítanak. Ugyancsak a kolozsvári Lapidáriumban látható az 1595-ben gyermekkorban elhúnyt Berkenyesi István sírköve. Egyszerű előadásban, hullámos keretű pajzsban szívidomból kettős tulipán nő ki. Mintha a székely népballadák bensőséges hangját hallanók, az egymást szerető lelkekről, kiknek sírján szívükből felsarjadva egymást átölelő tulipánok nőttek.

B) A klasszikus csoport.

Az erdélyi szobrászat klasszikus ága, mely teljes kibontakozását a XVII. században érte el, a síremlékek csoportját öleli fel. Az objektív vizsgálatnak meg kell állapítania, hogy az emlékek legnagyobb része szász, de azt még Roth Viktor is beismeri,[1] hogy semmi kapcsolatban nincsenek a német művészettel. A puszta logikai megfontolás is a magyar szobrászművészet kezdeményező szerepének feltételezésére kényszerít; a tipikusan német-szász emlékek után, mint amilyen Ulrik mester Pietà-ja, hirtelen előáll egy olyan emlékcsoport, melynek stílusjegyeit sem az előző szász emlékekben, sem a germán szellem alkotásaiban nem találjuk meg, ellenben józan, kiegyensúlyozó szemléletmódja az egész magyar művészeti fej-

[1] Roth Viktor: Geschichte der deutschen Plastik in Siebenbürgen. Strassburg 1906. 39 l.

Castello Antonio

olasz nobrász

Bethlen Gábor volgá-

latában.

Rassay 8. l

Gerevich: Erdélyi m.

nüvészete. Erdély,

160. l –

Castello Antal és Castello András

nobrászok

készítettek 1632-34-ben 16 200 magyar förintett az egykor a gyulafehérvári nékes-egyházban állott, Bethlen Gábor és nejének sírem-lékét. A síremlék nem maradt fenn.

Herzog József cikke a Századok 1922. évf. 6-8. számában

Antal Itáliából jott, Váradon telepedett le. Antal a Luganói tó melletti Melevéből származott. András 1623-33-ig Krakóban élt. fordits

K. C. Újabb adatott Bethlen Gábor síremlékéről. MMEE Közl. 1922. 3-4. sz. 3-4 l.

Az emléket a tatárok dultak fel 1658-ki betörésük alkalmával. Kettős siremlék volt, Bethen Gábor és első hitvese Károlyi Zsuzsánna részére. Késői renesznánsz stílusban, olyanféle, amiőket András ez időben Krakóban készített. A siremlékeken és fejedelem képei alabástromból voltak, a többi részlet különféle szinű márványokból. A siremlék nem Gyulafehérvárott hanem Krakóban készült s onnan hozták Erdélybe.

Otto Jung-Stuttgart: A

Castello Antal és András

Bethlen Gábor sirem-
léke, Gyulafehérvár
Székesegyház

Készítették Castello
Antal és András 1632-34.
A siremlék nem maradt fenn
az 1658-ki tatár dúláskor pusztult el.

Herzog József:
Századok
1922. 6-8. sz

K. C. Újabb adatok
Bethlen Gábor sirem-
lékéről. MMEE
Közl. 1922. 3-4. sz
3-4. l.

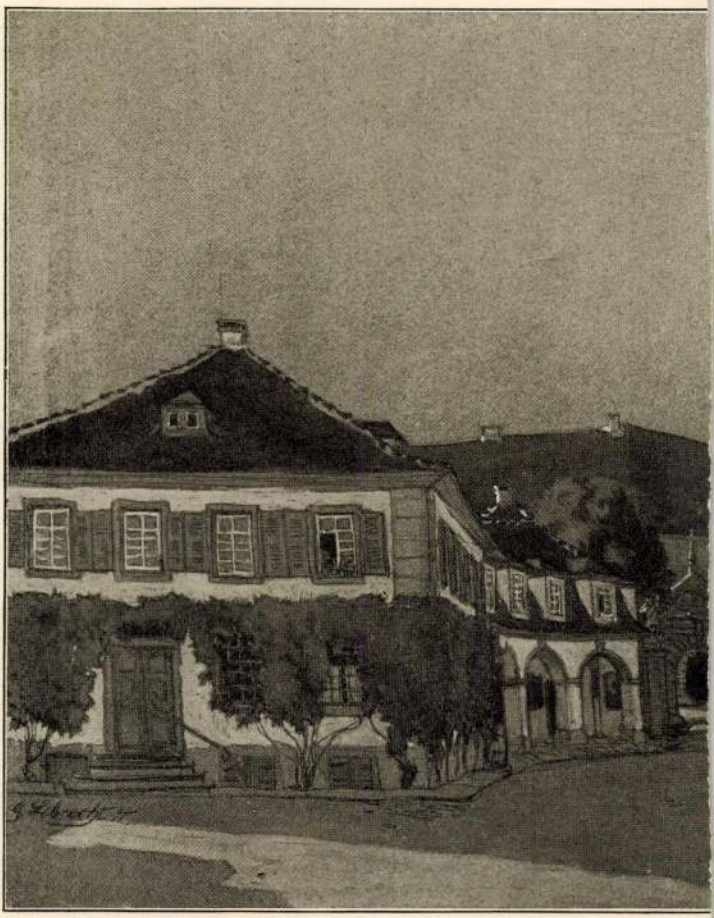

Georg Lebrecht-Stuttgart: Ei

Castello Antal és
Andras
Nobranok
1632-34
Gyulafehérvár
fordít

Szilágyi Sándor: Bethlen Gábor fehér-
vári síremléke és alapít-
ványai

8°, OK, 21L, Budapest, 1884.

ARCHIVIO

DI SCIENZE, LETTERE ED ARTI

DELLA SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

Supplemento a Corvina Rassegna Italo-Ungherese, aprile 1941

ANNO III 1941 FASCICOLO I

L'ORATORIO DEGLI SCOLARI DI FIRENZE

Nel ricchissimo ed elegante Monastero di Santa Maria degli Angeli di Firenze, sorto, fin dal 1295, per opera di Guittone d'Arezzo ed ampliato poi, in progresso di tempo, di nuovo locale architettato da Gherardo Silvani, e del Chiostro grande costruito dall'Ammanati, ove il Ghirlandaio dipinse il refettorio, e vi fu a dipingere anche Andrea del Castagno, mentre nel 1707 vistosi restauri furono fatti alla chiesa su disegni del Franchi e del Tonelli, con colonne in pietra scannellata, stucchi dorati, storie a fresco del Gherardini e dipinti del Poccetti, in modo che anch'oggi quel che rimane del Monastero è degno d'ammirazione per i pregi artistici non solo ma anche per i ricordi storici dello stesso Monastero del quale il B. Ambrogio Traversari fu l'oracolo, facendovi un cenacolo dei migliori umanisti fiorentini, dove erano stati raccolti libri rarissimi e miniati meravigliosamente da quei Monaci e specialmente da Lorenzo, dove furono educati i migliori della società fiorentina, persino Giovanni de'Medici diventato poi papa Leone X — dico, in questo Monastero risorto nel 1937 a nuovi fastigi, quale Casa del Mutilato, si erge, per opera di Filippo Brunelleschi, l'Oratorio degli Scolari che doveva, se il destino non gli fosse stato avverso, superare tutti gli edifici del Monastero Camaldolese in magnificenza d'arte.

Questo ricordo monumentale dei rapporti ungaro-fiorentini, che è precisamente l'Oratorio agli Angeli, destinato ad eternare la gloria della famiglia Scolari, deve la sua fondazione a Filippo Scolari (1369—1426) il quale, al dire del suo biografo Jacopo Poggio, «hebbe cura da fondamenti uno tempio di Santa

Maria delli Angeli edificare, acciò che qualche monumento et ricordo delle cose sue fabbricato appresso ai discendenti nella patria restasse».

*

1. — Filippo Scolari costituisce uno degli anelli della catena di salde amicizie che legano nei secoli gli Ungheresi e l'Italia. Discendente di una illustre famiglia fiorentina che, per il suo passaggio al partito ghibellino, bandita dalla patria si era ricoverata a Tizzano, egli ebbe per genitori Stefano di Francesco di Durante di Cecco di messer Gentile di Scolari e una tale Antonia che, chiamando il piccino col vezzeggiativo di Pippo, non supponevano certo che questo nome sarebbe diventato un giorno grido di guerra. Essi poterono provvedere alla sua istruzione primaria finché a tredici anni, in vista della bontà del carattere e della prestanza fisica, decisero d'inviarlo presso Luca del Pecchia, mercante fiorentino che in Ungheria esercitava un fiorente commercio.

In Ungheria, dalla bottega di Buda di messer Luca, Pippo passò a Strigonia, nella corte del cardinal-primate Demetrio Széchy che aveva grande stima del giovane italiano. E fu appunto col cardinale Demetrio che la fortuna cominciò ad arridere allo Scolari, perché il re Sigismondo, dopo la morte dello Széchy nel 1387, «amando il dicto Pippo, si lo fece il suo e fecelo Grande». Avuto quindi dal Re il castello di Simontornya, egli si unì in matrimonio con la nobilissima Barbara, ultima discendente dei magnati di Ozora ed erede del casato; ciò spiega il nome di «Ozorai Pippo», col quale lo Scolari è conosciuto e ricordato in Ungheria. Aggregato alla nobiltà magiara, mentre prendeva parte attiva alla vita politica del regno, si segnalava anche nelle guerre combattute nel 1392 contro i ribelli di Bosnia, e nei primi del 1400 contro Ladislao di Napoli, competitore della Corona di S. Stefano. In premio della sua fedeltà re Sigismondo lo nominò «Spano» di Temesvár, ossia conte supremo di quel comitato, onde lo Scolari divenne rappresentante e sostituto del Re, vale a dire depositario assoluto di tutti i poteri politici e militari su di una vasta parte del regno.

La posizione politica dello Scolari, che si affermò prima del 1405, portava con sé l'obbligo di difendere dai Turchi i confini meridionali dell'Ungheria. Difatti la figura di Pippo vive nella memoria come quella di prode guerriero. Fu veramente un

modello di cavaliere dell'antico stampo, il quale rappresentò in un'epoca tarda il prototipo del cavaliere medioevale dalla profonda fede religiosa che, come i crociati nel XII secolo, combatté anche per la difesa della fede. «Ventitre volte venne in battaglia giudicata contro a' Turchi — asserisce un cronista fiorentino — e tutte le volte ne riportò gloriosa vittoria»; Leonardo Aretino afferma «da Giulio Cesare insino a'suoi tempi nessuno trovare, il quale giudicasse in militare disciplina doversi preporre a Filippo Ispano». Non meno importante delle sue vittorie è il fatto che il più grande eroe del Medioevo ungherese, cioè a dire Giovanni Hunyadi, fu «dallo Spano insino da giovanetto allevato» nella pratica delle armi e nell'amore per l'Italia, che questi trasmise poi al suo figlio Mattia Corvino, il gloriosissimo re d'Ungheria.

Ma Filippo Scolari fu più che un eccellente guerriero; la sua attività si rivolse anche allo sviluppo culturale della nazione ungherese. Essendo uno dei più ricchi magnati del Regno fu in grado di soddisfare alle squisite passioni del suo animo italiano, e divenne in Ungheria il paladino del Rinascimento. Sua gloria è di aver promosso le arti, ed in questo non ha, fra tutti i magnati ungheresi, l'eguale. Secondo riferisce il suo biografo: «Rifece Ozora, et in essa un tempio sumptuosissimo et una casa regale ricchissima edificò; forato un monte dal lago Balatone quattro miglia discosto, l'acqua insino al castello condusse, et fece un lago. Timiscivario castello dal re donatoli, di mura attornatolo e di molti edifici ornato, lo ridusse. Orsova castello dalli Turchi spianato rifece, e la rocca rifece. A Lippa uno spedale da fondamenti fece, con meravigliosa arte fabbricato. Ad Albareale una cappella degna edificò, al lato a quella nella quale i re della Ungheria dicono essere sepulti...». Queste costruzioni furono in parte eseguite da Manetto Ammanatini immortalato nella «Novella del Grasso Legnaiuolo» ove si legge che «questo Spano dava ricapito a tutti e Fiorentini che avesseno vertù o intellettuale o manuale», come un «Pellegrino delle tarsie». Ma fra questi artisti lo Scolari preferì Masolino da Panicale il quale, rientrato in patria, ne ritrasse le sembianze nell'affresco rappresentante il banchetto d'Erode a Castiglione d'Olona, e più precisamente sotto l'immagine del protagonista.

Nel 1410 lo Scolari fece una visita a Firenze, nella quale occasione Andrea del Castagno ne eseguì quello splendido ritratto tra gli affreschi del salone della Villa Pandolfini presso Legnaia, che ora fa bella mostra nel Cenacolo dell'ex-convento

di S. Apollonia (Fig. 1). «Habitò — come il Poggio attesta — nella casa sua propria nel Borgo degli Albizzi», la quale, quantunque alterata, tutt'oggi si vede a Firenze e si riconosce per lo stemma ivi scolpito dello stesso Scolari.

2. — A dire il vero, l'idea di eternare la gloria della famiglia degli Scolari si deve non tanto a Filippo quanto ad altri due membri della stessa famiglia, anch'essi partecipi della di lui fortuna. Imperocché, memore della disgrazia dei suoi parenti rimasti in Italia, Filippo ne chiamò molti a sé in Ungheria e procurò loro posizioni redditizie. Fra essi si distingueva per la pratica delle armi il fratello Matteo che fece nominare Despota di Rascia, mentre il cugino Andrea risplendeva di grande nobiltà di sentimenti, di squisita bontà e rettitudine, tanto da meritarsi il vescovato di Varadino. Fu precisamente per le iniziative di Matteo ed Andrea che lo Spano procedette alla fondazione dell'Oratorio in parola.

Il 24 gennaio 1423 Matteo Scolari fece testamento in Firenze, nel quale istituì eredi i suoi figliuoli e, in mancanza di questi, Filippo, con obbligo di fabbricare a Tizzano un Monastero, sotto il titolo di S. Giuliano e S. Antonio, per dieci monaci Camaldolesi. Poi il 24 marzo 1424, con un secondo testamento confermò il primo; quindi il 23 gennaio 1426 a Varadino fece un terzo testamento, con cui lasciò unico erede di tutti i suoi beni il suddetto fratello, gravandolo di condurre a fine il monastero anzidetto, da lui cominciato a edificare. Il giorno appresso, 24 gennaio 1426, anche Andrea Scolari fece testamento, lasciando erede lo Spano, a condizione di fabbricare a Vicchio Maggio un monastero di Camaldolesi secondo la regola di S. Maria degli Angeli di Firenze. Ambedue però elessero esecutori testamentari i Consoli dell'Arte di Calimala nel caso che Filippo non volesse incaricarsi delle disposizioni contenute nei loro testamenti.

Filippo accettò l'eredità del fratello e del cugino, ma chiese al pontefice Martino V che, invece dei due monasteri, gli fosse concesso di fabbricarne uno solo. Disgraziatamente Filippo Scolari morì il 27 dicembre 1426, prima che gli venisse accordato dal Pontefice il permesso desiderato che, infatti, è datato del 26 gennaio 1427. Ma siccome gli eredi dello Spano non mettevano mano alla fabbrica, i Consoli dell'Arte di Calimala ottennero dalla Signoria di Firenze di essere confermati nella qualità di esecutori delle ultime volontà degli Scolari. Per conseguenza, i detti Consoli

con loro sentenza del 1430 obbligarono gli eredi di Filippo Scolari a pagare all'Arte di Calimala 5000 fiorini d'oro per l'esecuzione delle disposizioni degli Scolari. Quindi Eugenio IV diede licenza che i beni dell'eredità di Matteo ed Andrea fossero convertiti in utilità di altro monastero, avendo riconosciuto che quei beni non bastavano a costruire puranco un solo monastero.

Ora si mossero, quali interessati, anche i religiosi di S. Maria degli Angeli di Firenze, il cui abate, Ambrogio Traversari ottenne dal Pontefice che la somma ricavata dalle eredità degli Scolari venisse destinata alla costruzione di un oratorio sul terreno del famoso Monastero Camaldolese agli Angeli. Così si spiega come nel 1433, fra i Consoli dell'Arte di Calimala ed i Monaci di S. Maria degli Angeli, venisse stabilito che con la somma di 5000 fiorini fosse eretto sul terreno del loro Monastero un oratorio dedicato alla Vergine Maria ed ai dodici Apostoli che si sarebbe chiamato «Oratorio degli Scolari agli Angeli». A maggior risalto di tale denominazione l'atto di convenzione disponeva che le armi ed insegne della famiglia Scolari venissero «poste e raffigurate nonché scolpite» in luoghi apparenti dell'Oratorio.

Era questa ottima idea ; così il nome degli Scolari sarebbe stato tramandato alle venture generazioni anche con un monumento simile a quello degli Acciaioli, de'Davanzati, de'Medici, de'Quaratesi e de'Rucellai.

L'opera fu affidata a Filippo Brunelleschi il quale non può averla cominciata che dopo il 1434. Comunque, ne fece il progetto e si diede inizio alla costruzione sull'angolo dell'attuale Via degli Alfani ; ma ben presto si dovettero sospendere i lavori, perché i Fiorentini avevano speso i denari per la seconda guerra contro i Lucchesi cominciata nella primavera del 1437. Così il Vasari che, parlando del Brunelleschi, aggiunge: «Fece il modello per un Tempio bizzarissimo, vicino alla Chiesa delli Agnoli, non finito altrimenti ma condotto fino a mezzo, d'una fabbrica in otto facce. Questo fu cominciare da Messer Matteo Scolari et da altri grandi di quella casa; per lasciarlo in memoria delle virtù et de' fatti di Filippo Spano degli Scolari, vittoriosissimo contra a' Turchi».

Infatti, l'Oratorio venne innalzato soltanto fino al cornicione e per oltre nove braccia, nel quale stato venne lasciato in completo abbandono ; quindi ridotto ad un informe scheletro, fu chiamato «Castellaccio» che diede il nome di Via del Castellaccio a quella strada dove sorge il monumento.

3. — Dell'opera lasciata incompiuta dal Brunelleschi tuttora rimangono documenti sicuri che ci offrono una chiara idea e della pianta e dell'alzato dell'Oratorio.

Il disegno originale dell'architetto si conservava presso i monaci di S. Maria degli Angeli fino al 1808, allorché, soppresso il Monastero, passò nelle mani di Gaetano Ceccherini ; circa il 1860 il Milanesi lo sapeva nella proprietà del marchese Giuseppe Pucci, gli eredi del quale però, nel 1885, non poterono renderne conto al Geymüller. Per la perdita del disegno originale ci compensano le preziose copie che ne trassero Giuliano Sangallo, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Jacopo Sansovino, Salvestro Peruzzi, Gherardo Silvani, ed altri ancora, come, per es., Telemaco Buonaiuti. Ma di tutte queste copie soltanto quelle fatte dal Silvani e dal Buonaiuti comprendono e la pianta e l'alzato, mentre le altre rappresentano soltanto la pianta.

La copia fatta dal Silvani (†1675) fu resa di pubblica ragione nel 1786, e rimase per lungo tempo l'unica fonte grafica per gli studiosi dell'Oratorio, quale fu, ad es., il Fontana che, nel 1801, ne riprodusse la pianta. Ma nel 1818 G. Del Rosso, il quale possedeva del disegno originale «una copia fedelissima e molto antica», avvertiva l'inesattezza della copia fatta dal Silvani. In quanto alla pianta, la copia del Silvani, secondo che riferisce il Del Rosso, «non badando a molte sensibili differenze fra le misure apposte in iscritto ai disegni del Brunelleschi ed i contorni lineari, può chiamarsi prossimamente simile, ma non esattamente conforme». Invece l'alzato è «in massima parte supplito dal Silvani, perché il Brunelleschi non ci ha lasciato che i puri contorni delle masse principali con i profili delle cornici, e tali cose le ha con maggior intelligenza ripetute in scritto». Prescindendo dalle non poche differenze che si manifestano nelle misure, il Del Rosso nota che «nel timpano il Brunelleschi dispone degli occhi rotondi, avendovi per di più anche scritto *occhi per larghezza braccia due e mezzo in circa;* in quella vece il Silvani vi ha disegnato delle gran finestre rettangolari, alte braccia tre e mezzo, larghe cinque . . .».

Resi noti i difetti della copia fatta dal Silvani, Telemaco Buonaiuti si diede cura di ricalcare una copia sul disegno originale del Brunelleschi, copia che fu pubblicata nel 1821 (Figg. 2, 3). Un rapido confronto delle due copie basta a dimostrare che la copia fatta dal Buonaiuti meglio dell'altra si avvicina al disegno originale descritto dal Del Rosso. Tuttavia non si tratta di una

fedelissima riproduzione, perché, oltre ad essere priva delle postille del Brunelleschi, le masse principali dell'alzato, di cui il disegno originale segna puramente i contorni, vi sono rivestite di sagome e di altre accessorie disposizioni, evidentemente sotto l'influenza della copia fatta dal Silvani. Tutto ciò però non contrasta all'intestazione della copia, secondo cui questa venne ricalcata sul disegno originale del Brunelleschi. Invece le differenze che passano fra le copie fatte rispettivamente dal Silvani e dal Buonaiuti c'inducono a credere che il Silvani si sia basato non sull'originale sibbene su una copia poco precisa ed oramai sconosciuta.

Delle altre copie che, come si è detto, raffigurano soltanto la pianta dell'Oratorio, la più importante è quella fatta da Giuliano da Sangallo (†1516), e conservata nel codice vaticano dei suoi disegni. Essa (Fig. 4) riproduce anche le postille del Brunelleschi e rassomiglia meglio di tutte le copie all'originale, anche nella parte rappresentante il vestibolo che la copia fatta dal Silvani raffigura alquanto diversamente. Del disegno di Giuliano da Sangallo ci rimane una copia esemplata da Giorgio Vasari il giovane.

Segue poi la copia fatta da Jacopo Sansovino (†1570), che, a quanto afferma il Geymüller, sarebbe del tutto identica con quella conservata nella raccolta Campello—Geymüller. Anche queste comprendono le postille del Brunelleschi, ma nel disegno rappresentano la variante riportata dal Silvani.

Nel Museo del Louvre si trova una pianta dell'Oratorio, proveniente dalla raccolta di Filippo Baldinucci. Essa porta l'intestazione : *mano di Filippo di S. Brunellescho*, nella quale fra le parole *di* e *Filippo* fu introdotta, da una mano posteriore, la voce *me*. Però il Geymüller ci assicura che sia l'intestazione sia il disegno sono del secolo XVI, il che rende evidente la falsità dell'attribuzione del disegno al Brunelleschi.

Sono di tempi ancora più recenti cinque altre copie della pianta, che si conservano negli Uffizi di Firenze. Esse sono di mani ignote, quattro del secolo XVII, e la quinta del secolo XVIII.

Inoltre vi sono alcune copie che recano soltanto in parte la pianta dell'Oratorio. Nel secondo codice parigino dei disegni di Leonardo da Vinci (†1519) si trova un rapidissimo schizzo della pianta rappresentata da semplici tratti di contorno, con particolare rilievo di una sola cappella, ma alquanto diversamente dagli altri disegni, e senza il vestibolo. Più completi sono due

disegni attribuiti a Michelangelo (†1564), uno dei quali si conserva nel Museo di Rugby e l'altro in quello di Lille. Infine si ha una copia fatta da Salvestro Peruzzi (†1573), che reca «parte di pianta» del monumento.

Tutto sommato, del disegno di Filippo Brunelleschi rimangono soltanto due copie presso a poco intere, fatte rispettivamente da Gherardo Silvani e da Telemaco Buonaiuti, che riportano, quantunque senza le postille, e la pianta e l'alzato dell'Oratorio. Inoltre, vi sono tredici copie, delle quali nove rappresentano la pianta interamente e quattro soltanto parzialmente.

4. — In base a questi disegni possiamo procedere alla descrizione del progetto attuato soltanto in parte.

L'edificio è costituito da un'aula rotonda, lo spazio interno della quale, circondato da otto cappelle, doveva essere coperto con una cupola.

Quanto alla pianta (Figg. 2, 4), essa racchiude, nell'interno, uno spazio di forma ottagona, con facce lunghe «dal vno angholo al'altro braccia $11^{1}/_{3}$», in modo che l'estensione dello stesso spazio misura «dal vno angholo al'altro, br. 31» e «dal'vna faccia al'altra, br. 29». I lati dell'ottagono sono costituiti da otto cappelle rettangolari, terminanti in due absidiole laterali e comunicanti fra di loro per mezzo di aperture larghe br. $1^{1}/_{2}$. Ciascuna delle cappelle ha «vano (lungo) br. $10^{1}/_{4}$» e largo $7^{5}/_{12}$, senza contare però le absidiole, profonde br. $2^{5}/_{6}$ e larghe br. $5^{3}/_{4}$. All'esterno esadecagono i lati sono duplicati, e si alternano lati piani lunghi «br. 10 dal'vno angholo al'altro», e sfondati a nicchie semisferiche. L'accesso all'interno è costituito da un vestibolo attaccato esternamente alla rotonda; esso è di pianta quadrangolare, con lati lunghi br. 16. Dal vestibolo si apre la porta interna con «vano br. $6^{1}/_{3}$»; la porta esterna del vestibolo è formata da due pilastri di «base br. $1^{29}/_{30}$».

Quanto all'alzato (Fig. 3), nell'interno v'è praticato un ordine corintio di pilastri collocati agli angoli dello spazio ottagonale. Ciascuno dei pilastri ha «basamento quadro da piè br. $1^{5}/_{6}$» e «recholino br. $1^{5}/_{12}$»; «e fusi delle cholone dentro» hanno br. $1^{1}/_{3}$, mentre la «lunghezza de'fusi de le cholone achanalate» misura br. $11^{1}/_{3}$. Sopra i pilastri, ornati di capitelli nella proporzione vitruviana, è collocato un leggero cornicione sul quale si appoggiano le ghiere degli archi. Succede un altro cornicione, quindi il timpano o tamburo che serve a proporzionare l'intera

massa ; esso ha «occhi per larghezza br. $2^1/_2$ in circa», in mezzo di ogni lato dell'ottagono. Sul tamburo riposa la cupola, un poco minore del semicerchio, che doveva terminarsi dal piano alla sommità in 46 braccia. Sul muro esterno ciascuna cappella ha una «finestra» dalle misure seguenti: «l'alteza de la soglia de la finestra de la chapella br. 3», «el vano è de la largheza br. $1^2/_3$», «per alteza detto vano br. $7^1/_2$ in circha». Del resto, l'esterno non ha ordine di architettura, ed è coronato solo dalle sue cornici. Negli angoli del primo piano unicamente è decorato di semplici pilastri o fasce, cui servono di capitello elementi della cornice stessa, che alcun poco sporgono sopra di essi.

Purtroppo il Brunelleschi non poté che solo in parte mettere in esecuzione il magnifico progetto, poiché l'opera venne interrotta per mancanza di denaro. Sicché l'edificio, come il Manetti riferisce nella seconda metà del '400, «è fatto insino a dove oggi si trova, ragguagliato vel circa tutto intorno quanto alzano i pilastri delle capelle, non postovi ancora su i capitelli». Del monumento incompiuto il Milanesi ci dà la seguente descrizione : «Di questo tempio che doveva essere dedicato ai dodici apostoli, restano ancora per nove braccia d'altezza bellissimi avanzi : I, il muro esterno, cioè di 16 lati, 5 dei quali sono visibili a chi da Via degli Alfani svolta nel Castellaccio ; II, l'ordine interiore dei pilastri ; III, l'architrave della piccola porta di comunicazione il quale gira tutto il tempio. Il pavimento è sterrato . . .». Ma neppure in tale stato incompiuto l'edificio non era privo di effetto ; «gli intagli di pietra finissimi che tuttavia si vedono dalla parte interna — secondo che riferisce il Lastri — ce ne danno un'idea singolare».

Nel 1882, A. Schubert procedette ad un esame dell'edificio, rilevandone la pianta e le misure. Dalle sue perizie risultano : il diametro dell'interno spazio ottagonale m. 15.80 ; quello dell'esterno esadecagonale m. 29.30 ; il lato dell'ottagono m. 6.55 ; quello dell'esadecagono m. 5.70 ; la profondità delle cappelle m. 6.00 ; la larghezza di esse m. 8.00. Nel 1885, l'ing. C. Stegmann ne fece tre disegni rappresentanti rispettivamente la pianta della rotonda, lo spaccato traversale di una delle cappelle, ed un dettaglio delle cappelle. Ma più importante di tutti questi rilievi è quello fatto, nel 1919, dall'architetto Italo Guidi, e che fu una rivelazione per gli studiosi dell'Oratorio. Infatti, la pianta da lui rilevata (Fig. 5) ci manifesta non comuni differenze da tutti gli altri disegni, antichi e moderni. Da una parte vi sono particolari del tutto nuovi, come la cripta nella cappella verso la Via del Castel-

laccio ; dall'altra parte non vi si vede alcuna traccia del vestibolo che, invece, costituisce un importante elemento del progetto. Un'altra differenza fra il progetto e l'esecuzione si manifesta nel muro esterno che è privo delle finestre indicate dai disegni. Tutto ciò dimostra chiaramente che, nel mettere in esecuzione il suo progetto, il Brunelleschi vi eseguì alcune modificazioni onde rendere la costruzione più perfetta che nello stesso progetto.

Visti il progetto e gli avanzi della costruzione, non ci rimane che confermare quanto dice Vasari : «È nel vero, se questo Tempio degli Angeli si finiva secondo il modello del Brunellesco, egli era delle più rare cose d'Italia, perciocché quello che se ne vede non si può lodare abbastanza».

5. — Nell'esaminare il monumento non vi sia discaro ricordare l'apprezzamento che ne fece il Manetti : «in sul qual tempio — com'egli riferisce — intorno alle virtù di Filippo sarebbe da dire assai, trovandosi 'l modello e finendosi secondo l'ordine suo, che, benché sia tutto al modo antico, di drento e di fuori, ha invenzioni di qualità, per quello, che si vede insino a dove egli è, che tentava cose nuove, e belle . . .». Apprezzamento questo che mette in rilievo la novità di bellezza e l'invenzione di qualità dell'opera.

Per quanto riguarda la «novità di bellezza» dell'opera, basta un'occhiata al riferito disegno per comprendere tosto la sublimità del genio, il bello dell'artifizio, rinnovati l'ordine e la simmetria degli antichi più rinomati edifizi greci e romani. L'accortezza che si manifesta nel numero dei lati esterni, il raddoppiamento di quello dei lati interni, fa distinguere la più profonda cognizione delle teorie dell'arte del Brunelleschi, poiché se egli l'avesse fatta ottagona anche al di fuori, la fabbrica sarebbe stata oppressa da una troppo soverchia grossezza, nociva all'esatta proporzione, alla sveltezza, al vero bello, per il qual effetto usò altresì esteriormente le nicchie, frequenti negli antichi monumenti. Tenendo poi presente il far degli ornati che si usavano ancora con credito ed approvazione nella sua età, rimarremo sorpresi e dalla disposizione interna dell'edificio, costituita da un vago e insieme maestoso ordine corintio, e da quella esterna priva di qualunque ordine d'architettura, siccome ebbero costume di far talora gli antichi, e che fecero dipoi Bramante, Raffaello, e molti altri un secolo dopo il Brunelleschi. Infatti, mirabile doveva riescire tutto l'insieme dell'edificio per la leggiadria e sodezza nonché per la

semplicità e grandiosità, quali componenti quella singolare bellezza che è propria di quest'opera del Brunelleschi.

Per quanto all'«invenzione di qualità», essa si manifesta nella disposizione centrale dell'edificio. Non è detto che il sistema centrale fosse l'invenzione del Brunelleschi, giacché esso si riscontra sovente nelle antichità, classica e cristiana; ma, passato di moda, fu proprio il nostro architetto a ripristinarlo. Che questa rotonda più di ogni altra opera del Maestro stia a dimostrare lo studio di edifici a disposizione centrale, è innegabile. Durante il suo soggiorno nell'Eterna Città e nelle sue gite col Ghiberti nella campagna romana, egli poté aver veduto alcune costruzioni a sistema centrale, come pure deve aver conosciuto almeno i più rinomati esempi di tal genere dell'architettura cristiana. In tutto, non aveva da scegliere che fra venti esempi dei quali si adducono particolarmente a confronto, come i più vicini per configurazione alla rotonda fiorentina, i seguenti monumenti classici: Il cosiddetto tempio di Minerva Medica in Roma, decagono con nicchioni semicircolari nell'interno. Una tomba sulla Via Appia, costituita da una rotonda circondata da sei nicchie semicircolari, una delle quali ha un vestibolo rettangolare. La rotonda sepolcrale presso Palestrina, circolare all'interno ed all'esterno, ma con vani ellittici tutt'intorno alla sala centrale, e comunicanti fra loro per piccole aperture. Una rotonda sulla Via Appia, anch'essa circolare, nella quale però intorno allo spazio centrale sono disposti vani rettangolari terminati ad absidiole. Inoltre, si accenna anche ai monumenti dell'antichità cristiana, come il mausoleo di S. Costanza presso Roma, la cappella di Carlo Magno in Aachen, S. Vitale di Ravenna, S. Lorenzo di Milano, i vari Battisteri, specie quello di Firenze, che potevano influire sulla concezione del Brunelleschi.

Però tutti questi edifici sono più o meno differenti dalla rotonda fiorentina, e soltanto in qualche dettaglio collimano con essa. È da rilevare innanzitutto che nessuna delle rotonde classiche ha la combinazione dell'ottagono con l'esadecagono, anzi, l'unica poligonale di esse, ossia il tempio di Minerva Medica, più delle altre si differenzia dalla nostra. Poi quelle che hanno vani disposti attorno allo spazio centrale, se pure quadrangolari, non sono poligonali sibbene circolari. Inoltre è da notare che il Brunelleschi non si sia attenuto all'edificio a cupola più ragguardevole dell'antichità, cioè a dire il Pantheon, ispirandosi invece alla cupola ottagonale del duomo di Firenze, e specialmente al Battistero, la cui disposi-

zione dei pilastri è più mantenuta, lasciando gli angoli liberi. Ma né il Battistero fiorentino né qualunque altra delle costruzioni, sia antiche sia cristiane, si avvicinano tanto alla rotonda fiorentina quanto la Cappella di Carlo Magno in Aachen.

Essa, costruita nell'804, è precisamente ottagona all'interno ed esadecagona all'esterno, per di più, con vani disposti attorno allo spazio centrale ; l'analogia è certamente troppo caratteristica per crederla dovuta ad una fortuita coincidenza. Tuttavia neppure il Willich, che recentemente tornò ad insistere su questa coincidenza, osò affermare una diretta relazione genetica tra la rotonda di Aachen e quella di Firenze, limitandosi soltanto a formulare l'ipotesi che fosse esistito nell'antichità cristiana o bisantina un tipo architettonico oramai sconosciuto, ma ancora noto ai costruttori delle due rotonde in parola. Ma veramente esisteva tale tipo architettonico? A dire il vero, il disegno No 438 degli Uffizi mostra un edificio internamente esagonale, con pilastri disposti in modo simile con la rotonda fiorentina, ed esternamente dodecagonale con grandi nicchie semicircolari. Si potrebbe anche pensare che il sopraccennato disegno di Leonardo da Vinci non fosse copia del disegno del Brunelleschi, dal quale si differenzia per la mancanza del vestibolo e per la formazione delle cappelle che hanno, oltre le absidiole ai lati minori, anche una terza nel lato maggiore, come la rotonda della Via Appia. Con tutto ciò chi ci assicura che questi disegni riproducano edifici realmente esistiti, e che non siano composizioni di fantasia?

Comunque, certo si è che la storia dell'architettura non conosce alcuna costruzione che possa esser servita da modello per l'Oratorio degli Angeli, perciò nulla ci impedisce a credere nell'originalità del Brunelleschi che ispirato, in genere, alle rotonde dell'antichità, seppe utilizzare, con genio sovrano, gli elementi dei più ragguardevoli edifici di tale tipo architettonico, onde unirli in una fusione mirabile ed armoniosa di ritmiche movenze.

Così nacque la concezione dell'Oratorio degli Scolari che, «benché sia tutto al modo antico, di drento e di fuori», poteva riuscire, al dire del Vasari, «bizzarissimo», essendo la costruzione a sistema centrale più antica del Rinascimento.

6. — Rimasto incompiuto l'Oratorio, i monaci di S. Maria degli Angeli lo fecero coprire con un tetto provvisorio per difenderlo dalle intemperie.

Nel suo stato di abbandono fu ad attirare a sé l'attenzione

del granduca Cosimo I che, nel 1563, pensò collocarvi l'Accademia del Disegno. Infatti, il 17 marzo il Vasari scrisse a Michelangelo: «Qui ha fatto S. E. mettere insieme tutta l'Arte del Disegno — architetti, scultori et pittori, — et ha donato liberamente loro il bellissimo Tempio degli Angioli, cominciato di fabbrica dal Brunellesco, et facultà all'Arte di potere in non molto tempo finirlo . . .». Quindi, come attesta lo stesso Vasari nella vita del Montorsoli, «scrisse e fece intendere al Priore e Monaci degli Angeli che accomodassero la detta Compagnia nel Tempio, stato cominciato nel loro monastero da Filippo Scolari, detto lo Spano». Ecco dunque l'opportunità perché fosse dato compimento all'opera del Brunelleschi, destinandola a scopo d'arte. Ma i Monaci Camaldolesi si sottrassero all'incarico e, per conseguenza, anche il progetto del Granduca rimase senza effetto.

Così l'Oratorio veniva definitivamente abbandonato, perché i monaci, che frustrarono il geniale pensiero di Cosimo I, non fecero nulla per salvarlo. Uno di essi, Fra Agostino Fortunio malinconicamente notava, nel 1575, il deperimento della fabbrica, dandone anche una minuta descrizione. Ma i suoi correligiosi non si commossero quando, nel 1600, crollò il tetto, né vollero rifarlo. In tale stato lo trovarono il Del Migliore nel 1684 ed il Richa nel 1759; «quel che era fatto del tempio — scrive quest'ultimo — oggi è totalmente danneggiato dall'acqua che di continuo, stando scoperto, lo batte e lo consuma, che in breve del tutto resterà atterrato». Nel 1801 tanto erano peggiorate le sue condizioni che il Fontana si doleva che «quest'opera fra le più insigni del Brunellesco fosse quasi affatto perduta e convenisse cercarne le vestigia fra le viti ed i frutici dentro l'orto dei Monaci Camaldolesi». E circa il 1860 notò il Milanesi che «il pavimento è sterrato, in parte coltivato ad orto in servizio del Monastero degli Angeli».

La dissoluzione, naturalmente, continuava, né a salvarla venne certo in aiuto il passaggio, nel 1867, all'Arcispedale di S. Maria Nuova. Il Monastero con i suoi vasti locali permise almeno l'ingrandimento dell'Ospedale, ma con atto 18 settembre 1867 si concedeva «a titolo di affitto al Cav. Prof. Enrico Pazzi, scultore, il locale detto la Rotonda, situato sull'angolo della Via di Castellaccio e Via degli Alfani, consistente nell'incominciato e poi abbandonato imbasamento di una antica chiesa, opera di Brunellesco, di forma poligona con i ruderi di otto cappelle senza tetto o copertura». L'affitto veniva assoggettato ai patti e alle

condizioni: che il Pazzi avesse diritto di fare sul detto fondo tutte quelle opere murarie, modificazioni, trasformazioni o sopraedificazioni che a lui piacesse, con obbligo però di «migliorare, anziché deteriorare lo stato attuale del fondo». Disgraziatamente il Pazzi, per creare quartieri d'abitazione, fece costruire, sopra i locali già destinati ad essere cappelle, certe murature dalle quali una parte del monumento rimase imprigionata.

Venuto egli a morte e lasciata erede la Congregazione di Carità di Ravenna che formò la Fondazione Pazzi, questa subentrò a lui nei diritti. Così la «Rotonda» veniva data in affitto allo scultore Mancini e da questo ceduta all'Aloisi; due cappelle venivano affittate a Luigi Rasi per il suo Museo dell'Arte Drammatica, che le colorì in rosso. Altre furono deturpate senza alcun riguardo.

Per fortuna, Arturo Linacher, preside della Commissione per la Conservazione dei Monumenti, ritenne doveroso riprendere il monumento dalla Fondazione Pazzi che il 31 ottobre 1917 avrebbe dovuto abbandonarlo. Fatto sta che esso fu ceduto, nel 1919, alla Scuola Regina d'Italia, già accolta nei locali dell'Arcispedale. In quell'occasione il monumento deturpato dalle subcostruzioni fatte eseguire dal Pazzi (Figg. 6, 7) fu rimesso, per opera dell'ing. Italo Guidi, in ordine. Si procedette a demolire le soprastrutture fin dove era possibile, in modo che si liberarono soltanto alcune cappelle (Fig. 8) e lo spazio centrale dell'edificio. Inoltre fu contemplato di eseguire «pochi lavori e tali da non apportare alcuna trasformazione alle caratteristiche architettoniche del monumento». Ma il progetto, malgrado le sollecitazioni del Linacher, rimase senza effetto.

Tali erano le condizioni del monumento nel 1931 allorché, trovandomi a Firenze, ne scrissi un articolo sull'«Illustrazione Toscana», che suggerì al Linacher l'idea di pregarmi perché mi prestassi per l'opera del Brunelleschi. Il 30 settembre 1931 mi scrisse: «bisogna formare un'opinione pubblica che prema sulle persone preposte alla Conservazione dei Monumenti»; poi il 2 febbraio 1932: «veda a fare qualche altro articolo sullo Spano». Quindi mi diedi cura di scrivere l'articolo pubblicato ne «Il Bargello» da Alessandro Pavolini, attuale Ministro della Cultura Popolare, specificando il lavoro da fare: «anzitutto per ricondurre il monumento allo stato primitivo, al qual fine bisognerà demolire certi fabbricati che lo soffocano; indi per restituirlo alla sua destinazione primiera, e condurlo a termine, secondo il disegno originale».

Il Fascismo offrì l'indispensabile atmosfera nella quale la

causa dell'Oratorio degli Scolari venne sposata da uomini di larghe vedute ed eccezionalmente attivi per realizzare finalmente l'arduo desiderio.

7. — La sistemazione dell'Oratorio va legata al nuovo fabbricato della Casa del Mutilato, sorta nel 1937 per opera dell'ing. Rodolfo Sabatini, dietro l'iniziativa di Carlo Delcroix ed Aurelio Nicolodi, coadiuvati da Alfredo Ribetti.

La finalità cui mirarono i suoi ardenti realizzatori fu quella di provvedere ad una necessità organizzativa non solo, ma di resuscitare dalle offese del tempo e degli uomini, opere pregevolissime, cioè a dire il Monastero di S. Maria degli Angeli e la Rotonda del Brunelleschi. Distinguendo la «Casa» nei suoi elementi di ripristino e di nuova costruzione, troviamo che i primi si delimitano al Chiostro e alla Vecchia Chiesa degli Angeli, nonché alla Rotonda, mentre i secondi ai vari uffici e locali di rappresentanza. Una galleria traversale unisce la Rotonda alla «Casa», in modo che la mole troneggia, quasi isolata, nell'angolo della nuova Piazza Brunelleschi.

Quelle opere artisticamente pregevoli e storicamente importanti che, affogate in soprastrutture banali e deturpatrici, bisognava restituire alla loro grazia ed imponenza, hanno costituito un vincolo ed un inciampo grave, oltre che una delicata responsabilità nell'ideazione e costruzione della «Casa», difficoltà che il progettista ed architetto Sabatini ha cercato di superare, risolvendo anche il problema dell'Oratorio degli Scolari. Ma se negli altri elementi di ripristino la sua opera si è limitata per lo più al compito di ridurli alla forma originale, nella Rotonda del Brunelleschi egli si trovò dinanzi al compito di ripristinarla non solo, ma anche di condurla a termine. Nell'eseguire tale compito il Sabatini si è tenuto rigorosamente al principio adottato per le nuove costruzioni della «Casa» onde far sì che non risultasse un'accademica e fredda riproduzione di stili passati ma si conciliasse fra quelli del Brunelleschi e dell'Ammanati, fondendovisi con armonioso senso di proporzione e di linee. L'applicazione di questo principio ha giovato, senza dubbio, all'insieme del fabbricato, ma impedì che il progetto originale si effettuasse nel compimento della Rotonda del Brunelleschi. Un rapido confronto tra il disegno del Brunelleschi rappresentante l'alzato dell'Oratorio (Fig. 3) e l'interno dello stesso Oratorio terminato dal Sabatini (Fig. 9) basta a convincerci che il compimento fu eseguito in base alla

copia fatta dal Buonaiuti; ciò nonostante però notevoli sono le differenze che ci colpiscono. Soppressi lo stile corintio e la proporzione vitruviana dei pilastri, questi risultano senza capitelli e cornicione. L'abolizione degli archi portò con sé il prolungamento dei pilastri non solo, ma anche un radicale cambiamento delle aperture delle cappelle, ridotte in forma rettangolare. Inoltre il tamburo risulta privo dei due cornicioni non solo, ma formato con lati arcuati, anziché rettangolari. Meglio dell'interno corrisponde al progetto originale l'esterno dell'Oratorio compiuto (Fig. 10). La galleria traversale che unisce l'Oratorio alla «Casa» suscita l'illusione del vestibolo progettato dal Brunelleschi. Ma, tale quale, il compimento della Rotonda eseguito dal Sabatini corrisponde al concetto ispiratore che «non fu già di completare sia pure schematicamente, l'imponente rudere, ma di ripristinarlo fedelmente, fino al punto in cui fu lasciato in tronco, coprendolo in modo nettamente distinto e nello stesso tempo senza turbare l'architettura, con contrasti stridenti».

Col compimento della Rotonda fu certamente resuscitata la più caratteristica opera del Brunelleschi, in modo che il nostro debito venne unicamente saldato al sommo Maestro ma non alla memoria degli Scolari. Essa sorse per la volontà degli Scolari desiderosi di tramandare alle venture generazioni la loro memoria col nome dell'Oratorio, fatto questo che non si deve dimenticare. Anzi, è da ricordare la seguente disposizione dell'accordo fatto il 15 marzo 1433 fra i Consoli dell'Arte di Calimala ed i Monaci degli Angeli intorno alla costruzione dell'Oratorio: «in quo horatorio et eius hedificiis in locis apparentibus ponantur et figurentur atque sculpantur arma et signa tam dictae artis quam familiae de Scolaribus». Quindi bisognerebbe scolpire sull'Oratorio lo stemma di Filippo Scolari che fa bella pompa nel Palazzo degli Scolari, indicando, magari su di una lapide, la ragione della fabbrica, per la conservazione del titolo di «Oratorio degli Scolari». Ma questo elemento decorativo dovrebbe essere soltanto segnacolo esterno della destinazione speciale dell'Oratorio, consacrandolo appositamente al culto della memoria degli Scolari.

Comunque, siamo lieti di vedere che il monumento da cinque secoli abbandonato alle offese del tempo e degli uomini, oggi risorto a nuovi splendori sta simboleggiando il genio del Brunelleschi, come la più caratteristica fra le opere del più grande architetto italiano.

*

Così lo spirito di Filippo Brunelleschi che lavorò tanto per la sua Firenze potrà essere consolato, vedendo come la sua meravigliosa opera, dal 1437 in poi lasciata esposta e dalla Signoria, e dal Principato Mediceo e Lorenese, e da' Monaci Camaldolesi all'intemperie e alla rovina e guasto totale, oggi è finalmente ripristinata e condotta a termine per glorificare il suo genio che rifulge di eterne bellezze alla memoria della famiglia degli Scolari così benemerita nei rapporti fra Firenze e l'Ungheria.

FLORIO BANFI

ANNOTAZIONI

1. — Di Filippo Scolari, Jacopo Poggio († 1478), figlio del celebre Poggio Bracciolini, scrisse la biografia pervenutaci in versione italiana fatta sul testo latino, ormai andato perduto, da Bastiano Fortini. Essa si conserva nella Biblioteca Nazionale di Firenze, sotto la segnatura di «Magl. XXV, 619.», donde venne pubblicata, nel 1843, da F. L. Polidori; altri manoscritti se ne trovano nel codice Palat. 492 della stessa Biblioteca, nonché in quelli N° 2036 e N° 2833 della Riccardiana di Firenze. Un'altra biografia ce ne vien offerta dal codice «Magl. XXV, 393.» della Nazionale di Firenze, parimente pubblicata dal Polidori (pp. 151—162); anch'essa è del '400, atteso che l'Autore anonimo protesti d'aver appreso quant'egli scrive dal «preclaro uomo Lorenzo Buondelmonti el quale quelle provincie et luoghi per più anni cercò et abitò». Un'elaborazione critica della Vita dello Scolari, corredata di preziosi documenti, è quella compilata da D. Mellini, sulla quale si basano M. Lastri e P. Litta. Completo ed esauriente è lo studio di G. Wenzel. Le più recenti ed ordinate notizie sono state date da L. Holik-Barabás, in «Esercito e Nazione», v. VIII, pp. 379—83.

Per l'affresco del Battistero di Castiglione d'Olona dipinto da Masolino da Panicale vedasi lo studio di F. Banfi, ove si trovano esaminati e riprodotti quasi tutti i ritratti di Filippo Scolari. Sul Palazzo Scolari il Mellini scrisse nel 1570: «[Filippo Scolari] alloggiò nella casa sua, la quale è ancora oggidì in piè nel Borgo degli Albizzi, in sul canto de' Giraldi, et congiunta col Palagio de' Pazzi, et della quale sono padroni Luigi et Alessandro figliuoli di Giuliano Capponi». Lo stemma di F. Scolari ivi scolpito venne riprodotto da prima dal Litta, poi dall' Holik-Barabás.

2. — Di Filippo Scolari, con riferimento all'Oratorio agli Angeli, parlano i suoi biografi: Jacopo Poggio (ed. Polidori, p. 182), il Mellini (p. 55), il Wenzel (p. 65), e L. Holik-Barabás (p. 382); vedasi anche il Litta (v. XXII, tav. 3-a) che diede notizie non solo di Filippo ma anche di Matteo e di Andrea degli Scolari. Di Andrea si occuparono particolarmente il Bunyitai (v. I, p. 241), e la Balogh.

La storia della fondazione dell'Oratorio viene riferita da Agostino Fortunio (p. 128) e dal Baldinucci (p. 256). In base agli atti dell'Arte di Calimala, che si conservano nel R. Archivio di Stato di Firenze, essa

fu magistralmente ricostruita dal Canestrini (pp. 208—210). A lui tengono dietro il Capponi (p. 445) ed il Fabriczy (pp. 234—244).

I testamenti di Matteo e di Andrea degli Scolari si conservano nel R. Archivio di Stato di Firenze: Conventi 78 (Badia fiorentina), Filza 326. A f. 356vo si legge il rispettivo passo del testamento di Matteo:

«Eumque (Philippum) gravavit et rogavit fideique sue commisit, quatenus de bonis suis hedificaret et construeret, seu hedificari et construi faceret, unum monasterium ordinis camaldulensium in loco dicto Attychano, quod hedificare incepit supradictus testator sub titulo et nomine sanctorum Antonii et Juliani. Eumque dotari et ornari voluit ita et taliter, quod in dicto monasterio decem monaci presbiteri adminus continuo stare et quomode vivere possint in dicto monasterio, ad divina offitia celebranda secundum arbitrium et conscientiam dicti D. Filippi heredis sui».

L'analoga disposizione del testamento di Andrea Scolari, pubblicato dalla Balogh (p. 186), è del seguente tenore: «... eius [Filippi] fidei conmicto, ut de bonis meis construat et edificet, seu construi et hedificari faciat, in possessione mea cuius nomen est Vichio Maggio, ... unum monasterium sub titulo S. Marie, ... sub regula et habitu observantie ff. camaldulensium, sicut observant monaci monasterii S. Marie Angelorum de Florentia. In quo quidem monasterio adminus continuo esse volo decem monacos presbiteros ad divina offitia celebranda ...».

Le suppliche che Filippo Scolari fece al pontefice Martino V si trovano nell'Archivio Segreto Vaticano (Regesta Supplicationum, v. CCVI ,. 186 v, e v. CCXVII, f. 221 v), e si leggono pubblicate dal Lukcsics (p. 187):

n. 903. «Suppl. Philippi de Scolaribus de Ozora, comitis Timis., executoris testamenti et heredis universalis Mathei de Scolaribus, militis fratris sui... Item eiusdem uti executoris testamentarie voluntatis Andree, olim ep. Warad., consanguinei sui, de lic. edificandi tantum unum claustrum O. Chamald., ... Rome, VII. Kal. Febr., a. X.»;

n. 904. «Suppl. Philippi de Scolaribus de Ozora de confirm. testamenti Andree, olim ep. Warad., qui inter alia ad edificandum claustrum O. Chamald. in possessione sua, Vichio Maggio de bonis suis testavit. Non obst., ... Dat., ut supra».

Per la convenzione fatta fra i Consoli dell'Arte di Calimala ed i Monaci di S. Maria degli Angeli, vedasi l'atto del 15 marzo 1433 conservato nel R. Archivio di Stato di Firenze (G. 701, fasc. 19) e pubblicato dal Linacher (pp. 63—65): «In die hodie... nobiles et prudentes viri... consules Artis Mercatorum Kallismale de Florentia et executores... testamentorum DD. Andree episcopi et Mattei militis amborum de Scolaribus... collegialiter congregati, volentes... ad executionem dictorum testamentorum secundum concessionem Martini pape et declarationem D. Dini abbatis attendere et vacare... et ante omnia declarantes in dictis duabus hereditatibus... non esse tot et talia bona quod ex fructibus ipsorum nedum duo monasteria sed unum tantum possit construi et hedificari, et propterea deberi se adherere concessioni Martini pape et Dini abatis, et eam sequi, elegerunt, nominaverunt et declaraverunt Monasterium et locum Monasterii S. Marie de Angelis de Florentia, O. Cham. in locum et pro loco seu Monasterium, in cuius utilitate fructus...

dictarum duarum hereditatum debeant expendi... Et pro predictis exequendis prefati Consules ex una parte et R. P. Lucas Neri prior dicti Monasterii et infrascripti monaci... in unum congregati... convenerunt inter se, quod fiat et fieri debeat, construatur et hedificetur in solo et loco dicti Monasterii unum horatorium sub titulo S. Marie Virginis honorabile et devotum..., in quo horatorio et eius hedificiis in locis apparentibus ponantur et figurentur atque sculpantur arma et signa tam dicte Artis quam familie de Scolaribus...».

Dell'incarico affidato al Brunelleschi fanno parola tutti i suoi biografi. Secondo la più antica menzione, che vien attribuita ad Antonio Manetti (1423—1497), «gli fu allogato 'l tempio degli Agnoli» (ed. Moreni, p. 339; Holtzinger, p. 46); a testimonianza del biografo Billi (ed. Fabriczy, p. 317), «fecie il disegno del convento degli Agnioli»; stando al Vasari (ed. Milanesi, v. II, p. 372) «fece il modello del... tempio degli Angeli»; invece il Baldinucci (ed. Moreni, p. 256) afferma che gli «fosse dato il carico di fare il disegno e il modello e la fabbrica ancora di esso». La data della costruzione fu stabilita dal Fabriczy.

3. — Secondo il Baldinucci (1624—1669), «un disegno di questa fabbrica hanno i medessimi Monaci degli Angioli». Stando al Del Migliore (p. 334), «il modello del proprio architetto», ancora nel 1684, si trovava «nella stanza del Camerlingo» del Monastero. Il passaggio del disegno nelle mani del Ceccherini è attestato dal Lastri (v. II, p. 167).

La copia fatta dal Silvani è descritta dettagliatamente da O. Boni (v. II, pp. 37—41) che ne curò la prima edizione. Di nuovo fu descritta e pubblicata da Seroux d'Agincourt (v. V, p. 154; tav. L di Architetture). Infine la riportò anche il Frey, nell'edizione da lui curata della biografia del Brunelleschi scritta dal Vasari (pp. 106, 114).

La descrizione del disegno originale fatta da G. Del Rosso (pp. 32—37) fu pubblicata senza l'indicazione del nome di questo studioso che volle celarsi sotto le sigle «P. G. D. R.». La copia disegnata dal Buonaiuti venne pubblicata per la prima volta dal Lastri, luogo citato, quindi ripetutamente da L. Holik—Barabás.

La copia fatta da G. da Sangallo si trova a f. 15vo del suo libro di disegni conservato nel codice vaticano Barb. Lat. 4424; il codice fu pubblicato dall'Huelsen, ma la sua edizione è priva del disegno e ne riporta (pp. 26, 80) soltanto le postille, con scarsi commenti. Quivi è ricordata la copia fattane dal giovane Vasari, e conservata negli Uffizi, disegno No 4822.

Per la copia della Raccolta Campello—Geymüller vedasi lo stesso Geymüller (p. 60, nota 11); la descrisse e pubblicò il Ferri nel suo resoconto di questa preziosa raccolta (pp. 57, 64) passata alla R. Galleria degli Uffizi. Parimente dal Geymüller si apprendono le notizie sulle copie conservate rispettivamente nel Museo del Louvre (Dis. No 681), e in quello di Lille.

Le copie che si conservano negli Uffizi sono registrate nell'Indice del Ferri: esse derivano da Jacopo Sansovino (No 1949), da Salvestro Peruzzi (No 672), da Giorgio Vasari giovane (No 4822), da mani ignote del secolo XVII (Nri 2978, 2981, 3184, 3219) e del XVIII (3220).

Il disegno di Leonardo da Vinci fu pubblicato dal Richter (v. II, tav. 94, fig. 3) che però non riuscì ad individuarlo. Il Fabriczy (p. 242) è convinto trattarsi della pianta della rotonda fiorentina, ma Paolo Fontana (p. 175) si sente «tentato a ritenerlo una combinazione di altri due disegni, della rotonda di Palestrina e di quella del Brunelleschi».

Dei due disegni attribuiti a Michelangelo, quello conservato nel Museo delle Belle Arti di Rugby fu descritto e riprodotto dallo Schmarsow (p. 134); mentre dell'altro, come si è detto, diede notizie il Geymüller.

È da notare che anche il Del Rosso asseriva (p. 22) di possedere «una copia fedelissima e molto antica», oramai andata smarrita.

4. — Per la descrizione del progetto del Brunelleschi vedansi le sopracitate memorie del Boni, di Del Rosso e di Seroux d'Agincourt. La nostra descrizione basata sul disegno del Buonaiuti tiene conto delle postille che si leggono sulla copia fatta da Giuliano da Sangallo.

Gli avanzi della fabbrica sono descritti nella biografia del Brunelleschi attribuita al Manetti; per l'importante passo, assai corrotto nelle edizioni di Moreni e di Holtzinger, vedasi il frammento pubblicato dal Chiappelli. Il Geymüller (p. 60) crede «dass die Worte Manettis nicht recht klar sind»; invece noi crediamo che il Geymüller abbia frainteso il Manetti, giacché quella parte del progetto che egli prese per la cappella del coro, in realtà è il vestibolo. Le notizie offerteci dal Milanesi si leggono nell'edizione delle opere del Vasari da lui curata, v. II, 372, nota 2.

La pianta e le perizie rilevate dallo Schubert sono pubblicate dal Laspeyres, pp. 3—4 e tav. IV, fig. 10. I rilievi fatti dallo Stegmann sono riportati presso il Geymüller, pp. 58 (fig.1), 59 (figg. 2—3). La pianta rilevata dal Guidi fu pubblicata dapprima dal Linacher (p. 59), quindi dal Banfi (p. 6). Il giudizio del Vasari si legge nell'edizione curata dal Milanesi, v. II, p, 372.

5. — Dell'opera del Brunellesschi ci diede un acuto esame Francesco Fontana (pp. 53—54) il quale però si basa sull'imperfetta copia del disegno, fatta dal Silvani, e per di più sulla descrizione che ne fece il Boni. Quindi venne esaminata dal Grandjean de Montigny (p. 34), dal Laspeyres (p. 3—4) e dal Müntz che se ne occupò e nella storia dell'arte del Rinascimento (p. 450) e nella storia dell'arte italiana del '400 (pp. 63, 440, 393). Ma il più dettagliato esame è quello svolto magistralmente dal Fabriczy (pp. 234—244). Ne diedero studi particolari il Linacher, il Banfi, e L. Holik—Barabás.

L'indagine intorno al rapporto fra l'opera brunelleschiana e le antiche costruzioni a sistema centrale risale al Quatremère de Quincy (v. I, p. 63) che accennò al tempio di Bacco ed al Mausoleo di S. Costanza. Quindi lo Springer (p. 249) notò il tempio di Minerva Medica; ma colui che si prefisse questa ricerca, fu il Fabriczy. Recentemente il Willich (v. I, pp. 29—30) cercò di mettere in maggior rilievo l'analogia della rotonda fiorentina con la cappella di Carlo Magno in Aachen. Un sobrio giudizio in proposito ci vien offerto da Paolo Fontana (pp. 174—175) il quale, ben lungi dal sopravalutare l'influenza esercitata sulla concezione brunelleschiana dalle costruzioni antiche, nelle sopraccennate coincidenze non vede che reminiscenze degli studi compiuti dall'architetto sui ruderi antichi.

Il carattere singolare della rotonda fiorentina, nella storiografia dell'arte, venne formulato per la prima volta dal Geymüller : «Unter allen Werken Brunellescos steht diese Komposition vereinzelt da ; als wohl unstreitig ältester Centralbau der Renaissance verdient sie besondere Beachtung . . .».

6. — L'idea di Cosimo I per condurre a termine la fabbrica è illustrata ampiamente da Francesco Fontana, p. 54. La lettera del Vasari a Michelangelo, insieme al suo retaggio letterario, fu pubblicata dal Frey, v. I, p. 736, n. 402. La vita di Fra Giovanni Angiolo Montorsoli vedasi nell'edizione fatta dal Milanesi, v. VI, p. 675.

A proposito dell'opera quasi introvabile di Fra Fortunio, contenente la descrizione della fabbrica, cfr. Moreni, p. 259, nota : «Il celebre istoriografo P. Agostino Fortunio nella rarissima parte II, lib. 3, cap. 19 delle Istorie Camaldolesi ce la descrive minutamente, com'era ai suoi tempi».

Le sopracitate testimonianze si leggono presso il Del Migliore (pp. 333—335), il Richa (v. VIII, pp. 173—174), il Fontana (pp. 53—54), ed il Milanesi (v. II, p. 372).

Le sorti del monumento, posteriori alla soppressione del Monastero, si leggono presso Linacher che pure fa conoscere ampiamente i lavori condotti, sotto i suoi auspici, per la liberazione del monumento.

7. — Per il lavoro di ripristino e compimento della Rotonda vedansi la pubblicazione anonima sulla «Casa del Mutilato» di Firenze, con ampio materiale fotografico, nonché il recente articolo di F. Banfi in «Illustrazione Toscana e dell'Etruria» ove, per la riutilizzazione pratica dell'Oratorio, si legge la proposta: «Tocca alla Direzione della Casa del Mutilato di far sì che la Rotonda già destinata ad essere l'Oratorio diventi un sacrario di quegli ideali che Filippo Scolari personifica; ma siccome il grande condottiero sta simboleggiando pure l'amicizia che nei passati secoli collegava Firenze e l'Ungheria, la Rotonda potrebbe essere dedicata al culto dell'amicizia ungaro-fiorentina. In tal modo sarebbe assicurata in perpetuo la memoria degli Scolari nella Rotonda da essi voluta». All'articolo si aggiunge la seguente dichiarazione fatta dal Direttore dello stesso periodico: «Il voto espresso dal Dott. Holik—Barabás (Florio Banfi) per la creazione nella cappella degli Scolari di un museo consacrato ai rapporti storici fra l'Ungheria e l'Italia o Firenze, particolarmente notevoli nel Rinascimento, è stato formulato e vivamente caldeggiato da noi presso autorevoli enti ed amici ungheresi, specialmente la benemerita Società Mattia Corvino. Confidiamo che superato questo glorioso periodo e restituita la pace l'iniziativa possa essere realizzata».

In quanto alle illustrazioni che adornano la presente memoria, vadano i nostri più vivi ringraziamenti al Sig^re^ Prof. Enrico Barfucci, Direttore del periodico «Illustrazione Toscana» e Segretario Generale al Centro Nazionale di Studi sul Rinascimento, il quale ci ha gentilmente favorito le fotografie riprodotte nelle Figg. 6—10.

BIBLIOGRAFIA

BALDINUCCI FILIPPO : *Vita di Filippo di Ser Brunellesco*, v. MORENI.

BALOGH JOLÁN : *Andrea Scolari váradi püspök mecénási tevékenysége*, in «Archeológiai Értesítő», ann. 1923—26, pp. 173—188.

BANFI FLORIO : *Per l'Oratorio degli Scolari*, Cluj—Kolozsvár 1932, p. 9.

— — *Una scena del Rinascimento ungherese in un affresco del Battistero di Castiglione Olona*, in «Corvina», v. XXIX—XXX (Budapest 1936), pp. 61—99.

— — *L'Oratorio degli Scolari detto la Rotonda del Brunelleschi*, in «Illustrazione Toscana e dell'Etruria», anno XVIII (Firenze 1940), nn. 7—8.

BILLI ANTONIO, v. FABRICZY.

BONI ONOFRIO : *Tempio degli Angeli in Firenze, invenzione di Filippo Brunellesco*, in «Memorie per le Belle Arti», tom. II (Roma 1786), pp. 37—41.

BUNYITAI VINCE : *A váradi püspökség története*, v. I, Nagyvárad 1883.

CANESTRINI G. : *Discorso sulle relazioni di Firenze coll'Ungheria*, in «Archivio Storico Italiano» ser. I, v. IV/I (Firenze 1843), pp. 208—210.

CAPPONI GINO : *Storia della Repubblica di Firenze* (Firenze 1875), pp. 445—446.

Casa (La) del Mutilato in Firenze. 4 Novembre 1937—XVI. Associazione Nazionale fra Mutilati ed Invalidi di Guerra, Sezione Provinciale di Firenze. Pp. 6+tavv. XXVII.

CHIAPELLI ALESSANDRO : *Della vita di Filippo Brunelleschi attribuita ad Antonio Manetti, con un nuovo frammento di essa tratto da un codice pistoiese del sec. XVI*, in «Archivio Storico Italiano», ser. V, v. XVII. (Firenze 1896), p. 267.

DEL MIGLIORE FERDINANDO : *Firenze città nobilissima* (Firenze 1684), pp. 333—335.

DEL ROSSO G. : *Descrizione di alcuni disegni di architettura ornativa di classici autori dei quali si garantisce l'originalità dal loro possessore ed espositore* P. G. D. R. Pisa 1818.

FABRICZY CORNEL : *Filippo Brunelleschi — Sein Leben und seine Werke*, Stuttgart 1892.

— — *Il libro di Antonio Billi*, in «Archivio Storico Italiano», ser. V, tom. VII (Firenze 1891), pp. 298—368.

FERRI NERINO : *Indice geografico-analitico dei disegni di architettura civile e militare esistenti nella R. Galleria degli Uffizi in Firenze*, Roma 1885.

— — *La Raccolta Geymüller—Campello recentemente acquistata dallo Stato per la R. Galleria degli Uffizi*, in «Bolletino d'Arte del Ministero della P. Istruzione», v. II (Roma 1908), pp. 47—65.

FONTANA FRANCESCO : *Viaggio pittorico della Toscana*, v. I (Firenze 1801), pp. 53—54.

FONTANA PAOLO : *Il Brunelleschi*, in «Atti del X Congresso internazionale di Storia dell'Arte in Roma» (Roma 1922), pp. 174—175.

— — *Brunelleschi Filippo*, in «Enciclopedia Italiana», v. VII (Roma 1930), p. 971.

FORTUNIO AGOSTINO : *Historiarum Camaldulensium pars posterior*, Venezia 1575.

FREY KARL : *Le vite di Filippo Brunelleschi di Giorgio Vasari e d'Anonimo autore* («Sammlung ausgewählter Biographien Vasari's»), Berlin 1887.

— — *Der literarische Nachlass Giorgio Vasaris*, v. I (München 1923), n. CDII.

GEYMÜLLER HEINRICH : *Filippo di Ser Brunellesco*, München 1885.

GRANDJEAN DE MONTIGNY A. E FAMIN A. : *Architecture Toscane, ou palais, maisons et autres edifices de la Toscane*, Paris 1837.

HOLIK-BARABÁS LADISLAO : *Per l'Oratorio degli Scolari*, ne «Il Bargello», anno IV (Firenze 1932), no. 15.

— — *Filippo Scolari*, in «Esercito e Nazione», anno VIII (Roma 1933), pp. 379—383.

— — *Pippo Spano e l'Oratorio degli Scolari agli Angeli*, in «Illustrazione Toscana», anno IX (Firenze 1931), no. 9.

HOLTZINGER HEINRICH : *Filippo Brunellesco di Antonio di Tuccio Manetti*. Mit Ergänzungen aus Vasari und Anderen. Stuttgart 1887.

HUELSEN CRISTIANO : *Il libro di Giuliano da Sangallo, codice Vaticano Barberiniano Latino* 4424 («Codices e Vaticanis selecti phototypice expressi», v. XI), Lipsia 1910.

LASPEYRES PAUL : *Die Kirchen der Renaissance in Mittel-Italien*, Berlin u. Stuttgart 1882.

LASTRI MARCO : *L'Osservatore Fiorentino degli edifizi della sua patria*, v. II (Firenze 1821), pp. 167—168.

LINACHER ARTURO : *Il Tempio degli Scolari*, in «Atti della Società Colombaria di Firenze» degli anni 1918—19 e 1919—20 (Firenze 1921), pp. 47—65.

LITTA POMPEO : *Famiglie celebri d'Italia*, v. XXII (Milano 1880), tav. 3.

LUKCSICS PÁL : *XV. századi pápák oklevelei*, v. I (V. Márton pápa, 1417—1431), Budapest 1931.

MANETTI ANTONIO : *Vita di Filippo di Ser Brunellesco*, v. FREY, HOLTZINGER, MILANESI, MORENI.

MELLINI DOMENICO : *Vita di Filippo Scolari chiamato volgarmente Pippo Spano*, Firenze 1570, 1606.

MILANESI GAETANO : *Opere istoriche edite ed inedite di Antonio Manetti* (Firenze 1887), pp. 139—140.

— — *Le opere di Giorgio Vasari*, v. II (Firenze 1878), p. 372, v. VI (ivi 1881), p. 657.

MORENI DOMENICO : *Vita di Filippo di Ser Brunellesco architetto fiorentino scritta da Filippo Baldinucci, ora per la prima volta pubblicata con altra più antica inedita di Anonimo contemporaneo scrittore* (Firenze 1812), pp. 256—260.

MÜNTZ EUGENIO : *L'arte italiana nel Qattrocento*, Milano 1894.

— — *Histoire de l'art pendant la Renaissance*, v. I, Paris 1888.

POGGIO JACOPO : *Vita di Messer Filippo Scolari cittadino fiorentino per sopranome chiamato Spano*, v. POLIDORI : *op. cit.*, pp. 163—184.

POLIDORI L. FILIPPO : *Due Vite di Filippo Scolari detto Pippo Spano*, in «Archivio Storico Italiano», ser. I, v. IV/I (Firenze 1843), pp. 117—184.

QUATREMÈRE DE QUINCY ANTOINE : *Histoire de la vie et des ouvrages des plus célèbres architectes*, v. I, Paris 1830.

RICHA GIUSEPPE : *Notizie istoriche delle chiese fiorentine*, v. VIII (Firenze 1759), pp. 173—174.

RICHTER J. P. : *The literary works of Leonardo da Vinci* (London 1883, 2-a ed. Oxford 1939), v. II, p. 40, tav. 94, fig. 3.

SCHMARSOW AUGUST : *Aus dem Kunstmuseum der Schule zu Rugby*, in «Jahrbuch der K. Preussischen Kunstsammlungen», v. IX (Berlin 1888), p. 134.

SEROUX D'AGINCOURT GIOVANNI : *Storia dell'Arte*. Prima traduzione italiana. Vol. V (Prato 1828), p. 154.

SPRINGER ANTON : *Bilder aus der neueren Kunstgeschichte*, 2-a ed., v. I (Bonn 1886), p. 249.

VASARI GIORGIO : *Le vite de' più eccellenti pittori scultori architettori*, v. MILANESI.

VENTURI ADOLFO : *Filippo Brunelleschi* — Trentadue riproduzioni con testo e catalogo. («Biblioteca d'Arte illustrata», ser. II, fasc. 18), Roma 1923, tavv. XVII, XXIX.

WENZEL GUSZTÁV : *Ozorai Pipo*. Magyar történelmi jellemrajz Zsigmond király korából. Pest 1863.

WILLICH HANS : *Die Baukunst der Renaissance in Italien bis zum Tode Michelangelos*, v. I, Berlin 1914.

Fig. 1. ANDREA DEL CASTAGNO: Ritratto di Filippo Scolari

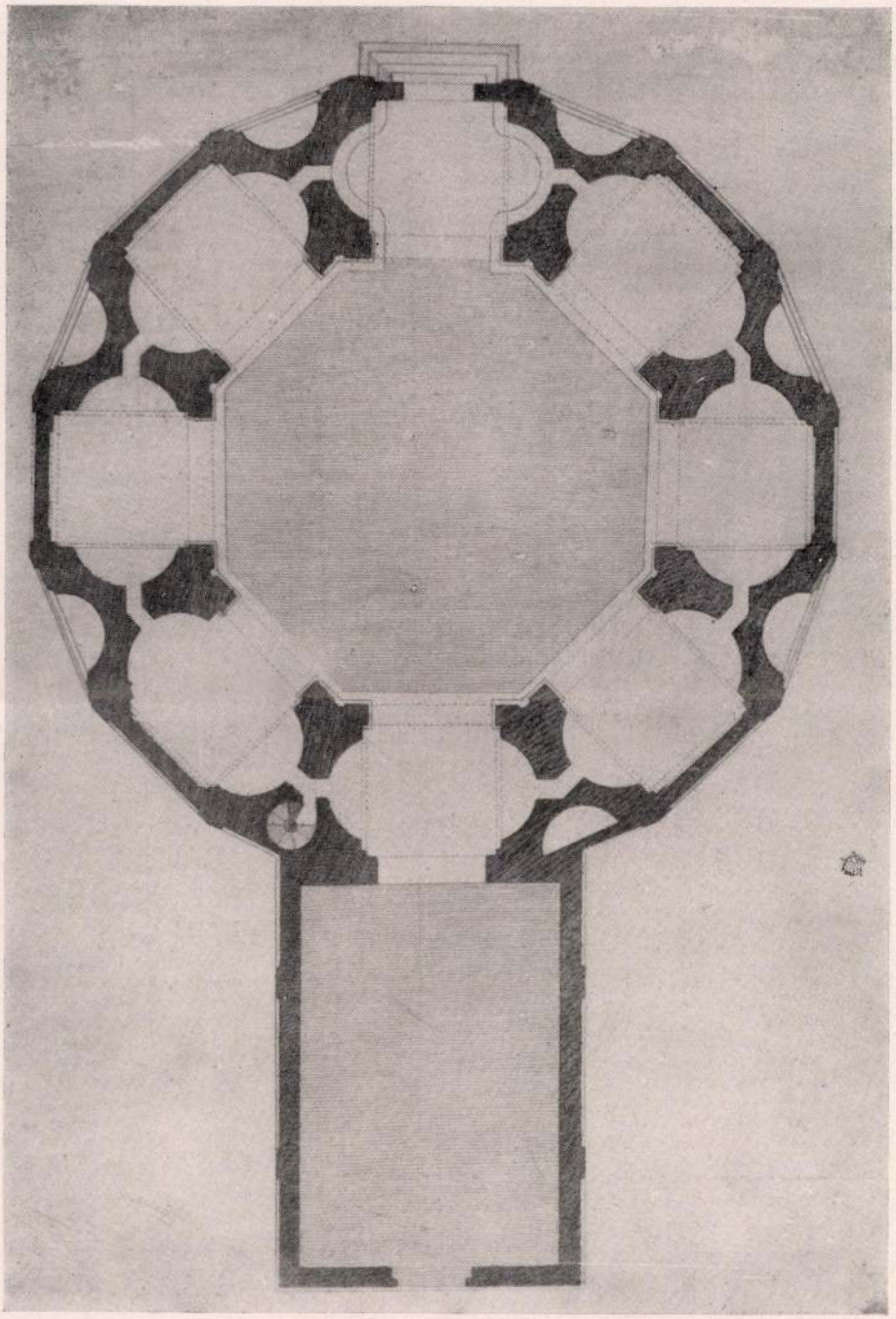

Fig. 2. FILIPPO BRUNELLESCHI : Pianta dell'Oratorio degli Scolari
(Copia fatta da Telemaco Buonaiuti)

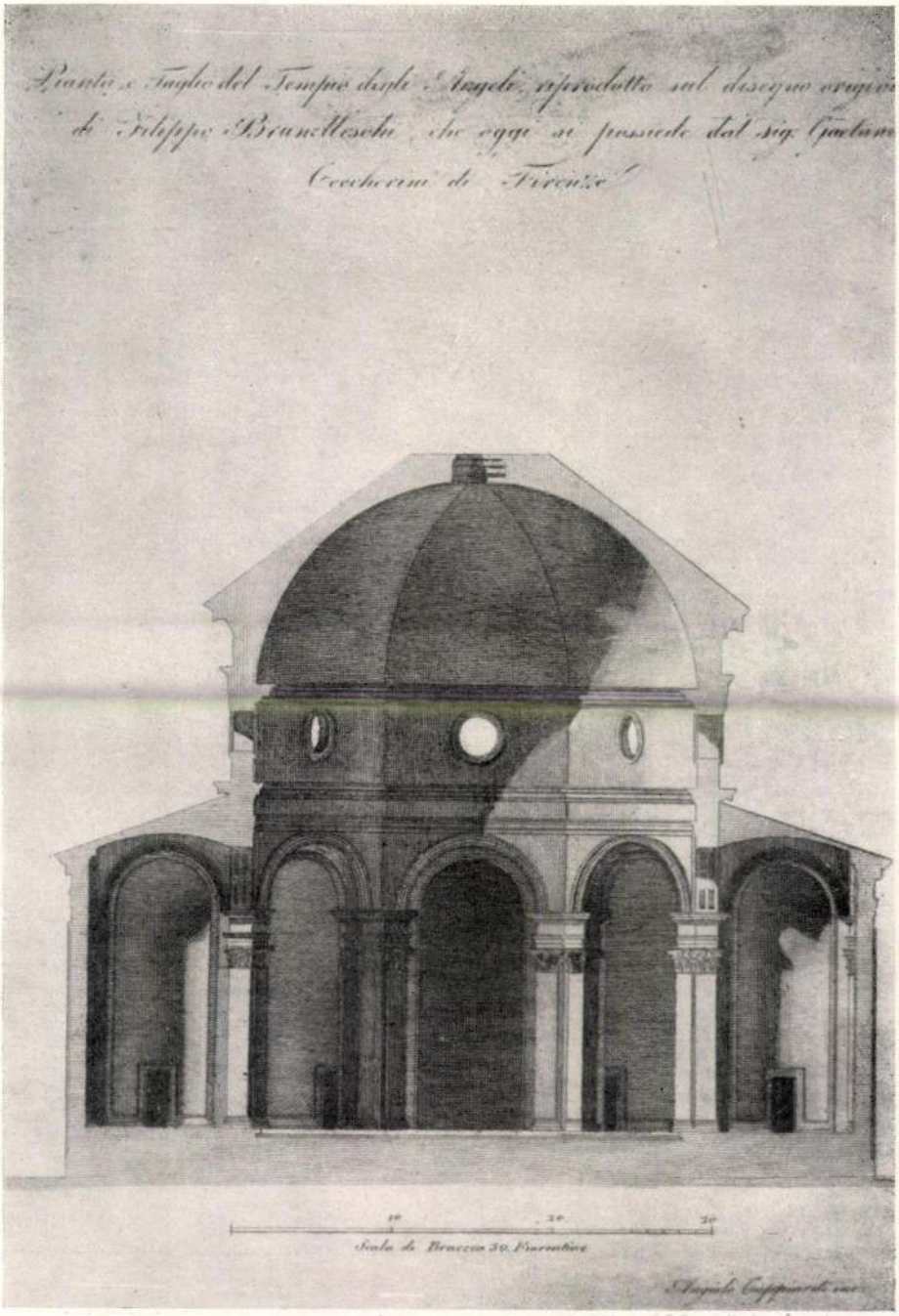

Fig. 3. FILIPPO BRUNELLESCHI: Alzato dell'Oratorio degli Scolari
(Copia fatta da Telemaco Buonaiuti)

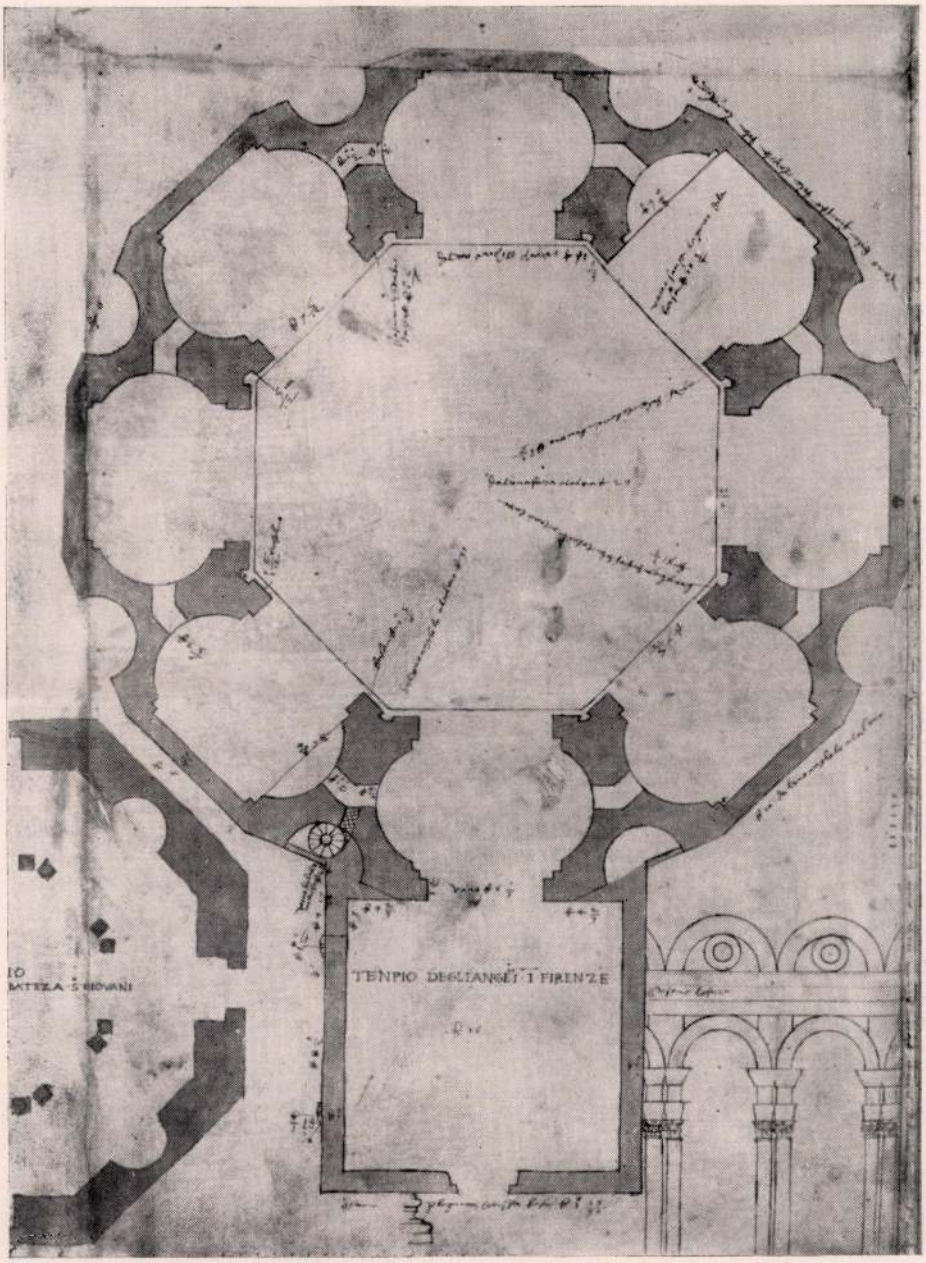

Fig. 4. FILIPPO BRUNELLESCHI : Pianta dell'Oratorio degli Scolari
(Copia fatta da Giuliano da Sangallo)

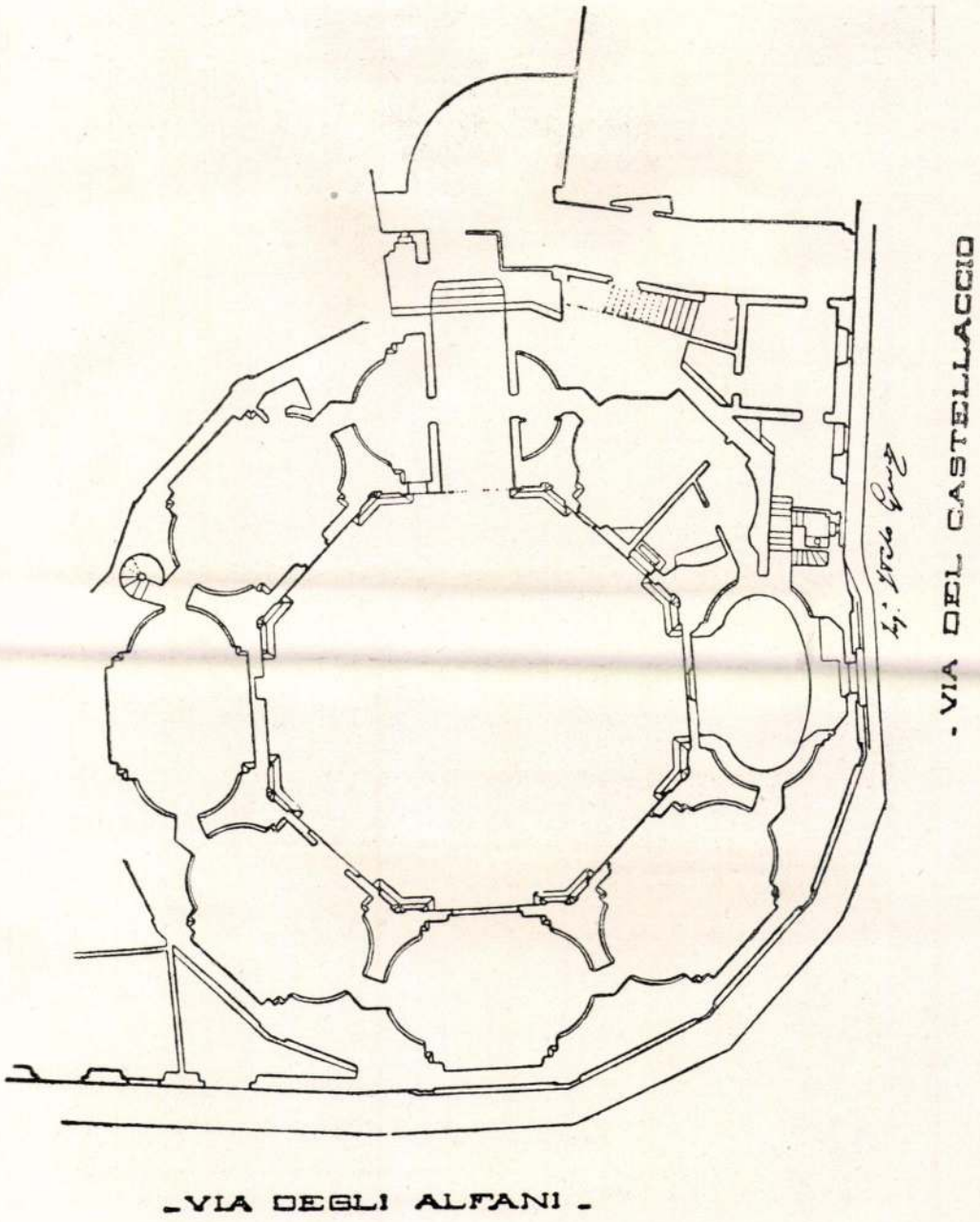

Fig. 5. Pianta dell'Oratorio degli Scolari rilevata da Italo Guidi nel 1919

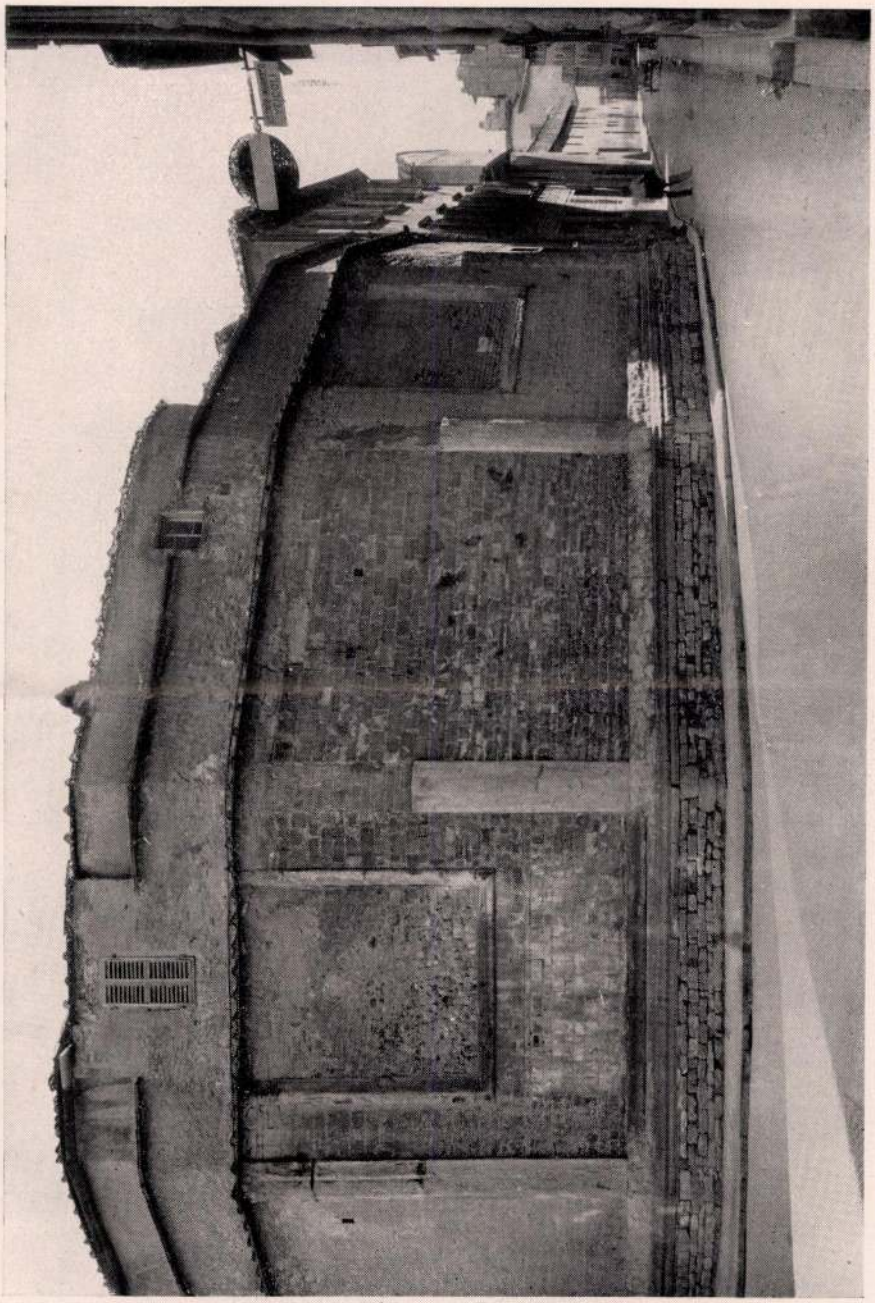

Fig. 6. Esterno dell'Oratorio degli Scolari nel periodo fra il 1867 e il 1919, prima del restauro

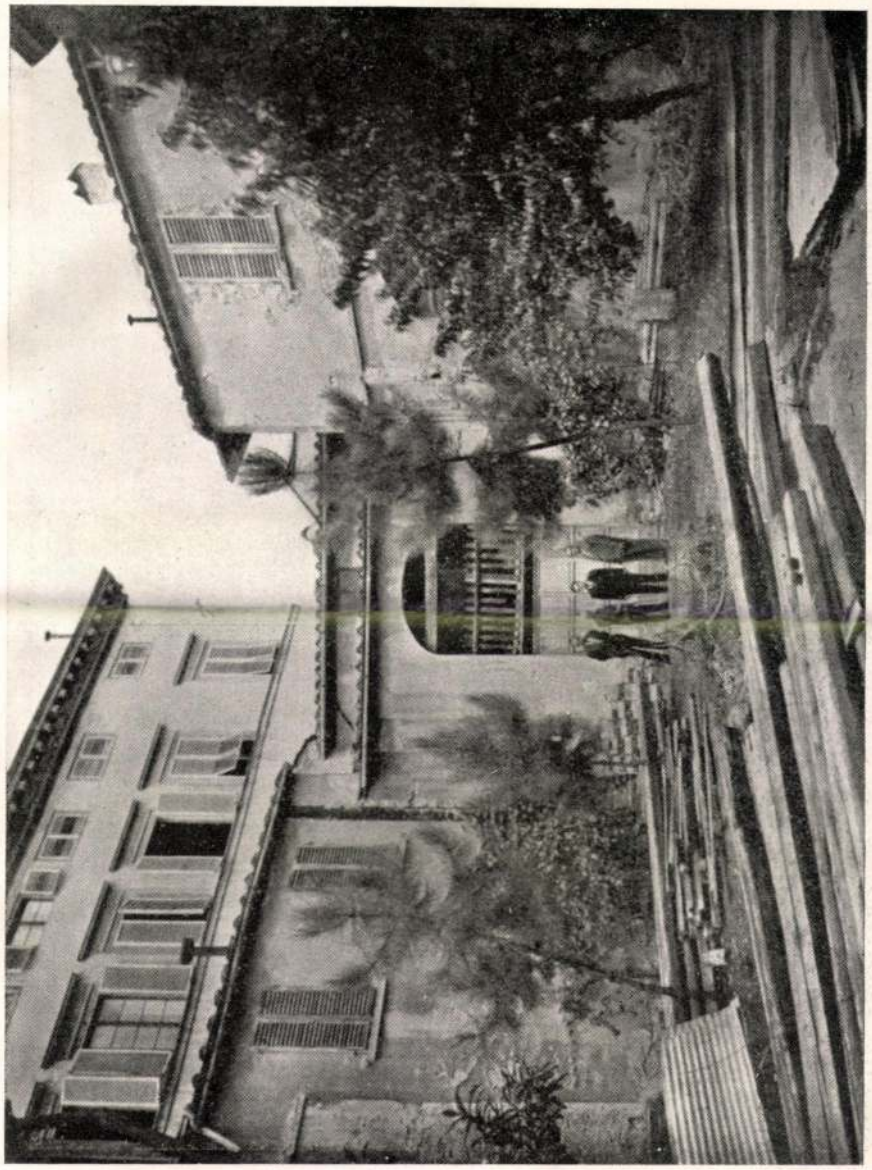

Fig. 7. Interno dell'Oratorio degli Scolari prima del restauro

Fig. 8. Interno dell'Oratorio degli Scolari. Particolare scoperto sotto le vecchie soprastrutture

Fig. 9. Interno dell'Oratorio degli Scolari dopo i restauri

Castagno, Andrea del

Fig. 10. Esterno dell'Oratorio degli Scolari dopo i restauri

továbbítás al

lépett és 1551-ben ő vette át Erdélyt, ahol állandó rettegésben élt, mert Martinuzzi látván a sereg gyöngeségét, nem mert nyiltan elpártolni a szultántól. Saját életét is féltette Martinuzzi intrikáitól és ezért megszerezte Ferdinánd engedélyét Martinuzzi megöletésére, ami 1551 december 17-én meg is történt. Csapatai lázongtak a fizetetlenség miatt, alvezérei (Aldana) gyáván viselkedtek a törökkel szemben. Megfelelő erő

Castaldo arcképe a M. N. Múzeumban lévő érem után

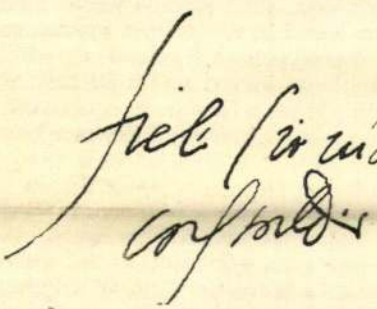

és pénz nélkül tehetetlenül, állandó aggodalomban húzta az időt addig, amíg az erdélyi rendek visszahívták János Zsigmondot. TÖRÖK P.

Castanea, lásd: *Gesztenye.*

Castanospermum *A. Cunn.*, a Leguminosae *(Hüvelyesek)* család génusza, 2 fajjal. Páratlanul szárnyas levelű magas fák, rövid fürtben álló nagy, sárgaszínű virágokkal. A *Castanospermum australe* A. Cunn. (szubtropikus Ausztrália) gesztenyéhez hasonló ízű magvai, az ú. n. «újhollandi gesztenye», ehetők. PALIK P.

Căstău, a most Romániához tartozó *Kasztó* régi hunyadvm.-i község mai neve.

Castelar *Emilio*, spanyol író és államférfiú, szül. 1832 szept. 17-én Cádizban, megh. 1899 máj. 25-én Murciában. Korán bonyolódott bele a politikai küzdelmekbe. 1868-ban képviselővé, majd a monarchia újabb bukása után 1873-ban a végrehajtó hatalom elnökévé választották. Politikai, bölcselmi, történet- és regényírói működése a külföldön is elismert. Nagy szónok is volt. XII. Alfonz trónra emelése után újra képviselőséget vállalt. Főbb

Castelar Emilio

művei: *La civilización en los cinco primeros siglos del Cristianismo* (1859—62); *La fórmula del progreso*; *Cartas sobre política europea*; *Discursos políticos y literarios*; *Tragedias de la historia* stb. Kiválóbb regényei: *La hermana de la caridad* (1881); *Fra Filippo Lippi*; *El suspiro del moro*; *Nerón.* Úti benyomásairól *Recuerdos de Italia* és *Un año en Paris* számolt be. Egyes műveit *Szathmáry György*, *Várnay Géza*, *Beksics Gusztáv* ültették át magyarra. KŐRÖSI A.

Castelfranco, 1. *Castelfranco Veneto*, kerületi város az olasz Treviso tartományban, (1921) 3827 lak. Régi erődítménye, selyemhernyótenyésztése, gépgyártása és vasöntése van. 1805 november 24-én a franciák itt arattak győzelmet az osztrákok felett. — 2. *Castelfranco dell'Emilia*, város az olasz Bologna tartományban, (1921) 2255 lak. Az ókori *Forum Gallorum* Octavianusnak Antonius felett aratott győzelmének (Kr. e. 43) színhelye. KÉZ A.

Castellammare *(Castellammare di Stabia)*, kerületi város az olasz Napoli tartományban, (1921) 24.311 lak., a Nápolyi öbölben. Püspöki székhely, jelentékeny ipara és kereskedelme van. Tengeri fürdőjét nyáron sokan látogatják. Tőle D-re van a szép parkban elhelyezett Quisisana királyi nyaralóhely. Castellammare a régi Stabiae romjain épült. KÉZ A.

Castellanus (a lat. castellum, erősség, vár szóból), a rómaiaknál várbeli lakost jelentett, a középkori latinságban: várparancsnok, hűbéres, várbirtokos; a magyarkonál: várnagy. Nemcsak gazdasági feje a várnak, hanem az őrség, várkatonaság parancsnoka is, aki ostrom esetén a vár védelmét vezette. A középkor végéig előkelő tisztség, később alig több, mint tiszttartóság. Végül Pesti Frigyes megállapítása szerint: «a nemes vármegyék közigazgatásában a várnagy börtönőrré, porkolábbá süllyedt.» (A magyarországi várispánságok története.) VARJÚ E.

Castelli *Ignaz Franz*, osztrák író, szül. 1781 márc. 6-án Bécsben, megh. 1862 febr. 5-én. A kedélyes bécsi humor főképviselője, aki vagy 200 színdarabbal is (legnagyobb részt átdolgozások) szolgálta a színügyet. Legjobbak alsóausztriai tájszólásban írt költeményei (1828).

decemberben a fénye csökkent s folyton halványodva, 1574 márciusban már szabadszemmel láthatatlan lett. Színe is változott, először fehér, majd sárga s eltűnése előtt vörös volt. Egyesek szerint Tychónak e csillaga a Jézus születésének évében, 945. és 1264. években feltűnt csillaggal azonos. E szerint 315 évi periódussal bíró változó csillag. MAJZON L.

Cassiquiare *(Casiquiare)* Délvenezuelában az Orinoco és a Guainián, valamint a Rio Negrón át az Amazonas vízvidéke között természetes kapcsolatot létesítő folyó neve. Ezt a jelenséget nevezik bifurkációnak. Hossza 200 km, környéke veszedelmes váltólázas terület. KÉZ A.

Cassirer *Ernst*, német filozófus, szül. 1874 júl. 28-án Boroszlóban. 1919 óta a hamburgi egyetemen a filozófia tanára. A neokantiánusok közül, az ú. n. marburgi iskolából indult, de lassanként a maga útjára tért és az ismeretelméletben s a filozófia történetében értékes műveket írt. Művei: *Leibniz 'System* (1902); *Das Erkenntnisproblem in der Philosophie u. Wissenschaft d. neuern Zeit* (1906 skk. 3 köt., 3. kiad. 1922); *Substanzbegriff u. Funktionsbegriff* (1911. 2. kiad. 1923); *Freiheit u. Form*, Studien zur deutschen Geistesgeschichte (1916. 2. kiad. 1923); *Kants Leben u. Lehre* (1918. 3. kiad. 1923); *Idee u. Gestalt* (1921. 2. kiad. 1924); *Philosophie der symbolischen Formen* (1. köt. *Die Sprache*, 1923; 2. köt. *Das mythische Denken*, 1924; 3. köt. *Phänomenologie d. Erkenntnis*, 1929). NAGY J.

Cassius *C. Dio*, görög történetíró, lásd: *Dio Cassius*.

Cassius *Gajus C. Longinus*, Carrhaenál megmentette Crassus seregének romjait, a parthusok újabb támadásaival szemben megvédte Szíriát. A polgárháborúban Pompejus tengernagya volt, de a győztes Caesarnak meghódolt Szíriában. 44-ben sógorával, Brutusszal együtt részt vett Caesar meggyilkolásában. Ezután Szíriából Macedoniába vezette légióit; az első philippi csatában vereséget szenvedett és öngyilkos lett. TÖRÖK P.

Cassius *Spurius C. Vecellinus*, római consul Kr. e. 502-ben, 493-ban és 486-ban. A szenátust maga ellen ingerelte a tribunusi hivatal, a földosztás és a szegény polgárok katonai szolgálatáért a gazdagok adójából fedezendő zsoldfizetés követelésével. 485-ben kivégezték. TÖRÖK P.

Cassone *Giuseppe*, olasz költő és műfordító, szül. 1843-ban, Notóban, megh. 1910 júl. 31-én u. o. Garibaldista volt és nagyon megszerette Magyarországot. Megtanult tökéletesen magyarul, azután lefordította Petőfi verseinek közel háromnegyed részét, híven a költő szellemében. A Petőfi- és Kisfaludy-társaság kültagjának választotta. Kitünően tudott franciául, angolul, németül, oroszul, görögül, latinul; ezekből a nyelvekből is sokat fordított. Eredeti versei jelentéktelenek. KÜRTI P.

Casta, a most Csehszlovákiához tartozó *Cseszte* régi pozsonyvm.-i község mai neve.

Castagnetta (ol., ejtsd: *kàsztànyettà)*, tenyérbe fogott, a hüvelyk- és mutatóujjra erősített két falapocska, amelyet spanyol és déli olasz táncok közben a táncosok csattogtatnak.

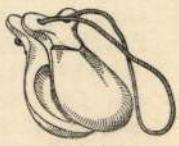

Castagnetta

Castagno (ejtsd: *kasztannyó) Andrea del*, olasz festő, szül. 1410 körül Castagnóban, megh. 1457 aug. 19-én Firenzében. A XV. század első felében a firenzei művészet egyik legnagyobb alakja, aki Donatello hatása alatt a természet lehető hű ábrázolását sokszor megrendítő komolyságú kifejezéssel egyesítette. Művei majdnem kivétel nélkül freskók, amelyek ma nagyrészt a firenzei S. Apollonia-múzeumban vannak egyesítve: Krisztus a kereszten; az eredetileg a legnajai Villa Carducci számára festett freskók, amelyek 9 híres férfi és nő nagyméretű képmásait adják (köztük Filippo Scolari, az Ozorai Pipo néven ismert temesi főispán), a nagyszerű Utolsó vacsora, e tárgynak Leonardo da Vinci előtt leghatalmasabb feldolgozása, továbbá a Szentháromságot ábrázoló freskó a firenzei S. Annunziata templomban és Niccolò da Tolentino szoborszerűen festett nagy lovasemléke a firenzei székesegyházban. Egyetlen fenmaradt oltárképe a berlini Kaiser Friedrich-Museumban levő Assunta. ÉBER L.

Castaldi *Pamfilo*, a mozgóbetűs könyvnyomtatás állítólagos feltalálója, szül. 1398-ban Feltrében (Lombardia), megh. 1472-ben. Szülővárosában széptudományos akadémiát alapított, amelyet külföldiek is látogattak, így jutott volna Gutenberg tudomására Castaldi találmánya. Kétes és máig is eldöntetlen, vajjon csakugyan Castaldi volt-e a könyvnyomtatás tulajdonképpeni feltalálója; az olaszok elsőbbsége mellett kardoskodnak és szobrot állítottak neki. KÜRTI P.

Castaldo *Giovanni*, olasz származású császári hadvezér, szül. 1500 körül a nápolyi királyságban, megh. 1562-ben Milanóban. V. Károly szolgálatában harcolt Paviánál 1525-ben, Bécs 1532-i ostrománál és a schmalkaldi háborúban 1546—47-ben. Ezután Ferdinánd szolgálatába

C alatt nem talált idegen szavak K alatt keresendők.

Gutenberg Lex. VII. K.

Castagno Andrea festette meg Scolari Filippo másképp Ozorai Pipó szörényi bán és temesi főispán arcképét, mely a Villa Carducciban, a híres firenzeiek ~~híres~~ galeriájában helyeztetett el. A magyar történelmi képcsarnok számára lemásatta Balló Ede.
Ismeretes 1566 ből egy magyar ruhás képe is.

Arch. Ert 1923–1926. 183. l. és Dr Szendrei János.

Magyar Hadtörténelmi Emlékek. 1896. 275. l. (Képpel.)

276. l.

Eber Művészeti lex.

I. K. 134 l.

Tornai vai II. 197.

Castagno, Andrea del, firenzei festő (r. 1410 Castagnoban, mh. 1457 aug. 19. Firenzében. M. vonatk. műve: ~~Scola~~

Filippo Scolari, másképp Ozorai Pipo szörcinyi bán és temesvári főtszpán, Zsigmond király bizes hadvezérének freskoarcképe, melyet a ~~firenzei~~ legnagyai Villa Carducci részére készült s jelenleg a firenzei S. Apollonia ~~Castagno~~ múzeumban van. A M Tört Képcsarnok részére Ballo Ede másolta le.

LA LINGUA UNGHERESE E IL PROBLEMA DELLE ORIGINI DEI MAGIARI [1]

Parecchie volte, presiedendo in Italia delle Commissioni Governative di Esami di Stato nelle scuole medie superiori, e sentendo il professore di geografia fare delle domande sull'Ungheria e sui suoi abitanti, mi è venuta spontanea una domanda: «Che popolo è l'ungherese?» e troppe volte ho avuto questa risposta: «Un popolo mongolico per razza e per lingua». Alla mia evidente meraviglia, qualche candidato meno timido ha mostrato trionfal-

Da sig.	Franº Berdarini	L. 17
« «	Ludovico Tranquilo	L. 36
« «	Ferante Capoano	L. 40
« «	Franº del Soldato	L. 10 : 6
« «	Giorgio Milcich	L. 11 : 2
« «	Nic. Milcich	L. 6 : 14
« «	Ascanio Giacomini	L. 40
« «	Giovan Sguarzoni	L. 22
« «	Fran. Bruneti	L. 176 : 4½»

Fasc. cit. (Il totale sequestrato dal capitano ammontò quindi a Lire veneziane 359 soldi 6½ — una somma assai vistosa in quei tempi.)

[209] «Franzen Khnesich Holzdaziär zu St. Veith am Pflaumb wierdet mit Ernst auferlegtt H. Hans Friedrich von Paar die bewüssten 400 fl. ohne verrern verzug zu contentieren». H X, 116.

Castagno, Andrea del

l.

Banfi-Ricordi.

166. l.

erungs unbeantwortbar. Das aber liegt daran, weil der Standnkt oberflächlich ist. Zweifellos ist der Nazismus eine entschlossen ti-demokratische Bewegung. Aber wenn er nur das wäre, dann tte man seiner Drohung leicht begegnen können. Er wäre durchs reaktionär gewesen; auch würde es ihm nicht gelungen sein, e große Mehrheit der Deutschen hinter sich zu scharen. Viel chtiger als die Tatsache, daß der Nazismus anti-demokratisch ist, die Tatsache, daß er nach-demokratisch ist. Er entspringt aus m Mißerfolg der deutschen Demokratie, jene soziale Revolution rch Übereinkunft zu schaffen, welche Britannien ebenfalls bis zt noch nicht zu erreichen vermochte. (More important than the ct that Nazism is anti-democratic is the fact that it is postmocratic. It springs from the failure of German democracy to hieve the social revolution by consent which Britain likewise s so far failed to achieve)."

Bei der Kriegszieldiskussion hat England Europa nstatt der allein von der europäischen Mitte aus zu erwirklichenden Ordnung des Kontinents seit Beginn es Krieges nichts als Phrasen in Gestalt der Wiederolung teils jahrhundertealter Schlagworte gebracht, n gegenwärtig ziemlich rückhaltlos einzugestehen, aß man in London keinerlei Möglichkeit einer Verinderung der Auslieferung an den Moskauer Bolschesismus sieht oder auch nur zu suchen gewillt ist. iesem Eingeständnis des totalen Zusammenbruchs er außenpolitischen Vorstellungswelt Englands ist as Dilemma auf dem Gebiete der ideologischen riegführung zur Seite zu stellen. Während die vom nternationalen Finanzjudentum und von überholtem mperialismus in den Krieg gegen Deutschland getzten Engländer und Amerikaner ihr Leben für ie Aufrechterhaltung der sozialen Ungerechtigkeiten es anglo-amerikanischen Kapitalismus lassen — wobei sie in tragischer Verblendung zum Teil noch selbst lauben, im Kampf für die ‚Demokratie' einer besseren ache zu dienen — können tiefer denkende Autoren elbst im Lager unserer Gegner sich nicht gegenüber er Tatsache verschließen, daß das nationalozialistische Deutschland durch das Erreichen der nach-demokratischen" Entwicklungsstufe weit über

Castagno, Andrea del

l.

Va Hö Ernst gjüst 25, l.

ıbe a kormánnyal, hogy megállítsam azon az uton,
ıelyzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
›viselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

; aggodalom és választóim ezreivel való személyes
üzdjek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
zdasági megélhetést veszélyezteti.
.ma eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
l és

ıus zászlaját a fővárosban!

irályért, Hazáért"

Castagno, Andrea del

olasz festő
× 1390 a Firenze melletti Castagnoban
† 1457 Firenzében.

Itteni életrajzában semmi magyar vonatkozás nincs

Katolikus Lexikon
I. k. Bp. 1931. 305. l.
(Péter András)

IRODALOM

— Mihalik: Emlékek a Thökölyi-Rákóczi korbol. (Muz. és Könyvtár Ért-ben) 198 old. 3 ábra. IV. évf.

JEGYZET

Castagno, Andrea del

Andrea del Castagno

† 1457.

Olvasai Pipo (Scolari Fülöp) Zsigmond király hadvezérének képe. Fent: freskója a Szent Apollónia templomból.

Firenze, Museo Nazionale

Repr.

Magyarországról

II 33. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

bor egyik főértéke éppen abban rejlik, amiért a Bellano érdekében megindult intrika leginkább támadta, a lovas és ló a együvéforrásában. Verrocchio leghíresebb alkotásának eddigi méltatói hangsúlyozták a nagyszerű tartalmi és formai kapcsolatot, amely a két élőlényt összefűzi, és amely a condottiere emberi fölényének a nemes állatot alárendeli. A Colleoni alakjából, tekintetéből kisugárzó energia föltétlenül uralkodik a lassan lépkedő paripán, másfelől a ló tömege nem szorítja háttérbe lovasát. Bár a Colleoni-szobron is a művészt és megbízóit a paripa jobban érdekelte a lovasnál, mégis az alak nem vall arra, mintha utólag ültették volna lovára.

Verrocchio művére természetesen mindazok a lovas ábrázolások hatottak, amelyeket a Gattamelatanál felsoroltunk, de hozzájuk járul még Donatello remeke, Baroncellinek Borso d'Estét dicsítő szobra Ferrarában és a firenzei székesegyház újabb freskója, amelyen Andrea Castagno Niccolo da Tolentino condottieret örökítette meg falra festett lovasszoborban. A ló lábának állása, akárcsak Uccello freskóján, teljesen megegyezik Colleoni lovának lábállásával. Az egyik mellső láb lépésre készen a levegőben, ugyanazon az oldalon a hátsó láb patája hegyével érinti a földet, a másik két láb ellenben szilárdan nyugszik a talapzaton. A Gattamelata lovánál tehát jóval mozgalmasabb állású, bár mindkét esetben — mint már említettük — a poroszkálásnak, a ló természetes járásától eltérő, egyoldalú lépkedésnek felel meg.

Gattamelata. (Részlet Donatello szoborművéből)

Mennyivel több életet fejez ki Verrocchio lova, mint a mereven ugráló bábúparipák az egykori csataképeken! Sőt ebben az intenzív mozgalmasságában rejlik Verrocchio egyetlen gyöngéje. A quattrocentóban a művészet még csak ritkán tudta a mozgalmasságot, az eleven lendületet formai nyugalommal, egyensúllyal párosítani. Colleoni lova eleven járásában lekívánkozik talapzatáról. A plasztikai önmagábazártság, a monumentális hatás titka, némileg hiányzik Verrocchio paripájából. Ágaskodó lovak nem egy későbbi — egyébként kevésbbé kiváló — emléken sokkal nyugodtabban hatnak. Verrocchio condottiereja és érclova nincs tökéletesen kiszakítva a tömegből, Colleonija szinte bent él még a csata forgatagában.

A lelkiismeretes természet-megfigyelésen nyugvó formaismeret Verrocchio remekén is nemes szépséggel párosul. Sőt az ötvös játékos örömei is felcsillannak a paripa sörényének egyenkint kirajzolt göndör fürtein ; lehetséges, hogy ez már részben a szintén ötvös Leopardi közreműködésének tudható be. Colleoni szinte áll a nyergében, de merev lábszárai nem hatnak kedvezőtlenül, csak a lovas energiáját hangsúlyozzák. Milyen határozott a test tartása, a vállak és a fej oldalfordulása! Az arc kemény tekintete szinte parancsol. Nem Colleoni képmása, hanem a condottierónak típusos kifejezője. E tekintetben Donatello Gattamelatájának közvetlenebb, de kevésbbé hatásos fejét is fölülmúlja. Lovasának hadvezéri, marcona megjelenését Verrocchio azzal is fokozza, hogy a fejet sisakosan ábrázolja és a páncél merev formáit nem igyekszik lobogó köntössel vagy rojtokkal enyhíteni. Ilyen összpontosított és mindenben hangsúlyozott energia kormányozza a nemes paripát.

A ló mintázása Verrocchio tudásának egyik legfényesebb diadala. Mintha már mesterünk is birtokában volna annak az anatómiai tudásnak, amely páratlan tanítványát, Leonardot jellemzi. Minden idom és izom, ín, ér és bőrredő pontosan érvényesül, a nélkül, hogy a mester aprólékosságba tévedne. Legföljebb a nyak körül levő párhuzamos ráncok, a sörény és a farok rajzos mintázása árulja el, hogy még a quattrocentóban vagyunk. Legszebb a ló szinte értelmes feje ; bizonyára még azoknak is zavartalan örömük telik benne, akik nem az esztétikus, hanem a hippologus ellenőrző szemével nézik a gyönyörű ércparipát. Leopardi jól megértette a mű stílusát, midőn a nyerget, a szerszámot és a lovas páncélját aprólékos díszítéssel látta el. Nagyobbméretű ornamentumok kárára lehettek volna a ló részletező formáinak. Épp ily kitűnően oldotta meg a talapzatot ; a lovat és lovasát magasan kiemelte a köznapi élet forgatagából. Architektúrájának határozott és előkelő formái jól illenek a szobor művészi tartalmához. Ennek már semmi kapcsolata sincs a síremlékekkel. A lovasszobor kizárólag a nemes és hős condottiere dicsőségét hirdeti.

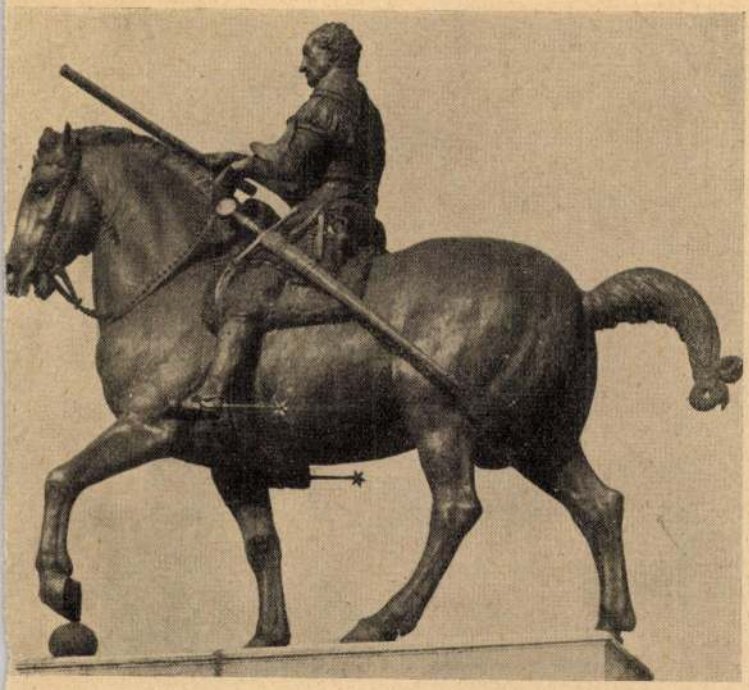

Donatello : Gattamelata. (Padova)

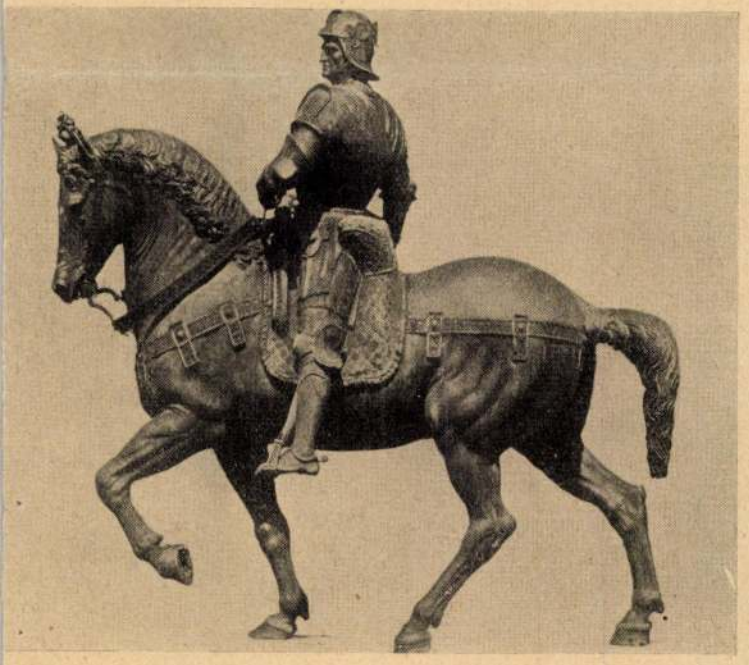

Verrocchio : Colleoni. (Venezia)

a kész szobrot nem a San Marco, hanem a San Giovanni e Paolo templom előtti kis téren állították föl.

Számos művészt szólított föl a velencei tanács a ló mintájának bemutatására. Verrocchio 1481-ben viaszkból mintázott, életnagyságú paripát küldött, amelyet együtt állítottak ki a padovai Bartolommeo Bellano és a velencei Alessandro Leopardi modelljével. A kevésbbé tehetséges Bellano pártja — akárcsak a XX. században — Verrocchio ellen olyan intrikába fogott, hogy az önérzetes mester, akinek munkája messze fölötte állott a másik kettőjének, haragjában leütötte viaszklovának fejét, lábát és otthagyta dühében Velencét. A tanács is haragra lobbant és megüzente neki, hogy ne merjen visszatérni, mert az ő fejét is leütteti. Verrocchio azonban olyan szellemben válaszolt, úgy lefőzte őket, hogy szégyenkezve visszahívták és rábízták a szobor elkészítését ; Bellano duzzogva vonult el a színtérről, Leopardinak pedig éppenséggel sietnie kellett, mert kisültek sikkasztásai. Azonban utóbb mégis megkapta a veszett fejsze nyelét, Verrocchio halála után Lorenzo di Credi helyett neki kellett bronzba öntenie az emléket, ő mintázta meg a páncél fínom díszeit és ő tervezte az oszlopos magas talapzatot. Sőt a nyeregövön nevét is megörökítette, mintha ő mintázta volna a lovasszobrot. A lovasemlék stílusa azonban, nem is beszélve az imént elmondott hiteles adatokról, minden kételyt eloszlat az emlékmű alkotójára nézve. Nyolc évvel Verrocchio halála után, 1496 március 21-én leplezték le a szobrot.

Kétségtelen, hogy Verrocchio kivételes gondossággal alkotta meg szobrait és festményeit, de a rendkívüli részletező ábrázolásra szükség is volt, mert ezen épült föl a cinquecento stílusának összefoglaló idealizmusa, nagyvonalúsága. Verrocchio még Donatello realizmusát is továbbfejlesztette, de nem a tragikus pátosz, a szenvedélyes látományszerűség terén, hanem az őszinte valóságábrázolás kimerítésében ; így ő, Leonardo da Vinci mestere, igazi összekötője a korai quattrocento és a cinquecento stílusának. A mi Mátyás királyunktól is kapott megrendelést 1488-ban, egy díszkutat kellett volna faragnia, valószínűleg már nem a budai, hanem a bécsi udvara számára. Azonban a mester nem tehetett eleget Mátyás kívánságának . . . meghalt. Két lapos ércdomborműve mégis birtokában volt a királynak, Lorenzo Magnifico küldte neki a Nagy Sándort és Dariust ábrázoló reliefeket.

Colleoni szobra Verrocchio művészetének a koronája. Ebben már nemcsak meghitt szépség, vallásos líra jelentkezik megkapó bensőséggel, hanem magával ragadó energia, a renaissance fölfokozott, hősi individualizmusa. Érdekes véletlen, hogy a Colleoni szo-

nem hanyagolja el a szépséget a kifejezés kedvéért. Bár Erasmo da Narni alakja és arca nincs eszményítve, a formák rendkívüli biztossága és összhangja mégis nemesen hat. Elsősorban a fej érdemel csodálatot, amelyet annyiszor vetettek össze Colleoni fejével. A messzire tekintő éber szemek, melyek fölött dudoros homlok domborodik és a hosszúkás, éles metszésű, ívelt száj nemcsak Donatello mester voltára, hanem a hadvezér intelligenciájára is enged következtetni. Római vágású jellegzetes fej, amelyen minden egymáshoz illik, egymás hatását növeli. A rövid, de bozontos haj szintén az arc cézári voltát emeli. A páncélnak és tartozékainak mintázásánál Donatello különösen ügyelt az anyagoknak hű éreztetésére. Az érc, a bőr és a szövet azonnal fölismerhető és megkülönböztethető. Sem korábban, sem később, midőn az agyagba való mintázás a mestert gyors vázlatszerűségre csábította, nem ábrázolta ilyen valószerűen Donatello az öltözéket. Zseníje mutatta meg először, miként veheti föl a kő, bronz és agyag az ábrázolt anyag mivoltát. A mester most sem fukarkodik a díszítő elemekkel. Gattamelata mellvértjét nagy hatású szárnyas Meduzafő ékesíti, amely hasonlít a nápolyi múzeum híres antik Gorgofejére, de szenvedelmesebb kifejezésű, olyan mint Rodin Bellonája. A díszes nyereg elején, a csiga alatt két putto húzódik meg, hátsó részéhez pedig meztelen férfi- és nőalak támaszkodik.

Két márvány dombormű díszítette a Gattamelata talapzatát. Azonban a trófeumok és a címerpajzsot tartó angyalkák annyira letöredeztek, hogy másolattal kellett pótolni őket. Donatello nem feledkezik meg a körvonal fontosságáról, mint későbbi munkáiban. A szobrot tudatosan a szabad tér számára alkotja, ahol nemesen képzett, nyugodt, monumentális formái minden oldalról tökéletesen érvényesültek. Donatello zseníje a quattrocentro derekán a lovasszobrok egyik legtökéletesebb remekével ajándékozta meg a művészettörténetet.

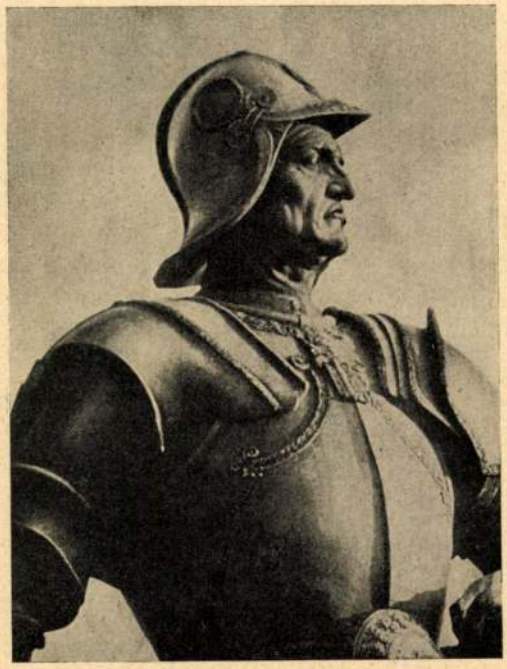

Colleoni. (Részlet Verrocchio szoborművéből)

Méltó, sőt híresebb társa a velencei Colleoni! Ez is firenzei mester, Andrea del Verrocchio munkája, szóval ennek a gyökerei is a toscániai művészetbe nyúlnak vissza. Szinte érdekesnek, majdnem tragikusnak mondható, hogy a legnagyobbszabású plasztikai problémát a firenzei művészek akkori államuk területén kívül oldották meg. Sőt a harmadik lovasszobor, mely megkoronázta volna a fejlődést, Leonardo de Vincinek Sforza-, illetőleg Trivulzio-emléke, szintén nem Firenze, hanem Milano művészi hírnevét szolgálta volna. Bizonyára Firenze demokratikus államformájának, polgárai szabadságot szerető jellemének tudható be ez. Firenze, akárcsak Athén, nem igen tűrte az egyén dicsőítésének ilyen túlzott formáját. A XVI. században a toscániai nagyhercegség megalapításával természetesen minden megváltozott, ekkor már az Arno partján is állítottak az uralkodónak lovasszobrot.

Bartolommeo Colleoni is a condottierek legnemesebb fajtájához tartozott. Mecénási mivolta miatt Federico Montefeltréhez, az urbinói herceghez hasonlították. Bosszú, irígység, kegyetlenség épp úgy távol állott tőle, akárcsak Gattemelatától. Még atyja gyilkosainak is meg tudott bocsátani. Majdnem egész életében Velence szolgálatában állott, csak egy ízben, futólag haragudott meg a köztársaságra, midőn a doge megsértette. Épp olyan kiváló és megbízható volt a harcokban, mint a polgári életben. Óriási vagyona megengedte, hogy Malpagaban, Bergamohoz közel fekvő kastélyában fejedelmeket is fogadhasson, akiknek tiszteletére fényes ünnepségeket, dísztornákat rendezett. De épp így szívén viselte zsoldosainak jólétét is. Hatszáz lovas állott szolgálatában, mindent megtett emberei kényelmére. Elhalt kedvenc leánya emlékére Bergamo mellett kolostort, családja számára pedig a város Santa Maria Maggiore templomához díszes kápolnát építtetett ; halála után őt is ebben temették el. Colleoni tudatában volt kora erényeinek és bűneinek. Közvetlenül halála előtt 1457-ben, 75 éves korában megüzente Velencének, hogy Isten óvja őket attól, hogy mégegyszer olyan hatalommal ruházzák föl a szolgálatukban álló zsoldosvezért, mint őt. Így ismerte pályatársait. Viszont elvárta a köztársaságtól, hogy érdemeire való tekintettel Velencében, a San Marco előtt fölállítják lovasszobrát. Vagyonának tekintélyes részét is rájuk hagyta. Velence teljesítette kötelességét, csak a választott hely tekintetében nem tett eleget Colleoni végakaratának, mert

lévő terrakotta vagy fából faragott lovasemlékek hatással voltak Donatellora.

Bizonyos, hogy az olasz szobrászművészet a quattrocento derekán megérett arra, hogy a legnagyobbszabású plasztikai feladatot, a lovasszobrot tökéletesen megoldja. Gattamelatája, ahogyan római jellegű, egyszerű, magas talapzatán a padovai Santo előtt áll és körvonalaival a háttérből kimetsződik, egy hadvezér vitézségét hirdeti, az ércbe öntött valóság elevenségével, mégis kiegyenlít nyugalmával. 1447-ben készült el vele a mester, de fölállítására csak 1453-ban került sor a késedelmes fizetések miatt.

Lovas és ló a renaissance tökéletes diadalát hirdeti, melyben az egyéniség minden korlátot ledöntve bontja ki erejét, tehetségét. Donatello ezúttal sem riadt vissza az igazságtól. Erasmo da Narni kicsiny alkatú férfi volt, akit nem átallott a mester az igazsághoz híven hatalmas testű ménre ültetni. Mégsem kerül művészi hatás tekintetében a nagy paripa a lovasa fölé. Ha tömege szempontjából a ló van túlsúlyban, viszont a lovas alakjának és öltözékének fínom tagolásával a magasabbrendű lény felsőbbsége művészileg is kifejezésre jut. Ő uralkodik a paripán és ez szabatosan engedelmeskedik neki. A két alakot nem hatja át az egységes feszültség, melynek a Colleoni magával ragadó hatását köszönheti, de fenséges az ész által kormányzott nyugalom is, mely Gattamelata lovasszobrában a ment lovasa alá rendeli. Erasmo da Narni távolba tekintve parancsot osztogat, jobbkezében a hadvezéri pálca, baljában a kantár. Fejét nem födi sisak, alakját római páncél borítja, vasba bújtatott lábain hosszú sarkanytúk, oldalán hatalmas, egyenes kard. Paripája menőben van, baloldali lábával lép előre, a mellsőt azonban a szobor statikájának kedvéért golyón nyugtatja. Ez a járás épp úgy, mint Giovanni Acuto és Colleoni lováé, az úgynevezett poroszkálást érzékíti meg, ami akkor divatozott és amire a lovakat oktatták. Az angol telivér délceg idomait, ideges nyugtalanságát kedvelő modern szem a maga valóságában bizonyára nem találná szépnek ezt a lassú járású, inkább igavonásra alkalmas, nehéz testű, rövid lábú állatot, de annál jobban meg kell hódolnia a mintázás művészi kiválósága előtt. A nagy testet mindenütt élet hatja át. A részleteket a lovas kedvéért a mester ugyan nem hangsúlyozza erősen, de seholsem hanyagolja el. A test szerkezetének, az idomok összefüggésének éreztetésére igen nagy gondot fordít. Különösen a kissé balra forduló fej mintázása mesteri, ezen már a részletezésről sem mond le. Tagadhatatlan azonban a ló típusának és szobrászi beállításának a velencei San Marco paripáival való határozott rokonsága. Egyes részletek, így a rövidre vágott sörény, a nyak párhuzamos ráncai, a kantár kerek gombjai, amelyek a velencei lovakat is jellemzik, szintén ezt bizonyítják.

Ha a ló mintázásában sok tekintetben még bizonyos archaizmus vehető észre, maga Gattamelata Donatellonak az anyag és a természet formái fölött való teljes uralmát jelzi. Minden anyagszerű, a valóságnak megfelelő az alakon és öltözékén. A jellemzés tökéletes, a nélkül, hogy szenvedélyes volna. A mester

Giovanni Acuto. Paolo Uccello freskója

Niccolo Marucci. Andrea del Castagno freskója

FOTO HALLER F. G.

MÁJUSI DÉLELŐTT

KÉT LOVASSZOBOR

Írta YBL ERVIN

A két legjelentősebb lovasszoborral az olasz quattrocento szobrászata ajándékozta meg a művészettörténetet. Mind a kettő egykori zsoldos vezér, condottiere emlékét örökíti meg. Az egyik Gattamelatát ábrázolja, Padovában a Szent Antal templom előtt áll és Donatello műve, a másik Colleoni dicsőségét hirdeti a velencei San Giovanni e Paolo templom melletti kis téren és Verrocchio alkotása. Bronzból vannak, anyaguk lehetővé teszi, hogy a lovon ülő alak természetesen, e mellett nagyvonalúan, dekoratív hatást keltve jelenjék meg. Mind a Gattamelata, mind pedig a Colleoni tökéletes emlékszobor, századokra meghatározta, miként kell a halhatatlanságra szánt hőst ércben a múlandóság fölé emelni. Donatello volt az úttörő, a mester csodálatosan termékeny és eredeti alkotó erejére bízták, hogy a római birodalom összeomlása óta Olaszországban felállítsa az első lovasemléket. A magyar művészettörténet soha el nem múló dicsősége, hogy a Kolozsvári testvérek prágai Szent Györgyükkel és elpusztult nagyváradi lovasszobraikkal, több mint ötven évvel megelőzték Donatellót.

Donatello zsenije nem szerette a nyugalmat, ezért üdvözölte örömmel a bronzot és ezért adta át magát hevesen az agyagmintázás gyors iramának. Így tökéletesebben eleget tehetett naturalisztikus vágyainak, hívebben megközelíthette a természetet, könnyebben összeegyeztethette az anyaggal az emberi test szerves fölépítését és nem kellett számolnia a kő vagy a márvány súlyos tömörségével, kiszabadíthatta a tömbből a végtagokat. Minél tovább halad fejlődése útján, annál mozgalmasabb, annál valószerűbb lesz, annál hívebben érezteti az agyagmintázás következményeit. Sokszor véglegesen agyagban hagyja meg műveit, de a bronzbaöntés sem homályosítja el mintáinak felfokozott elevenségeit. Kései alkotásaiban az élet tragikus mozgalmassága kicsap a medréből, szertelen víziói nem törődnek a szépség, a szobrászi alkotás szabályaival, egyedül a kifejezést hangsúlyozza. Élete végén magányos vándor ő, alkotásainak zord hangja nem zavarja meg az örömteli valóságba merült quattrocento báját.

Mikor a Gattamelata emlékszobrát rábízták, még féken tartotta fantáziáját, kritikai érzéke ekkor még egyensúlyban állott szenvedélyes teremtőerejével, a nyugalomnak, a forma-szépségnek épp úgy eleget akart tenni, mint a kifejezésnek. Tökéletesen tisztában volt a feladat természetével, személyi és művészi feltételeivel egyaránt, pedig ez volt talán az első emlékszobor, melyet a kollektív jellegű gótikából kilábaló és az individualizmusra ébredő renaissance szellem állított. Nem vallásos szobrot kellett mintáznia, hanem egy egyén alakját kellett megörökítenie, akinek dicsőítésében, értékelésében, bizonyára már nem mindenki értett egyet.

Pedig Gattamelata a condottierék nemes fajtájához tartozott. Élete utolsó szakában Velence szolgálatában állott, 1443-ban halt meg és fiának, egyben tisztsége örökösének a köztársaság engedélyt adott arra, hogy Padovában, a Szent Antal templom előtti téren atyja lovasszobrát fölállíthassa. Tulajdonképpen Erasmo de Narninak hívták, csak egyéni tulajdonságai miatt kapta a Gattamelata, a «foltos macska» nevet. Donatellora esik a választás, aki ekkor Padovában működik, ahová 1443-ban költözött át Firenzéből, a Szent Antal templommal kapcsolatos szobrászi és építészeti feladatok megoldására. Műhelye továbbította a mester stílusának hatását Velence és Északolaszország művészetében. Donatello padovai működése szükségszerű előzménye Mantegna festészetének.

Kétségtelen, hogy munkája előtt Donatello lelkiismeretesen tanulmányozta az itáliai lovas emlékeket. A szomszédos Veronában ma is állnak a Scaligereknek, a város urainak síremlékei, amelyek lovasszobrokkal kapcsolatban hirdetik a zsarnokok dicsőségét. De ezeket kemény kőből, veronai márványból faragták, tehát eltérő stiláris feltételek alapján jöttek létre. Mindegyik lovasszobor csak részlete a síremléknek, nem önálló alkotás, hanem dekoratív megkoronázása a pompázatos hatású, gótikus építménynek. A Gattamelata-szobor sem tagadja meg teljesen a síremlékekhez kapcsolódó őseit, magas, tömös talapzata tulajdonképpen sírkápolnát utánoz, melynek két oldalán kőből faragott, zárt ajtók mutatnak eredetére.

De Donatellora sokkal nagyobb befolyással volt Marcus Aurelius régi római lovasszobra, melyet Brunelleschivel együtt csodált meg a harmincas évek elején a Capitoliumon. Ez már alacsony talapzaton álló, határozott lovasemlék, semmi köze nincs a síremlék gondolatához, egyedül a császár dicsőségét hirdeti. Marcus Aurelius és a velencei San Marco homlokzatán álló szintén antik eredetű bronzlovak föltétlenül érdekelhették Donatellot a Gattamelata mintázásának alkalmából. Az olaszok a lovasszobrot ma is cavallonak hívják és ezzel önkéntlenül elismerik azt, hogy a lovasemléknél plasztikai tömeg tekintetében a paripának az ember alakjával szemben nagyobb a jelentősége. Paolo Uccellonak a firenzei székesegyház főhomlokzata belső falára festett freskója, az angol eredetű Giovanni Acuto lovasalakja, is előzménye a Gattamelatának. Uccello freskója nem természetes illusióra törekvő alkotás, hanem gyámköves alapzaton álló, valóságos lovasszobrot ábrázol. Kevésbbé valószínű viszont, hogy a veronai és a velencei templomokban

Tükör 1939. VII. 5 n.

Kraków

Antonio Castello pobrárt ennen hiszja meg Bethlen István

Herzog J., Ujabb adatok Bethlen Gábor és Károlyi Zsuzsanna sírem lékéről.
Századok 1922-23.
539-51. l.

CASTELLO, Andreas e Antonio robbiarol

Bethlen sírkő

Herepei J.: A házsongárdi temető régi sírkövei. Bp. 1988. 26-27 p.

ESTEREK

zázadból

erületéről

Luxová, Mária Maliková és
evéltári gyűjtése alapján
ly István

utató Csoport

STRI

M.D.K.

Castello, Antonio, olasz szobrász

Lengyelországon át került Erdélybe a XVII. században, ahol az egyetlen olasz hatást felmutató sírcsuléret, a már csak leírásokból ismert Bethlen Gábor sírcsuléret készítette el.

Agghází Mária: Barockplastik in Ungarn,
Übers. Barbara Faragó,

Bp. 1959. 29 l. 185 t.

7. old.

M. D. K.

CASTELLO, Antonio szobrász
(1580 - 1638.)

Az olaszországi Melidéből származott, 1623-1625-ben Krakkóban működött 1632-1634. Gyulafehérvár, Bethlen Gábor és Károlyi Zsuzsanna séremléke (elpusztult) 18.000.,- forintért

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.
I. 177. l.

M.D.K.

Castello Antal, szobrász

Készítette Bethlen Gábor gyula-fehérvári síremlékét 1632-1634. évek-ben és munkájáért 18.000 lengyel, vagyis 16.200 magyar forintot kapott. Mindert Herzog József állapítja meg, történelmi kútfőtanulmányok alap-ján, (Szárator, 1922. 6-8. sz.) Ismertati:

K. C.:

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1923. 57. köt. 3-4. sz. 3. old.

Castello Antal, mohán

Vérsitette Tsetlen Gábor gyula-
fehérvári vizsgáló 1632-1637. évek-
ben és nyomtatóvá 18.000 lengyel,
vagyis 16.200 magyar forintot kapott.
Mindezt Herzog József ellenőrzése mel-
lett, Kiszelmi Kisfőtamtmányos alap-
ján, (Szabatok, 1922. 6-8. m.) Jomartali:

K. C.:

A Magyar Nemzeti Az Kartonszerkezet Nyomtatóvá Gyár

1923. 57. lap. 3-4. m. 3. oldal.

MŐk

Castello, Antonio, szobrász

müve volt Bethlen Gábor márvány siremléke a
a gyulafehérvári székesegyházban./elpusztult/

A magyarországi művészet története. I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 395.l.

Castello, Antonio

1580-1638

Fejedelmi siremléteket farago olasz szobrász, Krakkóban működött. Bethlen Gábor, I. Rákóczy György és Rákóczy Zsigmond siremléte Krakkóban készült, s onnan szállítottál darabokban Gyula-fehérvárra.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

207. old.

a végrendelet citált helye sem annyira a figura, mint inkább a síremlék típusára (falisíremlék) vonatkozhatott. Willem van den Blockekal később is kapcsolatban álltak magyarok: Báthory István krakkói erdélyi kancellárja, a Lengyelországban letelepedett Berzeviczy Márton lisnowi síremlékét,[95] vagy Báthory András warmiai püspök, bíboros (a későbbi erdélyi fejedelem) és testvére, Báthory Boldizsár kettős síremlékét Barczewóban szintén ő készítette.[96] Berzeviczy Mártoné fekvő alakos, a barczewói síremlék egyesíti a két típust: András térdel, Boldizsár alszik.

Valószínűleg nem Báthory István király krakkói síremlékén keresztül vezet az—it a Kristóf gyulafehérvár monumentumához. Ebből a szempontból sokkal fontosabbak a későbbi fejedelmi emlékművek. Hasonló igényű reprezentatív fejedelmi síremlék nem is készült több Erdélyben Bethlen Gábor haláláig; csupán rövid ideig látszott úgy, 1599-ben, hogy Báthory Boldizsárnak, [- 1594], Báthory András bíboros testvérének is hasonló síremléket emelnek. András bíboros még Erdélybe jövetele előtt, 1598-ban monumentális kettős síremléket állíttatott testvérének és magának Willem és Abraham den Blocke-kal, az általa támogatott barczewói ferences templomban.[97] Fejedelemsége kezdetétől, 1599 márciusától, foglalkozhatott azzal a gondolattal, hogy a törvényes eljárás mellőzésével kivégzett Boldizsárt méltóképpen eltemetteti, most már a gyulafehérvári székesegyházban s ehhez az ünnepélyes szertartáshoz készíttette azt a hatalmas castrum dolorist, amire meggyilkolása után (1599. október 31.) őt magát ravatalozták fel. 98] Végül — az írásos források szerint — a bíborost abbaa sírba temették, amit öccse földi maradványainak szánt;[99] ez azonban aligha volt díszes emlékmű, mert ennek emelésére már nem maradt idő. Amint Báthory Kristóf fejedelem temetésekor, most, Boldizsár tervezett újbóli temetése idején sem volt készen a végleges síremlék; hogy elkészüljön (egyáltalán megrendeljék) az kellett volna, hogy a bíboros fejedelemsége békében eltartson hosszú évekig. Az erdélyi fejedelmek közül Bethlen Gáborig csak Bocskay István kapott síremléket a gyulafehérvári székesegyházban, 1607-ben, de erről alig tudunk valamit; alkalmasint egyszerű tumba lehetett.[100] A többször lemondott, határozatlan Báthory Zsigmond fejedelem végül idegenben halt meg (Prága, 1613) s ott is temették el;[101] az 1600-ban lemondott Rákóczi Zsigmond tumbája Szerencsen áll;[102] utódját, az 1613-ban meggyilkolt Báthory Gábor fejedelmet Nyírbátorban temették el, a református templomban. (Síremlékéről semmit sem tudunk.)[103]

Csak Bethlen Gábor országlásának idején merül föl újra az Erdélyben szokatlan formájú, reprezentatív fejedelmi síremlék igénye a gyulafehérvári udvarban: 1622-ben*t* a fejedelem első feleség*et* Károlyi Zsuzsánna halálakor.*q*104*q* Bethlen Gábor ekkor *R*áthory *U*ristóf monumentumát vette példaképü*l*. Először egy bizonyos eperjesi kőfaragónak akarta megmu*́*tatni a *R*áthoqy-templomban álló emlékművet, hogy az annak mintájára készítse el.[105] Ez nagyon fontos váltást jelez: a fejedelem feleségének síremlékét nem Izabella királyné gyulafehérvári tumbájának mintájára képzelik el (ahogy az Erdély első asszonyának ikjárna), hanem, szokatlan módon, emeletes fali síremléket akarnak emelni néki. A tervezett mű akkor nem készült el, s Bethlen végrendeletében hatalmas összeget hagyott a két síremlékre (ekkor már a sajátjára is):[106] ezeket unokaöccse és a fejedelmi székben majdan utódja, Bethlen István csináltatta meg, de nem Eperjesen, nem is Erdélyben, hanem Krakkóban, a comói származású szobrász, Antonio da Castello műhelyében (1632—1634) — onnét szállították át készen — elemenként — Gyulafehérvárra[107] I. Rákóczi György fejedelemnek (- 1648) Lórántffy Zsuzsánna és Rákóczi Zsigmond megrendelésére ugyancsak Krakkóban készül síremlék, a comói Sebastiano Sala műhelyében (1649—1652),[108] majd rögtön ezután Rákóczi Zsigmondnak

107 *Herczog József:* Újabb adatok Bethlen Gábor és Károlyi Zsuzsánna síremlékéről, in: Századok 55—56 (1921—22) 541—548, 554—555.

CASTELLO, Castello da

Mikó Müvtört.Ért. 1988 3-4 124. l.

Ø Castello, Elin

nobrain

l.

Csat Frey Ö St. Kunstt.

XXIV k.

XXV. l.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
VEGYES MŰVEK.
128.

Kuncze, Leo Ferd. Systematik der Weihmünzen.
Raab, 1885.

füz.

1 drb.

Castello - testvérek

a Como-vidéki művészcsaládokhoz tartoztak, s Krakkóban és Lőrnyelén építészként, szobrászként is működtek.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

207.old.

M.D.K.

Francesco da Castello, miniator

műve Kálmáncsehi Domonkos breviáriuma, 1481 körüli éverből, melyet az Erz. Széchényi Könyvtár őriz. Szerző e Corvina-kódexnek 2 egész lapját és 10 részlet-felvételét közli. Későbbi helyen részletesen tárgyalja az óriási történelmi adatgyűjtést és a külföldön lévő Corvin-kódexeit.

+2. köt: 493., 498., 499., 500-a

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában Bp.1966. 1.köt.: Adattár, 2.köt.: Képek

2.k. 501.-512.á.

2.köt. 346-351. old.
1. " 531-533. "

MDK

Castello, Franciscus da, Ithalico de Mediolano
olasz miniátor

A lombard mester Máytás könyvfestő mühelyének tagja volt.

A magyarországi müvészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 281.l.

M.D.N.

Francesco di Castello, miniator

nevét emliti a szerző a Mátyás király által foglalkoztatott művészek között: vele készítteti el 1481-ben, kodex lap formájában Bánffy Miklósnak szóló díszes adománylevelet.

Iolán Balogh: I mecenati ungheresi del primo rinascimento

Acta Historiae Artium,
Bp. 1967. Tom.XIII. fasc. 1-3. 210-211. old.

M.D.K.

Francesco di Castello, miniator

nevét idézi a szerző Mátyás hirétynak egy 1481-ben helt levele alapján, mint a hirény hedvenc és sokat foglalkoztatott miniatorát.

Iolán Balogh: I mecenati ungheresi del primo rinascimento.

Acta Historiae Artium,
Bp.1967. Tom.XIII. fasc. 206. old.

MDK

Castello,Franciscus de,miniátor

Kálmáncsehi Domonkos Breviáriumának egy lapja
148o-81 körül.Széchenyi könyvtár.

A magyarországi művészet története I.
Bpest,1961.II.kiadás. 292.l.után

Castello Ithallico, Francesco de

MDK

Az Erdődi-Bakócz kodex diszitését Francesco de Castello Ithallico kezdte el 1519-1525 között munkáját Oláh Miklósnak egy magát I.K. monogrammal jelölő magyar miniátora folytatta 1557-ben, de a munkát ő sem tudta befejezni.

PATAKY DÉNES: A magyar rajzművészet. Bp.1960.
7.1.

MDK

Castello, Franciscus da, Ithalico de Mediolano
olasz miniátor

A mester müve ✖ Kálmáncsehi Domonkos székesfehérvári prépost Breviáriuma. 148o-81 körül. Széchenyi könyvtár.

A magyarországi müvészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 284. l.

Castello, Franciscus de Ithallicó miniátor M.D.K.

Mátyás budai könyvmásoló mühelyében dolgozott

Kálmácsehi Domokos számára festett áhitatkönyvet

Fitz József: A magyar könyv története 1711-ig 37.l.

Bp. 1959.

Castello Francesco da

miniátro XV.sz.

Lásd. Francesco Ithalico de Mediolano

Castello Franciscus

Lombard mínóta Mátyás király uralkodása alatt Budán dolgozott.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1911

Castello Sthalico de Mediolano, Franciscus de

I.

Balogh Adatok Milano

27. l. 30. l.

Balogh J.:
Adatok Milano és Magyarország kulturális kapcsolatainak történetéhez.
Bp. 1928.
27, 30. l.

A MAGYAR M

ZREDÉVE
nak is
deztek
könyvk
többé-k
azt az
kiállítás
ideje sz

idegenre egyaránt. Magunknak is
konstatáltak egy oly önálló évszá

ZSIGMOND. Az első, mint költő is
történeti regényben nyújtott jeleset.
már közel hat évtizedes írói műkö-
nkáit az egész világ ismeri. Ő is a
sz életén keresztül. Utólérhetetlen
társadalmi életének leghűbb képe

múlt száz év kiváló publiczistáiról,
így gróf SZÉCHENYI ISTVÁN, akinek
TH LAJOS, kiben a külföld is a leg-
SSELÉNYI MIKLÓS, SZALAY LÁSZLÓ, a
társaik hosszú sora; történetíróink
, FRANK IGNÁCZ; nagy nyelvészeink:
ga révén felemelkedett kulturánknak
en magyarrá válását, rohamos fejlő-
nagyar előtt kedves tárgynál. E pár
t alkottak; vajha az utódok méltók

ogy multunk szellemi munkájának
í törekvés, nem a mi tisztünk meg-
yott fenn; minden kiválóbb írónk,
művével, kéziratával, arczképével

Castello

Balogh J.:
Bibliotheca Corvina
könyvism.
Magyar Nyvenet
1930. 179 l.

Candello, Francesco de

XV. 4

l.

Berk Miniatori

12. 1

Berkovits E.: Miniatori ungheresi nel "Dictionnaire des miniaturistes" Bp. 1941. 12. l

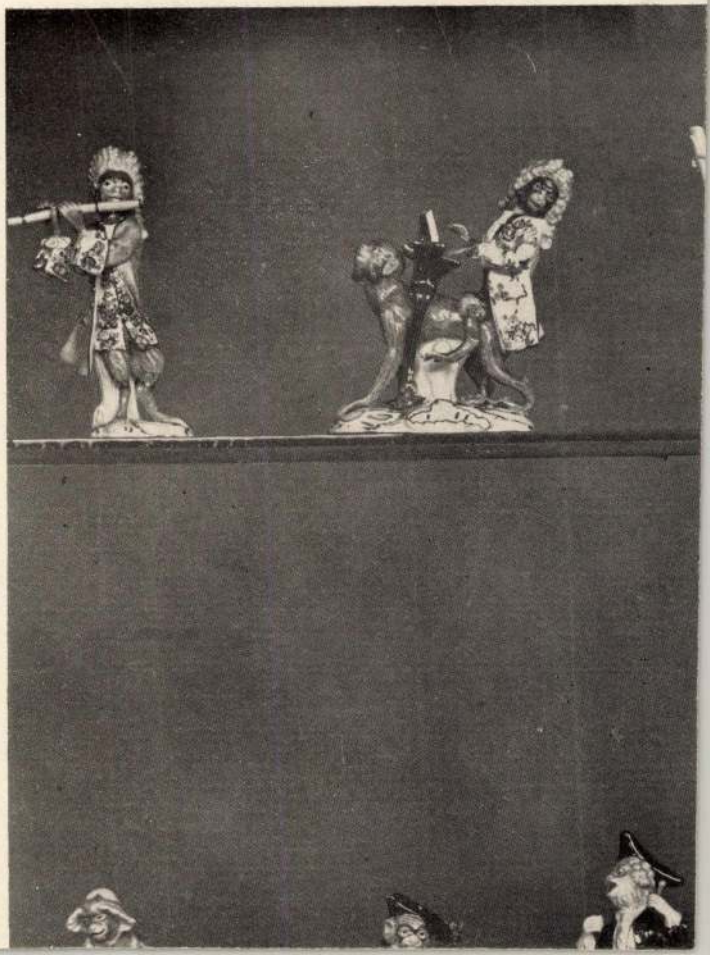

A nyilas párt titkos tagjainak névsorát megtalálta a rendőrség

A rendőrség alig 24 órai munkával végrehajtotta a magyar nemzeti szocialista párt hungarista mozgalmának és a hungarista pártnak feloszlatását. A nyilasok több mint száz párthelyiségét lepecsételték, az ott talált iratokat, feljegyzéseket és kartotékokat autókon a főkapitányságra szállították. Szombaton egy bizottság alakult, amelynek feladata a lefoglalt feljegyzések átvizsgálása. Már a szombati nap folyamán megtalálták az iratok között azokat a *titkos esküminták*at, amelyet az RV. rend- és pártvédelmi osztag tagjai tettek le és amelyekben halálbüntetés terhe alatt fogadtak engedelmességet vezetőiknek.

Hétszáz titkos tag

Ugyancsak a lefoglalt iratok között van a nyilas párt úgynevezett *titkos tagjainak* a névsora is. Mint ismeretes, a belügyminiszter annak idején *a köztisztviselőket elfiltotta* attól, hogy tagjai legyenek a hungarista mozgalomnak. Úgy látszik, ennek ellenére is többen beléptek a pártba. Ezeket nem névvel, hanem *számmal jelölték meg* és tagsági igazolványukban nevük helyett is csupán egy betű és egy szám szerepelt. Az Andrássy-úti székházban természetesen megvolt ezeknek a titkos tagoknak a névsora, amely a többi lefoglalt iratokkal együtt szintén a rendőrségre került. *Körülbelül hétszázra tehető a titkos tagok száma.* Névsorukat a rendőrség megküldi a belügyminisztériumba, ahol *szigorú eljárást* indítanak azok ellen, akik nem engedelmeskedtek a belügyminiszter határozatának.

A szombati nap folyamán ismét történt néhány előállítás, az előállítottak legnagyobb részét azonban kihallgatásuk után elbocsátották a rendőrségről azzal a figyelmeztetéssel, hogy az 1938. évi 16. és 17. tc. alapján a további politikai kihágásaikat már súlyos elzárással fogják büntetni.

Pénteken — mint jelentettük — a nyilas párt vezetőit *a kistarcsai internáló táborba vitték.* Az internáltak névsorát valószínűleg *hétfőn* fogja a rendőrség hivatalosan közzétenni. A pénteken előállítottak közül egy sereg ember még mindig a rendőrség őrizetében van, ezeknek sorsáról a közeljövőben fognak dönteni.

Még pénteken elrendelték a nyilas párthelyiségben található összes ingóságok és vagyontárgyak lefoglalását. Az ingóságokat el fogják szállítani egy raktárhelyiségbe, ahol valószínűleg elárverezik és a befolyó összeget népjóléti célokra fordítják.

Keresik a szökött nyilasokat

A rendőri munka egyébként tovább folyik: a hungarista mozgalom vezető tagjai közül többen megszöktek, ezeket most országszerte keresik.

Szombaton a késő délutáni órákban csukott rabszállító autóban újabb nyilas párttagokat vittek a főkapitányságra. A december elsejei nyilas tüntetők felett szombat délután mondott ítéletet a törvényszék. Ezeknek egy részét vitték át a törvényszékről a rendőrségre, ahol őrizetbe vették őket. Közigazgatási eljárás alá kerülnek valamennyien.

A vidéki pártszervezeteket símán feloszlatták

Debrecenből jelentik: A belügyminiszter határozata a magyar nemzeti szocialista párt — hungarista mozgalom feloszlatásáról megérkezett a debreceni rendőrségre is. A párt tagjai számítottak erre és az összes iratokat és ingóságokat el akarták szállítani párthelyiségükből. Amikor a Batthyány-utca 24. sz. házban lévő párthelyiségük elé állítottak egy társzekeret, hogy a berendezést arra felrakják, megjelentek a rendőrség emberei és a kocsira helyezett könyvszekrényt, továbbá egy fehér szekrényt és egy íróasztalt visszavitettek a párthelyiségbe s erről leltárt készítettek. Ezzel egyidejűleg az épület utcai ablakaiban elhelyezett pártjelvényeket és táblát a rendőrség eltávolította, majd a párthelyiséget lepecsételte.

Kassáról jelentik: Pénteken délután a kassai rendőrség készültsége a magyar nemzeti szocialista párt — hungarista mozgalom főutcai párthelyiségében lévő iratokat lefoglalta, a helyiségeket lezárta és lepecsételte. A rendőrség *házkutatást* tartott a mozgalom vezetőinél is, akiknél különböző iratokat szintén lefoglalt.

Szegedről jelentik: A belügyminiszternek a magyar nemzeti szocialista párt — hungarista mozgalom feloszlatására vonatkozó rendelkezése pénteken este érkezett meg a szegedi rendőrkapitánysághoz. A rendelkezésnek megfelelően, dr *Borbola* Jenő rendőrfőtanácsos, a bünügyi osztály vezetőjének intézkedésére a párt Somogyi-utcai és párizsikörúti párthelyiségeit bezárták és a helyiség ajtajait lepecsételték.

Székesfehérvárról jelentik: Székesfehérvárott pénteken este a rendőrség a párthelyiségekben lévő iratokat és nyomtatványokat lefoglalta. Több helyen házkutatást is tartott a rendőrség, de nem vett őrizetbe senkit sem.

Hódmezővásárhelyről jelentik: A m. kir. államrendőrség hódmezővásárhelyi kapitánysága pénteken este a hungarista mozgalom helybeli helyiségét lezáratta és az ott talált iratokat lefoglalta. A párt ottani vezetőségének tagjait — *Katona* Lajost, *Kruzslitz* Jánost, *Detai* Andrást és *Kovács* Ernőt — őrizetbe vették.

A miniszterelnök tanári pálcájáról ír egy angol lap

Londonból jelentik: Valamennyi angol reggeli lap nagyon részletesen és feltűnő helyen, de minden szenzációhajhászó színezés nélkül jelenti, hogy a magyar kormány feloszlatta a nemzeti szocialista irányú hungarista pártot, amelynek központját és 127 irodahelyiségét lezárták, iratait lefoglalták és körülbelül 200 tagját letartóztatták. A párt vagyonát a szegények segélyezésére fordítják. Valamennyi lap hangoztatja, hogy *a hatóságok erélyes intézkedésének nincs semmi köze politikai indokokhoz; oka kizárólag a szervezet törvényellenes és alkotmányellenes tevékenysége.*

A legtöbb lap — köztük a *Times* és a *Daily Telegraph* vezető helyen — részletesen idézi *Keresztes-Fischer* Ferenc belügyminiszter nyilatkozatát. Közlik továbbá a lapok, hogy a rendőrség bizonyítékokat talált, amelyekből kiderült, hogy a *dohányutcai merénylethez használt bombákat a párt főhadiszállásán osztották szét* és hogy a pártnak különleges *terrorista csoportja* volt, az úgynevezett *„Fekete Front"*.

A *Daily Mail* idézi ezzel kapcsolatban a British United Press berlini táviratát, amely szerint német hivatalos körök kijelentették, hogy a *hungarista párt feloszlatása kizárólag magyar belügy* és hogy a magyar párt nem áll semmiféle összeköttetésben a német nemzeti szocialista párttal.

A *News Chronicle* hozzáteszi a jelentéshez: Gróf *Teleki* Pál miniszterelnök és *Keresztes-Fischer* Ferenc belügyminiszter, Magyarország közigazgatásának erős embere, gyors, megsemmisítő csapást mért a hungarista pártra. A belügyminiszter személyesen szervezte és ellenőrizte a hatóságok intézkedéseit és ezek megtörténte után nyilatkozatot adott.

A *Daily Express* szerint gróf *Teleki* Pál, Magyarország tudós miniszterelnöke, két nappal azután, hogy *tanári pálcával* fenyegette meg a rendzavarókat, *a hungarista párttal éreztette először ezt a pálcát* Politikai körök nagyon ügyesnek tartják, hogy gróf Teleki Pál éppen azt a napot választotta ahhoz, hogy eljárjon a hungaristák ellen, mert *alig egy órával a feloszlatási rendelet közzététele után aláírták a jegyzőkönyvet, amelyben Magyarország formaszerint is csatlakozik a kommunistaellenes egyezményhez* s Németország, Olaszország és Japán mellé állt és ugyanakkor kezdte meg a képviselőház a zsidóellenes törvényjavaslat vitáját.

A külföldi sajtó a nyilaspárt megszüntetéséről

A newyorki délutáni lapok, az *Associated Press* és az *United Press* hosszú és rokonszenves tudósításai nyomán közlik a hungarista párt feloszlatását és *dicsérik* a kormány erélyes fellépését.

Az *United Press* Berlinből jelenti, hogy berlini hivatalos körökben a párt feloszlatását *Magyarország belső ügyének tekintik* és hangsúlyozzák, hogy a hungarista pártnak semmi köze sincs a német pártszervezethez.

A lapok varsói nagy többsége a lengyel távirati iroda jelentése alapján kommentár nélkül közli azt a Budapestről keltezett hírt, hogy a hungarista pártot feloszlatták. A lapok beszámolnak a rendőri nyomozásról, amelynek során megállapították, hogy Fekete Front elnevezéssel terrorszervezet volt a hungarista párt kebelén belül és hogy a dohányutcai merénylet szálai a hungarista párthoz vezettek.

A *Goniec Warszawski* a pártfeloszlatást a Teleki-kormány határozott lépésének tekinti a forradalmat előkészítő Fekete Frontta! szemben.

Kassa környékén lesz a főváros gyermek-üdülője?

A székesfőváros Rozsnyón akarta felépíteni a szegénysorsú gyermekek üdülőtelepét, azonban nem sikerült megegyezésre jutni Rozsnyó vezetőségével és mint utóbb kiderült, a Rozsnyó mellett kijelölt terület nem alkalmas gyermek-üdülő céljaira. *Horony-Pálfi* Aurél tanácsnok újból a Felvidékre utazott és onnan visszatérve azt a javaslatot terjesztette a polgármester elé, hogy a főváros felvidéki gyermeküdülőt *Kassa és Rimaszombat* között létesítsen. A végleges döntés már a közeli napokban megtörténik.

A Szegedi Nemzeti Gárda zsidó katonáinak memoranduma a zsidókérdésről

A szegedi *Magyar Nemzeti Gárdában* szolgált zsidóhitű magyar katonák memorandumot intéztek az országgyűlés felsőházához és képviselőházához. Hangsúlyozza a memorandum, hogy nem jutalmat kérnek ellenforradalmi áldozatkészségükért, csak vérüket megtámadottságukban. Ha elismeri a törvényhozás a német, szerb, román, tót nemzetiségeknek a magyarsággal való egyenjogúságát, igazságtalanság éppen a zsidóság és csakis a zsidóság egyenrangúságának elpusztítása.

A továbbiakban azt írja, hogy míg Németországban minden századik és Olaszországban minden ezredik katonát érint a zsidótörvény, addig nálunk *honvédségünk minden tizenkettedik katonáját sujtja.* Kérik a Magyar Nemzeti Gárda zsidó vallású önzetlen katonái, hogy ne vegyék el az ország produktív munkásainak egzisztenciáját csak azért, mert magyar zsidók.

A memorandumot négyen írták alá: *Kolozs* Lajos és *Földesi* Ferenc emléklapos századosok, *Stein* Sándor emléklapos főhadnagy és *Papsauer* Dezső emléklapos hadnagy.

Vitéz Rátz Jenőt választotta a „Honszeretet" elnökének

A „Honszeretet" társadalmi egyesület csütörtökön este tartotta évi rendes tisztújító közgyűlését, melyen az egyesület az elnökséget a következő új vezetőségi tagokkal egészítette ki. Elnök: *Rátz* Jenő ny. honv. miniszter, országgyűlési képviselő. Díszelnök: dr. *Halla* Aurél ny. államtitkár, országgyűlési képviselő. Társelnök: dr. *Pataky* Tibor államtitkár, vitéz *Kémeri* Dezső főorvos, vitéz *Kolosváry-Borcsa* Mihály országgyűlési képviselő. Ügyvezető alelnök: dr. *Náray Szabó* István egyetemi nyilvános rendes tanár.

Budapesti iroda: VI., Andrássy-út 56. I. em.

Túrkevéről felhajtott szilaj ménes a mezőgazdasági kiállításon

A magyar föld síma, meg gerinces hátán mindenütt nagy már a készület gondja. A kis falu éppúgy, mint az uradalom vagy a mintagazda, egész évben nemes versennyel készül a tavaszi országos mezőgazdasági kiállításra. A napok pedig már meg vannak számlálva. Idén a népi babona három meleg napja: *Sándor, József, Benedek* után, *március 22-étől 27-éig,* kipróbált tavaszelőben vonul fel Budapestre a tenyészállatvásár „primadonna"-serege. Hozzák a szőrük fényén, a termetükön, az ivadékaikban a magyar kéz gondos munkáját, hogy tanuságot tegyenek a magyar mezőgazdaság, állattenyésztés újabb fejlődési fokáról.

Az *Országos Mezőgazdasági Egyesület* az állami szervekkel és összes gazdasági egyesületekkel karöltve, mindig nagyobb jelentőséget ad az évről-évre visszatérő kiállításnak. A 110 éves egyesület 1939-ben már a *48. ilyen kiállítást rendezi,* melynek elődei tulajdonképpen az ősrégi magyar tenyészállatvásárok voltak.

Magyarország, mint agrárállam, mezőgazdasági termelésében feltétlenül túlprodukál, tehát kiviteli felesleget ér el. A kiviteli piacnak viszont a külföldi szükségletekhez alkalmazkodnia kell. Így nemcsak az állam, de az egyén termelésében is rendkívül *fontos annak tudása, mit érdemes és hasznos kivitelre termelni, illetőleg tenyészteni.* Erre akar nevelni a kiállítás és javítani a minőségi termelést.

A tenyészállatvásáron a magyar gazda jó szeme az ország legkiválóbb állategyedeit szemlélheti. Az állat viszonylagos értékét és fejlettségét pedig a jobb minőség és a termelési képesség határozza meg. Az elsőrendű állat természetesen kiváló ivadékokat is hoz létre. Épp ezért az állattenyésztés legsarkalatosabb pontja az apaállatszükséglet nívós és gondos kielégítése. A kiállítás anyagát *a legkitűnőbb szakemberek válogatják össze* nemcsak a magánosok, hanem az állami tenyészetek kiváló egyedeiből.

A Felvidék szerepe a kiállításon

A visszacsatolt területek lakossága a rövid idő alatt természetesen nem kapcsolódhatott bele a kiállításba, hiszen évek munkája szükséges az előkészítéshez. De máris sokfelől megnyilvánul *a felvidéki gazdák kívánsága az eddig mostoha sorsban volt állattenyésztés fellendítése után.* A földművelésügyi miniszter már tervbevette a minőségi apaállatok fokozottabb juttatásával a fejlődés gyorsabbütemű elősegítését.

Azonban így is megváltoztatja a Felvidék a kiállítás arcát. Például az államerdészet jelentősége a visszatért területekkel 25 *százalékkal emelkedett,* a halászati kiállítási rész, a tógazdaság, a hatalmas Duna-szakasz és több folyórész visszanyerésével köszönhet gyarapodást a visszacsatolt területeknek és ezt a gyarapodást mind szemléltetően mutatják be a mezőgazdasági kiállításon.

Hatalmas bel- és külföldi érdeklődésre számítanak

A mezőgazdasági kiállítások megrendezése az utolsó két évtizedben nagy fejlődésbe hozta a magyar mezőgazdaságot és a kivitelre törekvést. Egyrészt *egészséges versenyt teremtett az ország gazdatársadalmában,* másrészt a tejtermelés és állattenyésztés színvonalát is látható mértékben emelte. *A külföld érdeklődése is állandóan fokozódik.* Kritikáikban mindig a legteljesebb elismeréssel beszélnek a látottakról, különösen a ma már világhíres magyar állattenyésztésről. Egyébként is, hasonló nagyarányú mezőgazdasági kiállításokat kívülünk csak Anglia és Németország rendez.

A rendezőség már az eddigi jelentkezések alapján is, *hatalmas bel- és külföldi érdeklődésre számít.*

A kiállításon a földművelésügyi minisztérium szakoktatási és tudományos kutatóintézetei külön anyaggal szerepelnek. Ugyancsak a mezőgazdasági iparágak is, különös tekintettel arra, hogy ebben az évben Budapesten lesz a nemzetközi mezőgazdasági ipari kongresszus.

A *Külkereskedelmi Hivatal* a felvidéki exporttermelési lehetőségekről nyújt tájékoztatást, az *Országos Közegészségügyi Intézet* a falu egészségvédelmi szolgálatában eddig elért eredményekről számol be. Ezenkívül háziipari, dohány- és sójövedéki, stb. kiállítás lesz. A vadászati kiállítás ékességét a kiváló afrikai vadász, gróf *Széchenyi* Zsigmond vadásztrófeái adják.

Hogy delel a ménes Pesten?

Valahol a Tiszaháton már gondosan szépítik az alföldi gazdák az aranyszőrű báránykák, a bozontos, bús tinók, a borzas pulik szőrét körmét. A túrkevei határban meg a pusztai csikós javában *„oskolázza"* a vad ménest, mert hogy az idei mezőgazdasági kiállítás szenzációjaként *felhajtanak Túrkevéről egy egész „szilaj ménest" Budapestre* — mondja dr. *Herodek* Sándor, az OMGE titkára. Úgy pusztaízűen, szertelenül, mint ahogy ott száguldoznak.

A rendezőség pedig azért rendezőség, hogy mindent elrendezzen. Mindenki ismeri *Szabolcska* Mihályt, aki imígyen kesereg egyik ríkatódalában: ...mi van azon sírnivaló hogy a ménes ott delelget valahol a csárda mellett...

Hát most a ménes néhány napig Pesten delel majd. De azért lesz viszont borászati kiállítás is ugyanott. Tehát a csárda megoldható. Már meg is van a terv. A ménes szomszédságába egy *„országos csárda"*, egy hatalmas körpavillon kerül. Belül borászati kiállítás, a külső kerülete meg csupa apró fülke, csárda, ahol a csárdabeli szép asszonyoknál ihat bort az öregbojtár...

(E.)

A főváros 570.000 pengőért megvásárolja és lebontja a Geiszt-házat

A főváros régen meg akarja szerezni az Erzsébet-híd budai hídfőjénél levő *Geiszt*-házat, mert erre az ingatlanra szüksége van a Tabán végleges rendezésénél. A többi összes ingatlant már rég megszerezték, ezért a telekért azonban olyan árat kértek, hogy a főváros visszariadt a súlyos áldozattól. Özv. *Geiszt* Gyuláné, az ingatlan mostani tulajdonosa *egymillió hatszázezer* pengőben szabta meg a ház árát, de az épületet úgyis le kell bontani s így a 272 négyszögölnyi terület fog csak megmaradni.. Végül is sikerült létrehozni a békés megállapodást a kisajátításra. A tárgyalások eredményeként a főváros *570.000* pengőt fizet a kisajátítandó épületért, amelyet tulajdonosa 1907-ben 560.000 aranykoronáért vásárolt.

Tisztelgő látogatáson Kálmáncsehi Domonkos prépost úrnál

A mai tudósok nagyon iparkodnak, hogy az emberi életkort meghosszabbítsák. Egy-két araszny ival sikerül is talán megtoldaniuk. De évszázadokkal az ember csak művei által hosszabbíthatja meg a rövid életet a halhatatlanság felé. Legtöbbnek a könyvei által sikerül. Kálmáncsehi Domonkos ma is tiszteletet gerjesztő élő személyiség előttünk, leginkább ama hírneves könyve után, melyet nem is maga írt, hanem íratott.

Ma tisztelgő látogatásra gyülekeztünk a prépost úr elé vagy százan. Egyszerű érdeklődők között a magyar tudományos és művészeti élet kiválóságai, mai humanista lelkek, igazi előkelőségek. A *Magyar Nemzet* már kétszer is hírt adott a magasrendű vendég meglátogatásáról, ma íme szemtől-szembe járulunk elébe. Dr. *Hoffmann* Edith nemzeti múzeumi igazgató hívott meg e látogatásra és az előkelő nagyúr titkárjaként fogad.

Nem csupán súlyos pompájú szellemi ornátusát, a nagyhírű kódexét láthatjuk Domonkos apát úrnak, hanem arcát magát is látjuk szemtőlszembe: kissé telt, magyarosan telt — így ábrázolja a Kálmáncsehi-kódex iniciálé- és lapdísz-rajzolója több példányban is a könyben végig munkaadó nagyúri gazdáját, Domonkos prépost urat.

Hogy mekkora és mennyire igazi úr! Mátyás emberöltőjében nőtt fel, a magyar föld legmélyebb talajrétegéből, a jobbágy-parasztságból. A katolikus egyház demokratizmusa révén emelkedhetett a szegény somogymegyei kálmáncsehi jobbágyportáról erdélyi püspökségbe, majd kalocsai érsekségbe. Milyen hatalmas és előkelő szellem lehetett Mátyás király, hogy, íme, a főpapok és főurak egész sorába bele tudta lehelni a szellemi előkelőség, az ízlés, az igazi fényűzés lelkét, azt a humanista lelket, amely az Alpokon inneni Európában az emberi művelődés leglángolóbb tűzhelyeit gerjesztette fel és tartotta maradandó lángolásban.

A kódex a legpompázóbb előállítású magyar könyv, mely még Mátyás fényűző Corvináit is felülmúlja, egy kis négykerekű asztalkán fekszik a múzeum könyvtárának olvasó-termében. Olyanforma asztalka, amilyenen mai urak teazsúrjain az enni- és inniválókat szolgáltatja fel a háziasszony. Most szép, komoly, ősz magyar fejek hajlanak a könyv fölé és templomivá halkult csöndben lapozzák a kódexet.

Elálmélkodtató gazdagság. Az 522 oldal mindegyikének nagyobb kezdőbetűi is aranylemezből vannak kimetszve és beragasztva, a 23 teljes lapdíszítésű képnek mindegyike káprázt ató bőséggel ragyog a finom színarany lemezektől, amelyek tojásfehérje segítségével vannak hozzáragasztva a könyv finom, csiszolt írhalapjához. A képek — jellegzetes milánói olasz rinascimento-stílusban megtervezett miniatür-festészeti remekek, virágok, ábrándok, szent-jelenetek — a legkitűnőbb festékanyaggal vannak festve, ragyogók, mintha ezelőtt egy órával kelt volna fel mellőlük a jámborlelkű kódexfestő mester, *Franciscus de Castello Italico de Mediolano.*

A zsongás most elnémul, a vendéglátó háziasszony, dr. Hoffmann Edit igazgató fogadja és látja el kalauzolással a vendégeket. Elegáns, egyszerű fekete ruháját, bensőséges hangját és elmélyedt világismeretét tekintve ama Ráskay Lea jut emlékezetünkbe, aki pár emberöltővel a Kálmáncsehi-kódex után Árpádházi Boldog Margit királykisasszonyunk szent történeteit magyarázta a híveknek, mindmáiglan is. Hoffmann Edit kibontogatja előttünk a budai könyvmásoló műhely életét harminc-negyven másolódeákjával, olasz és más nemzetbeli könyvfestőivel, a nemes fényűzésű főurakkal s fölöttük a háttérben ott emelkedik a köznemesrendből fölemelkedett nagynevű király, Mathias Rex.

Az előadó beszéde véget ér. A fogadtatás bezárul. Az előkelő vendég, Kálmáncsehi Domonkos prépost urunk, az ő könyve által csak vendégül jár Magyarországon. A lambachi bencés kolostor kincse, melyet a lambachi barátok már jóideje eladtak, most idegen műgyűjtők kezében van. Mostani gazdája vásárt kínált a Nemzeti Múzeumnak. Négyezer angol fontot kér a kódexért. A Nemzeti Múzeumnak — említenünk is fölösleges — nincs ennyi pénze rá. De megvenni a könyvet, a vételt elszalasztani, a drága kincset esetleg erőskezű amerikai műgyűjtőknek átengedni viszont lehetetlen. Múzeumunk háromezer fontot már ígért érte. A Nemzeti Bank feladata lenne, hogy a háromezer fontot felár nélkül juttassa a nemzeti célra. Tudjuk, ínséges magyarok ezrével falat kenyérre várnak, szegény beteg magyar munkások gyógyszerért esedeznek... de azért meg kell szereznünk ezt a lelket erősítő szépséget, önérzetünket emelő, jövőnknek multból épített talapzatát erősítő márványtömböt, azt a Kálmáncsehi-kódexet...

Rátesszük kezünket és — alig bírjuk ujjunkat lefejteni róla. Vigyázzunk, nehogy hatalmas idegen markok ráfonódjanak, mert azokat is vonzza ez a kincs...

A ma nála megjelent száz magyar lelke mintha szélként feszülne a ma még idegenben tévedező magyar kincs hajójának vitorlájába, a nemzet lelkéből megindulva hazafelé, a hazai végső kikötőbe viszi a somogyi szegény jobbágyfiúnak, a hatalmas magyar főúrnak imádságos könyvét.

Bodor Aladár

A légügyi oktatás iskolai tantárgy lesz Romániában

Bukarestből jelentik: Romániában a jövőben iskoli tantárgy lesz a légügyi oktatás. A légügyi minisztérium kezdeményezésére a közoktatásügyi minisztérium rendeletet adott ki, amelynek értelmében valamennyi középiskolában kötelező tantárgy lesz a légügyi oktatás. Az aviatikai órát a fizika- és kémiatanároknak kell tartani. Ezeket a tanárokat a nyár folyamán külön tanfolyamokra hívják be, hogy azután a jövő évtől kezdődően az aviatikai órákat megtarthassák.

Nyilt-tér

Tóth Ödön mily szépen fest
Tudja egész Budapest

Tóth Ödön fest, tisztít

V., Rudolf tér 3.
Telefon: 117—068, 128—196.
VIII., Horánszky-utca 5.
Telefon: 143—036.

Használt bútor

Mária-u. harminchat és Baross-u. 43.

PÉNZT KAPHAT részvényeiért. Mindennemű értékpapírt legmagasabbban vásárol: **BARNA BANK**, Budapest, Nádor-utca 26., Tőzsdével szemben. T.: 121-316. Értékpapirokra kölcsönt nyujtunk.

GÖZTÉGLAGYÁRI Rt. iparvágánnyal — **keres** 8—10.000 P tőkével **finanszirozót.** Esetleg **társulunk** vagy a gyár **bérbeadó. AKKORDÁNST — felveszünk.** Itt sok építés van. Érdeklődők forduljanak az „ÁRPÁD" természetes szénsavas gyógyfürdőhöz (ahol napi pensió fürdőkkel együtt 6 P) Székesfehérvár.

ÁGYNEMŰRE FEHÉRNEMŰRE ARANY EGYPT

Orvosok! Tőkések! Gazdák! GYÓGYFÜRDŐ — jövedelmező — **részvényei** kedvező feltételekkel eladók, v. részben elcserélhető. Huszezer köbméter beépítés. Adómentes. Egész éven át nyitva. Beutalások. Jó nexusunak bérbe is adjuk, esetleg társulunk Vendéglőnkre május 1-től bérlőt keresünk. Közvetítőt díjazunk. Címet megadják Budapesten 13-40-15 telefonon.

10 óra alatt elsajátítható előzetes képzettség nélkül szabászat, speciális módszerrel. **Tegzes,** nőidivatszalon, Irányi-utca 25. **Telefon: 186-091.**

120 P havi kereset csekély befektetéssel, férfiak, nők részére (vidékieknek is), otthon végezhető munkával. Állandó munka garantálva. Anyagot szállítjuk, kész árut átvesszük. **Kleopatra kötőüzem,** Budapest, Lónyay-u. 43. Kérjen prospektust. Válaszbélyeg

KERBER AUTÓSZAKISKOLA, NÉPLIGET. TEL.: 134-034. Tökéletesen kiképez műhelygyakorlattal, vezetésben a legnagyobb forgalomban. Külön lehet vezetési gyakorlatokat óránként is venni, vasárnapokon is.

IX., Soroksári-út 42 számú bérházban **4 szobás** összkomfortos lakás azonnalra **KIADÓ.**

Szőnyeget most vegyen, olcsón vesz! A Békésszentandrási Keleti Szőnyegipar Magyar Királyi Állami Bérlemény elsőrendű magyar perzsa és torontáli szőnyegei **Klein Ödön-nél** IV., Kossuth Lajos-ucca 2. (Városház-ucca sarok) kaphatók.

FŐÚRI sötétdiófa, tízrészes **kombinált berendezés,** kétsarok rekaméval, elsőrendű **ebédlőberendezés.** Látványos **fasonteliháló,** egyéb bútorok rendkívül jutányos áron **ELADÓK.** Felsőerdősor-ucca négy I. egy. Fasornál.

Társaságbeli úrhölgy legdiszkrétebb **házasságközvetítése.** Doctorné, **Király-utca 67. I. 3.** Tel.: 137-393.

KÖNYVTÁRAKAT KÖNYVEKET **veszek** Levélhívásra felkeresem. Könyvüzlet, VI., Podmaniczky-utca 2.

Elegáns ruhát akar? Ugy **HOÓDOSSYNÁL** rendeljen. **A legmodernebb korrektcsikos szabászat. Hitelképes uraknak fizetési kedvezmény.** Erzsébet-tér 1. III. 3. T.: 384-285

Négyszobás igen szép lakás a 14-es autobusz végállomásánál, nyári-téli üdülőnek is megfelel, fafűtéssel, májusra **kiadó. Városmajor-utca 37.**

Ne váljon el használt ruhájától, mert **Schmergel uriszabó** megveszi, becseréli, rendbehozza, vagy érte öltönyt, felöltőt készit. VII., Rottenbiller-utca 37/f. Telefon: 142-452.

Francia és angol **női ruhák szabását és varrását** legrövidebb idő alatt **elsajátíthatja** volt szív szaktanárnál **Teréz-körut 43/a földszint 3.**

Kárpitosmunkák újat és javítást jutányosan készít, egyes bútordarabok olcsón eladók. **Sümegi és Müller,** Hegedüs Sándor-utca 19, Vörösmarty-u. oldal. T.: 310—927.

Egyesületi helyiség nagyteremmel, irodaszobákkal, lakással, kb. 200 m² alapterületű, kiadó. Budapest, Rákóczi-út 63. sz. alatt.

Élner butort venni érdeke VIII. KARPFENSTEIN-U. 2/A

Gyors és sikeres magánvizsgáért, érettségiért, polgáriiskolai vizsgáért forduljon ide: Kresz Géza-u. 34. I. 7. T. 493-196.

Visszarnaradt **pehelypaplan** kétoldalt műselyemmel **P 49.50** Vattapaplanok kis hibával olcsó árban. **PLUMA paplangyár** Kamermayer Károly-utca 2.

V., Deák Ferenc-utca 16-18 sz. bérházban luxuskivitelű **lakások: 2 szobás** májusra, **5 szobás** augusztusra, **6 szobás** augusztusra, közp. fűtéssel és melegvízszolgáltatással **KIADÓK.** Tel.: **181-945.** Házkezelőség.

Gyönge tanulót megjavít Fiúnevelőintézet Előtvös u. 23/a. T.: 127-819. Bennlakók. bejárók. Alacsony díjak

Jófizetésű állást kaphat **keresztény urilcány** (asszony) 2000 pengő biztositékkal. Leveleket „Kényelmes elfoglaltság" **Blocknerhez,** Erzsébet-körút 14.

Használt műbútorok Cseresznye empire **háló** 13 drb, Nagy Antal-készitmény Lakkcsiszolt **háló** faragással, kitűnő állapotban, P 350.—. Fekete faragott **műbútor úriszoba** üveglapokkal, P 600.—. Kombinált berendezés 8 drb P 500.—. Olcsó használt bútorok nagy választékban. **JÓKAI-UTCA 36**

KIRÁLY-UTCA 112 **Készpénzvevő! Jöjjön hozzánk, meglátja, érdemes!** 1100 négyzetméteres szuterénünkben használt és új különleges márkás műbútorok. Hálók, ebédlők, úri szobák szalonok, kombinált szobák, antikvitások, irodabútorok, egyes darabok utólérhetetlenül olcsón Bútorüzlet, Király-utca száztizenkettő. (Lövölde-térnél.)

PALACE-PENZIÓ **VII., Károly király-ut 3/a.** 50 szoba. Modern komfort. Mérsékelt árak. T. 141-610 és 141-620.

PORTABLE uj, 145 P-tő! Remington, Underwood, Royal rebuilt **irógép alkalmi árusitása. Édes és Decsy,** Akácfa-utca 13. Telefon: 144—224. Javitás, karbantartás, kellék. Jó munkáért kitüntetve!

Dizőz-képzés nyelvoktatás német, francia, angol nyelven is **VII., Bethlen-utca 12.** Telefon: 138-236.

Táskagramofon és lemezek, márkás használtak legolcsóbban Lemezcsere Árjegyzék **Központi Géptaktár** Rákóczi-út **80.** udvarban

Kottanélküli leggyorsabb kiséretszerkesztéses **ZONGORA-OKTATÁS** felnőtteknek garanciával. **Szücsné Damjanich utca 33. fsz. 3.**

IX., Soroksári-út 38 számú bérházban **2** és **3 szobás** összkomfortos lakások májusra **KIADÓK.**

Osztálysorsjegyek eladására bizományosokat alkalmaz, vidéken is „Főárusító" jeligére **Blockner J.** hirdetőirodájába, Városház-utca 10.

Nőiruha szabás és varrás tanitását elvállalja. Szabó Margit, Rudolf trónörökös tér 1. I. em. 4. Telefon: 113—958.

Remek dióháló, ebédlő, kombinált szoba, gyönyörű perzsabunda sürgősen olcsón eladó. **Veres Pálné-utca 14. fsz. 1.**

Nyelvtanárnők otthonaiban 50 filléres **angol, francia, német, olasz** különórák. Teréz-körút 18. III. e. Rákóczi-út 59. III. József-körút 55. II. 8. Szent István-körút 1. III. 5.

Nyugalom, pihenés, üdülés a Svábhegyen a Mátyás Király Üdülőben Remek ellátás, luxuriőz kényelem, olcsó utószezon árak. Központi fűtés **nagy park,** autógarázs. Mátyás király-út 7. Telefon: **165-361, 165-362.**

FELKÉREM MINDAZOKAT az őskeresztény származású férfiakat és nőket, akiknek **házastársuk zsidó származású,** jelenjenek meg **március 1-én (VIII., Mikszáth-tér 5. egész nap)** közösen benyujtandó **memorandum aláirása végett,** amelyben házastársainknak egyenjogú állampolgárokként való elismerését kérjük.

FRANCIÁT, NÉMETET perfektül beszélő, gépirni tudó, özvegy úrinő **félnapi elfoglaltságot keres** Megkereséseket „Őskeresztény 112" jeligére a főkiadóhivatalba kér.

RÓKA az bárány, stb. bőrök kikészitését, festését vállalja: **WEIL** szőrmefestő és kikészitő. **Forgách-u. 22,** Váci-utnál. Telefon: **291-238.**

Ha életsorsa érdekli! forduljon **Mme Schäfferhez,** a világhirű psychografológus, kabalista **médiumhoz.** Nagyatádi Szabó-utca 38. III. 1.

Előleg nélkül **HOSSZULEJÁRATU RÉSZLETRE** szőnyek takaróval hatvanöt, válogatott ebédlőszőnyegek huszonnyolc pengőtől. Rekamier különlegességek, fotelágyak, paplanok, futószőnyegek, fehérneművásznak, ruhaszövetek LAKÁSBERENDEZŐNÉL, BAROSS-U. HETVENNÉGY.

ZONGORA, HEGEDŰ harmonika gramofon rádió **Reményi** KIRÁLY-UTCA 58 Kérjen 70. számú díjmentes árjegyzéket!

Magyar-német önálló levelezőt gép- és gyorsírót, **flott munkaerőt keres nagyvállalat** Ajánlatokat „25 éves keresztény" jeligével **Blockner** fiókhirdetője, Erzsébet-körút 14. továbbit.

Tölgyfa-utca 14 számú bérházban **2 szobás** összkomfortos lakás májusra **KIADÓ.**

Springer fizet legtöbbet viselt férfi—nőiruhaneműért. cipőért. Apród-utca 6. üzlet. Szebenyi-térnél.

7-szobás hallos lakás erkéllyel, egész I. em., májusra, v. előbbre és **4-szobás iroda** félemeleten azonnalra kiadó. Percel Mór-u. 4. (Szabadság-tér.)

Perzsalábbunda gyönyörű és egy divatos szilbunda **OLCSÓN ELADÓ.** Vilmos császár-út négy. Megtekinthető házfelügyelőnél.

Spanyolul tanít Dél-Amerikában élt úrinő. Telefon: 330-664.

Gyönyörű háló ebédlő, kombináltszalon, képek, stb. olcsón. **Jósika-utca 2. I. 4.**

Vilmos császár-útnál **négy-ötszobás,** továbbá **2 szoba hallos** **LUXUSLAKÁSOK** legpazarabb komforttal májusra és augusztusra előnyös bérekkel előkelő bérpalotában **KIADÓK.** Ó-utca 6.

Angol agár fajtiszta, 4 éves, hím, gyönyörű példány, **eladó.** Eötvös-utca 30. földszint 3.

EBÉDLŐ, HÁLÓSZOBA reca-nierekkel, kaukázusi dió, kivándorlás miatt **OLCSÓN ELADÓ.** Csakis privátnak. Megtekinthető vasárnap és kedden 9—12-ig és délután 13—19-ig. V., Csanády-utca 5. V. 7.

Felsőipariskolát végzett őskeresztény műszaki tisztviselő 19 éves gyakorlattal, állást vállalna. Megkeresést „Főipari" jeligére a kiadóba.

Castello (de) Francesco,

Italico

XV. sz. milanói miniátor.

Irod 2

56-57,

Budinits. 153. l.

LXVII. tábla

Budinits C.: Gli artisti italiani in Ungheria. Róma. 1936. 56. 57. 153. l.

Kastello Ithallico de Mediolano, Francis-~~cus~~ co

Lais d

Frakuói
Mb

Bibliotheca Corvina

46. l.
98. l.

Frakuói – Fogel – Gulyás – Hoffmann: Bibliotheca Corvina. Bp. 1927. 46, 98. l.

GERGELY SÁNDOR
KÖNYVKÖTŐ-MESTER
KÖNYV- ÉS PAPIRKERESKEDŐ
PELSŐC, Fő-tér 198. sz.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Castello Italico,

Franciscus de

miniator

l.

~~Hekler Mill. tört~~

~~111. l.~~

~~Aligbanem Fran-~~

~~cisus alatt~~

~~Mell Erzelin~~

Hekler A. i. A. m.

muvészet tört. Bp.

1934. 111. l.

Gayer Gyula dr — VIII. 182.

F. Francesco de Kastello (Castello) Ithallico de Mediolano

lásd

Hoffmann Középkori

32, 33. l.
48-l.

Hoffmann E.:
Középkori könyvkultúránk néhány fontos emlékéről. Bp. 1925.
32, 33, 48-l.

Franciscus de Kastello

Ithalico de Mediolano

iród

Hoff Belvedere

147. l.

állítólag azonos

Francesco da Corcorezzo al.

Thieme-Becker

VI. k.

Hoffmann E. Der Künstlerische Schmuck der Corvin-Codices. Belvedere, 1925. 147. l.

5885

40.214. — K. M. E. Ny.

Castello Italico de Mediolano, Francisco

1537. LEGYEZŐ, faragott és áttört diszü g
istenei. Francia, XVIII. sz. — Fäch
bemaltem Pergamentblatt. Französisc

1538. LEGYEZŐ, áttört csontküllőkkel, feh
virágtegez és csókolódzó galambpár.
speichen und bemaltem Seidenblatt. F

1539. LEGYEZŐ, faragott diszű elefántcs
jelenet. Francia, XVIII. sz. m. f. — F
blatt farbig gemalt. Französisch, zw.

1540. JUNÓFEJ, fehér márvány, antik utár
Antike. E. XVIII. Jh.

1541. ÁLLÓ IFJU, bőségszaruval, fatalapzat
Jüngling mit Füllhorn. Deutsch, XVI

1542. NÉGY SZENT SZOBRA, aranyozott
Vier Heiligenfiguren, Holz, vergoldet.

1543. NŐI SZENT, szinezett álló faszobor,
figur, Holz, farbig. Deutsch, E. XV. J

1544. DISZEDÉNY, elefántcsont és ébenfa,
Elfenbein und Ebenholz, amforaförmig

1545. AGANCS DOMBORMÜ, antik jelenett

1546. OVÁLIS MEDAILLON, solnhofeni kő

Lásd Hoffmann E. Régi m. bibliofilek. Bp. 1929

Hoffmagyb.bibl.

66, 67, 115, 116. l. 180, 181. l.

E. — VERSCHIEDENES.

1521—1610.

nt szopókával. XIX. sz. — Pfeifenrohr, krummer Ast,

Magyar. — Zwei Feldflaschen, aus Holz gedrechselt.

, a tavaszt jelképezi. V. Luccardi, Róma, 1873. Olasz, rmor, die Allegorie des Frühlings. Italienisch, XIX. Jh.

, az őszt jelképezi. Jelezve: V. Luccardi, Róma, 1873. isser Marmor, die Allegorie des Herbstes. Italienisch,

ett és aranyozott fa, felhőn ülő angyal, kétkaru gyertya- i Wandleuchter, Holz, vergoldet, Engel halten den zwei- . Jh.

RCEG MELLSZOBRA, alabástrom, négyzetes tagozott sz. e. — Franz II. und Erzherzog Karl, Alabasterbüsten, . XIX. Jh.

U, aranyozott és faragott diszitéssel és fent két mezőben ent a négy evangélista alakja. Fent keresztben végződik. e mit vergoldeter Schnitzerei. Oben in zwei Felder der die vier Evangelisten Oben ein Kreuz. Bizantinisch,

Franciscus de Kastello

Ithallico de Mediolano

Kálmáncsehi Domonkos Breviáriumának egyik lapja (Bpest. Orsz. Széchenyi Könyvtár Repr.

Hoffmann Edith:

Mátyás király könyvtára. Luk Mátyás. Bp. 1940.

II. ~~255 l.~~

255. l. 260. l.

262. l.

A Codexet a Széchenyi Könyvtár 1939-ben vásárolta.

„Sem életét, sem más hiteles munkáját nem ismerjük."

Hoffmann Edit

Franciscus de Kastello

Ithallico

1481-ben az enyingi és
bakonoki Török-család-
nak Budán kiállitott ci-
meradományozási levelé-
ben olyan dicsit találunk,
meg minden legapróbb
részletében megegyezik Kál-
mancsehi könyvének szám-
talan lapjával, tehát
kétségtelen, hogy F. 1481-
ben Budán volt s ő maga
látta el a cimeres leve-
let jellegzetes vizagdiszé-
vel - ~~Kezének nyomai~~ Hatása fel-
fedezhető a bécsi ~~Lieh~~
Liechtenstein gyűjtemény
1481-i Breviáriumában,
meg ugyancsak Kálmán-
csehi tulajdon volt.
Az ő motivumait má-
fordits

volták, de nutegy elkop-
tatva, felhigítva.
F.-nek tehát már évekkel
előbb kellett jönnie és
honzabb időt kellett töl-
tenie Budán.

Hoffmann Edith:

Mátyás király könyvtára.
Luk Mátyás. II. (262. l
260)

Magyar Erzsébet Rozsáb Klemma

Franciscus de Castello
Ithalico de Mediolano

La tavola a colori riproduce un foglio del Breviario dell'arciprete di Székesfehérvár (Alba Regia), Domenico Kálmáncsehi, miniato da Francisco de Castello Ithalico de Mediolano. Biblioteca Széchenyi del Museo Nazionale Ungherese.

Horváth, Enrico:
Budapest e Milano
(Budapest, 1940.) 13, 14. l.

Castello

l.

Juhász V.:
Adatok Székesfehér-
vár multjából
MM. 1930. 385. l.
(Kerpel.)

HÖNN e visszaélések felsorolása után ellenszerül azt javasolja, hogy azokat, akik könyvkereskedői pályára lépnek, tovább kell iskoláztatni, mint eddig, ki kell őket képezni, hogy egy-egy könyv jóságát maguk is meg tudják ítélni, s ne csak kárukra tanuljanak; — hogy a kiadásra felajánlott könyvek megbírálására kérjenek föl tudós, értelmes embereket; — s a hatóság adjon ki könyvkereskedelmi szabályzatot, mely szerint a fenti visszaélések kemény büntetéssel, elkobzással büntettessenek; — privilégium pedig ugyanarra a könyvre két vagy több könyvkereskedőnek ne adassék. TR. Z.

Franciscus de Castello

Ishalico de Mediolano

l. Magyar Könyv-szemle 1940. 193. l

ISMERTETÉSEK.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület háromnegyedszázados tudományos működése. 1859—1934. A választmány megbizásából szerkesztette dr. GYÖRGY LAJOS főtitkár. Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület. Cluj-Kolozsvár, 1937. 4°. [2] + IV + 344 + [2] lap.

1859. november 23-án, gróf MIKÓ IMRE kezdeményezésére alapították azt az egyesületet, amely azóta úgyszólván töretlenül, szinte minden tudományszakra kiterjedően hordozója, ápolója, művelője az erdélyi magyar tudományos életnek. Az alapítás ideje az abszolutizmus korára esett, ezért nem létesült egy nyiltan *tudományos egyesületnek* megjelölt intézmény, hanem csupán *múzeum*, amelynek létrehozására és fenntartására tömörültek egyesületbe azok, akik pártolták ezt a gondolatot. Az egyesület célja azonban — amit az alapszabályok némiképen kifejeztek is — valójában kettős volt: Erdély ritkaságainak, régiségeinek, természeti kincsei válogatott darabjainak összehor-

Castello Ithalico Me-
doliano, Franciscus
de

Magyar Könyvszemle
1941. 406, 407.

Igy nevel a nér-
mutatóban.

zad közepén fordul elő először.

Az *ír* ige először a XV. században, a Jókai-Kódexben fordul elő. Ez is török eredetű, még pedig valamelyik csuvasos jellegű török nyelvből került át hozzánk. A mai csuvas nyelvben megfelelője *sjyr*. Az *írás*, *irat* (festés), *iratos* a XV. században már szintén előfordulnak. Az *irodalom* (1780), *irodalom* (1840), *irodalmár* (1873) nyelvújítási szavak.

A *könyv* első előfordulása is a XV. századra esik. Eredetét bizonytalannak mondja, de származhatott valamelyik török nyelvből; az újgúrban a *küin* szó azt jelenti, hogy könyvtekercs, a csuvas *konj* pedig a „szövet mintás része". A *könyvtár* szó először 1782-ben, a *könyvtárnok* pedig 1787-ben fordul elő.

(Czuczor—Fogarasi szótára szerint a könyv gyöke a gömbölyűt vagy göngyöltet jelentő *köny*, lágyabban *göny*, melyből lett: *könyő* (s ebből: *könyü*, *könyv*, mint *eny*, *enyü*, *enyv* ...) E tulajdonságától vette nevét a latin *volumen* ... A magyar könyvhöz hangra is ha-

* E cikk már ki volt szedve, amikor az Irodalom című folyóiratot a 251-es szám helyén — hol azelőtt hiába nyomoztunk — megtaláltuk.

descunt

könny, sem a vér itt,
záj panasza,
a födél itt
kasza.
az idős seb,
a gyászt kesereg.
, az legerősebb,
k a régi sebek.)

va a zugba
rázza a láza,
: a levágott,
y rázza.
kej mállnak,
őre remeg...
a régi nagy árnyak;
i sebek.)

keze terped,
ül a patkány,
mra üres lett

Február 12 Vasárnap

1781 február 12-én született báró Berzeviczy Vince, a magyar színészet egyik legnagyobb pártfogója. Önéletrajzában többek közt ezt írta:

Ujabb fordulat és két uj gyanusított a bombamerénylet ügyében

Szombaton újabb fordulathoz érkezett a dohányutcai bombamerénylet ügye, amely előreláthatólag a végleges eredményhez fog vezetni. A péntekről szombatra virradó éjszaka előállítottak a főkapitányságra *két férfit*, akik azzal gyanúsíthatók, hogy részesei voltak az egy héttel ezelőtt történt bombamerényletnek. E két férfi személyleírása ráillik annak a két embernek a külsejére, akiket a merénylet időpontjában a zsidótemplom körül, illetve a Dohány-utca 1/b számú ház kapujában láttak ólálkodni.

Pénteken éjszaka elfogtak egy szerelőt, aki az egyik szélsőséges párt tagja és akire feltűnően illik a tanuvallomások során kialakult személyleírás. A házkutatás során különböző vegyi anyagokat találtak lakásán. Elfogták ezenkívül azt a férfit is, akit a dohányutcai házból barna aktatáskával láttak kijönni a merénylet után. Most ezt a két embert szembesítik egyrészt a szemtanukkal, másrészt pedig bemondott alibijüket is ellenőrzik.

Szombaton éjszaka a detektívek légiói dolgoznak ebben az ügyben, amely a közeljövőben reménlhetőleg végleg tisztázza a merénylet ügyét.

Erőteljes érdeklődés mellett tömegesen vesz részt a magyar ipar az április 28-án megnyíló Budapesti Nemzetközi Vásáron

Már csak február 15-ig lehet felár nélkül jelentkezni a vásárra

A most következő hét szerdáján, február 15-én lezáródik a Budapesti Nemzetközi Vásáron résztvenni óhajtó cégek jelentkezése részére kitűzött terminusok második szakasza is. A február 15-éig jelentkező cégek helydíj-igényét — mint ismeretes — a vásár a szabályzatban körülírt rendes árfeltételek mellett veszi előjegyzésbe. Négy hétig tartott a jelentkezések ezen második ciklusának lebonyolódása és most közvetlenül ezen időszak lejárta előtt meg lehet állapítani, hogy a vásár helyesen értékelte a lehetőségeket, amikor arra számított, hogy a magyar nagyipar és a középgyárak és szinte ugyanoly mértékben a kisebb üzemek és kézműipar is változatlan mértékben fog érdeklődni a vásárban rejlő nagyszabású propagandalehetőség iránt.

Közvetlen február 15-e után kezdődik a bejelentett helydíj-igények számbavevése és csoportosítása. Ezekután megkezdődik ezen adatok alapján a részletes elhelyezési alaprajzok készítése, még pedig úgy az egyes épületekre és pavillonokra, mint a vásár egész külterületére nézve. Ennél a részletes elhelyezési alaprajznál természetesen csak a már végleg jelentkezettek igényéből adódó helyzetet tudják figyelembe venni, úgyhogy ezek az elhelyezés szempontjából is kedvezőbb helyzetbe jutnak, mint olyanok, akik esetleg csak február 15-e után határozzák el magukat a részvételre.

A már csak néhány napot igénybevevő tervezési munka befejeztével végleges szerződéseket fognak kötni a vásár építkezéseiben és dekoratív kialakításában szerephez jutó vállalkozókkal, természetesen ugyancsak azon méretadatok alapján, amelyek a február 15-éig érkezett jelentkezésekből adódnak. Azok részére tehát, akik február 15-e után fognak jelentkezni, már csak a pótmunkák kiadása útján tudnak megfelelő elhelyezést biztosítani, ami viszont érthető módon többletköltséggel fog járni. Erre való tekintettel a vásár vezetősége a szabályzatnak idevonatkozó rendelkezése értelmében a február 15-e után jelentkezők helydíjához bizonyos pótdíjat fog felszámítani, amelynek összegét a rendes helydíj 20 százalékában állapítja meg a szabályzat.

Egymillió pengő a tudományos munka támogatására

A Széchenyi Tudományos Társaság szenátusa a műegyetem tanácstermében ülést tartott. *Schimanek* Emil műegyetemi tanár, a társaság ügyvezető-főtitkára javaslatára a szenátus tudományos kutató-segélyekre *83.000 pengőt* szavazott meg. Ez évben 25-en kaptak támogatást a technikai, mezőgazdasági, természettudományi és orvostudományi kutatómunkát végzők közül.

Jakobovits Dániel helyettes főtitkár beszámolt arról, hogy a társulat 11 évi fennállása alatt közel *egymillió pengőt* fordított a tudományos munka támogatására. A társaság első elnöke *Popovics* Sándor volt, jelenlegi elnöke gróf *Széchenyi* Bertalan, a Széchenyi-nemzetség szeniorja és a felsőház elnöke.

A társulat igyekezett megfelelni Magyarország kormányzója 14 év előtt kifejezett óhajának, hogy az ország erejét a tudás hatalmával" növeljük.

BÚTORT legjobban **BOG-MIL** butorház, Vilmos császár-út negyvenhárom vásárolhat. Hálók, ebédlők, kombinált butorok nagy választékban, mérsékelt árakon.

x **„Mélyenható"** borotvaszappant használjon, amelyet a Johann Mária Farina Rudolfplatz cég hozott forgalomba „Rosita" névvel. A legkeményebb szakállt is megpuhítja és tökéletesen ártalmatlan. Olcsóbb a látszólag legolcsóbb szappannál is, mert ára csak 1.20 pengő, higienikus tokban 1.90 pengő. Csak a „Rosita" névvel fogadja el.

x **Fillérekért süt-főz** a Salgótarjáni *Luna* tűzhelyen. Minden jobb vaskereskedésben kapható. Budapest-Salgótarjáni Gépgyár és Vasöntő Részvénytársaság.

Terhelő vallomások a Rákóczi-úti házbeomlásról

A büntetőtörvényszék szombaton is folytatta a Rákóczi-út 73. számú ház beomlásával kapcsolatos emberölési bűnügyet.

Először *Balázs* Pálnét, a ház egyik lakóját hallgatták ki, aki elmondotta, hogy már jóval a szerencsétlenség előtt repedések mutatkoztak a falakon. *Korányi* Béla redőnygyáros és *Sámuel* György bádogosmester azt vallották, hogy a redőny-, illetve bádogosmunkák elvégzése alkalmával a pilléreken faragások nem történtek. *Pollák* Erzsébet és *Tordai* Miklós, mindketten a ház lakói, szerint a beomlás előtt három héttel már mutatkoztak repedések a falakon.

Még néhány tanut hallgatott ki a bíróság, azután az elnök a tárgyalás folytatását *hétfő délelőttre* halasztotta.

— **A Felvidéki Egyesületek hölgybizottságának** gömöri csoportja megalakult. A csoport vezetését *Szent-Iványi* Józsefné, *Tasnádi Nagy* Elemérné, *Soldos* Béláné és *Gálné Kerekes* Ara vállalta. Ezúton kérik a Gömörből származó asszonyokat, hogy címüket jelentsék be a „gömöri csoport"-nál, Rákóczi-út 36. sz., I. 4. sz. A gömöriek minden hónap utolsó péntekjén tartják összejövetelüket a Felvidéki Egyesületek Szövetségében (Rákóczi-út 36. sz.).

— **A mentők elsősegítség tanfolyama.** A Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület legközelebbi elsősegítségnyujtó tanfolyamát február 20—25-ig tartja, mindennap délután 6—½8-ig. Jelentkezni lehet levelezőlapon, vagy a tanfolyam megkezdésekor.

Négyszázötvenéves vándorlás után hazatért a Kálmáncsehi-kódex

Kálmáncsehi Domonkos! Nagyon keveset mond a mai embernek ez a név, pedig viselője mintegy félezer évvel ezelőtt a magyar egyházi életnek épp úgy, mint a politikának vagy a műveltségnek legnagyobb értékei közé tartozott. Ott élt *Mátyás* király környezetében, ahol az európai műveltség legmagasabb csúcsainak lehetett tanuja: Mátyásnak köszönheti egyházi karrierjének kezdetét, bizonyára tőle tanulta a politikai éleslátást, amivel kétségtelenül rendelkezett, hiszen nem küldte volna különben Mátyás politikai megbízatásokkal többször is külföldre. A hazai katolikus egyháztörténet lapjain gyakran szerepel neve. Körülbelül negyven éves volt, midőn Mátyástól megkapta a székesfehérvári prépostságot (1474), 1495-ben nagyváradi, utóbb erdélyi püspök lesz és mint kalocsai érsek hal meg a tizenhatodik század elején. Mikor Mátyás, a nagy renaissance uralkodó meghalt, ő mondott gyászmisét elhunyt jótevőjéért, s talán a mise szertartása közben azt is érezte, hogy ezzel a szertartással valami befejeződik, az, ami a magyarságot több évtizedre a legnagyobb európai népek rangjára emelte.

A dúsgazdag könyvgyüjtő

Az egyházi és politikai tevékenysége mellett azonban maradandóbb emlékeket is hagyott az utókorra Kálmáncsehi Domonkos, a műpártoló, a műveltség rajongó szerelmese, a nagy könyvgyüjtő. Az a szellem, amely Mátyás udvarában jelen volt, döntő jelentőségű volt *Kálmáncsehi* Domonkosra is. Mátyás udvarának renaissance pompájából őt az egyházi embert nem elsősorban a világi pompa, hanem a tudomány, a könyv és a könyvvel kapcsolatos művészet ragadta meg. Az európahirű, hatalmas *Corvina* könyvtár az ország egyik legelőkelőbb egyházi urában is feltámasztotta a könyvpártoló és könyvgyüjtő szenvedélyt. Kálmáncsehi Domonkosnak minden bizonnyal pompás könyvtára lehetett, ha az utókorra *csak négy olyan kódex is maradt fenn*, amely kétségtelenül az ő tulajdonában volt. Hiszen a maga korában példátlan könyvállománnyal rendelkező Corvin könyvtár anyagából is ma mindössze százötvenkét kódexet ismerünk. Kálmáncsehi Domonkos mind a négy kódexe *évszázadokon keresztül külföldön (Zágráb, Bécs, London, Lambach) idegen gyüjtemények tulajdona volt*, egyről sem tudunk, amely hazai birtokos kezében maradt volna. Ha nem ismernénk a kódexeket, már ebből is arra következtethetnénk, hogy nem mindennapi értéket képviselnek ezek, amelyekért versengve fizettek nagy összegeket gazdag külföldi gyüjtemények. De nem szükséges, hogy hipotézishez folyamodjunk. A négy kódex ismeretében bátran mondhatjuk, hogy ezek a kódexek *a renaissance-kori könyvemlékek legszebb darabjai közé tartoznak* s nem egy közülük méltán állítható oda a legszebb hazai Corvinák mellé. Nem csodálkozhatunk ezen, hiszen a székesfehérvári prépost is ott dolgoztatott, ahol oly sok remeke készült a Corvin könyvtárnak, a *budai* kódexfestő műhelyben. Tudott dolog, hogy Mátyás király nemcsak külföldön, Olaszországban vásárolt díszes kiállítású kódexeket, hanem sokat készíttetett a maga felállította *budai könyvfestő műhelyben* is. A budai műhelyben külföldi mesterek és hazai tanítványok dolgoztak és pompásabbnál-pompásabb művek kerültek ki kezük alól. *Oláh* Miklós esztergomi érsek írja, hogy a *budai* műhelyben harminc festő és könyvmásoló dolgozott. Személyesen is ismert közülük nem is egyet, de csak egyet nevez meg, a műhely vezetőjét, *Felix Ragusánus* dalmát tudóst. Mátyás királyon kívül előkelő urak és főpapok is szerepeltek *a budai műhely* megrendelő között, és ezek közé tartozik Kálmáncsehi Domonkos is.

Franciscus de Kastello

A budai kódexfestő műhelyben készült a legszebb fennmaradt Kálmáncsehi-kódex, egy a kalendárium a tanusága szerint is Magyarországon készült *Breviárium*, amelyet a legutóbbi időkig, hosszú évszázadokon át az ausztriai *Lambach* bencés kolostorában őriztek. Több, mint hat éve adták el a lambachi bencések, és azóta országról-országra hányódik, Lipcse, Milánó, Párizs és London után *végre ismét visszakerült Magyarországra*. Jelenleg a Kereskedelmi Bank safe-jében őrzik, de innen remélhetőleg a magyar Nemzeti Múzeum országos Széchenyi-könyvtárában nyer majd végleges elhelyezést. A lambachi Breviárium a *budai* kódexfestő műhely legpompásabb termékei közül való. Ragyogó kiállítása és díszítéseinek, miniaturáinak gazdagsága folytán a legdíszesebb hazai Corvinákkal is fölveszi a versenyt. Jelentőségét azonban fokozza az a körülmény is, hogy ennek a kódexnek művésze megnevezi magát alkotásában.

Nagy művészi öntudattal két ízben is megörökíti nevét a virágindákra kanyargó szalagokon. *„Opus Francisci de Kastello Ithallico de Mediolano"*. Páratlan a maga korában ez a művészi öntudat, amira a késő középkor e könyvfestő művészét tehetségének büszke tudata vezette.

Ez az egyetlen művésznévvel jelzett kódex az eddig ismert budai termékek között. Ki volt ez a mester? Titokzatos rejtély ma is. Külföldi és hazai tudósok kutatásai nem vezettek eredményre. Nevénél és kitűnő alkotásánál többet alig tudunk róla. Olasz és milánói származását nemcsak a neve bizonyítja, hanem a kódex remek díszítése is, amely a lombardiai, felsőolaszországi miniaturaművészet stílusát követi.

Kálmáncsehi Domonkos címere

Az 522 finom pergamenlevélen, egyenletes olasz rotunda-írással írott kis arany iniciálékkal és filigrán vonalkás díszítésekkel tarkított szövegnek 23 lapját kereteli a valódi arannyal borított, élénk ragyogó színekkel festett díszítés, pompázó miniaturákkal, ötletdús kis képekkel, míg a kódexnek további 52 lapja is gazdag, változatos díszítésekben pompázik. Zöld lombkoszorúk, a legváltozatosabb színekben ragyogó valószerű és stilizált virágok, rózsák, tulipánok között fürge kis gyerkőcök játszadoznak, kúsznak, másznak az aranyvázák és arany kandeláberek között. A gazdag virággirlandokban sárga-piros kis almák ragyognak, a stilizált levélindák pasztellszínű gyöngygolyókkal vannak telehintve. Nincs egyetlen olyan lapja a kódexnek, ahol a díszítések sablonossá válnának, mindegyik a maga egészében mindig újabb és újabb motívumokat tartalmaz. A jókedvet, a pompabőséget, a renaissance élet derüs világát harsonnázzák a díszítések, amelyek sorában mindenütt büszkén és diadalmasan újra és újra fellelhető Kálmáncsehi Domonkos címere. És a kis miniaturák között felismerjük magát Kálmáncsehi Domonkost is, amint áhitatosan térdel a Mária ölében ülő Kisded [illegible] aki áldólag emeli kezét a prépost feje fölé. *„Dominici Prepositi Albensi"* írja a kis képet keretelő valódi aranyba vésett felirat.

Csodálatos, hogy a kódex menynyire megőrizte frisseségét és eredeti szépségét. Él, ragyog a díszítés s szinte valószínűtlenül újnak hat. Csak a kötése, a szűette, hasadozott fatáblák, amelyeket csupán vékony foszlányokban borít a teje kifakult, színétvesztett pirosbársony leplezi le a kódex viszontagságos, titokzatos útját. Vándorlását Lambachba, majd hosszú évszázadok utáni bolyongásait Európában, hogy végre mégis hazakerüljön, ha egyelőre is még csak a Kereskedelmi Bank safe-jébe.

B. I.

A Kálmáncsehi-Kódex

Dominicus Kálmáncsehy székesfehérvári prépost a XV. század végén nagytudású literátus ember volt. Műveltségét a bécsi egyetemen szerezte s amikor Magyarországon magas méltóság adatott neki, minden tehetségével azon volt, hogy ő is elérje azt a szellemi színvonalat, amelyet korának főurai és egyházfejedelmei a tudományok és művészetek terén elértek. Mátyás király uralkodása alatt a magyar renaissance idején, nemcsak a király körül gyültek össze tudósok, művészek, hanem majd minden főúri udvar, püspöki aula gyüjtőhelye volt a nemzetközi szellemi élet kiválóságainak. A tudomány- és művészpártolásnak azonban elengedhetetlen feltétele volt a jómód, hiszen akkoriban egy könyv, szobor, vagy kép elkészítése valóságos vagyonokat emésztett fel.

Kálmáncsehy Domonkos is sokat adott könyvtárára, ami abból is látszik, hogy breviáriumát neves és kiváló művésszel csináltatta, amely luxust akkoriban kevesen engedhették meg maguknak. Az 552 pergamen-lapot tartalmazó hatalmas és díszes kötet a magyar humanizmus hanyatlásakor s a szomorú török idők bekövetkeztével ugyanarra a sorsra jutott, mint Mátyás király világhírű könyvtára, külföldre került s idegen könyvtárak büszkélkedtek vele. A Kálmáncsehy-kódex is hosszú hányódás után a lambachi bencés kolostor tulajdona lett s onnan vette meg Graupe párisi régiségkereskedő, aki yiszont most a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajánlotta megvételre a valóban páratlan szépségű és értékű kódexet. Most folynak a tárgyalások, de remélhető, hogy rövidesen a Nemzeti Múzeum gazdagabb lesz egy értékes, magyar eredetű kódexszel. Érdekes megemlíteni, hogy a kódex ára 4000 angol font. Tehát közel 110 ezer pengő!

Azzal, hogy a Kálmáncsehy-kódex ismét visszakerül magyar tulajdonba, újra fellángoltak az eredete körül keletkezett tudományos viták. Ugyanis a miniatorról, aki a ritkaszép iniciálékat, keresztdíszeket és miniatűröket festette, nem tudunk sokat. Mint két szalagfeliratról kiderült, Franciscus de Castello Ithallico de Mediolano készítette. Ezzel a névvel azonban sehol másutt nem találkozunk s így személyét illetően több feltevés alakult. A külföldi szakkörök milánói művészt sejtenek benne. Hoffman Edit dr., a Szépművészeti Múzeum igazgatója, aki ezen a téren a legnagyobb magyar szaktekintélyek közé tartozik, kutatásai alapján azt állítja, hogy a művész, aki Mátyás király budai műhelyében is dolgozott, magyar, illetve horvát származású volt. Abból a korból származik ugyanis egy nemesi oklevél, ame-

Képes Krónika
1939. XXI. 11. sz.

is más volt, hisz ő romantikus drámát írt és fittyet hányt a híres klasszikus francia drámai egységnek. Cyrano története verses életrajz, és ma is azt mondhatjuk már, hogy Rostand volt a megalapítója a manapság annyira elburjánzott életrajz-regény és drámairodalomnak.

Érdekes mégis, hogy a francia irodalom eme remekműve csak negyvenkét év után jutott el a franciák nemzeti szinházába, a Comedie Françaiseba. A nemrégen tartott Comedie Française-beli repriz azután, ha lehetséges, megkétszerezte a bemutató előadás és az eddigi reprízek sikerét is. A háromszáz éves épület ostrom alatt áll a Cyrano előadásainak napján, az infláció idején volt a fényes kiállítású revűknek akkora sikere, mint most ennek a Rostand-előadásnak. A főszereplő André Brunót, aki vidéken nagy sikerrel játszotta már Cyranot. Roxant pedig a filmről a magyar közönség által jól ismert Marie Bell játssza. Az előadás részben ragaszkodik a tradicionális realista Cyrano-előadásokhoz, a negyedik és ötödik felvonás színtere azonban kissé modernizált és stilizált. Az utolsó felvonást nem őszi kertben játsszák, hanem egy kolostorudvaron és így ez a kép még hatásosabb.

Rostand színművei, amelyeket Ábrányi Kornél úgy mentett át a magyar nyelvre, hogy sok kritikus szerint ez a fordítás jobb mint az eredeti, a magyar szinházi élet legnagyobb sikerei közé tartoznak. Nem hiába rögzítették már le, hogy a magyar fajtához ideológiában legközelebb a francia áll, a Cyrano is népszerűségben közvetlenül nemzeti klasszikusaink után következik. Érdekes, hogy először nálunk sem a Nemzeti Szinház mutatta be ezt a darabot, hanem a Budai Színkör. Nálunk is a magyar színészek egyik legnagyobbja, Pethes Imre vitte diadalra a darabot, amelyet világszerte mindig minden nemzet legnagyobb színésze vitt sikerre. Franciaországban Coquelinen kívül a nálunk filmről is jól ismert Victor Francen, Signoret, Pierre Fresnay voltak a szerep főbb alakítói, Németországban Kaintz, Spanyolországban Diaz de Mendoza, Lengyelországban pedig Leszorinski. Cyrano a hősiesség apoteózisa, természetes tehát, hogy Japánban is színre került — 1931-ben mutatták be Tokióban a francia követség pártfogása mellett — japán nyelven.

A Cyrano párisi sikere valószinüleg egy új magyar reprízre ad indítékot. Legutóbb Ódry Árpád után Kiss Ferenc játszotta ezt a szerepet a Nemzeti Színházban. Azóta újabb generációk nőttek fel és bizonyára ismét zsúfolt házak fogják köszönteni a Nemzeti Szinházban ezt a nagyon is esedékes felújítást.

A kadettek tábora Arras előtt

lyet egy hasonló nevű zengi családnak adományozott a király s így a rokonság szinte elvitathatatlan. Ezt a nézetet erősíti meg a könyvben található egyik miniatűr is, ahol a festő egy magyar könnyűlovast ábrázol sárgacsizmásan, piros nadrágosan, görbe magyar kard dal, íjjal és gerezdes buzogánnyal. Külföldi művész legyen bármilyen jó megfigyelő, nem tudta volna ebben az apró alakban ilyen pontosan és jellegzetesen megfesteni az akkori magyar katonát. Hiszen még az arcvonásai is eltérnek a többi miniatűrön látott arcoktól. Az azonban biztos, hogy a művész teljesen az olasz renaissance hatása alatt állott. Valószínűleg olasz képzettsége is volt s nemcsak léleknélküli másolója az akkoriban divatos itáliai mestereknek.

A kódex minden oldala erről tanuskodik. Ahány keresztdíszítés, annyi ötlet, még a virágok között sem találunk két egyformát. Olyan színes, változatos a munka, hogy valóban öröme telik benne még annak is, aki nem szakértő. A képek legnagyobb része biblikus tárgyú. Dávid király történetéből, Jézus életéből találjuk a legtöbb miniatűrt. De rajzolt vadkanvadászatot is és Domonkos napját a donátornak, Kálmáncsehy prépostnak képével díszíti.

A gyönyörű kódex most már minden valószínűség szerint a Magyar Nemzeti Múzeum birtokába kerül s ezzel egygyel szaporodik azoknak a könyveknek a száma, amelyek nemcsak világviszonylatban jelentenek óriási értéket, hanem tanuságot tesznek amellett, hogy a magyar kultúra már a régebbi századokban is felvette a versenyt a külföldivel s olyan nívón állt, amelyre büszkék lehetünk.

Márkus Pál

Politikai divatok

FELESÉG (két ujjal pofozza az arcát a tükör előtt): Mondd, szívem, a te apai nagyanyád milyen leány volt? Tudniillik a viciné azt mondta tegnapelőtt, mikor törülgette...

FÉRJ (felfortyanva fordít egyszerre három lapot az ujságban): No hát ez már mégis hallatlan, hogy már mindenkit kikezdenek! Mondd meg a vicinének, hogy inkább tanítsa meg köszönni a szúrtos csemetéit, mert egyszer olyan fajmagyarosan találom családfán kólintani... (mérgesen visszafordítja a három lapot) no, nézze meg az ember!

FELESÉG: No, de édes fiam, nem értem, miért ez a felháborodás? Elvégre ő csak úgy ártatlanul jegyezte meg...

FÉRJ: (dühösen felugrik a helyéről): Nem rossz, a viciné csak úgy ártatlanul jegyezte meg! Még szerencse, hogy nem felelősége teljes tudatában, esetleg ex cathedra jelenti ki, hogy apai ágon a nagyanyám nem tetszik neki.

FELESÉG (ujjaival egyenletesen dobol a szeme körül): De kérlek, arról szó sincs, hogy nem tetszik neki, sőt azt mondta...

FÉRJ: Szóval tetszik neki, meg van elégedve velem felmenő ágon, igazán nagyon megtisztelve érzem magamat. Hát kérlek, közöld vele kiméletesen, hogy régi jó szingaléz családból származom, az öreganyám busman-néger volt, a dédapám sziú-indián és a nagynénikém csak azért nem lett csillagkeresztes hölgy, mert halva született szegény. (Dühösen járkál fel-alá a szobában.)

FELESÉG (a bezsirozott szemhéjait masszirozza): No de engedje meg, fiam, így felpaprikázódni azért, mert valaki azt mondja, hogy az apai nagyanyád...

FÉRJ: Persze, te ebben nem találsz semmit, roppant ártatlan dolog. Ma az apai nagyanyám felől érdeklődik a viciné, holnap pedig majd a tejes közöl veled az ükapám bérmakeresztanyjának térdkalácsáról néhány bizalmas adatot. A sarki fűszeres nem kért még rövid nekrológot a dadámról, mielőtt a vöröshagymát felküldötte neked?!

(Néhány percig csend, férj mérgesen olvasni kezd, feleség egy pamaccsal elmélázva púderezi magát. Mikor befejezte a műtétet:)

FELESÉG: Tulajdonképpen most sem tudom, miért haragszol a vicinére. Azért, mert azt mondta, hogy profilban hasonlít hozzád?

FÉRJ (rekedten): Kicsoda, a viciné?

FELESÉG: Ugyan kérlek, ki beszél itt rólad! Az apai nagyanyád.

FÉRJ: Hát ezt meg most honnan veszed?

FELESÉG: De értelmetlen vagy, szívem. Egy órája magyarázom már, hogy a viciné mondotta tegnapelőtt, mikor törülgette a családi képeket. De persze, soha sem hagyod, hogy befejezzem a mondatot.

FÉRJ: No hát most hagylak, fejezd be végre, fiam. (Megenyhülve.) De figyelmeztetlek, ha nem sietsz, lekésünk a határai előadásról, pedig te akartad mindenáron megnézni azt az izét a moziban...

FELESÉG (a nyakába ugrik): Te vagy a legédesebb zircimurci minden férjek között. A bordó délutánit veszem fel, amit te úgy szeretsz és addig is hozok neked egy csésze finom feketét.

FÉRJ (abszolut kibékülve a polgári világrenddel): De legaláb három cukorral fiam!

FELESÉG (kifelé indul és az ajtóból visszaszól): Mondd és tulajdonképpen milyen lány volt az apai nagyanyád? Nekem igazán megmondhatod, szívem...

KÁNYA TECA

Castello, Francesco de

Nemzeti Ujság 1939 febr. 26.

Egy régi kódex hazatér...

Páratlan mübecsü könyvritkaságot mutatott be szombaton a *Magyar Nemzeti Muzeum Barátainak Egyesülete* a muzeum Széchenyi-könyvtárában tagjai, tudósok, művészek és könyvbarátok előtt: *Kálmáncsehi* Domonkos, Mátyás király korában élt székesfehérvári prépost, később kalocsai érsek *Breviáriumát*. A magyar reneszanszkori művészet e remekét évszázadokon át a *lambachi* bencéskolostorban őrizték, onnan került egy párisi antikvárius, *Graupe*, birtokába, aki most megvételre kínálja a könyvtárnak.

A kódex bemutatásán nagyszámu és előkelő közönség vett részt, köztük báró *Radvánszky* Albert, a felsőház alelnöke, *Szendy* Károly polgármester, *Traeger* Ernő miniszteri osztályfőnök, *Szüllő* Géza, báró *Prónay* György, *Ybl* Ervin miniszteri tanácsos, *Végh* Gyula ny. muzeumi főigazgató, *Enyvvári* Jenő, a Fővárosi Könyvtár igazgatója, *Felvinczy-Takács* Zoltán muzeum-igazgató és mások. Jelen volt a *Kálmáncsehi*-család két hölgytagja is. A megjelenteket dr. *Fitz* József, a muzeum könyvtárának főigazgatója üdvözölte s felhivta a figyelmüket a kódex rendkivüli jelentőségére. Ezután dr. *Hoffmann* Edith nemzeti muzeumi igazgató érdekes előadás keretében mutatta be a kódexet.

A kódex egyike a kor legszebb és legértékesebb kéziratainak (nemcsak magyar viszonylatban). Drágalátos könyv. Gazdagsága folytán talán a Corvinákat is felülmulja. Ára egyelőre 4000 font.

(Szi—n.)

hetik a társulat közbenjárását arra nézve is, hogy tehetségesebb segédek további kiképeztetésük céljából ösztöndíjakban részesíttessenek.

5. A társulat központi választmánya viszont a vidéki bizottságok indítványait lehetőleg figyelembe fogja venni. Nevezetesen a bizottságok által árúcsarnoka, illetve kiállításai számára elfogadott műipari tárgyakat díjtalanul kiállítja, azok szállítási költségeit — ide és esetleg vissza — magára vállalja és csak az eladott tárgyak ára után szed be 5% kezelési illetéket.

A kivánt eredeti tervrajzokat beszerzi olyképpen, hogy az illető iparosok a rajzokért mint maximális díjat csak 5%-át tartoznak fizetni annak az összegnek, a mibe a tervezett tárgy elkészítése kerül. Sőt a választmány a vidéki bizottságok indokolt javaslatára e díjat esetleg egészen elengedi.

A társulatnak „Magyar Iparművészet“ című közlönye a vidéki bizottságok működésére vonatkozó közleményeknek helyt ad

Castello Italico, Francesco de

irod
2

~~Pálvenmagy~~
~~18. l.~~

(Palnikás L.: A renaissance Mországon. Bp. 1942. 18. l.

HAZAI BANK
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

VATERLÄNDISCHE BANK
ACTIENGESELLSCHAFT

BANQUE DE LA PATRIE
SOCIÉTÉ ANONYME

Interurban telefon B—41.

Sürgönycim — Telegrammadresse:
HAZAIBANK.

Telefon { számok / Nummern
61—01, 61—02, 61—03, 61—04, 61—21, 61—22.

K 15

Nagyságos

Van szerencsénk értesiten

ellenében a következő értékpapirc

50 (ötven) Hermes v. üzl

Franciscus de Kastello
ithallico de Mediolano
-nak a lambachi
(Felső Ausztria) kolostor-
ban levő Breviariuma,
mely Domonkos fehérvári
prépost számára készült.

Pauer János alábbi
munkájában megállapítja,
hogy ez a Domonkos, aki
a fenti imakönyvet ké-
szittette Kálmánczay
Domokos volt.

wod
Pauer János: Történelmi
fejtegetés. Mi volt Domon-
kos fehérvári prépost családi
neve? Székesfehérvár, 1870.

el-

hát,

na-

inte

d kö-

sz-és

öt-

f a

i-

a-

i-

zi

irra

ven

naz-

a

Pesti Hirlap 1939 febr. 26.

Vasárnapi Krónika

Irja Márai Sándor

A nagy kisérlet

Azt mondotta Teleki Pál miniszterelnök a felsőházban, hogy „... külföldi tapasztalatokból, magyar férfiakkal és fiukkal való érintkezésből meritettem azt az érzést, hogy az emberiség vágyik olyan erkölcsi megujhodásra, amely az embert és embert közelebb hozza egymáshoz". Ez a mondat mindenkit megérint. Csendes mondat, nem törekszik szónoki gyujtóhatásra. De néha már azt hiszem, csak ilyen csendes mondatok segithetnek valamit. Elmondom, mit észleltem e napokban, mikor Imrédy lemondott.

Ez a válság természetesen meghaladta egy szabványos kormányválság jelentőségét; meghaladta akkor is, ha a kormány politikája nem változott, csak éppen Imrédy, személyi okokból, átadta helyét Teleki grófnak. Az emberek, kikkel a nap eseményeiről beszéltem, több-kevesebb kerteléssel egyhanguan bevallották, hogy elegük volt a politikából. Nem hiszem, hogy nagyon tévedek, ha megállapitom, hogy az emberek nagy átlagának gondolkozását bizonyos politikai csömör jellemzi. Mindenki érzi, hogy válságból válságba bukdácsolni nem lehet sokáig: a megoldásra megérett problémákat meg kell oldani, s dolgozni kell, különben nagy és fölösleges károkat szenvedünk el. Ez a vélemény olyan általános, hogy nem is kell faggatni az embereket: önként kitárulnak, legyintenek, mikor politikára kerül a szó, másról beszélnek. Mindenki érzi, hogy a politikai megoldás csak félmegoldás. A lényeges, az életet döntően befolyásoló válságokat az emberek csodálatos pontossággal érzékelik, akkor is, ha nem hivatásos politikusok, akkor is, ha „nem értenek hozzá", akkor is, ha legszivesebben kézlegyintéssel és kényelmes válasszal szeretik elintézni a problémát, hogy „én, kérlek, elvből nem foglalkozom politikával". „De a politika foglalkozik veled" — felelem ilyenkor.

Az emberek megoldást akarnak, s ez a megoldás nem társadalmi kisérlet többé. A válság általános, túlnőtt az országhatárokon, a tengerszemek hullámzanak és követik titkos mozgásukkal a nagy óceánok mozdulatait. Ebben a pillanatban, a látható politikai jelek mögött, itthon és a távol, nagy világban, egy nagy kisérlet körvonalai derengenek. Az elmúlt válság-hetekben is azt észleltem, hogy az emberek a politikai megoldáson túl vágynak egyfajta megtisztulásra, amely nélkül mindenféle politikai, társadalmi kisérlet, vagy győzelem eredménytelen marad. Ez a megtisztulási vágy heves és őszinte. Az élet alján most csömör van, az átmenet, a változás élményének csömöre. Eckhardt Tibor idézte egy angol gondolkozó szavait a minap, s ez az idézet szerencsésen jellemzi az átmenet válságának nagy tragédiáját. Egy korszakban, amikor a régi világ eszményei már nagyrészt elvesztették hatóerejüket, s az uj világ eszményei még nem forrottak ki teljesen, beköszönt az a lelki otthontalanság, amely csaknem olyan tragikus, mint a személyi számüzöttség. E korszak nemzedékei az idő számüzöttjei. Az emberek ugy érzik, hogy ezt a válságérzést el kell oszlatni. Az emberek, egészen kezdetleges szóval, érzik, hogy meg kell tisztulni, — vallás és világnézet, politika és erkölcs, mindenhez menekülnek, minden segitő kezet megragadnak, mely e világban, mikor a technika már nem ismeri a távolságot, a lélek térfogatain belül is közelebb tudja hozni egymáshoz az embereket.

Ez a nagy kisérlet szemeink előtt történik, néha politikai válságok formájában, néha társadalmi szervezkedések köntösében, néha irodalmi, vallási, vagy bölcselmi válságok tükrében. A „tett embere" szivesen mondja e kisérletekre, hogy szép, szép, de mindez jámbor maszlag; s kinyujtott kézzel mutat a világ füstölgő fegyvergyáraira. A humanista nem fél a fegyverektől, s minden jel azt bizonyitja, hogy az európai humanizmus él, nem hajlandó feladni eszméit, messzebbre néz, mint ahová a politika őrhelyeiről ellátni, s hajlandó harcolni is. Ez a harcos humanizmus nem ábránd; megkeresni a társadalmi megoldást ahhoz, hogy megmentsünk a multból mindent, ami érték, s beleépitsük egy eltünő világ nemes hagyatékát a jelen igényeibe: ez a feladat. Az emberi életformák változásának nagy kisérletei soha nem az utcatorlaszokon dülnek el, hanem a szellemi arcvonalak magatartásának bátorságán. Amerre nézek, itthon és külföldön, a zavar és reménytelenség mögött egyre élesebben észlelem a vágyat, a megtisztulás, a cselekvő humanizmus vágyát és szándékait.

Nem könnyü pontosan megmondani, hol készül ez a nagy kisérlet, kik a mesterei, menynyien vannak névtelen hivei? ... Nem is fontos a számszerüség. A jelenség döntő és félreismerhetetlen. Néha egy iró szólal meg, néha egy tudós, néha egy politikus. Chamberlain esernyője a fegyverek között éppen úgy tünete e szándéknak, mint Madariaga egy szava. A feladat rettenetesen nehéz, de nagyon egyszerü szavakban meghatározni: közelebb kell hozni az embereket egymáshoz. Nem hiszek abban, hogy a nagy játszma, melynek igazi tétje Európa uj életformája, már eldült, s még kevésbé hiszek abban, hogy az esztelen anarchia, az ostoba és reménytelen öldöklés, minden emberi megegyezés megszünése lenne a napnyugati civilizáció embereinek életcélja. Óriási erők működnek itt, — s nemcsak a fegyvergyárakban, nemcsak a tőzsdéken, nemcsak a világi piacokon működnek ezek az erők, melyek egy magasabbrendü emberiesség magatartását eldöntik. Lehet, hogy egy uj vallási magatartás lesz az erők összhatásának következménye. Lehet, hogy a korszerü messianizmus és a fanatizmus megalkuszik a humanizmus uj módszereivel. Lehet, hogy a napnyugati civilizáció visszatér az egyetlen igaz utra, s az értelem eszközeivel keresi a válságból kivezető utat: nemcsak a háborút, végül a békét is a tanitók nyerik meg. Nincs más út, mint a kemény és türelmes felvilágositás, a makacs

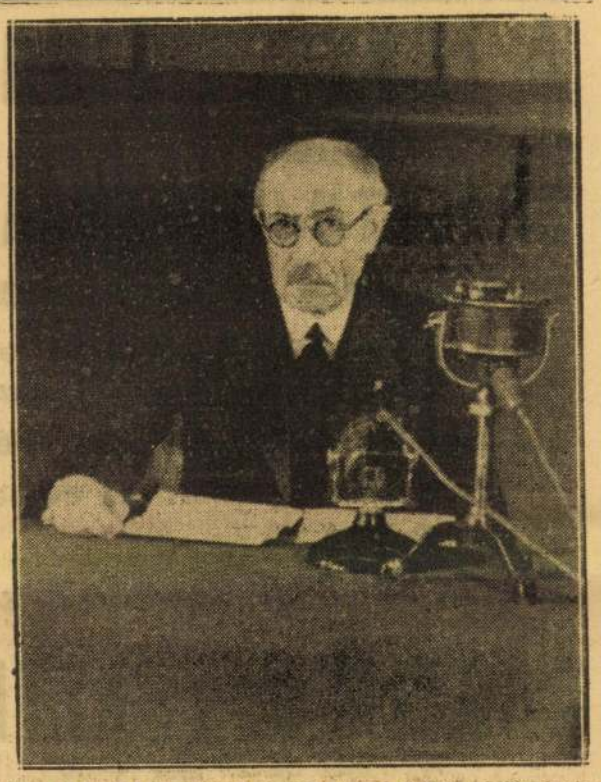

Gróf Teleki Pál miniszterelnök szombat esti rádiószózatát mondja.

és hősies meggyőzés, a dokumentáció és a tanitás utja. De mindez kevés, ha nem füti az a szenvedély, amely minden korokban fütötte a nagy nevelőket, a politikust és a hittéritőt, a költőt és a bölcselőt. Ez a kor a tömegek kora: a nagy nevelő feladata lesz, hogy a tömegösztönt megtöltse az értelem és a humanizmus cenzurájával. Ezt a nevelőt várja a világ.

Ezt a nevelőt várja a mi kisebb világunk is. Teleki Pál tudós, tehát tanitó. Vállalta a nagy kisérletet, amely részéről egész biztosan nagy áldozat: megvalósitani a társadalmi gyakorlatban a harcos humanizmus elveit. Nagy kisérlet ez, amilyen nagy népek történetében is ritkán következik be. Egy ember áll a válság előterében, egy ember, aki nem győzni akar, hanem meggyőzni. A kettő nem ugyanaz; de igazi győzelem nincs igazi meggyőzés nélkül. Minden, amit az elmult hetekben tapasztaltunk és megéltünk, arra késztet, hogy bizzunk benne és kivánjuk sikerét.

Keresztes-Fischer Lajos altábornagy a kormányzó főhadsegéde

Mint a *Magyar Távirati Iroda* jelenti, a kormányzó úr őfőméltósága február 21.-én kelt elhatározásával a „főhadsegéd" szolgálati állás rendszeresitését rendelte el.

*

A *Honvédségi Közlöny* legujabb száma a következő legfelsőbb kéziratot közli:

Kedves vitéz *Keresztes-Fischer* altábornagy!

Önt a mai nappal *főhadsegédemmé* kineveztem és egyuttal katonai irodám főnöki teendőinek további ellátásával megbizom.

Kelt Budapesten, 1939 évi február 21. napján.

Horthy s. k.
vitéz *Bartha* s. k.

Vitéz Keresztes Fischer Lajos altábornagyot a kormányzó főhadsegédévé nevezte ki és egyuttal megbizta katonai irodája főnöki teendőinek további ellátásával.

Keveset futott, jókarban levő
elsőrendü márkáju 1938-as
amerikai ötszemélyes
autót vennék.
Ajánlatokat „Sürgős készpénzvétel I. 1177" jeligére a főkiadóhivatalba.

MEGHIVÓ

a NAGYKOVÁCSY ÜZLETHÁZ kelengye osztályára, IV., Kossuth Lajos-utca 9. sz. I. emelet ...

... ahol megtisztelő érdeklődésére — természetesen vételkötelezettség nélkül — a legnagyobb készséggel bemutatjuk finom menyasszonyi kelengyéinket, s kivánságra részletes költségvetéssel és árajánlattal is szolgálunk.

Ha a kelengye megtekintése otthon kényelmesebb, meghivásra készséggel küldjük ki kelengyéink szebbnél-szebb darabjaival szakértő alkalmazottunkat. Ez esetben kérjük telefonon kelengye osztályunkat kérni. Telefon: 18—98—98.

Szolgálatkész tisztelettel:
Nagykovácsy Üzletház
IV., Kossuth Lajos-utca 9. sz.

A TAVASZI DIVAT
minden
SZÖVETUJDONSÁGÁT
megtalálja üzletünkben
A legujabb, legszebb és legolcsóbb angol, francia és hazai
köpeny, kosztüm, ruhakelmék
hatalmas választéka minden igényt kielégit.
Legyen mielőbb szerencsénk!
LÁSZLÓ és FEKETE
IV., Petőfi Sándor-utca 14—16

Magyarország legszebb könyve a XV. században

Az Országos Széchenyi Könyvtár „Egyetlen-Könyv"-kiállítása

Az Országos Széchenyi Könyvtár igazgatósága szombat délben háromszáz főből álló meghívott közönségnek — a közélet jeleseinek s a régi könyvészet kedvelőinek — bemutatta a Kálmáncsehi breviáriumot, a XV. századi Magyarország legszebb könyvét.

— Kiállitást szándékszunk rendezni, — jelentette ki *Fitz József*, a könyvtár főigazgatója, — amelyen egyetlen könyv kerül bemutatóra. Ez nem példátlan dolog. Ez előtt öt esztendővel történt, hogy a British Museum megvásárolni óhajtotta a bibliának egyik legrégibb kéziratát, a *Codex Sinaiticust*. Mielőtt azonban végleg elhatározta volna magát, látni kivánta, hogyan fogadja a közönség a szándékát és ezért közszemlére tette ki a kodexet, amely végül is a muzeumba került. Mi most hasonló helyzetben vagyunk. Egy párisi cég megvételre kinálja régi magyar kulturánknak egy nagyfontosságu emlékét...

Dr. Hofmann Edit, magyar nemzeti muzeumi igazgató a következőket mondotta:

— A szóbanforgó kódex 1481-ből való. Sejthetőleg az Esterházy-család ajándékozta valamikor a lambachi bencés kolostornak, amely azt korunkig őrizte. *Kálmáncsehi Domokos*, aki ezt a remekművet készittette, Mátyás korának kimagasló alakja volt: székesfehérvári prépost, majd királyi személynök és nagyváradi püspök, dalias megjelenésü ember, akit a király diplomáciai feladatokkal is megbizott. Mint könyv- és művészetkedvelő mindjárt Mátyás király és Vitéz János érsek után következik.

— Kálmáncsehi könyveinek nem nagy száma, hanem csodálatos művészi kiállitása a figyelemreméltó. Ennek a teljes épségben megmaradt kódexnek csaknem minden lapja tele van szebbnél szebb miniatürökkel, kompozíciókkal, diszi ményekkel a magyar szentekről, az egyházi és világi életről. Kálmáncsehi neve és képmása is nem egyszer előfordul, de ezenkivül maga a művész is megnevezi magát: *Franciscus de Kastello Ithallico de Mediolano.*

A mütörténelem ilyen nevü művészt eddig nem ismert. Hofmann Edit azonban kikutatta e mester további adatait. Mátyás király ugyanis 1489-ben nemességet adományozott egy *de Castelliono et de Mediolano nevü családnak*. Nyilvánvaló, hogy ennek a családnak tagja volt *Francesco*, e kiváló miniáló művész.

Francesco, aki családi nevét magyarosan *Kastello*-nak irta, 1474-től kezdve hosszu évekig időzött Magyarországon, mint a *„budai műhely"* vezetője. Itt készitette ő a Kálmáncsehi-kódexet, de egyébként Mátyás király szolgálatában állt és mint ilyen óklevelek ékesitésével foglalkozott. Teljes bizonyossággal megállapitható, hogy Francesco volt az, aki *az anyingi és bakonoki Török család 1481. évi cimeres levelének ékitményeit festette.* Francesco hatása a későbbi cimeres leveleken is kimutatható.

A hallgatóság nagy tetszéssel fogadta a szép előadást, amelynek folyama alatt módjában volt a kódexről készült fényképek hosszu sorát, azután pedig magát a kódexet megtekinteni. A kódex megvásárlásának ügye értesülésünk szerint ugy áll, hogy 100.000 pengőt kérnek érte, amellyel szemben a Széchenyi Könyvtár csak 50.000 pengős alapon hajlandó tárgyalni.

A kódexet a legközelebbi napokban a nagyközönség is megtekintheti. **S. L.**

A világpolitikai helyzet

Az elmult héten a világpolitikában erőteljes, szinte lázas diplomáciai tevékenység mutatkozott, s az entente-hatalmaké volt a kezdeményezés. *Beck* lengyel külügyminiszter, aki Párist és Londont esztendők óta kerüli, nemsokára Londonba, onnét Párisba utazik. Ugy látszik, ismét megszilárditják a francia-lengyel katonai szerződést. Közben közeledés indult meg Angolország és Szovjetoroszország között gazdasági céllal, de a gazdasági célok mögött rejlő politikai közeledést sem tagadják. A tengelyhatalmak sajtója már kibontakozni vél egy nagyarányú bekeritési kisérletet ugyanolyan tervszerüséggel, a politikai művészetnek ugyanazokkal a fogásaival, mint 1914 előtt. *Chamberlain* nagy beszédben ismertette az angol hadügyi költségvetést, amely szinte megdöbbentő arányu. Harci készülődéssel párhuzamosan halad a lelki felkészülés is, ami még az ijesztő arányu materális harci készülődésnél is aggasztóbb.

A világpolitika nagy hullámveréseiben legelsősorban az Egyesült Államok magatartása érdemel figyelmet. A mult év decemberében Limában tartott pánamerikai kongresszuson *Hull* külügyi államtitkár igen erélyesen tiltakozott Németország és Olaszország gazdasági terjeszkedése és propagandája ellen. Minden jel arra vall, hogy a hatalmas amerikai köztársaság egy európai összeütközésben aligha marad semleges.

Beavatkoznak-e az Egyesült Államok?

Beavatkoznak-e az Egyesült Államok egy európai nagy összeütközés esetén? Ezt találgatják hetek óta Londonban, Párisban, Berlinben, Rómában. Az Egyesült Államok külpolitikáját a XIX. században egészen a századfordulóig a legszigorubb semlegesség és elszigeteltség jellemezte. A semlegesség szinte dogmává merevült, amelyet először az idősebb Roosevelt elnök sértett meg akkor, amikor Spanyolországnak megüzente a háborut. Megsértette a semlegességet másodsorban Wilson. Miért? Olyan kérdés ez, amelyet teljesen máig sem tisztáztak. Kiváló amerikai tudósok most kutatják az 1917-iki beavatkozás okait.

A semlegesség kérdése 1919 óta, de főleg 1935 óta állandóan vitatott kérdés. Amerika a kisérleti lélektan hazája, s a lélektani kisérletezés kiterjed a tömegekre is. Az amerikai tömeglélektani irodalom rendkivül gazdag és számos uj munka foglalkozik azzal a kérdéssel, mi a közvélemény, mi a közlélek (public opinion, public mind), mik a közvélemény befolyásolásának eszközei, hogyan, mi módon lehet kipuhatolni, hogyan vélekedik a nemzet nagy, életbevágó kérdéseiről az a titokzatos hatalom, melyet közvéleménynek neveznek, amelynek jóakarata nélkül az Egyesült Államokban semmiféle nagyobb politikai elhatározást nem lehet végrehajtani. Komoly tudományos folyóiratok és kitünő tudósok foglalkoznak a közvélemény kipuhatolásával. A „Sampling of public opinion", a tömeglélektani kisérlet egyik fő feladata, s a kisérletnek nagy mestere dr. *Gallup* professzor a „Fortune" cimü folyóirat szerkesztője. Gallup professzor megszavaztatta a folyóiratnak 9000 olvasóját, akik közül 16.1 százalék a benemavatkozás, 83.9 százalék a beavatkozás mellett döntött. A 130 millió lakosságu birodalomban a kilencezres szám talán nem jelent sokat, de mégis jellemző. A mult esztendőkben a lapok népszavazást is rendeztek és ez még jellemzőbb: az 1937 juliusban tartott népszavazáson a szavazóknak 46.5 százaléka tartotta valószinünek a háborus beavatkozást, a mult ősszel tartott népszavazáson már közel 76 százalék.

Ugy látszik, Hoover elnök semlegességi és elszigetelődési politikája az Egyesült Államokban teljesen megbukott. A tömegek érzelmekben gondolkodnak s észokokkal, racionális érvekkel nehezen befolyásolhatók. De annál inkább befolyásolhatják őket a rideg tények, amelyeket a sajtó tár — rendszerint megnagyobbitva — eléjük. Már a müncheni egyezmény sem volt nagyon rokonszenves az amerikai tömegek előtt, azóta pedig, hogy a Tokió—Berlin—Róma háromszög kialakult, a közvélemény mindinkább hajlik a beavatkozás felé. Az amerikai tömegek érzik, hogy a köztársaság, ha a fegyverkezésben elmarad, nem sokat számit a nemzetközi politikában. Japán az amerikai közvélemény előtt nem nagyon rokonszenves. Mégis, mi történik akkor, ha most hirtelen kitörne a fegyveres összeütközés az entente- és a tengelyhatalmak között? Erre a kérdésre a kitünően szerkesztett és népszerü *Economist* cimü angol közgazdasági hetilap felel meg s az ő feleletét vesszük át.

A néhány esztendővel ezelőtt megszavazott semlegességi törvény — az Economist szerint — nem akadályozza meg az Egyesült Államokat abban, hogy Franciaországot és Nagy-Britanniát lőszerrel ellássák. Lehetséges, hogy az anyagi támogatás nem lesz nagyon bőséges, legalább kezdetben, de minden valószinüség amellett szól, hogy az Egyesült Államok nem zárkóznak el az entente-hatalmak pénzbeli támogatása elől. Biztos-e vajjon a fegyveres beavatkozás? Az Economist szerint ez nem biztos. Az Unió egész hadereje csak akkor indulna meg azonnal, ha Japán a holland gyarmatokat, vagy Ausztráliát megtámadná. Az amerikai közvéleményt ugyanis sokkal inkább érdekli a Csendes-, mint az Atlanti-óceán. A fegyveres beavatkozás tehát nem biztos és semmiesetre sem biztos az első időkben. Később azonban valószinü — a kitünő angol lap szerint. — Az entente-hatalmak kitünő propagandája ma könnyebben megnyerné az Egyesült Államok közvéleményét, mint a világháboru alatt. A háborus okok között a világnézeti különbségek is szerepelnek; már pedig az Egyesült Államok világnézetileg, kulturális tekintetben a demokratikus hatalmakhoz állanak közelebb.

Nagy-Britannia fegyverkezése

Nagy Britannia félelmetes tramu fegyverkezése a világpolitikának legsulyosabb ténye. Akik a brit nemzet történetét ismerik, tudják, hogy Nagy-Britannia, ha érdekeinek, világhatalmi helyzetének megvédéséről van szó, mindenre képes: behozza az általános védkötelezettséget, korlátozza a személyes szabadságot, szóval félredobja századok óta megszilárdult összes hagyományait. Az antimilitaristának tartott brit nemzet ma gazdaságilag semmi hasznot nem hajtó s nem kamatozó fegyverekbe s haditechnikai vivmányokba öli a nemzeti jövedelemnek jelentékeny részét. Minden képzeletet felülmuló arányokban fejleszti a tengeri flottát, a repülő-hajórajt, szaporitja a tankokat és a szárazföldi háboru többi eszközeit, fejleszti a polgári védelmet.

A nemrég megjelent Fehér Könyv és Chamberlain e héten elhangzott beszédének adatai szinte elképesztőek. Egy esztendőben 800 millió fontig haladhat a fegyverkezés összege. Ebben az esztendőben 388 millió fontot költöttek s az 1939/40-es évekre 580 millió font van felvéve. Angolországnak a költségvetése felülmulja az egymilliárd fontot. Ennek a szörnyü összegnek közel felét forditják haderőfejlesztési célokra. Chamberlain miniszterelnök és Halifax külügyminiszter mindig hangsúlyozzák különböző nagynyilatkozásaikban, hogy ezeket az összegeket sokkal üdvösebb volna más, gyümölcsöző célokra forditani és végtelenségig a brit birodalom sem birja ezeket a szörnyü kiadásokat. A mai közhangulat mellett azonban még csak fel sem lehet vetni azt a gondolatot, hogy a nagyhatalmak megállitsák a hadikészülődést vagy leszereljenek.

Az angol fegyverkezési hitelek felemelése, Roosevelt elnök nyilatkozatai, az angol-orosz közeledés, Beck lengyel külügyminiszter londoni utja és Angolország fokozódó közép- és keleteurópai tevékenysége — mint azt a német irányitott sajtóból látjuk — Berlinben mély hatást keltettek.

Chamberlain és Halifax beszéde és Roosevelt nyilatkozatai mind azt mutatják, hogy egy nagy világválságnak veszedelmes örvényében vergődünk. Sajnos, a problémák sokkal bonyolultabbak és nehezebbek, mint az 1914 előttiek voltak. Mert a most fenyegető drámában, nemcsak érdekek állanak egymással szemben, hanem világnézetek is. Az entente-hatalmak az 1914 előtti világrendet, a XIX. század eszmei hagyatékát képviselik, a tengelyállamok a háboru utáni nagy népies forradalmakat. És most az eszközök, melyeket az emberi szenvedélyek a rombolás szolgálatába állitanak, jóval tökéletesebbek. Az emberiség elgépesedése azzal jár, hogy most szörnyübb lenne a rombolás. Az elmult hét nemzetközi eseményei nem sok vigasztalót nyujtottak. A figyelmes és tárgyilagos szemlélőn erőt vesz az a leverő hangulat, amely eltöltötte Arany Jánost akkor, amikor a nemzet életének nehéz, válságos pillanatában *A magányban* cimü remek költeményét megirta. Mi is vele együtt ezt kérdezzük:

Vajudni meddig tart még e világnak?
Sors! Óraműved oly irtóztató:
Hallom kerekid, amint egybevágnak,
De nincs azokhoz számlap, mutató.

Balla Antal.

Roosevelt a Niagara-vizesésnél fogadja az angol királyi párt

Washington, febr. 25. *Lascelles, VI. György* király magánti kára, aki az uralkodópár amerikai utjának előkészitésére Washingtonba érkezett, *Summerlinnel*, a washingtoni külügyi hivatal protokollfőnökével megegyezett *a látogatás részleteiben.*

Az uralkodópár a Niagara vizesésnél lépi át az Egyesült Államok határát, ahol *Roosevelt* elnök és felesége üdvözlik őket. Az angol király és királyné junius 8-án reggel érkezik Washingtonba, ahol két napig tartózkodik, mint a Fehér Ház vendége, majd a *Roosevelt*-házaspárral együtt New York alatt utazik *Roosevelt* Hyde-parki kastélyába, meglátogatja a newyorki világkiállitást és innen utazik Kanadába.

Francesco, Castello de

Pesti Hírlap

1939. ápr. 20.

— **A Kálmáncsehi-breviárium megvétele.** Pár héttel ezelőtt sok szó esett Kálmáncsehi Domokos Mátyás királykorabeli székesfehérvári prépost breviáriumáról, a magyar renaissance könyvművészetének erről a páratlanul pompás remekéről. Az eddig külföldi birtokban levő kódexet egy párisi könyvkereskedő vételre ajánlotta fel a Magyar Nemzeti Muzeum Országos Széchenyi Könyvtárának. A megegyezés most létrejött és a gyönyörű kézirat ismét haza került. A vagyont jelentő és a könyvtár rendes anyagi erőit messze meghaladó vételár, 3000 angol font kifizetését könyvkulturánk egy nemeslelkű rajongójának, a tavaly elhunyt dr. *Schöffer Aladárnénak* hagyománya tette lehetővé. Igy ez a nemzeti kincs is, mint a muzeum nem egy darabja, magánszemély áldozatkészségéből jutott a nemzet birtokába. A kódex az Országos Széchenyi Könyvtár Todoreszku-Horváth Könyvtárában — melyet dr. Schöffer Aladárné első férje alapított — nyer elhelyezést, s a hagyományozó emlékét és példáját a kódexhez csatolt felirat örökíti meg.

Castello, Francisco de

Átengedhetjük-e a külföldnek a Kálmáncsehi-kódexet?

(Saját tudósítónktól.) Szombaton délelőtt a Nemzeti Múzeum előadótermében meghívott közönség előtt bemutatták a *Kálmáncsehi-féle kódexet*, amely Mátyás király másolóműhelyében készült. Ötven-hatvan főnyi közönség volt jelen, egyetemi tanárok, tudósok, szakértők és a múzeumok, valamint a főváros vezetői, köztük *Szendy* Károly polgármester. Az előadói emelvény asztalára helyezték a könyvet, amelynek szűette, szakadozott fedele ritka szép, teljes épségben megmaradt oldalakat, eredeti színükben és fényükben csillogó miniatűröket takar.

Fitz József könyvtárigazgató bevezető szavai után *Hoffmann* Edit múzeumi igazgatónő ismertette a kódex keletkezésének és hazakerülésének történetét. *Kálmáncsehi* Domonkos Mátyás király életében székesfehérvári prépost volt, majd egri érsekké nevezték ki, de kinevezése napján meghalt. Négy könyve maradt hátra, köztük ez, a prépost napi használatra szánt *breviáriuma*, amely előbb a gróf Esterházy családé volt, majd a lambachi osztrák kolostorban őrizték, ahová valószínűleg Mohács után került. Innen *Párizsba* vitték, ahol legutóbib angol műgyűjtők 4000 fontot kínáltak érte. Az előadó felvetette a kérdést: *engedhető-e, hogy ez a nagyértékű magyar könyv végleg külföldi kezekbe kerüljön?*

A kódex szövege latinnyelvű, de legnagyobbrészt magyar szentekről, Szent Istánról és későbbi szentjeinkről szól. Franciscus de *Castello*, aki Milánóinak vallja magát, készítette a gyönyörű miniatűröket. Castello mester Mátyás udvarában élt és a nagy király könyvmásoló műhelyének egyik legfőbb irányítója volt.

A Nemzeti Múzeum igazgatósága tárgyalásokat folytat azzal a párizsi műkereskedéssel, amelynek tulajdonában jelenleg a könyv van. A 4000 fontot, amit a kereskedő kér érte, sokalják: 3000 fontnál többet nem szánnak rá. Remélhető azonban, hogy végül is sikerülni fog megegyezésre jutni és a jelenleg bemutatón itthonlévő műkincs *végleg hazakerül Párizsból Budapestre.*

Pesti Napló 1939. febr. 26.

SELŐK OTTHONA, SEGÉLYEGYESÜLETE
llása alkalmával folyó évi március 4.-én,
ettel a BUDAI VIGADÓ nagytermében
eri tanácsos, m. kir. központi vámigaz-
IONIS BÉLA ministeri tanácsos,
, dr. ROTTMANN ÁDÁM ministeri
ámigazgató-h. és KOVÁCH KÁLMÁN
csos, a budapesti m. kir. fővámhivatal

NGVERSENYT

kedves Családját tisztelettel meghivja a
RENDEZŐSÉG.

ly Zsigmondné hangversenyénekesnő,
raénekes és a M. kir. Vámszaki Tisztviselők
gy vezényletével.

intettel pontos megjelenést kérünk.
Megjelenés utcai ruhában.

se: Budapest, IX., Fővámpalota 8. sz. fél-
0 sz. (41 m. á.).

Castello Italico,

Francesco de

l.

~~Péter I. 188. l.~~

Péter A.: A m.
munészet. tört. I k.
Bp 1930. 188. l.

Ujság 1939. febr. 19.

lenne megállapitani, mert a csárdástól a legkomolyabb wagneri irányig az operazene összes forrásait egyesiti magában."

Összesen négyszer adták elő.

ISTVÁN KIRÁLY

Hetven esztendős volt már Erkel, amikor „A névtelen hősök" elkészült, amikor pedig hattyudala, az „István király" szinpadra került, éppen hetvenöt éves lett. Ez elkerülhetetlenül meglátszott a munkáján. A szinház kegyeletből adta elő, a közönség kegyelettel hallgatta, de bizony nem sokszor.

Erkel Ferenc valamennyi operája a Nemzeti Szinházban és az Operában összesen nyolcszáznegyven előadást ért meg.

A Himnusz és egy legenda

A Nemzeti Szinház igazgatósága pályázatot hirdetett 1844 elején *Kölcsey* Ferenc *Himnusz* cimü költeményének megzenésitésére, azzal a gondolattal, hogy ez lehet a magyar nemzet ünnepi imádságának legméltóbb szövege. A pályadij mindössze husz arany volt. A pályázatra hét pályamunka érkezett a szinházhoz s a biráló bizottság saját határozatának eldöntése után a Nemzeti Szinházban adatta elő a pályamunkákat, egy francia vigjáték felvonásai között. A jeligés leveleket még nem bontották fel, ezt a közönség döntése utánra halasztották.

A nem nagyszámu hallgatóság az első számu pályamü javára döntött általános tetszéssel. Amikor a jeligés levelet felbontották, Erkel Ferenc névjegye hullott ki belőle. A biráló bizottság elnöke ekkor kijelentette, hogy a közönség itélete megegyezik a bizottságéval.

Ez a történelmi valóság, de ezt egy egészen valószinütlen legendával igyekeztek elferditeni. A család egyik tagja ugyanis azt a változatot terjesztette müvészkörökben, hogy Erkel nem akart pályázni, de *Bartay* András, a szinház igazgatója az utolsó nap délutánján barátilag rákényszeritette, hogy vegyen részt a versengésben. Rázárta az ajtót és kijelentette, hogy addig nem engedi ki, amig a Himnusz el nem készült.

Ennek a mesének elsősorban azért nem lehet hinni, mert Erkel müve kapta az első számot, tehát elsőnek érkezett a bizottsághoz. Nem lehet elhinni azt sem, hogy Bartay az utolsó napon szólt volna Erkelnek, ha azt akarja, hogy az is részt vegyen a pályázaton. Erkelről sem lehet elhinni, hogy visszahuzódott volna, ha a Himnusz zenéje már a lelkében zsong. Az meg éppenséggel nem valószinü, hogy néhány óra alatt megirhatta volna a Himnuszt, ha nem foglalkozott volna vele.

Ez a legenda éppen olyan hihetetlen, amilyen felesleges.

A Filharmóniai Társaság

—A rövidéletü Pest-budai Hangászegyesület 1851-ben megszünt és Pest szegényebb lett egy törekvő zenekarral. A Nemzeti Szinház zenekara Erkel Ferenc és a fontosabb zenekari tagok buzditására elhatározta, hogy hangversenyzenekart alakit és évenkint több hangversenyt rendez, a szükséglet és a körülmények szerint.

Ezzel az akarással kezdődött a mai Filharmonikus Zenekar megteremtése. Az első hangversenyt 1853-ban tartották s a közönség mindjárt megmutatta, hogy szükségét érzi ilyen magasrendü zenei intézménynek.

Erkel Ferenc a társaság elnöke és a zenekar vezetője, nagy szinházi elfoglaltsága mellett is rendkivül sokat dolgozott a zenekar érdekében. Ő adta meg neki azt az alapot, amelyen az évtizedek folyamán Európa egyik legkitünőbb zenekarává fejlődött, amelyet a külföld is ismer és elismer.

Tizenhárom esztendeig állt Erkel Ferenc a társaság élén s ezalatt több eseményszámba menő hangversenyt rendezett. Az elsőt 1856-ban Mozart születésének évfordulóján. A következőt 1865-ben, amikor először adta elő Pesten Beethoven IX. szimfóniáját. Ezen a hangversenyen megjelent *Ferenc József* is, *József* és *Albrecht* főhercegekkel. Beethoven születésének századik évfordulóján, 1870-ben Liszt Ferencet kérte fel Erkel az ünnepi hangverseny vezénylésére. Ekkor a szinház előadta Goethe *Egmondt*-ját Beethoven zenéjével, másnap a *Fidelio* került szinre, a hangverseny pedig az ünnepség harmadik napján. Beethoven hegedüversenye is müsoron volt. *Reményi* Ede játszotta. Más nagyjelentőségü hangversenyek is következtek még, de akkor Erkel már visszavonult a Filharmonia vezetésétől. Utoljára 1890-ben szerepelt, a nyolcvanadik születésnapján rendezett diszhangversenyen. Elvezényelte a „Báthory Mária" nyitányát és eljátszotta a D-moll zongoraversenyt saját kadenciájával.

Ekkor bucsuzott el véglegesen a Filharmoniai Társaságtól, amelyet megteremtett és felvirágoztatott.

A Zeneakadémia tanára

Amikor a kormány Liszt Ferencet meghivta a belvárosi Hal-téren megalapitott Zeneakadémia elnöki állására, ugyanakkor Erkel Ferencet kinevezte igazgatóvá és a zongoratanszak tanárává. *Volkmann* Róbert, *Ábrányi* Kornél és *Nikolits* Sándor voltak tanártársai.

A Zeneakadémia egészen kezdetleges állapotban volt. Tanterv, szabályzat, tankönyv nem volt a tanárok mindent belátásuk szerint intéztek. De pénzt is keveset adott a kormány s egy obskurus képviselő kivereckedte a képviselőházban, hogy a megajánlott összeget is csökkentsék.

Mivel Liszt sok időt töltött Budapesttől távol s az adminisztráció nem érdekelte, minden gond és baj a hatvanöt esztendős Erkel nyakába szakadt. De Erkel is sokkal szivesebben foglalkozott tanitással, mint irodai munkával s ezt tudták a növendékei is. Ő volt a legünnepeltebb ember az akadémián a növendékek között akkor is, amikor Liszt Ferenc itthon volt. Erkel nagyon behatóan foglalkozott tanitványaival s a tehetségeseknek a sorsát akkor is ő irányitotta, amikor már kiléptek az életbe.

Liszt Ferenc halála nagyon lesujtotta Erkelt és mindjárt ott akarta hagyni az akadémiát. De nem engedték. Két évvel később, hetvennyolc esztendős korában már belátták, hogy embertelenség lenne, ha tovább is viszszatartanák. Nyugdijba ment és öt évig közöttünk pihent, mielőtt örök pihenését megkezdte.

*

Sokoldalu elfoglaltsága mellett nagy szeretettel gondozta Erkel az *Országos Magyar Daláregyesület* ügyeit. A kiegyezés évében választotta az egyesület karnagyává és Erkel 1893-ig látta el a meglehetősen sok munkát követelő tisztséget. Tizennégy évig tényleges karnagy volt, azután tiszteletbeli.

Erkel Ferenc müvészi hitvallását élete utolsó éveiben fogalmazta meg, addig nem jutott hozzá ideje. Egy naptárban megjelent arcképe alá ezt irta:

Nyelvében él a nemzet, mondja a költő;
Zenéjében él, mondja a zeneköltő.
Melyiknek van több igaza, nem vitatom.
Költészet és zene a legnemesebb két művészet,
Külön-külön mindegyik erősség,
De karöltve nagy hatalom.

A MAGYAR HONVÉD

A branyiszkói csata

1849 február 5-én ment végbe a *branyiszkói csata*, amely az az 1848—49-iki magyar szabadságharcnak egyik legfényesebb hditette. Görgey tábornok honvédserege — az osztrák fősereg tulereje következtében — a felvidéki bányavárosokon át visszavonulóban volt a Szepesség felé, hogy a Debrecenbe menekült magyar kormány sürgős óhajának megfelelően mielőbb egybegyülhessen a Felső-Tiszánál álló Klapka-féle honvédsereggel.

Görgey, akinek visszavonuló seregét kisebb osztrák hadak állandóan nyomon követték, 1849 február elején érkezett a Szepességbe. Lőcsén értesült arról, hogy a Szepes és Sáros vármegye határán lévő 758 m magas branyiszkói hágót szintén ellenség tartja megszállva. Miután más alkalmas ut nem kinálkozott arra, hogy seregével a Hernád és Tarca folyók völgyét elérve, Klapkával egyesülhessen, elhatározta, hogy ütközet árán tör magának utat a fontos hágón keresztül.

Görgey tábornok ezzel a fontos feladattal Guyon Richard ezredes hadosztályát bizta meg. Guyon a branyiszkói hágó megrohanására a 33. sz. zólyomi, a 13. sz. turóci zászlóaljakat, továbbá a nógrádi önkéntes zászlóaljat és az Ujházy-vadászszázadot rendelte 24 ágyu támogatásával. Az ellenség erős tüze elől a honvédek kezdetben több izben meghátráltak, mig végre maga Guyon állott a 33. sz. honvéd zászlóalj élére s a honvéd lövegek pusztító kartácstüze mellett, bátor és halálmegvető szuronytámadással nyitott magának utat a hágóra, ahonnan Deym osztrák tábornok csapatát leszoritották. A véres ütközetben nagyon kitüntek még az Ujházy-vadászok és a nógrádi önkéntes zászlóalj.

A következő napon, február 6-án, Görgey tábornok honvédserege a szerencsésen megvivott branyiszkói csata után azonnal Eperjes felé sietett, hogy Guyon tábornokkal, aki hadosztályával a branyiszkói diadal után Eperjes elfoglalása céljából előresietett — mielőbb egyesülhessen. Az élelmiszerhiányban szenvedő császári csapatok Guyon közeledésének hirére a város védelmére felkészülve, bevárták a honvédség támadását.

Guyon tábornok személyes bátorságát is latbavetve, a 33. honvéd zászlóalj élén megrohanta a város előtti hegyvonulaton védekező császáriakat, akiket egész éjfélig tartó harcban állásaikból kivert. A futásra kényszeritett osztrák csapatok nyomában auztán Guyon korán reggel a kiüritett várost elfoglalta.

Katonás szellemre kell nevelni a nemzetet

Ma igen időszerü az anyagi eszközök és erkölcsi erők szerepének és egymáshoz való viszonyának megvilágitása a háboru szempontjából. Olyan időket élünk ugyanis, amikor a legtöbb állam — köztük Magyarország is — fennmaradásának és fejlődésének biztositását erős hadsereg felállitásával, illetve a meglévőnek minél erősebb kiépitésével látja egyedül megoldhatónak és amikor világnézeti és hatalmi ellentétek példátlan feszültségben tartják a külpolitikai légkört.

A pacifista jelszavak ma már teljesen hitelüket vesztették, ezt bizonyitja az egész világ lázas fegyverkezése. Az összes államok erős hadsereget szerveznek, amelyhez igénybeveszik országuk minden személyi, szellemi és anyagi erejét. Laikus szemmel nézve és papirforma szerint az az erősebb hadsereg, amelynek emberállománya nagyobb és felszerelése bőségesebb. Tagadhatatlanul fontos körülmény mindkét tényező számszerü nagysága, de legalább ilyen nagy sullyal esik latba a hadsereg szellemi vezetésének minősége és az emberanyag erkölcsi értéke is.

A ma háborujában fontos tényező az, hogy annak célja a nemzet egyetemességét érintő kihatásu-e és hogy ennek tudatában legyen a nemzet, a hazaszeretet eszméje áthassa minden fiát. *Erre a katonás szellemre a nemzetet nevelni kell, ez erkölcsi erőt és fölényt kölcsönöz a harc megvivásához.*

Számos példával szolgál a világháboru, hogy magasabb erkölcsi értékkel rendelkező, kiseregü osztagok számbelileg tulsulyban lévő ellenséget megvertek azonos harcászati viszonyok között is. De nagy távlatok között is a központi hatalmak erkölcsi fölényének rendkivüli értékét igazolja a világháboru, mert 1918 november 1-én mindenütt mélyen az ellenség területén állottak, dacára négy és egynegyed év óriási ember- és anyagveszteségének és dacára az ántánthatalmak emberben és anyagban fennálló sokszoros tulerejének. *1918 végén az összeomlás a központi hatalmaknál erkölcsi összeroppanás miatt következett be.* Hogy az erkölcsi erő a központi hatalmaknál hamarabb fogyott el, az kevésbé tudható be az anyagi hiányoknak, mint inkább az ántánt kiváló propagandájának. Nálunk hiányzott az erély és felismerés a kutmérgezők kiirtására, hiányzott a belföldi propaganda az ellenséges országok népeinek demoralizálására.

Azonos anyagi felkészültség mellett a nagyobb erkölcsi erővel rendelkező hadsereg döntő fölényben van, de még aránylag nagy erőkülönbözetet is kiegyenlit. Ezért ma a néphadseregek korában az egész nemzet erkölcsi nevelése óriási horderejü egy háboru megvivása szempontjából. Az anyagi felkészültség az erkölcsre erősitőleg hat, de ez egymagában nem elég. Kell egy nagy eszme, ami áthassa a harcoló nemzetet. Az anyag a ma háborujában igen fontos, de nem közömbös az, hogy az anyagot kezelő embert hazaszeretettől áthatott, bátor, leleményes és fanatizált-e vagy hijjával van-e mindezeknek a harcos erényeknek.

Kétségtelen az anyag elsőrendü fontossága és szükségessége a háboruban, de azt is meg kell állapitani, hogy *viszonylagosan fontosabb szerepe van a magasabb erkölcsi értéknek*, mert ez önt lelket az anyagba és ez képesiti a hadsereget a győzelem kivivására.

Pozsonyi és trencséni honvédek 1915-ben

1915 év januárjában az osztrák-magyar hadvezetőség megkisérelte Przemysl felmentését. A pozsonyi hadtest feladata volt a Przemysl felé való előretörés, melynek folyamán a várat 60 kilométerre meg is közelitette, támadása azonban a sokszoros tulerőn ideiglenesen megakadt.

A pozsonyi 13. és a trencséni 15. honvédgyalogezredek ennek a hadtestnek kötelékében harcoltak és szereztek sok harci babért. A sok hőstett között, melyet a magyarokból és szlovákokból álló ezredek ebben a téli kárpáti csatában véghezvittek, csak az alábbiak álljanak itt.

Január 26-án *Konkoly* Ignác 13-as honvédgyalogezredbeli törzsőrmester szakaszával azt a parancsot kapta, hogy tolódjék el az ezred jobbszárnyára. Amikor a szakasz uj helyére elérkezett, arcból, de főleg oldalból az oroszok megtámadták. Konkoly törzsőrmester erélyes, bátor magatartásának volt köszönhető, hogy embereit nemcsak együtt tudta tartani, hanem hős példaadásával annyira magával ragadta őket, hogy az ellenséges oldaltámadás vérbefult. Éjjel aztán Konkoly arra határozta el magát, hogy ezt az oldalában álló ellenséget megtámadja. A támadást oly váratlanul és oly lendülettel hajtotta végre, hogy az oroszok hanyatthomlok elmenekültek. A hős törzsőrmestert azonban a 804. számu magaslati ponton halálos lövés érte.

Példás magatartásáért az arany vitézségi éremmel tüntették ki halála után.

A Kálmáncsehi-kódex

Négyezer fontot kérnek a mükincsért

Néhány nap óta hisztórikusaink közül többen izgatottan köszöntöttek be a Kereskedelmi Bankhoz, hogy megtekintsék a felbecsülhetetlen értékü magyar kincset, amely négyszázötven évvel ezelőtt kelt vándorutjára Magyarországból és most Londonból érkezett Budapestre.

Lepecsételt kis londoni kazettában egy régi kódex pihen, amely egykoron Mátyás király hires budai könyvgyártó mühelyében született. Történelmi tudósaink most konstatálták, hogy az öreg könyv *Kálmáncsehi* Domokos európai hirü gyüjteményéből származott és halála után ismeretlen körülmények között jutott — külföldre. Hosszu vándorlásának mozzanatait ma már felderiteni nem lehet. Csak annyi bizonyos, hogy a budai eredetü ritkaság a lambachi bencések kolostorába került és sokáig ott őrizték a rend értékes kéziratai között. Hat évvel ezelőtt — amikor az osztrák szerzetesek a válságos időkben mükincseiktől kénytelenek voltak megválni, a Kálmáncsehi-kódexet egy angol társaságnak adták el, amely azóta a könyvvel Olaszországot, Angliát, Amerikát bejárta. Tovább áruba akarták bocsátani. Ez azonban eddig nem sikerült, ami érthető is, mert a mükincs árát *négyezer fontsterlingben szabták meg*...

A budai kódex napfényrekerülése természetszerüen ráterelte a figyelmet Kálmáncsehi Domokosra, akinek megrendelésére készült — Budán. Életrajzából vajmi kevés hiteles adat maradt reánk.

Egyik történelmi tudósunk — aki a magyar kódexirodalomnak alapos ismerője — ezeket mondotta róla:

— Kálmáncsehi Domokos a magyar renaissance-kor egyik értékes embere volt. Egykoru feljegyzések szerint Mátyás király kedvelt hivei közé tartozott, aki őt előbb székesfehérvári prépostnak nevezte ki, majd a nagyváradi püspöki székbe ültette. Élte utolsó szakában kalocsai érsek lett és Kalocsán hunyt el. Tipikus magyar tudós volt, aki gazdag egyházi jövedelmeinek jelentős részét históriai ritkaságok beszerzésére forditotta. Hatalmas könyvtárát Európaszerte emlegették. Erről csak annyit tudunk, hogy — amikor a tizenhatodik század elején elhunyt — több szobát betöltő gyüjteményében négy ritkaértékü budai kódexet találtak. Ezeknek egyike került most hozzánk. Hogy a többi kódexek hová lettek, e tekintetben a történelmi buvárkodás nem tudott megbizható adatokat felmutatni. Valószinü hisztorikusaink feltevése, hogy a Kálmáncsehi által évtizedeken át összehordott drágaságok ma is szerte külföldön — ismeretlen helyeken — szunnyadoznak.

Mit rejt a londoni kazetta?

Amióta a négyezer fontsterlingre biztositott kazetta hozzánk Londonból megérkezett, tudósaink buzgón tanulmányozzák, konstatálva, hogy muzeális értékü történelmi kincsünk került napvilágra a török hódoltság tragikus éveiből. A humanizmus könyvtermelésének egyik legpompásabb darabjának tartják. Általános meglepetést keltett, hogy az ősi könyv meglehetősen ép állapotban maradt meg.

A kódexet szinehagyott piros bársonytakaró födi. De csak meghasadozott fatábláin mutatkozik az idő vasfoga, mig belseje csodálatos módon megőrizte eredeti szépségeit. A könyv 522 pergamen-levelen készült papi „Breviárium", amelynek szövegét ragyogó miniatürák ékesitik. Készitője Franciscus de Castello volt, aki éveken át Mátyás király európai hirü budai kódexgyártó mühelyében dolgozott és nevét a kodexet diszitő futószalagokon többször megörökitette. Az olasz mesterről keveset tudunk, de a kódex tarka képekben pompázó ornamentikája a lombardi iskola miniatür müvészete mellett tanuskodik.

A kódex lapjain mesterien kidolgozott arany iniciálék és élénkszinü filigrán-rajzok káprázatják el a szemet. Minden lapon stilizált virágok — rózsák, liliomok, tulipánok — pompáznak és a virágerdőkből vidám gyermekarcok mosolyognak reánk. Jellemző, hogy a nagy gonddal megalkotott rajzok között nincs ismétlés. Ahány rajz, annyi eredeti ötlet. Mindegyikük a renaissance-világ pazar eszmebőségét hirdeti. Illusztrációkban leggazdagabb a kódex első 23 oldala, de a többi 52 oldal is müvészeti meglepetéseket tár elénk.

A hazakerült magyar mükincs most nálunk — gazdát keres. Áruba akarják bocsátani. Körötte már meg is indultak a tárgyalások és illetékes köreinkben reménykednek, hogy a felbecsülhetetlen értékü Kálmáncsehi-kódex négyszázötvenéves vándorlása után valahára eljut méltó helyére — a Nemzeti Muzeumba.

E. B. dr.

ERKEL FERENC,

a magyar zenei élet megteremtője

Irta SEBESTYÉN EDE

Erkel Ferenc olyan egyedülvaló jelenség volt a zene világában, hogy senkivel sem lehet összehasonlitani. Sem Németországnak, sem Ausztriának, Olaszországnak vagy Franciaországnak nem volt olyan zenei személyisége, aki oly sokat jelentett volna a nemzetének, mint Erkel Ferenc jelentett Magyarországnak. Mindenütt voltak nagy zeneszerzők, nagy karmesterek, nagy zongoraművészek és pedagógusok; de *egyetlen egy ország sem mutathat fel olyan művészt, aki mindezt olyan magas fokon egyesitette volna magában, mint Erkel Ferenc,* még hozzá olyan arányban, olyan hosszu időn át és olyan társtalanul mint ő. És hozzátehetjük azt is, hogy olyan sok akadály ellenére, amennyivel neki kellett megküzdenie.

Erkel Ferenc fél évszázados munkásságának értékéről nincs áttekinthető és mindenre kiterjedő itéletünk. Nagy kiterjedésü munkaterületének képe nem él a köztudatban, mert nem vitték bele. Egyetlen életrajza és a működéséről szóló emlékkönyv nem terjedt el még a zenekedvelő közönség rétegeiben sem; nem is jelentkezett más olyan törekvés sem, amely ennek a nagy és szent nemzeti kötelességnek eleget akart volna tenni.

Pedig Erkel Ferenc élete és munkássága nem csupán a zenekedvelőket érdekelheti. *Mindenkinek* ismernie kellene a szellemnek ezt a nagy hősét, akit azért adott nekünk az Isten, hogy megteremtse a magyar nemzeti dalmüvet, európai szinvonalon fejlessze a magyar operajátszást, megteremtse azt a hangversenyzenekart, amely egyenlő értékü a nagy kulturnemzetekével s mint tanitómester kiválogassa a muzsikáló ifjak nagy sokaságából az igazi tehetségeket és müvészszé nevelje őket. És őt választotta ki az Isten arra is, hogy nemzetét egy szent Himnusszal megajándékozza. Erkel Ferenc tehát az egész nemzeté, valamennyi rétegé, nem csupán a zene kiváltságos hiveié.

Hódolattal és kegyelettel igyekszem ennek a nagy magyar müvésznek munkásságát röviden megrajzolni. Részleteiben nem lehet teljes akép, mert ilyen gazdag életnek valamennyi alkotása és valamennyi élménye nem fér meg ily szük keretben. Inkább arra törekszem tehát, hogy munkásságának *egész* területéről szedjem össze a *jelentősebb* mozzanatokat és ilyenképpen áttekinthető képet rajzoljak életének eredményeiről.

A tanulóévek

Az Erkel-család Magyarország legnépesebb muzsikus-családja volt. Volt közöttük zeneszerző, karmester, hangszeres müvész és énekes is, nagy tehetség és féltehetség is. De valamennyien értékes munkásai voltak kezdődő, utóbb pedig fejlődő zenei életünknek.

Ferenc volt a család müvészi feje és koronája. Tanulóéveit Pozsonyban töltötte a nagyhirü *Klein* Henriknél, Beethoven barátjánál, aki korának egyik legkiválóbb zenepedagógusa volt. A tehetséges és szorgalmas növendéket néhány esztendő után már szárnyára bocsátotta mestere, mert ugy látta, hogy megkezdheti a vándoréveket.

Erkel első állomása Nagyvárad volt. A szinház szerződtette karmesternek. Huszonhárom esztendős volt ekkor, 1833-ban és legfőbb vágya az volt, hogy megteremtse az igazi magyar szinpadi zenét. De volt másik vágya is: mint zongoramüvész is akart szerepelni. Ezt a mestere is nagyon ajánlotta neki, aki igen nagyra tartotta Erkel zongoratehetségét is. Biharország fővárosa, amelynek meglehetősen nagyszámu zenekedvelő közönsége volt, örömmel fogadta az ifjú karmestert zongoramüvészi minőségében is és minden alkalommal zajosan ünnepelte müvészi játékáért.

A szintársulat az 1834—35. év szezonját Kolozsvárt töltötte. Itt megismerkedett Erkel *Ruzitska Józseffel,* az első magyar opera: a *Béla futása* zeneszerzőjével. Ruzitska nagyon bátoritotta operairásra, egyuttal megismertette azokkal a magyarra forditott operákkal, amelyeket Erkel még ismert.

Kolozsvárról Pestre szerződtették Erkelt. A német szinház hivta meg. Boldogan jött fel, de hálás természete nem szivesen vált meg Erdély fővárosától.

— Ami vagyok — mondta egyik barátjának —, mindent Kolozsvárt töltött éveimnek köszönhetek. Ott müveltem ki magamat zongoramüvésszé, ott tanultam legtöbbet, ott lelkesitettek s ott kötötték szivemre a magyar zene elhanyagolt ügyét. Ott telt meg a szivem a szebbnél szebb magyar népdalok árjával, melyektől nem is tudtam többé szabadulni. Nem is nyugodtam, mig ki nem öntöttem lelkemből mindazt, amit már akkor éreztem, hogy ki kell magamból öntenem.

Erkel a Nemzeti Szinházban

Az 1836. év elején foglalta el Erkel a pesti német Városi Szinház karmesteri székét. A német szinészet nagy virulásban volt itt akkor, de a sorsa mégis nagyon ingadozó volt, holott akkor a magyar szinészetnek még nem volt itt állandó hajléka.

A német szinház nagyszerü iskola volt Erkelnek. Itt megismerte a német zenés szinpadok nagy müsorát, a kiválóbb német énekeseket és énekesnőket, akik itt vendégszerepeltek, sőt a zeneszerzők közül is sokat, akik eljöttek, hogy megnézzék operáik pesti és budai előadását. És körülbelül akkor, amikor már mindent megtanult, amit ott lehetett, meghivták a Nemzeti Szinházhoz (akkor még Pesti Magyar Szinház volt a neve).

A Magyar Szinházban 1838-ban, január 17-én irta alá szerződését és mindjárt megkezdte a szolgálatot is. Fizetése száz ezüstforint volt egy hónapra, évenként egy jutalomjáték és két földszinti zártszék.

A szinház főbb tagjai ekkor a következő hölgyek és urak voltak: Dériné, Schodelné, Éder Lujza, Udvarhelyi Miklós, Szerdahelyi József, Egressy Béni, Erkel József. A többiek jó átlagos énekesek voltak, s a kritika általánosságban meg volt elégedve az előadásokkal. A látogatottság nagyon rendszertelen volt.

Erkel első darabja Bellini-opera volt, a *Beatrice di Tenda,* amelynek bemutató előadását március 13-ra tüzték ki. A szinház ekkoriban vezette be a gázvilágitást, s a *Norma* 9-i előadásának szinlapja büszkén hirdette, hogy a szinházat ettől a naptól fogva gázzal világitják. Nagy szenzáció volt ez, a szinház, meg is telt kiváncsiakkal, akik az uj világitás kedvéért jöttek el. A gáznak ezuttal nagyobb sikere volt, mint a Normanak. Az uj világitás azonban bajt okozott. A nézőtéren és a szinpadon is nagy gázszag volt, s ezért másnap délelőtt megvizsgáltatták a csöveket a szakiparosokkal.

A szinpadon Erkel az utolsó próbákat tartotta az ujdonságból. Egyszerre füstszag árasztja el a szinpadot s egy kulissza mögül lángnyelvek csaptak elő. Az énekesek nagyrésze rémülten elmenekült, de Erkel nyugalma elejét vette a pániknak. Nem is történt komoly baj. A tüzet hamarosan eloltották, mert úgy volt megirva a sors könyvében, hogy a „Beatrice di Tenda" víz által haljon meg. A bemutató napján volt a nagy árvíz s az előadást az első felvonás után abba kellett hagyni.

Ez volt Erkel első élménye a Magyar Szinházban.

★

A magyar szinházi közönség egészen az olasz operák bűvöletében élt akkor már évtizedek óta. Amig a német szinházba kellett mennie ezért vagy a vendégszereplő vidéki, főként kolozsvári társulatok előadásaira, addig ezeket boldogitotta. De amint megnyilt a magyar szinház, természetesen ott találta meg a kedvére való olaszokat.

Erkel Ferencnek számolnia kellett a közönség izlésével. A szinház müsorán tulnyomóan olasz dalmüvek szerepeltek: Bellini, Donizetti, Rossini, majd Verdi. A két előbbinek a müvei egyenkint négyszáznál több estét töltöttek be 1884-ig. Rossini két operája: *A sevillai borbély* és a *Tell Vilmos* összesen kétszázötvenet, Verdi tizennégy operája (a balettokkal együtt) hétszázötven estét foglalt le. A németek közül csupán Meyerbeer hóditott, akinek csaknem hatszáz este jutott. A német romantikusok kevésszer jutottak szóhoz. Ellenben Erkel egymaga, a többi magyar nélkül négyszázaál több estén szerepelt.

Az olasz operák uralkodó helyzete azonban nem terelte el Erkel figyelmét a dalmüirodalom más nemzetiségü nagy értékeitől. Még 1839-ben színre hozta a *Don Juant* és a *Fideliot.* Ugyanebben az évben magyar ujdonságot is előadott: *Bartay* Andrásnak „A csel-" cimü dalmüvét, a következő évben pedig Szerdahelyi József „Tündérlak" cimü zenés játékát.

Maga Erkel is 1840-ben jelent meg elsőizben a közönség előtt, mint zeneszerző, a „Báthory Mária" operával, de erről és az ő többi munkájáról más helyen számolunk be.

Lassankint megindult a magyar eredeti operák érdekes sora. Többnyire történelmi tágyü és részben itt élő idegen zeneszerzőktől. Erkel nagy szeretettel fogadta többé-kevésbbé sikerült kisérleteiket. A legtöbb előadást ezek közül *Császár* (Kaiser) György „A kunok" cimü munkája érte el, amely száznál többször került szinre és *Doppler* Ferenc operája: „Ilka és a huszártoborzó", amelyet nyolcvanszor adtak elő. Ilyen eredményt később csak Erkel Ferenc tudott elérni a magyarok közül.

Az első évtizedekben feltüntek a szinház müsorán a francia operairodalom ujabb alkotásai is, amelyek közül sokat nyomban elsüllyesztett a barátságtalan fogadtatás, néhánynak azonban sikerült számottevő eredményt elérnie. Az első nagy francia sikert *Halévy* operája „A zsidónő", érte el, amelyet 1842-ben mutatott be a szinház „A zsidó hölgy" cimmel; előadásainak száma meghaladta a százat. Az 1873-ban előadott „Mignon" ötvenszer került színre, a „Carmen" harmincegyszer, a „Faust" azonban mind a háromnál többször: 1863-tól 1884-ig kétszáznál többször.

A Nemzeti Szinház operai előadásai változatosság dolgában bármely nyugati nagyváros dalszinhzaival vetekedhettek. Időközben mindig felbukkantak ujabb és ujabb magyar énekes tehetségek, akik közül sokan később európai, sőt világhirre emelkedtek. Ezek legnagyobbrészt Erkel Ferenc neveltjei voltak.

Ötven esztendőt töltött Erkel a Nemzeti szinház szolgálatában mind karmester, később mint főzeneigazgató. Hetvennyolc esztendős volt, amikor idáig eljutott s ez a szép alkalmat méltó módon ünnepelte a magyar zenei világ és az egész társadalom. A nagy üdvözlő beszédet *Jókai* Mór mondta.

— Ami ránk nézve legbecsesebbé teszi Erkel zeneköltészetét — mondotta — az, hogy minden izében magyar, nemzeti és eredeti. Ez örökiti meg alkotásait e hazában, mig magyar él, mig a magyar haza áll. Lehetett volna Erkel Ferenc a nagyvilág zeneköltője is, irhatott volna kozmopolita zenét, ha tárgyául nem Hunyadit, Bánk bánt, Árpádot választja. De ön nem akart másnak alkotni, mint nemzetének, számunkra költötte zenemüveit s a mi nemzedékünk szellemét tükrözi azokban vissza. Azért becsüljük mi Erkel Ferencet minden zeneszerzőnk fölé. Nekünk csak egy igazán nemzeti operaszerzőnk volt s hála Istennek, hogy még megvan.

★

Erkel Ferenc nemcsak operákat vezényelt a Nemzeti Szinházban, hanem hangversenyeket is rendezett, teljesen függetlenül a Filharmóniai Társaságtól, amelynek első elnökkarnagya volt.

Az első érdekes hangverseny szereplője a „norvég csodahegdüs", *Ole Bull* volt, Paganini legyőzője, Liszt Ferenc barátja, aki 1839-ben járt nálunk elsőizben. *Liszt Ferenc* is a szinházban tartotta 1840-ben és később is több hangversenyét. *Rubinstein* Antal mint tizenegyesztendős csodagyermek mutatkozott be 1842-ben, majd *Vieuxtemps* jött 1843-ban, *Rózsavölgyi* Márk 1845-ben, *Thalberg,* Liszt nagy versenytársa ugyanebben az évben, 1846-ban *Berlioz* a Nemzeti Szinházban vezényelte Rákóczi-induló átiratát kétszer. A magyar *Joachim* József, a bécsi *Strauss* János, *Bülow* Hans, *Reményi* Ede, *Wagner* Richard, *Schumann* Klára s a világhirü müvészeknek hoszu sora lépett közönségünk elé a Nemzeti Szinház szinpadán, Erkel Ferenc hivására. A hangversenyek között sok olyan is volt, amely egyáltalán nem volt Erkel Ferencnek kedvére, mert nem érték el a kellő müvészi mértéket. De ez ellen semmit sem tehetett még zeneigazgató korában sem, mert nem ő volt a legfőbb ur a házban.

Erkel Ferenc, a zeneszerző

Néhány rövidéletü operaszöveg-forditás és Ruzitska operakisérlete után végre 1840-ben megjelent az első igazi magyar opera, amely magyarnak is, operának is valódi volt: Erkel Ferenc első szinpadi müve: *Báthory Mária.* Ezzel kezdődött a magyar dalmüirodalom komoly korszaka, de ennek a korszaknak hosszu ideig Erkel Ferenc volt egyedüli nagy alakja és teremtő zsenije.

BÁTHORY MÁRIA

Erkel első operáját nagy tetszéssel fogádta a közönség, amely tudatában volt annak, hogy ezzel kezdődött Magyarországon az európai értelemben való operairás. A kevésszámu kritika is elismerte Erkel Ferenc rátermettségét, de nemcsak magasztalt, hanem birált is. A „Honmüvész" ezt irta:

„A közönség nagy érdekkel jött ma a szinházba s valóban: azon körülménynek dacára, hogy a német szinpadon ma kezdődött az olasz opera, hallgatók igen nagy számmal gyültenek össze, kik előadás közben és után a főszerepvivők iránt zajos bizonyitványokkal mutatták tetszésüket. Ami a zenét illeti, nehezen hibázunk, ha mondjuk, hogy e munka az ujabb regényes operák szellemét és modorát követi minden körülményeiben. A szerző igen ügyesen szött közbe magyar melódiákat is."

HUNYADI LÁSZLÓ

Négy esztendővel első sikeres kisérlete után, 1844 januárjában mutatta be Erkel Ferenc egyik főmüvét, a *Hunyadi Lászlót.* E négy esztendő alatt jelentősen izmosodott tehetsége és sikerült sokféle idegen befolyástól megszabadulnia. Szabadabb és magyarabb muzsikát irt, mint első operájában és a monumentális iránt való érzéke is megerősödött. A bemutató előadás közönsége határtalan lelkesedéssel fogadta az első nagy nemzeti operát, a kritikában azonban volt disszonáns hang is. Szerencsére olyan igazságtalan volt, hogy senki sem vette komolyan.

Ezt a furcsa „kritikát" *Garay* János lapja, a „Regélő" közölte. A biráló véleménye abban csucsosodott ki, hogy „Erkel karmesterben igen szép ügyesség van a zenének hangszerre alkalmazásában, *de hogy ő zenét teremtsen, hogy zeneköltő legyen, azzal nem áldatott meg...*"

Véleménye ezzel a nevetséges jóslással végződött: „Az egész opera legföljebb egy pár nehéz hangfogásban gyönyörködő, puszta mechanikusokká ferdült zenésznek fog tetszeni, de nem a közönségnek".

A közönség véleményét *Petrichevich Horváth* Lázár, a *Honderü* szerkesztője tolmácsolta, akinek három tanulmánya ezzel a megállapitással végződött:

„Ha van a magyar zenének jövendője, ha a zenemüvészetben magyar iskoláról valaha szó lehet a polgárosodott népek között, ugy annak megalapitását nagyrészben a „Hunyadi László" szerzőjének fogja köszönni nemzetünk. Erkel Ferenc genialitása megmutatta, mikép lehetend európaivá emelni a csárdák gyönyörü melódiáit. Erkel Ferenc tette le az első talpkövet ama szilárd alapzatba, melyre épülend egykor a magyar zenedicsőség Walhallája."

BÁNK BÁN

A szabadságharc és az abszolutizmus idején hosszu szünet következett Erkel zeneszerzői munkásságában. A közönség, amely nem tudta megérteni ennek nagyon is nyilvánvaló okát, azzal gyanusitotta Erkelt, hogy gondolkodásban és érzéseiben elfordult a nemzeti iránytól. Az oktalan és megokolatlan gyanusitás végtelenül bántotta az érzékeny lelkü Erkelt, mégsem védekezhetett, mert ezzel magára és a szinházra zuditotta volna az abszolutizmus pribékjeinek bosszuját. Tehát várt, amig el nem következett az ideje.

A „Hunyadi László" után teljes tizenhét esztendőre következett a második nagy nemzeti dalmü, amely Erkelnek második főmüve: a „Bánk bán". Bemutató előadását 1861 márciusában tartotta a szinház. Az elnyomott nemzet még lelkesebben és meghatottabban fogadta, mint az első nagy operát, a kritika pedig egyhangú elismeréssel ünnepelte a magyar zene fejedelmi müvészét.

A *Zenészeti Lapok* ezt irta a többi közt:

„Erkel legujabb müvében nem kerülhet ki az észlelő hallgató figyelmét azon körülmény, hogy abban a magyar zenének mindinkább magasabb müvészi régiók felé törekvő szellemszárnyai már erősen kifejlődve, hatalmasan kezdenek maguk mellett csapkodni, hogy nemsokára azok magaslataira felszálljanak... Ha igy fog haladni tovább is nemzeti dalmü-irodalmunk, ugy nemsokára minden idegen elemtől meg fog tisztulni. E dalmüre nemzeti zeneirodalmunk méltén büszke lehet."

ERZSÉBET

Erkel Ferenc, bizonyára részben sokoldalu elfoglaltsága miatt, nem tudott a „Hunyadi László" és a „Bánk bán" fölé emelkedni, sőt — fájdalom — ekkortól fogva visszafejlődött.

Az „Erzsébet", amelyet Erkel a két Doppler-testvérrel együtt irt, elkedvetlenitő hanyatlást mutatott. Alkalmi darab volt, *Ferenc József* és *Erzsébet* első együttes látogatásának ünnepségére rendelték 1857-ben. Főalakjai Szent Erzsébet, II. Endre király és Lajos thüringiai őrgróf. Hamarosan lekerült a szinház müsoráról.

SAROLTA

Öt esztendővel az „Erzsébet" után, 1862-ben került a közönség elé Erkelnek ez a legujabb munkája. Nagyon tetszett a közönségnek is, a kritikának is.

„Erkel legujabb operája — irta a *Hölgyfutár* — annyi nagybecsü és szépséges részletet mutat fel, amennyit tőle joggal elvárhatunk. A magyar tipus, a finom, müvészi kidolgozás s ahol lehetséges volt: a magasabb eszményités ezuttal is főbb tulajdonságai az egész münek."

Rövidesen eltünt ez is.

DÓZSA GYÖRGY

A parasztvezérről szóló opera, amelynek szövege Jókai Mór tragédiájából készült, a kiegyezés esztendejének zenei eseménye volt. Ebben a müvében eltért Erkel a korábbiakban megszokott dallamosságtól és Wagner Richárd hatását árulta el.

A közönség visszautasitotta.

BRANKOVICS GYÖRGY

Amikor ezt a szerb-török történeti hátterü operát a Nemzeti Szinház bemutatta, Magyarországon erős törökbarát hangulat volt. A szövegben pedig rosszul megy a töröknek. Ez volt a legfőbb oka annak, hogy megbukott, de zenéje is Erkel gyengébb munkái közzé tartozik.

NÉVTELEN HŐSÖK

Ez volt Erkelnek legszerencsétlenebb sorsu müve. Szövegét *Tóth* Ede irta, olyan kusza szövéssel, olyan hosszadalmasan és tartalmatlannak, hogy mindjárt el kellett véreznie.

„A szöveg zilálsága — irta egyik kritikus — összekuszálta a zenét is. Stilusát nehéz

Castello, Francesco de

— **Kálmáncsehi Domokos pazar diszü kódexe.** *Kálmáncsehi Domokos* Mátyás királynak, majd II. Ulászlónak kedves papja volt. Mint Kalocsa érseke halt meg 1503-ban, hetven éves korában. Nevét négy kéziratos és miniaturás diszü könyve örökitette meg, amelyek közül kettő kora könyvmüvészetének remeke. A kettő közül is az értékesebbik Budapestre került most és remélhetőleg itt is marad. A kódexet szombaton délelőtt a Muzeumbarátok Társasága előkelő gyülekezetének bemutatta *Hoffmann* Edith dr., a Szépmüvészeti Muzeum grafikai osztályának igazgatója és a festett diszü irott kódexek legkiválóbb ismerője hazánkban. Bevezetőnek Kálmáncsehi Domokos életét ismertette, majd igen részletesen foglalkozott a haza került kódex festői diszével. A kódex az ausztriai Lambach-kolostor féltett kincse volt, amignem néhány évvel ezelőtt a kolostor tuladott rajta. Nekünk egy londoni könyvkereskedő ajánlotta fel megvételre háromezer font sterlingért. Nagy pénz ez, de nagyértékü ritkaságról is van szó. Kálmáncsehi Domokos breviariuma a legszebb magyar könyvek egyike és ránk nézve az a különös fontossága, hogy minden jel szerint itt készült Magyarországon. Mert bár a festője, aki a kódex egy helyén Francisce de Castello Italico-nak, más helyén Francisci de Kastello Ithallico de Mediolano-nak nevezi magát, minden jel szerint olasz ember volt, másrészt egyéb jelek szerint Magyarországon élt és dolgozott s egyebek között hitelesen tőle való egy Mátyás király rendelésére festett cimeres levél is 1481-ből. Ez a dátum azért fontos, mert támaszpont Mátyás király budai könyvfestő mühelyére nézve. A nem nagy méretü, de tekintélyes vastagságu kódex hártyára irott breviárium. Maga az irás is ritka szép, a sürün ismétlődő illusz-

Ujság, 1939 febr. 26.

a közibök ékelt apró ábrázolatok pedig elragadóak. A festett disz annyira ép és a szinek olyan tüzesek, hogy szinte nehezére esik elhinnie az embernek, hogy csaknem ötszáz éves könyvvel van dolga. *Hoffmann* Edith dr. behatóés alapos szabad előadását meleg tapssal köszönte meg a közönség.

KIADJ
AZ ORSZÁGOS MAGYAR KÉP
BUDAPEST, VÁROSLIG

Hölgyek jelszava:
Ideális bevásárlási helyünk
KLEIN ANTAL
Divatháza, KIRÁLY-u. 49
Békebeli szolid szaküzlet

Gyakornoki kinevezések a rendőrségen

A belügyminiszter Erlei Ferenc dr. rendőrségi hivataltisztet, Vidra Béla dr. és Simor Gábor dr. rendőrségi hivatali segédtiszteket, Csáka József dr., Domaházi Károly dr., Vári Gyula dr., Borsányi Kálmán dr., Rónai József dr. és Nesztényi László dr. rendőrségi irodakezelési gyakornokokat, Ruda Lajos dr., Kanyó Imre dr., Edvi Illés Géza dr., Bajóti Antal dr., Márk Ferenc dr., Zacher László dr., Horváth Vendel dr., Barta Béla dr., Antonya Sándor dr., vitéz Zsedényi Kálmán dr. és Czövekh Károly dr. rendőrségi kezelőket, Diviaczky Pál dr., Szekeres Gyula dr. és Horváth Béla Jenő dr. rendőrségi díjnokokat, Koronghy Henrik dr. rendőrségi detektívgyakornokot, továbbá Somogyi Ottó dr. kőszegi, Zólyomi Lajos dr. budapesti, Zsámbéki Sándor dr. szentendrei, Somogyi Gábor dr. budapesti, Griczmann László dr. szekszárdi, Mezriczky Jenő dr. kővágóörsi, Sztrókay Tibor dr. budapesti, Kósa István dr. kecskeméti, Sziráky György dr. sárospataki, Gelley István dr. budapesti, Endrényi Ferenc dr. kecskeméti, Dobson László dr. budapesti, Király Zoltán dr. hajdunánási, Lovass Miklós dr. budapesti, Khindl Károly dr. jászapáti, Peley Barnabás dr. záhonyi, Martinyi Sándor dr. csillaghegyi, maklári Klekner Pál dr. szegedi, Horváth Endre dr. szegedi, Abod Imre dr. dombrádi, Goby Ferenc dr. hódmezővásárhelyi, Vass Menyhért dr. budapesti, Soós Béla dr. kiskunfélegyházai, Gál Ferenc dr. váchartyáni, Eltzenbaum László dr. budapesti és Körmendy László dr. kispesti lakost rendőrfogalmazógyakornokká, Doma József, Szentirmai Ferenc, Kazinczky László és Iványi Andor rendőrségi detektíveket, Csernyánszky Ferenc dr. rendőrségi detektívgyakornokot, Tamás András dr., Bónyay Ferenc, Öszényi Károly és Thott Jenő megkülönböztető jelvény viselésére jogosított rendőrmestereket, Fehér 3. János megkülönböztető jelvény viselésére jogosított próbarendőrt, továbbá Vág Ernő diósgyőri, Pallaghy Dénes dr. miskolci, ifj. vitéz Gyulay Gyula albertfalvai, Kollár László dr. komlói, Sashalmi László dr. miskolci, Vattay Levente mohácsi, Kovács Gábor dr. berettyóújfalui, Hadnagy Lajos dr. mátészalkai, Istenics Vilmos dr. budapesti, Kisbán László dr. budapesti, Bodonyi Pál dr. rákosszentmihályi, Gyárfás Sándor dr. kispesti, Bogya András dr. dévaványai, Stibor Imre szegedi, Fábián György dr. budapesti, Tóth András dr. szegedi Buzáth Lajos dr. szegedi és Cseh István dr. budapesti lakost rendőrfelügyelőgyakornokká, Mikla Mihály (Budapest) irodakezelési gyakornokot, Steffanits István (Budapest) rendőrségi kezelőt, Zsemberi Rudolf (Budapest), Merényi Gyula (Gyöngyös), Batha Pál (Sátoraljaújhely), Gesztesi Rajmund (Győr), ifj. Lugosi József (Budapest), Mezővári Pál (Budapest) és Virágh György (Budapest) rendőrségi díjnokokat, Bakó Károly Lajos (Budafok) rendőrtiszthelyettest, Gesztesi Alajos (Győr), Konc Lajos (Debrecen) és Gyalokay István (Komárom) rendőrfőtörzsőrmestereket, Hidvégi Vilmos (Budapest) rendőrtörzsőrmestert, Baczony Béla (Szeged), Császár Antal (Budafok), Varga 2. László (Szeged), Vay László (Miskolc), Garamvölgyi Béla (Budapest) és Molnár 34. János (Budapest) rendőrőrmestereket, Boromissza István (Budapest) rendőrt, Geszthelyi Andor dr. (Budapest) id. min. munkaerőt, továbbá Mészáros Lászlót (Budapest), ifj. Marosi Ferencet (Budapest), Budaházy Zoltánt (Debrecen), Juhász Lászlót (Maglód), Rózsa Lászlót (Budapest), Labancz Jánost (Budapest), vitéz Czár Lajost (Budapest), Molnár Józsefet (Budapest), Szikes Antalt (Budapest), Fabó Zoltánt (Miskolc), Lakos Józsefet (Szentes), Balikó Józsefet (Kőszeg), Piros László dr.-t (Szentkirály), Luif Károlyt (Kispest), Kiss Gusztávot (Debrecen), Bogdanovits Lászlót (Budapest), Semsey Edét (Salgótarján), Viczián Károly dr.-t (Szeged), Sztupa Ferenc dr.-t (Lepsény), Lakatos Emil dr.-t (Szeged), Szentirmai Gyulát (Budapest), Válint Imre dr.-t (Budapest), Rihász Lászlót (Miskolc), Arnóti Pál Ferencet (Budapest), Piatsek Györgyöt (Kispest), Pfandler Nándor dr.-t (Sopron), Straub Ignácot (Budapest), Makai Istvánt (Jászladány), Hermann Györgyöt (Szeged), Nagy Ferencet (Csongrád), Takács Győzőt (Somogyszil), Kisfaludy Lászlót (Sátoraljaújhely), ifj. Matisz Lajost (Cegléd), Makai Ödönt (Budapest), Madarász Ferencet (Nagymaros), Garanyi Bélát (Sátoraljaújhely), Bikszádi Endrét (Budapest), Serák Mihályt (Budapest), Bocskor Ernőt (Budapest), Kaszál Józsefet (Kisbér), Noszák Lászlót (Mátyásföld), ifj. Kapitány Istvánt (Dunaföldvár), Hernád Lászlót (Nagytarcsa), Kosik Kornélt (Esztergom), Szarvadi Gyulát (Pestszenterzsébet), Körmendy Lászlót (Kispest), Szücs Istvánt (Budapest), Mály Istvánt (Győr), Beládi Józsefet (Budapest), Kovács Mihályt (Székesfehérvár), Molnár Sándort (Budapest), Gyenis Ferencet (Pécs), Horváth Zoltánt (Budapest), Püspök Lászlót (Kispest), Bittó Endre dr.-t (Szeged), Falussy Tibort (Sashalom), Vajthó Lajost (Kaposvár), Kuli Istvánt (Kecskemét), Erdélyi Barnát (Budapest) és Kovács Miklóst (Gyöngyös) rendőrségi detektívgyakornokokká nevezte ki.

Róma és Varsó között nincs nézeteltérés a középeurópai ügyekben

Varsó, február 11.

A *Stefani*-iroda közli, hogy mértékadó lengyel körökben *Ciano* gróf külügyminiszter közeli varsói útja alkalmából hangsúlyozták, hogy a *lengyel nép jól emlékezik a háború előtti és a háború utáni idők történetére* és nem felejti el az olasz nép és az olasz kormány baráti magatartását Lengyelország irányában. *Mussolini személyesen is több ízben kimutatta nemcsak szavakkal, hanem politikai cselekményekkel is, hogy megérti azt a fontos szerepet, amelyet Lengyelország Európában betölt.* Három államnak van különösen fontos szerepe Közép- és Keleteurópában: Olaszországnak, Lengyelországnak és Németországnak. *Olaszország és Lengyelország között semmiféle nézeteltérés nem áll fenn.* Beck külügyminiszternek, aki ezekről a kérdésekről legutóbb *Hitlerrel* és *Ribbentroppal* folytatott megbeszéléseket, most alkalma lesz a nemzetközi helyzet áttekintése során *Ciano* gróffal is beszélni ezekről a kérdésekről.

Francia lépés Tokióban Hainan megszállása miatt

Páris, február 11.

A francia kormány utasította *Henry* tokiói nagykövetét, hogy *kérjen felvilágosításokat a japán kormánytól Hainan sziget megszállásának okáról, jellegéről és időtartamáról. Az angol kormány hír szerint hasonló lépésre készül.* A francia lépés ugyan független Londontól, de a két kormány ebben a kérdésben fenntartja az együttműködést. *Bonnet* külügyminiszter pénteken este a Quai d'Orsayn Sir Eric *Phipps* angol nagykövettel tanácskozva, vizsgálat tárgyává tette a megszállás révén előállott nemzetközi helyzetet. *Francia részről kifogást emelnek az ellen is, hogy Tokió csupán Berlint és Rómát tájékoztatta előzetesen lépéséről* és teljesen figyelmen kívül hagyta az ügyben elsősorban érdekelt Franciaországot.

A francia sajtó behatóan foglalkozik Hainan megszállásával. Az *Oeuvre* értesülése szerint a külügyminisztériumban már régóta el voltak készülve a sziget megszállására, de azért Japán eljárása igen kínos benyomást keltett Párisban. A kétmilliónyi lakosságú *Hainan hadászatilag döntőfontosságú helyen fekszik a Tonkingi-öbölben.* A lap utal arra, hogy *Japán ugyanakkor szállta meg Hainan szigetét, amikor a spanyol nemzetiek hatalmukba kerítették Minorcát.*

A *Temps* úgy véli, hogy Hainan megszállása könnyen bonyodalmakra vezethet, különösen a jelenlegi külpolitikai helyzetben. *Sem Franciaország, sem Anglia nem nézheti közönyösen az ügyet.* A kérdés elsősorban az, vajjon a japán megszállás átmeneti, avagy állandó jellegű-e. Ha Japán állandó megszállásra gondolna és a szigetet a japán haditengerészet támaszpontjává akarná tenni, akkor *Franciaország és Anglia esetleg kénytelen volna módosítani a kínai-japán háborúval és az egész keletázsiai helyzettel szemben eddig tanusított magatartását.*

Tokió, február 11.

A francia nagykövetnek a japán külügyminisztériumban tett lépésével egy időben *francia hadihajók tűntek fel a hainani szorosban* a sziget és a kínai partvidék között. A francia külügyminisztérium közlése szerint a francia hadihajók felvonulásának semmi rendkívüli jelentősége nincsen. *Nincs szó arról, hogy Franciaország erőszakkal próbáljon fellépni a japán csapatokkal szemben Hainanban,* már csak azért sem, mert a Keletázsiában állomásozó francia haderők nem lennének elegendők ilyen akcióhoz.

Négyezer fontsterlingért kínálnak megvételre egy Mátyás-korabeli kódexet

A pesti kereskedelmi bank egyik safejében néhány nap óta ritka és különös kincset őriznek. Gondos csomagolásban, hatalmas pecsétek alatt, kis csomag érkezett Londonból. A küldeményt négyezer font sterlingre biztosította az egyik előkelő angol társaság. A pecsétek Pesten eddig két ízben bontották fel, hogy a kis kazettában rejlő értékes valamit bemutassák az érdeklődőknek.

Mit rejt a titokzatos csomag? Valami drágakövet, valamelyik indiai fejedelem kincstárának hasonlíthatatlan értékű kincsét, vagy az orosz koronaékszerek valamelyik darabját? Korántsem. Egy 522 vékony pergament levélből álló könyv hever a kereskedelmi bank safejében nehéz pecsétek alatt. *A könyv mintegy négyszáz évvel ezelőtt indult vándorútjára Magyarország földjéről.* A XV. század végén a neves Kálmáncsehi Domonkos székesfehérvári prépost hires könyvtárának egyik legnagyobb értékű darabja volt, amely a törökhódoltság tragikus évtizedeiben külföldre került.

Ötödfélszázados kalandos vándorútja után, most íme, visszatért magyar földre a kódexek világában nemzetközi hirrel és jelentőséggel bíró becses könyv. Magyarországon keres gazdát, ha ugyan akad olyan intézmény vagy magángyüjtő, aki meg tudja fizetni azt a hatalmas összeget, amelyet tulajdonosai kérnek érte. A műkincs ára nem több és nem kevesebb, mint négyezer fontsterling, azaz százezer pengő.

Milyen lehet az a műkincs, amelynek ilyen hallatlanul magas értéke van? Szakértők véleménye szerint ez a *Kálmáncsehi-kódex,* amely egyébként egy papi breviárium, a *humanizmus könyvészetének egyik legszebb darabja.* A kódex-remekek minden művészi értékével rendelkezik, változatos, gyönyörű miniatürök díszitik, s az élénk színek évszázadok multán is úgy ragyognak, mintha most kerültek volna ki a művész ecsetje alól.

A kódex írása is finom, tetszetős, könnyen olvasható, s egy külön érdekessége is van, tudniillik, hogy míg a miniatürök általában nem szokták alkotásaikat szignálni, ebben a kódexben fellelhető az alkotó művész neve is, akit *Franciscus de Castello de Ithalico*-nak hívtak. A mester egyike volt Mátyás híres kódex-művészeinek s a műremek kétségtelenül Mátyás kódex-műhelyéből került ki. A breviárium zsoltárait, antifónáit megelőző naptári részben ugyanis megtaláljuk a magyar szentek ünnepeit s azonkívül az ornamentikák közt fellelhető Kálmáncsehi Domonkos címere is.

Kálmáncsehi Domonkos egyébként a magyar renaissance egyik legkiválóbb főpapja volt, Mátyás és II. Ulászló kedvelt embere, aki előbb a király személye körül teljesített szolgálatot s érdemei elismeréséül 1774-ben a boldogságos Szűz tiszteletére szentelt fehérvári koronázó egyház prépostjává lett. A humanista műveltségű Domonkos prépost jövedelmének nagyrészét könyvek megszerzésére fordította, messze földön híres könyvárat gyűjtött egybe, *amelyből máig is fennmaradt négy kódex. Csodálatosképpen mind a négy külföldi tulajdonosok birtokába került* s ezek egyike származott most vissza hozzánk, hogy Magyarországon találjon gazdát.

Kálmáncsehi Domonkos épp úgy, mint Mátyás korának könyvgyüjtői főurai és főpapjai, könyvei jórészét Mátyás híres budai kódexgyártó műhelyében készíttette. A műhelyben a király meghívására a kor legjelesebb művészei dolgoztak *Felix Ragusanus* humanista tudós vezetésével. Oláh Miklós egykori följegyzéséből tudjuk, hogy a műhelynek harminc könyvfestője és miniatőre volt, köztük bizonyára egyik legkiválóbb Franciscus de Castello mester, a Komáromcsehi kódex készítője. A kódex különben a budai műhely egyik legsikerültebb darabja és stílusából ítélve 1485—1487 közt készülhetett.

Nem követhetjük nyomon a kódex kalandos útját, csak azt tudjuk, hogy egy időben az ausztriai Lambach bencés kolostor értékes incunabulumai és kéziratai közt bukkant föl, mint a könyvtár legértékesebb darabja s ott maradt a legutóbbi időkig a nagy válság napjaiig, amikor az osztrák monostorok legértékesebb műkincseiket kénytelenek voltak áruba bocsátani. A kódex ekkor új gazdára talált, *aki aztán bejárta vele Anglia, Amerika, India és Olaszország műgyüjtőit, utóbb Milánóba, onnan Párisba és Londonba került, hogy most egy pesti bank safejében várja sorsának további alakulását.*

Vajjon gazdára talál-e magyar földön?

Vécsey Zoltán dr.

Kisszakasz

„MARS" GYERMEKKOCSIK
megbízhatók, olcsók
ANDRÁSSY-UT 36
Párisival szemben

10 RAKTÁRBAN
100 KÉSZITŐ
1000 BÚTORA
UNIVERSAL
VII., Wesselényi-utca 8. szám.

Utlevélképek
„2 órán belül kész"
3 darab összesen 2 P
Kolb Elek fényképész, VI, Andrassy-út 39
„Párisi fotó" (A PÁRISI NAGY ÁRUHÁZ ÉPÜLETÉBEN)

Rossz Rádiód ÚJJÁ ÉLED!
KEMÉNY RÓBERT kitüntetett rádió mester
Csak SZONDY-UTCA 9. ◆ RÉSZLET CSERE
Telefon: 11-22-68

Cipőfestés
művészies — garanciával Belvárosi Cipőkellék, IV., Kecskeméti-u. 3.

Menyasszonyi kelengyék
koszorúk, fátyolok, csokrok, művirágok legszebb kivitelben, legolcsóbban
UNGÁR SÁRI VII., Rákóczi-út 14

3 szoba-hallos
modern lakás, melegvíz-fűtéssel, május 1-re
Bálvány-utca 14

Élner bútort venni érdeke
VIII. KARPFENSTEIN-U. 2/A

120 P havi kereset csekély befektetéssel, férfiak, nők részére (vidékieknek is), otthon végezhető munkával. Állandó munka garantálva. Anyagot szállítjuk, kész árut átvesszük. Kleopatra kötőüzem, Budapest, Lónyay-u. 43. Kérjen prospektust. Válaszbélyeg.

Mossunk-kifőzés nélkül
HYPO-val

Ha valamit venni vagy eladni akar, hirdessen a Kisszakaszban!

SZINHÁZJEGYEK
a legnagyobb kedvezménnyel
Stádium Jegyirodában
József-körút 5.
Telefonrendelés 140—000
144—401

Francisco de Castello

Vecsey Zoltán cikke

Gyulafehérvár hetedik székely püspöke

Kolozsvár, február 11.

Erdély egész magyarsága nagy örömmel készült fel arra a fényes szertartásra, amelynek keretében holnap, vasárnap *püspökké szentelik a kolozsvári Szent Mihály-templomban Márton Áront, a gyulafehérvári római katolikus egyházmegye hetedik székely főpásztorát.*

A római szentszék követe végzi a szertartást és szenteli az apostolok utódává Márton Áront, s bár az ünnepség fényére, pompájára árnyékot borít Róma nagy gyásza, XI. Pius halála, az erdélyi magyarok vallásfelekezeti különbség nélkül egyformán ünnepnek tekintik így is ezt a napot. Az új székely püspök főpásztori jelmondatául ezt a három szót választotta: *Non recuso laborem! Nem térek ki a munka elől!* Ő is érzi, amit az erdélyi magyarság érez, hogy *soha még olyan nagy feladatok, olyan roppant terhek nem nehezedtek az ősi püspöki szék betöltőjére, mint reá ezekben a napokban, s a főpásztori jelmondat ennek a nagy tehernek, ennek a megpróbáló feladatnak teljes tudatát és férfias vállalását hirdeti.*

Márton Áron működése elé bizalommal tekint Erdély földjén minden magyar, nemcsak azok, akik az ő püspöki fennhatósága alá tartoznak, nemcsak szorosabban vett katolikus hívei, hanem a reformátusok és az unitáriusok sokasága is, mert Erdélyben már régen tudják, hogy a keresztény egyházaknak kell összefognia azt a magyarságot, amelyet a politikában és gazdasági téren az idegen impérium szétzüllleszteni igyekszik.

Székely származású püspök eddig hat állott az erdélyi római katolikus egyházmegye élén: *Ilyés* András (1697—1712), *Mártonffy* György báró (1716—1722), *Antalffy* János báró (1724—1728), *Mártonffy* József (1799—1815), *Kovács* Miklós (1828—1852) és *Fogarassy* Mihály, akinek nevéhez a budapesti Szent István-társulat megalapítása fűződik.

És most következik Márton Áron! Jelmondatában ezt hirdeti: Non recuso laborem. És ebben a jelmondatban benne van maga Márton Áron, csíki székely eredetével, az erdélyi föld és magyar nép szeretetével, Isten szolgálatával és az Ég felé sudár fenyő módján való felemelkedésével.

Molino	természetes színű 1 méter P	-.38
Gyolcs	középszálu, strapabíró 1 méter P	-.48
Ágynemü p. vászon,	jól mosható 1 méter P	-.78
P. vászon	különleges, kelengyére 1 mtr. P	-.98
Sifon,	finom, vékonyszálu 1 mtr. P	-.68
Kelengye sifon,	márkás 1 mtr. P	1.10
Ágynemü kreton,	színes, színtartó 1 méter P	-.98
Damaszt,	selyemfényü, fehér 1 méter P	1.48
Damaszt,	selyemfényü, színes 1 méter P	1.58
Személyzeti lepedő,	természetes színü cca. 140 széles 1 méter P	-.98
Lepedő p. vászon,	cca. 140 széles, vastagszálu 1 méter P	1.48
Angin,	puha, tollálló 1 mtr P	-.68
Raye köper,	alsónadrágra 1 méter P	-.98
Kanavász,	ágyhuzatra színtartó 1 méter P	-.68
Frottir törülköző,	kézzel szőtt, színes 1 drb P	-.68
Damaszt törülköző,	1 drb P	-.88
Zsurabrosz,	tarkán szőtt, színtartó 1 drb P	1.68
Zsurabrosz,	krepp szövés, gyönyörü színekben, indantren festés 1 drb P	1.98
Zsurkészlet,	4 szalvétával, színes, 1 készlet P	4.90
Kávéskészlet,	damasztból, színes, 6 szalvétával, 1 készlet P	7.80
Étkészlet,	damasztból, 6 szalvétával, 1 készlet P	7.68
Szalvéta,	színes, 1 drb P	-.16
Szalvéta,	fehér damasztból, 1 drb P	-.68
Abrosz,	fehér damaszt, 1 drb P	3.60
Konyhatörlő,	nagyméretü 1 drb P	-.68
Női zsebkendő,	szines batisztból, óriási szin- és mintaválasztékban P	.19
Férfi zsebkendő,	kockás 1 drb P	-.25
Férfi zsebkendő,	finom szinekben, különleges 1 drb P	-.58

SZÖVETKEZETI BOLT — ÁRUHÁZ — a 40 éves HANGYA KÖTELÉKÉBEN
RÁKÓCZI ÚT 36. BORÁROS TÉR 1.
TELEFON: 18-79-99 TELEFON: 14-54-20

Négy-négyévi fegyházra ítélték a tizmilliós valutabünügy vádlottait

A haza fogalmát nem ismerő és azt ismerni sem akaró nemzetközi zsidóság jellegzetes képviselői Judás-pénzért elárulták a befogadó nemzetet, mondja a megokolás

Goldreich Jeremiás az ítélethirdetés után megszökött a tárgyalási teremből

A budapesti büntetőtörvényszék valutabírósága *Dorosy* Dezső dr. elnöklésével szombaton délelőtt folytatta a tárgyalást abban a példátlan arányú valutacsempészési bűnpörben, amelynek *tizenegy zsidó vádlottja két esztendő alatt több mint tízmillió pengő értékű pénzt és három mázsa aranyat csempészett ki az ország területéről.*

A legutóbbi tárgyaláson már elhangzottak a perbeszédek, úgyhogy szombaton csak a vádlottaknak az utolsó szó jogán való felszólalására került sor, azután a tanács ítélethozatalra vonult vissza. Féltizenkét órakor hirdette ki *Dorosy* Dezső elnök a törvényszék ítéletét, amely bűnösnek mondotta ki *Schwartz* Lajos Jenőt, *Schwartz* Arturt, *Goldreich* Izsákot, *Goldreich* Sámuelt, *Rosenberg* Dávidot, *Teitelbaum* Náthánt, *Teitelbaum* Sámuelt, *Brach* Salamont, *Friedmann* József Koppelt és *Goldreich* Jeremiást üzletszerűen üzött valutavisszaélés bűntettében s ezért *fejenként négyévi fegyházzal* sujtotta őket, *Brach* Irmát pedig 6 hónapi börtönre ítélte. *Rosenberg* Dávidra *8 ezer pengő pénzbüntetést, többi társára fejenként 6 ezer pengő pénzbüntetést szabott ki a bíróság*, de a pénzbünetéseket behajthatatlanság esetén fegyházra változtatják át.

Az ítélet rendelkező részének kihirdetése után *Dorosy* Dezső megkezdte a rendkívül terjedelmes megokolás ismertetését. Mindenekelőtt utalt arra, hogy *a vádlottak védekezése komolytalan és hazug volt.* Azt állították, hogy rokoni támogatásból élnek, tőkéjük, vagyonuk nincs. Ennek ellenére nagy családot tartanak el valamennyien, *a magyar és cseh vasutakon állandó bérletjeggyel utaztak, s bár saját vallomásuk szerint pénzük nem volt, csehországi, lengyelországi rabbikhoz jártak imádkozni és lengyelországi rabbik sírjához zarándokoltak.* Mikor a cseh hatóságok előtt kihallgatták őket, bizonyára *abban a hitben voltak, hogy a hitvány és galád cselekményeik rögzítésére, nemzetellenes tagadó és hazaáruló ténykedéseik bizonyítására szolgáló adatok soha a magyar hatóságok birtokába nem kerülnek.*

— Ez a nemzetközi bűnszövetkezet, — folytatta az elnök, — hatalmas romboló hatásában a magyar közgazdaságra rendkívül káros és nemzetárulóan bűnös tevékenységet folytatott. Az adatok szerint *hitvány anyagi haszonlesésből a nemzet gazdasági kifosztására tervszerüen megszervezett* és berendezett társaság szándéka eredménnyel járt s méreteiben minden addigit túlszárnyaló volt. *Cselekményüket a területileg megcsonkított és gazdaságilag kifosztott nemzet életének olyan időszakában követték el, amikor az ország áldozatkészségét a legfokozottabb mértékben igénybe kellett venni.* Az országból kicsempészett magyar pengőnek ilyen hallatlan tömegben a külföldi piacra való dobása pénzünk külföldi értékének rombolásával járt, a színaranynak és aranyérméknek a közgazdaság vérkeringéséből történt bűnös elvonása pedig az arany árát káros módon és veszélyes mértékben felverte.

— Sátoraljaujhelynek cseh megszállt területre áterőszakolt részét, — így szólt tovább az ítélet megoloklása, — a Lengyelországból nyugat felé vonuló *Magyarországra beszivárgott és a vádbeli cselekményekből kitetszően a nemzet és haza fogalmát nem ismerő, s azt ismerni nem is akaró nemzetközi zsidóság lepte el, amelynek jellegzetes képviselői a vádlottak.* A helyzet önként kínálkozó alkalmat nyujtott a csempészésre s a nemzetet és nemzeti gondolatot érzéseikben és cselekedeteikben egyaránt tagadó, a nemzeti érdekek hátbatámadására és rombolására hajlamos vádlottak is e határvég környékén hűzódtak meg. *A befogadó nemzet áldozatkészségét Judás-pénz ellenében elárulták s a nemzeti építő munka nélkül élő és szaporodó, a komoly foglalkozástól irtózó gengszterek a magyar gazdasági élet útonállóiként iparszerűen, nagyüzemszerüleg megindított bűnöző tevékenységre vállalkoztak.* A hazaárulás határán mozgó elvetemültségükkel a vádlottak *önmagukat vetették ki a nemzeti társadalomból s az ítéletmondás felettük már csak a haza, annak szent érdekei ellen intézett hitvány merényletüknek az államhatalom tekintélyével és a bírói meggyőződés érveivel való megállapítása.*

Az ítélet kihirdetése után a teremőr jelentette az elnöknek, hogy *Goldreich* Jeremiás, aki szabadlábon védekezett, *kiment a tárgyalóteremből és nem találják.* A vádhatóság képviselője intézkedett, hogy nézzenek körül a folyosókon az altisztek és hangosan szólítsák a vádlottat, akit azonban *nem tudtak megleln*i. Ezután indítványozta az ügyész, hogy *a törvényszék rendelje el Goldreich Jeremiás és Brach Irma letartóztatását*, mert szökésüktől tartani lehet. *A bíróság Goldreich Jeremiással szemben el is rendelte a letartóztatást, illetve a nyomozólevél kibocsátását*, Brach Irma esetében azonban mellőzte a letartóztatás foganatosítását.

Bonnet francia külügyminisztert meghivták Berlinbe

London, február 11.

Az *Evening Standard* párisi értesülése szerint *a német kormány meghívta Bonnet francia külügyminisztert, látogasson el Berlinbe, hogy Ribbentrop német külügyminiszterrel tanácskozzék az időszerű kérdésekről, így a keleteurópai helyzetről, a spanyolországi helyzetről és végül az olasz követelésekről. Coulondra* berlini francia nagykövet a mult héten adta át Bonnetnek a német kormány meghívását. Azóta *Welczek* gróf párisi német nagykövet is megismételte a meghívást, midőn szombaton délelőtt a külügyminisztériumban járt. A francia kormány most az angol kormánnyal tanácskozik erről a meghívásról.

A *Reuter*-iroda berlini levelezője szerint Ribbentrop azt üzente Coulondre nagykövet útján Párisba, hogy *Németország noha nem tekinti ugyan magát közvetlenül érintettnek a földközi-tengeri kérdésben, de azért korántsem teljesen érdektelen.*

LEIPZIGI TAVASZI VÁSÁR 1939

Kezdete: március 5 — Kezdete: március 5

60% kedvezmény a német birodalmi vasutakon

600 márka felár nélkül

Különvonat indul márc. 4-én, d. u. 3 óra 12 perckor Budapest keleti pályaudvarról

Minden felvilágositást ad a Leipzigi Vásár magyarországi kirendeltsége, Budapest, IV., Váci-u. 1/3. Bejárat: Türr István-u. 8., félemelet 4. (Telefon: 880—540) és a Leipziger Messamt, Leipzig C. 1.

Castello (de) Francesco, Italico

Budinis

67. tábla

miniszter 1903 évi május hó 14-én
kir. adóhivatalhoz intézett rende-

a zólyomi vár adótartozásának ki-
enkilencz (1679) korona 62 fillért
hivatalos nyugtatványára elszámolás
ki és a vallás- és közokt. miniszt.
on el.-

Castello (de) Francesco,

Italico

milanói miniátor

XV. 4.

1) Kálmáncsehi breviarium

2) az Enyingi Török Galad-címere

ivód

Budinis

153. l.

Gyula
Bizottsága Elnök urnak

Budapest

a alászatos Kérelemel
ságos Műemléki Bizott=
ur elé miudán alul=
lizenegy évig (11 évig), a
om helyreállitásoknál
segés alkalmazva voltam
met evel a Bizonyitványával
e, és pedik a követkerő munkánál,

Castello (de) Francesco,

Italico

miniator

Budinis

56-57, 153.l

oei-
sük
is-
gad-
zait
mai
őre esik
pok,
an
ori
t
gyü-
mp-
t
is-
észe
na-
plom-

Castello, Francesco da, olasz miniature festő a XV. században Milanoban. 1465-ben Kalmanczai Domokos székesfehérvári prépost részére egy igen díszes kiállítású breviariumot készített, amely jelenleg a lambachi benedekrendiek könyvtárának tulajdona.

Arch. Ért. II. 260, 276. l. — *Ilg, Albert:* Kunstgeschichtliche Charakterbilder aus Österreich-Ungarn. Wien, 1893. 137. l. — *Magyar Sion.* 1869. 127. l. — *Nagy Iván:* Magyarországi képzőművészek. *Századok.* 1874. 34. l. — *Pauer János:* Történelmi fejtegetés e kérdés fölött: Mi volt Domokos fejérvári prépost családi neve? Székesfehérvár, 1870.

Castello Francesco do-
olaz miniature festő
L. Kendrey-Kentiványi
300. l.

Minta-nyomtatvány iskolai használatra.

Nr.____v.____Fol.____ _____

Rechnung für _____

Beanstandungen finden nur innerhalb 14 Tag

Ich sandte Ihnen auf Ihre Bes

für Ihre Rechnung und Gefah

– Kastello, Francisci
Ithallico de
Mediolano, Opus
Kálmáncsehi Domonkos
imádságos könyvt.
1474 v. 1487?
A lambachi bencés
kolostor tulajd.
Egy lapja refor.
Magyar Művészet
1930. 385. l.

Franciscus de Kastello

Ithalico de Mediolano

Budán minált

Corvin-Codexben.

Luk Mátyás

II. 230. l.

Kastello, Ithalico de Mediolano, Franciscus de

Ajnáczkó

708

Castello Ithalico,

Franciscus de

wód

z Hekler Ung

88. l.

balra, kerek medaillonban. Tejen kalap van sze-
t, bajuszt és szakált hord. Ingének gallérja csipkés
aú szmiert látunk nyilt koronával s a vállaira vetett lán-
viseli. Felirata balra négy sorban:

c9

retnek 6.8:6.8 Cm.

445.

Franciscus de Castello
Ithalico de Mediolano

miniator

Franciscus alatt vecendő be.

irod

Balogh Iolán dr: A madocsai apát, „a királyi könyvek miniatora" Henszlmann
Lapok. 1927. 5. sz.

St. Margarethe und St. Catherine. — 1878, 1879: III. 71. *Sienai iskola,* XV. század vége: Sz. Margit, sz. Katalin. — 1881: 26. *Umbria,* XV. század vége: Szt. Margit és szt. Katalin. — 1888: I. 41. *Umbriai festő* a XV. század végéről: Szent Margit és alexandriai szent Katalin. — 1896, 1897: I. 41. *Umbriai festő* a XV. század végéről: Szent Margit és szent Katalin. — 1897: I. 41. *Umbrischer Maler,* Ende des XV. Jahrh.: Die Heiligen Margarethe und Katharina. — 1898: I. 41. *École ombrienne,* fin du XV. siècle: Sainte Marguerite et sainte Catherine. — 1901, 1904: I. 41. *Umbriai festő* a XV. század végéről: Szent Margit és szent Katalin.

Castello Ithalico
de Mediolano,
Franciscus de
irod
Bal XV-XVI, nuño
II. 581. l.

Castello, Franciscus
de — Ithalico de
Mediolano

Laid

Balogh Milano
27.1.

TANTA

Keresk s

19 32 - 33

Törv

Francesco di Castello di

Mediolano

1480

Courtesy

Római ezüstéremek VI. 130.

~~10.~~ Castello (Kastello)
Ithallico de Medio-
lano, Francisco

lásd
=
Francisco de
Kastello (Castello)
Ithalico de Me-
diolano alatt is.

Thieme-Becker
ciumavát kell
elfogadni!

Castello, Francisco de

Az 1450-ben készült világhírű Kálmáncsehi kodex, amelyet most visszamentettek a magyar muzeumkincsek közé.

Magyar Nemzet Képes mell. 1939 febr. 26.

gköszöni az orsz. m. iparegyesületnek
lléri által felajánlott támogatást és azt,
gy közegét a társulat rendelkezésére bo-
tja, mely mint hetilap az iparos világ-
való kiterjedt összeköttetésénél fogva
onyára a társulat saját közlönyét kiegé-
ve, annak céljait hathatósan előmozdítja.
közös ügynek kétségtelenül csak hasz-
a fog szolgálni, ha a két egyesületnek
őben többször lesz alkalma, hogy váll-
ve működjenek a hazai művészi ipar
ekében.

Titkár fölolvassa az 1896. évi számadá-
megvizsgálására a múlt közgyűlés által
üldött számvizsgálók jelentését. A köz-
ilés a jelentést tudomásul veszi és ennek
pján megadja a választmánynak és a
madástevőknek a fölmentést.

Titkár fölolvassa az 1897. évi költség-
irányzatot. A közgyűlés az előirányzatot
ybenhagyja és az 1897. évi számadások
gvizsgálására egyhangulag megválasztja
ike Gyula és Hoffman Alfréd társulati
okat. Erre az elnök felhivja a közgyűlést,
gy a megüresedett választmányi tagsági
ekre eitse meg a választást. A szavaza-

Castello, Francisco de

A Kálmáncsehi-kódex a Nemzeti Muzeumé lesz

Szombaton a Nemzeti Múzeum könyvtártermében *Hoffmann* Edit dr. múzeumigazgató előadást tartott a híres Kálmáncsehi breviáriumról, amely tudvalevően *egyik legszebb példánya a régi magyar kéziratoknak.* Az előadásnak az adott időszerűséget, hogy a nagyértékű magyar kódexet, amelyet azelőtt a lambacki bencések őriztek s aztán egy francia régésznek, *Raupe*-nek a birtokába került, *a magyar állam megvásárolta a Nemzeti Múzeum részére.* A tárgyalások folynak, Raupe százezer pengőt kért a kéziratért, amit természetesen a múzeum sokal és valószínűleg ehhez a túlzott árhoz a francia tulajdonos sem fog ragaszkodni. A pazar pompájú kézirat jelenleg letétben a Nemzeti Múzeum birtokában van, ahol is szombaton meghivott közönségnek mutatták be Hoffmann Edit előadásában. A kódexet Mátyás király korának egyik neves művésze rajzolta, illetve festette, névszerint *Franciscus de Castello Italiano de Medoliano*, aki a nevezetes budai műhely egyik vezető művésze volt.

Ny. Magyarország 1939 febr. 26.

merésről, a miben része volt, a legutóbbi napokban megjelent milléniumi emlékkönyvünk részletesen beszámol.

Ebből az okból ezúttal csak annak a kiemelésére szorítkozunk, hogy társulatunk a majdnem közvetlenül egymásután rendezett két nagyobb szabású kiállításával nyilvánvalóan messze kiható szolgálatot tett a magyar iparművészetnek.

Ezeknek a kiállításoknak a sikerei, az azokból levont tanulságok, továbbá a mindinkább örvendetesen megszilárduló bizalom, melylyel úgy a magas kormány s a székes-főváros képviselete, valamint a közönség és az iparosság a társulatot részesíti, lehetővé tették, hogy munkakörünket több irányban kiszélesítsük.

Kifejezést talál ez a jelen év költségelőirányzatában, mit a múlt évi elszámolással együtt jóváhagyás végett a t. közgyűlés elé terjeszteni bátrak vagyunk.

A bemutatott „Nyereség- és Veszteség számla“ alapján örömmel konstatáljuk azt,

Castello, Francisco

da

miniatur

Budán

attendo

Franciscus de

Castello Italico

de Mediolano

alá !

Castello Ithallico

Francesco de
miniator

Cásd

Berkovits-Ezirat

Maître (Le) des
Codices du Erdödy
Bakócz cim
alatt

Castello, Francesco de

miniator

l.

Balogh Erdélyi 20

132,315. l.

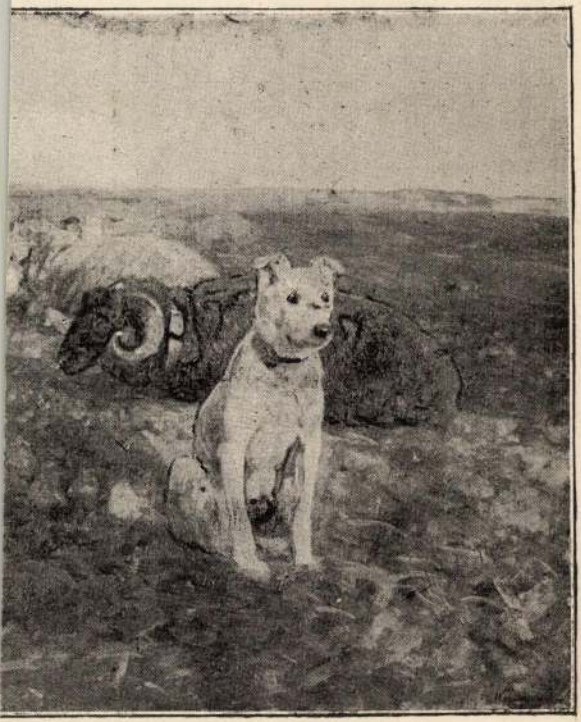

ICH. Az első napsugarak.

Castello Ithallico
de Mediolano,
Franciscus

láisd

Kastello alatt

onnan átvettan
ide a
cédulákat

ESRC
Economic and Social Research Council

10. szám 1939 március 5

KÉPES VASÁRNAP

REFORM VAGY TOVÁBBFEJLESZTÉS?

Gróf *Teleki Pál* miniszterelnök beköszöntő beszédében az alkotmányról szólva kijelentette, hogy reformról nem lehet szó, legfeljebb továbbfejlesztésről. Mélyértelmüek a miniszterelnöknek ezek a szavai és sokkal nagyobb jelentőségüek, mint első hallásra gondolnánk. Lássuk, mit jelent a nemzetek életében a a reform és mit jelent a továbbfejlesztés? Mert a kettő között lényeges különbség van.

A világ első s legtökéletesebbnek tartott alkotmánya az angol. Az angol nemzetnek méltán büszkesége az alkotmány, amely mellett rendületlenül kitart s amint az elmult két évtized folyamán láttuk, minden problémáját meg tudta oldani, anélkül, hogy az ősi alkotmány szellemén egy szemernyit is változtatott volna. Az angol alkotmány hosszu, sok évszázados szerves fejlődés eredménye; tökéletes biológiai képződmény. Teljes összhangban van a nemzet jellemével és lelkületével. Ez a magyarázata annak, hogy ennek az alkotmánynak és a vele kapcsolatos ősi intézményeknek keretében olyan csodásan ki tudta fejteni az angol nemzet összes képességeit s minden idők legnagyobb birodalmát meg tudta szervezni. Az angol nemzet időnként nem reformálta, hanem továbbfejlesztette alkotmányát. Sohasem szenvedett reformmániában; a módositás, javitás csak annyi volt, amennyit az uj szükségletek parancsolóan megköveteltek. A XVII. században, amikor meg kellett küzdeni az abszolutizmusra törekvő királysággal, ujból összefoglalták a nagy küzdelem tanulságait s igy jött létre a korszakos jelentőségü Jogtörvény (Bill of Rigths) 1690-ben.

Hogyan kell módositani s miképpen kell intézményeket megváltoztatni, ezt elmondja *Macaulay*, a nagy történetiró, az angol parlamentárizmusról szóló fejtegetéseiben. „Sohasem kell a szimmetriával törődni és sokat kell törődni a haszonnal; a szabálytalanságot nem kell kiküszöbölni azért, mert szabálytalanság; csak akkor kell ujitani, ha már a baj érezhető, de akkor olyan alaposan, hogy a baj megszünjék; a tétel felállitása sohase legyen tágabbkörü, mint az egyes eset, amiről szó van. Ime ezek azok a szabályok, amelyek János király kora óta 250 parlamentünk tanácskozásaiban irányadók voltak." Macaulay szavai rendkivül fontosak, meg kellene szivlelni minden nemzetnek. Azt jelentik, hogy az alapvető intézményeket, amelyen egy nemzetnek egész léte felépült, nem szabad máról holnapra felforgatni, hanem továbbfejleszteni, javitani kell őket, de egy lépéssel sem tovább annál a mértéknél, amelyet az uj szükségletek megkövetelnek. Az angolok ezt tették. A továbbfejlesztésben óvatosan haladtak előre. Amikor a népmüveltség szélesebbkörü lett a XIX. században, lassanként kiterjesztették a választói jogosultságot. A választójog kiterjesztése 1832-ben kezdődött és csak a világháboru után fejeződött be, tehát csaknem száz esztendeig tartott. Az angolokat a legrosszabb akarat sem vádolhatja elhamarkodottsággal. Amit ők maguk reformnak neveznek, nem reform volt a valóságban — hiszen a lényeg semmit sem változott —, hanem egy meglévő és bevált intézménynek a továbbfejlesztése.

Az angol alkotmányhoz a mi alkotmányunk hasonlit legjobban. A magyar alkotmány ugyanugy a régi, rendi alkotmányból bontakozott ki, mint az angol. Hosszu, sokszázados fejlődésnek az eredménye. Igen nagy tévedés volna a 48-iki, ugynevezett reformokat nagy forradalmi ujitásoknak nevezni. Forradalmi ujitások voltak-e a 48-iki országgyülés reformjai — ennek a kérdésnek eldöntésére senki sem hivatottabb, mint maga Kossuth Lajos, az uj Magyarország vezére és megteremtője.

Kossuth Lajos a forradalminak tartott ujitásokat ugy fogta fel, mint az ősi alkotmány korszerü továbbfejlesztését. „Az ország alkotmányának épületét — irja ő maga — a kiváltságosok homoktalajáról a demokrácia rendithetetlen sziklatalajára helyeztük át. *A karok és rendek országgyülését a népképviselet alapján parlamentté* fejlesztettük és a megbecsülhetetlen megyei intézményt is, s vele az önkormányzati szervezetet a népképviseleti elv alkalmazása által a közszabadsággal összhangzásba hozni elhatároztuk."

Azok, kik ma a magyar parlamentárizmust egypártrendszerrel vagy a szindikalista testületi rendszerrel szeretnék helyettesiteni, a 48-ra is hivatkoznak, mint a radikális ujitások és a forradalom korára. De ez tévedés. „...ha feladatunknak tüztük ki a törvényes eszközökkeli békés haladást — irja Kossuth —, ugy gondjaink legfőbbike közé kell számitanunk: hogy közállományunk átalakitásában a lehetségig kevés érdeket sértsünk s magányjogi viszonyaiban, ha csak lehet, senkinek törvény által költött, törvénybe vetett bizalmát meg ne hiusitsuk... A reform szelid szelleme oldani törekszik a csomót — mondja tovább Kossuth —, mig a forradalom macedóniai Sándorként kettévágja. Ez multat sem ismer, hátra nem néz...; amaz nem ignorálja azt, ami van; kapcsot készit a tegnap és a holnap között." Kossuth saját szavaiból az tünik ki, hogy a 48-iki alkotmányreform nem reform volt a valóságban, hanem józan, bölcs továbbfejlesztés. Kossuth tiltakozott az ellen a feltevés ellen, hogy a 48-iki törvényalkotásra a februári francia forradalom hatással lett volna.

Semmi sem veszedelmesebb egy országra nézve, mint a nagy reformok után való vágyakozás. A történet igen sok szomoru példát mutat fel. A francia, a nagytehetségü és ragyogó multu kulturnép, közel egy évszázados bizonytalansággal és belső zavarral fizette meg a XVIII. század nagy forradalmát. És valóban csak a XX. században lehet megszilárdultnak tekinteni a köztársaságot. A legelijesztőbb példa Spanyolország. 1812-ben a spanyol forradalmárok megalkották a világhirü cortez-alkotmányt. Mint elgondolás nagyszerü volt. De nem gyökerezett a spanyol történetben, sem a spanyol nemzet lelkületében. Az eredményt látjuk, az ország azóta egyik katasztrófából a másikba zuhan s harmadik esztendeje dul a véres, áláz testvérharc. Idézhetnénk a szörnyü orosz példát is.

A magyar alkotmány a magyar nemzet egyetlen helyes és lehetséges életformája. Nemzeti létünk ehhez van kötve; ha idegen intézményeket utánozunk, feladtuk az ezeréves nemzeti és állami lét természetes alapjait is. A józan ész, a nagy történeti tanulságok, a magyar történet szelleme támasztják alá gróf Teleki Pál miniszterelnök elől idézett kijelentését.

Balla Antal.

A SZERELEM TOVÁBB ÉL

IRTA: FOTHY JÁNOS

... Egyszóval ti azt mondjátok — szólalt meg hosszu csend után egy ur a társaságból —, ti azt mondjátok, hogy lehetséges olyan szerelem, amely elkisér a sirig, sőt esetleg a siron tul is. Jó, nem vitatkozom, bár én még nem találkoztam ilyen szerelemmel és, ha jól emlekszem, ti sem hoztatok föl bizonyságul semmi mást, mint amit az ember már ugyis az unalomig ismer poéták, regényirók és egyéb fantaszták irka-firkáiból. De nincs köztetek egy sem, aki magáról elmondhatta volna, hogy az ő életét is egy ilyen örök, sirig tartó érzés tölti ki, mint valami regényhősét. Hát most bámuljatok. Itt vagyok én és én fogom bizonyitani a ti igazatokat, amelyben, mondom, nem hiszek. Mert ha van valaki, aki mindezeken innen és tul, mégis hisz az örök szerelemben, az én vagyok. Persze, ez a szerelem más, mint az, amelyről ti beszéltetek. Én azt mondom: van örök szerelem, de örök csak az a szerelem lehet, amely nem él tovább egy pillanatnál ...

... Igen, szinte várom, hogy azt mondjátok erre: paradoxon. Pedig nem az, majd meggyőződtök róla, ha meghalgattok. Hát figyeljetek ide, nem lesz hosszu, amit elmesélek.

A tiroli alpesek közt utaztam vagy tiz éve, az olasz front felé. Szabadságról mentem vissza a harctérre, hallatlan undorral eltelve az iránt a léha, vagy legjobb esetben álszenteskedő élet iránt, amelyet itthon tapasztaltam, mialatt a harctereken emberek gyilkolják egymást. Beismerem, hogy ennek az undornak egyik oka az is volt, hogy akkori nagy, és mint ahogy ti mondanátok, „végzetes" szerelmemet alaposan megcsufolva találtam hazatérésemkor. Önagysága ugyanis kissé megfeledkezett a harctérre irott leveleiben olyan meginditóan hangoztatott hűségről, mégpedig — képzeljétek — egy sikkes autóstiszt kedvéért, aki hősiesen küzdött életéért a hadügyminisztérium és hadseregfőparancsnokság közt elterülő fölöttébb veszélyes fronton. De ez nem fontos.

Kis gyerek és nagy kabát.

Elég az hozzá, hogy a tiroli hegyek közt utaztam a harctér felé. Egyedül voltam a tiszti kocsi másodosztályu fülkéjében, az elsőosztályuban egy tábornok utazott az adjutánsával. Innsbruckban kiszálltam és a vasuti vendéglőben megittam egy csésze borzalmas teát. Pár perccel a vonat indulása előtt visszatérek a fülkémbe és ekkor az ablak melletti ülésen nyugodtan olvasgatva, megpillantok egy csinos, szőke, fiatal leányt, az önkéntes ápolónők egyszerü egyenruhájában. Mikor belépek, föltekint a könyvből. Összeütöm a sarkantyumat, ő biccent a fejével és továbbolvas. Nem részletezem, hogyan ismerkedtünk meg. Uton mindig könnyü az ismerkedés férfi és nő között, hát még ha mind a kettő *katona* voltaképpen, az egyik a harcvonalban, a másik a front mögött, valamelyik kórházban. De ezt a fiatal nőt nem annyira az ápolónői egyenruha tette katonává, hanem inkább az, hogy egész lénye csupa nagyszerü öntudatosság, erő és nyiltság volt. Beszélgettünk, szinte szünet nélkül. Mire bealkonyodott és a fülke apró villamos lámpásai kigyultak, bennem már lobogva égett a szerelem, mint ahogy a ti poétáitok mondanák. Ő kedves és közvetlen volt, de ebben sok volt a tartózkodó hüvösség is. Olyan volt, mint az a fűszeresen és édesen hűs nyáresti szél, amely beáramlott a fülke nyitott ablakán. A hold zöldezüst ködében derengő alpesi tájak fölött csattogott el a vonatunk. Havas ormok, fenyőkoszorus sziklák pillantottak be az ablakon és kapták el fejüket, ahogy a vonat zugva és zakatolva továbbrohant. Meredek viaduktokon csattogtunk tova, a párás völgyekből alattunk, felzugott a hegyi folyók zuhogó esése, völgyekbe futottunk és a meredélyeken fehéren kigyózott tova a szerpentinut, amelyet éppen elhagytunk. Szendergő kis falvak maradtak el mögöttünk, hegyes templomtornyok, kődarabokkal beszórt tetejü játékházak és a vonatablakok mentén vörös szikracsóva huzott tova az éjszakában. Kinéztünk a felmerülő és eltünő tájakra, lámpavilágos falvakra.

— Itt lakhatik a béke — mondta egyszerre, mintegy magának a leány. És sóhajtott.

— Itt is háboru van — mondtam én.

— Nem a külső békére gondoltam, hanem arra, amely itt van belül.

A szivére mutatott és keserüen mosolygott.

— Miért beszél igy? — szóltam, kissé indulatosan — nem lehet igy joga beszélni. Szép, fiatal és — nő. Mi bánata lehet magának?

Csodálkozva nézett rám, aztán halkan mondta:

— Bánatom? Nincs. Azaz, hogy most már tul vagyok rajta. De volt.

Rekedten és nyersen, kissé csufolódva ismételtem meg:

— Ugyan mi bánata lehet magának?

Még mindig rám nézett, nyiltan, tisztán és minden szomoruság nélkül, de valami olyan kimondhatatlan nyugalommal, amely több volt minden fájdalomnál, mondta:

— A vőlegényem halt meg. Elesett a háboru első hónapjaiban.

Megindultan néztem rá.

— És azóta boldogtalan? — kérdeztem gyengédre változott hangon.

— Nem, most már nem vagyok boldogtalan. Csak éppen... — vállat vont, eltünődött — csak éppen boldog sem vagyok. Még az is sok, hogy ezt elértem.

Hallgattunk.

Éjszaka lett és a vonat rohant velünk tovább. A kerekek egyhangu ütemén visszafelé pergett az életünk filmje: mindkettő az elveszett boldogság napfényes képeit bontogatta. Aztán — már nem is emlékszem tisztán, hogy történt. A vonat megállt egy kis állomáson. Apró falucska szendergett mögötte a holdfényben, nyugodalmas kis házak kusztak föl a hegyek lejtőjén. A tisztiszolgám belépett a fülkébe és jelentette, hogy valami katonavonatot kell itt bevárnunk, eltarthat reggelig is, amig tovább megyünk.

— Nem szállnánk ki? — kérdeztem a leánytól, aki elmerülten, szinte megbüvölve és finom, sápadt arcán valami kimondhatatlan szomjusággal nézte a holdfényben alvó, békességes kis falut.

— Itt élni! — mondta sóhajtva —, itt élni! — és már nyakába is keritette szürke ápolónői gallérját.

Kiszálltunk. Hallgatva mentünk egymásmellett a falu felé. Havasok fenyőizü lehellete verődött hozzánk. Belekaroltam — engedte. Nem tudom meddig mentünk igy, hallgatva, egymáshoz simulva, csak azt tudom, hogy már jóval tul jártunk a falun, hüvös, éjbemerült erdőkön, álmodva nyujtózó hegyi tisztásokon tul. És azt is tudom, hogy egész idő alatt nem szólalt meg sem ő, sem én. Elfáradtunk. A holdezüstös tisztáson, a végtelen csendességben, a szikrázva remegő csillagok alatt leteritettem bő köpenyemet a harmatos fűre.

Minek mondjam tovább? Mikor fölébredtem, hajnali kolompszó verődött fülemhez, a nap már hüvös fehér aranyban emelkedett a hegyek mögött. Egy pillanat alatt felmerült bennem az elmult éjszaka emléke. De mellettem nem volt senki. Egyedül feküdtem ott köpenyemen, melynek egyik szárnya puhán, melegen, gondosan körém volt csavarva. Fölugrottam. Férfi vagyok, katona voltam akkor és első érzésem csak a rémület volt, hogy tán már el is mulasztottam a vonatom indulását. Körülnéztem, sehol senki nem volt a közelben. Kiáltani akartam és ekkor jutott eszembe, hogy még a nevét sem tudom a szőke leánynak. Rohanni kezdtem, vágtatni, száguldani és kifulladva, kalimpáló szivvel érkeztem meg az állomásra. A tiszti szolgám ott horkolt a kis váróteremben, málhámra dőlve. Fölráztam: hol a vonat? Álmosan felelte, hogy már egy jó órája elment.

— És a kisasszony? — kiáltottam türelmetlenül.

— A kisasszony elment a vonattal — mondta a legény —, ezt a levelet adta, hogy adjam át a főhadnagy urnak.

Idegesen téptem fel a boritékot. Benne aranyszélü, apró jegyzőkönyvből kitépett lap, ezzel a pár szóval: *Örökre a magáé*... És semmi több.

Akkor bosszantott és idegességemben szinte fölháboritott ez a pár szó. És azt, ahogy nesztelenül, mint a tündérek, vagy álmok, eltávozott, eltünt, elfoszlott előlem — póznak éreztem. De nemsokára már szépen, nemesen, halkan és előkelően, ugy tért vissza emléke belém, mint amilyen rejtelmes, csöndes és álomszerü lény volt valóban ez a szőke leány, akinek még a nevét sem tudtam. És akinek emlékét, mint egy illatét, oly testetlenül, még ma is fájdalmas és boldog szerelemmel hordozom. Mert igen: ez az a szerelem, amely örök és sirig is elkisér, anélkül, hogy bájából és frisseségéből valamit is veszitene a muló idővel. Ez az a szerelem, amelynek, ha nem is volt meg az a mámoritó crescendója, amely a születő és növekvő szerelmet oly csodálatossá teszi, de viszont itt az a fájdalmas decrescendo is elmarad, amelynek minden szerelemben, még a legmélyebben is, okvetlenül el kell következnie. „Quand l'amour meurt...“ Amikor lassan, fokonként hül ki bennünk a tűz, mely mindnyájunkban egyforma hévvel ég a szerelem születésén, mikor napról napra meghal bennünk egy-egy gesztus, egy-egy szó, mely valaha ugy hozzátartozott a szerelmünkhöz, mint hegedü hurjához a dallam. Mikor idegesitővé, bosszantóvá és unottá válik számunkra egy-egy mozdulat, egy-egy hang, mely valaha forrón és édesen megborzongatta a szivünket. Mikor... vagy mikor bekövetkezik az, ami még ezeknél is és a kinos, fájdalmas szakitásnál is rosszabb, a hazugságokkal balzsamozott, rezignált és langyos megszokottság.

Mondjátok azt, hogy amiről beszéltem, az nem szerelem, csak kaland. És hogy ilyen kalandja minden férfiembernek akad vagy egyszer az életében. De akkor én meg azt mondom, hogy a kaland, az *ilyen* kaland, *ez* a kaland, több, mint minden szerelem. Egyszer izlelt édesség emléke, illaté, dalé, mely megszakadt, könyvé, melyet kiejtettünk kezünkből a legszebb soránál, hogy álmodva és vágyakozva merengjünk utána egy életen át...

A Magyar Nemzeti Muzeumnak felajánlották a Kálmáncsehi-kódexet, a magyar könyvdiszitő művészet egyik remek alkotását. A kódex Kálmáncsehi Domokos székesfehérvári prépost részére készült breviárium. Mátyás király budai könyvdiszitő műhelyéből származik, a műhely létezésének egyik legékesebb bizonyitéka, — Franciscus mester műve. A legutóbbi tulajdonostól a lambachi kolostortól egy párisi antikvárius vette meg és a Nemzeti Muzeumnak ajánlotta fel. — Kálmáncsehi Domokosról, a kódex tulajdonosáról tudjuk, hogy 1460 körül született, Mátyás király kedves embere volt, székesfehérvári prépost, később erdélyi püspök lett. Mátyás halálakor ő mondta a gyászmisét. Élete végén kalocsai érsek lett, de a megerősités előtt, valószinüleg 1510 körül, meghalt.

Marokkói lövészek Saint Cloud főutcáján.

A FRANCIA GYARMATI HADSEREG

Idehaza nálunk a nagyközönség vajmi keveset tud erről a tárgykörről. Még azok is, akik megjárták Párist, ezer más dologgal törődtek odakint, ezernyi uj benyomás zuhogott rájuk s ezek között rendszerint semmi hely sem maradt a „gyarmati hadsereg" számára.

Jómagam is csak hosszabb kinttartózkodás után kezdtem ráébredni, hogy ez a könyvszagu tétel: Franciaország egyuttal gyarmatbirodalom, némi fogható jelét adja fennállásának a valóságban is. Egyik „Quatorze Juillet"-kor, a délelőtti hadsereg-szemlén, szem- és fültanuja voltam, milyen kitörő lelkesedéssel ünnepelte a Champs Elysées két oldalán, a jól megtermett köztársasági gárdisták sorfala mögött szorongó párisi nép az elügető, hófehér dzseballás, marcona arab lovasezredet, amelynek élén, rekedt kürtök rikoltozása közben, két Góliát vitte a Próféta félholdas, zöld zászlaja mellett a francia trikolórt is. Ez a számomra kissé váratlan jelvény-társitás elérzékenyitette a párisi kövér házmesternőket és kecskeszakállas kistőkéseket. Egymásra pillantottak és meghatottan mormolták: *„Ah, vous savez, les colonies!"*... („Oh, tudja, a gyarmatok!")

*

Lassanként mind gyakrabban találkoztam odakint a gyarmatokkal. Nem is szólva a válogatott kuliináris gyönyörökről, a pompás gyarmati vendéglőkről és izgató gyarmati fogásokról, a különböző „Expositions"-ok gyarmati pavillonjairól, ott is beléjük botlottam, ahol ezt a legkevésbé vártam volna. Egyszer Versaillesba menet, Saint Cloud főutcáján, tanuja voltam, hogyan vonult el a jellegzetes francia kisváros egyemeletes, zsalugáteres házai között egy *marokkói lövészszázad.* A nyilván gyakorlatról visszatérő, fekete legények verejtékezve lépegettek, vállukon nem éppen előirásosan himbált a lazára engedett szijon a puska, némelyikük hátratolta kobakján szürkészöld turbánját s piszkos zsebkendővel törölgette a homlokáról patakzó verejtéket.

Amikor egy nyári szabadságomon a savoyai Alpokban barangoltam, Chamonix felett legnagyobb meglepetésemre egy *marokkói szpahiezred* táborhelyére vetődtem: a legelésző tehénkék között katonai sátrak fehérlettek és a hegyi menedékházból magas nyeregkápás, hosszu burnuszos, kávébarna lovasok jöttek felém a köves hegyiuton.

Láttam szenegáli csapatok behajózását a marseillei „Vieux Port"-ban és meghivtak a marokkói szultán tiszteletére rendezett fontainebleaui lovasünnepélyre, amelynek végén az eszeveszett vágtában elporzó gyarmati „kentaurok" sortüzet adtak a levegőbe. De mindennél mélyebb benyomást tett rám az a *gyarmati leckeóra,* amelyet látogatói minőségemben végighallgathattam az egyik párisi gimnáziumban. A francia gyerekek csillogó szemmel mesélték el a tanár kérdéseire, hogyan alapitotta meg *Brazza* az Egyenlitői Francia-Afrikát, hogyan haltak hősi halált *Tonkin* első francia hóditói, hogyan „pacifikálta" Marokkót *Lyautey,* mit csinált Távol-Keleten és Sziriában *Doumer, Mangin, Gouraud, Weygand* . . . Külföldön általában azt tartják, hogy a franciák ellenségei a földrajznak. Nos, ezek a párisi nebulók *könyv nélkül tudtak mindent, ami az „ő" gyarmataikra vonatkozik;* olyan hősökről beszéltek, olyan hadi és béke-

Franciscus de Kastello

ithalico de Mediolano

ród

Arch. Ert. 1870. 279. l.

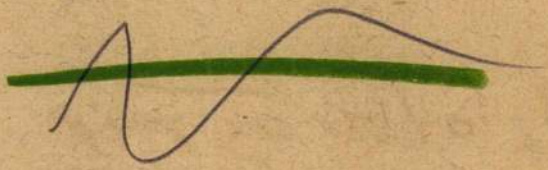

[Franciscus de Kastello Ithalico]

Hoffmann Edith dr. [ ]

de Mediolano és nerepe a budai könyvkötőmühelyben.

MAGYAR MUVESZET

1933. 42.

dupl

TAVASZ

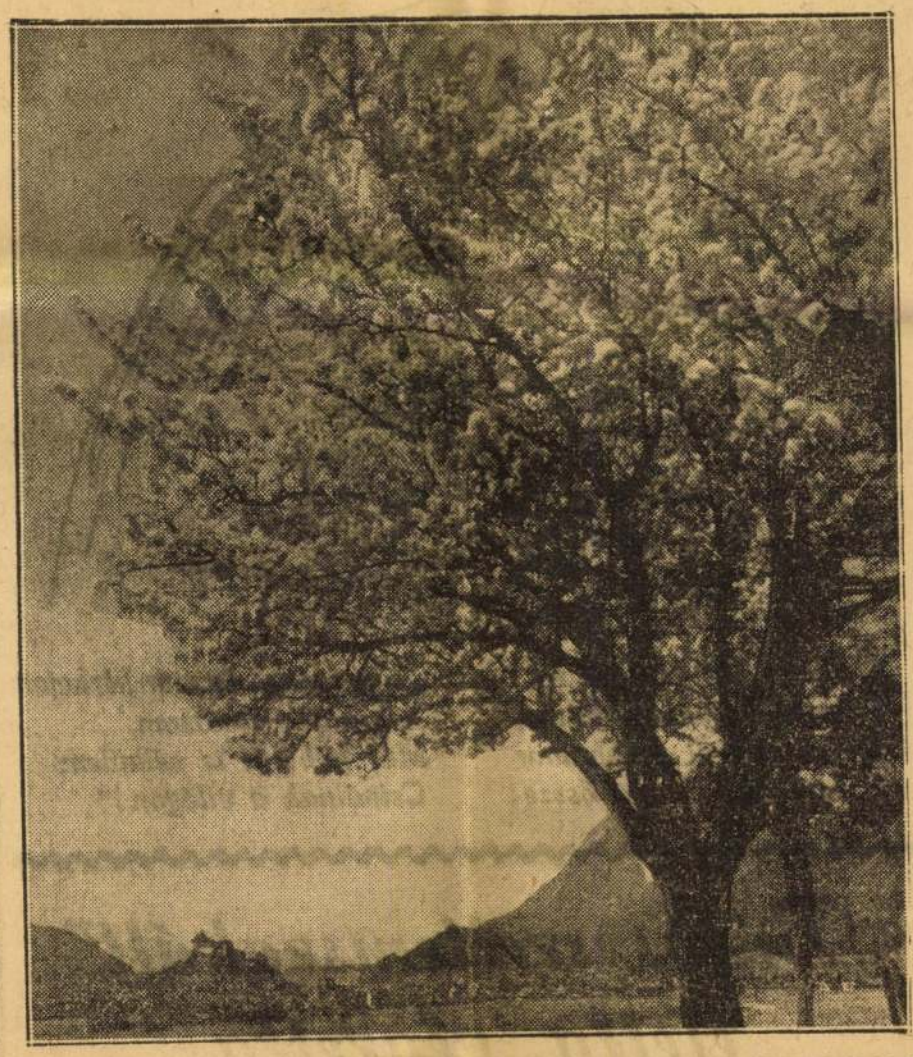

LEHUNYT SZEMEK

A főváros statisztikai hivatalának legújabb kiadványában elgondolkozásra késztető számokat találunk Budapest gazdasági életéről. A legjobban megragadja figyelmünket az az adat, amely azt mutatja, hogy csak tavaly óta is milyen nagy mértékben szaporodott meg Budapesten az üres üzlethelyiségek száma és ugyancsak hasonlóan szomorú számadat az is, amely arról szól, hogy milyen feltűnően sok az olyen műhely, amelyben a munka zaját az enyészet csendje váltotta fel. Tulajdonképpen nem is kell átböngésznünk a statisztikai kiadvány számoszlopait: elég, ha végigmegyünk a főváros utcáin. A szemünk lépten-nyomon megakad egy-egy üres üzlethelyiségen, melyeken ott lóg a tábla, hogy kiadó. Olyanok ezek, mint a lehunyt szemek, vakok, élettelenek. Budapest legforgalmasabb útvonalain tűnnek fel egyre sűrűbben az üres üzlethelyiségek, olyan helyeken, ahol valamikor valóságos versenyfutás folyt néhány négyzetméternyi elárusítóhelyért. Azelőtt valóságos hitbizomány volt egy-egy jóforgalmú helyen lévő üzlethelyiség, amely átszállott apáról fiúra, most pedig a kutyának sem kell. Nem jelent életet, nem jelent megélhetést, nem jelent munkát, célt, örömet, biztos egzisztenciát. Ugyanígy vagyunk az iparengedélyekkel: sokkal többet adtak vissza a tulajdonosaik, mint amennyit kértek Budapest illetékes hatóságaitól. Mi ez? Miért kell ennek így lenni? Egy-egy üres bolthelyiség nem csupán egyetlen egy egzisztenciát jelent, nem csupán egy embernek az életét, hanem ehhez hozzátartozik a kiszolgálószemélyzet, a boltiszolga, az ügynök, hozzátartozik, vele szerves kapcsolatban van még a levélhordó is, aki pedig az államtól kapja a fizetését és nem a kereskedőtől. A lehunyt szemek üresek, halottak, de mégis sokat lehet kiolvasni belőlük.

(n. a.)

— **Tíz százalékkal csökkent a fővárosi húsiparosok száma az elmult évben.** A Budapesti Mészárosok és Hentesek Ipartestülete vasárnap délelőtt rendkívüli közgyűlést tart *Koch* Gyula elnöklete alatt. A közgyűlés a húsiparosok súlyos gazdasági helyzetével foglalkozik. Rámutatnak arra, hogy a fővárosi lakosság fogyasztóképességének csökkenésén kívül a közüzemek elbirhatatlan versenye az oka az önálló és súlyos adóterhekkel küzdő húsiparosság súlyos gazdasági helyzetének. A Községi Élelmiszerüzem forgalma egy év alatt 28 százalékkal emelkedett, ugyanakkor, amikor az önálló fővárosi húsiparosok száma 123-mal, azaz 10 százalékkal csökkent az elmult esztendőben. Határozni fognak az egyesült Hentes és Mészáros Ipartestület új közös székházáról.

— **Bukarestben tilos a koldulás.** A román főváros tanácsa rendeletet adott ki, amelynek értelmében a román főváros egész területén tilos a koldulás.

— **Üstökös a láthatáron.** Oslóban Hassel professzor egészen szokatlan fényességű s megjelenési körülményeiben a nevezetes Halley-üstököshöz hasonló égitestet fedezett fel. Az új üstököst Budapesten is észlelték és több felvételt is készítettek róla.

— **Cukrász-kirakatverseny az Anyák Napján.** Az iskolák, mint minden évben, idén is május második vasárnapján, *május 14-én tartják az „Anyák Napját"*, de ezt megelőzően a tanerők a nap jelentőségéről világosítják fel a kicsinyeket. A régi tradicióktól ösztönözve, de a külföldi példákat is szem előtt tartva, a magyar cukrásziparosság május 12—14 napjain *nagyszabású kirakatversenyt rendez.* Úgy a fővárosi, mint a vidéki cukrászok e napokon oly készítményeiket tárják a közönség szeme elé, *amelyek a legalkalmasabbak az édesanya megajándékozására.*

— **Megszereztük a Kálmáncsehi-breviáriumot.** Pár héttel ezelőtt sok szó esett Kálmáncsehi Domokos, Mátyás király korabeli székesfehérvári prépost breviáriumáról, a magyar renaissance könyvművészetnek erről a páratlanul pompás remekéről. Az eddig külföldi birtokban lévő kódexet egy párisi könyvkereskedő vételre ajánlotta fel a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchenyi Könyvtárának. A megegyezés most létrejött és a gyönyörű kézirat ismét hazakerült. A vagyont jelentő és a könyvtár rendes anyagi erőit messze meghaladó vételár, *3000 angol font* kifizetését könyvkultúránk egy nemeslelkű rajongójának, a tavaly elhunyt dr. *Schöffer* Aladárnénak hagyománya tette lehetővé. Igy ez a nemzeti kincs is, mint a Múzeum nem egy darabja, *magánszemély* áldozatkészségéből jutott a nemzet birtokába. — A Kódex az Országos Széchenyi Könyvtár Todoreszku—Horváth Könyvtárában — melyet dr. Schöffer Aladárné Horváth Aranka első férje alapított — nyer elhelyezést, s a hagyományozó emlékét és példáját a kódexhez csatolt felirat örökíti meg.

— **A hosszú élet legújabb titka.** Autreville francia városkában most ünnepelték az egész lakosság részvételével a város legidősebb asszonyának századik születésnapját. A jubiláns egyszerű munkásasszony, aki egész életében keményen dolgozott. Mikor megkérdezték tőle, hogy mi a titka hosszú életének, az asszony ezt válaszolta: „Mindig csak kenyeret és füstölt szalonnát ettem s vörösbort ittam hozzá."

* **Beteg gyermekének,** ágyban játszható csendes foglalkoztatók: MINERVA Papirházban, Kossuth Lajos-utca 20.

A Nagy Háború Emléklapjai

Április 19.

1915.

1915 április 19-én reggel az oroszok a Telepóc környéki Szkura-tetőtől keletre álló arcvonalunk ellen háromszor is előretörtek, ámde rohamaikat a 41. honvéd hadosztály csapatai kivédték.

— **Teljesen kicserélték egy bányász vérét.** Dave *Hughes* 50 éves ruaboni bányász a sheffieldi egyetemnek hagyományozta testét, hogy halála után tanulmányozhassák csodálatos gyógyulása titkát. Hat orvos kimondta róla, hogy *gyógyíthatatlan ólommérgezésben* szenved és csak néhány hétig élhet. A sheffieldi egyetem klinikáján *vérét fokozatosan teljesen lecsapolták és vérátömlesztés útján egészséges vérrel pótolták. Hughes,* mint mondja, most *erősebbnek és frissebbnek érzi magát, mint húszéves korában.* Végrendeletében a tudomány iránti háláját akarja leróni.

— **Művészestély.** A Légoltalmi Liga VII. ker. női csoportja *Benjátsné Papp* Ilona rendezésében jól sikerült estélyt rendezett. Dr. *Gouth* Endréné bevezető beszéde után *Magyarády* Jenő, *Rutkai*-testvérek, *Szigeti* Sándor, *Kispál* Mária, *Bálint* Árpád, *Várady* Ferenc, *Kéry* Mária, *Kárpáti* Rezső, *Dedinszky* Mária, Nagybányai *Szancsek* István, V. *Beliczay* Ilona és *Kalivoda* Panni közreműködtek.

* **Láthatatlan ellenségeink:** a baktériumok és a mérgező anyagok leginkább ott fejtik ki káros tevékenységüket, ahol az ürülésre szánt salakok megrekednek és bomlásnak indulnak. Ezért rendkívül fontos a bélcsatorna mindennapi rendszeres tisztítása. Este lefekvés előtt 2—3 szem Artin-dragéet bevéve, ez a régóta bevált hashajtó másnap könnyű, fájdalommentes ürülést idéz elő anélkül, hogy egy pillanatig is gondolnánk arra, hogy este hashajtót vettünk be.

Betegek

többnyire székrekedésben is szoktak szenvedni. Vigyázzunk ilyenkor a rendes emésztésre. Betegségben szükséges a DARMOL

Halló! **Rádió** Budapest!

Szerda—csütörtök

Április 19:

BUDAPEST I.:

4.15: Jaross Andor felvidéki miniszter beszéde az Egészségpolitikai Társaság díszvacsoráján. Közvetítés a Szent Gellért-szállóból. (Hangfelvétel.) — 4.45: Pontos időjelzés, időjárásjelentés, hírek. — 5.00: Hírek szlovák és ruszin nyelven. — 5.10: A rádió szalonzenekara. — Közben kb. 5.40: „Szép magyarság." — 6.10: „A passaui világhírű orgona." Közvetítés Passauból. (Hangfelvétel.) — 6.30: Cigányzene. — 7.00: „Az új magyar honvédelmi törvény." vitéz Németh Lajos ny. tábornok előadása. — 7.30: Az Operaház előadásának közvetítése. 1. „Romeo és Julia." 2. „Gianni Schicchi." 3. „Poloveci táncok." — Az I. rész után kb. 8.15: A rádió külügyi negyedórája. — A II. rész után kb. 9.35: Hírek. — Az előadás után kb. 10.20: Időjárásjelentés. — Majd: Hanglemezek. — 10.40: Hírek német, olasz, angol és francia nyelven. — 11.00: Magyar nóták és csárdások. (Hanglemezről.) — 11.30: Miletin Géza jazz-hármasa játszik. — 00.05: Hírek.

BUDAPEST II.:

6.30: Olasz nyelvoktatás. — 7.00: Cigányzene. — 7.30: „Sárkányszárnyon a krétakori föld körül." Gaál István dr. előadása. — 8.00: Hírek. — 8.20: Beszkárt-zenekar. — 9.30: Időjárásjelentés.

Április 20:

BUDAPEST I.:

6.45: Torna. Hírek. Hanglemezek. — Utána: Étrend, közlemények. — 10.00: Hírek. — 10.20 és 10.45: Felolvasás. — 11.10: Nemzetközi vízjelzőszolgálat. — 12.00: Déli harangszó. Himnusz. Időjárásjelentés. — 12.10: Hanglemezek. — Közben kb. 12.30: Hírek. — 1.20: Pontos időjelzés, időjárás- és vízállásjelentés. — 1.30: Cigányzene. — 2.30: Hírek. — 2.45. A rádió műsorának ismertetése. — 3.00: Árfolyamhírek. — 4.15: Vizváry Mariska háztartási előadása. — 4.45: Pontos időjelzés, időjárásjelentés, hírek. — 5.00: Hírek szlovák és ruszin nyelven. — 5.10: Skolil Ottó gitározik. — 5.30: „A felvidéki gyalogezredek a napoleoni háborúkban." Markó Árpád ezredes hadtörténeti előadása. — 6.00: A rádió szalonzenekara. — Közben kb. 6.30: Anna királyi hercegasszony rádiószózata a magyar cserkészleányokhoz. (A Magyar Cserkészleány Szövetség előadása.) — 7.10: A földmívelésügyi minisztérium rádióelőadássorozata. — 7.25: Nagy Margit, az Operaház tagja énekel, zongorakísérettel. — 7.55: „A csodavásár." Falusi magyarok beszélgetnek a Budapesti Nemzetközi Vásárról. (Hangfelvétel.) — 8.10: „A lélek muzsikája." Hangjáték három részben. — Utána kb. 8.50: Tánclemezek. — 9.40: Hírek, időjárásjelentés. — 10.00: Cigányzene. — 10.40: Hírek német, olasz, angol és francia nyelven. — 11.00: Budapesti Hangverseny Zenekar. — 00.05: Hírek.

BUDAPEST II.:

6.10: Angol nyelvoktatás. — 6.40: „Jeltelen sír a bécsi temetőben." Kállay Ernő dr. előadása Mednyánszky Lászlóról. — 7.10: Hanglemezek. — 8.00: Hírek. — 8.20: Tánclemezek.

Rossz rádió'át megjavítja, átalakítja, becseréli **Adonyi** mérnök rádió- és villamos, Szemere-u. 21. Szent István-körútnál **Tel.: 121-021**

Portugál író állásfoglalása a Magyarország ellen hangoztatott vádakkal szemben

A magyar igazság érdekében következetesen folytatott propaganda újabb gyümölcseként kerül íróasztalunkra egy ügyesen összeállított kis portugál könyvecske, melynek szerzője a magyarbarátságáról már ismert portugál nyugatafrikai publicista, *José Licinio Rendeiro* is szembeszáll azokkal a vádakkal, melyek az utókor előtt Magyarországra akarták rásütni a világháborús felelősség bélyegét. Éppen ezért a szerző, egyebek között, részletesen ismerteti a Bécs és Budapest között folytatott és sokszor drámai feszültségű tárgyalásokat, valamint egész terjedelmében reprodukálja gróf *Tisza* István háborús leveleiből azokat a részeket, amelyekben a tragikus véget ért államférfi az uralkodó előtt dokumentálta álláspontjának igazát és magatartásának korrektségét. A kis tanulmány szintén ahhoz a végső következtetéshez jut, hogy Magyarország tulajdonképpen az osztrák kapcsolat mellett mindvégig hűséggel tanusított kitartásáért szenvedte el a súlyos megcsonkítást. A könyvecskét lapozva, kellemes meglepetéssel veszünk tudomást arról is, hogy *a szerzőnek már két magyarvonatkozású munkája forog közkézen*, egyikben a magyar irodalom történetéről ad rövid összefogó képet, a másik pedig gróf Apponyi Albert emlékét örökíti meg a portugál irodalomban.

Védekezés a zugsajtó ellen

A *Magyar Távirati Iroda* jelenti:

Több gazdasági vállalat vezetősége illetékes helyen panaszt tett amiatt, hogy a vállalatok közgyűlése idején *engedély nélkül megjelenő, valamint időszaki jelleggel nem biró alkalmi röpiratok hirdetési átalány és előfizetés iránti igényekkel vagy egyéb anyagi támogatás iránti kérelmekkel jelentkeznek náluk*, sőt sok esetben az ilyen zuglapok kiadói és szerkesztői egyenesen *fenyegető módon* lépnek fel.

Ez okból illetékes helyről felhívják a különféle pénzintézetek, részvénytársaságok és vállalatok vezetőségeit, hogy mielőtt valamely lappal vagy lapkiadóvállalattal összeköttetésbe lépnének, minden esetben győződjenek meg arról, hogy az illető lap időszaki jelleggel bír-e és *a törvényben előírt engedély alapján jelenik-e meg.* Amennyiben pedig az anyagi kéréssel vagy követeléssel jelentkező fél nem tudná igazolni azt, hogy lapja jogszerűen jelenik meg, úgy az illetőre *hívják fel a rendőrség figyelmét.*

• **„Old Home".** A nagyközönség tájékoztatására közöljük, hogy öregek, magánosok, ápolásra szorulók, krónikus betegségben szenvedők részére, akiknek részben helyszüke, másrészt a családi viszonyok miatt nehéz az otthontartásuk, — van egy speciális intézet, az Otthon gyógyintézet, Gizella-út 36, amely intézet kizárólag ezen célból létesült a külföldi „Old Home" mintájára

GLOBOL öli a molyt
KAPHATÓ MINDENÜTT
Főraktár: Molnár és Moser Petőfi Sándor-utca 11

Az üstökös búja

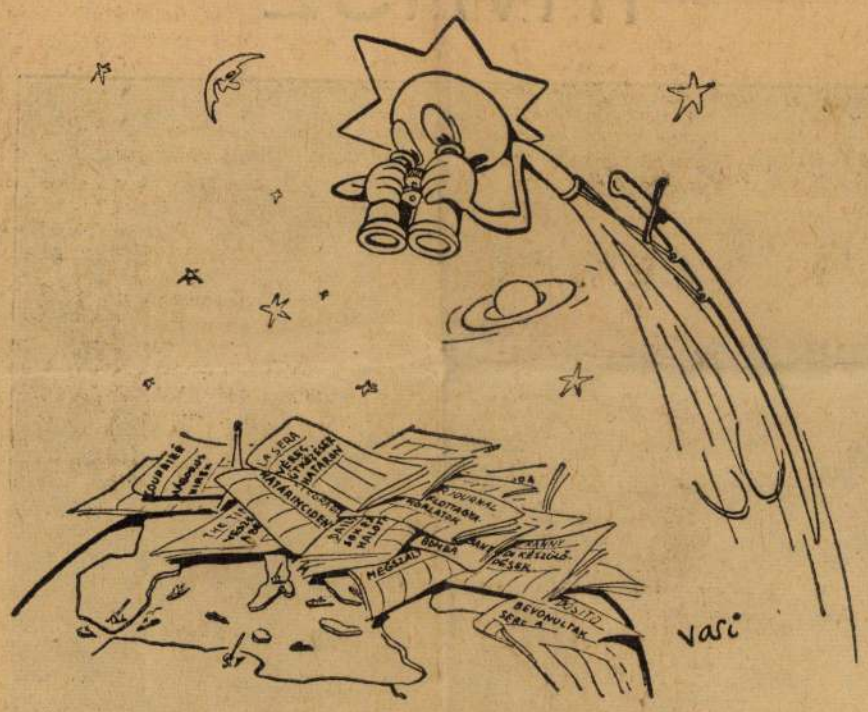

Üstökös jött az égre fel
S lenéz a gyászos töldre,
De elkomorul csakhamar
S kezét igy csapja össze:

„Úgy látszik én már kérhetem
A nyugdijaztatásom.
Már háborút is nélkülem
Csinálnak a világon!"

„Bájos szellemszakáll" életfa, végzetfa és — uborkafa Budapesten

Több, mint 4000 különböző virág-, fa- és bokor-fajta díszíti a fővárost

— *A 8 Órai Ujság tudósítása* —

„Gőz alatt" álló hadiflották, gibraltári aknazárak, európai és afrikai csapatösszevonások, nagy rádióbeszédek és cikázó világválság-táviratok idején idillikus, bájos, művészi, szép küldeményt is hoz néha a posta. *Morbitzer* Dezső, a székesfőváros kertészeti igazgatója, a mi csendes jótevőnk, aki pázsittal és virágszőnyeggel, dúslombú bokrokkal és fákkal ékesíti-díszíti Budapestet é pihenteti-gyönyörködteti el-elfáradó szemünket-lelkünket, pompás kiállítású könyvet állított össze *Szilágyi* József kertészeti aligazgatóval: a fővárosban található

140 növény-nemzetség több mint 4000 fajtájának és formájának névjegyzékét

állították össze. Örömmel lapozza az ember az ábécé-rendbe szedett növény-névjegyzéket, olvassa a kedves, ötletes, néha egészen költői, máskor furcsácska neveket.

Megtudjuk a könyvből, hogy 72 különböző juharfánk van (például: kaliforniai, krimi, texasi juhar), megtanuljuk, hogy ebrontófü és farkasölő sisakvirág egyformán *aconitum* latinul, az agávék közt van a sárkányfa és

a meszkal pálinkát adó agáve,

szépen csengő nevek az ilyenek: vízi hidőr, kanadai fanyarka, lényegesen népiesebb a libazsázsa, disznóparéj és gerepesin. Tudja meg mindenki, hogy van nekünk Budapesten

„bájos szellemszakállunk",

43 féle begóniánk, köztük Zeppelin-begónia is, van 25 különböző sóskafánk, van Budapesten *arany életfa, pelyhes sövényszulák, sötétbiborvörös korcs trombitafa, fehér búzavirág,* — az ember nem hinné, hogy a dallamos *ceratophyllum demersum* annyit jelent, mint „alámerült közönséges tócsagaz", — a cerens kaktuszok közt találjuk az „ijesztő vagy borzasztó szakállú oszlopkaktuszt", szinte méltánytalan dolog, ha egy szép fehér krizantémumot

csónakszerű uzsoravirágnak

neveznek, 134 krizantémféleségünk közt van *„japánfecske", „orleansi szűz", „szép tuniszi nő", „Daily Mail"* és *„fekete sólyom".*

Ki tudta, hogy a cimicifuga, az *büdös poloskavészt* jelent? És hogy az elerodendron — *végzetfa?* Meg hogy a coreopsis tinctoria nem más, mint *„festéknek alkalmas alacsony leányszem"?*

Villámsebesen felsoroljuk még, mi minden díszíti sétányainkat, parkjainkat, virágágyainkat Budapesten. Tessék: pukkanó dudafürt, 21 varjúháj, 22 madárbirs, sűrüágú zanót, 111 dália, köztük: *Erdélyország, Fiume, Kárpátok, Kolozsvár, Lőcsei fehérasszony, Marosvásárhely,* — van itt „elhanyagolt szegfü", áthajló dögvirág, iszonyú sünkaktusz, kanadai átokhinár, ravennai cukorfü, ausztráliai fügefa,

tízféle uborkafa,

kavicsutánzó jégvirág, korcs bohócvirág, katicabogártetüt nevelő fügekaktusz, nagyfejü aszott, *szőrös császárfa,* 54 különféle *muskátli,* háromféle *datolyapálma,* nyolcféle *pimpó.*

383 különböző rózsafajtán

kívül ceyloni díszkender, tengeri levendula, közel nyolcvanféle orgona, heverő macskagyökér, tulipánok és... és a felsorolhatatlan többi virág-testvér díszíti fővárosunkat. A könyv végén

érdekes térképek

mutatják a Városliget és Népliget növényeinek elhelyezését. A könyv méltó ahhoz a művészi, halk finom munkához, amelyet a mai zajos világunkban *Morbitzer* Dezsőék végeznek.

Egybeolvadt az Országos Gyermekvédő Liga és a Zsófia Országos Gyermekszanatórium Egyesület

— *A 8 Órai Ujság tudósítása* —

A magyar gyermekvédelem két legjelentősebb szervezete: az Országos Gyermekvédő Liga és a Zsófia Orsz. Gyermekszanatórium Egyesület tegnap tartott közgyűlésein elhatározta *egybeolvadását.* Ez a fúzió a két intézmény erőinek egyesítésével csak hasznára fog válni a külföldön is kitűnő hírű magyar gyermekvédelemnek, amelynek új intézménye az *Országos Gyermekvédő Liga és Gyermekszanatórium Egyesület* címet vette fel, központi székhelyét pedig a Gyermekvédő Liga eddigi helyiségében, V., Báthory-u. 7. szám alatt rendezte be. *A liga fővédnökéül a kormányzónét,* védnökeiül *Gabriella* és *Anna* királyi hercegnőket, örökös tiszteletbeli elnökéül özvegy gróf *Széchenyi* Lászlónét választották meg, kormányzó elnök *Albrecht* királyi herceg, helyettesei báró *Radvánszky* Albert és dr. *Ugron* Gábor, ügyvezető elnöke dr. *Petri* Pál. Az új gyermekvédelmi intézménynek ezidőszerint *25 különböző intézet, üdülőtelep, fiú- és leányotthon, tanácsadó iroda* áll rendelkezésére.

— **Agyvérzésre hajlamos idősebb embereknek,** akiknél igen fontos, hogy erőlködés nélkül mindennap könnyű bélürülésük legyen, a természetes **„Ferenc József"** keserűvíz — reggel éhgyomorra egy kis pohárral bevéve — a lehető legjobb szolgálatot teszi. Kérdezze meg orvosát.

Tüzálló
chamotte főzőedények
kívül-belül mázas, háztartásokban nélkülözhetetlen
½ ¾ 1 1½ 2 2½ 3 4 5 6 liter
P –.25, –.32, –.38, –.48, –.68, –.88, –.96, 1.30, 1.50, 1.60
tüzállóságáért szavatolunk
Vizes készlet üvegből fehér, 6-személyes, modern fazonokban P 1.86
Vizes korsó üvegből 1 literes, fehér, modern formában P –.90
Vizes pohár fehér, modern formában P –.16
Szörp pohár 0·3 literes, csiszolt fenékkel, fehér P –.20
CORVIN
AJÓ MINŐSÉGEK ÁRUHÁZA

Hoffmann Edit

FRANCISCUS DE KASTELLO ITHALLICO DE MEDIOLANO ÉS SZEREPE A BUDAI KÖNYVFESTŐ MŰHELYBEN

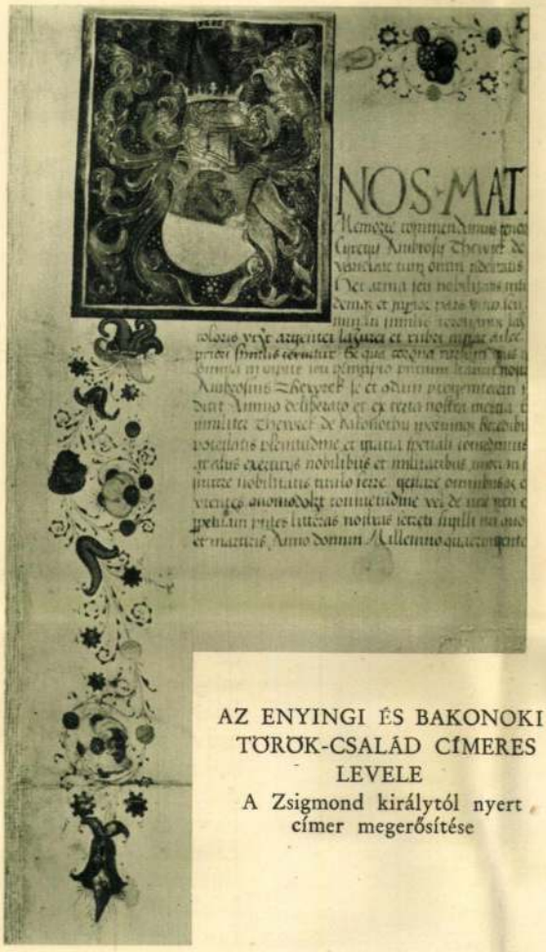

AZ ENYINGI ÉS BAKONOKI TÖRÖK-CSALÁD CÍMERES LEVELE
A Zsigmond királytól nyert címer megerősítése

Keveseknek jelent ez a név többet puszta betűinél s akik olaszos dallama után ítélnek, meglepődve fogják hallani, hogy éppen nekünk, magyaroknak jelent legtöbbet ez az idegen hangzású név.

Idegen s mégis a magyar multtal összefüggő. Fölidézi bennünk nagy királyunk, Hunyadi Mátyás fényes udvarának, a tudományok és a művészetek akkor európai jelentőségű központjának és ebben is Mátyás legegyénibb alkotásának, a budai könyvfestőműhelynek emlékét. Franciscus mester pompás Breviariumban örökítette meg nevét, melyet valamikor Mátyás meghitt emberének, Kálmáncsehi Domonkos székesfehérvári prépostnak[1] készített. A kézirat lapjain, mondatszalagokra írva vagy parányi betűkkel a díszítmények közé csempészve, három ízben különféleképpen találjuk nevét. Egyszer rövidítve csak ennyit: FRA (Franciscus). Másodszor Francisce de Castello Italico-t, harmadszor még részletesebben és eltérő, sőt nagyon feltűnő helyesírással Opus Francisci de Kastello Ithallico de Mediolano-t olvasunk. Kilétéről sem oklevél, sem más forrás nem ad számot, legalább is nem ismerünk ilyent és így érthető, hogy a hazai és külföldi tudományos irodalom régtől fogva hozzávetésekkel próbált rejtélyes egyéniségéhez közelebb férkőzni. A kézirat újabb átvizsgálása[2] s ennek kapcsán a renaissancekori magyar miniatúrafestészet kérdésének revíziója lehetővé tette számomra, hogy a felmerülő kérdéseknek legalább egyikére pontos választ tudjak adni s ezzel Franciscus titokzatos személyét a realitások világába vonjam be. A renaissancekori magyarországi emlékanyaggal való összehasonlítás ugyanis ezt a kételyt, hogy művészünk nem volt-e Milánóban élő művész s Kálmáncsehi rendelése nem érte-e idegenben, teljesen eloszlatja. Még pedig oly bizonyítékkal,

[1] Később nagyváradi, majd erdélyi püspök, végül kalocsai érsek.

[2] A kéziratot évszázadokon keresztül a lambachi bencéskolostorban őrizték. Újabban azonban — mint jóformán az összes osztrák kolostori kincsek — eladásra került s ma Eisemann lipcsei antiquarius birtokában van.

MAGYAR MŰVESZET
1933.

sárga margarétákon, alul pedig sárgás homoksávok vonulnak. A kiegészítő színe koszorújára szüksége volt, s e színek az ecsetkezelés síma folyamatosságában a szemet nem mozgatják, mint a *Majálison*, ahol az élénk színek hullámzása a napfényben, állandó mozgásban tartja a szemet. Betetőzi mindezt az, hogy amint a nő a lefokozott lila ruhában elhelyezkedik a gyeppadon, a különböző sárgák koszorújában, a lilára az esti fényben természetes árnyék borul, ami a lila elváltozását indukálja a kiegészítő színek irányában, úgyhogy ilykép az esti fény hatása alatt a lilán virtuális fátyolos szín keletkezik, finoman remegő sárgás-rőt csillogású lustre, ami nem más, mint a *fátyolkontraszt* jelensége. Ez a virtuális szín végigremeg a lilán, átsuhan az árnyékokon és ott lebeg az egész képsík fölött, hasonlóan Veronese pompázó dekorációihoz. Általa a *Lila arcképre* valami finom, halk, ünnepélyes csend borul, az a vizió száll felénk láttára, amely a művészt alkotására ihlette. Ilykép Szinyei e képben, a fátyolkontraszt által, immateriális világba emeli a nézőt, spirituális érzéseket szuggerál, a néző szemében keletkező titokzatos szín halk remegése által. Ez a *Lilaarckép* dekoratív hatásának titka.

Míg a *Majálison* a vibráló, ragyogó, folyamatos fényt tette meg egységesítő fluidummá, addig a *Lilaarcképen* az esti fény színtlefokozó, fátyolkontrasztot keltő erejével teremtette meg a nemes, egységes dekorációt. Amit a *Majálison* elkezdett, annak az útnak a végső stációja Monet; amit a *Lilaarcképen*, annak Puvis de Chavennes, kit szintén Veronese ihletett meg.

Teltek az évek, jöttek a bajok, Szinyei éveken át nem dolgozott, csak 1897-ben festett újra jelentős arcképet, megfestette önmagát, a bőrkabátos vidéki gazdaembert, aki volt 23 hosszú éven át. Nyírfaerdőben áll, fái között, a szürke ég egyenletes világításában. Komor némasággal tekint maga elé, áll hatalmas erejében, várja a sorsot. Ez az elvesztett 23 esztendő véres panaszjajként hangzik, feléje: művész vagy — szól hozzá — s íme bőrkabátos embernek álcáztad el magad. Mi van a bensődben, az arc formái mögött? Szigorúan kémleli e formákat. A húst és a csontot, az orr és a fül porcogóját külön-külön érezteti, az őszbecsavarodó kis körszakáll odatapad a formákhoz, sőt kiemeli őket. A forma itt minden. Kitapogatja minden egyes részletét, puhaságát, keménységét, követi hajlását, megtorpanását, ívelését, vizsgálja az anyagok minőségét és ecsete hűségesen követi szemét. Az a természet, melyhez oly soká hűtelen volt, — óh mint borúl a tékozló fiú bánatával lába elé! Minő keserű önvallomás hangzik fel, mikor írja: „a nagymester, a természet csak annak mutatja meg legdrágább kincseit, aki becsületesen, őszintén és naiv szívvel közeledik hozzá és hűségét megőrzi." Megőrizte vajjon ő is? Most annál kegyetlenebb önsanyargatással áll a természet elé és igyekszik kiszakítani belőle a maga formáját. Ott áll a nyírfák előtt s nézi azok szürkés-fehér kérgét, annak minden dudorát, újra örök hűséget fogadva a természetnek, amelytől azután többé el nem szakad, melyhez többé soha hűtelen nem lesz.

Ez az arckép, amely bekerült az Uffizi-be, tragikus arckép, önmagát vizsgáló lélek képe, a maga elemező igazságában. Csupa spiritualitás és merő materializmus. Ebből az antinómiából persze organikus egység nem állhatott elő. Mindamellett éppen ez a kettősség adja meg nagy lélektani jelentőségét. Szinyei művészetének szimboluma. A mult vádol. A jelen térdet hajt. A *Majális* és *Lilaarckép* képzeletdús mestere ott áll bőrkabátban a nyirfák előtt és másolja azok kérgének legapróbb horpadását. Körülötte a meg nem festett álmok, a színek titokzatos remegése, megannyi halk zene, édes érzés és elhervadt mosoly. A nap besüt az erdőbe és a nyirfák szökkennek föl a magasba. Csend...

Íme, így tükröződnek Szinyei művészetének változatai arcképművészetében is.

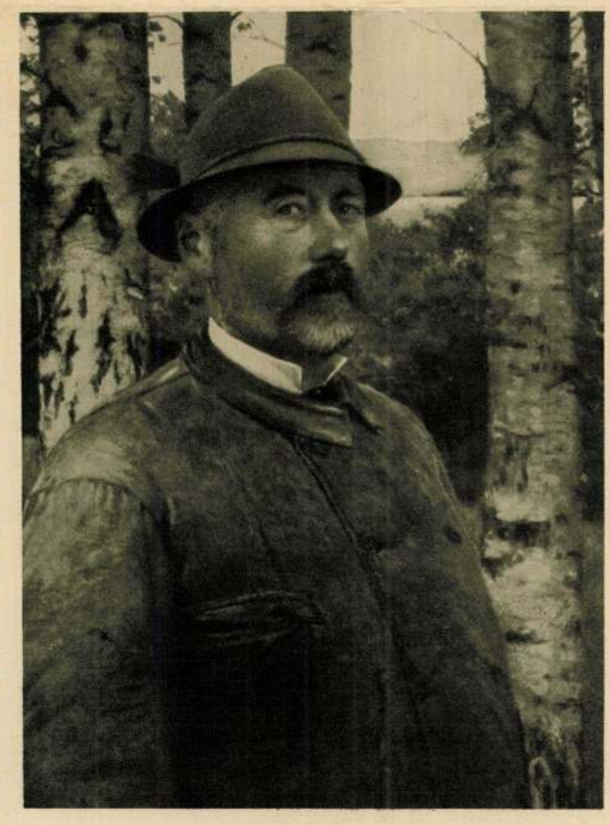

SZINYEI MERSE PÁL: ÖNARCKÉP. 1897

DR. LÁZÁR BÉLA

melyet semmiféle más kézirat nem tud szolgáltatni — hacsak nem magyar ember másolta, mint pl. Kálmáncsehinek Mr. Chester Beatty tulajdonában, Londonban volt kéziratát Stephanus de Chahol nevű minorita szerzetes. Ha ilyen bizonyíték nincs, csak a címereslevelek végtelenül fontos miniatúraanyaga segíthet. A címereslevél egyrészt pontos évszámot ad, másrészt ha Budán kiállított címereslevélről van szó, díszítéseinek budai eredetében valóban fölösleges kételkedni. 1481 nov. 26-án, az enyingi és bakonoki Török-család számára Budán kiállított címereslevélben találjuk meg Franciscusra a szükséges bizonyítékot, mert erről az armálisról minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy az ő munkája.

A címereslevél dísze címerképből és az oklevél két szélének díszítéséből áll. A címerkép maga fekete alapra festett, melyet kisebb és nagyobb zöld pontok élénkítenek; ebbe nyulnak bele a sisaktakaró színes foszlányai, melyeken a sárgával élénkített cinóbervörös dominál. A sisakdísz vörös medvéje körül vékony arany vonalakból sugaras dísz látható. A címerképet fekete, arany és világoskék szalag kereteli. A lapszéleket könnyű indákról fakadó tarka virágdísz ékesíti, közte fekete pontokkal körített arany gömbök nőnek. Fekete pontozás fut végig az indák kis kunkorulatain is. Ezt a díszítést minden apró részletével együtt pontosan megtaláljuk Kálmáncsehi Breviariumában is. A kevésbbé díszes lapok közül harmincnégynek a szélére ugyanez a virágdísz van festve, és még kétszer a gazdagabb díszítésűekre is. Az utóbbiak egyikén, — mely színhatás tekintetében a legpompásabb lapok közül való, — az alapozás fekete s az aranygömbök körül világoskék pontok sorakoznak. A Török-féle armális fekete alapozású s zöld gömbökkel teleszórt díszét két lapon is megtaláljuk, amelyek egyikén még a hosszú, kunkorodó levelek is teljesen azt a benyomást keltik, mint a sisaktakaró nyúlványai. A lapok legtöbbje éppúgy van beszegve s a címer körül mindig ugyanaz a sugaras dísz jelenik meg, mint az armális sisakdísze körül.

A Kálmáncsehi-féle Breviarium a maga egészében a legszebb magyarországi kéziratok közé tartozik.[3] Színeinek és aranyozásának rendkívüli pompája, dekorációinak ötletes gazdagsága a vele rokon kéziratokat erősen felülmúlja. Nincs két egyforma lap s akad közöttük olyan, melynek merész tervezete szinte modernül hat; nagyobb szövetmustra részletét kapjuk, melynek egészét inkább sejtjük, mintsem látjuk, mert a széleken be-benyúló óriási aranylevelek töredékei csak jelzik az összetartozást. A díszesen illuminált lapok pazar bőségben árasztják el a kéziratot s a figurális, kedvesen naív ötletekben kifogyhatatlan kis kompozíciók nagy tömegének adnak érvényesülési lehetőséget. A művész méltán volt büszke a munkájára.

Franciscus mester tehát 1481-ben a budai műhely tagja volt. De ki volt ezen kívül és honnan jött? Ezekre a kérdésekre még mindig csak részben tudunk válaszolni. Munkája után ítélve annyi bizonyosnak látszik, hogy a kitünő milánói miniatornak, Christophoro de Predisnek volt a követője. Az említett kéziratban vannak olyan lapok, melyek ezt az állítást teljes mértékben igazolják. De e kört még szűkíthetjük, ha hozzáfűzzük, hogy Christophoro de Predis követői közül abban a művészcsoportban tanulta mesterségét, mely a milánókörnyéki Lodiban dolgozott s Carlo Pallavicini lodii püspök számára díszített néhány karkönyvet, melyeket a püspök 1495-ben a lodii székesegyháznak ajándékozott. A díszítések általános elrendezése, puttókkal való teletűzdelése, s főleg az arctípusok mutatják az ezektől a művészektől való legteljesebb függést. Franciscusnak minden ízében egységes, tiszta milánó-lodii modora tehát arra enged következtetni, hogy legalább művészetileg e körzetből származott. Érdekes körülmény, hogy Magyarországnak Lodival éppen a nyolcvanas években erősebb kapcsolatai voltak.

Hogy most már ezekután családi származását illetőleg fentartható-e az a korábbi föltevésem, melyet a Kastello Ithallico de Mediolano névnek az 1489-ben — zenggi és zágrábi — nemességgel felruházott de Castelliono et de Mediolano család nevével való feltünő hasonlóságára építettem, még mindig nyilt kérdés marad. A Castelliono családnak tagadhatatlanul sok kapcsolata volt Milánóval s így elképzelhető, hogy egyik tagja Milánóban tanulta művészi mesterségét. Nincs azonban kizárva az sem, hogy a névjelzésben csak egyszer előforduló „de Mediolano" nem tartozik a névhez, hanem magyarul egyszerűen „milánói"-t jelent. Tény azonban, hogy milánói oklevelekben neve nem fordul elő, de az is igaz, hogy a Castelliono család címereslevelében sincs mint családtag felsorolva.

Az a körülmény, hogy a magyarországi kéziratok közül Franciscusé áll legközelebb az eredeti forráshoz, a lodii karkönyvekhez és a milánói művészethez általában, arra kényszerít, hogy Franciscust a budai műhely életére döntő jelentőségű és irányadó egyéniségnek tekintsem. Rendkívüli önérzete, — nevét háromszor is megörökítette, — szintén arra vall, hogy megkülönböztetett szerepet töltött be a műhelyben. Ugyanis az összes magyarországi renaissancekori kéziratokat számbavéve, nem találunk

[3] A Breviarium egyik, igen szép lapját folyóiratunk székesfehérvári számában — VI. évf. (1930.) 7. sz. a 385. oldalon reprodukáltuk.

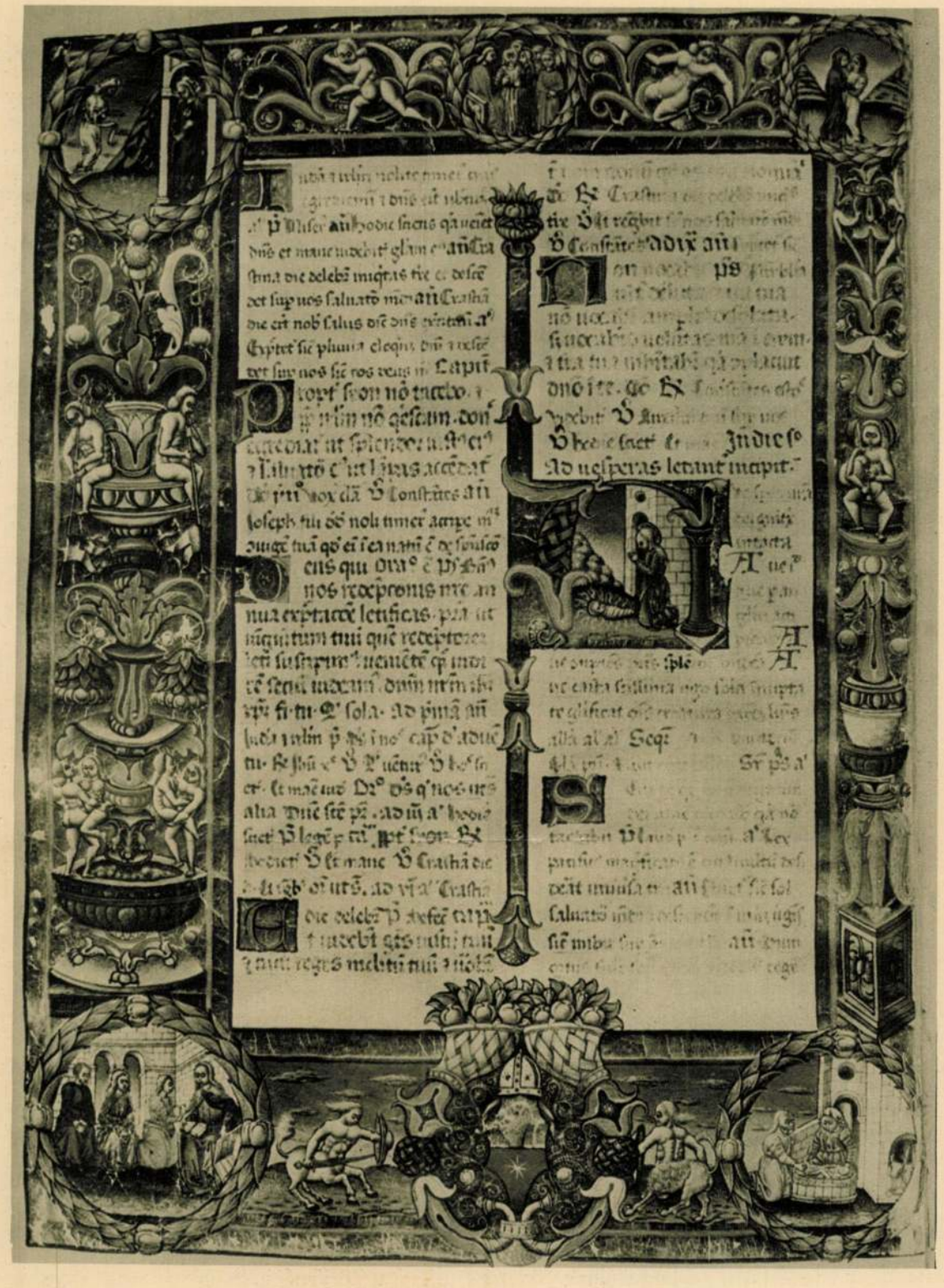

KÁLMÁNCSEHI DOMONKOS SZÉKESFEHÉRVÁRI PRÉPOST LAMBACHI BREVIARIUMA

arra még egy példát, hogy a festő megnevezte volna magát.

Munkájához legközelebb álló, egységes stílusú és egyenletes munkának vehető Johannes Tolhopf Stellariuma (Wolfenbüttel), Georgius Trapezuntius Rhetorikája (Budapest), Ptolemaeus Cosmographiája (Bécs) és a müncheni Aristeas. Egytől-egyig Corvin-kódexek. Ugy látszik, ekkor már többen voltak a műhelyben, mert ezek nem Franciscus munkái, csak teljesen abban a modorban készültek, mint az ő művei.

Hogy a művész mikor jött Budára, nem tudjuk, mert abból, hogy 1481-ben festi ki

KÁLMÁNCSEHI DOMONKOSNAK A LAMBACHI BENCÉSKOLOSTOR TULAJDONÁBAN VOLT IMÁDSÁGOS KÖNYVE

a Török-féle címereslevelet, nem következik, hogy szükségképpen ebben az évben jött. Oláh Miklós esztergomi érsek előadása szerint Mátyás király budai műhelye harminc tagból állott. Amit az 1481-es év körül észlelünk, az Oláh Miklós állítását már erre az időre igazolni látszik. Nemcsak, hogy ebben az évben itt van Franciscus, de ez az évszám olvasható az egyetlen keltezett Corvin-kötésen (Bécs), sőt pontosan 1480—81-ben időzik Budán, nyilván mint a műhely tagja a firenzei miniator, *Francesco Rosselli* is, —

Cosimo Rosselli testvére, — kinek Mátyás számára készített munkáiból — sajnos — egyet sem ismerünk. Hogy milyen sokan voltak ekkor már a műhelyben, azt leginkább Kálmáncsehinek egy másik, 1481-re keltezett Breviariuma bizonyítja, mely ma a bécsi Liechtenstein-gyüjteményben van. Ez a kézirat egyben bizonyíték arra is, hogy Franciscusnak 1481 előtt kellett már itt lennie, mert a kódex miniatúrái a lambachi kézirathoz viszonyítva már lényegesen módosult modort mutatnak, ami olyan folyamatra vall, melyhez bizonyos idő eltelte szükséges. Megtaláljuk benne azt a mindenféle motívumokból összeszedegetett, csodálatos keveréket, mely jellemző e kor magyar munkáira. Felsőolasz, firenzei, flamand és németes elemekből összerótt díszítményeket, melyek közé német metszetek másolásai is vegyülnek. Az egész egyvelegben azonban túlsúlyban maradnak a Franciscus hatása alatt készült lapok, akár az ornamentikát, akár a figurális kompozíciókat vesszük. Franciscusnak csaknem minden lapjához találunk megfelelőt akár a Liechtenstein-féle Kálmáncsehi Breviariumban, akár Kálmáncsehi negyedik könyvében, zágrábi Missaléjában, akár Filipecz János Pontificaléjában (Esztergom). A nyolcvanas évek végén készült Corvin-Missale a Vatikánban, a fejlődés meglepően gyors meneténél fogva, kissé erősebben eltávolodott ugyan már tőle, de azért kapcsolatai még mindig szorosak s a folytonosan használt motívumok egyezése Franciscuséival s a többi említett kézirattal feltűnő és meggyőző.

Hogy ez az ornamentika mily széles körben terjedt el ebben az évtizedben, arra meglepő bizonyítékot szolgáltat többek között egy egyébként jelentéktelen, sőt ügyetlen és bizonyosan nem a budai műhelyben készült kézirat, mely azonban nevezetes azért, mert Franciscus modorának minden külsőségét, a zománcszerű élénk színezést, a könnyed lapszéldíszítést a nagy tarka virágokkal és egyéb járulékokat átvesz. A ma Pozsonyban levő Misekönyvet Apáthi Lukács egri prépost, előbb veszprémi kanonok 1489-ben, egri prépost korában íratta egyháza számára.

1489-ben a budai műhelynek ez a tízéves korszaka lezáródik és fellép a második, névről ismert művész, *Giovanni Antonio Cattaneo de Mediolano madocsai apát*. Ő ugyan már 1487-ben is madocsai apát, de csak 1489 jan. 6-án tudjuk a budai műhelyben való jelenlétét kimutatni. Modora félre nem ismerhetően megjelenik az erdődi Bakóczcsalád számára Budán kiállított címereslevélben. A madocsai apát modora nagyon rokon Franciscuséval, eredete nyilvánvalóan ugyanaz, de mégis lényegesen eltér tőle. Elegánsabb, érettebb, kevésbbé aprólékos. Nagyobb stílű. Ilyen modorban készültek a párisi Cassianus, a müncheni Beda, a newyorki Evangelistarium Corvin-codexek, a párisi Aristoteles Corvin-ősnyomtatvány és Nagylucsei Orbán egri püspök Psalteriuma (Budapest). E fődarabok kivétel nélkül 1490 körül készültek, de azért a madocsai apát hatása erőteljesebb, mint Franciscusé: még harminc évvel utóbb is akad késői követője.

Közben 1514-ben fellép azonban a harmadik, súlyosabb művészegyéniség, kinek nevét nem ismerjük, csak eddig megfejtetlen, sőt kibetűzhetetlen monogrammját. Ez a művész csomó címereslevélen kívül Bakócz Tamás esztergomi érsek két könyvét díszítette. Az előbbiektől minden tekintetben különböző művész egyénisége szintén talált követőkre a címereslevelek miniatorai között. Működési ideje tizenegy éven át kimutatható, tágabb értelemben vett hatása pedig az 1530-as évek elejéig.

Mai tudásunk szerint ez az a három egyéniség, kiket a címereslevelek segítségével a budai műhelyhez tudunk kapcsolni. Kortársaikra gyakorolt rendkívüli hatásukból arra következtethetünk, hogy mind a három a műhely vezető embere volt, kik köré a művészek egész raja csoportosult. Oláh Miklós tudomása szerint a műhely feje a nagyműveltségű s a festésben is járatos dalmát tudós, *Felix Ragusanus* volt. Az ő személye egyelőre még testetlen árnyék, Oláh Miklóson kívül más nem szól róla s a három említett művész egyikével sem azonosítható. Valószínű, hogy nem is szabad őt a kiválóbb festők között keresni. Oláh minősítése: „a festésben is járatos" nem vall arra, hogy kiváló művész lett volna, sőt inkább arra mutat, hogy a mondat másik felét: „nagyműveltségű dalmát tudós" kell irányadóul vennünk, mely szerint Felix Ragusanus a műhely szellemi vezetőjének látszik.

DR. HOFFMANN EDITH

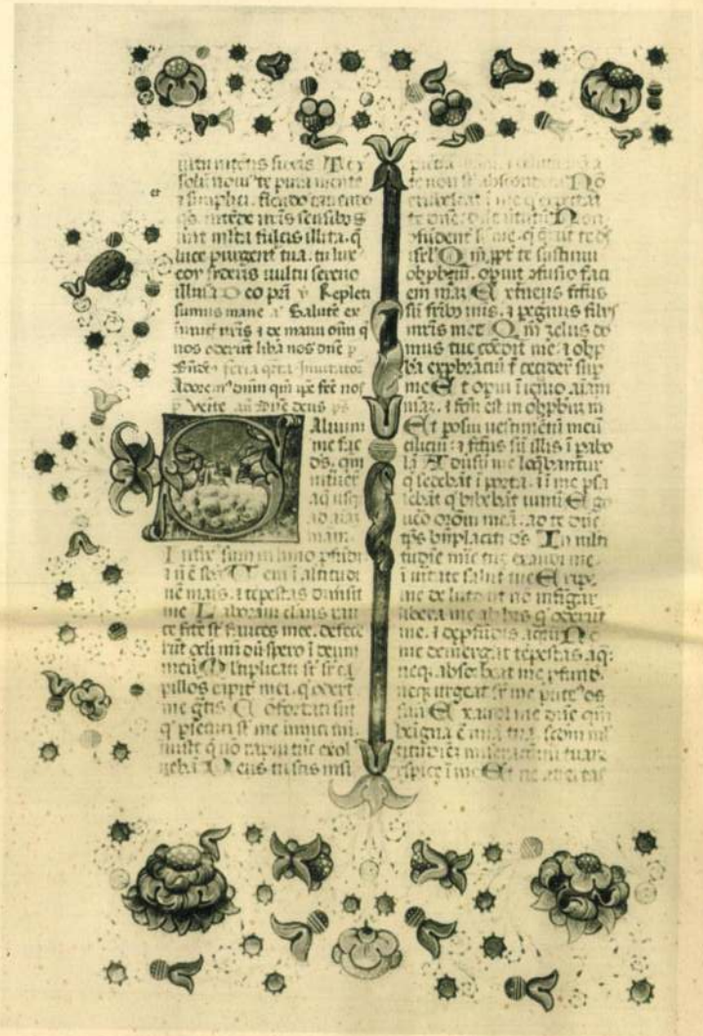

KÁLMÁNCSEHI DOMONKOS LAMBACHI BREVIÁRIUMÁNAK KÉT LAPJA

APÁTHI LUKÁCS EGRI PRÉPOST MISEKÖNYVE 1489-BŐL
Ma Pozsonyban

PÁRISI AUKCIÓEREDMÉNYEK. A válság, amely a mult esztendőben oly nyomasztóan éreztette hatását az európai és amerikai műkereskedelemben, úgylátszik, enyhülőben van. Legalább is ezt a reményt ébresztik két nagy párisi gyüjtemény nemrégiben lezajlott aukciójának eredményei, amelyeken ugyan nem érték el az inflációs évek szinte csillagászati számait, de igen kitűnő és — reális árakon ütötték le a kikiáltott műtárgyakat. A két kollekció közül a *Pacquement*-gyüjteményben főleg a késő impresszionizmus mesterei és a posztimpresszionisták voltak képviselve. A Georges Petit-galériában december 12-én aukcióra került 73 festmény közül a legnagyobb árat *Vincent van Gogh* középnagyságú (73×92 cm) festménye, a „Méridienne" érte el, amely 280.000 francia frankért (kb. 62.000 P) cserélt gazdát. *Cézanne* kisméretű virágvázás csendélete (Pots de fleurs, 46×55 cm) 168.000, Estaque-i tájképe 112.000 frankot ért el. *Renoir* „Fürdőző nők" c. képéért 64.000, *Puvis de Chavannes* „Anyaság"-jáért 70.000 frankot fizettek. Meglepő magas árakon keltek el az élő mesterek képei is: *Vuillard* egy csendéletét, amelyért Pacquement 1914-ben még 5000 frankot fizetett, 57.000 frankért vette meg a Luxembourg-múzeum, *Henri-Matisse* két csendélete pedig 48.000, illetve 75.000 frankért talált gazdára.

Még respektábilisabbak voltak az eredmények, amelyeket a *Jules Strauss*-gyüjtemény három nappal később, december 15-én, ugyancsak Georges Petitnél tartott árverésén a francia impresszionizmus nagymesterei elértek. A legmagasabb áron *Manetnak* tanítványát és sógornőjét, *Berthe Morisot*-t ábrázoló brilliáns arcképe kelt el: 360.000 frankot (kb. 80.000 P) fizetett érte egy angol gyüjtő. *Renoir* kisméretű (52×45 cm) *Richard Wagner*-arcképét, amely egyike a mester legérdekesebb alkotásainak, Alfred Cortot, a híres zongoraművész szerezte meg 257.000 frankért (kb. 56.000 P), az aukción szereplő további 23 Renoir-festmény közül pedig még kettő kelt el 100.000 frank feletti áron. (Le jardin d'essai: 173.000; Baigneuse: 131.000.) A legnagyobb meglepetést azonban a *Claude Monet*-képek árai keltették: az impresszionizmusnak ez az utóbbi időben erősen aláértékelt nagymestere Étretat-i tájával 205.000 (kb. 45.000 P), két másik tájképével 122.000, illetve 111.000 frankot ért el. Érdekesebb eredmények voltak még *Degas:* Le départ-ja, amely 174.000 (kb. 39.000 P) és *Delacroix* Keresztrefeszítése, amely 140.000 frankért (kb. 31.000 P) cserélt gazdát.

Az érdeklődés és a vásárlókedv örvendetes föléledésének legjobb jele az egyes kiváló képek magas árai mellett az a tény, hogy a Strauss-gyüjtemény összesen 3 millió 540.000 frankot (közel 800.000 P) hozott.

CASTELLO, Valerio

MRÁVIK László: Valerio Castello magyarországra készült képeiről. = Müvészettörténeti Értesitő , 34, 1985, 1-2. 83 - 87., ill. E

Castelnuovo Péter, várépítő. Nehány társával együtt a XVI. században Sziszek erődítményeit építette Horvátországban. Lásd még Briešjanin Domonkost.

Kukuljević-Sakcinski, Ivan: Slovnik umjetnikah jugoslavenskih. Zagreb, 1858—1860. 145. l. — *Szendrei János dr.:* Magyarország középkori várai. *Múzeumi és Könyvt. Ért.* 1908. 196. l.

Castiglione, Branda

l.

Flor Bp

28. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Horváth, Enrico: Una veduta di Veszprém in un affresco di Castiglione d'Olona.

Kny. Ervina
8°, 9k, 24L, Roma – Budapest, 1926.

Castiglione d'Olona

mdk

Castiglioni

olasz lovag erkélyes háza.

Horváth Elek: Pápa város multja és jelene
1933, 9.l

CASTIGLIONE LÁSZLÓ író

NÉPSZABADSÁG 1983. márc. 5. 13

LOVAK ÉS EMBEREK

NAPLÓJEGYZETEK

ANTIK DERŰ. *Castiglione László.* Az ókor nagyjai című könyvét nézegetve ugyancsak elámulhatunk azon, hogy mennyi mindent tudtak az emberi arcról régi szobrászok. Az átlelkesített márvány, bronz, kő? Csakugyan az, átszellemített. Emberek tekintenek itt ránk húsz-harminc évszázad távolából, annyira elevenen, hogy újra meg újra rá kell eszmélnünk: az a két-háromezer év, amely elválaszt bennünket tőlük, semmi, vagy majdnem semmi. Az emberi jelleg — a maga legkülönbözőbb változataiban a karakterek sokasága — már akkor elérte azokat a magaslatokat, amelyek ma is magaslatok. És mind a szobrok tárgyául szolgáló személyekben, mind a megformáló egyéniségekben. Híres emberek szobrai ezek és többnyire kiválóságoké, s így aztán kétszeres az átszellemítés: a szellem volt az alkotó szellem számára a tulajdonképpeni anyag, annak a megragadása a feladat.

Már akkor is vitatkoztak a lélek és a gondolkodás kutatói az emberi változatokról, a típusokról s ezzel összefüggésben a fiziognómiai vonások és a jellemvonások megfeleléséről, illetve meg nem feleléséről. Hogy az erős áll valóban az erős akarat jele-e, a magas homlok csakugyan magasrendű gondolkodásra vall-e és így tovább. A mindennapi élet tapasztalatai sokszor tagadni látszottak és látszanak az ilyen jellegű hipotéziseket. A külső megjelenés néha annyira rácáfol a belsőre — hogy a mi időnkből vegyem a példát, Pasolinit egy angyalarcú szépfiú verte agyon módszeres kegyetlenséggel —, hogy már-már lehetetlennek látszik ebben a dologban mindenfajta szigorúbb törvényszerűségnek az állítása. Mindezek ellenére — és jó részben ennek köszönhetjük a mindenkori portréművészetet — a szobrászok és a festők nem adták fel a maguk meggyőződését. Azt, hogy a külső megjelenés, főképpen az arc és a jellem — meg a szellemi kvalitás — között igenis megfelelések vannak. Hogy az arcot fürkészni annyi, mint a lélek szerkezetét kutatni, az arcot szobrászilag megformálni annyi, mint egy életrajzra való szellemi és pszichológiai életanyagot sűrített látvánnyá emelni. Ragaszkodtak ehhez, nyilván azért, mert ők nem annyira tudták, mint inkább érezték, intuícióval fogták fel azokat a megfeleléseket. Számukra, mivelhogy valóban *láttak*, nem bomlott meg a külső és a belső egysége még a legszélsőségesebb esetekben sem. Megvolt a maguk fiziognómiai érzéke, hite annyira, hogy minden tehetségüket arra fordíthatták, amire kellett. Sejtető erővé változtathatták megsejtéseiket.

Így rögtönözhetett ennek a könyvnek a szoborportréi mellé Castiglione László miniatűr arctanulmányokat, jellemtanulmányokat. Így írhatja az egyik Homérosz-portréról, hogy a megrázó erejű alkotás a költőt vak aggastyánként mutatja be, látnoki erejét és szellemi nagyságát az esendő test burkán, a világtalan szemek „tekintetén" ragyogtatja át. Így mondhatja Aiszkhülosz boltozatos homlokú, összevont szemöldökű férfit ábrázoló szobormásáról, hogy a művészeti jellemzés megfelel annak, amit a nagy tragédiaköltőről tudunk. Így állíthatja Szophoklész szoborfejéről, hogy a homlok és a szemek körüli rész elárulja: a költőfejedelem lelki egyensúlyához küzdelmes út vezetett. Így jelentheti ki Euripidész „szoborképéről", hogy a hatalmas koponyát keretező és elhanyagolt haj, a mélyen ülő, árnyékos szemek és a végtelenül keserű száj az emberi lélek legmélyére pillantó költő gyötrelmeinek kifejezése. És így, eképpen foglalhatja szavakba a Platón-képmásból sugárzó jelentést, külön szólva a koponya hatalmas tetőzetének szabályos görbületéről és külön a széles arc kimért tektonikájáról, az orr és a száj finom, méltóságot sugalmazó metszéséről és az összevont szemöldök alól pillantó szemek tekintetének komolyságáról, mint egyszerre művészeti és életbeli tényekről. Vagy az Epikurosz-fejszoborról szólva, így olvashatja ki a tekintet nyugalmából a megértő emberséget, a homlok és a szem ráncaiból a sötétség elleni küzdelmet, a száj szép íveltségéből pedig a megnyerő és világos beszéd képességét. És így éreztetheti meg jobban azt is, amire már utaltam, a látszólagos rendesség jelei mögött meghúzódó barbár jegyeket, a bestialitás jegyeit. Hogy egy római szobrot is említsek, így állapíthatja meg, hogy Nero egyik ránk maradt márványportréja még az alkotmányos uralkodó benyomását kelti, de a *puha arcvonások mögött* már megmutatkozik a kiszámíthatatlan és gátlástalan ultracézári természet.

Jók a könyvben az effajta magyarázatok, mint meglendítői azoknak a képzeteknek, amelyeket a szobrok az olvasóban, illetve a nézőben ébresztgetnek, s amelyek így meglendítve tovább is lendíthetők. Epikurosz fejszobrának a fényképéről — azon a jól kivehető száj vonalaiból -- már nemcsak a megnyerő és világos beszéd képességét olvastatva ki velünk, hanem az intellektualizált, egyszerre választékos és elemi érzékiséget is, s az egész arcból az ösztönvilág és az ideavilág küzdelmes és diadalmas, eképpen derűs egyensúlyát.

Mindezzel a szerző segít megérteni, mi is az a bizonyos antik — főként görög — derű, amelyet korunkban titkon vagy nem is annyira titkon, annyi meggyötört és zaklatott lelkű művész áhít, amely után némely költő — és nemegyszer éppen a legmegpróbáltabb — annyira vágyakozik.

Segít megérteni, hogy mennyire hiányzott abból az erőből a küzdelem letagadása, a vad és nyers erő tudomásul nem vétele, a szenvedély és a szenvedés kiiktatása. Ha jól emlékszem, a görög szobrokat kedvelő Rodin beszélt valahol arról, hogy a legjobb görög művészek nem idealizáló szándékból, hanem ösztönszerűen hangsúlyozták a lényegest. Igényük — hitük — volt ez, de nem erőltették az élő részletek rovására. Amire törekedtek e tekintetben, az volt, hogy az eleven — sohasem steril — részleteket az egészbe beleburkolják. A nyugodt ritmusoknak hódoltak, elsimítva a másodrendű domborulásokat, melyek a nyugodt benyomást megzavarhatták volna, de ez az „elsimítás" mindig úgy történt, hogy érződött, mit fogtak vissza, mit „simítottak" el.

Csakugyan ilyesmit észlelünk itt lépten-nyomon, ilyen összefogottságot, ilyen összefoglalást, ilyen derűt.

A legtöbb régi szoborportré halál utáni, tehát emlékezetből készült. S az emlékezés amúgy is összefoglaló jellegű, lényegítő, átszellemítő, olyan, még a magánszférákban is. Halott barátainkat például már ilyen összegzően látjuk. Lényegtelen — bennünk leginkább élő lényükhöz szorosan nem tartozó — vonásaik elmosódnak bennünk, belesimulnak az egészbe a gyászidő elmúlása után, ha tartós túlélők vagyunk, a megőrzés hosszú korszakaiban. S még inkább így vagyunk a közösség nagyjaival. A tartós emlékezet dolgozik valahogy úgy, mint ahogyan a görögök — és az őket követő, s persze sok újat is adó rómaiak — szobrászművészete.

Az a derű, amely a görögöké volt, elveszett, de jótékony az utána való vágyakozás. Elérni azt, amit a látvány intenzív igazságának mondanak, ma csak a disszonanciák kiemelésével lehet. De ami valóban művészetté lett disszonancia, abban ott van mindig az összhang vágya, a derű áhítása is.

✱

LOVAS VILÁG. Ló és lovas a művészetben — mondja egy másik, ugyancsak a napokban kezembe került könyvnek, *Artner Tivadar* munkájának a címe. Felkapom rá a fejemet, majdnem úgy, mint arra, amikor lópaták ütemes koccanásait hallom meg az esti Budapest valamelyik utcáján, ott, ahová bizonyos órákban még beengedik a lovas szekereket. Így teszek önkéntelenül, mivelhogy magam is részese — bizonyos értelemben kiszolgáltatottja — vagyok egy mostani s minden bizonnyal nem rövid életű nosztalgiának. Annak a kedélyáramlatnak, amely a lótól megfosztott — „lótalanított" — világunkban mind nagyobb kultuszt szerez a lónak. Amitől lassanként glóriát kapnak, táltosok és paripák lesznek még a legközönségesebb igavonó lovak is: úgy nézünk rájuk, mint csodalényekre, a civilizációsan értett óvilágból itt maradt, jelenésszerű teremtményekre.

Mi táplálja ezt a nosztalgiát? Sokaknál olyasmi is, amit én igazán nem értek, amiről csak ők maguk tudnának beszámolni. Hogy a költészetben — főleg a mai középnemzedék költőinek verseiben — mitől dúsul fel ez a nosztalgia annyira, arról azonban, úgy érzem, egyet s mást tudok. A ló számunkra a többi között a nagy és formás erőnek a jelképe, azé a nagy erőé, amelyik könnyen sebezhető. Eleven lény, mint mi magunk, kitéve szúrásnak, törésnek, szenvedésnek, halálnak. A bivaly is erős, az ökör is erős. De olyan gyengédséget, mint a ló, nem támaszthatnak bennünk, mivelhogy nem úgy formásak, és a sebezhetőségük is más: hiányzik belőlük a meglepetés, a szilajság, a szeszély s a szelídségnek az a fajtája, amelyik egyik pillanatról a másikba féktelenségbe fordul át. Aki hajtott már lovas szekeret és ökrös szekeret, tudja, milyen nagy különbség ez. A lóval együtt vagyunk, amikor a szekér ülésén vagyunk, és néha — a megpróbáló útszakaszokon — szinte egyek vagyunk vele, az ökröktől viszont határozottan külön vagyunk. Az ökör egyszerű vontatóerő, a ló egy kicsit mindig a mi erőnk is.

Hát ha még hátasló a ló! Semmi sem fejezte ki, testesítette meg évezredeken át az ember számára a mozgást, az iramlást, a sebességet annyira, mint a ló. Iramodni, vágtatni, vágtában elkanyarodni, bravúrosan forogni, megfordulni, fenségesen léptetni: ezek a képzetek sokáig a lóval függtek össze. Mint ahogyan a mozgás megtörései is, a fáradt kocogások, a csüggedt vánszorgások vagy éppen a szándékos és kényszerű lassítások és persze a rogyások, lerogyások. A ló beleivódott az érzékeinkbe, kiiktathatatlan részévé vált a képzettársításainknak, jelkép lett minden lehetséges formában, főképp az alapformákban.

Összenőtt velünk, hogy aztán — a motoros civilizáció beköszöntésével — leszakadjon rólunk, kiszakadjon belőlünk. Átadja helyét valaminek, ami ezerszer praktikusabb, de alig vagy ha igen, merőben másként poétikus. Szervetlen, annyira, hogy belénk szervülni nem tud.

Innen van az is, hogy a formális erő és az eleven sebesség képzeteit most már egy kicsit háttérbe is szorítják a gyengédség képzetei azokban a versekben, amelyekben jelképként jelenik meg a ló. Becézzük a lovat — most már nemcsak a csikót —, jobban, mint valaha. Az álomversekben már-már tündérmesék alakjaként néz be hozzánk, alvókhoz az ablakon át a ló, nem az istállók csípős szaga árad belőle, hanem — mint régen az álombeli szarvasokból — a meseerdők illata. S ami a lóban eleven-erős, zabolás-zabolátlan — „tüzes"-erotikus —, az gyakran ebbe a költői közegbe vág bele, mint képi megfelelője valami egyszerre szilajnak és gyengédnek, talán magának az ifjúságnak.

Nemcsak a költészetben van ez így. Mint ahogy Artner Tivadar könyvéből kitűnik — e könyvből, amelynek szövegi része a lónak és a lovasnak a sűrített története, pontosan és szemléletesen föltárt életmódhistória, fejezete a kultúrtörténetnek — a képzőművészek is hasonlóképpen élik és élték meg ezt az élményt. Ha fordított sorrendben nézzük a könyv képanyagát — és miért ne nézhetnénk úgy —, láthatjuk, hogy a ló náluk is azon a különleges módon, álomi-elvonatkoztatottan lép elénk. Picasso Guernicáján a ló a meggyötört, barbárul összetört gyengédség — a jajgató (a kínokat kinyerítő), vádoló gyengédség — kifejezője, Csontváry Sétalovaglás a tengerparton című festménye a mesei logika „hordozója", Kernstok Károly Lovas című alkotása az expresszív álomnak, a tiszta lendület és a csorbíthatatlan egészség erélyes áhításának remek képbe foglalása.

Franz Marc híres Kék ló című munkája pedig mintha egyenesen azokat a verseket előlegezné, amelyekről beszéltem. Ez a festménybeli ló a szelídség és az erő árnyék- és fénykáprázata, szín- és vonalkáprázata; a natúrából a képzelet és az álom világába átemelt jelenség, anélkül, hogy elvonttá válna. Úgy, olyan súlyosan áll ez a teremtmény — a művészi képzelet és áhítat alkotta teremtett lény — a földön, mint ahogyan a legkényesebb emberi ideák kötődnek a földhöz, azok, amelyek nem spekulációk, hanem a valóság tényeibe behatoló — azok tartalmait magukban megtisztító — hiteknek, felismeréseknek és akarásoknak az eredményei.

E könyvben lapozgatva csakhamar visszajutunk azokba az időkbe, amelyekben a ló még elválaszthatatlan társunk volt valóságosan is. De milyen túllendülések figyelhetők meg ott is, túllendülések az átlagos, a közepes látványon. Minden kultúrtörténeti és művészeti korszak, minden stíluskorszak hozzáadta a „tárgyhoz" a magáét. Georges-Pierre Seurat a maga impresszionista látványfilozófiáját; Henri de Toulouse-Lautrec a maga groteszkkel hangsúlyozó, bravúros nyerseségét — erre épülő bánásmódját —; Delacroix, a híres villámtól megrettent lovat megalkotva, a maga romantikán túli romantikáját: szaggatottságát, lázát, egzaltáltságát; Giovanni Battista Tiepolo, a lovas Szent Jakabot jelenítő festményén a rokokó kecsességét és magasztosságot, meseivé stilizálást; Juan Carreño de Miranda — ugyanabban a tárgyban — a fény és árnyék, a mozgás és a dermedtség felfokozott ellentéteire alapozva, a barokk tobzódást, torlódást, telítettséget. Michelangelo da Caravaggio pedig — a Szent Pál megtérésében — a reneszánsz szemlélet nálunk kevésbé hangsúlyozott egyik vonását, az annyira természetközeli, a látomásosságot azon át érvényesítő érdességet.

Héra Zoltán

FENDRIK FERENC:

Egykorú tudósítás a Fekete címzett gyógyszertár néhá

Tanics Ilonka 1916-ban került a Fekete Hattyúhoz címzett gyógyszertárba laboránsnak. Ilonka a Tanics bádogos lánya volt, akit vakon hoztak haza a harctérről. Tanicsné sírt a patikában, hogy arra jó volt az ura a királynak, hogy elvigye a háborúba, de most, hogy nyomorékot csináltak belőle, nem törődik vele senki.

— Nem a királynak kellett az ura, Tanicsné, hanem a hazának — csillapította Lőrincz gyógyszerész az asszonyt.

Tanicsné könnyes arca egy pillanatra megmerevedett, mintha nem értené, amit a gyógyszerész mondott, de aztán újra kifakadt.

— Én még nem találkoztam, kérem, a hazával. Akkor mondják, hogy haza, haza, amikor akarnak valamit a szegény embertől. Adja oda az életét, a szeme világát, de nem adnak neki érte semmit. — S a szájára nyomta a zsebkendőjét.

— Nyugodjék meg, Tanicsné — nyújtott az asszony felé egy kanálon egy tablettát a gyógyszerész. — Ezt vegye be és megnyugszik. Nem kell érte fizetni semmit.

Tanicsné szipogva nézte tenyerén a pirulát.

— Elemészti magát az Ilonkám. Tanulni akart, hogy ő tanítónő lesz... De mit csináljak? Ki kell vennem a polgáriból. Én egyedül nem bírom, gyógyszerész úr, kérem.

— Hány éves a lánya, Tanicsné?

— A tizenötödikben van.

— Nem lenne kedve idejönni a patikába laboránsnak? Szívesen felvenném. A laboránsomat behívták katonának.

Tanics Ilonka vékony, barna bőrű, figyelő arcú lány volt. Egy hét múlva már tudta valamennyi gyógyszer nevét. Keveset beszélt. Mosolyogni is csak akkor mosolygott, ha Bodó, a segéd, rámutatott egy gyógyszerre, és megkérdezte, mire használják és ő rávágta, hogy mire.

A háború 1918-ban véget ért. Az emberek vidám szédületben néztek körül, mint akik már fuldokoltak, de felbukkantak a vízből, keresni kezdték a helyüket. A régi helyükön valami nyugtalanítóan más volt, mint azelőtt.

— Véleményem szerint valami lesz — mondta Bodó 1919. március 21-én, este, az utcán, egy forradalmi dalt éneklő csoport mögött haladva, a feleségének, aki záráskor érte jött a patikába. Ezen az éjszakán Bodó rosszul aludt, beszélt álmában, de a felesége nem értette, hogy mit. Másnap reggel, amikor sietett a gyógyszertárba, vörös zászló lobogott a városháza tornyán. Magasan volt a zászló, de mégis úgy érezte, mintha az arcába csapkodna a szele. A kabátokon itt is, ott is vörös szalagok villogtak. Olyanok voltak, mint a vérfoltok.

— Gyógyszerész elvtárs! Tűzze ki! — állította meg Hódosi kőműves, és vörös szalagot tűzött a gomblyukába.

— Ó, köszönöm — felelte meglepett mosollyal, aztán peckesebben rakta a lábait, mintha kitüntetés lenne a mellén. Az Árpád tér elején találkozott a főszolgabíró fiával. Sápadtan, megrakott hátizsákkal, kezében fokossal csörtetett a szőlőhegy felé. Rámeredt a szalagjára, és nem köszönt vissza.

Lőrinccnek is rögtön beleakadt a szeme a szalagba.

— Bodó úr, elment az esze? Azonnal dobja el!

— Tanácsköztársaság vagyunk... — próbálkozott szelíd ellenvetéssel a segéd.

— Itt magyar királyság van!

Bodó lassan kihúzta a szalagot, és zsebre tette.

Ilonka késve érkezett. Máskor a roló előtt szokta várni a segédet, aztán, amikor kinyitottak, Lőrincz is jött már le a lakásból. Ma akkor lépett be, amikor a gyógyszerész ráripakodott Bodóra, és nem értette, hogy Bodó miért engedelmeskedett. Ő is kitűzött volna vörös szalagot, de nem talált otthon egyetlen vörös ruhadarabot se. Este sokáig fenn voltak, Mátai bácsi, az asztalos mesélt nekik Oroszországról. Mátai fogságban volt, pár hete került haza. Az anyja prószát sütött, Mátai hozott egy üveg bort, az apja pedig elővette a harmonikáját. Most harmonikázott először, amióta vakon hazaszállították a kórházból. Nem tudták, mi lesz, hogyan lesz, azt tudták csak, hogy valami más lesz, ami talán jobb lesz.

— Miért vette le a szalagot? — kérdezte később Ilonka a segédtől.

— Nem a gyógyszerész úr ellen tűztem ki. Ő ellene nem lehet semmi panaszom.

— Azt mondta Mátai bácsi, hogy összetartanak az urak, akár jók, akár rosszak. Oroszországban meg is ölték az összes urakat.

— Maga megölné a gyógyszerész urat? — kérdezte meghökkenve a segéd.

— Nem — rázta fejét a lány. De azt megölné, aki miatt az apjának kilőtték a szemét, aki miatt nem járhatott tovább iskolába, aki miatt sírva kiabált az anyja a testvéreire: „Nincs, a hasatok istenit!" De Lőrinczet nem bántaná. Az anyja is védte, amikor Mátai verte az asztalt, hogy le kell számolni kivétel nélkül valamennyi úrral.

— Persze, hogy a saját hasznát nézi. De piszkosul is bánhatott volna az Ilonkámmal, de nem tette. A Bozsoki jegyzőt agyonszúrta egy paraszt, mert csak akkor adta ki a hadisegélyt a feleségének, ha bezárkózott vele az irodába. Úgy kellett neki! Megérdemelte! De Lőrinczet senki se parancsolta, hogy kabátot adjon Ilonkának, nekem orvosságot, mikor azt hittem, hogy az eszemet vesztem, mégis adott.

Lőrincz ma este félt először gyerekkora óta. Vacsora után volt már, amikor furcsa zúgás, zümmögés hallatszott, mintha óriási méhraj keringett volna a levegőben. S ahogy közeledett a zaj, éles kiáltások váltak ki belőle, s rögtön rá hosszú moraj következett. Lőrincz az ablakhoz ment, de még nem látott semmit. Nemsokára azonban hullámzó fények verődtek a szemébe az utca felől, majd elébe tűnt az első fáklyás, utána tíz, húsz, megszámlálhatatlan, mint egy égő erdő. Eloltotta a villanyt. Az áradat elöntötte a teret. „Éljen a Tanácsköztársaság!" „Éljen a proletárdiktatúra!" Megdöngették a patika redőnyét. Nevetés harsant. Aztán énekelni kezdtek: „Nem lesz a tőke úr mi-rajtunk!" Úgy látta Lőrincz, hogy a fáklyák fénye duplájára torzítja a fejeket, és a szájakból is láng csapódik ki. „Le a burzsujokkal!"

Lőrincz úgy nézte a tömeget, mint valami ismeretlen veszedelmet. Kik ezek az emberek? Ezek voltak azok a békés, derék magyarok, akik minden választáskor kifejezték hűségüket a fennálló társadalmi rend iránt? Ezek köszöntek olyan tisztességtudóan? Ezek álltak alázatosan, félrehúzódva a patika sarkában, míg elkészült a gyógyszerük?

Tanicsné vörös zászlót vitt egy csapat nő élén, Ilonka egy rudat, amelynek a végén ötágú csillag volt. És elvonult előttük a mosónéjuk, a Schaffer cipész segédje, a falábú piaci halas, Hollós, a javadalmi hivatalból, a postás, a Fürtös tanár, az a villanyszerelő, aki a vízvezeték dinamóját javította, a Pete kőműves s az ismerős arcok szakadatlan sora. Úgy érte Lőrinczet minden ismerős arc, mint a bőrére sütött tüzes pecsét. Valamennyi ellenség volt? Hajlongtak, mosolyogtak, s közben várták az időt, amikor öklüket rázhatják a patika felé? Lőrincz homloka kiverítékezett. Ezek elől nincs biztonságban az emeleten, minél magasabban van, annál inkább a szemükbe tűnik. Nem menti meg a vaspántos kapu se. A kaszárnya irányából lövések dördültek.

Másnap Tanics Ilonka vörös gombot varrt a blúzára. Lőrincz nem szólt neki, a tüntetésről se kérdezte. Szédült, fájt a feje, alig aludt az éjszaka. Az utca felé figyelt, s beszédet formázott magában: „Hatvanöt éves öregember vagyok, egész életemet munkában töltöttem, soha nem ártottam a szegényeknek, helytelenítettem a háborút, alkalmazottaimmal jól bántam, híve voltam a földreformnak és az általános titkos választójognak..." Amikor idáig ért a beszédében, mintha gúnyos nevetést hallott volna. Várt, felült, újrakezdte. Egyszer félálomban úgy képzelte: hatalmas teremben áll, vörös posztóval bevont magas emelvény előtt, amelyen hideg tekintetű, sapkás emberek ülnek, s körös-körül fáklyák sercegnek.

Tanicsné a Nőszervezeti Bizottság vezetője lett, és azt hallották róla, ő jelentette fel Hegedüs szeszfőzdést, hogy szidta a Tanácsköztársaságot, Kovács borbélyt, hogy letépte a vörös hadsereg toborzó plakátját, és Bartha ügyvédet, hogy ellenforradalmárokkal van összeköttetésben.

A gyógyszerellátás egyre roszszabbodott. Sok cikk teljesen kifogyott. Egyik nap Bodó azt ajánlotta Lőrinczneknek, hogy csak kék pénzért adják a gyógyszereket. A segéd hízelegni akart Lőrinczneknek, szerette volna elfelejtetni a szalag-esetet: olyan hírek jártak ugyanis, hogy a románok már Szolnoknál vannak.

— Nem internáltatom magam — felelte Lőrincz. — Nagyon csodálkozom, hogy éppen maga ajánl ilyet. Maga, aki meggyőződéses híve a Tanácsköztársaságnak.

— Bocsánatot kérek... nem vagyok meggyőződéses híve a Tanácsköztársaságnak — szedte gyorsan a lélegzetet a segéd —, véleményem szerint sok szép eszme van benne, amelyek azonban megvalósíthatatlanok. De ha meggyőződéses híve azért, hogy megszüntették a rabszolgaságot, a jobbágyságot? Amikor pedig a vörös hadsereg visszafoglalta a csehektől Kassát, az újsággal a kezében ment be a patikába.

— Győztek a mieink!

Bodó éljent kiáltott, de Ilonka nem szólt rá semmit. Nem tudta elhinni, hogy Lőrincz örül a vörösök győzelmének.

Lőrincz reménykedve, félig kételkedve hallgatta a híreket. Poppert, az ügynököt tartotta a legmegbízhatóbb forrásnak. Popper már üzleti érdekből se mesélt volna rosszat.

— Én mondom, a Popper, hogy hamarosan vége lesz — zörögtek az ügynök kaucsuk mandzsettái, ahogy magára mutatott. — Be vannak, kérem alássan, kerítve. Oroszország pedig messze van. De én már akkor megmondtam, hogy az egész proletárdiktatúra egy éven belül aus lesz, amikor felszántották a lóversenypályát, és felszólították a lakosságot, hogy vonuljon ki fokhagymát ültetni. Lóverseny nélkül, kérem alássan, nem maradhat fenn egy rendszer. Mert mit csináljon a Popper, ha nem mehet ki az ügetőre?

Popper megtoldotta még értesüléseit a legújabb viccekkel. Az volt az elve, hogy ügynök pesti viccek nélkül nem köthet üzletet, aztán szuszogva, fájós lábakkal elbaktatott.

Egy augusztusi hajnalon páncélvonat futott be az állomásra, s darutollas katonák ugráltak le a vagonokról. Pokornyi őrnagy kiadta a parancsot:

— Minden kommunistát összefogni!

A városban csend volt. A szürke, párás levegő mintha az emberek nehéz, kizihált lélegzete lett volna. A különítményt Vámosi, a restis vezette, fogvacogva. Hálóing volt a kabátja alatt, az ágyból kelt ki, hogy kinézzen, mi az a szokatlan lárma, s éppen Pokornyi arcába bámult.

— Jó reggelt, elvtárs — vigyorgott rá az őrnagy. — Egy kis papramorgót a dugeszból, de azonnal.

— Én nem vagyok kommunista — cipelt ki a restis egy demizson pálinkát a hálószobából.

— Gratulálok! — ütött a vállára az őrnagy. — Akkor most kalauzolni fogja a fiúkat. Sok itt a bolsi?

— Az én vendégeim, kérem, az utazóközönség soraiból kerülnek ki. Nem ismerem, kérem, a városi közönséget.

— Mozgás! — intett Pokornyi, és a katonák maguk előtt terelve a restist, elindultak a város felé. Pokornyi utánakiáltott az őrmesternek: — Galambos, szerezzen kocsit, itt várom. — Aztán letelepedett az asztalhoz, és beleszagolt a demizsonba. Szilva!... — Orbán, ide hozzám!

Orbán, egy fiatal, lovaglópálcás, félrecsapott sapkájú hadnagy, összevágta a sarkát.

— Parancsodra, őrnagy úr!

— Egészségünkre!

A katonákhoz egy rendőr csatlakozott először.

— Nem vagyok én kommunista, tanú rá a nagyságos főjegyző úr. Tegnap is mondtam neki, csak már jönnének a fehérek! — Himlőhelyes képét szolgálatkészség öntötte el. — Tudom, kik a kommunisták, valamennyit átadom az őrmester úrnak.

— Jó is lesz, mert különben téged nyúzlak meg — pödört egyet kedélyesen a bajuszán az őrmester. — Megtudjátok, milyen gyerek vagyok én. Megemlegetitek a jelenlétemet, az anyátok keservit.

A rendőr után előbukkant valahonnan egy izgatott, szalmakalapos férfi, Bartha ügyvéd gyakornoka, aztán az alispán vincellérje ajánlkozott, hogy segít felkutatni a kom-

CASTIGLIONE László

Az MTA Régészeti Intézete

megrendülten tudatja, hogy

Dr. Castiglione László

klasszika archeológus, a történelemtudományok doktora

az MTA Régészeti Intézete tudományos tanácsadója, az Acta Archeologica felelős szerkesztője, az Élet és Tudomány szerkesztő bizottságának tagja, a TIT szakosztályelnöke

1984. április 2-án elhunyt.

57 évet élt.

Barátunktól és munkatársunktól 1984. április 18-án 2 órakor veszünk végső búcsút a **Farkasréti temetőben.**

FNYV 13

CASTIGLIONE Maria

* Castiglione Maria szobrász, Komendál Éva festő kiállítása: Bp. XXII. ker. Úttörő és Ifjúsági Művelődési Ház, – Bp.: XXII. ker. –"–, 1984
[12] p. ill

* 1919 okt. 6.

** 1945. Bp.

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Castiglione Mária,

1984. JUL 1

NÉPSZAVA

1021

Pontosan tíz éve, hogy két ambiciózus fiatal művész, Benedek György és Janzer Frigyes megszervezte Budatétényben a Mészáros László Képzőművészeti Kört, amely most jubileumi kiállításon mutatkozik be. A tárlaton harminc amatőr festő, grafikus, szobrász és iparművész mutatkozik be, mintegy 150 alkotással. Képünkön Castiglione Mária Irmus című terrakotta-kompozíciója

z héten azt csiná-
a változatosság, és
iegkeresek annyit,
iap *hajóra tegyem*
yt meg a gyereket,
itszigeten jól beka-

iap az újságban
k a neve. Ne húz-
négis?
tartom erkölcste-
imit mi csinálunk.
inkat nem loptuk,
lcsó is. Nem igaz?
tunk?
tudom. A rend-
közterület-felügye-
nt egyáltalán nem
ják az érveiket.

Nem lehet a Csacsi-rétig birni

itt?

— A jó szerencsére — válaszolja cowboy-flegmával kalapja alól Z. Ferenc.

— Mit tartana szerencsé-

Ø Castoni

~~sebrán~~ stukkator l. Carloni S.

L. Kendrey-kentirányi

300. l.

Ipolyi tévedése

Carloni helyett

délyhez kötött ipart üző iparosok lajstromába

bevezettük és részére a

Szeged v

iparengedélyt ezennel kiadjuk.

úr (úrnő) az

alkalmazásával gyakorolhatja.

Kelt Szegeden, 1925. év októbe

(P. H.) D

JEGYZET. Köteles az iparüző lakás- vagy telepáth
az iparhatóságnál bejelenteni.

á tutalai
megírva

Castro, Petra de
festő
lánya
Kovács Mihályné

Castro

l

Lykanemzromantika
158. l.

NEUMAN
DOHÁNY KISÁRUDA
RAHÓ. Ipar utca 896 sz.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

E. A. Castro (Kuba), szobrászművész
VI. Budapesti Nemzetközi Miniatúrakiállítás, Műcsarnok

E. A. Castro (Kuba): Kép I.

Népművelés, 1984. okt. 24-old.

Ð Catel Ferenc

1778 – 1856

festō

l.

Kazinczy lev

XIII.k. 547.l

278.l.

~~545.l.~~

Catel

reżim.

l.

Kazimierz lev

XII. 4. 159.163 l.

Cataneo, Pietro di Giacomo

Város-tervrajz hétrjegyű, hétbástyás erődítésöveszettel. Metszet. 1554.

foto a 102. oldalon

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

Giovanni Paolo Cataneo

Ottavio Baldigara helyettese az egri várfalak építésénél 1580 után. Segédje 1595-től lasotta építész.

Voit Pál stb.: Heveszmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

5941

MDK

Catani Pál, építömester

Kassán is megfordult/ 1582-1591/. Tokaj várát építi meg.

Kenény Lajos: Kassai építömesterek. Reneissance-korszak. MMKE Közl. 1904 évf. 79.l.

28 kötet, 3. füzet

M.D.K.

Calani Pál, építőmester

1582-1591 között működött Kassán s építette körben Tokaj várát.

Kemény Lajos: Kassai építőmesterek.
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1904. 38.köt. 78.old.

II. József:

Cathelin

Mellig, hétnyolczad balra, négyszögletes alapon, talapzatra helyezett tojásdad medaillonban. Parókája egyszer fodrított s arcza s bajusza leberetvált. Körülcsavart nyakkendője fekete, ingének mellfodra látható, dolmánya paszomántos s egyelejű kabátjának gallérja lehajtott. Dolmánya felett jobb vállától balcsipője felé háromszínű szalag vonul, mely alól a szalagon lógó aranygyapjas rendnek csak kis része látszik ki. Mellét a Mária Terézia s a Szt István rend diszíti. A medaillon felett, melyet alól babérgalyak karolnak át, kiterjesztett szárnyú sas ül csőrében babérkoszorúval. A talapzat előtt az osztrák nagyczimert látjuk egy tojásdad medaillonban. Feliratai a kép alatt a czimertől megszakított négy sorban:

„Joseph II. Empereur et Roi.. des Romains le 18 Aoust 1765.
Né à Vienne.. le 13. Mars 1741."

„Gravé d'après le Tableau que Son.. Altesse Madame la Comtesse de Brionne à bien voulu prêter à son très.. humble ~~Serviteur~~ Serviteur Bligny"

alól balra: „Peint à Vienne par Ducreux 1771"

középütt: „à Paris chez Bligny, Lancier du Roi, Cour du Manége aux Tuilleries"

s jobbra: „Gravé par ~~Chas~~ Cathelin".

Rézmetsző, méretei az alapnak 25 : 17.9 a rézlapnak 26.8 : 18.6 %.

LAOZA 7679

2304. (a négy oszlopos felirat nélkül).

55/93 № 922.

A két Lotti verseny résztvevői

Méltó folytatás

Német nap az Aranyban

Az Arany János Általános Iskola és Gimnázium tanárai és tanulói a sikeres francia és angol nap után április 16-án megrendezték a német nyelv és kultúra napját is.

Komoly előkészítő és szervező munka előzte meg ezt a programokban, látni-, hallani- és ízlelnivalókban bővelkedő napot. Célunk az volt, hogy kitörve a tanórák szoros keretéből, vonzóbbá tegyük a gyerekek számára a német nyelvet, irodalmat, művészeteket, technikát, sportot: egyszóval a német nyelvű kultúrát.

Már az iskolába belépőt is egy gót betűs „Willkommen" üdvözlet fogadta, s óriási plakátok hívogatták a különböző programokra. Felépítették papírból Berlin jelképét, a brandenburgi kaput. Imitálták a berlini falat, melyet a gyerekek – többnyire tanáraik jelenlétében – falfirkákkal „ékesítettek": rajzokkal, német nyelvű üzenetekkel, versekkel, s természetesen több nyelvű szerelmi vallomással. Tőle nem messze ügyes kezek Tell Vilmos történetét jelenítették meg, képregény formájában. A mellette lévő teremben pedig Tell Vilmos almalövő-verseny folyt a szünetekben. Tell Vilmos XX. századi „utódai" egész nap nem fogytak el.

Az iskola klubhelyiségében a paravánokon a tanulók által készített igen szép és változatos tablókon adtunk ízelítőt Németország, Ausztria, Svájc tájairól, városairól, művészeiről, tudósairól, sportolóiról, autóiról.

Ennyi kulturális élvezet után a klubba látogatót vidám sramlizene várta. A „bécsi kávéházban" finom kapucínerrel, islerrel, az ugyanitt felállított „bajor sörsátorban" pedig üdítőkkel, virslivel, „bratwursttal" csillapította szomját, étvágyát a betérő diák. A játszani vágyók az üdítő és a virsli közt asztalifoci-tudásukat mérhették össze.

Nemcsak a szünetek kínáltak érdekes programokat, hanem a németórák is rendhagyóak voltak. A tanulók három lehetőség közül választhattak: szép bécsi diákat, német nyelvű ismeretterjesztő videofilmet nézzenek meg Berlinről, avagy egy beszélgetés résztvevői legyenek a német irodalomról. A helyszín a könyvtár volt, ahol rögtönzött kiállítást rendeztek könyvtárosaink a német irodalom és művészet alkotásaiból.

Természetesen az iskolarádió sem maradhatott ki az egész napos műsorból. A szünetekben nagy német zeneszerzők klasszikus alkotásai, népzene és a legmodernebb könnyűzene szórakoztatta az osztályban maradó diákokat.

A legkisebbek (3. és 4. osztályosok) német nyelvű jeleneteket adtak elő a klubban és az osztálytermekben; a legnagyobbak pedig igazi örömmel fogadták produkciójukat.

Ugyancsak a kicsiknek hirdettük meg a Két Lotti versenyt. Ikreknek öltözött párok jelentkezését vártuk. Óriási sikerük volt. A nagyok pedig már napokkal előbb kérdéssort kaptak „Ki tud többet a német történelemről és kultúráról?" címmel. A nehéz kérdések megválaszolása komoly könyvtári munkát igényelt.

A helyes válaszok beküldőit, a Lottikat és Tell Vilmosokat délben az eredményhirdetéskor édesség-jutalom várta. De ezzel még nem volt vége a napnak. A 7. órában az érdeklődők számára még mindig volt két ajánlatunk: egy Mozartról szóló film vetítése a klubban és az iskola tankonyhájában egy különleges német sajtos melegétel elkészítése. Ezeken a programokon is sokan vettek részt.

A német napra szombaton egy buszos bécsi kirándulás tette fel a koronát. A sűrű eső után délutánra a nap is kisütött, s élményekben gazdagon érkeztünk meg este 10-re a Kongresszusi Központ parkolójába.

A német nap szervezésében kifejtett lelkes munkát köszönöm a német munkaközösség tagjainak: *Antal László, Kertész Nóra, Kovács Imréné, Kranyik Gabriella* és *Várkonyi Katalin.*

Dobos Tünde
némettanár

ARCOK

Kiáltás

Nem szeretek ebbe az üzletbe járni, mégis, időnként betérek. Útba esik, azonkívül észrevettem, hogy olcsóbban lehet venni ezt, meg azt, mint másutt, a kenyerük is finom, mindig árulnak akciós termékeket. Ámbár ilyenkor elő kell venni a szemüveget a szavatossági idő szemrevételezése okán. Jó, hát nemigen köszönnek vissza az biztos, némelyik eladónak fekete a körme alja, kérdezek valamit tőle, egyszavas feleletei túl magasról, vakkantva hangzanak. De mit meg nem tesz az ember egy kis spórolásért!? Tűrni kell, ennyi az egész.

Ezen a szép, napos délelőttön örömmel veszem észre, hogy eltűntek a kis tévékamerák a bolt fenti sarkaiból. Úgy látszik, jobban bíznak a vásárlókban. Vagy a lopás kevesebb? Javul a világ? A kis tolvajok ideje lejárt, most már csak a nagyokkal kell megbirkózni?

Járkálok ott az áruval megrakott konzolok között, mikor föltűnik: valaki követ. Megállok, ő is megáll, elindulok, jön utánam. Óvatosan rápillantok, merev tekintettel viszonozza. Laza terpeszállásban, karbatett kezének jobbjával frissen borotvált állát simogatja. Nincs nála kosár és engem néz ez a fiatalember. Pofátlanul. Biztos rossz helyen állok, persze, a külön polcon sorakozó, méregdrága, fóliás hentesáru előtt. Kiveszek egyet, nézem az árát, úgy teszem vissza, mintha égetne, pedig hűtött. Néhányszor megismétlem ezt, hátha akad olcsóbb is. Közben a fiatalember megkerül, oldalról néz ezúttal. Mindjárt előkapja a fényképezőgépét, mint rendőrségi fotósok odabenn, egy felvétel szemből, egy profilból, utána megszólal: „akar beszélni az ügyvédjével?!"

Ez a kis műanyag irattáskám ébresztette föl benne a kopószenvedélyt: hátha a cipzárja nyitva. Amiben az égvilágon semmi érték sincs, legföljebb lassan hét évtizednyi feddhetetlenség. Érték ez manapság?

Visszanézek a srácra: magam is végig tudok úgy nézni valakit, ahogy te engem. Látom fekete pantallóját, drapp ingét, amin valami jelvény díszeleg. Befelé jövet három-négy ilyen egyenruhafélét is láttam, ugyanilyen fiatalembereken, szemükben ezzel a „mindenki gyanús, aki él" tekintettel.

Csak attól mentsen meg az Isten, hogy egyszer lehajtott fejjel járjak, mint annyian. Mert már elviselhetetlen számukra a rájuk telepedő gyanú. A kemény nézésű, megannyi figyelő szempár. Mindenütt ez kísér. Az egyik metró aluljáróban a minap hatféle egyenruhát számoltam meg, pedig katonaruha nem is volt ezek között. A metrórendőröket se számoltam. A rendőrök mellett álldogáló, szürke tréningruhás atlétákat se, akik mintha edzésről tévedtek volna ide, „Akciócsoport" felirattal a hátukon. Akár meg is nyugodhatnék, ha nem olvasnám a bűnügyi statisztikákat. Ha nem néznék farkasszemet ezzel az őrző-védő emberrel.

Tudom, hogy hazáig, azután hosszú ideig még magam előtt látom majd ezt a szempárt, ami mindent apróra megfigyel. Rajtam, körülöttem, bennem.

Orwell híres regényére gondolok („1984"). Az a szörnyű látomás, az emberiség majdani, talán utolsó állomása. Egy társadalomról, ahol külsőleg teljes a harmónia. A tömeg a fizetés mellé kapja az emberi szervezetet már nem roncsoló, ingyenes drogot, a szómát. Látszólag csupa derű az élet, még a krematóriumok kéményein is rózsaszín füst száll fölfelé. Csönd van, az egész világ olyan pneumatikus. De az otthonok négy fala között kivétel nélkül ott az a mindent látó, halló és rögzítő kamera, ami az ottlakók legkisebb mozdulatát, a sóhajtását is megörökíti. Egy hang valamiféle világkormány nevében a családi élet valamennyi megnyilvánulására azonnal reagál. Helyreigazít, megró, fenyeget, büntet.

A büntetés… Végig a bolton vad, megbántott hangú kiáltás hoz vissza a jelenbe. Idős, de még nem öreg, szakállas férfi ordít: „én csak az árát akartam megnézni!" Kezében kis csomag kávé, amit már nem engedtek neki visszatenni. Hárman is lefogják, eladók. Édesarcú nők válnak fúriákká. Ketten a karjait fogják kifeszítve, egyikük a hátának feszülve tolja, nyomja előre, az iroda felé. „Én csak az árát…!"- mondaná a magáét a szakállas, de nem tudja folytatni. Köhög, elkínzott krisztusarcán összefolyik taknya-nyála. Sír.

Könnyei szivárványt rajzolnának az égre.

Kovács Imre

Mindig más a felelős…?!

Kerületünkben történt. Nem nevezem meg az éttermet, mert nem szándékom az üzletet rontani. Csupán a véleményemet szeretném megmondani egy olyan jelenséggel kapcsolatban, amelyet lépten nyomon tapasztalok.

Rég nem látott öreg barátom látogatott Budapestre. Ő 43 éve él külföldön, én három évvel ezelőtt visszaköltöztem és a kerületben lakom, mivel érzésem és gyökerem szerint idetartozom.

Hosszas mérlegelés után eldöntöttük, hová menjünk vacsorázni. Nehéz ugyanis olyan csendes éttermet találni, ahol zavartalanul lehet beszélgetni, ahonnan nem égő szemmel és köhögve kell távozni a cigarettafüst következtében. A koszt is jó és nem utolsó sorban nem kell utólag mindent a tisztítóba küldeni, hajat mosni a rossz szellőzés következtében szerzett zsírszag miatt. Barátom idős ember, de főleg nagyon rosszul lát, ezért taxival mentünk az étterembe.

Kellemesen telt az idő, nyugtáztuk a pincér jóindulatú túlbuzgóságát. Két helyiség lévén a zene sem bizonyult túl hangosnak, ráadásul nagy örömünkre jól játszott az egyetlen zenész.

Én is közbe kotnyeleskedtem, már csak azért is, mert éreztem, hogy közeledik a vihar. (Addigra a szakács is kijött és a másik pincér is.) Nincs talán a környéken egy pénzes telefonfülke? Ha már ilyen kézenfekvő hiba csúszott a dologba, talán meg kellene oldani valahogy. Hiszen sok esetben a saját kocsiját sem akarja használni a vendég, ha megivott 2 pohár bort. Milyen vendéglő az, ahol nincs telefon? Ezt 10 évvel ezelőtt jobban megértettem volna!

Miután egy tapodtat sem kerültünk közelebb a megoldáshoz, barátomnál „felment a pumpa". Nem hallottam pontosan, hogy mit mondott, mert kimentem az utcára, csak azt tudom, hogy utólag bocsánatot kért tőlem, az elhangzottakért. Majd láttam, hogy a pincér igen gyors léptekkel, rémült arckifejezéssel rohan el mellettem: hirtelen eszembe jutott, hogy van a szomszédságban egy pénzes fülke. Közben mindhárman a főnököt hibáztatták,

Mesevetélkedő '99.

A verseny három éve indult Hódmezővásárhelyről 2.–3.–4. osztályos tanulók részére. Több hónapon át ismerkedtek a mesékkel, azokhoz kapcsolódó játékos, de alapos tudást igénylő feladatokkal. Előző évben a Kiss János Általános és Középiskola „Cimborák" csapata képviselte Budapestet az országos döntőben, ők a 6. helyezést érték el. Ebben az évben már 1650 csapat nevezett, és a Tamási Áron Általános Iskola és Gimnázium „Bolyhos Nyuszitappancs" nevű csapata Budapestnek a 8. helyezést szerezte meg. 1999. május 13-án került sor az ünnepélyes díjkiosztóra. A vetélkedőn induló csapatok közül az első 10 helyezett az Önkormányzat könyvjutalmában részesült. A díjakat

Hegyvidéki szomszédaink

Gaál Éva

Valószínűleg jó annak, aki tud hinni Istenben. Ez nem azt jelenti, hogy rossz annak, aki nem hívő, de a valódi hit képes átformálni az embert. Gaál Éva, az illusztrátor íróné azt vallja, hogy őt mélységesen átalakította Istennel és a keresztény hittel való találkozása. Miért ne hinném el neki, hiszen már a kedélye is ezt sugározza?...

– Azt mondják, a rajztehetséget örököltem, hisz a családban sokan rendelkeznek ilyen képességekkel. Édesapám pl. építészmérnök volt. Engem hamar elkapott a könyvek iránti szenvedélyes vonzalom, rengeteget olvastam, – a *Jókai-összest* többször is végigolvastam-, az első mesekönyvemet pedig már a Képzőművészeti Gimnáziumban megcsináltam magamnak képpel, szöveggel, mindennel.

Az illusztrátor

Talán meg sem fogalmaztam magamnak, miért éppen az illusztrálás fogott meg annyira? Pl. a reklámgrafika sosem „ült" nekem, idegen volt tőlem, de mindig izgatott az olvasottak képben-látása, rajzos megfogalmazása. Pedig a kép, a rajz „olvasása" általában nehezebb az embereknek, mint a szövegek megfejtése. A kép fejben születik, nem a kézben, engem pedig elsődlegesen az illusztrációs megfogalmazás ragadott el.

Főiskolára, egyetemre nem jártam, nem lett volna esélyem, politikai okokból. 1969-ben így is felvettek a Képzőművészeti Alapba és hivatásos művész lettem.

– Huszonhárom éves korom óta jelennek meg könyvek az illusztrációimmal. A Móra kiadónál kaptam munkákat, miután nyilvánvalóvá lett, hogy elsősorban gyermekkönyvekkel akarok foglalkozni. A gyerekeknek valahogy másképpen lehet rajzolni. Eleddig vagy 90-100 könyvet illusztráltam, – persze felnőtteknek is. Nagyon sok általam nagyra becsült író munkáihoz rajzolhattam: *Tordon Ákos, Simai Mihály, Mezei András, Kormos István, Tarbay Ede, Szabó Lőrinc, Balázs Árpád* vagy a külföldiek közül *E.T.A. Hoffmann, Benjamin Spock, Edmondo de Amicis* neve jut eszembe. A Kisdobos, a Kincskereső, a Dörmögő Dömötör gyermekújságok olvasói is sok rajzomat láthatták.

(Szerencsére az elismerések sem maradtak el. Többször kapott Nívódíjat, a Művelődési Minisztérium díját, sokszor nyert a Szép Könyv pályázaton, többször ismerte el a Képző- és Iparművészeti Lektorátus, és vannak nemzetközi gyermekkönyv díjai is.)

– Persze nem csupán illusztrálok; önállóan is festek, főleg bibliai témákat. Volt már kilenc önálló és több közös kiállításom. Sok példaképem van, mindenekelőtt a reformáció nagy festője, *Rembrandt.*

A hívő

– Én akartam Istent. Sokáig ateistaként éltem, mígnem kiúttalanná váltam, úgy éreztem: nincs értelme semminek, legyen vége! Őszintén kérdeztem és Isten mindig megadta kérdéseimre a feleletet. Hol így, hol úgy, de jött a válasz és én felismertem a nekem szóló üzeneteket, – elsősorban a Bibliából. Jó tizenöt éve megváltozott az életem és kiegyensúlyozott, boldog ember lettem. Ha a hitre nem változik meg az ember, akkor az nem is volt igazi hit. Mondok egy példát. Készítettem egy verses-rajzos *Boszorkánykönyvet*, életem egyik legjobb munkáját. A Corvina adta volna ki, de a megjelenés előtt megsemmisítettem az egészet. Túl jól, túl félelmetesen sikerült és én nem akartam a művészetemmel a sötét oldalt szolgálni.

A hit nálam nem csupán vallás, hanem életforma, ami egyre inkább kiteljesíti az életemet és munkámat.

Az író

Húsz évi illusztrátorkodás után kezdtem magam is írni. Más, ha bele kell bújnom egy más író világába és megint más, ha a magam gondolatait, történeteit rajzban és írásban komplexen tudom átadni. Sok bennem az ismeretterjesztési szándék is: tanulmányozom a madarakat, kígyókat, emlősöket, hogy amikor stilizálom őket, hiteles legyek. Könyveimben sok az életrajzi elem, a magam tapasztalata. Így írtam az afrikai témájú könyveket, vagy Csibészről, a kiskutyáról, aki valóban megvolt nekünk.

Bevallom, nagyon aggasztanak a ma divatos *Walt Disney* felfogású gyermekkönyvek, pláne az ezek nyomán keletkezett utánérzések, mert szellemi lecsúszásnak érzem ezek monopolikus hatását. Ezért is hoztam létre másfél éve lányommal a *Porszem kiadót,* mintegy porszemnyi ellen-akcióként a csicsás könyvekkel szemben. Még nincs igazán bejáratva, főként, hogy nem vagyunk tőkeerősek, de nem is a gyors meggazdagodás a cél. Inkább némi kis vallásos nevelésre is szolgálóak a könyveim, megteremtendő a hitalapot.

Gébics utca

Ötvenöt éve élek a Németvölgyben. Az egész rokonságom hegyvidéki. Igaz, költöztem már párszor, de mindig csak ide-oda a Gébics utcában. Legtávolabb az volt, mikor a Hegyalja úton laktam, de visszahozott a szívem. Amikor még nem épült be minden, volt itt a Jagelló út fölött egy hatalmas, gazos telek, amit a környékbeli szülők kibéreltek és mi ott töltöttük az életünket. Csináltunk műsoros előadásokat, (engem akkoriban balettre járattak), a jegyeket eladtuk a szomszédoknak, rokonoknak. Szabad volt elkószálni a Sas-hegyre is, aztán távcsővel néztük a távoliakat. Iskolába a Németvölgyi útra jártam. Ott van az a mackós szobor, amire nem volt könnyű felmászni, de akinek sikerült beleülni a mackó könyvébe, az örült csak igazán! Talán nekem sikerült bekerülnöm abba a mackós könyvbe.

Muzsay András

Emlékező séta

Farkasrét – egy ünnep fényében

Május 3-án volt 80 éve annak, hogy az akkori temetkezési vállalatokból megalakult a *Községi Temetkezési Üzem,* a mai *Budapesti Temetkezési Intézet Rt.* jogelődje. A jeles dátum emlékére az intézet kezelésébe tartozó temetőkben ünnepi megemlékezésre került sor május első hetében.

A mára már 105. születésnapját ünneplő Farkasréti Temető kerületünk igazi ékessége, hiszen túl elsődleges funkcióján nagy szabadtéri sétákra csábító, kulturális izgalmakat kínáló hangulatos liget is. Van, akit a természet értékei: a jó levegő, a madárének, a lombok susogása, a virágok sokszínűsége és általában a csönd vonz ide. Mások kóborlásaik során maguk is felfedezik híresség, egykori kedvenceik végső nyughelyét, de nem utolsósorban értékes szoborparkként is be lehet járni Farkasrétet.

Az ünnepi megemlékezés első részében *Grósz József* igazgató idézte fel a múltat és vetítette előre a jövőt.

A Farkasréti Temetőt 1894. április 1-jén nyitották meg, már ekkor sor is került az első temetésekre. Létesítésére azért volt szükség, mert a lentebbi: a németvölgyi, a tabáni és a vízivárosi temetők ekkorra már nagyrészt beteltek. Harminc év alatt lényegében ez lett Farkasrét sorsa is.

A bejegyzések szerint már 1929-ben történt urnaelhelyezés az Érdi úti kerítésbe épített urnafülkékbe, ám a hamvasztások külföldön, pl. Bécsben történtek. A temető nagyobb szabású rekonstrukciójára az 1980-as években került sor, melynek során többek között lebontották a korábbi kertészetet, kialakították a mai 60-as parcellát, felújították a vízcsőhálózatot, átalakították a ravatalozót stb.

A temető állaga sajnos ma is sok kívánnivalót hagy maga után. A talajviszonyok miatt szinte évszázados gond a talaj mozgása, csúszása. Az időközben elvégzett munkák minősége miatt akár máris újból fel lehetne újítani a vízcsőhálózatot. Sok a falrepedés, beázás, szinte életveszélyes falszakasz, még a reprezentatívabb helyeken is, mint a ravatalozó és környéke. Emellett azért sikerült fejleszteni is a temetőt, pl. a Bürök utcai részen létesített urnakerttel és kriptasorral.

A 80-as évek elején néhány évre lezárták Farkasrétet és csak már itt lévő sírba, urnafülkébe lehetett temetni. Mostanra is vészesen közeleg a betemethető sírhelyek hiánya. Nehezíti a munkát, hogy még mindig nem megoldott a sírhelygazdálkodás számítógépre történő felvitele.

Napjainkban évi mintegy 3500 temetés történik a Farkasréti temetőben, melyeknek 70%-a hamvasztásos. Nyolc halottasházi dolgozó és tizennégy sírásó végzi a temetések körüli munkálatokat, a sírgondozásról pedig két gazdasági társaság gondoskodik.

A jövőt idézi az ünnepségen bemutatott elektromos halottaskocsi. A fővárosi levegőszennyezés csökkentésére a BTI Rt. többi temetőjében már használják az elektromobilokat, de az itteni terepviszonyok miatt ide új típust kellett kifejleszteni, így a közeljövőben már ez is munkába állhat.

Az ünnepség során a temetővezető bemutatta az egybegyűlteknek a részvénytársaság elnök-vezérigazgatóját, *Ladányi Jenőt*, aki évtizedek óta munkálkodik a fővárosi temetések színvonalának emelésén. A jelenlévők ajándékként megkapták a Farkasréti temetőt bemutató, fényképes, térképes temetői útmutatót, amely része annak a színvonalas sorozatnak, ami sorra bemutatja a Budapesti Temetkezési Intézet valamennyi sírkertjét. Ezek a kiadványok minden egyes temetőben megvásárolhatók lesznek.

Az érdeklődőket ezúttal az ünnepség második részeként *Szilágyi Rita* tanárnő, az Intézet idegenvezetője kalauzolta végig kétórás séta keretében a sírok között. Láthattuk Csonka János, Amerigo Tot, Bilicsi Tivadar, Kabos Gyula, Keleti Károly, Kaffka Margit, Széchenyi Zsigmond, Kassák Lajos, Ruttkai Éva, Gábor Miklós, Ferencsik János és sok más híresség sírját, az olimpiai aranyérmesek emlékművét, és közben Varga Imre, Pátzay Pál, Borsos Miklós, Melocco Miklós, Medgyessy Ferenc, Vilt Tibor, Szervátiusz Tibor és még sok, nagyszerű művész szobrait.

Egy-egy barangoló-felfedező farkasréti sétát (akár útmutatóval a kézben) maga a cikkíró is szeretettel ajánl mindenkinek, aki szereti a csöndes, elmélyült, emlékezéssel teli élményt ebben a zajos világban.

M. A.

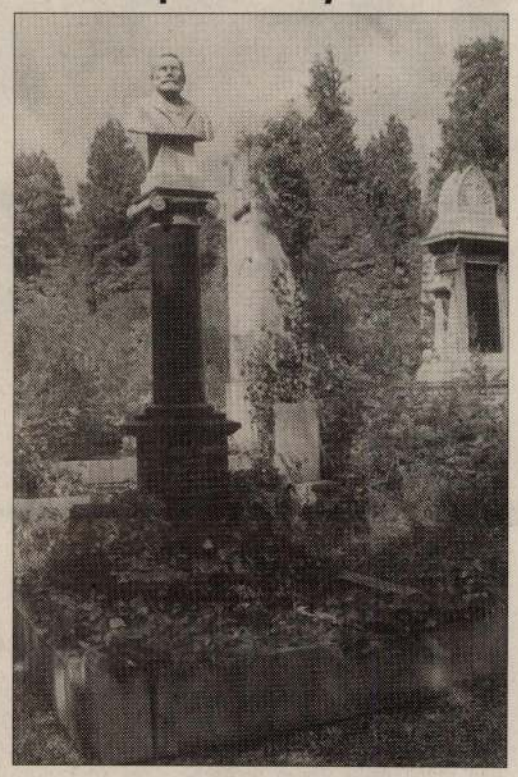

Cathry Szaléz Ferenc (1834–1901) síremléke A svájci származású mérnök tervezte a svábhegyi fogaskerekű vasutat

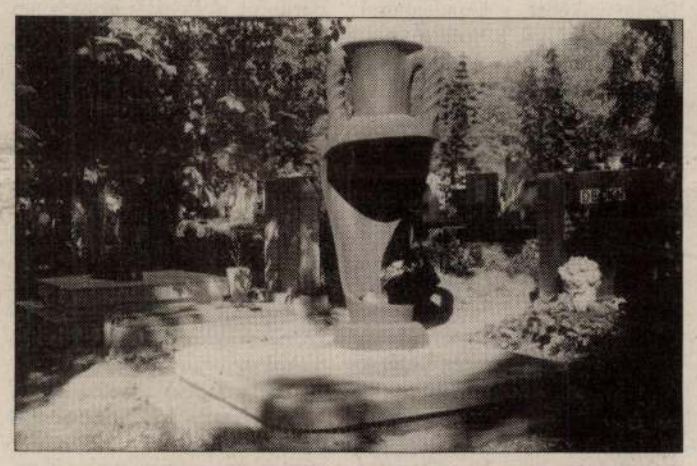

Devecseri Gábor (1917–1971) síremléke. A kiváló költő és műfordító kerületünk lakója volt

A ravatalozó épülete

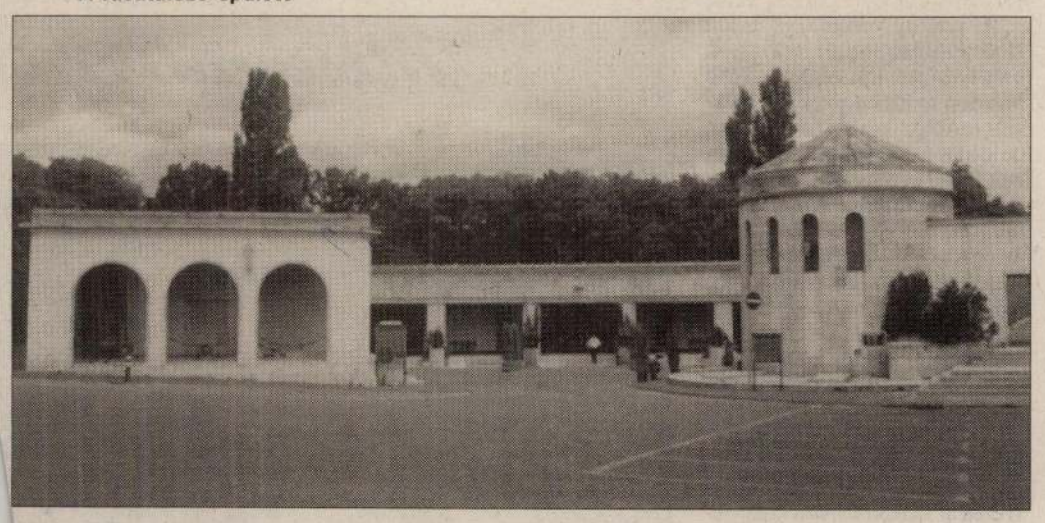

Felavatták a hidat Esztergom és Párkány között

Az építéséhez 2100 tonna acélt, 900 tonna aszfaltot és 25 ezer csavart használtak fel

Folytatás az 1. oldalról >

Az átadás után néhány perccel a két város több száz polgára „kipróbálta" a hidat

FOTÓ: BELICZAY LÁSZLÓ

A híd megnyitásáig kora tavasztól késő őszig egy komp biztosította az átjutást esztergomból Párkányba és vissza. A kishajó évente 100 ezer embert és 12 ezer járművet szállított, ám ez a kapacitás nem elégítette ki a környékbeliek, többek között a Párkányban és környékén élő nagyszámú magyar anyanyelvű lakosság igényét.

A párkányiak gazdasági fellendülést várnak a híd megnyitásától, a szomszéd várossal szorosabbra kívánják fűzni kulturális kapcsolataikat. Esztergommal idegenforgalmi centrumot és egy új ipari parkot kívánnak létrehozni – nyilatkozta lapunknak *Ján Oravec*, Párkány polgármestere. A fürdővárosban tizenkétezren, a környéken 35 ezren élnek, 70 százalékban magyarok, a régióban pedig több mint harmincszázalékos a munkanélküliség. Jelenleg is sok párkányi jár át dolgozni a Suzukihoz, illetve Esztergomban, Piliscsabán és Budapesten egyetem tanulnak. A híd azonban ennél is több lehetőséget biztosít. Esztergomhoz hasonlóan ipari park létesítésén gondolkodnak, ami a környéken működő nagyobb üzemek beszállítói háttérbázisát is biztosíthatná.

Az átkelő megnyitásával Esztergom enyhíthet a túlpart foglalkoztatási gondjain, már csak azért is, mert a városban számos gazdálkodó egység munkaerőhiánnyal küszködik – mondta el a Magyar Nemzetnek *Meggyes Tamás*, Esztergom polgármestere. Nagy segítséget nyújthat a túlparton élőknek a közelebb kerülő esztergomi kórház is.

A második világháború befejeztét követő több mint négy évtizedes ellenségeskedést, majd a kilencvenes évekbeli hosszú egyeztetéseket és tárgyalásokat követően – mint ismert – a híd újjáépítéséről kormányközi megállapodást írt alá 199. szeptember 16-án *Orbán Viktor* és *Mikulás Dzurinda* a Rákóczi motoros fedélzetén. Az újjáépítésre meghirdetett tenderre négy konzorcium adta be a pályázatát. A nemzetközi értékelő bizottság a magyar – szlovák Ganz – IS Konzorcium 11,7 millió eurós – hárommilliárd forint – ajánlatát és műszaki referenciaanyagát tartotta a legmegfelelőbbnek. A szerződéskötést követően novemberben – több mint egy hónapos késéssel – kezdődött meg a mederkotrás és a lőszermentesítés. A kotrással hajózhatóvá tették a szlovák parti oldalt is. A lőszermentesítés során a búvárok több gránátot, többek között három 120 kilós bombát emeltek ki a Dunából. A beruházás során nemcsak átépítették, hanem öt méterrel megemelték a parti, és a dunai pilléreket.

Eközben a Ganz Acélszerkezet budapesti gyárában hozzákezdtek a két – 102 és 119 méter hosszú – középső hídelem legyártásához. A hídelemet – annak elkészülte után – a szállítás miatt elemeire bontották, majd a helyszínen újból összeállították. Az első, 520 tonnás elemet az esztergomi oldalon helyezték el május végén, egy hónap múlva pedig ugyanezt a műveletet megismételték a párkányi oldalon is. A középső, 610 tonnás acélszerkezetet július végén helyezték el a pillérekre. A konzorcium az eredeti határidőnek megfelelően szeptember 30-án adta át a kész hidat a hatóságoknak, amelyek megkezdték a próbaterheléseket. A híd építéséhez 2100 tonna acélt, 900 tonna aszfaltot és 25 ezer csavart használtak fel; az acélfelületeken 55 ezer négyzetméternyi hegesztési varratot helyeztek el. A munkában 1200 ember vett részt, az építkezésre a tizenegy hónap alatt nyolcvanezren voltak kíváncsiak.

A Mária Valéria híd újjáépítése a kiegészítő infrastruktúrával együtt ötmilliárd forintba került, a költségek felét az Európai Unió biztosította. A magyar oldalon korszerűsítették a hídra vezető utat, személygépkocsi- és autóbusz-parkolót építettek, és felújították a régi vámszedő házat, amely ma műemlékként és múzeumként szolgál. A szlovák oldalon bővítették a felvezető utat, és ott kapott helyet a határállomás, illetve a vámhivatal. A kétszer egy sávos átkelőt a személygépkocsik, a menetrend szerinti buszok és a 3,5 tonnát meg nem haladó kisteherautók, valamint a gyalogosok, kerékpárosok használhatják. Mivel a hídról lejövő forgalom egyelőre Esztergomon halad keresztül, a jövő évben elkészül a belvárost elkerülő út is.

Miről árulkodik a vasszerkezet múltja?

„A legszomorúbb látvány / ez volt: a betörött / gerincű néma hidak / a két város között, / ahogy feküdtek sorban, / mint leölt állatok / a bűnben és mocsárban / ők, az ártatlanok." (Illyés Gyula)

Kő András

A Mária Valéria híd a mai napig a legutolsó volt a Duna-hidak közül, amelyik a második világháború pusztításaira emlékeztetett. A roncsokat aránylag hamar kiemelték a vízből, és szerencsére a pilléreket is kijavították (a hajózást biztosítani kellett), de a híd teljes helyreállítása nem került szóba. A szocialista testvériséget csak szónoklataiban hirdető kommunista rendszerek az újjáépítést nem tartották fontosnak. 1945-től, a napszakoktól és időjárástól függetlenül, komp próbálta lebonyolítani a forgalmat. 1995-ben, a híd százéves évfordulóján úgy tűnt, hogy elhárultak az akadályok az újjáépítés elől, de nagyon hamar közbeszólt a politika. A fordulatot a szlovákiai kormányváltás hozta meg, amikor magyar és szlovák részről magállapodtak Pozsonyban arról, hogy az Esztergom és Párkány között több mint fél évszázada csonkán álló Mária Valéria híd felújításának tervéről a műszaki szakértők tárgyalni kezdenek Esztergomban.

Ha minden jól halad – mondták 1996 decemberében –, akkor 2001 végére vagy 2002-ben sor kerülhet a híd átadására. A prognózis bevált.

Ezen az örvendetes napon nézzük, miről árulkodik a múlt?

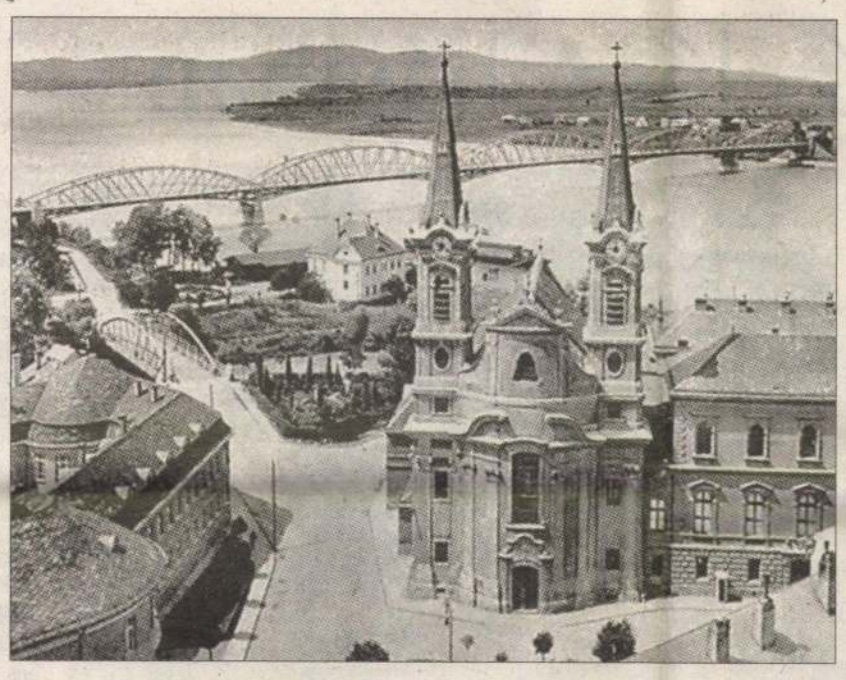

Az eredeti átkelő a Dunán

FOTÓ: MN-ARCHÍV

A Dunának ezt a szakaszát már az Árpád-korban átkelésre használták. *II. Endre* király egy 1215-ben kelt oklevelében említik először. A következő történeti lépcső: a törökök egy, az akkori idők építési színvonalához viszonyítva, igen korszerű konstrukciójú cölöp- és hajóhidat helyeztek a két település, Esztergom és Párkány közé. (A Párkány elnevezés a török parkani=erőd szóból keletkezett. Párkányt a középkorban Kakatnak nevezték.) A levéltári anyagokból kiderül, hogy az Esztergom visszafoglalását megelőző párkányi csata során a lengyel tüzérség a törökök egyik menekülési útvonalát, a hidat szétlőtte. És leírták, hogy egyesek a folyóba vetették magukat, hogy mentsék a bőrüket. Ettől kezdve az átkelést ismét dereglyékkel bonyolították le. Később, 1762 után *Barkóczy Ferenc* érsek a pozsonyi, a komáromi és a budai átkelő mintájára egy úgynevezett repülőhidat építtetett, amely a két part között kifeszített köteleken nyugodott. A kötélre – csigák segítségével – egy „dereglyét" függesztettek fel, amit evezővel kormányoztak, és a víz sodrását használták ki a mozgatásához. Hihetetlennek tetszik, de mindössze hat-nyolc percig tartott egy-egy átkelés.

A repülőhidat 1842-ben – *Kopácsy József* hercegprímásnak köszönhetően – ismét hajóhíd váltotta fel, amelyet az akkori építők már állandó hídként emlegettek. A XIX. század vége felé közeledve azonban már az „állandó" hajóhíd sem felelt meg a közelekedés igényeinek. A pozsonyi (1890) és a komáromi (1893) vashíd elkészülte után a kormány az Esztergom és Párkány közötti hajóhidat is vashíddal kívánta felcserélni. Több vállalkozó közül *Cathry Szaléz* és fia, Ede, svájci születésű magyar vállalkozók kaptak megbízást 1893. november 3-án, hogy a hidat megtervezzék és megépítsék. A pénzt a magyar állam biztosította – tízévi részletre. A gazdasági stabilitásra jellemző, hogy Cathry Szaléz megelőlegezte a pénzt, az 1,360 millió forintnyi összeget – felépítette a hidat –, és tíz egyforma részletben vissza is kapta. A kamat pedig csak öt százalék volt...

Az új vashíd a folyam irányát tekintve kétszáz lépéssel került feljebb, mint az 1842-es hajóhíd. Erre nemcsak azért volt szükség, hogy a hajóhíd a vashíd építésének ideje alatt fenntartható legyen, hanem azért is, mert az új híd forgalmát a legrövidebb útvonalon akarták Esztergom központjába bevezetni. A minisztérium 1893. november 3-án adott engedélyt a munka megkezdésére. 1894 augusztusában a Párkánytól számított második nyílás vasszerkezete, 1895 júniusára a negyedik, júliusára pedig az ötödik (az esztergomi parthoz csatlakozó) nyílás vasszerkezete is elkészült. 1895. szeptember 28-án pedig már nagy ünnepélyességgel avathatták fel a hidat, tehát két éven belül!

A híd névadója – édesanyja kívánságára – *Mária Valéria* főhercegnő, *Ferenc József* és *Erzsébet* Budán született lánya volt. Itt jegyezzük meg, hogy az építést elősegítő egyházi és világi méltóságok nevét az esztergomi hídfőn elhelyezett márvány emléktábla őrzi. *Cathry Ede* 1897-ben a Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönyében részletesen beszámolt a hídépítés adatairól és körülményeiről. Tanulmánya ma is forrásmunkának számít.

Az első világháború évei károsodás nélkül múltak el a híd fölött. De amikor már valóban elhallgattak a fegyverek, 1919 nyarán – állítólag véletlen folytán – felrobbantották a csehek a híd Párkány felőli első ívét, s az ívnek a pillérre támaszkodó vége a Dunába zuhant. A húszas évek elején aztán felemelték és alátámasztották az ív megmaradt darabját, a hiányzó részt pedig gerendákból összerótt járdával pótolták, hogy legalább a gyalogos közlekedés lehetségessé váljon. A harmincas években javították ki véglegesen a kárt, de a világháború folyamán a híd célpontja lett a repülőtámadásoknak. És mégis, csodával határos módon, sértetlen maradt! 1944 karácsonyán azonban a sorsa megpecsételődött: a visszavonuló német csapatok az Oberkommando der Wermacht (főparancsnokság) parancsára felrobbantották.

A néhány éve elhunyt *Homor Kálmán* mérnök, építészmérnök, az esztergomi hídbizottság egykori ügyvezető elnöke így emlékezett az eseményekre:

– Másodéves mérnökhallgató voltam, hallottam a nagy robbanást, kiszaladtam, megnéztem, mi történt; szomorú látvány fogadott. Az öt mederív közül három a vízbe zuhant, és a pillérek is megsérültek. A víz nyelte el a középső, 120 méteres nyílás nagy részét is, amely építésének idején Európa legnagyobb fesztávolságú, rácsos kéttámaszú hídnyílása volt.

Afganisztán modernizációs zsákutcái

Az országot káoszba taszító Északi Szövetség soha nem volt a tálibok alternatívája

Ha nem következik be ez a rettenetes esemény szeptember 11-én, akkor a világ most sem figyelt volna oda az afgán nép elfelejtett tragédiájára. Pedig a terrorizmus elleni harc lényege egy-egy vezető elfogása, néhány tábor lebombázása helyett éppen az, hogy a bűn melegágyát, a szegénységet, az elmaradottságot számoljuk fel! Minderről, az afgán történelem harmadik évtizede tartó vérzivataros korszakáról, a modernizációs zsákutcákról, a kiútról beszélgettünk Katona Magdával, a politikatudomány kandidátusával, Afganisztán-szakértővel, aki sokáig élt a közép-keleti országban.

Stier Gábor

Rosszabbik arcát mutatta a világnak az elmúlt két évtizedben Afganisztán, ez az ingatag közép-keleti régióban a XIX. században eleve puffernak létrehozott, éppen ezért belső stabilitását lényegében megőrző ország. Miért jutott a mai helyzethez vezető totális káosz állapotába? Mi borította fel ezt az egyensúlyt?

– A hagyományosan a nagyhatalmi érdekütközések középpontjában álló Afganisztánban még 1973-ban, a királyság megdöntésével kezdődtek a gondok. Ennek lényege, hogy az addig lassú, óvatos modernizációs kísérleteket erőszakosan felgyorsították. A Daud vezette köztársaságban 1973 és 1978 között nyugati típusú reformok kezdődtek, s az erőegyensúly is e tömb felé billent ki. Négy év után azonban egy a Szovjetuniótól független baloldali hatalomátvétellel fordult a kocka. Az Afganisztáni Népi Demokratikus Párton belül ekkor a nacionalista szárny tört előre, amely nem kívánta kiszolgálni egyetlen idegen hatalom érdekeit sem. Ez nem nagyon tetszett Moszkvának, és az 1979. márciusi herati felkelés után – amelyben egyébként a mudzsahedek kezdték kimutatni a foguk fehérjét – a Kremlben megérlelődött az intervenció gondolata, az év végén pedig meg is történt a bevonulás. A szovjet hadsereg óriási nemzetközi tiltakozást kiváltva a felperzselt föld taktikáját alkalmazta.

– Másokhoz hasonlóan azonban ők is rájátszottak az ország etnikai sokszínűségére, hiszen hagyományosan az ő befolyási területüknek számító északi részt például jobban megkímélték. Ez a taktika ma is ismerős…

– Igaz, de azt le kell szögezni, hogy a déli területeken kompakt tömbben élő pastumokat kivéve mindegyik etnikum keverve él, így például Jugoszláviával ellentétben Afganisztánt ilyen alapon nem lehet szétszabdalni.

– Pergessük tovább az eseményeket. Afganisztán két ellentétes előjelű zsákutcába jutott, a modernizációs kísérletből kievickélve a teljes káosz állapotában találta magát. S ezért komoly felelősség terheli a mostani játszma egyik szereplőjét, az Északi Szövetséget is, akinek bűneiről ma néhányan mintha elfelejtkeznének…

– Az utolsó, már *Gorbacsov* káderének számító *Nadzsibullah* vezette baloldali rezsim 1992-ben dőlt meg. Az elnök afgán peresztrojkát, nemzeti megbékélést hirdetett, többpártrendszert vezetett be, a genfi tárgyalásokon megállapodott a szovjet csapatkivonásról, de ekkor mindez már késő volt. Ráadásul az elnök a történelmi helyzet foglyaként akarva-akaratlanul is sok hibát vétett. Ezek közül végzetes volt számára, hogy miközben több mint tízezer pastu nemzetiségű tisztet börtönöztetett be, fölfegyverezte és – saját rendszerének sírját is megásva – a tádzsikokkal együtt Kabulba rendelte *Dosztum* üzbég milíciáját. Azok bevonultak a fővárosba és Nadzsibullahnak az ENSZ-képviseletre kellett menekülnie. Az északiak kiszorították a hatalomból a többi etnikumot, teljes lett a káosz, az országot kifosztották, dúlt a polgárháború.

– Új megoldást kellett hát találni, és jöttek a tálibok. Ki emelte őket a hatalomba?

– Amerikai kezdeményezésre, a szaúdiak és egyéb konzervatív szervezetek pénzén, pakisztáni kivitelezéssel katonai rendcsinálásra „építették fel" a tálibokat. Az új hatalom etnikailag homogén, pastu, politikailag azonban meglehetősen heterogén összetételű, és ez utóbbinak még fontos szerepe lehet. A menekülttáborokban felnőtt, a medreszékben, Korán-iskolákban katonai kiképzést is kapott, egyrészről hivatásos forradalmár, másrészről puritán szerzetes, militáns szeminaristák alkotják a derékhadat. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a rendszer katonai gerincét máig a Nadzsibullah által eltávolított, volt párttag, korántsem fundamentalista katonatisztek adják. Őket egészítik ki a 80-as években a szovjetek elleni harcra idecsábított nemzetközi zsoldosok. Ez időben jelent meg *Oszama bin Laden* is.

– Akit ugyebár nagyon is szoros kapcsolat fűz a tálibokhoz. No, de e párosban melyik az erősebb, a domináns fél?

Katona Magda

– Oszama bin Laden a tálib mozgalom megalapításában nem vett részt. Ő akkor már a szélsőséges, politizált iszlám militáns, Nyugat-ellenes harcosa volt, míg a mai rendszer megszületésénél éppen az amerikaiak bábáskodtak. Ráadásul az 1994-ben még politikai szerepre deklaráltan nem törő mozgalom a szovjetek ellen harcoló mudzsahedek megfékezésére, az ország területi integritásának helyreállítására alakult. Ezt a feladatot teljesítették is, 1996-os kabuli bevonulásuk után azonban éppen a megteremtett stabilitást kezdték tönkretenni. Politikai kormányzásra teljesen alkalmatlanok voltak, ráadásul lerombolták azt is, amit a szovjetek meghagytak. Oszama bin Ladenék is „ránőttek" ekkor már a tálibokra, akik képtelenek voltak a romokban heverő infrastruktúra feltámasztására. Maradt hát a kábítószer-termelés, a fegyverkereskedelem, és mindezek logikus következményeként a nemzetközi terrorizmus. Kemény, diktatórikus, centralizált rendszerré vált a tálibok egy olyan országban, amelynek már földrajzi és etnikai adottságai miatt is mások a hagyományai.

– S tették mindezt az iszlám nevében, vallási alapon, valójában a hit megcsúfolásával…

– Igen, de ne felejtsük el, hogy ezek a medreszék nem igazi szemináriumok, itt még rendes betűvetést sem tanítanak. Így az innen kikerülők nem ismerik a vallást, az iszlám jogot sem. Amit itt kapnak, az csak az iszlám pastu törzsi szokásjoggal kevert primitív interpretációja.

– Miért tűrték ezt a rendszert?

– Nem volt más alternatíva. A már említett képzett tisztek sem lázadtak, mert ezzel a szemükben a banditizmust, szabadrablást, vérzivataros káoszt megtestesítő Északi Szövetséget erősítették volna. Így volt ezzel a nép is. Azt mondták, inkább éljünk diktatúrában, de biztonságban, inkább ne járjanak a lányaink iskolába, minthogy fegyveres bandák elrabolják, a nyílt utcán megerőszakolják őket.

– Ismét egy modernizációs zsákutca, két évtized alatt már a harmadik. Mi lehet a kiút ebből a helyzetből?

– Először is a politikai alternatívát kell megteremteni. Az Északi Szövetség már bebizonyította, hogy erre a tálibokkal egyetemben alkalmatlan. Ezt a Nyugat is tudja, s nem fogja megengedni, hogy még egyszer bevonuljanak Kabulba. Valójában arról van szó, hogy Amerikában komoly válságot okozna, ha katonáikat koporsóban kellene hazavinni, mint Vietnamból.

– A piszkos munkát tehát elvégeztetik az Északi Szövetséggel. De mi lesz, ha azok mégsem akarnak megállni Kabul előtt?

– Erre nem lesz esélyük, hiszen addig kivéreznek, akárcsak ellenfeleik. Ha ezt nézzük, bármily szörnyen is hangzik, talán nem olyan nagy baj, ha elhúzódik ez a háború. Ez a sebészi beavatkozás megmentheti a beteget, egyúttal időt adhat a politikai alternatíva kiérleléséhez. Ez utóbbi, a nemzeti egység szimbólumát jelentő exkirály, *Zahir* sah védőszárnyai alatt formálódó átmeneti koalíciós kormány már alakulóban van. Ez a frontokon most nem véreztetett, Peshavárban és a független törzsi sávon a nehéz időket átvészelő, 20 ezer tisztet kiállítani tudó, a régi reguláris hadsereg maradékán alapuló katonai erőre támaszkodhat majd, s valószínűleg számíthat egy kisebb Marshall-tervre is. S ha mindez a helyi viszonyokra alapuló, nemzetibb arculatú, nemcsak egy szűk rétegre, hanem az egész társadalomra kiterjedő modernizációval párosul, akkor kimozdulhat mostani reménytelen helyzetéből az ország.

– Az ismét stabilizált Afganisztán pedig újra betölthetné a rá osztott puffer szerepet. Mely országok erősítenék meg a most körülötte fókuszálódó nagy geopolitikai sakkjátszmában régióbeli befolyásukat?

– Egykor Anglia és Oroszország versengett az Orientért, mára a britek helyét Amerika foglalta el. Ők ketten most a legerősebb játékosok. Noha érdekeik a nagy játszmában hagyományosan szembeállították őket, a nemzetközi terrorizmus okainak, a szegénységnek, a gazdasági, geopolitikai instabilitásnak a felszámolásában most egyetértenek.

Pakisztán a háború előszobájában

Napra pontosan két esztendeje, hogy Pervez Musarraf tábornok vértelen puccsal magához ragadta a hatalmat Pakisztánban. Ám Navaz Sarif kormányának megdöntése 1999 októberében gyerekjátéknak tűnhetett a mostani patthelyzethez képest. Az elnök-tábornok ugyanis pengeélen táncol, hiszen a tálibellenes katonai akciók támogatása könnyen Musarraf székébe kerülhet.

Ruff Orsolya

Amikor alig egy hete *Pervez Musarraf* úgy határozott, hogy országa felsorakozik az Egyesült Államok vezette terrorizmus elleni koalícióhoz, az elnök valószínűleg élete egyik legnehezebb (és talán legkeservesebb) döntését hozta meg. Pakisztán ugyanis ezzel egy csapással hátat fordított egyetlen térségbeli szövetségesének, a tálibok vezette Afganisztánnak, magára haragítva ezzel nemcsak a keményvonalas mozlim szervezeteket és vezetőiket, de az ország lakosságának tíz százalékát kitevő pastukat is. Ez a mintegy kétmilliós nemzetiség ugyanis szoros rokoni, baráti és üzleti kapcsolatokat ápol az Afganisztánt irányító tálibokkal, akiknek túlnyomó része szintén pastu.

Musarrafnak azonban nem igazán volt más választása. Az 1998-as atomteszt és az 1999-es puccs óta az országot amerikai és nemzetközi szankciók egész hada sújtja, a gazdaság romokban hever, a külföldi adósság pedig csak növekszik. Pakisztán erős embere tisztában volt azzal, hogy ha nem enged az amerikaiaknak, az ország csak még inkább elszigetelődik.

Nem is beszélve arról, hogy Iszlámábád attól tart, hogy a terrorellenes küzdelmet felhasználva az örök ellenlábas India könnyen a maga oldalára állíthatja Washingtont a vitatott hovatartozású Kasmír ügyében. Újdelhi ugyanis azzal vádolja Iszlámábádot, hogy fegyverrel és pénzzel is támogatja a tartomány elszakadásáért küzdő militánsokat. Tény, hogy Kasmírban több ezer olyan szeparatista harcol, akik korábban – pakisztáni közvetítéssel – afganisztáni táborokban kaptak kiképzést. Ezek többségét pedig a szeptember 11-i merényletek kiagyalójának tartott *Oszama bin Laden* pénzeli. India tehát azt reméli, hogy a világméretű terrorellenes harc kapcsán a hegyek ölelte tartomány sorsát megnyugtatóan rendezhetik végre. Félő azonban, hogy a mostani konfliktus egyelőre elodázza a kasmíri helyzet megoldását.

Az iszlám vezetők dzsihádra, „szent háborúra" szólítanak fel

FOTÓ: REUTERS/GLEB GARANICH

Ám Musarraf elnöknek valószínűleg most kisebb gondja is nagyobb annál, mint hogy vigyázó szemét Kasmírra vesse. Hiszen – mint a minap fogalmazott – 1971 óta Pakisztán legkritikusabb válsága, hogy Banglades kiszakadt az országból és önálló állam lett. Az iszlám vezetők dzsihádra, azaz „szent háborúra" szólítanak fel, a lakosság nagy része Amerika-ellenes. (Az egykori szövetségessel szembeni ellenérzések leginkább az Egyesült Államok közel-keleti politikájára, az Öböl-háború alatti bagdadi bombázásokra és a három éve tartó szankciókra vezethetők vissza.) A nagyobb pakisztáni városokban – főként az ország észak-északnyugati részén – napok óta egymást követik a tüntetések. Kvetta városában a héten bankokat, mozikat, üzleteket, ENSZ-létesítményeket rongált meg és lobbantott lángra a feldühödött tömeg. A külföldieket arra kérik, ha lehet, ne hagyják el otthonaikat. A hét eleji pesavari és kvettai tüntetők jelentős része egyébként nem is pakisztáni, hanem afgán állampolgárságú volt. Iszlámábád a minap hivatalos úton azt közölte az országhatáron toporgó több százezernyi afgán menekülttel, hogy nem hajlandó kaput nyitni nekik, s csak a leginkább rászorulókat engedi be az országba.

Pakisztánban a radikális vallási csoportosulások, illetve a vele rokonszenvezők „csupán" a lakosság 15 százalékát teszik ki, ám a 142 milliós országban ez is több mint húszmillió embert jelent. Musarraf egyébként a minap félreérthetetlenül közölte, hogy ha az Amerika-ellenes tüntetések tovább folytatódnak, a bujtogatónak vélt iszlám szervezetek vezetőit rövid úton rács mögé dugja.

A felső tisztikar jelentős átszervezésével és a keményvonalas iszlám vezetők visszafogásával az elnök-tábornok saját megingott pozícióját látszik helyrebillenteni. Ha ugyanis kicsúszik a kezéből a hatalom, az végzetes következményekkel járhat, ez pedig az Egyesült Államoknak sem lehet érdeke. A szövetségesek ugyanis megnyerhetik az afganisztáni csatát, azonban ha Pakisztánban egy radikális katonai vagy vallási vezető kerül hatalomra – megkaparintva ezzel az ország tetemes nukleáris arzenálját is –, akkor a terrorellenes koalíció elveszíti a háborút.

BIBLIOGRAPHIE DER WISSENSCHAFTLICHEN TÄTIGKEIT

VON L. CASTIGLIONE

MONOGRAPHIEN

1. A rabszolgatársadalmak művészete.* Bp. 1951, Népművelési Intézet. 16 p. Művészettörténeti Kiskönyvtár 2.
2. A római köztársaságkor művészete.* Bp. 1961, Gondolat-Képzőművészeti Alap. 47 p.
3. Görög művészet.* Bp. 1961, Képzőművészeti Alap. 263 p.
4. A római császárkor művészete.* Bp. 1962, Gondolat—Képzőművészeti Alap. 92 p.
5. A római császárkor művészete.* Bp. ²1966, Gondolat. 92 p.
6. — Horváth István Károly — Maróti Egon, A régi Róma aranykora.* Bp. 1967, Gondolat. 487 p.
7. Görög művészet.* 2. bővített, átdolgozott kiadás. Bp. 1968, Corvina. 307 p.
8. Az ókor nagyjai.* Bp. 1971, Akadémiai. 441 p. 160 t.
9. Római művészet. Bp. 1971, Corvina. 243 p. 184 t.
10. Az ókor nagyjai.* Bp. ²1972, Akadémiai. 441 p. 160 t.
11. Pompeji. Bp. 1973, Corvina. 153 p. 104 t.
12. A római művészet világa.* Bp. 1974, Gondolat. 329 p. 16 t.
13. Az ókor nagyjai.* Bp. ³1978, Akadémiai. 441 p. 160 t.
14. Római művészet.* Bp. ²1978, Corvina. 254 p. 8 t.
15. Pompeji, Herculaneum. A Vezúv kitörésének ezerkilencszázadik évfordulójára. Bp. 1979, Gondolat—Magyar Helikon. 282 p.
16. Hellénisztikus művészet.* Bp. 1980, Corvina. 248 p.
17. Az ókor nagyjai.* Bp. ⁴1982, Akadémiai. 441 p. 160 t.

AUFSÄTZE

18. A Terracotta Box from Roman Egypt: ActaAntHung 1 (1951—1952) 471—493. (493—494: Терракотовый ларчик из римского Египта.)
19. Graeco-Aegyptiaca [russisch]: ActaAntHung 2 (1953—1954) 63—71. (72—75: Graeco-Aegyptiaca [deutsch].
20. Un nouveau fragment du groupe des trois Charites: BMHB 5 (1954) 10—20. = A három Charis csoport újabb töredéke: uo. 96—102.
21. Az egyiptomi kultuszok császárkori ábrázolásaihoz. A praenestei mozaik: AT 2 (1955) 78—84.
    Autoref.: Die Darstellungen der ägyptischen Kulte der Kaiserzeit: BCO 3 (1958) 119.
22. Deux nouveau exemplaires de l'Aphrodite d'Alexandrie: BMHB 9 (1956) 12—21. = Az alexandriai Aphrodité két újabb példánya: uo. 87—92.
    Autoref.: Zwei neue Exemplare der Aphrodite von Alexandrien: BCO 3 (1958) 284—285.
23. Griechisch-ägyptische Studien. [I.] Beiträge zur Deutung des Mosaiks von Präneste. [II.] Beitrag zu dem griechisch-ägyptischen Privatkult: ActaAntHung 5 (1957) 209—220; 220—228. (228: Греко-египетские этюды).
24. La statue de culte hellenistique du Sarapieion d'Alexandrie: BMHB 12 (1958) 17—39. = Az alexandriai Sarapieion hellenisztikus kultusz-szobra: uo. 95—108.
25. *Ἔρως ἐναγώνιος* [französisch]: BMHB 13 (1958) 7—20. = *Ἔρως ἐναγώνιος* [ungarisch]: uo. 110—119.
26. Die Rolle des Kyathos im ägyptischen Kult: ActaAntHung 8 (1960) 387—404. (Anhang: Роль киафа в египетском культе).
27. A hellénisztikus Sarapis-kultusz és ábrázolás kialakulása. Bp. 1961. 16 p. Kandidátusi értekezés tézisei.

* Die Titel der ungarischsprachigen Monographien: 1. Kunst der Sklavenhaltergesellschaften, 2. Kunst der römischen Republik, 3. Griechische Kunst, 4. Kunst der römischen Kaiserzeit, 5. Kunst der römischen Kaiserzeit. 2. Ausgabe, 6. Kunst des goldenen Zeitalters von Rom, 7. Griechische Kunst. 2. überarbeitete Ausgabe, 8. Die großen Gestalten des Altertums, 9. Römische Kunst, 10. Die großen Gestalten des Altertums. 2. Ausgabe 11. Pompeji, 12. Die Welt der römischen Kunst, 13. Die großen Gestalten des Altertums. 3. Ausgabe, 14. Römische Kunst. 2. Ausgabe, 15. Pompeji, Herculaneum. Zum 1900 jährigen Jubileum des Vesuv-Ausbruches, mit Photos von L. Sugár, 16. Hellenistische Kunst, 17. Die großen Gestalten des Altertums. 4. Ausgabe.

Böhm Ágnes: Közelkép a halálról. A Friedmann-C.-legendák (Heti Világgazdaság, 1998).

CARELLI Gábor; *Krausz,* *Bp., 1915. márc. 20., †New York, 1999. jan. 21.: operaénekes (tenor). – A bp.-i egy.-en jogtud. doktori oklevelet szerzett, emellett a bp.-i zeneakad.-n Székelyhidy Ferenc tanítványa volt, 1934–39-ben külföldön, többek között Rómában, B. Giglinél tanult. 1938-ban Firenzében mutatkozott be Puccini Bohémélet c. operája *Rodolfó*jaként. 1939-től az USA-ban élt; eleinte rádió- és hangversenyénekes volt. 1951–74-ben a New York-i Metropolitan tagja, 1966-tól a Manhattan School of Music tanára; mesterkurzusokat tartott a bp.-i zeneakad.-n, a pekingi, a sanghaji konzervatóriumban és a tajpeji egy.-en. 1948-tól lépett fel újra európai operaszínpadokon. Az 1960-as évektől – főként hangversenyénekesként – Mo.-on is többször vendégszerepelt. – **M.:** Utam a Metropolitanbe (Bp., 1979). – **Irod.:** Fáy Miklós: C. G. emléke (Nsz., 1999. 21. sz.).

CARINA Anna; *Gschmeidler,* *Bécs, 1839. nov. 15., †Bp., 1885. máj. 7.: énekesnő (szoprán). – Zongoraművésznek készült, közben Marchesinél és Uffmannál énektanulmányokat folytatott. 1862-ben Würzburgban mutatkozott be nagy sikerrel, majd különböző német, angol és olasz színházakban énekelt. 1863-tól a pesti Nemzeti Színház, 1865-től a bécsi Operaház, 1867-től haláláig ismét a Nemzeti Színház tagja. 1878-ban házasságot kötött *Frankenburg* Adolf íróval, és visszavonult a színpadtól. Mo.-on először alakított számos híres operaszerepet, többek között Wagner Lohengrinjének *Elzá*ját. *Volkmann* Róbert az ő számára komponálta *Sappho* c. drámai jelenetét, *Erkel* Ferenc Dózsa György c. operájának *Csáky Laura* szerepét. – **F. sz.:** *Fidelio* (Beethoven); *Agathe* (Weber: A bűvös vadász); *Alice* (Meyerbeer: Ördög Róbert); *Lucrezia Borgia* (Donizetti); *Szilágyi Erzsébet* (Erkel F.: Hunyadi László); *Amelia* (Verdi: Álarcosbál).

CASTIGLIONE Henrik, *Bp., 1885. dec. 28., †Bp., 1960. aug. 24.: filmszakíró. – 1904-ben Bp.-en érettségizett. 1904–21-ben Bp.-en a KSH tisztviselője, 1921–23-ban a Corso mozi (mai Pesti Színház) vezetője, 1923–26-ban az általa alapított Egyesült Corso-Omnia filmvállalat ügyvezető ig.; 1939–44-ben a Sláger Film Kft. ügyvezetője. A filmstatisztika mo.-i úttörője; szaklapokban főként filmgazd. és filmtechnikai kérdésekkel foglalkozott. A *Mozgófénykép-gépkezelők Közlönyé*nek szerk. (1911–14). – **F. m.:** Filmlexikon. Szerk. Székely Sándorral (Bp., 1942).

CASTIGLIONE László, *Bp., 1927. nov. 14., †Bp., 1984. ápr. 2.: régész, művészettörténész. – A történelemtudomány kandidátusa (1961), doktora (1975). – 1950-ben a bp.-i egy. klasszikus archaeológia szakán szerzett oklevelet. 1949-től Bp.-en a Szépműv. Múz. antik osztályán tud. munkatárs, 1957–60-ban osztályvezető. 1958–60-ban az MTA Régészeti Kutatócsoportjának tagja, 1960–63-ban az MTA II. osztályán régészeti és művészettört. referens. 1963-tól az MTA Régészeti Kutatócsoportjának munkatársa, 1964-től ig.h., 1968-tól a Régészeti Int. ig.h., 1980-tól haláláig tud. tanácsadója. Az egyiptomi és görög–római kultúra kutatásában nemzetközi elismerést szerzett; elsősorban a hellenizmus és a római kor művészet-, vallás- és társadalomtörténetével foglalkozott. 1964-ben vezette az UNESCO támogatásával Abdallah Nirqiben (Núbia) folytatott ásatásokat. Az *Acta Arch.* (1968–83), a *Mitteilungen des Archäologischen Institutes der Ungarischen Akademie der Wissenschaften* szerk. (Salamon Ágnessel, 1971–79). – **F. m.:** A rabszolgatartó társadalmak művészete (Bp., 1951); A Terracotta Box from Roman Egypt (Bp., 1953); Az archaeológia fogalma és helyzete a tudományok rendszerében (Bp., 1954); Országos Szépművészeti Múzeum. Görög–római kiállítás. Vezető. Szilágyi János Györggyel (Bp., 1955; 2. kiad. 1964; németül: Bp., 1957); Görög művészet (Bp., 1961; 2. bőv., átd. kiad. Bp., 1968); A római köztársaságkor művészete (Bp., 1961); A római császárkor művészete (Bp., 1962; 2. kiad. 1966); A régi Róma aranykora. Maróti Egonnal, Horváth István Károllyal (Bp., 1967); Zehn Jahre archäologische Forschung (1958–1968). Összeáll. Salamon Ágnessel (Bp., 1970); Római művészet (Bp., 1971; 2. bőv. kiad. 1978); Archäologische Forschungen, 1969. Szerk. (Bp., 1971); Az ókor nagyjai (Bp., 1971; 5. kiad. 1984); Pompeji (Bp., 1973); A római művészet világa. Az ősidőktől Augustusig. Összeáll., bev., magy., jegyz. (Bp., 1974); Pompeji. Herculaneum. A Vezúv kitörésének ezerkilenc-

századik évfordulójára
Varsó–Bp., 1986); He
(Bp., 1980; 2. kiad. 19
János György: C. L.
Török László: C. L. (Ar
Ibolya: Bibliographie d
Tätigkeit von L. C.
Szilágyi János György
Musée des Beaux Arts
László: L. C. (Mittei
logischen Institutes de
demie der Wissenschaft

CATRY Szaléz Fere
aug. 18., †Bp., 1901. :
A bp.-svábhegyi (Sz
kerekű vasút építője. A
Gesellschaft für Bergb
sából jött Mo.-ra. A l
gőzvontatású vasutat –
gon – 1874. júl. 24-é
Svábhegy végállomási
hosszabbították meg a
volt egyik építője a poz
– **F. m.:** A fogaskerekű
ismertetése a Riggenl
Budapest mellett a Sváb
(M. Mérn. Ép. Egyl. Kö

CAVALLIER József
†Bp., 1970. febr. 3.: ú
Egy szemesztert végze
karán, megtanult angolu
1911-ig a Fővárosi Kv
1910-es évektől a *Gies*
kereszténységi szocialista
résztvevője volt. 1911-t
az *Alkotmány,* 1915–19
írója. 1919-től az *Új Ne*
társa, 1921–32-ben fele
pécsi egy.-en bölcsészd
zett. 1932-től *Csűrös*
természettud. folyóirat
ben szerk. és kiadója,
az Orsz. Szociálpolitik
kára volt. 1939–44-ben
alapított Szt. Kereszt E
vezetőjeként irányított
elhelyezését és jogi véd
szállás (1944. márc. 19
nuncius közeli munk
sokat tett az üldözöttek
nov. 17-én a nyilasok a

ittörője; szaklapokban főként
echnikai kérdésekkel foglal-
énykép-gépkezelők Közlönyé-
-14). – **F. m.:** Filmlexikon.
ndorral (Bp., 1942).
E László, *Bp., 1927. nov.
ipr. 2.: régész, művészettör-
elemtudomány kandidátusa
1975). – 1950-ben a bp.-i
chaeológia szakán szerzett
il Bp.-en a Szépműv. Múz.
d. munkatárs, 1957–60-ban
8–60-ban az MTA Régészeti
k tagja, 1960–63-ban az
i régészeti és művészettört.
az MTA Régészeti Kutató-
nkatársa, 1964-től ig.h.,
ti Int. ig.h., 1980-tól halálá-
i. Az egyiptomi és görög–
ásában nemzetközi elisme-
orban a hellenizmus és a
et-, vallás- és társadalom-
ozott. 1964-ben vezette az
ásával Abdallah Nirqiben
ásatásokat. Az *Acta Arch.*
eilungen des Archäologi-
r Ungarischen Akademie
szerk. (Salamon Ágnes-
n.: A rabszolgatartó társa-
(Bp., 1951); A Terracotta
Egypt (Bp., 1953); Az
na és helyzete a tudomá-
(Bp., 1954); Országos
eum. Görög–római kiállí-
i János Györggyel (Bp.,
4; németül: Bp., 1957);
., 1961; 2. bőv., átd. kiad.
ai köztársaságkor művé-
római császárkor művé-
kiad. 1966); A régi Róma
gonnal, Horváth István
7); Zehn Jahre archäo-
(1958–1968). Összeáll.
3p., 1970); Római művé-
ő. kiad. 1978); Archäo-
n, 1969. Szerk. (Bp.,
jai (Bp., 1971; 5. kiad.
1973); A római művészet
Augustusig. Összeáll.,
p., 1974); Pompeji. Her-
kitörésének ezerkilenc-

századik évfordulójára (Bp., 1979; lengyelül: Varsó–Bp., 1986); Hellénisztikus művészet (Bp., 1980; 2. kiad. 1996). – **Irod.:** Szilágyi János György: C. L. (Antik Tan., 1984); Török László: C. L. (Arch. Ért., 1984); Bellus Ibolya: Bibliographie der wissenschaftlichen Tätigkeit von L. C. (Acta Arch., 1984); Szilágyi János György: C. L. (Bulletin du Musée des Beaux Arts de Bp., 1984); Török László: L. C. (Mitteilungen des Archäologischen Institutes der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, 1985).

CATRY Szaléz Ferenc, *Andermatt, 1834. aug. 18., †Bp., 1901. szept. 13.: mérnök. – A bp.-svábhegyi (Szabadsághegy) fogaskerekű vasút építője. A baseli Internationale Gesellschaft für Bergbahnen cég megbízásából jött Mo.-ra. A Riggenbach-rendszerű gőzvontatású vasutat – harmadikként a világon – 1874. júl. 24-én helyezték üzembe, Svábhegy végállomásig. Vonalát 1890-ben hosszabbították meg a Széchenyihegyig. ~ volt egyik építője a pozsonyi Duna-hídnak is. – **F. m.:** A fogaskerekű vasutakról általában és ismertetése a Riggenbach-rendszer szerint Budapest mellett a Svábhegyen épült vasútnak (M. Mérn. Ép. Egyl. Közl., 1875).

CAVALLIER József, *Bp., 1891. febr. 23., †Bp., 1970. febr. 3.: újságíró, szerkesztő. – Egy szemesztert végzett a bp.-i egy. hittud. karán, megtanult angolul, franciául és olaszul. 1911-ig a Fővárosi Kvtár alkalmazottja. Az 1910-es évektől a *Giesswein* Sándor vezette kereszténytszocialista mozgalom tevékeny résztvevője volt. 1911-től az *Új Lap,* 1912-től az *Alkotmány,* 1915–19-ben a *Bp. Hlp.* újságírója. 1919-től az *Új Nemzedék* belső munkatársa, 1921–32-ben felelős szerk. 1932-ben a pécsi egy.-en bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1932-től *Csűrös* Zoltánnal a *Búvár* c. természettud. folyóirat társszerk., 1936–44-ben szerk. és kiadója, emellett 1938–44-ben az Orsz. Szociálpolitikai Int. tanára és főtitkára volt. 1939–44-ben a M. Püspöki Kar által alapított Szt. Kereszt Egyes. védőirodájának vezetőjeként irányította az üldözött zsidók elhelyezését és jogi védelmét. A német megszállás (1944. márc. 19.) után A. Rotta pápai nuncius közeli munkatársaként rendkívül sokat tett az üldözöttek megmentéséért. 1944. nov. 17-én a nyilasok a helyiséget megrohanták, őt fejlövés érte, s a szervezetet felszámolták. 1945-től a Külügymin. konzuli osztályának vezetője, egyúttal 1947–48-ban rk. követ és meghatalmazott min. 1948-ban elbocsátották, majd nyugdíját is megvonták. Fordításokból és óraadásából tartotta fenn magát. Az 1960-as években a *Kat. Szó* c. lap részére ford. a vatikáni rádió idegen nyelvű adásaiból. Az *Új Univerzum* c. könyvsorozat szerk. (1938-tól). – **M.:** A tudat problémája az amerikai neorealista bölcseletben (Bp., 1932); Az anyag és az élet bölcselete (Bp., 1937). – **Irod.:** Saád Béla: C. J. (S. B.: Tíz arckép. Bp., 1983); Lányi György: In memoriam C. J. (Természet Világa, 1992).

CECEI Máté; *Kis,* *?, †Csontmező, 1490. júl. 4.: várnagy, ispán. – Abaúj vm.-i kisnemesi családból származott. 1486 előtt kassai harmincados és bajmóci várnagy, 1482–90-ben liptói és sárosi ispán. 1490-ben a m.–lengyel kereskedelmi bizottság tagja. Jelentős birtokokat szerzett Liptó és Turóc vm.-ben; kereskedelemmel és tizedbérléssel is foglalkozott. *Corvin* János híve volt, az ő alvezéreként esett el a csontmezei ütközetben. – **Irod.:** Fügedi Erik: Az esztergomi érsekség gazdálkodása a XV. század végén (Száz., 1960); Fenyvesi László: Corvin János csontmezei veresége (Dunatáj, 1988–89).

CEGLÉDI György; *Czeglédi,* *Cegléd, ?, †Tarcal (?), 1584 vége: ref. lelkész. – 1553-tól a wittenbergi egy.-en tanult, 1555-ig valószínűleg más németo.-i egy.-eken is megfordult. Kevéssel 1555 után lelkész Váradon, s a bihari ref. egyházm. esperese, 1562-ben az erdélyi fejedelem megbízásából *Melius Juhász* Péterrel és *Fegyverneki* Balázzsal közbenjárt a szolnoki bégnél *Szegedi Kis* István szabadon engedése érdekében. 1570-ben máshova távozott, 1577-ben a borsodi egyházm. esperese. Ezután valószínűleg Tarcalra költözött, ahol 1582 nyarán lelkipásztor volt. Képzett teológus; részt vett az 1568. márc.-i második gyulafehérvári és az 1569. okt.-i harmadik nagyváradi hitvitán, ahol a szentháromságtant védelmezte az antitrinitáriusokkal szemben. Melius Juhász Péterrel és *Szegedi* Gergellyel együtt szerk. a debreceni vagy debrecen–egervölgyi hitvallást (1561–62). – **F. m.:** Az egész Vilagon való keresztyéneknec Vallasoc az egy igaz Isten felől, ki Atya, Fiú és Szent Lélek;

Castiglione László

Castiglione László (1927 november 14, Budapest – 1984 április 2, Budapest) régészeti és egyiptológiai tanulmányait 1945 és 1950 között a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán végezte, ahol, mások mellett, Oroszlán Zoltán (klasszika-archeológia) és Dobrovits Aladár (egyiptológia) tanítványa volt. 1950-1957 munkatársa, 1957-1960 vezetôje a Szépmûvészeti Múzeum Antik Gyüjteményének. 1958-1963 a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Kutatócsoportjának (1967-tôl Régészeti Intézet) munkatársa, 1964-1980 igazgatóhelyettese, 1980-1984 tudományos tanácsadója. A MTA Régészeti Bizottságának tagja. 1969-1984 a Magyar Tudományos Akadémia idegennyelvû régészeti folyóiratának, az Acta Archaeologica-nak . fôszerkesztôje, a MTA Régészeti Intézete idegennyelvû évkönyvének (Mitteilungen des Archäologischen Institutes der UAW) alapítója (1968) és elsô kiadója (1970-1979). A Deutsches Archäologisches Institut levelezô tagja, az International Association of Classical Archaeologists, az International Association of Egyptologists, az Association Internationale des Papyrologues tagja.

Amint errôl a Szépmûvészeti Múzeum görög-római kori egyiptomi agyagplasztikáival foglalkozó egyetemi szakdolgozata tanúskodik, Castiglione figyelme már tanulmányai során e gyûjtemény, s belôle kiindulva a görög-római egyiptomi koroplasztika és annak társadalmi-vallási kontextusa felé fordult. Professzorai, Oroszlán Zoltán, majd Dobrovits Aladár a háború elôtti évtizedekben a Múzeum Antik Gyûjteményének vezetôi voltak, amelynek (egészen 1957-ig) része volt a múzeum egyiptomi anyaga is. Oroszlán elindította az 1914-ben Paul Arndttól vásárolt hellénisztikus és római egyiptomi terrakottaanyag fôként klasszika-archeológiai szempontú feldolgozását, míg Dobrovits, jelentôsen bôvítve a gyûjteményt, kezdeményezte annak mint az egyiptomi népi vallásosság emlékanyagának vizsgálatát. Castiglione már egyetemi hallgatóként világosan felismerte, hogy a faraonikus egyiptomi kultúrának a Késô-korral kezdôdô folyamatos hanyatlását feltételezô nézeteket az emlékanyag valójában nem támasztja alá, s meglátta annak a hagyományos szemléletmódnak tarthatatlanságát is, mely a Kr. e. 4. és a Kr. u. 5. szd. közötti idôk egyiptomi mûvészetét hagyományos egyiptomi ill. hellénisztikus stílusjegyek alapján nemcsak egymástól mereven elváló történeti etnikai-társadalmi hátterekhez kötötte, hanem két külön

diszciplína, az egyiptológia és a klasszika-archeológia hatáskörébe is utalta. A két diszciplína ismeretanyagának együtt-látása legelsô munkáitól kezdve lehetôvé tette Castiglione számára a hagyományos egyiptomi kultúra és a hellénisztikus és római kultúrák érintkezéseinek és kölcsönhatásainak új felismeréseket eredményezô vizsgálatát.

Már mint egyetemi hallgató az Antik Gyûjtemény munkatársa lett. Dobrovits Aladár (1951-ig) majd Szilágyi János György irányítása alatt (1951-1957, 1960-1993) a Gyûjtemény a klasszika-archeológia és az egyiptológia sanyarú hazai helyzete ellenére a nemzetközi tudományos kutatásban nagyra értékelt kutatóhellyé vált, mely a hozzá csatlakozó fiatal magyar kutatók számára nemcsak iskolát, hanem életreszóló módszertani és tudományetikai mércét is kínált. Castiglione problémalátásának és munkamódszerének alakulásában döntô ösztönzést jelentett, hogy a Gyûjtemény fejlôdését az ókori Mediterráneum teljes egészének bemutatását célzó szerzeményezések alakították, melyek az ott dolgozó szakemberektôl tárgyközpontú és egyszersmind egyetemes látókörû kutatómunkát követeltek. Szilágyi János György—s rajta keresztül mestere, Kerényi Károly—hatása felismerhetô Castiglione komplex megközelítésmódjában, a régészet, mûvészettörténeti stíluskritika és vallástörténet iránti mintaszerûen koordinált érdeklôdésében.

Az 1950-es évek elejétôl haláláig publikált tizenhét monográfiája és mintegy hatvan tudományos tanulmánya egységes érdeklôdést mutat, mely azonban négy, szakadatlanul bôvülô sugarú kérdéskör kutatásának interferenciáiban nyilvánult meg s hozta eredményeit. E kérdéskörök: a kései köztársaságkori és korai császárkori római mûvészet és kutatásának elméleti alapkérdései; az egyiptomi hellénisztikus és rómaikori mûvészet, elsôsorban a terrakottaplasztika történeti-vallástörténeti, tipológiai, stilisztikai, és kronológiai problémái és az egyiptomi-görög vallási és kulturális szinkretizmus; a Sarapis-kultusz és a Sarapis-ikonográfia; a rómaikori Egyiptom népi vallásossága és annak régészeti emlékei. Elsô közleményeitôl fogva tanulmányai rendszerint egy-egy emlék, emlékcsoport, vagy szöveghely elemzésébôl kiindulva világítják meg a Ptolemaiosz- vagy rómaikori Egyiptom történetének és kultúrájának egy-egy jellegzetes jelenségét vagy vonását. Látszólag kevésbé jelentôs tárgytípusokból kiindulva, vizsgálatai mindenkor tágabb történeti-kultúrális összefüggésekhez jutnak, mint pl. az Aphrodité figurájával díszített pyxisektôl a császárkori egyiptomi szarkofágtemetésekhez, egyes budapesti Sarapis-ábrázolásoktól a hellénisztikus ill. a császárkori

kanonikus Sarapis-kultusszobor-típus meghatározásához; egy-egy, a Szépmûvészeti Múzeum terrakottagyûjteményében ôrzött darab elemzése kapcsán a hellénisztikus egyiptomi magánvallásosság addig ismeretlen hagyományainak feltárásához; vagy egy ugyancsak budapesti márvány alapján az Isis Pelagia típus egyiptomi eredetének meghatározásához. A Sarapis-ikonográfiával kapcsolatos elsô tanulmánya képezi az azóta folyamatosan terebélyesedô Sarapis-kutatások kiindulópontját, és az 1966. évi lipcsei Winckelmann-ünnepen tartott elôadása mindmáig érvényes módon szabott új irányt a római kori egyiptomi mûvészet társadalmi hátterére, mûfajainak történetére, az egyiptomi késôantik mûvészet kialakulására vonatkozó kutatások számára. Ugyancsak tartós visszhangra találtak az Egyiptomon kívüli hellénisztikus mûvészet egy-egy kérdésével, majd pedig a római mûvészet kialakulásával és egy-egy ikonográfiai vagy stíluskérdéssel foglalkozó tanulmányai, valamint a római mûvészet szöveges forrásaira vonatkozó kutatásai. E tanulmányok egyúttal építôkövei voltak olyan nagyobb monográfiáinak is, melyeket, bár jelentôs új eredményeket hoztak, Castiglione a tudományos ismeretterjesztés stílusában és céljából írt meg és publikált (pl. Görög mûvészet, 1961, A római császárkor mûvészete, 1962, Róma aranykorának mûvészete, 1967, Az ókor nagyjai, 1971, Pompeji, Herculaneum, 1979, Hellénisztikus mûvészet, 1980).

Tudományszervezôi elképzeléseiben központi szerepet játszott a hazai ókortudomány részvétele a nemzetközi munkamegosztásban ugyanúgy, mint a magyar régészet eredményeinek megismertetése és egyszersmind kritikus szembesítése a nemzetközi kutatással. Az ókori Mediterraneumban és annak peremterületein folyó terepkutatásokba mint a MTA núbiai régészeti expedíciójának vezetôje kapcsolódott be 1964-ben. További hasonló terepmunkákra nem nyílt alkalom. A magyar régészet nemzetközi integrációját azonban sikerült jelentôs lépésekkel elôrevinnie. Eszköze ebben, saját tudományos munkássága mellett, elsôsorban az Acta Archaeologica volt, mely szerkesztôsége alatt nemzetközi rangú, világszerte elismert és keresett folyóirattá vált s amelynek recenziós rovata élô kapcsolatokat hozott létre a hazai és a külföldi régészet között.

Török László

VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

Monográfiák

Görög mûvészet. Budapest 1961, 263 old., 2. bôvített, átdolgozott kiadás 1968, 307 old.
Az ókor nagyjai. Budapest 1971, 441 old., 2. kiad. 1972, 3. kiad. 1978, 4. kiad. 1982.
Pompeji. Budapest 1973, 153 old.
A római mûvészet világa. Budapest 1974, 329 old.
Hellénisztikus mûvészet. Budapest 1980, 248 old.

Tanulmányok

A Teracotta Box from Roman Egypt. *Acta Ant. Hung.* 1 (1951-1952) 471-493.
La statue de culte hellénistique du Sarapieion d'Alexandrie. *BMHB* 12 (1958) 17-39.
Zur Frage der Sarapis-Kline. *Acta Ant. Hung.* 9 (1961) 287-303.
Dualité du style dans l'art sépulcral égyptien à l'époque romaine. *Acta Ant. Hung.* 9 (1961) 209-230.
Hérodote II 91. in: *Mélanges offerts à Kazimierz Michalowski.* Warszawa 1966 41-49.
Tables votives à empreinte de pied dans les temples d'Égypte. *Acta Orientalia Academiae Sciantiarum Hungaricae* 20 (1967) 239-252.
Inverted Footprints. *Acta Ant. Hung.* 16 (1968) 187-189.
Inverted Footprints. A Contribution to the Ancient Popular Religion. *Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae* 17 (1968) 121-137.
Stele eines Kupferschmiedes. *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Abteilung Kairo* 24 (1969) 78-86.
Vestigia. *Acta Arch. Hung.* 22 (1970) 95-132; Diocletianus und die Blemmyes. *Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde* 96 (1970) 90-103.
Isis Pharia. Remarque sur la statue de Budapest. *BMHB* 34-35 (1970) 37-55.
Fragment einer thronenden Sarapis-Statue in dem Sarapieion von Gortyn. *Acta Arch. Hung.* 23 (1971) 229-230.

Zur Frage der Sarapis-Füsse. *Zeitschrift für Ägyptische Sprache und Altertumskunde* 97 (1971) 30-43.

Die Bedeutung des 2. Jahrhunderts v.u.Z. in der Geschichte der römischen Kunst. *Mitt. Arch. Inst.* 4 (1973) 37-59.

Das wichtigste Denkmal der Sarapis-Füsse im British Museum wiedergefunden. *Studia Aegyptiaca* 1 (1974) 75-81.

Pompeji szobrászatához a colonia alapításának idejében. *Antik Tanulmányok* 21 (1974) 204-223 (németül: in: *Neue Forschungen in Pompeji.* Recklinghausen 1975 211-217).

Zur Deutung des Grabmals von M. Vergilius Eurysaces. *Acta Arch. Hung.* 27 (1975) 157-161.

Az alexandriai Paneion (A görög-egyiptomi vallásos szinkretizmus társadalmi-gazdasági alapjainak kérdéséhez). *Antik Tanulmányok* 23 (1976) 1-13.

Eine neuere Darstellung des Pharos und die Kult-Statue des alexandrinischen Paneions. *Acta Arch. Hung.* 29 (1977) 351-362.

Dolmen képe egy pompejii falfestményen. *Antik Tanulmányok* 24 (1977) 7-17;

Die gesellschaftlichen und ideologischen Bewegungskräfte in der Gestaltung der römischen Kunst. *Mitt. Arch. Inst.* 7 (1977) 111-116.

Nouvelles donnés archéologiques concernant la genèse du culte de Sarapis. in: *Hommages à Marteen J. Vermaseren* II. Leiden 1978 208-232.

Sarapis-arcok. Kísérlet az isten ábrázolásainak gyarapítására. *Antik Tanulmányok* 26 (1979) 202-218.

Castiglione Laula

Nyolc évszázad és az utolsó száz esztendő

Már nyolc évszázaddal ezelőtt is volt átkelőhely Esztergom és Párkány – középkori nevén Kakat – között. A révet először *II. Endre* 1215. évi oklevele említi azzal kapcsolatban, hogy az uralkodó az esztergomi érsekségnek adományozta „az egyház Kakat nevű falujánál, a mindenfelől odaérkező kereskedőktől beszedni szokott királyi vámot". A király egyben azt is elrendelte, hogy a kalmároknak itt kell átkelniük – in ipso portu – a Dunán. Ez az adomány volt az alapja az érsekség századokon át gyakorolt érték-, illetve útvámszedési jogának. Az utóbbi már a XVIII. század közepén megszűnt, a révjogról csak később mondott le az érsekség.

A révből származó bevételekről a török hódoltság idejéből vannak adataink. Az esztergomi szandzsák 1570. évi összeírása szerint a rév jövedelme 21 450 akcse volt. A város 1683. október 28-án szabadult fel a török uralom alól, de csak 1691-ben jött létre szerződés a tényleges hatalmat birtokló császári várparancsnok és az érseki uradalom között a gazdálkodás feltételeiről, beleértve a révjog gyakorlását is. Az 1698. évi érsekségi számadás szerint az átkelő jövedelme 152 forint 19 dénár, 1714-ben már 289 forint 20 dénár volt. A megnövekedett forgalom miatt *Barkóczy* Ferenc hercegprímás 1762-ben „repülőhidat" építtetett a Duna két partja között, amely 1842-ig állt fenn. Ez nem volt más, mint a dereglye vagy komp továbbfejlesztése. Kötelek, horgony segítségével a víz oldalnyomása vitte át a „repülőhidat" a túlsó partra. Később *Kopácsy József* hercegprímás már állandó hajóhidat emeltetett, amely 1842 és 1895 között állt fenn.

A kormány hídépítési programja a pozsonyi és a komáromi vashíd elkészülte után (1890, illetve 1891) Esztergom és Párkány között is hasonlót tervezett. Ezt kezdetben gátolta az érsekség vámszedési joga, az állam ugyanis nem akart olyan hidat építeni, amelynek nem ő szedi a vámját. (1918 októberéig valamennyi Duna-hídon vámot kellett fizetni.) *Vaszary* Kolos hercegprímás „a közérdek előmozdításának szándékától vezettetve" oldotta meg a kérdést, az utódai nevében is lemondva a vámszedési jogról.

A vashidat a hajóhídtól mintegy 200 lépéssel feljebb kezdték építeni, az utóbbi ugyanis az új létesítmény elkészültéig üzemelt. A költségvetés 2,245 millió koronát hagyott jóvá a vashíd építésére, amelynek munkálatait az 1893. november 3-án kiadott engedély alapján kezdték meg. Kivitelezésére a kereskedelmi miniszter szerződést kötött *Cathry* Szalézés fia budapesti hídépítő vállalkozóval, amely szerint 1895. június 1-jére kellett elkészülnie a hídnak, amit később augusztus 31-re módosítottak.

Az Esztergom–Párkány között a Dunán átívelő híd alig két év alatt, 1895. augusztus 22-re készült el. A teherpróba és a műszaki átvétel után szeptember 28-án tartották a hídavatást. Az ünnepélyes alkalomra nagy kísérettel Esztergomba érkezett *Bánffy* Dezső miniszterelnök, *Dániel* Ernő kereskedelmi, *Perczel* Dezső belügy- és *Wlassich* Gyula kultuszminiszter. Különvonattal jöttek a Budapest–Pozsony közötti vasút bal parti, Kovácspatak állomásáig. Innen a helyi gőzhajótársaság Kövesd nevű csavargőzösével hajóztak át a városba. Először a hercegprímásnál tettek tisztelgő látogatást, majd az esztergomi hídfőnél felállított díszsátorhoz vonultak. Itt Vaszary Kolos megáldotta a hidat, majd Dániel Ernő avatta fel. Amikor elhangzott, „a hidat a közforgalomnak átadom", a vár bástyájáról ágyúlövések dörrentek, és megszólalt a hajóhíd jelzőharangja. Az államférfiak elindultak a hídon Párkány felé, ahol a község elöljárói üdvözölték őket. Délben a hercegprímás 60 terítékes ebédet adott a tiszteletükre, majd délután különhajóval tértek vissza Budapestre. A király engedélyével a hidat *Mária Valéria* főhercegnőről, *I. Ferenc József* királynak Budán született lányáról nevezték el.

A híd öt íve közül a két szélső 81,5, a középső 117, a további kettő pedig 100 méter hosszú, a kocsiút 6,5, a kétoldali gyalogjáró 1,5-1,5 méter széles volt. A hidat olyan teherbírásúnak készítették, hogy az akkoriban megépíteni tervezett Esztergom–Párkánynána közötti helyiérdekű vasút áthaladhasson rajta, de az elképzelés nem valósult meg. Vasszerkezetét a MÁV gépgyár állította elő, pillérei a közeli Strázsahegy, illetve Süttő kőbányáinak anyagából készültek.

A Mária Valéria híd az első világháborúban sértetlen maradt. Már fegyverszünet volt, amikor a túloldali, a csehszlovák hadsereg által már megszállt területen 1919 nyarán felrobbantották a Párkány felőli első ívét, amelynek a pillérre támaszkodó vége a Dunába zuhant. A húszas évek elején az ív megmaradt darabját felemelték és alátámasztották, a hiányzó részt pedig gerendákból összerótt járdával pótolták, hogy gyalogosan lehessen közlekedni rajta. Az 1930-as években teljesen helyreállították a hidat, amelyet a második világháború alatt többször ért repülőtámadás, de nem szenvedett kárt. A visszavonuló németek robbantották fel 1944 karácsonyán, akkor semmisült meg a híd három középső íve, csonkultak meg pillérei. Az utóbbiakat a háború után helyreállították, hogy a magasabb vízállásnál víz alá kerülő csonkok ne veszélyeztessék a hajózást. A három középső hídnyílás között máig, 55 esztendeje nincsenek összekapcsoló ívek.

Botlik József

CATHRY / Szalézi

MAGYAR NEMZET
1999 sept 16

minisztérium irányítása alá tartozó szervekkel, másrészt együttműködjenek a témával foglalkozó társadalmi szervezetekkel.

Tíz évvel ezelőtt *Kővári* András az első magyar áldozatvédelmi szervezet, a Fehér Gyűrű megalapítója volt, azé az egyesületé, amelyet 1989 óta majd 15 ezer áldozat keresett meg, s kapott tőle ingyenes jogi segítséget, képviseletet a hatósági eljárásokban, anyagi támaszt vagy éppen jó szót, vigaszt, lelki támogatást.

Ami az áldozatvédelmi irodát illeti, legfőbb céljuk annak elérése, hogy a büntetőeljárásban az áldozat, aki testi és lelki sérelmet szenvedett, akit anyagi kár ért, legalább olyan *jogi védelmet* kapjon, mint az elkövető. Azt is szeretnék elérni, enyhítse az állam a súlyos bűncselekmények áldozatainak kárát, követelésük pedig *behajtható legyen* az elkövetővel szemben.

Nyugat-Európában az áldozatvédelem fontosságát 20–30 évvel ezelőtt kezdték felismerni, addig jobbára sajátos helyzetű *tanúként* bántak vele, de lassan belátták: az emberiességi megfontolásokon túlmenően a nyomozás érdeke is indokolja, hogy megfelelően bánjanak a sértettekkel, akiktől így érdemibb együttműködést és információkat várhatnak. Németországban például napjainkra jutott el az áldozatvédelem oda, hogy a civil szervezetek létrejötte után *állami áldozatvédő hivatalok*, majd *állami áldozatvédelmi alap* létesült, s tíz éve áldozatvédelmi törvény rögzíti az áldozatok jogait. A magyar iroda vezetője úgy vélte, néhány év kell ahhoz, hogy nálunk is komoly változást tapasztalhasson az, aki vagy akinek hozzátartozója bűncselekmény áldozatává válik.

Munkájukat azzal kezdték, hogy az ORFK-val közösen feltokat rögzítő rendőr. Az ORFK vezetője egyébként utasítást adott az ilyen panaszfelvétel megszüntetésére.

Az eltelt egy esztendő eredményeit összegezve Kővári András megemlítette, hogy a belügyminiszter utasításban határozta

segítséget kaphat, hogyan nyújthatja be kártérítési igényét. A panaszost a rendőrségi ügyeleteken és panaszirodákon kulturált körülmények között kell meghallgatni, s ha a nyomozás érdekei nem sérti, tájékoztatni kell a sérelmére elkövetett bűnügy kivizs

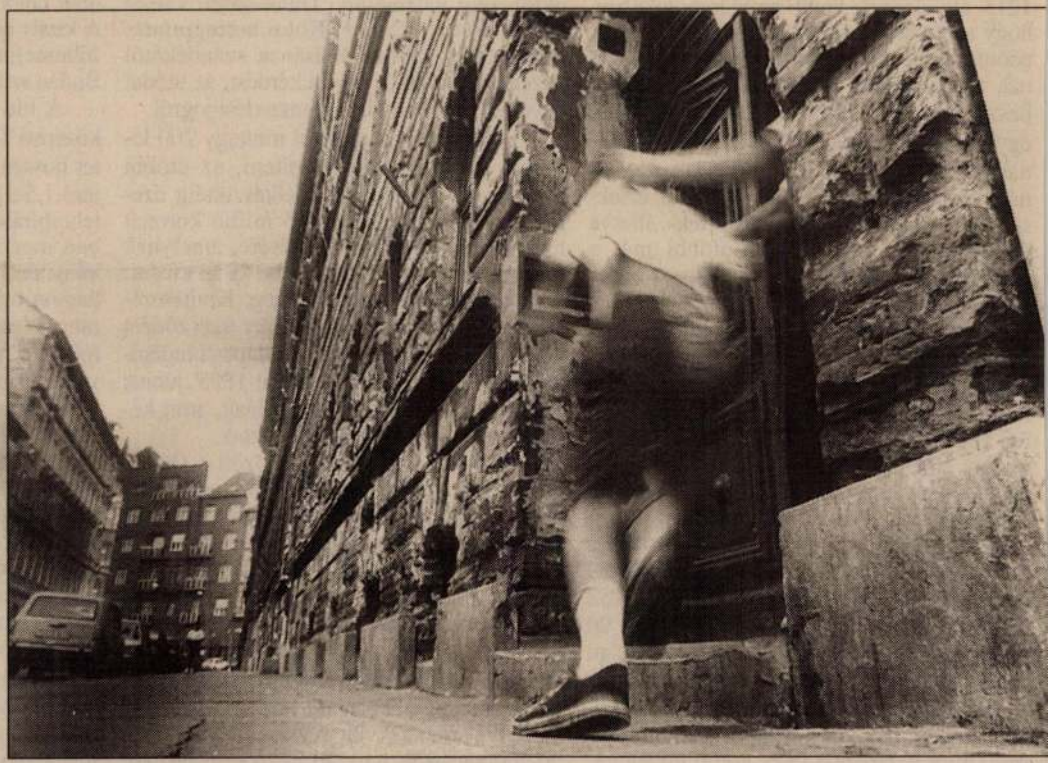

Az áldozat legalább olyan jogi védelmet kapjon, mint az elkövető MAGYAR NEMZET – ARCHÍ

mérték az ország 172 rendőrségén az áldozatokat fogadó helyiségek állapotát. A vizsgálat szerint ezek 58 százaléka hagyott kívánnivalót maga után, 14 százalékuknál pedig meglehetősen kritikus volt a helyzet. Előfordult például, hogy a forgalmas előmeg az áldozatvédelmi feladatokat. Többek között előírta, gondoskodjanak a rendőri vezetők arról, hogy a sértetti jogok tisztelete maradéktalanul érvényesüljön az irányításuk alá tartozó rendőri szervek munkájában. Szerepel az utasításban az is,

gálásának állásáról. Az utasítás arra is kitér, hogy a bűncselekményekről a sajtóközleményeket úgy kell kiadni, hogy az ne sértse az áldozat magánéletét, méltóságát és kegyeleti érzéseit. A rendőr-szakközépiskolában és a -főiskolán már az áldozatvédelemről

Catry Szaléz

MDK

építész

A pozsonyi /1889-96/ és komáromi /1891-92/ hidak építését Czekelius Aurél miniszteriumi hidosztály főnök vezette.

A pozsonyi és esztergomi hid alapjait Catry Szaléz, A komáromit Gregersen G. és fiai építették.

35.o.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

Cathry/ Cathry Sz.
és Fia épitési vállalkozó

Az Eskü téri és Fővám téri hidak tervekre
1894-ben kiirt pályázaton 74 pályaterv közül

megvették

Cathry/ a MÁV gépgyár igazgatóságának, Cathry Sz. és Fia bp-i épitési vállalkozóknak és Schikedanz A. müépitésznek Eskü téri hidtervét.
vasszerkezet tervezője Seefehlner Gyula Máv főfelügyelő.

38.o.

38.o.
Dr.Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

Rosszkedvünk nyara

Miért nem optimisták a vállalkozók?

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara (BKIK) a főváros jövőbeni gazdasági és társadalmi közéletének minden szintjén megkerülhetetlen tényező. Fontos szerepet játszik a főváros gazdasági régiójához tartozó vállalkozások piacra jutásának, működésének segítésében, a vállalkozások hitelképességének fejlesztésében, a vállalkozói környezet feltételeinek EU-szintre emelésében, a csatlakozás megteremtésében.

Koji László – akit alig két éve, hogy a budapesti vállalkozók a kamara elnökének választottak – ismét megmérettetésre készül. Nem a választók bizalma, a politika kérdőjelezte meg a legitimitást, és törvényben határozta meg az önkéntes tagságon alapuló kamara működésének további körülményeit.

A BKIK elnöke mint vállalkozó, a Magyar Épületszerelő Rt. (MASZER Rt.) vezérigazgatója, 200 ezer fővárosi vállalkozótársához hasonlóan ítéli meg azokat a tényezőket, gondokat és problémákat, melyek a vállalkozók közérzetét befolyásolják.

– Rosszkedvünk egyik oka az ingatlanadó. Hogyan értékeli mint vállalkozó és mint a kamara elnöke a Fővárosi Önkormányzat döntését?

– Az elmúlt napokban a fővárosi önkormányzat testülete a BKIK és a vállalkozók tiltakozásai ellenére fogadta el az egységes ingatlan- és építményadó bevezetését, amely a jövő év januárjától válik esedékessé.

Sajnálatos, hogy ez a döntés további 7-8 milliárdos adóterhet jelent majd a közel 200 ezer fővárosi vállalkozónak. Apró siker a teher nagyságában, hogy összegszerűségében mégsem lett egységes a teher. A kamara ragaszkodott a differenciáláshoz. Végül meg tudta értetni a képviselőkkel a közgazdasági axiómát, azt, hogy a budai Várnak *nincs akkora értéke, mint a Belvárosnak, ezért a Belváros által kivetett újabb és újabb adónemek maximális értéke.*

– A BKIK, amennyire lehetséges, az igazságos teherviselés híve. A főváros üzemeltetése során felmerülő költségeket, szolgáltatásokat – véleményem és a kamara véleménye szerint – piaci áron azokkal kell (kellene) megfizettetni, akik azt igénybe veszik. A parkolásért fizessen, aki a belvárosi parkolót igénybe veszi, a környezet szennyezéséért név szerint az, aki szennyezi a környezetet. Aki a taxis drosztokat használja, ha muszáj, az fizessen a drosztokért. A szolgáltatás, a város üzemeltetése legyen valós, minőségi, de azokat ne adó formájában szedjék be, és ne minden vállalkozó egyforma terhe legyen, csak azé, aki igénybe veszi.

– A vállalkozók szívesebben fizetnék az adót, ha azt is érzékelnék, hogy azt valamilyen formában a főváros visszaforgatja a vállalkozások javára.

– A vállalkozások feltételeinek egyik jelentős eleme a helyi adók rendszere. Sajnos, nagy különbségek vannak a főváros és az agglomerációs övezete között. A kamara a jövőben ennek kiegyenlítéséért emel szót egyebek közt a Regionális Fejlesztési Tanácsban, és minden olyan fórumon, ahol az ilyen jellegű kérdésekkel foglalkoznak. Ez stratégiai kérdés, a jövőben el kell érni, a törvényhozókkal meg kell értetni, hogy a főváros és agglomerációs [illegible] *vezérigazgatójaként is észlelte, és vállalkozótársaival együtt tiltakozik az utóbbi időben egyre gyakoribb - a közbeszerzési értesítőkben olvasható – közbeszerzési ajánlatkérési magatartás ellen.*

– Jó volna, ha a főváros a fővárosi vállalkozók ajánlatait részesítené előnyben. Egyforma ajánlatok esetén az ország más nagyvárosaiban, de említhetnénk Bécs vagy a nyugati országok fővárosait, elképzelhetetlen, hogy egy külföldi vagy más térségbeli vállalkozó nyerje el a munkát az ott élő, ott vállalkozó, ott adózó helyi vállalkozóval szemben. Bár tudva, hogy *a mások vétje mindig zöldebb,* mégis az az érzése a vállalkozónak, hogy *a potenciális* ajánlatadók már az ajánlatkérés megfogalmazásakor előre biztosították maguknak a munka elnyerhetőségét.

– Vállalkozói, illetve kamarai szemszögből nézve melyek a főváros gazdaságfejlesztésének aktuális kérdései?

– Attól függően, hogy ki mivel foglalkozik, más és más választ ad. Felülemelkedve saját foglalkozásainkon, két terület van, amely fejlesztésének hiánya már gátja a főváros további gazdasági fejlődésének. Az egyik a közlekedés, a másik a közbiztonság.

A BKIK a fővárossal egyetértésben javaslatot is készített, hogy a közlekedésfejlesztés a kormány Széchenyi-programjában is megjelenjen. (Integrált közlekedési rendszer, melynek fő elemei az elővárosi tömegközlekedés, az intermodális csomópontok, a városon belüli parkolók.)

A kérdés az volt, miért nem optimisták a fővárosi vállalkozók? Az elhangzottakból is látszik, hogy a felvetett kérdések kezelésének módja tesz bennünket rosszkedvűvé, amihez még a napi bosszúságok is felsorakoznak, többek között az üzemanyag árának emelkedése, lebegtetése. Szomorú, hogy ezt végső soron a fogyasztó fizeti meg. A vállalkozó természetes törekvése, hogy a tőle független költségnövekedéseket továbbhárítsa.

Én azonban azt hiszem, hogy a jövő kamarája képes lesz majd arra, hogy a vállalkozókat jobb kedvre derítse. Bízom benne, hogy lesz elég hathatós érvünk arra, hogy megértessük a döntéshozókkal, hogy ha minél nagyobb hányadot fognak a befizetett helyi adókból visszaforgatni a vállalkozók javára, annál nagyobb lesz a főváros gazdaságának fejlődési lehetősége és a vállalkozó pozitív hozzáállása, jó közérzete.

Karrier széljegyzetben:

Koji László, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, a MASZER Rt. vezérigazgatója 43 éves, mérlegképes közgazdász. Diplomáját a Közgazdaságtudományi Egyetemen szerezte, beszél németül és oroszul.

1981 és 1985 között Heves és Pest megye településpolitikájával, városfejlesztéssel foglalkozott, később 1985–1989-ig a Magyar Gazdasági Kamara építésügyi, közlekedési és településgazdálkodási tagozatainak volt a szakmai titkára.

Tagja a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elnökségének, a Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány kuratóriumának.

1997-ben Lechner Ödön építőipari díjjal, 1998-ban a Magyar Köztársaság Érdemrend ezüst fokozata címmel tüntették ki.

Három gyermek édesapja, fiai tizenöt és tizenhat évesek. Lánya két és fél éves, akinek születése átvarázsolta a család életét. Egyszer csak betoppant a kislány, az örökkévalóság retúrjegyével, átírta az értékrendet, új célokat ültetett el a családtagokban, az édesapjában.

A nagyapámtól többek között azt tanultam, hogy csak olyan célokat tűzzön ki az ember maga elé, amelyeket meg is tud valósítani. Akkor van sikerélmény, van tőle új erő, és születik belőle új cél. Örököltem nagyapám türelmességéből is egy adagot, amely arra int, hogy megküzdve a célokért, türelemmel kell néha elviselni apró kudarcokat, veszteségeket is, mert az ösztönöz bennünket mindennap egy kicsit többre, egy kicsit jobbra. Ezzel a háttérrel vállalom a megmérettetést, és remélem, vállalkozótársaimmal együtt a jövőben részt vállalhatunk abban a törekvésben, hogy Budapest a Kárpát-medencében vezető gazdasági erővé váljon, melyben a kamara védjegy lesz, az etikus vállalkozói magatartás őre és biztosítéka.

A fogaskerekű vasút

A tervezőt sokan készek voltak elmeháborodottnak tekinteni

„Értesítjük a tisztelt utazóközönséget, hogy a svábhegyi fogaskerekű vasutat folyó hó jún. 16-án újból üzembe helyezzük" – olvasható a Fővárosi Közlöny 1945. június 21. számában. Közli továbbá az igazgatóság, hogy a vonatok harminc-percenként indulnak, hegymeneti jegy 4 pengő, lejtmeneti 3 pengő, menettérti 6 pengő. Váltható havi bérlet, hatnapos hetijegy, tanuló- és tanonchetijegy.

Nagy örömöt jelentett a hegylakók számára, hogy a háborús károk elhárítása után – egyelőre szerény keretek között – ismét megindult a forgalom. Elmosódott már a régi korok emléke, mikor a hegy egyik legrégibb lakója, báró Eötvös József lóháton járt fel villája építését ellenőrizni. A városi ember akár gyalogszerrel, akár fuvaros szekérrel, merész kalandok árán juthatott fel dűlőútnak sem nevezhető csapásokon és vízmosásokon a Svábhegyre, ahol néhány művészember már otthonra talált. „A Svábhegyet a fogaskerekű vasút tette azzá, ami most: szinte világvárosi nyaralóhellyé" – írta 1906-ban a Budai Hírlap.

Világraszóló esemény volt a magyar fogaskerekű vasút létesítése, hiszen amikor a Buda-városi polgármester, Házmán Ferenc 1873. április 7-én aláírta a szerződést, mely egyrészről Buda szabad királyi főváros közönsége, másrészről Cathry Szaléz Ferenc bécsi lakos és mérnök, mint a Baselban székelő hegyipálya-építő nemzetközi társulat között köttetett, még csak egyetlen európai fogaskerekű létezett, és abban az évben indult el a világ első villamosa San Francisco utcáin. „A mértékadó körök ily merész vállalat létesítése felett aggályuknak adtak kifejezést, őt eme szándékáról lebeszélni törekedtek s készek voltak a tervezőt elmeháborodottnak tekinteni" – idézi dr. Szabó Dezső A budapesti fogaskerekű vasút száz éve című tanulmányában.

Hogy a gyönyörű vidék ne essék áldozatul a civilizációnak, arról a környezetvédelemre érzékeny Fővárosi Közmunkatanács gondoskodott. Határozott intézkedésekkel meggátolta a Normafától a János-hegyig terjedő útrész fáinak kivágását.

A géppark kezdetben három gőzmozdonyból és öt pótkocsiból állt. Bizottság szabta meg a megengedett sebességet: „felfelé 200, lefelé pedig 120 méter legyen percenként." Azaz felfelé 12 km per óra, lefelé pedig 7,2 km. A vállalat kötelezettséget vállalt arra nézve, hogy a hegyi mozdonyvasút szerelvényei kötelesek naponta kétszer fel- és kétszer leközlekedni, persze csak április 15-től október 15-ig. A vonat tolató üzemmódban közlekedett, lent helyezkedett el a kis gőzmozdony, mely sűrű fekete füstöt pöfékelt cilinderformájú kéményéből. A zöld pótkocsi tetején egy ember ült, és síppal, kolomppal irányította a masinisztát, aki hegymenetben nem láthatott a szerelvény elé. Kocsinként 54-en utazhattak egyszerre, kizárólag ülve, eleinte tilos volt állni utazás közben. Kezdetben nem voltak kocsiosztályok, később azonban bevezették a „kilátásos szakaszt", melyben fonott ülőbútorok voltak. Amikor 1910-ben igény merült fel a téli működtetésre is, beüvegeztették a zöld kocsikat, melyeket majd a villamosításkor váltották fel a sárgák. A jegy hegymenetben drágább volt, mint lejtmenetben, a hétköznap utazók kedvezményt élveztek. Díjmentesen utazhattak az ölben tartott gyermekek kétéves korukig. Egy kutató feljegyzi, hogy a „legöregebb emberek" emlékezete szerint voltak olyan, a dunai propellerről a budai lóvasúton át a fogasra érvényes átszállójegyek egy forintért, amelyek magukban foglalták az Eötvös-nyaralóban elfogyasztható polgári ebéd árát, két deci borral egyetemben.

> *A jegy hegymenetben drágább volt, mint lejtmenetben, a hétköznap utazók kedvezményt élveztek.*

A svájci anyavállalat magyar leányvállalatának (Svábhegyi Fogaskerekű Vasút Üzletigazgatósága) üzletigazgatója, Horn Ede a nyolcvanas évek végén felvetette a Széchenyi-hegyi meghosszabbítás tervét. A fogaspálya meghosszabbításának terve 1890 májusában megvalósult, a hegyi mozdonyvasút felért arra a 427 méter magasan lévő fennsíkra, mely 1860 óta viseli Széchenyi István nevét.

1895-ben nagy változások történtek a fogas életében, a baseli cég helyét a Budapest-svábhegyi Fogaskerekű Rt. vette át és különböző tervek szökkentek szárba. Például a budai kábelvasút terve, mely a Svábhegy déli oldalát, illetve a Sas-hegyet tette volna könnyen megközelíthetővé. Budapest Székesfőváros Tanácsa meg is bízza R. W. Colan brit mérnököt a terv kidolgozásával, ami végül is papíron maradt.

Születtek még további megvalósulatlan tervek is, például a budai Széchenyi-vasút terve a század elején, mely vasút a Ferenc József híd budai hídfőjétől vezetett volna a Sváb-hegyen át Ürömig. Készültek tervek 1950-ben is a metró építésével összefüggésben, ezek a Moszkva térre helyeznék volna az alsó végállomást, kettévágva ezzel a Városmajort. Szerencsére ez is papíron maradt.

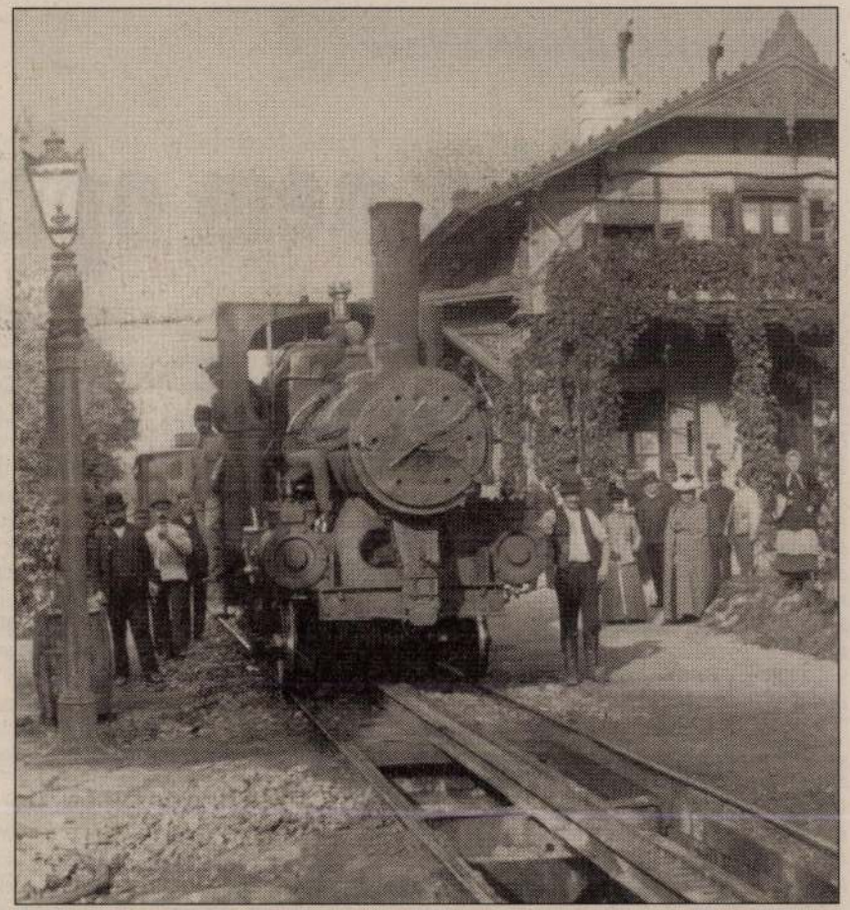

A Sváb- (Szabadság-) hegyi fogaskerekű vasút városmajori végállomása 1896 körül

FORRÁS: BUDAPEST ANNO

A Svábhegyi Fogaskerekű Vasút Rt. 1895-ben határozta el, hogy a fogas „villamosüzemre alakítassék". A témát folyamatosan lebegtették, 1897-ben például jelentette az igazgatóság: „Pályáink villamos üzemre átalakítására vonatkozólag abban a kedvező helyzetben vagyunk, miszerint kilátásunk van immár arra, hogy a villamos üzemet a jövő évben megkezdhetjük." A vágyálom 34 esztendő után vált valósággá. 1929. július 2-án indult meg a villamos üzemű forgalom, az első elektromos mozdony, sárga svájci kocsikkal, melyek mintájára a Ganz-Danubius is gyártott hasonlót.

Újabb nagy horderejű változást jelentett a budapesti fogaskerekű vasút 1973. évi rekonstrukciója. Ekkor tértek át a számítógépes vezérlésre, ekkor vásárolták Grazból a piros kocsikat, kicserélték az egész járműparkot, és teljes felépítménycserével átépítették a vasúti pályát.

Erki Edit

Ø Catrin Bernard
festő

»FIGYELŐ«
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299-632.

Haladás

Lap:

Megjelent: 1949 AUG 25

FRANCIAORSZÁG egyik legkitünöbb fiatal festőművésze, Bernard Catrin is Budapesten tartózkodik a VIT-ünnepségeken. Számos vázlatban örökítette meg az ünnepség részleteit, amelyről nagyobb műalkotást szándékozik készíteni.

93

ster ...
pénz... k
ísolat...
er hó... jesz-
atósa... uve-
z erd... ek-
telek... egvé-
tésém...
délye... latt
budap... ogy
gnak, ...
tsége mellett fzesse ki.
tóságot azzal a megjegyzéssel érte-
i hitelről a mai sulyos közállapotok

149289-1916. szám.

III.

A Muemlékek Országos Bizottságának, szives tudomásul másolatban kiadom.

Budapest, 1916. november hó 28.

A miniszter helyett:

államtitkár.

Cathedralis

bécsi codex másoló
1769. Mátyás
misekönyvet rendel
nála Tamás magyar
ferences részére
erod

Klimes Péter: Bécs és
a magyar humaniz-
mus. Bpest, 1934. 25. l.

Ø Cathry Szaléri

Ferenc hidépitö 1895

l.

Lepold - Honor Esztergom

28. l.

A növény neve: Primula

Cathry Szalézi Ferenc
mérnök
1889 – 1890 – ben
épitette a pozsonyi
Ferenc-József-hidat
a Dunán.

Orkvay Tivadar dr
Pozsony város utcáiés
terei. Pozsony. 1905
61. l.

Regia Cattaneo Johannes Antonius de Mediolano

HENSZLMANN-LAPOK.

A BUDAPESTI KIR. M. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNY-EGYETEM MŰVÉSZETTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYÉNEK KÖZLEMÉNYEI.

HENSZLMANN-BLÄTTER.

MITTEILUNGEN DES KUNSTHISTORISCHEN INSTITUTS DER PÁZMÁNY-UNIVERSITÄT IN BUDAPEST.

5. SZ. 1927. 1927. No. 5.

A madocsai apát.

«a királyi könyvek miniátora».

II. Ulászló király számadáskönyveiben az 1495-iki esztendőben a következő bejegyzés olvasható: «Abbati de Madocza, Miniatori librorum regiorum, ex commissione Regie Maiestatis in Comitatu Tholnensi dati sunt..... fl. 60.»[1] E rendkívüli fontosságú adat, mely biztos pillérként emelkedik ki abból a romhalmazból, amely a magyarországi renaissance-művészetből fennmaradt, rejtélyes szűkszavúságával régóta izgatta a kutatók képzeletét és tudásvágyát: ki volt az az apát, aki a «királyi könyvek miniátora» büszke címét viselte? E kérdésre a legkülönbözőbb válaszokat adták, mígnem Hoffmann Edith megállapította, hogy neve kétségkívül Johannes Antonius volt, mivel e néven szerepelt egy 1498-ból való oklevélben.[2] Majd pedig fejtegetéseiben továbbmenve a párisi Cassianus Corvin-codexben olvasható IVPF monogramm alapján, melyet így old fel: «Johannes U(?) Pictor Fecit», a madocsai apátot e codex mesterével azonosította. Miután a Cassianus legfontosabb és legpompásabb darabja annak a codex-csoportnak, mely minden valószínűség szerint Budán, a Mátyás által alapított miniátorműhelyben készült, a madocsai apát, kit természetesen magyar származásúnak tartottak, egy virágzó iskola fejévé és a magyar renaissance miniature-stílus legjelentősebb képviselőjévé emelkedett. Ez a megoldás azonban csak részben helyes. Hogy ki volt a madocsai apát, arra végleges és részletes választ a milanói hercegnek 1487 okt. 8-án Mátyáshoz intézett levele[3] ad, amelyben azt írja, hogy egy milanói

[1] Engel, J. Chr. v.: Gesch. des ung. Reiches etc. Halle. 1797. I. S. 152.

[2] Lukesics, J.: Mon. Rom. Ep. Vesprimiensis. Budapest, 1907. IV. p. 88.

[3] Milano, R. Archivio di Stato. Registri Missive Ducali. Vol. 170. p. 59.

Der Abt von Madocsa

«der Miniator der königlichen Bücher».

In den Rechnungsbüchern des Königs Wladislaus II. können wir die folgende Eintragung aus dem Jahre 1495 lesen: «Abbati de Madocza, Miniatori librorum regiorum, ex commissione Regie Maiestatis in Comitatu Tholnensi dati sunt .... fl. 60.»[1] Diese ausserordentlich wichtige Angabe, welche wie ein fester Pfeiler aus den Trümmern der ungarländischen Renaissancekunst hervorragt, hat schon seit langer Zeit mit ihrer rätselhaften Unklarheit die Phantasie und Wissbegierde der Forscher gereizt: wer war dieser Abt, der den stolzen Titel «des Miniators der königlichen Bücher» trug. Auf diese Frage hatte man die verschiedensten Antworte gegeben, bis endlich E. Hoffmann festgestellt hat, dass sein Name ohne Zweifel Johannes Antonius war, denn so nennt ihn ein Dokument aus dem Jahre 1498.[2] Dann ihre Erörterungen weiterführend hat sie auf Grund des Monogramms IVPF, welche sie in dem Pariser Cassianus-Corvincodex entdeckt und folgendermassen entziffert hat: «Johannes U (?) Pictor Fecit», den Abt mit dem Meister dieser Handschrift indentifiziert. Nachdem der Cassianus das bedeutendste und prächtigste Stück derjenigen Handschriftengruppe ist, welche wahrscheinlich zu Ofen, in der vom König Matthias gegründeten Miniatorenwerkstatt entstanden ist, wurde der Abt, den man natürlicherweise für einen Ungar hielt, zum Haupte einer blühenden Schule und zum bedeutendsten Vertreter des ungarischen Renaissancestils erhoben. Diese Lösung des Problems ist aber nur teilweise richtig. Die definitive und ausführliche Antwort auf die Frage: wer war der Abt von Madocsa, gibt der Brief[3] des Herzogs von Milano, welchen er am 8. Oktober

[1] Engel, J. Chr. v.: Gesch. des ung. Reiches etc. Halle. 1797. I. S. 152.

[2] Lukesics, J.: Mon. Rom. Ep. Vesprimiensis. Budapest. 1907. IV. p. 88.

[3] Milano, R. Archivio di Stato. Registri Missive Ducali. Vol. 170. p. 59.

kereskedő, Ambrosio Scotto magyarországi követeléseinek behajtására «procuratorem... constituit venerabilem fratrem Johannem Antonium Cataneum de Mediolano ordinis Sancti Dominici, qui in Maiestatis Vestre Jurisdictione Abbatiam possidet, que Madocensis appellatur.» Ugyancsak teljesen hasonló módon fordul elő az apát neve a milanói herceg 1490 jan. 12-én kelt levelében [1] is, de most már olasz formában, mint «frate Zoan Antonio Cattaneo de Mediolano.» Tehát ezekből az oklevelekből megismerjük teljes nevét, megtudjuk, hogy származására nézve olasz volt, még pedig milanói és a domonkos-rendhez tartozott.[2] Az 1487-iki és 1498-iki oklevelek pedig hozzávetőlegesen működése idejét is megjelölik. Fra Zoan Antonio Cattaneo, a királyi könyvek miniátora, magyarországi tevékenységét Mátyás idejében kezdte meg és az eddigi adatok szerint 11 évig folytatta.

Az oklevelek azonban megoldatlanul hagynak egy nagy problémát: mi lehetett Fra Zoan Antonio Cattaneo szerepe a Corvinában? Sajnos, ezt jelenleg határozottan megállapítani nem lehet, csak a stíluskritika segítségével lehet rá következtetni. Működésének nyomait kétségkívül a Corvin-codexek oly csoportjában kell keresni, mely felsőolasz stílusú és amelyről feltehető, hogy Magyarországon, Budán készült. Ily csoportot alkotnak a párisi Cassianus (1. kép) és a vele rokon stílusú kéziratok, melyeknek a budai miniátorműhelyből való származásukra és felsőolasz-milanói stílusigazodásukra Hevesy Andor mutatott rá, majd később határozottan és nyomatékosan Hoffmann Edith, ki részletesen és behatóan foglalkozott minden egyes darabbal. Az e csoportba tartozó codexek [3] többé-kevésbbé kevert stílusúak, javarészben kollektív munka eredményei, amelyekben nagy qualitásbeli differenciák vehetők észre, s pedig nemcsak az egyes darabok között, hanem sokszor egy s ugyanazon codex különböző lapjai között is. Még e csoport legegységesebb stílusú codexében, a Cassianusban is két

[1] Reg. Miss. Duc. Vol. 178. p. 150^{v}.

[2] A madocsai apátság eredetileg bencés volt, de úgy látszik, hogy a már 1474-ben konvent nélkül szűkölködő apátságot a domonkos-rendnek adták át. Ilyen eset a XV. században nem egyszer előfordult.

[3] Ebbe a csoportba tartoznak a következő Corvinák: Cassianus (Páris), Béda (München), Evangelistarium (Holkham-Hall), Aristoteles (Páris), Averulinus (Velence), Missale (Vatikán), Ptolomaios (Bécs), Trapezuntius (Budapest), Aristeas (München), Tolhopf (Wolfenbüttel).

1487 an König Matthias gerichtet hat, in dem er erwähnt, dass ein mailändischer Kaufmann, Ambrosio Scotto für das Einziehen der Geldsummen von seinen ungarländischen Schuldnern: «procuratorem ... constituit venerabilem fratrem Johannem Antonium Cataneum de Mediolano ordinis Sancti Dominici, qui in Maiestatis Vestre Jurisdictione Abbatiam possidet, que Madocensis appellatur.» In ganz ähnlicher Form kommt der Name des Abtes in dem Briefe [1] des Mailänder Herzogs vom 12. Jan. 1490 vor, jetzt aber in italianischer Übersetzung als: «Frate Zoan Antonio Cattaneo de Mediolano.» Aus diesen Dokumenten lernen wir also seinen vollständigen Namen kennen, weiter erfahren wir auch, dass er ein Italiener war und zwar ein Mailänder, der zum Dominikanerorden gehörte.[2] Die Dokumente vom Jahre 1487 und 1498 bestimmen annähernd auch den Zeitraum seiner Tätigkeit. Fra Zoan Antonio Cattaneo, der Miniator der königlichen Bücher hat seine ungarländische Wirksamkeit zur Zeit König Matthias' begonnen und nach den bisherigen Angaben 11 Jahre lang fortgesetzt.

Die Dokumente lassen aber ein grosses Problem offen: welchen Anteil hatte Fra Zoan Antonio Cattaneo in der Corvina? Die Lösung dieser Frage kann nur auf stilkritischem Wege versucht werden. Die Spuren seiner Tätigkeit müssen wir ohne Zweifel in jener Gruppe der Corvin-Codices suchen, welche oberitalienischen Stil zeigt und von der wir annehmen können, dass sie zu Ofen entstanden ist. Solche Gruppe bilden der Pariser Cassianus (Abb. 1.) und die ihm verwandten Handschriften. Auf den Ofner Ursprung und auf die oberitalienisch-mailändische Stilrichtung dieser Gruppe hat A. Hevesy hingewiesen, dann später entschieden und ausdrücklich Edith Hoffmann, die jedes Stück ausführlich und eingehend behandelte. Die Codices [3] dieser Gruppe zeigen mehr oder weniger einen gemischten Stil, sind grösstenteils die Produkte einer kollektiven Arbeit, in denen wir grosse Qualitätsunterschiede entdecken können und zwar nicht nur zwischen den einzelnen Stücken, sondern auch zwischen den Blättern einer einzigen Handschrift. Auch

[1] Reg. Miss. Duc. Vol. 178. p. 150^{v}.

[2] Die Abtei von Madocsa gehörte ursprünglich dem Benediktinerorden, es ist aber wahrscheinlich, dass man die Abtei, die schon im Jahre 1474 kein Konvent mehr besass, den Dominikanern übergeben hat. Solcher Fall kommt im XV. Jahrhunderte öfters vor.

[3] Zu dieser Gruppe gehören die folgenden Corvin-Codices: Cassianus (Paris), Beda (München), Evangelistarium (Holkham-Hall), Aristoteles (Paris), Averulinus (Venedig), Missale (Vatikan), Ptolomaios (Wien), Trapezuntius (Buda est), Aristeas (München), Tolhopf (Wolfenbüttel).

1. Cassianus-codex. Paris.

2. Missale. Vatikán.

3. Pontificale. Győr.

4. Breviarium. Lambach.

kéz munkája ismerhető fel, a tervező mesteré és egy segédjéé. (Az utóbbi kéztől származó lapon van az IVPF monogramm, melynek jelentése és rendeltetése egyaránt rejtélyes.) Stílusukban a legkülönbözőbb hatások mutathatók ki, a különböző olasz motívumok mellett nem egyszer északi elemek is feltűnnek. Mindezekből azonban legerősebben a felsőolasz és pedig speciálisan lombard-milanói hang csendül ki, amely a legtisztábban a codexcsoport egységes stílusú darabjaiban szólal meg. Különösen erősen érezhető a lombard hatás a Cassianus-codexben. A címlapon látható alakok éles, tördelt redővezetéséhez a legközelebbi analógiákat Amadeonak és az ő iskolájához tartozó szobrászok műveiben találhatunk. A pajzstartó angyalok is lombard jellegűek. A remeték sajátságos arctípusai pedig a legszorosabb összefüggést mutatják azoknak a codexeknek figurális díszével, melyeket Carlo Pallavicini püspök ajándékozott a lodii kathedrálisnak. (Lodi, Museo.) A dekorációban is találhatunk lombard motívumokat. (A gyümölcsharangok között játszó puttók motívumát v. ö. Crist. de Predis varesei Missalejával.) A codexcsoport egy másik jelentős darabjának, a vatikáni Missalénak két lapja pedig, melyek az imádkozó Dávidot (2. kép) és a Keresztrefeszítést ábrázolják, lombard képtípusokra vezethetők vissza. A többi codexek többé-kevésbbé a Cassianustól függenek. Bár a motívumok összeállításában és a művészi qualitásban nagyon különböznek egymástól, abban valamennyien megegyeznek, hogy mind a Cassianus sajátságos arctípusait követik. A codexcsoport milanói igazodását a fentemlített érveken kívül bizonyítani lehet Franciscus de Castello Ithalico de Mediolano, tehát egy milanói származású miniátornak szignált codexével, Kálmáncsehi Domonkos, székesfehérvári prépost Breviáriumával (Lambach. 4. kép) is, melyben ugyanezeket az arctípusokat találhatjuk meg. Valószínű, hogy a Cassianus mestere Magyarországon működött, mivel hatása nemcsak a Corvinában mutatható ki, hanem Mátyás udvarába tartozó bibliofil főpapok codexeiben (Nagylucsei Orbán Psalteriuma, Budapest. Filipecz János Pontificaléja, Esztergom) és a Bakócz-család címeres levelében is. Az ő befolyása érezhető még a II. Ulászló számára készült Historia Turciæ-ban is (Nürnberg), noha ez későbbi munka. Sőt Perényi Ferenc Missaléjában (Győr. 3. kép) is, amely az 1520-as évek elején keletkezett, megtaláljuk a

in dem Cassianus, im Stücke vom einheitlichsten Stile der Gruppe können wir die Arbeit zweier Hände entdecken, die des Meisters und die seines Gehilfen. (Auf einem, vom letzteren ausgeführten Blatt lesen wir das IVPF Monogramm, dessen Bedeutung und Bestimmung gleichfalls rätselhaft ist.) In ihrem Stile kann man die verschiedensten Einflüsse nachweisen. Neben den verschiedenen italienischen Motiven erscheinen auch nordische Details. Aber vor allem besonders stark tritt das lombardisch-mailändische Element vor und zwar am reinsten in den Stücken vom einheitlichen Stile. Der lombardische Einfluss ist besonders fühlbar in dem Cassianus. Zu der scharfkantigen, gebrochenen Faltengebung der Figuren des Titelblattes, können wir die nächsten Analogien in den Werken von Amadeo und seiner Schule finden. Die schildhaltenden Engel haben auch einen lombardischen Charakter. Der merkwürdige Gesichtstypus der Eremiten zeigt die engste Verwandtschaft mit dem figuralen Schmuck derjenigen Codices, welche Carlo Pallavicini dem Kathedrale von Lodi geschenkt hatte. (Lodi, Museo.) Auch in der Dekoration können wir lombardische Motive finden. (Das Motiv der zwischen Früchtenglocken spielenden Putten vgl. mit dem Vareser Missale des Crist. de Predis.) Zwei Blätter von dem Vatikaner Missale, einem anderen bedeutenden Stücke dieser Gruppe, welche den betenden David (Abb. 2.) und die Kreuzigung darstellen, gehen auf lombardische Vorbilder zurück. Die anderen Codices hängen mehr oder weniger von dem Cassianus ab. Obgleich sie in der Zusammenstellung der Motive und in der künstlerischen Qualität voneinander bedeutend abweichen, doch übereinstimmen sie alle darin, dass sie die Gesichtstypen des Cassianus nachahmen. Die milanesiche Stilrichtung dieser Gruppe können wir ausser den oben erwähnten Argumenten auch mit dem Brevier des Probstes Kálmáncsehi (Abb. 4.), mit einem signierten Werke des Franciscus de Castello Ithalico de Mediolano, also eines mailändischen Miniators beweisen, in dem wir dieselben Gesichtstypen entdecken können. Es ist wahrscheinlich, dass der Cassianus-Meister in Ungarn tätig war, denn sein Einfluss ist nicht nur in der Corvina nachweisbar, sondern auch in den Codices der bücherliebenden Prälaten des ungarischen Hofes (Psalter des Urbanus von Nagylucse, Budapest; Pontificale des Johann Filipecz, Esztergom) und in dem Wappenbriefe der Bakócz-Familie. Sein Einfluss ist auch in dem für König Wladislaus II. verfertigten Codex, in der Historia Turciæ (Nürnberg) fühlbar, obgleich dieses Stück später entstanden ist. Ja sogar im Missale des Franz von Perényi (Győr Abb. 3.), welches wahrscheinlich

Cassianus ornamentális motívumait és arctípusait. Tehát a Cassianustól függő codexek csoportjába a legkülönbözőbb magyar bibliofilek számára készült kéziratok tartoznak, amelyeket egymástól nemcsak qualitásbeli különbségek választanak el, hanem keletkezésük időpontjai is. Joggal feltehető, hogy ily nagy hatást importcodexek nem fejthettek ki, hanem csak egy élő művészegyéniség, ki nagy hírnévnek örvendő műhellyel bírt.

Tehát a stíluskritika segítségével e codexekből leolvasható, hogy kellett Budán, a Mátyás által megteremtett miniátorműhelyben egy milanói iskolázottsággal bíró mesternek lenni, ki tevékenységét hosszabb ideig folytatta és nagy hatást fejtett ki, amelynek következményeképpen egy lombard-milanói alapjellegű, de egyéb hatásokat is értékesítő sajátos, helyi miniaturestílus alakult ki. Ez a tény teljesen összevág az oklevelek nyujtotta adatokkal, amelyek bizonyságot tesznek egy milanói miniátornak, a madocsai apátnak hosszú magyarországi működéséről. Tehát az emlékekből és az írott forrásokból két párhuzamos jelenség állapítható meg, amelyek azonban tudásunk jelenlegi állapotában se nem kapcsolhatók, se nem azonosíthatók. Mindazonáltal analóg eredményeik valószínűvé teszik, hogy a madocsai apát tevékenységének nyomait, legalább is a jelenlegi emlékismeretünk mellett, a Cassianus-csoportban kell keresnünk, annál is inkább, mivel az ide tartozó Corvinák keletkezési ideje teljesen egybeesik az apát működési idejével. Bár ezt a problémát az oklevelek nem oldják meg, mégis rendkívüli jelentőséggel bírnak, mivel a stíluskritika eredményeinek megadják a diplomatikai alapvetést és igazolást és egyben Mátyás művészeinek névsorát egy új névvel gazdagítják. A budai miniátorműhelynek Bandini, Felix Ragusanus, Francesco Rosselli mellett Fra Zoan Antonio Cattaneoban immár a negyedik tagját ismerjük meg, miáltal a magyarországi renaissance-művészet rekonstrukciójához újabb, értékes anyagot nyertünk.

Dr. Balogh Jolán.

um 1520 entstanden ist, finden wir die ornamentalen Motive und die Gesichtstypen des Cassianus. Also in die Gruppe der vom Cassianus abhängigen Codices gehören die Handschriften der verschiedensten ungarischen Bibliophilen, welche voneinander nicht nur durch qualitative Unterschiede, sondern auch durch verschiedene Entstehungszeiten getrennt sind. Mit Recht kann man annehmen, dass so einen ausserordentlich grossen Einfluss Import-Codices nicht ausüben konnten, sondern nur ein lebendiger Künstler, der eine berühmte Werkstatt besass.

Mit Hilfe der Stilkritik lässt sich also auf Grund dieser Handschriften feststellen, dass zu Ofen, in der vom König Matthias gegründeten Miniatorenwerkstatt ein milanesisch geschulter Meister tätig sein musste, der seine Wirksamkeit längere Zeitlang fortsetzte und einen grossen Einfluss ausgeübt hat, infolge dessen ein eigentümlicher, verschiedene Motive verwertender, lokaler Miniaturestil von milanesischem Grundcharakter sich entwickelt hat. Diese Tatsache stimmt vollkommen mit den Angaben der Dokumente überein, die von der langen ungarländischen Tätigkeit eines milanesischen Miniators, des Abtes von Madocsa zeugen. Aus den Denkmälern und schriftlichen Quellen sind also zwei Parallel-Erscheinungen feststellbar, welche man aber beim heutigen Stande der Forschung weder verbinden noch indentifizieren kann. Doch machen ihre verwandten Endresultate wahrscheinlich, dass wir die Spuren der Tätigkeit des Abtes von Madocsa in der Cassianus-Gruppe suchen müssen, umsomehr, als die Entstehungszeit der in dieser Gruppe gehörenden Corvin-Codices mit der Tätigkeitszeit des Abtes vollkommen zusammenfällt. Obgleich die Dokumente dieses Problem nicht lösen können, doch sind sie als dokumentarische Grundlagen und Rechtfertigung zu den Ergebnissen der Stilkritik von ausserordentlicher Bedeutung. Zugleich bereichern sie die Namensliste der Künstler des Königs Matthias mit einem neuen Namen. Wir lernen in Fra Zoan Antonio Cattaneo neben Bandini, Felix Ragusanus, Francesco Rosselli schon das vierte Mitglied der Ofner Miniatorenwerkstatt kennen, wodurch zur Rekonstruktion der ungarländischen Renaissancekunst ein wichtiges, neues Bauglied gewonnen wurde.

Dr. J. Balogh.

BIBLIOGRAFIA.

Hevesy, A.: La Bibliothèque du Roi Matthias Corvin. Paris. 1923. p. 32—37.

Hoffmann, E.: Der künstlerische Schmuck der Corvin-Codices. Belvedere. 1925. S. 141—151.

— A Nemz. Múz. Széchenyi-könyvtárának az Alpeseken innen illuminált codexei. Magy. Könyvsz. 1926. 237—39. l.

— A Nemz. Múz. Széchenyi-könyvtárának Magyarországon illuminált codexei. Magy. Könyvsz. 1927. 31—39. l.

— Bibliotheca Corvina. Budapest. 1927.

Franklin-Társulat nyomdája

Cattaneo, Zoan Antonio

madocsai apát

(aronos János madocsai apáttal)

II. László idejében a királyi könyvek miniatora.

Balogh Jolán cikke a Henszlmann Lapokban Ism.

Századok 1931. 102. l.

ott sorát, tovább Pázmány műveit
tatartót, melyből halhatatlan műveit
tséges czímű röpirataival, egy másik
gadta be Arany és Petőfi reliquiáit,
zes munkáit, melyek a fordításokkal
gyűjteménye még soha sem volt

VARJÚ ELEMÉR.

volt állítólag. Ezzel szemben figyelju
Ma azt hiszszük és azt valljuk, ho
arra kell törekednünk, hogy ne csa
teljük a művészettől, hogy legyen
természetes s fajunk jellegéből foly
zását köszönjük kétségkívül az ezr

Ezzel persze még nem ny
következtében hoztak felszínre, hog
a magyar művészet története nem
lozták ugyan már, de be nem fejez

Szinte a lehetetlenséggel h
az iparművészeti emlékek méltatás
keretében, a lakás teremtette viszon
összehasonlítás legalkalmasabb esz

Ezeknél fogva a jelen czik
az olvasónak segítségére lenni az
keink felkutatására, szépségeinek e

A kutatónak régen fel kell
szörnyek formájára csinált számos
s őriz évek óta. Számos, nevezete
ország majdnem minden részében.

Cattaneo, Zoan Antonio

madocsai apát, mini-
ator

l.

Balogh Erdélyi ren

133. l.

Balogh Ji: Az erdélyi
renaissance. Kolozsvár
1943. 133. l.

János. Mátka pár.

Cattaneo, Giov. Antonio

Banfi, Florio: Fra Giovanni Antonio Cattaneo in Ungheria. Firenze, 1936. 305-315. 8.

~~Gent (154)~~

Memorie Domenicane.

Cattaneo, Giovanni

Antonio

abbate di Madocsa

l.

Berk Miniatori

13. l.

Berkovits E.: Miniatori ungheresi. Corvina 1941. ápr. n. Archivio. ~~[illegible]~~, 36, 45. l. – U. a.: Az esztergomi Ulászló-graduale. MKSZ. 1941. 345. l.

F. U. a.: Felice Petanzio Ragusino. Corvina 1940. 71, 72. l.

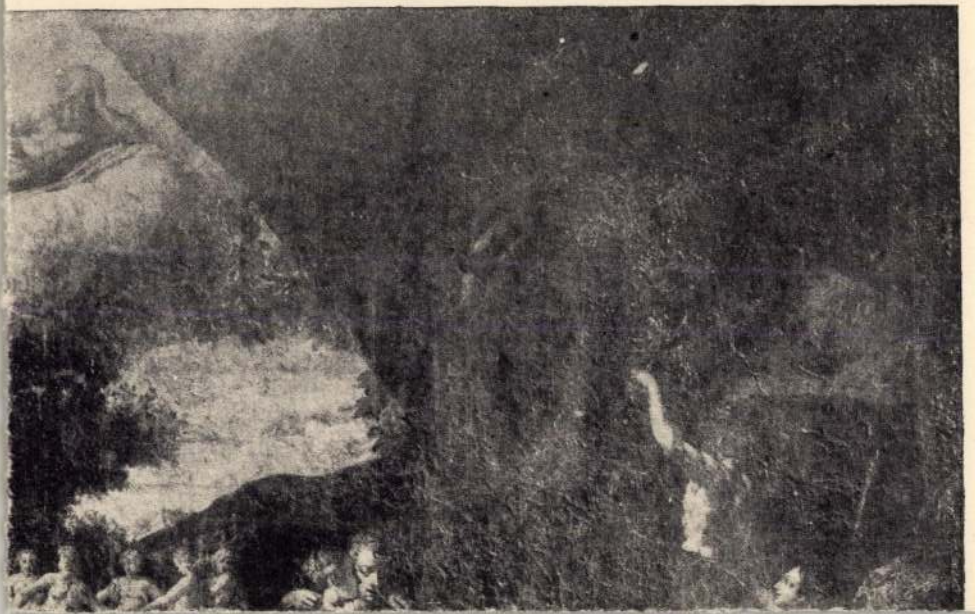

Cattaneo, Giovanni Antonio

XV. n. milanói miniátor
Madocsai apát

Irod

54 - 56.

Budinis. 153. l.

~~LXIV, LXV, LXVI, bill.~~

64 - 65. t.

Budinis C.: Gli artisti italiani in Ungheria. Roma 1936.

Fülöp madocsai apát.

névtelen

II. Ulászló király 1494 évi számadáskönyvében (kiadta Engel) Fülöpnek a madocsai apátnak mint miniatornak Bonfin munkája festéséért 60 ft tiszteletdíj van utalványozva, továbbá, hogy ugyanezen számadáskönyvben a Bonfin munkájához szükséges hártyavásárlások is fordulnak elő, következtethetjük, hogy Bonfin munkájának lemásolását ez időtájban kezdették meg.

Csontosi J.: Adalék a mországi XIV–XV. századi könyvmásolók és betűfestők történetéhez. MKSZ. 1879. 148. l. („Fülöp" madocsai apát.)

C 148. l.

Engel J. C.: Geschichte des ungarischen Reichs! Halle. 1797. I. r. 152. l.

und seiner Nebenländer.

Névtelen mad

miniatu

Mátyás idejében - Corvin Kodexet ü
Arch. Ert. 1885. 5. sz. 387 l.

János madocsai apát

A Corina Cassianus-kodexének címlapja

XV. sz.

(Párisi Nemzeti Könyvtár)

Repr.

Divald Magy műveml.

129. l. 130-l.

Divald Kornél: Morvay művészeti emlékei.

Bp. 1927. 129. l. (Képvel) 130. l.

Néhtelen madvesai apát

II. Ulászló rendes évi fizetéssel alkalmazott múnitora.

Dr. Fógel J. II Ulászló advantar tása. 98. l. ~~és Engel 152. l.~~

(Ap. 1913)

Cattaneo, Giovanni
Antonio
Madocsai apát

irod
z
Gent Bpest Mův
36. l.

Genthon I.: Bpest multja
és művészete. Bp. 1932
36. l.

„EUROPA"
film-, könyv-, lapterjesztő és
könyvkiadó r. t.
Bp, V., Rothermere-u. 12.
Telefon: 127-837.

Gulyás Pál: Mátyás
király állítólagos
miniátorai. MK. 52.
1942. 12. l. 13. l.
14. l.

Cattaneo

l.

Hekler Budapest

35, 36. l.

Hekler A. Byzt als Kunststadt. Küssnacht am Rigi (Schweiz) 1933. 35, 36.

l.

Cattaneo, Fra Zoan

Antonio

madversai apát

Irod

~~Hekler M M Tört~~

~~111. l~~

Hekler A. A m. mü-
vészet tört. Bp. 1934.
111. l

Gein, éjjeli VIII. 192.

Madocsai ápát

(Madocsa, abbé de)

vrőd

~~Hevesy Matthias~~

~~38. l.~~

Hevesy A. La bibliothèque du roi Mathias Corvin Paris, 1923. 38. l.

Veggen

g. 63

1 Kot. 4r

Schiefferdecker,

Dr. Paul

Bericht über eine Reise zur Durchforschung der Kurischen Nehrung in archäologischer Hinsicht

mit 3 lithographirten Tafeln.

(Abdruck aus den Schriften der phys.-ökonom.

János, madocsai
apát

vród
z
Hoff Belvedere
149-151. l.

Hoffmann E.: Die
künstlerische Schmuck
der Corvin-Codices.
Belvedere, 1925
149-57. l.

5888

40.214. — K. M. E. Ny.

Madocsai apát

l. Ulászló kora

Hoffmann Középkori

57. l.

Hoffmann E.

Középkori kompokul-
turánk néhány fontos
emlékéről. Bp. 1925.

57. l.

Hoffmann Edit

János madocsai apát

Lásd

Hoffmann E.: A ~~Nem~~ Nemz. Muz. Széchenyi-könyvtárának az Alpesken innen illuminált codexei. M.KSz. 1926. 237–39. l.

U.a. A Nemz. Muz. Széchenyi könyvtárának Magyarságon illuminált codexei. MKSz. 1927. 35–38. l. – 43. l.

locsai apát

- festő

[illegible].

Cathry Szolár Ferenc

bázeli mérnökkel kötött szerződést Buda utolsó polgármestere, Házmán Ferenc a svábhelyi fogaskerekű építésére.

Szöllösi Ferenc: Fogaskerekeken a helytetőre.

Budapest, 1971. 4.sz. 34-35.l.

15 l.-

dei quali, però, non ci è rimasto il nome. Uno di questi, un ungherese che il Cattaneo aveva iniziato nei segreti dello stile decorativo rinascimentale, miniò il codice del vescovo di Agria (Eger), Urbano di Nagylucse, col Libro dei Salmi. E ricorderemo infine il miniatore del Messale di Bona Sforza, che decorò il pontificale del vescovo di Cinquechiese (Pécs), Giovanni Vitéz, posseduto oggi dalla Biblioteca Vaticana.

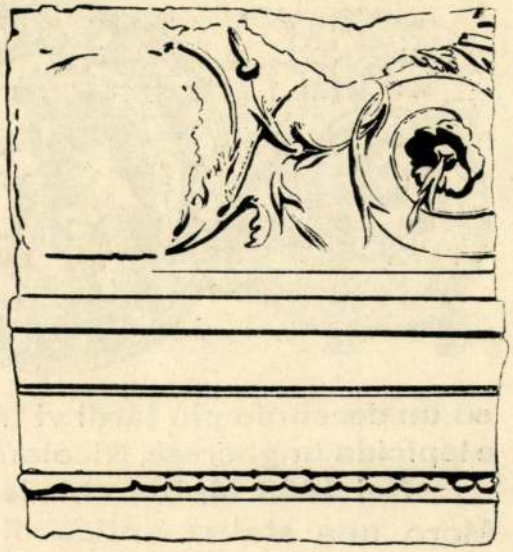

ed un decennio più tardi vi troviamo un altro orafo e lapicida ungherese, Nicolaus Rusberger Hungarus.

Nel 1489 Mattia chiede in dono a Lodovico il Moro una statua antica di Bacco per collocarla nelle sue raccolte di antichità.

Le ambascerie che venivano a Buda per trattare di eventuali matrimoni di principesse italiane con Mattia e con Giovanni Corvino, suo figlio,

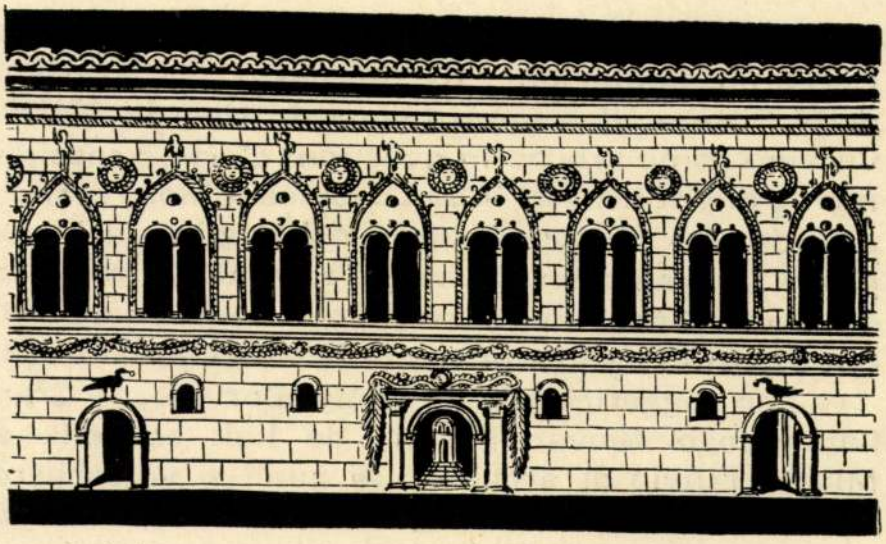

nico Kálmáncsehi, arciprete di Székesfehérvár (Alba Regia), posseduto ora dal Museo Nazionale Ungherese. Un miniatore ignoto, ma certamente milanese, illustra l'Epitalamo scritto dall'umanista Gian Francesco Marliani per il fidanzamento di Bianca Maria Sforza con Giovanni Corvino, figlio di Mattia. Un altro miniatore famoso è l'abbate di Madocsa, Giovanni Antonio Cattaneo da Milano, al quale viene attribuito il Cassianus già della Biblioteca di Mattia Corvino, la celebre „Biblioteca Corvina" o „Corviniana", e l'incunabolo Perényi della Biblioteca del Seminario vescovile di Győr. Il Cattaneo era stato preposto allo „scriptorium" della Reggia di Buda, dove sotto la sua guida lavoravano parecchi miniatori italiani ed ungheresi

Horváth, Enrico
Budapest e Milano.
(Bpest, 1940) 14. l. 15. l.

diso organizzata da Leonardo da Vinci e dal poeta Bernardo Bellincioni. In un passo del Trattato della Pittura, il sommo Leonardo ricorda Mattia Corvino come arbitro in questioni d'arte e specialmente di pittura. Nel 1485 Lodovico il Moro manda a Buda una Madonna, opera del migliore dei suoi pittori. Questi potrebbe essere senz'altro Leonardo da Vinci. Il documento relativo al dono del quadro era esposto l'anno scorso alla Mostra Leonardesca.

Per suggerimento di Mattia Corvino, il Gran Camerlengo Giovanni Thuz de Lak sollecita a Milano l'invio di architetti ai quali si vorrebbero commettere importanti e grandiosi lavori. Secondo una tradizione, il Filarete avrebbe costruito per Mattia palazzi e ponti.

Un codice del Filarete ci ha conservato il disegno della facciata del Banco Medici di Milano, costruito da Michelozzo, ma con alcune modificazioni volute da Mattia Corvino: infatti ai due lati del disegno del Filarete campeggio lo stemma degli Hunyadi col noto corvo che tiene nel becco un anello.

Gli influssi lombardi sono evidenti nelle pietre e nei marmi scolpiti che ricordano il castello da caccia che Mattia aveva fatto costruire a Nyék, nei dintorni di Buda.

Vivi sono i rapporti sul piano dell'arte e specialmente della miniatura. Francisco de Castello Ithalico de Mediolano, p. e., dipinge le miniature che decorano il magnifico breviario di Dome-

Cattaneo da Urbino
Giovanni Antonio

Cattanio

madocsai apát

ivód

i

Horvátmův II.

126. l.

187, 245, 301. l.

Horváth János: Az irodalmi műveltség megoszlása. M. humanizmus. (Bp. 1944, II.)

1944. 126, 187, 245, 301. l.

Tál ónból X. 198.

Madocsai neitelen apát

irod

Kert. Ung. 107. l.

Kertbeny: Ungarns Männer der Zeit. Leipzig, 1862. 107. l.

Rafael IV. 40.

Crattaneo, Antonio
de Mediolano

wod

Koltay Olasz-magyar
46. l.

Koltay-Kastner J.:
Olasz-m. művelődési kapcsolatok. Bp.
1941. 46 l.

Luckesics J.: Monumenta Romana episcopatus Vesprimiensis. IV. Bp. 1907. 88. l.

Janos madocsai

apát

lárd

Magyar Könyvszemle

1926. 175. l.

Cattaneo de Mediolano, Giovanni

Lásd ott

Magyar Könyvszemle
1943. 3. l.

János madocsai apát

HOFFMANN EDITH: Mátyás király könyvtárának egy ismeretlen darabja. (Két hasonmással.) Magyar Könyvszemle, 1927. évf. I—II. füzet. 100—102 l.

Szerencsés szemmel, szerencsés kézzel fedezett fel a Corvina maradványainak szorgos, elméleti gyüjtögetője a párisi 1926-os Exposition de livre italien rengeteg anyagában egy pompás, eddig ismeretlen Corvinát. A könyv velencei ősnyomtatvány: *Aristoteles. Opera. Venise. A. Torresanus et B. de Blavis, 1483—1484,* pazarul fejedelmi, festett dísszel. II. Ulászlóé gyanánt volt ismeretes, az ő címerével, névbetűivel s a IV. köteten mint megrendelő is szerepel a bevezetésben.

A pergamen-lapok nyomtatott kolumnáit azonban János madocsai apát modorát mutató miniatúrák 'keretelik; Mátyás budai miniátorműhelyének bőségben omló művészi tökélye még a hasonmásban is megkapó. Világos madárkák alól Mátyás hollója, a W, R betűk alól pedig Mathias Rex betűi sötétlenek elő. Az ötkötetes mű utolsó könyve azonban már csakugyan Ulászló számára fejeztetett be, minden Mátyás-jegy hiányozva róla, valószínű, hogy az eredeti megrendelő fejedelem halála után készültek el végleg a munkával. Mátyás király könyvtárának első meglévő *Aristoteles*-e ez a remek mű és a Corvinának három ismert nyomtatványa után a negyedik (a három közül való, egyetlen fényes díszű, már csak az irodalomból ismeretes), de egyetlen rangos nyomtatott emléke.

V. V.

MAGYAR MŰVÉSZET
1927. 594. l.

STÜHMER
MIKULÁŠ
MIKULÁŠ
STÜHMER

Oberschall Magda:

M. és m. vonatkozású művészeti emlékek Párizsban. MTI. - 1931. 151-153. l. (képekkel). 160. l.

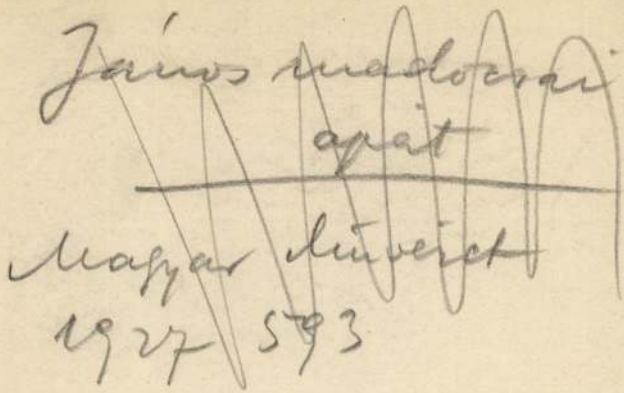

Magyar Művészet
1927 593

Cattaneo, Giovanni
Antonio
Madocsai apát
vrod
Pálrenmagy
18-l

Pálinkás L.: A re-
naissance Morszagen.
Bp. 1942. 18-l.-

Budapest, 1923. május 18.

Szentiványi Gyula urnak,

Budapest.

l i s m e r t ü k becses számláját

hó 19. -i értékkel a pénztárunk-

Teljes tisztelettel

HAZAI BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

Cattaneo, Giovanni

Antonio

madocsai apát

l.

Péter I. 185. l.

188. l

többnör

192. l.

Péter A.: A m. mu-
veszet tört. I k. Bp.
1930. 185, 188, 192.
l. (Kettel)

a) Az Esterhá[illegible]. — 1844: IX. 5. *J. C. Procaccini:* Allegorie auf Tugend und Laster. — 1844: IX. 5. *J. C. Procaccini:* Allegorie auf Tugend und Laster. — 1865, 1866, 1867, 1869: XIII. 46. *C. Procaccini:* Az erény és bűn. (Allegoria.)

b) Az Orsz. Képtárban. 1871: XIII. 46. *C. Procaccini:* Az erény és bűn. — 1873: XIII. 46. *Schule des P. Nuvolone:* Allegorie auf Tugend und Laster. — 1876, 1878, 1879: VII. 238. *P. Nuvolone:* Az erény és a bűn allegoriája. — 1881: 630. *Pamphilio Nuvolone:* Allegoria. — 1888: XVIII. 606. *C. F. Nuvolone követője:* Allegoria. — 1896, 1897: XVIII. 606. *C. F. Nuvolone követője:* Allegoria. — 1897: XVIII. 606. *In der Art des C. F. Nuvolone:* Allegorie. — 1898: XVIII. 606. *C. F. Nuvolone* (manière de-): Allégorie. — 1901, 1904: XVIII. 606. *C. F. Nuvolone követője:* Allegoria.

Radó P.: Tömörítés.

MKSz. 1941. 406. l.

Szőts Pongrác: Az elenyészett bencés apátságok. Bp. 1912. 333. l.

Tóth, ~~[illegible]~~. Ladislao

Analecta Bonfiniana

Bp. 1929 14, 15. l.

16, 17. l. 18, 19, 20, 21. l.

hava 1-én esedékes negyedévi e-
m vármegye közönségétől a szabály
t készpénzben vegye át és a val-
plóban bevételkép számoljon el.

éül:

Madocsai apát = azonos

miniator

Cattaneo, Giovanni Antonio

1487 - 1491.

l.

Véghrégiegyházm

154. l.

Végh Gy.: OM Iparm.
Muz. Régi egyházművé-
net orsz. Kiáll Bp. 1930.
154. l.

3 MINDEN SZT. PÁPA, KORNÉL **SZERDA** AMÁLIA

4 ULRIK **CSÜTÖRTÖK** PIUS, LIDI

5 ZAK. ANTAL, ENESE **PÉNTEK** GUAL. JÁNOS, IZABELLA

6 IZAIÁS PRÓF., OZAJÁS **SZOMBAT** ANAKLÉT, JENŐ

Cattaneo, Fa Joan Antonio

miniator

lásd reá vonatkozóan

Madocsai apát,

Kövtelen madocsai apát,

János madocsai apát

Ab alatt.

Windisch C. G.: Beyträge zur Lebensgeschichte des M. A. Bonfinis. Ungrisches Magazin. (Pressburg) 1781. 209–216. l. –

Kifüggesztésére vonatkozó adatok az Orsz. Képtban:

1873: 19. *Giudoccio Cozzarelli:* Madonna mit dem Kinde, auf dem Throne Sta Margherita, Sta Catharina. — 1876, 1878, 1879: III. 83. *Guidoccio Cozzarelli:* Madonna a gyermekkel a trónon, sz. Margit, sz. Katalin. — 1881: 20. *Giudoccio Cozzarelli:* Mária trónon ül, a gyermek Jézus térdein áll, jobbra tőle szt. Margit, balra szt. Katalin, feje fölé angyalok koronát tartanak. — 1888: I. 43. *Cosimo Rosselli* műhelyéből: Madonna. — 1896, 1897: I. 43. *Sienai festő* a XV. század második feléből (Joannes Guidocci): Madonna. — 1897: I. 43. *Sieneser Maler* aus der zweiten Hälfte des XV. Jahrh. (Joannes Guidoccius): Madonna mit Kind und zwei Heiligen. — 1898: I. 43. *École siennoise* (Joannes Guidoccius?): La sainte Vierge, l'enfant Jésus et deux saints. — 1901, 1904: I. 43. *Sienai festő* a XV. század második feléből (Joannes Guidocci?): Madonna.

Névtelen madocai
apát

lásd Cattaneo, Fra

Zoan Antonio aldk,
kivel azonos

Ybl Ervin: A képző-
művészeter Mországon-
Rukáci Gy: Magya-
rok a kulturáért-
Bp. 1929. 318. l.

Madonna mit dem Kinde.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok az Orsz. Képtban:

1876, 1878, 1879: II. 43. *Ismeretlen* (ó-német festő): Angyaloktól környezett Madonna. — 1881: 183. *Köln*, XV. század: Mária a gyermek Jézussal. — 1888: III. 123. *Stefan Lochner* műhelyéből: Madonna. — 1896, 1897: III. 123. *Stefan Lochner* műhelyéből: Madonna. — 1897: III. 123. *Schule des Stefan Lochner:* Madonna mit Kind und Engeln. — 1898: III. 123. *Stefan Lochner* (école de-): La sainte Vierge, l'enfant Jésus et des anges. — 1901, 1904: III. 123. *St. Lochner* műhelyéből: Madonna.

Cattaneo de Medio-
lano, J. A.
madocsai apát-
lásd

Zolnai - Fitz

21. l.
többször is
22. l.
többször is.
23. l.
83. l

36. Márton Ferenc: Savonarola.

Zolnai K. - Fritz: Bibliographia
Bibliothecae regis Mathiae Corvini
Bp. 1942. 21, 22, 23, [illegible] l.

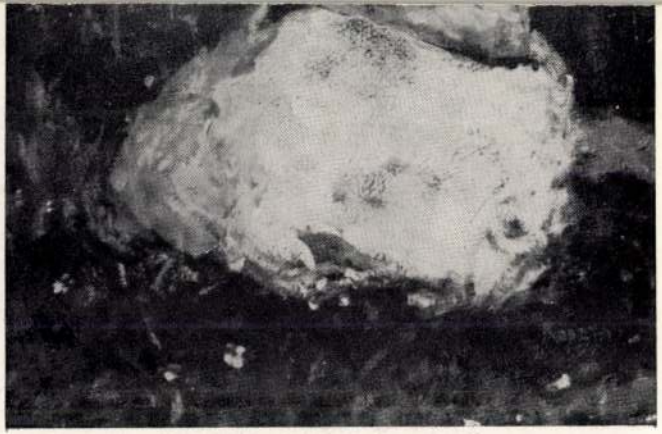

16. Koszta József: Ülő leány.

Cattaneo, Joannes Anton-
ius de Mediolano, olasz mi-
niator. A ~~szárszadalomban~~
scháig „~~Ma~~ madocsai névtelen
apát", majd „Joannes Antoni-
us apát néven ismeretek.
Teljes nevét, ~~[illegible]~~ csalódásra
azoknak, akik az apátot m.
származásunak hitték, mi-
lánói XV. szbeli oklevelek a-
lapján Balogh Jolán ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ áll apátotta meg. Ezekből derült ki, hogy
milánói származású domin-
kosrendi szerzetes volt, aki
1482 febr. 21. kérte elbocsátá-
sat a ferrarai Santa Maria
degli Angeli konventből
s ugyanez év jesminsában
érkezett Mországra. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ A madocsai
eredetileg bencés apatság
ügyeinek rendezése foglal-
ta el évekig, s csak az
1480-as évek ~~[illegible]~~ végé-
felé. Mátyás budai festő-

Cattaneo, Giovanni
Antonio
madocsai apát
wód
Ilkeprőm.
318. l.

János, madocsai apát

liásd

Cattaneo, Fra Zoan

Antonio alatt,

kivel aronos.

mühelyében ~~[illegible]~~ nyul-
hatott nyra ecsethez.

1873: 55. *Alte Schule*, XV. Jahrh.: Verkündigung. — 1876, 1878, 1879: II. 41. *Ó-német iskola,* XV. század: Kinyilatkoztatás. — 1881: 187. *Német,* XV. század: Angyali üdvözlet. — 1888: III. 126. *Schwab festő* a XV. századból: Angyali üdvözlet. — 1896, 1897: III. 126. *Német festő* a XV. századból: Angyali üdvözlet. — 1897: III. 126. *Deutscher Maler* aus dem XV. Jahrh.: Der englische Gruss. — 1898: III. 126. *École allemande,* XV. siècle: L'annonciation. — 1901, 1904: III. 126. *Német festő* a XV. századból: Az angyali üdvözlet.

(II. Ulászló) Mátyás halála
után (~~is foglalkoztatta~~ C-t megtartotta s olgala
Tábor ~~[illegible]~~, akit a 15 királyi Tamá-
dáskönyv ~~[illegible]~~ a királyi
L 1495. ~~[illegible]~~ mar könyvek miniatorakent
emlit~~ezet~~. Magyarországi
munkássága ~~1511~~ való-
színűleg 1511 ig tartott
s ez idő alatt befejezte
a Mátyás számar. Kezdett
kezi ratokat. Műveit
nem szignálta s egyetlen
hiteles műve sem ismeretes.

(vagy az ő közvetlen környezetében készültekben)

Hoffmann Edit C. művének tartja az Erdődy-Bakócz család 1489. jan. 6. kelt címeres levelét, az ugyanezirben elkészült velencei Averulinust, a legkiválobb munkájat, a Párizsi nemzeti könyvtárban lévő Cassianus-kódexet, melyet Mátyás életében kezdett el, és II. Ulászó részére fejezett be, a müncheni Breda-kodexet, a New-yorkban lévő Evangelistarium és egy öt kötetes illuminált Aristoteles ósnyomtatványt. Berkovits J. a párizsi Cassianus-kódexet s a bécsi Ptolomaeus címlapjat Felice Petanzio Ragusino művevének tartja.

a bécsi Ptolomaeus kódex címlapját, Nagy Lucsei Orbani egyi püspök 1489-92 közt Eszmit Szaltenburgmát

Cattaneo

~~Castello Ithalico~~

(~~Kastello~~)

lásd

Zolnai-Fitz

21. l.

22. l.

~~Lábbrúr is~~

23. l.

42. Krusnyák Károly: Asztaltársaság.

161. Iványi-Grünwald Béla : Várakozás a hallban

Cattaneo, Giovanni

Antonio

1487-1491.

lásd

Madocsai apát

alatt is

Cattaneo G. Antonio

Lásd ott.

Magyar Művészet

1933. 46. l.

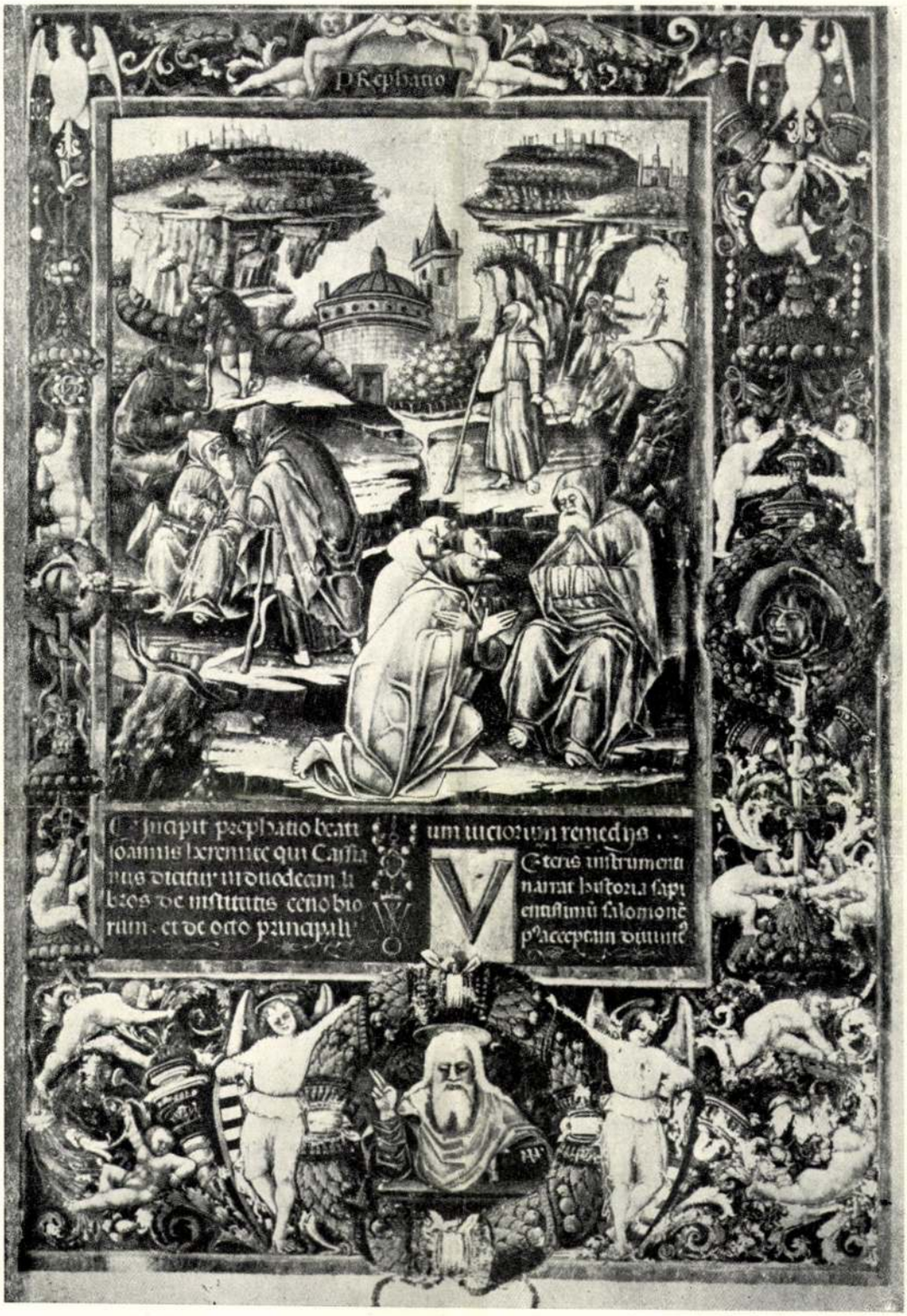

One of the famous „ Corvinae" of King Matthias. (Codex Cassianus.) Painted by John, abbot of Madocsa. — Una delle celebri „Corvine" di Re Mattia (Codex Cassianus.) (dipinta da frate Giovanni, abbate da Madocsa.) — Mátyás király egyik híres „Corvinája" (Cassianus kódex) címlapja. (Festette János madocsai apát.)

contemporaneous with the climax of that movement, and even in Italy it is doubtful whether humanism flourished as exuberantly as it did in Hungary in the times of king Matthias Corvinus.

della civiltà cristiana d'Occidente. Nel corso del medioevo i confini della chiesa romana e con essa della cultura latina vennero pure a cadere sui confini della monarchia ungherese in oriente. La breve fioritura della rina-

kultúra birtokállományának határa szintén összeesett a magyarság politikai hatalmának keleti végződéseivel. A renaissance rövid kivirágzása a magyar földön csaknem egyidős volt ennek a kultúrfolyamatnak teljes kifejlő-

kingdom of Hungary was scarcely a hundred years old when it took part in one of the great common enterprises of Christendom, the Crusades. At first the Hungarians confined their part to permitting the crusading armies' passage through Hungarian territory and providing them with guides and food: but later a Hungarian king, Andrew II. in person led a Hungarian army to the Holy Land, so that in this way also the Hungarian nation has taken its part in the tremendous military effort of Occidental Christian civilisation. In the course of the Middle Ages, the eastern boundary of the power of the Roman Church, and with it of Latin civilisation, came to be identified with the eastern frontiers of Hungary. The brief flowering of the *Renaissance* in Hungary was almost

Matthias Hunyadi, the great King of Hungary, son of János Hunyadi. Painted by Giovanni Dalmata in the XV. century. In the Museum of Historical Art — Vienna. — Mattia Hunyadi, figlio di Giovanni, il grande Re d'Ungheria. (Opera di Giovanni Dalmata, secolo XV. Museo di Storia dell' arte di Vienna.) — Hunyadi Mátyás, (Giovanni Dalmata müve — XV. század — a Bécsi Mütörténeti Múzeumban.)

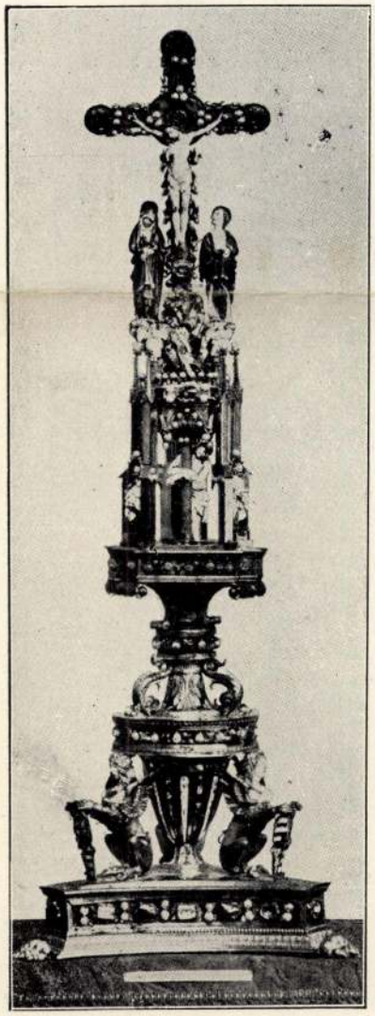

The Calvary of King Matthias. One of the masterpieces of renaissance goldsmith's art. — Il Calvario di Re Mattia, uno dei capolavori della gioielleria del Rinascimento. — Mátyás király kálváriája.

legame con le correnti dell' occidente e senza alcuna difficoltà siamo sempre riusciti a trovare quei contatti che erano chiamati a portare da noi il contenuto delle idee che tenevano occupato lo spirito del continente.

Dove finiva i confini etnici del popolo ungherese, terminavano anche le ultime ramificazioni dello spirito culturale europeo. L'Ungheria raggiunse appena il primo centenario della fondazione della monarchia cristiana e già si unì ad una delle maggiori e più imponenti imprese del mondo germanico-romano, le crociate, dapprima permettendo ai crociati diretti in Asia Minore di traversare il territorio magiaro, provvedendoli di alimenti e dando loro guide, poi con la partecipazione effettiva del Re d'Ungheria Andrea II., il quale condusse alla Terra Santa dei soldati ungheresi, perchè anche la nostra nazione contribuisse con la sua offerta agli sforzi militari

való kapcsolatot és minden nehézség nélkül illesztettük össze azokat a villamos láncszemeket, amelyek hozzánk közvetítették az Európát foglalkoztató kultúreszmék tartalmát.

Ahol ugyanis a magyarság néprajzi határai végződtek, ott véget értek az európai kultúrszellem kiágazásai is. Alig érte el Magyarország a keresztény monarchia fennállásának százéves fordulóját, máris bekapcsolódott a germán-román világ legnagyobb vállalkozásainak egyikébe, a keresztes hadjáratba, első ízben olymódon, hogy keresztül engedte állami területén a Kis-Ázsia felé vonuló keresztes csapatokat, ellátva őket úti kalauzokkal és élelmiszerekkel, később pedig egy magyar király, II. Endre, magyar katonai erőket vezérelt a Szentföldre, hogy nemzetünk ilyen módon is kivehesse részét a nyugati keresztény civilizáció óriási katonai erőfeszítéseiből. A középkor folyamán a római egyház és vele a latin

Nevtelen madocsai apát

miniator XV. sz.

aronos Cattaneo, Giovanni
Antonióval.

l. ott.

lásd

Végrégiegyházin

154. l.

kirándulás örömei mellett is áhitozza lelkünk a pihent órák komolyabb tartalmát, amit csak legönzetlenebb barátunk a könyv nyujthat. A

MAGYAR KÖNYVBARÁTOK NAGY ÉS KIS KÖNYVEI

ez alkalommal is mint mindig a legjobb társaság, a legjobb barát, a legolcsóbb szórakoztató! Előfizetés az EGYETEMI KÖNYVESBOLT-ban, ahol egyéb, bárhol megjelent könyv is kapható.

Cattaneo, Giovanni Antonio, illuminator

zmadocsai apát

Nagylucsei Orbán psalterium 1487–91, mely a M. Nemzeti Muzeum könyvtárának tulajdona fenti műhelyében készült. A benne levő miniaturák a Mátyás király korabeli magyar reneszánsz művészetnek kiváló termékei.

lásd

Véghrégiegyházm

154. l.

»MONDD MEG,
MILYEN KÖNYVET OLVASOL
S MEGMONDOM
KI VAGY.«

A

ÁGYAR KÖNYVBARÁTOK«

Cattaneo, Giovanni Antonio de ~~Mediolano~~ abate di Madocia.

lásd

Tóth, Dott Ladislao

Analecta Bonfiniana.

Roma – Bp

1929.

Könyvtárambán

különnyomat a

Corvina 1929-évfolyt

lásd még Heuzelmann tapok

1927. 5. 4

Csoklovinai Cholnoky-barlang leletei

X. 45.

Cattaneo
Madocsai apát
miniator

vöd
Pulmagyarch
II. 238. l

nér nélkül
emlitve

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Cattaneo, G. A

A Cassinus kódex
egy lapja. Paris
Bibliothèque Natio-
nale

Reps

Pétermagnum

Verecke. V. k. 52 cl

Cattaneo de Medoliano

Johannes Franciscus.

Mátyás király miniatora, aki hosszu ideig „madocsai apát" néven szerepelt irodalmunkban.

Levéltári kutatás alapján megállapította Balogh Jolán (Henselmann Lapok 1927. 5. sz.)

Egyébként lásd ekv.

Magyar Művészet 1928. 274, 275. l.

Hoffmann Edith cikkét.

János madocsai
apát

l.
Magy. Könyvszle
1927. 35. l.
38. l. – 43. l.

79. Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum. (A Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum-Társulat tulajdona.)

Érkezett 1905 febr. 7.

109/1905 sz. (Losonz. 1905 febr. 5. 769 sz. a.)

Losonz város polgármestere beküldi elszámolását az 1904 évi áll. segélyről és a beszerzett művek jegyzékét.

(Válasz 1905 III. 4.)

János madocsai
apát

lásd Okvetl.

Magyar Könyvszemle

1926. 238. l.
239. l.

MAGY.
OMDA
T VIII,
RÚT 6
YAVÁR
146-145
BOLT
GYAR
RÁTOK
ST IV,
S-U. 18
189-540

Müemlékek Országos Bizottsága

R Ajánlott | Budapest 4
Bp. 4 | 4842 /c

Budapest.

IX. Hőgyes Endre u. 10

42. FIÓK

János, maddocsai apát

Johannes Antonius Cattaneo de Mediolano

MAGYAR MÜVESZET

1927. 593

1928. 274–275

Cattaneo, Francesco

a budai kőnyvfestő
műhely fenti hatása
alatt milanói mo-
dorban fejlődött.

Kardos Tibor:

A humanista
modalom.

Magyarművelődtört

II. 472. l.

Cattaneus, Johannes
Antonius
madvesai apát
Király miniátor

Remete Szent Pál
szerzetesei: Cassianus:
De institutis coenobiorum c. Corvin
Kódexben.
Nemzeti Könyvtár
Páris

Repr.
Magyar művelődéstört.
II. 395. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Cattaneus, Johannes Antonius

Mátyás Király könyvtárja.

Domonkosrendi Vertetes

Vöd

Harsányi András

A domonkosrend Magyarországon a reformáció előtt

Debrecen 1938

299. C.

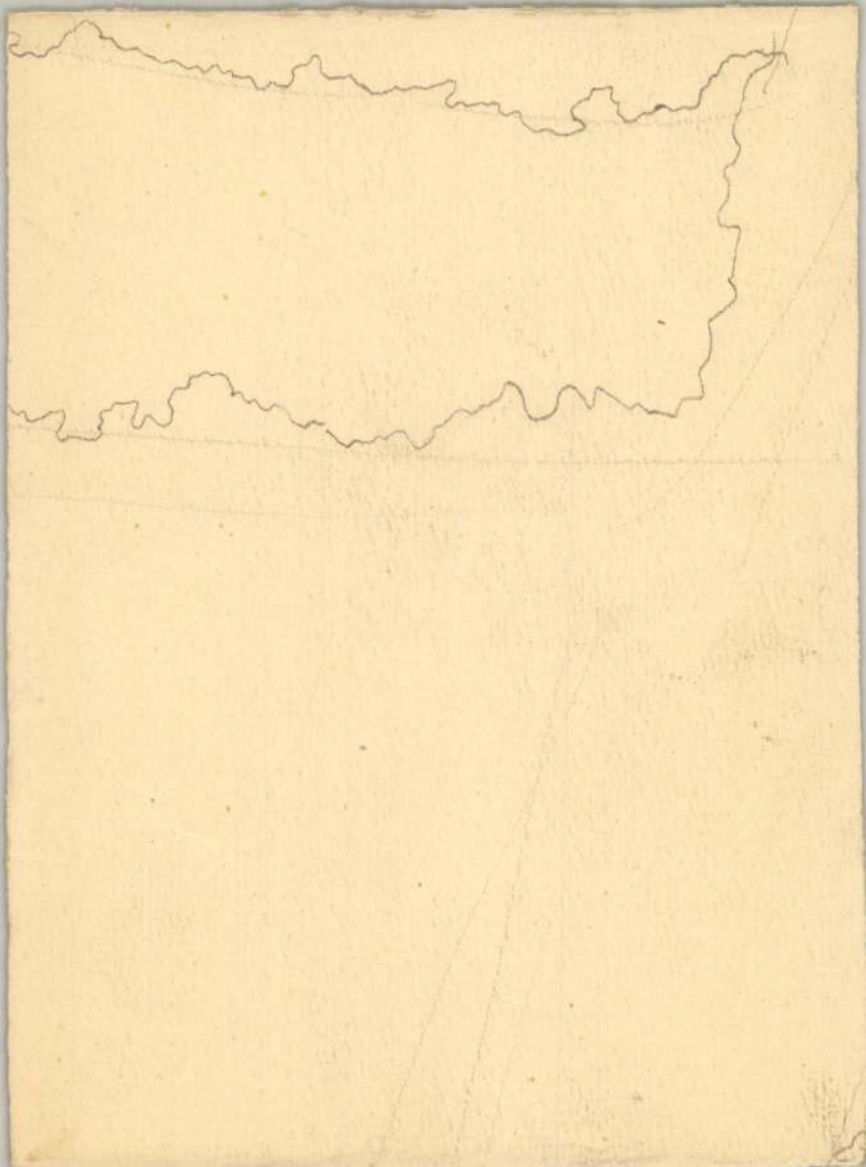

Cattaneo ♀, Giovanni Andonio

♀ de Medoliano

mádocsai apát, Budán a Corvina reszére illuminált kodexeket.

Luk Mátyás

II. 230. l

Budapest, NM

35

János (Johannes Antonius Cattaneo de Mediolano) magyarországi apát

---

Magyar Művészet 1928. 274–275

Kelta pénzverő-műhely, Zalaszkai

VI. 137

Janos, madocsai apát

Lásd. okr.

Mag. Könyvszle

1927. 334, 335. l.

egyáltalában nem szerepel.

A mű külső kiállítása ellen nem lehet kifogást emelni.

GRONOWSKI IVÁN.

Kiss 1940. Guntter-Staib, XVI, 190 l., 3 térk. 8°.

Szerző ebben a művében papírtörténeti kutatásainak eredményeit foglalja össze a Duna vidékére vonatkozólag. Tárgyalja Dél-Németország, továbbá Ausztria, Cseh- és Morvaország, valamint a Szudétavidék papírgyártásának történetét, viszont a Dunavidék egységébe szervesen beletartozó Magyarországot sajnálatos rövidséggel intézi el és nem is alaposabb egyéni kutatásai alapján, hanem csak egy régibb tanulmányból meríti anyagát. (Hössle: *Geschichte alter Papiermühlen in Ungarn und Siebenbürgen;* Zentralblatt f. Papierindustrie, 1922., Nr. 2—3., 7., 12.)

Az első fejezetben általános bevezetésül a papír feltalálását és Keletről Közép-Európába való vándorútját tárgyalja a szerző, miközben az események alakulását gazdaságtörténeti alapon igyekszik magyarázni. Ebben magábanvéve módszerbeli hibát nem láthatunk, sőt ellenkezőleg, csak helyeselhetjük felfogását; abban viszont hibáztatható, hogy más szempontokat sehol sem hajlandó figyelembevenni.

A második fejezetben már szorosabban vett tárgyára tér át és a papírnak a Duna vidékén beviteli kereskedelem révén való elterjedését ismerteti részletesen.

Cattaneo Johannes
Antonius de
Mediolano
abbé de Mactocsa

laisd

Berkovits-Eérirat

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Banfi, Florio = Giovanni
Antonio Cattaneo in Ungheria.
(Rec.: Memorie Domenicane.
Firenze, 1936. 8-r. 15 l.

Cattaneo, Gior. Ant.

Cattaneo Giovanni

Antonio

miniator

Budinis

55-56, 153. l.

108249 szám.

A Müemlékek Országos Bizottságának f.é.623 sz.felterjesztése kapcsán, tudomása és megfelelő további eljárás végett kiadom.
Budapest.1907 évi okt.hó 28.
A miniszter meghagyásából:

K. Lippich.
miniszteri tanácsos.

Cattaneo, Giovanni Antonio

A Cassianus Corvini-kódex címlapja. (Paris, Bibliothèque Nationale Rapr.

Hoffmann Edith: Mátyás király könyvtára. Luk. Mátyás király emlékkönyv II. 261. (Bp. 1940.

F.

Szállítottunk Műemlék

a mai napon: H67911

Budapest, 194 okt. 26 hó

32.868. — K. M. E. Ny.

Cattaneo de Mediolano

Giovanni Antonio
domonkos rendi szerzetes
aronos a névtelen ma-
docsai apáttal, akit II.
Ulászló számadáskönyvei
„a királyi könyvek mina-
toránt" említenek.
1498 ig nevepel nálunk.
Ulászló legszebb könyvét, a
párisi Cassianust Mátyás
alatt kezdte és Ulászló alatt
fejezte be. Egyéni modo-
rát az Erdődy-Bakócz-csa-
ládi 1489. jan. 6. án kelt címe-
levele s mohány kézirat tüm-
teti fel. A velencei Averuli-
nusszal még 1489. ben elké-
szült. Tolbi neki tulajdonitott
munek itt felsorolva.

Hoffmann Edith Mátyás király könyvtára.
Lesz Mátyás II. 264, 266. l.

Nevtelen madócsai apát

A Madochán levő apát nak, aki a király kőnyvéket minium mal a király rendeletéből festette, Tolna-megyében, adatott 60 ft.
(1495?)

Jakab Elek. II. Ulászló udvartartása. Magyarország és a Nagyvilág.
1884. 7. szám

Cattaneo, Fra Zoan

Antonio

wied

z

Hekler Ung

88. l –

egyszögletes alapon tojásdad medail-
es kalap van, haja hosszú, bajusza lelóg
asztva. Köntöse alól inge kilátszik
á felett lánczon az aranygyapjas rend
a kereten:
ex Hvngariae Et Bohemiae Etc."
on: „Obyt Anno 1526."

er Gratien Gods Coninck
en de Bohemen etc."
rck exc."
Lodo'vijck van jaren jonck" kerdettel
ůchten oock, versinoot in een Moras"

ak 15_2 : 12; a reilapnak 19.3 : 12.7 c/m.
van Christenryck
eren eñ Coningen. Door N. D. C.
anß Anno 1615. pag. 197.

pag 197

a londoni Victoria and Albert Múzeumban, másik a párisi Mannheim-gyűjteményben, a harmadik lappang) az olasz fayenceművesség történetébe illeszkedik bele. Ugyancsak Itáliában, közelebbről Firenzében készült Mátyás király úgynevezett trónkárpitja, melyet a legutóbbi időig az Erdődyek galgóci kincstára őrzött s melynek párja, miseruhává szabva a budai várkápolnába került. Mindkét selyembrokát kárpitot intarziákra emlékeztető reneszánsz-mustra ékesíti, középütt pedig Mátyás címere látható.

Olasz importból származott a király könyvtárának javarésze, a nagyhírű Corvina is, melyet az utókor Mátyás király műpártolásának történetében első helyre állít. A régebbi, fantasztikus számokkal ellentétben manapság általánossá vált az a vélemény, hogy a világhírű könyvtár polcain legfeljebb 1500—2000 kötet állott s e számba már azok a könyvek is beleértendők, melyeket a király elődjeitől örökölt. Nagyrészüket kézzel írták, de a nyomtatás felfedezésének hatása is megmutatkozott, nyomtatott corvinák is ismeretesek. A király codexeinek túlnyomó részét Itáliában készíttette vagy vásárolta össze. Számára dolgozott a betűfestés korbeli mesterei közül Attavante, Boccardino Vecchio, Gherardo és Monte del Fora, Francesco d'Antonio del Cherico. Könyvtárának rohamos fejlesztése céljából nem érte be azonban az Olaszországból szállított codexekkel, hanem Budán másoló- és miniátor-műhelyt állított fel, melyben némelyek szerint harmincan is dolgoztak. A budai műhely legnevezetesebb miniátora a milanói származású Giovanni Antonio Cattaneo volt, különben domokosrendi szerzetes és madocsai apát. Az ő keze alól került ki a könyvtár néhány rendkívül díszes darabja, például a párisi Cassianus-codex. Ebben a budai műhelyben egytől-egyig olaszok dolgozhattak, amit a

Gótikus ízlésüek ezzel szemben azok az ötvösművek, melyek a király egykori, rendkívül gazdag kincstárából megmaradtak. Hogy ez a kincstár mily monstruózus darabokkal dicsekedhetett, azt főképp Mátyás és Beatrix esküvőjének egykorú leírásai mutatják, melyek megemlékeznek egy óriási ezüst szökőkútról, két lónagyságú ezüst egyszarvúról s többek között egy pohárszékről, melyen körülbelül ötszáz serleg és billikom állott. Mátyás király Esztergomban őrzött kálváriáján kívül, melynek talpa e korból való s nyilván olasz ötvös alkotása, a többi szervesen belekapcsolódik a hazai ötvösség történetébe azzal, hogy a csúcsíves formákhoz ragaszkodik. Az ismeretes darabok közül megemlíthető a bécsújhelyi Mátyás-billikom, a profán gótikus ötvösség e méretre és díszre egyaránt egyik legszebb darabja, egy ezüst ivópohár a bécsi múzeumban, az Esterházy-kincstár hatalmas ezüst kulcsa s végül az esztergomi kincstár aranyozott ezüst ivószarúja. Valamennyit a hólyagos dísz nagy előszeretettel való alkalmazása jellemzi, közöttük az 1462-ben készült bécsújhelyi serleg a legjelentékenyebb, melyet a magyar ötvösművekre oly jellegzetes sodronyzománc is díszít. Felépítésében gótikus, részleteiben az olasz quattrocento hatását mutatja az az elefántcsont házioltárka (Páris, Louvre), mely állítólag Mátyás ajándékaképpen került Klosterneuburgba. Valamennyi együttesen arról tanuskodik, hogy Mátyás, ki az olasz reneszánsz formanyelvét Magyarországba telepítette, a hazai művészet organikus, természetes fejlődésével is kapcsolatba került.

Voltak műkincsei és használati tárgyai, melyeket nem Budán készíttetett, hanem idegenből hozatott magának. Forliban rendelt asztali készlete, melyből mindössze három festett majolika-tál ismeretes (egyik

János F madocsai apát

festő

lásd Bibliotheca

Corvina. 47. l.

48. l.

F (Johannes

(Antonius)

Cattaneo Giovanni
Antonio

Budinis

64. tábla
65. tábla
66. "

a. kelt felterjesztésére tudomás és

ból ✕ alatt megküldöm a Bizottságnak

egyidejűleg intézett rendeletem má-

, utasitsa a várfelügyelőt, hogy a

elt átalányból ő maga fizesse ki s

lány erre fedezetet nem nyujtana, kér

Cattaneo, Giovanni

Antonio

XV. s.

milanói miniator,

madocsai apát.

Autore del codice

"Cassiano" ora nella

Biblioteca Nazionale

di Parigi, del diploma

di nobilità degla fa-

miglia Erdödy-Bakócz

e di un Salterio miniato

tra il 1487 e il 1491 per il

vescovo di Agria Orbán

Nagylucsei.

irod.

Budinis

153. l.

tvány

-ezetőség ezennel bizonyítja,
ály kőfaragó segéd, a
ulom helyreállításánál
-tol 1902 junius hó 28-ig

Franciscus de Kastello Ithallico de Mediolano és szerepe a budai könyvfestő műhelyben.

melyet semmiféle más kézirat nem tud szolgáltatni — hacsak nem magyar ember másolta, mint pl. Kálmáncsehinek Mr. Chester Beatty tulajdonában, Londonban volt kéziratát Stephanus de Chahol nevű minorita szerzetes. Ha ilyen bizonyíték nincs, csak a címereslevelek végtelenül fontos miniatúraanyaga segíthet. A címereslevél egyrészt pontos évszámot ad, másrészt ha Budán kiállított címereslevélről van szó, díszítéseinek budai eredetében valóban fölösleges kételkedni. 1481 nov. 26-án, az enyingi és bakonoki Török-család számára Budán kiállított címereslevélben találjuk meg Franciscusra a szükséges bizonyítékot, mert erről az armálisról minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy az ő munkája.

A címereslevél dísze címerképből és az oklevél két szélének díszítéséből áll. A címerkép maga fekete alapra festett, melyet kisebb és nagyobb zöld pontok élénkítenek; ebbe nyulnak bele a sisaktakaró színes foszlányai, melyeken a sárgával élénkített cinóbervörös dominál. A sisakdísz vörös medvéje körül vékony arany vonalakból sugaras dísz látható. A címerképet fekete, arany és világoskék szalag kereteli. A lapszéleket könnyű indákról fakadó tarka virágdísz ékesíti, közte fekete pontokkal körített arany gömbök nőnek. Fekete pontozás fut végig az indák kis kunkorulatain is. Ezt a díszítést minden apró részletével együtt pontosan megtaláljuk Kálmáncsehi Breviariumában is. A kevésbbé díszes lapok közül harmincnégynek a szélére ugyanez a virágdísz van festve, és még kétszer a gazdagabb díszítésűekre is. Az utóbbiak egyikén, — mely színhatás tekintetében a legpompásabb lapok közül való, — az alapozás fekete s az aranygömbök körül világoskék pontok sorakoznak. A Török-féle armális fekete alapozású s zöld gömbökkel teleszórt díszét két lapon is megtaláljuk, amelyek egyikén még a hosszú, kunkorodó levelek is teljesen azt a benyomást keltik, mint a sisaktakaró nyúlványai. A lapok legtöbbje éppúgy van beszegve s a címer körül mindig ugyanaz a sugaras dísz jelenik meg, mint az armális sisakdísze körül.

A Kálmáncsehi-féle Breviarium a maga egészében a legszebb magyarországi kéziratok közé tartozik.[3] Színeinek és aranyozásának rendkívüli pompája, dekorációinak ötletes gazdagsága a vele rokon kéziratokat erősen felülmúlja. Nincs két egyforma lap s akad közöttük olyan, melynek merész tervezete szinte modernül hat; nagyobb szövetmustra részletét kapjuk, melynek egészét inkább sejtjük, mintsem látjuk, mert a széleken be-benyúló óriási aranylevelek töredékei csak jelzik az összetartozást. A díszesen illuminált lapok pazar bőségben árasztják el a kéziratot s a figurális, kedvesen naív ötletekben kifogyhatatlan kis kompozíciók nagy tömegének adnak érvényesülési lehetőséget. A művész méltán volt büszke a munkájára.

Franciscus mester tehát 1481-ben a budai műhely tagja volt. De ki volt ezen kívül és honnan jött? Ezekre a kérdésekre még mindig csak részben tudunk válaszolni. Munkája után ítélve annyi bizonyosnak látszik, hogy a kitünő milánói miniatornak, Christophoro de Predisnek volt a követője. Az említett kéziratban vannak olyan lapok, melyek ezt az állítást teljes mértékben igazolják. De e kört még szűkíthetjük, ha hozzáfűzzük, hogy Christophoro de Predis követői közül abban a művészcsoportban tanulta mesterségét, mely a milánókörnyéki Lodiban dolgozott s Carlo Pallavicini lodii püspök számára díszített néhány karkönyvet, melyeket a püspök 1495-ben a lodii székesegyháznak ajándékozott. A díszítések általános elrendezése, puttókkal való teletűzdelése, s főleg az arctípusok mutatják az ezektől a művészektől való legteljesebb függést. Franciscusnak minden ízében egységes, tiszta milánó-lodii modora tehát arra enged következtetni, hogy legalább művészetileg e körzetből származott. Érdekes körülmény, hogy Magyarországnak Lodival éppen a nyolcvanas években erősebb kapcsolatai voltak.

Hogy most már ezekután családi származását illetőleg fentartható-e az a korábbi föltevésem, melyet a Kastello Ithallico de Mediolano névnek az 1489-ben — zenggi és zágrábi — nemességgel felruházott de Castelliono et de Mediolano család nevével való feltünő hasonlóságára építettem, még mindig nyilt kérdés marad. A Castelliono családnak tagadhatatlanul sok kapcsolata volt Milánóval s így elképzelhető, hogy egyik tagja Milánóban tanulta művészi mesterségét. Nincs azonban kizárva az sem, hogy a névjelzésben csak egyszer előforduló „de Mediolano" nem tartozik a névhez, hanem magyarul egyszerűen „milánói"-t jelent. Tény azonban, hogy milánói oklevelekben neve nem fordul elő, de az is igaz, hogy a Castelliono család címereslevelében sincs mint családtag felsorolva.

Az a körülmény, hogy a magyarországi kéziratok közül Franciscusé áll legközelebb az eredeti forráshoz, a lodii karkönyvekhez és a milánói művészethez általában, arra kényszerít, hogy Franciscust a budai műhely életére döntő jelentőségű és irányadó egyéniségnek tekintsem. Rendkívüli önérzete, — nevét háromszor is megörökítette, — szintén arra vall, hogy megkülönböztetett szerepet töltött be a műhelyben. Ugyanis az összes magyarországi renaissancekori kéziratokat számbavéve, nem találunk

[3] A Breviarium egyik, igen szép lapját folyóiratunk székesfehérvári számában — VI. évf. (1930.) 7. sz. a 385. oldalon reprodukáltuk.

MAGYAR MŰVÉSZET
1933.

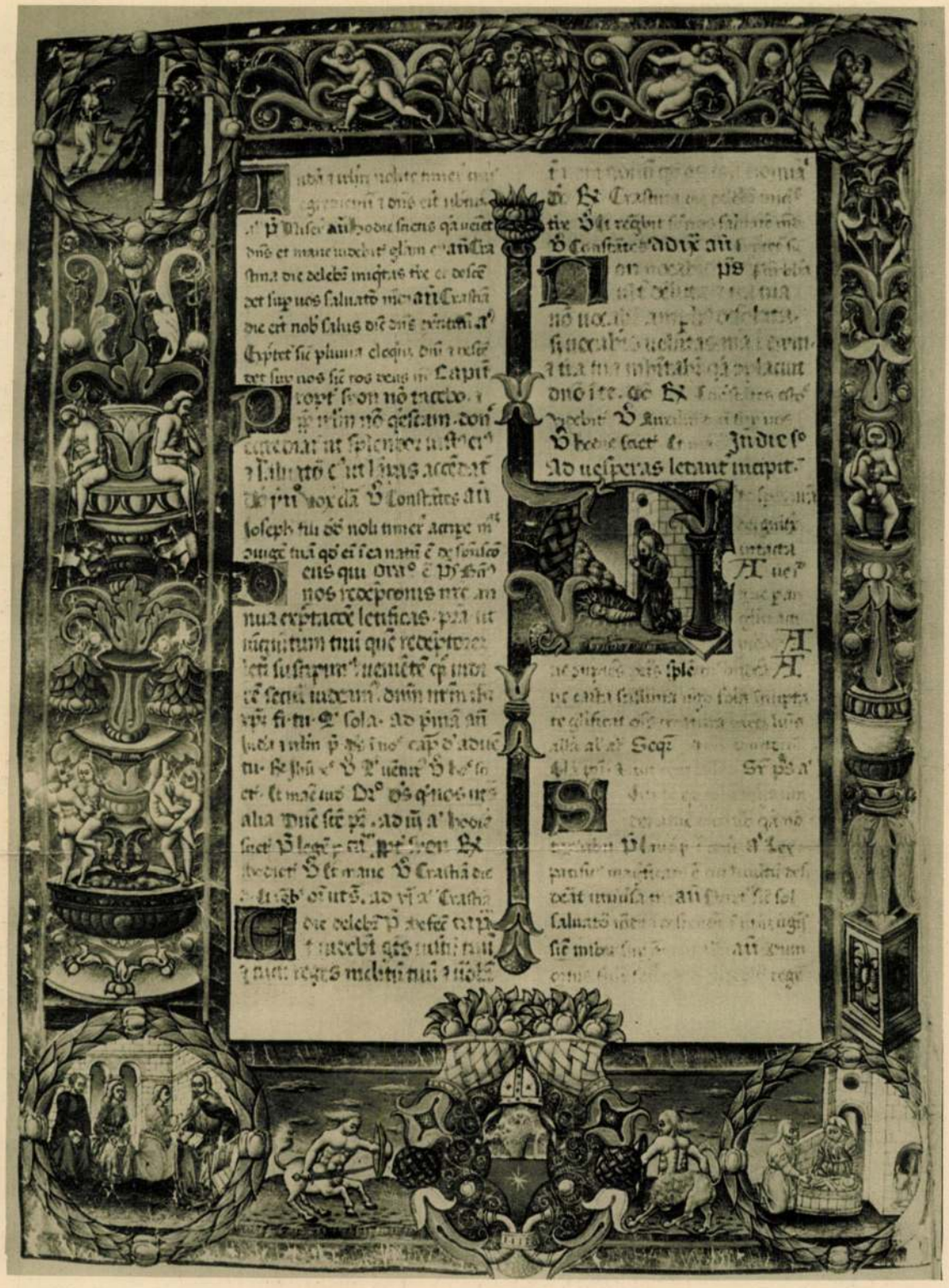

KÁLMÁNCSEHI DOMONKOS SZÉKESFEHÉRVÁRI PRÉPOST LAMBACHI BREVIARIUMA

arra még egy példát, hogy a festő megnevezte volna magát.

Munkájához legközelebb álló, egységes stílusú és egyenletes munkának vehető Johannes Tolhopf Stellariuma (Wolfenbüttel), Georgius Trapezuntius Rhetorikája (Budapest), Ptolemaeus Cosmographiája (Bécs) és a müncheni Aristeas. Egytől-egyig Corvin-kódexek. Ugy látszik, ekkor már többen voltak a műhelyben, mert ezek nem Franciscus munkái, csak teljesen abban a modorban készültek, mint az ő művei.

Hogy a művész mikor jött Budára, nem tudjuk, mert abból, hogy 1481-ben festi ki

KALMÁNCSEHI DOMONKOSNAK A LAMBACHI BENCÉSKOLOSTOR TULAJDONÁBAN VOLT IMÁDSÁGOS KÖNYVE

a Török-féle címereslevelet, nem következik, hogy szükségképpen ebben az évben jött. Oláh Miklós esztergomi érsek előadása szerint Mátyás király budai műhelye harminc tagból állott. Amit az 1481-es év körül észlelünk, az Oláh Miklós állítását már erre az időre igazolni látszik. Nemcsak, hogy ebben az évben itt van Franciscus, de ez az évszám olvasható az egyetlen keltezett Corvin-kötésen (Bécs), sőt pontosan 1480—81-ben időzik Budán, nyilván mint a műhely tagja a firenzei miniator, *Francesco Rosselli* is, —

Cosimo Rosselli testvére, — kinek Mátyás számára készített munkáiból — sajnos — egyet sem ismerünk. Hogy milyen sokan voltak ekkor már a műhelyben, azt leginkább Kálmáncsehinek egy másik, 1481-re keltezett Breviariuma bizonyítja, mely ma a bécsi Liechtenstein-gyüjteményben van. Ez a kézirat egyben bizonyíték arra is, hogy Franciscusnak 1481 előtt kellett már itt lennie, mert a kódex miniatúrái a lambachi kézirathoz viszonyítva már lényegesen módosult modort mutatnak, ami olyan folyamatra vall, melyhez bizonyos idő eltelte szükséges. Megtaláljuk benne azt a mindenféle motívumokból összeszedegetett, csodálatos keveréket, mely jellemző e kor magyar munkáira. Felsőolasz, firenzei, flamand és németes elemekből összerótt díszítményeket, melyek közé német metszetek másolásai is vegyülnek. Az egész egyvelegben azonban túlsúlyban maradnak a Franciscus hatása alatt készült lapok, akár az ornamentikát, akár a figurális kompozíciókat vesszük. Franciscusnak csaknem minden lapjához találunk megfelelőt akár a Liechtenstein-féle Kálmáncsehi Breviariumban, akár Kálmáncsehi negyedik könyvében, zágrábi Missaléjában, akár Filipecz János Pontificaléjában (Esztergom). A nyolcvanas évek végén készült Corvin-Missale a Vatikánban, a fejlődés meglepően gyors meneténél fogva, kissé erősebben eltávolodott ugyan már tőle, de azért kapcsolatai még mindig szorosak s a folytonosan használt motívumok egyezése Franciscuséival s a többi említett kézirattal feltűnő és meggyőző.

Hogy ez az ornamentika mily széles körben terjedt el ebben az évtizedben, arra meglepő bizonyítékot szolgáltat többek között egy egyébként jelentéktelen, sőt ügyetlen és bizonyosan nem a budai műhelyben készült kézirat, mely azonban nevezetes azért, mert Franciscus modorának minden külsőségét, a zománcszerű élénk színezést, a könnyed lapszéldíszítést a nagy tarka virágokkal és egyéb járulékokat átvesz. A ma Pozsonyban levő Misekönyvet Apáthi Lukács egri prépost, előbb veszprémi kanonok 1489-ben, egri prépost korában íratta egyháza számára.

1489-ben a budai műhelynek ez a tízéves korszaka lezáródik és fellép a második, névről ismert művész, *Giovanni Antonio Cattaneo de Mediolano madocsai apát*. Ő ugyan már 1487-ben is madocsai apát, de csak 1489 jan. 6-án tudjuk a budai műhelyben való jelenlétét kimutatni. Modora félre nem ismerhetően megjelenik az erdődi Bakóczcsalád számára Budán kiállított címereslevélben. A madocsai apát modora nagyon rokon Franciscuséval, eredete nyilvánvalóan ugyanaz, de mégis lényegesen eltér tőle. Elegánsabb, érettebb, kevésbbé aprólékos. Nagyobb stílű. Ilyen modorban készültek a párisi Cassianus, a müncheni Beda, a newyorki Evangelistarium Corvin-codexek, a párisi Aristoteles Corvin-ősnyomtatvány és Nagylucsei Orbán egri püspök Psalteriuma (Budapest). E fődarabok kivétel nélkül 1490 körül készültek, de azért a madocsai apát hatása erőteljesebb, mint Franciscusé: még harminc évvel utóbb is akad késői követője.

Közben 1514-ben fellép azonban a harmadik, súlyosabb művészegyéniség, kinek nevét nem ismerjük, csak eddig megfejtetlen, sőt kibetűzhetetlen monogrammját. Ez a művész csomó címereslevélen kívül Bakócz Tamás esztergomi érsek két könyvét díszítette. Az előbbiektől minden tekintetben különböző művész egyénisége szintén talált követőkre a címereslevelek miniatorai között. Működési ideje tizenegy éven át kimutatható, tágabb értelemben vett hatása pedig az 1530-as évek elejéig.

Mai tudásunk szerint ez az a három egyéniség, kiket a címereslevelek segítségével a budai műhelyhez tudunk kapcsolni. Kortársaikra gyakorolt rendkívüli hatásukból arra következtethetünk, hogy mind a három a műhely vezető embere volt, kik köré a művészek egész raja csoportosult. Oláh Miklós tudomása szerint a műhely feje a nagyműveltségű s a festésben is járatos dalmát tudós, *Felix Ragusanus* volt. Az ő személye egyelőre még testetlen árnyék, Oláh Miklóson kívül más nem szól róla s a három említett művész egyikével sem azonosítható. Valószínű, hogy nem is szabad őt a kiválóbb festők között keresni. Oláh minősítése: „a festésben is járatos" nem vall arra, hogy kiváló művész lett volna, sőt inkább arra mutat, hogy a mondat másik felét: „nagyműveltségű dalmát tudós" kell irányadóul vennünk, mely szerint Felix Ragusanus a műhely szellemi vezetőjének látszik.

DR. HOFFMANN EDITH

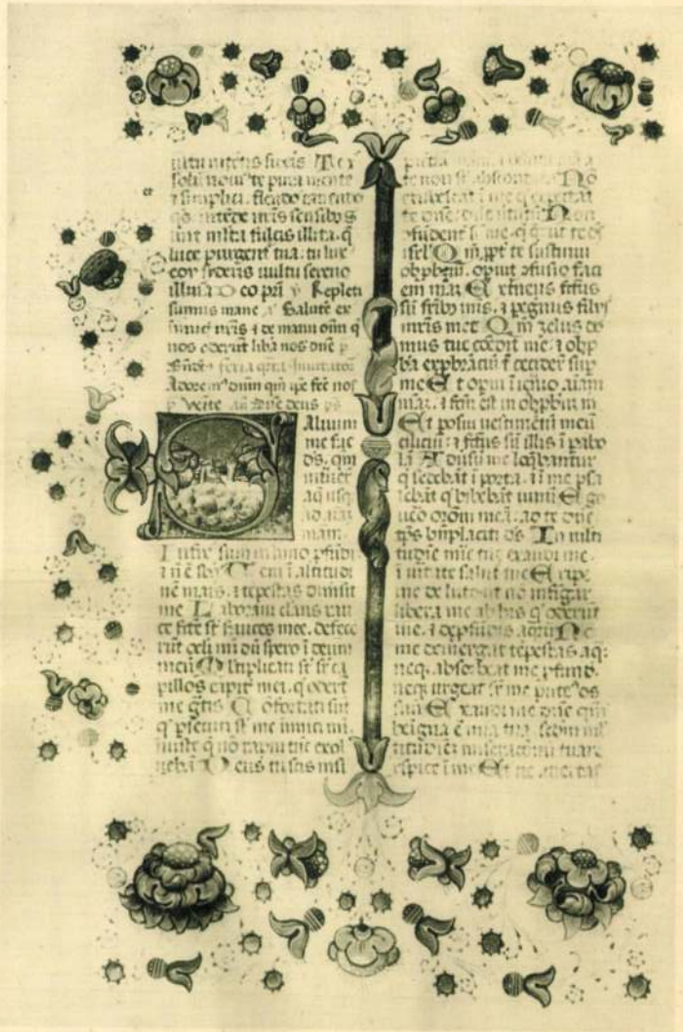

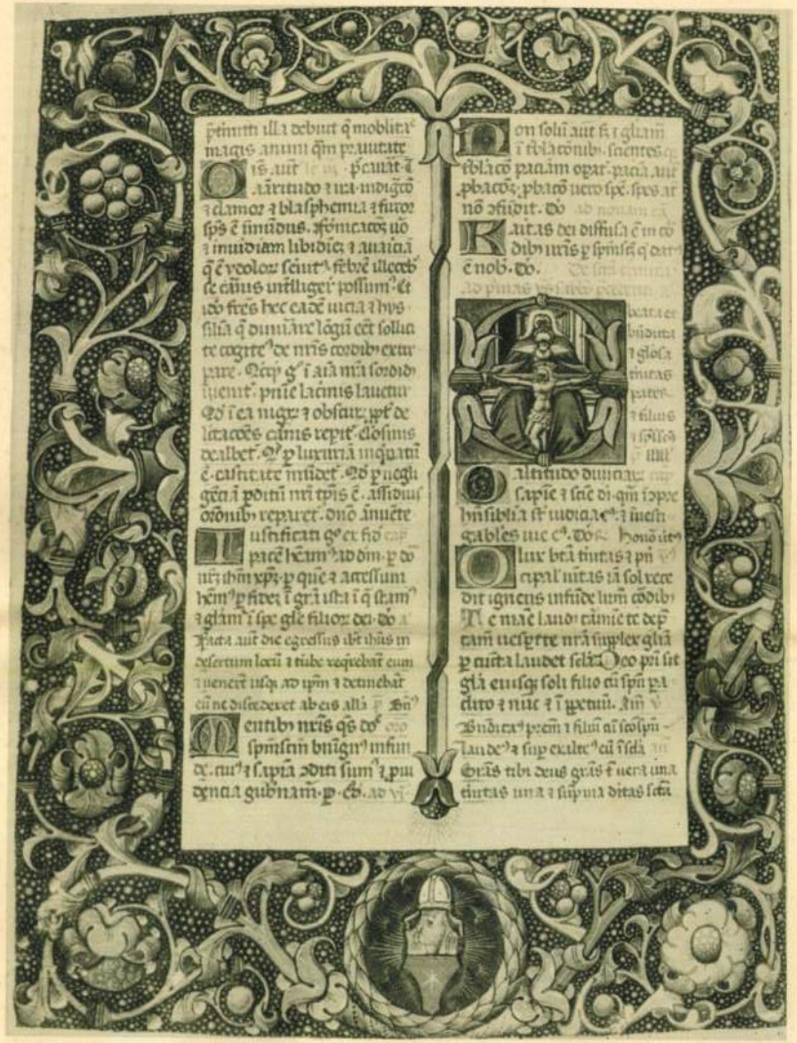

KÁLMÁNCSEHI DOMONKOS LAMBACHI BREVIÁRIUMÁNAK KÉT LAPJA

APÁTHI LUKÁCS EGRI PRÉPOST MISEKÖNYVE 1489-BŐL
Ma Pozsonyban

PÁRISI AUKCIÓEREDMÉNYEK. A válság, amely a mult esztendőben oly vomasztóan éreztette hatását az európai és amerikai műkereskedelemben, úgylátszik, enyhülőben van. Legalább is ezt a reményt ébresztik két nagy párisi gyüjtemény nemrégiben lezajlott aukciójának eredményei, amelyeken ugyan nem érték el az inflációs évek szinte csillagászati számait, de igen kitűnő és — reális árakon ütötték le a kikiáltott műtárgyakat. A két kollekció közül a *Pacquement*-gyüjteményben főleg a késő impresszionizmus mesterei és a posztimpresszionisták voltak képviselve. A Georges Petit-galériában december 12-én aukcióra került 73 festmény közül a legnagyobb árat *Vincent van Gogh* középnagyságú (73×92 cm) festménye, a „Méridienne" érte el, amely 280.000 francia frankért (kb. 62.000 P) cserélt gazdát. *Cézanne* kisméretű virágvázás csendélete (Pots de fleurs, 46×55 cm) 168.000, Estaque-i tájképe 112.000 frankot ért el. *Renoir* „Fürdőző nők" c. képéért 64.000, *Puvis de Chavannes* „Anyaság"-jáért 70.000 frankot fizettek. Meglepő magas árakon keltek el az élő mesterek képei is: *Vuillard* egy csendéletét, amelyért Pacquement 1914-ben még 5000 frankot fizetett, 57.000 frankért vette meg a Luxembourg-múzeum, *Henri-Matisse* két csendélete pedig 48.000, illetve 75.000 frankért talált gazdára.

Még respektábilisabbak voltak az eredmények, amelyeket a *Jules Strauss*-gyüjtemény három nappal később, december 15-én, ugyancsak Georges Petitnél tartott árverésén a francia impresszionizmus nagymesterei elértek. A legmagasabb áron *Manetnak* tanítványát és sógornőjét, *Berthe Morisot*-t ábrázoló brilliáns arcképe kelt el: 360.000 frankot (kb. 80.000 P) fizetett érte egy angol gyüjtő. *Renoir* kisméretű (52×45 cm) *Richard Wagner*-arcképét, amely egyike a mester legérdekesebb alkotásainak, Alfred Cortot, a híres zongoraművész szerezte meg 257.000 frankért (kb. 56.000 P), az aukción szereplő további 23 Renoir-festmény közül pedig még kettő kelt el 100.000 frank feletti áron. (Le jardin d'essai: 173.000; Baigneuse: 131.000.) A legnagyobb meglepetést azonban a *Claude Monet*-képek árai keltették: az impresszionizmusnak ez az utóbbi időben erősen aláértékelt nagymestere Étretat-i tájával 205.000 (kb. 45.000 P), két másik tájképével 122.000, illetve 111.000 frankot ért el. Érdekesebb eredmények voltak még *Degas:* Le départ-ja, amely 174.000 (kb. 39.000 P) és *Delacroix* Keresztrefeszítése, amely 140.000 frankért (kb. 31.000 P) cserélt gazdát.

Az érdeklődés és a vásárlókedv örvendetes föléledésének legjobb jele az egyes kiváló képek magas árai mellett az a tény, hogy a Strauss-gyüjtemény összesen 3 millió 540.000 frankot (közel 800.000 P) hozott.

Cattaneo de Mediolano,

Giovanni Antonio

aronos János madocsai

apáttal

laid + okv.

Magy. Könyvszle

1927. 334335. l.

Hoffmann E:

Balogh J. A madocsai apát „a királyi könyvek miniatora". Könyvism. 7

Az eredmény igen kicsi. A nyomdák fele sem terjesztett be az előírásnak megfelelő és helyesen kitöltött kimutatást. Ezért a Könyvtár ismét törvényes intézkedések megtételére kényszerült és a mulasztást elkövető nyomdákat kivétel nélkül feljelentette. E lépés nagy visszhangot keltett. A büntetőparancsok szétküldése után a nyomtatók méltatlankodásának moraja eljutott a Könyvtárba is. Számos nyomdatulajdonos tiltakozva fordult a Szerzeményosztályhoz és kérte, hogy a Könyvtár vonja vissza a feljelentését. A sokszorosító ipartestület ekkor már napirendben foglalkozott az üggyel és elhatározta, hogy a további kellemetlenségektől tagjait megóvja és részükre a Széchényi-Könyvtárhoz beküldendő kimutatások ürlapjait elkészítteti. Az Ipartestület értékes és figyelemreméltó akciója remélhetőleg kedvező hatást gyakorol s a nyomtatók kötelességtudásának megerősödését, törvényismeretének kimélyülését eredményezi.

Az elmult három év tapasztalatai alapján állítani merem, hogy a törvény még egy- vagy kétévi szigorú és következetes alkalmazása után a nyomtatók tudni fogják kötelességüket s hanyagságuk és törvénynemtudásuk nem okoz majd — mint eddig — oly sok, számos esetben jóvátehetetlen kárt a magyar könyvkultúrának és tudományosságnak. Az Országos Széchényi-Könyvtár törekvéseit a törvény

Madocsai apát

Mátyás király miniá-
tora

Balog Jolán: A ma-
docsai apát, a királyi
könyvek miniátora.
Herczlmann Lapok
1927. 5. füzetében
megjelent cikke nem
nem magyar ember, hanem

Johannes Antonius
Castanco de Me-
diolano

Tanulmányi cikkei
Hoffmann Edith
Magyar Művészet
1928. 274, 275. l.

Cattaneo de Mediolano, Giovanni Antonio
(a madocsai apát)

1487-ben jött haraszba
II. László udvarában
működött

irod

Hoffm Művszal

Hoffmann E. i Mátyás
király könyvtára.
Művészeti Szalon.
(Cluj) 1928. 4-5. 17.

Cattaneo de Mediolano

Frater Johannes Antonius (Zoan Antonio)

1725. ERDÉLYI RAJZU SZŐNYEG. XIX XX. Jh. 130×167 cm.

1726. BIDERMEYER RAJZU SZŐNYEG. 189×100 cm.

1727. PERZSASZŐNYEG, kék tükör, zöld k

1728. ANATOL-SZŐNYEG, vörös tükörrel XIX. Jh. 174×101 cm.

1729. KIRMÁN-SZŐNYEG, csillagos med XIX. Jh. 195×125 cm.

1730. KAZAK-SZŐNYEG, vörös medaillo 192×101 cm.

1731. MEDAILLONOS-SZŐNYEG XIX—X

1732. ÁLLATOS-SZŐNYEG, sötétkék tük

1733. BELUDSISZTÁN-SZŐNYEG. XIX.

1734. SELYEMSZŐNYEG, vadászjelenett XIX—XX Jh. 231×155 cm.

1735. BAROKRAJZU-SZŐNYEG. XIX. s 111 cm.

1726. ÁLLATOS SZŐNYEG, fekete tülök

ros kerettel. XX. sz. — Teppich mit Ghiordesmuster.

ben 3 medaillon. XIX. sz. — Schirasteppich. XIX. Jh.

krében kék medaillon. XX. sz. — Teppich mit Vögel.

tükrében sötétkék medaillon. XIX. sz. v. — Teppich mit
363 cm.

krében és kék keretében sárkányalak. XX. sz. — Chinesi-
m.

iros tükrében kék medaillon. XX. sz. — Teppich mit
371 cm.

alapu csillagos medaillonnal. XIX. sz. — Sumakteppich.

XX. sz. — Schirasteppich. XX. Jh. 176×126 cm.

n három vörös medaillonnal. XIX—XX. sz. — Schiras-
m.

illonnal. XIX. sz. — Afganteppich. XIX. Jh. 199×162 cm.

ssel. Beludzsisztán, XIX. sz. — Laufteppich. Beludshistan,

Cattaneo, Giovanni Antonio

MAGYAR MŰVÉSZET

~~1931. 157–153, 160~~

~~1933. 76~~, 289

Hoffmann Edit:

A Bécsből hazakerült műkincsek kiállítása a Nemzeti Múzeumban. III. A Kéziratok.

MM. 1933. 289. l.

Névtelen Madocsai apát

II. k. Vladiszló alatt a Madocsai apát úr hírés festő volt.

Magyar szorgalom és mesterzeje történeti rajzolatja. Honmüvész 1833. 118. l.

Backmann tanügyi tanácsos (Grillparzer), dr. Eberhard Kessel (oszt-

kisállamok

ben
gia
sét.
n a

dor,
óma
yüj-
szi-
ősö-
a az
zok-
ános
ozott

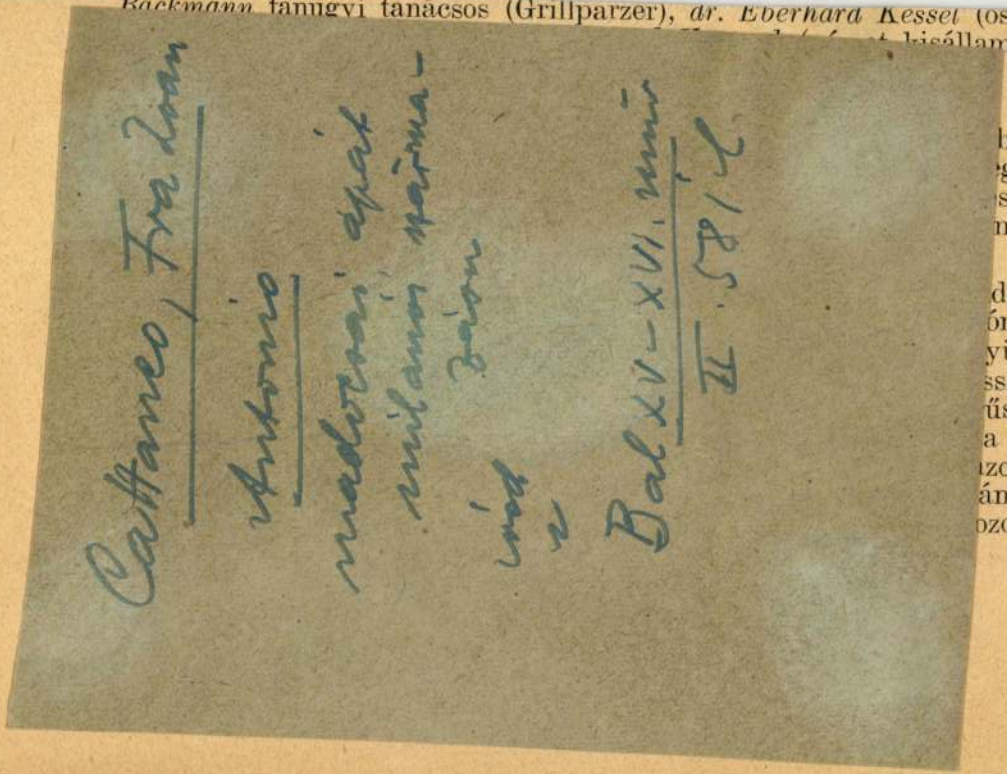

[illegible] tagi minőségben 1933 szeptember végéig az Intézetben maradt, ekkor végzett munkássága azonban szerves kiegészítése lévén az előző tanévi munkájának, erről már az 1932/33. évi jelentés adott számot.

Mint **vendégek** egy hónapnál hosszabb időt töltöttek az Intézetben: *Bónis György* joghallgató (Systematica Commissio története), *Fischer Endre* tanárjelölt (ókori historiográfia-történet), *dr. Károlyi Árpád* államtitkár (Magyar Országgyűlési Emlékek újabb kötete), *Klein Erzsébet* tanárjelölt (Ernst Moriz Arndt és Magyarország), *dr. Lukinich Imre* budapesti egyetemi tanár (Rákóczi József élete), *dr. Paulay (Staff) Imre Károly* premontrei kanonok (Gärtner Vilmos működése), *Tóth László* joghallgató (újabbkori magyar kereskedelemtörténet). — Egy hónapnál rövidebb ideig voltak az Intézet vendégei: *dr. Baranyai Béla* egyetemi tanár (jogtörténet), *dr. Domanovszky Sándor* egyetemi tanár (József nádor), *dr. Dercsényi Móric* középiskolai tanár (Balkán-történet), *Endrényi Tivadar* joghallgató (Quadripartitum), *dr. Gábor Gyula* kormányfőtanácsos (gazdaságtörténet), *vitéz dr. Házi Jenő* Sopron városi főlevéltárnok (Sopron középkori története), *dr. Hegedüs Lóránt* v. pénzügyminiszter (Kossuth Lajos),

Madocsai apát

MAGYAR MUVESZET

1928, 274.

Balogh Jolán: A madocsai apát, a „Királyi Könyvek" miniátora. Ismerteti dr. Hoffmann Edith.

medaillonjának (II. tábla, 1. kép)[85] friss, eleven festői átdolgozása.

Míg a „miniatura umanistica" importkodex révén jutott el Budára, addig a lombard miniaturestílus többi változatai már Magyarországon működő olasz miniátorok révén honosodtak meg. A Sforza-oklevelek kedves, üde virágdísze megjelenik a budai kancelláriában kiállított címereslevéleken [Bakonoki-Török család címeres levele 1481. Nemz. Múz. (XI. tábla)].[86] Cristoforo de Predis hatásának nyomaival Kálmáncsehi Domonkosnak a bécsi Liechtenstein-gyüjt.-ben levő Breviáriumában (1481) találkozunk, amelyben a budai miniátorműhelyben később annyira általánossá vált, szintén milánói befolyásra visszavezethető arctípust is megtaláljuk.[87] Sajnos, ezeknél a munkáknál a milánói motívumok feltűnését még nem tudjuk művésznévhez kötni. De már Kálmáncsehi egy másik kodexe, a lambachi breviarium (XII. tábla), mely a naturalisztikus genrejelenetekre hajló lombard miniaturestílus terméke, egy milánói mester, Franciscus de Castello Ithalico de Mediolano signaturáját viseli (XIII. tábla). A 80-as évek vége felé pedig fellép a Cassianus-kodex mestere, ki minden valószínűség szerint a madocsai apáttal, Fra Zoan Antonio Cattaneo de Mediolanoval azonos.

A madocsai apát rejtélyes személyisége évtizedeken keresztül volt centrális problémája a Corvina-kutatásnak.[88] Miniatori tevékenysége II. Ulászló király

[85] Armand II. p. 82. no. 9. Erre a portrait-típusra vonatkozólag v. ö. 25. l. 81. és 82. jegyzet. Csontosi (Mátyás és Beatrix arcképei Corvin-kodexekben. Arch. Ért. 1888. 317—8. l.) szerint a volterrai portrait a bécsi reliefhez és a Hieronymus-kodex (Budapest) miniaturejéhez áll legközelebb, mintaképe azonban ismeretlen. Ez téves állítás, mivel a Hieronymus-kodex miniaturejével együtt kétségtelenül a fentemlített érem után készült, a bécsi relief viszont teljesen más portrait-típust képvisel.

[86] Hoffmann, E.: Der künstlerische Schmuck der Corvin-Codices. Belvedere. 1925. S. 133. Bibliotheca Corvina 1927. p. 43.

[87] Hoffmann, E.: Der künstlerische Schmuck der Corvin-Codices. 1925. S. 135—7. Bibliotheca Corvina 1927. p. 44.

[88] Hevesy, A. de: La Bibliothèque du Roi Matthias Corvin. 1923. p. 32—37. Hoffmann, E.: Der künstlerische Schmuck der Cor-

számadáskönyvei révén vált ismeretessé, amelyekben az 1495-iki esztendőben a következő bejegyzés olvasható: „Abbati de Madocsa, Miniatori librorum regiorum ex commissione Regie Maiestatis in comitatu Tholnensi dati sunt — — — fl. 60."[89] Sajnos, ez a szűkszavú megjegyzés csak a miniátor rangját jelöli meg, nevét, származását elhallgatja. Erre vonatkozólag azonban felvilágosítást ad a milánói herceg 1487 okt. 8-án Mátyáshoz intézett levele,[90] amelyben azt írja, hogy egy milánói kereskedő, Ambrosio Scotto, magyarországi követeléseinek behajtására „procuratorem . . . . constituit venerabilem fratrem Johannem Antonium Cataneum de Mediolano ordinis Sancti Dominici, qui in Maiestatis Vestre Jurisdictione Abbatiam possidet, que Madocensis appellatur." Ugyancsak teljesen hasonló módon fordul elő az apát neve a milánói herceg 1490 jan. 12-én kelt levelében[91] is, de most már olasz formában, mint „frate Zoan Antonio Cattaneo de Mediolano". Egy későbbi, 1498 március 26-án kelt oklevél[92] pedig egyszerűen Johannes Antonius-nak nevezi. Tehát ezekből az oklevelekből megismerjük teljes nevét, megtudjuk, hogy származására nézve olasz volt, még pedig milánói és a domonkosrendhez[93] tartozott. Az 1487-iki és

vin-Codices. Belvedere. 1925. S. 141—151. Hoffmann, E.: A Nemz. Múz. Széchenyi-könyvtárának az Alpeseken innen illuminált kéziratai. Magy. Könyvsz. 1926. 237—39. l. Hoffmann, E.: A Nemz. Múz. Széchenyi-könyvtárának Magyarországon illuminált kéziratai. Magyar Könyvsz. 1927. 31—39. l. Hoffmann, E.: A Corvina művészi dísze. Bibliotheca Corvina. 1927. Balogh Jolán: A madocsai apát, a királyi könyvek miniátora. Henszlmann-Lapok. 1927. 5. sz.

[89] Engel, J. Chr. v.: Geschichte des ungrischen Reichs etc. Halle. 1797. I. S. 152.

[90] Reg. Miss. Duc. Vol. 170. p. 59.

[91] Reg. Miss. Duc. Vol. 178. p. 150.v.

[92] Lukcsics, J.: Monumenta Romana episcopatus Vesprimiensis. Budapest, 1907. IV. p. 88.

[93] A madocsai apátság eredetileg bencés volt. Az oklevelek viszont Fra Zoan Antonio Cattaneot mint Domonkos-rendi szerzetest említik. Cav. A. Giussani úr, a Sforza-kor kutatója, szerint ez nem egyéb mint a milánói kancellária tévedése. De lehetséges az is, hogy a kancellária jól volt informálva. Ebben az esetben vagy az történt, hogy a már 1474 óta konvent nélkül szűkölködő apátságot

1498-iki oklevelek pedig hozzávetőlegesen működési idejét[94] is megjelölik. A milánói Fra Zoan Antonio Cattaneo, aki a „királyi könyvek miniatora"[95] büszke címét viselte, magyarországi tevékenységét még Mátyás idejében kezdte meg és az eddigi adatok szerint 11 évig folytatta.

Az oklevelek azonban megoldatlanul hagynak egy nagy problémát: mi lehetett Fra Zoan Antonio Cattaneo szerepe a Corvinában? Sajnos, ezt jelenleg határozottan megállapítani nem lehet, csak a stíluskritika segítségével lehet rá következtetni. Működésének nyomait kétségkívül a Corvin-kodexek oly csoportjába kell keresnünk, mely felsőolasz stílusú és melyről feltehető, hogy Magyarországon, Budán készült. Ily csoportot alkotnak a párisi Cassianus (XIV. tábla) és a vele rokon stílusú kéziratok.[96] A Cassianus-kodex úgy alakjainak

átadták a domonkosrendnek, vagy pedig Cattaneo mint javadalmat és címet kapta meg. Mindkét eshetőségre az egykorú egyháztörténetben számos példát találhatunk.

[94] Hoffmann Edith véleménye szerint Johannes Antonius apát azonos Johannes apáttal, akinek neve egy 1511-ből származó oklevélben szerepel. (Budapest, Orsz. Lev. MODL. 16741.). Én ezt nem tartom valószínűnek, mivel az oklevél szerint a János apát elődje „Frater Gregorius abbas", a miniator apát elődje pedig Gyulai Gergely váradi presbiter volt, ki sem fráter nem volt, sem apát, hanem csak commendator. Azonkívül a név sem egyezik meg teljesen és a dátum (1511) is kissé távolesik az apát feltétlenül hiteles (1487—1498) működési idejétől.

[95] Tóth László 1928 május 4-én a Heraldikai Társulatban tartott előadásában a madocsai apátot János scriptorral, Bonfini munkájának másolójával azonosította. Érvelése azonban nem meggyőző, mert a „Soli Deo" devise, mely előfordul a scriptor címerében és az Averulinus kolophonjában, még ha általános voltától el is tekintünk, sem bizonyíthat a legjobb esetben sem mást, minthogy a János scriptor másolta az Averulinus-kodexet is. A madocsai apát azonban nem másoló volt, hanem a „királyi könyvek miniátora."

[96] Ebbe a csoportba tartoznak a következő Corvinák: *Cassianus* (Paris. Bibl. Nat. Cod. lat. 2129.), *Beda* (München, Staatsbibl. Cod. Lat. 175.), *Evangelistarium* (Holkham-Hall, Leicester-könyvtár. No. 346.), *Aristoteles* (Paris, Bibl. Nat. H. 1660.), *Averulinus* (Velence, Bibl. Naz. di S. Marco. Cod. Lat. Cl. VIII. No. 2.), *Missale* (Vatikan, Cod. lat. Urb. 110.), *Ptolomaios* (Bécs, Nat. Bibl. Cod. lat. 24.), *Trapezuntius* (Budapest, Nemz. Múz. Cod. lat. 281.), *Aristeas* (Mün-

típusában és redőkezelésében, mint ornamentális motívumaiban határozottan lombard felfogást képvisel. A címlapon látható alakok éles, tördelt redővezetéséhez a legközelebbi analógiákat Amadeonak és az ő iskolájához tartozó szobrászok műveiben találhatunk. A pajzstartó angyalok is lombard jellegűek. A remeték sajátságos arctípusa pedig a legszorosabb összefüggést mutatja azoknak a kodexeknek figurális díszével, melyeket Carlo Pallavicini püspök ajándékozott a lodii kathedrálisnak. (Lodi, Museo.) Egyébként ugyanez az arctípus fordul elő Franciscus de Castello Ithalico de Mediolano, tehát egy milánói származású miniátornak szignált kodexében, a lambachi Breviáriumban is. A dekorációban is nem egy lombard motívumot találhatunk. (A gyümölcsharangok között játszó puttók motivumát[97] v. ö. Cristoforo de Predis varesei Missaléjával.) A kodexcsoport egy másik jelentős darabjának, a vatikáni Missalénak két lapja pedig, melyek az imádkozó Dávidot és a Keresztrefeszítést ábrázolják, lombard képtípusokra vezethetők vissza. A többi kodexek többé-kevésbbé a Cassianustól függnek. Stílusuk azonban kevert, díszítésükben a Cassianus dekorativ részletei és arctípusa mellett egyéb olasz, sőt északi motívumok is feltűnnek, qualitásban is nagyon különbözneк egymástól. Nyilvánvalóan oly munkák, melyek a Cassianus-mester hatása alatt álló, de egyéb hatásokat is értékesítő műhelyből kerültek ki. Valószínű, hogy a Cassianus mestere Magyarországon működött, mivel hatása nemcsak a Corvinában mutatható ki, hanem Mátyás udvarához tartozó bibliofil főpapok kodexeiben [Nagylucsei Orbán Psalteriuma, Budapest, Nemz. Múz. Cod. lat. 369. (XVI. tábla), Filipecz János Pontificaléja (Esztergom, Székesegyház kincstára)], a Bakócz-család címeres levelében (Galgóc) és a II. Ulászló számára készült Historia Turciae-ban is (Nürnberg, Stadtbibl.),

chen, Nat. Bibl. Cod. lat. 627.), *Tolhopf* (Wolfenbüttel, Nat. Bibl. Ms. 84. 1. Aug. fol.)

[97] E motivum először az építészetben tűnik fel és pedig a milánói Banco Mediceo kapudekorációján. (Milano, Mus. Arch.)

noha az utóbbi későbbi munka. Sőt Perényi Ferenc Missaléjában (Győr, Püspöki papnövelde könyvtára. XVII. tábla) is, amely az 1520-as évek elején keletkezett, megtaláljuk a Cassianus ornamentális motivumait és arctípusát. Tehát a Cassianustól függő kodexek csoportjába a legkülönbözőbb magyar bibliofilek számára készült kéziratok tartoznak, amelyeket egymástól nemcsak qualitásbeli különbségek választanak el, hanem keletkezésük időpontja is. Joggal feltehető, hogy ily nagy hatást importkodexek nem fejthettek ki, hanem csak egy élő művészegyéniség, ki nagy hírnévnek örvendő műhellyel bírt.

Ily módon a stíluskritika segítségével e kodexekből leolvasható, hogy kellett Budán, a Mátyás által megalapított miniátor-műhelyben egy milánói iskolázottsággal bíró mesternek lenni, ki tevékenységét hosszabb ideig folytatta és nagy hatást gyakorolt a helyi miniaturestílus kifejlődésére. Ez a tény teljesen összevág az oklevelek nyujtotta adatokkal, melyek bizonyságot tesznek egy milánói miniátornak, a madocsai apátnak hosszú magyarországi működéséről. Tehát az emlékekből és az írott forrásokból két párhuzamos jelenség állapítható meg, amelyek azonban tudásunk jelenlegi állapotában abszolút bizonyossággal nem azonosíthatók. Mindazonáltal analóg eredményeik valószínűvé teszik, hogy a madocsai apát tevékenységének nyomait, legalább is a jelenlegi emlékismeretünk mellett, a Cassianus-csoportban kell keresnünk, annál is inkább, mivel az idetartozó Corvinák keletkezési ideje teljesen egybeesik az apát működési idejével. A Cassianus-mester rendkívül fontos a magyarországi miniaturefestészetre nézve, mivel hatása alatt egy lombard milánói alapjellegű, de más hatásokat is értékesítő sajátos helyi renaissance miniature-stílus alakult ki. Miután pedig úgy a kodexek stílusa, mint az oklevelek arra engednek következtetni, hogy a mester milánói származású volt és valószínűleg maga Fra Zoan Antonio Cattaneo, a madocsai apát, működése az olasz művészet szempontjából is jelentőséget kap, mivel tanuságot tesz a lombard miniaturefestészet expansiv képes-

ségeiről, és annak egy rendkívül szép, dekorativ ötletekben gazdag változatával ismertet meg, melynek a Cassianus-kodex elsőrangú remeke.[98]

Fra Zoan Antonio Cattaneoval ellentétben, ki hosszú magyarországi tartózkodása alatt Budán hatalmas miniátorműhelyt szervezett meg, a milánói miniaturefestészet egyik legkiválóbb képviselőjének, a „Maestro del libro d'ore di Bona di Savoia[99] művészetét a budai udvar ismét csak importkodexek révén ismerte meg. Egyik kiváló munkája, a vatikáni Pontificale[100] (Cod. lat. Ottob. 501. XVIII. tábla és záródísz) ifj. Vitéz János szerémi, illetőleg veszprémi püspök megrendelésére készült 1489-ben, aki, mint a gyakran előforduló gyűrűs hollókból következtetni lehet, valószínűleg Mátyásnak szánta ajándékul. Az ő műhelyében kapott művészi dekorációt Baptista Mantuanus Parthenice című Mátyásnak dedikált munkája is, mely jelenleg az Ernst-múzeumban van (XIX. tábla). E kodex először a múzeum katalógusában teljesen tévesen,

[98] A Cassianus-csoport kodexei közül a XIV—XVII. táblákon 5 darabot mutatok be. Az első, a párisi Cassianus, a mester képességeiről, lendületes dekorativ fantáziájáról ad fogalmat. A Filarete Corvin-kodex és a Nagylucsei psaltérium a mesterhez közel álló tanítványok munkái. A Trapezuntius Corvin-kodex viszont a műhely oly tagjától származik, ki a mester motivumaitól meglehetősen eltávolodott, csak sajátságos arctípusát tartotta meg. Végül a Perényi-Missale a Cassianus mester hatása alatt kifejlődött budai, helyi stílus utolsó terméke.

[99] V. ö. Venturi, A.: Il Pontificale di Antonio da Monza nella Bibl. Vat. L'Arte 1898. p. 154. Colvin, S.: Cat. of early italian engravings. I. 1910. Malaguzzi-Valeri, F.: Sul miniatore Frate Antonio da Monza. Rassegna d'Arte. 1916. p. 28. D'Ancona, P.: La miniature italienne du X. au XVI. siècle. 1925. p. 55.

[100] Irodalom (csak az újabb és fontosabb munkák): Venturi, A.: Il pontificale di Antonio da Monza nella Bibl. Vat. L'Arte. 1898. p. 154. Le miniature del Pontificale Ottoboniano riprodotte in fototipia per cura della Bibl. Vat. Roma. 1903. Colvin S.: Cat. of early italian engravings. I. 1910. p. 392. Ratti, A.: Frate Antonio da Monza incisore? Rassegna d'Arte. 1912. p. 136. Malaguzzi-Valeri, F.: Sul miniatore Frate Antonio da Monza. Rassegna d'Arte. 1916. p. 28. D'Ancona, P.: La miniature italienne du X. au XVI. siècle. 1925. p. 55—6.

d'ore di Bona di Savoia",[99] è stata conosciuta alla corte ungherese di nuovo per mezzo di codici importati dall'Italia. Un suo lavoro eminente, il Pontificale della Biblioteca Vaticana (Cod. lat. Ottob. 501. Tav. XVIII. e la vignetta finale),[100] fu eseguito nel 1489 per la commissione di Giovanni Vitéz iuniore, vescovo di Sirmio, più tardi quello di Veszprém, il quale, come si può supporre dai corvi con anello (emblema preferito di Mattia Corvino) applicati negli ornamenti, lo voleva regalare al re. Nella bottega del rinomato miniatore milanese riceveva la sua decorazione artistica anche l'opera di Baptista Mantuanus, intitolata „Parthenice". Questo codice (Tav. XIX.), che l'autore ha dedicato al re Mattia, adesso è custodito nel Museo Ernst di Budapest. Nel catalogo[101] di questo museo è menzionato del tutto erroneamente come lavoro dell' Attavante. La via giusta per denotare il suo maestro l'ha indicata la Sig.ra Edith Hoffmann,[102] che lo ritiene per l'opera d'un miniatore mantovano, lavorante sotto l'influenza del Mantegna. Secondo l'opinione mia si può fare anche un' attribuzione più precisa. Quel miniatore che aveva subìto più fortemente l'influenza del Mantegna, fu appunto il „Maestro del libro d'ore di Bona di Savoia", il

[99] Cfr. Venturi, A.: Il Pontificale di Antonio da Monza nella Bibl. Vat. L'Arte. 1898. p. 154. Colvin, S.: Catalogue of early italian engravings. I. 1910. Malaguzzi- Valeri, Fr.: Sul miniatore Frate Antonio da Monza. Rassegna d'Arte. 1916. p. 28. D'Ancona, P.: La miniature italienne du X. au XVI. siècle. 1925. p. 55.

[100] Bibliografia (soltanto gli articoli recenti): Venturi, A.: Il pontificale di Antonio da Monza nella Bibl. Vat. L'Arte. 1898. p. 154. Le miniature del Pontificale Ottoboniano riprodotte in fototipia per cura della Bibl. Vat. Roma. 1903. Colvin, S.: Catalogue of early italian engravings. I. 1910. p. 392. Ratti. A.: Frate Antonio da Monza incisore? Rassegna d'Arte. 1912. p. 136. Malaguzzi-Valeri, Fr.: Sul miniatore Frate Antonio da Monza. Rassegna d'Arte. 1916. p. 28. D'Ancona, P.: La miniature italienne du X. au XVI. siècle. 1925. p. 55—56.

[101] Az Ernst-Múzeum Leíró Lajstroma. I. Külföldi mesterek magyar vonatkozású művei. p. 9. (Catalogo del Museo Ernst.)

[102] Hoffmann, E.: Der künstlerische Schmuck der Corvin-Codices. Belvedere. 1925. S. 132. Bibliotheca Corvina 1927. p. 42.

notizie cavate dai documenti, che fanno testimonianza della lunga attività in Ungheria d'un miniatore milanese, cioè dell' abate di Madocsa. Dunque dai monumenti d'arte e dai documenti si possono dimostrare due fenomeni paralleli, però questi nello stato attuale delle nostre cognizioni, non si possono identificare con certezza assoluta. Nondimeno i risultati analoghi rendono verosimile che le tracce dell' attività dell' abate di Madocsa dobbiamo cercarle nel gruppo del Cassianus, tantopiù, che il tempo dell' esecuzione dei codici corviniani, appartenenti a questo gruppo, corrisponde perfettamente al tempo dell' attività dell' abate di Madocsa. Il maestro del Cassianus è importantissimo per la miniatura ungherese, poichè sotto la sua influenza si è sviluppato uno stile specificamente locale, che sebbene si valga anche di altri motivi, è d' impronta lombardo-milanese. Poichè tanto dallo stile dei codici quanto dai documenti si può dedurre, che questo maestro era d'origine milanese, e verosimilmente lo stesso fra Zoan Antonio Cattaneo, l'abate di Madocsa, il suo personaggio riceve rilievo anche per l'arte italiana. La sua attività fa testimonianza della forza espansiva della miniatura lombarda e ci fa conoscere una bella variazione di essa, ricca di motivi decorativi spiritosi, il cui vero capolavoro è appunto il codice del Cassianus.[98]

In contrario al fra Zoan Antonio Cattaneo, che durante il suo lungo soggiorno in Ungheria ha organizzato a Buda una grande bottega di miniatori, l'arte del più insigne miniatore lombardo, del „Maestro del libro

[98] Dai codici del gruppo del Cassianus riproduciamo sulle tavole XIV—XVII. cinque pezzi. Il primo, il Cassianus di Parigi, dà un' idea del talento, della fantasia decorativa del maestro. Il Filarete, codice corviniano, ed il salterio di Urbano da Nagylucse sono lavori dei discepoli, che hanno seguito fedelmente la maniera del Cassianus. Mentre il Trapezuntius, codice corviniano, fu miniato da un tal membro della bottega, che si è allontanato dai motivi del maestro e ha serbato soltanto il tipo speciale di viso. Finalmente il messale di Perényi è l'ultimo prodotto dello stile locale di Buda, sviluppato sotto l'influenza del maestro del Cassianus.

di Crist. de Predis, custodito a Varese.) Due fogli d'un altro pezzo importante di questo gruppo, cioè del messale vaticano, che rappresentano il re Davide orante e la Crocifissione, sono dipinti da modelli lombardi. Gli altri codici dipendono tutti più o meno dal Cassianus. Ma il loro stile è mischiato, nella loro decorazione appaiono inoltre i tipi e i dettagli ornamentali del Cassianus, altri motivi italiani anzi settentrionali, anche in qualità differiscono molto l'un dall' altro. Dunque sono tali opere, che erano eseguite in una bottega, la quale, benchè si servisse anche di altri motivi, era sotto la direzione del maestro del Cassianus. È verosimile, che il maestro del Cassianus abbia lavorato in Ungheria, poichè la sua influenza si manifesta non soltanto nella Corvina, ma anche nei codici dei prelati bibliofili della corte ungherese (Psalterio di Orbano di Nagylucse, Budapest. Mus. Naz. Cod. lat. 369. Tav. XVI. Pontificale di Giovanni Filipecz, Esztergom. Tesoro del Duomo), nel diploma araldico della famiglia Bakócz (Galgóc), perfino nella „Historia Turciae" (Nürnberg. Bibl. Comunale), fatta per il re Wladislao II., sebbene quest' ultima sia un' opera posteriore. Anzi, nel missale di Francesco Perényi (Győr. Seminario vescovile. Tav. XVII.), che fu decorato verso 1520, ritroviamo i tipi ed i motivi ornamentali del Cassinus. Dunque al gruppo del Cassianus appartengono i manoscritti dei bibliofili ungheresi i più differenti. Questi codici sono separati l'un dall' altro non solo da differenze qualitative, ma anche dai tempi diversi della loro esecuzione. Si può supporre a giusta ragione, che codici importati non abbiano potuto esercitare un' influenza tanto grande, ma soltanto un' artista vivente, che possedeva una bottega rinomata.

Così per via della critica stilistica si può costatare, che nella bottega di miniatori, fondata da Mattia a Buda, doveva lavorare un maestro milanese, il quale continuava la sua attività durante lungo tempo, ed esercitava una grande influenza sullo svolgimento della miniatura locale. Questo fatto è in accordo perfetto colle

di Mattia e la continuava secondo le notizie finora conosciute, durante 11 anni.

Ma i documenti lasciano insoluto un problema grande: qual parte avrebbe avuto Fra Zoan Antonio Cattaneo nella decorazione della Corvina? Sfortunatamente ciò non si può dimostrare decisivamente, soltanto lo si può congetturare coll' aiuto della critica stilistica. Senza dubbio si devono cercare le tracce della sua attività in tal gruppo dei codici corviniani, che mostrano uno stile lombardo e dal quale si può supporre, che sia fatto a Buda, in Ungheria. Un tal gruppo formano il codice del Cassianus (Tav. XIV.) ed i manoscritti affini.[96] Questo codice tanto in tipo ed in drappeggi delle sue figure, quanto nei motivi ornamentali rivela uno stile chiaramente lombardo. Alle pieghe taglianti e tortuose delle figure dipinte sul frontispizio possiamo trovare analogie vicine nelle opere dell' Amadeo e della sua scuola. Anche i putti, reggenti gli stemmi sono d'una impronta lombarda. Il tipo di viso singolare degli eremiti è in relazione più stretta con quello delle figure dipinte nei codici donati alla cattedrale di Lodi dal vescovo Carlo Pallavicini. Inoltre possiamo ritrovare lo stesso tipo anche nel breviario di Lambach, il quale è segnato da un maestro milanese, cioè da Franciscus de Castello Ithalico de Mediolano. Anche nella decorazione ornamentale sono parecchi motivi lombardi. (Cfr. il motivo dei putti scherzanti tra campane di frutta[97] col messale

[96] A questo gruppo appartengono i codici corviniani seguenti:
Cassianus (Paris, Bibl. Nat. Cod. Lat. 2129.)
Beda (München. Staatsbibl. Cod. lat. 175.)
Evangelistarium (Holkham-Hall. Bibl. Leicester. No. 346.)
Aristoteles (Paris. Bibl. Nat. H. 1660.)
Averulinus (Venezia. Marciana. Cod. Lat. Cl. VIII. no. 2.)
Missale (Vaticano. Cod. Urb. Lat. 110.)
Ptolomaios (Vienna. Nat. Bibl. Cod. lat. 24.)
Trapezuntius (Budapest. Nemz. Múz. Cod. lat. 281.)
Aristeas (München. Nat. Bibl. Cod. lat. 627.)
Tolhopf (Wolfenbüttel. Nat. Bibl. Ms. 84. 1. Aug. fol.)

[97] Questo motivo appare prima nell'architettura, cioè sulla porta del Banco Mediceo di Milano. (Milano. Mus. Arch.)

Jurisdictione Abbatiam possidet, que Madocensis appellatur". Il nome dell' abate trovasi in forma del tutto uguale nella lettera del duca, datata del 12. gen. 1490,[91] ma questa volta in versione italiana come „frate Zoan Antonio Cattaneo de Mediolano". Un documento[92] posteriore datato del 26 marzo 1498, lo nomina semplicemente Johannes Antonius. Dunque da questi documenti impariamo a conoscere il suo nome intero, inoltre sentiamo che era d'origine milanese ed apparteneva ai Domenicani.[93] I documenti dell' anno 1487 e 1498 determinano approssimativamente anche il tempo della sua attività.[94] Il milanese fra Zoan Antonio Cattaneo, che portava il titolo fiero del „miniatore dei libri reali",[95] cominciava la sua attività in Ungheria già all' epoca

[91] Arch. Sforz. Reg. Miss. Duc. Vol. 178. p. 150.v.

[92] Lukcsics, J.: Mon. Rom. ep. Vesprimiensis. 1907. IV. pag. 88.

[93] L'abbazia di Madocsa apparteneva originariamente ai Benedettini. Eppure fra Zoan Antonio Cattaneo è nominato nei documenti come Domenicano. Secondo il signor Cav. A. Giussani ciò non è altro che uno sbaglio della cancelleria milanese. Ma è possibile anche, che la cancelleria sia stata bene informata. In questo caso l'abbazia, che già nel 1474 era priva di convento, fu trasmessa ai Domenicani, oppure l'ha ricevuta il Cattaneo come titolo e beneficio. Tali fatti incontriamo spesse volte nella storia ecclesiastica di quell' epoca.

[94] Secondo l'opinione della Sigra E. Hoffmann l'abate Johannes Antonius è identico all'abate Johannes il cui nome figura in un documento dell'anno 1511. (Budapest. Archivio centrale. MODL. 16741.) Ciò non è verosimile, poichè secondo il testo del documento il predecessore di Johannes era „frater Gregorius abbas" e in vece il predecessore dell'abate miniatore era Gregorio Gyulai presbitero di Várad, che non fu nè frate nè abate, ma soltanto commendatore dell'abbazia. Inoltre neanche il nome è del tutto identico, ed anche la data (1511) è un poco lontana dal periodo autentico di attività (1487—98) dell'abate Cattaneo.

[95] Ladislao Tóth nella sua conferenza tenuta il 4 maggio 1928 nella Società Araldica Ungherese, ha identificato l'abate di Madocsa coll'Johannes scriptor, che ha copiato l'opera del Bonfini. Ma la sua dimostrazione non è convincente, poichè la divisa „Soli Deo", che si trova nello stemma del copista a nel kolophon del codice di Averulinus (Venezia) anche, se non fosse un motto generale, non può dimostrare nessun'altra cosa, che Johannes scriptor ha copiato anche il codice dell'Averulinus. Invece l'abate di Madocsa non era un copista, ma il „miniatore dei libri reali".

breviario di Lambach (Convento Benedettino. Tav. XII.), che appartiene ai prodotti dello stile naturalistico lombardo, amante le piccole scene di genere, porta la firma d'un maestro milanese, cioè del „Franciscus di Castello Ithalico de Mediolano". (Tav. XIII.) Negli ultimi anni del regno di Mattia Corvino iniziò la sua attività importante anche il „Maestro del Cassianus", il quale secondo ogni probabilità è identico al fra Zoan Antonio Cattaneo de Mediolano, l'abbate de Madocsa.

La personalità misteriosa dell' abate di Madocsa[88] era il problema centrale delle ricerche corviniane durante decenni. La sua attività come miniatore è stata conosciuta per mezzo dei Libri di spese del re Wladislao II. nei quali si può leggere l'annotazione seguente:[89] „Abbati de Madocsa, Miniatori librorum regiorum, ex commissione Regie Maiestatis in comitatu Tholnensi dati sunt . . . fl. 60." Sfortunamente questa notizia indica soltanto la condizione del miniatore ma non la sua origine ed il suo nome. Su questo punto ci dà informazione la lettera[90] del duca di Milano, indirizzata l'8 ott. 1487 al re Mattia, nella quale egli scrive, che un mercante milanese, nominato Ambrosio Scotto per riscuotere i suoi crediti ungheresi: „procuratorem . . . constituit venerabilem fratrem Johannem Antonium Cataneum de Mediolano ordinis Sancti Dominici, qui in Maiestatis vestre

[88] Hevesy, A. de: La bibliothèque du Roi Matthias Corvin. 1923. p. 32—37. Hoffmann, E.: Der künstlerische Schmuck der Corvin-Codices. Belvedere. 1925. S. 141—151. Hoffmann, E.: A Nemz. Múz. Széchenyi-könyvtárának az Alpeseken innen illuminált kéziratai. Magyar Könyvszemle. 1926. p. 237—39. (I manoscritti del Museo Nazionale miniati al di qua delle Alpi.) Hoffmann, E.: A Nemz. Múz. Széchenyi-könyvtárának Magyarországon illuminált kéziratai. Magyar. Könyvszemle. 1927. p. 31—39. (I manoscritti del Museo Nazionale miniati in Ungheria.) Hoffmann, E.: La decorazione artistica dei codici corviniani. Bibliotheca Corvina. 1927. Balogh, J.: Der Abt von Madocsa, „der Miniator der königlichen Bücher". Henszlmann-Blätter. Budapest. 1927. No. 5.

[89] Engel. J. Chr. v.: Gesch. des ung. Reichs, etc. Halle. 1797. I. S. 152.

[90] Arch. Sforz. Reg. Miss. Duc. Vol. 170. p. 59.

CATTANEO, Giovanni Paolo építő

1584-től Kassa és környéke
állandó építőmestere

Studia Agriensia 17. 160, 164, 165

Az OLVASMANY adatbázis a történeti jegyzékszerű forrásdás ma is meglévő kötettel törgát kényteleneK vagyunK átlépni tot a könyvtári kód, és a jelztetlen kis gépen megoldani, horra, illetve a gyűjteményre vonbázisban részletesen megtalálj és az INVENTÁRIA Nr rovatánaK bázist kapcsolunK hozzá. A Kaelem is biztosítja. A TÖREDEK ki; nem törekszünK itt különöszerepló adatok egyértelműen kólő rovataihoz, és e töredékaci jövőben lehetséges, illetve érdó programba átvive szerkeszthe

Néhány szót még ezeknek nem érdemes most olyan kérdéseékezetek problémája, mert a kitörténik.

Kérem változtatási javamegtenni.

Tisztelettel

Monok Istv

Szeged, 1987. április 2.

Madocsai apát

láid (Cattaneo)

Bibliotheca Corvina (Bp. 1927) 47, 48, 98, 99. l.

Fraknói

614. KÉT VIRÁGTARTÓ, porcellán
Blumentöpfe, Porzellan, mit Re

615. KÉT ÁLLÓ LÁMPÁS, vörös
Zwei Stehlampen, Porzellan, mit

616. KÉT ÁLLÓ LÁMPÁS, hasonló

617. FEDELES BONBONNIÈRE, p
— Bonbonnière mit Deckel, Po

618. FÖDELES BONBONNIÈRE, p
mit Deckel, Porzellan, ähnlich w

619. OVÁLIS SZELENCE, porcellá
festett tájképekkel. Bécs, XVII
in reliefierte Rokokokartuschen

35?

620. TÁLCA, porcellán, trapezalak,
förmig, mit Blumendekor. Wien

1000

621. DISZVÁZA TALAPZATON, szi
ban szinesen Ámor oroszlánnal
ajándékozták E. Anschütz, B. F
1834. — Prunkvase auf Sockel
blauem Fond in Goldkartusche f
ler des Burgtheater's an ihren

brocska, a férfi virágcserepet, a nő füleskorsót tart.
ur, weisses Porzellan. Höchst, um 1780.

s felülete aranyozott. Bécs, 1824. — Kleine Schale
Vandung vergoldet. Wien, 1824.

csészén elől grisaillekép „l'amitié", az aljon fekvő
Schale mit Untertasse, Porzellan, auf blauem Fond
". Auf der Untertasse liegender Hirsch. Wien, 1807.

," arannyal élénkitett „Schwarzlotfestéssel". Barokk
nai alak. Jacobus Helchis házifestő munkája. Bécs,
nkelige Schale mit Untertasse, Porzellan, darauf
barocke Arabesken unter einem Baldachin je 2—2
Jacobus Helchis. Wien, Periode du Paquier, um

etét ábrázoló festménye után. Fakeretben. XIX. sz.
s Malerei „der Pilger". XIX. Jh.

ka, rokokó talapzaton, álló helyzetben. Meissen,
, auf Rokokosockel, stehend. Meissen, um 1760.

arany virágokkal. Bécs, 1810. — Zwei runde Salz-
ien, 1810.

aranyozott ezüst talapzaton. Sévres, XVIII. sz. —

Madocsai apát miniátor.

HENSZLMANN-LAPOK.

A BUDAPESTI KIR. M. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNY-EGYETEM MŰVÉSZETTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYÉNEK KÖZLEMÉNYEI.

HENSZLMANN-BLÄTTER.

MITTEILUNGEN DES KUNSTHISTORISCHEN INSTITUTS DER PÁZMÁNY-UNIVERSITÄT IN BUDAPEST.

5. SZ. 1927. No. 5.

A madocsai apát.

«a királyi könyvek miniátora».

II. Ulászló király számadáskönyveiben az 1495-iki esztendőben a következő bejegyzés olvasható: «Abbati de Madocza, Miniatori librorum regiorum, ex commissione Regie Maiestatis in Comitatu Tholnensi dati sunt..... fl. 60.»[1] E rendkívüli fontosságú adat, mely biztos pillérként emelkedik ki abból a romhalmazból, amely a magyarországi renaissance-művészetből fennmaradt, rejtélyes szűkszavúságával régóta izgatta a kutatók képzeletét és tudásvágyát: ki volt az az apát, aki a «királyi könyvek miniátora» büszke címét viselte? E kérdésre a legkülönbözőbb válaszokat adták, mígnem Hoffmann Edith megállapította, hogy neve kétségkívül Johannes Antonius volt, mivel e néven szerepelt egy 1498-ból való oklevélben.[2] Majd pedig fejtegetéseiben továbbmenve a párisi Cassianus Corvin-codexben olvasható IVPF monogramm alapján, melyet így old fel: «Johannes U(?) Pictor Fecit», a madocsai apátot e codex mesterével azonosította. Miután a Cassianus legfontosabb és legpompásabb darabja annak a codex-csoportnak, mely minden valószínűség szerint Budán, a Mátyás által alapított miniátorműhelyben készült, a madocsai apát, kit természetesen magyar származásúnak tartottak, egy virágzó iskola fejévé és a magyar renaissance miniature-stílus legjelentősebb képviselőjévé emelkedett. Ez a megoldás azonban csak részben helyes. Hogy ki volt a madocsai apát, arra végleges és részletes választ a milanói hercegnek 1487 okt. 8-án Mátyáshoz intézett levele[3] ad, amelyben azt írja, hogy egy milanói

[1] Engel, J. Chr. v.: Gesch. des ung. Reiches etc. Halle. 1797. I. S. 152.

[2] Lukcsics, J.: Mon. Rom. Ep. Vesprimiensis. Budapest, 1907. IV. p. 88.

[3] Milano, R. Archivio di Stato. Registri Missive Ducali. Vol. 170. p. 59.

Der Abt von Madocsa

«der Miniator der königlichen Bücher».

In den Rechnungsbüchern des Königs Wladislaus II. können wir die folgende Eintragung aus dem Jahre 1495 lesen: «Abbati de Madocza, Miniatori librorum regiorum, ex commissione Regie Maiestatis in Comitatu Tholnensi dati sunt .... fl. 60.»[1] Diese ausserordentlich wichtige Angabe, welche wie ein fester Pfeiler aus den Trümmern der ungarländischen Renaissancekunst hervorragt, hat schon seit langer Zeit mit ihrer rätselhaften Unklarheit die Phantasie und Wissbegierde der Forscher gereizt: wer war dieser Abt, der den stolzen Titel «des Miniators der königlichen Bücher» trug. Auf diese Frage hatte man die verschiedensten Antworte gegeben, bis endlich E. Hoffmann festgestellt hat, dass sein Name ohne Zweifel Johannes Antonius war, denn so nennt ihn ein Dokument aus dem Jahre 1498.[2] Dann ihre Erörterungen weiterführend hat sie auf Grund des Monogramms IVPF, welche sie in dem Pariser Cassianus-Corvincodex entdeckt und folgendermassen entziffert hat: «Johannes U (?) Pictor Fecit», den Abt mit dem Meister dieser Handschrift indentifiziert. Nachdem der Cassianus das bedeutendste und prächtigste Stück derjenigen Handschriftengruppe ist, welche wahrscheinlich zu Ofen, in der vom König Matthias gegründeten Miniatorenwerkstatt entstanden ist, wurde der Abt, den man natürlicherweise für einen Ungar hielt, zum Haupte einer blühenden Schule und zum bedeutendsten Vertreter des ungarischen Renaissancestils erhoben. Diese Lösung des Problems ist aber nur teilweise richtig. Die definitive und ausführliche Antwort auf die Frage: wer war der Abt von Madocsa, gibt der Brief[3] des Herzogs von Milano, welchen er am 8. Oktober

[1] Engel, J. Chr. v.: Gesch. des ung. Reiches etc. Halle. 1797. I. S. 152.

[2] Lukcsics, J.: Mon. Rom. Ep. Vesprimiensis. Budapest. 1907. IV. p. 88.

[3] Milano, R. Archivio di Stato. Registri Missive Ducali. Vol. 170. p. 59.

kereskedő, Ambrosio Scotto magyarországi követeléseinek behajtására «procuratorem... constituit venerabilem fratrem Johannem Antonium Cataneum de Mediolano ordinis Sancti Dominici, qui in Maiestatis Vestre Jurisdictione Abbatiam possidet, que Madocensis appellatur.» Ugyancsak teljesen hasonló módon fordul elő az apát neve a milanói herceg 1490 jan. 12-én kelt levelében[1] is, de most már olasz formában, mint «frate Zoan Antonio Cattaneo de Mediolano.» Tehát ezekből az oklevelekből megismerjük teljes nevét, megtudjuk, hogy származására nézve olasz volt, még pedig milanói és a domonkos-rendhez tartozott.[2] Az 1487-iki és 1498-iki oklevelek pedig hozzávetőlegesen működése idejét is megjelölik. Fra Zoan Antonio Cattaneo, a királyi könyvek miniátora, magyarországi tevékenységét Mátyás idejében kezdte meg és az eddigi adatok szerint 11 évig folytatta.

Az oklevelek azonban megoldatlanul hagynak egy nagy problémát: mi lehetett Fra Zoan Antonio Cattaneo szerepe a Corvinában? Sajnos, ezt jelenleg határozottan megállapítani nem lehet, csak a stíluskritika segítségével lehet rá következtetni. Működésének nyomait kétségkívül a Corvin-codexek oly csoportjában kell keresni, mely felsőolasz stílusú és amelyről feltehető, hogy Magyarországon, Budán készült. Ily csoportot alkotnak a párisi Cassianus (1. kép) és a vele rokon stílusú kéziratok, melyeknek a budai miniátorműhelyből való származásukra és felsőolasz-milanói stílusigazodásukra Hevesy Andor mutatott rá, majd később határozottan és nyomatékosan Hoffmann Edith, ki részletesen és behatóan foglalkozott minden egyes darabbal. Az e csoportba tartozó codexek[3] többé-kevésbbé kevert stílusúak, javarészben kollektív munka eredményei, amelyekben nagy qualitásbeli differenciák vehetők észre, s pedig nemcsak az egyes darabok között, hanem sokszor egy s ugyanazon codex különböző lapjai között is. Még e csoport legegységesebb stílusú codexében, a Cassianusban is két

[1] Reg. Miss. Duc. Vol. 178. p. 150^{v}.

[2] A madocsai apátság eredetileg bencés volt, de úgy látszik, hogy a már 1474-ben konvent nélkül szűkölködő apátságot a domonkos-rendnek adták át. Ilyen eset a XV. században nem egyszer előfordult.

[3] Ebbe a csoportba tartoznak a következő Corvinák: Cassianus (Páris), Béda (München), Evangelistarium (Holkham-Hall), Aristoteles (Páris), Averulinus (Velence), Missale (Vatikán), Ptolomaios (Bécs), Trapezuntius (Budapest), Aristeas (München), Tolhopf (Wolfenbüttel).

1487 an König Matthias gerichtet hat, in dem er erwähnt, dass ein mailändischer Kaufmann, Ambrosio Scotto für das Einziehen der Geldsummen von seinen ungarländischen Schuldnern: «procuratorem ... constituit venerabilem fratrem Johannem Antonium Cataneum de Mediolano ordinis Sancti Dominici, qui in Maiestatis Vestre Jurisdictione Abbatiam possidet, que Madocensis appellatur.» In ganz ähnlicher Form kommt der Name des Abtes in dem Briefe[1] des Mailänder Herzogs vom 12. Jan. 1490 vor, jetzt aber in italianischer Übersetzung als: «Frate Zoan Antonio Cattaneo de Mediolano.» Aus diesen Dokumenten lernen wir also seinen vollständigen Namen kennen, weiter erfahren wir auch, dass er ein Italiener war und zwar ein Mailänder, der zum Dominikanerorden gehörte.[2] Die Dokumente vom Jahre 1487 und 1498 bestimmen annähernd auch den Zeitraum seiner Tätigkeit. Fra Zoan Antonio Cattaneo, der Miniator der königlichen Bücher hat seine ungarländische Wirksamkeit zur Zeit König Matthias' begonnen und nach den bisherigen Angaben 11 Jahre lang fortgesetzt.

Die Dokumente lassen aber ein grosses Problem offen: welchen Anteil hatte Fra Zoan Antonio Cattaneo in der Corvina? Die Lösung dieser Frage kann nur auf stilkritischem Wege versucht werden. Die Spuren seiner Tätigkeit müssen wir ohne Zweifel in jener Gruppe der Corvin-Codices suchen, welche oberitalienischen Stil zeigt und von der wir annehmen können, dass sie zu Ofen entstanden ist. Solche Gruppe bilden der Pariser Cassianus (Abb. 1.) und die ihm verwandten Handschriften. Auf den Ofner Ursprung und auf die oberitalienisch-mailändische Stilrichtung dieser Gruppe hat A. Hevesy hingewiesen, dann später entschieden und ausdrücklich Edith Hoffmann, die jedes Stück ausführlich und eingehend behandelte. Die Codices[3] dieser Gruppe zeigen mehr oder weniger einen gemischten Stil, sind grösstenteils die Produkte einer kollektiven Arbeit, in denen wir grosse Qualitätsunterschiede entdecken können und zwar nicht nur zwischen den einzelnen Stücken, sondern auch zwischen den Blättern einer einzigen Handschrift. Auch

[1] Reg. Miss. Duc. Vol. 178. p. 150^{v}.

[2] Die Abtei von Madocsa gehörte ursprünglich dem Benediktinerorden, es ist aber wahrscheinlich, dass man die Abtei, die schon im Jahre 1474 kein Konvent mehr besass, den Dominikanern übergeben hat. Solcher Fall kommt im XV. Jahrhunderte öfters vor.

[3] Zu dieser Gruppe gehören die folgenden Corvin-Codices: Cassianus (Paris), Beda (München), Evangelistarium (Holkham-Hall), Aristoteles (Paris), Averulinus (Venedig), Missale (Vatikan), Ptolomaios (Wien), Trapezuntius (Budapest), Aristeas (München), Tolhopf (Wolfenbüttel).

1. Cassianus-codex. Paris.

2. Missale. Vatikán.

3. Pontificale. Győr.

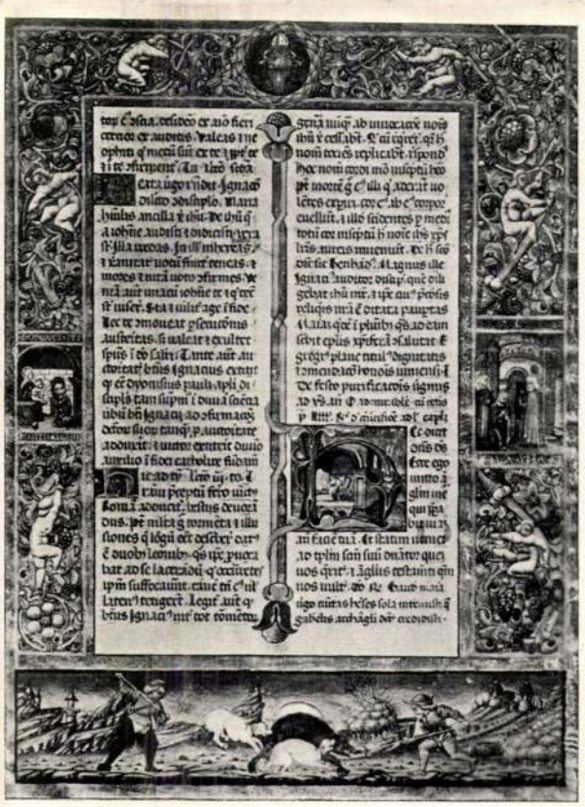

4. Breviarium. Lambach.

kéz munkája ismerhető fel, a tervező mesteré és egy segédjéé. (Az utóbbi kéztől származó lapon van az IVPF monogramm, melynek jelentése és rendeltetése egyaránt rejtélyes.) Stílusukban a legkülönbözőbb hatások mutathatók ki, a különböző olasz motívumok mellett nem egyszer északi elemek is feltűnnek. Mindezekből azonban legerősebben a felsőolasz és pedig speciálisan lombard-milanói hang csendül ki, amely a legtisztábban a codexcsoport egységes stílusú darabjaiban szólal meg. Különösen erősen érezhető a lombard hatás a Cassianus-codexben. A címlapon látható alakok éles, törtdelt redővezetéséhez a legközelebbi analógiákat Amadeonak és az ő iskolájához tartozó szobrászok műveiben találhatunk. A pajzstartó angyalok is lombard jellegűek. A remeték sajátságos arctípusai pedig a legszorosabb összefüggést mutatják azoknak a codexeknek figurális díszével, melyeket Carlo Pallavicini püspök ajándékozott a lodii kathedrálisnak. (Lodi, Museo.) A dekorációban is találhatunk lombard motívumokat. (A gyümölcsharangok között játszó puttók motívumát v. ö. Crist. de Predis varesei Missalejával.) A codexcsoport egy másik jelentős darabjának, a vatikáni Missalénak két lapja pedig, melyek az imádkozó Dávidot (2. kép) és a Keresztrefeszítést ábrázolják, lombard képtípusokra vezethetők vissza. A többi codexek többé-kevésbbé a Cassianustól függenek. Bár a motívumok összeállításában és a művészi qualitásban nagyon különböznek egymástól, abban valamennyien megegyeznek, hogy mind a Cassianus sajátságos arctípusait követik. A codexcsoport milanói igazodását a fentemlített érveken kívül bizonyítani lehet Franciscus de Castello Ithalico de Mediolano, tehát egy milanói származású miniátornak szignált codexével, Kálmáncsehi Domonkos, székesfehérvári prépost Breviáriumával (Lambach. 4. kép) is, melyben ugyanezeket az arctípusokat találhatjuk meg. Valószínű, hogy a Cassianus mestere Magyarországon működött, mivel hatása nemcsak a Corvinában mutatható ki, hanem Mátyás udvarába tartozó bibliofil főpapok codexeiben (Nagylucsei Orbán Psalteriuma, Budapest. Filipecz János Pontificaléja, Esztergom) és a Bakócz-család címeres levelében is. Az ő befolyása érezhető még a II. Ulászló számára készült Historia Turciæ-ban is (Nürnberg), noha ez későbbi munka. Sőt Perényi Ferenc Missaléjában (Győr. 3. kép) is, amely az 1520-as évek elején keletkezett, megtaláljuk a

in dem Cassianus, im Stücke vom einheitlichsten Stile der Gruppe können wir die Arbeit zweier Hände entdecken, die des Meisters und die seines Gehilfen. (Auf einem, vom letzteren ausgeführten Blatt lesen wir das IVPF Monogramm, dessen Bedeutung und Bestimmung gleichfalls rätselhaft ist.) In ihrem Stile kann man die verschiedensten Einflüsse nachweisen. Neben den verschiedenen italienischen Motiven erscheinen auch nordische Details. Aber vor allem besonders stark tritt das lombardisch-mailändische Element vor und zwar am reinsten in den Stücken vom einheitlichen Stile. Der lombardische Einfluss ist besonders fühlbar in dem Cassianus. Zu der scharfkantigen, gebrochenen Faltengebung der Figuren des Titelblattes, können wir die nächsten Analogien in den Werken von Amadeo und seiner Schule finden. Die schildhaltenden Engel haben auch einen lombardischen Charakter. Der merkwürdige Gesichtstypus der Eremiten zeigt die engste Verwandtschaft mit dem figuralen Schmuck derjenigen Codices, welche Carlo Pallavicini dem Kathedrale von Lodi geschenkt hatte. (Lodi, Museo.) Auch in der Dekoration können wir lombardische Motive finden. (Das Motiv der zwischen Früchtenglocken spielenden Putten vgl. mit dem Vareser Missale des Crist. de Predis.) Zwei Blätter von dem Vatikaner Missale, einem anderen bedeutenden Stücke dieser Gruppe, welche den betenden David (Abb. 2.) und die Kreuzigung darstellen, gehen auf lombardische Vorbilder zurück. Die anderen Codices hängen mehr oder weniger von dem Cassianus ab. Obgleich sie in der Zusammenstellung der Motive und in der künstlerischen Qualität voneinander bedeutend abweichen, doch übereinstimmen sie alle darin, dass sie die Gesichtstypen des Cassianus nachahmen. Die milanesiche Stilrichtung dieser Gruppe können wir ausser den oben erwähnten Argumenten auch mit dem Brevier des Probstes Kálmáncsehi (Abb. 4.), mit einem signierten Werke des Franciscus de Castello Ithalico de Mediolano, also eines mailändischen Miniators beweisen, in dem wir dieselben Gesichtstypen entdecken können. Es ist wahrscheinlich, dass der Cassianus-Meister in Ungarn tätig war, denn sein Einfluss ist nicht nur in der Corvina nachweisbar, sondern auch in den Codices der bücherliebenden Prälaten des ungarischen Hofes (Psalter des Urbanus von Nagylucse, Budapest; Pontificale des Johann Filipecz, Esztergom) und in dem Wappenbriefe der Bakócz-Familie. Sein Einfluss ist auch in dem für König Wladislaus II. verfertigten Codex, in der Historia Turciæ (Nürnberg) fühlbar, obgleich dieses Stück später entstanden ist. Ja sogar im Missale des Franz von Perényi (Győr Abb. 3.), welches wahrscheinlich

Cassianus ornamentális motívumait és arctípusait. Tehát a Cassianustól függő codexek csoportjába a legkülönbözőbb magyar bibliofilek számára készült kéziratok tartoznak, amelyeket egymástól nemcsak qualitásbeli különbségek választanak el, hanem keletkezésük időpontjai is. Joggal feltehető, hogy ily nagy hatást importcodexek nem fejthettek ki, hanem csak egy élő művészegyéniség, ki nagy hírnévnek örvendő műhellyel bírt.

Tehát a stíluskritika segítségével e codexekből leolvasható, hogy kellett Budán, a Mátyás által megteremtett miniátorműhelyben egy milanói iskolázottsággal bíró mesternek lenni, ki tevékenységét hosszabb ideig folytatta és nagy hatást fejtett ki, amelynek következményeképpen egy lombard-milanói alapjellegű, de egyéb hatásokat is értékesítő sajátos, helyi miniaturestílus alakult ki. Ez a tény teljesen összevág az oklevelek nyujtotta adatokkal, amelyek bizonyságot tesznek egy milanói miniátornak, a madocsai apátnak hosszú magyarországi működéséről. Tehát az emlékekből és az írott forrásokból két párhuzamos jelenség állapítható meg, amelyek azonban tudásunk jelenlegi állapotában se nem kapcsolhatók, se nem azonosíthatók. Mindazonáltal analóg eredményeik valószínűvé teszik, hogy a madocsai apát tevékenységének nyomait, legalább is a jelenlegi emlékismeretünk mellett, a Cassianus-csoportban kell keresnünk, annál is inkább, mivel az ide tartozó Corvinák keletkezési ideje teljesen egybeesik az apát működési idejével. Bár ezt a problémát az oklevelek nem oldják meg, mégis rendkívüli jelentőséggel bírnak, mivel a stíluskritika eredményeinek megadják a diplomatikai alapvetést és igazolást és egyben Mátyás művészeinek névsorát egy új névvel gazdagítják. A budai miniátorműhelynek Bandini, Felix Ragusanus, Francesco Rosselli mellett Fra Zoan Antonio Cattaneoban immár a negyedik tagját ismerjük meg, miáltal a magyarországi renaissance-művészet rekonstrukciójához újabb, értékes anyagot nyertünk.

Dr. Balogh Jolán.

um 1520 entstanden ist, finden wir die ornamentalen Motive und die Gesichtstypen des Cassianus. Also in die Gruppe der vom Cassianus abhängigen Codices gehören die Handschriften der verschiedensten ungarischen Bibliophilen, welche voneinander nicht nur durch qualitative Unterschiede, sondern auch durch verschiedene Entstehungszeiten getrennt sind. Mit Recht kann man annehmen, dass so einen ausserordentlich grossen Einfluss Import-Codices nicht ausüben konnten, sondern nur ein lebendiger Künstler, der eine berühmte Werkstatt besass.

Mit Hilfe der Stilkritik lässt sich also auf Grund dieser Handschriften feststellen, dass zu Ofen, in der vom König Matthias gegründeten Miniatorenwerkstatt ein milanesisch geschulter Meister tätig sein musste, der seine Wirksamkeit längere Zeitlang fortsetzte und einen grossen Einfluss ausgeübt hat, infolge dessen ein eigentümlicher, verschiedene Motive verwertender, lokaler Miniaturestil von milanesischem Grundcharakter sich entwickelt hat. Diese Tatsache stimmt vollkommen mit den Angaben der Dokumente überein, die von der langen ungarländischen Tätigkeit eines milanesischen Miniators, des Abtes von Madocsa zeugen. Aus den Denkmälern und schriftlichen Quellen sind also zwei Parallel-Erscheinungen feststellbar, welche man aber beim heutigen Stande der Forschung weder verbinden noch indentifizieren kann. Doch machen ihre verwandten Endresultate wahrscheinlich, dass wir die Spuren der Tätigkeit des Abtes von Madocsa in der Cassianus-Gruppe suchen müssen, umsomehr, als die Entstehungszeit der in dieser Gruppe gehörenden Corvin-Codices mit der Tätigkeitszeit des Abtes vollkommen zusammenfällt. Obgleich die Dokumente dieses Problem nicht lösen können, doch sind sie als dokumentarische Grundlagen und Rechtfertigung zu den Ergebnissen der Stilkritik von ausserordentlicher Bedeutung. Zugleich bereichern sie die Namensliste der Künstler des Königs Matthias mit einem neuen Namen. Wir lernen in Fra Zoan Antonio Cattaneo neben Bandini, Felix Ragusanus, Francesco Rosselli schon das vierte Mitglied der Ofner Miniatorenwerkstatt kennen, wodurch zur Rekonstruktion der ungarländischen Renaissancekunst ein wichtiges, neues Bauglied gewonnen wurde.

Dr. J. Balogh.

BIBLIOGRAFIA.

Hevesy, A.: La Bibliothèque du Roi Matthias Corvin. Paris. 1923. p. 32—37.

Hoffmann, E.: Der künstlerische Schmuck der Corvin-Codices. Belvedere. 1925. S. 141—151.

— A Nemz. Múz. Széchenyi-könyvtárának az Alpeseken innen illuminált codexei. Magy. Könyvsz. 1926. 237—39. l.

— A Nemz. Múz. Széchenyi-könyvtárának Magyarországon illuminált codexei. Magy. Könyvsz. 1927. 31—39. l.

— Bibliotheca Corvina. Budapest. 1927.

Franklin-Társulat nyomdája

Cattaneo, Fra Zoan Antonio
miniátor

Mátyás király hívására Budára
jött.

Tóth Endréné: Budapest Enciklo-
pédia, Budapest, 1970.

1911

megjova

Cattaneo, Giovanni

Paolo

épitész

vód

z

Baloghmüvel

538.1 –

1349
1372

CATTANEO, ~~xxxx~~ Paolo, vagy Giovan Paolo, milánói. 1580-ban Magyarországon volt, mint az egri erőd munkáinak aligazgatója, ahol egészen 1596-ig maradt. Dolgozott Tokaj, Kálló, Szatmár erődműveinek a restaurálásán is és fő tervezője volt az északmagyarországi kapitányságnak: éppen ezért "architectus" cime volt./Pataki, A.N.B./

Maggiorotti, 432.

Cattaneo, Giovan

Paolo

Szatmár vára

1600 körül

vród

z

Magg Boll

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Cattaneo, Giovan

Paolo

milanói hadi építész

Szatmár vára

1600 körül

cred

3

Gyalókay Bolletino

347. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Cattani János Pál

építőmester

Kassa 1582

l.

Arch. Ért

1912. 269. l.

ek Rt, hb. Követel

1931 ápr. 14	Árukért		2	6540	—
1931. máj 1.	Egyenlegért		4	6540	—

Székesfehérvár

1931 ápr 18 22	Átutalásért		2	1400	—
[illegible]	Egyenlegért		[illegible]	[illegible]	

Catanco János Pál

XVI

Giovanni Paulo

d

Patakivárep

128-l

~~[illegible]~~, mi la-
nói származa épitö-
mester Az 1580-as évek
elejétől Baldigara ter-
vei szerint vezette az eg-
ri vár ~~épitését~~ modernizálását, 1 ö-
kajban Kállón és
Szatmát és dolgozott.
1584-tól C. volt a Fel-
römagyarországi tö-
kapitányság fö-

Épitö mester e.
1589-95. ö vegezte
Eger pelsánk falainak
épitését.

Catani Pál, olasz származású várépítő. A XVI. század második felében hazánkban működött, s egyebekközt Tokaj várát építette. 1582—1591 között Kassán is megfordult.

Kemény Lajos: A renaissance és roccoco Kassán. *Arch. Ért.* 1899. 112. l. — *U. az:* Kassai építőmesterek. *Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye.* 1904. 79. l. — *U. az:* Műtörténeti adatok Kassa multjához. *Arch. Ért.* 1912. 269. l.

Catani Pál

olasz származású várépítő

L. Kendrey - Kentiványi

300. l.

31. sz.

P. Tp. Ny. sz. **106.**

hoz való csatlakozás.[1]

atakarékpénztárnak,

BUDAPESTEN.

____, *hogy a M. Kir. Postatakarékpénztárnál*

*koz*_____

Catani, Paulus

l. Kassa.

Horvátházáskori

142. l.

csak cmlitve

6

nostro Alberto Berzeviczy che tanti meriti ha raccolto intorno all'amicizia italo-ungherese.

Tránya Kálmán

hetünk, hanem terjedelmesebb szerkezeti feladatoknál is, amit a fenti híradás igazol és aminek lényegére a következő fejezetünkben még vissza kell térnünk.

Hogy kőfaragócéheink még a XVI. század második felében is ennyire gótikus hagyományokon éltek, bizonyítják a keresztboltozatnak és a keresztablaknak csak a csúcsíves stílusból magyarázható feladatai. A modernebb és rugalmasabb szabályzat minden bizonnyal a kassai, melyben a pillér már a renaissance formavilágára enged következtetni, mely akkor már régen megszűnt csupán udvari és importművészet lenni és széles területeken éreztette hatását; igaz, hogy a Felvidéken előbb és erősebben mint Erdélyben, hol sohasem tudott igazán gyökeret verni és ahol a barokk úgyszólván átmenet nélkül a gótikából fejlődött ki. Nem lehet merő véletlen, hogy a kassai céh tagjai közül aránylag sok olasz származású mester szerepel (a Chiavennából származó Georg Soietta, Jorg és Joannes Schlegel, Joannes Maria Italus, Paulus Catani, Christof Stella stb.)[12])

Hogy a történeti Magyarország eme két legfontosabb egyházi építkezési gócpontjában követelt mesterremek, melynek előírása természetesen csak a kassai dóm és a brassói Fekete-templom, hazánk legjelentékenyebb gótikus emlék építéstörténete folyamán alakult ki, Buda esetében is feltételezhető, abból a tényből is kiviláglik, hogy a Buda és Kassa közötti távolság aránytalanul kisebb, mint az egyforma követeléseket tamasztó kassai és brassói céh között. Az így, per analógiam levont következtetés, hogy a budai és pesti kőfaragócéh szintén keresztboltozatot, esetleg keresztablakot kívánt volna mesterremeknek, helytállónak látszik. Ez az alternatíva különben is a csúcsíves építészet két polaris oldalára, a szerkezeti és a díszítő rendszerre vonatkozik. Másképen áll a helyzet a pillér esetében. A kassai statutumnak 1573-ból származó eme követelményét nem lehet minden fenntartás nélkül a budai építészettörténet XV. és XVI. század

a nyugati formákhoz közelednek és lassanként az erdélyi és szepesi fejlődés nyomán keletkezett, tulajdonképeni céhélettel összevegyülnek. Ez utóbbi azonban nem egyezik feltétlenül a német mintaképekkel, ami a más természetű gazdasági és szociális viszonyoknál könnyen értehető.

A magyar céhélet, legalább is a késői középkorban, mikor történetileg könnyebben tanulmányozható, eléggé szorosan a német földön általában szokásos formákat követte, ami a városi elem etnikai összetételénél csak természetes. A korábbi időkre vonatkozóan a kútfők, fájdalom, sokkal szűkszavúbbak; Buda és Pest esetében példának okáért teljesen cserben hagynak, de több okból feltehető, hogy az egész nyugati kultúrközösségre mintaképül szolgáló párizsi céhrendszer, és a továbbiakban, az Anjouk idejében, az itáliai »Arte« és »Fratellanze« döntő befolyással voltak. Ami most már a minket itt elsősorban érdeklő budai és pesti középkori kőfaragócéheket illeti, a XV. század előtti időkbe visszanyúló írott hagyományok, sajnos, nem állanak rendelkezésünkre. Hogy ez esetben csak a véletlen romboló szeszélye játszott közre és hogy már a XIV. század elején, sőt még korábbi időben is egy kialakult céhélettel kell számolnunk, igazolják a budai városi jogkönyv tételei; ez a jogszabálygyüjtemény csak 1400 körül készült, de bevallottan korábbi, már régen kialakult állapotokat kodifikál. A számos (67) iparágra vonatkozó előírás közül a 118. §-a alatt, sajnos, csak a cím van feltüntetve »Von der zymerleut, stainmetzen, maurer, zieglstreicher und der pflasterer rechten« (Az ácsok, kőfaragók, kőművesek, téglavetők és kövezők jogairól). De ezáltal is legalább annyi van lerögzítve, hogy már a XIV. században működött Budán egy céh, melyben a felsorolt, az építő- és kőiparra vonatkozó csoportok képviselve voltak. A céh ezek szerint meglehetősen homogén volt, ami a város nagysága és az építőipar fontossága mellett szól, mivel ebben a korban kivált

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Cattaneo

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

1963 MÁR 17

104

TARKA TUDOMÁNY

„A MAGYARORSZÁGI CORVINÁK"

Gyönyörű kiadvány Mátyás király világhírű könyvtárának hazánkban őrzött darabjairól

Furcsa véletlenként egyidőben került kezembe a magyar kulturális és tudományos életben eseményt jelentő, reprezentatív kiadvány „A magyarországi corvinák", a kiváló corvina-kutató Berkovits Ilona nagy tanulmányával és összeállításában, továbbá a művészet minden ágával foglalkozó, díszes kiállítású Horizon című, amerikai folyóirat, novemberi száma. Mindkettőnek a címlapját Mátyás király világhírű könyvtárának egy-egy kézzel festett, színes kódexlapja díszíti. A Horizon a Morgan-gyűjtemény Corvin kódexéből, az olasz reneszánsz realizmusának díszítő gazdagságát tükröző elbájoló képecskét tette a címlapra. A kép Szent Jeromost ábrázolja, a háttérben Firenze látképével, az Arno-parti városképet uraló Brunelleschi-kupolával és a magasbaszökkenő, csíkos Giotto toronnyal. A mi kiadványunk remekbesikerült színes fedőlapjára annak a graduálénak (egyházi énekes könyvnek) egyik lapja került, amit VIII. Károly francia király ajándékozott Mátyás királynak. Berkovits Ilona fedezte fel, hogy ezt a képecskét, a magyar király udvarában működő olasz művész,

Szent Jeromos képe, az egyik legszebb corvina-illusztráció

név szerint Cattaneo, a madocsai apát, korának kiváló miniátora festette. A kép a zsidók bevonulását mutatja Kánaánba, az ígéret földjére, s a háttérben az egykori Visegrád látszik. Az ábrázolás jelképes. A 12 díszes öltözetű férfiúban Mátyás miniátorait, könyvdíszítőit kell látnunk, amint bevonulnak a földi paradicsomba: Mátyás messzi földön híres visegrádi királyi rezidenciájába.

Mátyás király egykor messze földön híres budai könyvtára — a Corvina könyvtár — a kortársak és a közvetlen utódok feljegyzései szerint mind tartalom, mind szépség tekintetében vetekedett a legfényesebb európai könyvtárakkal. A mohácsi csata után azonban a török szétdúlta, sok könyvritkaság hadizsákmányként Isztambulba került, számos drága, szép könyv tűzvészek, háborúk áldozata lett. A fennmaradt corvinák száma mintegy 170-re tehető, ebből 45 darabot hazánkban őriznek, a többi a legnagyobb külföldi könyvtárak féltve őrzött kincse.

Hogyan keletkezett Mátyás nagyszabású könyvtára, a magyar reneszánsz műveltségnek, a hazai humanizmusnak e pompás kifejezője?

A magyarországi humanista műveltség gyökerei Zsigmond és Hunyadi János korára nyúlnak vissza. Mátyás trónraléptekor Vitéz János nagyváradi püspök rezidenciája volt az ország szellemi központja, nagy könyvtárral, könyvmásolókkal, miniátorokkal (a miniatúra kifejezés a vörös minium festékből származik). Vitéz unokaöccse Janus Pannonius, a költő, egyideig Mátyás kancellárja, itáliai követjárását egybekötötte könyvek vásárlásával. Szoros kapcsolatban állott a neves firenzei könyvárussal, Vespasiano da Bisticci-vel, aki értékes adatokat jegyzett föl a Mátyás-kori műveltségről. A firenzei könyvárus, csakúgy, mint több kiváló olasz humanista a Vitéz-féle összeesküvés (1471) után elfordult Mátyástól.

Ekkor Mátyás saját kezébe vette könyvtárának sorsát; így könyvmásoló

műhelyt alapított Firenzében, megvásárolta a bolognai Manfredini hagyatékot, sok könyvritkaságával. Mikor pedig másodszor megnősült és házasságra lépett a nápolyi királylánnyal Beatrixszel (1476), ismét seregestől jöttek az olasz tanácsadók, humanisták az európai reneszánsz udvarok fényével és pompájával vetekedő budai és visegrádi királyi palotákba. Visszatért az országba a királyi könyvtár egykori őre Galeotto Marzio, majd megérkezett a humanista történetíró: Bonfini is.

A Corvina könyvtárban a földrajzi, csillagászati, matematikai, orvostudományi, építészeti és hadtudományi, tehát a tudományos irodalom mellett 57 kötetben ókori klasszikus írók művei szerepelnek. 24 kötet a korabeli humanisták alkotásait tartalmazza. A középkori hittudományi írások és a vallásos-liturgikus művek száma aránylag csekély. Mátyás corvinái között az ókeresztény irodalomból is van 43. A humanisták ugyanis az ókeresztény írókat az ókori klasszikusok közvetlen követőinek tartották.

Ha tartalmukat tekintve talán elavultak is Mátyás könyvei, de ami a kiállításukat, díszítésüket, művészi formájukat illeti (a budai műhelyben például sajátos, egyedülálló könyvkötészeti stílus alakult ki) a legnagyobb nemzetközi értéket képviselik. Az emlékanyagban megtaláljuk a valódi arannyal, csillogó pompával festett, valóságos kis festményekkel ékesített kódexek mellett az egyszerűbb díszítésűeket is, amelyeknél a kézírás szépsége, a kalligrafia egyenletessége, a sorok arányos elosztása remek harmóniában olvad össze.

A XV. századi Itália csaknem minden kódexfestési stílusára van példa a fennmaradt corvinákban. Hiszen Mátyás számára több olasz város miniátorműhelyei dolgoztak, de előfordult, hogy az egyszerű, díszítés nélküli kódexeket a budai miniatúra műhely látta el címerekkel, képekkel, kezdőbetűkkel (iniciáléval).

Sok kódexet festett Mátyás számára Leonardó da Vinci barátja Attavante degli Attavanti, aki Mátyás könyvtárának állandó szállítója volt. Az eddigi hazai kutatások szerint a ma számontartott corvinák között 31 kódex származik Attavantétől, vagy műhelyéből. Hazánkban három olyan corvinát őriznek, melyek stílusa kétségtelenül Attavantéra vall. Így például a Corvina könyvtár egyik legnevezetesebb darabja, a káprázatos gazdagsággal díszített Philostratus-kódex. A könyv a III.

Cattaneo művészi corvina-illusztrációja

században élt athéni szofistának, Philostratus Flaviusnak és azonos nevű unokaöccsének műveit tartalmazza, s Bonfini fordította le Mátyás megbízásából latinra. Csillogó pompaszeretet árad a nyitott kódex lapjairól. Az előzéklapot Attavante pirossal fedte be, a szövegkezdő címlap pergamenjét pedig kobaltkékkel, és ezeken a cím és a szöveg betűi aranynyal csillognak. Mindkét lap keretdíszében Mátyás címereit látjuk.

„A magyarországi corvinák" című 48 színes táblával, sok szövegközötti képpel díszített bibliofil értékű kiadvány a magyar könyvkiadás nagy teljesítménye. 1927 óta első ízben most jelent meg újból reprezentatív kiadvány a corvinákról. A minden tekintetben kiváló album könyvszépészeti tökéletessége a Kossuth Nyomda és a Magyar Helikon könyvkiadó dolgozóinak szakértelmét, ügyszeretetét tükrözi. Nagyszerű illusztrációival azoknak is alkalmat ad a magyarországi corvinák megismerésére, akiknek nem áll módjában eljutni a tudományos gyűjtemények legféltettebb kincseit őrző páncélszekrényekhez.

Dutka Mária

Castelli a. fiai - cég

Tér és Forma, 1929

II. évf. 220-228.

P. G. F.: Kende Ferenc ürlet hárai.

MOK

16. Giovanni Antonio Cattaneo,
miniator
(Mátyás korából való) madonnai apát.

Radó Polikárp: E. Berkovits.
Magyar Könyvszemle. 1941. 406. l.

C

Giov. Antonio Cattaneo

M.D.A.

festő

madocsai ajnát

Miniatura festő, hátyás budai könyv-
műhelyében dolgozott, még klárló idejé-
ben is működött

Kampis, herg. műv. Bp. 1960 429

MDK

Cattaneo

Bánfi,Florio: Fra Giovanni Cattaneo in Ungheria. Memorie domenicane.Firenze,1936.305-315.l.,-1938. 12.l.

Magyar Könyvszemle 1942.apr.jun.II.f.153-161.l.

MDK

Cattaneo

Madocsai apát, Mátyás király miniátora.1482. febr.21.-én kérte elbocsátását a Ferrarai Santa Maria degli Angeli Conventtől és ez év junius 18.-án érkezett Budára.

Berkovits Ilona: Mátyás király állitólagos miniátorai.

Magyar Könyvszemle 1942.ápr.jun. II.f.153-161.l

M.D.K.

Joannes Antonio Cattaneo de Mediolano

Mátyás egyik elsőrangu olasz miniátora, Budán utólag több egyszerűbb kezdőbetűt és egy pompás miniaturát festett az OSZK (Clmae 424) nagméretű Gradualéjába, melynek származása és művészi stilusának meghatározása, régóta megoldhatatlannak látszó kérdések elé állitotta a kutatókat. Első ismertetője, Varju Elemér 1908-ban, az emlitett egyetlen miniaturát olasz, míg az egész kódexet francia mesternek tulajdonitotta. André de Hevesy flamand mestert tételezett fel, Hermann pedig a teljes Graduálét Budán készült. /.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 62-64. old.

M.D.K.

Joannes Antonio Cattaneo de Mediolano

... jelentéktelenebb flamand mester művének, vagy annak másolatának tartotta. Hoffmann Edith is burgundi, flamand stílust emlit, hajlandó itthon készült másolást feltételezni, bár „speciális magyar vonást nem lehet felfedezni", „a szertartások franciák", és „nem valószínű, hogy Mátyás idegen és ránézve használhatatlan szöveget másoltatott volna le." – Szerző osztja Varju Elemér felfogását, hogy az eredetileg két kötetes Graduale, amely bibliai és világi jeleneteket, a fejedelmi ./.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 64. old

M.D.K.

Joannes Antonio Cattaneo de Mediolano

...udvar életét és szimbolikus képeket ragyogó változatosságban ábrázol a kódex 45 iniciáléjába illesztett nagyméretű miniatúráin, valószínűleg Filipecz János nagyváradi püspöknek franciaországi követjárása idején, 1487-ben, Mátyás ajándékainak viszonzásaképpen érhezett hazánkba. Szerző részletesen ismerteti a mozgalmas történelmi hátteret, a több mester kezéből származó képek egyes vonatkozásait a korabeli francia és burgundi miniátorokkal. ./.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 66-67. old.

CATTANEO, JOHANNES ANTONIUS

1495-ben madocsai apát egyes feltételezések szerint Mátyás könyvfestő műhelyében könyvdíszítő festő volt

Cs apodi Csaba: Mikor szünt meg Má tyás kirá ly könyvfestő mühelye? Bp. 1963. /klny. Magyar Könyvszemle/ / MTA Könyvtá rának közleményei 34. /

/6

M.D.K.

Zoan Antonio Cattaneo

miniator
(madocsai apát)

illuminálta Mátyás budai
műhelyében Filarete „Trattato..." jánar
Bonfini éltal készitett latin fordítá
sátanahét cimlapot 1489-ben. A
tobbi rajz is a budai műhelyben készült.
A kódex a velencei Bibliotheca Marcia-
nába került.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 494. old.
+ 2.köt.-ben 9 á.

M.D.K.

Fra Zoan Antonio Cattaneo de

Mediolano (madocsai apát)

Mátyás budai műhelyében vali működésére, Cassianus mesterrel feltételezhető azonosítására 3 oldalon át sorolja fel a bámulatos tudással összeállított történelmi adatokat és irodalmat; hadakozik Berkovits Ilonával és ugyanatálosan és tudományosan bifejti Hoffmann E.-tel azonos feltételezését. ./.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 533-536. old.

M.D.K.

Fra Zoan Antonio Cattaneo,

... A jegzetekben részletesen kifejti, hogy madocsai apáti mivolta csak a címet s a jövedelmet jelentette, szembeszáll azzal az állítással, hogy nem is volt miniator, csak a kancellária szolgálatában állok. A könyvnek ez a része nem az egedüli hely, ahol szerző bámulatos tömörséggel és ténybeli ismerettel, egy egész önálló kultur történeti problémát tárgal meg. és fejt ki.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 536. old.

Cattaneo Antonio miniátor XV.sz.

domin.szerzetes.Mátyás udvarában működött a Corvinákban.

Henszelmann lapok.5.sz.

FRA ZOAN ANTONIO CATTANEO

milánoi, Francesco Rosselli firenzei és a dalmát Felix Ragusanus miniátorokat név szerint ismerjük, akik Mátyás király könyvfestő és másoló műhelyében dolgoztak.

Radocsay Dénes: Magyarországi reneszánsz művészet, Bp. 1959. TIT József A. szabadegyetemének előadásai 34.

Cattaneo, Giovanni Antonio miniátor M.D.

madocsai apát

Mátyás budai könyvmásoló mühelyében dolgozott

Nagylucsei Orbán egri püspök számára festett áhitatkönyvet

Fitz József: A magyar könyv története 1711-ig 37.l.

Bp. 1959.

C

Giovanni Antonio Cattaneo de Mediolano MDK

=

milanoi származu dominikánus, Mátyás budai könyvkészitő mühelyében dolgozott

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei.Bp.1955.139.l.

Johannes Antonius Cattaneo M.D.K.

de Mediolano

miniaturafestő

madocsai apát, hátyás szerzetes miniátora a Korvina Graduale (Clmae 424 kéch. kvtár) miniátora. 1482-ben Ferrarából jön hagyo. ra. 1495-ben mint a királyi könyvek miniátorát emlitik.

Berkovits Ilona: Ep. Korvina miniatura. Mur. Tösl. Ért. 1959 VIII. 4 sz. 254, 256

Fra Zoan Antonio Cattaneo ..... MDK

" a királyi könyvek miniátora."

Mátyás király könyvfestő és másoló műhelyének legnevezetesebb mesterei közé tartozott.

Radocsay Dénes: Magyarországi reneszánsz művészet.
Bp. 1959. 11.o.

C

M. D. M.

Antonius Cattaneo de Mediolano

= miniaturafestő

A vatikáni Korvina-Missale (Urb. lat 110) hierentrefenités és az imádkozó David alakja az ő műve, valamint a velencei Averulinus-Korvina (Cod. lat. VIII. 2)

Berkovits Ilona: Egy Korvina miniatura.

Müv. tört. Ért. 1959 VIII. 4 sz. 256, 258

Cattaneo, Antonio Fra Zoan

lásd:

~~Fra~~ Fra Zoan A.C.

MDK

Cattaneo, Francesco

miniátor milanói művész, a budai műhely főnöke Mátyás udvarában műve a „Cassianus" corvina. Párvisban.

Dekány: Magy. ren.

Radnané: Kagyogó művészet...

24

M.D.K.

Johannes Antonius Cattaneus de Mediolano
miniator

Gradnáléjáról szólva, szerző már a 66.-ik oldalon is említi a 7a lap pompás miniatúráját, mely egybehangzó véleményer szerint Budán dolgozó olasz mester műve lehet. Könyve végén azonban részletesen visszatér ezre a lapra és nyilván legujabb vizsgálatai és kutatásai alapján arra az érdekes megállapitásra jut, hogy a festmény, mely az oszlophat kialakitott I-iniciálában helyezhedik el és

./.

A magyar Corvinák. Összeáll.és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 94-97. old.

M.D.K.

Johannes Antonius Cattaneus de Medislaus
miniátor

...a zsidók bevonulását ábrázolja az ígéret földjére, igazában a miniátorok bevonulása Visegrádra, háttérben a Dunakanyarral előtérben a kissé stilizált Visegrád egyszerű láthépével, mely szép humanista hasonlattal az ígéret földjét jelenti. Hosszan fejtegeti, hogy mennyiben egyezik a Vár és az őrtorony ábrázolása Edward Brown rajzával, miért nem tüntette fel a hegy tetején a fellegvárat, csak Mátyás halvány lilán jelzett palotáját, melyet ezer szerint ez épületemlékünk első ábrázolásának tekinthetünk. A háttér ./.

A magyar Corvinák. Összeáll.és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 94-97. old. XLVI. t

M.D.K.

Johannes Antonius Cattaneus, miniátor

... két hegyével a mai Zebegény és Nagymaros dombhajlatát jelezte a művész. A kalpagos és idegen öltözékű férfiak között, kalap nélkülier is vannak, mindegyik arcki fejezése portré szerűségre törekszik, a legutolsónak határozottan pödört, tehát magyaros jellegű bajusza van. Egy kámzsás, vörös csúklyás szerzetes, csattos zöld könnyvvel kezében, komoly arccal tekint ki a képből. Szerző ebben a művész önarchépét véli felfedezni, annál is inkább, mert a csoportot vezető Jorsua tekercsének egyik hajlatában egy A betűt fedezett fel, mely feltevetőleg Fra Antonio kezdőbetűjét jelentette. ./.

A magyar Corvinák. Összeáll.ésbev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 94-97. old. XLVI. t.

M.D.K.

Johannes Antonius Cattaneus, miniátor

... Ezzel a szépen levezetett és alapos fejtegetéssel szerző minden kétséget kizáróan megállapítja, hogy a Graduale 7a lapja Cattaneo munkája és ugyancsak logikus és nagy tudásra valló stiluskritikai alapon több, külföldi corvinát is összefüggésbe hoz a művész személyével, azi a 30 miniátorral dolgozó (budai) műhely vezetője volt. Megállapítja végül, hogy ezek a művészek különböző helyekről és különböző hatásokkal telítve érhezlek hazánkba, de nemcsak másoltak, hanem az itteni gotikus örökséget is beolvasztva, egy-egy erősebb egyéniség fellépte alakította ki azt a keverékstilust, mely évtizedeken át a budai reneszansz jellegzetes kifejezője lett.

A magyar Corvinák. Összeáll.és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 94-97. old. XLVI. t.

M.D.K.

Joannes Antonio Cattaneo de Mediolano

...akik közül Chiffelain és Prévost hiteles műveinek ismerete vezethetne a kérdés teljes megfejtéséhez. Érdekes vonása még e kódexünknek, hogy egy huszita motivum is található benne (184a lap), mely a XV. sz. beli franciaországi valdens-üldözésekkel is összefüggheteti. Szerző a Gradualét VIII. Károly ajándékának minősíti és kizártnak tartja, hogy abba Budán másolták volna bele egy flamand kódex dizzeit.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 68-73. old. 18.-25. k. és XL. t.

MDK

Cat[illegible]ra Zoan Antonio,madocsai apát,miniátor

A milánoi mester,a "királyi könyvek miniátora"

Mátyás könyvfestő mühelyének tagja volt.

A magyarországi müvészet története I. 281.l.
Bpest,1961.II.kiadás.

M.D.K.

Fra Joan Cattaneo, illuminátor

Mátyás király budai mű-
helyében dolgozott.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc
Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 887. old.

Fra Zoan Antonio Cattaneo
Cattaneo, madocsai apát
miniátor

MDK

Mátyás király budai könyvfestő és másoló műhelyében működött.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 265.o.

Cattaneo

MDK

milánoi **könyvfestő**

Mátyás király budai műhelyének kiváló képviselője.

48.ö.

Borsos - Sódor - Záder: Budapest: Bp. 1950-

R.D.K.

CATANEO, Pacio építész

1583-ban érkezik Magyarországra

Lerő: Magyarországi várépítészet Bp. 1955

336.

N. 8. 5

Cattaneo

Corvina – illustrációja

Dutka Mária: A magyarországi Corvinák

Élet és Tudomány 1963 május 342.l.

Cattaneo

Corvina – illustrácója

Dubba Mária: A magyarország Corvinál

Élet és Tudomány 1963 szám 342.l.

MDK

Cattaneo, Giovanni Paolo, épitész

A 16.sz. magyarországi épitészei közé tartozott.

A magyarországi művészet története I. 332.l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

Cattaneus, Joannes Paulus, épitész. MDK

1591. márc. 27. C. volt tokaji épitész utiköltségi és anyagbeszerzési számláiról.
329.o. 634.adat.

1593. márc. 6. "architectus Cassoviensis"
329.o. 651. adat.

1595.jan. 24. "Architectus superiorum partium regni istius" uti átalányának megvonatása után havi fizetésként 50 tallért és heti élelmézésének kétszeres összegét kéri.
330. o. 664. adat.

Kapossy János: Müvészettörténeti regeszták a királyi határozatokból és rendeletekből. III.
(Közzéteszi Bánrévi György.)
Müv. Ért. 1956. V. évf. 4. sz. 318-330.o.

Cattaneus, Joannes Paulus, épitész MDK

1589. szept. 9. "Sacrae Cesareae Regiaeque Maiestatis architecto" 100 frt. utalványozandó "in recompensam sumptuum aliquo tempore abhinc per ipsum factorum, et ut sese continuo ad servitium suum conferat. 328.o. 606. adat.

1589. nov. 3. A 100 frt. nem fizethető, ha Cattaneus, aki ismételtek kérte elbocsájtatását, ott (Pozsonyban) szorgalmasan nem dolgozik. 328. ∅ o. 610. adat.

1589. nov. 18. Cattaneus eddigi állását jövő év febr. végével elhagyja. 328. o. 612. adat.

Kapossy János: Müvészettörténeti regeszták a királyi határozatokból és rendeletekből. III. (Közzéteszi Bárévi György.) Müv. Ért. 1956. V. évf. 4. sz. 318-330.o.

Cattaneus, Joannes Paulus, építész MDK

1584. aug. 6. "Architectus Suae maiestatis in partibus illius regni superioribus" utiszámlái és napidija.
325.o. 532. adat.
Fizetéséről és napidijáról szól még:
326.o. 562. adat.
327.o. 588.593-595. adat.
328.o. 606.607. 610.
612. 614. 618.adat.
329.o. 634.651. adat.
330.o. 664. adat.

1589. márc. 18. A trencséni vár helyreállitása.
328.o. 598. adat.

Kapossy János: Müvészettörténeti regeszták a királyi határozatokból és rendeletekből. III.
(Közzéteszi Bánrévi György.)
Müv. Ért. 1956. V. évf. 4. sz. 318-330.o.

M.D.K.

Giovanni Antonio Cattaneo, Könyvdiszitő

Mátyás király udvarában dolgozott. Majd madocsai apát lett. 429.o. Milánói származású

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Bpest. Minerva. 1960

megírva

~~Cattera József~~

Kattera Jozef

bécsi alakoutó

magyarország 12 nevezetebb

kirúgás

24 hüvelkings

ugyszáglas

irod

Budapesti Hiradó

1846. I. 199. l

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... szamu .....

ım.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Cattermole, George
jelenéssel

„Utcazéglet" o.v. 50x40 cm

J. l. j.: G. Cattermole
Ziláltási ár: 4000 ft

BÁV 42.Képaukció Budapest,1977.~~szeptember~~
május

Cattini, F.

10962

Fülöp spanyol infans.

A balra vágtató paripán ülo herczeg szembe néz és kinyujtott jobb kezében parancsnoki pálczát tart, fölötte pedig Amorette lebeg babérkoszorúval és harsonával. A háttér folyótól szelt vidék várral. Felirata:

FILIPPO INFANTE DI SPAGNA
Duca di Parma, e Piasenza, e Guastalla, etc.
nato li 15 Marzo 1720, e sposato li 26. Agosto 1739.

legalól balra: F. Cattini Inc.
jobbra: P. Remondini.

Szines rm., mér. a rl. 29.5:19.4 cm.

Szn. 56-905
686-902-32

10958.

Esterházy Pál Antal.

A jobbra haladó paripán ülő herczeg szembe néz jobbjában kivont kardot tart és mentéjét vállravetetten viseli. A háttér dombos vidék várossal. Felirata:

S. Tit: Paul Anton, Fürst Esterhasy,
Sr. König. Maj: zu Ungarn und Böhmen
General Feld Wachtmeister C. C.

alól a jobb sarokban: F.C.x) scul.
legalól balra: Avec priv. a la maniere
középütt: No. 63 B.
jobbra: de Paris chez Mr. Remondini.

Szines rm., mér. a rl. 30.2:19.7 cm.

Szn. 52-905
686-902-28

x F. Cattini.

Catul Bogdan
festő

M.D.K.

A kolozsvári Művészképző tanárai.

Barnay Zoltán, Fülöp Sutal Sándor
Művészet 1969 aug 22 kor